68
3 D
10

M

5-2-B-8-

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ

DE

CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE

reliquiæ moverunt,

LIBRI SEPTEM.

Secunda Editio emendatissima, & ultra quartam partem ad Autoris apographum sparsim locupletata.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AMSTELODAMI,

Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios.

cIↄ Iↄ c LV.

SAMVELI BOCHARTO

S. P.

ISAACVS VOSSIVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVm jam dudum defecerint exemplaria Operis de historia Pelagiana, præcipueque apud vos magnam ejus esse penuriam, coram nuper significares, vir incomparabilis, libenter adsensi Elzevirio nostro, ut novam adornaret editionem; præsertim cum scriptum istud tanto locupletius haberemus, ut vel solo augmenti nomine denuo prælo committi debuisset. Cum vero sciam quanto apud te in pretio sint pleraque parentis scripta, quamque magnifica de iis & publice & privatim edideris testimonia, religio esset alteri ea

inſcribere, quam illi, quo nemo melius de iis judicare, nemo amantius adverſus malignos, ſi neceſſitas exegerit, ea velit defendere. Huc accedit, quod cum plus tibi ſim obſtrictus quam ulli mortalium, neminemque adeo norim, qui me ingrati animi reum poſſit peragere, niſi tu ſolus hoc mihi crimen velis intentare; improbus eſſem ſi non omni loco & tempore mea erga te ſtudia & obſervantiam teſtatam facerem, animumque ſaltem ac voluntatem ingentibus tuis reponerem beneficiis, ſi illa viciſſim bene de te merendo perſolvere non liceret. Habe ergo hoc maximi erga te affectus noſtri exiguum pignus, paternaque ſuſcipe monumenta, donec & à nobis aliquid proficiſcatur quod dignum te, dignum amore noſtro cenſueris. Vale. Hagæ Comitis Kal. Aug. CIↃ IↃC LV.

AD

VERITATIS ET PACIS

Studiosum Lectorem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BEatum illud vas, Apostolus Paulus, in vinculis suis ad Ephesios * scribens, demisse & vehementi eos zelo orat, *ut cum omni modestia ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerent alii alios per caritatem, studentes servare unitatem spiritus per vinculum pacis.* Rationem verò adjungit, quia sint *unum corpus:* quomodo & *unus Dominus, una fides, unum baptisma.* Quo satis ostendit, nihil magis quàm caritatem & animorum unitatem eos decere, qui per fidei & baptismi unitatem inserti sint in unum corpus, cujus caput est Dominus Iesus. Corpus vero hoc, cujus unitatem in fide prædicat Apostolus, in symbolo appellatur Ecclesia Catholica: nempe quia veræ Ecclesiæ fides non urbis, uniusve ætatis sensus; sed orbis, & seculorum omnium est consensus. Itaque cùm Catholicam Ecclesiam credimus, verissimè à Palatina & Belgica catechesi illud primùm credere dicimur, *Filium Dei* AB INITIO MUNDI *ad finem usque sibi ex* UNIVERSO *genere humano cœtum, in vera fide* CONSENTIENTEM, *colligere, tueri, ac servare.* Quemadmodum autem, quæ vera hæc fides sit, ex Scripturis discimus: ita

*Cap. 4. vers. 2. 3. 4. 5. 6.

Orbis, feculorumque in ea confenfum cognofcimus ex collatione doctrinæ, quam & Vetus, & noftri temporis Ecclefia amplexatur. Ac in quibus quidem hodie reformatæ Ecclefiæ conveniant, *Harmonia confeffionum*, quæ Genevæ prodiit, apertiffimè teftatur. Etiam antiquitatis cum Ecclefiis noftris confenfum, in multis religionis capitibus docere aggreffi funt viri præftantis eruditionis, quos inter ante annos paucos præcipuè eluxit doctiffimus Kemnitius, hodieque tanquam fulgentiffimum fidus emicat Nobiliffimus Pleffiaci Dominus. Ex iftiufmodi verò collatione, uti liberalem voluptatem, ita etiam fummam capere eft utilitatem. Nam cùm humana infirmitas proclivis fit in errorem; quod tot graves præcellentium virorum lapfus oftendunt: ne quod alteri contigit, nobis etiam alicubi ufu veniat, jure formidamus. At plurimùm de fententiæ nos veritate confirmat, quando quem in capite aliquo Chriftianæ religionis effe Scripturarum fenfum lectione earum perfuafi fumus, cum approbari videmus à primis & purioribus feculis, fæpe etiam ab Ecclefia vetere univerfa. Et fane antiquitatis ifte cum Ecclefiis noftris confenfus (utcumque varient in multis) in fundamento religionis perpetuus eft. Fundamenti autem nomine ea capita appello, quorum fumma Apoftolico fymbolo continetur; plenior verò explicatio traditur iis, quæ orbis Chriftianus quatuor conciliis œcumenicis, & olim fancivit, & antea credidit, & exinde amplexus femper fuit. Nec fi in iis, quæ ad ftructuram magis quam fundamentum pertinent, aliquis aliquorum fuerit diffenfus, eo antiquitatis collatio cum recentioribus magiftris fructu fuo caret. Nam cùm nec veteri Ecclefiæ defuerit Spiritus Domini, ea res excitare nos debet, ut cur illa aliter, quàm nonnulli juniorum, crediderit, inquirere non gravemur; nec minus Sanctorum Patrum,

ctum, & eorum, qui hos sequuntur auctores, quam illorum, qui aliter docent, argumenta ponderemus. Quod si absque partium studio à nobis fiat, futurum arbitror, ut pro iis, aut semper, aut plurimùm stare comperiamus Scripturarum veritatem, quorum sententiam tota antiquitas comprobavit. Sin etiam, ubi caussam amborum satis accuratè examinasse nobis videbimur, nihilominus vel nostra, vel τ῀ ὁμηλίκων inventa sic nobis placent, ut novellæ adhærere sententiæ perstet animus: saltem æquum est, ut quod majori jure antiquitatis sectatores poscerent à nobis, hac nos æquitate erga illos utamur, ut non illos solos esse homines, & errori obnoxios credamus, sed in nobis etiam habere locum cogitemus Apostoli illud *, *Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.* * 1 Corinth. 13. 9. Præterea in mentem veniat, non posse nos ob dissensum istum separare atque abscindere à nobis, qui cum veteri Ecclesia consensum colunt, nisi nos ipsos, qui Catholicæ Ecclesiæ minuta portio sumus, abscindere cogitemus ab reliquo Catholicæ Ecclesiæ corpore, quod & tempore est prius, & eruditione fortasse (qua plerique heu tantopere nobis placemus) non inferius, & pietate ac sanctimonia longè majus: quicum nos in fide unitatem colere, non frustra in symbolo Apostolico profitemur, cùm credere nos dicimus *Ecclesiam sanctam Catholicam:* sive, ut Nicænum symbolum habet, *unam sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam.* Atque hæc vel sola satis ostendunt, quanti intersit, ut, quid veteres senserint, & cur ita crediderint, intelligamus. Beza epist. ad Andr. Dudithium ait, nostros plus scientiæ, veteres plus conscientiæ habuisse. Nam ea res, & magis nos idoneos facit ad cognoscendam veritatem, & paratiores ad caritatem, vel conservandam, vel reparandam. At quid duobus istis præstabilius? quid omnibus Ecclesiæ filiis gratum magis

& ac-

& acceptum? Si enim veritas in necessariis negligatur; hæresis nascitur: sin caritatis neglectu necessaria unitas violetur, schisma generatur: malum utrumque Ecclesiæ, atque adeò toti sæpe Reip. funestum. Quod cùm verissimum esse, fateantur omnes, paucos tamen invenire est, qui veritatem in controversiis sectentur: pauciores, qui cum ea caritatem conjungant: ut quod de probitate poëta * aiebat olim, laudari illam & algere, hoc in utraque illarum plurimum inveniat locum. Nempe hunc opum vel honorum spes agit transversum, illum fateri errorem pudet, alium simultas abripit, & sæpe ubi maxime hujusmodi vitia dominantur, ibi maximè veritatis & caritatis studium prætexitur. Tali morbo laborantibus difficulter paratur medicina. Nam malum hoc in penitissimis cordis recessibus habitat, nec nisi larva pietatis indutum foras prodit, & si agnoscere occipias, mox aliis atque aliis coloribus, Protei instar, fallit & fugit. Inanem igitur operam sumunt, qui apud tales multa sapientiæ verba fundit ant: quia quæcunque dicuntur, vel per se sciunt, vel nescire præoptant, eoque nec audita in animum penitius admittunt. Est verò præter istos aliud etiam hominum genus, non malum illud per se, attamen quod non minus, & veritati sæpe incommodet, & caritati. Tenet istos reverentia Scripturæ non exigua, & magna præstantium aliquot interpretum auctoritas: sed utrobique eorum opera claudicat. Nam ut de Scripturis prius dicam, solum oculos defigunt in paucula quædam, & fere obscurius dicta. Ex iis doctrinæ aliquod caput concinnant, interdum ejusmodi, quod non Rationi minus, quàm apertissimis Scripturæ locis adversetur. Nec si utrumque adversus eos ostendas, eo de sententia dimoventur: sed utrobique, quod dicant, quærunt, & inveniunt. De Scripturis enim pronunciant, cùm pugnare illæ secum non pos-

* *Iuvenal. sat. 1.*

possint, & quod ex iis collegerunt, videatur ipsis apertissima veritas: omnia illa, quæ objicere possis, sic exponi debere, ut ne evertant dogma conceptum: atque ita, quia aliter salvo suo dogmate non possunt, clarissima Scripturæ loca miris & miseris interpretamentis in aliam torquere sententiam non verentur. Ad rationem verò quod attinet, hanc in divinis audiendam negant. Atqui non in Scripturarum particulas quasdam, & sæpe ejusmodi, ut de eorum sensu semper in Ecclesia Dei disputatum sit, oculos solum conjici oportebat: sed in scripturam universam: ac primùm, & præcipuè ista, quæ sunt apertissima. Quemadmodum enim fidus pueritiæ informator ea, quæ imprimis necessaria sunt, clarè proponit, ut facilè intelligantur; hæc iterat & tertiat, quo, si alia excidant, ista saltem imis maneant animis inscripta: similiter summus ille doctor, qui non sapientiâ solùm, sed etiam discipulorum amore infinitis partibus terrenos exsuperat magistros, ea, quæ maximè sciri vult, & apertissime ob stuporem nostrum pronunciat, & sæpissime, ut madidæ consulat memoriæ, inculcat. Quodsi in aliqua inciderimus, quæ repugnare istis videantur: non eo vim faciemus apertæ veritati; sed illa sic interpretabimur, ut ne istis pugnent, quibus undique personat Scriptura. Quodsi conciliare ea ipsi non possumus, nec qui possint alios invenimus: imitemur veterum Iudæorum modestiam, quorum est illud [a], *Elias corriget omnia difficilia & dubia*. In mentem item veniat Augustini [b] istud, *Nunquid ideo negandum est, quod apertum est, quia comprehendi non potest, quod occultum est?* Et quod alibi [c] ait idem: *Quid opus est, ut affirmentur, vel negentur, vel definiantur cum discrimine, quæ sine discrimine nesciuntur?* De ratione verò rectè iidem judicant, minime eâ nos fidei mysteria metiri oportere. Thomas lib. IV. contra Gentes cap. I: *Probanda est hæc*

[a] *Ios. Scal. Elench. orat. chronol. pag.* 33.
[b] *Lib. de persev. bon. cap.* 14.
[c] *Enchir. ad Laur. c.* 59.

Theologia autoritate sacræ scripturæ, non ratione naturali: sed tamen ostendendum est, quòd rationi naturali non sit opposita, ut ab impugnatione infidelium defendatur. Sed tamen cùm & majus Scripturæ, & minus rectæ rationis lumen pugnare inter se non possint: ratio quidem præcedere fidem non debet, sed utiliter tamen subservit. Quemadmodum nimirum vinitores, prius terram effodiunt, quàm vitem plantent; postmodò verò in locum suum terram recondunt: ita ratio explodi debet, usque dum fides cordibus inseratur; sed ea ubi plantata erit, ratio recte admovetur, ut fidem illustret ac confirmet. Venio ad illud, quod dicebamus, alium ab hoc, alium ab altero, quem egregie de Ecclesia vel meritum nuper, vel mereri adhuc videt, quâdam animi modestiâ dissentire non audere. Quales etsi præclara illa Dei vasa jure maximi faciunt: tamen vel huic, vel isti sententiam mancipare non decet: quippe qui honos solis conveniat Scripturis: sed si humana judicia petuntur, circumferendus est animus per Ecclesiam Catholicam, vel saltem nobilissimos omnium ætatum magistros: cùm non uni & alteri omnia admetiatur Deus, eoque nec ita aliquos oporteat æstimare, quasi nihil illos fugerit; sed quasi non minus acute aliis viderint, si cum singulis quidem Ecclesiæ membris, non cum Ecclesiæ corpore conferantur. Atque hoc juste imprimis postulamus, siquando juniores non solùm abeunt ab antiquis, sed etiam inter se discrepant: in quo eorum dissensu, *ut Prophetica & Apostolicæ interpretationis linea secundùm Ecclesiastici & Catholici sensus normam dirigatur,* (ut verbis Vincentii Lirinensis utar) plane scire juvat, *quid ubique, quid semper, quid ab omnibus creditum sit.* Nam quid animum magis oblectet, quid in veritate magis confirmet, quàm cùm, ubi junioribus inter se non convenit, ibi, quod Deum orando, Scripturas versando, alios consulen-

Cap. 2. & 3.

fulendo, verius esse didicimus, hoc in veteri etiam Ecclesiâ constanter creditum esse cognoscimus? Nec enim audiri merentur, qui in antiquis ullum inveniri consensum negant. Quemadmodum enim infinita sunt, in quibus disconvenit Ecclesiæ reformatæ magistris: neque hoc impedit, quo minus consentiant in necessariis: uti arguit harmonia, quæ tot Ecclesiarum confessiones comprehendit: similiter, non si veteres dissentiant in multis, eo negari debet, consentire etiam in multis: cujusmodi sunt partim illa, quæ œcumenicis conciliis decreta sunt: partim alia non pauca, quædam etiam istiusmodi, ut ne in dubium quidem vocata sint unquam. Quin etiam in istis, ubi veteres dissenserunt, (cujusmodi etiam plurima inveniri negare non possumus) constare nobis interest, propter quæ istorum putarint vinculum pacis rumpi non debere. Nam ut nunc tempora sunt, invenias multos, qui sic omnia sua componant, quasi obortis controversiis nullo dogmatum discrimine in partes mox eundum, & inconsutilem Christi vestem scindendam arbitrentur. Propterea utile foret, in quibusque controversiis exstare historiam eorum, quæ veteres senserunt; ut intelligi ab omnibus possit, in quo illi, seu animorum conspiratione quadam, seu malis inspiratione divinâ, convenerint: quid item pro certâ & necessariâ veritate, quid pro tolerabili habuerint errore, quid denique pro incerto, & de quo suo cuique judicio frui liceret. Tentavimus hoc exponere in aliquot gravis momenti quæstionibus: cujus nostri conatus specimen nunc damus historiam de controversiis, quas Pelagius & ejus reliquiæ moverunt. Ab his ut auspicaremur, fecit præsens rerum facies, & zelus domus Dei, in qua per cœlestem gratiam vivo. Cernebam enim, ut tristi schismatis incendio undique flagrent omnia; ac plures pene sint, qui oleum,

quàm qui aquam affundant. Æquis ista oculis intueri, nec accurrere ad incendium exstinguendum, quis civis bonus, quis, imprimis Ecclesiæ filius, possit? Itaque etsi metuerem interdum, ne, qui æquo vehementius his vel istis partibus student, operæ me huic parsisse malint; posthabito tamen humanæ omnis offensionis metu, nec cum carne, sed cum spiritu consultans, in occupationibus summis, & valetudine non adeo firma, sola fretus divini favoris fiducia, laborem hunc suscipere non dubitavi. Quod institutum meum spero non improbaturos viros pios & eruditos, si æquis animis cognoscere rem omnem non graventur. Postquam enim diligentius cum animo meo expendere cœpi controversias de Prædestinatione in Batavia obortas; ita semper judicavi, non ab omnibus quidem, (nec enim extrema omnes tuebantur) sed tamen à non paucis eorum, qui contentionis hunc funem ducerent, posse aliquid à sententia remitti. Quod ut ita crederem fecit, non quia putarem, dari tantum paci oportere, ut ubique sententias medias sectaremur; (neque enim ignorabam, quàm multa essent, ubi qui tantillum ab altero extremorum recesserit, præceps ruat in errorem) sed quia, ut in aliis multis, ita in his, quas diximus, quæstionibus, non mei unius opinione, sed aliorum multorum, & eorum imprimis, qui veritati simul & paci Ecclesiæ consultum vellent, tum Scriptura ad sententiam mediam præiret: tum pia antiquitas, cujus me semper reverentissimum fuisse negare non possum, similiter statuisset. Quamquam verò ita censerem, tamen illud sedulò semper cavi, ne tristi huic concertationi miscerem me, partim ne plus aliis, à quibus, ut ætate ita eruditione vincerer, sapere velle viderer: partim quia optimatium aliqui spem bonam fecissent, vel hominum aliquot eruditorum conventus, vel etiam synodi justæ. Ita enim cogitabam:

Si cal-

Si calculo ejus cœtus judicium antiquitatis probaretur: tempestive satis illud defendi, & juventuti, ab Ill. Holl. & Westfr. Ordinibus fidei meæ commissæ, posse instillari: sin meliora certioraque audirem, æquum esse, ut in alienam ipse sententiam pedibus discederem: quod quo minus tum facerem, in me mora futura non erat; ut qui multùm antiquitatem, sed magis tamen sectarer veritatem. Sed dum exspectatione ejusmodi conventus macero me diu, res Ecclesiæ magis & magis retro fluere, omniaque dissidiis, magno cum meo & bonorum omnium dolore, in tantum compleri, ut jam ubique magis odio quàm spiritu caritatis, conviciis magis quàm argumentis, certaretur. Accedebat ad ista humana quædam infirmitas. Terrebat enim non mediocriter, quòd non minus odio esse viderem, qui moderatiora consilia sequerentur, quàm qui partium studio tenerentur. Præterea etsi persuasus essem, controversias istas non difficulter posse componi, si ad eas mens Dei reverens, & pacis desiderans, afferretur: tamen ab animis ita exulceratis boni jam ultra vix quicquam exspectabam. Tandem animum collegi, & partim conscientia, partim suasu amicorum impulsus, faciendum aliquid arbitratus sum, quo non amorem ac studium duntaxat erga Ecclesiam testarer meum, sed etiam, si labori huic benedicere Deus vellet, tum veritati aliquid lucis, tum ad resarciendam concordiam vel tantillum præsidii adferrem. Ergò cùm hoc arrogare mihi non auderem, ut, tacentibus illis, quorum doctrinæ fasces submitterem lubens, in partium sententiam Theologorum more exquirerem: illud facere malui, quod modestiam meam magis decebat, ut antiquitatis de istis judicium scripto consignarem; quo illi, quibus scrutari hujusmodi operose hactenus non licuisset, saltem facili nunc labore cognoscerent, quid veteres de iis censuissent.

Cur verò hac ratione, & veritati, & concordiæ me consulturum putarem, multa erant. Videbam, in Batavia magno cum applausu legi à nonnullis libros vernaculâ linguâ scriptos, quibus originale peccatum acriter impugnaretur. Tum autem incideram in homines alioqui non malos, qui cùm ex aliquot quæstionibus perplexis satis se extricare non possent: parùm aberat, quin ipsum controversiæ caput in dubium vocarent. Vtrisque ut occurrerem, ostendi, quàm vere olim scripserit Vincentius Lirinensis, *neminem, ante prodigiosum Pelagii discipulum Cælestium, reatu prævaricationis Adæ omne genus humanum negasse adstrictum.* Etiam rationes adjeci, cur Ecclesia ita hucusque credidisset. Præterea nequis, quia non crederet, quæ obscura essent, etiam, quæ aperta forent, negaret; eo de his & istis egi, & ita egi, ut, nisi me ratio fugit, non plane aspernandam meditationis materiam ac sylvam præbuerim illis, qui accuratius, nec historice solum, sed dogmatice etiam, tractare illa posthac volent. Nec, cur de necessitate gratiæ agerem, caussæ minus graves impulerunt. Quotidie enim videbam, quàm proclivis esset hominum natura ad tribuendum arbitrii libertati, quod gratiæ debetur. Ostendi igitur, verissime ab eodem Lirinensi dictum esse, *neminem ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumsisse arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum necessariam Dei gratiam non putaret.* Subverebar etiam, ne aliqui tribuerent Verbo forinsecus sonanti, quod debetur internæ & occultæ, mirabili & ineffabili operationi Spiritus Sancti. Itaque demonstravi, veteris Ecclesiæ judicio, non sufficere doctrinam, sed requiri inspirationem Spiritus Sancti, quæ tum intellectum illuminet, ut quod facto opus est, sciamus; tum voluntati vires conferat, ut quod facto opus est, facere diligamus & valeamus. Vnde

& po-

& postulamus à Spiritu Sancto, ut in cordibus hominum operetur, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates. Adhæc metuebam, ne qui gratiæ necessitatem faterentur, interim cum Pelagii reliquiis naturæ tribuerent conatus quosdam, quibus tanquam meritis de congruo, ut Scholastici appellant, moveretur Deus ad gratiam homini conferendam. Quare ostendi, veterem Ecclesiam jam olim in Massiliensibus improbasse, quod gratiam occasione & intuitu operum vi naturæ præstitorum conferri crediderint, atque adversus eos decrevisse, fidei & bonæ voluntatis initia, atque ipsum orandi affectum, divinæ gratiæ tribui debere. Nec leviora suadebant dissertationem de imperfectione hominis in hac vita. Nam operæ erat docere, quanto aliter senserit Ecclesia Vetus, quàm qui Cœlestii dogma revocant hodie, atque libris integris contendunt, hominem exacte legem Dei præstare in terris. Nec ignotum est hominum genus, cui per nomen Dei jurare religio est. Ergò etiam operæ fuit, obiter docere, ut & iste fuerit inter Pelagii errores: & quid ad Christi verba, quibus ille sententiam suam tuebatur, cùm Veteres, tum aliqui juniorum respondendum putarint. Post ista transimus ad Prædestinationem sanctorum. Ad cujus explicationem multa itidem compellebant. Nam controversia istac pulpita, ambones, convivia & circuli personabant: Pelagiana & Semipelagiana vocabantur à multis, etiam viris alicujus nominis, quæ Pelagii & reliquiarum ejus adversarii, doctores Catholici, credidissent: inter hæresin & simplicem errorem, inter certam veritatem & particularem doctorum opinionem, qui distinguerent, paucos videbam. Ergò operæ me facturum existimavi, si docerem, ex veteris Ecclesiæ sensu, pro Pelagiano & hæretico habitum esse, siquis crederet, Deum prædestinasse homines ad vitam,

vitam, quos viribus naturæ insitis credituros & perseveraturos prævidisset. Item ostendi, ab antiquitate pia, tanquam erroneam, rejectam damnatamque eorum fuisse opinionem, qui cum Massiliensibus statuerent electionem quorundam ad gloriam; partim ex prævisis operibus naturæ, quibus credere & bene velle incipiant; partim ex prævisis operibus gratiæ, quibus fides & pietas eorum perficiatur. Insuper monstravi, etsi de intercurrentibus aliquot quæstionibus à perfectè Catholicis fuerit disputatum: in eo tamen convenisse omnes, quòd non alios ad salutem æternam destinarit Deus, quàm quos puro puto gratiæ suæ dono, & fidei ac bonæ voluntatis initia habituros, & perseveraturos in bono præscivit. Præterea probavi, Augustinum, Prosperum, scriptorem de vocatione gentium, Fulgentium, & alios multos Occidentalis Ecclesiæ magistros, communi Catholicorum sententiæ (quanquam dissentientibus non paucis, item Catholicis) illud adjecisse, hanc præscientiam promanare ab absoluto salvandi decreto: nam inde esse, quòd vocatorum unus præ altero convertatur: quòd item fidelium unus præ altero perseveret. Ac nequis, quod hi de aliquorum defectione docuerunt, longius traheret, quàm par erat: mox subjecimus, ut multi eorum agnoverint quendam fidei ac pietatis gradum, ad quem ubi quis adscenderit, excidat nunquam, atque etiam de æterna sui electione sit certus. Vnde consequitur, non aliud eos voluisse, quàm, primordia quidem veræ fidei, & Christianæ spei ac caritatis, communia esse electis ac reprobis: & quamdiu electus in initiis istis, & , ut ita dicam, inter apia adhuc hæret, de electione sui certum non esse; cùm non desint, qui ab eo fidei gradu resiliant, nec redeant; decidant, nec resurgant. Interim nec diffitentur, imbecilles istos (quales non raro in morte demum electionis suæ Deus certos red-

reddit) dubitationis anxietate non debere torqueri; cùm neminem deserat Deus, nisi à quo prius deseratur; imo omnes, quibus ista fidei & pietatis initia donavit, consolatione sufficienti sustentet; solumque illis omnimodam perseverantiæ certitudinem non conferat, quæ, juxta Augustinum & alios, ob carnalis securitatis periculum, infirmis istis nondum expediret: sed velle tamen Deum, ut tales per orationem, jejunia, eleemosynas, omniaque pietatis ac sanctimoniæ opera ad perfectionem fidei contendant; quia quanto altius animo insederit fides, perque caritatem fuerit efficacior, tanto magis à nobis, & dubitatio omnis recedat, & electionis certitudo succedat. Atque hoc pacto quidem veteres illi electionis suæ incertos ad preces & opera pietatis inflammabant, ne non amitterent, quod haberent, sed reciperent, quod nondum haberent. Vtrùm vero, aut qua mente dici possit, quosvis fideles suæ esse electionis certos; hîc definire, vel examinare, animus non fuit: quia satis duxi, si ea exponerem, ultra quæ illorum etiam nulli progressi sunt olim, qui fidem & perseverantiam, non præviam conditionem, sed fructum esse Prædestinationis agnoscunt. Verùm interest plane Ecclesiæ Dei, ut, quia juniorum aliqui, præstantes sane viri, amplius requirunt; aliqui item, etiam veterum, ne tantum quidem largiuntur; eo in piorum doctorumque hominum conventu, vel potius legitima synodo, quid Scripturis magis consentaneum sit, diligenti examine disquiratur. Superest extrema laboris nostri pars, quæ de Reprobatione tractat. Cur verò eam non omitterem, graves item caussæ erant. Venerant in manus meas libri virorum non infimi nominis, multa continentes ad absolutum Dei odium pertinentia, quæ honoris ipsorum caussa, quibus ista exciderunt, tacere malo quàm referre. Videre

item videbar non paucos, qui licet ista non docerent, libere tamen improbare non auderent. Ostendi igitur, veteres istos, fortissimos & sanctissimos Pelagii & reliquiarum ejus adversarios, dictis talibus anathema dixisse. Rursum erant, qui videre se negarent, ut non in eadem illa absona, nequid gravius dicam, incidamus, si eorum nos aggregemus sententiæ, qui fidem & perseverantiam fructum electionis, quàm conditionem præviam statuere malunt. Ergò probavi, secus iis visum fuisse olim, qui docuissent decretum salvandi, quod vulgò vocant absolutum: adjeci etiam, ut isti ad evitanda incommoda, quæ objectarentur, dispares fecerint gratiæ gradus: idque pro vocatione triplici, una universali, quæ omnium est hominum; altera communi eorum, quibus Euangelium annunciatur; tertia particulari, quæ est electorum. Quippe credebant illi, quamquam electi gratis provehantur ad ulteriorem gratiæ gradum, per quem credant & perseverent: tamen qui in universalis, aut communis gratiæ præsidiis relinquuntur, (quos ἀκύρως, sed Hebræorum more, odisse necdum natos Deus dici potest, quia minus diligit) eos non reprobari à Deo ex odio absoluto, sed cum respectu ad peccatum; neque illud originale duntaxat, sed personale, quia nullum non eorum dignatus sit Deus aliqua gratiæ mensura, sed homo libertate arbitrii sui abutens eam contemserit, & reddiderit inefficacem. Itaque qui electionem absolutam docerent, si ex iis quæreretur, cur Deus hominem ad gehennæ supplicium prædestinarit: responsuros fuisse, id factum esse ob prævisam infidelitatem, vel imperseverantiam in fide; ac universe loquendo, quia libertate arbitrii gratiam contemserit. Sin quæsitum esset, cur non omnes per Euangelium vocatos etiam regeneret Deus, nec quibuscumque orsum fidei donat, iis conferat perseverantiam in eo, quod

ac-

acceperunt: fuisse dicturos, non alios à Deo reprobari, quàm qui donum Dei reprobarent, & vocatione contempta se ipsos facerent reprobationis vasa: nec ullos deseri à Deo, nisi qui Deum priores deserant, ita ut, quo minus à Deo porro adjuventur, in ipsis sit caussa. Si vero rogati fuissent, cur dispari adeo mensura Deus gratiam suam dispenset, ac hos magis quàm illos, nihilo peiores, subinde etiam minùs malos, Euangelii luce destituat, vel non istiusmodi gratiâ dignetur, qua credituros & perseveraturos sciebat: dicturos fuisse, ejus rei caussam ab humanis non posse ingeniis adferri: sed pertinere ad judicium Dei, occultum illud, sed tamen justum: nec si ignoretur, quod Deus occultum esse voluit, eo negandum esse, quod aperuit in Verbo suo. Quia verò ante annos pene octingentos de hoc ipso Reprobationis dogmate non minus, quàm hodie, vehementibus studiis certatum fuit, hinc Hincmaro, inde Remigio, magnis utrimque viris, stantibus; etiam synodis, hinc pro Hincmaro, inde pro Remigio, decernentibus: eo coronidis loco omnem istius certaminis historiam ex fontibus ipsis in agellos nostros derivavi: unde liquebit, in quibus præstantes illi viri convenerint, super quibus dissenserint: quid hæreticum, quid item catholicum censuerint: quid pro certo, quid pro incerto habuerint: & quo pacto in isto animorum dissensu, salva veritate, & conscientia illæsa, concordiam utrimque coalescere & conservari posse judicarint. Atque hæc præcipue sunt, quæ partim ad veritatem illustrandam, partim ad reparandam caritatem, commentari operæ duxi. Spero autem, eo gratiorem fore laborem nostrum, partim quia nunc illud potissimum tempus est, quo omnes omnia auxilia conferre oportet, ut veritas integra servetur, & schismati occurratur: partim quia (quod, cùm laborem hunc susciperem,

nondum erat) fœderatarum Belgicæ provinciarum, quod felix faustumque sit, synodus indicta est. Nam licet ea est tenuitas mea, ut opera hac carere possint viri magni, à quibus discere malim: tamen, quia præter istos credibile est nonnullos etiam ad synodum esse advocandos, viros quidem cætera egregios, sed tamen, quibus hactenus judicium piæ antiquitatis cum cura indagandi vel otium defuerit, vel voluntas: sane talibus spero opera nostra non erit prorsus inutilis, nec ingrata. Quamvis enim non ignoro, quantopere nunc sordeat antiquitas apud multos: tamen plane verisimile non sit, vere pios & modestos in sacris consessibus sententiam quidem ipsos dicere velle; & tamen tantum sibi tribuere, ut clarissima veteris Ecclesiæ lumina, tot illustres animas, quæ non solum apud Deum, sed etiam in sanctorum animis vivunt, & quotidie in monumentis suis loquuntur nobiscum, ab omni omnino suffragii jure excludant, atque adeo ne quidem, qua parte illæ consenserint, & cur ita senserint, & quid in istis, ubi, ut hodie, ita olim dissensus fuit, pacis caussa faciendum putarint, perexiguo labore cognoscere graventur. Sane hujusmodi aliquid de quoquam eorum suspicari caritas non patitur. Potiùs vereor, nequid in tot controversiarum segete exciderit nobis. Sed eo me solor, quòd ita semper fuerim animatus, ut magni ducerem beneficii loco, siquis doceret meliora: & nunc imprimis tempus advenisse censeo, quo, sicubi aberravero, reducere alii in viam non minus possint, quàm velint. Eo quidem animo ac spe publici juris facio hunc laborem; quem, quantusquantus est, uti & alia, quæ hactenus scripsimus, partim edita, partim ἀνέκδοτα, Ecclesiæ reformatæ * judicio submitto. Deum oro, ut omnibus Christianis, ac præcipue illis, qui Reip. & Ecclesiæ præsunt, puræ religionis amorem magis & magis inspiret,

** Hoc nomine cum nostris complector eas quæ sequuntur Confessionem Augustanam. Sic & loquitur B. Lyd. in VValdensibus T. 2, pag. 190.*

ret, ut invitis inferorum portis ſimplex triumphet veritas; pulſis fugatiſque odiis & ſimultatibus fraterna redeat caritas; excluſa, & hinc conſcientiarum tyrannide, & inde quidvis diſſeminandi licentia, moderata, & qualis ab Apoſtolo * commendatur, prophetandi vigeat libertas. Ex Collegio Theologico Illuſtrium DD. Holl. & Weſtfr. Ordinum, quod eſt Lugduni Bat. Anno cIↃ IↃ C XVIII. Nonis Septembris.

* 1 Theſſ. 5. 19. 20.

ARGVMENTVM ET SERIES OPERIS.

LIBER PRIMVS

Agit de Pelagianismi, & Semipelagianismi, tum defensoribus, tùm adversariis.

LIBER SECVNDVS

Est de peccato originali.

LIBER TERTIVS

Generatim tractat de gratiæ necessitate.

L I-

LIBER QVARTVS

Est de gratia præveniente.

LIBRI QVINCTI

LIBER SEXTVS

Est de prædestinatione sanctorum, & quæstione adnexâ, An gratia possit amitti.

XV. An

LIBER SEPTIMUS

Est de Reprobatione.

GERAR-

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ

DE

CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE
reliquiæ moverunt,

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Occasio atque argumentum universi operis.

SEmper hoc Ecclesiæ Catholicæ judicium fuit, cum gratiâ, sed sub gratiâ tamen, conspirare amicè arbitrii libertatem. Nempe, ut B. Augustinus * scitè dicebat: *Si non est Dei gratia, quomodo salvat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo judicat mundum?* Atque, ut ait Bernardus: † *Tolle liberum arbitrium, non erit, quod salvetur; tolle gratiam, non erit unde salvetur.* Nihilominus nullis propè temporibus defuere, qui hanc Ecclesiæ doctrinam in dubium vocarent, ac vel gratiam sic prædicarent, ut liberum tollerent arbitrium, vel sic arbitrii urgerent libertatem, ut inimici fierent gratiæ. Ab utris eorum magis periculum sit, haut facile dictu est. Nec enim excitabit ignaviam nostram, qui libertatem negat; nec frena injiciet superbiæ, qui gratiæ munus ignorat. Adhæc non minùs prædicari debet Dei justitia, quæ, & ratione & Augustino teste, absque libero arbitrio nulla est, ac ejusdem misericordia, quam labefactant gratiæ inimici. Sed quia sublatâ arbitrii libertate, justitiam Dei convelli, haut statim omnes

* *Epist. 46. ad Valentinum.*

† *Pene initio libri de gratia & lib. arb.*

vident, ac tale nihil cernentes satius est homini quàm Deo esse injurios, plurimùm absque dubio illi malignius peccant, qui Dei negant gratiam, quàm qui hominis tollunt libertatem. Verumtamen hoc non impedit, quo minùs par sæpè aut majus quoque immineat periculum ab iis, qui arbitrii libertatem, quàm qui gratiam negant. Nam error eorum qui gratiam impugnant, statim improbo se tumore prodit; eoque, ubi Euangelii lux clarissimè fulget, vix alios aggredi audet, quàm homines indoctos ac profanos; quales inscitia stultaque sui fiducia facilè constrictos tenet: præsertim si typhus accesserit gloriæ secularis. At optimus & modestissimus quisque magis eorum omnium fraudibus obnoxius est, qui, quod de Chaldæis in Policratico * suo scribit Ioannes Saresberiensis, *fatalem quandam necessitatem rebus imponunt sub prætextu humilitatis & reverentiæ Dei, timentes ne fortè ipsius evacuetur dispositio, nisi rerum eventus necessitas comitetur:* qui error humilitatis ac pietatis velamento tectus, quanto occultiùs tanto periculosiùs in animis hominum grassatur. Vtrumque optimè perspexit Augustinus, cum in Ioh. homil. LIII. ait: *Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam: & quosdam nimia suæ vocationis diffidentia dejecit in negligentiam. Illi dicunt, Vt quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in nostrâ est potestate? Isti dicunt, Vt quid conamur bene vivere, quod in Dei est potestate? O Domine, o Pater, qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet istarum tentationum, sed libera nos à malo.*

* Lib. 2. Cap. 20.

Atque hæc quidem, sermone saltem, si minus animo, illi quoque confiteri solent, qui alioqui vel libertatem arbitrii plus æquo infringunt: vel plurimùm deterunt de gratiæ virtute. Dicere autem quid sola possit gratia, quid cum & sub gratiâ liberum possit arbitrium, hoc verò opus, hic labor est. Neque, ut nunc tempora sunt, ea res solùm laboris, sed etiam periculi plena est. Quemadmodum enim non raro contingit, ut qui duobus inimicè concurrentibus, dirimendæ pugnæ, medium se interponit, amborum in se iram atque impetum convertat: itidem in controversiis istiusmodi plurimùm usu venire solet, ut qui veritatis simul ac pacis studio ductus, gratiæ liberique arbitrii concordiam profitetur, nec agnoscendo liberum arbitrium, satisfaciat illis, qui ejus inane nomen putant; nec gratiam prædicando, iis se probet, quibus sola arbitrii libertas utramque paginam facit. Hæc me cogitantem non mediocriter deterruerunt, quo minùs quorundam consilia secutus

in diutino hoc Ecclesiæ dissidio ad pugnam ipse quoque accurrerem, cumque aliis aliquot viris piis & sanctis quasi sequestros inter nomen profiterer meum.

In hoc quidem rerum statu,

Non ea vis animo, nec tanta potentia nobis.

Nempe Gregorianum * illud non mediocriter extimesco: *In præcipitio pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit.* Et tamen, post tot solida ἐχεμυθίας nostræ quinquennia, plus tandem aliquid spero quàm ἀχυσηκοί esse possumus. Quamobrem etsi minimè ab animo meo impetrare potui, ut quæcunque de exortis controversiis disputantur, ea trutinâ judicii nostri expensa, judicii facerem publici: nihilominus tamen haut invitum eò me perduci passus sum, ut relicto aliis accuratiori eorum examine, quæ è Scripturis utrimque depromuntur, controversiam omnem, quæ Catholicis olim cum Pelagianis & Semipelagianis fuit, nudè explicarem, veterumque testimoniis illustrarem: idque eâ modestiâ, ut magis indicis quàm judicis, ac ferè non tam Theologi quàm Historici munere fungeremur. Alienam inquam (ut sic loquar) sententiam commemoraturum me recepi, neque tam id ut integræ cujusquam caussæ præjudicium per nos fieret, quàm ut partes ipsæ cognoscere haut graventur, an ab hac, quam alienam sententiam vocamus, ipsi animis sint alienis, vel an alienam à veritate putent: imò hoc quoque, an à Scripturis alienam esse credibile sit, quæ subnixa est tibicine proximæ post Scripturas autoritatis. Nec enim in re tanti ponderis animus est referre unius aut alterius antiqui doctoris sensum, sed verò primævæ antiquitatis, atque adeò, judicio nostro, totius Catholicæ Ecclesiæ contra Pelagium & propè omnium Ecclesiæ doctorum adversus Pelagii reliquias consensum. Sanctos in Ecclesiâ Dei, si alia majoraque exspectant, rogatos velim, ut dum cessant qui ad isthæc idonei magis sunt, Catone hoc contenti esse velint. Te vero Iesu Christe, gratiæ omnis fons unice, suppliciter rogo, ut de gratiâ scribere cogitanti, spiritu tuo gratiosè adesse digneris, atque ita mentem calamumque dirigas, ut neque fallatur animus in ruspandâ veteris Ecclesiæ sententiâ: neque in eâ candidè enarrandâ ab animo manus discordet.

* Lib. 28. Moral. cap. 11.

CAP. II.

Operis divisio in partes duas: quarum prior in quinque membra distribuitur.

CVm in omni controversiâ duo considerentur, à quo aliquid dicatur, & quid dicatur; materiem futuri operis puto non incommodè in partes duas dispesci: quarum prior exponat, tum qui pro Pelagii ac reliquiarum ejus errore scribendo certarint, tum qui animose adversus eum in arenam processerint: altera vero partim Pelagii & Massiliensium opiniones proponat; partim his Catholicæ Ecclesiæ dogmata opponat. In parte priori, quæ ad alteram sternit viam, hæc quinque ordine considerabimus.

I. Qui Pelagiani ac Massiliensium sive Semipelagiani dogmatis primi ac præcipui vel autores fuerint vel fautores.

II. Qui Catholici doctores eorum erroribus privato nomine iverint obviam.

III. Qui Romanorum episcoporum cum Vrbis clero doctrinæ horum sint adversati.

IV. Quæ concilia eam damnarint.

V. Qui imperatores leges contra eam tulerint.

Porrò neque ista jejune adeò tractabimus, ut illorum, qui ad Pelagianum certamen scribendo concurrerunt, catalogum texere contenti simus; neque ita fusè, ut cum pulvisculo omnia in cumeras nostras converramus, quæ invenimus apud antiquos: sed regiâ insistentes viâ, tantum dicemus, quantum ad Pelagianam historiam intelligendam satis esse putabimus; nec in longam verba moram ducemus, nisi fortean in illis, quæ solidi ac gravis erunt ponderis, vel etiam virorum in hac arena præcellentium scientiam aut industriam fugerunt.

CAP. III.

De Pelagio, ac ejus magistris, & Pelagianæ hæresios primis incunabulis.

PElagius professione monachus, natione non Gallus Brito, ut Danæus * putavit: nec Anglo-Britannus, ut scripsit Balæus †; sed Scotus; semina Doctrinæ suæ primùm sparsit in Occidente circa

* *Comm. in Aug. lib. de hæres. c.* 88.

† *Cent.* I. *scriptorum Britanniæ.*

ca annum ſalutaris ἐνανθρωπήσεως quinctum ſuper quadringenteſimum: quo anno B. Chryſoſtomus, Arabiſſi Armeniæ oppido exulans, mortique proximus, ſic caſum hominis deplorat epiſtolâ quartâ ad Olympiadem: Σφόδρα ἤλγησα ὑπὲρ Πελαγίου τοῦ μονάζοντος. Ἐννόησον τοίνυν ὅσων ἄξιοι στεφάνων εἰσὶν γενναίως ἑστῶτες, ὅταν ἄνδρες ἐν τοσαύτῃ ἀσκήσει διαγαγόντες καὶ καρτερίᾳ, οὕτω φαίνωνται ὑποσυρόμενοι. *De Pelagio monacho magno dolore affectus ſum. Cogita igitur quot quantiſque coronis digni ſint, qui forti animo in acie ſteterunt, cum viros piè ac ſanctè tantaque cum tolerantia viventes, abripi atque in fraudem impelli videamus.* Scribit Balæus cent. I. ſcriptorum Britanniæ, ut præpoſitus fuerit Cœnobii Bannochorenſis, ab alterâ Legionum urbe, quæ nunc Ceſtria dicitur, non procul; ubi bis mille & centum Philoſophi Chriſtiani eſſent. Item, ut è Britannia expulſus. Cujus rei laudat autorem Valdenum epiſtolâ ad Martinum V. Sed ſunt iſta juniorum fabulæ. Vt verò dogma ſuum longius latiuſque ſeminaret, monaſteria crebrò mutabat. Nam quod ad abſumendas popinas factum id credi velit Iſidorus Peluſiota, Chryſoſtomi diſcipulus, lib. I. epiſt. CCCXIV. parum veriſimile dicit, cum non Chryſoſtomus modò, ejus prædicet pietatem, ſanctimoniam, tolerantiam, ut vidimus; ſed Auguſtinus etiam in libb. de peccatorum meritis & remiſſ. nomen ejus aliquoties non ſine laude poſuerit, quia vita ejus prædicaretur à multis: ut ipſe fatetur lib. II. Retract. cap. XXXIII. Et profectò hoc niſi fuiſſet, non primitùs eum amaſſent tot egregii viri, eoſque inter B. Paulinus epiſcopus Nolanus *, vir non pietate minùs quàm doctrinâ excellens. Credibile autem eſt, Pelagium demum, poſtquam in Oriente compertum erat, aliquid eum monſtri alere, Romam profectum eſſe, atque ibi Rufini ſermonibus, vel Melaniæ ſaltem & aliorum, qui Rufino faverent, tanquam œſtro aliquo percitum, majori ſtudio, quàm antea unquam, ἀναμαρτησίαν καὶ ἀπάθειαν, de fonte Origenis depromptum errorem, defendere cœpiſſe. Nam ut Melaniam cum Rufino ex Ægypto & Palæſtina anno CCCXCVI Romam rediiſſe conſtat; ita certum eſt anno demum CCCCIX Româ profectam in Africam, cùm inſtantem urbis vaſtationem priùs prædixiſſet, quæ anno contigit ſequente. Rufinum autem (cujus partibus impensè ſtudebat tota Melaniæ domus) Pelagianam foviſſe doctrinam, non Auguſtinus ſolùm indicat, cùm lib. II. contra Pelagium cap. III. narrat, ut Cæleſtius Pelagii armiger in concilio Carthaginenſi ſit profeſſus, ſe audiſſe Rufinum dicentem, non eſſe tra-

* *Auguſt. init. epiſt. ad Paulinum.*

 ducem

† Lib. de script. Eccles. ubi de Rufino.

ducem peccati: sed ipse Gennadius Massiliensis, † cùm eum ab Hieronymo *in aliquibus de libertate arbitrii notatum* agnoscit. Quod verissimè ab eo dictum est. Nam Hieronymus præfat. lib. I. in Hierem. Rufinum idcirco Pelagii præcursorem vocat. Verba ejus sunt: *Nuper indoctus calumniator erupit, qui commentarios meos in epistolam Pauli ad Ephesios reprehendendos putat.* & mox: *Quod non videns præcursor ejus Grunnius olim nisus est carpere.* Et post pauca de eodem censore subjungit: *Nec recordatur stolidissimus & Scotorum pultibus prægravatus nos in ipso dixisse opere.* Nam per *Scotorum pultibus prægravatum* non alium intelligit quàm Pelagium natione Scotum: per Grunnium verò & hîc & alibi passim Rufinum intelligi, nemo in Hieronymo versatus nescire potest: nempe contemtim sic eum appellat, alludens ad M. Grunnii Corocottæ Porcelli testamentum, quod à cirratis pueris olim cum risu multo excipiebatur in scholis: ac seculo nostro à summo antiquitatis vindice Io. Alexandro Brassicano Iurisconsulto ex vetusto codice descriptum & luci restitutum fuit. Ne quis verò quod in Frobenianâ Hieronymi editione pro *Scotorum pultibus* corruptè legatur *scortatorum*, eò rem certissimam in dubium vocet; audiamus sanè eundem Hieronymum præfat. lib. tert. in Hierem. ubi sic scribit: *Hîc tacet, alibi criminatur: mittit in universum orbem epistolas biblinas: prius auriferas, nunc maledicas: & mox patientiam nostram de Christi humilitate venientem, malæ conscientiæ signum interpretatur. Ipseque mutus latrat per Alpinum canem, grandem & corpulentum, & qui calcibus magis possit sævire, quàm dentibus. Habet enim progeniem Scoticæ gentis de Britannorum viciniâ, qui juxta fabulas poëtarum instar Cerberi spirituali percutiendus est clavâ, ut æterno, cum suo magistro Plutone, silentio conticescat.* Sed imprimis illustrem de Pelagio locum habemus præfat. lib. IV. in Hierem. *Commentarios*, inquit, *in Hieremiam per intervalla dictabam, ut quod deerat otio, superesset industriæ, cùm subitò hæresis Pythagoræ & Zenonis* ἀπαθείας & ἀναμαρτησίας, id est, *impassibilitatis & impeccantiæ, quæ olim in Origene & dudum in discipulis ejus Grunnio, Euagrioque Pontico, & Ioviniano jugulata est, cœpit reviviscere, & non solùm in Occidentis, sed & in Orientis partibus sibilare, & in quibusdam insulis, præcipuéque Siciliæ & Rhodi, maculare plerosque, & crescere per dies singulos, dum secretò docent, & publicè negant.* Quibus paucissimis verbis multa Hieronymus complexus fuit. Nam hinc discimus, quid statuerit Pelagius, & unde dogma suum hauserit, & quo illud tempore spargere cœperit, & quæ loca seminandæ hæresi maximè idonea putarit,

rit, & quo artificio Catholicos circumvenerit. Quorum si singula pensiculatiùs hoc loco consideremus, cespitantes in Pelagianâ historiâ largiori luce convestiemus. Ait igitur B. Hieronymus, Pelagium docuisse ἀπάθειαν καὶ ἀναμαρτησίαν: hoc est, posse hominem eo perfectionis pervenire in hac vitâ, ut affectibus vacuus omni careat peccato. Vnde liquet unum errorem duabus exprimi vocibus, non verò cunctos Pelagii errores ad duo capita revocari: quod nuper scribere non dubitavit vir eruditus. Addit Hieronymus, haustum esse hoc dogma è fontibus Origenis: unde illud mundo propinârint triumviri isti, Grunnius sive Rufinus, Euagrius Ponticus, & Iovinianus: quos etiam tanquam Pelagianæ hæresios patriarchas incessit præfat. in dialog. adversus Pelag. Nec in obscuro est, cur eos potissimùm nominarit. Iovinianus enim non hoc tantùm docebat, virgines, viduas, & maritatas ejusdem esse meriti, si cæteris vitæ operibus non discreparent; sed prætereà contendebat, verè baptizatos non posse relabi in peccatum. Prius dogma priori adversus Iovinianum libro refutavit Hieronymus; alterum refellit secundo, quem idcirco sic auspicatur: *Secunda propositio est, Eos qui fuerint baptizati à diabolo non posse tentari.* Atque idem Hieron. epistolâ ad Ctesiphontem sic Pelagium alloquitur: *Ioviniani secunda quæstio tui ingenii disciplina est. Quicquid illi responsum est, tibi responsum credito. Nec fieri potest, ut diversus sit eorum exitus, quorum est una sententia.* Hoc addit, quia Ioviniani error operâ Victorini & Pammachii Romæ à Siricio fuit condemnatus. Hinc Hieronymus in principio lib. II. contra Pelag. *Non erubescis explosam atque damnatam Ioviniani sententiam sequi? Et ille enim his testimoniis, tuisque nititur argumentis: imò tu illius inventa sectaris, in Oriente docere desiderans, quæ olim Romæ, dudum in Africâ condemnata sunt.* Atque inde est quòd etsi certum est primum in Pelagianâ Cælestianâque causâ judicium Carthagine factum esse, Prosper tamen scribere non vereatur, caussam ejus primùm Romæ examinatam & damnatam esse. Hoc enim illis voluit verbis carm. de Ingratis,

——— Pestem subeuntem prima recidit
Sedes Roma Petri.

Nempe non quasi primùm damnata Romæ fuerit in Pelagio ipso, (is enim ante Carthaginense concilium Catholici velamine amictus delitescebat) sed quia in præcessore ejus Ioviniano, ab Siricio Papâ condemnata fuit. Ioviniano jungit Hieronymus Euagrium,

grium, quem ἀπαθείας dogma fovisse testatur idem ad Ctesiphontem: *Euagrius Ponticus Hyperborita, qui scribit ad virgines, scribit ad monachos, scribit ad eam, cujus nomen nigredinis* (signat Melaniam, cujus antea meminimus) *perfidiæ testatur tenebras, edidit librum & sententias περὶ ἀπαθείας, quam nos impassibilitatem vel imperturbationem possumus dicere, quando nunquam animus ullo perturbationis vitio commovetur, & ut simpliciter dicam, vel saxum, vel deus est. Hujus libros per Orientem Græcos, & interprete discipulo ejus Rufino, Latinos plerique in Occidente lectitant: qui librum quoque scripsit, quasi de monachis, multosque in eo enumerat, qui nunquam fuerunt, & quos fuisse Origenistas, & ab Episcopis damnatos esse non dubium est.* Quibus etiam verbis docemur, Rufinum Origenistarum caussam juvisse transferendo Euagrii præceptoris sui libros. Quemadmodum & eandem propagavit vertendo fraudulenter Origenis libros περὶ ἀρχῶν. Quâ de re sic Hieronymus ad Pammachium: *Animadverti, quæ Origenes de Patre cum Filio & Spiritu sancto impiè dixerat, & quæ Romanæ aures ferre non poterant, in meliorem partem ab interprete commutata: cætera autem dogmata de angelorum ruinâ, de animarum lapsu, de resurrectionis præstigiis, de mundo vel mundis Epicuri, de restitutione omnium in æqualem statum, & multò his deteriora, quæ longum esset retexere, vel ita vertisse, ut in Græco invenerat, vel de commentariolis Didymi, qui Origenis apertissimus propugnator est, exaggerata & firmiora posuisse, ut qui in Trinitate Catholicum legeret, in aliis hæreticum non caveret.* Alium etiam per dolum animos hominum circumduxit, quando (ut verbis utar Hieronymi ad Ctesiphontem) *librum Xysti Pythagorei hominis absque Christo atque ethnici, immutato nomine, Sixti martyris & Romanæ Ecclesiæ episcopi prænotavit: in quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt esse substantiâ, multa* DE PERFECTIONE *dicuntur, ut qui volumen Philosophi nesciunt, sub martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis.* Idem lib. IV. in Hierem. cap. XXII. *Miserabilis Grunnius, qui ad calumniandos sanctos viros aperuit os suum, linguamque suam docuit mendacium, Sexti Pythagorei hominis gentilissimi unum librum interpretatus est in Latinum, & sub nomine sancti martyris Xysti, urbis Romæ episcopi, ausus est edere: in quibus nulla Christi, nulla Spiritus sancti, nulla Dei Patris, nulla patriarcharum, prophetarum, & apostolorum fit mentio: & hunc librum solitâ temeritate & insaniâ* ANNVLVM *nominavit, qui per multas provincias legitur, & maximè ab his, qui ἀπάθειαν & impeccantiam prædicant.* Hæc de Pelagii præcessoribus dicta sunto. Nunc cætera persequamur, quæ paucis Hieronymum com-

complexum dicebamus. Vti sunt illa, quo primùm tempore, quibus locis, & quo modo suam Pelagius sparserit doctrinam. Tempus indicat, cùm dogma Ioviniani ac Rufini se commentante in Hieremiam reviviscere cœpisse testatur: hoc est, paullò post urbem à Gothis captam. Nam simul ac commentarios in Ezechielem perduxerat ad umbilicum, ad Hieremiæ explicationem se accinxit: quemadmodum ipse indicat præfat. in Hierem. At eo Ezechielem exponente, urbem cepit Gothorum rex Alaricus: unde sic in Ezechielem præfatur: *Finitis in Esaiam decem & octo explicationum voluminibus, ad Ezechiel transire cupiebam: & ecce subitò mors mihi Pammachii atque Marcellæ, Romanæ urbis obsidio, multorumque fratrum & sororum dormitio nunciata est.* Et mox: *Clarissimum terrarum omnium lumen extinctum est: imò Romani imperii truncatum caput, & , ut veriùs dicam, in unâ urbe totus orbis interiit.* Incidit verò hoc tempus in annum Christi CCCCX: quo & Rufinus Aquilejâ profugus ob cladem patriæ illatam, in Siciliam abiit, inibique obiit: quod discimus ex eodem Hieronymo, quando hæc in Rufinum more suo, id est peracerbè, subjungit: *Quia scorpius inter Enceladum & Porphyrium Trinacriæ humo premitur, & hydra multorum capitum contra nos aliquando sibilare cessavit: datum tempus, quo non hæreticorum respondere insidiis, sed scripturarum expositioni incumbere debeamus.* Nam per scorpium signat Rufinum, quem similiter vocat in fine epist. LIX. ad Avitum, & epist. XVI. ad Principium: ubi scribit, Origenis περὶ ἀρχῶν libros manu Scorpii, hoc est Rufini, fuisse emendatos. sed qui, cùm in librum Ezechielis præfaretur, unà cum Rufino etiam dogma ejus extinctum putabat, is præfat. comm. in lib. VI. Ezech. de plantis Rufini à corpore matris abscissis, sulcoque depositis conqueri incipit: *Putabam*, inquit, *quòd, medio serpente confosso, non reviviscerent hydræ novella plantaria, & juxta fabulas Poëtarum, Scyllâ mortuâ, nequaquam in me Scyllæi sævirent canes, qui latrare non cessant.* Præfat. verò lib. I. III. & IV. commentariorum in Ieremiam (quos exorsum fuisse, simul ac illos in Ezechielem edolârat, antea diximus) non jam amplius in generalibus pronunciatis se continet, sed quasi δακτυλοδείκτως eum, qui Rufini dogma resuscitaret, Pelagium esse ostendit. Satis igitur clarum est, Hieronymum, cùm antea Rufinum oppugnasset, anno hoc CCCCX. vel proximo cœpisse Pelagio adversari. Atque hæc de tempore. Præterea indicabat Hieronymus, quibus imprimis locis Pelagius pestilentiæ cathedram erexisset. Nam in Oriente quidem Rhodum insulam elegisse testa-

tur, in Occidente verò Siciliam: ubi Cælestius degebat, Pelagii quidem discipulus, sed jam magister ac ductor exercitus: quo eum elogio Hieronymus insignit. Denique ex iisdem Hieronymi verbis cognoscere erat, quâ arte Pelagius suam propagaret doctrinam. Nam quod aperte negaret, hoc occultè docuisse ait. Nempe hoc simulationis ac mendacii artificio fallebant eos, quibuscum sererent sermonem. Sed scripto si sententiam suam instillare vellent, sub alienâ hoc personâ faciebant, non quid ipsi sentirent, sed quid aliqui dicerent exponentes. Hoc dolo Pelagius lusit in expositione epistolæ ad Rom. Nihil igitur magis optabant Patres, quàm ut apertè tandem explicaret, quid in Catholicâ improbaret doctrinâ. Vnde Hieronymus eâdem præfat.* *Quibus loquar compendio: Aut bona sunt quæ docetis, aut mala. Si bona, defendite liberè. Si mala, quid occultè miseros jugulatis errore, rectaque fidei ad decipiendos simplices quosque jactatis expositionem?* Item epist. ad Ctesiphontem: *Loquere quod credis, publicè prædica. Quid secretò discipulis loqueris? Qui dicis te habere arbitrii libertatem, quare non liberè, quod sentis, loqueris?* Hujusmodi expostulatione hoc tandem consecutus Hieronymus fuit; ut in lucem, oculosque omnium, protraheret è vepretis suis nitedulam, quæ occultè antea Ecclesiam arrodebat. Nam ex eo tempore Cælestius Carthagine sententiam suam & apertè profiteri, & acriter propugnare cœpit. Hoc autem ut faceret, insectatione istac sua propositum sibi habuerat Hieronymus: ut testatur ipse eâdem ad Ctesiphontem epistolâ: *Necdum*, inquit, *scripsi, & comminaris mihi scriptorum tuorum fulmina, ut scilicet hoc timore perterritus, non audeam ora reserare; & non animadvertis, iccirco nos scribere, ut vos respondere cogamini, & apertè aliquando dicere, quod pro tempore, personis & locis vel loquimini vel tacetis? nolo vobis liberum esse negare, quod semel scripseritis.* Atque hæc, qui Pelagianæ hæresios patriarchæ, & cujusmodi ejus incunabula fuerint, satis ostendunt: deinceps syllabum scriptorum Pelagii subjungemus.

* *Præfat. comm. lib. 4. in Hier.*

CAP. IV.

De iis quæ Pelagius scripsit.

1. PElagium tres libros scripsisse de fide Trinitatis, auctor est Honorius Augustodunensis *, eoque antiquior Gennadius Massiliensis †, qui licet Pelagium in hæreticorum numerum reponat, hosce tamen libros studiosis apprimè conducibiles esse ait. Et

* *In catal. de script. Eccles.*

† *Lib. de illustr. viris.*

sanè Pelagium de Trinitate rectè sensisse, paret ex libello Fidei ejus. Quod ipsum de Iuliano dictum volumus. Quippe qui apud Augustinum, lib. I. adversus VIII. libros Iuliani,[a] Athanasium vocet virum magnæ constantiæ & fidei sanissimæ: contrà Arrianum dogma impietatem appellare non vereatur.

II. Præterea scriptus à Pelagio fuit liber εὐλογιῶν sive honestorum sermonum de actuali conversatione: sive liber Testimoniorum, in quo ad Cypriani exemplum è scripturis sententiarum capitula complectebatur. Hinc Hieronymus lib. III. adversus Pelagianos[b]: *B. Martyris Cypriani te in scripturarum testimoniis dirigendis* (l. digerendis) *æmulum gloriaris.* Et libro primo[c] adversus eosdem: *Cumque se imitatorem, imò expletorem operis beati martyris Cypriani, scribentis ad Quirinum, esse fateatur: non intelligit se in eodem opere dixisse contraria.* Orosius apologetico de arbitrii libertate[d]: *In libro tuo, quem testimoniorum titulatione signasti.* Gennadius Massiliensis in Catal. script. Ecclesiast. *Pelagius hæresiarches antequam proderetur hæreticus, scripsit studiosis tres necessarios de fide Trinitatis libros: & pro actuali conversatione eulogiarum ex divinis scripturis librum unum, capitulorum indiciis in modum sancti Cypriani Martyris præsignatum.* Honorius Augustodunensis Catal. script. Eccles. *Pelagius hæresiarches scripsit tres libros de fide Trinitatis, & pro actuali vitâ librum.* Quæ capitula Pelagio ex hocce libro sint objecta, docet tum Hieronymus dialogis adversus Pelagianos, qui primo libro ex eo citat titulum XIV. XX. XXII. XXXI. LXXII. LXXIII. C. CXXIII. CLXI. CLXIV. tum Augustinus de gestis Palæstinis cap. III. IV. V. & VI. Quod verò Possevinus[e] eundem *de vitâ clericorum* scripsisse ait, hunc ab eo librum signari arbitramur: sin alium intellexit, fides esto penes auctorem. Credo eum decepit Io. Balæus scriptorum Britanniæ Cent. I. ubi ait eum scripsisse de moribus clericorum, item pro vitâ actuali, item eulogiarum ex scripturis: quasi εὐλογιῶν liber sit diversus à libro *de vitâ actuali*, aut is (si ullius libri ea inscriptio fuit) *de vitâ clericorum.*

III. Etiam Pelagius edidit XIV Expositionum libros in epistolas Paulinas. Meminit eorum Augustinus lib. III. de peccat. meritis & remiss. c. I. & de gestis Palæstinis cap. XVI. Valde autem eò inclinat animus, ut putem eos ipsos esse, qui commentariis Hieronymi in epistolas aliquot Paulinas subjungi vulgo solent. Cui non tenui suspicioni locum magnum dedit, quòd scriptor hic statuat passim, neminem per Adamum peccati reum esse, nisi quatenus ejus

[a] Tmemat. 27. & 73. sive p. 26. & 115.

[b] Circa finem, hoc est, pagina 306. edit. Basil. 1553.

[c] Pag. 274.

[d] Pag. 707. edit. Col. 1582.

[e] In Apparatu.

imitetur exemplum: cúmque omnes in eo peccasse dicuntur, id non ἁπλῶς intelligi debere, sed de genere improborum: quando alii præter hos sint, qui justè vivendo secundum Adamum, hoc est Christum, sequi ament. Audiamus ipsum in cap. v. ad Rom. sic scribentem: *Vt qui* SEQVENTES *Adam, discesseramus a Deo, per Christum reconciliaremur Deo.* Et mox: *Quomodo cùm non esset peccatum, per Adam advenit, ita etiam cum* PENE *apud nullum justitia remansisset, per Christum est revocata.* Ibidem ad illud, *Et ita in omnes homines mors pertransiit; Dum,* inquit, ITA *peccant, & similiter moriuntur.* NON *enim* IN ABRAHAM ET ISAAC, ET IACOB PERTRANSIIT, *de quibus dicit Dominus: Omnes enim illi vivunt. Hic autem* IDEO *dicit* OMNES MORTVOS, *quia in multitudine peccatorum non excipientur* PAVCI IVSTI: *sicut ibi, Non est, qui faciat bonum: non est usque ad unum. Et, omnis homo mendax. Sive* IN EOS OMNES *pertransiit, qui humano, non cœlesti ritu vivebant.* Et pauculis interjectis: *In quo omnes peccaverunt: hoc est, in eo quod omnes peccaverunt,* EXEMPLO *Adæ peccant.* Et mox: *Forma Christi Adam factus est. Sicut enim Adam primus, mandatum Dei prævaricans,* EXEMPLVM *est legem Dei prævaricari volentibus: sic & Christus, voluntatem patris complens, exemplum est imitari eum volentibus.* Et post aliqua ad illa verba: *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ: Quomodo,* inquit, *potest unius delictu Adæ omnes homines condemnare, cùm nec unius Christi justitiâ omnes homines justificati sint?* OMNES *autem dicens* NON GENERALITER *dicit, sed* VNIVSCVJVSQVE PARTIS *significat multitudinem.* Et mox: *Sicut* EXEMPLO *inobedientiæ Adæ peccaverunt multi; ita & Christi obedientiâ justificantur multi.* Item in cap. VI. *Qui veterem hominem terrenum Adam* IMITANDO *peccabant.* Item: *Homo membra sua* CVI VELIT PARTI EXHIBET PER ARBITRII LIBERTATEM. Vbi palàm est, eum naturam liberi arbitrii considerare citra ullam Spiritus S. gratiam. Quemadmodum & cùm paullò pòst ad illud, *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: Humana,* inquit, *ratione digna loquor,* QVOD OMNES MECVM SENTIRE POSSENT, ET NVLLVS ABNVERE. Sed omnium maximè scriptorem prodit, quod cap. sequenti, hoc est septimo, ait: INSANIVNT, QVI DE ADAM PER TRADVCEM ASSERVNT AD NOS VENIRE PECCATVM. Idem in epist. ad Philipp. cap. II. OCCASIO FIDEI A DEO DONATA EST, *quasi non venisset Christus &* DOCVISSET, *non utique crederemus.* Paullùm

hic

hic pedem figamus. Agnoscit bonitatis esse divinæ, quod Christus venerit in mundum, ut nos doceret, quid credere debeamus: absque hoc esset, credenda ignorarentur, eoque nec crederentur. Quid verò aliud hic requirit, quàm ut bonitas divina nobis doctores mittat, qui extrinsecus instruant verbo? Nam opem spiritus Sancti ad fidem ingenerandam nec hic necessariam esse dicit, nec alibi usquam. Vnde cognoscimus, quomodo intelligere oporteat, quod in cap. XI. ad Rom. ait; *Fidem bonitate Dei conferri.* Cujusmodi à Catholicis omnibus probarentur, nisi constaret à quibus dicerentur. Atque ut hæc ejus libri scriptorem Pelagianum esse clarè ostendunt, ita eum non alium quàm ipsum Pelagium esse verisimile faciunt, quæ de Pelagii libro refert Augustinus. Nam lib. III. de peccatorum meritis & remissione cap. I. scribit in hunc modum, *Post paucissimos dies legi Pelagii quædam scripta, quæ in Pauli Apostoli epistolas expositiones brevissimas continerent.* At commentarii quos habemus, sunt brevia in omnes Pauli epistolas scholia. Subjicit mox Augustinus: *Atque ibi comperi, cùm ad illum venisset locum, ubi dicit Apostolus: Per unum hominem peccatum intrasse in mundum, & per peccatum mortem, atque ita in omnes homines pertransisse: quandam eorum argumentationem, qui negant parvulos peccatum originale gestare. Argumentatio illa sic posita est; Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo & Christi justitia etiam non credentibus prodest.* Atqui hunc in modum ratiocinatur, qui commentarios istos scripsit: quemadmodum videre ex iis fuit, quæ suprà adduximus. Quanquam illa ipsa penitius consideranti fatendum est, satis obscurè hanc ex iis sententiam elici. Verba sanè ipsa non legas. Sed fortasse hæc inde exciderint: quod arbitratur Gretzerus defensione Bellarmini de verbo Dei lib. IV. cap. V. Præterea cap. V. ejusdem libri ait Augustinus, Pelagium non uno modo explicuisse illud Pauli ad Rom. V. *Adam forma futuri.* Atqui hoc facit commentator iste, his verbis: *Sive ideo forma fuit Christi, quia sicut Adam sine coitu à Deo factus est: ita ille ex virgine Spiritu sancto operante processit. Quidam dicunt, forma è contrario: sicut ille peccati caput, ita & iste justitiæ. Item forma Christi Adam factus est. Sicut enim Adam &c.* Denique apud Augustinum duodecimo ejusdem libri capite (ubi Paulinum illud expendit I. Cor. VII. *Sanctificatus est vir infidelis in uxore, & sanctificata est mulier infidelis in fratre: alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*) magnus hæc commentatur antistes: *Aut sic est accipiendum, quemadmodum & nos alibi, & Pelagius, cùm eandem ad Corinthios epistolam tractaret, exposuit, quòd exempla jam præcesserant & virorum,*

rorum, quos uxores, & fœminarum, quas mariti lucrifecerant Christo, & parvulorum, ad quos faciendos Christianos voluntas Christiana etiam unius parentis vicerat. Atqui ita interpretatur scriptor horum scholiorum. Verba ejus apponam: *Exemplum refert, quia sæpè contigerit: ut lucrifieret vir per mulierem. Vnde & B. Petrus ait: Vt siqui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant.* Pelagium igitur istorum esse scholiorum scriptorem, verisimillimum videtur. Interim de hoc nolumus cum quoquam ducere contentionis funem: dummodo si non Pelagii, saltem Pelagiani alicujus credantur: quod etiam agnoscunt Sixtus Senensis lib. IV. Bibl. Sanct. verbo Hieronymus: Iohannes Garetius de sacrificio Missæ centur. V. fol. 43. Bellarminus in catal. script. Eccles. & lib. IV. de verbo Dei cap. V. & lib. IV. de amiss. gratiæ, atque alibi: item Pererius comm. in Gen. cap. XIV. n. 8. Marianus Victorius censurâ tom. 8. Hieron. Scultingius in censurâ confess. Hieron. Salmeron in epist. Pauli disp. XVI. Coccius Thesauri T. 2, artic. II. ut interim de Witakero, Perkinso, Iunio, Rob. Coco, plurimisque aliis nihil dicam.

IV. Scripta etiam ab eodem Pelagio est epistola de Virginitate ad Demetriadem, quod factum est anno CCCCXIII: unde est quod innotuisse eum hoc anno refert in Chronicis Prosper. Tres verò epistolæ ad Demetriadem exstant: una Hieronymi, cujus initium, *Inter omnes materias*: altera Pelagii, quæ incipit, *Si summo ingenio*: tertia Prosperi, quæ potiùs aliorum exemplo quàm verè ad eam scripta videtur: quæ sic orditur: *Cùm splendidissima sanctimonia.* Pelagii illa inter Hieronymianas dolo malo locum reperit: unde eam ut genuinum Hieronymi fœtum pro libero arbitrio testem laudat Tallepiedus *: ac in re aliâ Salmeron Prolegom. X. can. XXIV. † Sed esse supposititiam, stylus clamat: quemadmodum bene observat Erasmus. Atque huic etiam sententiæ subscribunt Marianus Victorius censurâ in T. IX. Hieronymi, Rob. Bellarminus de amiss. grat. & statu peccati lib. IV. & lib. de scriptoribus Eccles. in Hieronymo, & Cæsar Baronius Annal. Eccles. T. V. ad annum CCCCXIII. Nec esse alius quàm Pelagii, iidem fatentur, fragmentis convicti, quæ exinde, tanquam ex ipsius Pelagii ad Demetriadem literis, citat Augustinus lib. de gratiâ Christi cap. XXII. XXVII. XXXVII. XXXVIII. XL. & epistolâ ad Iulianam, Demetriadis matrem. Sed posteaquam ob exosum Pelagii nomen omitti illud in titulo cœpit, errore facili Hieronymi credita fuit, quem ad Demetriadem

* *Collat.* 4. *doctorum super* 30. *Artic.*

† *pag.* 146.

triadem ſcripſiſſe conſtabat. Cæleſtio tamen Pelagii diſcipulo adjudicant quidam codices antiqui; ut Marianus Victorius monet. Iuliano etiam tribuit Beda lib. I. in Cantica. Sed Pelagius agnovit ut ſuam: quod oſtendunt hæc Auguſtini & Alypii verba extremâ epiſtolâ CXLIII. ad Iulianam: *In quadam verò epiſtolâ ſuâ idem Pelagius, & ubi nomen ſuum apertiſſimè ponit, nec nomen ſacræ virginis tacet, dicit ad eam ſe ſcripſiſſe: & ejuſdem ſui operis teſtimonio probare nititur, ſe gratiam Dei, quàm vel tacere, vel negare aſſeritur, apertiſſimè confiteri.* Idem Auguſtinus de gratia Chriſti lib. I. cap. XXII: *Sicut de gratiâ Dei ſentit in eo libro, quem ad ſacram virginem ſcripſit, cujus etiam commemorationem facit in literis, quas Romam miſit.* & ejuſdem libri cap. XXXVII. ipſa Pelagii verba citat. Sunt verò iſtiuſmodi: *Legant etiam quam ad ſacram Chriſti virginem Demetriadem in Oriente conſcripſimus epiſtolam, & invenient, nos ita hominis laudare naturam, ut Dei ſemper gratiæ addamus auxilium.* Sed neque difficulter Beda cum Auguſtino conciliatur, quia Pelagium juviſſe poteſt Iulianus, unde priùs quidem Pelagius, ut magiſter & ſenior, poſtea verò eam ſibi Iulianus tribuerit: ut probabiliter ante tria pene ſecula monuit Thomas Bradwardinus lib. I. de cauſsâ Dei cap. XXXV: ubi & fusè probat, epiſtolam iſtam ad Demetriadem non eſſe Hieronymi, ſed Pelagii, vel Iuliani, aut amborum. Locus, etſi prolixior eſt, tamen dignus videtur, qui adſcribatur: *Quidam*, inquit, * *Pelagii advocati non deſinunt oblatrare, multa quidem & manifeſta verba epiſtolæ, ſicut dicunt, B. Hieronymi ad Demetriadem de inſtitutione virginis allegando, contra adjutorium gratiæ, & pro ſufficientiâ liberi arbitrii ad opera qualibet virtuoſa. Sed hi, ut videtur, negligentes in hac parte ſcripta majorum, ſcripturam Pelagianam, quàm Auguſtinianam, ſcripturam hæreticam, quàm catholicam, cariùs ampleƈtuntur. Conſtat nempe legentibus, & non negligentibus, epiſtolarum B. Hieronymi duas eſſe epiſtolas, intitulatas Hieronymo ad Demetriadem. Quarum una, ſcilicet* XCIV, *tale habens initium*; Inter omnes materias; *procul dubio eſt ipſius. In quâ nihil de excellentiâ liberi arbitrii continetur. Altera autem, videlicet* XCIII, *incipiens iſto modo*; Si ſummo ingenio, parique fretus ſcientiâ; *quæ liberum arbitrium patenter extollit, conceditque gratiam, ſed ambiguam, fatuam, & fallacem; nequaquam Hieronymi, Doctoris catholici, eſt credenda. Neque enim ſtylum ejus ſapit, proceſſum, nec ſenſum; ſed alios multum diſtantes: ſicut lectoribus facile eſt videre: concordatque multùm, in ſententiâ & in ſtylo, epiſtolæ magnæ Pelagii, directæ ad Paulinum epiſcopum, libro ejus pro libero arbitrio; qui quatuor libros tenet; & aliis opu-*

* p. 312. & 313.

ſculis

seculis ejus multis. Quare & ipsius Pelagii verisimiliter æstimanda. Nonne & ipse Pelagius in libello fidei suæ, quem misit Romam ad papam Innocentium, scribit ita? Legant epistolam, quam ad sacram virginem Christi Demetriadem in Oriente conscripsimus; & invenient, ita nos hominis laudare naturam, ut Dei semper gratiæ addamus auxilium. *Et; Quæ est illa epistola, nisi illa superius memorata? Quare & Augustinus, primò contra Pelagium, & Cœlestium, de gratiâ Christi, & peccato originali,* XXIII, XXVIII, XXIX, XXX, & XXXI, *asserit, illam epistolam esse Pelagii, recitans, discutiens, & condemnans quasdam particulas ejus planè. Qui & cum Alypio, epistolâ* LXXI, *ad Iulianam*; Ad sanctam, *inquit*, Demetriadem quisnam scripsit librum? *Et recitat discutiendo quasdam particulas epistolæ suprà dictæ. Adhuc autem & Guido, Prior Carthusiæ, in epistolâ suâ, missâ ad Lazarum, Priorem Durbonensem, & fratres, pro epistolis B. Hieronymi dicit planè, prædictam epistolam non esse Hieronymi, immo Pelagii. Venerabilis verò Beda, lib.* I *super Canticum canticorum, (qui est specialiter contra Iulianum,) de gratiâ Dei* XII, *multas particulas bujus epistolæ recitans & condemnans, affirmat, banc esse Iuliani, filii Pelagii, & alumni. Vnde & sic ait in libro, quem ad Demetriadem, virginem Christi, de institutione virginis scripsit:* Hæc eadem, de potentiâ liberi arbitrii quomodo sentiat, pandit. Quem videlicet librum nonnulli nostrûm studiose legentes, sancti & catholici Doctoris Hieronymi esse, temere arbitrantur; minimè providentes, quòd suavitas eloquentiæ demulcentis, & hæreseos perversitas seducentis, manifestè probet, illius hoc opusculum non esse, quin potius ipse fidem ejus, vel magis perfidiam, in dialogo Attici & Critobuli, quem vivente Pelagio edidit, cùm adhuc Iulianus ab eo parvulus quasi in cavernâ colubri nutriebatur regulus, divinis expugnaverit ac perculerit eloquiis. *Quidam tamen, respicientes ad pauca, enuntiant facilè, nihil tale in primo libro Bedæ super Cantica reperiri. Sed hi nimirum falluntur, putantes, primum librum Bedæ, expositorium super Cantica, esse simpliciter primum librum. Sed non est ita. In primo namque libro non exponit textum Cantici; sed, priùs quàm ad expositionem Cantici accedat, per totum illum primum librum errores & hæreses librorum Iuliani discutit & divellit. Quare & in multis codicibus iste primus liber nullatenus reperitur. Quicunque tamen initium ultimi libri ejus super Cantica viderit, manifestè videbit, ipsum dicentem, se primum illorum librorum contra Iulianum scripsisse. Qui & in non defectuosis codicibus crebrius reperitur. Hic autem liber in quibusdam codicibus initium tale habet:* Primò admonendum putavi lectorem, ut opuscula Iuliani &c. *In aliqui-*

aliquibus verò tale: Scripturus, Dei juvante gratiâ, in Cantica canticorum, primò admonendum &c. *ficut fupra. Nec quifquam exiftimet, Bedam, dicentem, illam epiftolam effe Iuliani, contradicere Auguftino, dicenti, illam effe Pelagii. Hæc enim non repugnant. Frequenter namque contingit, quòd multi conjuncti unam epiftolam mittant. Aut forfitan ambo fimul dictarunt; & Pelagius, quia fenior & magifter illam nomine fuo mifit; quam poftea Iulianus fibi voluit ufurpare. Omnes tamen hi teftes concorditer atteftantur, quòd illa epiftolà non eft B. Hieronymi, fed Pelagii, aut alicujus Pelagiani hæretici, & profani.* Hæc omnia è Bradwardino.

v. Ab eodem fcripta eft epiftola ad Viduam. Ex quâ aliqua promit & exagitat B. Hieronymus lib. III. contra Pelag. *Eidem adulans viduæ, non erubefcis dicere, pietatem, quæ nufquam reperitur in terrâ, & veritatem, quæ ubique peregrina fit, in illâ potiffimùm commorari.* Et mox: *Docere eft hoc, an occidere? levare de terrâ, an præcipitare de cælo? id muliereulæ tribuere, quod angeli non audeant ufurpare? Si autem pietas, veritas, atque juftitia non inveniuntur in terris, nifi in unâ muliere, ubi erunt jufti tui, quos abfque peccato in terrâ effe jactabas?*

VI. Vulgavit idem librum de naturâ, quo, quantis potuit viribus, aggeravit illam Salluftii fententiam: *Falsò queritur de naturâ fuâ genus humanum.* Teftis Auguftinus cap. I. libri de naturâ & gratiâ, quo opufculo Pelagii de Naturâ libro refpondit. item libro II. Retract. cap. XLII. ubi fic fcribit; *Venit tunc in manus meas quidam Pelagii liber, ubi hominis naturam contra Dei gratiam, quâ juftificatur impius, & quâ Chriftiani fumus, quantâ potuit argumentatione defendit. Librum ergò, quo huic refpondi, defendens gratiam, non contra naturam, fed per quam natura liberatur & regitur, de naturâ & gratiâ nuncupavi.*

VII. Ab eodem editus eft liber de libero arbitrio. Vide Auguft. libro de gratiâ Chrifti cap. III. IV. V. item XIII. & XXXIX.

VIII. Scripfit etiam epiftolam ad Paullinum. Meminit idem libro de gratiâ Chrifti. cap. XXXV.

IX. Item epiftolam ad Conftantium. Ejus mentio fit ejufdem libri cap. XXXIV. & XXXVI. Quamquam eam fe legiffe utrobique neget. Ioannes Balæus * monet fcripfiffe ad Bonifacium Comitem: item ad Albinam & Melaniam: fed Veteres non laudat auctores.

* *Centuria I. fcriptorum Angliæ.*

X. Idem literas fcripfit & Libellum Fidei ad Innocentium, de quibus fic Auguftinus lib. de gratiâ Chrifti cap. XXX. *Ipfe Pelagius, & literas nuper, & libellum Romam fidei fuæ mifit, fcribens ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, quem defunctum effe nefciebat.* Literæ ad Innocentium

centium perierunt, argumentum verò earum cognoscere est ex fragmentis, quæ Augustinus ibidem citat, & cap. xxx. xxxiv. xxxv. xxxvi. xxxvii. & xxxviii. item libro de peccato originali cap. xvii. & xviii. Sed *libellus fidei Pelagii ad Innocentium* hodieque exstat. Eo, de quibus non interrogabatur, multis disseruit; uti & Cælestium postea fecisse Augustinus ait lib. de peccato originali cap. xxiii. Libellum hunc claudit Pelagius istis verbis: *Hæc fides est, Papa beatissime, quam in Ecclesiâ Catholicâ didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus. In quâ si minùs peritè, aut parùm cautè aliquid fortè positum est, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio apostolatus tui judicio comprobatur, quicunque me maculare voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit.* Quibus verbis offensus Io. Rodulphus Lavaterus suspicari videtur, esse commentum Pontificiorum, ad stabiliendum Romani pontificis primatum. Sic enim scribit lib. I. de descensu Christi ad inferos cap. xvii. *Quamvis verò dubitare soleam, an hæc fidei summa à Pelagio scripta sit, quandoquidem nulla apud bonos & probatos auctores hujus fiat mentio, & nuper demum ex Vaticanâ Bibliothecâ, fortè ad defendendum Pontificiis primatum, publicata prodierit* *: *tamen cùm ab ipsis Pontificis Pelagii esse statuatur, imò à Baronio orthodoxa habeatur; volui in gratiam lectoris benevoli eam huc referre.* Sed quod vir eruditus ait, nullum probatum scriptorem ejus scripti meminisse, planè eum fugit ratio. Nam meminit Augustinus lib. I. de gratiâ Christi cap. xxxii. *Sed ab his*, inquit, *literis Pelagius ad* FIDEI SVÆ LIBRVM *vult transire lectorem.* Citat deinde ex eo hæc verba, quæ hodieque in illo leguntur: *Et baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus, dicimus esse celebrandum.* Capite item proximo sic scribit de eodem: *De adjutorio gratiæ* IN LIBELLO FIDEI SVÆ, QVEM ROMAM MISIT, *quid Pelagius senserit, attendamus. Liberum, inquit, sic confitemur arbitrium, ut dicamus nos indigere Dei semper auxilio.* Qui locus αὐτολεξεὶ hodieque in hoc symbolo exstat. Nec magis memoriam suam consuluerat, cùm addidit, nuper demum publicatum esse è bibliothecâ Vaticanâ. Nam extat inter Hieronymiana opera T. IV. † Sed vulgò inscribitur *Hieronymi explanatio Symboli ad Damasum*, unde tanquam Hieronymi citat Gratianus pro primatu Rom. Episc. item Duræus, Iansenius, Roffensis, Canisius, atque alii, ut probent, posse in hac vitâ legem Dei impleri. Atqui ex iis, quæ diximus,

* *Baron. Annal. Eccles. T.* 5. *p.* 537. & *Tom.* I. *Concil. general. edit. Binn. pag.* 608.

† *Pag.* 98. *edit. Bas.* 1553.

mus, satis constat, veram inscriptionem hujusmodi esse, *Symbolum sive libellus fidei Pelagii ad Innocentium.* Quod fatetur Cornelius Scultingius in censurâ confessioni Hieronymianæ adjunctâ, & Robertus Bellarminus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis. Sane libellum fidei, quem Pelagius scripsit, ad Innocentium fuisse missum, disertim ab Augustino scriptum est cap. xxx. libri de gratiâ Christi. Quòd offenderit hîc Lavaterus, inde factum credimus, quòd Baronius & ex eo Sev. Binius, scribant, hoc se symbolum edere ex antiquo codice Vaticano. Nam hoc qui legat, quid aliud quæso opinetur, quàm Baronii beneficio demùm in lucem prodire? Mirandum verò, cùm hæc Pelagii confessio, non solùm hominis sit hæretici, sed etiam ambiguis concipiatur verbis: Carolum tamen Magnum, ac Concilii Francofurtensis Patres lib. III. cap. I. *Capitulari de non adorandis imaginibus*, scribere, hanc suam esse confessionem, quam ex Hieronymi operibus desumtam sincerè amplectantur. Nam argumentum capiti præscribitur istiusmodi: *Confessio Fidei Catholicæ, quam à sanctis patribus accepimus, tenemus, & puro corde credimus.* Sequitur deinde confessio Pelagii. Ei hæc à Carolo & Episcopis continuò subjiciuntur: *Hæc est Catholica traditionis fidei vera integritas, quam sincero corde credimus, & fatemur, & in hoc opere Beati Hieronymi verbis expressam taxavimus. Hæc est vera fides, hanc confessionem conservamus atque tenemus, quam quisquis inconvulsè, & intemeratè custodierit, perpetuam salutem habebit.* Vnde planum fit, jam Caroli ævo illam Pelagii confessionem, (nempe quod hæretici nomine omisso, per manus hominum volitasset diu) Hieronymi fuisse creditam, ejusque operibus insertam. Nempe similiter ac, jam Bedæ ætate, Pelagii epistola ad Demetriadem Hieronymo adscribebatur, adeò ut Beda necesse habuerit monere, non esse eam sancti illius doctoris; ut postea ostendemus. Quamquam verò hæc verisimiliter dicantur, tamen cùm non immeritò mirari aliquis possit, in synodo adeò numerosâ fraudem suboluisse nemini; non temerè suspicetur aliquis, Symbolum hoc verè Hieronymi esse: sed Pelagium illud callidè ex Hieronymo exscripsisse, tum ut consentire ei videretur, tum ut qui illud culparent, non se modò, sed Hieronymum ipsum (qui Catholicus ab omnibus audiebat, & acris Pelagii adversarius erat) reprehendisse crederentur: tum denique, quod Augustinum ac Catholicos damnari putaret illis symboli verbis: *Eorum errorem condemnamus, qui animas antè peccasse, vel in cælis conversatas fuisse dicunt, quàm in corpora mitterentur.* Nam obliquè hic

Catholicos peti credebat, quia docent, omnes in Adamo peccasse. Augustinus tamen hæc Symboli verba non attingit: credo quia commodum sensum capiant, ut nempe solos Origenistas tangant: quorum sententia à Catholicorum doctrinâ plurimum differt. Catholici enim docent, primi parentis peccatum imputari omnibus, qui in lumbis peccantis erant, atque exinde omne miseriæ genus in posteritatem redundasse: absque quo esset, nunquam recens natos, gravissimis morborum cruciatibus, aut morte, quæ peccati stipendium est, affectum iri arbitrarentur. Hujus argumenti vim utcumque perspiciebat Origenes: sed cùm non satis intelligeret loca illa Apostoli, quibus in Adamo cunctos peccasse, atque ita ab Adamo mortem in totam posteritatem venisse dicit; commentus est, animas omnes ab initio conditas fuisse puras, nec tamen in eâ integritate perstitisse; singulas verò quotidie in pœnam corporibus alligari, inque iis pœnas luere pro magnitudine eorum quæ deliquissent. Quæ sententia immane quantum à Catholicâ distet. Quando, ut Augustinus adversus Priscillianistas & Origenistas cap. XI. rectè ait: *Aliud est in Adam peccasse, unde dicit Apostolus, In quo omnes peccaverunt: & aliud est extra Adam, nescio ubi, peccasse, & ideo in Adam, id est in carnem, tanquam in carcerem, trudi.* Fusè idem tractat Leontius lib. de

* Pag. 250. Sectis *, ubi inter alia ex Origene ipsa hæc adfert: Εἰ μὴ γὰρ ἦν τοῦτο, καὶ προϋπῆρχον αἱ ψυχαὶ, διὰ τί τινας μὲν τῶν νεωστὶ τεχθέντων εὑρίσκομεν τυφλοὺς μηδὲν ἁμαρτήσαντας· ἄλλους δὲ μηδὲν ἔχοντας κακὸν τικτομένους; ἀλλὰ δῆλον, ὅτι προϋπῆρχόν τινες ἁμαρτίαι ταῖς ψυχαῖς, ἀφ' ὧν ἑκάστη πρὸς τὴν ἀξίαν ἀπολαμβάνει. *Absque hoc esset, ac, nisi præexisterent animæ, quæ caussa esset, cur aliquos recens natos reperire sit cæcos, quanquam nihil deliquerint; alios contrà absque vitio editos in lucem? Nempe manifestum est, prius in animabus exstitisse delicta quædam, à quibus est quòd quælibet ex merito pœnam referunt.* Plura qui volet, Gregorium Nyssenum adeat lib. περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου cap. XXXVIII. ubi errorem eum multis refellit. item Epiphanium hæresi LXIV. & epistolâ ad Io. Hierosolymitanum ab Hieronymo † versâ. itidem Theophilum Alexandrinum Paschalis sui lib. I. Harmenopulum de sectis, & Eliam, Cretensem antistitem, Nazianzeni interpretem, qui Origenem hausisse eum è Platonis philosophiâ, Platonem à Pythagorâ in Italiâ didicisse testatur. Atque hæc quidem sunt, quæ Pelagium scripsisse comperior.

† T. 2. Hieronymi.

Fortassis tamen ex istis quædam cùm discipulorum forent, magistro

gistro ipsi tribuebantur vulgò. Quod de scriptis ad Pelagianam caussam pertinentibus velle videtur Hieronymus libro LIII [a]. adversus Pelagianos. ubi sic Critobulum, hoc est Pelagium, compellat: *O te felicem! cujus præter discipulos nemo conscribit libros: ut quidquid videris displicere, non tuum, sed alienum esse contendas.* Favet hac parte Hieronymo etiam Orosius presbyter, qui scribente ista Hieronymo etiam ipse adversus Pelagium calamum stringebat. Verba ejus sunt in Apolog. de arbitrii libertate [b]: *Quod neque apte, neque decorè dicitur, tibi imputare non debemus, cui neque natales dederunt, ut honestioribus studiis erudireris, neque naturaliter provenit, ut saperes: sed illis dictatoribus tuis, qui miserum sensum miserrimo sermone conscribunt, & te legendum cachinnis, quasi titulum confusionis, exponunt.* Quare nec inferius [c] dubitat vocare, *hominem inflatum, sed vacuum.* Quemadmodum nec exprobrare pepercit, quòd esset *mutilus, levis in fronte, μονόφθαλμος* [d]. Item, *quòd balneis epulisque nutritus, latos humeros gestaret, robustam cervicem, præferens in fronte pinguedinem* [e]. Hinc lucem cœpit Hieronymus lib. I. adversf. Pelag. p. 273. *Tu ipse qui Catonianâ nobis inflaris superbiâ, & Milonis humeris intumescis.* Et ibidem p. 273. *Nisi fortè cum Moyse in nube & caligine à facie ad faciem audis verba Dei, & inde nobis cornutâ fronte procedis.* Sed profectò quis nescit Epictetum fuisse *σώματι πηρὸν*, ut Leonidas de eo in epigrammate testatur? Et quot viri præstantes *μονόφθαλμοι* fuere! Quodque ad ingenii dotes attinet, Augustini verba sunt lib. III. de peccat. mer. & remiss. cap. X. *Circumspectus vir Pelagius.* Imò si de inimico etiam candidè ac citra affectuum præjudicium sententiam ferre oportet, profectò Pelagiana, quæ hodieque habemus, ab laudatissimis Orosii commentationibus (in quibus tamen & Romanarum rerum ignorationis & in Ecclesiæ rebus nimiam credulitatem meritò damnant docti, eosque inter Casaubonus [f]) non longo adeò distare intervallo fatendum est. Sanè Pelagii ad Demetriadem epistolam *eruditam prorsus & eloquentem* esse judicat Erasmus [g]. Et Balæo centur. I. scriptorum Britanniæ Pelagius vocatur *vir eruditione insignis, & tum Græcè tum Latinè peritus.* Imò Beda quoque præfatione in Cantica, eidem (quam tamen Iuliani, fortasse quia juverat Pelagium, fuisse censet) *suavitatem* tribuit *eloquentiæ demulcentis* [h]. Et brevia in Paullinas epistolas scholia, quas Pelagii esse verisimile est, *subtilissima* esse dicuntur à Cassiodoro lib. de divinis lect. cap. VIII [i]. De vitâ autem, etsi hanc quoque perstrinxit Isidorus Pelusiota lib. I. epist. CCCXIV, tamen præclarum de ea aliorum judi-

[a] Pag. 305. edit. Basil. 1553.

[b] Pag. 743.

[c] Pag. 750.

[d] Pag. 716.

[e] Pag. 748.

[f] Exerc. 12. p. 93.

[g] Censura in epist. ad Demetr. apud Hieronym. T. 4.

[h] Verba Bedæ citamus p. 28.

[i] Verba ejus infra citamus cap. de Gelasio.

judicium erat. Vnde Auguſtinus lib. II. de Peccat. meritis ac remiſſ. cap. XVI. Pelagio tribuit *vitam caſtam, moreſque laudabiles*, atque addit, *non dubitaſſe facere, quod illi diviti pro conſequendâ vitâ æternâ conſilia requirenti, cùm ſe reſpondiſſet jam omnia impleviſſe mandata, præcepit Dominus, ſi vellet eſſe perfectus, venderet omnia quæ haberet, theſaurumque transferret in cœlum.* Item lib. III. cap. I. *Pelagii*, inquit, *viri, ut audio ſancti, & non parvo profectu Chriſtiani.* Et cap. III. *Eum qui noverunt, loquuntur bonum ac prædicandum virum.* Et ibidem: *Vir ille tam egregiè Chriſtianus.* Et multò ante B. Auguſtinum B. Chryſoſtomus epiſt. ad Olympiadem: ubi ſic ejus caſum deplorat, ut pium, ſanctum, tolerantem fuiſſe agnoſcat. Atque è junioribus doctiſſimus Kemnitius in Loc. comm. inter cauſſas, cur liberum arbitrium Pelagius tantopere extulerit, illam ponit, quòd eſſet diſciplinæ amans, & magnam videret Chriſtianorum ignaviam. Quanquam Ioannes Balæus in ſcriptoribus Britanniæ cent. I. *injuriis clericorum, ut Tertullianum alterum, laceſſitum, gravatè eas tuliſſe, tandemque à fide defeciſſe* ait. Quod unde hauſerit, neſcio. Quocirca, ut corporis ejus formæ inſultare nolumus; ita nec imperitiam, vel luxuriem objectamus: ſed illud eſt, quo nomine inter Catholicos nullo in numero eſſe meritus eſt, quòd arroganter nimis vitiatam extulerit naturam, humani arbitrii decomtor, divinæ gratiæ contemtor.

CAP. V.

De Cæleſtio, & ſcriptis ejus.

TRanſeamus nunc ad Cæleſtium, *Pelagii licet diſcipulum, tamen magiſtrum & ductorem exercitus*; ut de eo loquitur Hieronymus epiſt. ad Cteſiphont. ubi etiam addit, *per ſolœciſmorum, & non, ut ſui jactant, ſyllogiſmorum ſpineta decurrere.* Auguſtinus tamen lib. II. contra duas Pelag. epiſtolas c. III. *virum acerrimi ingenii* appellat. De eo ſic Gennadius catal. Illuſtr. Vir. *Cæleſtinus* (leg. Cæleſtius; cujus nomen cum nomine Cæleſtini, Epiſcopi Romani, ſæpius confunditur. *) *antequam ad Pelagium concurreret, imò adhuc adoleſcens, ſcripſit ad parentes ſuos* DE MONASTERIO EPISTOLAS *in modum libellorum* TRES, *omni Deum deſideranti neceſſarias. Moralis ſiquidem in eis dictio. Nihil ibi vitii poſtmodum proditi, ſed totum ad virtutis incitamentum tenuit.* Pelagii verò armiger factus, quæ ſcripſerit, Gennadius non addit. Sed Auguſtinus lib. de geſtis Palæſtinis cap. XIII.

* *Cæleſtius hic malè à multis confunditur cum Cæleſtino. quomodo etiam vocatur à Thomâ Bradwardino lib.* I. *de gratiâ Chriſti cap.* XXXVI. *(p. 314) Ita etiam ſcriptum apud Petr. Diaconum de grat. c. ult. pag. 688. edit. Baſil. 1597. Vocat etiam eo pacto Io. Balæus cent.* I. *ſcriptorum Britanniæ, ubi de Pelagio agit.*

XIV.

XIV. XVIII. citat ex libro ejus postmodum edito capitulum primum, tertium, quinctum, sextum, septimum, decimum, duodecimum, & tertiumdecimum: ad quæ Pelagius in Diospolitana synodo respondere coactus fuit. Idem initio libri de perfectione justitiæ contra Cælestium meminit chartulæ sic inscriptæ: *Definitiones, ut dicitur, Cælestii.* Atque addit, *Prænotatio, credo, quòd non illius, sed eorum sit, qui hoc attulerunt de Siciliâ, ubi Cælestius non esse perhibetur.* Subjungit mox; *Ex illius tamen hac esse doctrinâ, vel etiam quorundam sectatorum ejus, & nos possumus arbitrari. Nam neque ista breves definitiones, vel potius ratiocinationes, ab illius abhorrent ingenio; quod in opere alio ejus inspexi, cujus eum constat esse auctorem; & non frustra istos fratres, qui hac attulerunt, in Sicilia existimo audisse, quòd ipse docuerit ista, vel scripserit.*

Patres etiam concilii Carthaginensis epist. ad Innocentium meminerunt libelli, *quo in Carthaginensi concilio*, etsi originale peccatum negaret, rectè tamen confessus sit *per baptismum Christi etiam parvulorum fieri redemtionem.* Alterius quoque libelli mentionem facit Augustinus lib. de peccato originali cap. II. *Cælestius*, inquit, *in urbe Româ in libello suo, quem beatissimo Papæ Zosimo dedit, id asseveravit expressiùs, quòd parvulorum neminem obstringat originale peccatum.* Fragmentum ex eo citat ejusdem libri cap. XXIII.

Scriptor præfationis in Prosperum, Lovanienses secutus doctores, eidem tribuit epistolam de duobus filiis, frugi, & luxurioso; non illam ad Damasum, quam Hieronymi esse certum est, sed alteram sic ordientem, *Omnium quidem de scripturis quæstionum*: quæ & ipsa, ut alia Pelagii, Hieronymiana inter, magnâ cum ejusce Patris injuriâ, seu fraude seu inscitiâ irrepsit, ac quarto volumine in Frobenianâ edit. & aliis juxta hoc exemplar expressis reperitur; nono autem ejus, quæ Romæ anno CIƆIƆLXXII. à Mariano Victorio recensita est. Pelagianam sanè esse nemo negabit, qui legerit: atque agnoscit id quoque Bellarminus lib. de scriptoribus Ecclesiast. ad an. Ch. CCCCXC. Itidem Lovaniensis schola Cælestio adsignat epistolam *de scientiâ divinæ legis:* quam eopse Hieronymi tomo legere est. Pelagianam esse & res clamat & Bellarminus ibidem fatetur. Epistolam, non librum esse, cognoscimus ex istis verbis, *Licet præposterum videatur aliquid in fine epistolæ retractare.* Ad parentem eam missam esse scribunt iidem Lovanienses, sive quisquis præfationem Prospero præmisit, & magnam ejus partem à Ioa. Hessels, Lovaniensi Theolo-

giæ professore, accepisse se profitetur. Sed huic sententiæ adversantur ista ejus verba, *Accipe ergo*, FILI, *sermonem nostrum, eâ simplicitate & veritate, quâ diximus.* Credo imposuit illis, quod Gennadius dicat: *Scripsit* (Cælestius) *ad parentes suos de monasterio epistolas in modum libellorum tres.* Sed addit ibidem Gennadius, *Nihil ibi vitii postmodum proditi, sed totum ad virtutis incitamentum tenuit.* Hæc verò epistola manifestè πελαγιανίζει. Cælestium, postquam Carthaginensi concilio esset damnatus, in Asiam profugisse, atque ita putari presbyterum factum, scribunt tum Carthaginensis tum Milevitani concilii patres epist. ad Innocentium 10. Foxus cùm eum episcopum appellat, non magis audiri debet, quàm cum Pelagium in Oriente ex monacho præfectum factum ait. Vide eum cent. I. scriptorum Britanniæ, in Pelagio.

CAP. VI.

De Iuliano & ejus scriptis.

CÆlestio succedat Iulianus, episcopus Campanus, ut docent Gennadius Massiliensis & Beda præfat. in Cantica. Sed cujus civitatis, non æquè est certum, cùm multum in hac parte varient libri vett. Gelasii decretum cum LXX. episcopis factum, & Beda præfat. in Cantica, Celanensem vocant. Quid si igitur Celenensem seu Celemnensem fuisse episcopum dicamus? Nam Celenem seu Celemnem Campaniæ fuisse oppidum indicat Virgilius VII. Æn. vers. 739. & ibi Servius. Etiam Colonia Celena nominatur in Vespasiani nummo; ut Hubertus Goltzius testatur Thesauri sui cap. XVIII. Sed obstare videtur, quòd ævo Augustini nulla vel obscura Celenensium memoria est; nedum loci sui episcopatu fuerint insignes. Præterea Prosperi Chronica, alia quidem habent Atellensem, vel Atellenensem, ut editio Henricopetrina, & Veneta, quam Sigonius edidit: cui etiam lectioni Marianus & Contractus favent: aliis verò legitur Heclanensem, vel Eclanensem, ut edit. quas dedere Ios. Scaliger & Arnoldus Pontacus, majorem eâ in parte cùm excusorum, tum MSSorum codd. secuti fidem. Quid si igitur credamus, episcopum fuisse Atellanum; quando Atella Plinio, Straboni, Ptolomæo, Servio Campaniæ oppidum est: vel Eclanensem, quomodo Eclanensem agrum legimus apud scriptorem libri de limitt. agrorum? nempe ab Eclano, quod Αἰκέλανον vocat Ptolomæus, unde Æculani apud Plinium.

Plinium. Id, si Arnoldo Pontaco credimus, Campaniæ oppidum est Antonino & aliis. Et sanè Eclanensis magis quàm Atellensis probem, partim quia ab Atella potius fit Atellanus, ut apud Livium lib. xxvii. & alibi, unde & fabulis Atellanis nomen: partim quod Eclanensis proximè accedat tum ad Celanensis, quod apud Gelasium in decreto, & Bedam esse diximus: tum Edanensis, quomodo corruptè apud Petrum diaconum libro de Gratiâ cap. viii. scriptum invenitur. Vnum tamen obstare videtur, quòd Eclanum non in Campaniâ, sed in Apuliâ Peucetiâ veteres & recentes Geographi constituant. Fortasse igitur falsus fuit & Gennadius & Beda, cùm Campanum fuisse episcopum uterque scripsit. Vel quid si non Eclanensem, sed Eraclensem fuisse episcopum credamus? Nam Ἡράκλειον Straboni & Dionysio Halic. lib. i. (quod Ciceroni, Plinio, Melæ, etiam Sisennæ apud Nonium in *Fluvius*, Herculaneum est) in Campaniâ esse constat: unde Heraclensis fundi mentio apud Tullium epist. ad Pætum. Sed de hoc doctiorum arbitratus esto.

Fuit Iulianus filius Memorii episcopi Capuani, ad quem scribit Augustinus epist. cxxxi. Iis ex literis discimus, quantopere Iulianum amarit Augustinus, etiamnum adolescentem, Ecclesiæque diaconum. Sic enim inter alia scribit: *Nam superiores quinque* (de Musicâ) *libri vix filio nostro & condiacono Iuliano, quoniam & ipse jam nobiscum commilitat, lectione & cognitione digni videbuntur. Quem quidem non audeo dicere plus amo quàm te, quia nec veraciter dico: sed tamen audeo dicere, plus desidero quàm te. Mirum videri potest, quemadmodum quem pariter amo, ampliùs desiderem: sed hoc mihi facit spes amplior videndi eum.* Penè autem in hanc suspicionem venio, ut cùm propè epistola omnis instituta sit adversus disciplinas liberales: eò ad Memorium hæc scripsisse putem, quòd filium ejus doleret improbo ac pertinaci studio secularium amœnitatibus inhærescere. Et potest hæc caussa fuisse, cur tantopere Iulianum videre exoptaret, quòd speraret se meliùs coràm cælestis eum sapientiæ amore inflammaturum.

Fuit Iulianus ingenii, doctrinæ, facundiæ præcellentis, adeò ut Romanus Demosthenes haberetur vulgo. Et sanè sollertis ac subacti ingenii vigor clarè elucet vel ex solis Altercationis libris. De eo sic Gennadius Massiliensis in Catalogo Illustr. script. *Iulianus episcopus Capuanus, vir acer ingenio, in scripturis doctus, Græcâ & Latinâ linguâ scholasticus. Prius ergo quàm impietatem Pelagii in se aperiret, clarus in doctoribus Ecclesiæ fuit: postea verò hæresin Pelagii defendere nisus, scri-*

pſit adverſum Auguſtinum impugnatorem illius libb. IV. *& iterum libb.* VIII. *Eſt & liber Altercationis amborum, partes ſuas defendentium.* Addit ibidem; *Eleemoſynis tempore famis & anguſtia indigentibus omnibus ſuis prerogatis multos miſerationis ſpecie, nobilium præcipue religioſorum, illicientem, hæreſi ſuæ ſociaſſe.* Quod verò Gennadius, & ex eo Honorius Auguſtodunenſis, librum Altercationis tribuunt Iuliano, & quidem ut opus ab octo ejus libris diſtinctum, in hoc falli utrumque tam exploratum eſt nobis, quàm ſi Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον hoc decidiſſet. Nec enim Iuliani, ſed Auguſtini proloquium eſt; nec poſteriores in dicendo partes Iuliano imponuntur, ſed Auguſtino, qui verba adverſarii ex octo ejus libris promit & refellit. Audiamus Auguſtinum ipſum ſic præfantem: *Vir Illuſtris* (Valerius Comes) *miſit mihi in chartulis nonnullas ſententias decerptas ex opere Iuliani hæretici Pelagiani (in quo opere libris* IV. *reſpondiſſe ſibi viſus eſt illi uni, quem de nuptiis & concupiſcentiâ me ſcripſiſſe memoravi) miſſas ſibi à neſcio quo, qui eas, ut voluit, ex primo Iuliani libro decerpendas putavit: quibus ut quamocius reſponderem idem Valerius popoſcit. Et factum eſt, ut ſub eodem titulo etiam ſecundum librum ſcriberem, contra quem Iulianus alios octo nimiâ loquacitate conſcripſit. His nunc reſpondeo, ejus verba proponens, eiſque ſubjungens reſponſionem meam.* Ex quibus etiam verbis cognoſcimus, Iulianum præter iſtos quatuor, non ſeptem, ut apud Honorium legitur, ſed octo adverſus Auguſtinum libros ſcripſiſſe; prout rectè apud Gennadium editum eſt.

Scripſit præterea Iulianus epiſtolas duas; unam, Romam ad Zoſimum; alteram, nomine octodecim epiſcoporum ad Theſſalonicenſem epiſcopum. Teſtis Auguſtinus, lib. I. contra duas Pelagii epiſtolas, & Iulianus ipſe (qui tamen duas ſe Romam miſiſſe indicat) apud Auguſtinum, Altercationis libro I. Theſſalonicenſis verò Epiſcopus ille, Rufus fuiſſe videtur, vir pius & Catholicus, cujus nomine in Epheſinâ ſynodo ſubſcripſit Flavianus. Sic enim in Actione prima legas: Φλαυιανοῦ Φιλίππων ἐπέχοντος καὶ τὸν τόπον Ῥούφου τοῦ εὐλαβεστάτου Θεσσαλονικέων. Ejuſdem ſynodi T. III. cap. XIII. extant ad hunc Rufum literæ Ioannis, Hemerii, Theodoreti, & quinque aliorum Orientalium epiſcoporum, quibus perſuadere conantur, ut Cyrillum & Memnonem hæreſios condemnet. In iis Iulianus vocatur *piiſſimus & ſanctiſſimus Eridicæ epiſcopus.* Nec dubitamus, quin idem ſit, qui Campanus antè fuerat epiſcopus. Pelagiani enim ſedibus depulſi Conſtantinopolim atque in Aſiam profugerant: unde Cæleſtinus ſic

ad

ad Nestorium scribit: *Quin illos ipsos quoque hæreticos, de quibus nos, tanquam caussæ illorum ignarus, interrogare voluisti, justa ultio sedibus expulit. Quos non admodum miramur pacatam apud vos stationem invenisse. Inciderunt enim istic in impiam prædicationem, ad quam dum suam exigerent, omni se crimine immunes facilè judicarunt.* Iulianum vero inter eos fuisse, qui episcopatu erant dejecti, cognoscimus ex Prosperi Chronico, ad consulatum Theodosii XVIII. & Festi. *Hac*, inquit, *tempestate Iulianus Eclanensis, jactantissimus Pelagiani erroris adsertor, quem dudum amissi episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimodâ arte fallendi correctionis speciem præferens, molitus est in communionem Ecclesiæ irrepere.* Quare planè putamus, quemadmodum Cælestius, Carthaginensi concilio damnatus, in Asiam profugit, atque ibi presbyter factus dicitur; quod tum Carthaginensis, tum Milevitani concilii patres literis ad Innocentium testantur: ita Iulianum Campano, per imperiale edictum, episcopatu dejectum ad Asiaticos confugisse, atque ab his seu verum veri episcopatus Eridicensis honorem, seu titulum saltem honoris ergo fuisse consecutum. Vnum tantùm adversari videtur. In iisdem enim literis objiciunt Cyrillo & Memnoni, quòd ordine Ecclesiastico contemto, à Diœcesanis & Metropolitanis excommunicatos Euchetas, Enthusiastas, *καὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦντας Κελεστίῳ καὶ Πελαγίῳ εἰς κοινωνίαν ἐδέξαντο.* Sed, ut alia in iisdem literis compluria, ita hoc quoque ad decipiendum Rufum fraudulenter positum videtur. Nam quis nescit, Pelagianos in synodo Ephesinâ Nestorianis se sociasse, eoque pariter condemnationem meruisse? Verùm Asiatici illi caussam Iuliani, quia Pelagii & Cælestii dogma paullùm correxerat, ut alibi ostendemus, ab horum caussâ segregare voluerunt, quos Africanis conciliis, Episcoporum Romanorum decretis, & Imperialibus sanctionibus scirent condemnatos.

Insuper foras edidit divulgavitque Iulianus librum de Amore. De quo sic Beda in Cantica: *Est enim homo, ut rhetor peritissimus, ita gratiæ Dei post Pelagium impugnator acerrimus: ut apertius scripta ejus, quibus contra strenuissimum etiam gratiæ propugnatorem Augustinum insanivit, ostendunt. Cujus caussâ duelli primum* DE AMORE LIBELLVM *composuit: sub obtentu, quasi hunc à fœdissimâ foret voluptate secreturus; re autem confirmaturus hæresin.* Argumentum deinde libelli commemorans, inter alia inquit, *Dicit sanctum nobis ac generosum amorem, ab ipso lucis exordio, naturâ conciliante insitum, & ad ultimam usque senectutem solis vi-*

ribus animi innixum, sine ullo damno sui persistere vigoris. Quam sententiam deinceps Beda multis refellit. Idem edidit commentarium in Salomonis Cantica. Unde Beda ibidem: *Scripturus, juvante gratiâ supernâ, in Cantica Canticorum, primò admonendum putavi lectorem, ut opuscula Celanensis Episcopi à Campaniâ, quæ in eundem librum confecit, cautissimè legat, ne per copiam eloquentiæ blandientis, in cœnum incidat doctrinæ nocentis.*

Cæterùm, quod monere alii neglexerunt, liber de Amore & commentarii in Cantica, unum σύστημα constituebant. Nam cùm de amore libellus foret εἰσαγωγικὸς, secundo demum libro ipsam Canticorum interpretationem auspicabatur. Quod colligimus ex eadem præfat. Bedæ in Cant. Nam prius ex libello de Amore verba quædam citat, quibus amoris naturalis virtutem Pelagianorum more extulerat: hæc autem ex primo Iuliani libro se depromere indicat: deinde cùm ex altero ejus libro se quædam allaturum dixisset, non alia desumit, quàm quæ pro hæresi suâ ad ipsa Canticorum verba annotasset Iulianus. Quod ejus exemplum imitari voluit Beda. Nam secundo demum libro justam Canticorum interpretationem aggreditur: primo verò, qui est præfatio operis, disputat adversus Iulianum; unde sic inscribitur, *In Cantica liber primus de Gratiâ adversus Iulianum.*

Edidit item librum de bono Constantiæ. Beda ibidem: *Denique in libro quem* (Iulianus) *de bono constantiæ scripsit, libertatem nostri arbitrii, ut ipse autumat, contra perfidiam Manichæi magnâ instantiâ defendit.* Citat denique aliquot ex eo libro fragmenta.

Etiam epistolam ad Demetriadem scripsisse autor est idem Beda his verbis: *Sed & in libro, quem ad Demetriadem virginem Christi de institutione virginis scripsit, hæc eadem de potentia liberi arbitrii, quomodo sentiat, pandit. Quem videlicet librum nonnulli nostrum studiose legentes, sancti & Catholici doctoris Hieronymi esse temerè arbitrantur: minime providentes, quòd & suavitas eloquentiæ demulcentis, & hæreseos perversitas seducentis, manifestè probat hoc illius opusculum non esse. Quin potiùs ipse fidem ejus, vel magis perfidiam, in dialogo Attici & Critobuli, quem vivente Pelagio edidit, cum adhuc Iulianus ab eo puerulus, quasi in cavernâ colubri, nutriebatur regulus, divinis expugnarit ac protriverit eloquiis.* Hæc Beda, qui in temporum ratione plurimùm decipitur. Ait Iulianum fuisse puerulum, quo tempore Hieronymus scribebat dialogum Attici & Critobuli. At scripsit eum statim à synodo Palæstinâ: quæ habita est anno CCCCXV. Nunc

constat

constat Zosimum Romanum Episcopum factum esse, anno CCCCXV. ecclesiæque præfuisse annum unum, menses quatuor, dies septem. Ad Zosimum verò binas se litteras pro caussâ suâ misisse, ipse Iulianus testatur lib. 1. secundæ responsionis contra Augustinum*. Circa idem igitur tempus, & Hieronymus dialogum illum scribebat, & Iulianus ad Zosimum pro Pelagianorum caussâ literis suis adlaborabat. Præterea pugnat secum Beda, cùm epistolam ad Demetriadem ait esse Iuliani, & tamen puerulum fuisse vult scribente dialogum suum Hieronymo. Nam scripta hæc epistola est ad Demetriadem occasione recenti, quòd Demetrias perpetuam virginitatem vovisset: quod accidit anno CCCCXIII. Si igitur puerulus fuit Iulianus, cùm Hieronymus adversus Pelagium scriberet, quod biennio post contigit: sanè nec ad Demetriadem epistolam scripsisse potuit; ut quæ vel ante Hieronymianam lucubrationem, vel saltem circa idem tempus scripta sit. Nihil igitur caussæ est, cur Iuliano potiùs quàm Pelagio tribuamus, præsertim cùm Augustinus, cui in hoc fides potiùs haberi debet, non tantùm Pelagio affiguet, sed addat ipsum pro suâ agnovisse. At Baronius † memoriâ lapsus est, cùm Bedam quoque Pelagio tribuisse dicit. Pro Pelagianâ habuit, Pelagii esse non dixit, sed Iuliani Pelagiani, ut jam vidimus.

* *Apud Augustinum lib. 1. poster. respons. contra Iulianum ememat. 17. pag. 16.*

† *Annal. T. 5. ad an. 413.*

Priusquam à Iuliano recedam, adjungam suspicionem quandam meam de loco Hieronymi epistolâ ad Alypium & Augustinum, ubi sic scribit: *Quòd autem quæritis, utrum rescripserim contra libros Anniani pseudodiaconi Celedensis, qui copiosissimè pascitur, ut alienæ blasphemiæ verba frivola subministret: sciatis me ipsos libros in schedulis missos a sancto fratre nostro Eusebio presbytero suscepisse, non ante multum temporis, & exinde vel ingruentibus morbis, vel dormitione sanctæ & venerabilis filiæ vestræ Eustochii ita doluisse, ut propemodum contemnendos putarem. In eodem enim luto hæsitat, & exceptis verbis tinnulis atque emendicatis, nihil aliud loquitur. Tamen multum egimus, ut dum epistolæ meæ respondere conatur, apertius se proderet, & blasphemias suas omnibus patefaceret.* Hactenus Hieronymus. Vbi quis ille Annianus fuerit, satis est obscurum. Diaconum quidem Celedensem fuisse Hieronymus ait. Sed Celeda nusquam apud Geographos comparet. Itaque Abr. Ortelius in Thesauro suo Geographico *Chalcidensis* legendum suspicabatur. Sed longius hoc abit, nec conjecturæ ejus ratio verisimilis adferri potest. Lambertus Danæus comment. in Augustini librum de hæreticis, cap. CXXVIII. ait, hunc Annianum (quem ipse Ammianum corruptè vocat) in Africâ vixisse.

Sed Celeda in Africâ nusquam legerat Danæus. Convenienter igitur ibi adjecisset, *Celamensem* legi debere. Quod non ausimus planè damnare. Nam Κελάμα Ptolomæo est oppidum Mauritaniæ Cæsariensis. Cœlestium autem Anniani magistrum aliquamdiu in Africâ vixisse constat. Magis tamen placet legere *Celenensem*; quòd verisimile sit Iulianum (quem Gelasius & Beda Celenensem episcopum appellant) id fecisse, quod hîc Hieronymus narrat: nempe ut exquisitæ dictionis amator summus idemque caussæ Pelagianæ patronus maximus copiosè diaconum pasceret, qui pro Pelagio scriberet verba *tinnula & emendicata*, hoc est lexeis lepidè compositas, & è veterum poëtarum atque oratorum penu depromtas. Nisi fortè hæc cùm scriberet Hieronymus, Iulianus solum diaconus Celedensis erat: quod si est, credibile est ipsum Iulianum ab Hieronymo signari. Nam potuit Iulianus (quem adhuc diaconum ab Augustino multum fuisse amatum antea diximus) initio Pelagiani certaminis tanti Patris reverentiâ nomen suum, quo Pelagium tuebâtur, non exprimere in libri frontispicio, sed levi immutatiunculâ pro Iuliano scribere Annianum. Sed ut hoc incertum est, ita cùm Campani Cælestiano dogmati faveant Prospero * teste: & diaconum hunc Cælestii discipulum appellet Hieronymus: & Celene in Campaniâ fuerit: adhæc Pelagianus Iulianus priùs diaconus, pòst Episcopus Celenæ, vel saltem, in Campania fuerit: & Celenensis unâ solum litterâ distet à Celedensis; omnino Celenensis potius quàm Chalcidensis apud Hieronymum legi debere minimè dubitamus.

* *Lib. de promiss. Dei dimid. temp. c. 6.*

CAP. VII.

De Cassiano & scriptis ejus †.

A Pelagianis scriptoribus transeamus ad eos, qui vulgò Semipelagiani vocantur. Prosper epist. ad Augustinum Pelagii reliquias appellat: etiam Galli, & Massilienses dici solent, quòd plurimi Semipelagianum errorem in Galliis sequerentur; Massiliæ imprimis; Prospero & Hilario in literis suis ad August. testantibus. Hos inter maximum Io. Cassiani nomen erat, prius diaconi Constantinopoli, postea Massiliensis presbyteri; ut ex Prosperi Chronicis & Gennadii Ecclesf. script. catal. cognoscimus. Thomas Bradwardinus lib. I I. de caussâ Dei cap. I V *. Cassianum vocat Pelagianum; & è X I I proposi-

† *De Cassiano vide plura in vitâ ejus à Simlero scriptâ, quæ adnexa ejus libris de Incarnatione inscriptis atque de persona Christi, editis Tiguri Simlero procurante.*

* *P. 474.*

positionibus, quas ex eo Prosper excerpsit, unam quidem catholicam, sed undecim esse ait *hæreticas & Pelagiano veneno prægnantes. Idem* tamen eodem lib. II. cap. XXXI *. Cassianum vocat virum *magnum.* & quanquam cum Pelagio deliravit, negat tamen iccirco hæreticum esse: quemadmodum neque Chrysostomus (etiam Augustinus ante episcopatum) & alii hæretici fuere, etsi similia Pelagio scripserunt: quomodo item Ioachimi Abbatis liber V. de Trinitate ut hæreticus est damnatus, sed scriptor non item; quia sua omnia Ecclesiæ judicio submisisset. De hoc interim Cassiano sic loquitur Prosper libro adversus Cassianum, quem à scriptis Patrum Collationibus Collatoris nomine designat: V N I V S *potissimùm definitiones, quem non dubium est* O M N I B V S *aliis in sanctarum scripturarum studio præstare, referemus.* Et quibusdam interjectis: *In libro, cujus prænotatio est, De protectione Dei, vir quidam sacerdotalis ordinis,* QVI DISPVTANDI VSV INTER EOS, *quibuscum degit,* EXCELLIT, *Abbatem quendam introducit, de gratiâ Dei & libero arbitrio disserentem.* Quin videri possit, inventor fuisse Semipelagiani dogmatis: quando idem eopse libro cap. III. sic Cassianum compellat: *Sed nec cum hæreticis tibi, nec cum Catholicis plena concordia est. Illi in omnibus justis hominum operibus liberæ voluntatis tuentur exordia. Nos bonarum cogitationum ex Deo semper credimus prodire principia.* T V *informe nescio quid* TERTIVM, *& utrique parti inconveniens* REPERISTI, *quo nec inimicorum consensum acquireres, nec in nostrorum intelligentiâ permaneres.* Neutiquam tamen Cassiano fuisse propositum, ut in Ecclesiam Dei novum inveheret dogma, argumento illud est, quòd illis, quæ in Cassiano à Prospero damnantur, planè gemina legere sit apud præceptorem ejus B. Chrysostomum, & alterum Chrysostomi discipulum Isidorum Pelusiotam: quæ tamen Catholicum admittere sensum, suo loco ostendemus. Etsi igitur gratiam Dei haut integrè explicârit, à novitatis tamen studio alienum fuisse speramus.

* P. 602. & seq. imprimis. 607.

Cassiani hujus insignis laus est in Prosperi Chronicis ad annum CCCCXXXIII. *Ioannes Monachus*, inquit, *cognomento Cassianus, Massiliæ insignis & facundus scriptor habetur.* Sed quis non videt hoc ab alio infartum esse, nisi qui nesciat, quantopere eum in Collationibus exagitet, adeò ut etiam tanquam occultum lupum sugillet? Et sanè in multis antiquissimis chirographis hæc verba omittuntur; ut observavit doctissimus & diligentissimus Arnoldus Pontacus in suis ad Chronicum Prosperi notis.

Scripsit

Scripsit Io. Cassianus de institutis cœnobiorum, & octo principalium vitiorum remediis, lib. XII.

Idem Collationes decem Patrum in Scythicâ eremo commorantium libris.XXIV. est complexus.

Nec opus hoc fuisse aggressum, nisi absolutâ commentatione de cœnobiorum institutione, ex præfat. in Collationes cognoscimus.

Quid præterea scripserit, postea commemorabimus. Priùs enim quædam dicenda sunt de Collationum opere; unde controversia, quæ inter Prosperum & Cassianum fuit, plurimùm lucis fœnerabit.

Collatione XIII. proponit Cassianus abbatis Chæremonis sententiam de gratiâ ac libero arbitrio; quam quia non refellit, ipsius Cassiani fuisse creditum est. Eam Prosper refutavit lib. contra Collat. & propter hanc potissimum Gelasius Papa, qui quinquaginta annis Cassiano junior fuit, scripta illius inter apocrypha retulit: hoc est, ea quæ cautè legi deberent. Etiam Cassiodorus in Psal. LXIX. *facundissimum Cassianum* (sic eum appellat) non in omnibus sequendum monet. Nisi potiùs ea verba ab alio sint inserta: quod verum puto. Neque enim commodam sententiam elicere est ex lectione veteri, quæ talis est in eâ quæ prodiit Basileæ 1491. *Sed non sequendus in omnibus generaliter. Hunc locum facundissimus Cassianus in decimâ Collatione de ejus utilitate disserens, tanto honore concelebrat, ut quicquid monachi assumserint, sine hujus versiculi trinâ iteratione non inchoent.* Vbi omnia fluent si glossema expellas. *Non sequendus in omnibus generaliter.* Quod aliquis ad oram prius adscripserat, postea in textum irrepsit. Sed hoc utut est, Victor Martyritanus Cassianum ab erroribus purgare aggressus fuit, ut indicat his verbis idem Cassiodorus Instit. divin. cap. XXIX. *Cassiani dicta Victor Martyritanus * Episcopus Afer, ita, Domino juvante, purgavit, & quæ minus erant, addidit, ut ei rerum istarum palma meritò conferatur; quem inter alios de Africæ partibus citò nobis credimus esse dirigendum.* Quem tamen codicem non puto accepisse Cassiodorum: quando ipse postea hunc laborem suscepisse videtur. Sic enim de eo Ado ad annum CCCCXXV. *Opera illius à Catholicis cautissimè legenda, maximè de libero arbitrio & gratiâ. sed & Encratitarum hæresi incautiùs favit. Errores illius Cassiodorus Ravennatum senator, purgare volens, non ad plenum omni ex parte potuit.* Ecclesiasticorum verò Annalium scriptor audiendus non est, cum ad annum CCCCXXXIII. sic scribit: *Falli certò scias, qui ex eo, qui præ manibus habetur, Collationum libro Cassiani, defendunt ipsum fuisse omni ex parte Catholicum; ut videre potes in appendice ad Cassianum Romæ editum;*

** Simlerus in vitâ Cassiani vocat Episcopum Maharitanum.*

perinde, atque si quis, cùm aliquem videat esse sanum, ex eo nunquam antea ægrotasse velit asserere. Nam Adonis verba clarè indicant, cautè legendum, eò quòd aliquamnultis locis errorem de gratiâ ac libero arbitrio non valuerit tollere Cassiodorus. Quare, si Adonis judicio standum, magis verisimile fuerit, Cassiodorum iis tantum locis medicam manum admovisse, quos verbi omissione, aut aliâ levi immutatiunculâ sanari posse videbat: cæteros verò reliquisse intactos, sive quòd commodam emendandi rationem non perspiceret, sive ne alieno in opere nimium sibi juris sumere videretur. Præterea ut errores omnes sustulisset Cassiodorus, quo argumento planum faciat nobis, tam multis Cassiani exemplaribus per Gallias & reliquum orbem diffusis distractisque, ubivis locorum Cassianum, prout à Cassiodoro erat emendatus, describi consuêsse, atque ita genuinum Cassianum paullatim deperiisse nobis? Sed quid multis opus? unde certius cognoscemus, utrum germanum habeamus Cassianum, quàm ex Prosperi adversus Collatorem, hoc est Cassianum ipsum libro? Atqui, quicquid tanquam erroneum in Cassiano exagitat Prosper, hoc *αὐτολεξεὶ* hodieque invenimus in Cassiano, etiam illo, quem doctissimus & modestissimus Petrus Ciacconius integritati à se restitutum & eruditis notis illustratum, non adscripto nomine suo, Romæ in lucem prodire jussit. Sunt qui Cassianum ab Eucherio quoque, Lugdunensis Ecclesiæ presbytero, emendatum contendant. Compellit eos in hanc sententiam Gennadius his verbis: *Sed & S. Cassiani quædam opuscula lato tersa sermone, idem Eucherius angusto verbi resolvens tramite in unum collegit volumen.* Quo ex loco non video, quid aliud exterebrari possit, quàm concinnatam ab Eucherio haut aspernandam epitomen Cassiani: eam fortasse quam Pythœum habuisse scribit Nicolaus Faber *. In hac recisos fuisse errores Cassiani facilè credo, utut hoc reticeat Gennadius: verùm enimvero amplum illud volumen, quod habemus, esse Eucherianam Cassiani epitomen, minimè fit verisimile, cùm fusa dictio, totaque operis ratio epitomes naturæ adversetur. Et, si Eucherius jam repurgarat Cassianum, quid opus erat denuò hunc laborem suscipi à Victore, aut Cassiodoro? Sanè si hos audimus, Augiæ stabulum fuerit Cassiani volumen, quod cùm primo Eucherius mundare fuerit aggressus, ac postea Cassiodorus studuerit purgare, tamen à tantis viris ne sic quidem potuerit expurgari. Atque ut hæc essent, probandum iis erat, Eucherianum illum Cassianum esse eumpse, quem hodie propè omnium habent

* *Præfat. in Hilariana ex opere Historico fragmenta.*

E biblio-

bibliothecæ: nunc certum eſt Caſſianum hodieque eſſe Caſſianum; hoc eſt, vel olim etiam undecunque Catholicum fuiſſe, vel ne nunc quidem eſſe.

Miretur fortaſſe aliquis, quòd multis adeò conemur oſtendere, haut aliter nunc de Caſſiani libris judicandum eſſe, quàm olim de iis Proſper, Gelaſius, atque alii ſtatuerunt. Sed profectò magni ea momenti quæſtio eſt. Siquidem res fuerit periculi plena, ſi hiſce libris ſub neſcio cujus emendationis prætextu, pro doctrinâ è limpidis riſcpturarum fontibus hauſtâ dogma Semipelagianum plenis hauriendum faucibus propinetur. Quodſi quis Caſſiani patrocinium ſuſcipere volet: aliam concutiat quercum oportebit: non, inquam, negandum ei erit, genuinum nos habere Caſſianum, ſed diſpiciendum, utrum verba ejus, quæ ferè ambigua ſunt, commodæ interpretationis lenimento, ſalutarem ac penitùs Catholicam ſententiam admittant: qua de re fusè dicemus lib. IV. cùm aperiemus Maſſilienſium ſententiam de gratiæ neceſſitate. De Collationum libris ſatis.

Scripſit præterea De Incarnatione adverſus Neſtorium. *Abſolutis dudum Collationum ſpiritualium libellis,* hoc ſe opus ſcripſiſſe, ipſe in libri ingreſſu teſtatur. Hortatu Leonis diaconi, qui Romanus poſtea epiſcopus fuit, hoc opus fuiſſe aggreſſum, narrant Gennadius & Honorius. Veriſimile autem eſt, cùm Leo iſte acerrimus fuerit gratiæ defenſor adverſus Pelagianos, idcirco potiſſimùm rogaſſe Caſſianum, ut adverſus Neſtorium ſcriberet, ut, qui Semipelagianiſmi infamabatur, oſtenderet, quantopere ab Arrio & Neſtorio abhorreret, atque ita & Neſtorii ſectatores à ſe abalienaret, & ſuæ ſententiæ aſſeclas à Neſtorio magis & magis averteret. Nam quia Pelagiana hæreſis mater erat Neſtorianæ, unde unum utriuſque epitaphium ſcripſit Proſper; omnino periculum erat, ne uti in Epheſinâ ſynodo fecerant Pelagiani, ita Semipelagiani plerique durius habiti ad Pelagianiſmum, atque inde ad dogma Neſtorii paullatim ſe converterent. Altera etiam ratio fuiſſe poteſt. Nempe quò per eum potiſſimùm, qui Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ fuerat diaconus, Eccleſia ea moneretur, ut Neſtorium vitaret. Circa finem horunce librorum mirificè Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ commendat Ioannem Chryſoſtomum, ejus quondam urbis epiſcopum, magiſtrum ſuum, à quo & Caſſianum Conſtantinopolitanæ urbis diaconum fuiſſe ordinatum ex eodem Gennadio, nec non Honorio Auguſtodunenſi diſcimus. Verba Caſſiani adferam: *Mementote magiſtrorum veterum, ſacerdotumque*

que vestrorum, Gregorii nobilis per orbem, Nectarii sanctimoniâ insignis, IOANNIS *fide ac puritate mirabilis, Ioannis, inquam, Ioannis illius, qui verè ad similitudinem Ioannis Euangelistæ & discipulus Iesu & Apostolus, quasi super pectus Domini semper affectumque discubuit. Illius, inquam, mementote, illum sequimini: illius puritatem, illius fidem, illius doctrinam ac sanctimoniam cogitate: illius mementote semper doctoris vestri ac nutritoris, in cujus quasi gremio quodammodo amplexuque crevistis, qui communis* MIHI *ac vobis* MAGISTER *fuit, cujus* DISCIPLINA *atque institutio sumus. Illius scripta legite, illius informationem tenete: illius fidem ac meritum amplexamini. Quod etsi grande est ac difficile, sequi tamen pulchrum atque sublime; quoniam in summâ rerum non adoptio tantùm, sed etiam imitatio ipsa laudanda est: quia nunquam ferè aliquis ejus rei portione ad plenum caret, ad quam scandere ac pervenire contenderit. Ille ergò vobis in sensu semper & quasi conspectu sit, ille in animo & cogitatione versetur. Ille denique ipse vobis etiam, quæ à me sunt scripta, commendet: quia hæc quæ ego scripsi, ille me docuit, ac per hoc non tam mea hæc, quam* ILLIVS *esse credite; quia rivus ex fonte constat, & quicquid putatur esse discipuli, totum ad honorem convenit referre magistri.* Ex quibus liquet, quàm Cassianus ad vitæ finem usque (eo enim in opere scribendi finem fecisse testantur Gennadius & Honorius Augustodunensis) studiosus fuerit præceptoris sui Chrysostomi; ut quem tantopere extollat; cui item, quamcunque haberet, tribuendam dicat scripturarum intelligentiam. Parùm itaque verisimile est, quod Tritthemius & ante eum Sigebertus in Chronicis prodidit, à Chrysostomo, nescio quâ de caussâ, Constantinopoli fuisse ejectum. Cujus rei nec Gennadius meminit, neque antiquiorum quisquam, unum præter Sigebertum, qui octingentis post Cassianum annis vixit. Imò Cassianus hic à clericis Constantinopolitanis in caussâ Chrysostomi unà cum Germano presbytero Romam legatus missus fuit ad Innocentium Papam, ut Sozomenus & Nicephorus testantur. Quare iis planè subscribimus, qui Cassianum, non à Chrysostomo, sed unà cum Chrysostomo, atque aliis patris ejusce partes sequentibus, Constantinopoli expulsum volunt. Raphaël Volaterranus scribit Cassianum tempore Honorii, ex Hierosolymitanâ ecclesiâ ab hæreticis ejectum, Massiliam venisse. Puto Constantinopolitanâ dicere voluisse. Quamquam nec illud ab hæreticis factum. Fortè hujusmodi quid Hierosolymis accidit intermedio tempore, priusquam Constantinopoli ejectus Massiliam venit. Nam post synodum Ephesinam primam magni in Oriente motus facti sunt per Nestorium.

rium. Sanè rectè fecisset Volaterranus, si veteres ejusce rei laudasset auctores.

CAP. VIII.

De Fausto, & ejus scriptis.

NVnc de Fausto videamus, qui, cùm Maximus ex abbate Lirinensi Regiensis fieret episcopus, Lirinensis abbas factus fuit, & Maximo fato functo, eidem in Regiensi episcopatu successit. Vnde Sidonius carm. Euchar. ad Faustum:

——— Fuerit quis Maximus ille,
Vrbem tu cujus Monachusque, Antistes, & Abbas,
Bis successor agis.

Eandemque rem tangit quoque lib. IX. cap. III: his verbis: *Precum peritus insulanarum, quas de palæstrâ congregationis eremitidis & de senatu Lirinensium cellulanorum in urbem quoque (cujus Ecclesiæ sacra superinspicis) transtulisti, nihil ab abbate mutatus per sacerdotem.* Spissus est error Maldonati in Ioh. cap. XVII, 9. ad illa verba (*non pro mundo rogo.*) ubi Faustus hunc vixisse ait tempore Augustini. Nempe confudit Semipelagianum Faustum cum Fausto Manichæo, adversus quem scripsit Augustinus. Hinc Petrus Arvernus Bernardi Claravallensis σύγχρονος carm. adversus calumniatorem Petri Pictaviensis; ubi Sidonium sic compellat.

Sed neque Faustus abest, Abbas, Eremita sacerdos,
Quem tua nequaquam lingua latere sinit.

Ac ne Semipelagianum hunc Faustum alium ab eo putes, ad quem Sidonius scribit; etiam Ado & Honorius Augustodunensis eum, de quo nunc sermo est nobis, ex abbate Lirinensi episcopum *apud Regium Galliæ* factum referunt. Neque dubium, quin similiter legi debeat apud Gennadium: etsi in Frobenianâ Hieronymi editione, cui Gennadius insertus; item in vitâ Fausti, quam Fausti libris de Gratiâ & lib. arbitr. præmisit Erasmus; imò & editione Gennadii ante quinquennium in Germaniâ ex quatuor diversis editt. ut inscriptio promittit, à Io. Fuchtio, professore Theologo, recensitâ; corruptè legatur *episcopum factum apud regnum Galliæ.*

Syllabum scriptorum Fausti apud Gennadium habemus: cujus hæc verba: *Faustus ex abbate Lirinensis monasterii apud Regium Galliæ episcopus factus, vir in divinis scriptúris satis intentus, ex traditione Symboli*

occasione acceptâ, composuit LIBRUM DE SPIRITU SANCTO, *in quo ostendit eum juxta fidem patrum, & consubstantialem & coaeternum esse Patri & Filio: ac plenitudinem Trinitatis obtinentem. Edidit quoque opus egregium,* DE GRATIA DEI *quâ salvamur, &* LIBERO *humanae mentis* ARBITRIO, *in quo salvamur: in quo opere docet, gratiam Dei semper & invitare, & praecedere, & adjuvare voluntatem nostram, & quidquid ipsa libertas arbitrii, pro labore piae mercedis, acquisierit, non esse proprium meritum, sed gratiae donum. Legi ejus &* ADVERSUM ARRIANOS AC MACEDONIANOS *parvum* LIBELLUM, *in quo coëssentialem praedicat Trinitatem: & alium* ADVERSUS EOS, QUI DICUNT ESSE IN CREATURIS ALIQUID INCORPOREUM. *In quo & divinis testimoniis & patrum confirmat sententiis, nihil credendum incorporeum praeter Deum. Est & ejus* EPISTOLA *in modum libelli* AD DIACONUM *quendam* GRATUM *nomine editas, qui à fide Catholicâ discedens, ad Nestorianam abiit impietatem. In quâ epistolâ admonet eum credere, sanctam Mariam virginem non purum hominem genuisse, qui postea susciperet divinitatem; sed Deum verum & hominem verum. Sunt ejus & alia scripta, quae quia necdum legi, nominare nolui: vivâ tamen voce egregius doctor & creditur & probatur. Scripsit postea &* AD FELICEM PRAEFECTUM *pratorio, & patritiae dignitatis virum, filium Magni consulis, jam religiosum,* EPISTOLAM *ad timorem Dei hortatoriam, convenientem personis pleno animo poenitentiam agere disponentibus.* Hactenus Gennadius.

Libro Fausti de creaturis, quòd nihil insit illis *corporei*, (pro *corporei* scribendum *incorporei*,) respondit Claudianus Mamertus libris de statu animae ad Sidonium Apollinarem. Utrumque habemus [a] in bibliothecâ patrum. Uti & epistolam ad Paullinum [b]: quâ ipsâ etiam inter alia docet, animum & angelos corpus habere. Sed hujus epistolae non meminit Gennadius. In eâdem etiam bibliothecâ habemus [c], tum epistolam ad Felicem de poenitentiâ: tum illam ad G. diaconum contra Nestorium. Utriusque Gennadius meminit, uti vidimus. Sed diaconus iste in Gennadii codd. Gratus, in ipsius Fausti libris, aliquibus quidem Graecus, aliis autem Gregorius appellatur. Extat praeterea Fausti epistola ad Lucidum, &, quibus maximè inclaruit, libri duo de gratiâ Dei & libero arbitrio. Hos quâ occasione scripserit, deinceps aperiemus. Erat id temporis Lucidus Presbyter, qui sequebatur sententiam monachorum Adrumetinorum, ita gratiae omnia tribuentium, ut arbitrii libertatem tollerent.

[a] *T.* 4. *edit.* 2.
[b] *T.* 3. *col.* 405. & 408.
[c] *Tom.* 3. *col.* 407. & 409.

rent. Adversus quos Augustinus scripsit duos commentarios, unum de gratiâ, ac libero arbitrio; alterum de corrept. & gratiâ. Vocaturque hæresis prædestinatorum, sive prædestinatianorum: quam Sigebertus, sive Sigibertus (utroque enim modo id nomen scribitur in Codd. antiquis) ex libris Augustini malè intellectis ortam testatur anno CCCCXV. Vt Lucidum ab hac sententiâ abduceret Faustus, epistolam ad eum misit, in quâ illa anathematizarentur, quæ, nisi interpretatione commodâ restringantur atque exponantur, in prædestinatis, hoc est prædestinationem excluso hominis per gratiam labore adserentibus, Catholica damnaret ecclesia. Huic epistolæ subscripsit synodus undecim episcoporum; quos penè omnes fuisse clari nominis viros, ex Sidonii Apollinaris epistolis cognoscimus. Postea alius etiam celebratus conventus episcoporum viginti septem: cui placuit addi quædam superioris concilii capitibus: eaque ipsa Lucidus approbavit: ut ex ejus ad hancce Synodum epistolâ cognoscimus. Videtur autem ex Fausto colligi posse, priorem conventum fuisse Arelate, posteriorem Lugduni. Quâ de re pluribus, cùm de conciliis agemus. Significat Faustus se ejusdem concilii postulato librum suum de gratiâ ac libero arbitrio scripsisse. Sic enim scribit ad Leontium: *Domino beatißimo ac reverendißimo Leontio Papæ Faustus. Quod pro sollicitudine pastorali, Beate Papa Leonti, in condemnando prædestinationis errore concilium summorum Antistitum congregastis, universis Galliarum Ecclesiis præstitistis. Quod verò ad ordinanda ea, quæ conlatione publicâ doctißimè protulistis, operam infirmis humeris curamque mandastis; parum, ut reor, tanto negotio, parum sanctè existimationi vestræ consuluistis, & me, judicio caritatis, vos periculo electionis onerastis. Quia ergò & vestram laborare personam sub imposito nobis fasce cognoscitis*, &c. Nempe quia strenuè se gesserat elegantis & acris ingenii vir in prædestinatorum errore refellendo; idem maximè idoneus visus est, qui Synodi sententiam scripto consignaret. Verùm mandati limites excedens, ea in libello suo inseruit, quibus Claudianus Mamertus, & alii præstantissimi viri, qui synodo isti interfuere, nunquam, puto, subscripsissent. Sic enim prædestinatos refellit, ut in contrarium lapsus errorem, non obscurè Semipelagianam defendat opinionem. Quemadmodum suo loco demonstrabimus. Extant verò & Fausti hujus homiliæ quædam illis interspersæ, quæ falsò sub Eusebii Emisseni nomine à Io. Gagneio, Parisiensi Theologo editæ sunt. Sunt qui Eucherii, vel etiam Cæsarii esse existiment: neque nos negamus

mus aliquas eorum esse: sed quasdam tamen esse Fausti nobis certum est: inprimis illam de Maximo, Fausti decessore. Nam apertè indicat se sub Abbate Maximo in Lirinensi cœnobio vixisse; cùm narrat quæ ille perpessus sit fugiens è Lerinâ, ne episcopus fieret: *Sub nudo*, inquit, *axe cæli trium dierum ac trium noctium imbribus verberatur: sicut & ipse sum testis.* Ad Regienses verò, quorum post Maximum episcopus Faustus fuit, habitam esse hanc homiliam certis judiciis comperimus. Primum quod ait: *Quia superius memoravimus quàm magnificè insulano illo studio perfectionis vias cucurrit, plus est quod* HVC *insulam ipsam institutis ac studiis suis transtulit. Et qui jamdudum in Abbate pontificem gesserat, postmodum in Abbate pontificem custodivit.* Item: *Hujus ergò tanti & tam præclari, quæso ut nos ei* DISCIPVLOS *meminerimus &* FILIOS. Item: *Ita ergò agamus bona illius consectantes, ut in æternam gloriam suscitandus est sub fine seculorum, redditus* ECCLESIÆ SVÆ *per rediviva in* FILIIS *merita jam surrexerit.* Hæc Eucherio non conveniunt, quia in Lirinensi quidem cœnobio vixit; ut ipse testatur De eremo Hilarius in vitâ S. Honorati, & Sidonius Carm. XVI: sed ex monacho Lirinensi non Regiensis, sed Lugdunensis episcopus factus fuit. Multò minus Cæsarius eam scripsisse potuit, cùm is, præterquam quòd Arelatensis episcopus fuerit, ne in Lirinensi quidem cœnobio vixerit: ut mittam quòd ætas Cæsarii non convenit istis temporibus, quia post annum demum quingentesimum factus est episcopus, ut infrà ostendemus.

Cap. IX.

De Vincentio Lirinensi.

POstquam de Cassiano & Fausto dixi: antiquitatis Ecclesiasticæ studiosis rem non ingratam facturum me puto, si disquisitionem hoc loco instituam, utrum Semipelagianis quoque accenseri debeant, Vincentius Lirinensis, Gennadius Massiliensis, & Arnobius Iunior. Nam idem Vincentius scriptor videtur, tum commonitorii, tum objectionum Vincentianarum, quibus Prosper respondit. Dissentit quidem illustrissimus Baronius, quia unus monachus, alter presbyter fuerit: sed hoc non dicendum simpliciter, verùm ex antiquis adstruendum erat. Atque ut verum diceret, justæ nihilominus rationes sunt, cur commonitorii scriptorem non solùm ab Augustinianâ de Prædestinatione sententiâ abhorruisse credamus; sed etiam

com-

commonitorium adversus Augustinum ipsum, vel eos saltem, qui Augustini sententiam sequerentur, scripsisse existimemus. Et fortè hæc ratio est, cur nomen suum prætererit, quòd adversariis illud suspectum esse sciret. Nam sub Peregrini nomine commonitorium suum edidisse, ex præfatione cognoscimus. Fatemur quidem ab eo damnari Pelagium, Cælestium, Iulianum. Sed faciebat hoc etiam Faustus, & cum eo Semipelagiani omnes. At ille, qui post Augustini obitum Xysti tempore scriberet, ignorare non poterat, quid Cassianus Massiliæ, quid alibi Gallorum alii docerent. Nunc de his altum apud illum silentium est. Cur, nisi quòd vel prævenientis gratiæ necessitatem negaret cum Cassiano, vel saltem absolutum prædestinationis decretum rectè ab illis impugnari opinaretur? Quod ne leviter nimis suspicari credamur, exponemus quid nos maximè in hanc sententiam impulerit. Observavimus à Prospero eo nomine perstringi adversarios Augustini, quòd Cælestini epistolam, quâ se Catholici tuebantur, pro suâ sententiâ adducere non dubitarent: nobileque illud Augustini elogium, quod in eâ legitur, de prioribus Augustini scriptis intelligi debere contenderent. Atqui hoc facere videtur Vincentius, & quod obscurius scribit, hoc apertius dicere solitum credibile est. Vincentii quidem hæc sunt verba: *Nequid deesse tantæ plenitudini videretur, ad postremum adjecimus geminam Apostolicæ sedis auctoritatem: unam scilicet sancti Papæ Xysti, qui nunc Romanam ecclesiam venerandus illustrat; alteram præcessoris sui beatæ memoriæ Papæ Cælestini, quam hic etiam interponere necessarium judicavimus.* Ἔμφασιν habent extrema verba, quasi dicat, Augustini quidem sectatores jactare Cælestini epistolam: verùm enimvero majori se jure ad eam provocare. Mox Xysti verba commemorat: quæ omittimus. Iis hæc subjungit: *Papa Cælestinus in epistolâ, quam Gallorum sacerdotibus misit, arguens eorum conniventiam, quòd antiquam fidem silentio destituentes, profanas novitates exurgere paterentur: Meritò, inquit, causa nos respicit, si silentio foveamus errorem. Ergò corripiantur hujusmodi; non sit iis liberum, habere pro voluntate sermonem.* Prosper & qui ejus caussæ faverent, hæc Cælestini verba contra Augustini adversarios adducebant. Illi id rectè fieri negabant. Ergò in hac dubitatione Vincentius dicere est contentus, Cælestinum iis adversari, qui ab antiquitate resilirent: hoc si à Massiliensibus fiat, fatetur iis Cælestini istâ epistolâ silentium imponi: sin Augustinus verius ab antiquitate recesserit; jam verba hæc Prosperum potiùs, cæterosque ejus defenso-

fenſores tangere arbitrabatur. Audiamus quàm hæc callidè Vincentius inſinuet: *Hic aliquis forte addubitet, quinam ſint illi, quos habere prohibeat liberum pro voluntate ſermonem: vetuſtatis prædicatores, an novitatis adinventores. Ipſe dicat, & dubitationem legentium ipſe diſſolvat:* DESINAT, *inquit*, SI ITA RES EST, *id eſt*, SI ITA EST, *ut apud me* QVIDAM VRBES ET PROVINCIAS VESTRAS CRIMINANTVR, *quod eas quibuſdam novitatibus conſentire noxiâ diſſimulatione faciatis: deſinat, inquit,* SI *ita res eſt, inceſſere novitas vetuſtatem.* Vrgendo tantopere illud, SI, non obſcurè indicat, ſe criminationem Proſperi & Hilarii pro falsâ habere: aut ſaltem meritò diſpici poſſe, utrum Maſſilienſes, an criminatores novitatem amplexarentur. Hinc ita concludit: *Ergò fuit hæc beati Cæleſtini beata ſententia, non ut vetuſtas ceſſaret obruere novitatem, ſed potiùs novitas deſineret inceſſere vetuſtatem. quibus Apoſtolicis Catholiciſque decretis quiſquis refragatur, inſultet primùm omnium neceſſe eſt memoriæ ſancti Cæleſtini, qui ſtatuit, ut deſineret inceſſere novitas vetuſtatem.* Atqui Maſſilienſes, ut Proſper & Hilarius teſtantur, hoc vel maximè argumento pugnabant, quòd Auguſtini ſententia nova eſſet, & quòd Auguſtinus ipſe aliter priùs docuiſſet: integras etiam ex Auguſtino περιοχὰς deſcribebant, quibus antiquitati magis conſona ſcripſiſſe priùs doceretur. Vnde liquet eos cenſuiſſe, Cæleſtini elogium ad priores Auguſtini libros pertinere. Vincentii locum vidimus. Nunc componamus cum eo Proſperi verba, lib. adverſus Collat. cap. ult. *Per hunc virum* (venerabilis memoriæ Cæleſtinum) *intra Gallias iſtis ipſis, qui ſanctæ memoriæ Auguſtini verba reprehendunt, maleloquentiæ eſt ademta libertas.* Et mox, cùm Cæleſtini ex dictâ epiſtolâ verba laudaſſet, addit: *Contra iſtam clariſſimæ laudationis tubam, contra iſtam ſanctiſſimi teſtimonii dignitatem: audet quiſquam malignæ interpretationis murmur emittere, & perſpicuæ ſinceriſſimæque ſententiæ, nubem obliquæ ambiguitatis obtendere: ut ſcilicet quia in epiſtola Papæ librorum pro quibus actum eſt, non expreſſus eſt titulus, hinc eos appareat non probatos, & iſtam in ſanctum Auguſtinum laudationem pro* ANTERIORVM SCRIPTORVM *meritis fuiſſe collatam? Maneat, planè maneat iſta conditio, ut horum librorum novitas repudiata videatur, ſi in eâdem cauſâ ejuſdem viri diſſentit antiquitas, & ut inutile aut incongruum judicetur, quod ab his, quæ contra Pelagianos condidit, diſſonans invenitur.* Hinc commemoratis iis libris, quos adverſus Pelagianos ſcripſit Auguſtinus, ſubjicit iſta: *Agnoſcant calumniatores, ſuperfluè ſe objicere, quòd his libris non ſpeciale neque diſcretum teſtimonium ſit perhibitum, quorum*

in cunctis voluminibus norma laudatur. Apostolica enim sedes, quod à præcognitis sibi non discrepat, cum præcognitis probat; & quod judicio jungit, laude non dividit. Qui ergò hos proximè libros refutant, anterioribus acquiescant. Hinc liquet, ut diversimode Cælestini epistolâ pro se Vincentius, & Prosper uterentur. Nam Vincentius, vel saltem adversarii Augustini, ex epistolâ eá urgebant illud, quòd antiquitati novitas cedere debeat: unde colligebant, si Augustinus in prioribus scriptis consentiat antiquitati, in posterioribus non item; Cælestini elogia ad priora tantùm Augustini scripta pertinere. Contrà Prosper ex eâdem epistolâ urgebat laudationem Augustini: quæ cùm indiscriminatim proferatur, non minus eam de posterioribus, quàm anterioribus scriptis intelligendam aiebat, præsertim si eadem utrisque doceantur: quod ipse existimabat. Quæ hactenus diximus, eo etiam verisimiliora fiunt, quòd uterque, & Vincentius, inquam, & Prosper, scripsere ista sub Xysto. De Vincentio liquet ex istis verbis jam ante adductis: *Sancti Papæ Xysti, qui nunc Romanam ecclesiam venerandus illustrat.* Item cap. XLII, ubi *concilium ante triennium ferme in Asia apud Ephesum à ducentis ferè numero sacerdotibus adversus Nestorium celebratum* ait. Ergò scripsit eum libellum tertio Xysti anno: quia concilium Ephesi habitum fuit anno CCCCXXXI: proximo verò anno Xystus successit Cælestino. Prosperum autem ejusdem Xysti tempore adversus Cassianum scripsisse, ostendunt hæc verba cap. ult. *Ad beatissimum Apostolicæ sedis tunc Presbyterum Xystum, nunc verò Pontificem.* Et post aliqua: *Quod operatus est* (Dominus) *in Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cælestino, operetur & in Xysto.* Quare non multò post editum à Vincentio Commonitorium, hæc scripserit Prosper; præsertim cùm octennio solùm episcopatum gesserit Xystus. Quod verisimile etiam facit, eundem esse Vincentium, Prosperi adversarium, & Commonitorii scriptorem. Etiam locus ubi Vincentius egit, favere huic sententiæ videtur. Nam uti Massilia, ubi Cassianus fuit, ita Lirinense cœnobium, in quo Vincentius vixit, (unde & Lirinensis dictus est) Augustini adversabatur sententiæ. Sanè ipsum Honoratum Arelatensem episcopum (sic apud Prosperum in epistolâ ad Augustinum legi debere, alibi ostendimus) in hoc uno capite, quod est de prædestinatione absolutâ, repugnâsse Augustino, scribit Prosper ipse ad Augustinum. At is priùs fuerat abbas Lirinensis, & quidem primus; unde & Lirinense monasterium hodieque *Sancti Honorati* appellatur. Verisimile autem est, Honoratum, cùm episcopus fieret,

fieret, in monasterio à se condito, suæ sententiæ abbatem elegisse. Is autem Maximus fuit, teste S. Eucherio libello de laude Eremi ad Hilarium Arelatensem. Quemadmodum & certum est, Maximi successorem Augustino adversatum. Nam, ut ex Sidonio postea videbimus, Maximo successit Faustus, quem libros suos de gratiâ, & libero arbitrio, adversùs Augustinum scripsisse, sciunt omnes. Porrò illud quoque observatu dignum videtur, quòd etsi Vincentius (modò ejus sint objectiones, ut putamus) Prosperum, & discipulos Augustini acriter impugnaret, & absurdissimarum opinionum reos ageret: (verène an secus, suò loco disquiremus) Augustinum tamen magno in pretio habere potuerit. Ita animatum fuisse S. Honoratum, liquet ex epistolâ Prosperi ad Augustinum. Et Vincentius hoc de se innuere videtur, cùm scribit, utut ignoscatur primitùs in errorem lapsis, non idcirco ignosci debere discipulis errorem magistri pertinaciter tuentibus. Verba ejus hæc sunt cap. XI. *Et ò rerum mira conversio! auctores ejusdem opinionis, Catholici; consectatores verò hæretici judicantur. Absolvuntur magistri, condemnantur discipuli; conscriptores librorum filii regni erunt, assertores verò gehenna suscipiet.* Quod deinceps probat exemplo Cypriani & Donatistarum. Similiaque de his ipsis habet Augustinus Lib. II. contra Gaudentium cap. VIII. lib. II. contra Cresconium cap. XXXI. XXXII. XXXIII. & epistol. XLVIII. ad Vincentium. Quamvis autem Vincentius Cassiano faveret, vel, quod verius putamus, ab Augustinianâ saltem sententiâ dissentiret; non eo malè Catholicum esse judicatum, satis nos docet S. Eucherius libro de Eremi laude ad Hilarium Arelatensem scripto: ubi, de viris sanctissimis insulæ Lirinensis agens, hæc inter alia refert: *Digna quæ Honorato auctore fundata sit, quæ tantis institutis tantum nacta sit patrem, Apostolici spiritûs vigore, & vultus honore radiantem. Digna quæ illum suscipiens, ita emitteret. Digna quæ præstantissimos alat monachos, & ambiendos proferat sacerdotes. Hæc habuit reverendi nominis Lupum, qui illum nobis ex tribu Benjamin lupum retulit. Hæc habuit germanum ejus* VINCENTIUM, *interno gemmarum splendore perspicuum. Hæc nunc possidet venerabilem gravitate Caprasium, veteribus sanctis parem. Hæc nunc habet sanctos senes illos, qui divisis cellulis Aegyptios Patres Gallis nostris intulerunt.*

CAP. X.

De Gennadio Massiliensi.

DE Vincentio satis. Videamus de Gennadio Massiliensi, quem sanctissimos inter pontifices reponit Hadrianus I. epist. ad Carolum Magnum. Schola tamen Lovaniensis, etsi ex ea Driedo [a] & Ruardus Tapperus [b] Faustum pro planè Catholico habuerint; Gennadium hunc satis Catholicum esse negat; ut cognoscimus ex censurâ Append. T. III. Augustini, & scriptore præfationis, quæ in Duacensi editione Prospero præmittitur. Etiam Ferdinandus Mendoza negat aliquem esse ex scriptoribus probatis, lib. III. de Concil. Illiberit. cap. LX [c]. Et qui eum seculis duobus antecessit Thomas Bradwardinus. Imò jam ante annos penè octingentos, tale Ecclesiæ Lugdunensis judicium fuit. Nam libro adversus Ioannem Scotum [d] sic scribit: *Hominem absque laboris sui studio ad Deum pervenire non posse, non est Catholicum, sed Pelagianum. Invenitur in libello, cujus titulus est dogmatum Ecclesiasticorum: sed omnino, ut alia nonnulla in eodem libello, Pelagiani erroris est. Et ideo quicunque eum propter alia quædam utilia legit, cum hujusmodi ibi sensus invenerit, meminerit sollicitè Apostoli dicentis: Omnia probate, quod bonum est tenete.* Sed verba Gennadii, etsi Pelagianum habeant sensum, si intelligatur labor ex viribus naturæ; tamen Catholicum sensum admittunt, quia intelligere possumus laborem, qui præstatur ex gratiæ operantis & cooperantis virtute. Vtrum horum senserit Gennadius, certiùs statui posset, si ejus adversus Pelagium libri exstarent: quos ab eo scriptos esse, testis ipse cap. C [e]. libri de scriptoribus Ecclesiasticis, & ex eo Honorius Augustodunensis. Nunc ex titulo solo nihil certi concludi potest, cùm non minus Semipelagianus Faustus, quàm Prosper Augustini sectator adversus Pelagium scripserit. Quocirca aliis indiciis indagabimus hujusce rei veritatem. Sanè Augustini de Prædestinatione absolutâ sententiæ esse adversatum, negari non potest. Satis enim hoc ostendit illa Prædestinatianorum descriptio, quam legere est in Gennadianâ appendice indiculi Hieronymiani de hæresibus, qui anno hoc demum, doctissimi Claudii Menardi beneficio, Lutetiæ Parisiorum prodiit in lucem. Eam hic quoque adscribemus; *Prædestinatiani sunt, qui dicunt, quod Deus non omnes homines ad hoc crearit, ut omnes salventur, sed ut multitudine hominum ornetur mundus: quod etsi generali prædicatione dicat,*

[a] *Lib. de captivit. & redempt. humani generis Tract. 4. part. 4. fol. 99.*

[b] *T. 1. loc. de lib. arbitr. pag. 340. & 341.*

[c] *P. 199.*

[d] *T. 2. auctarii biblioth. PP. col. 1068.*

[e] *In edit. Suffridi Petri: & in Helmestadiensi Ioan. Fuchtii. Nam in prioribus finis libri desideratur.*

cat, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos; non tamen omnes eâ voluntate vocet, ut omnes sequantur vocantem: sed nec omnes, qui ipso inspirante obediunt vocationi, dicuntur accipere exequendi in bono opere perseverantiam, sed post multos labores & justitiæ fructus, si non sint de salvandorum numero, subtrahendas eis vires agendi, ne perdurent in bono: & è contrario, illos, qui prædestinati sunt ad vitam æternam, etiamsi in perfidiâ, vel in omni genere peccati longo tempore volutentur, accepturos occasionem, quâ & credant in Deum, & secundum Dei præceptum vivant, ut possideant societatem justorum. Tali definitione id docere student, quòd Deus personas hominum accipiat. Quòd alios, etiam invitos, post multa mala opera attrahat ad salutem; alios post bona opera rejiciat, & compellat in malum, quo pereant in æternum. Quamquam hæc adversus Prædestinatianos dicta sint: (quorum sententia, si candidè ab Gennadio, Arnobio Iuniore, Sigeberto & aliis refertur, ab Augustinianâ non parum distat) tamen cùm alia, tum quod de προσωποληψίᾳ Gennadius hic dicit, non eumpse in modum propositurus erat, nisi Augustinianam simul sententiam improbaret. Neque enim potuit nescire, quòd Augustinus passim docet, & Hypognosticôn scriptor extremo libro VI. dicit, non eam suam esse sententiam, ut quod discrimen facit Deus, *illud faciat personarum acceptione, sed justitiâ inenarrabili & misericordiâ indebitâ. Pelagianis traducentibus doctrinam Catholicam, quasi Deum faceret προσωποληπτην, sic respondet Augustinus epist.* CV. *ad Sixtum presbyterum: Quòd personarum acceptorem Deum se credere existimant, si credant quòd sine ullis præcedentibus meritis, cujus vult miseretur, & quem vult religiosum facit, parum attendunt, quòd debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste glorietur, atque ibi potiùs acceptionem nullam fieri personarum, ubi una eademque massa damnationis & offensionis involvit, ut liberatus de non liberato discat, quod etiam sibi supplicium conveniret, nisi gratia subveniret.* Sic lib. II. contra duas Pelag. epist. cap. VIII. *Non est acceptio personarum in duobus debitoribus æqualiter reis, si alter dimittitur, alter exigitur, quòd pariter ab utroque debetur.*

Idem etiam multò clarius certiusque evincitur ex Gennadiano catalogo Ecclesiasticorum scriptorum, ubi magnum Augustinum infecundè adeò frigideque laudat, ut multiloquio non evitâsse peccatum dicat, ac vix ab hæresi absolvat. Atque hæc quidem sunt aperta & perspicua satis. Sed porrò quæritur, an idem negârit prævenientis gratiæ necessitatem; quod Semipelagianismi propria est

nota, verumque τεκμήριον; non autem σημεῖον tantùm, seu nota communis, qualis est, si absoluta salvandi præfinitio improbetur. Nam omnes quidem Semipelagiani eam rejiciebant, at non soli, sed unà cùm illis Catholicorum plurimi. Vt igitur de hoc quoque adferamus sententiam nostram, illud imprimis considerare oportet, quòd eodem libro Prosperum dicat damnare in Cassiano tanquam noxia, quæ Ecclesia Dei probet ut salutaria. Quod item is, qui Augustinum frigidè adeo laudat, sic Cassianum & Faustum extollat, ut videatur nihil in eis vidisse reprehensione dignum. Atqui à Cassiano & Fausto prævenientem gratiam negari, communis est sententia. Imò libro adversus Collatorem non tam de absolutâ prædestinatione quàm de præviâ gratiâ disputat Prosper. Atque utrumque horum est, quod Gennadium tantopere Semipelagianismi reddiderit suspectum. Vnum tamen quo se tueatur habet, quòd gratia prævia intelligatur vel de eâ quæ datur intentione absolutâ, eoque semper est efficax in actu secundo: vel illâ, quâ præsente rectè operari homo possit, nec tamen id faciat semper. Non esse hoc inane χρησφύγετον, facilè nobis concedent, qui versati sunt in lectione Augustini. Plurimis enim locis de eâ se gratiâ loqui ostendit, quæ ab absolutâ prædestinatione caussetur, eoque certò prædeterminet hominis voluntatem. Verùm ut nunc multa ejus testimonia congerere opus non sit, facit epistola Prosperi ad Augustinum, ubi Massilienses primitùs necessitatem gratiæ præviæ agnovisse ait: sed postquam viderunt ab Augustino ferè hoc nomine intelligi gratiam illam, quæ ab absoluto flueret salvandi decreto, maluisse dicit gratiam præviam negare, quàm ut tale decretum faterentur. Hæc enim illorum Prosperi verborum sententia est: *In istam verò* TALIS GRATIÆ *prædicationem hi, quorum contradictione offendimur*, CVM PRIVS MELIORA SENTIRENT, IDEO SE VEL MAXIME CONTVLERVNT, QVIA *si profiterentur ab eâ omnia bona opera præveniri, & ab ipsâ ut possint esse donari; necessitate concedent, Deum secundùm propositum & consilium voluntatis suæ aliud vas condere in honorem, aliud in contumeliam. Sed refugiunt istud fateri.* Colligimus igitur in hunc modum: Si Massilienses priusquam de absoluto salvandi decreto audissent, præveniri à Deo voluntatem humanam fatebantur; sanè non quicumque prævenientis gratiæ necessitatem agnoscebant, absolutam icirco prædestinationem credebant. Præterea, si Massilienses hac-propter maximè gratiam præviam tollebant, quod judicarent ab

Augu-

Auguſtino per eam intelligi gratiam iſtiuſmodi, quæ ab abſolutâ penderet præfinitione; jam præviam illam gratiam non tam negarunt propter ſe, quàm propter decretum prædeſtinationis annexum. Denique ſi verè dicat Proſper, Maſſilienſes cùm priùs meliora ſentirent, poſtea in deterius ſententiam mutaſſe; conſequitur eos negaſſe prævenientis gratiæ neceſſitatem ſimpliciter: hoc eſt non ejus tantùm quæ ab abſolutâ ſalvandi voluntate fluat, eoque certò in homine operetur, qualem gratiam nunquam agnoverunt; ſed etiam iſtius, quâ præſente homo operari poſſit, nec tamen certò operetur. Quamquam verò negare nolumus, Proſperum tum in epiſtolâ ad Auguſtinum, tum adverſus Collatorem libro, rectè Caſſiani ac Maſſilienſium ſententiam expreſſiſſe: non tamen hoc impedit, quo minus nonnulli ſaltem eorum non omnem negarint gratiam præviam, ſed ſolùm qualem prædicaret Auguſtinus. Atque ut hoc non eſſet, nihil tamen impedit, quo minus Catholicorum aliqui ſic eorum verba intelligerent & interpretarentur, quaſi cùm gratiæ præviæ neceſſitatem negant, non aliam ſignent quàm prædeterminantem. Sic ſanè Caſſianum à Gennadio intellectum eſſe putamus. Et cur ita interpretaretur, ratio probabilis erat. Nam cùm eopſe libro Caſſianus gratiæ prævenientis neceſſitatem tum ponat, tum tollat, (quod inconſtantiæ ejus tribuit B. Proſper) Gennadio fortaſſe parum credibile videbatur, virum ingenio & eruditione pollentem in ſcripto elaboratiſſimo turpiter adeò ſecum pugnare, eoque credere maluit, cùm gratiam prævenientem requirit, loqui de gratiâ ſimpliciter; cùm eandem neceſſariam negat, intelligere gratiam prædeterminantem. Quod de Caſſiano diximus, idem in Fauſto locum habere poteſt. Quem nos quidem cum Gelaſio inter ſcriptores apocryphos lubentes reponimus: ſed tamen potuit eum Gennadius, quòd negligentius, vel cum præjudicio aliquo legiſſet, Catholico ſenſu intellexiſſe. Quod eo juſtiùs creditur, quia libri Fauſti Catholicum, non Semipelagianum ponat argumentum. Sic enim lib. de Eccleſ. ſcriptoribus loquitur: *Edidit quoque* (Fauſtus) *opus egregium de gratiâ Dei, quâ ſalvamur, & libero humanæ mentis arbitrio, in quo ſalvamur. In quo opere docet,* GRATIAM *Dei* SEMPER *& invitare &* PRÆCEDERE ET ADJUVARE VOLUNTATEM *noſtram, & quicquid ipſa libertas arbitrii pro labore piæ mercedis acquiſierit, non eſſe proprium meritum, ſed gratiæ donum.* Sed unde Gennadii melius ſententiam cognoſcamus, quàm ex libro de dogmatibus Eccleſiaſticis? qui etſi ab Lugdunenſi

gdunensi ecclesiâ fuerit rejectus; tamen & olim & seculo nostro ab innumeris Ecclesiæ doctoribus tanquam Catholicus, imò ut Augustini ipsius laudari passim solet. Et sanè, si is quantus est, Gennadii est, Semipelagianus existimari non potest, cùm in eo legantur canones concilio Arausicano adversus Semipelagianos constituti. Sed hoc argumento non pugnabimus: quando cap. XXII. & quæ exinde sequuntur usque ad cap. LII. in plerisque MSSis non inveniuntur, ut Lovaniensis schola observavit censura in August. T. III. & Clarissimus Geverartus Elmenhorstius monuit in eruditissimis suis ad eum scriptorem notis. Quare facilè credimus, capita illa triginta, quæ proxime signavimus, ab alio esse infarta, ad pleniorem eorum explicationem, quæ de libertate arbitrii cap. XXI. dicuntur. Sanè pro hac sententiâ est, quod in concilio Carthaginensi, Arausicano II. & Cælestini ad Gallos epistolâ cuncta illa αὐτολεξεὶ legere est. Nam quod nonnemo pro Gennadianis habeat, quia Gelasii jussu à Gennadio sint inserta (cui etiam sententiæ favere videtur Ecclesiasticorum Annalium cônditor, cùm librum hunc vel à Gelasio, vel ejus jussu, censet emendatum *) hoc veterum auctoritate comprobandum erat. Sanè Arausicanos illos canones non esse Gelasii tempore adjectos: eo argumento clarè comprobatur, quòd is decesserit anno CCCCXCVI: concilium vero Arausicanum post annum quingentesimum habitum est. Imò ne quidem à Gennadio additi sunt, si concilium hoc celebratum est anno IↃXXIX, ut in postremâ Annalium suorum editione Baronius contendit. Nec enim qui Gelasii tempore floruit, hunc ad ea tempora pertigisse verisimile est. Si tamen synodus ea incidit in annum IↃIX. aut præcedentem, quod verisimiliter defendi posse, infrà commonstrabimus; à Gennadio esse adjectos minus à vero abludat; nempe hoc fine, ut cum synodo Gallicâ, &, qui canones ei transmiserat, episcopo Romano, suum hac ratione testaretur consensum. Sed usque adeò incertis nolumus diutius immorari. Aliud librabimus argumentum. Gennadius, ut mox ostendam, librum suum de Ecclesiasticis dogmatibus misit ad Gelasium Papam. Quod si contigit priusquam Gelasius cum LXX. episcopis Cassiani & Fausti libros inter apocryphos referret; pro Catholico hunc librum habuisse videtur, quia eum decreto suo non similiter notavit. Sin id postea evênit, quid caussæ fuisse dicemus, cur Gennadius scriptorum suorum catalogum contexens, cætera simpliciter nominare sit contentus: sed de dogma-

* *Ad an. 490. pag. 457. edit. Mor.*

dogmatum Ecclesiasticorum libro loquens, meminisse voluerit Gelasii Papæ? Sic enim ille cap. c.* libri de Vir. illustr. scribit: *Ego Gennadius Massiliensis presbyter scripsi adversus omnes hæreses libros* VIII. *adversus Nestorium libros* III. *adversus Pelagium libros* III. *& tractatus de mille annis. & hoc opus de Fide meâ misi ad Gelasium Urbis Romæ episcopum.* Ubi, *Et opus de Fide mea, quod misi*, legendum puto, extrito *hoc*: vel potiùs addito *præter*, hoc pacto, *Et, præter hoc, Opus de Fide meâ: quod misi ad* &c. cùm non signet librum de ecclesiasticis scriptoribus, sed Ecclesiasticis dogmatibus, prout in Augustini operibus vocatur: sive de definitionibus Fidei; quemadmodum in veteribus libb. inscribitur, quamquam sub nomine diversorum scriptorum. Quia in Italiæ quâdam bibliothecâ, Tertulliano tribuitur; in Belgicis quibusdam, adscribitur nunc B. Fulgentio, nunc Isidoro, nunc etiam Gregorio Papæ; ut in notis ad Tertulliani fragmenta monet Pamelius †. Eum verò se librum misisse ad Gelasium Gennadius ait. Quod cur adjungat, ecquid aliud in caussâ esse putabimus, quàm quod eum probârit Gelasius, vel saltem non improbârit? Et profectò ni Gennadius alienus ab eâ fuisset opinione, quæ vulgo Cassiani & Fausti esse crederetur, quâ fronte ad Gelasium hunc librum misisset, quem de utroque illorum sic judicasse sciret? Magni etiam illud ponderis esse videtur, quod Gennadius libro de dogmatibus Eccles. cap. XXI. (quod genuinum est omnium consensu) inter alia dicat, INITIUM *salutis nostræ Deo miserante &* INSPIRANTE *habere nos credimus*; & libro de Ecclesiasticis scriptoribus, ubi de Fausto agit, agnoscat *Dei gratiam* SEMPER PRÆCEDERE ET ADJUVARE VOLUNTATEM. Cujusmodi apertè docere videntur necessitatem gratiæ prævenientis. Sic igitur concludimus, satis gravem caussam non esse, cur Gennadium in Semipelagianorum numerum reponamus: ut qui de absolutâ quidem prædestinatione dissenserit ab Augustino, quod illi cum multis Catholicorum commune fuisse, suo loco comprobabimus; at fortasse necessitatem gratiæ non negârit ἁπλῶς, verùm ejus duntaxat, quæ fluat ab intentione Dei absolutâ, eoque certò & infallibiliter semper operetur. Speramus autem non improbaturos judicium hoc nostrum, qui illum animi candorem præstare antiquorum monumentis sciunt, quem ad labores suos censendos à posteritate (modò victurum aliquid scriptis consignarunt) optant adferri. Sin eâ spe frustrabimur; quæcunque sanè hic diximus, tam pereant quàm extre-

* Edit. Suffridi Petri, & aliis juxta hanc expressis.

† Pag. 1117.

ma faba, ut in veteri verbo est. Nescio autem quid venerit in mentem Andreæ Duvalio, doctori Sorbonico & Regio in Academiâ Parisiensi Theologiæ professori, qui in notis suis ad librum Ecclesiæ Lugdunensis adversus Ioannem Scotum, scribit in hunc modum. *Damnatur liber Hypognosticon seu de Ecclesiasticis dogmatibus, qui certè non est Augustini, sed alterius, ejusque Pelagiani, & ita à Cælestino Papâ epistolâ ad episcopos Galliæ est definitum.* Nam confundit scriptorem Hypognosticon sive Hypomnesticon cum eo, qui de Ecclesiasticis dogmatibus scripsit. Vterque quidem falsò creditus esse Augustinus, sed prior ab Ecclesiâ Lugdunensi pro Catholico habetur; ut quæ in eo hoc solùm damnet, quòd prædestinationis verbum restrinxerit ad electos: posterior verò ab eadem quidem, ut Pelagio addictior, culpatur; nusquam tamen à Cælestino damnatur, ac ne taxari quidem potuit, quia totis quinquaginta annis floruit post Cælestinum.

CAP. XI.

De Arnobio, Psalmorum interprete.

ETiam in controversiam vocari possit, an non Arnobius Iunior * (quem Arnobium rhetorem Eulogius martyr appellat) faverit Massiliensibus. Planè enim gratiam à voluntate nostrâ præveniri, electionemque ex fide fieri docet. Quò pertinet, quod in Psal. XCIII. scribit †: *Beatus homo est, quem hoc ipsum erudierit Dominus, non* ELIGENDO *negligentem, sed legem suam docendo* CREDENTEM. Nec in Psal. XC. de gratiâ & arbitrii libertate dissertans quicquam habet, cui non Massilienses subscripsissent. Verba ejus sunt: *Multi putant, libertatem arbitrii eousque sibi posse sufficere, ut sese per ipsam libertatem ab hostibus invisibilibus eruere posse confidant. Libertatem autem arbitrii, & negare periculum est, & nudare peccatum. Si enim negaveris, omnibus frena laxasti: si nudaveris, decepisti. Nam negas, si dixeris; Deus, si vult, bonus sum; si non vult, bonus non sum; cùm constet Deum velle, omnes homines salvos fieri, & unusquisque suo sit iniquus arbitrio. Nudas autem, cùm tantùm ipsi arbitrio dederis, ut rebus divini adjutorii denudaveris. Nam qui habitat in adjutorio altissimi, & qui in protectione Dei cæli commoratur, & dicit Domino, susceptor meus es, & refugium meum: qui dicit, sperabo in eum, quia ipse liberabit de laqueo dæmonum, & à verbo aspero suggestionum eorum: si ita dixeris, si ita credideris, tunc demum in scapulis suis adumbrabit te, & sub pennis ejus sperabis.* Et post pauca: *Latus*

* *Quem videtur Eulogius confudisse cum seniore.*

† *Lib. I. Memorialis sanctorum. Quod est T. I. Historia illustratæ.*

tus hoc fuiftrum, quod uoluit nominare, liberum arbitrium eft, contra quod minor pugna laxatur. In dextra autem Dei auxilium eft, & ideo prius nominavit latus, quia IN ARBITRIO EST VT CREDAS PRIVS, *ut dum credideris,* GRATIAM CONSEQVARIS. Propter hujufmodi exiftimare aliquis poffit, hoc velle Arnobium, fidem omni gratiâ effe priorem. Sed obftat huic fententiæ, quod alibi clare diftinguit inter gratiam generalem & fpecialem: ac fidem & voluntatem inter eas mediam intercedere ait. Verba ejus hæc funt in Pfal. CXLVI: *Objicitur huic loco, Nos hoc ita dicere, ut videamur hominis voluntatem oftendere, quòd Dei gratiam antecedat. Vigilanter age, & non calumniosè, & vides gratiam Dei generalem fuper omne hominum effufum genus. Omnes antecedit gratia multiplici largitate diffufa. Defcendit de cælo Deus, homine non volente; docuit exemplo & verbo homine non rogante; figna multa, & virtutes ad fe manifeftandum exercuit, homine etiam prohibente; mortalitatem noftram fufcepit, homine ignorante; irrifus, crucifixus, inter homicidas mortuus, fepultus, refurrexit, & in cælos afcendit. Hæc omnia ad hominis falutem, ad hominis liberationem, ad hominis redemtionem, ad hominis coronam, ad hominis gloriam exercuit Chriftus. Nota tibi, calumniofe, quod dico, Ad hominis falutem. Non volentis, neque currentis, quid eft ergò quod legimus? Oftendimus tibi antecedentem gratiam Dei generalem omnium hominum bonam voluntatem. Nota tibi, prædeftinate, quod loquor, Omnium generaliter bonam voluntatem Chrifti. Gratia hoc ordine, quo diximus, antecedit; fi tamen pro omnibus natus, fi tamen pro omnibus paffus, fi non negas pro omnibus mortuum, fi cum apoftolo afferis, quòd omnes homines vult falvos fieri. Age nunc, tolle te à generali gratiâ, ad fpecialem accede, & fimiliter cum Apoftolo clama: Non omnis generaliter homo falvus erit, fed omnis homo, quicumque invocaverit nomen Domini, hic falvus erit. Vade ergò ad officinam medici, qui ultro venit ad civitatem noftram. Non utique nobis rogantibus, omnibus nobis medicus fupervenit, officinam aperuit, & vocem emifit, quâ acfi præco exclamans dixit: Venite ad me omnes. Iam modò poft hanc vocem antecedit voluntas gratiam. Si enim volueritis, inquit, & audieritis me, quæ bona funt terræ, edetis. Si autem nolueritis, gladius vos comedet. Sicut ergò antecefsit gratia voluntatem hominis, in oftenfione fui, & in adapertione veritatis; ita antecedit voluntas hominis Dei gratiam. Non enim prius baptifaris, & fic velle incipis credere, fed prius voluntatem tuam perfectam exhibes facerdoti, & confefsionem tuam tuis labris pandis, & ita demum ad Dei gratiam, ut confequaris, attinges. quam confecutus confiteberis, quia omnia Dei dona credendo, & defiderando confecutus es.* Hactenus Arnobius: unde

constat, non existimasse eum fidem esse quâcunque Dei gratiâ priorem, sed solùm speciali, quæ regenitorum propria est: ea verò quibus ad regenerationem præparamur, effectus esse credebat gratiæ sive auxilii generalis; quale etiam agnoscit scriptor de vocatione gentium lib. II. c. XVII. Sanè, quamquam non dicat, fidem gratuito munere dari à Deo, tamen cùm neque neget, caussa gravis satis non est, cur nos eum negasse dicamus. Imò si (quæ Fevardentii & aliorum sententia est) ejusdem Arnobii * est Altercatio sive Conflictus cum Serapione, cujus scripti ante annos amplius octingentos meminit Alcuinus; satis verisimile sit, hac etiam parte eum cum Augustino sensisse. Hæc enim habet Arnobius junior lib. I. conflictus cum Serapione de Deo trino & uno; *Hoc totum misericordiæ Dei applicandum est. Nihil enim nostris nisibus possumus, sed totum de Dei gratiâ & misericordiâ quod quærimus invenimus.* In eo libello & hæc leguntur; SERAPIO *dixit: Fateor, me ejus* (Augustini) *assertiones ita probatas habere, ut se ipsum ore suo hæreticum detegat, qui Augustinum putaverit in aliquo reprehendendum eloquio.* ARNOBIUS *dixit; Meo sensu locutus es. Nam ea quæ ejus nunc profero, ac si sacratissima Apostolorum scripta, sic credo & teneo & defendo.* Adfert deinde illustrem Augustini locum, gratiæ necessitatem adstruentis ex precibus sanctorum. Vbi licet de fidei initio non disertim loquatur Arnobius: nec temere fit, quod cautè adeò dicat, se juxtà ac Apostolica dicta æstimare, quæ NUNC proferat Augustini: tamen qui ex animo sic loquitur, modò argumenti ejusce vim satis habuerit perspectam, negare non potuit, nos gratiâ intrinsecâ etiam ad fidei initia præveniri. Nec enim Ecclesia solùm orat, ut Deus augeat in nobis fidem: sed etiam (quemadmodum Cælestinus ad Galliæ episcopos † scribit) *ut* INFIDELIBUS *donetur fides, ut Iudæis, ablato cordis velamine, lux veritatis appareat, ut hæretici Catholicæ fidei perceptione resipiscant. Quod adeò* TOTUM *divini operis esse sentitur, ut hac efficienti Deo gratiarum semper actio, laudisque confessio pro illuminatione talium referatur.* Quare etsi non parum eo inclinat animus, ut Arnobium credam Massiliensium favisse sententiæ: tamen nec judicium cujusquam damnaturi sumus, qui, propter ea quæ diximus, illos solùm ab eo putet impugnari, qui constituebant gratiam præviam ex absoluto decreto promanantem: quique (ut Sigeberti verbis utar) *libros Augustini male intelligentes asserebant, quòd nec piè viventibus prosit bonorum operum labor, si à Deo ad mortem prædestinati fuerint: nec impiis obsit, quòd improbè vivant, si à Deo prædestinati fuerint*
ad

** Alterius esse Arnobii, nempe & ab antiquo, &c. de quo nunc, diversi, censet Barthius lib. LX. p. 2829.*

† Cap. II.

ad vitam. Quæ, Auguſtini tempore, Adrumetinorum monachorum ſententia fuit: & ſexaginta poſt obitum ejus annis, Lucidi presbyteri, & anno octingenteſimo quinquageſimo, Godeſcalcim onachi, & circa annum milleſimum duceteſimum, Lodovici Lantgravii: quod de eo teſtatur illius temporis ſcriptor Cæſarius Heiſterbachenſis dialogorum lib. I. cap. XXVII.

Cap. XII.

De iis quæ Hieronymus adverſus Pelagium & Cæleſtium ſcripſit.

PRoximum eſt, ut ad eos ſe ſermo noſter convertat, quos judicio omnium Catholicos fuiſſe conſtat. Primus horum in aciem prodeat Hieronymus; qui quanam occaſione adverſus Pelagium ſcripſerit, dicendum eſt.

Anno CCCCX, quo Innocentius ab Vrbe aberat, & captâ ab Alarico Româ, corda multorum mœrore propemodum tabeſcebant, Rufinoque ſuperiori anno defuncto, cauſſa ἀπαθείας novum deſiderabat patronum: Pelagius Romæ, Cæleſtius in Siciliâ, ſub velamento quæſtionum quarundam, magno uterque molimine, ſuam ſpargebant doctrinam. Eas inter quæſtiones una erat, Vtrum peccatorum radicem ita quiſquam valeat evellere, ut reliquiæ ejus nullæ ſuperſint. Quo ſuper conſultus à Cteſiphonte Hieronymus, iis reſpondit literis, quæ etiamnum ad eum ſcriptæ leguntur. Ac meminit ejuſce epiſtolæ etiam Photius bibliothecæ ſuæ cap. LIII.

Idem Hieronymus anno CCCCXVI, cùm ſynodus Dioſpolitana Pelagium abſolviſſet, tres adverſus eum libros affabrè edolavit: ſed quia res erat invidiæ plena, velle adverſus eum ſcribere, quem communione ſuâ ſynodus dignum judicaſſet; prudenter nominibus parcens, ſe quidem Attici, adverſarium autem Critobuli nomine intelligi voluit. Etſi Nicolaus Serarius, cùm, contra Florentinum Puccium ſcribens, libri primi cap. ſeptimo ait, iiſdem eum telis pugnare, quæ libraſſent *olim veteres illi lupi, Pelagius, Cæleſtius, Iulianus, Critobulus, aliique*; videri poſſit Critobulum pro vero nomine habuiſſe, vel alio ſaltem ab illis, quæ poſuerat priùs. Sed viro doctiſſimo non occurrebat, quod jamdudum monuerat magnus Deſiderius *, Hieronymum, nomine ex κρίνειν & βουλὴ conflato,

* *Initio ſcholiorum in I. dial. Hier. contra Pelag.*

ſtato, deſignare Pelagium voluiſſe, quia in Cæleſtio jam Carthaginenſi ſynodo damnatus eſſet, & propediem ab aliis Africæ conciliis pro ſalutari triſtem illam literam reportaturum ſperaret. Quamquam, quod idem Deſiderius conjectat, Catholico Attici nomen imponi, quia dialogo hoc Hieronymus imitetur Atticum dicendi genus, id longiùs mihi quæſitum videtur. Sed in mentem venit, hoc honori datum eſſe Attici, Conſtantinopolitani epiſcopi; qui Hieronymo fortiter rem agente in Palæſtinâ, magnis ipſe animis Conſtantinopoli adverſabatur Pelagianis: unde eum & Hieronymum, tanquam eximios in Oriente gratiæ patronos, præclaraque Eccleſiæ ſtatumina, conjungit B. Proſper Carm. de Ingratis. Quâ de re infrà pluribus agendum erit.

CAP. XIII.

De Auguſtini adverſus Pelagium & Cæleſtium ſcriptis.

** Auguſt. epiſt. 225. ad Albinam, & Poſſidius in vita.*

NVnc ad ſe nos vocat auguſtiſſimus Auguſtinus, patriâ Tagaſtenſis *, ſed epiſcopus apud Hipponem Regium, Ἵππωνα βασιλικὸν; quomodo Plinius, Ptolomæus, alii (ut obiter hoc moneamus) vocatam hanc urbem docent ad diſcrimen alterius Hipponis Africani, dicti Διαῤῥύτυ, eo quòd aquarum copiâ irriguus foret. Zarrytum appellat Concilium Carthaginenſe apud Cyprianum, ubi ſeptuageſimus ſecundus ſententiam dicit *Martyr Petrus ab Hippone Zarryto*: prout in antiqq. codd. legitur. Pamelius tamen ex Manuſcripto legit Diarrhyto, atque ait apud Auguſtinum ſimiliter ſcriptum eſſe lib. VII. contra Donatiſtas cap. xxxvi. Tamen iſtic *Zarryto* editum eſt in Baſilienſi a. ∞ IↃLVI. Etiam Zarrytum vocat Antoninus in Itinerario: quamquam & hoc Arnoldus Pontacus ex Ptolomæo Plinioque corrigendum cenſet. Sed non cogitavit eruditus epiſcopus, quemadmodum olim pro diætâ dixere zeta, (quod apud Plinium legas lib. II. epiſt. XVII. unde zetarii apud Paull. lib. III. Sentent. tit. VI. iidem qui diætarii) quomodo item apud Hilarium, Cyprianum, alios, Paullinum imprimis, zabulus pro diabolus legas: quomodo item Græci ζαβάλλειν dixere pro διαβάλλειν, (quamquam Heſychius exponat ἐξαπατᾷν:) ſimiliter Zarrytus dictum fuiſſe pro Diarrytus: unde etiam apud Victorem Vticenſem eſt Hipzarritus pro Hippozarrytus, itemque in Collatione Carthaginenſi Hippo Zaritorenſis. At rectè idem Pontacus apud Proſperum

ſperum in Chronicis Hipponem Regium emendat, ubi in vulgatis *regionem* erat; cum regio ejuſce nominis ſit nuſquam.

Quemadmodum verò Cteſipho in Oriente Hieronymum; ita, in Occidente Hilarius literis ſuis excitabat Auguſtinum. Syracuſis enim, ſub quæſtionum involucro, ſparſi erant errores Pelagiani. Quæſtiones eas Hilarius ad Auguſtinum perſcripſit, epiſtolâ inter Auguſtinianas LXXXVIII. quâ obnixe ab Auguſtino inſtrui rogat. Itaque ei reſpondit luculentâ illâ epiſtolâ, quæ numero eſt LXXXIX. nullâ tamen Pelagii mentione factâ, ut qui adhuc Catholicos inter lateret. Verùm etiam priuſquam quæſtiones eas ab Hilário accepiſſet, jam ſcripſerat ad Marcellinum libros III. de peccatorum meritis & remiſſione, ac puerorum baptiſmo; quam ipſe libro II. Retract. cap. XXIII. primam ait fuiſſe commentationem ſuam adverſus Pelagianos, cùm antehac ſermonibus res acta eſſet. Nuſquam tamen auctores iſtiuſmodi blaſphemiarum propalat, quòd ſic faciliùs corrigi eos poſſe ſperaret. quin etiam Pelagium honorificè nominat, quia vita ejus prædicaretur à multis, nec iſta ex ſuâ poneret perſonâ, ſed quaſi ab aliis dicerentur exponeret: quæ tamen poſtea pertinaciſſimâ animoſitate defendit: ut ibidem Auguſtinus indicat.

Cæterùm ſcripſerat his libris Auguſtinus, poſſe hominem ope divinâ vivere abſque peccato in hac vitâ, utut nemo ad eam perfectionem unquam pertigerit, vel aliis in annis ad illam ſit perventurus. Mirum videbatur Marcellino, poſſe fieri, cujus rei deeſſet exemplum. Propter hanc ejus inquiſitionem ſcripſit librum De ſpiritu & literâ, quo Apoſtolicum illud pertractans, *Litera occidit, Spiritus vivificat,* acriter diſputat adverſus gratiæ inimicos. Quemadmodum ipſe refert Retract. lib. II. cap. XXXVII.

Anno CCCCXIII. (ut Proſper in Chronicis teſtatur) Pelagii hæreſis innotuerat multis per epiſtolam ejus ad Demetriadem, cui apertè venenum ſuum ſuffuderat. Ergò nec amplius tunc nomini ejus parcendum credidit Auguſtinus. Ac primum antidotum propinavit epiſtolâ ad Iulianam, Demetriadis matrem, quæ numero eſt CXLIII.

Anno item ſequenti, ut ex epiſtolâ ad Euodium non obſcurè colligitur, adverſùm Pelagium ſcripſit præclarum opus De naturâ & gratiâ. Quod dicavit duobus adoleſcentibus Timaſio & Iacobo, ex Pelagii diſcipulis jam Catholicis factis. Miſit hoc quoque Romam ad In-

ad Innocentium: & Hierosolymam ad Ioannem episcopum; à quo Diospolitanæ synodi acta poscebat, simulque, quia Pelagio nimium quantum favebat, ut ab eo caveret sibi, sedulò commonebat. Vide epist. CCLII. quæ ad hunc ipsum Ioannem, etsi Hierosolymitani episcopi titulus omittatur, scripta est.

Anno CCCCXV, vel proximo ad Aurelium Carthaginensem librum scripsit De gestis Pelagii: prout in vulgatis quidem editt. inscribitur, cùm vera ἐπιγραφὴ sit *de gestis Palæstinis*. Pro vulgari tamen lectione stat Possidius in Indiculo cap. IV. qui scripsisse ait *Contra gesta Pelagii librum unum*. Vnde etiam de gestis Pelagii appellant Bellarminus de script. Eccles. Possevinus in Apparatu, atque alii. Atqui non agitur eo de illis quæ in vitâ suâ dixerit vel fecerit Pelagius, sed solùm quid in caussâ Pelagianâ actum sit à synodo Palæstinâ. Et quid multis opus, cùm nemo veram appellationem docere nos meliùs possit ipso Augustino? cujus hæc verba lib. II. de Peccat. Orig. cap. XIV. *Quod scitis, & quod in eo etiam libro posui, quem de gestis Palæstinis ad venerabilem senem nostrum Aurelium scripsi.* Vnde omnino emendandus Possidius. Nec enim in Possidium, Augustinianorum scriptorum callentissimum, culpa conjici debet: sed librarium. qui cùm nullum ejus nominis librum exstare crederet: (nam demum ante annos paucos Fæsulis inventus, & curâ Marci Velseri, Duumviri Augustani, in lucem editus est) similitudine aliquot literarum deceptus pro *Palæstinis* reposuit *Pelagii*; adversus quem multa adeò ab Augustino scripta esse omnibus constaret: unde & sive idem, sive alius, pari audaciâ progressus, cùm Possidius *De gestis* scripsisset, ille *Contra gesta* rescripsit.

Anno CCCCXVI. concilii Carthaginensis literis ad Innocentium Augustinus addidit privatas tum suo, tum Aurelii, Alypii, Euodii & Possidii nomine scriptas. Quibus non minùs quàm synodicis Innocentius respondit. Cumque ab eodem concilio idoneus præ cæteris visus esset Augustinus, qui adversus Pelagium sciberet; ex ejusce synodi postulato, quemadmodum liquet ex epist. CX, duos adversus eum edidit libros, unum De gratiâ Christi, alterum de peccato originali: quorum meminit lib. II. Retract. cap. L. Vtrumque misit Hierosolymam ad Albinam, ejus generum Pinianum, & hujus conjugem Melaniam juniorem. Scripserant illi ad Augustinum, ut egissent cum Pelagio, & anathema illis dicentem audissent, qui gratiam Dei negarent: quâ occasione his libris respondit;

ut

ut ipse in ingressu operis testatur. Quod verò Pelagium quoque ad Albinam & Melaniam scripsisse, in Apparatu suo Possevinus ait: id quamquam verum esse potest, tamen metuo ne veteres laudare non possit auctores.

Circa verò hæc tempora Augustinus etiam misisse putatur epistolam ad Dardanum, quæ numero est LVII. Meminit ejus his verbis lib. II. Retractat. cap. XLIX: *De præsentiâ Dei scripsi librum, ubi nostra intentio contra hæresin Pelagianam maximè vigilat non expressè nominatam.*

Eorundem quoque temporum fœtus esse videtur liber ad Eutropium & Paullum episcopos de perfectione justitiæ contra Cœlestium. Mirum, non meminisse ejus Augustinum in Retractationum libris: γνήσιον tamen Augustini esse, non dictio tantum arguit; sed etiam testantur Possidius in indiculo, Prosper adversus Collat. cap. XLIII. & Beda passim.

Anno CCCCXVII, cùm audisset Augustinus, quosdam Pelagio addictos Nolæ agere, ad ejus loci episcopum Paullinum literas misit de hæresi Pelagianâ, quæ numero sunt CVI. Meminit earum ipse lib. de bono perseverantiæ cap. XXI. item Prosper adversus Collat. cap. XLIII.

Idem sequenti anno, cùm Sixtus presbyter, in Patrum coram Zosimo consessu, primus adversus Pelagianos anathema inclamasset, quorum summus antea fautor existimabatur; etiam commentarium adversus eosdem pararet: duas ad illum epistolas scripsit, quarum alterâ ubertim eum instruit ad Pelagii hæresin refellendam.

Atque hæ tam multæ, tam variæ epistolæ & commentationes, inque dissitas adeo regiones Africæ, Occidentis, Orientis, transmissæ, satis ostendunt nobis indefessum Augustini studium in tuendâ gratiâ adversus Pelagium & Cælestium. Vnde B. Prosper Carm. de Ingratis:

Nam quocunque gradum convertit callidus hostis,
Quaque per ambages anceps iter egit opertas;
Hujus ab occursu est præventus, mille viarum
Insidiis aditum non repperientibus ullum.

CAP. XIV.

De scriptis Augustini contra Iulianum.

POst annum CCCCXVIII, Pelagio Cælestioque tum universali Africæ concilio, tum Zosimi Papæ literis, tum Honorii Imp. edicto condemnatis, nihil victis nisi miseratio restabat. Sed Iulianus, Episcopus Capuanus, *Cui erat ingenium rapido ferventius amni*, sic jacere caussam Pelagianam æquis oculis videre non poterat. Ergò ad ejus defensionem, timore posito, novos animos sumsit. Ac primùm scripsit epistolas duas, quibus Zosimum clerumque Romanum per ora hominum traducebat. Eas postquam Bonifacius, Zosimi successor, acceperat; per Alypium ad Augustinum misit: qui his respondit libris IV. Bonifacio inscriptis. Rursum cùm in Valerii Comitis manus seu Iuliani seu alius liber venisset, quo doceretur, Catholicos, asserendo peccatum originale, nuptias damnare, atque ex opere Dei facere opus diaboli: scripsit ad eum Augustinus lib. de Nuptiis & Concupiscentiâ. Atque hic spissum errorem errat vir multijugæ lectionis Ant. Possevinus. Nam cùm legisset, Pelagianum librum in manus venisse Valerii Comitis, cui Augustinus libro ad eumpse Valerium respondit; item à Bonifacio Papâ Pelagiánas epistolas duas (quæ tamen non Pelagii, sed Iuliani erant) ad Augustinum missas esse ut refelleret; ac præterea iisdem temporibus Bonifacium Comitem vixisse sciret, ad quem etiam prolixa exstat Augustini epistola de correctione Donatistarum: μνημονικῷ ἁμαρτήματι, sed multiplici, prodidit in Apparatu suo, Pelagium duos scripsisse libros ad Bonifacium Comitem: quale quid apud veterum legerat neminem. Sed ut ad Augustinum redeamus, ejus de Nuptiis & concupiscentiâ libro uni libris IV. respondit Iulianus. Ex quibus cùm quædam excerpta ad Augustinum missa essent, refutavit ea altero ad Valerium Comitem libro. Cùm verò ipsos Iuliani libros accepisset, sex iis alios opposuit: quorum prioribus tribus diluit ea, quæ libro primo scripserat Iulianus: at quartus, quintus, sextus, secundo, tertio, quartoque Iuliani singulatim atque ordine respondent. Mox Pelagianus iste, quasi de libellorum numero, non de pondere argumentorum concertatio foret, adversùs sex eos misit octo suos. His quoque dum respondere divinus senex parat; in obsidione Hipponensis civitatis, præclaro operi immoritur, Theodo-

sio XIII. & Valentiniano III. Coss. ut Prosper in Chronico testatur, hoc est, ex communiori computo, CCCCXXX. hodieque ex cygneâ illâ cantione duo tantummodo libri supersunt; qui ipsi anno demum superiori, egregio Claudii Menardi beneficio, in lucem prodierunt.

Cap. XV.

De iis quæ Augustinus adversus Adrumetinorum & Massiliensium errorem scripsit.

NEc solùm cum Pelagianis negotium Augustino fuit. Nam dum omnis est in tuendâ gratiâ, quidam culpæ fugâ, sed quæ arte careret, in vitium alterum inciderunt, juxta verbum vetus,

Καπνὸν γε φεύγων εἰς τὸ πῦρ περιέπεσον.

Sic enim omnia gratiæ tribuerunt, ut liberum tollerent arbitrium: quemadmodum Sigebertus indicat ad annum CCCCXV. Erant isti monachi apud Adrumetum, quæ civitas est Africæ Propriæ dictæ, eo in tractu, qui Byzacium seu Bisacium dicebatur: ut nos Plinius docet lib. IV. cap. IV. & Orosius lib. I. cap. II. Hac occasione Augustinus duos scripsit commentarios: unum, de gratiâ ac libero arbitrio: alterum, de correptione & gratiâ. Vtrumque ad Valentinum misit & monachos Adrumetinos: ad quos etiam duæ exstant epistolæ, XLVI. & XLVII.

Anno verò CCCCXXIV. dum occupatur scribendis Retractationum libris, à Prospero & Hilario, necdum episcopis, certior fit de reliquiis Pelagianorum in Galliis: hoc est quibusdam, qui resectis Pelagii erroribus maximè fœdis, reliquos tuerentur. Eos Massiliæ imprimis vixisse, (unde & Massilienses dicuntur) uterque & Prosper & Hilarius primoribus ad Augustinum libris testantur. His epistolis (quas post Erasmianam editionem ad fidem vetustissimi exemplaris Coloniæ reperti in æde Martini multis partibus castigatiores edidit Georgius Cassander *) respondit Augustinus libro de prædestinatione sanctorum & perseverantiæ bono.

* *Colon. apud Sylvium* 1552.

CAP. XVI.

De libb. falsò creditis Augustini, & imprimis de libb. Hypognosticon.

AT cave Augustini esse credas libellum de prædestinatione Dei: quem alius esse, etiam Bellarminus agnoscit in script. Eccles. & ratio docet, cùm contra Augustini mentem in extremo opusculo dicatur, prædestinationem esse factam ex operum prævisione. Adde quòd nec Possidius ejus in Indiculo meminit, nec veterum quisquam. Item quòd nihil caussæ erat, cur hunc scribendi laborem susciperet, qui diligenter adeò de Prædestinatione sanctorum egisset. Vtrumque hoc etiam argumento est, librum De Prædestinatione & gratiâ non esse Augustini. Præsertim cùm eo doceatur, potuisse Deum justè homines damnare, etsi non peccassent. Quod Augustinus negat lib. II. de peccat. mer. & remiss. c. XVI. & epist. CV. & CVI. atque alibi passim, imprimis libb. adversus Iulianum. Similitèrque ejus sectatores. Vt Fulgentius de veritate Prædestinationis lib. I. *Injusta parvuli cujusquam caussa damnationis existeret, si propago mortalis nullam peccati contagionem ex paternâ radice sumsisset.* Etiam libellus, qui inscribitur, *Augustini responsio ad articulos falsò sibi impositos*; Prosperi est: in cujus operibus sic inscribitur, *Ad capitula objectionum Vincentianarum responsiones.*

Nec Augustini esse possunt sex libri Hypognosticon: ut in vulgatis Codd. vocantur. Nam jam anni penè sunt octingenti, cùm Ecclesia Lugdunensis, libro de tribus epistolis, ostendit non esse eos Augustini. Sed non Hypognosticon vocat, verùm Hypomnesticon, quasi Memoriale dicas, puta quia paucis in memoriam revocent, quæcunque apud Augustinum fusè adversus Pelagium & Cælestium disseruntur. Non alios verò signari, quàm qui vulgò Hypognosticon libb. dicuntur, satis ostendunt hæc ejus Ecclesiæ verba: *Adjungit etiam, quòd B. Augustinus scripserit quendam libellum, quem Græco vocabulo Ὑπομνηστικὸν vocant, quod Latinè Memoratorium interpretatur. In quo de quinque quæstionibus contra Pelagium & Cælestium disputaverit.* Quinque sanè, quas intelligit, quæstiones in prologo Hypognostici commemorantur, & opere ipso tractantur. Præterea quod Ioannes Erigena ex eo scriptore probatum ibat, prædestinationem hominum tantùm esse ad gratiam, non item ad interitum,

hoc clarè docetur Hypognosticon lib. VI. Vt cùm dicitur; *Non fecit puniendos vel prædestinavit, sed tantùm in damnabili massâ præscivit.* Item aliquantò pòst: *Diximus de damnabili humani generis massâ, Deum præscisse misericordiâ, non meritis, quos & electione gratiæ prædestinavit ad vitam: cæteros verò, qui judicio justitiæ ejus ab hac gratiâ efficiuntur expertes, præscisse tantùm vitio proprio perituros; non, ut perirent, prædestinasse.* Interim etsi hic scriptor putaret, homines non prædestinari ad pœnas, quia inde consequi existimaret, etiam prædestinari ad peccatum, quo pœnas mererentur: agnoscebat tamen pœnam prædestinari iis, quos in peccatis perseveraturos Deus prævidisset. Sic enim subjungit: *Iudam cùm Deus præscisset in vitiis propriæ voluntatis pessimum fore, pœnam ei prædestinavit ex merito.* Ecclesia verò Lugdunensis pertendit, utrumque docuisse Augustinum, & homines ad pœnas, & pœnas hominibus prædestinari. Et quia Scotus atque alii, qui adversus Godscalcum scripsissent, contrarium probare conabantur ex Hypognosticis; iccirco ostendit non esse ea Augustini. Quod omnium clarissimè docet libro de tribus epistolis: idque partim, quia non meminerit ejus vel Augustinus in Retractationum libb. vel Possidius in indiculo: partim quia sermo ipse ab Augustiniano multum discrepet, & sensus amborum non parum dissideat, nec Augustini vel morum modestiam, vel sermonis humilitatem spiret: partim etiam quòd præter Augustini consuetudinem, qui veterem bibliorum translationem citare solet, eâ utatur, quæ Hieronymi est: partim quia caussæ nihil erat, cur, de quibus fusè adeò egisset, nunc in summis occupationibus, postulante nemine (nam si cujus rogatu scriberet, hoc in prologo referre solet) iterum commentaretur. Quod verò aiebant Godscalci adversarii, eò se iterum ad hanc controversiam accinxisse, quòd in prioribus scriptis etiam prædestinationem ad pœnas malè docuisset: hoc verisimile videri negat Ecclesia Lugdunensis, quia si sensus iste verbi Augustino postea displicuisset, reprehendisset eum in Retractationum libb. vel in libris de Prædestinatione sanctorum & perseverantiæ bono; quos scripsit, cum ex Prospero & Hilario cognovisset, multos magnos, & sanctos viros doctrinâ suâ de Prædestinatione in Galliis esse turbatos; planéque eam judicare vel falsam, vel periculosam, eoque minimè prædicandam. *Vnde*, inquit, *magis credibile est, quòd non magno spatio post Eusebium* (Hieronymum) *à quodam alio scriptus sit* (Hypomnestici liber,) *& magnâ ex parte juxta modum & formam sensuum ejus* (Augu-

 stini)

stini) *contra Pelagianos & Cælestianos hæreticos, de illis quinque periculosioribus eorum quæstionibus, breviter collectus atque digestus. Et quia auctor ejus ipsius beati Augustini sensus brevi isto opusculo velut in unum collegisse & explicuisse videtur, ideo ipsi opusculo nomen sancti Augustini in titulo præferre voluerit. Non quòd verè ab illo sit editus, sed verè in quantum auctor ejus potuit, juxta formam disputationum ejus, digestus atque compositus. velut si eundem libellum Latinè Memoratorium sancti Augustini appellare voluisset, nihil utique aliud intelligeretur, nisi quia illud, quod ab eo sparsim & multipliciter fuerat disputatum, breviter & velut sub uno adspectu positum memoriæ commendaret.* Et paullò pòst: *Non ergò tantus doctor veram divini judicii prædestinationem de damnatione reproborum illo Hypomnesticon libello negavit, quam ubique in suis scriptis asseruit: sed alius quidam, ut putamus, novâ postmodum insurgente calumniâ; velut per illam prædestinationem reproborum ad interitum, hoc doceret Ecclesia, quasi Deus suâ prædestinatione necessitatem imponeret hominibus & in suis impietatibus permanendi & in æternum pereundi; subtraxit verbum prædestinationis in parte reproborum, (quod potius secundùm veritatem divini judicii & diligenter exponi & commendari oportuerat,) & solam electorum prædestinationem conatus est asserere: atque ita, dum vult illam refutare & removere calumniam, magnam erroris occasionem dedit, ut eadem tam vera & manifesta in damnatione reproborum divina prædestinatio, nulla esse crederetur, & tanquam nulla sit, negaretur.* Similia habet liber *de tenendâ scripturæ veritate:* qui & ipse Ecclesiæ Lugdunensis nomine, sed ab aliis tamen quàm liber ille de tribus epistolis, [a] *Col.* 1237. scriptus est. Vide eum circa finem dissertationis de capitulo primo [a]: ubi itidem non Hypognosticon, sed Hypomnesticon appellatur. Quod verò libro de epistolis tribus, ubi secundæ epistolæ proponi- [b] *Col.* 1191. tur argumentum [b], Hypognosticon dicitur, librarii esse mendum [c] *Col.* 1199. putamus; quia paullò pòst in responso ad eam epistolam [c], itém- [d] *Col.* 1202. que, ubi tertiæ respondet epistolæ [d], Hypomnesticon iterum appellatur.

CAP. XVII.

De Orosio.

NUnc ad Paullum Orosium accedamus, presbyterum Hispanum; qui cùm patriam Priscillianistarum & Origenistarum erroribus miserè turbari videret, solo discendi desiderio inflammatus, in Africam ad Augustinum venit, commonitorioque ei oblato

de

de hæreticorum iſtorum erroribus, impensè rogavit, ut eloquii ſui rore plagæ iſti Hiſpanicæ remedium vellet adferre. Eâ occaſione ſcripſit Auguſtinus ad Oroſium contra Priſcillianiſtas & Origeniſtas: cui libro commonitorium Oroſii præmitti ſolet. Accidit hoc anno CCCCXIII, quo apud Auguſtinum permanſit: & veriſimile eſt, tunc auſpicatum fuiſſe hiſtoriarum libros adverſus Paganos, quos ut Auguſtini poſtulato ſtripſit, ita quadriennio pòſt abſolutos eidem dicavit; ut ex lib. VII. cap. ult. cognoſcimus. Hunc librum Tritthemius, ac Geſnerus quoque lib. I. bibliothecæ appellant *De Hormeſta mundi Chronicam.* Nec dubium, quin idem liber ſignetur à Balæo in ſcriptoribus Britannicis centur. II. cap. XXVI. ubi Alphredus Magnus, rex Anglorum doctiſſimus (qui anno obiit nongenteſimo primo,) inter alia *Hormeſtam Paulli Oroſii in Anglicam linguam tranſtuliſſe* dicitur. Sed cur liber is dictus Hormeſta? Quæ vox nec Latina eſt, nec Græca? Proximè quidem accedit ad Hormeutes ſive Hormeuta. Ὁρμεύτης autem piſcatorem notat, Heſychio teſte. Sed quid hoc ad Chronicon? An potiùs Oroſii Hormathus ſcribi debet, quia Chronicon nihil aliud eſt quam catenata temporum ſeries? At Ὁρμαθὸς catenam ac ſeriem notat. Vnde proverbium, Ὁρμαθὸς κακῶν. Quamquam verò ad controverſiam cum Priſcillianiſtis atque etiam Pelagianis plurimùm pertinet quæſtio de animi traduce; eam tamen Auguſtinus reliquerat indiſcuſſam. Sed anno proximo, hoc eſt CCCCXIV, Oroſium ad Hieronymum in Palæſtinam miſit, ut eum ſuper gravi hac quæſtione conſuleret. Hic, dum apud Hieronymum Bethlehemi latet, à ſacerdotibus Palæſtinis Hieroſolymam evocatur: ubi ab univerſis referre juſſus, quid ſuper hæreſi, quam Cæleſtius & Pelagius ſeminaſſent, in Africâ actum eſſet, rem omnem illis expoſuit: poſteaque, intromiſſo Pelagio, cùm eo etiam ſuper iſtis diſſertavit, Ioanne, Hieroſolymitano epiſcopo, Pelagianam cauſſam ſuſcipiente, ut ſuam. Multis utrimque actitatis, tandem convenit, ut Innocentius, Vrbis epiſcopus, de iſtis conſuleretur, ac interea temporis Pelagius à ſpargendâ ſententiâ ſuâ deſiſteret: cæterùm etiam, qui Pelagium oppugnaſſent, ab inſultatione convicti Iohannis abſtinerent. Sed XLVII. diebus pòſt, primo Encæniorum die, cùm Oroſius de more ad obſequium Iohannis accurriſſet, ille pro ſalute hoc ſolum ingeſſit, nihil ſibi negotii eſſe cum homine blaſphemo. nam in Hieroſolymitano eum conventu dixiſſe, ne quidem cum adjutorio Dei implere quemquam legem divinam poſſe.

posse. Magna sanè erat Hierosolymitani episcopi autoritas. Quocirca, ut ab hac ejus calumniâ se Orosius purgaret; apologeticum scripsit ad Palæstinos sacerdotes: eoque cùm Pelagianum dogma accuratè refellit, tum quid in Hierosolymitano conventu actum esset exponit, ipsos illos, qui coràm adfuissent, testes constituens. Hæc fusiùs prosequi visum fuit, quia ea silentio suo præterit diligens Ecclesiasticorum Annalium scriptor: credo, quòd, licet Apologeticus ille jam anno cIↃIↃLXXXII. prodierat in lucem, tamen in manus ejus nondum pervenisset. Quemadmodum neque eum vidisse videtur Cardinalis Bellarminus, quando de eo nihil consignat, cùm de Orosii scriptis loquitur in catalogo scriptorum Ecclesiasticorum: ut mittam Margarinum Bigneum, qui Patrum opuscula in triplicem Bibliothecæ editionem congessit: item Possevinum, qui in Apparatu suo sic ejus meminit, quasi apologeticus à libro de arbitrii libertate diversus foret: cùm unus idemque liber inscribatur, *Apologeticus contra Pelagianos de arbitrii libertate.* Quemadmodum & eundem Possevinum in errorem à Tritthemio inductum arbitror, cùm addit, Orosium in Cantica scripsisse. Credo Tritthemius, qui fortè & Gesnero imposuit T. 1. bibliothecæ, in codicem inciderat, ubi Oros. pro Orig. mendosè exaratum erat. Nam licet commentarii in Cantica, qui in vulgariis editt. Origenis esse feruntur, nec Origenis, neque adeò sint hominis Græci: illum tamen in ea scripsisse, locuples testis est scriptorum Origenis callentissimus Hieronymus, præfat. in Abdiam. Atque aliqua etiamnum fragmenta ejus operis habemus in Catenâ Græcorum PP. ab Olympiodoro, ut videtur, coagmentatâ, & jussu Cardinalis Caraffæ à Paullo Comitolo Latine ante triginta hos annos versâ. Tritthemium autem & Gesnerum alienam hac parte fidem esse secutos, conjecturam inde non vanam capio, quòd cùm prima libri verba (uti Augustinus in Retractationum libb. antea fecerat) ferè ponere soleant, nunc ea omittant. Cæterùm existimare aliquis possit Orosium etiam scripsisse libros quosdam ad Marcellinum: eò quod in Apologetico
* P. 752. ejus * hæc verba legantur; *In libris quos ad Marcellinum scripsi, sicut potui, explicare curavi.* Sed nunquam ista Orosius scripsit: verùm Augustinus; cujus habemus libros tres ad Marcellinum de peccatorum meritis & remiss. Nimirum quod observatione dignissimum est, ex Augustini libro de Naturâ & gratiâ, septem integra folia cum octavæ parte dimidiâ (in quibus ista etiam leguntur) apologetico

tico Orosii sunt inserta. Neque est quòd dicat aliquis ipsum libri auctorem exscripsisse ex Augustino; quod existimasse videtur Ioh. Molanus, theologus Lovaniensis, in bibliothecâ materiarum, ubi inter eos, qui de libero arbitrio scripserunt, ponit Orosium; sed addit, librum ejus potius esse collectaneum ex Augustino. nam si ea quæ diximus relinquantur, Orosiana non cohærent; fluunt autem omnia aptè, si eximantur ista. Præterea Orosius sive compilator aliquis non erat dicturus se scripsisse ad Marcellinum, quod Augustino conveniebat. Adhæc ibidem legas [a]; *Quanto majore zelo accensus est libri hujus, quem misistis, conditor.* Signatur autem Pelagii liber de Naturâ, quem Iacobus & Timasius miserant Augustino. At hæc dicere non poterat Orosius, cùm alloquantur non Iacobum & Timasium, ut fecerat Augustinus, sed sacerdotes Palæstinos, ut vel ex ipso libelli ingressu, & ejus epilogo satis constat. Credat fortasse aliquis librarium hæc infersisse ad pleniorem eorum explicationem quæ ab Orosio dicuntur. Sed obstat, quòd quæ inseruntur, planè aliena sunt à proposito; uti diximus. Quare statuimus casu factum esse, ut quis miscuerit pagellas Augustini & Orosii: quibus semel perturbatis postea factum ut quæ Augustini erant, à lectore non attento Orosii esse crederentur. Augustiniana illa quæ dixi, incipiunt ab istis verbis [b]; *Hanc esse intentionem legis arguentis, ut propter illa, quæ perperam fiunt, confugiatur ad gratiam Domini miserantis:* quæ habemus cap. XII. Augustini. Porro sequuntur reliqua ejusce capitis. Item Augustini cap. XIII. XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. usque ad illa verba [c]; *Medico indiget, quia sana non est.* Exinde habes Augustini caput III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. & partem duodecimi; usque ad illa; *Sicut Apostolus ait, Nunquid dicet figmentum ei qui se finxit, Quid me fecisti sic?* Aptè verò omnia cohærere, si furcillentur illa, quæ nunc alienum fundum occupant, facilè parebit si componantur quæ apud Orosium Augustiniana illa proximè antecedunt, cum istis quæ hæc continuò sequuntur. Antecedunt ista [d], *Mea sententia est, quia & in hoc quoque peccamus, qui cùm infirmi sumus, de infirmitate conquerimur.* Sequuntur autem hæc [e]; *Sicut dicit Apostolus, Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit; Quid me fecisti sic? infirmitatis ei querela, propria virtutis ambitio est; quoniam occultè adjutorium Dei fastidit, qui peculiarem fortitudinem quærit.* Alia quædam de Orosio, sed nihil ad institutum nostrum pertinentia, vide apud Gennadium catal. Illustr. script. & Raphaelem Volaterranum Anthropologiæ lib. XVIII.

[a] P. 760.
[b] P. 750.
[c] P. 758.
[d] P. 750.
[e] P. 765.

CAP. XVIII.

De Prospero.

HActenus de Orosio. Ad Prosperum veniamus. Diximus antea, ut & ipse & unà cum eo Hilarius Augustinum fecerint certiorem de reliquiis Pelagii in Galliâ reviviscentibus: ut itèm Augustinus amborum literis responderit, libris de prædestinatione sanctorum & perseverantiæ bono. Non verò aliunde melius, quæ Semipelagianorum, aut Catholicorum fuerit sententia, cognoscere possumus. Totâ enim errat viâ Samuel Huberus, cum lib. I. controvers. IX. cap. VI. scribere non veretur, Prosperum, Hilarium, atque alios Occidentis episcopos, cùm sedulò excubarent adversus centaurum Manichaicum, hisce libris suo atque aliorum Galliæ episcoporum nomine scriptis, commonuisse Augustinum, ut magis caveret sibi à noxiis Manichæorum erroribus, quos non penitus exuisset. Nam utrumque eorum abhorruisse quàm maximè ab illis dogmatibus, de quibus ad Augustinum retulerunt, multa in amborum literis ostendunt. Vti quòd Prosper ait; *Novo apud illos* ABSVRDITATIS *genere, & non agenda præscita, & præscita non acta sunt.* Item: *Hi quorum contradictione* OFFENDIMVR. Item: *Quod cùm* PERVERSISSIMVM *esse, revelante Dei misericordiâ, & instruente nos tuâ beatitudine, noverimus.* Item: *Vnde quia in istis Pelagianæ* PRAVITATIS *reliquiis non mediocris* VIRVLENTIÆ *fibra nutritur.* Et Hilarius: *Nolo sanctitas tua sic arbitretur, hæc me scribere,* QVASI *de iis, quæ nunc edidisti, ego* DVBITEM. Et mox: CRVCIOR *pervicaciâ quorundam, qui non tantùm manifesta respuunt, sed etiam non intellecta reprehendunt.*

Errorem contrarium erravit alius Vir Cl. qui itidem in Antibellarmino suo, Semipelagianismum Prospero impingere conatur. Verba ejus sunt disp. de gratiâ & lib. arb. lib. II. c. V. * APPARET, inquit, DE MASSILIENSIVM FECIBVS *Prosperum aliquid hausisse.* Quæ verba etiam adducuntur ab alio nupero scriptore, qui addit, *nihil novum aut mirum fore, si tenebræ Pelagianæ quibus undique Prosper fuit circumseptus, nonnihil de luce & puritate ejus delibassent.* Sed eximium gratiæ patronum nullo merito suo malè ab eis audire, parebit ex eâ Catholici, Pelagiani & Semipelagiani dogmatis collatione, quam postea instituemus.

* *Pag.* 253.

Ab

Ab obitu verò Augustini nihilo segnius idem bonam Catholicorum caussam tuebatur. Cùm enim quindecim capitula à Gallis objicerentur adversùs ea, quæ in Pelagianos scripserat Augustinus: Vincentius item sexdecim capitula opposuisset: præterea Camillus & Theodorus, presbyteri Genuenses, decem dubia objecissent; omnibus istis Prosper respondit. Sed imprimis nobilis est illius opera adversus Cassianum, quem Collatorem vocat, à scriptis Collationum libris. Thomas Bradwardinus, qui ante tria penè secula floruit, lib. I. de causâ Dei, cap. XXXIX [a], & lib. II. cap. IV [b], appellat hunc librum *De prædicatoribus gratiæ contra Cassianum.* Imò cap. XXXI. ejusdem libri [c] disertè ait, *Prosper in libro intitulato Pro prædicatoribus gratiæ Dei, contra libros Cassiani presbyteri De protectione Dei.* Sed ut simplicissima, ita genuina est inscriptio, *Contra Collatorem.* Pro quo Basileensis editio [d] vitiosè habet *Adversus Collatorem.* Fortasse quia Prosper ipse cap. XXXIII libelli hujus ait, *Quis prædicari hæc à Catholicis inter Catholicos crederet; nisi quæ* IN COLLUCTATIONIBUS DOMESTICIS *sæpè defensa sunt, etiam scripta legerentur?* Ejusdem esse librum ad Demetriadem, qui inter Ambrosianas epistolas extimum locum occupavit, diu est quod cùm ex stylo, tum ex argumento collegerunt Lovanienses [e]: idemque auctoritate Bedæ præfat. in Cant. (ubi tamen nihil hujusmodi comperio) probari posse scripsit Baronius [f].

De eleganti Carmine περὶ ἀχαρίστων (sic Pelagianos & Semipelagianos vocat, tanquam erga divinam gratiam ingratos) quin ejus sit ambigit nemo. At carmen de Providentia, hominis est Pelagiani: cui illud Prosperi de Ingratis subjungi solet, ut antidoti impleret vicem. Meritò verò judicium desideramus in Antonio Flaminio Imolensi; qui in Prosperi vitâ [g], carmen illud Pelagianum illius esse putavit: & tamen ab eo librum esse scriptum ait contra nefariam Cassiani hæresin. sic enim loquitur, cùm veterum illi, qui Massilienses oppugnant, unum si Maxentium excipias, errorem contenti sint nominare. Etiam magna est ejusdem ἀνιστορησία, quando libros de vitâ contemplativa ad Iulianum, Pontificem summum, scripsisse dicit: nam ejus nominis Romæ id temporis episcopus fuit nullus, ac ne quidem usque ad ætatem nostram: nisi quòd recentissimis illis, Iulio secundo quidem Iuliani de Ruere, Clementi autem septimo Iuliani Medices antea nomen fuit. Sed Iulianus ille, cui libros suos Prosper dicavit, Gallicanus, uti credimus,

[a] P. 339.
[b] P. 472.
[c] P. 602.
[d] In Hæreseologiâ, p. 664.
[e] Præfat in Prosp.
[f] T. 5. ad an. 413. edit. Antverp. 2. p. 360.
[g] Præfixa in edit. Col. a. 1540.

dimus, episcopus fuit: nempe qui cum Hilario Arelatensi, Eucherio & Cæsario seniori, atque aliis, Arausicano priori concilio subscripsit, anno CCCCXLI.

An libri de vocatione gentium, hujus sint Prosperi, inferiùs disceptabimus. Cætera quæ illi tribui solent, nullus in dubium vocavit. Præter quæ alia etiam scripsisse putatur. Nam, ut apud Gennadium Massiliensem legere est, *epistola Papæ Leonis adversùs Eutychem de verâ Christi incarnatione ad diversos data, ab ipso dictata creduntur*. Nempe hoc inde est, quia primùm B. Leonis notarius fuit. E notario verò factus est episcopus Regii: non ejus puto quod in Galliis est: nempe in secundâ provinciâ Narbonensi: quamquam id Bellarmino & aliis multis persuasum video: sed illius quod Aemyliâ, Italiæ provinciâ, situm est, & Regium Lepidi vocatur: ut sensit in vitâ Prosperi Antonius Flaminius. Ac disertim id scriptum est à Martino Polono in Chronicis: *Floruit & in his temporibus Prosper natione Aquitanus, beati Leonis Papæ notarius, qui apud Regium Italiæ factus episcopus, doctrinâ & miraculis claruit, ibíque honorificè requiescit*. Ita enim locum eum emendo, cùm non antiquiores solum editiones, sed ea etiam, quam Suffridus Petri recensuit, corruptè ediderit *apud regnum Italiæ*. Quomodo etiam Martini verba citat Thomas Bravardinus lib.II. de caussâ Dei cap.XXXI *. Sanè hodiéque memoriam ac reliquias ejus Regii Lepidi coli, testis locuples fuerit, qui locis istis proximus vixit, Carolus Sigonius Mutinensis. Imò & Rhegio Lepidi, in æde Carmelitarum, hæc invenitur inscriptio;

* P. 602.

Hic situs est Prosper, quo sancto præsule clerus
Gaudet, & hic cineres ossaque sacra jacent.
Marmoreo monachi condunt pia busta sepulchro:
Namque vetus turris fregerat alta cadens.

Atque hinc est, quòd Prosper in vett. libb. ut observavit Arnoldus Pontacus, interdum Regii vel Regiensis, interdum Regini vel Reginensis, episcopus vocatur; nempe quia Italiæ Rhegium, unde Rhegiensis, posteriores etiam Rheginum dixere, unde Rheginensis fecere: cùm à Galliæ Rhegio potius dicant Rhegensis, vel etiam Rejensis; idque quia Regium Galliæ vulgo dicerent Rejos: quomodo vocat Sidonius lib. IX, epist. IX. ad Faustum, & carm. XVI. ad eundem: ubi & Faustus in inscriptione Rejensis vocatur episcopus. Quemadmodum & idem Regensis nominat lib. VI, epist. XII. ad Patientem. Similiterque in Notitiâ Provinciarum, *Vien-*

Viennensis III. *civitas Regensium.* Diaconus & Greg. Turonensis, *Territorium Regense.* Beda atque Vsuardus v. Kal. Dec. *Regensis civitas.* Qui in Galliis episcopum fuisse censent, eo pugnant, quòd Gallus fuerit & Gallicanis synodis subscripserit. Prius illud nihil ponderis habet: præsertim cùm Leo diacono suo faciliùs in Italiâ episcopatum potuerit deferre, quàm in Galliis. Quòd verò concilio Carpentoractensi, itemque Vasensi seu Vasionensi (malè Vasatense vocant multi, eosque inter eruditus annalium Ecclesiast. conditor) subscripsisse volunt, non vident illum omnino alium esse Prosperum, cùm concilia illa celebrata sint post aut circa annum quingentesimum: ut infrà ostendemus. Quemadmodum & idem Baronius humani aliquid patitur, cùm scribit, Prosperum in Aquitaniâ fuisse episcopum. Nam Aquitanus sive Aquitanicus vocatur à patriâ, non ab episcopatus loco. Miretur verò aliquis, cur si Prosper fuerit episcopus, quod etiam Marcellinus Comes & Martyrologium Romanum testantur: (ut Petrum De natalibus, Tritthemium, atque alios mittam) Gennadius tamen notarium quidem Leonis fuisse dicat, episcopatus verò non meminerit; sed contentus sit dicere: *Prosper homo Aquitanicæ regionis, sermone scholasticus.* Placet aliquibus, id odio Prosperi factum esse: ut quem ibidem salutarem Ecclesiæ doctrinam, velut noxiam, traducere dicat. Tamen idem Iulianum, quem hæreticum appellat, non dubitat vocare episcopum Capuanum. Quare verius puto, eò præterisse, quòd, quæ Prosperi scripta nominat Gennadius, ea ab illo edita sint ante episcopatum: unde etiam est, quòd in nullis Chronicis Episcopi titulus apponatur; ac Victor quoque Tunnunensis, qui centum pòst annis Chronicon Prosperi continuavit, solo Prosperi nomine sit contentus; uti & Ado in Chronicis ad annum CCCCLXXV.

Quamdiu vixerit Prosper, quidam certant incerti. Ad sextum quidem Leonis I. annum, hoc est Christi CCCCXLVI, perducit Chronicon suum in codd. vulgatis: sed partem ejus deperiisse, cognoscimus ex Gennadio, qui auctor est, pervenisse eum usque ad deprædationem Romæ à Genserico factam, quæ incidit in annum Christi CCCCLV.

Et sanè tum Pythæanus Prosperi codex, tum quem Lodonensem vocat Pontacus, quamquam in multis discrepent, uterque tamen ad ea tempora pertingunt: qua de re Iof. Scaliger lib. VI. de

Emendat. temp. [a] & Arnoldus Pontacus in Apparatu suo ad Chronicum triumvirorum istorum rei Chronologicæ, Eusebii, Hieronymi & Prosperi. Imò Marcellinus Comes meminit illius ad tertium Hilari annum Indict. I. Vibiano & Felice Coss. Successerat verò Leoni Hilarus anno CCCCLX. Hujus itaque Hilari tempore Prosperum esse defunctum, putamus. Nempe, ut scribit in vitâ ejus Io. Ant. Flaminius Imolensis, anno Christi CCCCLXVI. VII. Kal. Iul. Qui sextus erat Hilari annus. De Prospero satis.

[a] Pag. 573. & seq. edit. Raphaleng.

CAP. XIX.

De Hilario Arelatensi.

Egregia quoque Hilarii adversus Semipelagianos industria eluxit. Nam & Augustinum de Massiliensium sententiâ per literas certiorem fecit, & eo defuncto, cum Prospero ad Cælestinum, Vrbis episcopum, profectus, rogavit eum, ut autoritate suâ illorum ora compesceret, qui Augustinum tantopere criminarentur. Est verò Possevini [b] ingens oscitantia, cùm vulgatis codd. deceptus, Hilarii ad Augustinum epistolam, quam rectè paullò antea adjudicaverat Arelatensi, postea tribuit Pictaviensi; qui, ut Hieronymus in Chronicis testatur, tertio Valentiniani Imp. anno obierat, hoc est Christi CCCLXXII. nempe ante exortam Pelagii hæresin, annis circiter quadraginta; ante epistolam hanc ab Hilario scriptam, annis plusquam L. At majori etiam ἀνιστορησίᾳ, operibus Hilarii Pictaviensis inserere carmen in Genesin ad Leonem Papam. Quod Pictaviensi etiam tribuitur à Georgio Fabricio, Th. Pulmanno, aliisque Christianorum Poëtarum editoribus. Atqui Leo episcopus Romanus factus est demum anno CCCCXL. Quodsi Hilarii est, potiùs hujus Hilarii erit, B. Augustini discipuli, qui in Arelatensi episcopatu successit Honorato, ac de sui decessoris vitâ librum scripsit, oratione etiam funebri eundem decoravit; quæ & hodie leguntur. nam hic Leonis tempore vixit, ac secundo ejus anno præfuit & interfuit concilio Arausicano I. quod Gyro consule habitum est. h. e. Christi CCCCXLI. decessit verò anno Leonis decimo, Christi CCCCXLIX. quemadmodum testantur Leonis literæ XI. Kal. Sept. Asterio & Protogene coss. ad Constantium & comprovinciales episcopos missæ, in quibus hæc leguntur [c]; *Quod in Arelatensium civitate, defuncto sanctæ memoriæ Hilario, virum etiam nobis probatum, fratrem* Ra-

[b] T. I. Apparatus sacri pag. 759.

[c] Apud Baronium ad annum 449. pag. 86. edit. Mor. 2.

Ravennium, secundum desideria cleri, honoratorum, & plebis, unanimiter consecrastis; bonum fraternitatis vestræ opus nostro judicio roboramus. Etiam iisdem consulibus literas Leonis ad successorem ejus Ravennium scriptas habemus [a]. Gennadius tamen Hilarium mortuum scribit Valentiniano & Marciano regnantibus, qui anno proximo regnare cœperunt.

[a] *Apud Baronium ibid.*

CAP. XX.

De auctore operis, quod inscribitur, De vocatione gentium.

A Prospero Hilarióque transibimus ad scriptorem librorum de vocatione gentium, qui inter Ambrosiana etiam opera leguntur: sed ejus esse non possunt. Siquidem Pelagiani sunt exorti, postquam Ambrosius è vivis excessisset: ut testatur Augustinus. cap. XII. lib. IV. contra duas Pelagianorum epistolas: libri autem illi scripti sunt post Pelagianos damnatos: quemadmodum constat ex libri prioris cap. XXII. Vt omnino erret Franciscus Cumel, cùm disp. in Primam P. Thomæ [b] ex hisce libris probare conatur, etiam Ambrosii ætate eandem viguisse controversiam, quæ nunc ecclesiam exagitat. Sanè Ambrosius anno CCCXCVII. è vitâ abiit, cùm Pelagianâ in caussâ primum judicium habitum sit Carthagine anno CCCCXII. Propiùs à vero abest idem Cumel, cùm alibi, sui oblitus, Prospero Aquitanico eos assignat. Nam sanè temporis ratio non refragatur: & Prospero tribuuntur in antiquissimis codd. MSSis: uti codice bibliothecæ regularium S. Martini Lovanii, item altero bibliothecæ Abbatiæ Cambronensis, item alio in Boneffiensi Abbatiâ apud Namurcum. Vnde est, quòd licet in antiquioribus editt. [c] omittantur, hodie tamen inter Prosperi opera excudantur, & à doctis ut genuini citentur passim. Verumtamen unum illud iis obstat, quòd hujus scriptoris sententia, quemadmodum hoc ipso opere in Reprobationis controversiâ ostendemus, non examussim quadrat doctrinæ Prosperi. Quocirca alii tribuere malunt Hilario Arelatensi: quem Gennadius scribit *aliqua & parva edidisse, quæ eruditæ animæ & fidelis linguæ indicia sunt.* Pro horum verò sententia est, tum quòd stylus istorum librorum non abhorret ab eo, qui est libri Hilariani de vitâ Honorati: tum quòd, uti epistola ad Augustinum, ita libri isti (quod facile concedent controversiarum harum intelligentes) medium quid spirant inter illam, quæ Semipelagianorum, quæque Augustini

[b] *Pag. 119. edit. Lugd. a. 1609.*

[c] *Col. 1540.*

gustini

guſtini eſſe ſententia exiſtimatur vulgò. Iſtorum itaque judicium damnare non audemus. Nec obſtat, quòd Proſpero in vett. codd. attribuuntur. Nec enim ratione carere hoc puto. Nimirum ut inter commentationes Auguſtini conjunguntur literæ Proſperi & Hilarii; ut item ad utrumque horum Auguſtini liber de Prædeſtinatione & perſeverantiæ bono miſſus fuit; uterque item ad Cæleſtinum Papam profectus eſt de Semipelagianis conqueſturus coràm, eóque amborum meminerit Cæleſtinus initio epiſtolæ ſuæ ad Gallos: ita, ob ſummam hanc ſocietatem & conjunctionem in reliquiis Pelagii oppugnandis, Catholici amborum opuſcula (præſertim cùm Hilarii, præter epiſtolam & opuſculum hoc, eo in genere fortaſſe exſtaret nihil) uno complecti volumine voluerunt: unde progreſſu temporis factum eſt, ut Hilarii Arelatenſis nomine ob libellorum paucitatem & parvitatem obſcurato, eóque de quo agimus opuſculo, inter ea, quæ Proſperi erant, invento, qui Hilarii liber erat, Proſperi eſſe crederetur.

Quamquam verò admodum hæc veriſimilis conjectura eſt, tamen aliud quoque in mentem venit. Quid ſi enim, ob veterum codd. autoritatem, Proſperi eſſe agnoſcamus, ſed alius à Regienſi? Nam præter hunc fuit Proſper, epiſcopus Aurelianenſis, ad quem ſcribit Sidonius lib. VIII. epiſt. XV. unde & Aniano ſucceſſiſſe cognoſcimus. Ac videtur idem eſſe, qui quingenteſimum poſt annum (ut diſcipulus Auguſtini eſſe non poſſit) ſubſcripſit concilio Vaſenſi, itemque Carpentoractenſi. Quid ſi igitur dicamus, eſſe Proſperi, Aurelianenſis epiſcopi, qui non multò poſt illum Auguſtini diſcipulum vixit? Sanè ut non eſſe Regienſis Proſperi pro certo habemus, ita quin vel Arelatenſis Hilarii, vel Proſperi Aurelianenſis ſit, vix dubitandum putamus.

CAP. XXI.

De Fulgentio.

QVos hactenus enumeravimus, partim Pelagianis ſe oppoſuerunt, partim Caſſiano & Maſſilienſibus illis, qui ante Fauſti tempora vixerunt. Quod etiam locum habet in ſcriptore de vocatione gentium, ſi is eſt Arelatenſis Hilarius. Nunc videamus de iſtis, qui Fauſtum oppugnarunt. Quos inter emicat maximè, fulgentiſſimum Eccleſiæ ſidus, Fulgentius, *beatus antiſtes, & glorioſus confeſſor,*

qui

qui ob admiranda & veneranda scripta semper ab Ecclesiâ fideliter receptus, & inter scriptores Ecclesiasticos laudabiliter numeratus est: ut de eo loquitur Ecclesia Lugdunensis libro de tenendâ scripturæ veritate *. De eodem sic Isidorus lib. de Viris Illustr. cap. XIV. *Fulgentius Afer, Ecclesiæ Ruspensis† episcopus, in confessione fidei clarus, in scripturis divinis copiosissime eruditus, in loquendo quoque dulcis, in docendo ac disserendo subtilis, scripsit multa, ex quibus legimus* DE GRATIA DEI ET LIBERO ARBITRIO LIBROS RESPONSIONUM SEPTEM; *in quibus* FAUSTO, *Galliæ Regiensis urbis Episcopo, pravitati Pelagianæ consentienti respondens, obnititur ejus profundam destruere calliditatem.* Eundem signant Episcopi Africani in Sardiniâ exules, cùm literis synodicis sic scribunt: *Caterùm unus ex nobis adversus duos libros Fausti Galli septem libros edidit; quos cùm recensueritis, agnoscetis protinus, quemadmodum memorati Fausti commenta veritati contraria, Catholicæ fidei penitus inimica, discussio prodidit, ratio manifesta convicit, auctoritas divina compressit, & præcedentium Patrum consona prorsus attestatio confutavit.* Idem exponit discipulus hujus Fulgentii, in vitâ præceptoris sui, his verbis: *Cùm duo libri, quos Faustus, episcopus Galliarum, contra Gratiam subdolo sermone composuit, favens occulte Pelagianis, sed Catholicus tamen volens videri, Constantinopoli offensi, à pluribus fratribus ad B. Fulgentium probandi dirigerentur, ne occultum serperet virus: septem libris ipse respondit; plus laborans exponere, quàm convincere, quia dubios sermones ejus exponere, hoc erat, delirantis argumenta convincere.* Etiam Vincentius Speculi historialis lib. 11. cap. CVI. Fulgentium contra Faustum Pelagianis occultè consentientem scripsisse testatur. Quibus abundè refelluntur, qui, quos de gratiâ & libero arbitrio Fausti libros habemus, ab eo, postquam erroris à Fulgentio convictus erat, conscriptos arbitrantur. Quo in luto hæsere, qui Basileensi Orthodoxographorum editioni præfuerunt. Quamquam verò VII. isti libri temporum injuriâ perierunt; supersunt tamen multa ejusdem, ex quibus sententiam Fulgentianam de hoc argumento clarè cognoscimus. Nam habemus librum ejus de incarnatione & gratiâ Christi; seu de gratiâ & libero arbitrio ad Petrum Diaconum. Ejus non solùm meminit Isidorus, sed quinque diversa loca adducit concilium Hispalense. Quamquam verò quindecim Africæ episcoporum nomine scriptus sit, tamen unius esse Fulgentii testatur discipulus ejus, qui Fulgentii vitam ad Felicianum, illius successorem, scripsit. Verba ejus cap. XX. hæc sunt; *Huic etiam, quandocunque*

* *Auctarii biblioth. PP. T. 2. Col. 1235.*

† *Thomas Bravardinus lib. 1. de gratiâ Dei legit apud Isidorum* Ecclesiæ Iruspensis. *Sed corruptè: cùm Ruspa sint in Africâ Propriâ, Augustino & Ptolemæo testibus; Iruspa, nusquam.*

transmarinis literis de fide vel de diversis quæstionibus interrogabantur episcopi, respondere ab omnibus imponebatur. Ita sicut sanctæ memoriæ Carthaginensis Ecclesiæ antistes inter sua privilegia meruit, ut literas ex Africano concilio dandas ipse solus scriberet; sic iste meruerat, ut literas ex illo (Byzaceno) *concilio dirigendas solus ipse dictaret. Sexaginta quinque & eo amplius episcopos tunc catena ligabat exilii, quorum lingua & ingenium beatus Fulgentius episcopus fuit.* Habemus & libros ad Monimum, quorum primus est de Prædestinatione. Item tres libros de Prædestinatione, quos ante sexennium primus ab Orco in lucem protraxit Iacobus Sirmondus. Esse verò genuinos, cùm dictio & argumentum ostendunt: tum quòd eorum iidem illi Africani PP. in literis suis synodicis, & Isidorus eopse cap. meminerunt. Nisi quòd hic duos tantùm fuisse putarit. *Extant*, inquit, *& duo ejusdem libri de veritate prædestinationis ad Episcopos missi, in quibus demonstrat, quòd Dei gratia in bonis humanam voluntatem præveniat; & quòd Deus quosdam prædestinationis suæ munere justificans praelegit, quosdam verò in suis reprobis moribus occulto quodam judicio derelinquit.*

CAP. XXII.

De Petro Diacono.

EAdem ac Fulgentius ætate vixit Petrus Diaconus, cui & librum de Incarnatione & gratiâ misisse jam diximus. Prior verò Petrus Diaconus ejusdem argumenti librum ad Fulgentium scripserat. Vterque verò eo majoris est autoritatis, quòd multorum nomine missus sit. Nam Diaconus simul scripsit nomine Iohannis, Leontii, alterius Iohannis, atque aliorum; qui cùm eo in fidei causâ Romam missi erant. Ac Fulgentius suo & quatuordecim episcoporum nomine, Diaconi & collegarum fidem comprobavit, suique omnium sententiam pleniùs explicuit. P. Diaconus disertim Faustum damnat his verbis cap. VIII. *Quorum omnium sanctorum patrum imbuti doctrinis, anathematizamus Pelagium & Cælestium, simulque etiam Iulianum Eclanensem, & qui illis similia sapiunt: præcipuè libros Fausti, Gallitarum episcopi, qui de monasterio Lirinensi profectus est, quos contra prædestinationis sententiam scriptos esse non dubium est. In quibus non solùm contra horum omnium sanctorum patrum, verùm etiam contra ipsius Apostoli contradictionem veniens, humano labori subjungit gratiæ adjutorium; atque totam omnino Christi evacuans gratiam, antiquos sanctos non eâ gratiâ, quâ & nos,*

nos, secundùm quod docet beatissimus Petrus Apostolus, sed naturæ possibilitate, salvatos impiè profitetur.

CAP. XXIII.

De Maxentio.

EIsdem temporibus vixit Iohannes Maxentius, qui adversus Faustum epistolam scripsit ad Hormisdam Papam, quam cum aliis ejus opusculis primus in lucem ante seculum propè reduxit Io. Cochlæus. Hoc ex Maxentio de Fausti erroribus judicare nos jubet Cæsar Baronius [a], ac Cardinalis quoque Bellarminus [b] ait, VIDERI in refutandis quidem Nestorianis inclinare ad Eutychianos, sed egregiè Faustum ac Pelagianos refellere. Operæ verò est considerare, ut nec usquequaque hac in caussâ convenerit Maxentio & Hormisdæ. Sed de eo commodiùs agemus, cùm de Episcopis Vrbis dicendum erit. Ecclesiasticæ historiæ scriptores Centur. VI. cap. X. arbitrantur hunc esse Maxentium abbatem Pictaviensem; de quo Gregorius Turonensis historiæ lib. II. cap. XXXVII. Sanè ætas non repugnat: tamen illud scrupulum injicit, quòd Maxentius noster vixit Constantinopoli (quam ipse [c] *regiam urbem* appellat) atque ibi legatis Romani episcopi libellum fidei suæ obtulit. Dicat aliquis, uti Cassianus Scytha, civis ac diaconus Constantinopolitanus, postea Massiliæ presbyter fuit, atque ibi duo cœnobia extruxit; ita Maxentium ex monacho Constantinopolitanum factum esse abbatem Pictaviensem. Sed huic sententiæ obstat, quòd historia ea de abbate Maxentio, quam Turonensis narrat, accidit anno IↃXI, quo Clodoveus contra Alaricum bellum gessit: at Germanus, Capuæ episcopus, aliique legati Episcopi Romani (quos in inscriptione libelli sui nominat Hormisdas) undecim demùm pòst annis Constantinopolim venerunt. Verisimile autem non est eum, qui se reclusisse in monasterio hoc dicitur à Turonensi, inde post exisse Constantinopolim. Quare assentimus doctissimo Iosiæ Simlero, qui [d] Maxentium hunc nostrum alium ab illo abbate esse arbitratur. Imò cum eodem ne quidem pro certo habemus, an vel monachus fuerit. Nam quòd hoc inde colligeret Cochlæus, quia servum Dei se vocârit; planè infirmum est; cùm titulus iste omnibus Ecclesiarum ministris conveniat.

[a] *In 6. Annal. p. 449. edit. Moreti.*
[b] *In catal. script. Eccles.*
[c] *In defensione monachorum Scytharum.*
[d] *Simlerus in annotat. ad Maxentii libros, quos addidit scriptis veterum de unâ personâ & duabus in Christo naturis.*

CAP. XXIV.

De Cæsario Arelatensi.

ET horum quidem scripta de Pelagianâ aut Semipelagianâ causâ habemus. Præter quos alii iisdem temporibus erant, quorum libri interciderunt. Hos inter fuisse putamus Cæsarium Arelatensem: quod eo verisimile fit nobis, quia post divulgatum à Fausto librum de gratiâ & libero arbitrio (uti planum fiet ex iis, quæ dicemus de concilio Arausicano secundo) ediderit suum de eopse argumento. Meminit ejus Honorius Augustodunensis, & ante eum Gennadius; qui addit, Felicem Papam Cæsarii libro suam præmisisse epistolam, quâ eum Catholicis commendaret. Id eo factum putamus, quia antea Faustus itidem libro suo præfixisset, cùm Arelatensium PP. subscriptionem, tum epistolam ad synodum Lugdunensem; ac præterea in epistolâ ad Leontium dixisset, scribendi onus à Lugdunensi conventu impositum sibi esse. Ne igitur Faustus illuderet incautis, utile fuit Cæsarii librum Romani episcopi auctoritate comprobari.

CAP. XXV.

De Avito & Ioanne presbytero.

SEd utcumque de Cæsario est; de Avito Viennensi episcopo, & Ioanne, Antiocheno presbytero, dubitare non sinit Ado Viennensis, cùm in Chronicis scribit: *Faustus ex Abbate Lirinensis monasterii apud Regium Galliæ episcopus factus, Pelagianum dogma destruere conatus, in errorem labitur: unde qui ejus sensus in hac parte catholicos prædicant, (sicuti Gennadius de Illustribus viris scribens) omnino errant. Ita enim liberum arbitrium tam Augustinus, quàm ceteri Catholici, in Ecclesiâ Dei docent, ut illuminatio, virtus, & salus, illi à Christo, & per Christum, & cum Christo sit: Faustus verò iste ita liberum Christianum arbitrium docere conatur, ut illuminatio ejus, virtus & salus, non a Christo, sed naturâ sit. Contra hunc scribit lucidissimâ fide beatissimus Avitus, Viennensis episcopus, ejus redarguens errorem. Similiter & Ioannes, vir eruditus, Antiochenus presbyter.* Hactenus Ado. Quando Avitus vixerit, inde cognoscimus, quòd Hormisdæ ad eum epistolam habemus. De Ioannis Antiocheni ætate indicio est, quòd ejus meminit Gennadius inter Eccle-

Ecclesiasticos scriptores. Quare hi quidem Fausti ipsius temporibus vixerunt.

CAP. XXVI.

De Davide Menevienſi, Daniele Arvonio, Hildephonſo, Bedâ, Anſelmo, Dubricio Gainio, Bernardo Claravallenſi, Honorio, & Thomâ Bravardino.

NEc verò patroni divinæ gratiæ post eos defuerunt. Sed quia jam annum excessimus quingentesimum, & post ea tempora magis & magis obscurari veritas cœpit, proximis seculis non diu insistemus, sed contenti erimus monstrare, etiam iis temporibus aliquos fuisse, qui, cùm hæresis Pelagiana radicitus evelli non posset, sed sobole densâ subinde pullularet, profanum errorem magnis viribus evellere mentibus conarentur. Eos inter fuisse dicitur David Meneviensis, quem alia inter etiam contra Pelagianos scripsisse, ac anno Dom. IↃXL. sub rege Arturo obiisse ait Balæus scriptorum Britanniæ cent. I. cap. LV. Idem cap. LIX. contra Pelagianos ait scripsisse Danielem Arvonium, circa annum IↃL. Vortigorio in Britanniâ regnante. Commendatur etiam eos inter opera Hildephonsi Archiepiscopi Toletani, qui anno vixit IↃCLX. De quo sic Io. Magnus Archiepiscopus Vpsalensis lib. XVI. hist. Gothorum & Sueonum, cap. XXI. *Cujus tempore duæ hæreses, Pelagiana & Elvidiana, ex Galliis in Hispanias irrumpentes, maximam Hispaniarum partem corruperunt & à rectâ fide abduxerunt. Quarum assertoribus Hildephonsus sese tam viriliter opposuit, ut publicâ disputatione, petitis ex sacrâ scripturâ evidentissimis argumentis, convinceret eos esse intolerabiles fidei Christianæ inimicos, atque ob eam perfidiam eos quantocius extra Hispanias ejici mandavit.* Verisimile autem est multa adversus Pelagium dixisse libro *De imbecillitate propriâ.* Item *Annotationibus actionis divinæ.* Item *Annotationum in sacramentis.* Et *de cognitione baptismi.* Quæ ab eo scripta esse author est Tritthemius. Sed in manus nostras nondum pervenerunt. Anno autem IↃCCX. Beda presbyter eruditam atque uberem in Cantica præfationem edidit, quam de Gratiâ Christi adversus Iulianum inscripsit. Circa annum CIↃC Anselmus Cantuariensis Archiepicopus scripsit *De concordiâ gratiæ & liberi arbitrii.* Anno CIↃCXX. Dubricius Gainius Vagensis contra Pelagianos scripsit librum unum; ut ex Capravo scripsit Balæus cent. I. scriptorum Britanniæ, cap. LI.

 Anno

Anno cIↄc xxx Bernardus Abbas Claræ vallensis librum vulgavit de gratiâ & libero arbitrio, qui nostro præconio non indiget, cùm in deliciis esse omnibus soleat, qui Catholicam sententiam sequuntur. Anno etiam cIↄcc xx Honorius, Augustodunensis Ecclesiæ presbyter dialogum scripsit, cujus titulus INEVITABILE, sive De prædestinatione & libero arbitrio. Ejus mentionem facit Tritthemius, non item Bellarminus in Ecclesiasticorum scriptorum catalogo. Primus autem Georgius Cassander è latebris prodire foras jussit anno cIↄIↄLII, suaque eum de Pelagianis & Semipelagianis præfatione decoravit, sane luculentâ, & ipsi Honorii libello neutiquam posthabendâ; quippe qui judicio nostro plerisque locis redoleat opinionem eorum, qui Prædestinati dicuntur; adeò ut vir emunctæ naris, Georgius Cassander, necesse habuerit commonere, *siquid durius dictum occurrat, id aut commodâ interpretatione sublevandum, aut temporum condicioni condonandum*. Nil opus est in ipsa libelli penetralia recurramus. Statim se in ipsâ prodit epistolâ. *Qui*, inquit, *in loco contumeliæ demergentur, eò* MAGIS *secundùm occulta & incomprehensibilia Dei judicia, quàm secundùm merita, quæ infantibus nulla sunt, retrudentur. Tamen, quia per liberum arbitrium malum eligentes, hoc toto corde usque in finem operando dilexerunt, pro diversis meritis diversas pœnas hæreditabunt. Et quia hæc omnia non ita evenire est impossibile, nomen huic libello inditur* INEVITABILE. Quomodo, puto, nunquam locutus esset Augustinus. Scriptor quoque libelli hujus (quem Augustodunensem Honorium esse persuadere mihi vix possem, nisi dictio illius libro De imagine mundi uti & Gemmâ animæ, ab hac non abluderet) adeò putidè ὁμοιοτέλευτα ubique consectatur, ut planè stolidam ejus dictionem esse, negare possit nemo, qui non ipse sit de Marrucinorum grege. Sed hoc temporibus demus, quibus vixit. Et hæc de Honorio. Denique circa annum cIↄccc xxx, Pelagianismo inter Scholasticos longè latéque regnante, adversus Pelagium insurrexit acutissimus Thomas Bradwardinus, sive (ut vulgo vocant) Bravardinus; quem Raphaëlis Volaterrani & Pici Mirandulani testimonio egregium fuisse theologum scribit Balæus scriptorum Britannicorum cent. V, cap. LXXXVII. De eo sic scribit Georgius epistolâ ad Hermannum à Baucheim, quam dicto Honorii libello præmisit: *Aliquot pòst seculis, cùm rursus simplicitatem & sinceritatem fidei orthodoxæ nimium & præposterum philosophiæ studium conspurcare & obscurare cœpisset, ac, sententiâ illâ superiorum*

*rum patrum paulatim evanescente, Pelagianus error occultè convalesceret; veritatis caussam, jam propemodum desertam, Thomas Bravardinus suscepit: quem ordo scholasticorum doctorem profundum cognominavit. Hujus opus insigne vidi * Romæ in Bibliothecâ Vaticanâ, cui titulus erat, Summa doctoris profundi, Thomæ Bravardini, de caussis Dei contra Pelagianos, & de virtute Dei, caussa caussarum. Quod tamen opus in Galliis extare non dubium est, cùm Gerson, Parisiensis Cancellarius, nonnullis in locis ad Summam Bravardini, tanquam ad notum & publicum auctorem, remittat. Eundem non uno in loco testem adhibet Gregorius Ariminensis †: qui tamen cùm nondum, quod sciam, typis sit editus, pauca quædam ex ejus præfatione, ex quibus tanquam leonem ex unguibus, quod aiunt, subjiciam.* ECCE ENIM, *quod non nisi tactus dolore cordis refero, sicut olim contra unum Dei prophetam octingenti & quinquaginta prophetæ Baal & similes sunt reperti, quibus & innumerabilis populus adhærebat: ita & hodie in hac caussâ quot, ô Domine, hodie cum Pelagio pro libero arbitrio contra gratuitam gratiam tuam pugnant, & contra Paulum, pugilem gratiæ specialem. Exurge ergò, Domine, sustine, protege, robora, consolare: scis enim, quòd nusquam virtute mei, sed tuâ confisus, tantillus aggredior tantam caussam,* &c. Scriptor iste, qui in βιβλιοτάφοις delituit tot annos, tanquam ab Orcino retractus thesauro, anno hoc cIↃ IↃc XVIII in Angliâ, jussu Reverendissimi Georgii Abbot Archiepiscopi Cantuariensis, editus est in lucem. Bradwardinus nonnihil ab Augustino recessit & ad Stoicos propius accessit: & fortasse eo respexerit Balæus scriptorum Britannicorum cent. V, cap. LXXXV. ubi ait eum *profanarum artium disciplinis, Stoicorum more, omne studium dedisse.* Operæ etiam est considerare, quod idem ait inibi; *Cum Ioanne Baconthorphio, Parisiis olim reverso, magnam de præscientiâ ac prædestinatione concertationem habuit, eique tandem in omnibus consensit, ut idem Iohannes in IV. sentent. dist. I. quæst. IV. demonstrat.* Obiit Bradwardinus episcopus Cantuariensis anno Christi cIↃccc XLVIII, vel proximo. Vide quæ de eo Balæus scriptorum Britannicorum cent. V, cap. LXXXVIII: & quæ suo de Præsulibus Angliæ commentario scripsit Franciscus Godwinus, Episcopus Landavensis: & imprimis quæ fusè de eo persequitur Henricus Savilius præfat. in opera Bradwardini. Etiam circa annum cIↃc LXXX. de Prædestinatione, item de Libero arbitrio scripsit Gilbertus de Semphringham, teste Balæo Centurâ III. scriptorum Britann. cap. XXV. Sed cujusmodi ea fuerint, divinare non possum. Quemadmodum neque de iis quæ circa annum cIↃ cc XX. de prædestinatione

* Etiam Balæus scriptor. Britannicorum centuriâ 5. cap. 87. scribit; *Summa ejus Romæ in Vaticanâ Pontificiis bibliothecâ extare perhibetur.*

† *vide eum lib. 2. sentent. dist. 26. 27. 28.*

tione & præscientiâ scripsit Ioannes Ægidius, sive de sancto Ægidio; ut idem Balæus testatur ejusdem centuriæ cap. LXXXIV. Item neque de libris Roberti Grossetesti sive Capitonis, doctissimi & πολυγραφωτάτε præsulis Lincolniensis, quem inter alia multa de peccato originali, item de libero arbitrio, item de gratiâ Dei circa annum cIↃcc LII scripsisse idem refert centur. IV, cap. XVIII. Etiam Guiljelmus Ockam de prædestinatione librum edidit circa annum cIↃccc XXX, eodem teste cent. V, cap. XVIII. Item Robertus Holcot, qui scripsit de prædestinatione & præscientiâ, teste eodem cap. LXXXIV. ejusdem centuriæ. Item annò circiter cIↃccc LXXX. de prædestinatione scripsit Vtredus Bolton, teste eodem centur. VI, cap. LIII.

CAP. XXVII.

De Innocentio.

IVdicium horunce Ecclesiæ doctorum, Romani episcopi comprobarunt: de quibus nunc seorsim agemus, partim ob præcellentem Vrbici episcopatus dignitatem, partim quòd eorum decreta non unius fuerint episcopi, sed insimul cleri Romani. Quibus de caussis cernere est, judicium eorum non rarò ab antiquis ipsis æquiparari synodis particularibus, ab aliquibus etiam præferri.

Primus Episcoporum Vrbis, qui Pelagio se opposuerit, vel adversari etiam potuerit, Innocentius fuit; cujus tempore hæresis ea exorta est. Exstant hujus Innocentii adversus Pelagium literæ triplices. Primæ, ad patres concilii Carthaginensis: alteræ, ad eos, qui Milevitano concilio interfuerunt: tertiæ, ad Aurelium, Alypium, Augustinum, Euodium & Possidium. An verò epistolæ istæ tanto sint dignæ antistite: contendere cum quoquam nolumus. Negabat sanè id magnus Desiderius. Et Cælestiani, quòd se eas eludere, suamque in sententiam detorquere posse putarent, subscribere iis velle se dicebant; qui tamen Africanorum conciliorum autoritatem defugiebant, & damnare ea recusabant, quæ docuissent prius.

CAP. XXVIII.

De Zosimo.

SVccessit Innocentio Zosimus: qui adversus Pelagianos epistolam scripsit ad universi orbis episcopos. Hæc temporum injuriâ periit: sed quædam ex eâ excerpta legere est apud Augustinum epist. CLVII. ad Optatum. Alterum item, tertiumque ejus fragmentum (nisi plures fortasse epistolas ad eosdem misit) apud Cælestinum habemus epist. ad Gallos cap. VIII. & IX. ubi etiam testatur, quantopere eam prædicarint episcopi Africani. Etiam unum fragmentorum horunce citat Prosper adversus Collatorem cap. X. Meminit quoque ejus Zosimi epistolæ Augustinus ep. XLVII. ad Valentinum & fratres, his verbis: *Quod scriptum est ad papam Innocentium Romanæ urbis episcopum, de concilio provinciæ Carthaginensis, & de concilio Numidiæ, & aliquanto diligentius à quinque episcopis, & quæ ipse ad tria ista rescripsit: item quod Papæ Zosimo de Africano concilio scriptum est, ejusque rescriptum ad universos totius orbis episcopos: & quod posteriori concilio plenario totius Africæ contra ipsum errorem breviter constituimus.* Vnde etiam cognoscimus, epistolam eam scriptam esse inter particulare illud & universale Africæ concilium, quod Zosimi tempore habitum est. Vt enim Augustinus hîc temporis non habeat rationem, persuadere nobis non possumus.

Quamquam verò de Catholico dogmate idem Zosimi judicium semper fuit, tamen, de doctoribus ipsis, Pelagio, inquam, Cælestioque, aliter atque aliter judicasse, est dicendus; si genuinæ Zosimi sunt ad Africanos patres epistolæ, quas è bibliothecâ Vaticanâ primus divulgavit Cæsar Baronius. Nam Herotem (quem Prosper in Chronicis virum sanctum vocat, ac quamvis innocentem & nullis insimulationibus noxium, à populo, Arelatensi episcopatu exutum, & oppido pulsum ait) traducit hic scriptor, tanquam turbinem Ecclesiæ, pestem, tyrannum & cædis patronum: etiam eum à se sacerdotali loco & omni communione submotum addit. Præterea in Africanos patres acriter invehitur, quòd delationibus Herotis, & Lazari facilè nimis aures commodassent, inque damnando eum præcipiti nimis judicio usi essent. Inter alia *, *Non decet*, inquit, *Episcopalem auctoritatem, & præcipuè prudentiam vestram ad levium susurrorum scripta pendere. Ecce Pelagius Cælestiusque Apostolicæ sedi* * *Zosim. epist.* 4.

in literis suis & confessionibus suis præstò sunt. Vbi Heros? ubi Lazarus? erubescenda factis & damnationibus nomina. Vbi illi adolescentes, Timasius & Iacobus? Et circa epist. finem: *Sit vobis gaudium, eos, quos falsi judices* (leg. indices, cum Herotem & Lazarum signet) *criminabantur, agnoscere à nostro corpore & Catholicâ veritate nunquam fuisse divulsos.* Idem alteris ad eos literis: *Quare intra secundum mensem aut veniant, qui præsentem redarguant, aliter sentire, quàm libellis & confessione contexuit; aut nihil, post hæc tam aperta & manifesta quæ prodidit, dubii sanctitas vestra resedisse agnoscat.* Non obscurè significat, Cælestium videri Catholicum, injustéque Africanis conciliis damnatum, eoque in judicio perstare se velle ait, usque dum criminatores ejus, Heros ac Lazarus, Romam venerint, Cælestiumque certioribus indiciis hæresios convicerint. Sed negant viri eruditi, Zosimum hæc unquam scripsisse. Quamobrem verò? Primùm, inquiunt, quis Zosimum credat, inconsultis Afris, absoluturum fuisse eum, quem tribus jam Africæ conciliis sciret condemnatum? Mihi verò, Apiarii caussam cogitanti, nihil Zosimus, præcox Hildebrandulus, ut eum jure Casaubonus * appellat, ab ingenio & moribus suis alienum fecisse videtur. Nam idem Apiarium presbyterum, qui ab Vrbano, episcopo Sicensi, excommunicatus erat, communioni reddidit, ignaris & inconsultis episcopis Africanis. At Apiario nihil fuisse sceleratius, concilium Africanum, cùm ejus caussam postea cognosceret, compertissimis indiciis deprehendit. Nam & ipse, partim testibus convictus, partim conscientiâ adactus, nefandas turpitudines coram concilio confessus fuit. Vnde patres ejusce synodi sic ad Cælestinum scribunt: *Tanta ac tam immania flagitia decursus nostri concilii examen invenit, ut patrocinium potius, quàm judicium; defensoris magis operam, quam disceptatoris justitiam sperarent.* Et mox: *Tandem de omnibus incredibilibus opprobriis ultroneus se ipse convicit, atque ipsam quoque nostram spem, quâ eum & credebamus & optabamus de tam pudendis maculis posse purgari, convertit in gemitus.* Nec satis visum est Zosimo, si istius Apiarii caussam susciperet cognoscendam, cognitamque probaret; sed etiam Faustinum, Potentinum episcopum, & Philippum atque Asellum presbyteros in Africam misit, partim ut Apiarii caussam defenderent, & excommunicari Vrbanum juberent, nisi, quæ corrigenda visa essent, corrigeret; partim ut annunciarent concilio Africano, tantam esse Romani episcopi supra omnes autoritatem, ut ad eum undique possit appellari, ipseque legatos à latere in Africam

* *Exercit. 15. ad annales Eccles. p. 420. edit. Angl.*

Africam mittendi jus habeat, qui Afrorum caussas cognoscant. Hanc tantam Romanæ sedis potestatem, ipsius Nicæni concilii autoritate sancitam contendebat. Vnde gravis ac diutina illa trium Pontificum, Zosimi, Bonifacii, & Cælestini temporibus, inter Africanos Patres & Vrbis episcopum oborta controversia fuit de canone concilii Nicæni pro appellationibus transmarinis citato à Papâ Romano, nec in Afrorum codd. invento; quorum fidem postea consulti super hac re authentici Orientis libri comprobarunt. Fortasse autem non injucundum, neque inutile erit, si ex Africanorum Patrum ad Cælestinum literis aliqua adscribamus, ut inde nobilis historia, & præsenti etiam instituto inserviens, pleniùs certiúsque cognoscatur. *Præfato*, inquiunt, *debitæ salutationis officio, impendiò deprecamur, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis: nec à nobis excommunicatos in communionem ultrà velitis recipere: quia hoc etiam Nicæno concilio definitum facilè advertet venerabilitas tua. Nam etsi de inferioribus clericis vel laicis videtur ibi præcaveri; quanto magis hoc de episcopis voluit observari, ne in suâ provinciâ communione suspensi à tuâ sanctitate vel festinatò, vel præproperè, vel indebitè videantur communioni restitui. Presbyterorum quoque & sequentium clericorum improba refugia, sicut te dignum est, repellat sanctitas tua: quia & nulla Patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africanæ, & decreta Nicæna sive inferioris gradus clericos, sive ipsos episcopos suis metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissimè enim justissiméque providerunt, quæcunque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda; nec unicuique provinciæ gratiam sancti spiritus defuturam, quâ æquitas à Christi sacerdotibus & prudenter videatur, & constantissimè teneatur: maximè, quia unicuique concessum est, si judicio offensus fuerit cognitorum, ad concilia suæ provinciæ, vel etiam universale provocare. Aut quomodo ipsum transmarinum judicium ratum erit, ad quod testium necessariæ personæ, vel propter sexus, vel propter senectutis infirmitatem, vel multis aliis intercurrentibus impedimentis, adduci non poterunt? Nam, ut aliqui tanquam à tuæ sanctitatis latere mittantur, nullâ invenimus patrum synodo constitutum. Quia illud quod pridem per eundem coëpiscopum nostrum Faustinum, tanquam ex parte Nicæni concilii exinde transmisistis, in conciliis verioribus, quæ accipiuntur, Nicææ à sancto Cyrillo, coëpiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesiæ, & à venerabili Attico, Constantinopolitano antistite, ex authentico missis; quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum & Marcellum subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa sunt, venerabilis memoriæ Bonifacio episcopo transmissa sunt; in quibus tale aliquid*

quid non potuimus reperire. Executores etiam clericos vestros quibusque potentibus nolite mittere: nolite concendere, ne furiosum typhum seculi in ecclesiam Christi, quæ lucem simplicitatis & humilitatis diem Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere. Nam de fratre nostro Faustino (amoto jam pro suis nefandis nequitiis de Christi ecclesiâ dolendo Apiario) securi sumus, quòd eum (probitate ac moderatione tuæ sanctitatis salvâ) fraterna caritas ulterius in Africa minimè sustinere patiatur.

Hactenus Africani concilii Patres: liberè illi quidem, ut tales & tantos viros decebat, sed tamen ita ut in castigatione illâ undique reluceat simplicitas prudens & prudentia simplex. Sciebant, scelestum Apiarium à Zosimo esse absolutum; etiam jussisse, ut à Synodo reciperetur, ac Vrbanus, si obstare vellet, excommunicaretur. Num eo dicunt, quòd fortasse in animo habebant, Romam per eum factam esse asylum facinorosorum? Videbant, Zosimum jus sibi arrogasse legatos à latere in Africam mittendi, qui episcopales caussas cognoscerent. An eo apertè exprobrant, quòd in coëpiscopos tyrannidem affectasset? Deprehenderant, canonem, quem pro sua in episcopos omnes potestate adduxerat, nec in ipsis authenticis Nicæni concilii codd. inveniri. Num eo dicunt, Oecumenici concilii * canones adulterasse? Nihil verò horum, si verba spectemus: quod Ecclesiarum paci datum, & Romani episcopi reverentiâ factum esse intelligimus. sin rem potius quàm verba consideremus, quid horum non dicunt? Porrò quem in Apiarii patrocinio turpiter adeò se dedisse cognoscimus, quid, quæso, est, cur, meliora multò in Cælestii caussa sibi proposuisse, persuadeamus nobis? Verum enimverò, inquiunt, hoc saltem negari nequit, ista quæ literis Zosimo tributis continentur, planè pugnare istis, quæ de Zosimo ab Augustino dicuntur: quod si est, nisi, frontem perfricantes, Augustini fidem in dubium vocare volumus, nonne fateri cogemur, literas istas Zosimi esse non posse? Sed non cogitant illi, longè se aliter gessisse Zosimum, cùm Cælestius primùm ad episcopum Romanum appellasset; longè autem aliter, postquam, Africanorum Patrum literis prudentior factus, quàm difficilem cepisset provinciam, cum animo suo cogitare cœpit. Quid ab eo primùm in Cælestii caussa actum sit, dissimulandum Augustinus putavit, quòd satius videretur hoc ulcus non tangere: vel si ad priora Zosimi acta Cælestiani provocarent, non aliud respondere volebat, quàm, utcumque se illa haberent, istud probari non posse, Zosimum negasse unquam

** Ei, quod de Sardicensi concilio objectant Pontificii, quasi illud œcumenicum sit, & Nicæni appendex, eoque Zosimus latè acceperit vocem Nicæni, ut Sardicense comprehendat: vide quid paucis respondeat Casaubonus ad annal. Eccles. Exercit. XVI. num. CLI. p. 763.*

quam

quam originale peccatum, quod faceret Cælestius. Audiamus eum ad Bonifacium lib. II. cap. III. *Zosimus hoc tenendum esse, quod isti de parvulis sentiunt, nunquam dixit, nusquam scripsit.* Et aliquanto antè: *Quænam tandem epistola venerandæ memoriæ papæ Zosimi, quæ interlocutio reperitur, ubi præceperit credi oportere, sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci? Nusquam hoc dixit, nusquam conscripsit.* Atqui ejus neque Cælestiani Zosimum arguebant; sed objectabant, quòd hominem dixerit hæreticum, quem priùs pronunciarat Catholicum. Verùm, inquiunt, cui verisimile fiat, eum pro Catholico habuisse, cujus in libello, teste Augustino, peccatum originale negaretur? At sciant, Cælestium paratum fuisse Innocentii literis subscribere, & quamquam originalem culpam non agnosceret, minimè tamen illud assertionem, sed dubitationem haberi voluisse; cæterùm, quicquid Romana damnaret ecclesia, pariter se damnaturum promisisse. Hæc enim de eo Augustinus ipse testatur lib. II. ad Bonifac. cap. III. & lib. II. de peccat. origin. cap. VI. & VII. Sed operæ pretium fuerit, si aliqua ex priori loco adscribamus, ut pareat, jamdudum Augustinum ad objectamen istud respondisse. *Cum*, inquit, *hoc Cælestius in suo libello posuisset inter illa, de quibus se adhuc dubitare & instrui velle confessus est, in homine acerrimi ingenii voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est. Et propterea libellus ejus Catholicus dictus est, quia & hoc Catholicæ mentis, siqua forte aliter sapit quàm veritas exigit, non ea certissimè definire, sed detecta ac demonstrata respuere.* Lolio victitare credibile est, quisquis non videt, ut sudet magnus antistes, quò strumam Zosimi διβάφῳ vestiat & occultet. Quid enim aliud quàm σοφὸν φάρμακον est, quod adfert, ut Papa libellum non Catholicum rectè Catholicum judicasse videatur? At ipse Augustinus cum totâ synodo pro hæretico habuit. Nam Patres concilii Africani (*cui dux Aurelius ingeniumque Augustinus erat*, Prospero teste *) in epistolâ ad Zosimum, quemadmodum ibidem Augustinus subjicit, disertim scribunt, *non sufficere quòd* (Cælestius) *se generaliter episcopi* (Innocentii) *literis consentire fatebatur, sed aperte eum debere anathematizare, quæ* IN LIBELLO SVO PRAVA *posuerat, ne, si id non fecisset, multi parum intelligentes, in libello ejus illa* FIDEI VENENA A SEDE APOSTOLICA CREDERENT APPROBATA, *propterea quòd* AB EA DICTVM ERAT, EVM LIBELLVM ESSE CATHOLICVM. Stultum igitur sit dubitare, quin Zosimus, antè acceptas Africanorum patrum literas, multum Cælestio faverit. Nunc

* *Carm. de Ingratis.*

ut post eas redditas in hac caussâ se gesserit, audiamus ex eodem Augustino, qui ibidem subdit: TUNC *Cælestii præsentiam poposcit, ut* CERTIS AC DILUCIDIS RESPONSIS, *vel astutia hominis, vel correctio dilucesceret, & nulli ambigua remaneret.* Quid tum Cælestius? Adjungit hoc Augustinus istis verbis: *Se subtraxit & negavit examini.* Ita factum, ut Zosimus, cùm tuendi Cælestii rationem videret nullam, nec sanandi spes reliqua esset, unà eum cum Africanis patribus condemnarit, literis etiam ad orbis universi episcopos datis, quibus judicii hujus eos faceret certiores. Unde Prosper libro adversus Collatorem cap. XLI: *Africanorum conciliorum decretis sententiæ suæ robur adnexuit, & ad impiorum truncationem, gladio Petri, dextras omnium armavit antistitum.* Et in Chronico ad annum CCCCXIX: *Concilio apud Carthaginem habito* CCXIV *episcoporum, ad Papam Zosimum synodalia decreta perlata; quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.* Alphonsus Ciacconius lib. I. de vitis & gestis pontificum in vita Innocentii citat hæc verba ex Augustini libro II. cap. L. Retractat. *Posteaquam Pelagiana hæresis cum suis erroribus ab Episcopis Ecclesiæ Romanæ, prius Innocentio, deinde Zosimo, cooperantibus Consulum Romanorum litteris, convicta atque damnata est.* Sed apud Augustinum legitur: *Posteaquam Pelagiana hæresis cum suis autoribus ab episcopis ecclesiæ Romanæ, priùs Innocentio, deinde Zosimo, cooperantibus conciliorum Africanorum literis, convicta atque damnata est.* Hoc desultorium Zosimi judicium Cælestianos habebat pessimè; qui prævaricatum aiebant regiæ jussionis metu. Augustinus, cui palliare omnia animus erat, prævaricatum negat, quia ab Innocentii, decessoris sui, judicio non recesserit. Verùm etiam Cælestius Innocentii literis subscribere paratus erat. Illud quidem quærebatur, non an ab Innocentio, sed an à seipso Zosimus recessisset. Cùm hoc in totum negari non posset, respondet, illum primùm leniùs egisse cum Cælestio, *quo, velut phreneticus, leniter requiesceret, tanquam leniter fotus.* Ita scribit lib. de peccato orig. cap. VII. Similiter lib. II. ad Bonifac. cap. III: *Quicquid lenius actum est cum Cælestio, servatâ duntaxat antiquissima & robustissimæ fidei firmitate, correctionis fuit clementissima suasio, non approbatio exitiosissima pravitatis. Et quòd ab eodem sacerdote postea Cælestius & Pelagius repetitâ auctoritate damnati sunt, paullulum intermissa, jam necessariò proferendæ ratio severitatis fuit; non prævaricatio prius cognitæ, vel nova cognitio veritatis.* Quod verò Augustinus lib. II. de peccato orig. cap. VII. ait, illum Cælestio, *interposito duorum mensium tempore, donec*

nec rescriberetur ex Africâ, sub quadam medicinalis scientiæ lenitate concessisse: hoc si de eo tempore dictum putemus, quo Zosimus Cælestium habuit pro Catholico, profectò ad vivum resecare minimè oportet, sed reponendum est inter σοφὰ φάρμακα Augustini. Vel intelligi debet de temporibus illis, postquam jam Zosimus unis & alteris Africanorum patrum literis erat edoctus, quàm duram provinciam suscepisset.

CAP. XXIX.

De Bonifacio.

ZOsimus, ut episcopatus, ita Pelagii oppugnandi lampada tradidit Bonifacio. Qui nihil quidem adversus Pelagium scripsit: sed tamen postulato ejus duabus Pelagianorum epistolis libris IV respondit Augustinus. Atque hoc eum nomine commendat B. Prosper adversus Collat. cap. XLI: *Sanctæ*, inquit, *memoriæ Bonifacius, cùm esset doctissimus, adversus libros tamen Pelagianorum beati Augustini responsa poscebat.*

CAP. XXX.

De Cælestino.

BOnifacio successit Cælestinus: quem malè vulgo cum Cælestio confundunt, etiam Genebrardus Chronographiæ lib. III. * *Pag. 441.
Hujus Pontificis tempore propè erat profligatum Pelagianum dogma; ita ut paullum tum interquieverit Ecclesia Dei. Verba sunt ipsius Cælestini epistolâ ad Nestorium: Ἐφ' ἡμέρας τινὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν μετὰ τὸ ἀνόσιον καὶ πολλάκις κατακριθὲν δόγμα Πελαγίου καὶ Κελεστίου, ἡ καθολικὴ πίστις εἰρήνευσεν. *Aliquot vitæ nostræ diebus, post impium illud ac sæpè condemnatum Pelagii & Cælestii dogma, Catholica fides pacem obtinuit.* Ejusdem de peccato originali judicium ex iisdem literis cognoscimus: uti & inde discimus, Nestorium de eo rectè sensisse. Sic enim ad eum scribit: Ἀνέγνωμεν, ὅπως καλῶς πιστεύεις περὶ τῆς κατὰ γένεσιν ἁμαρτίας, καὶ ὅπως αὐτὴν τὴν φύσιν δεικνύεις εἶναι καταχρέω· καὶ τοῦτον δικαίως ἀποδιδόναι τὸ χρέος, ὃς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ χρεώστου κατάγεται. Hoc est; *Legimus, quòd de originis vitio rectè sentias, quódque naturam ipsam culpâ obstrictam non neges, & quod eum tandem exactum debitum justè persolvere doceas, qui à debitrice generatione ortum trahit.* Istis subjungit: Τί

μετ

μετὰ σοῦ ποιοῦσιν οἱ κατακριθέντες, ὅτι ταῦτα ἠρνήσαντο; οὐδέποτε ἀνυπόπτως τὰ ἐναντία ἑαυτοῖς συμφωνήσει. ἀλλὰ μὴν ἐξεβάλλοντο, εἰ καὶ σοὶ ὁμοίως ἀπήρεσκον. *Iam quid illis tecum negotii est, qui ideo damnati sunt, quod istæc inficiarentur? Sanè nunquam contraria citra suspicionem inter se coëunt. Quamobrem, si tibi perinde ac nobis displicuissent, jamdudum inde exacti forent.* Et post aliqua de Pelagianis sic loquitur: Κλαιέτωσαν οἱ ἄθλιοι ἐκπεπτωκότες τῆς κατὰ ἀνθρώπους ἐλπίδος. οἵτινες εἰς μόνην τὴν κοινωνίαν διὰ μετανοίας βοηθεῖσθαι ἠδύναντο. *Plorent miseri, ut qui, cùm humanâ spe propemodum exciderint, solo pœnitentiæ præsidio amissam communionem recuperare valeant.* Etiam quo loco Pelagianos habuerit, cognoscere est ex epistolâ ejus XIV. quæ est ad Clerum & pop. Constantinop. ubi de Cælestianis, quos Nestorio favisse ait, sic scribit *: *Adsuerunt inter alios, nec deseruerunt Cælestiani, iniquitatis operarii, quos Hymnidici nostri manifesta persequitur sententia: jamdudum quippe inimici Dei disperguntur & pereunt, qui operantur iniquitatem. sicut idem dicit, velut cibum panis plebem Dominicam devorabant. Habuit ergo secum sui magistros exitii: habuit hujusce rei perfectos tiro doctores. Nam separare difficile est, quos scelera sola junxerunt, quia majori ligantur glutino fœdera vitiorum.* Idem anno CCCCXXIX, hoc est superstite etiamnum Augustino, Germanum Antisiodorensem ad Pelagii hæresin delendam in Britanniam misit: quâ de re sic Prosper in Chronicis. *Agricola Pelagianus, Severiani Pelagiani episcopi filius, Ecclesias Britanniæ dogmatis sui insimulatione corrupit: sed adactione Palladii diaconi, papa Cælestinus Germanum, Antisiodorensem Episcopum, vice suâ mittit, ut, deturbatis hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigat.* Cujus etiam rei meminit adversus Collat. cap. ult. Item Beda lib. I. histor. Angl. c. XVII, Marianus Scotus, Sigebertus, alii. Balæus centuriâ I. scriptorum Britanniæ hunc Agricolam Pelagianum vocat Leporium Agricolam, & fuisse ait filium Severi Sulpitii, cujus historiam sacram habemus: sed Leporius ab eo omnino est diversus, de quo ultimo hujus libri capite dicemus. Nec Agricola Severi, sed Severiani filius fuit: quamquam & Severus Sulpitius, vel potiùs Sulpitius Severus (sic enim potiùs vocari debere rectè docuit Victor Giselinus †) in senectute à Pelagianis deceptus fuit, Gennadio teste, qui ut eum deceptum ita & correctum fuisse tradit. Sed quod Balæus ait in Britanniis sparsisse Pelagii virus, id nec assis faciendum. Ad Cælestium redeo. Is Prospero Hilarioque Romam è Galliâ profectis, ut in Gallicanæ Ecclesiæ dissidio, episcopi Vrbici autoritatem adversus Semipelagianos implorarent, episto-

* *Apud Baron. an. 432. n. 20. & T. 1. concil. Steph. Binn. p. 631.*

† *Præfat. in Sulpitii historiam sacram.*

epiſtolam brevem ad Gallos ſcripſit; cujus his verbis meminit Photius biblioth. cap. LIII. Ἔγραψε δὲ ὁ αὐτὸς τοῖς ἐν Γαλλίαις ἐπισκόποις περί τε τῆς τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου πίστεως, καὶ κατὰ τῶν ἀλαζονευομένων ἐπὶ τῇ τῆς αἱρέσεως ἐξουσίᾳ. Et cap. ſeq. Μετὰ μὲν τοί γε θάνατον τοῦ ἐν ἁγίοις Αὐγουστίνου ἤρξαντό τινες τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τὸ μὲν δυσσεβὲς κρατύνειν δόγμα, κακῶς δὲ λέγειν Αὐγουστῖνον καὶ διασύρειν, ὡς ἀναίρεσιν τοῦ αὐτεξουσίου εἰσηγησάμενον. ἀλλὰ καὶ Κελεστῖνος ὁ Ῥώμης, ὑπέρ τε θείου ἀνδρὸς, καὶ κατὰ τῶν ἀνακινούντων τὴν αἵρεσιν, τοῖς ἐγχωρείοις γράφων ἐπισκόποις, τὴν κινουμένην πλάνην ἔστησεν. Eam Cæleſtini epiſtolam nunc quoque habemus. nam, quin genuina ſit, dubitare non ſinit, quod in illâ invenire ea ſit, quæ exinde citant Proſper adverſus Collat. cap. XLII. & XLIII, & Vincentius Lirinenſis Commonitorii ſui cap. ult. Epiſtolæ ejus (quæ in hæc verba deſinit, *Dominus incolumes vos cuſtodiat fratres cariſſimi*) annexus eſt libellus: de cujus ſcriptore parum liquet. Non eſſe Cæleſtini, conciliorum collectores jamdiu monuerunt. Nam poſt illam Cæleſtini epiſtolam, in antiquis editt.[a] legere eſt: *Sequentia undecim capita videntur potius ab alio quodam interpoſita, quàm eſſe ipſius Cæleſtini Papæ.* Horum ſententiam duplici tibicine ſtatuminamus. Primùm, quòd ejuſce libelli non meminerit Cælestinus in literis ſuis: quod profectò facturus erat, ſi unà cum epiſtolâ undecim illa capita ad Gallos miſiſſet. Dicat aliquis, eſſe eum ipſum libellum, quem literis his ad Tuentium miſiſſe ſe ſcribit: *Super his*, inquit, *multa jam dicta ſunt eo tempore, quo ad fratris Tuentii dedimus ſcripta reſponſum.* Sed obſtat, quòd eâdem occaſione ſcriptus videtur, quâ epiſtola; nempe ad compeſcendos Auguſtini obtrectatores. Hoc non negabit, qui initium opuſculi ejus cum literis contulerit. Alterum argumentum, cur Cæleſtini eſſe non poſſit, hoc eſt, quod Innocentii & Zoſimi epiſtolas citet ſæpiùs, nec uſquam vel hunc deceſſorem, vel illum prædeceſſorem ſuum appellet: contrà quàm Romanis epiſcopis mos eſt, & Cæleſtinus ipſe in epiſtolâ facit his verbis, Auguſtinus *inter magiſtros optimos etiam antè à meis deceſſoribus habebatur.* Sanè hæc argumenta tanti apud me ſunt, ut Cæleſtino ἁπλῶς tribuere non auſim. At cujus ſit, ultrà diſquirendum. Proſperi credi, ſcribit Baronius ad annum CCCCXXII:[b] *Putantur*, inquit, *iſta capita eſſe Proſperi, qui, ut profiteri videtur, ea collegit ex decretis Romanorum pontificum, ſimulque conciliis Africanis.* Etiam in nuperâ Colonienſi[c] conciliorum editione, inter Cæleſtini literas, ac undecim illa capita, hæc verba inſeruntur: *Non videtur dubitandum, quin ſequentia ſint Proſperi.*

[a] *Quentelliorum anni* 1538. *&* 1551. *item Loveniana anni* 1555. *& aliis.*

[b] *Pag.* 617. *edit.* 2. *Moret.*

[c] *A.* 1606.

Tam sunt similia, & argumento & stylo, ejus scriptis. Libro certè contra Collatorem capita quædam attingit non dissimiliter atque hic leguntur. Nos unius esse Prosperi, spondere non audemus: sed tamen minimè dubitamus, quin vel Prosperi sint, vel Hilarii, vel eorum Galliæ sacerdotum, quorum suasu ad Cælestinum Prosper & Hilarius profecti erant: de quo anxiè non est laborandum, quia communi nomine scripta fuisse verisimile est. Quamquam verò hæc ita sunt, non tamen eos peccare arbitror, qui capita istæc, ut Cælestini, adducunt: quod nobis deinceps semper facere animus est: partim quia sic consuetudo hodie obtinet: partim quia olim id fecere Petrus Diaconus, & alii, qui in fidei caussâ Romam missi fuere circa annum quingentesimum, annis post Cælestinum circiter septuaginta. Hæc enim eorum sunt verba libello de Incarnatione & gratiâ Iesu Chr. cap. VIII. *His congrue beatissimus Cælestinus epistolâ ad Gallos datâ.* Citant deinde ex eo libello paginas binas. At parum verisimile est, tot eruditos viros, & qui propè adeo à Cælestini temporibus aberant, libellum cum pro Cælestinianis literis fuisse habituros, nisi jam tum Cælestini epistolæ, tanquam ejusdem scriptoris, subjungi soleret. Nempe credibile est, Prosperum Hilariumque libellum hunc Cælestino obtulisse, illum vero eum, ut Catholicum, comprobasse: postea verò Prosperum & alios Catholicos Gallos Cælestini literis munitum in vulgus emisisse. Ita quodammodo & Gallorum & Cælestini dici possit: illorum, quia scripserunt; hujus, quia autoritate suâ comprobarit. Nempe non multum absimili ratione, ac canones synodi Arausicanæ secundæ rectè synodo isti attribuuntur, etsi à papâ Romano, quemadmodum ipsi in proloquio testantur, fuerint transmissi. Quæ omnia eo etiam confirmantur, quòd Ecclesia Lugdunensis circa annum octingentesimum & quingentesimum, libro adversus Ioannem Erigenam Scotum, de octavo ejus capitulo dissertans, quædam ex nono libelli ejus capitulo
[a] *Col.* 1093. tanquam Cælestini [a] laudat. Rursum libro de tribus epistolis ge-
[b] *Col.* 1182. & 1198. mino loco [b] citat quædam, tanquam Cælestini verba, ex cap. duodecimo; ex quo ipso capite quædam, ut Cælestini, adducit libro,
[c] *Col.* 1214. qui inscribitur; Absolutio [c] quæstionis. Denique eidem adjudicat libro De tenendâ veritate scripturæ, responsione ad capitulum ter-
[d] *Col.* 1242. tium [d], ubi Cælestino tribuit verba cap. ultimi.

CAP. XXXI.

De Xysto[a] III.

A Cælestino accedamus ad Xystum III, ejus successorem: ex cujus ad Ioannem Antiochenum epist. fragmentum citat Vincentius Lirinensis. Etiam epistolam ejus ad omnes Orientales habemus Concil. T. I. duæ item aliæ sunt in tertiâ parte Concilii Ephesini, edit. Rom. Atque hæc quidem nemo abjudicat Xysto. Præterea ei tribuitur liber de divitiis: item epistola de malis doctoribus: item liber de castitate: quæ tria opuscula ex bibliothecâ Vaticanâ primus edidit & cardinali Sirleto dedicavit Iacobus Salvator Solanius. Extant tum seorsim Romæ & Antverpiæ excusa, tum T. 2. biblioth. PP. edit. 2. Agnoscit autem Solanius, in codice vetusto, quo usus est, non Xysto III. tribui, sed Xysto Papæ Martyri. Sed nec primi, nec secundi Xysti, quorum uterque Martyr fuit, esse possunt, cùm libro de Divitiis fateatur[b], *omnibus penè hominibus Christianis, ipsis etiam regibus ac potestatibus, Christi jugo colla subdentibus, tempora esse pacifica atque tranquilla; & ab omni persecutionum infestatione secura.* Et libro de Castitate mentionem facit hæresis Ioviniani: adversus quem B. Hieronymus scripsit. Hinc colligit Solanius, esse Xysti III. sub cujus nomine etiam ab eo sunt divulgata. Sed cujuscunque sint, Pelagiani alicujus fœtus censeri debent: quemadmodum agnoscunt Baronius in Annal. Eccles.[c] Bellarm. in script. Eccles.[d] & Alphonsus Ciacconius in Vitis Pontificum[e]. Atque illis tacentibus, libri ipsi clamant, cùm libro de divitiis doceat, non posse salvari locupletes atque opulentos, nisi pauperibus omnia sua erogent. Quod inter dogmata Pelagii fuisse, cognoscimus ex Hieronymi dial. I. adversus Pelag. Hilario epist. ad August. quæ est de quæstionibus in Siciliâ obortis, Augustino de gestis Palæstinis, item epistolâ ad Paulinum. Nec in cæteris scriptor ille minus se prodit. Nam epistolâ de malis doctoribus, operibus fidei, & judicio, cuncta sic libero tribuit arbitrio, ut gratiæ reliquum faciat nihil. Item libro de castitate illos irridet, qui eam Dei esse donum contendunt. Quamquam vero de Xysto III, etiamnum presbytero, *fama jactarit, inimicis Christianæ gratiæ eum favere:* tamen *primus anathema eis in populo frequentissimè pronunciavit, & literis Apostolicæ sedis, de illorum damnatione ad Africam missis, breves literas addidit, rigorem ad-*

[a] *Vulgo Sixto. Sed Alphonsus Ciacconius in vitis Pontificum de hoc Xysto loquens Xystus esse germanum ostendit ex antiquâ inscriptione basilica ab eo inscripta:* XYSTVS EPISCOPVS PLEBI DEI.

[b] *Col.* 795. *T.* 5. *bibl. PP. ed.* 2.

[c] *Extremo T.* 5.

[d] *In Xysto* III.

[e] *In Xysto* III. *Pag.* 122.

versus eorum errorem indicantes. Postea item *prolixiori scripto edidit pulchram defensionem adversus inimicos gratiæ, qui eorundem inimicorum magni momenti patronus ante jactabatur*: ut ipsius Augustini verbis utar ex epist. CIV. & CV. quarum utraque ad hunc Xystum scripta est. Nec commentarium adversus Pelagianos scripsisse contentus, postea semper magno cum zelo restitit Pelagianis; ut auctor est Prosper adversus Collatorem cap. XLI. Idem sic de eo in Chronicis scribit ad annum CCCCXL. *Hac tempestate Iulianus Heclanensis, jactantissimus Pelagiani erroris adsertor, quem dudum amissi episcopatus intemperans cupido exagitabat, multimodâ arte fallendi correctionis speciem præferens, molitus est in communionem Ecclesiæ irrepere. Sed his insidiis Xystus Papa, Diaconi Leonis hortatu, vigilanter occurrens, nullum aditum pestiferis conatibus patere permisit. Et ita omnes Catholicos dejectione fallacis bestiæ gaudere fecit: quasi tunc primùm superbissimam hæresin Apostolicus gladius detruncasset.* Vbi Leo Diaconus, cujus hortatu se Iuliano opposuit Xystus, est ipse ille qui Xysto in episcopatu Romano successit, anno CCCCXL. Extant etiam hujus Xysti versus pro peccato originali adversus Pelagianos: quos inscribi jusserat octangulari in lapide basilicæ Constantinianæ. Eos, quia pauci sunt, hic etiam apponemus *:

* *Apud Baron. T. 5. p. 440.*

Gens sacranda polis hic semine nascitur almo,
Quam fœcundatis Spiritus edit aquis.
Virgineo fœtu genitrix Ecclesia natos,
Quos spirante Deo concipit, amne parit.
Cælorum regnum sperate hoc fonte renati:
Non recipit felix vita semel genitos.
Fons hic est vitæ, & qui totum diluit orbem,
Sumens de Christi vulnere principium.
Mergere, peccator, sacro purgande fluento:
Quem veterem accipiet, proferet unda novum.
Insons esse volens, isto mundare lavacro,
Seu patrio premeris crimine, seu proprio.
Nulla renascentum est distantia, quos facit unum
Vnus fons, unus Spiritus, una fides.
Nec numerus quemquam scelerum, nec forma suorum
Terreat. Hoc natus flumine, sanctus eris.

Hæc satis ostendunt, Xystum III Pelagianis maximopere fuisse adversatum. Quare alterutrum horum dicamus necesse est, aut tres istas Pelagianas commentationes, quas Iacobus Solanius Murgitanus

gitanus sub Xysti III nomine edidit, esse quidem ejus, sed cùm primùm Pelagianis faveret, postea sententiam mutasse: (pro quâ sententiâ est, quòd, Augustino teste, *inimicorum gratiæ magni momenti patronus jactabatur*:) vel statuendum, libros istos falsò tribui Xysto III: quod verius puto, cùm nec Gennadius adscribat illi, nec veterum quisquam. Nimirum idem contigit Xysto III, quod Xysto II. Nam similiter Xysti, Pythagorici philosophi, commentarios à se versos sub Xysti martyris nomine edidit Rufinus: quam fraudem cùm primitus non animadverteret Augustinus, Pelagio ex eo quædam pro suâ sententiâ citante, multum sudavit sanctissimus antistes, ut commodam illis sententiam adfingeret, ne damnare aut subterfugere Romani episcopi autoritatem videretur. Vide eum lib. de Nat. & Grat. cap. LXIV. Sed cùm postea eos, non Xysti martyris, verùm gentilis esse philosophi didicisset, (credo hoc legerat apud Hieronymum, qui imposturam Rufini primus detexit lib. IV. comment. in Hierem. cap. XXII.) errorem suum candidè correxit lib. II. Retract. cap. XL. Cujus rei etiam meminit Ecclesia Lugdunensis, libro de tribus epistolis *. Hunc Pythagorici Xysti librum intelligi putamus à Gelasio in decreto cum LXX episcopus habito. ubi sic scribit: *Liber Proverbiorum, qui ab hæreticis conscriptus & sancti Xysti nomine prænotatus est, apocryphus.* Nam quæ Xysti proverbia appellat, hæ Sententiæ Xysti inscribuntur T. V. bibl. Patr. Quamquam sententiæ istæ non tam eopse modo à Xysto philosopho scriptæ, quàm ab alio ex Xysti opere exscriptæ nobis videntur. Mirum verò, quòd non à gentilibus, sed hæreticis scriptas dicat. Nisi hoc ait propter Rufinum interpretem, quem, tanquam malè sentientem de arbitrii libertate, ab Hieronymo notatum paullò antè in eodem dixerat decreto.

* *In auctario biblioth. PP. T. 2. Col. 1194.*

Cap. XXXII.

De Leone I.

Xysto, sub quo Prosperum adversus Cassianum scripsisse suprà ostendimus, successit Leo, cognomento Magnus; cujus rogatu à Cassiano contra Nestorium scriptum esse, superius dicebamus. Hujus erga Pelagianos operam prædicat Photius cap. LIV. ubi, de Pelagianâ hæresi agens, inquit, Σέπτιμος ἐπίσκοπος, ἀρχομένης τῆς λύμης, ἐπέσχε τὴν φορὰν, γράψας πρὸς Λέοντα τὸν Ῥώμης τηνικαῦτα προε-

 δρεύον-

δρῶντα, ὃς διαπύρῳ ζήλῳ κατὰ τῆς δυσεβείας ἠγωνίσατο. *Septimus episcopus, renascente ea lue, repreßit eam luem, datis ad Leonem, qui Romæ tunc præsidebat, literis; qui Leo ferventi zelo contra impietatem depugnavit.* Et ante eum Prosper lib. de Promiss. Dei dimid. temp. cap. VI. in fine: *In Italiâ,* inquit, *nobis apud Campaniam constitutis, dum venerabilis & Apostolico honore nominandus Leo Manichaos subverteret, & contereret Pelagianos, & maximè* IULIANUM &c. Ubi cùm in Campaniâ se fuisse dicat, quo tempore Leoni adversus Iulianum, Capuanum quondam episcopum, certamen erat: non levis suspicio est, egisse in Campaniâ Prosperum jussu Papæ, quòd utilem sibi operam ejus putaret ad resistendum istic Iuliano. Quo successu hæc egerint, docet nos idem Photius biblioth. cap. LIII. ubi scribere non dubitat, Prosperi operâ Pelagianam hæresin, vivente adhuc Leone, planè fuisse deletam. De ipso verò Leone subjicit idem, *scripsisse eum de Pelagianis conversis, quomodo debeant recipi, quando convertuntur, scriptis suam opinionem damnantes.* Prosperi autem operâ uti voluit Leo, non tantùm quòd in palæstrâ adversus Pelagianam hæresin maximè esset exercitatus; verùm etiam, quòd eum domi haberet: quippe quo arcessito ex Galliis, eo in munere uteretur, in quo prius B. Hieronymus operam dederat Damaso. Unde Ado in Chronicis: *Prosper Aquitanica regionis, notarius B. Leonis, à quo dictata esse creduntur epistola adversus Eutychen, de verâ incarnatione Christi & libero arbitrio malè sentientem.* Et ante eum Gennadius, *Epistola,* inquit, *Papa Leonis de verâ Christi incarnatione ad diversos data, ab ipso* (Prospero) *dictata creduntur.* Etiam in ipsius Leonis scriptis non pauca adversus Pelagianos leguntur.

** Epist. 86. in Collect. St. Binnii.*

Imprimis memorabilis est epistola * ejus ad Nicetam Aquileiensem; cujus hæc occasio in ipso literarum ingressu adsertur: *Agnovimus quosdam presbyteros, diaconos, ac diversi ordinis clericos, quos Pelagiana vel Cælestiana hæresis habuerit implicatos, ita in vestrâ provinciâ ad communionem catholicam pervenisse, ut nulla ab eis damnatio proprii exigeretur erroris, &, pastoralibus excubiis nimium dormitantibus, lupos, ovium pellibus tectos, in ovile Dominicum, non depositis bestialibus animis, introisse.* Postea hujusmodi interdictum sequitur: *Ut congregatâ synodo provincialium sacerdotum, omnes sive presbyteri, sive diaconi, sive cujuscumque ordinis clerici, qui de Pelagianorum Cælestianorumque consortio in communionem Catholicam eâ imprudentiâ sunt recepti, ut non prius ad damnationem sui coarctarentur erroris, nunc saltem, posteaquam hypocrisis eorum ex quâdam parte detegitur, ad veram correctionem, qua & ipsis prodesse, & multis possit nocere,*

cogan-

cogantur. Damnent apertis professionibus suis superbi erroris auctores, & quicquid in doctrinâ eorum universalis Ecclesia exhorruit, detestentur, omniaque decreta synodalia, quæ ad excisionem hujus hæresios, Apostolicæ sedis confirmavit autoritas, amplecti se, & in omnibus approbare, plenis & apertis ac propriâ manu scriptis protestationibus eloquantur.

CAP. XXXIII.

De Gelasio.

EAdem mens, idem studium fuit Gelasio, qui anno CCCCXCII. Felici III, Gregorii Magni atavo [a] successit. Is, Pelagianis in Dalmatiâ pullulantibus, epistolam [b] scripsit ad Honorium, Dalmatiæ episcopum, quâ audisse se ait, (verbis ejus utor) *in regionibus Dalmatiarum recidiva Pelagianæ* PESTIS *zizania seminasse, tantumque illic eorum prævalere* BLASPHEMIAM, *ut simplices quosque* MORTIFERI FURORIS *insinuatione decipiant.* Mox addit, se *cunctos ibidem Domini sacerdotes fraterno commonere affectu, ut ne recipiant perversitatem* TOTO ORBE DAMNATAM: *quæque*, ut paucis interjectis ait, *ab Apostolicâ dudum sede per beatæ memoriæ Innocentium, ac deinde Zosimum, Bonifacium, Cælestinum, Sixtum, Leonem, continuis & incessabilibus sententiis fuerit prostrata:* NEC TANTUM ECCLESIÆ *Catholicæ legibus, sed* PRINCIPUM *quoque Romanorum eo tenore damnata,* UT NEC USQUAM *terrarum vivendi locum ejus sectatores habere sinerentur.* Cùm verò Honorius rescripsisset, dolere sibi, quòd negligentiæ & proditæ Catholicæ fidei insimularetur, alteram [c] ad eum epistolam misit, quâ docet, *non debere eum vigilantiâ suâ permoveri, sed præsentis colloquii salutatione perceptâ, secum potius industriam propriæ sociare solertiæ, quatenus vel sive tentata sint talia, protinus corrigantur, vel, ne qualibet obreptione tententur, attentius præcavendo subintrare non valeant.* Idem Gelasius literas [d] ad Piceni episcopos misit, quibus significat, se audisse à Senecâ, sene deliro, Pelagianæ voraginis cœno immerso, conniventibus Episcopis, virus suum disseminari. Tria, epistolâ hac, Pelagianæ sententiæ capita refellit. Primum est, quòd negarent *justum videri, ut factura Dei, sine ullis propriis actionibus, peccato gignatur obstricta.* Alterum, quod adsererent, *parvulos sine sacro baptismate pro solo originali peccato non posse damnari.* Tertium, quod dicerent, *hominem per liberum arbitrium, bono suffragante naturæ, beatum effici.* Extat & decretum à Gelasio in concilio cum LXX episcopis factum,

[a] Martyrol. Rom. & Gregorius Magn. homil. 38. in Euan. & 4. Dial. c. 16.

[b] Epist. 5. Gelas.

[c] Epist. 6. Gelas.

[d] Epist. 7. Gelas.

quo Augustinum & Prosperum, ut Catholicos, laudat; Cælestium & Iulianum, ut hæreticos, damnat; Cassianum & Faustum, tanquam mediæ conditionis, eos inter reponit, quorum autoritate stare non liceret. Ex quibus perspicuum est, brevia scholia in epistolas Paulinas, Hieronymo tributa, in quibus multa adeò Pelagium sapiunt, Gelasii non esse, quamquam jam olim illi adscribebantur. Quâ de re sic Cassiodorus lib. de divinis lection. c. VIII. *In epistolas tredecim sancti Pauli annotationes conscriptas in ipso initio meæ lectionis inveni, quæ in cunctorum manibus ita celebres habebantur, ut eas à sancto Gelasio, Papâ urbis Romæ, doctissimi viri studio dicerent fuisse conscriptas. Quod solent facere, qui res vitiosas cupiunt gloriosi nominis auctoritate defendere. Sed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt, subtilissimas quidem esse ac brevissimas, sed Pelagiani erroris venena illic esse seminata. Et ut procul à vobis fieret error hæreticus, primam epistolam ad Romanos, quâ potui, curiositate purgavi: reliquas in chartaceo codice conscriptas, vobis emendandas reliqui: quod facilè subjacebit, quando præcedenti exemplo audacior redditur sequentis imitatio.* Vir multæ lectionis, Cornelius à Lapide, προλεγομένοις in epist. Paul. credidit Cassiodorum loqui de commentariis, qui Ambrosio tribuuntur. Sed planè fallitur. Quamquam enim & illi suos habent nævos; tamen ad eos in dogmate de originali peccato provocat ipse Augustinus lib. IV. adversus duas Pelagianorum epist. cap. IV. quo loco ut S. Hilarii citat, quæ verbis iisdem in hisce commentariis leguntur. Sed exstant brevia scholia in epistolas Pauli, Hieronymo tributa, in quibus passim adstruitur Pelagianum dogma. Non dubitandum igitur, quin istos potius commentarios Cassiodorus intelligat. Qui si Gelasii alicujus sint, non Gelasii Papæ erunt, sed vel Cæsariensis, de quo Hieronymus in scrip. Eccles. vel potius Cyziceni, cujus est historia de synodo Nicæna, & liber de duabus in Christo naturis. Sed Pelagii ipsius esse ostendunt, quæ diximus, cùm de Pelagii scriptis ageremus. Si tamen Pelagii non sunt, saltem alicujus esse Pelagiani nemo diffitebitur. Eos, resectis & mutatis, quæ Pelagium saperent, Sedulius, Primasius, Haimo & Rupertus ita sequuntur, ut ferè non tam scriptores sint, quam exscriptores. De Gelasio satis.

CAP.

Cap. XXXIV.

De Hormisda.

ETiam Hormisdæ, qui anno IↃxiv Romanus Episcopus factus fuit, epistola extat ad Possessorem, episcopum Afrum, à quo de Fausti libro consultus erat. Respondet autem, doctrinam Catholicam ex Augustino & Prospero, non item è Fausto, disci debere.

Cap. XXXV.

De Felice IV.

ITidem Papa Felix iv. Pelagianorum errores condemnavit: quemadmodum nos docet Gennadius Massiliensis lib. de script. Eccl. cap. lxxxvi. ubi de Cæsario Arelatensi sic scribit: *De gratiâ quoque & libero arbitrio edidit testimonia divinarum scripturarum & sanctorum patrum judiciis munita: ubi docet; Nihil hominem de proprio boni agere posse, nisi eum divina gratia prævenerit. Quod opus etiam Papa Felix per suam epistolam roboravit, & in latius promulgavit.* Nisi potius intelligi debet Felix iii. cui Gelasius successit. Pro quâ sententiâ est, quòd Gelasii censuræ librum suum subjecerit Gennadius; ut liquet ex cap. xcix. & c. Eandem secutus Claudius Menardus, notis in August. libb. contra ult. Iuliani resp. * & ante eum Cæsar Baronius primâ edit. suorum Annalium. Sed hic sententiam suam retractavit: rectène, an secus, aliâs videbimus. Tantùm illud dicemus, posse Cæsarium scripsisse eum librum sub Gelasio: sed adhuc presbyterum. Nam Gelasius vivere desiit anno ccccxcvi. At Cæsarius demum sub Symmacho, qui biennio pòst Vrbis est Episcopus factus, Eonio in episcopatu Arelatensi successit. Quare aut presbyter ista scripserit Cæsarius, necesse est: aut quod in Gennadiano libro de Cæsario legitur, hoc alius infarsit, qui claris aliquot viris catalogum eum augere voluit. Sanè eorum, quos in vulgatis codd. legimus, aliquos omitti in vett. libris, locuples testis est Suffridus Petri.

* p. 482.

CAP. XXXVI.

De clero Romano, tempore Ioannis, designati Vrbis episcopi.

Similiter, defuncto Severino Papâ, hoc est anno Christi IↃCXXXIX, & Iohanne, nondum quidem incunte episcopale munus, sed tamen jam designato Vrbis episcopo, clerus Romanus literas, Pelagianam hæresim condemnantes, misit ad Scotorum gentem, teste Bedâ lib. II. histor. Angl. c. XIX. Vbi quædam ejus fragmenta habemus. Eaque inter, istoc: *Et hoc quoque cognovimus, quod virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuo reviviscit. quod omnino hortamur, ut à vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoque execranda hæresis damnata est, latêre vos non debet: quia non solùm* PER ISTOS DVCENTOS ANNOS *abolita est, sed & quotidie à nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur: & hortamur, ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitentur.* Plura inibi vide.

CAP. XXXVII.

De Hadriano I.

Sed & Hadrianus Papa, Pelagianam hæresin damnasse est dicendus; quia, altero episcopatus sui anno, hoc est IↃCCLXXIII, epitomen canonum obtulit Carolo M. In quibus etiam sunt octo illi canones Carthagine adversus Pelagium sub anathemate constituti. Etiam in argumentis epistolarum dicitur idem *Egilam in Hispaniâ episcopum monuisse de prædestinatione hominis sive ad bonum sive ad malum.* Sed epistola ipsa intercidit: uti & alia ejusdem, quorum periochas solas in bibliotheca Vaticana à se inventas edidit Baronius ad an. Christi IↃCCXCV, & exinde Steph. Binnius in collectione conciliorum.

CAP. XXXVIII.

De Attico & Sisinnio, episcopis Constantinopolitanis.

Hactenus diximus de episcopis Romæ veteris: simile verò studium episcoporum novæ Romæ, atque aliorum Orientis patriarcharum fuit. Videamus imprimis de iis, qui Pelagii, Cælestii ac

ac Iuliani temporibus vixere. Qualis Atticus, qui Arſacio, Chryſoſtomi ſucceſſori, ſuperſtite etiamnum Chryſoſtomo, ſed in exilium pulſo, Arcadio VI. & Probo I. coſſ. hoc eſt an. Ch. CCCCVI. ſurrogatus fuit: teſte Socrate lib. VI. cap. XVIII. Obiit verò, cùm annos in epiſcopatu vixiſſet XXI, teſte eodem Socrate lib. VII. cap. XXV: ita ut initium ejus epiſcopatus in Innocentii, medium in Zoſimi & Bonifacii, finis in Cæleſtini tempora incidat. Eum cum Hieronymo, Bethlemi incolâ, fuiſſe in Oriente alterum gratiæ patronum, teſtatur Proſper Carm. de Ingratis. Nam cùm Hieronymum miris prædicaſſet laudibus, tanquam

Hebræo ſimul & Grajo Latioque venuſtum
Eloquio, morum exemplum, mundique magiſtrum:

& quòd

Diſſecuit libris valde excellentibus hoſtem:

continuò hæc ſubjicit:

Quid loquar & curam, magnâ quam geſſit in urbe
Conſtantinopoli docto bonus ore ſacerdos
Atticus, antiquâ legatos hæreticorum
Confutando fide; de quâ tunc impia corda,
Quamvis ſe obductâ tegerent velamine formâ,
*Iudicii & tacitæ * tulerant tormenta repulſæ.*

Ac pertinet eodem, quòd Auguſt. ſcribit lib. III. contra Iulianum c. I. *Chriſti exercitus debellavit apud Carthaginem Cæleſtium, quando illic ipſe non eram; & rurſus Conſtantinopoli, tam longè à regionibus Africanis.* Hoc Attici judicium etiam ſucceſſor ejus Siſinnius comprobavit. Auctor Cæleſtinus epiſt. ad Neſtorium, quæ exſtat in Synodo Epheſinâ †. Vbi etiam plenius de Attico exponit, quæ antea diximus. Verba, cùm Cæleſtini, tum Attici & Siſinnii cauſsâ, adponam: Ἐφ᾽ ἡμέρας τινὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν, μετὰ τὸ ἀνόσιον καὶ πολλάκις κατακριθὲν δόγμα Πελαγίου καὶ Κελεστίου, ἡ καθολικὴ πίστις εἰρήνευσεν. ὁπότε ἐκείνους, μετὰ τῶν ἑπομένων τῇ δόξῃ αὐτῶν, ἥ τε ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις, ἀκοντίως συμφωνούσης ἀποφάσεως ἔπληξεν· αὐτίκα ὁ τῆς ἁγίας μνήμης Ἀττικὸς, ὁ διδάσκαλος τῆς καθολικῆς πίστεως, καὶ ἀληθῶς τοῦ μακαρίου Ἰωάννου καὶ εἰς ταῦτα διάδοχος, οὕτως ἐκείνους ἐδίωξεν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ βασιλέως, ὥστε αὐτοῖς μήτε τοῦ ἐκεῖ ἑστάναι ἄνεσιν συγχωρηθῆναι. ἔσχεν δ᾽ ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐκείνου ἔξοδον οὐχ᾽ ἡ τυχοῦσα φροντὶς, ἐκδεχομένους, πότερον ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος εἴη αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πίστιν διάδοχος· ἐπειδὴ δυσχερές ἐστιν, ἐκτείνεσθαι τὰ καλά. πολλάκις γὰρ ἑαυτὰς ἀμοιβαδὸν αἱ ἐναντιότητες διαδέχονται. ἀλλ᾽

* *Forte leg. tulerunt. Nam media in talibus anceps eſt apud poëtas.*

† *T. 1. p. 85. Gr. edit. Commel. ſive cap. 17. Lat. interp. ſed Rom. edit. p. 276.*

ἐσχήκαμεν μετ᾽ ἐκεῖνον τὸν μέλλοντα ἡμᾶς ταχέως καταλιπεῖν τὸν ἅγιον Σισίννιον, ἐν δοκιμῇ πάντα ἐπί τε ἁπλότητι καὶ ἁγιότητι, κοινωνὸν αὐτὴν τὴν πίστιν, ἣν εὗρε, κηρύττοντα. *Post impium illud profanumque ac sæpenumero condemnatum Pelagii ac Cælestii dogma, Catholica fides aliquot vitæ nostræ diebus pacem obtinuit. Etenim ut primum oriens & occidens concordi sententiâ, veluti telo quodam, illos, illorumque sectatores, semel percussit; è vestigio sanctæ memoriæ Atticus, egregius sanè orthodoxæ fidei doctor, verusque eâ in re beati Ioannis successor, ita eos communis omnium Regis caussâ est insectatus, ut ne consistendi quidem spatium eo in loco reliquum illis faceret. Post illius verò è vitâ decessum, non vulgaris cura nos tenuit, anxie expectantes, unum ne eundemque ille & muneris & fidei quoque successorem ex æquo sortiretur. Quandoquidem quæ pulchra sunt, ea diuturnam moram non facile ferunt. Plerumque enim usu venire solet, ut opposita alternis se viribus excipiant. Verum post illius obitum sanctus Sisinnius, qui & ipse quoque paullò pòst deserturus nos erat, nobis obtigit; vir profectò, & vitæ sanctimoniâ, & fidei simplicitate clarus, ejusque, quam compererat, religionis præco insignis.* In eâdem etiam epistolâ * sic scribit de iisdem: Διὰ τί νῦν τὰ κατ᾽ ἐκείνων πεπραγμένα ζητεῖται; ὁπότε δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῦ τότε ἐπισκόπου τοῦ καθολικοῦ, Ἀττικοῦ, τὰ ὑπομνήματα ἀπεστάλη. Διὰ τί μὴ ὁ τῆς ἁγίας μνήμης Σισίννιος ἐζήτησε; δηλαδὴ ὅτι ἐδοκίμασεν, αὐτοὺς παρὰ τοῦ προηγησαμένου δικαίως καταχεκρίσθαι. Hoc est: *Cur iterum in ea inquiris, quæ jam olim contra illos acta decretaque sunt? Ignoras forsan, ab Attico, Catholico per id tempus episcopo, commentarios de illorum condemnatione inde ad nos fuisse transmissos. Cur sanctæ memoriæ Sisinnius eadem retractari non quæsivit? Ob id nimirum, quia justè illos à præcessore suo condemnatos intelligebat.*

* *Pag. 88. edit. Commel. sed Rom. 280.*

Cap. XXXIX.

De Theophilo, Cyrillo, & Ioanne, episcopis Alexandrinis.

Similiter circa eadem tempora animatus fuit episcopus Alexandrinus, Theophilus, ejusque ex fratre nepos Cyrillus, qui patruo successit, anno Christi CCCCXII. De Theophilo cognoscimus ex studio ejus singulari adversus Origenistas: ex quibus Pelagiani prodierunt; ut cap. III. ex Hieronymo ostendimus. De Cyrillo autem inde liquet, quòd synodo Ephesinâ, cui præfuit, unà cum Nestorianis condemnati sint Pelagiani, ex quibus Nestoriani orti erant; unde utrisque unum à Prospero epitaphium fuisse scriptum, aliàs diximus. Etiam aliquanto pòst Johannes, Alexandrinus episcopus,

ad Gelasium Papam Apologiam scripsit, quâ Pelagio & ejus asseclis anathema dicit. Autor Photius bibliothecæ suæ cap. LIV. ubi cùm dixisset, etiam Pelagianos synodo Ephesinâ esse condemnatos, ista subjungit: Ἀναθεματίζει δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐν τῇ πρὸς Γελάσιον τῆς Ῥώμης ἀπολογίᾳ οὐ μόνον τὴν Πελαγιανὴν αἵρεσιν, ἀλλὰ καὶ Πελάγιον, καὶ Κελέστιον, καὶ ἔτι Ἰουλιανόν, ὃς καὶ αὐτῶν ἐγνώσθη διάδοχος. Est hic Ioannes Talaida, qui quinctus à Cyrillo fuit. Nam Cyrillo Dioscorus, Dioscoro Proterius, Proterio Timotheus Ælurus, Æluro ejecto Timotheus Solofaciolus, Solofaciolo dejecto iterum Ælurus *, Æluro Ioannes Talaida successit. Scripsit verò Apologiam hanc, postquam exul Romam profugerat. In episcopatu enim ad Gelasium scripsisse non potuit, quia Gelasii tempore Athanasius, homo hæreticus, Alexandrinus episcopus fuit; uti ante eum, Simplicii & Felicis temporibus, Petrus Mongus, quem in Talaidæ locum Zeno Imp. instigante Acacio †, surrogarat: ut Simplicius epist. ad Acacium, & Liberatus in breviario testantur.

*† *Ælurus hic apud Magnentium in libello Fidei* Ellusius, *uti Acacius, de quo mox dicimus,* Accius, *vocatur: Sed corruptè: cóque Maxentii codex utrobique ex aliis scriptoribus emendari debet.*

Cap. XL.

De concilio Carthaginensi.

Et hujusmodi quidem tum episcoporum Vrbis, tum Patriarcharum Orientis de Pelagianâ caussâ sententia erat. Nunc ad synodica nos judicia convertamus. Primum autem in hac caussa concilium Carthagine habitum fuit, anno CCCCVII, cùm in Pelagii dogma à Cælestio, primario ejus discipulo, spargeretur in vulgus, pertinaciterque defenderetur. Acta hujusce Synodi interciderunt. Solum ejus fragmentum extat, apud Augustinum de peccat. originali cap. II. III. IV. Etiam ejus mentio fit ab alterius Carthaginensis synodi patribus, in epist. ad Innocentium: *His ergò lectis, Pelagium & Cælestium autores nefarii prorsus, & ab omnibus nobis anathematizandi erroris, advertimus. Vnde factum est, ut recensendum peteremus, quid ante ferme quinquennium, super Cælestii nomine, hic apud ecclesiam Carthaginensem fuerit agitatum.*

CAP. XLI.

De concilio Diospolitano.

ANno CCCCXIV, Diopoli in Palæstinâ, in caussâ Pelagii collecta est Synodus provincialis quatuordecim episcoporum. Augustinus lib. II. Retractat. cap. XLVII: *Per idem tempus in oriente, hoc est in Syriâ Palæstinâ, Pelagius à quibusdam Catholicis fratribus ad episcopalia gesta perductus, eisque absentibus qui de illo libellum dederant, quoniam ad diem Synodi non potuerunt occurrere, ab episcopis XIV auditus est: ubi eum dogmata ipsa damnantem, quæ inimica gratiæ Dei adversus eum de libello legebantur, catholicum pronunciaverunt.* Eorum Episcoporum nomina habes lib. I. contra Iulianum cap. V. Cur Pelagium absolverint, cùm alibi passim Augustinus indicat, tum epist. CVII. ad Vitalem Carthaginensem. *Hæc*, inquit, *est illa Pelagianorum mala, malè diffamata, meritòque repudiata, & ab ipso etiam Pelagio, timente damnari, in orientalium episcoporum judicio damnata sententia.* Et mox: *De gratiâ Dei, imò contra gratiam Dei, Pelagianam sententiam, pectore quidem ficto, sed tamen Catholicos judices timens, Pelagius ipse damnavit.* Itaque hanc Synodum miserabilem vocat Hieronymus, epistolâ LXXIX. Nempe quia etsi in doctrinâ non errarit, tamen erravit in homine, quem dolosè sua condemnare non animadverterit. Vnde August. de peccat. merit. & remiss. lib. II. C. VIII, & IX: *Fefellit judicium Palæstinum ipse Pelagius: propterea videtur ibi esse purgatus. Romanam verò ecclesiam, ubi eum notissimum esse scitis, fallere usquequaque non potuit. Quamquam & hoc fuerit utcumque conatus.* Ex quibus errare liquet doctissimum Sethum Calvisium, cùm in Chronologiâ suâ scribit, Pelagium hoc in concilio pœnitudine ductum ad ecclesiam rediisse. Acta ejus Synodi vide lib. II. de gratiâ Christi, qui est de peccato originali cap. XI. & epistolâ CVI. ad Paullinum. Item lib. de gestis Palæstinis, qui nuper à Velsero editus est, & in Collectione Cresconianâ. Meminit hujus synodi etiam Photius, *Pag. 20. cap. LIV.* Bibliothecæ, his verbis: Ὁ μέντοι Πελάγιος, ἐν Παλαιστίνῃ συνόδου συστάσης, δεκατέσσαρες δὲ τὴν σύνοδον ἐπλήρουν ἀρχιερεῖς, ἠθώωθη· τὰ μὲν τῶν κεφαλαίων παντελῶς ἐξαρνησάμενος, ὡς μωρά, καὶ ἀναθεματίσας· τὰ δὲ εἰρηκέναι μὲν φήσας, οὐχὶ δὲ ὡς οἱ κατήγοροι ἐξειλήφασι, συμφώνως δὲ μᾶλλον τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. Οἱ μέντοι κατηγοροῦντες αὐτοῦ Νέπρος ἦν καὶ Λάζαρος, οἱ Γάλλοι ἐπίσκοποι· οἳ οὐδὲ παρεγένοντο ἐν τῇ ἐξε-

ἐξετάζει αὐτεῖ, ἀλλὰ τὴν κάκωσιν θατέρου αὐτῶν τὴν παρουσίαν παραιτησάμενοι. Οὕτως Αὐγουστῖνος ἐν τοῖς πρὸς Αὐρήλιον τὸν Καρθαγένης πάπαν διέξεισιν. *Attamen Pelagius hic in eâ synodo; quæ in Palæstinâ convênit, cui XIV. præsules intererant, absolutus est: cùm alia quidem objectorum capitum, ut stulta, omnino abnegasset atque damnasset, alia verò à se quidem dicta confessus esset, non eo tamen sensu, quo accusatores illa interpretabantur, at prout cum ecclesiæ Catholicæ doctrinâ conspirarent. Accusatores erant Neporus & Lazarus, Gallici episcopi: qui quæstioni de illo habitæ non interfuêre, ob alterius eorum invâletudinem veniam precati ne se sisterent. Sic Augustinus in iis, quæ ad Aurelium Carthaginis episcopum scripsit, refert.* Vbi planè intellexit Photius Augustini libellum de gestis Palæstinis; quem ad Amelum scriptum esse, & libellus à Vellero editus testatur, & Augustinus ipse fatetur lib. II. Retract. cap. XLVII.

CAP. XLII.

De concilio Carthaginensi altero in hac caussa.

QVo verò tempore conventus in Palæstinâ agebatur, erat ibidem Orosius Presbyter, sanctissimus & studiosissimus juvenis, ut illum Augustinus vocat: à quo etiam Bethlemum missus erat ad Hieronymum, ut ex eo originem animæ disceret: quemadmodum superius diximus ex Gennadio de Viris Ill. & Augustini ipsius epist. CII. ad Euodium. Hic cùm mense Decembri Diospolitanam Synodum haberi vidisset, vere proximo in Africam rediit, ibique Africanis nunciavit episcopis, ut Pelagius verborum involucris Palæstinos patres decepisset: simul eos excitavit, ut quam hæresin in Cælestio ante quadriennium & amplius damnassent, eandem nunc penitus in Pelagio ipso vellent debellare. Ne igitur Synodus Palæstina, absolvendo Pelagium, doctrinæ ejus favere, & primæ Carthaginensi præjudicare videretur; Pelagio item venenum inter simpliciores securius spargendi occasionem daret: iterum se Patres Carthagine congregarunt, Theodosio VII. & Palladio Coss. hoc est anno Christi CCCCXVI. Exstat hujus concilii epistola ad Innocentium I. ex cujus inscriptione cognoscimus, sexaginta septem præsules Ecclesiarum ad illud convenisse.

CAP.

CAP. XLIII.

De concilio Milevitano.

EAdem occaſione coactum fuit concilium Milevitanum; de quo, ubi habitum ſit, diſputatur. Africanum eſſe, omnes fatentur: ſed plerique celebratum putant in inſulâ Melitâ, quam inter *πελαγίας νήσους τῆς Ἀφρικῆς* refert Ptolemæus. Sed cùm ipſi Patres, ut mox liquebit, dicant, ſe ex concilio Numidiæ ſcribere, dubitare non licet quin habitum ſit Milevi civitate Numidiæ; cujus meminit Auguſtinus epiſt. CLXVIII. ad Euſebium; *Dixiſſe pertulerunt, me debere ire Milevim, quod illic concilium proxime habituri ſunt.* Idem Optati Milevitani epiſcopi meminit contra epiſtolam Parmeniani lib. I. cap. III. Videtur autem urbs hæc non tantùm Milevis, ſed etiam Mileum dicta. nam in concilio Carthaginenſi apud Cyprianum, decimus tertius ſententiam dicit Polianus à Mileo. Fortaſſe & dicta Miræum. Μίραιον enim inter Cireſiorum (qui Numidæ ſunt) civitates ponit Ptolemæus juxta Vagam & Lares. Niſi pro Miræum legendum Mileum; ut credit Pamelius notis ad concilium Carthaginenſe. Convenerant ad hoc concilium Milevim epiſcopi LX, ut ex inſcriptione epiſtolæ ab hoc concilio miſſæ conſtat. Eopſe verò anno fuiſſe peractum, ſed tamen poſt Carthaginenſe; liquet ex epiſtolâ Auguſtini XCV ad Hilarium. Item ex ſynodi hujuſce Milevitanæ literis ad Innocentium Papam: quibus ſic eum compellat: *Hæc ad ſanctitatem tuam de concilio Numidiæ ſcripta direximus, imitantes Carthaginenſis provinciæ coëpiſcopos noſtros, quos ad ſedem Apoſtolicam, quam beatus illuſtras, de hac cauſâ ſcripſiſſe comperimus.* Intelligi autem iſtius anni concilium, non ejus, quod propè ante quinquennium fuerat inſtitutum, cognoſcimus ex reſponſo Innocentii Papæ; qui per eundem legatum ab utraque Synodo epiſtolas ſe accepiſſe ſignificat: *Frater*, inquit, *& coëpiſcopus noſter Iulius dilectionis veſtræ literas, quas ex Milevitano concilio curâ fidei propenſiore miſiſtis, mihi inopinanter ingeſſit; Carthaginenſis etiam Synodi querelæ parilis ſcripta ſubjungens.* Ex quibus veriſimile fit, Iulium epiſcopum ab Aurelio Carthaginenſi epiſcopo ex Synodo Carthaginenſi miſſum fuiſſe in Numidiam, ut unâ operâ ſecum ex Milevitano concilio literas ad Innocentium perferret. Ac videtur Synodus utraque celebrata fuiſſe tempore auctumnali, unde ante hiemem miſſa legatio, hiemis tempore Ro-

mam pervenerit. Sanè menſe Ianuario ſequentis anni ad ſuperiores literas Innocentius reſcripſit.

CAP. XLIV.

De concilio Africæ particulari ſub Zoſimo.

ATque hi quidem quatuor epiſcopales conventus, tempore Innocentii habiti ſunt. Zoſimi verò ætate duos minimùm inſtitutos comperior. Prioris nulla apud Eccleſiaſticorum annalium ſcriptorem, vel alium quenquam mentionem factam miror. Nam duorum clarè meminit Auguſtinus epiſt. ad Valentinum & fratres, his verbis: *Quod ſcriptum eſt ad Papam Innocentium, Romanæ urbis epiſcopum, de concilio provinciæ Carthaginenſis, & de concilio Numidiæ, & aliquanto diligentius à quinque epiſcopis, & quæ iſte ad tria iſta reſcripſit: item quod Papæ Zoſimo de Africano concilio ſcriptum eſt, ejuſque reſcriptum ad univerſos totius orbis epiſcopos, & quod poſteriori concilio plenario totius Africæ contra ipſum errorem breviter conſtituimus.* Citat quidem hæc verba etiam Annalium ſcriptor *: ſed ait, plenarium Africæ concilium ab Auguſtino *poſterius* dici, reſpectu ejus, quod Innocentii tempore celebratum erat. Atqui non amplius loquitur is de ſynodis ſub Innocentio habitis, (qualia fuiſſe dicit Carthaginenſe & Numidiæ concilium) ſed iis, quæ ſub Zoſimo coacta fuerunt. Apertè igitur indicat, ante plenarium Africæ concilium habitum eſſe aliud particulare, ex quo literæ ad Zoſimum miſſæ ſint in Cæleſtianâ cauſsâ. Quod iſtarum fuerit literarum argumentum, cognoſcere poſſumus ex Auguſtini lib. ſecundo ad Bonif. cap. 111. *Hoc ut plenius & manifeſtius in illo* (Cæleſtio) *fieret, exſpectabatur venturis ex Africâ literis; in quâ provinciâ ejus aliquanto calliditas evidentius innotuerat: quæ Romanæ* (ſcrib. Romam) *literæ venerunt, id continentes, non ſufficere hominibus tardioribus & ſolicitioribus, quòd ſe generaliter Innocentii epiſcopi literis conſentire fatebatur; ſed apertè eum debere anathematizare, quæ in ſuo libello prava poſuerat; ne, ſi id non feciſſet, multi parum intelligentes, magis in libello ejus illa fidei venena à ſede Apoſtolicâ crederent approbata, propterea quod ab illâ dictum erat, eum libellum eſſe Catholicum, quàm emendata, propter illud, quòd ſe Papæ* (leg. Papæ) *Innocentii literis conſentire ipſe reſponderat.* Et hæc de particulari ſub Zoſimo concilio.

* *Ad an.* 418. p. 425. *edit. Mor.*

CAP. XLV.

De synodo Africæ universali.

PRæterea alterius Africæ concilii, ejusque plenarii ac generalis, meminit Augustinus, uti vidimus. Hoc, anno CCCCXVIII, Honorio XII. & Theodosio VIII. Coss. sub Aurelio Carthaginensi episcopo habitum est. Κατ' ἐξοχὴν Africana Synodus vocari solet: ut ab Orosio apolog. de arbitrii libertate[a], ubi ex eo citat cap. VI. item à concilio Valentino Gall. cap. ult.[b] Hujus synodi octo habemus canones, optimo sanè ordine digestos: ut libb. seqq. ostendemus. Vulgò isti tribuuntur concilio Milevitano. Atqui quæ istoc, uti & primo secundoque Carthaginensi, fuerant decreta, eadem postea Carthaginensi tertio, sive hoc plenario Africæ concilio, recensita sunt & approbata. Hæc caussa est, cur Carthaginensis primæ, aut secundæ, vel Milevitanæ Synodi canones, nulli legantur in ipso codice canonum ecclesiæ Africanæ, quem ante biennium Græco-Latinum edidit Cl. V. Christianus Iustellus. Quid enim illis opus? cùm nihil Synodi istæ decreverint, quod non item Carthaginensi III sit sancitum, & quidem tum plenius, tum majori cum autoritate; quando ad eam, præter Milevitanos patres, etiam reliquæ Africæ, hoc est, ex proconsulari, Byzacensi, Tripolitana, & Mauritaniarum provinciis, convenerant ecclesiarum legati. Vnde liquet, errare eos, qui canones concilii Milevitani, aut alterutrius Carthaginensis, (par enim horum ratio est) intercidisse arbitrantur. Quippe, uti diximus, Carthaginensis tertiæ canonibus continentur: qui adhuc supersunt. Similiter falluntur, quibus est persuasum, Milevitanæ synodi esse canones eos, qui illi in conciliorum tomis tribuuntur vulgo, & ejusce concilii nomine à doctis hactenus citari solent. Nam tertii esse Carthaginensis (tertii, inquam, in Pelagianâ caussâ, sed minimùm septimidecimi eorum, quæ tempore Aurelii episcopi Carthagine habita sunt) fidem fecerit auctoritas tum MSSorum librorum, quos inter vetustus codex Monasterii Sancti Bavonis in urbe Gandavensi: tum editionum variarum, uti Coloniensis Petri Quentelii anni CIↃIↃXXXVIII[c], & alterius, ejusdem anni CIↃIↃLI[d]. quarum utramque procuravit Petrus Crabbe. imò, ut alias omittam, nuperæ Coloniensis Severini Binnii, anni CIↃIↃCVI.[e] His adde codicem[f] canonum ecclesiæ Africanæ capite CVIII.

[a] Pag. 697. edit. Col.
[b] T. 3. concil. pag. 652. edit. Col. 1606.
[c] T. 1. Fol. 305.
[d] T. 1. pag. 514.
[e] T. 1. pag. 612.
[f] Pag. 289.

te CVIII. item codicem * canonum veteris ecclesiæ Romanæ cap. LXXVI. concilii Africani. item Cælestinum epist. ad Gall. c. x. Hadrianum I. † in Epitome canonum, quam Carolo M. Romæ obtulit; Anastasium Nicænum quæst. LXV. & Photium *μυριοβίβλῳ* cap. LIII. à quibus omnibus canones isti Carthaginensi concilio sanciti dicuntur: nec hactenus ullus occurrit scriptor antiquus, qui tribuerit Milevitano. Quod doctissimus Photii interpres & scholiastes, Andreas Schottus, monet, à Photio illud Carthaginense intelligi, cujus epistola Synodica inter Augustinianas extat, hoc est, Carthaginense secundum; id abunde eo refellitur, quòd istud celebratum est ab episcopis LXVII; at Photius loqui se dicit de Carthaginensi, quod episcoporum fuit CCXXIV. Intelligit igitur Carthaginense tertium, sive universale Africæ concilium, quod ab episcopis CCXIV habitum esse, dicit Prosper adversus Collatorem cap. x. *Errarunt igitur ducenti quatuordecim Sacerdotes, qui in Epistolâ, quam suis constitutionibus protulerunt, ita Apostolicæ sedis antistitem B. Zosimum sunt allocuti*, &c. Meminit ejusdem Micrologus cap. v: *Octavum*, inquit, *Africanæ provinciæ concilium (cui sanctus Augustinus, imò ducenti & quatuordecim sancti patres interfuerunt) capitulo duodecimo ita constituit.* Quòd autem Photius denario auctiorem episcoporum numerum facit, hoc inde esse arbitror, quòd in librum inciderit, ubi pro CCXIV scriptum esset CCXXIV: quem numerum, in quodam Prosperi Chronicorum codice, etiam reperit Arnoldus Pontacus. Omnino igitur culpam hanc Romano librario tribuere malim, quàm, cum doctissimo Iustello, Photii exscriptori; quasi nempe is pro *σκδʹ* scripserit *σιδʹ*. qui error minus est proclivis, quàm iste alter. Idem etiam ex superiori Prosperi loco corrigendus in Chronicis: ubi sic scribi solet: *Concilio apud Carthaginem habito ducentorum decem & septem episcoporum, ad Pontificem Zosimum Synodalia decreta prolata sunt: quibus probatis, per totum mundum hæresis Pelagiana damnatur.* Omnino enim pro XVII scribi debet XIV. prout rectè est in quibusdam MSSis, & apud Prosperi exscriptorem, Marianum Scotum. Occasionem errori præbuit concilium Carthaginense IV, quod sub Bonifacio indictum fuit anno CCCCXIX. Nam hoc episcoporum fuit CCXVII. Estque hic ille conventus, in quo codex canonum ecclesiæ Africanæ (quem Græco-Latinum edidit nuper Iustellus) ex canonibus conciliorum XVIII, quæ sub Aurelio, Carthaginensi episcopo, celebrata erant, compositus fuit. Quæri potest, quâ de

** Pag. 260. edit. Paris. 1609. excus. juxta exemplar Moguntinum an. 1525.*

† T. 3. concil. p. 290. Col. 1606.

 synodo

synodo intelligi debeant versus hi Prosperi lib. de ingratis cap. II.

Condita sunt & scripta manent, quæ de cataractis
Aeterni fontis fluxere undante meatu,
Et tercentenis procerum sunt edita linguis.

Centuriatores Cent. V. cap. v.[a] interpretantur de trecentis qui libros adversus Pelagianos scripserint. Sed hoc, ut innumera alia apud eosdem, planè putidum est. Baronius[b], eumque secutus Claudius Menardus[c], de synodo Carthaginensi II & Milevitanâ loqui putant, eò quòd non multò antè gemini senum cœtus meminerit Prosper. Sed obstat, quòd Carthaginensi isti solùm interfuerint episcopi LXVII, Milevitanæ autem LIX. quemadmodum ex nominibus eorum liquet, quæ habemus in utriusque concilii literis ad Innocentium. Quare verius est, quod Baronius addit, posse etiam intelligi utrumque Carthaginense. Nempe illud, quod patrum erat LXVII, itemque quod à ducentis & quatuordecim fuisse celebratum, paullò antè ex Prospero, optimo sui interprete, vidimus. Mirum tamen, adnumerari istis patres secundi Carthaginensis, cùm iidem qui secundo, hi etiam tertio Carthaginensi interfuerint. Omnia liquidiora erant, si pro *tercentenis* legatur *bucentenis*. Quomodo tamen à Prospero scriptum fuisse, spondere non ausim. Possevinus verò, cùm in Apparatu suo scribit, generale Africæ concilium sub Zosimo à CCXXVII episcopis habitum esse, cunctis tam MSSis quàm excusis Prosperi codd. refellitur. Et hæc de Africano concilio universali. In conciliorum Tomis legere est canonum plurimorum σύνταγμα, editorum nomine concilii Africani, in quibus & Pelagius Cælestiusque damnantur. Sed canones isti ad Pelagianam caussam pertinentes sunt illi ipsi, qui universali Africæ concilio sunt decreti. nec σύνταγμα illud aliud est quàm farrago canonum, qui non uno, sed conciliis variis decreti sunt, & à compilatore per satyram postea congesti, imperitéque unius concilii nomine inscripti; uti etiam monuit Ferdinandus de Mendoza lib. II de confirmando concilio Illiberitano cap. I, pag. 4. Quare non est quod de eo quicquam hoc loco dicamus; cùm, quæ in Pelagianâ caussâ continet, ea ex Carthaginensi sive universali Africæ concilio adferantur; uti diximus.

[a] Col. 588.
[b] T. 5. Annal. p. 392. edit. Moreti. an. 1602.
[c] Notis ad August. adversum Iuliani libb. duos poster. p. 467.

CAP.

Cap. XLVI.

De concilio Gallicano, tempore Cælestini.

SEptimum est concilium Gallicanum anni ccccxxix. quo Florentius & Dionysius coss. fuere. Ad horum consulatum sic scribit Prosper in Chronicis: *Agricola Pelagianus, Severiani episcopi Pelagiani filius, Ecclesias Brastaniæ* (l. Britanniæ) *dogmatis sui insinuatione corrupit. Sed adactione Palladii diaconi, papa Cælestinus Germanum Antissiodorensem episcopum vice suâ mittit, ut, deturbatis hæreticis, Britannos ad Catholicam fidem dirigat.* Non tamen solus missus Germanus Antissiodorensis, (pro quo apud Freculphum * vitiosè *Vrisiodorensis* legitur) sed etiam Lupus, episcopus Trecensis: neque solo missi mandante Cælestino, sed simul probante numerosâ synodo Gallicanâ, quæ eò convenerat, quòd cognovisset, Pelagianos, Imperatorum legibus damnatos, profugisse in Britanniam, natale Pelagii solum, ubi latêre se, & hæresin suam facilius instillare posse sperabant. Constantius presbyter † lib. 1. de vitâ Germani cap. xix. *Eodem tempore ex Britanniis directa legatio Gallicanis episcopis nunciavit, Pelagianam perversitatem in locis suis late populos occupasse, & quamprimum fidei catholicæ debere succurri. Ob quam caussam,* SYNODUS NUMEROSA *collecta est, omniumque judicio duo præclara religionis lumina, universorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus, Apostolici sacerdotes, terram corporibus, cælum meritis possidentes.* Similiter Beda lib. 1. histor. Angl. cap. xvii. *Ante paucos sane adventus eorum annos, hæresis Pelagiana per Agricolam illata, Severiani Episcopi Pelagiani filium, fidem Britannorum fœda peste commaculaverat. Verùm Britanni, cùm neque suscipere dogma perversum, gratiam Christi blasphemando, ullatenus vellent, neque versutiam nefariæ persuasionis refutare verbis certando sufficerent; inveniunt salubre concilium, ut à Gallicanis antistitibus auxilium belli spiritualis inquirant. Quam ob caussam, collectâ* MAGNA SYNODO, *quærebatur in commune, qui illuc ad succurrendum fidei mitti deberent: atque omnium judicio eligebantur Apostolici sacerdotis, Germanus Antissiodorensis & Lupus Trecassinæ civitatis episcopus.* Quibus ex Bedæ verbis simul liquet, Severiani Pelagiani episcopi filium, qui Britanniam infecerat, Agricolam fuisse appellatum. Quod & Prosper in Chronicis testatur, uti vidimus. Sed in codd. multò plurimis, etiam eo quem Ios. Scaliger cum Eusebio suo edidit, non item illo Arnoldi Pontaci, τὸ Agricola ad superiorem versum reijcitur, corrupteque

* *T. 2. lib. 5. c. 16.*

† *Apud Surium T. 4.*

ptéque hunc in modum ſcriptum invenitu r; *Felice ad patriciam dignitatem provecto, Aetius Magiſter militum factus eſt ex agricola, Pelagianus Severiani epiſcopi Pelagiani filius, &c.* Sanè ut Aëtius ex agricolâ magiſter militum factus dicatur, planè adverſatur omnibus hiſtoricis, qui vel ortus Aëtii conditionem, vel honores, quos geſſit, ſcriptis conſignarunt. Vide Iornandem de rebus Geticis cap. XXXIV. atque alios eorum temporum ſcriptores.

Quamquam verò, quamdiu Germanus & Lupus in Britannia agerent, Catholicum dogma ubique perſonaret; tamen, poſt eorum diſceſſum, hæreſis repullulavit: adeò ut Britannorum poſtulato, Germanus ſecundò iter in Britanniam inſtituerit, aſſumto tunc ſecum Severo, Lupi diſcipulo, Tricaſſinorum epiſcopo. Vide Conſtantium presbyterum de vitâ Germani lib. II. cap. I. II. III. IV. Bedam hiſtor. Anglic. lib. I. cap. XXI. & Hericum Antiſſiodorenſem * lib. III. & IV. vitæ B. Germani, quam ante annos ſeptingentos carmine ſcripſit ad Carolum Craſſum imp. Inter alia de priori in Britanniam legatione & ſynodo Gallicana ſic ait:

** Vide & Henricum Huntindon Hiſtor. Angl. lib. 2. c. 6. quem, uti & Bedam, laudat hiſtoria hujus teſtem Thomas Braduuardinus præfat. lib. de cauſâ Dei contra Pelagium.*

Præſulibus Gallis pandit legatio fida
Diſcrimen fidei partes lapſantis in illas.

Et mox:

Hinc ſynodus numeroſa coit, communibus illic
Cauſſa ſubeſt lachrymis.

Cúmque virum virtutibus variis inclytum, & tantæ legationi parem, quæſitum eſſe dixiſſet, adjungit:

Has in Germano reputant conſiſtere dotes.

Deinde collegam ei Lupum additum ait,

Nobilis Auguſta quondàm qui forte Trecarum
Præſulerat, ſignis & claro nomine ſummus.

Libro verò ſequenti, alterius profectionis cauſſam exponit his verbis:

Vix præſul poſitis humeros ſubduxerat armis
Immenſum feſſus, propriamque reviſerat urbem:
Ecce ferebantur precibus mandata coactis
Cunctorum, quiqui fuerant ex parte piorum,
In miſeros iterum peſtem recidiſſe Britannos
Dogmatis inſani.

Poſtea profectionem ipſam, & adventum in Britanniam narrat. De prædicatione verò gratiæ, & Pelagianis ex Britannia expulſis, ſcribit in hunc modum:

Hinc

Hinc sacer ad plebem sermo convertitur omnem
De lapsu, seu quæ reparent impendia lapsum.
Obtinet immotis columen fundata columnis
Tuta fides, fidei pugnant pro fœdere cuncti.
Perpauci superant detectæ fraudis alumni.
Sistuntur, cunctis eadem sententia perstat,
Mulctare exilio jugi. sic insula felix
Tartareâ tum peste carens, insignibus almæ
Nunc etiam fidei casto splendore coruscat.

Denique librum clausurus utramque profectionem tangit, ubi sic Germanum compellat:

Tuque ô, cui toto discretos orbe Britannos
Bis penetrare datum, bisque intima cernere magni
Monstra maris.

Germanum hunc Centuriatores Gnomarium vocant cent.v. cap.v. Quod σφάλμα operarum videri poterat, nisi similiter in Indice vocaretur, & solemne esset scriptoribus istis, in nominibus etiam celebrium virorum errare.

Cap. XLVII.

De concilio Ephesino generali.

Octavum in hac caussâ concilium œcumenicum erat, quod anno ccccxxxi habitum est. Quamquam enim propter Pelagianos convocatum non fuit; tamen, Pelagianis Nestorium damnare refugientibus, atque adeò illum etiam juvantibus, Patres occasione eâ uti voluerunt, ad Pelagii asseclas unà cum Nestorio damnandos. Hæc ita esse, ipsis concilii actis comprobatur. Nam T.iv. cap.viii. * exstat *exemplum relationis, quam sacra synodus ad piissimos reges de Orientalibus transmisit.* In cujus extremo legas; *Perabsurdum sanè foret, si toleretur, ut ducentorum & decem sanctorum episcoporum synodo, quibus universa occidentalium episcoporum multitudo, & per hos reliquus terrarum orbis, triginta tantum sese opponant. Maximè verò cùm alii ex illis jampridem sint ordine moti, alii* PRAVA CÆLESTII DOCTRINA INFECTI. Ejusdem tomi cap. ix. † in litteris synodalibus: *Nullam omnino velut ex sacerdotali auctoritate potestatem habent, quâ ulli omnino Ecclesiasticæ communionis homini nocere aut prodesse possint: quippe cùm plerique ex illis gradu sint moti: omnes autem* CÆLESTII *aut Nestorii*

* P. 572. edit. Ingolst.

† Pag. 574.

Neſtorii ERRORIBVS INFECTI. Et mox can. I. *Notum facimus veſtræ ſanctitudini, quodſi provinciæ cujuſpiam metropolitanus à ſacrâ & œcumenicâ ſynodo deſciſcens, defectionis conciliabulo ſeſe addixerit, vel poſtea quoque* CVM CÆLESTIO SENSERIT, *vel etiamnum ſentit: hujuſmodi contra provinciæ ſuæ epiſcopos nihil omnino decernere poſſe, quòd* A SACRA SYNODO AB OMNI COMMVNIONE ECCLESIASTICA SECLVSVS, NVLLIVS DEINCEPS POTESTATIS AVT

* *Pag.* 575. AVTORITATIS EXISTAT. Et can. IV *: *Si qui clerici deſciverunt, privatimque vel publicè Neſtorii* CÆLESTII VE DOCTRINAM *tenere, profiterive auſi fuerint, illos ſacra* SYNODVS PRO DEPOSITIS HABENDOS *eſſe æquum cenſuit.* Item ejuſdem Tomi cap. XVIII, in epiſtolâ ſynodicâ ad Cæleſtinum, Vrbis Epiſco-

† *Pag.* 602. pum †: *Porrò perlectis eis in ſancta Synodo, quæ* DE IMPIORVM PELAGIANORVM, CÆLESTII, PELAGII, IVLIANI, *Perſidii, Flori, Marcellini, Orientii, reliquorumque eadem cum illis ſentientium* DEPOSITIONE *à pietate tua iſtic decreta & conſtituta ſunt,* IVDICAVIMVS ET NOS QVOQVE, EA SOLIDA FIRMAQVE PERMANERE DEBERE. *Quare idem omnes vobiſcum ſentientes, & nos itidem eos pro depoſitis habemus.* Qui locus planè meretur, ut (quemadmodum ἐν τοῖς χρησίμοις & laudabilibus facere antiqui ſolent) τὸ χ illi vel L appingatur. Nam hinc diſcimus, ut Epiſcopi Romani de Pelagio Cæleſtioque judicium ab univerſali ſynodo ſit approbatum. Quod verò ex actis ſynodicis hactenus oſtendimus, idem variorum etiam ſcriptorum auctoritate demonſtratur. Proſper in Chronicis: *Congregatâ apud Epheſum plus ducentorum ſynodo ſacerdotum, Neſtorius cum hæreſi nominis ſui, & cum multis Pelagianis, qui cognatum ſibi juvabant dogma, damnatur.* Et adverſus Collatorem: *Per hunc virum* (Cæleſtinum) *etiam Orientales Eccleſiæ geminâ peſte purgatæ ſunt, quando Cyrillo, Alexandrinæ urbis antiſtiti, glorioſiſſimo fidei Catholicæ defenſori, ad execrandam Neſtorianam impietatem, Apoſtolico auxiliatus eſt gladio: quo etiam Pelagiani, dum cognatis confœderantur erroribus, iterum proſternerentur.* Hæc cauſſa eſt, cur idem Proſper unum utriuſque hæreſios ſcripſerit epitaphium: quod præmittitur carmini περὶ ἀχαρίστων. Etiam Gregorius M. lib. V. epiſt. XIV. Pelagium eâ ſynodo damnatum teſtatur. Item Photius μυριοβίβλου cap. LIII. Ἀνεθεματίσθη αὕτη ἡ (τῶν Πελαγιανιστῶν) αἵρεσις καὶ ἐν τῇ Ἐφεσίων ἁγίᾳ συνόδῳ.

Cæterùm, quia præter Epheſinam veram etiam pſeudoſynodus habita Epheſi fuit: hinc contigit, ut nonnullis veræ falſæque ſynodi

acta permiſcentibus, pro genuinis actis, quibus Pelagius Cæleſtiuſque damnabantur, adulterina cœperint circumferri: ad quæ, Gregorii Magni ævo, à Pelagianis provocabatur. Sed fraudem vidit & detexit Gregorius: quem adi lib. v. epiſt. xiv. lib. vii. epiſt. xlvii. & imprimis lib. vi. epiſt. xxxi.

Cap. XLVIII.

De ſynodo Arelatenſi.

NOnum conciliorum, quod Pelagii dogma improbarit, Arelatenſe fuit, quod epiſtolæ Fauſti ad Lucidum ſubſcripſit. Eo Pelagium damnari hæc epiſtolæ verba oſtendunt: *Anathema illi, qui, inter reliquas Pelagii impietates, hominem ſine peccato naſci, & per ſolum laborem poſſe ſalvari, damnandâ præſumtione contenderit, & qui eum ſine gratiâ Dei liberari poſſe crediderit.* De vero hujus concilii tempore, paullò pòſt ediſſertabimus. An autem hæc ſynodus ita damnet Pelagianos, ut interim non obſcurè inclinet in Semipelagianorum partes: hoc commodiùs diſquiremus, cùm opere hoc ipſo tractabimus de actibus illis divinæ bonitatis, qui electis cum reprobis ſunt communes.

Cap. XLIX.

De concilio Lugdunenſi.

DEcimum in hac cauſsâ concilium eſt Lugdunenſe, quod Arelatenſis ſynodi decreta comprobavit: ſed aliqua ei adjici voluit. Fauſtus præfat. ad Leontium: *In quo quidem opuſculo, poſt Arelatenſis concilii ſubſcriptionem, novis erroribus deprehenſis, adjici aliqua ſynodus Lugdunenſis exegit.* Hujus concilii poſtulato ſe librum ſuum ſcripſiſſe, ibidem Fauſtus ait. Nec tamen ea ipſa, quæ Lugdunenſes Patres adjici voluerunt, planè illa eſſe putamus, quæ capitibus ab Arelatenſi concilio approbatis in libello ſuo adjicit Fauſtus. Nam quamquam ex ſuperioribus ejus verbis ſatis paret, Prædeſtinatorum dogma, ut Arelatenſi, ita etiam Lugdunenſi concilio fuiſſe damnatum: nec obſcurè dicatur, Lugdunenſem ſynodum plura improbaſſe in Prædeſtinatis, quàm Arelatenſem, tamen ut qui Lugdunenſi concilio interfuerunt, in tantum, ac à Fauſto factum, ab Auguſtini mente receſſerint, ſingulaſque Fauſti ſententias comprobarint; hoc verò cur de patribus iis credam, cauſſam ſatis gravem videre hactenus non

possum. Quin potiùs judico, Faustum, mandati limites excedendo, synodum eam decepisse. Sanè libellum ejus à synodo Lugdunensi comprobatum fuisse, nullis demonstrari indiciis potest.

CAP. L.

De tempore concilii Arelatensis & Lugdunensis.

DE utriusque hujus synodi tempore dicendum nunc aliquid nobis, cùm propter alios, tum Severinum Binnium, virum & eruditum & industrium: sed qui subinde, in digerendo & illustrando operosissimo Conciliorum opere, aliquid (& qui fieri aliter potuit?) humanitus patiatur. Hic igitur cùm dixisset *, consilium Arelatense III celebratum esse sub Iohanne I, inque eo de servandâ Ecclesiæ disciplinâ in ordinandis ministris actum esse, in istum modum scribere pergit: *Hac synodo, subscriptione Episcoporum, approbata est illa epistola Fausti Regiensis, quam dedit ad Lucidum quendam, magni nominis presbyterum, Prædestinatorum hæresin sectantem,* &c. Mox Fausti & Lucidi litteras concilio ipsi subjicit. Quid moverit eum, ut ita sentiret, obscurum non est. Nempe arbitrabatur, Arelatense hoc tertium, eorum esse Arelatensium primum, quæ post ortos Pelagianos ac Semipelagianos habita sunt. Vnde consequitur, Faustum nec primo, nec secundo Arelatensi interfuisse. Sanè de primo non repugnamus. Nam ante Pelagii tempora habitum esse, inde certò liquet, quòd in Cæciliani caussâ coactum fuerit contra Donatistas. Quare Constantini M. & Silvestri Papæ temporibus habitum esse, verissimum est. Nempe vel anno CCCXVI: ut vulgo scribunt: vel potius mox post obitum Melchiadis: ut docet Ferdinandus Mendoza de confirmatione Illiberitani concilii lib. 1. cap. 11. pag. 27. Nam quòd objici posset, post concilium Nicænum fuisse habitum, quia in eo Arrianorum mentio fiat can. VIII, rectè monet Mendoza, tum hìc tum apud Gratianum in c. de Arrianis, de consecrat. dist. 4. pro Arrianis legi debere Afris, quandoquidem de caussâ Afrorum, Cæciliani & Donati, eo concilio actum fuit. Sed de altero quod sibi Binnius sumit, hoc minimè verum putamus. Fatemur quidem, illos errare, qui, primis conciliorum editionibus decepti, illud ejusdem Constantini temporibus habitum esse arbitrantur. Sed quamquam minus spisso, tamen errore etiam tenetur Binnius, cùm censet, indictum esse tempore Valentin. & Theodos. Impp. ac Siricii Papæ.

* *Tom. 2. pag. 386. edit. Col. 1606.*

Papæ. Video, proram & puppim illi esse, quòd concilii ejus can. XVII Bonosiacorum mentio fuerit: hi autem ante Siricii tempora non innotuerint. Sed profectò hinc non aliud colligere debuit, quàm, non esse habitum ante tempora Siricii: eoque Arelatensis secundi subscriptionem, quæ in primis editt. legebatur, rectè in novissimâ ad primum Arelatense referri. Verùm ut hinc Binnius concludat, concilium istud Siricii tempore institutum esse, eoque multo ante Pelagianos exortos habitum esse, equidem non video. Pari enim jure dixerit, Constantii & Constantis Impp. temporibus fuisse coactum, quia eorum, qui sub illis orti, canone ejusdem concilii sextodecimo mentio fit. Vel (quod nostræ impensè favet sententiæ) circa Gelasii tempora concilii ejus Patres coiisse, quandoquidem is conjunctim Photinianos & Bonosiacos damnavit. Verùm facessant hæ nugæ. Nos potius, quia Arelatense concilium approbavit epistolam Fausti, & ejus tempus aliis indiciis cognosci certò non potest, in eam venimus suspicionem, ut hoc putemus esse illud ipsum concilium, quod subscripsit litteris Fausti. In eo si nos ratio fugerit, proximum est, ut dicamus, quemadmodum aliorum multorum, ita illius quoque concilii, quod Fausti tempore Arelate habitum fuit, acta Synodica deperiisse: illud verò Arelatense, quod tertium vulgo vocatur, revera fuisse quartum. Nisi hoc magis verisimile aliquis putet, canones duorum Arelatensium conciliorum in unum coaluisse: eoque non quidem acta planè interiisse, sed alterius Arelatensis, seu secundi, seu tertii nomine, nunc legi: quomodo in Milevitano, & aliis non paucis, duorum conciliorum canones in unum conflatos esse constat. Sed ut in his conjecturâ aliquâ opus est, ita illud extra controversiam omninò posthac poni debet, neutiquam subscriptionem literarum Fausti esse à concilio istoc Arelatensi, quod vulgo tertium nominatur, quodque sub Cæsario Arelatensi, tempore Ioannis Papæ, celebratum fuit. Hæc enim Binnii sententia planè absurda est, ac vel unico pedatu obteri ab eo poterit, qui utrumque Arelatensium patrum indiculum, immo qui triplicem editionem, conferre non gravabitur. Quarum prima, Fausti est illa, quæ seorsum prodiit, procurante Erasmo: quam expressi ab exteriori latere. Secunda, Fausti illa, quam expressi ex Bibliothecâ Patrum Margarini. Tertia, Arelatensis concilii illa in chartâ interiori.

Nam Arelatenſi quidem, quod Fauſti epiſtolæ ſubſcripſit, hi interfuere Epiſcopi; juxta editionem Margarini in Bibliothecâ Patrum.

Amicalis.	Amicalis.
Auxianus.	Auxanius.
Baſilius.	Baſilius.
Claudius.	Claudius.
Euphronius.	Crocus.
Eutropius.	Euphronius.
Fauſtus.	Eutropius.
Græcus.	Fauſtus.
Ioannes.	Fonteius.
Iulianus.	Græcus.
Leontius.	Ioannes.
Leucadius.	Iulianus.
Licinius.	Leucadius.
Mamertus.	Iulianus.
Marcellus.	Leontius.
Megetius.	Licinius.
Opilio.	Mamertus.
Paulus.	Marcellus.
Prætextatus.	Megetius.
Pragmatius.	Opilio.
Theoplaſtus.	Patiens.
Virianus.	Paulus.
Viventius.	Prætextatus.
	Pragmatius.
	Theoplaſtus.
	Verianus.
	Vrſicinus.
	Viventius.

Canonibus verò concilii Arelatenſis, quod tertium vocatur, iſti ſubſcripſerunt.

Agricii nomine Cataphronius.
Cæleſtinus.
Cæſarius.
Conſtantini nomine Leontius.
Contumelioſus.
Cyprianus.
Eucherius.
Florentius.
Galliani (lego, Gallicani) nomine Meterius.
Ioannis nomine Deſiderius.
Iulianus.
Maximus.
Philagrius.
Prætextatus.
Proitianus (ſive Porcianus.)
Severi nomine Cataphronius.

Cùm

Cùm ſubſcriptiones iſtæ, ne quidem unius in epiſcopi nomine conveniant, profectò luce ipsâ clarius eſt, unam eſſe Synodum non poſſe, quæ Fauſti literis, quæque Arelatenſis tertiæ canonibus ſubſcripſit. Quod quia ſatis nunc clarum eſt, diſtinctè deinceps oſtendamus, quando utraque iſtæc Arelatenſis ſynodus habita ſit. Ac prius de illâ videamus, cui præfuit Cæſarius Arelatenſis. In conciliorum Tomis celebrata hæc eſſe dicitur æra CCCCLXI, qui fuerit annus Chriſti CCCCXXIII. Quod falſum eſſe omnes agnoſcunt. Verùm Bellarminus teſtatur, in libb. aliis ſcribi æram CCCCXCII, qui fuerit annus Chriſti CCCCLIV. Atque hunc ipſe verum Arelatenſis concilii annum eſſe autumat. Nos (quo nihil in numeris frequentius) integrum centenarium excidiſſe putamus, eóque pro æra CCCCLXI ſcribimus CCCCCLXI. qui fuerit annus Chriſti IↃXXIII. vel potiùs, quia Bellarminus in libris aliis integrum numerum in binarium deſinere teſtatur, ſcribimus, æra CCCCCLXII. hoc eſt Chr. IↃXXIV. Bellarmineam æram refellit, quòd Cæſarius huic concilio præfuit, & qui ſubſcripſere, iidem ſunt, qui cum Cæſario interfuerunt concilio Arauſicano ſecundo. Hoc autem anno IↃVIII, vel potius IↃXXIX habitum eſſe, ſolidè inferius oſtendemus. Quare ſequitur, circa Arauſicani concilii tempora hujuſce ſynodi patres conveniſſe: nempe triennio antè, hoc eſt IↃXXIV. Nam in proloquio ejus dicitur, celebratum eſſe conſule Opilione. At in Marcellini Chronico ad annum IↃXXIV diſertim legimus, INDICTIONE II. IVSTINO II. & OPILIONE COSS. Quare etiam in proloquio illo, pro Marciano, rectiùs IVSTINO ſcribatur: vel potius Iuſtini & Vincomali nomina planè inducantur. Cauſſam hujus erroris indicabimus. Scriptum ſimpliciter erat, *conſule Opilione*, præterito Cæſare, ut ſæpè aliàs. Librarius, vel alius, cùm ambigeret, quod tempus ſignaretur, Faſtos conſuluit, ac in Marcellini Chronico, atque aliis ad annum CCCCLIII reperit hæc verba: INDICTIONE VI. *Vincomalo & Opilione Coſſ.* Quocirca, cum minimè cogitaret, alterum etiam Opilionem poſt annos LXXI conſulatum geſſiſſe; ſeu alienæ memoriæ conſulturus, Marciani & Vincomali nomina oræ allevit: quæ in contextum poſtea irrepſere. De Arelatenſis ejus tempore, quod tertium numerari ſolet, ſatis diximus. Nunc videamus de tempore alterius Arelatenſis, cui Auxianus præfuit, quodque Fauſti ad Lucidum literas approbavit. Hoc illo, de quo hactenus egimus, multo eſſe antiquius, manifeſtis comperimus in-

 diciis.

diciis. Ac primò inde, quòd Sidonius Apollinaris ad plerosque eorum Episcoporum, qui concilio interfuerunt, atque ad ipsum etiam Faustum, literas misit. Nam ad Euphronium scribit ep. VIII. lib. VII. & ep. II. lib. IX. ad Eutropium ep. VI. lib. I. & ep. VI. lib. III. & ep. V. lib. V. ad Faustum ep. III. lib. IX. & ep. IX. lib. IX. ad Iulianum ep. V. lib. IX. ad Migecium ep. III. lib. VII. ad Patientem ep. XII. lib. VI. ad Pragmatium ep. II. lib. VI. Quatuor tantum sunt, ad quos non scripserit, Auxianus, Claudius, Leucadius & Paullus. Ex quibus Auxiani sive Auxami (si pro Auxanio sic legi debet, ut Baronius quidem putat) mentionem etiam habes in epistolâ ad Leontium, aliosque episcopos, super caussâ inter ipsum & Ingenuum Ebredunensem, missâ ab Hilaro Papa, qui anno CCCCLXI & sexennio pòst Romanæ præfuit Ecclesiæ. Porrò omnium istorum etiam meminit Lucidus in suarum literarum inscriptione, quas misit ad patres consilii Lugdunensis. Verùm insuper addit, Amicalem, Basilium, Fonteium, Græcum, Ioannem, Mamertum, Marcellum, Leontium, Licinium, Prætextatum, Opilionem, Theophrastum, Vlrianum, & Viventium. Ex his, ad Basilium Sidonius scribit ep. VI. lib. VII. ad Fonteium sive Fontelum ep. VII. lib. VI. & ep. IV. lib. VII. ad Græcum ep. VIII. lib. VI. & ep. II. lib. VII. & ep. IV. lib. IX. ad Mamertum ep. I. lib. VII. ad Leontium ep. III. lib. VI. ad Theophrastum ep. IV. ib. V. & ep. V. lib. VI. Ioannis verò meminit ep. XXV. lib. V. Nec leve illud pondus habet, quòd Sidonius ad Faustum scribit, tanquam ad virum ætatis provectissimæ: ut quem, licet non sine ὑπερβολῇ, Iuvenalis exemplo, dicat, jam dexterâ annos suos computare, hoc est annum explesse centesimum: ut haut diu supervixisse, nedum consiliis interfuisse possit. Atqui Sidonius vel non pervênit usque ad tempora Anastasii Imp. hoc est, annum CCCCXCI, (sanè Leonis & Zenonis Impp. tempore floruit, uti scribit Gennadius in catal. Vir. Ill. cap. XCII. & ex eo Honorius Augustod.) vel summùm Anastasii temporibus annos duos tres vixit. Vnum est, quod decipere incautum possit. Nam quia Sidonius epist. ad Agricolam (quæ secunda est lib. I.) Theodoricum regem describit, opinari aliquis possit, tam Sidonium, quàm Faustum, vixisse tempore concilii Arelatensis tertii, cui præfuit Cæsarius, Arelatensis Episcopus. Cæsarium enim Theodorici, Gothorum regis, tempore floruisse, testatur Cyprianus in ejus vitâ. Sed facile eximus hunc ictum. Nam quamquam

Severinus

Severinus Binnius, notis in concilium Taraconense*, eundem esse existimet Theodoricum, quem Sidonius epist. ad Agricolam describit, & istum, cujus Cassiodorus cancellarius fuit: tamen nobis nihil certius, quàm, antiquiorem multò fuisse illum Sidonii; quicum & se pilâ lusitasse, eâdem epist. Sidonius scribit. Siquidem iste tempore Marciani Imp. Fl. Avito, Sidonii socero, auctor fuit, ut, Maximo à Romanis discerpto, quod anno contigit CCCLIV, susciperet imperium Romanum; atque ad hoc auxiliares eidem copias præbuit: quemadmodum Sidonius in Aviti panegyrico testatur, & Cassiodorus in Chronico, & Diaconus in Marciano Vnde liquet, quo judicio istæc Sidonii de Theodorico epistola, variis Cassiodori, aut edicto Theodorici, vel Ennodii in Theodoricum panegyrico, appingi soleat, cùm hic sit Theodoricus Veronensis, Gothorum & Italiæ rex, qui post Odoacrum interfectum (quod anno factum CCCCXCIII) in Italia imperavit annis XXXVIII. Ex hisce omnibus satis liquet, quando Faustus fuerit episcopus Regiensis: nempe tempore Sidonii, qui ad eum scribit, uti & ad Claudianum Mamertum, qui libris tribus respondit opusculo Fausti de animâ sive de creaturis, quòd incorporei istis nihil insit. Sed hinc quidem apparet, vixisse intra annum CCCCL & IↃ. ac proinde Arelatense concilium, cui interfuit Faustus, annis minimùm XXIV recentius esse illo, cui præfuit Cæsarius: quod ad refellendum Binnianum errorem satis est: nondum tamen constat, quo anno Arelatensi interfuerit Faustus. Tempus illud sic propius attingemus. Prosper Aquitanicus minimùm pervenit ad annum CCCCLXIII. quem ad annum eum collocat in Chronico suo Marcellinus. At inter Prosperi & Fausti episcopatum intermedius est episcopatus Maximi Abbatis: ut constat ex Sidonii Apollinaris carm. eucharist. ad Faust. Vt satis verisimilis sit eorum sententia, qui Faustum circa annum CCCCLXXII episcopum factum dicunt. Quodsi Prosper, non in Galliâ, ut Scaliger, Baronius, Bellarminus, & alii putarunt; sed in Italiâ, quod verisimile magis videri superius diximus, Regiensis fuerit episcopus; jam quidem ex Prosperi ætate judicium peti non potest, sed tamen ex Sidonii literis qualecunque argumentum deducitur. Nam Sidonius ait, Gennadium vixisse tempore Leonis & Zenonis, qui anno CCCCLXXIV imperare cœpit. Ita ex parte unâ, spatio illi quinquagenario, jam viginti duos annos circiter præcidimus. Ex parte item alterâ annos sex decidimus. Nam Gelasius Papa vivere desiit anno CCCCXCVI. ei autem Gen-

* Tom. 2. conc. pag. 371.

Gennadius dicavit librum Vir. Ill. quo Fausti tractatum de gratiâ & libero arbitr. commendat. Imò Gelasius idem anno CCCCXCIV librum Fausti inter Apocrypha retulit. Atqui, antequam scriberet hanc diatribam Faustus, concilium Arelatense & Lugdunense habita erant: ut patet ex ejus præfat. seu fidei professione ad Leontium. Ergò inter annum CCCCLXXII & CCCCXCIV concilium utrumque peractum est. Quo autem anno, difficile dictu est: sed putamus esse annum CCCCXCI aut proximum. Cui sententiæ favet, quòd apud Adonem Viennensem hæc legimus: *Faustus ex abbate Lirinensis monasterii apud Rhegium Galliæ episcopus factus, Pelagianum dogma destruere conatus, in errorem labitur: unde qui ejus sensus in hac parte Catholicos prædicant, sicut Gennadius De illustribus viris, omnino errant.* Hæc ille ad annum CCCCXCII: quo si Faustus sensus suos libro de gratiâ & libero arbitrio spargere cœpit, consequitur, eopse vel præcedenti anno Lugdunense concilium habitum esse, cujus se jussu scripsisse dicit Faustus. Ac par ratio synodi Arelatensis, quando eam pauxillo tantum tempore antecessisse, satis clarum est ex iis, quæ de occasione synodi Lugdunensis, & Lucidi παλινῳδία, diximus.

Sed quis Auxianus iste, qui in Arelatensi concilio primus subscripsit? Num ille, cujus Sidonium meminisse diximus epist. ad Leontium? Sed obstare videtur, quòd in hoc concilio primus fuerit subscripturus Arelatensis episcopus. Atqui eo tempore alium fuisse episcopum, series ipsa evincere videtur. Nam Patroclo Honoratus, Honorato Hilarius, Hilario Ravennius, Ravennio, ut aiunt, Eonius, Eonio Cæsarius successit: quorum primi tres ante Fausti episcopatum discesserant; Cæsarius verò annis aliquot post scriptum hunc à Fausto librum factus est episcopus. Verùm quod Ravennio Eonium successisse aiunt, quem veterem laudare possunt auctorem? Nobis sanè verisimile fit, post Ravennium Auxanium; post illum, Eonium Arelatensi Ecclesiæ præfuisse. Et fortasse alii quoque intercesserunt: de quo certiora, puto, docere nos posset Ecclesia Arelatensis. At sanè demus illis, quod sibi sumunt. Nec sic rem confectam habent. In mentem enim venit, pro Auxanio Eonium rescribi posse: qui tum Arelatensis fuisse episcopus videri queat, quando ad eum Gelasii extat epistola. Facilis verò in his nominibus lapsus librarii fuit, præsertim si pro Eonius scribi debet Æonius, quia Græcè sit Αἰώνιος, quod minus ab Auxanius abit. Adde quòd inde error potuerit oriri, quod Auxanius quidam post Cæsarium fuerit episco-

episcopus Arelatensis, anno IↃXLIV, quo tempore ad eum scripta exstat epistola Vigilii Papæ. Fortasse etiam uterque & Æonius & Auxanius subscripsit, sed nomen alterius librarii incuriâ est omissum. Sed utcumque hoc fuerit, nihil sanè caussæ est, cur iccirco dicamus subscriptionem istam à Fausto esse confictam: qui, si tale quid designasset, non tacuisset illud Maxentius, Fausto infestissimus, adversus quem commentationem Maxentii habemus: ut de aliis nihil dicam, qui, cùm Fausti & ejus dogmatis meminerunt, indignum adeò facinus verbo saltem attigissent.

CAP. LI.

De concilio Romano.

VNdecimum in eâdem controversiâ Romanum concilium fuit, in quod anno CCCCXCIV Gelasius cum LXX episcopis convenerat. Decretum verò condiderunt, quòd Augustini & Prosperi scripta commendentur; Cassiani & Fausti improbentur. Habes illud non solùm in Collectione conciliorum, sed etiam in decreto Gratiani part. I. distinct. XVI. Sed in eâ editione, quæ Gregorio XIII procurante divulgata est, Cassiani nomen expunctum invenitur, præter antiquiorum omnium editionum fidem.

CAP. LII.

De concilio Sardiniensi.

DVodecimum est concilium Africanorum patrum in Sardiniâ exulantium: quorum epistola synodica ad Ioannem presbyterum & Archimandritam, & Venerium diaconum, atque alios, unà cum tribus Fulgentii de Prædestinatione libris, Iacobi Sirmundi beneficio, Parisiis in lucem revocata est, anno CIↃIↃCXII. Concilii hujus tempus istum in modum indagavimus. Scribunt Patres in epistolâ suâ: *Quorum* (sancti Augustini ad Prosperum & Hilarium librorum) *mentionem beatæ memoriæ Hormisda, sedis Apostolicæ gloriosus antistes, in epistolâ, quam consulenti se sancto fratri, consacerdotique nostro Possessori * rescripsit, cum magno præconio Catholicæ laudis inseruit.* At Possessoris epistola ad Honorium scripta est XV. Kal. Augusti, consule Rustico: cui Gelasius idibus Augusti respondit; ut literæ amborum testantur. Rusticus verò consul fuit anno IↃXX. ut ex Fastis certum est.

* *Hinc liquet errare Centuriatores Magdeburgenses, cùm censent episcopum hunc Africanum esse nominis incerti, sed fuisse* possessorem defensoremque librorum Fausti: *ut ipsi loquuntur Cent.* V. *cap.* V. *col.* 587.

est. Satis igitur liquet, synodum eam habitam esse post Idus Augusti ejus anni, quem diximus. Ante verò annum IↃXXII exactum, hoc concilium fuisse solutum, non minus claro indicio planum faciemus. Nam Africanos istos patres, qui à Thrasamundo, Vandalorum rege Ariano, anno IↃIV, in Sardiniam erant deportati: hos anno IↃXXII, defuncto Thrasamundo, è Sardiniâ revocavit, suisque sedibus restituit Childericus Catholicus: sed priusquam regnaret, quia sacramento se obstrinxerat Thrasamundo, nunquam se, ubi regnum fuerit adeptus, templa aperturum Catholicis. Quare concilium illud, nec ante Idus Aug. anni IↃXX, nec post annum IↃXXII habitum esse potest.

CAP. LIII.

De concilio Arausicano II.

DEcimumtertium est concilium Arausicanum II: de cujus tempore non magis historici consentiunt, quàm convenire horologia solent. Antiquiores quæque editiones Conciliorum (quas & Caranza in epitomâ, Centuriatores Magdeburgenses, Ioverius in editione sanctionum Ecclesiasticarum, & alii plurimi sequuntur) habitum esse testantur tempore Leonis Papæ I. sub quo in iisdem coactum fuisse dicitur concilium Vasense, Carpentoractense, & Arelatense III. Et sanè circa idem tempus quatuor ea concilia fuisse convocata, non vanam inde conjecturam capere licet, quod omnibus istis præfuit Cæsarius Arelatensis, & iidem ex parte episcopi interfuerunt: quemadmodum subscriptiones clare docent. Itaque si Arausicani secundi annum cognoverimus, etiam aliorum trium propiùs tempus attingemus. Imò & Agathensis, cui idem præfuit, quodque in eadem ab illis tempora conjicitur. Cur verò Arausicanum hoc Leonis Papæ tempore celebratum putarint, ratio ea fuit; quòd & Prosperum, & Eucherium, & Cæsarium ei subscripsisse viderent: scirent autem, Prosperum Aquitanicum, è Leonis I. notario, Rhegii episcopum factum esse: Eucherius autem & Cæsarius etiam subscripserint Arausicano I. quod inscriptio indicat habitum esse Theodosio Iuniore & Cyro coss. hoc est, Theodosii Imp. anno XXXIV. Leonis Papæ anno II. Sed quemadmodum in comœdiâ ex duobus Menæchmis, ita hîc ex duobus Prosperis, duobus Eucheriis, duobus Cæsariis, tergeminus error proffuxit. Nam Prosper, qui Arausicano II

sub-

ſubſcripſit, non Rhegienſis, ſed Aurelianenſis epiſcopus fuit: ut infrà oſtendemus. Eucherius autem, qui Arauſicano II interfuit, non eſt idem, qui intererat Arauſicano priori, ſed alter eo junior, Cæſarii familaris: de quo in vitâ Cæſarii ſcribit ejus diſcipulus Cyprianus, cap. XXII. Cæſarius verò, qui Arauſicano II ſubſcripſit, eſt ille magni nominis epiſcopus Arelatenſis: unde & primo legitur loco. Is autem Arauſicano primo interfuiſſe non poteſt, quia illud celebratum eſt præſide Hilario, ut teſtatur ſubſcriptio. Vbi non alius capiendus Hilarius, quam is, qui necdum epiſcopus ad Auguſtinum de Maſſilienſium erroribus ſcripſerat, quique in Arelatenſi epiſcopatu ſucceſſerat Honorato. At Hilarii in locum venit Ravennius, anno CCCCXLIX, decimo Leonis Papæ anno, ut Leo ipſe indicat epiſtolâ ad Conſtantinum & comprovinciales epiſcopos: quam Aſterio & Protogene coſſ. ſcripſit *. Ravennio autem poſterior eſt Eonius: illi demum ſucceſſit Cæſarius, qui Arauſicano II. præfuit. Hunc autem poſt annum demum quingenteſimum epiſcopum eſſe factum, poſtea probabimus. Vt nihil planius ſit, quàm alium eſſe Cæſarium, qui primo; alium, qui Arauſicano ſecundo ſubſcripſit. Ficulna igitur ſunt præſidia, quibus colligi putarunt, Arauſicanum ſecundum tempore Leonis celebratum fuiſſe. Altera eſt ſententia Baronii, qui in primâ Annalium editione anno CCCCLXIII habitum putavit. Sed huic refellendæ operam non impendemus, quando ipſe, meliora à Sirmundo Ieſuitâ edoctus, eam in Additionibus ſuis retractavit. Verum autem hujus ſynodi tempus triplici comperimus indicio; quòd ei præfuit Cæſarius, & ſubſcripſit Liberius, Galliarum præfectus, idque conſule Decio Iuniore. Quorum de ſingulis accuratius agendum erit. Ac Liberius quidem, ut ab eo ordiamur, Galliæ præfuit, tempore Theodorici & Athalarici, Gothorum in Italiâ regum. Liquet hoc ex epiſtolâ Athalarici ad Liberium, quâ poſcit, ut, quandoquidem avo ſuo Theodorico ſucceſſerit, (quod anno contigit IↃXXVI) quicumque ſe priùs ſacramento in Galliis obſtrinxiſſent avo, hi nunc in nomen nepotis illud renovarent. Eſt ea epiſtola apud Caſſiodorum lib. VIII. Variarum, ac inſcriptionem habet iſtiuſmodi, LIBERIO PRÆPOSITO GALLIARVM ATHALARICVS REX. Conferamus nunc cum inſcriptione hac Liberianam Arauſicanæ ſynodi ſubſcriptionem, quæ talis eſt: *Petrus Marcellinus Felix Liberius V. CL. & illuſtris præfectus pratorjo Gallicano, atque patricius, conſentiens ſubſcripſit.* Sic enim

* *Apud Baron. ad An. 449. p. 87. edit. Moret. 2.*

ex vet. lib. legi debere, rectè Baronius observavit; non, uti in prioribus edit. erat, *viri Cl. & Illustres, præfecti pretorii Galliarum, patricii, consentientes subscripserunt.* Nam Burgundionibus & Francis maximam Galliarum partem obtinentibus; Ostrogothis verò exiguam solùm Narbonensis Galliæ portionem occupantibus; cur plures præfecti mitterentur, caussæ nihil erat. Et sanè epistola ipsius Theodorici ad Gemellum, quæ apud Cassiodorum est decimasexta libri tertii, itemque proxima ejusdem, quæ est ad universos Galliarum provinciales, satis docent, regem eum Galliæ Narbonensi pro multis præfectis unum misisse vicarium, Gemellum, sive, ut in aliis est libris, Gegiellum. Quemadmodum autem prius unum præfectorum vicarium, ita postea unum cum præfecti titulo misisse verisimile est. Nec proloquium synodi Arausicanæ multorum meminit præfectorum, sed unius Liberii: à quo basilicam Arausicæ constructam fuisse indicat, eoque invitante, ad ædis dedicationem Patres convenisse. Vbi cùm aliqui querimoniam suam exposuissent, de multis Semipelagianum dogma in Galliâ amplexantibus, ac Romanus quoque episcopus capita aliquot de gratiâ & libero arbitrio, ex Augustino maximam partem ad verbum descripta, patribus transmisisset, ut ita in illo Gallicanæ ecclesiæ dissensu Romanæ illis Ecclesiæ sensum aperiret: Arausicana synodus, eâ occasione, canonum aliquot subscriptione, catholicam de gratiâ doctrinam à non catholicâ discrevit. De tempore, quo Liberius Galliæ præfectus fuit, deque occasione Arausicanæ synodi, hæc dicta sunto.

Nunc videamus, quando vixerit Cæsarius Arelatensis, de quo diu nihil constitit certi. Nam Tritthemius (qui & Suffridum, Gennadii Scholiastem, & Possevinum in Apparatu sacro, multosque alios in errorem induxit) vixisse eum putavit anno IↃCLXX. Bellarminus, in catalogo Ecclesiasticorum scriptorum, vixisse censet anno CCCCLIV. pervenisse autem ad annum CCCCXCIX. Sed à vero uterque recessit, quamquam propius illud attigit Bellarminus. Floruit enim post annum IↃ: quod aperte nos docet Cæsarii discipulus, Cyprianus, qui præceptoris sui vitam literis consignavit. In eâ clarè legas, quæ Alaricus Wisigothorum rex circa imperii finem in eum designarit: quam male item post Alarici obitum in Arelatensi obsidio habitus sit: quanto item in loco fuerit apud Theodoricum, Ostrogothorum regem: & plura alia, ἢ σημεῖα, ἀλλὰ τεκμήρια. Iam autem certum est Alaricum à Clodoveo (qui primus ex Franciæ regi-

regibus Christianam religionem amplexus fuit) occisum esse anno Christi IↃVII. At præcedenti anno, Agathensi concilio præfuerat Cæsarius: ut docet subscriptio. Nam ponitur in eâ annus Alarici XXII. qui Christi est IↃVI. Theodoricus autem, apud quem summo in loco Cæsarium fuisse dicebamus, obiit anno imperii XXXV, Christi IↃXXVI. Etiam ætatem Cæsarii cognoscimus ex literis ab Romanis episcopis ad eum scriptis. Antiquissimæ earum sunt ternæ illæ, quas Symmachus dedit: quarum primæ, Probo; tertiæ, Senatore conf. scriptæ sunt; mediis tempus non apponitur. At Probus in Occidente erat consul anno IↃVI. & iterum anno IↃXIII. Senator item consul fuit anno IↃXIV. eopse anno quo Symmachus obiit;ut paullò ante mortem eas ad Cæsarium scripserit. Idem Symmachus Cæsarii meminit epistolâ, quam, eodem Probo consule, ad universos Galliæ episcopos misit: *Cæsarius*, inquit, *frater & coëpiscopus noster, Metropolitanæ Arelate civitatis sacerdos Ecclesiæ, ea quæ pridem de privilegiis Ecclesiarum constituta sunt, nostris postulavit innovari sermonibus.* Symmachi in locum suffectus Hormisdas, cujus literæ ad Cæsarium supersunt, scriptæ consule Florentio. At Florentius, prænomine Flavius, consul fuit an. Chr. IↃXV. qui episcopatus Hormisdæ erat secundus. iterumque anno Christi IↃXVIII, qui Hormisdæ quinctus fuit. Etiam Ennodii Ticinensis, uti ad Hormisdam, ita ad Cæsarium literæ extant. Hormisdæ, anno IↃXXIII, surrogatus Iohannes. quo in carcerem conjecto, ibi mortuo, successit ei Felix IV. Hujus quoque ad Cæsarium literas habemus. Sed, spisso librarii errore, Boëthio consule exaratæ dicuntur: quod si verum esset, à Felice III. scriptæ forent, cujus tempore, anno nempe CCCCLXXXVII, Boëthius consul erat. Atqui tum Cæsarius episcopus necdum erat, imò nec Abbas, sed vel monachus Lirinensis sub Abbate Porchario, vel summùm Arelatensis diaconus aut presbyter, sub episcopo Eonio: quod ex vitâ ejus à Cypriano discipulo ad Cæsariam, Cæsarii sororem, scriptâ, cuivis clarum est. Felici IV, anno IↃXXX, successit Bonifacius II. uti huic, biennio post, Iohannes II. qui Contumelioso episcopatu deposito, & in monasterium detruso, ecclesiam ejus, Galliæ episcopis, ac Cæsario Arelatensi, imprimis commendavit. Vide epistolam ejus tertiam & quartam: in quarum posteriori sic scribit: *Omnem hanc sollicitudinem Cæsario fratri & coëpiscopo nostro injungimus, ad cujus curam, quæ necesse sint, pertinere censuimus.* Anno IↃXXXV Ioannis in locum substitutus Agapetus, cujus ad Cæsarium exstat

Q 3 epistola,

epistola, de non alienandis bonis Ecclesiasticis: & altera ejusdem; de appellatione Contumeliosi episcopi ad episcopum Romanum. Anno IↃXXXVII Agapeto successit Silverius: quo in Palmariam, vel Pontianam insulam relegato, sedem occupavit Vigilius, anno IↃXXXVIII. Extat Vigilii epistola ad Cæsarium, de pœnitentiâ incestuoso injungendâ, super quo à Theodeberto, Francorum rege, per legatum interrogatus erat. Ac Papæ hujus tempore defunctus est Cæsarius, succedente ei Auxiano, ad quem & complures Vigilii epistolæ exstant: una etiam ad episcopos Galliæ Arelatensi subjectos, ubi de eo sic scribit: *Quapropter Auxiano, fratri & coepiscopo nostro Arelatensis civitatis antistiti, vices nostras caritas vestra nos dedisse cognoscat.* Atque hæc quidem omnia Cæsarii ætatem tam apertè nobis ob oculos ponunt, ut nullus ultra relinquatur dubitationi locus. Superest dicamus de Decio Iuniore consule. Nam hoc tertium erat eorum, ex quibus Arausicanæ synodi tempus colligi possit. Ac Decii quidem consules multi, Cæsarii tempore, fuerunt. Vti anno CCCLXXXIV Fl. Venantius Decius; & alius item Decius, anno IↃLXXXVI. Sed horum neuter signatur in synodo Arausicanâ, quia eorum temporibus Cæsarius nondum episcopus erat. Nam tempore Gelasii, qui Romanus episcopus fuit ab anno CCCCXCII, usque ad CCCCXCVII, Arelatensi Ecclesiæ præerat Eonius: ad quem Gelasii ipsius literæ exstant. Nam quod Baronius, pro Eonio, in inscriptione, Cæsarii nomen reponendum putavit, id parum movere nos debet, quando qui suam de Cæsarii ætate opinionem retractavit, hanc quoque mutasse est censendus, mutare saltem debuit. Eoque rectè Severinus Binnius, in nuperâ Conciliorum editione, retinet Eonii nomen. Imò non Gelasii tantùm temporibus vixit, sed etiam Anastasii, &, qui ei successit, Symmachi: quando binas ad illum Symmachi literas habemus. Atqui tempore illorum Deciorum, de quibus diximus, Papa erat Felix III, decessor Gelasii: Cæsarius autem Symmachi demum tempore Arelatensis episcopus factus est. Vt Decii illi Arausicano concilio subscripsisse non possint, cui præfuerit Cæsarius. Post verò Decios istos, tres tantùm ejus nominis consulatum gesserunt. Nam anno IↃXXXIV, consul erat, BASILIVS VENANTIVS DECIVS LIBERI F. IVNIOR V.C. Anno IↃIX, IMPORTVNVS DECIVS V.C. Anno IↃXXIX, CECINNA MAVRVS DECIVS BASILIVS IVNIOR V.C. Quorum medius, cùm ἁπλῶς DECIVS vocetur, at quo consule concilium Arausicanum habitum est,

est, DECIUS Iunior appelletur, consequitur, ut anno IↃVIII, vel IↃXXIX concilium illud celebratum sit. Hoc verò potius, quàm illo, institutum fuisse arbitror. Quod ut credam, duobus maximè argumentis compellor. Nam anno demum IↃVIII Theodoricus Galliarum partem Francis ademit, Venantio Iuniore & Celere Coss. ut Cassiodorus in Chronico testatur. Gallis autem non statim Liberium misit præfectum, sed primum legavit Gemellum, præfectorum vicarium. Sic enim Rex ipse ad Gemellum scribit apud Cassiodorum Var. lib. III. *Hinc est, quòd præsenti tempore in Gallias, nobis, Deo auxiliante, subjectas, Vicarium te Præfectorum nostra mittit auctoritas.* Et epistolâ seq. ad Provinciales Galliarum: *Quod feliciter dictum sit, spectabilem virum Gemellum, Vicarium præfectorum, fide nobis & industriâ comprobatum, ad componendam provinciam credidimus dirigendum.* Præterea qui Agathensi & Arausicano concilio pariter subscripserit, præter Cæsarium præsidem unus est Cyprianus; summum duo, si pro Heraclio Heraclianus, vel contrà legi debet. Contrà Arausicanum cum Vasensi trium episcoporum subscribentium nomine convenit, vel fortasse quatuor, si pro Constantio Constantinus, vel hic pro illo scriptus est: cùm Arelatensi tertio convenit quinque episcopis, Cypriano, Eucherio, Iuliano, Maximo, & Philagrio: cum Carpentoractensi verò etiam novem, præter Cæsarium; nempe Aletio, Constantio, Cypriano, Eucherio, Heraclio, Iuliano, Luperciano, Philagrio & Vindemiali. Vnde sic colligimus, cùm Agathense concilium habitum sit anno IↃVI; ut antea ostensum est: Arausicano autem concilio ex iis, qui fuerant in Agathensi, tantùm unus & alter interfuerint; non illud biennio solùm post Agathense habitum esse, sed viginti & amplius annis pòst, cùm, qui Agathensi interfuissent, penè jam omnes fatis concessissent.

Hæc fusè adeò prosecuti sumus, partim quia tot viri eruditi in vero Arausicani concilii tempore aberrarunt: partim quia ex iisdem, aliquot aliorum conciliorum tempus discere est. Vti concilii Carpentoractensis, quando ei & Cæsarius præfuit, & ferè iidem sunt episcopi, qui huic concilio, & Arausicano subscripserunt. Vt omnino fallatur Carolus Saussferius lib. II Annalium Aurelianensium tmemate L. ubi Carpentoractense concilium celebratum ait anno CCCCLXIII. quod & Possevinus scripserat in Apparatu sacro. Contrà Vasense concilium II, vel potiùs III, proximè Agathensis concilii tempora attingere arbitror, quia præfuit quidem ei Cæsa-

rius,

rius, sed tantùm tribus quatuorve episcopis convenit cum Arausicano. Quare planè in eam opinionem venio, ut anno Icviii. celebratum putem. Nam Decio Iuniore consule institutum fuit, ut inscriptio testatur: is autem, eo quo diximus anno, nempe totis uno & viginti annis ante Arausicanum concilium, consul erat. Inter verò Vasense & Carpentoractense habitum est Arelatense iii, ut vulgò quidem vocatur, quod verius quartum dici debet. Nam & huic Cæsarius præfuit, & plurium cum Carpentoractensi & Arausicano, pauciorum autem cum Vasensi, subscriptione episcoporum convenit. Hæc ut cuivis pareant, visum est catalogum eorum subjicere, qui conciliis illis interfuerunt.

INTERFVERE CONCILIO

AGATHENSI.	VASENSI.	ARELATENSI III.	CARPENTORACTENSI.	ARAVSICANO II.
Abilius.				
Agretius (al. Agricius.)		Agricii nomine Cataphronius.		
			Aletius.	Aletius.
	Aquitanus.			
		Cælestinus.		
Cæsarius.	Cæsarius.	Cæsarius.	Cæsarius.	Cæsarius.
Chronopius.				
Clarus.				
	Constantinus (f. Constantius.)		Constantius.	Constantius.
	Contumeliosus.	Contumeliosus.	Contumeliosus.	
Cyprianus.	Cyprianus.	Cyprianus.	Cyprianus.	Cyprianus.
		Eucherius.	Eucherius.	Eucherius.
Firminus.				
		Florentius.		
Galactarius.				
	Gallicanus.	Galliani (fort. Gallicani) nomine Meterius.	Gallicanus.	
Glycerius.				
Gratianus.				
Gratus.				
Heraclianus (f. Heraclius.)		Heraclius.	Hraeclius.	Heraclius.
Ingenuus.				

Mar-

AGATHENSI.	VASENSI.	ARELATENSI III.	CARPENTORACTENSI.	ARAVSICANO II.
		Ioannis nomine Desiderius.		
		Iulianus.	Iulianus.	Iulianus.
			Lupercianus.	Lupercianus.
Marcellus.				
Maternus.				
	Maximus.	Maximus.		Maximus.
		Meterii nomine Gallianus.		
Nicetius.				
			Oranius.	
Paulinus.				
Petrus.				
		Philagrius.	Philagrius.	Philagrius.
Polemius.				
Pompeius.				
Pondacius.				
	Porcianus.		Porcianus.	
		Prætextatus.		Prætextatus.
			Principius.	
Probacius.				
	Prosper.		Prosper.	
Quinctianus.				
Sabinus.				
Sedatus.				
		Severi nomine Cataphronius.		
Sophronius.				
Suavis.				
Tetradius.				
Vigilius.				
			Vindemialis.	Vindemialis.

CAP. LIV.

De concilio Valentiano in Galliis.

HActenus enumeravimus concilia, quæ vel Augustini ætate, vel proximo ab obitu ejus seculo Pelagium, vel ejus reliquias, condemnarunt. Tribus verò seculis pòst & amplius, anno nempe IↃCCCLV, imperante Lothario, Valentiæ in Galliis concilium coactum fuit; in quo, præsidibus Remigio Lugdunensi, Egilmaro Viennensi, Rodlando Arelatensi Archiepiscopo, adlaborante etiam Ebbone, episcopo Gratianopolitano, à trium Ecclesiarum, Lugdunensis, Viennensis, & Arelatensis, episcopis, canones aliquot sunt constituti de præscientiâ & prædestinatione, item quæstione, an Christus pro omnibus sit mortuus, & verâ redemtione omnium eorum, qui legitimè baptizantur, item de gratiâ & libero arbitrio: qui canones etiamnum exstant. Spissus verò est Baronii & Severini Binnii error, qui Patribus illis hoc potissimùm propositum fuisse arbitrantur, ut Prædestinatianorum errorem condemnarent. Nam ex concilii ejus can. IV, item epistolis Hincmari apud Flodoardum, & Ecclesiæ Lugdunensis scriptis, quæ in auctario Biblioth. PP. habemus, satis cognoscere est, canones istos scriptos esse adversus Hincmarum, & alios, qui quatuor capitula adversus Godscalcum Prædestinatianum in episcoporum Galliæ Belgicæ conventu hæresios damnarunt: itemque Ioannem Erigenam Scotum, qui novendecim capitula scripserat adversus eundem Godscalcum. Sed hæc planiora fient, cùm disp. ult. de Prædestinatianis, absolutæ reprobationis patronis, agendum nobis erit.

CAP. LV.

De decretis Imperatorum adversus Pelagianos.

DE conciliis satis diximus. Extremum aliquid de Imperatoribus addamus, qui Pelagium Cælestiumque damnarunt: ut Prosper indicat adversus Collatorem cap. XLI. & Gelasius epist. VII. ad Episcopos Piceni. Factum hoc ab Honorio & Theodosio, teste Possidio, in vitâ Augustini cap. XVIII. Eorum geminum adversus Pelagianos decretum Henricus Gravius, professor Lovaniensis, exscripsit ex cod. monasterii S. Vedasti Atrebatensis, & ab eo acceptum

ptum annalibus suis inseruit Cæsar Baronius: prius ad annum Chr. CCCCXVIII[a], alterum (quod etiam in Collectione Cresconianâ habes, sed citra consulum nomen) ad annum sequentem[b]. Priori decreto statuitur, *Ut, pulsis ex urbe primitus capitibus dogmatis execrandi, Calestio atque Pelagio, si qui hujus de cætero sacrilegii sectatores, quibuscumque locis potuerint reperiri, aut de pravitate damnatâ aliquem rursum proferre sermonem: à quocumque correpti, ad competentem judicem pertrahantur, quos, sive clericus, sive laïcus fuerit, deferendi habeat potestatem, & sine præscriptione aliquâ perurgendi: ut probationem convicti criminis stylus publicus insequatur, ipsis inexorati exilii deportatione damnatis.* Jussere autem Imperatores, ut ibidem subjungitur, *per omne penè imperium suum, quà mundus extenditur, hujusmodi promulgata diffundi.* Hoc decretum geminatum est anno proximo: ut cognoscimus ex rescripto eorundem Impp. ad Aurelium Carthaginensem misso, Monaxio & Pintâ coss. Quod sic incipit: *Dudum quidem fuerat constitutum, ut Pelagius & Calestius, nefandi dogmatis repertores, ab urbe Româ, veluti quædam Catholicæ veritatis contagia, pellerentur, ne ignorantium mentes scævâ persuasione perverterent. Sed quia obstinati criminis pertinax malum, ut constitutio geminaretur, coëgit: recenti quoque sanctione decrevimus, ut si quis eos in quacumque provinciarum parte latitare non nesciens, aut propellere, aut prodere distulisset, præscriptæ pœnæ velut particeps subjaceret. Præcipuè tamen ad quorundam episcoporum pertinaciam corrigendam, qui pravas eorum disputationes tacito consensu adserunt, vel publicâ oppugnatione non destruunt.* Mox ab Impp. ibidem definitur, *ut quicumque damnationi suprà memoratorum subscribere impiâ obstinatione neglexerint, episcopatus amissione mulctati, interdictâ in perpetuum, expulsi civitatibus, communione priventur.* Meminit & Photius bibliothecæ cap. LIII. Ἔγραψε δὲ καὶ Θεοδόσιος, καὶ Ὁνώριος, οἱ βασιλεῖς, πρὸς Αὐρήλιον ἐπίσκοπον κατὰ τῶν αὐτῶν (Πελαγιανιστῶν.) Etiam Bonifacii anno secundo, adversus Pelagianos edictum tulit Constantius, quod habes apud Baronium anno CCCCXXI[c]. Eo autem mandat Volusiano, Vrbis præfecto, (qui S. Melaniæ avunculus erat) *ut omnes, qui Dei invident pietati, diligenter inquirat, & eos faciat statim è muris Vrbis expelli: ita tamen, ut ne intra centesimum quidem lapidem habeant licentiam consistendi. Calestium quoque magis & magis ex Vrbe expelli* mandat. Est etiam hujusce rei mentio apud Photium cap. LIII. sed malè Constantinum vocat, qui est Constantius. Ἔγραψε δὲ μετὰ ταῦτα καὶ Κωνσταντῖνος, ὁ Πλακιδίας ἀνήρ, Οὐαλεντινιανοῦ δὲ τοῦ μικροῦ πατήρ, περὶ τοῦ ἐξορισθῆναι Κελέστιον τὸν αἱρετικόν.

[a] T. 5. P. 422. edit. 2. Antverp.
[b] Pag. 455.
[c] Pag. 471.

πικόν. Post ista Imperatorum edicta alii quidem episcopatu dejecti, quos inter Iulianus, de cujus amisso episcopatu legere est apud Prosperum in Chronicis: alii autem seu legum severitate territi, seu fidei luce convicti, ab erroris semitâ in veritatis viam reveneruht. Vti Turbantius episcopus, cui quatuor adversus Augustinum libros dicarat Iulianus. Vide Augustinum lib. 1. imperfecti operis contra secundam Iuliani responsionem; ubi cùm Iulianus Turbantium vocasset *virum magno fulgore conspicuum*, respondet ei Augustinus, *Vtinam imiteris Turbantium, post illa tua scripta, & post has tuas laudes, quibus eum dicis magno virtutum fulgore conspicuum, à vestro errore liberatum.* Etiam Leporium, ex monacho presbyterum, (qui Pelagianæ hæresios in Galliis adsertor erat primus, vel inter primos) ab errore fuisse liberatum ex Cassiano constat lib. 1. de Incarnatione Domini. Sed si quis potiùs scripturarum luce, quàm legum metu compulsum putet, minimè cum eo pugnabimus. Magno autem cum candore errorem confessus fuit; ut ostendunt hæc ejus verba, quibus eum, cùm ad Gallicanos episcopos scriberet, exorsum dicit Cassianus: *Quid in me primùm, ô Domini mei venerandi, & beatissimi sacerdotes, accusem, nescio, & quid in me primùm excusem, non invenio. Sic imperitia & superbia, sic stulta simplicitas cum persuasione noxiâ, sic fervor cum intemperantiâ, sic, ut veriùs dicam, cùm sui diminutione debilis fides, simul in me omnia recepta viguerunt, ut tot & tantis simul sit, & obedisse confusio, & hac eadem ab animo potuisse cedere, mihi stupenda gratulatio.* Et hæc quidem de iis dicta sunto, qui Pelagianas partes, vel propugnarunt, vel oppugnarunt. Nunc de illis, quæ inter Catholicos & Pelagianos controversiæ erant, πάλιν ἄλλην ἀρχὴν ἀρξάμενοι λέγωμεν.

FINIS LIBRI PRIMI.

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ

DE

CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE

reliquiæ moverunt,

LIBER SECVNDVS.

QVI EST

DE PECCATO ORIGINALI.

Controversia, quæ Catholicis cum Pelagianis, aut Semipelagianis, fuit, partim hominem, partim Dei circa hominem decretum, respicit. In homine spectatur, tum ortus conditio, sive peccatum originale, tum vita ipsa. De peccato originali, tria potissimùm in considerationem veniunt.

I. In quibus consenserint Catholici, & cujusmodi argumentis pro caussâ suâ soleant pugnare.

II. Vt in his ipsis dissenserint ab illis Pelagiani; quæ item incommoda Catholicam secum sententiam trahere putarint; atque ut difficultatibus illis se extricarint Catholici.

III. Vt de intercurrentibus quæstionibus plurimùm nec olim Catholicis convenerit inter se, qui tamen de ipso doctrinæ hujus capite conspirarent.

LIBRI SECVNDI PARS PRIMA;

Quæ quid Ecclesia vetus de peccato Originali crediderit, & cur ita senserit, exponit.

THESIS I.

Cùm duo quærantur, An primorum parentum peccatum imputetur omni posteritati, & quatenus imputetur; Ecclesia Catholica sic semper judicavit: primum illud peccatum omnibus imputari, hoc est, justo Dei judicio secundùm effectus suos in omnes Adæ filios transmitti: effectus verò ejus esse credebat, quòd propterea nascimur expertes justitiæ originalis, necessitati mortis subjecti, & æternæ à Deo separationi obnoxii.

HOmo conditus fuit, ut Deum intellectu agnosceret, agnitum voluntate atque affectu amaret, & opere coleret: verùm immemor excellentissimorum donorum, quibus à Deo ornatus erat, neque ductus reverentiâ loci, qui cœlestis erat paradisi typus, transgressus est legem Dei, servatu facilem; neque eam particularem, sed cujus præstatio hominis submissionem, totamque ejus obedientiam erga Deum testaretur; cujus item contemtus, præter infidelitatem, superbiam, ἀχαριστίαν erga Deum, ἀστοργίαν erga posteritatem, aliaque peccata, quæ hîc concurrebant, insuper universalem fœderis inter Deum & hominem initi renunciationem contineret. Hoc crimen unius quidem Adami fuit, quatenus is unus homo erat: sed idem totius erat naturæ, qua is generis humani principium fuit ac radix; adeò ut hac ratione ejus voluntas ex creatoris voluntate, censeatur nostra, non quidem propria (ut Scholastici loquuntur) formaliter, sed interpretativè: sive non propria personaliter, (nam actus alienus, qui ante secûla multa transiit, non potest hac ratione communis esse eorum, qui nondum erant) sed imputativè, quia non Adamo solùm, sed omni posteritati ad damnationem imputatur. Vnde Augustinus

gustinus de civ. Dei lib. xvi. cap. xviii. *Nascuntur non proprie, sed originaliter, peccatores.* Et lib. i. Retractat. cap. xv. *Peccatum eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id est, reatu eos implicatos, & ob hoc pœna obnoxios detineri.* Idem lib. iii. de peccatorum meritis & remiss. cap. viii. opponit hæc duo, remittere & imputare; quo ostendit, imputare esse reatui subdere, ac remittere esse non imputare ad damnationem. Verba ejus sunt: *Nulla, inquiunt, ratione conceditur, ut Deus, qui propria peccata remittit, imputet aliena. Remittit, sed spiritu regeneratis. Imputat verò non jam aliena, sed propria. Aliena quippe erant, quando hi, qui ea propagata portarent, nondum erant: nunc verò carnali generatione jam eorum sunt, quibus nondum spirituali regeneratione dimissa sunt.* Similiter hæc opponit lib. i. contra Iulianum cap. xxxiii. quamquam ibi de concupiscentiâ loquitur: *Lex ista peccati in peccatum imputatur, id est, etiam reatus ejus cum illo est, qui eum teneat æterni supplicii debitorem.* Item lib. i. de nupt. & concupisc. cap. xxvi. *In eis*, inquit, *qui regenerantur in Christo, reatus adhuc manentis concupiscentiæ remittitur, ut in peccatum, sicut dixi, non imputetur. Nam sicut eorum peccatorum, quæ manere non possunt, quoniam cùm fiunt, prætereunt, reatus tamen manet, & nisi remittatur, in æternum manebit: sic illius concupiscentiæ, quando remittitur, reatus aufertur. Hoc est enim, non habere peccatum, reum non esse peccati.* Et mox: *Manent ergo, nisi remittantur. Sed quomodo manent, si præterita sunt, nisi quia præterierunt actu, remanent reatu?* Censuit igitur Augustinus, unum idemque esse, habere peccatum, & reum esse peccati; item non imputari peccata, remitti peccata, & auferri reatum. Ac proinde, cùm primum peccatum nascentibus dicitur imputari: non actum respicimus, qui præteriit; sed reatum, qui remansit. Vnde & idem Augustinus, non peccati actum, sed obligationem communicari ait lib. xiv. de Civ. Dei cap. i: *A duobus primis transmissum est tam grande peccatum, ut in deterius eo natura mutaretur humana, etiam in posteros obligatione peccati, & mortis necessitate transmissâ.* Etiam Bernardus imputandi verbo similiter utitur serm. i. de Dominicâ primâ post octavam Epiphaniæ: *Aliena*, inquit, *est* (originalis culpâ) *quia in Adam omnes nescientes peccavimus: nostra, quia etsi in alio, nos tamen peccavimus, & nobis justo Dei judicio* IMPVTABATVR, *licet occulto.* Item Nicolaus Lyranus (qui ante anos propè trecentos vixit) in cap. v. ad Rom. *Peccatum*, inquit, *Adæ imputatur omnibus ab eo descendentibus, secundum vim generativam, quòd sic sunt membra ejus. propter quod vocatur peccatum originale.* Item è junioribus, Cajetanus

jetanus ad idem caput: *Pœna mortis inflicta ei pro totâ posteritate, testatur peccatum, cujus est pœna, imputari ei & toti posteritati.* Et sanè similiter Bellarminus Tom. III. de amiss. grat. lib. v. cap. XVII. *Solus Adam actuali voluntate illud commisit; nobis verò communicatur per generationem,* EO MODO, QVO COMMVNICARI POTEST ID, QVOD TRANSIT; NIMIRVM PER IMPVTATIONEM. E Reformatarum quoque Ecclesiarum doctoribus eopse modo loquuntur Whitakerus lib. I. de peccato originali, cap. VII. & IX. Paræus animadversionibus ad Bellarm. lib. v. de amissione gratiæ, & statu peccati, cap. XVI. Georgius Carletanus, libro de consensu Ecclesiæ Catholicæ contra Tridentinos Controvers. IV. quæ est de gratiâ cap. v. * ubi sic scribit: *Vel originale peccatum est prorsus negandum cum Pelagio, vel per injustitiæ imputationem, quæ fuit in Adamo, peccatores constituimur, quia originale peccatum est peccatum imputatum.* Item Iacobus ad Portum, S. Theol. prof. in Acad. Lausann. adversus Ostorodium cap. XXXIV; *Peccata nostra non nisi imputata Christo, tum execrationis quam subiit, tum mortis quam subiit, caussa fuerunt: quemadmodum ipsum Adami delictum* NON NISI PER IMPVTATIONEM *nostrum factum, nobis mortis, maledictionis, & corruptionis nativa caussa extitit.* At negat peccatum hoc imputari Socinus de Servat. part. II, cap. VIII; *Tametsi omnes ab Adamo prognati morti perpetuæ sint obnoxii; id non ideo fit, quòd ipsis Adami delictum imputetur, sed quia ab eo progeniti sunt, qui morti perpetuæ divino decreto fuit addictus; & ita non propter peccati imputationem, sed propter generis propagationem id illis contingit.*

* Pag. 427. edit. Francof.

Nec imputatio hæc alieni peccati injusta credi debet. Nam licet Adam non peccâsset, poterat tamen Deus, qui liberrimus est donorum suorum dispensator, creare hominem ad finem naturalem, eoque & gratiæ in hac vitâ, & post hanc vitam gloriæ, expertem. Evidentissimum autem est, quod poterat Deus absolutè, idem potuisse relatè, hoc est, cum respectu ad primum primorum parentum delictum: quo insimul ostendat, justi se judicis officio perfungi. Nam si ob voluntariam conjunctionem alter pro altero puniri potest, ut fidejussor pro reo: idemque in mysticâ conjunctione locum habet, ut si subditi puniantur pro rege, aut unum Reip. membrum pro reliquo corpore: sanè multo magis possit Deus non conferre nobis gratiæ dona in hac vitâ, nec circumvestire nos gloriæ lumine in vitâ alterâ: idque ob delictum Adami, communis nostri parentis; in quo etiam gratiæ dona hac conditione deposuerat, ut ea non sibi

tan-

tantùm, sed nobis omnibus, vel retineret, vel amitteret. Ob quam arctissimam nostri Adamo conjunctionem, in eo peccasse ab Apostolo dicimur: nempe, quia quasi pars peccantis eramus. Vnde Augustinus lib. VI. contra Iulianum c. IV: *Quod dicis, alienis peccatis alterum obnoxium non teneri, interest quatenus rectè possit intelligi. Neque nunc ago, quod peccavit David, & pro peccato ejus tot hominum millia ceciderunt: & quod de anathemate contra interdictum, quia usurpavit unus, in eos qui hoc non fecerant, nec factum fuisse noverant, vindicta processit. Alia disputatio est, neque nunc terrere nos debet de hoc genere peccatorum sive pœnarum. Parentum autem peccata modo quodam dicuntur aliena, & rursus modo quodam reperiuntur & nostra. Aliena quippe, proprietate sunt actionis; nostra sunt, contagione propaginis.* Idem contra duas Pelag. epist. lib. IV. cap. IV. quod in uno homine peccasse omnes dicit Apostolus, id bifariam intelligi posse ait, *aut quoniam, quando ille peccavit, in illo erant omnes, aut quia generaliter omnium factum est, quod nascentes tracturi erant omnes.* Et paullò pòst: *Restat in illo primo homine peccasse omnes intelligantur, quia in illo fuerunt omnes, quando ille peccavit; unde peccatum nascendo trahitur; quod nisi renascendo non solvitur.* Idem Augustinus lib. II. posterioris responsionis contra Iulianum cap. CLXXVI.[a] *Ipsi atque ille unius fuerunt, fecerunt ergo non actione hominum, sed ratione jam seminum.* Et cap. CLXXVIII[b]: *Omnes unus fuerunt, quos fuerat seminaturus, id est generaturus.* Et mox: *Vnde & sancta scriptura in lumbis Abraham dicit fuisse filios Levi, & in illo à sacerdote Melchisedech fuisse derivatos. Ad Hebræos epistolam lege, & linguam corrige.* Idem exemplo Apostoli primum Adamum confert cum secundo, atque ita ait infantes sine actione propriâ, ob primorum parentum inobedientiam ipsis imputatam, censeri peccatores; quomodo citra actionem nostram, ob Christi obedientiam, remisso peccato, censemur justi. Sic enim scribit lib. II. ejusdem operis cap. CI[c]. *Delirate in illo regno justitiam parvulos habituros quidem, sed propriæ voluntatis meritis, non divinæ gratiæ largitate. Quod si dicere non audetis, (hic enim merita comparari, ibi autem præmia reddi fatemini) cur fateri dubitatis, sive non vultis, sic eos ex Adam potuisse habere peccatum sine meritis propriæ voluntatis malæ, quemadmodum à Christo percepturi sunt justitiam, sine suis meritis præcedentibus voluntatis bonæ?* & c. CXXXVII[d]. *Si Christianus Catholicus esses, appareret tibi, & Adam delicta generando transmittens, & Christus regenerando dimittens. Carnaliter autem generat Adam, spiritualiter regenerat Christus.*

[a] Pag. 389.
[b] Pag. 392.
[c] Pag. 302.
[d] Pag. 342.

S Atque

Atque hæc dicta sunto de imputatione primi peccati, sive obligatione ad pœnam; quæ duo συμπίπτουσι.

Porrò videndum, quatenus peccatum hoc imputari veteres existimarint. Pœna omnis, cui obligamur, consistit in privatione tum justitiæ originalis, cùm homo nascitur; tum vitæ temporalis, quando denascitur; tum gloriæ æternæ, postquam erit denatus. Vniversa hæc complexus etiam videtur Augustinus lib. XIII. de C.D. cap. XIV. *Nondum*, inquit, *erat sigillatim creata & distributa forma, in quâ singuli viveremus, sed jam* NATVRA ERAT *seminalis, ex quâ propagamur, quâ scilicet* PROPTER PECCATVM VITIATA, ET VINCVLO MORTIS OBSTRICTA, IVSTEQVE DAMNATA, *non alterius conditionis homo ex homine nasceretur.* Vbi tria nominat: naturæ vitium ex originalis justitiæ privatione enascens, & temporalis mortis vinculum, sive reatum, & meritum damnationis æternæ. De singulis horum ordine videamus.

Prima erat originalis justitiæ privatio. Quæ cùm, uti privatio quævis, ex habitu suo cognoscatur; ex re fuerit, si collationem instituamus inter justitiam ac injustitiam originalem.

Ac primùm, quemadmodum originalis justitia erat rectitudo totius hominis, in creatione per modum naturæ data, & exinde posteris naturaliter infundenda, ut justi homines non fierent, sed nascerentur: similiter injustitia originalis est istius rectitudinis privatio; quâ omnes justitiæ expertes nascuntur, atque hoc vitium in liberos transmittunt.

Deinde, quemadmodum justitia originalis præstabat tum ordinationem ac rectitudinem inferiorum virium, adeò ut vis αἰσθητικὴ per omnia rationi obtemperaret: tum mentis sanitatem, quæ in illius ad divinam imaginem conformatione consistebat: similiter etiam injustitia originalis comprehendit, tum effrenem inferiorum facultatum appetitum, ac rebellionem adversus rationem: tum rationis aversionem à Deo, sive animi dispositionem adversus justitiam legémque æternam.

Præterea quemadmodum justitia originalis magis consistebat in eo, quòd ratio cum voluntate Dei congruebat, quàm rectitudine inferiorum partium, quarum integritas mentis sanitatem sponte sequebatur: itidem injustitia originalis præcipuè metienda est ex intellectus cæcitate, & inde pullulante inclinatione ad contemtum, odium, & fugam Dei; ex quâ superiorum partium

depre-

depreciatione, inferiorum quoque animæ virium ἀταξία est consecuta.

Denique quemadmodum justitia originalis, quà gratia erat gratum faciens, constituebat hominem in statu, quo Deo esset gratus acceptusque: ac quà ordinem addebat inter spiritum ac rationem, item rationem ac vires animæ inferiores, eatenus homini conferebat vires ad conquirendum statum meliorem, puta statum gloriæ cœlestis: similiter homo per injustitiam originalem, tum statu eo excidit, in quo Deo fuisset gratus; tum vires amisit ad statum gloriæ consequendum.

Cùm verò injustitiam originalem dico, communiter hac voce utor, hoc est, non tantùm ut absolutè & secundùm se signat carentiam justitiæ originalis: sed ut principalem effectum includit: hoc est, ut superaddit consequentem ex hac privatione aversionem à Deo, &, quam hæc aversio secum trahit, ad corporis commoda conversionem. Siquidem amissâ justitiâ originali, mens destituitur verâ Dei cognitione; unde oriuntur dubitationes de Deo, ac religione: voluntas item ac cor verè Deum amare nequit, nec potest velle ei sincero affectu obedire; sed proclive est ad contemtum Dei, & fremitum ac contumaciam erga eum.

Nempe justitia originalis erat frenum quoddam animi humani: non quasi vel appetitus rationi, vel ratio Deo in statu innocentiæ actu rebellaret; aut ad rebellandum sic esset proclivis, ut cum ægritudine quâdam à justitiâ inhiberetur, instar equi indomiti, qui indignabundùs frenum mordet & rumpere conatur: (nam hoc pacto rebellio fuerit à naturâ ac Deo ipso) sed quia originalis justitiæ beneficio sic inferiores vires componerentur, ut sine ullâ molestiâ se superioribus subjicerent; superiores item cum voluptate sese subderent legi divinæ: hoc verò munere amisso, quasi rupto freno, in abruptum homo sit præcipitatus: quo sensu eam freni nomine aliqui etiam reformatarum Ecclesiarum doctorès nominare non dubitârunt. Possis similiter eam conferre præsentissimo amuleto, ac ἀλεξιφαρμάκῳ, non quasi natura in integritatis statu ægrotârit, aut ob vitiosam temperiem morbum potuerit minari; sed quia justitia conservabat animæ harmoniam, ne natura incurreret terrenarum & spiritualium morborum necessitatem. Eo sanè amuleto deperdito *nova febrium* (ut sic cum poëta Venusino loquar) *Terris incubuit cohors*. Quod etiam voluit Prosper, cùm respons. ad articulos

culos sibi falsò impositos, art. 1. ait: *Vulnere originalis peccati in Adam omnium hominum corrupta & mortificata est natura, unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit.*

Atque ex his, quid per originalis justitiæ privationem intelligi debeat, non obscurè cognoscitur. Nempe amissio spiritualium donorum & favoris divini, quæ spiritualis mors est. Nam ut Augustinus ait lib. de verâ relig. cap. x. *Quomodo si anima deserat, moritur corpus; sic anima moritur, si deserat Deus. Ipsa est gratia ejus, ut resuscitet, & sit nobiscum.* Et ad Psal. LXX. *Sicut anima est vita corporis, sic vita animæ est Deus. Deus amissus mors animæ: anima amissa, mors corporis. mors corporis necessaria, mors animæ voluntaria.*

Altera pœna est mortis temporalis necessitas. Nam homo quidem per naturam erat mortalis: tamen nisi peccasset, per gratiam futurus erat immortalis: quod malè seculo nostro negavit Socinus, Prælect. cap. IV.* & lib. de Servat. part. III. cap. VIII.† Mortis autem nomine intelligi debent omnes ærumnæ ac cruciatus, qui comitum vel anteambulonum instar per mortis januam eas in oras homines deducunt, quas incolunt, qui è vitâ excesserunt. Hinc Cyprianus de bono patientiæ: *Quam sit utilis & necessaria* &c. usque ad *vivitur & laboratur.*

* *Pag.* 15.

† *Pag.* 291.

Tertiam etiam pœnam in Adamo promeriti sumus, nempe æternæ à Deo separationis. Nam uti Adamus è paradiso, qui cælorum typus erat, ejectus fuit; ita omnes propter primum delictum cælestis gloriæ expertes vivere meremur, tanquam exules & extorres; quod Apostolo est, τὸ ὑστερεῖσθαι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, *destitui ac defici gloriâ Dei* hoc est, vitâ æternâ, quæ in participatione gloriæ consistit. Quod si & infantes propter peccatum originale regno cælesti, & omnino vitâ æterna sunt indigni, ad hos quoque pertinent baptismus, qui fit in remissionem peccatorum: nec citra peccati ejus remissionem (quæ certò infantibus in baptismo obsignatur) æternæ fiunt salutis participes.

Ex his colligi potest, cùm Apostolus dicit mortem esse stipendium peccati, aut cùm Deus comminatur Adamo, moriturum, quacunque die comederit de arbore scientiæ boni & mali: intelligi debere quamcunque mortem, quæ pro triplici vitâ triplex homini obtingit. Est enim vita animalis, cujus principium est natura. Est vita spiritualis, cujus principium gratia. Est vita beatifica, cujus principium lumen gloriæ. Vitæ animali contraria est mors corporalis,

estque recessio animæ à corpore. Vitæ spirituali opponitur mors spiritualis, estque separatio animæ à gratiâ Dei. Vitæ beatificæ respondet mors æterna, quæ, ut gratiæ, ita gloriæ perpetua est jactura. Ex his mors corporalis prima dicitur explicationis serie, sed spiritualis prima est temporis ordine, æterna est prima malignitatis magnitudine. Prima est mala, quia adjunctum habet doloris sensum, & ejus rei privationem, quam omnia maximè suâ expetunt naturâ. Interim mors ea certò instauratur. Mors altera est pejor, quia privat summo hujus vitæ bono, quæ sunt spiritualium donorum ornamenta, & sensus favoris divini. Sed tamen reparari potest. Et in electis semper reparatur. Tertia est pessima, partim quia est irreparabilis gratiæ ac gloriæ jactura; partim quia non solùm exuit bonis, sed etiam (saltem in iis, qui ob actualia delicta pœnas luent) gravissimorum afficit cruciatuum pœnis, partim quia nunquam est sola, sed semper duas, & quadam ratione etiam omnes mortes comprehendit. Nam ante novissimum diem, animæ in gehennâ & à gratiâ & à gloriâ sunt separatæ: post verò illum, animæ quidem corporibus erunt unitæ, sed ad contumeliam; quæ mors veriùs est, quàm vita.

THESIS II.

Hanc sententiam suam tuebantur Catholici plurimis sacrarum literarum testimoniis, imprimis Apostolico ad Rom. cap. V. *ubi collatio instituitur inter Adamum, inobedientiæ suæ merito, reatum, generatione carnali, in suos transmittentem ad mortem: & Christum merito suæ obedientiæ, regeneratione spirituali, gratiam & justitiam suis communicantem ad vitam gloriosam & immortalem.*

QVæ Catholicorum fuerit sententia, antea diximus. At nondum ostendimus, quæ eos in hanc compulerint sententiam. At satis non est, ut quid antiquitas senserit, sciamus; verùm enimvero illud etiam accedat oportet, ut nec, cur ita senserit, ignoremus. Quocirca rectè & ordine facturum me puto, si in aciem produxero argumentorum exercitum, quo adversus Pelagianos pugnari olim solet. Nec defugiemus aliqua etiam commemorare, quæ fortasse emunctioris naris homines parum valida existimabunt. Historiam enim scribimus: ubi siqui milites minus idonei intercurrent,

occurrat illud vetus, Bene dicit, sed malè probat. Quamquam profectò, ne hîc malè pugnarit antiquitas, parum est verendum; cùm negari illud non possit, quicquid de aliis sit, pleraque tamen argumentorum ejusmodi esse, ut parvo negotio aciem inimicorum gratiæ possint sustinere. Atqui in hoc pugnæ genere ita comparatum est, ut non dico duorum triumve, sed unius etiam argumenti gravis & firmi pondus, nos trahere debeat in assensum. Bonis igitur exeat avibus Catholicus exercitus: in quo pro jure suo primorem aciem constituent, quæ ex scripturarum prodeunt latifundiis. Argumenta ea secundùm utriusque instrumenti seriem digeremus.

E veteri igitur testamento hæc præcipuè adducunt loca. Genes. VI. 5: *Cuncta cogitatio cordis intenta ad malum omni tempore.* Cui geminum illud Genes. VIII. 21: *Sensus enim & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentiâ.* Quem ad locum sic Ambrosius lib. de Noë & arcâ cap. XXII. *Vide quomodo studiosè delinquere nos Deus significet, dicendo permanere super mala sensum hominis diligenter: quo dicto significare videtur, diligenter cor hominis ad peccata propendere & inesse principali nostro* (τῷ ἡγεμονικῷ) *lubricum delinquendi, &, quod pejus est, studium non deesse. ideo enim ait, diligenter, quasi solliciti simus, ne immunitas culpæ nobis possit obrepere. deinde non, in unum malum, dixit, sed, in multa mala. Et, à juventute, addidit. Ex illâ enim ætate crescit malitia; licet alibi legerimus, quod non sine peccato nec unius diei infans: sed & infantia sine peccato non sit, propter corporis infirmitatem. Diligentia enim & studium peccandi incipit à juventute. ut puer quasi infirmus peccet, juvenis tanquam improbus, qui studiosè cupiat peccata committere, & in criminibus glorietur. Crescit ergò cum ætatibus culpa.* Hæc Ambrosius, quem videmus Mosis verba non intelligere de solis illis, qui diluvii tempore vivebant, sed omnibus omnium seculorum hominibus: nempe quia omnium hæc temporum querela est. unde & David de suâ ætate psalm. XIII. ait: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in studiis suis, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinaverunt. simul inutiles facti sunt,* &c. Porrò quamquam Ambrosius secutus LXX. interpretes, in illo Mosis loco legerit *à juventute*; tamen non excludit pueritiam: sed disertim, uti vidimus, ait, in hac quidem peccari infirmitate, juventuti verò inesse peccandi studium ac gloriam, atque ita cum ætate accrescere pravitatem. In Hebræo est נער, quod tam infantiam, quàm pueritiam significat; ac volunt aliqui,

aliqui, etymon esse ab excutiendo, ut propriè eo significetur ætas ab excussione fœtus in utero matris. Quare & validè hoc loco comprobari putant, inesse homini recens nato realem pravitatem. Propriè tamen non nisi de adultis loquitur Deus, cùm figmentum cordis humani, prout est in Hebræo, (יצר לב האדם) signet cogitationes, juxta R. Kimchi, LXX, interpretem vulgatum, & alios. Malæ autem cogitationes, cùm actualia sint peccata, in recèns natos cadere non possunt. Nec tamen alia sententia iccirco ἁπλῶς damnari debet. nam satis indicat hic locus, simul ac ratio sese incipit exserere, pravos fructus ex corde pullulare humano. Vnde & Chrysostomus optimè homil. XXII. in VI. cap. Genes. ad superiorem locum scribit: *Neque ætas intempestiva, & alioquin inexperta, malorum expers erat; sed statim & ab incunabulis omnes malum hoc prælium certabant, contendentes, ut malis operibus alter alterum superarent.* Atqui si, simul ac ratio se movere incipit, tales sunt humani cordis fructus; haut difficile est conjectare, quid de radice ipsâ, concupiscentiâ, quæ etiam recens natis inest, debeat judicari. Hoc igitur respectu etiam ad infantes ea pertinent loca. Pugnant hoc testimonio Hieronymus ad Ezechielis cap. XLVII. & Theodoretus ad psalm. L.

Alterum veteris instrumenti testimonium est istud Genes. XVII. 14. *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Quo de loco agens Augustinus tom. 5. lib. XVI. de civitate Dei cap. XXVII, hanc ejus sententiam esse ait, *Qui non fuerit regeneratus* (dixerat antea circumcisionem regenerationis esse signum) *interibit anima illa, quia testamentum meum dissipavit, quando in Adam cum omnibus ipse peccavit.* Et Tom. 7. lib. II. de gratiâ Christi & peccato originali contra Pelagium, cap. XXX. *Quod sub terrore tanto est imperatum, ut diceret Deus animam illam de suo populo perituram, cujus octavo die præputii circumcisio non fuisset. Hujus tam horribilis pœnæ justitia si quæratur, nonne istorum omnis de libero arbitrio & laudabili sanitate & puritate naturæ, quantumlibet arguta sit argumentatio, repercussa & confracta dissiliet?* Beda etiam in II. cap. Lucæ, cùm hunc Genesios locum citasset, addit: *Non pactum utique circumcisionis (quod non infans, qui discernere necdum valuit, verùm majores ejus, qui id servare noverant, poterant, debuerant, irritum fecerunt) sed illud significatur pactum, quod cum primo homine Deus iniit; quodque omnis, qui vel unius diei vitam gessit in terrâ prævaricatus esse convincitur, atque ideo remedio salutis aliquo opus habere, non ignoratur.* Porrò in Hebræo est זכר, quod ma-

marem ſive virum notat, unde & voce eâ utitur Moſes cap. I. 27: *Maſculum & fœminam creavit eos.* Quare videtur locus iſte ex Exodo adductus, potiùs accipi debere de adultis, qui circumciſionem negligunt, vel ejus à parentibus neglectum approbant: prout etiam hunc locum, unà cum Caietano, interpretatur doctiſſimus ſocer noſter, Fr. Iunius.

Tertium ſibi locum vindicat celebre illud Iobi XIV. 4: *Quis dabit mundum ex immundo? ne unus*: ut habet veritas Hebræa, quam juniores expreſſere: ſive, ut in vulgata eſt; *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es?* Vbi verba illa, *conceptum ſemine*, παραφραστικῶς addita ſunt: ſequentia autem ad Deum referuntur: quomodo & locum hunc cepit Chaldæus paraphraſtes. LXX autem interpretes, aliam ſecuti diſtinctionem, aliquid ex verſu proximo appingunt, aliterque, ac hodie ſolent, interpretantur. Sic enim habent: Τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ' οὐθείς. Ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. *Quis enim mundus eſt à ſorde? nemo, ſi vel unius diei ſit vita ejus ſuper terrâ.* Quamquam & plerique Patres ſic citant, *nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram.* Hinc Auguſtinus Tom. 7. de Prædeſt. & grat. cap. III: *Vitiatæ radicis macula ita propaginis traduce per generationum ſarmenta diffuſa eſt*, *ut nec infans quidem unius diei à culpâ ſit primæ prævaricationis alienus, niſi per indebitam Salvatoris gratiam fuerit liberatus. Quod ſi nec hic quidem ſine peccato eſt, qui proprium habere non potuit, conficitur, ut illud traxerit alienum, de quo Apoſtolus dicit; Per unum hominem*, &c. Vide & de hoc loco Auguſtinum contra Iulian. lib. VI. cap. XII. Eodem etiam originale peccatum adſtruit Origenes ſive Rufinus in cap. IX. ad Rom. & idem, vel potiùs Cyrillus homil. VIII, & XII in Levit. ſcriptor homil. de Oratione Dominicâ Chryſoſtomo tributæ, auctor homil. de Adam & Evâ eidem adſcriptæ. Proſper epiſt. ad Demetriadem. Gelaſius epiſt. V. quæ eſt ad Piceni epiſc. Iſychius in lib. II. Levit. cap. VI. Gregorius M. lib. XI comment. in Iobum cap. XXVIII. Petrus Cluniacenſis epiſt. I. &c.

Quartus eſt locus, πολυθρύλλητον illud Pſalmi LI. 7: *Ecce in iniquitate formatus ſum, & in peccato concepit me mater mea.* ſive, ut alii, *calefecit*, vel *fovit me mater mea.* Vulgata pro ſingulo numero repoſuit plurativum, & pro calefecit aut fovit, ταυτολόγως repetit *concepit.* Vertit enim, *Ecce enim, in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Hinc ſic colligunt Patres: Si David, rex ſanctiſſimus,

ſimus, optimiſque genitus parentibus, à conceptione immunditiem traxit: etiam id in cæteris hominibus habet locum. Ita enim ex his verbis argumentantur, Origenes, ſive Cyrillus homil. VIII. in Levit. ſex iſti, Baſilius Magnus, Theodoretus, Rufinus, ſive alius, Caſſiodorus, Enthymius & Remigius, in ſcholiis ad hunc locum. Hilarius ad Pſal. CXVIII, in illa verba, *Vivet anima mea & laudabit te.* Ambroſius lib. I. de pœnitent. cap. II. Hieronymus in cap. XLVII Ezechielis. ſcriptor homiliæ, tum ejus, quæ eſt de Orat. Domin. tum illius, quæ eſt de Adam & Eva, quarum utraque Chryſoſtomo tribuitur. Fauſtus lib. I de lib. arbitr. cap. II. Iſychius in Levit. lib. III, cap. XII. Gregorius M. & Alcuinus in pſ. IV pœnitentialem. Beda in cap. XXI Levit. & cap. I Luc.

Quintus locus eſt Eſaiæ XLVIII, 8: *Ab utero tranſgreſſorem vocavi te.* Quo vatis ſignificatur quaſi ab utero, hoc eſt, ſimul ac ratio ſe exerit, hominem tranſgredi mandata Dei. Ita hunc locum interpretantur Græci patres. Ponam aliquot loca Cyrilli Alexandrini. Is ſic ſcribit in Oſeæ cap. II, 4[a]: Λέγων δὲ, ὅτι πορνείας εἰσὶ τέκνα, παρέδειξεν ἐναργῶς, ὅτι τοῖς τῆς νοητῆς πορνείας ἐγκλήμασιν ἔνοχοι καθεστήκασι· καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῶν οἱονεὶ σπαργάνων καὶ μήτρας δεδυσσεβηκότες καὶ οὐδὲ πώποτε τῶν εἰς εὐσέβειαν ἔργων ἁψάμενοι, ἀνεπιτήδευτον δὲ παντελῶς τὴν ἀρετὴν ἐσχηκότες, τὴν ἀνδάνουσαν τῷ θεῷ τρίβον οὐ τετιμηκότες. οὕτω καὶ ὁ ψάλλων φησὶν[b], Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μήτρας, ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ. καίτοι παντὸς εὐσεβοῦς, καὶ τοῖς τῆς δικαιοσύνης ἔργοις ἐντεθραμμένου, λαμπρῶς ἀναφωνεῖν δυναμένου πρὸς θεόν[c]. Ἐπὶ σὲ ἐπερρίφην ἐκ μήτρας, ἀπὸ γαστρὸς μητρός μου Θεός μου εἶ σύ. Cum autem dicit, *eſſe filios fornicationis, manifeſtè oſtendit, fornicationiſque intelligentiâ percipitur crimine teneri: & hoc, quaſi ab ipſis faſciis & utero impii fuerint, nec unquam opera pietatis attigerint, nullamque virtuti operam dederint; nec viam Deo placentem magni fecerint. Idem pſaltes dicit: Alienati ſunt peccatores à vulvâ, erraverunt ab utero, locuti ſunt falſa: cùm contra quilibet pius, & operibus juſtitiæ innutritus exclamare ad Deum luculentè poſſit, In te projectus ſum ex utero: de ventre matris meæ Deus meus es tu.* Idem in Oſeæ cap. 5. verſ. 7[d]. Ἀλλότρια δὲ τέκνα φησὶ, τὰ οἷον ἐκ μήτρας, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων ταῖς τῶν εἰδώλων ἀνακείμενα δόξαις, προσαγόντων τάχα που τοῖς δαιμονίοις τὰ χαριστήρια, καὶ ταῖς ἐπὶ ταῖς ὠδῖσι θυσίας τῶν γεγεννηκότων. τέκνα τοίνυν ἀλλότρια, τὰ μὴ ἐν θεῷ· ἢ καθ' ἕτερον τρόπον; τὰ ἐκ γυναικῶν ἀλλοφύλων. *Alienos filios nominat, qui quaſi ex utero, & ab ipſis incunabulis, opinionibus idolorum addicti ſunt, parentibus forſitan eos dæmonibus pro mu-*

[a] Pag. 63.
[b] Pſ. 57.
[c] Pſ. 21.
[d] P. 163.

nere gratiarum, & in sacrificium pro felici partu obtento offerentibus. Aut
* P. 250. *aliter, qui nati sunt ex mulieribus aliegenis.* Idem in principium cap. 9. * Oseæ: οἱ μὲν ἠγνοηκότες παντελῶς τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεὸν, γεννηθέντες δὲ μᾶλλον ἐν πλάνῃ, τάχα που τῆς ἀῤῥωστίας, ἤγουν ἀμαθίας οὐκ ἀπίθανον ἔχουσι λόγον. ὁ δέ γε Ἰσραὴλ, καίτοι νόμῳ παιδαγωγούμενος, καὶ τὸν τῶν ὅλων δεσπότην ἐπεγνωκὼς, πεπόρνευκεν εἰς ἀπόστασιν. οὐκοῦν νοοῖτ᾽ ἂν εἰκότως καὶ ἐν αἰτίᾳ γεγονὼς τῇ φορτικωτέρᾳ, καὶ δυσαπόφυκτον ἔχων τῆς δυσσεβείας τὸ ἔγκλημα. *Qui naturâ & verè Deum non agnoverunt, vel potius in errore nati sunt; fortaßis morbi, sive ruditatis suæ excusationem non incredibilem habent. Israël autem tametsi lege institutus, & Dei cognitione imbutus ad defectionem est fornicatus. Quare meritò gravioris culpæ reus, & crimine impietatis neutiquam excusabili obstrictus intelligi potest.* Et mox: Μὴ χαῖρε δὴ οὖν καθὼς οἱ λαοί φησιν. οἱ μὲν γὰρ, ἐκ μήτρας πεπλάνηνται. σὺ δὲ νόμῳ παιδαγωγηθεὶς, ἐκπεπόρνευκας ἀπὸ Θεοῦ. *Ne gaude itaque sicut populi, inquit. Illi enim ab utero erraverunt: tu autem legis doctrinæ instructus, à Deo fornicatus es.*

Accedo ad N. T. loca, quæ adducunt SS. Patres. Primus est ex Iohan. III. 5. & 6: *Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.* Quo ex loco consequitur, quicquid carnaliter propagatur, id naturâ suâ tantùm carnalia sapere, eóque, quo spitituale fiat, indigere regeneratione per spiritum Sanctum, sine quo regnum cœlorum ingredi nemo possit. Pugnat hoc argumento Augustinus Tom. VII. lib. VI. de baptismo contra Donatistas cap. XII. & lib. I. de peccat. merit. & remiss. cap. XX. & XXX. & lib. II. cap. XXVII. Prosper epist. ad Demetriadem, scriptor de vocat. gentium lib. I. cap. XVIII. Gregorius M. lib. IX. Moral. cap. XVI. &c.

Alter N. T. locus est epist. ad Rom. cap. V. 12: *Sicut per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo* (vel quatenus) *omnes peccaverunt.* & vers. 14. *Mors regnavit in eos, qui non peccaverunt ad similitudinem transgreßionis Adami*: & versus 18: *Sicut per unius delictum* (reatus venit) *in omnes homines ad condemnationem.* & vers. 19. *Sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi.* Unde hujusmodi exstruitur syllogismus: Peccatum quod ita nobis ab Apostolo describitur, ut dicat illud mortem in omnes homines invexisse, omnes illo homines peccasse, omnesque eo constitui peccatores, etiam qui non peccaverunt ad simi-

similitudinem peccati Adam (hoc est, qui actualiter nondum peccare potuerunt) eo item omnes fieri reos mortis & condemnationis: illud peccatum, utut unius sit hominis, quatenus unus actu homo erat, qui peccaret: tamen imputatione totius est naturæ in Adamo conclusæ: totamque ream mortis ac condemnationis facit. Atqui peccatum illud Adami ita nobis ab Apostolo describitur. Ergò peccatum istud, utut solius sit Adami, quatenus is sui ipsius personam gessit; naturæ tamen peccatum censetur, quatenus is omnium, qui lumbis ejus δυνάμει inerant, personam sustinebat, omnesque ii ad delicti istius pœnam obligantur.

Diligenter autem attenderunt Patres, quòd Adam ibidem dicitur typus futuri Adam; item particulam SICUT: unde colligebant, sicut obedientia Christi non imitatione solùm, sed imputatione etiam omnium illorum est, qui spiritualiter ab eo generantur: ita obedientiam Adæ, non imitatione solùm, sed imputatione etiam traduci in omnes, qui ab eo generantur corporaliter. Considerabant quoque particulam PER, quæ caussam efficientem significat. Tum voculas ἐφ' ᾧ, *in quo*, quæ posteros in Adamo peccasse docent: vel si eas *quia*, aut *quatenus*, sive *propter quod* transferre malis, adæquatam mortis caussam, quæque in infantibus quoque locum habeat, ostendunt. Eodem & referunt signum OMNES, ut quod & ipsum doceat sermonem esse de peccato, cujus etiam infantes sint rei. Ita hunc locum explicat Augustinus Tom. 2. epist. LXXXIX. quæ ad Hilar. quæst. 3. Tom. 3. Enchirid. cap. XXVI. Tom. 4. dialogo sexaginta quinque quæstionum quæst. 4. Tom. 7. de prædestinat. & grat. cap. III. item de peccatorum meritis & remiss. lib. III. cap. VII. & XI. & contra duas epistolas Pelagianorum lib. IV. cap. IV. & lib. I. contra Iulianum cap. II. & lib. VI. adversus eundem cap. IX. XII, &c. Similiter quoque cepit scriptor Latinus homiliæ de Adam & Eva Chrysostomo falsò tributæ, auctor Hypognosticon lib. II penè initio. Theodoretus in Psal. L. Prosper de vitâ contemplat. lib. III. cap. II. Faustus de liber. arb. lib. I. cap. II. Gennadius de dogmat Ecclesiast. cap. XXXIX. Sedulius in cap. IX. ad Rom. atque adeò, tum Carthaginense concilium, tum Arausicanum II, utrumque can. II.

Tertius est locus ad Rom. VII. *Vbi infirmitas, quam peccando meruimus, vocatur peccatum habitans in membris nostris*, teste August. lib. II. de mer. & remiss. pecc. cap. XXII. Hinc ibidem Apostolus: *Novi*

enim non habitare in me, id est, in carne meâ, bonum. nam velle adest mihi, sed ut quod bonum est perficiam, non invenio. Ideo spiritu Dei opus est. quemadmodum ex hoc loco colligit Irenæus lib. III. cap. XXII. Tertullianus lib. de pudicitiâ, cap. XVII. item Augustinus expositione quarundam propositionum epist. ad Rom. & lib. I. ad Simplicianum quæst. I.

Bifariam autem hunc locum interpretatus fuit Augustinus. Primò enim hic agi dixit de luctâ inter mentem, hoc est conscientiam rectum præscribentem, & carnem, hoc est affectum peccati ad illicita trahentem: postea de luctâ inter carnem sive peccatum, & spiritum agi putavit: sive, quod eodem recidit, primò de bono malove actuali, quod ab irregenitis ac sub lege positis fit; deinde de bono malóve concupiscentiæ actu, qui est in regenitis ac sub gratiâ constitutis, loqui existimavit Apostolum. Sed utramvis sequamur opinionem, consequitur hinc, mirè proclivem esse hominis naturam ad malum, & infirmam ad bonum. Hoc quia nonnulli ex priori Augustini sententiâ colligi posse negant, operæ erit adferre, quæ ipse hac de re scribit lib. I. Retract. cap. XXIII. *In isto ergò libro & hoc quod dictum est, (ego autem carnalis sum, & deinde cætera, usque ad eum locum, ubi dicit, Miser ego homo &c.) dixi hominem describi adhuc sub lege, nondum sub gratiâ constitutum, benefacere cupientem, sed victum concupiscentiâ carnis, male facientem; à cujus concupiscentiæ dominatu non liberat, nisi gratia Dei per Iesum Christum, dominum nostrum, dono Spiritus Sancti; per quem diffusa caritas in cordibus nostris vincit carnis concupiscentias, ne consentiamus iis ad malefaciendum, sed potiùs bona faciamus. Vnde evertitur hæresis Pelagiana, quæ vult non ex Deo nobis, sed ex nobis esse caritatem, quâ bene ac pie vivimus.* Hæc Augustinus de priori suâ sententiâ: quæ etiam fuit cùm Irenæi & Tertulliani, de quibus antè diximus; tum Macarii homil. I. Basilii in Psalm. I. & exhortatione in baptismum, cujus lemma, Quod instruendi monendique sunt ad baptismum venientes. Cyrilli contra Iulianum lib. III. & epist. ad Successum, & lib. I. de rectâ fide ad Reginas. item Origenis, Chrysostomi, Theodoreti, scriptoris commentariorum Ambrosio tributorum, & Theophylacti, notis in cap. VII. ad Rom. qui omnes, pluresque alii, judicarunt, loqui Apostolum, non quidem de homine regenito, qui vel ratione actus concupiscentiæ malum agat, quod non vult; ut Apostolum posteriùs intellexit Augustinus: vel propter actualia quotidianæ incursionis peccata, venundatus peccato dicatur: ut hodie

dic eum locum nonnulli capiunt, Hieronymi exemplo lib. 4. comment. in c. 13. Hier. epist. 146 ad Damasum, & idem vel alius in Psal. 114. sed de homine nondum regenito, qui legem tamen sciat, ac sub eá pugnet adversus affectum: at plurimum vincatur, atque hac impotentiâ suâ animadversâ, comminatione legis percellatur: quomodo è junioribus quoque intellexêre Erasmus, Bucerus, Musculus, alii. Quodsi omnino de actualibus regenitorum peccatis sermonem esse magis placet: sanè sic quoque hic locus clarissimè hominis arguet ad peccandum propensionem. Nam si tanta est regenitorum imbecillitas, quid de irregenitis censendum?

Quartus locus est 1. Cor. xv. 22: *Sicut omnes in Adam moriuntur: sic omnes in Christo vivificantur.* ad quæ verba sic scriptor commentariorum, qui Ambrosii putantur: *Hoc dicit, quia sicut Adam peccans mortem invenit, & omnes ex ejus origine tenuit, ut dissolvantur: ita & Christus non peccans, & per hoc vincens mortem, omnibus ex ejus corpore acquisivit vitam, hoc est, resurrectionem.* Et mox: *Sicut in Adam omnes, sive justi, sive injusti, moriuntur: ita & in Christo omnes tam credentes quàm diffidentes resurgent; licet ad pœnam, increduli.* De eodem loco sic Augustinus tom. 2. epist. XXVIII. ad Hieronymum: *Sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur. per hanc enim Apostolicam, divinam claramque sententiam, satis evidenter elucet, neminem ire in mortem, nisi per Adam; neminem ire in vitam æternam, nisi per Christum. Hoc est quippe omnes, & omnes, quia sicut omnes homines per primam, hoc est per carnalem generationem, pertinent ad Adam: sic omnes homines ad secundam, hoc est spiritalem regenerationem veniunt, quicunque ad Christum perveniunt. Ideo ergo dictum est, & hic omnes, & ibi omnes: quia sicut omnes qui moriuntur, non nisi in Adam moriuntur: ita omnes qui vivificabuntur, non nisi in Christo vivificabuntur.* Clarius fuerit argumentum, si sic proponatur: sicut omnes in Christo vivificantur; similiter omnes in Adamo moriuntur. At Christus vivificat, quà passione suâ nobis meritus est remissionem peccatorum, & spiritu suo regenerat nos in vitam novam. Ergò similiter Adam, & peccato suo meritus est nobis mortem: & generatione transfundit in posteros naturam corruptam.

Quinctus locus est Ephes. II. 3. *Eramusque naturâ filii iræ.* Augustinus Tom. 7. contra Iulianum Pelag. lib. VI. cap. XII. *Commendat, inquit Apostolus, suam caritatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus: multò magis justificati nunc in*

sanguine ipsius, salvi erimus ab irâ per ipsum. De hac irâ dicit, Eramus & nos naturâ filii iræ, sicut & cæteri. De hac irâ dicit Hieremias Propheta, Maledictus dies ille, in quo natus sum. De hâc irâ dicit sanctus Iob, Pereat dies ille, in quo natus sum. De hac irâ autem dicit idem ipse: Homo enim natus ex muliere, brevis vitæ, & plenus iracundiæ, sicut flos fœni decidit, fugit autem sicut umbra, & non stabit. Scriptor Hypognosticon lib. II. *Constantetiam imitatione morum peccata, imitando scilicet malos. Sed ut quis imitetur malos, naturæ est initium depravata, quâ factus est malus & malitiosus, non naturâ a Deo conditus malus. Ob hos enim & naturâ filii iræ ab Apostolo jam baptizati fuisse dicimur. Omnis enim carnaliter nascens, naturâ filius irâ rectè dicitur: quia natura est protoplasti, quæ prior in illo, propter delictum, iram judicis Dei justè suscepit.* Fulgentius & XIV. episcopi de fide ad Petrum Diaconum cap. XXVI. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subjectum, & hoc naturâ iræ filium nasci. de quâ Apostolus dicit, Eramus enim & nos naturâ filii iræ, sicut & cæteri.* Theodoretus in hunc Apostoli locum: *Filios iræ dixit, pro eo quod est irâ dignos & ultimo supplicio. Ita Antichristum appellavit filium perditionis, hoc est, dignum perditione, seu dignum qui periret.* Primasius ad eundem locum: *Ita nos paternæ originis mala consuetudo possedit, ut omnes ad damnationem nasceremur. Filii iræ, sicut suprà diffidentiæ, filii Adæ, filii vindictæ. Hæc audiant & erubescant, qui tantum vitiatæ naturæ tribuunt, ut Apostolo contradicant & à fide exorbitent.* Itidem Haimo ad eundem locum: *Dum peccatores & mortales nati sumus ex primis parentibus nostris, qui similes nobis jam erant effecti, quasi naturâ sive naturaliter eramus filii vindictæ; quia propter prævaricationem mandatorum Dei, quâ prævaricati sumus in parentibus nostris, vindictam merebamur accipere.* Hildefonsus, archiepiscopus Toletanus libro de virginitate & parturitione Mariæ *: *Corruptæ naturæ filii de concubitu iniquitatis concepti, & in delictis de matris utero projecti non aliud esse queunt, quàm iræ filii.* Eodem modo Apostoli verba cepit Gelasius epist. V. ad episcopus Piceni. Bernardus serm. I. de purificatione Mariæ; ut plures alios mittam.

* *tom. 9. bibl. PP. edit. 2. Col. 690.*

Porrò ex istis Scripturæ locis, quos adduximus, quatuor ad probandum originale peccatum uno quasi fasce complexus est B. Hieronymus, cujus iccirco verba abscribam. Locus est in cap. XLVII. Ezechielis: *Quis enim hominum gloriari potest, castum se habere cor, vel ad cujus mentem per oculorum fenestras mors concupiscentiæ non introibit, & (ut parùm dicam) animi titillatio? Mundus enim in maligno positus est, & a † pueritiâ*

† *Genes. 8.*

ritiâ appoſitum eſt cor hominis ad malum, ut ne [a] unius quidem diei à nativitatis ſuæ exordio ſine peccato ſit humana conditio. Unde & David confitetur in Pſalmo [b], Ecce enim, in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Non in iniquitatibus matris meæ, vel certè meis, ſed in iniquitatibus humanæ condicionis. Unde & Apoſtolus [c] dicit: Regnavit mors ab Adam uſque ad Moſem, etiam ſuper eos, qui non peccaverunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ. Totidem etiam locis idem adſtruit Gregorius epiſt. LIII. lib. VII. indict. II. *Niſi ſacri baptiſmatis gratiâ fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis eſt obſtricta. Hinc enim ſcriptum eſt, Non eſt mundus in conſpectu ejus, nec unius dies infans ſuper terram. Hinc David ait: In iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipſa veritas dicit; Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & ſpiritu ſancto, non introibit in regnum cœlorum. Hinc Paulus ait; Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur. Cur ergo infans, qui nihil egit, in conſpectu omnipotentis Dei non valet eſſe mundus? Cur Pſalmiſta, ex legitimo conjugio prolatus, in iniquitate conceptus eſt? Cur niſi qui mundatus aquâ Baptiſmatis fuerit, mundus non eſt? Cur in Adam omnis homo moritur, ſi originalis peccati vinculis non tenetur? Sed* QUIA GENUS HUMANUM IN PARENTE PRIMO, VELUT IN RADICE, PUTRUIT, ET ARIDITATEM TRAXIT IN RAMIS: ET INDE *omnis homo cum peccato naſcitur, unde primus homo permanere noluit ſine peccato.*

[a] Iob. 14.
[b] Pſal. 50.
[c] Rom. 5.

Vidimus hactenus, quibus maximè ſcripturarum teſtimoniis probari à veteribus ſoleat, nos omnes, propter primum peccatum, naſci expertes originalis juſtitiæ, & morti obnoxios. Deinceps rationes varias adferemus, quibus idem dogma defenderint antiqui.

THESIS III.

Inter rationes, quibus peccatum originale adſtruitur, facilè principem locum mereri credidit Auguſtinus, quod infantes in hac vitâ, & morborum cruciatibus, & morte ipſâ puniantur, &, niſi regenerentur in Chriſto, priuſquam vitâ exceſſerint, æternum à Deo rejecti, cum reprobis pœnas luant. Quod injuſtum fore ſupplicium putabat, ſi nulli eſſent obnoxii peccato.

AUguſt. lib. IV. contra duas Pelag. epiſt. c. IV. *Sed Pelagiani quomodo dicunt, ſolam mortem ad nos tranſiſſe per Adam? Si enim propter-*

ea morimur, quia ille mortuus est: ille autem mortuus est, quia peccavi: pœnam dicunt transire sine culpâ, & innocentes parvulos injusto judicio puniri, trahendo mortem sine meritis mortis. Idem lib. VI. contra Iulianum cap. IV. *Parentum peccata modo quodam dicuntur aliena, & rursus modo quodam reperiuntur & nostra. Aliena quippe proprietate sunt actionis, & nostra sunt contagione propaginis. Quod si falsum esset, profectò grave jugum super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, nullo modo justum esset.* Hinc idem Augustinus paullo pòst: *Iubes ut asseram, quemadmodum in Christo, id est in virtute ejus, creatos parvulos sibi audeat diabolus vindicare. Tu assere, si potes, quomodo sibi non obscurè, sed apertè vendicet parvulos, quos immundi spiritus vexant. Si ei traditos dicis, videmus ambo supplicium: tu dic meritum. Ambo cernimus pœnam: tu qui nulla mala merita dicis ex parentibus trahi, cùm Deum justum ambo fateamur, demonstra istâ pœnâ dignam, si potes, in infantibus culpam.* Idem posterioris Resp.
a Pag. 196. contra Iulianum lib. I. cap. CXXXV.[a] *Iudicium hoc utique in parvulis in-*
b Pag. 218. *justum esset, si peccatum originale non esset.* Et cap. XXII.[b] *Catholica* (expositio) *illa est, quæ ostendit justum Deum in tot ac tantis pœnis & cruciatibus parvulorum, quos in paradiso ullus eorum nullâ æquitate sentiret, si na-*
c Pag. 281. *tura humana vitiata peccato, & merito damnata non esset.* Et cap. LXXXI.[c] *Propter quid ergò affliguntur parvuli, si nullum habent omnino peccatum? An omnipotens & justus Deus injustas pœnas à tot innocentibus prohibere non po-*
d Pag. 290. *tuit?* Et cap. LXXXVIII.[d] *Quando parvulum spiritus vexat immundus, animamque ejus & corpus affligit, sensus sanitatemque pervertit, nonne universa ejus, quam Deus instituit, natura turbatur? nec invenitis omnino tanti*
e Pag. 295. *hujus mali meritum, negantes originale peccatum.* Et cap. CXIII.[e] *Dispendia quæ nascentes flendo testantur, dicito, quo merito sub justissimo & omnipotentissimo judice eis, si nullum peccatum attrahunt, irrogentur.* Idem habes
f Pag. 233. cap. CXIII[f]. & CXIX[g]. & CXVII[h]. *Postremo nunquam dicturus es, unde sit*
g Pag. 327. *justum, ut parvuli in nulla sua, nulla plerumque etiam suorum culpa, sine ba-*
h Pag. 225. *ptismate mortui à parentibus & propinquis fidelibus separentur: & ad Dei regnum non admittantur, nec inter vasa in honorem, sicut alii parvuli baptizati, sed inter vasa in contumeliam, quia nullum est tertium genus vasorum, sine ullis malis meritis deputentur.* Eodem argumento pugnat lib. I. c.
i Pag. 25. XXIII.[i] & lib. II. cap. CXXIV.[k] & cap. CXLII[l]. itemque ultimo[m].
k Pag. 331. Scriptor Hypognosticon initio lib. II. *Si peccatum primorum hominum*
l Pag. 371. & 372. *solis obfuit illis, & nemini nostrûm: quemadmodum quæ in illos pro peccato lata est, in nos sententia pertransivit & culpa? Nisi fortè secundum vos inju-*
m Pag. 460. *stus Deus, qui expertes eorum delicti, passus est nos eorum pœnæ adstringi vinculo.*

culo. Prosper contra Collatorem cap. xx. *Nisi forte dicatur in Adæ posteros pœnam transisse, non culpam, quod omni modò falsò dicitur, & ob hoc fortè non dicitur. Nimis enim impium est, hoc de Dei sentire justitia, quod à prævaricatione liberos, cum reis voluerit esse damnatos. Patet ergò culpa, ubi non latet pœna, & societas peccati convincitur de communione supplicii: ut quod est humana miseria, non de institutione creatoris, sed de retributione sit judicii.* Fulgentius lib. de incarnatione & gratiâ Christi, cap. xiv. *Quâ justitiâ parvulus subjicitur peccati stipendio, si nulla est in eo peccati pollutio? vel quomodo videmus morte punctum, si non sensit aculeum?* Cæterùm hoc argumentum, quod Prosperum, Fulgentium, Hypognosticôn scriptorem ab Augustino mutuatos vidimus, ne omnibus quidem Catholicis probabatur. Nam scriptor libri de Prædestinatione & gratiâ * (ut vel hinc videas non esse Augustini) censet Deum pro absoluto dominii sui jure etiam homines potuisse adjudicare morti æternæ, etsi non peccassent. Quod etiam in homiliis Macarii Ægyptii legere est. Fortasse conciliari istæ sententiæ possunt, si hos de pœnâ damni, Augustinum & asseclas de sensus pœnâ intelligamus. Nec enim veteres consenserunt, utra huic peccato pœna debeatur; ut infrà ostensuri sumus. Sed hoc utcumque est, Augustini sententiam approbavit consilium Arausicanum II can. II. ubi dicitur: *Injustitiam Deo dare convincitur, qui mortem, quæ est pœna peccati, sine peccato, quod est meritum mortis, ad nos transisse dicit.* Similiterque Anselmus lib. II. Cur Deus, homo cap. II: *Sapientiæ & justitiæ repugnat, ut cogeret mortem pati sine culpâ, quem justum fecerat ad æternam beatitudinem.*

* Cap. 16.

THESIS IV.

Etiam eo Catholici nitebantur, quòd, nisi infantes sint obnoxii peccato, Christus eorum salvator non erit.

AUgustinus lib. I. contra duas Pelag. epistolas cap. ult. *Parvulos ita contendunt esse jam salvos, ut salvatori audeant negare salvandos.* Et lib. II. c. II. *Pelagiani dicunt, Deum non esse omnium ætatum in hominibus mundatorem, salvatorem, liberatorem.* Et lib. I. secundæ respons. adversus Iul. cap. XXXI. [a] *Plebecularum, quas invides, caterva noverunt Catholicam fidem, quâ à Salvatore* (salvari [b]) *confitetur infantes* [c]: *& ideo Pelagianorum, qui hoc negant, detestantur errorem.* Et lib. II. cap. CXVIII [d]: *Videre vel confiteri non vis, remissionem peccatorum etiam ad illos pertinere, qui unum habent; ad quam medicinalem gratiam non pertinent*

[a] Pag. 28.
[b] Hæc vox interserēda.
[c] Sic leg. non infante.
[d] Pag. 326.

nent parvuli, si nullum habent: quod impiè negatis, quia eis salvatorem negatis. Similiter argumentatur cap. CXX [a]. & CXXXI [b]. & CXXXVIII [c].

[a] Pag. 328.
[b] Pag. 336.
[c] Pag. 343.

THESIS V.

Aliud quoque eorum argumentum petebatur ab Ecclesiæ consuetudine, tum Iudaicæ, quæ infantes circumcidere & pro iis offerre solet, tum Christianæ, quæ baptismum & exorcismum parvulorum usurparet.

[d] Pag. 360.

E Circumcisione peccatum originale probat Augustinus contra secundam Iuliani responsionem libro posteriori cap. CL. [d] *Hanc medicinam parvulis vos negatis, quos lex ipsa circumcidi octavâ die jussit, ejus gratiam præfigurans, cujus resurrectionem Dominus, id est post septimum sabbathi, dies octavus ostendit, nec voletis ac vultis attendere, ita parvulum morientem sine Christi gratiâ periturum: quemadmodum dictum est: Incircumcisi animam parvuli interire de populo; cujus interitus invenire meritum non potest, quamdiu non trahere peccatum originis parvulos dicitis.* Nempe hoc vult Augustinus, exinde quòd Deus vellet omnes circumcidi, satis ostendi, indigere omnes circumcisione illâ ἀχειροποιήτῳ sive non manu factâ, ut Apostolus vocat: de quâ sic Moses Deuteron. XXX. 6: *Circumcidet Deus cor tuum & cor seminis tui.* Nam ideo omnium cor circumcidi opus est, quia naturâ est immundum pravumque: quam rem & circumcisionis sacramento Deus significavit: ut docet Philo lib. de circumcisione, & Irenæus lib. IV. cap. XXX. Item Lactantius lib. IV. divinarum institutionum, qui est de falsâ sapientiâ, ubi ait: *Iudaica illa carnis circumcisio erat hujus secundæ circumcisionis figura: significans nimirum, pectus esse nudandum, id est, aperto & simplici corde oportere nos vivere, quoniam pars illa corporis quæ circumciditur, habet quandam similitudinem cordis, & est pudenda.* Et mox: *Hæc est cordis circumcisio, de quâ Prophetæ loquuntur, quam Deus à carne mortali transtulit ad animam, quæ sola mansura est &c.*

[e] Pag. 411.

Præterea peccatum hoc adstruunt ex sacrificio pro infante. August. lib. II. contra post. resp. Iul. c. CC. [e] *Si in lege non ostenditur originale peccatum, cur ergò in lege anima parvuli octavo die non circumcisi de genere suo dicta est interire? Cur infante nato, offerebatur sacrificium peccato? Iam quæso tace. Attende infantem, & imitare non fantem.* Pertinet huc quoque lex veteris Testamenti ab ipsâ B. Virgine usurpata, quam

quam Levit. 12 legimus: *Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purgationis suæ.* Quem ad locum rectè è junioribus Fonseca, in annotationes Cajetani: *Ex omnibus legibus Israelitis præscriptis, nucleus veræ pietatis erui debet, relictâ testâ. In hac purificationis lege, quòd impura à partu mater & infans haberentur, indicatum fuit, peccato obnoxios nos nasci.*

Etiam hoc dogma probant ritu baptismi, qui per totum terrarum orbem obtinebat, & semper fuerat usurpatus. Meminere sanè ejus Origenes homil. VIII in Levit. & is cujus, ob interpolatos à Rufino Origenis libros, major etiam hac parte esse debet autoritas, Cyprianus lib. III. epist. VIII. Pugnat hoc argumento Augustinus serm. x. de verbis Apostoli, ubi de infantibus baptizandis agens, *Accommodat*, inquit, *illis Ecclesia aliorum pedes, ut veniant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguam, ut confiteantur; quoniam quòd ægri sunt, alio peccante prægravantur: sic cùm iji sani sunt, alio pro eis confitente salvantur. Nemo ergò vobis susurret doctrinas alienas. Hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit. Hoc à majorum fide accepit, hoc usque in finem perseveranter custodit. Quoniam non est opus sanis medicus, sed ægrotantibus. Quid necessarium ergò habuit infans Christum, si non ægrotat? Si sanus est, quare per eos, qui eum diligunt, medicum quærit? Si quando portantur infantes, dicuntur omnino nullum propaginis habere peccatum, & veniunt ad Christum; cur non eis dicitur in Ecclesia, qui eos apportant, Auferte hinc innocentes istos. Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Non venit Christus vocare justos, sed peccatores. Nunquam dictum est: sed nec aliquando dicetur.* Etiam concilium Milevitanum, ut vulgò vocant, sive potius Carthaginense, cùm anathema dixisset, neganti infantes baptizari in remissionem originalis peccati, subjungit ista can. II. *Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per unum hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes homines peccaverunt: nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semet ipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.* Quàm autem forte & munitum hoc sit argumentum, inde æstimare est, quòd Cælestius etiam in libello, quem Romæ edidit, fateri sit coactus, *Infantes baptizari in remissionem peccatorum* SECUNDUM REGULAM UNIVERSALIS ECCLESIÆ, ET SECUNDUM EVANGELII SENTENTIAM, ut Augustinus scribit lib. II. contra Pe-

 lag.

lag. & Cæleſt. qui eſt de peccato originali cap. v. Vt ſe hoc argumento extricare non potuerint Pelagiani, infrà dicemus, cùm collationem inſtituemus inter doctrinam Catholicam & Pelagianam. Origeniſtæ verò facilius eludebant, quia animas peccaſſe putabant, priuſquam in corpora immitterentur. Vnde Hieronymus his verbis claudit tertium dialogorum librum adverſus Pelagianos: *Quodſi injuſta vobis videtur aliorum* (f. alienorum) *remiſſio peccatorum, quâ non indiget, qui peccare non poteſt: tranſite ad amaſium veſtrum, qui præterita in cælis & antiqua delicta ſolvi dicit in baptiſmo: ut cujus in cæteris auctoritate ducimini, etiam in hac parte errorem ſequamini.* Nam amaſium Pelagianorum Origenem appellat; quem libro primo ejuſdem operis vocârat *Pelagianorum magiſtrum* τῶν ἀρχαίων [a]. Nempe non ſolum ob antiquitatem, ſed etiam quia libros περὶ τῶν ἀρχῶν ſcripſiſſet, & fortaſſe etiam (quis enim ſalſum magni Hieronymi ingenium neſcit?) quia Græci ἀρχαίους vocent ſtultos & deliros.

[a] Pag. 269.

Pugnat quoque Auguſtinus (uti & Gelaſius epiſt. ad epiſcopos Piceni) argumento ducto ab antiquis baptiſmi ceremoniis. Vt epiſt. cv. ad Sixtum: *Non inveniunt, quid ad hoc reſpondeant, quod exorcizantur & exſufflantur infantes: hoc enim procul dubio fallaciter fit, ſi diabolus eis non dominatur. Si autem dominatur, & ideo non fallaciter exorcizantur & exſufflantur, per quid dominatur, niſi per peccatum princeps utique peccatorum.* Similiter lib. II. de Peccato originali, cap. XL. & lib. II. de Nuptiis & concup. cap. XVIII. & XXIX, ubi antiquitatem hujus ritus indicat: *Non*, inquit, *ſicut iſte ait, perfectè Manichæus eſt, qui malum originale non credit. neque enim ex quo eſſe cœpit Manichæi peſtilentioſa doctrina, ex eo cœperunt in eccleſia Dei parvuli baptizandi exorcizari & exſufflari, ut ipſis myſterio oſtenderetur, non eos in regnum Chriſti, niſi erutos à tenebrarum poteſtate, transferri.* & poſt aliqua, cùm Cypriani locum laudaſſet: *Hos iſte audeat dicere Manichæos, &* ANTIQVISSIMAM *eccleſiæ traditionem iſto nefario crimine adſpergat, qua exorcizantur &, uti dixi, exſufflantur parvuli?* Et libris IV. ad Bonifacium, ac VI. libris contra Iulianum paſſim. Vti & libb. duobus imperfecti operis contra eundem: ut lib. I. eorum cap. XLVIII. *Si Deum colis, in quo ſperavit & ſperat Eccleſia primitivorum, quæ conſcripta eſt in cælis, cur non credis, baptizandos parvulos, erui de poteſtate tenebrarum, cùm eos propter hoc exſufflet atque exorcizet Eccleſia, ut ab eis poteſtas tenebrarum mittatur foras?* Quo & argumento utitur cap. LIV [b]. & CXV [c]. item lib. II. cap. CXX [d]. & CLXXX [e]. Nempe varii erant Eccleſiæ veteris ritus in baptiſmo, quo-

[b] Pag. 64.
[c] Pag. 172.
[d] Pag. 328.
[e] Pag. 394.

quorum nulla in ſcripturis fit mentio. Vſurpabat autem eos, non tanquam neceſſarios, & pares dignitate iis, quos Deus inſtituit; quia hoc ſi eſſet, non paſſa eſſet quoſdam aboleri, uti deguſtationem lactis & mellis ſeu vini, cujus meminit Tertullianus lib. I. contra Marcionem, & Hieronymus in dialogo contra Luciferianos; ſed adhibebat tanquam non parum utiles ad commendandam hujus ſacramenti dignitatem: quippe quibus ejus efficacia ac dignitas, tanquam vivis verbis proponeretur & in animis rudiorum ſcriberetur. Hos inter ritus erat exorciſmus & inſufflatio: unde Nazianzenus orat. XL. quæ eſt in ſacrum baptiſma *; μὴ διαπτύσῃς ἐξορκισμοῦ θεραπείαν. *Ne reſpuas exorciſmi medicinam.* Exorciſmi autem & inſufflationis ſymbolis ſignificabatur mali ſpiritus expulſio, & boni ſpiritus afflatio: non quaſi, antequam regeneremur, ſimus ἐνεργούμενοι, quod ridiculum eſt putare; ſed quia naturâ ſimus filii iræ, inimici Dei, & mancipia diaboli; quales etiam ſunt adulti irregeniti, qui tamen ἐνεργούμενοι non ſunt. Hiſce verò nullam veteres efficaciam tribuebant, ſed vim omnem conſtituebant in precatione Eccleſiæ annexâ, quæ dum ritus iſtos uſurpat, Deum ſimul rogat, ut parvulum liberet diaboli poteſtate, eumque, ſpiritus ſui vinculo, myſtico eccleſiæ corpori conjungat. Hæc autem omnia locum habere poſſe negabat Auguſtinus, niſi diabolus etiam infantes per peccatum poſſideret. Nec negare poterat Pelagius, ritus eos per omnem terrarum orbem obtinere. Vnde eſt quòd Auguſtinus non dubitat Iulianum his verbis compellare lib. VI. adverſus eum, cap. II; *Id tu commemorare timuiſti, tanquam ipſe a* TOTO ORBE *exſufflandus eſſes, ſi huic* EXSVFFLATIONI, QVA PRINCEPS MVNDI EJICITVR FORAS, *contradicere voluiſſes.* Idem docet Cæleſtinus ad epiſcopos Galliæ cap. XII: *Illud quod circa baptizandos* IN VNIVERSO MVNDO *ſancta eccleſia* VNIFORMITER *agit, non otioſo contemplemur intuitu. Cum ſive parvuli, ſive juvenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeunt, quàm exorciſmis & exſufflationibus clericorum ſpiritus ab eis immundus abigatur.* Hæc eo lubentius attuli, ne quis putet, in Africâ ſolum obtinuiſſe; de quâ dubitare non ſinit Auguſtino antiquior Optatus lib. IV †. & antiquior eo ipſo Cyprianus; ut indicat Auguſtinus lib. II. de nuptiis & concup. cap. XXIX; aperteque oſtendit Vincentius à Thibari, qui in Concilio Carthaginenſi, Cypriano præſide, trigeſimus ſeptimus ſententiam dixit. Verba ejus ſunt; *Ergo primò per manus impoſitionem, in exorciſmo; ſecundò per baptiſmi regenerationem,*

* Pag. 657. edit. Mor. II.

† Pag. 124. & 125. edit. Commel.

nem, tunc possunt ad Christi pollicitationem venire. Vnde liquet quàm vere Paræus exercitat. Theolog. lib. II. exercitatione XXIV. scribat, post tempora demum Cypriani, exorcismum videri baptismo fuisse adnexum. Memorabile quoque est quòd Iulianus desertor riserit exorcismum; ut ex Nazianzeno atque Eliâ Cretensi docet Durantius, qui multa de exorcismo veterum adducit testimonia lib. I. de ritibus Ecclesiæ cap. XIX. §. 22. & 23. quemadmodum & Geverardus Elmenhorstius notis ad Gennadium cap. XXXI.

Atque hæc de Ecclesiæ ritibus dicta sunto. Fortasse & ab eadem opinione fluxit ritus ille gentilium, ut infantes expiarent: quo de more vide, sis, quæ ex Platone, Plauto, Persio, tradit Lilius Gyraldus, syntagmate septimodecimo de Diis gentium. Sanè nec gentilibus, vel humani generis corruptionem, vel caussam ejus planè fuisse ignotam; docebit Plessæus lib. de veritate religionis cap. XVII. ubi & argumentis multis è naturâ petitis hanc corruptionem ostendit. Quemadmodum & cap. antecedenti: *quo ex hominis comparatione ad Deum, mundum, proximum, se ipsum, corruptionem & depravationem nostræ naturæ evidenter probat, quatenus videlicet & fini adversatur, propter quem à Deo creatus fuit, & politiæ universi, & generis humani bono, & suæ ipsius beatitudini.*

THESIS VI.

Denique probat hoc dogma Augustinus è scriptis priorum Patrum: quorum luculenta adeò testimonia depromit (nec minus illustria sunt multa, quæ præteriit) ut planè sit mirandum, vel olim fuisse, vel hodie inveniri, qui hanc doctrinam Augustini esse commentum putent, atque id porrò aliis persuasum velint.

IAm Augustini ævo peccatum originale à Pelagianis Augustini commentum appellabatur. Eorum verba hæc sunt lib. II de nuptiis & concupiscentiâ cap. XII: *Confitearis ergo necesse est, originale, quod finxeras, interiisse peccatum.* Ad quæ verba sic respondet Augustinus: *Non ego finxi originale peccatum, quod Catholica fides credidit antiquitus; sed tu, qui hoc negas, sine dubio es novus hæreticus.* Hoc ut verum esse liqueat, adversus hos ostendemus, etiam ante Augustini tempora, Ecclesiam Dei semper in eo conspirâsse, quòd peccaverimus in Adamo, cujus lumbis δυνάμει continebamur, eoque peccato com-

commeriti ſimus privationem juſtitiæ originalis, mortem temporalem, & æternam à Deo ſeparationem.

E Græcis agmen ducat Ignatius epiſt. ad Trallianos [a], quam agnoſcunt etiam Euſebius & Hieronymus. In eâ peccatum hoc παλαιὰν δυσσέβειαν vocat.

Proximum illi locum occupare deberet Dionyſius Areopagita, ſi is eſſet, quem multi contendunt. Ejus enim hæc ſunt verba Eccleſ. Hier. cap. III. part. III. τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ἀρχῆθεν ἀπὸ τῶν θείων ἀγαθῶν ἀνοήτως ἐξολισθήσασαν, ἡ πολυπαθεστάτη ζωὴ διαδέχεται, καὶ τοῦ φθοροποιοῦ θανάτου πέρας. *Humanum genus, quod initio divinis bonis ſtultè excidit, vita excipit paßionibus multis obnoxia, & exitialis mortis terminus.* Sed ſcriptor iſte etſi doctus & vetus, Auguſtino tamen antiquior non eſt; uti jam ab aliis ſæpè eſt demonſtratum.

Ergò ad Iuſtinum Martyrem veniamus, cujus hæc verba, dialogo cùm Tryphone [b]: Ὥσπερ οὐδὲ τὸ γεννηθῆναι καὶ σταυρωθῆναι, ὡς ἐνδεὴς τούτων, ὑπέμεινεν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ὃ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ὑπὸ θάνατον καὶ πλάνην τὴν τοῦ ὄφεως ἐπεπτώκει, παρὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν ἑκάστου αὐτῶν πονηρευσαμένου. *Sicut nec naſci, nec crucifigi, quaſi horum indigus, ſuſtinuit, ſed humani generis cauſsâ, quod per Adam in mortem ſeductionemque ſerpentis conciderat: ut interim propriam pro ſe malignè agentis culpam taceam.* Idem aliquanto pòſt [c], ἀντίθεσει inter primum & ſecundum Adamum, oſtendit illius inobedientiam imputari omnibus, qui ab eo corporaliter deſcendunt, & hujus obedientiam omnibus imputari, qui ſpiritualiter Chriſto conjunguntur.

[a] Pag. 15. edit. Morell.

[b] Pag. 246. edit. Commel.

[c] Pag. 256.

Similiter ſcriptor quæſt. & reſp. ad Orthodoxos Iuſtino tributarum, quæſt. CII. ubi ſimilem legere eſt ἀντίθεσιν, atque ut Adami delicto peccatores & morti obnoxii facti ſimus. Item ſcriptor libri, qui ἔκθεσις τῆς πίστεως inſcribitur, & ejuſdem Iuſtini creditur vulgo: (p. 299.) Ἁμαρτὼν ὁ Ἀδὰμ θανάτῳ τὸ γένος ὑπέβαλε, καὶ τὴν φύσιν ὅλην ὑπεύθυνον τῷ χρέει πεποίηκε. *Adam morti genus humanum ſubjecit, & naturam cunctam debito reddidit obnoxiam.* Vbi cujuſmodi debitum intelligatur, docent quæ ſubjungit de filio Dei, paſſo ut hoc debitum exſtingueret.

Etiam Tatianus orat. contra gentes ait, nos inobedientiâ priſcorum hominum (ſic Adam & Evam vocat, quia ſcribit ad gentiles, primordia mundi neſcientes) amiſiſſe ſpiritum Dei, cujus beneficio perfectam juſtitiam & ſanctitatem habebamus: atque addit, ἡ δὲ ψυχὴ ὥσπερ ἔναυσμα τῆς δυνάμεως αὐτοῦ (τοῦ πνεύματος) κεκτημένη, καὶ διὰ

τὸν

τὸν χωρισμὸν τὰ τέλεια καθορᾷν μὴ δυναμένη, ζητοῦσα τὸν θεὸν, πολλοὺς θεοὺς ἀνετύπωσε. *Adhuc fomitem quendam spiritualis virtutis sibi retinens, sed propter ejus* (ſpiritus) *separationem, quæ perfecta sunt, perspicere non sufficiens, inquirendo Deum, multos, errore ducta, Deos finxit.* Pluraque adjungit non minùs illuſtria.

Irenæi duo loca adducit Auguſtinus lib. I. adverſus Iulianum cap. II. ubi ſic ſcribit: *Irenæus Lugdunensis episcopus, non longè à temporibus Apostolorum fuit. Iste ait, Non aliter salvari homines ab antiquâ serpentis plaga, nisi credant in eum, qui secundum similitudinem carnis peccati, in ligno martyrii exaltatus à terra, & omnia traxit ad se, & vivificavit mortuos. Item idem ipse: Quemadmodum adstrictum est, inquit, morti genus humanum per virginem, solvatur per virginem, æquâ lance dispositâ virginalis inobedientiæ per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplasti peccato per correptionem primogeniti emendationem accipiente, serpentis prudentiâ devictâ per simplicitatem columbæ; vinculis illis resoluti sumus, per quæ alligati eramus morti.* Prior Irenæi locus legitur lib. IV. cap. V. alter lib. V. cap. XVI. Vterque verò lucem fœnerat ex iis, quæ ibidem ſubjicit Auguſtinus: *Videsne*, inquit, *antiquum hominem Dei, quid de antiqua serpentis plaga sentiat? Quid de similitudine carnis peccati, per quam sanatur plaga serpentis in carne peccati? Quid de protoplasti peccato, per quod alligati eramus?* His nos aliquot alia ejuſdem ſcriptoris loca addemus. Lib. III. cap. XX. *Non tunc cœpit filius Dei, existens semper apud Patrem; sed quando incarnatus est & homo factus, longam hominum expositionem in se ipso recapitulavit, in compendio nobis salutem præstans: ut quod perdideramus in Adam, id est secundum imaginem & similitudinem esse Dei, hoc in Christo Iesu reciperemus. Quia enim non erat possibile* [a], *eum hominem, qui semel victus fuerat & elisus per inobedientiam* [b], *replasmare & obtinere bravium victoriæ: iterum autem impossibile erat ut salutem perciperet, qui sub peccato ceciderat: utraque operatus est Filius, Verbum Dei existens, à Patre descendens, &c.* Et lib. V. cap. XIV. *Dissolvens eam, quæ ab initio in ligno facta fuerat, hominis inobedientiam, obediens factus est usque ad mortem, mortem autem crucis, eam quæ in ligno fuerat inobedientiam sanans. Per hæc, per quæ non obedivimus Deo, & non credidimus ejus verbo, per hæc eadem obedientiam introduxit. In primo Adam offendimus, non facientes ejus præceptum: in secundo autem Adam reconciliati sumus, obedientes usque ad mortem crucis. Neque enim alteri cuidam eramus debitores: sed illi, cujus præceptum transgressi fueramus à principio.* Et lib. eodem cap. XVII. *Delevit chirographum, debita nostra* [c], *& affixit illud cruci, uti quemadmodum*

[a] Alii libri impossibile: sed malè.

[b] Malè alii libri obedientiam.

[c] Vet. Cod. debiti nostri.

dum per lignum facti sumus debitores Deo, per lignum accipiamus nostri debiti remissionem. Et cap. XXI. *Quemadmodum per hominem victum descendit in mortem genus nostrum, sic iterum per hominem victorem adscendamus in vitam: & quemadmodum accepit palmam per hominem mors adversus nos, sic iterum nos adversus mortem per hominem accipiamus palmam.*

Origenes contra Celsum lib. IV[a]. ubi ob Adami delictum omnes maledictioni obnoxii dicimur: Ἡ ἀρὰ τοῦ Ἀδὰμ κοινὴ πάντων ἐστί· καὶ τὰ κατὰ τῆς γυναικὸς, οὐκ ἔστι καθ' ἧς οὐ λέγεται. Quæ ad verbum sonant, *Maledictio Adæ est communis* (virorum) *omnium: & non est mulier, de quâ non dicantur, quæ dicuntur de* (Evâ primâ) *muliere.* Extrema verba perversè, ut alia multa, transtulit Christophorus Porsenna, *Quæ verò in mulierem pronunciata est maledictio, hautquaquam in eam intenditur, in quam minùs depromitur.* Quæ contrarium sensum habent. Idem Origenes [b], nisi is potius Rufinus interpres, (quis enim, quæ vel Origenis, vel paraphrastæ adeò liberi fuerint, hodie discernat?) in cap. IX. ad Rom. ubi ait, *absorde peccati mundus non est quisquam, etiamsi unius diei fuerit vita ejus super terram.* Sed fusè clareque imprimis hoc de peccato scribit lib. VIII. & XII. in Levit. nisi isti in Leviticum commentarii Cyrilli potiùs sunt, quando etiam in hujus operibus inveniuntur, ac, ut in Origenianis libri sexdecim, ita inter Cyrilliana sexdecim homiliæ appellantur. Sed huic sententiæ obstat, quòd phrasis magis Origenica, & quòd libri isti Origenis retinent errores. Quare incerti esse scriptoris putamus.

S. Methodius apud Epiphanium [c], hæresi LXIV, de Paradiso tractans, sic orditur; *Paradisus, unde* IN PRIMO PARENTE *ejecti sumus.*

Macarius Episcopus Hierosolymitanus, in actis concilii Nicæni lib. II[d]. Christum venisse, ait, *ut instauraret, quæ per primorum parentum lapsum fuerant soluta.*

Macarius Ægyptius homil. V[e]: ubi multa habet de hominis miseriâ, quæ ex prævaricatione primorum parentum profluxit: aliaque inter ait, *maledictionem ad universum Adami genus, tanquam hæreditariè, provenisse,* πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίκην ἐκείνην κατὰ τὸ κρυπτὸν κέκληται. Similiter homil. XI[f]. ubi post multa de hæreditario illo malo inquit, Δι' αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος, καὶ πᾶσαν εἰκόνα τοῦ Ἀδὰμ ἠφάνισεν ἐκ τῆς ἐκείνου παρακοῆς, ὥστε τραπῆναι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐλθεῖν εἰς προσκύνησιν δαιμόνων. *Per eum imperium obtinuit mors super omnem animam, & omnino imaginem Adæ delevit propter*

[a] Pag. 196. edit. August. Vindel.
[b] T. 2. p. 471.
[c] Contra hæres. lib. II. T. I. p. 187.
[d] Pag. 340. edit. Col. 1606.
[e] Pag. 70. edit. Morell.
[f] Pag. 129.

ejus inobedientiam, ut conversi, atque prolapsi sint homines ad adorandos dæ-
[a] Pag. 225. *mones.* Et homil. xv[a]. & xxi[b]. ubi cùm de miserâ animæ humanæ ca-
[b] Pag. 297. ptivitate dissertasset, subjungit, πάντη ἡ ἐναντιότης ἐν τοῖς φανεροῖς, καὶ
ἐν τοῖς κρυπτοῖς, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, εἰς ἡμᾶς κατηλύ-
θησεν. *Penitus contrarietas, tam in manifestis, quàm occultis, post transgres-*
[c] Pag. 403. *sionem prioris Adæ, nos invasit.* Item homil. xxx[c]. postquam deplorasset
tristem Adami casum, & vulnera, quæ inde anima perpessa est; ju-
bet nos, non in Adamo solo mentem defigere, sed descendere in
nosmet ipsos, qui eadem mala circumgestamus, quandoquidem o-
mnes ab eo genus ducimus. ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ σου γίγνου, ὅτι καὶ σὺ τὰ
αὐτὰ τραύματα, καὶ τὴν αὐτὴν δυσωδίαν, καὶ τὸ αὐτὸ σκότος φορεῖς.
ἐκείνου γὰρ πάντες ἐσμὲν υἱοὶ τοῦ σκοτεινοῦ γένους, καὶ πάντες τῆς αὐτῆς δυσωδίας
μετέχομεν. ὅπερ οὖν πέπονθε πάθος ἐκεῖνος, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ σπέρματος
Ἀδὰμ ὄντες πεπόνθαμεν.

[d] Pag. 47. Athanasius de incarnatione verbi Dei[d], item orat. II[e]. contra
[e] Pag. 172. Arrianos. Ὥσπερ τοῦ Ἀδὰμ παραβάντος, εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἁμαρτία
διέβη, οὕτω, τοῦ Κυρίου ἰσχύσαντος, ἡ τοιαύτη ἰσχὺς λοιπὸν εἰς ἡμᾶς διαβή-
σεται. *Ut lapso Adamo in omnes homines peccatum dimanavit: ita, Domino
prævalente, vigor ille in nos tandem transmeabit.* Idem in dictum, *Omnia
mihi tradita sunt*, de primis peccati effectis loquens; *Homo*, inquit,
corruptus, occisusque; ac diabolus in nos insiluit. Ἐφθάρη ὁ ἄνθρωπος, καὶ
ἀπεκτονήθη· ὁ δὲ διάβολος ἐνήλατο καθ' ἡμῶν. Mox cùm dixisset,
Deum misericordem noluisse ut perirent, quos ad imaginem suam
condiderat: filio nos tradidisse ait, ut is, tanquam medicus, sanaret
morsum serpentis, παρεδόθη γὰρ αὐτῷ, ὡς ἰατρῷ, θεραπεῦσαι τὸ δῆγμα τοῦ
ὄφεως. *Hinc*, inquit, *mox correcta perfectáque iterum omnia, terra priùs
maledicta benedictionem est consecuta, paradisus reseratus.* εὐθὺς διωρθώθη,
καὶ ἐτελειώθη τὰ ὅλα· ἡ γῆ ἀντὶ κατάρας εὐλόγηται, ὁ παράδεισος ἠνοίγη,
[f] T. 2. pag. &c. Idem synopsios sacræ scripturæ lib. VII. cap. I[f]. quod est de
125. epist. ad Rom. peccatum hoc appellat ἀρχαίαν ἁμαρτίαν τὴν διὰ τοῦ
Ἀδὰμ εἰς ἅπαντας γενομένην, *Antiquum illud peccatum, quod per Adam in
omnes homines manavit.* Atque addit: ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία
εἰς κόσμον εἰσῆλθεν· οὕτως καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου εἰς πάντας ἀνθρώπους ἡ χάρις
γένηται. *Quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum manavit:
ita per unum hominem ad omnes gratia pertinget.*

Cyrillus quoque Hierosolym. Catech. II. gemina his habet.

[g] Pag. 81. Basil. in Psal. XXIX[g]. Καλὸς μὲν γὰρ ἤμην κατὰ τὴν φύσιν, ἀσθενὴς δὲ
διὰ τὸ ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ὄφεως νεκρωθῆναι τῷ παραπτώματι. *Pulcher quidem
eram*

eram secundùm naturam; debilis autem, eò quòd per insidias serpentis peccato sum mortuus. Vide & in Ps. XXXII[a]. ad illa verba, *Misericordia Domini plena est terra.* Vbi negat, vel unius diei infantem à peccato esse immunem. Adderem in Psalmi L. verba illa, *Ecce in iniquitatibus conceptus sum.* Quem locum ab aliis adduci video: sed scholia ista in Psalmos, quæ extremum in Basilio locum obtinent, tantùm sunt cinnus ex Chrysostomo & Theodoreto: ut rectè in Apparatu suo observat Possevinus. Locum igitur ejus suppleant, quæ Basilius habet orat. I. de jejunio. Vbi ait, si homo jejunii legem in paradiso non fuisset transgressus, futurum fuisse, ut jejunio minùs indigeremus. Et mox: *Quia non jejunavimus, decidimus de paradiso.* Ἐπειδὴ[b] οὐκ ἐνηστεύσαμεν, ἐξεπέσομεν τοῦ παραδείσου. Quo testimonio adversus Pelagianos pugnat Augustinus lib. I. contra Iulian. c. II. Estque ei geminum homil. in XL. martyres[c], ubi eos, cùm vestimenta exuere, nudique frigus hibernum excipere corporibus juberentur, sic loquentes inducit: Διὰ τὸν ὄφιν ἐνεδυσάμεθα, διὰ τὸν χριστὸν ἐκδυσόμεθα. μὴ ἀνθεξώμεθα ἱματίων, διὰ τὸν παράδεισον ὃν ἀπωλέσαμεν. *Ob serpentem vestimenta induimus, ob Christum exuamus. Relinquamus hunc amictum propter paradisum quem perdideramus.* Idem eleganter homil. de paradiso[d], Ἀνθηρὸν τὸ ῥόδον, ἀλλ' ἐμοὶ κατήφειαν ἐμποιεῖ· ὁσάκις γὰρ ἂν ἴδω τὸ ἄνθος, τῆς ἁμαρτίας ὑπομιμνήσκομαι τῆς ἐμῆς, δι' ἣν ἀκάνθας ἡ γῆ καὶ τριβόλους ἀνατέλλειν κατεδικάσθη. *Florida quidem est rosa, sed mihi tristitiam infligit. Nam quotiescunque florem hunc videro, peccati* MEI *admoneor, per quod terra, ut spinas ac tribulos proferret, condemnata est.*

Similiter Gregorius Nazianzenus orat. XXXVIII. quæ panegyrica est in nativitatem Christi, de primi parentis peccato loquens, [e] Φεῦ, inquit, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας. ἐμὴ γὰρ ἡ τοῦ προπάτορος. *O infirmitatem meam! nam meam duco primi parentis infirmitatem.*

Idem Nazianzenus ad Arrianos & de se ipso orat. XXV[f]. Πάντες γὰρ οἱ τοῦ αὐτοῦ Ἀδὰμ μετασχόντες, καὶ ὑπὸ τοῦ ὄφεως παραλογισθέντες, ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ θανατωθέντες, καὶ διὰ τοῦ ὑπερουρανίου Ἀδὰμ ἀνασωθέντες, καὶ πρὸς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐπαναχθέντες, διὰ τοῦ ξύλου τῆς ἀτιμίας, ὅθεν ἀποπεπτώκαμεν. *Omnes, qui eidem Adamo participavimus, atque à serpente in fraudem inducti sumus, per peccatum mortui, ac per cælestem Adamum saluti restituti, atque ad vitæ lignum, unde excideramus, per ignominiæ lignum reducti sumus.*

Idem orat. III. de Pace[g]: Ἐχρῆν γὰρ ὅλον με σώζεσθαι, ὅλον πεσόντα καὶ κατακριθέντα ἐκ τῆς πρωτοπλάστου παρακοῆς, καὶ κλοπῆς τοῦ ἀντικειμένου.

[a] Pag. 85.
[b] Pag. 131.
[c] Pag. 331.
[d] Pag. 644.
[e] Pag. 619. edit. Morell.
[f] Pag. 436. & 437.
[g] Pag. 221.

Oportebat enim omni ex parte me salute affici, qui totus cecidi, atque ob primi parentis inobedientiam, & diaboli fraudem, condemnatus sum.

[a] Pag. 684. Idem orat. 11. in Pascha[a]: Πεσόντας ἡμᾶς ἐκ τῆς ἁμαρτίας τὸ ἀπ' ἀρχῆς &c. *Nos qui ab initio per peccatum lapsi sumus.*

Adde his tria loca Nazianzeni adducta ab Augustino lib. 1. contra Iulianum cap. 11.

Illustria etiam sunt, quæ Isychius presbyter Hierosolymitanus habet in Levit. cap. VI. & XII. Sed quamquam Tritthemius (qui etiam Danielem Cramerum decepit lib. de divisione decalogi[b]) Nazianzeni discipulum faciat, tamen verum id esse non potest, cùm Hieronymianâ utatur translatione, & ad eum scribat Gregor. Magnus epist. XL. lib. IX. registri.

[b] Cap. 3. p. 50. & cap. 5. p. 124. ed. a. 1612.

Proximus igitur Nazianzeno esto Chrysostomus: ex cujus homiliis citat Augustinus lib. 1. contra Iul. c. 11. Ἔρχεται ἅπαξ ὁ Χριστὸς, εὗρεν ἡμῶν χειρόγραφον πατρῷον, ὃ, περ ἔγραφεν ὁ Ἀδάμ. ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν εἰσήγαγε τοῦ χρέους; ἡμεῖς τὸν δανεισμὸν ηὐξήσαμεν ταῖς μεταγενεστέραις ἁμαρτίαις. *Venit semel Christus, invenit nostrum chirographum paternum, quod scripsit Adam. Ille initium induxit debiti, nos fœnus auximus posterioribus peccatis.* Quibus verbis citatis subjicit Augustinus: *Nunquid contentus fuit dicere paternum chirographum, nisi adderet nostrum? ut sciremus, antequam fœnus peccatis nostris posterioribus augeremus, jam illius chirographi paterni ad nos debitum pertinere.* Idem citat hoc ejusdem Chrysostomi ad Olympiam: *Quando enim Adam peccavit illud grave peccatum, & omne genus humanum in commune damnavit; de mœrore pœnas luebat.* Item hoc ejusdem: *Vt cùm dixerit tibi Iudæus, quomodo unius virtute mundus salvatus est? possis & dicere, quomodo & uno inobediente Adam, mundus damnatus est?* Quæ verba habes homil. X. in cap. V. ad Rom. ὅταν λέγῃ σοι Ἰουδαῖος, πῶς ἑνὸς κατορθώσαντος τοῦ Χριστοῦ, ἡ οἰκουμένη ἐσώθη; δυνήσῃ αὐτῷ λέγειν, πῶς ἑνὸς παρακούσαντος τοῦ Ἀδὰμ ἡ οἰκουμένη κατεκρίθη; Etiam homiliæ initio ibidem legas: *Quo pacto mors introiit, ac dominata fuit? per peccatum unius. Quid porrò sibi illud vult, in quo omnes peccavimus? Illo lapso & illi item, qui de ligno non comederunt, effecti sunt ex illo tempore omnes mortales.* Πῶς οὖν εἰσῆλθεν ὁ θάνατος, καὶ ἐκράτησε; διὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἑνός. τί δέ ἐστιν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον; ἐκείνου πεσόντος, καὶ οἱ μὴ φαγόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, γεγόνασιν ἐξ ἐκείνου πάντες θνητοί.

[c] Pag. 112. edit. Commel. Idem ad Rom. cap. VI. homil. XI[c]. τὸ σῶμα ἡμῶν πρὸ μὲν τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας εὐχείρωτον ἦν τῇ ἁμαρτίᾳ. μετὰ γὰρ τὸν θάνατον, καὶ πολὺς παθῶν

παθῶν εἰσῆλθεν ἐσμός. διόπερ οὐδὲ σφόδρα εὔζωνον ἦν πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς δρόμον. οὔτε γὰρ πνεῦμα παρῆν τὸ βοηθοῦν, οὔτε βάπτισμα τὸ νεκρῶσαι δυνάμενον. ἀλλ' ὥσπερ τις ἵππος δυσήνιος, ἔτρεχε μὲν, διημάρτανε δὲ πολλάκις, τοῦ νόμου τὰ πρακτέα, καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα, διαγορεύοντος μὲν, πλέον δὲ οὐδὲν τῆς διὰ τῶν ῥημάτων παραινέσεως τοῖς ἀγωνιζομένοις εἰσφέροντος. ἐπειδὴ δὲ ὁ Χριστὸς παραγέγονε, τὰ παλαίσματα λοιπὸν εὐκολώτερα γέγονε. Διὸ καὶ μείζονα ἡμῖν προετέθη τὰ σκάμματα, ἅτε μείζονος μετεσχηκόσι τῆς βοηθείας. *Corpus nostrum ante Christi adventum facile peccato expugnabatur. Vnà enim* CVM MORTE MAGNVM ETIAM AFFECTVVM VELVTI EXAMEN INTROIERAT. *Itaque* CORPVS *idem* NON VALDE AGILE ERAT *ad eum cursum, qui* AD VIRTVTEM *fertur.* NEQVE *enim* SPIRITVS ADERAT, *qui opem adferret: neque baptisma, quod mortificare posset. Sed* EFFRENIS EQVI RITV CVRREBAT *quidem, aberrabat autem identidem, lege, tum quæ agenda, tum quæ vitanda essent, dictitante quidem, nihil tamen amplius extra verborum admonitionem iis, qui dimicarent, adferente. At postea quam Christus advenit, faciliora certè certamina sunt effecta. Propterea majores & nobis certaminum campi, majora theatra proposita sunt, tanquam majoris auxilii participibus effectis.* Est hic Chrysostomi locus observatione dignissimus. Nam ex eo cognoscimus, decipi Erasmum [a], Stapulensem [b], & alios quosdam summos viros, qui ex quibusdam Chrysostomi locis [c] non satis intellectis colligebant, velle eum, Adami peccato corpora quidem nostra reddita esse mortalia, at animas nostras nihil inde damni sensisse. Atqui clarè hic ait beatissimus pater, corpore ob peccatum primum facto mortali, etiam animam nostram factam effrenis equi similem, eò quòd affectuum illam sit ingressum examen. Quod nihil aliud dicere est, quàm affectus, quos etiam in statu innocentiæ homo habebat, hos in generationis statu, in quo anima justitiæ originalis freno destituitur, rebellare adversus rationem; ut in eo poëtæ illud verè habeat locum, *Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.* Addit quoque Chrysostomus, non sufficere, si nihil habeamus *extra verborum admonitionem*; sed tum demum facile nobis certamen reddi, si Spiritus S. intus opem ferat, atque is per baptismi sacramentum in nobis sit efficax. Ex quibus verbis certissimum est, Chrysostomum minimè favisse illis, qui naturæ vires sufficere putant ad superandos affectus, vitamque ex legis divinæ præscripto instituendam. Quod pluribus ostendemus libro proximo, ubi de Gratiæ necessitate proprius est agendi locus. Nunc ea

[a] *Annotat. in cap. 5. ad Rom.*
[b] *Apologia suorum commentariorum in Paulum.*
[c] *Homil. 10. in epist. ad Rom. & homil. 39. in 1. epist. ad Corinth. & homil. 17. in cap. 6. homil. 24. in epist. ad Ephes. & homil. qua inscribitur ad Neophytos.*

ea persequantur, quæ ostendunt, per primum peccatum amissum esse frenum justitiæ originalis. Idem Chrysost. ad Rom. VII. homil. XII[a]. Ὅτε γὰρ ἥμαρτεν ὁ Ἀδὰμ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ γέγονε θνητὸν, καὶ παθητὸν, καὶ πολλὰ ἐλαττώματα ἐδέξατο φυσικὰ, καὶ βαρύτερος, καὶ δυσήνιος ὁ ἵππος κατέστη. ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐλθὼν, διὰ τοῦ βαπτίσματος κουφότερον ἡμῖν αὐτὸ ἐποίησεν, ἐν τῷ πτερῷ διεγείρων τοῦ πνεύματος. *Cùm peccavit Adam, tum & illius corpus mortale effectum est, ac patibile, receptis naturæ vitiis permultis,* EQVO PRÆTEREA GRAVIORE ATQVE EFFRENI REDDITO. *At Christus ubi advenit, per baptismum nobis illum leviorem fecit, alis* SPIRITVS *eundem excitans.*

[a] *Pag. 125. edit. Commel.*

Simillimus quoque locus est homil. seq.[b] Μετὰ γὰρ τοῦ θανάτου, φησὶ, καὶ ὁ τῶν παθῶν ἐπεισῆλθεν ὄχλος. ὅτε γὰρ θνητὸν ἐγένετο τὸ σῶμα, ἐδέξατο καὶ ἐπιθυμίαν ἀναγκαίως λοιπὸν, καὶ ὀργὴν, καὶ λύπην, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἃ πολλῆς ἐδεῖτο φιλοσοφίας, ἵνα μὴ πλημμυροῦντα τὸν ἐν ἡμῖν καταποντίζῃ λογισμὸν εἰς τὸν τῆς ἁμαρτίας βυθόν. αὐτὰ μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἁμαρτία. ἡ δὲ ἀμετρία αὐτῶν μὴ χαλινουμένη, τοῦτο εἰργάζετο. *Unà, inquit, cum morte & affectuum turba introiit. Cùm enim corpus mortale effectum est, tum denique necessariò admisit & concupiscentiam & iracundiam & dolorem, & cætera omnia, quæ magna admodum constantia ac sapientia indigebant, ut ne inundantis æstus vis ac tempestas rationem in nobis obrueret, in peccati voraginem demersam. Illi enim affectus peccatum haut quaquam erant, sed illorum immoderatio effrenata hoc efficiebat.* Etiam Ferdinandus Vellosillus[c], episcopus Lucensis, item Bellarminus[d], Stapletonus[e], Didacus Alvarez[f], aiunt peccatum hoc à Chrysostomo ipso vocari peccatum originale: atque id probare conantur ex homil. XL. in epist. I. ad Corinth. Ejus verba sic citant: *Deus in regenerationis lavacro mentem gratiâ tangit, & radicale peccatum evellit.* Sed in Græco legitur: Αὐτῆς γὰρ ἅπτεται τῆς ψυχῆς ἡ χάρις, κἀκεῖθεν πρόρριζον ἀνασπᾷ τὴν ἁμαρτίαν. hoc est: *Ipsam animam tangit gratia, & illinc radicitus evellit peccatum.*

[b] *Pag. 136.*

[c] *In advertentiis Theologiæ scholasticæ ad Chrysost. T. 4. quæst. 5.*

[d] *Lib. 4. de amiss. grat. cap. 9.*

[e] *Libb. de justificat.*

[f] *Lib. 5. de auxiliis divina gratia disp. 44.*

Etiam Franciscus Cumel[g], Alvarez[h], Coccius, quid Chrysostomus de peccato originis, & gratiâ præviâ senserit, discere nos jubent ex homiliâ de Adam & Evâ. Et fatendum sane, clarissimè istic peccatum originale tradi: uti cùm inter alia dicitur: *Ipsa transgressio totum labefecit mundum, factum alumnum peccati; quia omnis, qui facit peccatum, servus est peccati. Omnis quoque homo de eo natus, est illi obnoxius, quia servus servum generat* &c. Item: *Prædicat Ecclesia Catholica, debere parvulos baptizari, propter originale peccatum* &c. Multaque hujusmodi alia. Sed oratio ea nihil est aliud, nisi cento ex Latinis

[g] *In prim. P. & primam Secund. Th. p. 124.*

[h] *Lib. 5. de auxiliis divina gratia disp. 44.*

tinis ſcriptoribus, & quidem, qui poſt Chryſoſtomum vixerint, confutus.

Et hæc Græcorum, qui ante Auguſtinum vixere, ſententiam apertè ſatis docent. Similiter qui ὁμήλικες fuere, ut Cyrillus lib. v. adverſus Neſtorium[a], & ad Succeſſum epiſt. de Fide[b], & contra anthropomorphitas cap. VIII. Item Theodoretus divinorum decretorum epitome cap. de ſervatoris diſpenſatione, & in illud Pſ. I. *Ecce in iniquitatibus conceptus ſum.*

[a] *Pag. 92. edit. Rom.*
[b] *Pag. 113. edit. ejuſd.*

Nec aliter, qui proximis aliquot ſeculis fuere, ut Anaſtaſius Nicænus[c] Leontius Byzantius[d], Olympiodorus[e], atque alii, quos mitto, quia minor de his diſceptatio eſt. Contentus igitur ero monuiſſe, eandem fuiſſe ſententiam noviſſimæ Græcorum antiquitatis; uti indicio eſt Manuel Palæologus, præceptorum de educatione regiâ cap. XXVII.[f] ubi de communi naturæ ariditate (τοῦ κοινοῦ τῆς φύσεως αὐχμοῦ) diſſerens addit, *Λέγω δὴ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν, δι' ἣν τῆς χάριτος ἐκπεπτώκαμεν. De peccato primorum parentum loquor, propter quod excidimus gratiâ.*

[c] *Quæſt. 65.*
[d] *De ſectis p. 390. edit. Leoncl.*
[e] *In Iob. c. 9.*
[f] *Pag. 52.*

Contra hæc tam illuſtria ſanctiſſimorum Græciæ Patrum teſtimonia, objiciat fortaſſe aliquis, locum Iuſtini Martyris è libro Quæſt. & reſp. ad orthodoxos. Nam cùm quæſt. LXXXVIII. quæreretur de ſententiâ verborum Iobi: *Quis purus erit à ſordibus? nemo, etiamſi vel unica dies fuerit vita ejus ſuper terra:* non quidem hæc adfertur reſponſio, infantes habere peccatum originis, ac baptiſmi lavacro à nativis ſordibus ablui: (quo modo tamen in verſione ſuâ ejus loci hiatum explet interpres) ſed reſpondetur, vocabulum vitæ hîc pro vitæ actionibus poni: eóque Iobi verba malè accommodari infantibus, quorum nullæ ſint πράξεις, cùm necdum agant ἐκ προαιρέσεως. Hanc enim mutili illius loci fuiſſe ſententiam; optimè, judicio noſtro, ex ruderibus ejus perſpexit Fredericus Sylburgius. Verùm objectamen hoc verè caſſum eſt. Non jam dicam, ex loco adeò mutilo neutiquam nos de mente hujus ſcriptoris certam capere poſſe conjecturam; quando ipſi genuinam illam videri ſententiam confeſſi ſumus, quam Sylburgius putavit: illud potiùs dicam, non, ſi eum locum ſecus quam Auguſtinus, & alii, hic ſcriptor intellexerit; nempe, ut actualia ſolùm peccata reſpexerit; eo dogma ipſum originalis peccati neſciviſſe. Atque ut hoc neſciîſſet, non tamen inde ſequeretur, antiquiſſimum illum ſcriptorem, qui quadraginta ſolum annis poſt Euangeliſtæ Iohannis exceſſum floruit, ignoraſſe

pec-

peccatum originale: ſed culpa impingi deberet juniori cuidam Iuſtino, vel alii nomen Iuſtini ementienti. Sanè reſponſionum iſtarum ſcriptor, plus quàm ſeculo toto, martyre illo poſterior fuit: quippe qui non Irenæi modò, ſed etiam Origenis, qui poſt eum annis octoginta fuit, atque adeo ipſorum meminerit Manichæorum, qui annis centum & triginta poſt Iuſtinum ſunt exorti. Vt mittam, quòd utatur vocabulis μονάδος, τριάδος, περιζώπτου, ὑποστάσεως. quæ demum, aliquanto poſt ortos Manichæos, ad refellendos hæreticos, in Eccleſiam ſunt inducta.

Ab Iuſtino accedamus ad Clementem Alexandrinum: quem non ita facile ab errore purgare eſt. Scribit is adverſus Encratitas, ſive Tatianos: qui, ut Epiphanius[a] & ex eo Auguſtinus[b] ait, *ſaluti primi hominis contradicunt, & nuptias damnant, atque omnino pares eas fornicationibus faciunt, nec recipiunt in ſuorum numerum conjugio utentem, ſive marem, ſive feminam.* Hanc hæreſin, quemadmodum Clemens extremo lib. III. Στρωματέων ait, colligebant ex eo, quòd ſanctorum aliqui diem ſunt execrati, quo nati eſſent: quòd omnes naſcentes naturâ ſubjiciantur execrationi Adami: unde & Iob dicat, nullum eſſe mundum, nec unius diei infantem; David item in peccatis ſe conceptum pronunciet. Nempe hanc doctrinam in Eccleſiâ repererat, & à præceptore ſuo, Iuſtino martyre, hauſerat Tatianus, Encratitarum parens. Sed in eo ab Eccleſiæ doctrinâ receſſit, quòd, conſiderans peccati primi gravitatem, Adamum ipſum æternùm diceret damnatum, & iccirco, quòd peccatum ejus poſteris imputaretur, generationem & nuptias deteſtaretur. Videamus, ut fœdo huic errori obviam eat Clemens. Reſpondet, Davidem per matrem intellexiſſe Evam, matrem viventium, quæ cùm ad vitam deducat, vita autem bona ſit, negat generationem malam dici poſſe: niſi quatenus ab eâ ſunt motus quidam impedientes, quo minus peccando Deum cognoſcamus. Iccirco, ſi peccatrix conceperit, non tamen Davidem conceptum peccatorem. Καὶ εἰ ἐν ἁμαρτίᾳ συνελήφθη, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἐν ἁμαρτίᾳ, οὐδὲ μὴν ἁμαρτία αὐτός. Ibidem, *Dicant*, inquit, *nobis, ubi fornicatus eſt infans natus? vel quomodo ſub Adæ cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus?* Λεγέτωσαν ἡμῖν, ποῦ ἐπόρνευσε τὸ γεννηθὲν παιδίον; ἢ πῶς ὑπὸ τὴν τοῦ Ἀδὰμ ὑποπέπτωκεν ἀρὰν τὸ μηδὲν ἐνεργῆσαν; Propter hæc diffiteri non poſſumus, Clementem Alexandrinum non ſatis intellexiſſe peccatum originale. Neque neſcio, quibuſdam, eoſque inter Bellarmino[c], videri hæc verba eſſe objectionem Iulii Caſſiani & aliorum, qui gene-

[a] *Hæreſ. 46.*
[b] *Lib. de hæret. cap. 25.*
[c] *Lib. 4. de amiſſ. grat. cap. 9.*

generationem malam dicebant: Clementem verò mox ex suâ sententiâ respondere, *τὴν γένεσιν εἶναι κακὴν, οὐ τὴν τοῦ σώματος μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς, δι' ἣν καὶ τὸ σῶμα. Generationem esse malam; non illam corporis modò, sed etiam illam animæ, propter quam est corpus.* Verùm nostro judicio, hoc ab aliis responderi posse ait Clemens: ipse autem deinceps adversus hanc responsionem disputat. Non dubito, quin facilè sententiæ nostræ subscripturi sint, quicumque oculis non conturbatis locum ipsum inspexerint. Nec desunt, quibus videatur Clemens de solis loqui peccatis actualibus: sed illud merum esse κρησφύγετον, vident omnes. Quamquam profectò, per nos quidem, verum ut dicant, licet. Atque adeò etiam, verum ut sit, maximopere optamus; idque propter nonnullos, qui nihil nisi papulas Patrum, quos nunquam legerunt, de umbone ad populum crepant: nempe hac fine, ut indoctis quidem, cum judicio in eorum lectione versati; doctis verò, judicio, non inertiâ, ab eorum lectione abstinuisse videantur.

Ad scriptores Latinos accedamus. Quorum post Victorem & Apollonium, qui deperierunt, antiquissimus * est Tertullianus. Ejus hæc sunt verba lib. de testimonio animæ adversus gentes cap. III. *Satanam dicimus malitiæ angelum, totius erroris artificem, totius seculi interpolatorem; per quem homo à primordio circumventus, ut præceptum Dei excederet, & propterea in mortem datus, exinde totum genus de suo semine infectum, suæ etiam damnationis traducem fecit.* Adversus Marcionem lib. I. *Homo damnatur in mortem ob unius arbusculæ delibationem, & exinde prosiliunt delicta cum pœnis, & pereunt jam omnes, qui paradisi nullum cespitem norunt.* Idem libro de habitu muliebri cap. I. *Vivit sententia Dei super sexum istum* (muliebrem) *in hoc seculo: vivat & reatus necesse est. Tu es diaboli janua, tu es arboris illius resignatrix, tu es, quæ eum suasisti* (ἔπεισας αὐτόν) *quem diabolus aggredi non valuit. Tu imaginem Dei tam facilè elisisti. Propter tuum meritum, id est mortem, etiam filius Dei mori habuit.* Et lib. de animâ cap. XXXIX. & XL. *Hinc enim & Apostolus, ex sanctificato alterutro sexu, sanctos procreari ait, tam ex seminis prærogativâ, quàm ex institutionis disciplinâ. Cæterum (inquit) immundi nascerentur: quasi designatos tamen sanctitatis, ac per hoc etiam salutis, intelligi volens fidelium filios: ut hujus spei pignora matrimoniis, quæ retinenda censuerat, patrocinarentur. Alioqui meminerat Dominicæ definitionis, Nisi quis nascatur ex aqua & spiritu, non introibit in regnum Dei, id est, non erit sanctus. Ita omnis anima eò usque in Adam censetur, donec in Christo recenseatur: tamdiu* im-

* *Hieron. in Catal. script. illustr.*

immunda, quamdiu recenseatur. Peccatrix autem, quia immunda, recipiens ignominiam suam ex carnis societate.

Cyprianus lib. III. ep. VIII. ad Fidum: *Porrò autem, si etiam gravissimis delictoribus, & in Deum multùm antè peccantibus, cùm postea crediderint, remissa peccatorum datur, & à baptismo, atque à gratiâ nemo prohibetur: quanto magis prohiberi non debet infans, qui, recens natus, nihil peccavit, nisi quod, secundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ, primâ nativitate, contraxit? qui ad remissam peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quòd illi remittuntur non propria, sed aliena peccata.* Laudat hunc locum Augustinus lib. I. contra Iul. cap. II. & lib. IV. ad Bonifac. contra duas Pelagianorum epist. cap. VIII. Item Hieronymus extremo lib. III. adversus Pelagianos. Illustris quoque locus est Cypriani, penè initio epistolæ de opere & eleemosynis; *Nam cum Dominus adveniens sanasset illa, quæ Adam portaverat vulnera, & venena serpentis antiqui curasset, legem dedit sano,* &c. Hunc quoque locum adducit Augustinus eodem capite quarti ad Bonifacium libri: ubi & alia de peccato originali loca Cypriani reperies, quæ brevitatis caussâ præterimus.

Longè verò, & clarissimè, & sæpissimè, de peccato hoc loquitur scriptor libri de cardinalibus Christi operibus ad Cornelium Papam: qui Cypriani operibus adsuitur: &, si Cypriani non sit, saltem alicujus ὁμήλικος à Pamelio existimatur. Vide eum in præfatione, sermonibus de nativitate, de circumcisione, de jejunio & tentationibus, de ablutione pedum, deque passione Christi. Verba non solùm brevitatis caussâ omitto, sed imprimis, quia nunquam aliud nobis persuadere potuimus, quàm librum hunc scriptum esse post Pelagium exortum. Nec enim alioqui commissurus erat Augustinus, ut eum non advocaret ad partes, cùm pro originali peccato, ex Latinorum nemine apertiora, possint testimonia desumi. Nec inveniebatur in exemplaribus manu descriptis, quibus usus fuit Erasmus [a]. Ac Thomas Iamesius [b] testatur, in bibliothecâ Collegii omnium animarum, quod est in Academiâ Oxoniensi, reperiri sub nomine Arnoldi, Bonavillacensis Abbatis, qui Bernardi σύγχρονος fuit. Nos *majorem sapere vetustatem* credimus cum doctissimo Casaubono [c]. Tamen ante Augustini tempora scriptum esse, persuadere nobis non possumus. Quare ad alios accedamus, de quorum ætate controversia non est.

Arnobius lib. I. adversus Gentes [d]: PRONI AD CVLPAS & *ad*

[a] *In Censura.*
[b] *Tractat. de suppositiitiis scriptis.*
[c] *Exercitat. 16. ad Baron. nu. 32. p. 515. edit. Anglic.*
[d] *Pag. 18. & 19. edit. Paris. Des. Heraldi.*

ad libidinis varios appetitus, VITIO *summus* INFIRMITATIS INGENITÆ.

Reticius, Augustodunensis episcopus, qui tempore Constantini Magni vixit, (ut ex primo Optati libro * cognoscimus) de baptismo agens, sic scripsit: *Hanc igitur esse principalem in Ecclesiâ indulgentiam, neminem præterit, in quâ antiqui criminis omne pondus exponimus & ignorantiæ nostræ facinora prisca delemus, ubi & veterem hominem cum ingenitis sceleribus exuimus.* Citat hunc locum Augustinus lib. 1. contra Iulianum cap. 11. ubi & hujusmodi Reticii elogium habes: *Reticium, ab Augustoduno episcopum, magnæ fuisse autoritatis in ecclesiâ, tempore episcopatus sui, gesta illa ecclesiastica nobis indicant, quando in urbe Romanâ, Melchiade Apostolicæ sedis episcopo præsidente, cum aliis judex interfuit, Donatumque damnavit, qui prior autor Donatistarum schismatis fuit, & Cæcilianum, episcopum Ecclesiæ Carthaginensis, absolvit.* Adducit deinde ea Reticii verba, quæ jam posuimus. Subjungit postea: *Audis antiqui criminis pondus, audis prisca facinora, audis cum sceleribus ingenitis hominem veterem: & audes adversus hæc ruinosam construere novitatem?* Eadem repetit lib. 1. ultimi operis contra Iul. cap. LIII †.

* P. 28. & 29. edit. Commel.

Olympius, Hispanus episcopus, qui Arcadii & Honorii tempore vixit, in sermone quodam Ecclesiastico: *Si fides unquam in terris incorrupta mansisset, ac vestigia defixa tenuisset, quæ signata deseruit; nunquam protoplasti mortiferâ transgressione vitium sparsisset in germine, ut peccatum cum homine nasceretur.* Citat Augustinus lib. 1. contra Iulianum cap. 11, ubi & Olympium hunc vocat virum magnæ in Ecclesiâ & in Christo gloriæ.

† Pag. 62. & 63.

Hilarii Pictaviensis tria de peccato originali loca adducit Augustinus: unum quidem lib. IV. ad Bonifacium contra duas Pelagianorum epist. cap. IV: secundum verò, tertiumque, lib. 1. contra Iulianum cap. 11. Eos ordine commemorabimus. Hilarius de illo Paulli, In quo omnes peccaverunt: *In quo, id est in Adam, omnes peccaverunt. Manifestum, in Adam omnes peccâsse, quasi in massâ. Ipse enim per peccatum corruptus; omnes, quos genuit, nati sunt sub peccato.* Idem de Christi carne agens, *Ergò*, inquit, *cùm missus est in similitudinem carnis peccati, non sicut carnem habuit, ita habuit & peccatum. Sed quia ex peccato omnis caro est, à peccato scilicet Adam parente deducto, in similitudine peccati carnis est missus, existente in eo non peccato, sed peccati carnis similitudine.*

Idem in expositione Psalmi centesimi duodevigesimi ad verba illa extremi penè Psalmi, *Vivet anima mea, & laudabit te*: *Vivere*, inquit,

quit, *se in hac vitâ non reputat, quippe qui dixerat, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea. Scit, sub peccati origine, & sub peccati lege, esse se natum.* Hisce Hilarii locis adde illud ex eodem Psalmo in Nun: *Natura quidem &* ORIGO CARNIS *sua eum detinebat: sed voluntas & religio cor ejus, ex eo, in quo manebat,* ORIGINIS VITIO *ad justificationum opera declinat.* Item hunc locum è comment. in Matth. cap. x: EX PECCATO ATQVE INFIDELITATE PRIMI PARENTIS, SEQVENTIBVS GENERATIONIBVS, COEPIT ESSE CORPORIS NOSTRI PATER, PECCATVM; MATER, ANIMÆ INFIDDLITAS. AB HIS ENIM ORTVM PER TRANSGRESSIONEM PRIMI PARENTIS ACCEPIMVS. *Nam voluntas unicuique sua adjacet. Ergò jam unius domus quinque sunt. Pater corporis, peccatum; mater, animæ infidelitas, & incidens voluntatis arbitrium; quod totum hominem quodam conjugii sibi jure adstringit. Huic infidelitas socrus est, nos ex eâ natos, atque à fide metuque Dei peregrinantes accipiens: ut inter infidelitatem voluptatemque possessos, & ignoratione Dei, & in omnium vitiorum oblectatione detineat. Cùm ergò innovamur baptismi lavacro, per virtutem* AB ORIGINIS NOSTRÆ PECCATIS, *atque autoribus, separamur, recisique quadam exectione gladii Dei, à patris & matris affectionibus dissidemus: & veterem cum peccatis atque infidelitate suâ hominem exuentes, & per spiritum animâ & corpore innovati, necesse est, ut* INGENITI *& vetusti operis consuetudinem oderimus. Et quia corpus ipsum per fidem mortificatum jn naturam animæ, quæ ex afflatu Dei venit, quamvis id ipsum adhuc in materiâ suâ extet, evadat, quia communio ipsis invicem concilietur ex verbo: idcirco jam unum atque idem cum animâ velle cœpit effici, scilicet ut illa est spiritualis, quibus libertas voluntatis à socru suâ, id est, ab infidelitate divisa, jus suum omne concedit: ut quod erat libertas voluntatis, deinceps animæ sit potestas. Fitque gravis in domo unâ dissensio, & domestica novo homini erunt inimica: quia ille per verbum Dei divisus ab illis, manere & interior & exterior, id est & corpus & anima, in spiritus novitate gaudebit. Ea verò, quæ* INGENITA, ET A QVADAM PROSAPIÆ ANTIQVITATE DEDVCTA, *consistere in his, quibus oblectata sunt, concupiscent, & origo carnis, & origo animæ, & libertas potestatis, in duos dividentur, animam scilicet & corpus hominis novi, quæ unum atque idem velle cœperunt: divisique tres duobus subjacebunt in dominatum eorum de spiritus novitate potioribus. Et idcirco illi, qui domesticas nominum caritates dilectioni ejus prætulerunt, futurorum bonorum indigni erunt hæreditate.*

Am-

Ambrosii multa congessit B. Augustinus, quibus vel peccatum originale, vel gratiæ adstruat necessitatem. Nos hoc loco illa excerpemus, quæ ad originale peccatum pertinent. Ac primò quidem ea, quæ citat lib. 11. de peccato originali adversus Pelagium & Cælestium. Ambrosius lib. de resurrectione cap. 11. *Lapsus sum in Adam, de paradiso ejectus sum in Adam. Quem revocaret, nisi me in Adam invenerit, ut in illo culpæ obnoxium, morti debitum, ita in Christo justificatum?* Item contra Novatianos [a]: *Omnes homines sub peccato nascimur, quorum ipse ortus in vitio est, sicut habes lectum, dicente David, Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Ideò Pauli caro corpus mortis erat, sicut ipse ait, Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Christi autem caro damnavit peccatum, quod nascendo non sensit, quod moriendo crucifixit; ut in carne nostrâ esset justificatio per gratiam, ubi erat antè colluvio per culpam.* Libro verò primo contra Iulianum cap. 11. hæc ex Ambrosio citat Augustinus. Ambrosius super Lucam: *Iordanis conversus est retrorsum: significavit salutaris lavacri futura mysteria, per quæ in primordia naturæ suæ, qui baptizati fuerint parvuli, à malitiâ reformantur.* Idem eodem in opere: *Non enim virilis coitus*, inquit, *vulvæ virginalis secreta reseravit, sed immaculatum semen inviolabili utero spiritus S. infudit. Solus enim per omnia ex natis de feminâ sanctus Dominus Iesus, qui terrenæ contagia corruptelæ immaculati partus novitate non senserit, & cælesti majestate depulerit.* Idemque eodem lib. *Omnes*, inquit, *in Adam morimur: quia per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt. Illius igitur culpa, mors omnium est.* Item loco alio in eodem Euangelio [b]: *Cave ergò*, inquit, *ne antè nuderis, sicut Adam nudatus est, mandati cælestis custodiâ destitutus, & exutus fidei vestimento, & sic letale vulnus accepit, in quo omne genus occidisset humanum, nisi Samaritanus ille descendens vulnera ejus acerba curasset.* Idem eopse opere in illud cap. xv. Luc. *Filius perierat & inventus est*: *Fuit*, inquit, *Adam, & in illo fuimus omnes. periit Adam, & in illo omnes perierunt.* Quem etiam locum passim citat in posterioribus libb. contra Iul. Item Prosper contra collat. cap. xix. Idem Ambrosius in Apologiâ Prophetæ David [c]: *Antequam nascimur*, inquit, *maculamur contagio; & ante usuram lucis, originis ipsius excipimus injuriam, & in iniquitate concipimur*, (*Non expressit*, inquit, *utrùm parentum, an nostris,*) *& in delictis unumquemque generat mater sua. Nec hic declaravit, utrùm in delictis suis mater pariat, an jam sint aliqua delicta nascentis. Sed vide, ne utrumque intelligendum sit. Nec conceptus exsors iniqui-*

[a] De pœnitentia lib. 1. cap. 2.

[b] Lib. 7. comm. in Luc. c. 10.

[c] Cap. 11.

tatus est, quoniam & parentes non carent lapsu. Etsi nec unius diei infans sine peccato, multo magis nec illi materni conceptus dies sine peccato sunt. Concipimur ergò in peccato parentum, & in delictis eorum nascimur. Sed & ipse partus habet contagia sua, nec unum tantummodo habet ipsa natura contagium. Idem in expositione libri Tobiæ *: *Quis iste peccati est fœnerator, nisi diabolus, a quo Eva maculata peccato, obnoxiæ successionis usuris omne genus defœneravit humanum?* Rursus in eâdem †, *Diabolus*, inquit, *Evam decepit, ut supplantaret virum, obligaret hæreditatem.* Idem in expositione Psalmi quadragesimi octavi: *Alia est*, inquit, *iniquitas nostra, alia calcanei nostri, in quo Adam dente serpentis est vulneratus, & obnoxiam hæreditatem successionis humanæ suo vulnere dereliquit, ut omnes illo vulnere claudicemus.* Etiam lib. II. priorum contra Iulianum, & lib. II. poster. contra eundem, citat hunc locum ex lib. Ambrosii de Philosophiâ, qui non extat: *Malè Eva parturivit, ut partus relinqueret mulieribus hæreditatem, à quâ unusquisque concupiscentiæ voluptate concretus, & genitalibus visceribus infusus, & coagulatus in sanguine, in pannis involutus,* PRIUS SUBIRET DELICTORUM CONTAGIUM, QUAM VITALIS SPIRITUS MUNUS HAURIRET. Præter verò hæc Ambrosii loca, alia, non minùs clara, citat idem Augustinus. Lib. IV. ad Bonifac. uti in Iesaiam: qui commentarii similiter deperierunt: *Iccirco Christus immaculatus, quia nec ipsa quidem nascendi solitâ conditione maculatus est.* Et eodem opere: *Ipse se* (apostolus Petrus) *obtulit, quod antè putabat esse peccatum, lavari sibi non solùm pedes, sed & caput poscens, quòd illico intellexisset, lavacro pedum,* QUI IN PRIMO LAPSI SUNT HOMINE, SORDEM OBNOXIÆ SUCCESSIONIS *aboleri.* Et alio loco, in eodem opere: *Servatum est igitur,* inquit, *ut ex viro & muliere, id est per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti: qui autem expers est delicti, expers est etiam hujusmodi conceptionis.* Idem de Domino loquens: *Dignum etenim fuit, ut qui non erat habiturus corpore peccatum prolapsionis, nullum sentiret generationis naturale contagium. Meritò ergò David flebiliter in se deploravit ipsa inquinamenta naturæ, & quòd priùs inciperet in homine macula, quàm vita.* Item de arcâ Noæ: *Per unum igitur Dominum Iesum salus ventura nationibus declaratur, qui solus potuit justus esse, cùm generatio omnis erraret, nisi esset natus ex virgine, qui generationis obnoxiæ privilegio minimè teneretur. Ecce, inquit, In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea, dicit is, qui justus præ cæteris putabatur. Quem igitur jam justum dixerim, nisi horum liberum vinculorum, quem natura*

* Cap. 9.
† Cap. 23.

tura communis vincula non teneant? Ita hic locus legitur in edit. Augustini Veneta anni cIↃ IↃ L, & Basileensi, quæ sexennio pòst prodiit: item in Confessione Ambrosianâ Nopelii: librisque aliis, quos viderim. Sed, requirente id sententiâ, pro verbis illis, *Qui solus potuit justus esse*, insertâ negandi particulâ, rescribo, *Qui solus non potuit justus esse.* Hodie ea verba apud Ambrosium lib. de arcâ & Noë (quem ab Augustino signari arbitror) non inveniuntur. His adde lib. I. de Iacob & vitâ beatâ cap. III. ubi sic scribit: *Obedientia in utramlibet partem propenderit, aut culpam adjungit, aut gratiam. Hæc NOS in primo Adam traxit ad mortem: hæc nos in Adam secundo ad vitam vocavit.* Et libro de bono mortis cap. II. *Quis enim justificatur in conspectu Dei, cùm unius quoque diei infans mundus à peccato esse non possit?* Item lib. de iis qui mysteriis initiantur, cap. VI; *Mundus erat Petrus, sed plantam lavare debebat. Habebat enim primi hominis de successione peccatum, quando eum supplantavit serpens & persuasit errorem. Ideò planta ejus abluitur, ut hæreditaria peccata tollantur. Nostra enim propria per baptismum relaxantur.* Et lib. III. de Sacram. cap. I; ubi de causâ agit cur Christus Petro laverit pedes: *In baptismate*, inquit, *omnis culpa diluitur. Recedit ergò culpa. Sed quia Adam supplantatus a diabolo est, eò venenum ei effusum est supra pedes. ideo lavas pedes, ut in eâ parte, in quâ insidiatus est serpens, majus subsidium sanctificationis accedat, quò postea te supplantare non possit. Lavas ergò pedes, ut laves venena serpentis.* Optatus Milevitanus lib. IV contra Parmenianum: *Neminem fugit, quod omnis homo qui nascitur, quamvis de Christianis parentibus nascatur, sine spiritu immundo esse non possit; quem necesse sit, ante salutare lavacrum, ab homine excludi ac separari.* Etsi, unde ille immundus spiritus nobis dominetur, non satis perspectum habuisse videatur Optatus. sic enim scribit libro Septimo*; *Quamvis ab ipsis ad vos videatur hæreditaria macula esse transmissa, tamen in hoc titulo non potestis rei esse cum patribus vestris, secundùm judicium Dei, qui locutus est per Ezechielem prophetam, dicens; Anima patris, mea est: & anima filii, mea est. Anima, quæ peccat, sola punietur. Quæ res jam & antiquis sæculis in ipsis mundi natalibus comprobata est. nam non pertinuit ad Seth, filium Adæ, patris admissum.* At melius id perspexit Aurelius. Prudentius in Apotheosi:

> *Hæc prima est natura animæ, sic condita simplex.*
> *Decidit in vitium, per sordida fœdera carnis.*
> *Exin tincta malo peccamine principis Adæ,*
> *Infecit genus omne hominum, quod pullulat inde:*

*Pag. 183. edit. Commel. *An liber septimus etiam est Optati? Ego puto: sed vidi qui dubitarem.*

Et

Et tenet ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.
Vitandus tamen error erit, ne traduce carnis
Transfundi in sobolem credatur fons animarum,
Sanguinis exemplo: cui texta propagine vena est.
Non animas animæ pariunt: sed, lege latenti,
Fundit opus Natura suum, quo parvula anhelent
Vascula, vitalisque adsit scintilla coactis.
Quæ, quamvis infusa novum penetret nova semper
Figmentum, vetus illa tamen de crimine avorum
Ducitur: illoto quoniam concreta veterno est.
Inde secunda redit generatio, & inde lavatur
Naturæ illuvies, iterumque renascimur intus
Perfusi, ut veterem splendens anima exuat Adam.
Quæ quia materiam peccati ex fomite carnis
Consociata trahit, nec non simul ipsa sodali
Est incentivum peccaminis, implicat ambas
Vindex pœna reas, peccanteis mente sub unâ,
Peccandique cremat socias cruciatibus æquis.

Hilarius diaconus, sive quisquis est scriptor commentariorum in epistolas Pauli, qui Ambrosio falsò tribuuntur, in epist. ad Rom. cap. v: *In quo, id est in Adam, omnes peccaverunt.* Deinde addit: *Manifestum, in Adam omnes peccâsse, quasi in massâ. Ipse enim per peccatum corruptus: omnes, quos genuit, nati sunt sub peccato.* Augustinus contra duas Pelag. epist. lib. IV. cap. IV citat hæc verba sub nomine sancti Hilarii, unde inter alia liquet, scriptorem hunc Ambrosium non esse. Cæterùm cùm ipse ad I Tim. III. sub Damaso se scribere testetur; nec Pictaviensis Hilarius, qui antiquior, nec Arelatensis erit, qui eo junior est. Vt omnino verisimilis sit conjectura doctorum Lovaniensium, & Salmeronis disp. XIX, qui credunt, esse Hilarii, Vrbis Romæ diaconi, ejus qui schismati Luciferi Calaritani adhæsit, & hæreticos docuit rebaptizandos: unde & ab Hieronymo, adversus Luciferianos *, Deucalion † orbis appellatur. Augustinus tamen, cùm eum sanctum vocet, Pictaviensem videtur signâsse, ambiguo, ut videtur, nomine deceptus. Nisi potiùs diaconum quidem Hilarium intellexit, sed, more seculi sui, licet schismaticum, tamen, ministerii sui caussâ, sanctum appellavit. Ac de scriptore hæc obiter. Mox sequitur apud eundem: *Sententiâ enim tenebantur datâ in Adam,*

* *Circa finem dialogi, T. 2. col. 146.*

† *Quasi totus mundus periturus fuerit baptismo hæreticorum, nisi ad eum servandum reservatus à Deo fuisset Hilarius, qui ab hæreticis baptizatos, ut servarentur, rebaptizandos dicebat.*

Adam; quod chirographum in decretis morte Christi deletum est. Nec obstat, quòd ibidem dicatur; *Mors autem dissolutio corporis est, cùm anima à corpore separatur. Est & alia mors, quæ secunda dicitur, in gehennâ; quam non peccato Adæ patimur, sed ejus occasione propriis peccatis acquiritur.* Quo loco Michael Servetus (ut notat Sixtus Senensis lib. VI. biblioth. sanct. annotat. CCXXXVI.) probare conabatur, non esse peccatum originale. Nam ex verbis allatis nihil aliud consequitur, quàm scriptorem eum sensisse, neminem ob originalem culpam in gehennâ ignis cruciatibus torqueri: interim fatebatur, homines ejus merito non solùm æternâ beatitudine posse privari, sed reapse cælo excludi. Hoc est, quod quidam dicunt, iis, qui in solo originali delicto vitâ excesserint, infligi quidem pœnam damni, at non pœnam sensus. Hoc enim voluisse eum, ostendunt verba, quæ mox subjicit: *A quâ* (secundâ morte) *boni immunes sunt, tantùm quòd in inferno erant, sed superiori, quasi in libero, quia ad cælos adscendere non poterant. Sententiâ enim tenebantur datâ in Adam; quod chirographum in decretis morte Christi deletum est. Sententia enim decreti fuit, ut unius* * *hominis corpus solveretur super terram; anima verò, vinculis inferni detenta, exitia pateretur.* Et aliquanto pòst: *Paterno peccato ex Dei sententiâ erant apud inferos: gratia Dei abundavit in descensu Salvatoris, omnibus dans indulgentiam, cum triumpho sublatis eis in cælum.* Hæc satis ostendunt, omnino agnovisse scriptorem hunc peccatum originale, etsi pœnam ejus putat non esse cruciatus infernales, sed tantùm carentiam æternæ beatitudinis.

* *Ita codices quos videre potui. Verùm sensus omnino requirit, ut pro* unius *legatur* uniuscujusque.

Sunt verò & alia ejusdem loca, quibus clarè agnoscit peccatum omnium in Adamo, secutamque inde naturæ corruptionem. Ut in cap. VII. ad Rom. *Hoc est venditum esse sub peccato; ex Adam, qui prior peccavit, originem trahere, & proprio delicto subjectum fieri peccato, sicut dicit Esaias propheta. Venditi, inquit, estis peccatis vestris.* *Es. 50.* *Adam enim vendidit se prior, ac per hoc omne semen subjectum est peccato. Quamobrem infirmum esse hominem ad præcepta legis servanda, nisi divinis auxiliis muniatur. Hinc est, unde ait: Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. hoc est, lex firma est & justa, & caret culpâ: homo autem fragilis est, & paterno subjugatus delicto, ut potestate suâ uti non possit circa obedientiam legis: ideo ad Dei misericordiam confugiendum, ut severitatem legis effugiat, & exoneratus delictis, de cætero, Deo favente, inimico resistat.* Et post aliqua: *Scio enim, quoniam non inhabitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Non, sicut quibusdam videtur, carnem malam dicit, sed quod habitat*

habitat in carne non esse bonum, sed esse peccatum. Quomodo inhabitat in carne peccatum, cum non sit substantia, sed prævaricatio boni? Quoniam primi hominis corpus corruptum est per peccatum, ut possit dissolvi: ipsa peccati corruptio per conditionem offensionis manet in corpore, robur tenens divinæ sententiæ datæ in Adam; quod est signum legis diaboli, cujus instinctu peccavit Adam. Per id ergò, quod facti caussa manet, inhabitare dicitur peccatum in carne; ad quam diabolus accedit, quasi ad suam legem; & manet quasi in peccato peccatum, quia caro jam peccati est, ut decipiat hominem suggestionibus malis, ne homo faciat, quod præcipit lex. Idem in cap. IV. ad Hebr. *Juxta similitudinem*, inquit, *carnis sine peccato, quia natura, quam veram suscepit, similis est carnis nostræ; peccata vero nequaquam habuit, quæ caro nostra de parentibus contraxit, quia tale fuit originale peccatum in carne primi hominis, unde & pœna, & remedium fieri potuisset.*

Hieronymus in cap. XLVII Ezechielis. *Mundus in maligno positus est, & à pueritiâ appositum est cor hominis ad malum: ut ne unius quidem diei, à nativitatis suæ exordio, sine peccato sit humana conditio.. Unde & David confitetur in Psalmo: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. non in iniquitatibus matris meæ, vel certè meis, sed in iniquitatibus humanæ conditionis. Unde & Apostolus dicit: Regnavit mors ab Adam usque ad Moysem, etiam super eos, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ.* Idem in cap. VI Oseæ: *Et ibi, hoc est in paradiso, omnes prævaricati sunt in me, in similitudinem prævaricationis Adam. Non enim mirum, si quod in parente præcessit, etiam in filiis condemnetur.* Et in cap. II Micheæ: *Unusquisque nostrûm, cùm Adam de paradiso cecidit, & in hujus mundi captivitate versatur.* Idem (nisi inscriptio fallit)

* *T.3. Hier. pag.* 245. quæstionibus seu traditionibus in libb. Regum *: *Mortiferum peccatum, quod originaliter de serpente antiquo contraxit.* Idem, *cùm exponeret Ionam, apertissimè dixit, parvulos peccato offendentis Adam teneri obnoxios:* ut de eo scribit Augustinus lib. I. contra Iul. cap. II. Qui & integrum locum Hieronymi cum laudatione tanti viri exscripsit lib. III. de peccat. mer. & remiss. cap. VI: *Sanctus*, inquit, *Hieronymus, qui hodieque in literis Ecclesiasticis tam excellentis doctrinæ famâ ac labore versatur, ad quasdam solvendas in suis libris quæstiones, etiam hoc certissimum adhibet sine ullâ disceptatione documentum. Nam in eo quod in Ionam prophetam scripsit, cùm ad eum venisset locum, ubi commemorantur etiam parvuli jejunio castigati: Major, inquit, ætas incipit, & usque ad minorem pervenit. Nullus enim absque peccato, nec si unius quidem diei fuerit vita ejus, & innumerabiles anni vitæ illius. Si enim stellæ mundæ non sunt in conspectu Dei,*

quanto magis vermis & putredo, & ii qui peccato offendentis Adam tenentur obnoxii. Leguntur ea Hieronymi verba in cap. IV. Ionæ.

Augustinum etiam ante Pelagianam hæresin peccatum originale agnovisse, fidem fecerit hic locus Tom. 7. lib. 6. contra Iulianum Pelag. lib. 6. cap. 4. *Ego per unum hominem in mundum intrasse peccatum, & per peccatum mortem, & ita in omnes homines pertransisse, in quo peccaverunt omnes, ab initio conversionis meæ sic tenui semper, ut teneo. Extant libri, quos adhuc laicus recentissimâ meâ conversione conscripsi, etsi nondum sicut postea sacris litteris eruditus, tamen nihil de hac re jam tunc sentiens, & ubi disputandi ratio poposcerat, dicens, nisi quod antiquitus discit & docet omnis Ecclesia: in has videlicet magnas manifestásque miserias, in quibus homo vanitati similis factus est, ut dies ejus sicut umbra prætereant, & sit universa vanitas omnis homo vivens, meritò peccati originalis genus humanum fuisse collapsum, unde non liberat, nisi qui dixit; Veritas liberabit vos: &, Ego sum veritas: &, Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Idem probare possumus libris de libero arbitrio, quos ante ortam hæresin Pelagianam scripsit. In iis lib. III. cap. XIX sic scribit; *Hic occurrit illa quæstio, quam inter se murmurantes homines rodere consueverunt, qui quodlibet aliud in peccando, quàm se accusare parati sunt. Dicunt enim, si Adam & Eva peccaverunt, quid nos miseri fecimus, ut cum ignorantiæ cæcitate, & difficultatis cruciatibus nasceremur, & primò erraremus, nescientes quid nobis esset faciendum: deinde ubi nobis inciperent aperiri præcepta justitiæ, vellemus ea facere, & renitente carnalis concupiscentiæ nescio quâ necessitate non valeremus? Quibus breviter respondetur, ut quiescant, & adversus Deum murmurare desistant. Rectè enim fortasse quererentur, si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret. Cùm verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam, sibi domino servientem, aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere quod ignoras: neque illud quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis.* Idem cap. XX. *Vt autem de illo primo conjugio, & cum ignorantiâ, & cum difficultate, & cum mortalitate nascamur; quoniam illi, cùm peccavissent, & in errorem, & in ærumnam, & in mortem præcipitati sunt; rerum moderatori summo Deo justissimè placuit, ut & in ortu hominis originaliter appareret justitia punientis, & in provectu misericordia liberantis. Non enim damnato primo homini sic adempta est beatitudo, ut etiam fœcunditas adimeretur. Poterat enim & de prole ejus, quamvis carnali & mortali, aliquod in suo genere fieri decus ornamentumque ter-*

rarum. Iam verò ut meliores gigneret quàm ipse esset, non erat æquitatis: sed ex conversione ad Deum, ut vinceret quisque supplicium, quod origo ejus ex aversione meruerat, non solum volentem non prohiberi, sed etiam adjuvari oportebat. Sic enim rerum creator ostendit quantâ facilitate potuisset homo, si voluisset, retinere, quod factus est, cùm proles ejus potuit etiam superare quod nata est.

Hæc Asiaticorum, Europæorum, Africanorum Patrum testimonia, clarè ostendunt, dogma peccati originalis, proximis tribus ante Augustinum seculis, per totum terrarum orbem creditum fuisse. Vnde Augustinus lib. IV. ad Bonifacium contra duas Pelagianorum epistolas cap. VIII: *Absit, ut aliquando fides Catholica dubitaverit, utrum nascentes traherent originale peccatum, quod renascendo deluerent.* Et cap. ult. ejusdem libri: *Sic autem usque ad nostra tempora, ea, quæ de his rebus, antequam isti* (Pelagiani) *ebullire cœpissent, Ambrosius conscripsit, ostendunt, quòd eorum profanas novitates catholicæ aures, quæ ubique sunt, horruerunt.* Et lib. III. de peccat. meritis & remiss. cap. VI. & VII. cùm adduxisset superiorem Hieronymi locum ex comm. in Ionam, ista subjungit: *Hunc doctissimum virum, si facile, interrogare possemus, quàm multos utriusque linguæ divinarum scripturarum tractatores, & Christianarum disputationum scriptores commemoraret, qui non aliud, ex quo Christi ecclesia est constituta, senserunt, non aliud à majoribus acceperunt, non aliud posteris tradiderunt. Ego quidem, quamvis longè pauciora legerim, non memini me aliud audivisse à Christianis, qui utrumque accipiunt Testamentum, non solùm in Catholicâ Ecclesiâ, verùm etiam in qualibet hæresi vel schismate constitutis, non memini me aliud legisse apud eos, quos de his rebus aliquid scribentes legere potui, qui scripturas canonicas sequerentur, vel sequi se crederent, credive voluissent. Vnde nobis hoc negotium repente emerserit, nescio. Nam ante parvum tempus à quibusdam, transitoriè colloquentibus, cursim mihi aures perstrictæ sunt, cùm illic apud Carthaginem essemus, non ideo parvulos baptizari, ut remissionem accipiant peccatorum, sed ut sanctificentur in Christo.* QUA NOVITATE *permotus, & quia opportunum non fuit, ut contrà aliquid diceremus, & non tales homines erant, de quorum essem auctoritate sollicitus, facile hoc in transactis atque abolitis habui. Et ecce contra Ecclesiam jam studio flammante defenditur, ecce scribendo etiam memoriæ commendatur, ecce res in hoc discriminis adducitur, ut hinc etiam à fratribus consulamur, ecce disputare & scribere cogimur.* Item lib. I. adversus posteriorem Iuliani respons. * *Rei, de quâ nulla unquam in Ecclesiâ Christi controversia fuit, sicut novus hæreticus, æquos judices quærit.* Et infrà †: *Novos*

* Pag. 5.
† Pag. 8.

vos hæreticos vos antiqua Catholica fides, quam MODO *oppugnare cœpistis, à præclarissimis, qui fuerunt ante nos, doctoribus prædicata, demonstrat.* Idem [a]: *Dogmata antiqua catholica, quæ docuerunt, qui ecclesiam Christi ante nos in ejus gratiâ, verâ pietate rexerunt, contra perversitatem vestram novitiam quantulocumque labore defendimus.* [a] Pag. 125

Idem testatur Vincentius Lirinensis common. adversus hæreses cap. XXXIV. *Quis unquam*, inquit, *ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumsit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adjuvandum necessariam Dei gratiam non putaret? Quis ante prodigiosum discipulum ejus Cælestium, reatu prævaricationis Adæ omne genus humanum negavit adstrictum?*

Quid quod hoc de peccato originali dogma inter rudimenta erat Christianæ religionis, nec tanquam ad structuram ejus pertinens, sed quasi fundamenti pars censebatur? Sanè Augustinus lib. 1. contra Iulianum cap. 11. de antiquis patribus, ac doctrinâ peccati originalis loquens, sic inter alia inquit [b]: *Quod in Christi Ecclesiâ suorum rudimentorum tempore didicerunt.* Sed & necessitatem hujusce dogmatis paullo antè indicârat his verbis [c]: *Omnes homines primorum illorum hominum peccato nascuntur obnoxii. Hoc qui negat, ipsa Christianæ fidei subvertere firmamenta conatur.* Inprimis verò illustris hic locus est eodem libro [d]: *Alia sunt, in quibus inter se aliquando etiam doctissimi atque optimi regulæ catholicæ defensores, salvâ fidei compage non consonant, & alius alio de unâ re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem, unde nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet* FUNDAMENTA. *Quisquis in Christianâ fide vult labefactare quod scriptum est: Per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum: Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur: totum, quod in Christum credimus, auferre molitur.* Idem lib. II. de Gratiâ ac peccato originali, cap. XXIV: *Quis enim non sentiat, multa ignorari salvâ Christianâ fide: & alicubi errari sine aliquo hæretici dogmatis crimine. Sed in causâ duorum hominum, quorum per unum venundati sumus sub peccato: per alterum redimimur à peccatis: per unum præcipitati sumus in mortem: per alterum liberamur ad vitam: quorum ille nos in se perdidit faciendo voluntatem suam, non ejus, à quo factus est: iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus à quo missus est: In horum ergò duorum hominum causâ propriè fides Christiana consistit.*

[b] Col. 942. [c] Col. 938. [d] Col. 948.

LIBRI SECVNDI
PARS SECVNDA.

Quæ collationem continet Pelagianæ & Catholicæ sententiæ de Peccato originali.

THESIS I.

Negabant Pelagiani, Adami peccatum imputari posteritati, & Catholicis obducentibus verba Apostoli [a], ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον, *ea ad imitationis exemplum restringebant.*

[a] *Ad Rom.* 5.12.

Pelagius lib. de Naturâ [b]: *In Adamo peccasse omnes, non propter peccatum nascendi origine attractum, sed propter imitationem dictum est.* Item [c]: *Quomodo Deo pro illius peccati reatu subditus esse poterit, quod suum non esse cognoverit? Suum enim non est, si necessarium est. Aut suum si est, voluntarium est. Et si voluntarium est, vitari potest.* Et lib. expositionum in epist. Pauli ad Rom. [d]: *Hi qui contra traducem peccati sunt, ita illam impugnare nituntur. Si Adæ, inquiunt, peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergò & Christi justitia etiam non credentibus prodest: quia similiter, imò & magis dicit, per unum salvari, quàm per unum antè perierunt. Si baptismus mundat antiquum illud delictum, qui de duobus baptizatis nati fuerint, debent hoc carere peccato: non enim potuerunt ad posteros transmittere, quod ipsi minimè habuerunt. Illud quoque accedit, quia si anima non est ex traduce, sed sola caro, ipsa tantùm habet traducem peccati, & ipsa sola pœnam meretur; injustum esse dicentes, ut hodie nata anima non ex massa Adæ tam antiquum peccatum portet alienum. Dicunt etiam, nulla ratione concedi ut Deus, qui propria peccata remittit, imputet aliena.* Hæc Pelagius adhuc sub alienâ disputans personâ, cùm suam apertè sententiam proponere non auderet. Similiter Cœlestius, ut inferius parebit. Iuliani quoque hæc sunt lib. 1. ultimi operis contra August. [e] *Apud quem impollutam innocentiam scelus gravavit externum?* Idem Augustino ut falsissimum hoc objicit [f]: *Nullo peccato parvuli premuntur suo, sed alieno.* Idem [g] ait: *Quicumque reus est, moribus, non exordiis accusatur.* Et lib. 11. cap. XVI. hanc prioris libri ἀνακεφαλαίωσιν facit [h]: *Conclusum est, nos Deum æquissimum in Trinitate venerari; & irrefutabiliter apparuit,* non

[b] *Apud Augustin. lib. de natur. & grat. c. 9.*
[c] *Ibid. cap.* 30.
[d] *Apud Aug. lib. 3. de pec. mer. & remiss. c. 2. & 3.*
[e] *Apud. Augustin. operis imperfecti contra Iulianum lib. 1. p.* 43.
[f] *Ibid.*
[g] *Ib. p.* 176.
[h] *Pag.* 223.

non posse ab eo peccatum alienum parvulis imputari. Et aliquanto pòst[a]: *Ex quibus necessariò conficitur, nos rectissimè defendere, neminem cum peccato nasci, & Deum reos non posse judicare nascentes.* Et cap. XLII.[b] *Naturam generantium constat germina communicare, non culpam.* unde mox colligit: *filios, in quantum filii sunt, id est, antequam aliquid per voluntatem propriam operantur, reos esse non posse.* Et quia communicati reatus caussa est conjunctio naturalis, unde nos in Adamo peccasse ait Apostolus, passim hoc argumentum eludere conatur. Vt lib. II. ejusdem operis cap. LIII.[c] *Si propriè nunquam hominem homo judicaretur imitari, & Apostolus per Adam omnes peccasse dixisset, ego liberè praescriberem, usu Scripturarum esse Apostolum vindicandum: ut quomodo Dominus diabolum dixerat patrem, qui substantiâ generare non poterat, ita Apostolus hominem scripsisset imitabilem, ne quid docuisse rationem perspicuam crederetur.* Et mox[d]: *Apostolus Paulus nullam errori occasionem praebuit, quia nihil dixit improprium, si pronunciavit, peccatorem primum hominem, sequentibus exemplum fuisse.* Et cap. LVI.[e] *Per unum hominem peccatum in hunc mundum transiit. Hic autem unus praebendae imitationi sufficit, generationi implendae non sufficit.* Et cap. LXI.[f] *Vnum inculcavit, ut doceret, imitatione transisse, non generatione, peccatum.* Et cap. LXVII.[g] *Quae praevaricatio licet non sit facta naturalis, fuit tamen forma peccati, atque ob hoc licet non aggravet nascentes, tamen accusat imitantes.* Similiter cap. LXX.[h] & CVII[i]. Vnde Prosper epist. ad Demetriadem[k]: *Hinc Adae peccatum exemplo posteris nocuisse, non transitu.*

[a] Pag. 225.
[b] Pag. 249.
[c] Pag. 261.
[d] Pag. 262.
[e] Pag. 263.
[f] Pag. 270.
[g] Pag. 275.
[h] P. 278.
[i] Pag. 313.
[k] Fol. 353. edit. Duac. 1577.

ANTITHESIS I.

Catholicorum contrà sententia fuit, peccatum primorum parentum imputari omnibus, ac reatu tenere totam posteritatem. Idque idcirco quòd, peccante Adamo, omnes in lumbis ejus fuimus.

HIeronymus extremo lib. III. contra Pelagianos: *Si objeceris, dici, esse aliquos, qui non peccaverunt*[l], *intellige, eos illud non peccasse peccatum, quod peccavit Adam, praevaricando in paradiso praeceptum Dei. Caeterùm omnes homines, aut antiqui propagatoris Adam, aut suo nomine tenentur obnoxii. Qui parvulus est, parentis in baptismo vinculo solvitur. Qui ejus aetatis est, quae potest sapere, & alieno & suo, Christi sanguine, liberatur. Ac ne me putes haeretico sensu hoc intelligere, beatus martyr Cyprianus, in epistolâ, quam scribit ad Episcopum Fidum de infantibus baptizandis, haec memorat:*

[l] Rom. 5.14.

morat: Quanto magis à baptismo prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quòd, secundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ primâ nativitate contraxit? Qui ad remissionem peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quòd illi remittuntur, non propria, sed aliena peccata. Augustinus lib. XVI. de Civit. Dei cap. XXVII. *Etiam parvuli* NON SECUNDUM VITÆ SUÆ PROPRIETATEM, SED SECUNDUM COMMUNEM GENERIS HUMANI ORIGINEM, *omnes in illo uno testamentum Dei dissipaverunt.* Et ejusdem operis lib. XIII. c. XIV. *Omnes enim fuimus in illo uno, quando omnes ille unus corrupit.* Et Retract. lib. I. c. X. *Possunt sane Pelagiani ad suum dogma trahere istam sententiam, & ideo dicere parvulis aliena non nocuisse peccata, quia dixi, nulli natura nocere peccata, nisi sua, non intuentes, ideo parvulos, qui utique pertinent ad humanam naturam, trahere originale peccatum, quia in primis hominibus natura humana peccavit, ac per hoc naturæ humanæ nulla nocuere peccata, nisi sua.* Et ejusdem lib. cap. XV. *Cur, inquiunt, voluntatem dicitis parvulorum, quorum voluntatem non tenetis ream? Respondetur, non eos proprietate voluntatis, sed origine reos teneri. Omnis enim homo terrenus, quid est origine, nisi Adam? Porrò autem Adam habebat utique voluntatem, quâ voluntate cùm peccasset, peccatum per eum intravit in mundum.* Orosius apologet. de arbitrii libert. * *Omnes peccaverunt sive in Adam, sive in se ipsis, & egent gloria Dei. Universa igitur massa pœnas debet. Et, si omnibus debitum damnationis supplicium redderetur, non injustè procul dubio redderetur.* Similiter scriptor Hypognosticôn lib. II. *Adæ peccatum verè tunc soli nocuit, cùm solus esset ipse, & Eva mulier ejus: sed in illis unis omnes eramus, quia natura humani generis erant, sicut in nobis omnibus illi unum sunt, quia natura eorum sumus.* Et B. Prosper libro de Ingratis cap. XXVII.

* *Pag.* 759. *edit. Col. a.* 1582.

Inviolata Dei quondam & sublimis imago
In primo cuncti fuimus Patre, dum nemore alto
Degit, & edicto parens cavet arbore ab una.
At postquam ruptâ mandati lege, superbum
Consilium mixtum invidiæ de fonte recepit,
Corruit, & cuncti simul in genitore cadente
Corruimus.

Hactenus de imputatione primi peccati: nunc de contracto inde naturæ languore ac vitio videamus.

THE-

THESIS II.

Praterea Pelagiani putabant, peccato Adami, prater Adamum, lasum esse neminem: ac proinde nullum esse originalem natura defectum, sed in eâ perfectione unumquemque procreari, in quâ Adam fuit ante lapsum: hoc uno excepto, quòd ille perfectâ creatus sit ætate; nos eâ gignamur, quæ ratione necdum uti sciat.

PElagius in exposit. epist. Pauli ad Romanos[a]: *Si Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergò Christi justitia etiam non credentibus prodest.* Et lib. de Naturâ[b]: *Adæ posteri non solùm inferiores non sunt, sed etiam plura impleverunt præcepta, cùm ille unum implere neglexerit.* Et eodem[c]: *Non debuit hæc ægritudo contrahi peccatis, ne ad hoc esset ista pœna peccati, ut committerentur plura peccata.* Et eodem[d]: *Primùm de eo disputandum est, quòd per peccatum debilitata dicitur & immutata natura. Vnde ante omnia quærendum puto, quid sit peccatum, substantia aliqua, an substantiâ carens nomen, quo non res, non existentia, non corpus aliquod, sed perperam facti actus exprimitur. Credo ita est, & si ita est, quomodo potuit humanam debilitare vel mutare naturam, quod substantiâ caret?* Et lib. I. pro libero arbitrio[e]: *Omne bonum ac malum, quo vel laudabiles vel vituperabiles sumus, non nobiscum oritur, sed agitur à nobis. Capaces enim utriusque, non pleni nascimur. Et ut sine virtute, ita sine vitio nascimur. Atque ante actionem propriæ voluntatis id solum in homine est, quod Deus condidit.*

Eadem Cœlestii doctrina fuit. Augustinus de gestis Palæstinis cap. XI. *In doctrinâ Cœlestii, discipuli ejus, refertur inventum, Quòd peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum: & infantes in illo statu sint, in quo Adam fuit ante prævaricationem.* Idem habes cap. XXXIII. Et epist. Alypii ac Augustini ad Paullinum[f]. In Concilio tamen Carthaginensi, non tam videri voluit negare traducem peccati, quàm de eo dubitare: & tamen, si negare volet, habiturum aiebat magnos autores, eosque inter Rufinum, Aquilejensem presbyterum, cum adversus quem B. Hieronymus scripsit. Vide quæ hac de re ex actis Carthaginensibus adducit Augustinus lib. de peccato originali, cap. III.

Sed magnis imprimis conatibus Pelagianorum caussam egit Iulianus: qui peccati traducem statuentes Traducianos vocare[g] solet: ipsum-

[a] Apud August. lib. de peccato origin. cap. 21. & operis imperfecti in Iulianum lib. 1. c. 54. p. 63.
[b] Apud August. lib. de natur. & grat. c. 21.
[c] Apud eundem ibidem.
[d] Ibidem cap. 19.
[e] Apud August. lib. 2. contra Pelag. qui est de Peccato Origin. cap. 13.
[f] Ep. 106.
[g] Apud August. altercationis sive imperfecti operis contra Iulian. lib. 1. p. 8. 26. & lib. 2. pag. 221. 233. 270. 330. 346. 458.

[a] Ibid. pag. 79.
[b] Ibid. p. 8.
[c] Apud eundem lib. 3. contra Iul. cap. 4.
[d] Ibid. c. 12.
[e] Apud August. contra post. resp. Iul. lib. 1.
[f] Pag. 225.

ipsumque Augustinum [a] *Traducianæ nationis primatem*: qui ad hoc respondet [b], *Non est mirum, quòd novi hæretici Catholicis, à quibus exeunt, novum nomen imponunt*. Idem Iulianus lib. 1. quadripartiti operis contra August. [c] *Naturam humanam in exordiis nascentium esse innocentiæ dono locupletem*. Item [d]: *Etiamsi diabolus crearet homines, nullâ suâ culpâ mali essent, & ideo jam nec mali essent, quia esse quispiam, nisi quod natus est, non potest, nec ab eo justum est aliquid amplius flagitare quàm potest*. Idem lib. 1. poster. resp. contra August. [e] *Nullum est de naturæ conditione peccatum, sed liberum arbitrium in natura hominum perseverat*. Et lib. 11. cap. XVI. [f] *Ex quibus necessariò conficitur, neminem cum peccato nasci, ac tam integrum esse liberum arbitrium, quàm ante voluntatis propriæ usum innoxiam in unoquoque naturam*. Hinc Prosper in Chronicis ad annum CCCCXIV. *Hac tempestate Pelagius Brito prædicat, quòd Adæ peccatum ipsum solum læserit, non etiam posteros ejus obstrinxerit, omnesque parvulos tam insontes nasci, quàm primus homo ante prævaricationem fuit*. Idem carm. de Ingratis cap. 1.

Progenitos igitur nullum traxisse reatum
De patribus, neque dissimiles nunc nascier illo
Ortu primorum, qui libertate malè usi
Peccarunt; forma nocui, non semine, proli.

[g] Apud Aug. post. resp. contra Iulian. lib. 1. c. 89. p. 131.
[h] Pag. 141.

Et quid mirum, si negarint Pelagiani, peccato Adami vitiatam esse posteritatis naturam, cùm nec in ipsis peccantibus crediderint peccando debilitari naturam? Docemur hoc ipsius Iuliani verbis lib. 1. [g] ejusdem operis. *Vbi dixit Dominus, Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis; promisit indulgentiam reis, qui peccantes non arbitrii libertatem, sed conscientiam justitiæ perdiderunt. Liberum autem arbitrium & post peccatum tam plenum est, quam fuit ante peccata*. Idem cap. XCIV. [h] *Nos dicimus, peccato hominis non naturæ statum mutari, sed meriti qualitatem. id est, & in peccante hanc esse liberi arbitrii naturam, per quam potest à peccato desinere, quæ fuit in eo, ut posset à justitia deviare*. Quæ quantopere prioribus Patribus adversentur, ostendimus disp. de peccato primo.

ANTITHESIS II.

Contrà Catholica doctrina est, omnes Adæ posteros originali justitia, quâ Adam præditus fuit, naturâ destitui, atque inde provenire in omnibus inordinatam potentiarum animæ dispotionem,

nem, quæ fomes peccati, lex membrorum, concupiscentia carnis, aliisque nominibus appellatur.

AVgustinus lib. XIII. de C. D. cap. III. *Pro magnitudine culpæ illius naturam damnatio mutavit in pœnis, ut quod pœnaliter præcessit in peccantibus hominibus primis, etiam naturaliter sequeretur in nascentibus cæteris.* Et ibidem lib. XIV. c. XII. *Natura humana duorum primorum hominum prævaricatione mutata est, ut tacitæ corruptioni, quantum videmus atque sentimus, & per hanc subjaceret morti, ac tot & tantis, tamque inter se contrariis perturbaretur & fluctuaret affectibus: qualis in paradiso ante peccatum, licet in corpore esset animali, utique non fuit.* Et lib. XXII. ejusdem operis c. XXII. *Quid aliud indicat horrenda quædam profunditas ignorantiæ, ex quâ omnis error existit, qui omnes filios Adam tenebroso quodam sinu suscipit, ut homo ab illo liberari, sine labore, dolore, timore non possit?* Et postea, cùm multa vitiorum genera enumerasset, ista subjungit: *Hæc hominum sunt malorum, ab illâ tamen erroris & perversi amoris radice venientia, cum quâ omnis filius Adæ nascitur.* Similiter Prosper ad articulos sibi falsò impositos, Art. I. *Vulnere originalis peccati in Adam omnium hominum corrupta & mortificata est natura, unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit.* Idem ad excerpta Genuensium Dubio & Resp. III: *Quomodo fides in Adam perdita, in quoquam filiorum ejus inveniretur, nisi eam idem spiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet? Vnde, si, quod Adam perdidit, posteritas non amisit, ipsum solum læsit peccatum ejus, & non genus humanum. Sed omnes in uno peccaverunt, & prævaricationis merito tota ejus propago damnata est. Omnes igitur, quod Adam perdidit, perdiderunt.* Scriptor de vocatione gentium lib. I. cap. VI. [a] *Humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior voluntatem; cui committi non est aliud, quàm dimitti.* Et cap. VII. [b] *Omnes homines in primo homine sine vitio conditi sumus, & omnes naturæ nostræ incolumitatem ejusdem hominis prævaricatione perdidimus.* Et cap. VIII. [c] *Fuit in Adam natura sine vitio, qui per voluntatis inobedientiam mala multa contraxit, & in posteros magis magisque multiplicanda transfudit.* Vincentius Lirinensis in commonitorio primo cap. XXXIV. *Quis ante prodigiosum discipulum* (Pelagii) *Cælestium reatu prævaricationis Adæ omne humanum genus negavit adstrictum?* Petrus Diaconus lib. de Incarn. cap. VI. *Itaque serpentis astutiâ depravatus, sponte divinæ legis prævaricator effectus est, & ideo secundùm quod ei prædictum fuerat, justo judicio*

[a] *Apud Prosp. seu Ambros. cap. 2.*
[b] *Apud Ambros. c. 3.*
[c] *Apud Ambros. eodem cap. 3.*

dicto Dei, mortis pœnâ damnatur, totusque, id est, secundùm corpus & secundùm animam, in deterius commutatus, amissâ libertate propriâ, sub peccati servitio mancipatur. Ex hoc nullus est hominum, qui non hujus peccati vinculo nascatur adstrictus, præter eum, qui ad hoc vinculum peccati solvendum, novo generationis modo natus est, mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Io. Maxentius in capitulis contra Nestorianos: quæ habes tom. 4. biblioth. 55. Patt. p. 583. *Siquis non confitetur, originale peccatum per prævaricationem Adæ ingressum in mundum, (secundum Apostoli vocem, dicentis, Per unum hominem peccatum introivit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransivit, in quo omnes peccaverunt;) Anathema sit.* Vidimus de vitiositate naturæ. Proximum est, ut de promerito mortis supplicio agamus.

THESIS III.

Item Pelagianorum dogma erat, mortem temporalem esse ex necessitate naturæ, nec propter peccatum primorum parentum redundasse in genus humanum: sed Adamum ipsum moriturum fuisse, etsi non peccasset. Multo verò minus agnoscebant, nos peccato Adami promeritos esse mortem æternam.

AVgustinus lib. de gestis Palæstinis cap. XI & XXXIII Pelagio, ex Cœlestii doctrinâ, objectum ait, *Quòd neque per mortem, vel prævaricationem Adæ, omne genus hominum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus hominum resurgat.* Idem testantur Alypius ac Augustinus epist. ad Paullinum [a]. Paullo aliter Iulianus lib. II. operis ultimi contra Augustinum [b]: *Mors*, inquit, *transiit ad posteros, ob imitationem scilicet, non generationem.* Interim in eo cum Cœlestio convenit, quòd mortem primi peccati pœnam esse negat. Cur verò hoc inficias iverint Pelagiani, docet Augustinus lib. I. contra [c] posteriorem responsionem Iulian. c. LXVI. *Mortem non vis ex peccato fecisse in omnes originaliter transitum, ne cogaris fateri, simul etiam originaliter transisse peccatum. Sentis quippe, quàm iniquum sit, sine merito transisse supplicium.* Iidem, non contenti negare mortem nostram ex primo peccato provenire, ne de Adamo quidem hoc fateri sustinebant. Orosius apol. de arbitrii libertate [d] adversus Pelagium: *Asserunt tui, qui abundantiora de pectore tuo venena suxerunt, mortalem eum fuisse factum, nihilque eidem damni ex transgressione contigisse præcepti.* Scriptor Hypogno-

[a] Epist. 106.
[b] Apud August. lib. 2. operis inchoati contra Iul. cap. 172. pag. 384.
[c] Pag. 275.
[d] Pag. 737. edit. Col. 1582.

pognosticon in prologo: *Adam, inquiunt, sive peccasset, sive non peccasset, moriturum fuisse.* Quam sententiam idem diluit lib. I. Nempe, ut August. indicat lib. I. de peccat. mer. & remiss. c. II. *Adam dicunt sic creatum, ut etiam sine peccati merito moreretur, non pœnâ culpæ, sed necessitate naturæ.* Eandemque sententiam tribuit iis epist. ad Paullinum, & alibi passim. Ac paret illud ex Iuliani verbis, & Augustini responso, lib. I. ultimi operis contra Iul. c. LXV. Cæterùm Pelagium istud in Concilio Palæstino, sed non veraci corde, damnasse, non uno loco ait Augustinus. Vt ejusdem libri c. LXV[a]. *Hoc sapis, quod Pelagius in judicio Palæstino ficto corde damnavit, Adam scilicet mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset.* Et lib. II. cap. CXIII[b]. *Adhuc quidem dicitis, Adam sic fuisse factum, ut sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset: sed ista dicentes jam vos magister vester in episcopali judicio Palæstino, nec sine se ipso, quia non se correxit, Pelagius ipse damnavit.* Vide commentariolum Augustini de gestis Palæstinis cap. XI. Vbi cùm hoc dogma Pelagio esset objectum, de eo, & aliis quibusdam respondisse dicitur, *Reliqua à me dicta non sunt: sed tamen ad satisfactionem sanctæ Synodi, anathematizo illos, qui sic tenent, aut aliquando tenuerunt.* Qui verò nec mortem corpoream ex primi peccati reatu esse fatebantur, quanto eos minus de morte secundâ hoc credidisse credi debet! Vnde Critobulus (Pelagii is personam sustinet) apud Hieronymum lib. III. adversus Pelagianos[c]: *Oro te, quid infantuli peccavere? nec conscientia eis delicti imputari potest, nec ignorantia, qui, juxta Ionam prophetam, manum dextram nesciunt, & sinistram. Peccare non possunt, & possunt perire: genua labant, vagitus verba non explicant, balbutiens lingua ridetur, & æternæ miseriæ cruciatus miseris præparantur.*

[a] Pag. 89.

[b] Pag. 293.

[c] Pag. 305. edit. Bas. 1553.

ANTITHESIS III.

Contrà Catholicorum dogma fuit, mortem cùm temporalem, tum æternam, unà cum omnibus morbis & cruciatibus, qui ad corporis mortem ducunt, è primo peccato profluxisse: eoque Adamum non fuisse moriturum, nisi peccasset.

AVgustinus T. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. I. c. II. *Quamvis secundum corpus, terra esset, & corpus, in quo creatus est, animale gestaret, tamen, si non peccasset, in corpus fuerat spirituale mutandus, & in illam incorru-*

* 1. Cor. 15. *corruptionem, quæ fidelibus ac sanctis promittitur *, sine mortis periculo transiturus.* Et cap. XI. *Proinde si non peccasset Adam, non erat exspoliandus corpore, sed supervestiendus immortalitate & incorruptione, ut absorberetur mortale à vitâ, id est, ab animali in spirituale transiret.* Et paullo pòst: *Habebat enim, quantum existimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem.* Idem libro XIV de C. D. c. 1. *A duobus primis admissum est tam grande peccatum, ut in deterius eo natura mutaretur humana, etiam in posteris obligatione peccati, & mortis necessitate transmissa. Mortis autem regnum in homines usque adeò dominatum est, ut omnes in secundam quoque mortem, cujus nullus est finis, pœna debita præcipites ageret, nisi inde quosdam indebita Dei gratia liberaret.*

THESIS IV.

Ex superioribus quæstio profluxit, cur baptizari debeant infantes, & quâ conditione esse mereantur, qui sine baptismo discesserint. Pelagius ne fateretur, obstringi originali peccato, & nasci æternæ mortis reos, negabat, eos per baptismum accipere remissionem originalis delicti, vel de potestate tenebrarum in regnum Dei transferri.

† *Verba sunt Aug. lib. 1. de pecc. mer. & remiss. cap. 9.*

QVia Pelagiani *in parvulis* † *nolunt credere per baptismum solvi originale peccatum, quod in nascentibus nullum omnino esse contendunt:* hinc multi colligebant, eosdem non credere infantes redimi à Christo, vel baptizandos esse in remissionem peccatorum. Hanc iis mentem tribuit non solùm Iosephus Vicecomes Observationum Ecclesiasticarum de antiquis baptismi ritibus lib. II. cap. I. & ante eum Lambertus Danæus in catalogo tertio quem adtexuit notis ad Augustini lib. de Hæres. ubi ait; *Baptismum Christi spernunt Pelagiani & Cælestiani.* & mox; *Baptismum parvulis fidelium negant dandum Pelagiani.* item Daniel Tilenus disp. alterâ de baptismo, §. 46. verùm etiam liber Pontificalis in vitâ Innocentii. Sed vel malitiose vel imperite hæc sibi affingi, etiamnum superstes Pelagius conquerebatur: ut liquet ex Augustini lib. de gratiâ Christi contra Pelag. & Cœl. cap. XXX. Item de peccato originali cap. XVII. Ac ejusdem libri cap. XIX hæc Pelagii ipsius verba adducit, ex libello ejus ad Innocentium I. *Quis ille tam impius est, qui cujuslibet ætatis parvulo interdicat communem humani generis redemtionem?* Et sanè Concilium ipsum Cartha-

thaginense agnoscit, Cœlestium quoque agnovisse redemptionem infantium. Sic enim Patres illi epist. ad Innocentium: *Per baptismum Christi etiam parvulorum fieri redemptionem, libello suo Cœlestius in Carthaginensi Ecclesiâ jam confessus est.* Meminit & Augustinus epist. LXXXIX. ad Hilar. ubi inter alia ait: *Coactus est confiteri, propter baptizandos parvulos, quòd & ipsis redemptio sit necessaria. Ubi quanquam noluerit de originali peccato aliquid expressius dicere, tamen ipso redemtionis nomine non parùm sibi præscripsit. Unde enim redimendi sunt, nisi à diaboli potestate, in quâ esse non possent, nisi originalis obligatione peccati? Aut quo pretio rediimuntur, nisi Christi sanguine; de quo apertissimè scriptum est, quod in remissionem effusus sit peccatorum?* Verùm cujusmodi redemptionem Pelagiani intellexerint, inferiùs parebit. Nec ambiguitas ejus vocabuli fugit Augustinum: qui lib. de peccato originali, cap. XIX, cùm superiora Pelagii de parvulorum redemtione verba posuisset, hæc subjungit: *Et hoc ambiguum est, qualem dicat redemptionem, utrùm ex malo ad bonum, an ex bono ad malum.* Cæterùm Augustinus, etsi imperiti vel malevoli aliqui istam Pelagio sententiam tribuerent, id tamen à se vel Africanis patribus fieri negat. Nam cap. XVII. ejusce libri sic Pelagio respondet: *Sed non illis hæc sic objiciuntur, ut posuit. Nam neque parvulis negant baptismi sacramentum, neque absque redemtione Christi aliquibus regna cœlorum promittunt. Itaque, unde se queritur infamari, eo modo proposuit, ut facile possit crimini objecto, salvo suo dogmate, respondere. Objicitur autem illis, quòd non baptizatos parvulos nolint damnationi primi hominis obnoxios confiteri, & in eos transisse originale peccatum, regeneratione purgandum.* Similiter statum controversiæ proponit, tum Hilarius ad August. tum August. ad Hilarium. Hilarius * enim his verbis mentem eorum exprimit: *Infantem non baptizatum, morte præventum, NON POSSE MERITO PERIRE, quoniam sine peccato nascitur.* Augustinus † vero istis: *Nec parvulos indigere gratiâ salvatoris, quâ per ejus baptismum à perditione liberantur, eo quòd nullum ex Adam contagium damnationis contraxerint.* Similiter T. 7. lib. II. de nuptiis & concupisc. c. III. & de gestis Palæstinis cap. ult. & Hypognosticôn scriptor in prologo. Operæ verò est, considerare, ut Pelagiani, quanquam infantes peccatum habere negarent, formulam tamen Ecclesiæ retinerent, quâ in remissionem peccatorum baptizabantur. Pelagii verba sunt libello fidei suæ: *Baptismā unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus, dicimus esse celebrandum.* Citat Augustinus lib. de peccato orig. cap. XXI. & præ-

* Ep. 88. apud Aug.

† Ep. 94.

præcedenti libro, qui est de gratiâ Christi, cap. XXXII. Vbi & hæc subjungit: *Sed quid prodest, quod eisdem verbis in parvulis, quibus etiam in majoribus, celebrari dicit baptismi sacramentum, cùm res à nobis, non sola verba, quærantur?* Idem libro II. contra poster. resp. Iul. c. CXXXV[a]. *Nullo modo ab originali peccato abalienabis parvulos, nisi eos simulachra gratiæ baptismatis Christi feceris.* Etiam Hypognosticon scriptor sic adversus eos disputat lib. V. *Quis vos non horreat potius nominare, quàm cernere, ut verbum Dei fidele in parte veri, & in parte mendacii esse prædicetis? id est, in majoribus verax, quia verè in remissionem peccatorum baptizantur: in parvulis autem mendax, quia sic in remissionem peccatorum, ut non in remissionem peccatorum tingantur.* Et mox: *Verba Dei sunt symboli verba. non fefellit Deus, tradens per Apostolos suos Ecclesiæ suæ sanctæ Catholicæ, credentes in remissionem peccatorum baptizari.* Walafridus Strabo lib. de rebus Ecclesiasticis cap. XXVI[b]: *Hæretici quidam gratiæ Dei repugnantes contendebant, nullâ necessitate parvulos baptizari, quia nondum peccassent. Quod si verum esset, vel non baptizandi erant, vel si extra necessitatem baptizarentur, imperfectum & non verum in eis erat baptismi sacramentum, quod in symbolo confitemur dari in remissionem peccatorum.* Ad hoc nihil quod responderent Pelagiani habebant, nisi baptismum in remissionem peccatorum fieri, non quia in parvulis, sed quia in aliis hoc præstet. Augustinus epist. CV. ad Sixtum[c]; *Nolunt, eos ita baptizari in remissionem peccatorum, tanquam in eis fiat ipsa remissio, quos contendunt nullum habere peccatum; sed quoniam, licet sine peccato, in eo tamen baptismate baptizantur, quo fit in quibusque peccatoribus remissio peccatorum.* Cur verò, quos non habere peccatum credebant, baptizandos nihilominus dicerent, gemina caussa erat: una ratione hujus vitæ, quòd per baptismum in filiorum numerum adoptarentur: altera ratione alterius, quòd per illum promissionem accipiant regni cœlestis. Nempe Pelagius inter gehennam & regnum cœleste statum medium fingebat, quo digni sint, qui utroque sint indigni: neque hunc statum possibilem solum, sed actu esse statuebat. Hinc illud Pelagii[d] de infantibus sine baptismo mortuis: *Quo non eant scio: quo eant nescio.* Et Augustin. lib. II. imperfecti operis, contra Iul.[e] *Facitis duas æternas felicitates: unam, quæ sit in regno Dei; alteram, quæ sit extra regnum Dei.* Et Hypognosticôn scriptor lib. V. *Finge, Pelagiane, locum ex officinâ dogmatis tui, ubi alieni à Christi gratiâ vitam requiei & gloriæ possidere parvuli possint, &c.* Etiam Photius μυριοβίβλῳ cap. LII. ait, concilium Carthaginense (est illud, quod vulgo vocatur Milevitanum) cap. II.

ἀνα-

[a] *Pag. 340.*
[b] *Col. 692.*
[c] *Circa finem.*
[d] *Apud August. lib. de pecc. orig. c. 21.*
[e] *Pag. 319.*

ἀναθεματίζειν τοὺς λέγοντας μέσον τόπον κολάσεως καὶ παραδείσου, εἰς ὃν καὶ τὰ ἀβάπτιστα βρέφη μεταβιβάμενα ζῆν μακαρίως. Ex quibus, quæ Pelagianorum fuerit opinio, satis liquet. Hoc constituto fundamento, per baptismum dicebant infantes è statu medio in summum transferri: hoc est, è non filiis & hæredibus (attamen nec iræ filiis) filios Dei fieri, & cohæredes Christi. Hieronymus extremo libro III adversus Pelagianos: *Scripsit dudum vir sanctus & eloquens, episcopus Augustinus, ad Marcellinum duos libros de infantibus baptizandis, contra hæresin vestram, per quam vultis asserere, baptizari infantes, non in remissionem peccatorum, sed in regnum cælorum, juxta illud, quod scriptum est in Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum calorum.* Augustinus lib. IV. contra duas Pelagian. epist. c. II. *Omnibus ætatibus dicunt esse baptismum necessarium, ut scilicet illa creatura in Dei filios* ADOPTETUR, *non quòd aliquid ex parentibus trahat, quod sit lavacro regenerationis expiandum.* Et ejusdem operis lib. I. c. XXII. *Secundùm Pelagium hæreticum ista dicitis, parvulis baptismum necessarium, non propter remissionem peccatorum, sed tantummodo* PROPTER REGNUM COELORUM. *Datis enim eis extra regnum Dei locum salutis & vitæ æternæ, etiamsi non fuerint baptizati.* Idem contra Iulianum lib. III. c. III. *Hoccine est totum, cur vobis de baptismate parvulorum faciendam non existimatis invidiam, quasi quisquam nostrûm vos dixerit negare, parvulos baptizari oportere? Non eos dicitis non debere baptizari, sed pro magnitudine sapientiæ vestræ res mirabiles dicitis: In sacramento salvatoris baptizantur, sed non salvantur; redimuntur, sed non liberantur; lavantur, sed non abluuntur; exorcizantur & exsufflantur, sed à potestate diaboli non eruuntur. Hæc sunt sententiarum portenta vestrarum, hæc inopinata mysteria dogmatum novorum, hæc paradoxa Pelagianorum hæreticorum, mirabiliora quam Stoicorum Philosophorum.* Et sanè ipsius Cœlestii verba * sunt libello, quem Romæ edidit: *Infantes debere baptizari in remissionem peccatorum, secundùm regulam universalis Ecclesiæ; & secundùm Euangelii sententiam, confitemur, quia Dominus statuit, regnum cælorum non nisi baptizatis posse conferri, quòd, quia vires naturæ non habent, conferri necesse est pro gratiâ libertatem.* Deinde addit: *In remissionem autem peccatorum baptizandos infantes non iccirco dicimus, ut peccatum ex traduce firmare videamur; quod longè à Catholico sensu alienum est.* Et paullo pòst: *Et illud ergò confiteri congruum, ne diversa baptismatis genera facere videamur: & hoc præmunire necessarium est, ne per mysterii occasionem, ad creatoris injuriam, malum, antequam fiat,*

* *Apud August. lib. 2. cont. Pelag. & Cœl. qui est de pecc. orig. c. 5. & 6.*

fiat, ab homine tradi dicatur homini per naturam. Similiter Iulianus apud Auguſt. lib. I. operis imperfecti contra Iul. c. LI[a]. *Nos in tantum gratiam baptiſmatis omnibus utilem ætatibus confitemur, ut cunctos, qui illam non neceſſariam etiam parvulis putant, æterno feriamus anathemate: ſed hanc gratiam locupletem ſpiritualibus donis credimus.* Et mox: *Sed hæc gratia non adverſatur juſtitiæ, quæ maculas eluit iniquitatis. Nec facit peccata, ſed purgat; quæ abſolvit reos, non calumniatur innocuos. Chriſtus enim, qui eſt ſui operis redemtor, auget circa imaginem ſuam continuâ largitate beneficia: & quos fuerat* (l. fecerat) *condendo bonos, facit innovando,* ADOPTANDOQUE, *meliores.* Vide & plura ibidem in hanc mentem. Item cap. LII[b]. & LVIII[c]. Etiam Pelagianorum hac de re verba, quæ aliquoties ſe ex iis audiſſe ait, citat eruditus Hypognoſticon ſcriptor lib. V[d]. *Et nos, inquies, (ſicut aliquoties à vobis audivimus) in remiſſionem peccatorum, tam majores ætate, quàm parvulos baptizamus. Et cùm vobis ita contradictum fuerit à nobis, Ergò eſt peccatum in parvulis, quod eis in ſacro baptiſmate remittatur, reſpondetis, Nullum: tantùm, in adoptione filiorum baptizantur. Habet enim in eis gratia quod* ADOPTET; *non habet unda, quod diluat. Propter ſolam verò ſymboli formulam, ut tradita conſuetudo ſervetur, tinguntur in remiſſionem peccatorum. Majores autem, propter quod uſu liberi arbitrii peccata contrahere potuerunt, in remiſſionem peccatorum baptizantur.* Proſper ad Demetriadem[e]: *Hinc evacuatio baptiſmatis parvulorum, qui ſolâ* ADOPTIONE *donari, nullo autem reatu dicerentur abſolvi.* Et in Chronicis ad annum CCCCXIV: *Hac tempeſtate Pelagius prædicavit, parvulos non ideo baptizatos, ut peccato exuantur, ſed ut Sacramento adoptionis honorentur.* Et Carm. de ingratis cap. I.

Tam dives verò hoc donum baptiſmatis eſſe,
Ut parvis etiam, vitioque carentibus omni
Congruat, ut qui ſunt geniti benè, ſint meliores,
Naturæque bonum adjecto illuſtretur honore.

Similiter Euſebius Emiſſenus, cujus verba mox adferam.

a Pag. 58.
b Pag. 62.
c Pag. 70.
d Col. 1407. & 1408. edit. Baſ. 1556.
e Fol. 353. edit. Duac. 1577.

ANTITHESIS IV.

Sed hæc quoque in re longè alia Catholicorum mens fuit. Quanquam enim à plurimis diſputari ſolet, cujuſmodi pœna æternitas originali peccato debeatur; damni ſolum, an inſuper ſenſus: (de quo nec antiqui, nec novi, nec medioxumi idem ſemper ſtatuerunt) tamen in eo magnus eorum eſt conſenſus, quòd

infan-

infantes propter originale peccatum nascantur iræ filii, & æterna pœnæ obnoxii, eóque veraciter baptizentur in remissionem peccatorum, perque baptismum regenerentur, atque ita fiant vitæ ac æternæ felicitatis participes.

AVgustinus lib. v. contra Iulian. c. VIII. *Ego non dico, parvulos sine baptismo Christi morientes tantâ pœnâ esse plectendos, ut eis non nasci potiùs expediret: cùm hoc Dominus non de quibuslibet peccatoribus, sed de scelestissimis & impiissimis dixerit. Si enim, quod de Sodomis ait, & utique non de solis intelligi voluit, alius alio tolerabilius in die judicii punietur, quis dubitaverit, parvulos non baptizatos, qui solum habent originale peccatum, nec ullis propriis aggravantur, in damnatione omnium levissimâ futuros? Quæ, qualis & quanta erit, quamvis definire non possim, non tamen audeo dicere, quòd eis, ut nullibi essent, quàm ut ibi essent, potiùs expediret.* Et lib. I. de peccat. meritis & remiss. c. XVI. *Potest proinde rectè dici, parvulos sine baptismo de corpore exeuntes, in damnatione omnium mitissima futuros. Multum autem & fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros, dicente Apostolo, Iudicium ex uno delicto in condemnationem: &, Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem.* Et ejusdem lib. c. XXIII. *Nulla ex nostro arbitrio, præter baptismum Christi, salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit scriptura, humanis omnibus ingeniis præferenda.* Et lib. III. de orig. animæ, cap. IX. *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur morte præventos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et T. 10. de verbis Apostoli, Serm. XIV. *Baptizandos esse parvulos, nemo dubitet: quando nec illi hinc dubitant, qui ex parte aliqua contradicunt. Sed nos dicimus, eos aliter salutem & vitam æternam non habituros, nisi baptizentur in Christo. Illi autem dicunt, non propter salutem, non propter vitam æternam, sed propter regnum cælorum.* Vide & epist. XLVII, quæ ad Valentinum, atque alibi. Similiter Hieronymus extremo libro III. contra Pelagianos: *Hoc unum dicam, ut tandem finiatur oratio; Aut novum vos debere symbolum tradere, ut post Patrem & Filium & Spiritum S. baptizetis infantes in regnum cælorum, aut si unum & in parvulis, & in magnis habetis baptisma, etiam infantes in remissionem peccatorum baptizandos, in similitudinem prævaricationis Adam.* Et scriptor Hypognosticon lib. v. sub finem: *Verba Dei sunt symboli verba. Non fefellit Deus tradens per Apostolos suos Ecclesiæ suæ sanctæ Catholicæ, credentes in remissionem peccatorum baptizari. Vt quid enim jussit in remissionem peccatorum, si non facit verè remissionem? Imò*

ideo jussit, quia facit. Est enim Deus verax, omnis homo mendax. Omnino in remissionem peccatorum baptizantur & parvuli. Alioqui non habebunt in regno cœlorum vitam. Paullinus [a] libello ad Zosimum, post Pelagium Cœlestiumque damnatos: *Contra Apostolicam sententiam venire nititur* (Cœlestius) *negando originale peccatum, quod in omnes homines pertransiit, & usque ad finem mundi tenet hæreditatem Adæ illius, qui primus peccavit: quod in infantibus nisi per sacramentum baptismi dimittitur, vitam æternam & regnum cœlorum habere non possunt.* Orosius apologetico de arbitrii libertate [b]: *Qui non per illam gratiam liberantur, sive qui audire nondum potuerunt, sive etiam cum per ætatem audire non possent, lavacrum regenerationis, quod accipere possent, per quod salvi fierent, non acceperunt, justè utique damnantur: quia sine peccato non sunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod malis moribus addiderunt. Omnes enim peccaverunt, sive in Adam, sive in se ipsis, & egent gloriâ Dei.* Eusebius Emissenus homil. v de Paschâ; *Nisi*, inquit, *manducaveritis carnem filii hominis & biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis. Quod testimonium contra Pelagii blasphemias evidentissimum atque validissimum est; qui asserere arrepta impietate præsumit, non propter vitam, sed propter regnum cœlorum. Sub his enim Dei verbis, quibus Euangelista pronuntiat, Non habebitis vitam in vobis; aptè intelligenda est omnis anima, munere baptismi vacua: non solùm gloria carere, sed vitâ.* Quæ verba satis ostendunt, Eusebium Emissenum non esse illarum homiliarum authorem; cum Emissenus sub Constantio vixerit: istarum verò homiliarum scriptor Pelagium, ut vidimus, refellat. quemadmodum & ejusdem homiliam habemus de Maximo Abbate Lirinensi, eo cui Faustus successit. Sed ad parvulos, citra baptismum obeuntes, revertamur. De quibus similiter Prosper contra Collatorem, cap. XIX. Iustus Orgelitanus in Cantica [c]. Arator lib. II. histor. Apostol. [d] Cassiodorus in Ps. L. Isidorus Hisp. de Ecclesiasticis officiis lib. II. cap. XXIV. Eucherius Gallus (sive alius potiùs, qui vixerit post Gregorium Magnum, cujus hic scriptor meminit) lib. IV. Reg. cap. XX. Hildephonsus Toletanus de Mariæ virginitate & parturitione [e]. Beda lib. Quæstionum, quæst. XV. & in Psalm. LXXVII. Alcuinus lib. II. in Iohan. c. III. Remigius Antisiodorensis in Psalm. LXXVII. &c. E Græcis item Isidorus Pelusiota lib. III. ep. CXCV. & Diadochus de perfectione spirituali cap. LXXVIII. etiam è novissimâ Græciæ antiquitate Manuel Palæologus in præceptis educationis regiæ cap. XXVII. &c.

[a] Apud Baron. T. 5. p. 420. edit. ult. Antu.

[b] Pag. 759. edit. Col. 1582.

[c] T. 1. bibl. Patr. edit. 2. col. 749.

[d] Ib. T. 8. col. 582. v. penult.

[e] Ibid. T. 9. col. 690.

THESIS V.

Et iſta quidem præcipuè de peccato originali in controverſiâ erant. Sed quæſtio hæc quinque alias ſecum traxit. Quarum prima erat de Naturâ & hominis opificio. Nam quia Catholici dicerent, naturam eſſe corruptam, hinc colligebant Pelagiani, ſapere illos cum Manichæis, qui malam putant eſſe naturam, nec hominem Dei opus eſſe confitentur.

QVæ ad ipſum ζήτημα de originali peccato pertinent, hactenus expoſuimus. Deinceps proponemus κεφάλαια εἰδικὰ, quomodo vocari ſolent, quæ inſtituuntur ad muniendam primariam quæſtionem. Quinque enim abſurdis gravidum eſſe peccati originalis dogma, Pelagiani calumniabantur. quæ ſparſim quidem Auguſtinus alibi indicat, ſed uno quaſi faſce complectitur initio lib. II. contra Iulianum: *Dicitis*, inquit, *nos, aſſerendo originale peccatum, diabolum dicere hominum naſcentium conditorem, damnare nuptias, negare in baptiſmo dimitti univerſa peccata, Deum crimine iniquitatis arguere, deſperationem perfectionis ingerere. Hæc quippe omnia conſequentia eſſe concluditis, ſi credamus, naſci parvulos peccato primo obligatos.* Et paulo pòſt: *Iſta ſunt quinque argumenta veſtra, ex quibus cuncta connectitis, quæ in hac quæſtione adverſus Catholicam fidem multipliciter diſputatis.* De his quinque quid Pelagiani objecerint, quid Catholici reſponderint, ordine conſiderabimus. De primo ſic ibidem: *Diabolus creat, dicitis, ſi ex hoc vulnere creantur, quod diabolus naturæ, quæ primùm condita eſt, inflixit humanæ.* Et paſſim quidem talia habet Iulianus. Nec id tantùm in prioribus adverſus Auguſtinum libris: ſed etiam poſtquam ei argumento jam ad ravim ab Auguſtino reſponſum erat. Vt lib. I. eorum, quos ſex Auguſtini libris oppoſuit, cap. LXII.[a], LXIV[b], LXV[c], LXXI[d]. Hinc illa Iuliani querimonia, quam ex priorum librorum præfatione reponit lib. I. ultimi operis[e]: *Siquis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem dixerit, Cœleſtianus & Pelagianus vocatur.* Porrò Pelagiani, negando originale peccatum, haberi volebant naturæ patroni & nuptiarum. Quomodo & cùm gratiæ neceſſitatem tollerent, & ἀναμαρτησίαν inducerent, legem, liberum arbitrium, & ſanctos ſe laudare dicebant. Nempe, ut aureo Babylonis calicé ſententiarum ſuarum virus propinarent incautis, dogmata ſua veritati inimica

[a] Pag. 74.
[b] Pag. 79.
[c] Pag. 82.
[d] Pag. 110.
[e] Apud Auguſtinum ibidem cap. 71. pag. 110.

quinque istarum præstabilium rerum laudatione occultabant; naturæ, inquam, nuptiarum, legis, liberi arbitrii, & sanctorum: quemadmodum scribit Augustinus lib. IV. contra duas Pelagianorum epist. cap. I. & II. ubi inter alia ait: *Quicquid dicunt de laude creaturæ, atque nuptiarum, ad hoc referre conantur, ut non sit originale peccatum: quicquid de laude legis, & liberi arbitrii, ad hoc, ut gratia non adjuvet nisi meritum, ac sic gratia jam non sit gratia: quicquid de laude sanctorum, adhuc, ut vita mortalis in sanctis videatur non habere peccatum, nec sit eis necessarium pro dimittendis debitis suis precari Deum.* Quæ omnia fusiùs deinceps prosequitur. Ac tandem cap. VII. totam disputationem concludit his verbis: *Quæ cùm ita sint, desinant Pelagiani, quinque istarum rerum invidiosissimis laudibus, id est, laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude sanctorum, quasi Manichæorum tendiculis, fingere se homines velle eruere, ut possint eos suis retibus implicare: id est, ut negent originale peccatum, & parvulis invideant Christi medici auxilium: & ut dicant, gratiam Dei secundum merita nostra dari, ac sic gratia Dei jam non sit gratia: & ut dicant, sanctos in hac vitâ non habuisse peccatum: ac sic evacuetur oratio, quam sanctis tradidit, qui non habebat peccatum, & per quem sanctis orationibus dimittitur omne peccatum. Adhæc tria mala homines incautos & inerudito quinque illorum bonorum fraudulentâ laude seducunt.* Ex istis quinque trium postremorum laudatio, nempe liberi arbitrii, legis, & sanctorum, ad sequentes pertinet disputationes; reliquorum duorum laus, naturæ, inquam, & nuptiarum, præsentem controversiam spectat. Vt pro naturæ patronis se venditarint Pelagiani, non aliter acsi, qualis nunc est, talem à Deo conditam Catholici dicerent: etiam testis nobis est Orosius * his verbis. *In eâdem epistolâ* (ad Demetriadem) *indigestis sermonibus cructasti, quod plerique nostrorum dicerent, Deum malam hominibus condidisse naturam. Quod etiam ille Phinees tuus Cœlestius, pedetentim nobis tentavit intendere.* Respicit autem Orosius illa Pelagii verba epist. ad Demetriadem; *Et ne e contrario ad ejus culpam pertinere putetur, quod aliqui iniqui fuerint, Scripturarum utar testimoniis, quæ peccantes ubique crimine voluntatis gravant, non excusant necessitate naturæ.* Imò & librum de Naturâ Pelagius scripsit, cujus argumentum his verbis refert Augustinus †. *Vidi hominem ardentissimo zelo accensum adversus eos, qui cùm in suis peccatis humanam voluntatem debeant accusare, naturam potius accusantes hominum, per illam se excusare conantur. Nimis exarsit adversus hanc pestilentiam, quam etiam librorum secularium auctores graviter arguerunt,* excla-

* *Apolog. contra Pelagium de arbitrii libertate.*

† *Lib. I. de Naturâ & gratiâ c. I.*

exclamantes[a], *Falso queritur de naturâ suâ genus humanum. Hanc enim prorsus iste sententiam, quantis potuit, viribus aggeravit.* Iulianus quoque commentariorum in Cantica lib. II. sic scribit: *Asserebat namque, opiniones nostras ad hoc prorsus spumantium æstu errorum, ut calumniam verteremus in ipsum auctorem: & levandi reatus gratiâ, quem crimina nimium voluntatis urebant, ipsam naturam corporis subdebamus infamia; incapaces bonitatis & plenos iniquitatis in lucem istam nos venire jurando. Denique nullum ferè ad justitiam, quid dico ratione, sed ne sacra quidem legis institutione perduci. Depreciabat nempe hæc opinio naturam carnis & sanguinis. Sed postquam salutare mysterium Dei & hominum mediator arripuit, ut consummatissimæ virtutis daturus exemplum, naturam hominis mortalis assumeret, ostendit, omnia crimina morum fuisse, non seminum. Denique voluntatibus ad meliora conversis, non solùm legis, sed etiam Euangelica præcepta posse compleri.* Citat hæc verba Beda presbyter præfat. seu libro in Cantica: atque addit, cum hæc inter cætera scriberet, *inseruisse se personis eorum, contra quos, sub nomine Manichæorum, pugnabat.* Nempe Iuliano nihil insolens minùs, quàm ut Augustinum, & qui cum eo naturam esse corruptam sentirent, Manichæorum iccirco nomine appellaret. Fecit hoc epist. ad Zosimum: ut constat ex lib. I. Augustini ad Bonifac. c. VI. Fecit rursus libb. IV. de Nupt. & concup. ut videre est ex August. lib. I. priorum contra Iulianum cap. II. Fecit insuper libb. VIII. contra responsionem August. ut cognoscimus ex Augustino ultimi operis contra Iulianum tmemate I. II. VIII. XXII. XXIII. XXX. XLVII. L. LXII. LXXI. XCV.[b] Fecit denique libro de Constantiæ bono, ut liquet ex Bedæ præfat. seu lib. in Cant. Vnde Prosper epist. ad Demetriadem[c]: *Hinc illa erat natura humanæ fraudulenta laudatio, & illæsa per omnes homines originalis defensio dignitatis.*

[a] *Salust. initio belli Iugurth. & ex eo Vindicianus epist. ad Valentin. Imp. præmissâ Marcell. Emp.*

[b] *Pag.* 3. 4. 9. 23. 24. 27. 48. 49. 55. 74. 75. 110. 144.

[c] *Fol.* 352. *b. edit. Duacens.* 1577.

ANTITHESIS V.

Vt huic Pelagianorum calumniæ obviam irent Catholici, ab naturâ, quæ Dei opus est, vitium ejus distinguebant, quod primi hominis peccato est contractum: ac propter naturam laudabant creatorem; propter vitium, necessarium docebant salvatorem.

CVm Augustinus à Timasio, & Iacobo (qui deserto Pelagio, magistro veteri, Catholicos sequebantur[d]) librum Pelagii de Naturâ

[d] *Orosius de arbitr. libert. pag.* 696. *edit. Col.* 1582.

Naturâ accepisset, rescripsit adolescentibus istis eleganti opusculo de naturâ & gratiâ. cujus cap. XXXIV Pelagianorum calumniæ hunc in modum respondet: *Non ergo sic debemus laudare creatorem, ut cogamur dicere, imò verè convincamur dicere, superfluum salvatorem. Naturam itaque hominis dignis laudibus honoremus, easque laudes ad creatoris gloriam referamus. Sed quia nos creavit, ita simus grati, ut non simus, quia sanat, ingrati. Vitia sanè quæ sanat, non divino operi, sed humanæ voluntati, justæque illius vindictæ tribuamus.* Item cap. XLII. *Meliùs itaque Dei caussa agitur, quàm, se iste agendo dicit defensare naturam, cùm & creator & salvator agnoscitur, quàm cùm defensâ velut sanâ, viribusque integris creaturâ, opitulatio salvatoris inanitur.* Eos qui sic sentirent, longè satis recedere à Manichæis, docet idem lib. II. de nupt. & concup. cap. III. Quod ipsum argumentum fusè tractat lib. IV. ad Bonifa. cap. V. Paucis idem indicat cap. III. ejusdem libri. *Vtrosque*, inquit, *damnat, atque devitat, quisquis, secundùm regulam Catholicæ fidei, sic in hominibus nascentibus de bona creatura carnis & animæ glorificat creatorem, quod non vult Manichæus, ut tamen propter vitium, quod in eos per peccatum primi hominis pertransiit, fateatur & parvulis necessarium salvatorem, quod non vult Pelagius.* Prosper epist. ad Demetriadem *: *Quæ omnia, & multo plura documenta, non tanta cura sacris paginis Spiritus S. inseruisset, si talis esset natura in filiis Adam, qualis in ipso est principaliter instituta.* Gelasius epist. VII scriptâ ad omnes Piceni Episcopos: *Quicquid isti genitores de suo germine protulerunt, opus quidem Dei est: sed non absque contagio illius mali, quod sua prævaricatione traxerunt: & utique hoc idem ipsius mali contagium, certum est opus non esse divinum. Itaque non ex creatione Dei est vitium, quod voluntario motu natura collegit, sed etiam de vitiata per semet ipsam natura Deus institutionem suam quidem suæ creationis exsequitur: sed creatio profert vitium, quod non ex institutione creatoris accepit, sed quod ipsa, per lapsum transgressionis suæ, assumsit.* Plura inibi vide in hanc mentem. Beda præfat. seu lib. I. in Cantica, qui est de gratiâ, adversus Iulianum: *Nequaquam in autorem naturæ nostræ calumniam vertimus, cùm nos in iniquitatibus conceptos, & esse in delictis natos dicimus: sed fatemur, quia in primis naturæ nostræ parentibus ad ejus similitudinem facti sumus, ut immortales & sine peccato in deliciis paradisi, juvante gratiâ ejus, viveremus: quam videlicet beatissimam vitæ primitivæ mundiciam, si custodire curarent ipsi protoplasti, & non magis hosti crederent quàm auctori, usque hodie progenies ex eis sancta & impolluta delicias paradisi, mortis simul & peccati nescia, incoleret.* Ibidem: *Nullâ necessitate naturæ, verùm solâ vagæ mentis incuriâ peccato con-*

* Fol. 353. edit. Duac. 1577.

consensere. Et mox: *Probatur falli* (Iulianum) *cùm reprehendit eos, qui naturam nostri corporis, non eam, quæ protoplasti sancta & immortalis creata est: sed illam, quæ post eorum prævaricationem vitiosa effecta est, subdunt infamiæ, dicentes, Scio quòd non habitat in me, hoc est in carne meâ, bonum.*

THESIS VI.

Altera quæstio est, utrùm, qui originale peccatum docent, nuptias damnent, eoque hac etiam parte novantiquam Manetis hæresin revocent. Vtrumque hoc crimen Pelagiani Catholicis impingebant.

SEntentiam Pelagianorum his verbis concipit Augustinus initio lib. II. contra Iulianum: *Damnantur nuptiæ; si aliquid, unde damnabiles generantur, habere credantur.* Et pugnat hoc argumento Iulianus, cùm alibi, tum ultimi contra August. operis lib. I. cap. LIX [a]. lib. II. c. XXIV [b]. Sed imprimis frontem perfricat in libris prioribus [c] quibus August. libro de nupt. respondit: *Dicunt*, inquit, *istas, quæ modò aguntur, nuptias, à Deo institutas non fuisse: quod in libro Augustini legitur; contra quem ego modò quatuor libris respondi. Cujus Augustini dicta inimici nostri in veritatis odium susceperunt.*

[a] *Pag.* 70.
[b] *Pag.* 229.
[c] *Apud August. lib.* I. *ad Bonifacium contra duas Pelagii Epist. cap.* 5.

ANTITHESIS VI.

Catholici verò hunc Pelagianorum ictum exibant, distinguendo inter nuptias, quas divini esse instituti fatebantur, & libidinem, quæ est concupiscentiæ excessus.

AVgustinus, spargentibus Pelagianis, assertores peccati originalis *damnare nuptias, & opus Dei, quod ex illis nascitur, opus diaboli dicere* [d], scripsit de nuptiis, & concupiscentiâ libellum ad Valerium Comitem, cujus argumentum ipse initio operis [e] ponit: *Intentio*, inquit, *hujus libri hæc est, ut, quantum nos Dominus adjuvare dignatur, carnalis concupiscentiæ malum, propter quod homo, qui per illam nascitur, trahit originale peccatum, discernamus à bonitate naturæ.* Et lib. I. contra Iulianum cap. II. *Nempe inter nos, quantum attinet ad intentionem libri mei, cui te respondisse quatuor tuis jactas, ista vertitur quæstio, quòd ego dico, sic nuptias esse laudandas, ut nullo modo ad earum culpam vituperationemque pertineat, quòd omnes homines primorum illorum hominum peccato*

[d] *Lib.* I. *de nupt. & concup. c.* I.
[e] *Cap.* I.

nascantur obnoxii. Hoc enim qui negat, ipsa fidei Christianæ subvertere firmamenta conatur. Hinc quippe factum est, ut de nuptiis, & concupiscentiâ librum scriberem: nuptiarum scilicet bonum discernens ab eo malo, unde trahitur originale peccatum. Tu autem dicis, nuptias sine dubitatione damnare, nisi quod ex eis nascitur, ab omni sit liberum obligatione peccati. Omnis igitur disputatio Augustini eo redit, quòd, ut ipse inquit initio lib. 1. ejusdem operis: *Quantulacunque (sit) immunditia naturarum, nullum crimen est nuptiarum: bonum quippe discernitur proprium nuptiarum a quolibet vitio naturarum.* Ad cujusmodi autem velitationes, importunitate Iuliani, Augustinus subinde sit protractus, liquet imprimis ex disputatione hac de Nupt. & concupiscentiâ. Verba sunt Iuliani ad Zosimum: *Motum genitalium, id est, ipsam virilitatem, sine quâ non potest esse commixtio, à Deo dicimus institutam.* Ad quæ B. Augustinus respondet: *Deus sic instituit, ut nihil haberet pudendum. Non enim fas fuit, ut ejus erubesceret creatura de sui opere creatoris: sed inobedientia membrorum, supplicio justo primis hominibus inobedientibus reddita est, de quâ erubuerunt, quando foliis ficulneis pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerunt.* Plura hac de re ibidem. item cap. XVI. & XVII. Hinc etiam Hypognosticon scriptor in prologo tertium Pelagianorum errorem esse ait, quod dicerent, *libidinem naturale esse bonum, nec in eâ esse, quod pudeat.* Quem errorem diluit libro IV. Loqui autem se ait de libidine, quatenus opponitur voluptati: ut hæc sit in bono; illa, quam postea turpem libidinis pruritum, & voluptuosam libidinem vocat, semper sit in malo. unde & librum his verbis concludit: *Si igitur in vobis ullus est pudor, si honestas aliqua, si castitatis intentio, tantam mali necessitatem, id est concupiscentiam carnis sordibus libidinis mixtam, bonam dicere, & laudare desinite: cujus autorem non Deum, sed diabolum esse credite, præcedente protoplasti peccato: & quod eam voluntas humana in turpissimis motibus refrenare non valeat, nisi singularis gratia per Christum Dominum nostrum subvenerit salvatoris.* Similiter Fulgentius lib. 1. de veritate prædest*. *Deus humanæ naturæ fæcunditatis donum contulit; libidinis verò malum non est creatura Dei, sed pœna peccati. Proinde de immunditiâ nuptiarum mundus homo non nascitur, quia interveniente libidine seminatur. Quam libidinem nuptialis honestas utique non amat, sed in nuptiis mortalis propagationis necessitas tolerat.* Porrò adversus illud, quòd Pelagiani Manichæismum Catholicis objectarent, passim ostendit Augustinus, etiam hac parte opinionem Catholicam à Manichaica plurimùm discrepare. Vt lib. IV. ad Bonifac. cap. III. *Sic Catholicus discer-*

* Pag. 28. & 29.

discernit malum pudendæ concupiscentiæ à bonitate nuptiarum: ut neque, Manichæis similis, unde nascimur, culpet: neque, Pelagianis similis, unde confundimur, laudet. Vide & eundem ibidem cap. v. Item operis imperfecti contra Iulianum lib. I. cap. LIX. LX. & alibi.

THESIS VII.

Quæstio tertia fuit, utrùm baptismi virtus integrè ab iis agnoscatur, qui concupiscentiam carnis, non virtutem naturæ, sed vitium esse putant: ac nihilominus eam post baptismum credunt remanere. Pelagiani, ex adversariorum suorum sententiâ, colligebant, per baptismi gratiam crimina non auferri, sed radi: nec plenam peccatorum remissionem impetrari.

DVo hîc in considerationem veniunt, peccati primi imputatio, & concupiscentiæ vitiositas. Quanquam enim concupiscentia ex naturâ suâ vitium non sit, in vitio tamen est ejus excessus. Is verò in eo consistit, quòd, sublato Spiritus S. freno, impetus illius à ratione vix possit compesci, quam perfacile erat moderari ante lapsum. Hoc primi secundique status discrimen non agnoscebant Pelagiani. Vnde Prosper ad Demetriadem *. *Hinc Adæ peccatum exemplo posteris asserebatur nocuisse, non transitu, & quam illi possibile fuerit non violare mandatum, tam liberum esse unicuique declinare delictum.* Sed imprimis febricitantium somnia audire se Pelagiani putabant, dicentibus Catholicis, hominem non tantùm naturâ esse obnoxium reatui primi peccati, indeque concupiscentiæ vitio laborare, sed etiam, post baptismum, concupiscentiæ vitium remanere. Hoc enim sic interpretabantur, quasi Catholici putarent, cum hoc vitio remanere primi peccati reatum. Docet hoc nos August. initio lib. II. priorum contra Iulianum: *Nec omnia dicitis peccata dimittuntur in baptismo, si aliquod in baptizatis conjugibus remanet, ex quo regenerantur mali.* Et lib. I. ad Bonifac. cap. XIII hæc Iuliani citat verba ex epist. ad Zosimum: *Dicunt etiam, baptisma non dare omnium indulgentiam peccatorum: nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in malâ carne teneantur.* Et cap. XXII: *Etiam eos, qui dicunt, baptismum non omnia peccata delere, condemnamus; quia scimus, plenam purgationem per ipsa mysteria conferri.* Quia verò Catholici sententiam suam probabant istis Apostoli verbis, *Caro concupiscit adversus spiritum,*

* Pag. 353. edit. Duac. 1577.

tum, & spiritus adversus carnem, quod in baptizatis quoque locum habere dicebant; eo Pelagius variè hoc argumentum eludere conabatur, ut apud Augustinum lib. de Nat. & Grat. cap. LII: *Quî fieri potest, ut unicuique baptizato sit caro contraria, cùm, secundum eundem Apostolum, in carne non esse intelligatur? Ita enim ait: Vos autem in carne non estis.* Et cap. LIV, ut ostendat, per carnem, non substantiam, sed vitia carnis intelligi, quasi hoc in controversiâ sit, istiusmodi interrogatiunculis sermonem cædit: *Quis fecit bonum spiritum? sine dubio Deus. Carnem quis creavit? idem credo Deus. Bonus est, qui utrumque creavit, Deus? nulli dubium est. Et utrumque, quod bonus autor creavit, bonum est? confitendum est. Si igitur & spiritus bonus, & caro bona, ut à bono autore condita, qui fieri potest, ut duo bona sibi possint esse contraria?*

ANTITHESIS VII.

Catholicorum autem sententia erat, concupiscentiam carnis remanere in renatis, quò in eâ erudiantur, & exerceantur proficientes in agone justitiæ. Quanquam verò nec in regenitis malum vocare dubitarunt, originale tamen peccatum illis amplius inesse negabant, quia reatus omnis per baptismum sit sublatus. Interim concedebant, eam peccatum dici posse μέϛων υμικῶς, quia primi sit peccati effectus, & propriorum fiât delictorum causa, si ei non resistatur.

CONcupiscentiam per baptismum minimè tolli, sed ad fidei certamen, & exercitationem justorum relinqui, non uno loco Augustinus ait. Vt de peccatorum meritis, remissione lib. I.c. XXXIX. *Evacuatur per baptismum caro peccati, non ut in ipsâ vivente carne concupiscentia conspersa & innata repente absumatur & non sit: sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. Nam si post baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti pervenire potuerit, ibi habet, cum quâ pugnet; eamque, adjuvante Deo, superat, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobatus esse noluerit.* Et paullo pòst: *Ipsa* (concupiscentia) *soluto reatus vinculo, quo illam diabolus animam retinebat, & interclusione destructâ, quæ hominem à suo creatore separabat, manet in certamine, quo corpus nostrum castigamus, & servituti subjicimus, vel ad usus licitos, & necessarios relaxanda, vel continentiâ cohibenda.* Et ejusdem operis lib. II. c. IV. *Soluto reatu, quo vinctos detinebat, ad agonem manet, non sibi ad illicita consentientibus*

bus

bus nihil omnino nocitura. Vide & ibidem cap. XXXIII. & XXXIV. item de Civitate Dei lib. XIII. c. IV. & lib. XXII. c. XXIII. & penè initio lib. II. priorum contra Iulianum librorum. & T. X. de verbis Apost. serm. V. VI. & XII. Porrò fatetur Augustinus, concupiscentiam etiam in renatis mali nomen mereri: negat tamen, in illis propriè peccatum dici posse, eo quòd reatus originalis peccati per baptismum tollatur. Hinc T. 7. de nupt. & concupis. lib. I. cap. V. *Dimittitur concupiscentia carnis in baptismo; non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur.* Et cap. XXIII. *Concupiscentia non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur.* Et cap. XXVI. *In eis ergò, qui regenerantur in Christo, cùm remissionem accipiunt prorsus omnium peccatorum, utique necesse est, ut reatus etiam hujus, licet adhuc manentis, concupiscentiæ remittatur, ut in peccatum non imputetur. Nam sicuti eorum peccatorum, quæ manere non possunt, quoniam cùm fiunt prætereunt, reatus tamen manet, & nisi remittatur, in æternum manebit; sic illius concupiscentiæ, quando remittitur, reatus aufertur. Hoc est enim non habere peccatum, reum non esse peccati.* Itidem lib. VI. contra Iulianum cap. VIII. quæstionem hanc movet, *utrùm, sicut verum est, reatu manere peccata, quæ præterierunt actu, ita sit verum, quòd concupiscentia maneat actu, & prætereat reatu.* Quod ita esse, deinceps contra Iulianum probat; similemque sententiam habet lib. II. de peccatorum meritis, & remiss. c. XXVIII. Etiam ejusdem contra Iulianum operis lib. VI. c. V. ait. *Tu autem, qui putas, quòd si malum esset concupiscentia, careret eâ qui baptizatur, multum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo. Quod planiùs ita dicitur: Omni reatu omnium malorum caret, non omnibus malis.* Similiterque Hieronymus dialogorum lib. III adversus Pelagianos. Nam Critobuli Pelagiani verba sunt *: *Concedas mihi saltem, infantes esse sine peccato, qui peccare non possunt.* Quibus sic respondet Atticus Catholicus; *Concedam, si in Christo fuerint baptizati.* Proximè etiam ante hæc verba dixerat idem: *Isti sine ullo peccato per Dei gratiam sunt, quam in baptismo susceperunt.* Quanquam verò August. neget, concupiscentiam in regenitis esse peccatum propriè dictum; agnoscit tamen, ei hoc nomen competere κατὰ μετωνυμίαν, lib. I. de nupt. & concupiscentiâ c. XXIII. *Nam ipsa quidem concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur.* Et mox: *Sed modo quodam loquendi peccatum vocatur, quòd peccato facta est, & peccatum, si vicerit, facit reum.* Et contra Iulian. lib. VI. c. XI. *Peccati nomine, quod in illo habitabat,*

* Pag. 306. Bas. edit. 1553.

tabat, ipsam Apost. Rom. VII. *nuncupabat concupiscentiam, quia peccato facta est, & , si consentientem traxerit, atque illexerit, concipit, paritque peccatum.* Et lib. I. contra duas Pelagii Epist. c. XIII: *Vocatur peccatum, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur, sicut scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit.* Sed hac de quæstione, parte hujus libri tertiâ accuratiùs dicemus.

THESIS VIII.

Quarta erat quæstio, utrùm dicentes, primum peccatum parvulis imputari, Deum iniquitatis arguant, qui remittat propria, imputet aliena. Pelagiani existimarunt, omnino iniquitatem eo pacto adscribi Deo.

INdicat hoc Hieronymus, cùm tertium adversus Pelagianos librum his claudit verbis: *Quodsi injusta vobis videtur aliorum remissio peccatorum, quâ non indiget, qui peccare non potest, transite ad amasium vestrum, qui præterita in cælis, & antiqua delicta solvi dicit in terris: ut cujus in cæteris autoritate ducimini, etiam hac parte errorem sequamini.* Vbi per amasium Pelagianorum, quem pene in omnibus sequi ament, Origenem Adamantium intelligit. Augustinus pene in ingressu lib. II. contra Iulian. *Quemadmodum non est iniquus Deus, qui cum baptizatis dimittat peccata propria, parvulum damnat,* (sic legendum, non *clamat*) *quia cùm ab illo crearetur nesciens, nec volens, etiam ex illis parentibus, quibus remissa fuerant, traxit aliena.* Et Pelagii ipsius verba sunt lib. exposit. in Epistolam Pauli ad Rom.[a] *Dicunt etiam, nullâ ratione concedi, ut Deus, qui propria peccata remittit, imputet aliena.* Vbi τὸ *dicunt* quàm *dicimus* maluit, quia, ut superius etiam[b] monebamus, ista scribens sub alienâ personâ, suam occultè sententiam seminaret. Similiter Iulianus lib. I. ultimi contra August. operis cap. XVI[c]. *Apud quem impollutam innocentiam scelus gravavit externum:* & cap. LV[d]. *Non capit rerum natura, ut uno tempore, & adeò sit misericors Deus, ut propria unicuique confitenti peccata condonet: & adeò crudelis, ut innocenti impingat aliena. Horum prorsus cùm alterum dederis, alterum sustulisti. Si donat veniam reis, non calumniatur innoxiis; si calumniatur innocuis, nunquam parcit obnoxiis.* Et Gelasius epist. VII. ad omnes Piceni episcopos, Pelagianorum sententiam his verbis proponit: *In uteris, inquiunt, matrum opere divino creantur infantes: propterea justum videri non putant, quòd fa-*

ctura

[a] *Apud August. lib. 3. de pecc. merit. & remiss. c. 3.*
[b] *Thes. 1.*
[c] *Apud August. lib. 1. imperfecti operis contra Iulianum. pag. 45.*
[d] *Ibidem pag. 65.*

ctura Dei, sine ullis propriis actionibus, cuiquam peccato gignatur obstricta. Injustúmque Deum faciunt, si rei efficiantur, antequam nati. Hoc velut acutissimum sui dogmatis exerunt argumentum.

ANTITHESIS VIII.

Catholici verò judicarunt, propter arctissimam conjunctionem nostri & Adami, primum peccatum non Adami solius esse, sed omnium nostri, eoque justè nobis à Deo imputari; quemadmodum & credentibus imputat obedientiam Filii sui, quæ nec ipsa personaliter est nostra.

AVgustinus penè initio lib. II. contra Iulianum. *Nec iniquus est Deus, cùm peccatis sive originalibus, sive propriis digna retribuit, magisque iniquus, aut infirmus ostenditur, si jugum grave super filios Adam à die[a], sicut scriptum est, nativitatis eorum usque in diem sepulturæ, in matre omnium, sub quo jugo imago ejus atteritur, aut ipse nullo vel originali, vel proprio præcedente peccato, aut quilibet alius ipso imponit invito.* Et lib. I. imperfecti operis contra eundem cap. LV[b]. *Tu potius facis injustum Deum, cùm tibi videtur injustum, peccata patrum reddere in filios, quod se ille facere in verbis sæpè testatur, & rebus ostendit. Tu, inquam, facis injustum Deum, sub cujus omnipotentis curâ, cùm videas, gravi jugo miseriæ parvulos premi, nullum eos peccatum habere contendis, simul accusans & Deum, & Ecclesiam: Deum quidem, si gravantur, & affliguntur immeriti; Ecclesiam verò, si exsufflantur à jure diabolicæ potestatis alieni.* Et mox: *Sic autem aliena sunt originalia peccata, propter nullum in eis nostræ voluntatis arbitrium, ut tamen, propter originis contagium, esse inveniantur & nostra. Quid est ergo, quod clamas, & dicis, non posse Deum & dimittere peccata majoribus[c] (propter) propria, & imputare parvulis aliena? nec vis attendere, quòd non nisi in Christo renatis, utraque; non renatis autem in Christo, neutra dimittantur.* Etiam cap. XLVI[d] ejusdem lib. Augustino objicit Iulianus, quòd aliquando scripsisset: *Nullo peccato parvuli premuntur suo, sed premuntur alieno.* Ad quæ ita respondet August.[e] *Peccatis, inquis, alienis non utique perire debuerunt. Aliena sunt, sed paterna sunt, ac per hoc jure seminationis, atque germinationis, & nostra sunt.* Similiterque isti Pelagianorum argumento occurrit Gelasius epist. VII. quæ ad omnes Piceni episcopos scripta est.

[a] Eccl. 40. 1.
[b] Pag. 65.
[c] Τò propter abundat.
[d] Pag. 43.
[e] Pag. 48.

THESIS IX.

Denique litem Catholicis Pelagiani movebant, quasi statuendo originale peccatum, perfectionis desperationem gignant; cùm naturam mutare in neminis sit potestate.

QVinctum, quod Catholicis objicerent Pelagiani, de perfectionis desperatione fuit. Nempe, ut ait Pelagius lib. ad Demetriadem [a]. *Nequaquam viam virtutum valemus ingredi, nisi spe ducamur comite. Siquidem appetendi conatus perit consequendi desperatione.* Etiam Pelagianorum hæc verba adducit Augustinus [b]: *Nec virtus, cui vitiositas intelligitur esse contraria, posse creditur perfici, quia ingenerata vitia incredibile est posse consumi.* Et Iulianus apertè lib. 1. eorum, quos VI libris Augustini opposuit [c]. *Originale peccatum, si generatione primâ nativitatis attrahitur, nuptias quidem à Deo institutas damnare potest: cæterum a parvulis auferri non potest: quoniam quod innascitur, usque ad finem ejus, cui à principiorum causis inhæserit, perseverat.*

[a] Apud Hier. T. 4. p. 12. edit. Bas. 1553.
[b] Pene initio lib. 2. contra Iulianum.
[c] Apud August. contra poster. resp. Iul. lib. 1. cap. 52. pag. 70. & 71.

ANTITHESIS IX.

Catholici contrà negabant, doctrinam de corruptione naturæ efficere, ut, de perfectione desperantes, in pietatis cursu segnescamus. Nam, inquiebant, quod non habemus per naturam, hoc, partim in hac vitâ, partim in alterâ, per gratiam consequemur.

HIeronymus lib. II. adversus Pelag. [d] *Auferri non potest vitium insitum, nisi per eum, cui omnia possibilia sunt. Vnde loquitur ad eum, qui solus verus medicus est: Sana me Domine, & sanabor; salvum me fac Domine, & salvus ero: tu es gloria mea & spes mea.* Augustinus initio libri secundi priorum adversus Iulianum: *Nec perfectio est desperanda virtutis per ejus gratiam, qui ex origine vitiatam mutare potest, & sanare naturam.* Sed pluribus de hoc dicendum erit, cùm Catholicam, & Pelagianam περὶ ἀναμαρτησίας sententiam conferemus: quod quincto hujus operis libro fiet.

[d] Pag. 295. edit. Bas. 1553.

Præter hæc aliam quoque controversiam Pelagiani ex peccati originalis dogmate deducebant: videlicet de origine animæ. Nam, inquiebant, si creatur à Deo, quomodo ei recens productæ antiquum

quum adeò peccatum imputatur? ſin à parentibus propagari dicamus, quomodo non manifeſtè Eccleſiaſticis dogmatibus adverſamur? Sed de priori dilemmatis parte theſi & antitheſi quartâ dictum fuit. De altero, quamquam putarit Auguſtinus, peccatum originale faciliùs poſſe defendi, ſi animarum propagatio agnoſcatur; nihil tamen aſſeverabat, nec de eo controverſari cum quoquam volebat. Quod ſatis hæc ejus verba oſtendunt lib. III. contra duas Pelagianorum epiſt. cap. ult. *Addunt ſanè, ad latebrarum ſuarum nebulas, Pelagiani, de origine animæ non neceſſariam quæſtionem, ad hoc ut res manifeſtas aliarum rerum obſcuritate turbando, moliantur latendi locum. Aiunt enim, nos animarum traducem cum peccati traduce conſuere. Quod ubi, & quando in eorum, qui defendunt adverſus iſtos Catholicam fidem, vel ſermonibus audierint, vel literis legerint, neſcio.* Et mox: *Tam manifeſtum eſt ſecundùm ſcripturas ſanctas originale peccatum; ut quicquid de animæ origine cujuſlibet inquiſitione vel affirmatione diſſeritur, ſi contra hoc ſit, verum eſſe non poſſit.* Imò & ſimiliter in Synodicâ epiſt. ſcribunt Epiſcopi Africani in Sardiniâ exules *: *Quæſtionem verò animarum aut tacitam debemus relinquere, aut ſine contentione tractare, quia ſive ex propagine veniant, ſive novæ ſingulis corporibus fiant, quod ſanctarum ſcripturarum auctoritas non manifeſtè pronunciat, cum cautelâ debet inquiri: maximè quod ſine fidei detrimento poteſt à fidelibus ignorari.* Eadem mens Gregorii lib. VII. Epiſt. LIII. ad Secundum: *De origine animæ inter ſanctos patres requiſitio non parva verſata eſt: ſed utrùm ipſa ab Adam deſcenderit, an certè ſingulis detur, incertum remanſit. Eamque in hac vitâ inſolubilem faſſi ſunt eſſe quæſtionem. Gravis enim eſt quæſtio, nec valet ab homine comprehendi: quia ſi de Adam ſubſtantia animæ cum carne naſcitur, cur non etiam cum carne moritur? Si verò cum carne non naſcitur, cur in eâ carne, quæ de Adam prolata eſt, obligata peccatis tenetur?* Sed de hac quæſtione pluribus dicemus parte tertiâ hujus libri.

** Quæ Fulgentii præfigitur lib. tribus de Prædeſtinatione, excuſis Pariſiis 1612.*

Vidimus ut Pelagium, eò quòd peccatum originale negaret, varii variarum Eccleſiarum antiſtites damnarint, ac princeps omnium Hipponenſis præſul B. Auguſt. quo nemo gratiam animoſius & fortius defendit. Sed ut plenius intelligamus, quid Eccleſia tum temporis de hoc dogmate judicarit, operæ fuerit, ſi poſt Auguſtini, & aliquot aliorum κρίσιν, audiamus ἐπίκρισιν tum Conciliorum, quæ ſuper hac re diverſis orbis partibus habita ſunt, tum Romanorum Epiſcoporum cum clero urbis, tum etiam Imperatoris.

ἘΠΊΚΡΙΣΙΣ I.

Pelagianam de peccato originali sententiam damnarunt concilia: ut Carthaginense I, Diospolitanum, Carthaginense alterum, Milevitanum, Carthaginense tertium, Arausicanum II, & alia: sed ex his acta aliquorum deperierunt.

CONcilium Carthaginense I. in Cœlestio damnabat: *Quòd peccatum Adæ ipsi soli obfuerit, & non generi humano. Quòd infantes qui nascuntur in eo statu sint, in quo fuit Adam ante transgressionem.* Auctor August. de peccato originali contra Pelag. & Cœlest. cap. III. & IV. Concilium Palæstinum, seu Diospolitanum hæc damnavit in Cœlestio, ac Pelagium ipsum ad ea compulit damnanda: *Adam mortalem esse factum, qui, sive peccaret, sive non peccaret, esset moriturus. Quòd peccatum ejus solum ipsum læserit, & non genus humanum. Quòd infantes nuper nati in illo statu sint, quo fuit Adam ante prævaricationem. Quòd non per mortem vel prævaricationem Adæ omne genus humanum moriatur, neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgat. Infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam.* Auctores Alypius & Augustinus epist. ad Paullinum, & Augustinus libro de peccato originali, cap. XI. & de gestis Palæstinis cap. XI. & XXXIII. Provocat ad hoc concilium idem lib. II. posteriorum contra Iulianum cap. CII.[a] *Quid adhuc quæris examen, quod jam factum est in Episcopali judicio Palæstino? ubi Pelagius, vestri auctor erroris, procul dubio damnatus esset, nisi ista, quæ tu defendis, dogmata damnasset.* Similiter Patres concilii Carthaginensis II. Epist. ad Innocentium.[b] *Quicumque negat, parvulos per baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, anathema sit.* Item concilii Milevitani Patres epist. ad Innocen. I. *Pueros quoque parvulos, si nullis innoventur Christianæ gratiæ sacramentis, habituros vitam æternam, nequam præsumtione contendunt, evacuantes quod dicit Apostolus*[c], *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, &c.* Et mox: *His duobus, totum, quòd Christiani sumus, nituntur evertere, non esse rogandum Deum, ut contra peccati malum, atque ad operandam justitiam, sit noster adjutor, & non opitulari parvulis, ad consequendam vitam æternam, Christianæ gratiæ sacramentum.* Item Concilium Carthaginense III. (sive Milevitanum II. ut vulgò vocant) Can. I. *Placuit, ut quicunque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut sive peccaret, sive non peccaret,*

[a] Pag. 305.

[b] Apud August. Epist. 90.

[c] Rom. 5.

ret, moreretur, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit. Can. II. *Item placuit, ut quicunque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, aut dicit, eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur, unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligatur; anathema sit. quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per unum hominem peccatum intravit in mundum, ac per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt; nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semet ipsis adhuc committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.*

Episcopi Africæ in Sardiniâ exules in epistolâ Synodicâ [a]: *De parvulis indubitanter tenenda Catholicæ regula veritatis: Quia parvulus, qui baptizatur, gratuitâ Dei bonitate salvatur; qui verò sine baptismate moritur, propter peccatum originale damnatur. Nec aliquo dicendus est Dei beneficio futuræ impietati præreptus, qui absque justificationis gratiâ mortuus, est impiorum consortio deputatus: à quâ impietate sive parvulus sive majoris ætatis, solo quisque remedio eripitur, si Christi sanguine redimatur.* Item; *Illud observandum & tenendum, parvulorum animas nexu originalis peccati obstrictas: omnibusque necessarium esse sancti baptismatis sacramentum, quo dimittitur peccati originalis vinculum, & amissa in primo homine, per secundum hominem recipitur adoptio filiorum.* Concilium Arausicanum II. Can. I. *Si quis per offensam prævaricationis Adæ non totum, id est secundùm corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illæsâ durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagii errore deceptus, adversatur scripturæ dicenti, Anima, quæ peccavit, ipsa morietur* [b]. *Et, Nescitis quoniam, cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis cui obeditis* [c]. *Et; A quo quis superatur, ei & servus addicitur.* Et Can. II. *Si quis soli Adæ prævaricationem suam, non etiam ejus propagini asserit nocuisse, aut certè mortem tantum corporis, quæ pœna peccati est, non autem & peccatum, quod mors est animæ, per unum hominem in omne genus hominum transiisse testatur, injustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti* [d], *Per unum hominem intravit peccatum in mundum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Et Can. VII. *Si quis alios per misericordiam, alios verò per liberum arbitrium, quod in omnibus, qui de prævaricatione primi hominis nati sunt, constat esse*

[a] *Quæ præmittitur libb. 3. Fulgentii de Prædest. primum editis Parisiis a.* 1612.

[b] *Ezech.* 18. 20.

[c] *Rom.* 6. 16. 2. *Pet.* 2. 19.

[d] *Rom.* 5. 12.

vitiatum, ad gratiam baptismi posse venire contendit: à rectâ fide probatur alienus. Ille enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis asserit infirmatum, aut certe ita læsum putat, ut tamen quidam valeant sine revelatione Dei ministerium salutis æternæ per semet ipsos posse conquirere. Et Can. XIII: *Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi, non potest reparari.* Et Can. ultimo: *Per peccatum primi hominis ita genus humanum est infirmatum, ut nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi cùm gratia misericordiæ divinæ prævenerit.* Similiter Concilium Toletanum VI (quod Anno Dom. IↃCXXXVIII. ex Hispaniæ, & Galliæ episcopis coactum fuit) cap. 1. *Ex tribus divinitatis personis solum filium fatemur ad redemtionem humani generis propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter, & nostro libero arbitrio contraxeramus, resolvenda à secreto patris arcanoque prodiisse.* His omnibus adde ipsum Oecumenicum Ephesinum: quippe quod etiam Pelagii & Cœlestii asseclas de munere deponi jusserit. Verba ejus alibi retulimus. Item Synodum Francofurtensem sub Carolo Magno *: *Vt vos eruat de angustiâ servitutis terrenæ, qui vos per baptismi gratiam à vinculo liberavit originalis delicti.* Et concilium Toletanum XII. quod anno habitum IↃCLXXXI: *Parvulorum infantium vita, originali peccato obnoxia, quæ nulli propter ætatem discernendi vel expetendi sensui aptior judicetur, nisi ex sponsione fidelium baptismi accipiant sacramentum, nullo sensu, nullâ etiam discretionis industriâ id appetere possunt.*

* *Epist. ad Elipandum Toletanæ civit. metropol. cujus initium, Gaudet pietas vestra.*

ἘΠΙΚΡΙΣΙΣ II.

Etiam Episcopi Romani, Innocentius, Zosimus, Cœlestinus unà cum clero Vrbis, Africanorum Patrum judicium probarunt. Bonifacius quoque, Xystus, Leo, Gelasius (ut solum nominemus eos, qui quinto sextoque sæculo vixerunt) summâ ope studuerunt, ut contrarium Pelagii dogma radicitus evellerent ex orbe Christiano.

AD hoc Romanæ sedis judicium provocat August. lib. II. post. contra Iulian. c. CII. † *Quid adhuc quæris examen, quod jam factum est apud Apostolicam sedem?* Intelligit autem judicium Innocentii, & Zosimi: quorum ille rogatus à patribus Concilii Milevitani (quod & à

† *Pag. 305.*

& à Carthaginensi Concilio factum fuit) ut etiam Romanæ, atque, ut ipsi loquuntur, Apostolicæ sedis auctoritatem Concilii statutis addere vellet: in hunc iis modum de infantium baptismo, & ejus virtute in tollendo peccati originalis reatu, rescripsit: *Parvulos æternæ vitæ præmiis, etiam sine baptismatis gratiâ, posse donari, persatuum est.* Et mox: *Qui vitam eis sine regeneratione defendunt, videntur mihi ipsum baptismum velle cassare, cùm prædicant, hos habere, quod in eos creditur non nisi baptismate conferendum.* Quæ verba etiam August. citat lib. II. contra duas Pelagianorum epist. cap. IV. Zosimus epist. ad Episcopos totius orbis: *Fidelis Dominus in verbis suis, ejusque baptismus re ac verbis, id est, opere, confessione, & remissione verâ peccatorum, in omni sexu, ætate, conditione generis humani, eandem plenitudinem tenet. Nullus enim, nisi qui peccati servus est, liber efficitur; nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuerit ante captivus. sicut scriptum est; Si vos Filius liberaverit, vere liberi eritis. Per ipsum enim renascimur spiritualiter, per ipsum crucifigimur mundo: ipsius morte, mortis ab Adam omnibus nobis introductæ, atque transmissæ universæ animæ, illud propagatione contractum chirographum rumpitur; in quo nullus omnino natorum, antequam per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius.* Citat August. epist. CLVII. ad Optatum. Exstat quoque in actis synodi Ephesinæ * epistola Cælestini ad Nestorium, quâ eum laudat, quòd de originis vitio rectè senserit, neque naturam negarit culpâ obstrictam. Sic enim scribit: Ἀνέγνωμεν, ὅπως καλῶς πιστεύεις περὶ τῆς κατὰ γένεσιν ἁμαρτίας, καὶ ὅπως αὐτὴν τὴν φύσιν δεικνύεις εἶναι κατάχρεων· καὶ τοῦτον δικαίως ἀποδιδόναι τὸ χρέος, ὃς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ χρεώστου κατάγεται. Meminit hujus rei Photius quoque μυριοβίβλου cap. LIII. Ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον Κελεστίνου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης ἐπιστολῇ ἡ καθ᾽ αὐτῶν (Πελαγιανιστῶν) ἔγκειται διαβολή. Sed quia etiam libellus iste, qui adnectitur epistolæ Cœlestini ad Episcopos Galliæ, jam olim creditus est ejusdem esse scriptoris, (de quo quid statuamus, libro primo diximus) sanè apponamus & verba illa capitis IV: *In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem, & innocentiam perdiderunt.* Et cap. XII. *Illud, quod circa baptizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplemur intuitu. Cùm sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adeunt, quàm exorcismis & exsufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur: ut tunc vere appareat, quomodo princeps mundi hujus mittatur foras, & deinceps vasa ejus diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captivam ducit captivitatem, & dat dona hominibus.*

* *T. I. cap. 17. pag. 88. edit. Gr. Commel.*

Xyſtus III. in verſibus, quos ſuper baptiſterium Conſtantini inſcribi juſſit:

Cœlorum regnum ſperate hoc fonte renati:
Non recipit felix vita ſemel genitos.

Quanquam hoc quoque Pelagiani utcunque fatebantur: at omnino iis repugnat, quod poſt pauca ſubjicit:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lavacro,
Seu patrio premeris crimine, ſeu proprio.

Nam per crimen patrium, originale intelligit.

Leo Magnus Epiſt. LXXXVI. ad Nicetam Aquilienſem: *Sed ab iſtis ideo naturalem induſtriam dicitur pravenire, ut quæ ante gratiam proprio clara ſit ſtudio, nullo videatur peccati originalis vulnere ſauciata. Ideo etiam parvulos dicunt, ſi ſine baptiſmo hinc de ſeculo exierint, non poſſe damnari, neque reos in peccato Adæ teneri, ſed ad regnum Dei, vel ad vitam æternam ſine ullâ cunctatione venire, cùm Apoſtolus dicat: Per unum hominem peccatum intravit in hunc mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit. propter quod & ipſi parvuli baptizantur.* Item ſerm. II. in natalem Domini, negat moriturum fuiſſe Adamum, ſi non peccaſſet. *Gloriabatur diabolus, ſuâ fraude deceptum hominem divinis caruiſſe muneribus, & immortalitatis dote nudatum, duram mortis ſubiiſſe ſententiam.* Ibidem: *Cùm in omnibus matribus non fiat ſine peccati ſorde conceptio, hæc inde purgationem traxit, unde concepit. Quo enim paterni ſeminis transfuſio non pervenit, peccati ſe illic origo non miſcuit.* Et Sermone IV: *Quam*, inquit, *naturæ ſuæ ſpecioſiſſimam dignitatem* ſi (primus homo) *per obſervantiam legis datæ perſeveranter excoleret, ipſam illam terreni corporis qualitatem ad cœleſtem gloriam mens incorrupta perduceret.* Idem ſerm. VI. in nativitatem Domini c. IV. *Quicquid hominum in quacunque mundi parte credentium regeneratur in Chriſto, interciſo originalis tramite vetuſtatis, tranſit in novum hominem renaſcendo; nec jam in propagine habetur carnalis patris, ſed in germine ſalvatoris.* Gelaſius, Epiſt. ad Piceni Epiſcopos, cum tria Pelagianæ ſententiæ capita feciſſet, (quæ ordine deinceps refellit) primum eſſe ſtatuit, quòd docerent, *cum in uteris matrum opere divino creentur infantes, juſtum non videri, quòd factura Dei, ſine ullis porpriis actionibus, cuiquam peccato gignatur obſtricta.* Secundum eſſe ait, quòd dicerent; *Parvulos ſine ſacro baptiſmate pro ſolo originali peccato non poſſe damnari.* Vide & Gregor. M. lib. V. epiſt. XIV. ad Narſem Comitem & lib. VII. epiſt. LIII. ad Secundinum, & lib. IV Moral. cap. II. Item epiſtolam cleri Romani apud Bedam lib. II Hiſtoriæ Anglicæ cap. XIX.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ III.

Nec tantùm decretis Ecclesiasticis, sed etiam lege imperiali iste Pelagii error est condemnatus.

HOnorius imperator lege adversus Pelagianos[a]: *Hujus impiæ commentationis auctores Pelagium, Cœlestiumque percrebuit extitisse. Hi parenti cunctarum rerum Deo, præcipuæque semper majestati, & ter omnipotenti ultra omne principium transeunti, tam trucem inclementiam sævæ voluntatis assignant, ut cùm formandi mundi opificem curam sumeret, qualitatemque hominis struendi profundâ spiritus conceptione libraret, fundati muneris fidei*[b] *anteferret exordium*[c], *& mortem præmitteret nascituro*[d], *non hanc insidiis vetiti fluxisse peccati, sed exegisse penitus legem immutabilis constituti: ad declinandum leti exitialis incursum nihil prodesse abstinentiam delinquendi, cujus ita vis putatur adstricta, ut non possit aboleri deinceps: primitivi hominis errorem, in quem capta mentis, inops rationis cæcitas irruisset, dilapsum ad posteros non fuisse; tantumque apud eum, quem malesuada gratiæ infelix rapuisset illecebra, transgressionem interdicti extitisse, & discriminis: cùm evidens Catholicæ legis omnifaria testetur auctoritas, illum interitus omnium fuisse vestibulum, quem divinæ præceptionis sedulum liqueat corrupisse mandatum.* Vbi quod dicitur, trucem fore inclementiam Dei, si, quemadmodum Pelagiani volunt, finem exordio, mortem nativitati præmittat; id propriè eò respicit, quòd Adamum fuisse moriturum dicerent, licet non peccasset. Interea agnoscimus, si de temporali hoc morte absurdum adeò imperatori visum est, ut lege adversus eum errorem cautum vellet, multo minùs probaturum fuisse, si Deus ad æternam mortem prædestinare quemquam diceretur, quem non considerarit tanquam peccatorem. Quam cùm Augustini esse opinionem crediderit Iulianus: quid mirum, si nec dicere dubitarit, edicto illo damnari, quæ de Prædestinatione doceret Augustinus? Audiamus præstantissimum doctorem penè initio lib. III. contra Iulianum: *Sanè ut dicis, si pro vobis potiùs ab imperatore responsum est, cur non in medium prosilitis, & hoc ultro publicis potestatibus allegatis, vos esse, monstratis, quorum Christianus princeps approbarit fidem? Verùm si Dei legem, non sicut sese habet, sed sicut vobis placet, intelligitis: quid mirum, si & de lege imperatoris hoc facitis? Sed hæc te alias executurum plenius polliceris. Quod si feceris, aut redarguetur, sicut insidiosum; aut contemnetur, sicut inane, quod fateris.*

[a] *Apud Baronium in Annal.* T. 5. *p.* 422. *edit. Mor. a.* 1602.

[b] *L. finem.*

[c] *Leg. exordio.*

[d] *Post nasciturо interserendum* dicentes, *vel simile quid.*

A P-

APPENDIX
DE SEMIPELAGIANIS.

De peccato originali Massilienses sive Semipelagiani cum Catholicis consentiebant.

PRosper epist. ad Augustinum: *Ipsorum definitio ac professio est, omnem hominem, Adam peccante, peccâsse, & neminem per opera sua, sed per Dei gratiam, regeneratione salvari.* Hilarius ad eundem: *Consentiunt, omnem hominem in Adam perisse, nec inde quenquam posse proprio arbitrio liberari.* Et ex his August. lib. 1. de præd. sanct. cap. 1. *Pervenerunt autem isti fratres nostri, pro quibus sollicita est pia caritas vestra,* (Prosperum & Hilarium alloquitur) *ut credant cum Ecclesiâ Christi, peccato primi hominis obnoxium nasci genus humanum, nec ab isto malo, nisi per justitiam secundi hominis, aliquem liberari.*

* Cap. 39. Etiam Prosper carm. de Ingratis *, Massilienses hac parte separat à damnatis, hoc est Pelagianis.

Non igitur cum damnatis sentire videntur,
Cùm dicunt, mortem in cunctos transisse per unum
Primum hominem, cujus crimen resperserit omnes:
Nec quenquam in vitam æternam, nisi fonte renatum,
Venturum, infantesque reos hoc munere solvi,
Quos prima ad mortem generaliter edat origo.

Et sanè originale peccatum disertim agnoscit Cassianus coll. XIII. c. VII. Vbi cùm verba Christi adduxisset Math. XI, *Venite ad me omnes:* subjungit, *Si non omnes universaliter, sed quosdam, advocat, sequitur, ut nec omnes sint onerati, vel originali vel actuali peccato; nec vera sit illa sententia, Omnes enim peccaverunt, & egent gloriâ Dei; nec per omnes homines mors pertransisse dicatur.* Item Faustus lib. 1. de grat. & lib. arb. c. XV: *In baptismo peccatum originale aboletur, & firmum esse baptismum comprobatur, ubi indivisa Trinitas invocatur.* Vide eundem epistolâ ad Paullinum †.

† To. 3. bibl. pp. ed. 2. col. 406.

LIBRI SECVNDI
PARS TERTIA;

De Problematis quibusdam, in quibus vel obscura, vel dissidens est Patrum sententia.

EX iis, quæ de peccato originali hactenus diximus, clarè cognosci potest, quid Pelagiani senserint, & in quibus Catholici adversus eos consenserint. Quamquam verò de ipso doctrinæ capite probè conspirent Patres; tamen in eo tuendo intercurrunt quæstiones nonnullæ, de quibus, ob obscuritatem earum, vel judicium suspendant, vel alii ab aliis dissideant ac varient. Sunt autem quæstiones istæ potissimùm quatuor.

Prima est, Vtrùm peccatum originale sit aliquid positivum, an privatio mera. Et quomodo propagetur.

Altera est, An sit peccatum propriè dictum.

Tertia, Num omnes, qui ex Adamo generatione descendunt, nascantur in peccato originali, an excipi debeat mater Domini.

Quarta, Num peccato huic debeatur pœna sensus, an damni; & utrùm parvuli, qui citra baptismum vitâ excesserint, certò priventur gloriâ cælesti.

Sunt sanè quæstiones istæ istiusmodi, ut earum intelligentia, partim ad meliùs intelligendos Patres, partim ad dogma ipsum clariùs cognoscendum, lucis multum adferre possit. Quocirca nec defugiemus laborem, quo minùs, quæ de his observavimus ex antiquis, ea nunc in medium proferamus.

THESIS I.

Plerique veterum ita loquuntur, quasi peccatum originale censeant esse aliquid positivum, sive habitum, sive aliam qualitatem. Quæ sententia non videtur aliter defendi posse, quàm si horum alterum statuamus, vel animas traduci, & in earum generatione simul ingenerari peccatum: vel creari quidem illas à Deo, sed infici à semine, vel carne. Quorum utrumque à nonnullis veterum creditum fuit. Sed plurimis, & hoc, &

illud rationi rectæ videtur repugnare: qui iccirco dicere malunt, peccatum hoc esse privationem meram, nempe justitiæ originalis carentiam, sive potiùs habitualem à Deo aversionem ex defectu originalis justitiæ promanantem. Et pro hac sententiâ est, tum quòd Patres sæpe peccatum hoc constituant in amissione gratuitorum donorum, & favoris divini; tum quòd alioqui consequi videtur, vel propagari animas, vel spirituale à corporeo infici posse, tum denique, quòd credendo, formaliter esse privationem meram, non minus commodè omnium hujus peccati effectuum caussas reddere possumus, quàm si illud aliquid esse positivum dicamus.

QVæstio est πολυθρύλλητος, an anima cum corpore propagetur, & quæ sit caussa physicè efficiens peccati originalis. Mirè eâ Augustinum vexavit Iulianus. Vt posterioris responsionis lib. II[a]. c. XXIV. ubi ait: *Per quid hoc peccatum invenitur in parvulo? per voluntatem? at nulla in eis fuit. per formam corporis? sed hanc Deus tribuit. per ingressum animæ? sed nihil debet semini corporali, quæ nova à Deo conditur. Per nuptias? sed hæ pertinent ad opus parentum, quos in hoc actu non peccâsse promiseras*[b]. *quodsi non verè id concesseras, ipsæ sunt execrandæ, quæ caussam fecerunt mali.* Paullo pòst[c]. *Certè non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat ille qui condidit. per quas rimas, inter præsidia innocentiæ, peccatum fingis ingressum?* Et cap. XXVIII[d]: *Te enim dante, à Deo fieri homines, & esse conjuges innocentes, & parvulos per se nihil operari; his tribus sumtis, irrefutabiliter inlatum est, cùm non peccet ille, qui nascitur,* (hoc inseri debere, patet ex loco antè citato) *nec peccet ille, qui genuit, non peccet ille qui condidit; nullam remansisse rimam, per quam peccatum doceatur ingressum. Tibi ergò displicet, quod collectum est: abnue quod dedisti, & dic, aut illum peccasse, qui genuit, aut illum, qui condidit, aut istum, qui natus est: ex quibus unum insanum est, aliud Manichæum, tertium supra Manichæos: insanum, si dixeris, delinquere parvulos: Manichæum, si accusaveris conjuges: supra Manichæos, si peccati Deum existimaris auctorem.*

[a] *Pag. 229.*
[b] *F. permiseras.*
[c] *Pag. 230. citat & hæc verba Hugo de S. Victore in cap. 3. ad Rom.*
[d] *Pag. 235. & 236.*

Vt huic Iuliani argumento occurri debeat, certant Theologi, & adhuc sub judice lis est. Nam aliter respondent, quibus placet, formale originalis peccati esse reale ac positivum quiddam; aliter, qui nu-

nudam esse privationem arbitrantur. Nec quibus placet, esse positivam qualitatem vitiosam, satis inter se convenit. Aliqui enim, uti corpus à corpore formatur, ita animam statuunt ab animâ accendi, ac sicut è leproso parentum corpore lepram trahunt liberi, ita à spirituali leprâ, quæ parentum animis inest, leprâ infici animas liberorum.

Hanc sententiam ætate nostrâ secutus fuit egregius Theologus, Georgius Sohnius Tom. II. Loc. de peccato originis, & Nob. ac Cl. Vir Philippus Marnixius Sanct-Aldegondius. Nec patronis ex antiquitate destituitur. Nam, ut Hieronymus scribit epist. XLV. ad Marcellinum & Anapsychiam, *quomodo corpus ex corpore, sic animam nasci ex animâ, Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars Orientalium autumavit.* Neque Rufinus ab hac sententiâ abhorruit: quando cum hoc nomine perstringit Hieronymus lib. II*. apologiæ, quam adversus eum instituit. Imò Augustinus, etsi probare aperte non auderet; tamen commodissimam putabat viam ad originale peccatum defendendum. Sic enim scribit epist. CLVII. ad Optatum: *Se neque legendo, neque orando, neque ratiocinando invenire potuisse, quomodo cum animarum creatione peccatum originis defendatur.* Plura ibidem vide. Etiam eundem adi epist. XXVIII. ad Hieronym. lib. X in Genes. ad litt. cap. XXIII. & lib. I. Retract. cap. I.

* *Non longè ab initio.*

Verùm maxima Latinorum Theologorum pars censent, animas quotidie à Deo fieri, inque corpora mitti: quæ & Aristotelis sententia fuit, ut qui secundo de generat. animal.† disertim dicat, *τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. mentem solam extrinsecus accedere, solamque esse divinam.*

† *Cap. 2.*

Qui ex Theologis hanc sententiam sequuntur, ii, si animas ex origine suâ infectas esse putant qualitate positivâ, dicere solent, eas à Deo creari absque ullo vitio; verùm quemadmodum vina vasi acido infusa acescunt, ita animas corpori vitioso infusas, ipsas quoque fieri vitiosas.

Hæc enim mens est verborum Augustini lib. V. adversus Iulianum cap. III. *Profectò aut utrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero, tanquam in vase vitiato, corrumpitur. ubi occulta justitia divinæ legis includitur. Quid autem horum sit verum, libentius disco, quàm dico, ne audeam dicere, quod nescio.*

Sed quod Augustinus dicit, animam à corpore infici, id non uno modo explicatur: imprimis à doctoribus scholasticis. Plerique existimant, carnem infectam, animæque junctam, infectione suâ effice-

re, ut anima immoderatè flagret carnalibus desideriis: eoque concupiscentiæ sedem animam quidem esse fatentur, sed ut carni est unita.

Alii, ulterius adscendentes, addunt, non demum infici animas à carne, quando caro perfecta jam determinata sit ad personam: sed vitium hoc, jam antequam caro sit perfecta, profluere ab instrumento generationis, quæ est naturæ actus generationi ejus inserviens: ut nempe naturæ corruptio non quidem formaliter, sed tamen caussaliter insit semini, cui communicata sit qualitas quædam vitiosa: hujus autem virtute maculetur anima omnium illorum, qui per carnalem propagationem ab Adamo originem trahunt.

Sed huic sententiæ alii obducunt, quòd fieri nequit, ut res corporea realem ac positivam qualitatem transfundat in substantiam spiritualem. Nec, inquiunt, obstat, quòd pro temperamento diversi sint hominum mores: atque ex vulneribus etiam aut morbis immutetur hominum natura. Nam, pro temperamento quidem ac dispositione corporis organici, variare possunt animæ actiones: sed negant inde consequi, ut à re corporeâ, sive ea semen, seu caro perfecta esse dicatur, infici possit anima reali ac positivâ qualitate.

Qui verò priorem sententiam tuentur, ad hoc respondent, omnino à re corporeâ animæ imprimi posse qualitatem positivam. Vt cùm ex vulnere oritur corporis dolor; ex dolore, animi tristitia. Ergò, inquiunt, νοῦς quidem est ἀπαθής, at ἡ ψυχὴ videtur παθητική, ac proinde suscipere quasdam ex corporis contagio qualitates.

In tanto rationum conflictu etiam de Augustini mente disputatur. Qui animæ negant qualitatem positivam imprimi posse, etiam Augustinum aiunt peccatum hoc constituere solùm in privatione, proque hac sententiâ adducunt varia loca, quibus hoc consistere ait in amissione gratiæ divinæ. Ita lib. I. de peccatorum meritis & remiss. cap. XVI. ait: *Quando peccavit Adam non obediens Deo, tunc ejus corpus gratiam perdidit, quâ ejus animæ omni ex parte obediebat: tunc ille exstitit bestialis motus pudendus hominibus, quem in suâ erubuit nuditate. Ex hac igitur inobedientiâ carnis, ex hac lege peccati & mortis, quisquis carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet.* Et lib. IV. in Iulianum cap. ult. *Quid est, gustato cibo prohibito, nuditas indicata, nisi peccato nudatum, quod gratia contegebat? Gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum & animale corpus bestialem libidinem non habebat.* Idem repetit lib. II. de Genesi cap. XXXI. & lib. XIII. de civit. Dei cap. XIII.

Ex horum igitur sententiâ, quibus, ut diximus, peccatum originale

nale mera eſt privatio, fruſtra ejus cauſſa efficiens quæritur. Provenit quidem vitio principii productivi: (Adamus enim per proximos progenitores talem communicavit naturam, qualem ipſe habuit poſt peccatum, eoque unà cum naturâ ſimul vitium naturæ transfudit.) verùm hæc transfuſio facta non eſt malitiam aliquam ingenerando, ſed ſolùm propagando naturam; hoc eſt, non effectivè, ſed meritoriè, quia talis à Deo anima infunditur, qualem infundi Adami culpa merebatur.

Omnino certè neceſſe eſſet Adamum tranſmittere peccatum originale in poſteros moraliter, ſive per modum meriti; aut efficienter, ſive ad modum cauſſæ phyſicæ. Tertium dari non poteſt. Atqui efficienter peccatum illud non propagat. Nam id quod nec actu eſt, nec virtute, id phyſicè operari non poteſt. Atqui Adam & peccatum ejus, nec actu ſunt, nec virtute. Actu non eſſe, liquet. Virtute verò eſſe, dici non poteſt; niſi ſtatuatur eſſe in virtute ſeminis. In eo autem non poteſt eſſe virtus aliqua cauſſativa peccati. Non igitur vel actu, vel virtute eſt: eoque nec poteſt Adam phyſice peccatum hoc operari. Quare ſupereſt ut dicatur, Adam id moraliter operari: quatenus nempe per actum moralem ac liberum ſibi ac poſteris meritus eſt privationem juſtitiæ originalis. Quamquam autem Adam directè non phyſica, ſed ſolùm moralis ſit originalis peccati cauſſa: tamen indirectè etiam phyſica ejus cauſſa dici poteſt, quatenus nempe eſt realis cauſſa illius cauſſæ, ad quam privatio juſtitiæ conſequitur. Nam quemadmodum ad dealbantis actum privatio nigroris conſequitur; ſimiliter ad actum ejus de ligno vetito, cujus Adam cauſſa erat, privatio juſtitiæ originalis conſecuta fuit.

Nec ullius videtur ponderis, quod objectant: ſi anima non traducatur, non poſſe eam alteri demereri. Nam etſi potentia generativa non extendat ſe, niſi ad carnis generationem, per modum efficientis; intentio tamen naturæ ad totum fertur compoſitum; cùm homo non carnem, ſed ſpecie ſibi ſimile, hoc eſt hominem, generare proponat: ac proinde, licet Adam non potuerit demereri animæ, ut ſeparatæ; potuit tamen demereri, ut unitæ. Iccirco à Deo creatur anima, qualem ipſe produceret Adamus, ſi cum ſolo auxilio generali ut totum hominem, ſic totum hominis generaret. Hoc eſt, infunditur anima ſpirituali gratiâ penitus deſtituta: qualis quæ eſt, ex eo quòd corpori ab Adamo propagato conjungitur, participando Adami naturam, etiam participat averſionem à Deo, quia unum-

quódque, quod recipitur, ad recipientis modum & meritum recipitur. Quid mirum enim, si & in generatione hoc locum habere dicamus, quando etiam personales individuorum proprietates ferè transeunt in prolem? ut sunt ingenii vigor, morum facilitas, verecundia, industria, stupor, iracundia, aliaque: utut pro diversa generantium, cæli item & soli constitutione, hæc varient interdum.

Nec tamen hoc sic accipi debet, quasi vitium hoc propriè propagari dicant. Tantùm enim volunt, ad modum propaginis transire, & sequi proprietatem naturæ. Cujus caussa intelligitur ex iis, quæ jam diximus. Quia nempe sit privatio mera: non habitus, aut quodcumque accidens positivum. Durat quidem multum diuque, prout in habitibus fit: etiam habitus instar (sed indirectè & per accidens) inclinat animum ad actus vitiosos: unde & κατὰ μεταφορὰν habitus dici & potest & solet. Sed habitus proprii nominis esse nequit: quia nec est habitus infusus, quales sunt à Deo: nec acquisitus, quales non cadunt in infantes: nec naturalis, quia omnis omnino natura & entitas à Deo est. Vnde nec aliam esse qualitatem positivam cognoscitur. Et quid attinet, ab ortu ipso statuere in homine accidens positivum malum, quo abripiatur ad peccandum: si absque eo omnium peccati originalis effectuum non minus caussa reddi potest, dummodo in homine privatio justitiæ originalis & favoris divini constituatur? Quemadmodum enim ex ferro oritur rubigo, si oleum & cura hominis absint: quemadmodum lapis, in sublimi ligatus, gravitate suâ deorsum fertur, si vinculum solvatur: quemadmodum equus ferox, amisso freno, præceps currit, equitemque sæpe excutit: neque ad hujusmodi effectus aliis causis physicè operantibus opus est, quàm naturâ rei, & illius defectu, cujus præsentiâ effectus impediebatur: similiter quoque ea est animæ natura, ut si justitia originalis & gratia Dei absint, spirituali quasi rubigine obducatur: pondere quasi suo in res terrenas feratur: ferocis instar equi, excusso equite, quà data via, cursu ruat incitatissimo.

Vt hoc plenius intelligatur, distinctè agendum est, de duplici animæ facultate, unâ superiori λογικῇ, alterâ inferiori ἀλόγῳ, quæ nobis cum bestiis est communis. Superior, si justitia originalis & specialis gratia adsint, præstat ut humanus intellectus rectè possit agnoscere Dei naturam, voluntatem, opera: & voluntas quoque ac appetitus consentire possit Deo ac legi naturæ. At cessante istac Dei gratiâ, naturâ suâ cæcutit intellectus, sic ut non monstret vo-

luntati

luntati bonum ſpirituale, vel monſtret ſub ſpecie mali: quod fit, quoties de ſupernaturalibus non cohibet judicium, quod fieri oportebat; ſed de his ipſis ſententiam ferre amat, utut ea videre non poſſit, cùm naturalis cognoſcibilitatis περιφέρειαν longiſſimè excedant.

Et ſic quidem fieri cenſent, ut ſuperior facultas, originalis expers juſtitiæ, Deo ſoleat rebellare.

Inferiorem autem facultatem, ſive concupiſcentiam, docent per ſe eſſe indifferentem ad bonum malumve concupiſcendum, ut quæ naturâ appetat, quod ſenſibus abblanditur, quale quale illud ſit: idcirco rationem homini à Deo datam, quæ concupiſcentiæ eſſet moderatrix: ac in ſtatu quidem integritatis ab juſtitiâ originali ſic eam frenari potuiſſe, ut facilè obſequeretur rationi: in ſtatu verò corruptionis, freno hoc juſtitiæ amiſſo, ferocis inſtar equi laſcivire: ac poſſe quidem à dominâ ratione multum cicurari, at nunquam penitus perdomari; adeò ut universâ vitâ cum eâ ſit decertandum: hanc concupiſcentiam omnino eſſe vitioſam, cùm ſit appetitus à lege creationis deflexio, per quam magis diſpoſitus ac propenſus redditur ad rebellandum, quàm parendum rectæ rationi: at eam appetitus deordinationem non effici à Deo, cùm ſecundùm ſe ſit privatio, eóque cauſſam habere quidem deficientem poſſit; efficientem autem, niſi meritoriam, (quæ eſt Adami inobedientia) habere non poſſit: ab hac verò inordinatione virium inferiorum, non quidem directè & per ſe, cùm ſit privatio, uti diximus, ſed ſecundariò & per accidens, ebullire actus vitioſos: non tamen proclivitate hac ad peccandum induci iſtiuſmodi peccandi neceſſitatem, quaſi ratio non poſſit concupiſcentiam vincere; ſed actus moraliter vitioſos ex hac pronitate peccandi liberè elici: eóque evitabiliter hominem peccare, ſi non in univerſis, ſaltem in ſingulis; ſi non in ſingulis ſimpliciter, ſaltem ſingulis extra gravem aliquam tentationem; & ſi nec in his, quod ad primos motus, qui aſſenſum antecedunt, nec in hominis ſunt poteſtate, ſaltem quod ad voluntatem perfectam, quæ imperat exteriorem actum.

Horum verò evitabilium actuum conſuetudine cenſent generari in homine habitum vitioſum: quemadmodum etiam ſcribunt Athanaſius orat. contra Gentes *: Εἶτα, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, ἑκάστου καὶ πολλῶν ἐπιθυμίαν λαβόντες, ἤρξαντο καὶ τὴν πρὸς αὐτὰς σχέσιν ἔχειν. *Deinde, ut fieri ſolet, frequenti uſurpatione vetitarum cupidinum, in habitum tandem occalluerunt.* Item Baſilius homiliâ in 1. pſalm. †. Τὸ φιλοπόνως προσ-

* *T. 1. p. 3. edit. Commel.*

† *Gr. p. 58. edit. Baſil. ult. Lat. p. 68. edit. Nur.*

δια-

διαθρύβειν ταῖς ἁμαρτίαις, ἕξιν τινὰ δυσκίνητον ταῖς ψυχαῖς ἐμποιεῖ. παλαιωθὲν γὰρ πάθος ψυχῆς, καὶ κακοῦ μελέτη χρόνῳ βεβαιωθεῖσα, δυσίατός ἐστιν, ἢ ἀνίατος παντελῶς, εἰς φύσιν ὡς τὰ πολλὰ τοῦ ἔθους μεθισταμένου. Diuturna exercitatio peccatorum, præsertim studio si fit, & certâ destinatione, animabus solet habitum ingignere vix unquam desiturum & ægerrimè mobilem. Animæ enim morbus ubi vetustuit jam, mali item exercitatio simul atque occalluit diuturnitate, vix ullam admittit medelam, aut certè immedicabilis fit prorsus: quum in his, ut in plerisque aliis, consuetudo mutetur, & abeat in naturam. Quibus & Hieronymus subscribit, cùm imitatione disci injustitiam scribit extremo propè libro secundo adversus Pelagianos. *Singulos enim insidiari amicis, & fratrem à fratre decipi: & hoc facere non naturæ malo, sed propriâ voluntate, quia docuerunt linguam suam mendacium, & proni feruntur ad injustitiam. Si Aethiops, ait, mutaverit pellem suam, & pardus varietatem suam, & vos poteritis facere bonum, cùm didiceritis mala. Ergo pellis Aethiopica & pardorum varietas disciplinæ est, non naturæ, quæ docetur & discitur: tamen auferri non potest vitium noliti mali, nisi per eum cui omnia possibilia sunt.* Cui geminum videtur illud Augustini Tom. I. lib. VIII. confess. cap. 5: *Suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversâ, facta est libido; & dum servitur libidini, facta est consuetudo; & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis (unde catenam appellavi) tenebat me obstrictum dura servitus.*

Iuxta hos igitur statuendum est, aliter actus vitiosos esse à voluntate, aliter à concupiscentiâ, hoc est concupiscentiæ excessu: aliter item concupiscentiam esse à naturâ animæ, aliter à carentiâ justitiæ originalis: carentiam denique aliter esse à Deo, aliter ab Adami peccato. Vitiosi enim actus sunt propriè à voluntate liberè eos efficiente per modum principii activi & interni: à concupiscentiâ, hoc est peccandi pronitate, solùm inclinativè per modum principii objectum intus proponentis & ad istud incitantis. Concupiscentia verò propriè est ab animæ naturâ; haut aliter ac rubigo à ferro. A carentiâ autem justitiæ originalis est per modum removentis obstaculum, quomodo rubigo est ab humanâ voluntate ferrum non curante. Neque tamen sic est ab hac carentiâ, quasi affectus rebellare non possit rationi, ubi originalis justitia adest;

(con-

(contrarium enim ex Adamo liquet, & angelis malis) aut quasi affectus rationi parere non possit, ubi ea adest: (quod & rationi & experientiæ repugnat) sed quia (quod in homine integro locum non habebat) sic effrenis lascivit, ut sæpe rationis imperium antevertat, plurimùm adversus rationem insurgat, ac, nisi diligenter à ratione valletur, facilè aurigam rationem curru excutiat: in graviori tentatione semper sit superior, nisi ratio speciali juvetur Dei adjutorio. Denique carentia originalis justitiæ, quà carentia est rei debitæ inesse, ab Adamo est, ut caussâ meritoriâ: quà verò simplex carentiâ est, à Deo est, tum ut justo judice, tum ut liberrimo donorum suorum dispensatore. Libertatem ejus ostendit, quòd, cùm homo sit ens naturale, potuit eum Deus, ut in brutis fecit, condere ad finem naturalem; ad cujusmodi finem non fuisset ei opus justitiâ originali: verùm tum defectus iste non fuisset vitiosus, neque potuisset Deus exposcere ab homine, quæ naturam ejus excedunt; cùm nemo ad id vel Deo ipsi obligetur, ad cujus præstationem nec à se, nec in primo parente vires accepit. Ad judicium vero Dei pertinet, quòd, cùm illud posset absolutè, nunc fecit relatè, hoc est propter delictum primi nostri parentis: quo respectu carentia illa originalis ab Anselmo dicitur, non simpliciter justitiæ carentiâ, sed justitiæ inesse debitæ, utpote naturæ à Deo collatæ, sed in primo parente amissæ. Pleraque omnia eorum, quæ hactenus diximus, illustrabimus loco Bonaventuræ in lib. II. cent. dist. XXXII. quæst. I. Vbi sic scribit: *Dicendum, quòd dupliciter loquimur de ipsâ concupiscentiâ. Aut secundùm quod est pœna, aut secundùm id quod est concupiscentia. Si loquamur de ipsâ, secundum quod est pœna, sic dicit ordinem ad culpam: & hoc modo habet caussam promerentem & caussam ordinantem. Meretur enim homo habere talem rebellionem ex suâ culpâ, & inobedientiâ. Deus verò hoc malum ad aliud praexistens ordinat ex suâ justitiâ. Alio modo loqui possumus de concupiscentiâ secundùm id quod est, & sic concupiscentia duo dicit. Dicit enim appetitum. dicit nihilominus in actu, appetitus excessum. Appetitus, inquam, ille substratus bonus est, & à Deo est. Excessus autem ille in appetendo, etsi videatur esse positio; magis tamen est privatio; nec habet caussam efficientem, sed deficientem, & ideo quòd Deus nullius est caussa deficiens, hoc modo non ponitur esse à Deo, sed potiùs à libero arbitrio per culpam deficientem, & à diabolo instigante. Quod autem concupiscentia ratione excessus privationem dicat, quamvis videatur dicere positionem, hoc planum est. Hoc enim est concupiscentia respectu virtutis appetitivæ, quod est paralysis respectu*

 motivæ.

motivæ. Et quemadmodum membrum paralyticum tremulum est, & movetur velocissimè, & hoc non provenit ex virtutis augumento, sed potiùs ex virtutis detrimento: nec ex virtutis robore, sed potiùs ex dissolutione: sic in concupiscentiâ intelligendum est, quòd appetitus in amore rei temporalis exardescit, nec potest se ipsum continere: imò in continuo motu & concupiscentiæ intentione consistit: hoc, inquam, intelligendum est provenire ex defectu retinaculi, sicut moventur feræ, ruptis vinculis, & naves, destructis gubernaculis.

THESIS II.

Etiam quæri solet, an peccatum originale, judicio antiquitatis, sit peccatum propriè dictum. Sed habet hîc illud Philosophi locum: Οὐκ ὀκνητέον τῷ διαιρεῖν. *Nam veteres nonnunquàm per peccatum originale intelligunt peccatum primum; quod quin peccatum sit propriè dictum, nemo ambigit. Interdum etiam eâ appellatione complectuntur tum primum peccatum, quà imputatum; tum vitium naturæ, quòd merito primi peccati in omnes transmittitur. Sed sic quoque res plana est, quia si primum peccatum seorsum consideratum propriè dicitur peccatum, nec veri nominis peccatum negari debet, cùm naturæ vitium comprehendit. In eo igitur potissimùm cardo quæstionis consistit: An, cum originale peccatum ponitur pro solâ aversione à Deo, quæ ex originalis justitiæ privatione manat, & habitualem inferiorum virium rebellionem adversus rationem & voluntatem secum trahit; proprii nominis peccatum dici possit. Peccatum sanè vocat Augustinus, &, quod amplius, dicit, non tantum* μετωνυμικῶς *peccatum esse, puta quatenus illud & effectus est peccati primi, & caussa actualium peccatorum: verùm etiam in se ipso consideratum. Sed adversus hoc objicitur, quòd omne peccatum secundùm se sit voluntarium. Respondent ex Augustino, esse istiusmodi, quatenus Adami peccantis voluntas est omnium nostri, utpote communis principii voluntas. Sed hoc pacto videtur peccati originalis nomine simul complecti peccatum imputatum: de quo, ut antea diximus, quæstio non est. Sin solum naturæ vitium intelligimus, cùm Adami*

volun-

voluntas nostra non formaliter, sed solùm interpretativè: jam non aliud hinc colligi potest, quàm vitium hoc ex actu voluntario promanare; ipsum autem formaliter esse voluntarium, minimè consequitur. Quare nec stricta illa peccati notio ei conveniet: sed propriè vitium potiùs dici debebit, quomodo in moralibus actus vitiosi ab habitu vitioso discernuntur. Et videntur Patres, quando adversus Pelagium & ejus asseclas contendunt, concupiscentiam esse peccatum, non aliud voluisse, quàm non omne, quicum nascimur, esse à Deo, eoque non esse aliquid laudabile, ut Pelagiani putabant, sed etiam à vitioso principio generando transmitti vitiosum fructum, vitiosos in nobis effectus caussantem. Interim fatendum, vitium hoc laxè etiam peccatum dici posse; nempe ut peccati voce utamur pro quacunque nostri inordinatione morali à supremâ regulâ. Est enim peccatum originale moralis deflexio à lege creationis. Atqui Dei voluntas erat, ut Adamus originalem justitiam & sibi & nobis conservaret. Nunc, propter ejus prævaricationem, nascimur primævâ justitiâ & sanctitate orbati, aversi à Deo, & ad res caducas conversi. Quare hoc vitium naturæ, etsi secundùm se voluntarium non sit, peccatum tamen erit, quia peccatum eâ, quam diximus, notione, & morale vitium, & vitiosos actus comprehendit: eoque sensu non tantùm extrinsecâ denominatione ab ortu nostro peccatores dicimur; sed etiam ratione peccati proprii; quæ denominatio intrinseca est.

VT constare possit, num veteres, cùm peccati originalis meminerint, proprii nominis peccatum intellexerint; ante omnia considerare oportet, num eâ appellatione solum naturæ vitium designent, an insimul comprehendant peccatum primum, quatenus omnibus imputatur. Nec enim existimandum est, veteres per peccatum originale semper intelligere aliquid nobis suo modo inhærens. Nam interdum utrumque, sæpè etiam solum intelligunt primorum parentum peccatum. Quomodo loquitur Nicolaus Lyra-

nus in cap. v. ad Rom. Atque etiam Augustinus ipse de verbis Domini serm. x. *Recordare* originale *peccatum Adæ, in quo omnes morimur.* Item contra Iul. lib. VI. c. XII. *In uno homine omnes homines peccâsse intelliguntur* originaliter, *& tamquam in massa unione communiter.* Et lib. I. Retract. cap. XV. *Quod dixi, nusquam, nisi in voluntate, esse peccatum, possunt Pelagiani pro se dictum putare, propter parvulos, quos ideo negant habere peccatum, quòd eis in baptismate remittatur, quia nondum arbitrio voluntatis utuntur. Quasi verò peccatum, quod eos ex Adam dicimus* originaliter *trahere, id est, reatu ejus implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, usquam esse potuerit, nisi in voluntate: qua voluntate commissum est, quando divini præcepti commissa est transgressio.* Clarè docet, peccatum, quod originaliter trahimus, quodque in baptismate parvulorum remittitur, esse ipsum Adami peccatum: recteque dici voluntarium, quia commissum est voluntate primi parentis, in quo omnes eramus. Similiter usurpat, quando peccato originali opponit supplicium ejus, ac hujusmodi esse ait carentiam originalis justitiæ, & ejus effectum, habitualem inobedientiam, sive vitium, aut morbum, aut languorem naturæ. Prosper certè resp. ad objectiones Vincentianas, Art. 1; *Contra vulnus*, inquit, *originalis peccati, quo in Adam omnium hominum corrupta & mortificata natura est, & unde omnium concupiscentiarum morbus inolevit, verum & potens remedium est mors filii Dei.* Et ante eum Augustinus lib. XIV de Civit. Dei, cap. XV; *In illius peccati originalis pœna, quid inobedientiæ nisi inobedientia retributa est? nam quæ hominis est alia miseria, nisi adversus eum ipsum inobedientia ejus; ut quoniam, quod potuit, noluit; quod non potest, velit?* Vbi peccato originali opponit suam pœnam, quam vocat inobedientiam. Per inobedientiam verò intelligit concupiscentiam sive languorem naturæ. Vt liquet ex lib. V in Iulianum, cap. III: *Concupiscentia pœna peccati, quia reddita est meritis inobedientiæ.* Et lib. XV. cap. VI: *Languor est quippe iste, id est, illa inobedientia, de quâ in libro decimoquarto disseruimus, primæ inobedientiæ supplicium.* Et T. 3. de continentiâ cap. VII: *Languorem istum culpa meruit, natura non habuit: quam sanè culpam per lavacrum regenerationis Dei gratia fidelibus jam remisit: sed sub ejusdem medici manibus adhuc natura cum suo languore confligit.* Carentia hæc originalis justitiæ omnino peccatum est. Nam quomodo non peccatum sit, gravemque Dei vindictam commereatur, carere eâ gratiâ quâ fueris donatus? Apoc. II, 25. præcipit Spiritus ecclesiæ Thyatirensi, *Tene quod habes.* Et cap. IV reprehendit ecclesiam Ephesinam, *quòd primum amorem perdidisset.* At si amissio gratiæ repu-

repugnat voluntati divinæ, quomodo ea peccatum non sit? Nihil sanè magis intrinsecum peccato, quàm expellere gratiam. unde Apostolus 2 Thessal. v. monet, ne peccando spiritum exstinguamus. Et David ps. LI rogat post peccatum, ut sibi spiritus restituatur. Nec eo minus peccatum est, quia peccati sit effectus. Quemadmodum enim ignis calor in homine producit calorem propriè dictum: similiter & peccatum producit in homine propriè dictum peccatum, carentiam nempe gratiæ quam accepimus.

Quodsi veteres per peccatum originale sæpius intelligunt, vel solum peccatum primum, quod nobis imputatur, vel vitium naturæ unà cum primo peccato, ut caussâ sui, consideratum: negari profectò nequit, eos nomine peccati originalis intellexisse peccatum propriè dictum. Verùm nec rarò est, cùm iidem hoc nomine signant solum naturæ vitium ac languorem, quam concupiscentiam κατὰ συνεκδοχὴν vocare solent.

Quare altera hic oritur quæstio, an peccati vocabulo propriè utantur, cùm solum hoc naturæ vitium intelligunt. Sanè non convenit ei definitio illa Augustini lib. XXII. contra Faustum cap. XXVII. ubi peccatum definit dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei. Imò, nec convenit ea appellatio notione istâ qua usurpat Apostolus Iacobus, cùm cap. I. ait: *Vnusquisque tentatur à concupiscentiâ suâ abstractus & illectus. Deinde concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum. Peccatum verò, cùm consummatum fuerit, generat mortem.* Vbi quatuor hæc distinguuntur, concupiscentia, sive pronitas peccandi, & tres ejus motus, suggestio, delectatio, & consensus; uti eos vocat Beda commentans in hunc locum, & ante eum Gregorius M. Homil. XVI. in Euangelia. Suggestio est actus involuntarius, nempe apprehensio rei delectabilis, quæ animam abstrahit & illicit. Huic accedit delectatio, cum imperfecto consensu. Ac tum concupiscentia dicitur concepisse. Estque id inchoatum peccatum. Postremus actus est perfectus consensus: quod est peccatum consummatum: mortemque meretur, utut non accedat actus externus: quemadmodum docemur quoque illo Christi Matth. v. 28. *Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*

Porro in hac Iacobi interpretatione præit nobis Augustinus, qui lib. VI. adversum Iulianum cap. III. sic scribit: *Sed cum dicit Apostolus Iacobus, Vnusquisque tentatur à concupiscentiâ suâ abstractus & illectus: deinde concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: profectò in his verbis*

partus à pariente discernitur. Pariens enim est concupiscentia, partus peccatum. Sed concupiscentia non parit, nisi conceperit; non concipit, nisi illexerit: hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum. Similiter Cyrillus lib. IV. in Ioh. cap. LI. ait: *Voluptas quadam,* inquit, ANTE OMNE PECCATUM *præcurrit, & fervens cupiditas ad delicta solet allicere, quæ ante peccandi actum insidet, & mentis consensum arripit, persuadens facilè, hac viâ veniendum esse, quò gliscimus. Quod verum, Christi discipulus ostendet. Nemo qui tentatur, dicat à Deo se tentari. Neminem enim Deus tentat, sed unusquisque à suâ cupiditate abstractus, atque seductus, tentatur. Cupiditas deinde postquam conceperit, parit peccatum: porrò consummatio mortem generat.* Clarè dicit, ante omne peccatum esse titillationem ac delectationem quandam, quæ animo insideat: sed negat, eam esse veri nominis peccatum, nisi accedat aliquo modo consensus. Similiter Beda commentario in hunc locum, cùm suggestionem à delectatione, delectationem à consensu distinxisset; addit, suggestionem, nisi ad delectationem trahat, non solùm non parere peccatum, verùm è contrario parere coronam vitæ: juxta illud, quod ibidem dicit Apostolus; *Beatus vir, qui suffert tentationem, quoniam, cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ.* Nec abludit illud B. Prosperi lib. III. de vitâ contemplat. cap. IV. *Peccatum,* inquit, *perpetrare non possum, nisi malæ delectationi consentiam.* Etiam magnus ille Rabbinus Isaac Ben Harama in Genesin portâ XII. fol. 33. columnâ I: *Concupiscentia natura mala non est, nisi Caino & sociis ejus.* Negat, concupiscentiam ullis esse mortiferam, nisi his qui illam non refrenant. Quid quod Augustinus multis locis clarè negat, concupiscentiam esse peccatum, nisi μετωνυμικῶς? Sanè lib. I. Retractat. cap. XV, Pelagianis contendentibus, omne peccatum esse voluntarium: respondet, id tantùm verum esse de peccato propriè dicto. quale tum est lapsus primi peccati, qui omnibus imputatur: tum actus sunt proprii, quando concupiscentiæ consentimus: at ipsam concupiscentiam, de quâ Apostolus agit ad Rom. VII, peccatum vocari ait, tum per metonymiam effecti, quia hæc ad peccandum pronitas ex primo peccato manat: tum per metonymiam efficientis, quia ex eâ omnis generis peccata pullulant. Sed ipsum audiamus. *Item quod dixi, Nusquam scilicet, nisi in voluntate, esse peccatum, possunt Pelagiani pro se dictum putare propter parvulos, quos ideo negant habere peccatum, quod eis in baptismate remittatur, quia nondum arbitrio voluntatis utuntur. Quasi verò peccatum, quod eos ex Adam dicimus originaliter tra-*

trahere, id est, reatu ejus implicatos, & ob hoc pœnæ obnoxios detineri, usquam esse potuerit, nisi in voluntate; quia voluntate commissum est, quando divini præcepti est facta transgressio. Potest etiam putari falsa esse ista sententia, quâ diximus; Nusquam nisi in voluntate esse peccatum. quia dixit Apostolus: Si autem, quod nolo, hoc facio, jam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum. Hoc enim peccatum usque adeo non est in voluntate, ut dicat, Quod nolo, hoc facio. Quomodò ergo nusquam est, nisi in voluntate, peccatum? Sed hoc peccatum, de quo sic est locutus Apostolus, ideo peccatum vocatur, quia peccato factum est, & pœna peccati est, quandoquidem hoc de concupiscentiâ carnis dicitur: quod aperit in consequentibus, dicens, Scio quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Perfectio quippe boni est, ut nec ipsa concupiscentia peccati sit in homine; cui quidem, quando benè vivitur, non consentit voluntas; veruntamen non perficit bonum, quia inest adhuc concupiscentia, cui repugnat voluntas; cujus concupiscentiæ reatus in baptismate solvitur, sed infirmitas manet; cui, donec sanetur, omnis fidelis, qui benè proficit, studiosissimè reluctatur. Peccatum autem, quod nusquam est, nisi in voluntate, illud præcipuè intelligendum est, quod justa damnatio consecuta est. Hoc enim per unum hominem introivit in mundum: quanquam & hoc peccatum, quo consentitur peccati concupiscentiæ, non nisi voluntate committitur. Propter hoc & alio loco dixi, Non igitur nisi voluntate peccatur.

Ex his Augustini verbis clarè paret, cùm peccatum originale peccatum vocat, id partim propriè intelligere, partim impropriè: propriè quidem, quatenus eo intelligitur primum peccatum, quod origo est omnium peccatorum; ac nostrum quoque est imputatione: impropriè autem, quatenus eo significatur concupiscentia. Intellige autem concupiscentiam, ut est potentia prona ad peccandum; non ut est actus ejus vitiosus, quem, quia voluntarius sit, fatetur propriè quoque peccati nomen obtinere. Hæc sanè ostendunt, concupiscentiam Augustino impropriè peccatum dici in irregenitis, ut qui nullum agnoscat peccatum, nisi quod voluntate hominis committatur. Similis est Augustini locus lib. I. contra duas epist. Pelagianorum cap. X: *Sed hæc etiamsi vocatur, non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur; sicut scriptura manus cujusque dicitur, quod manus eam fecerit.* Idem repetit lib. I. de nuptiis & concupiscentiâ cap. XXIII. ubi etiam addit, posse dici peccatum, *sicut frigus dicitur pigrum, quia facit homines pigros.* Et sanè, quomodo pronitatem concupiscendi malum pro peccato propriè & presè dicto habuisset,

qui ne quidem pro peccatis habet primos concupiscentiæ motus; nisi accesserit consensus? Itaque T. v. lib. I. de civitate Dei cap. xxv. ait: *Illa concupiscentialis inobedientia, quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?* Et Tom. 2. epist. cc. ad Asellicum: *Quamvis insint, dum sumus in corpore mortis hujus, desideria peccati; si nulli eorum adhiberemus assensum, non esset unde diceremus patri nostro, qui est in cœlis, Dimitte nobis debita nostra.* Idem dicit Psal. cxviii. Atqui si concupiscentia, primique ejus motus, propriè & presse essent peccatum, noxio errore Ecclesiam infecisset, qui neget pro eorum remissione esse orandum. Alibi etiam concupiscentiam vocat languorem, ac à culpâ distinguit, ut effectum à caussâ. Ita Tom. iv. lib. de continentiâ cap. vii. ait: *Languorem istum culpa meruit, natura non habuit: quam sane culpam per lavacrum regenerationis Dei gratia fidelibus jam remisit; sed sub ejusdem medici manibus adhuc natura cum suo languore confligit.* Nonnunquam etiam malum nominat: ut lib. vi. in Iulian. cap. v: *Omni peccato carent justificati, sed non omni malo.* Item infirmitatem: uti Tom. ix. tract. xli. in Ioh. *Nunquid, quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas?* Et Tom. x. Serm. vi. de verbis Apostoli: *Restat ergò cum carne conflictus, quia deleta est iniquitas, sed remanet infirmitas.* Idem Tom. iii. lib. xiv. de Trinit. cap. xiv eleganter peccatum primum comparat febri; concupiscentiam languori ex febre provenienti: peccatum item assimilat telo; concupiscentiam autem vulneri, quod telum fecit. *Quemadmodum*, inquit, *aliud est carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta est, revalescere: itemque aliud est infixum telum de corpore demere; aliud, vulnus, quod eo factum est, secundâ curatione sanare: ita prima curatio est, caussam removere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum; secunda ipsum sanare languorem, quod fit paullatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. Quæ duo demonstrantur in psalmo, ubi legitur: Qui propitius fit omnibus iniquitatibus tuis. quod fit in baptismo. Deinde sequitur, Qui sanat omnes languores tuos. quod fit quotidianis accessibus, cùm hæc imago renovatur.* Idem illud *vitium* vocat lib. ii. in Iulianum, ubi ait: *Iamne discernis, jamne perspicis, jamne respicis, & in baptismate fieri omnium remissionem peccatorum, & cum baptizatis quasi civile bellum interiorum remanere vitiorum? non enim talia sunt vitia, quæ jam peccata dicenda sint, si ad illicita opera spiritum concupiscentia non trahat, pariatque peccatum. passiones sunt, vitia sunt; frenanda, cohibenda, sananda sunt; sed, dum curantur, infesta sunt.*

Sed

Sed quid multis opus? Etiam magnus Ioannes Calvinus, quanquam hac parte ab Augustino dissentit; tamen eum fuisse illius sententiæ, disertis verbis agnoscit. Sic enim scribit lib. III. Instit. cap. III. §. X. *Neque opus est multum investigando laborare, quid hîc veteres sentiant, quando unus Augustinus sufficere ad id potest, qui fideliter, magnaque diligentia omnium sententias collegit. Ex illo igitur sumant lectores, si quid de sensu antiquitatis certum volunt. Porrò inter illum & nos hoc discrimen est, quòd ipse quidem concupiscentiæ morbum peccatum vocare non audeat, sed ad illum designandum infirmitatis nomine contentus, tum demum fieri peccatum docet, ubi vel opus, vel consensus accedit. Nos autem illud ipsum pro peccato habemus, quod aliquâ omnino cupiditate homo titillatur.*

Adversus hæc objici solet, tum quòd Augustinus concupiscentiam etiam vocet peccatum: tum quòd eam dicat repugnare legi divinæ: quòd item fateatur Deum illam odisse: ac denique quòd doceat reatum adferre mortis æternæ: quæ tria non nisi in peccato propriè dicto locum habere videntur. Peccatum quidem vocat, cùm alibi, tum lib. V. in Iulianum cap. III. *Concupiscentia carnis, adversus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis; & pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis; & caussa peccati est, defectione consentientis, vel contagione nascentis.* Et lib. I. contra duas Pelagianorum epistolas, cap. XIII. ait concupiscentiam vocari peccatum, non tantùm quia ex peccato facta est, & quia peccatum facit: *sed etiam quia peccandi delectatione movetur, etsi ei, vincente delectatione justitiæ non consentiatur.* Concupiscentiam repugnare legi Dei, ait Augustinus lib. II contra Iulianum, ubi dicit: *Lex repugnans legi mentis, quæ in tanti quoque Apostoli membris erat, remittitur in baptismate, non finitur.* Et tractat. XLI. in Iohannem vocat concupiscentiam languorem obluctantem saluti nostræ. Deum odisse concupiscentiam agnoscit idem tractatu eodem, cùm de discrimine peccati regnantis & non regnantis agens, ait: *Non ergo Deus quædam peccata damnat, quædam justificat & laudat: nulla laudat, sed odit omnia.* Vbi concupiscentiam vocat peccatum, quod (ut ibidem subjungit Augustinus) *Deus odit, & curando agit, ut consumatur.* Denique peccatum hoc, reatum afferre mortis æternæ, ait variis locis librorum de nuptiis & concupiscentiâ; item eorum, quos adversus Iulianum scripsit: quos locos adducemus, cùm seorsum de reatu dicemus.

Non desunt, qui hinc colligant, Augustinum priorem senten-

tiam retractasse. Sed obstat, quòd iisdem ex libris depromantur, tum ea testimonia, quibus probant aliqui, concupiscentiam Augustino peccatum duntaxat esse μετωνυμικῶς; tum illa, quibus alii propriè esse peccatum adstruere conantur. Nonnulli itaque Augustinum inconstantiæ insimulare malunt. Sed cui verisimile fiat, tantum virum, non semel iterumquè, sed sæpius; non diversis, sed iisdem in libris; non obscurè, vel per consequentiam; sed clarè ac directè repugnantia docere? Quamobrem iis potius accedimus, quibus videtur, loca hæc optimè inter se conciliari posse. Sanè quod concupiscentiam nunc propriè peccatum ait, nunc negat: id nihil mirum, cùm peccati vox non eodem semper modo accipiatur. Nam quemadmodum injustitia nunc actum notat injustum, atque ita opponitur justæ actioni; & pressè peccatum dicitur: nunc habitum significat, ac virtuti opponitur, pressèque magis vitium appellatur: similiter peccatum nunc actum significat; unde vocamus peccatum actuale, quod strictè peccatum dicitur: nunc habitum, de quo actus ille originem ducit: unde vocatur peccatum originale: quod laxâ notione peccati nomen obtinet. Cùm igitur concupiscentiam ait caussam & effectum quidem peccati, non verò peccatum esse: strictè hanc vocem accipit pro malo morali voluntario. Quomodo Basilius ait homiliâ, Quod Deus non est autor malorum *: Ἀρχὴ καὶ ῥίζα τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον. *Principium ac radix peccati est quiddam, quod in nostra sit potestate, ipsumque liberum arbitrium.* Cùm verò ait, non tantùm caussam & effectum esse peccati, sed ipsum etiam peccatum esse; laxè eâ voce utitur, pro quolibet malo morali, etiam involuntario; quale est vitium sive innatum, sive crebris actibus vitiosis acquisitum. Nempe non tantùm in peccato actuali est privatio boni, quod inesse debebat; sed etiam in peccato originali, quod est carentia justitiæ originalis debitæ inesse: ut Anselmo definitur. Itaque etsi strictè illud solùm peccatum sit, quod à voluntate hominis dependet; cujusmodi est actio moraliter mala: tamen laxè peccatum dicitur omnis imperfectio moralis: sive ea sit in naturâ, quà homo non habet quod habere debebat: sive in actione, quà homo non agit quod agere debebat. Quòd verò Augustinus laxâ hac appellatione uti voluit, id non eo factum, quia aliter atque aliter peccati voce utendo glaucoma ob oculos objicere voluit lectori: sed quia ex eo, quòd dixerat, concupiscentiam ab Apostolo μετωνυμικῶς peccatum vocari, Iulianus & cæteri Pelagiani colligebant, eam esse

* Pag. 161.

esse rem bonam. Quare necesse habuit Augustinus dicere, etiam peccandi pronitatem esse malam: nec sic à se peccati effectum dici, uti mors, quæ malum morale non est; neque sic caussam peccati à se nuncupari, ut homo, sive cordis humani substantia, quæ secundùm se bona est; sed ea ratione, quâ vitium morale, strictè loquendo, non est peccatum, quod tamen ipsum laxè sit peccatum: quatenus nempe peccati vox notat omnem alicujus boni moralis privationem, quod inesse debebat, sive privatio illud sit vitium morale, sive actus è vitio fluens.

Nec strictè peccatum dici existimandum, quia legi repugnet divinæ. Nam lex consideratur vel ut naturalis, vel ut moralis. Vt naturalis, requirit in homine ordinem ac rectitudinem eam, in quâ creatus fuit. Verùm deordinatio, sive aberratio ab hac rectitudine, Augustino strictè peccatum non est, sed vitium ac defectus naturæ. Vt autem lex Dei est moralis, præcipit actus, qui ab humanâ pendent voluntate. Atque hoc respectu, quicquid à lege aberrat, Augustino strictè peccatum dicitur. Sed hoc respectu concupiscentia vitium quidem morale dici potest, quia habitualis est pronitas ad peccandum: verùm strictè peccatum non est, quia voluntarium non est. Præterea ὁμωνυμία est in voce repugnandi. Tribus enim modis aliquid repugnat cum lege Dei, efficienter, materialiter, formaliter. Homo vel cor hominis, sive intellectus & voluntas ac concupiscentia, considerata ut sunt naturalis potentia, repugnant cum lege tanquam caussa efficiens peccati: unde & homo, vel potentia illa animalis, dicitur peccans. Ita concupiscentia Apostolo cap. ad Rom. VII. dicitur peccatum peccans: & ibidem similiter ait, *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me legi peccati, quæ est in membris meis.* Actio autem hominis lege prohibita est caussa materialis peccati, quia illi inhæret vitiositas, ob quam actio prohibetur. Formaliter verò peccatum est ipsa, ut Iohannes vocat, ἀνομία. quâ voce significatur, non quicquid cum lege pugnat, (nam & diabolus & homo cum lege pugnat) sed ipsa cum lege repugnantia, sive ipsa à lege deviatio. Quæ accidens est actui suo modo inhærens: nempe accidens non positivum, sed privativum. Est enim carentia rectitudinis, sive privatio conformitatis à regulâ.

Ex his liquet, quòd Augustinus ait, concupiscentiam Deo repugnare, & reluctari saluti nostræ: inde colligi non posse, strictè esse

peccatum: quia nempe, ex Augustini sententiâ, non repugnat Deo formaliter, sed efficienter.

Nihilo magis illud inde consequitur, quia dicat, Deum hoc vitium odisse, & paullatim in regenitis sanare. Nam nos quoque non tantum actus vitiosos, sed etiam vitia ipsa odisse debemus: quæ tamen peccata non sunt, sed ad peccandum alliciunt ac trahunt. Medicus quoque non tantum febres odit, deque corpore humano fugat, sed etiam languoribus ex febri ortis medicinam adferre studet.

Nec idem ex eo colligi potest, quod dicat, concupiscentiâ hominem reddi mortis reum. Nam loquitur Augustinus non de reatu concupiscentiæ proprio, sed annexo: hoc est, non eo quem meretur, qua inclinationem significat ad peccandum: sed qua conjunctam habet imputationem peccati primi: quod propriè hominem reum facit utriusque mortis. Nec ignoro multos viros eruditos aliud sentire. Sed nobis, antiquitatis sententiam ruspantibus, longè aliter veteres sensisse videntur. Antiquitatis enim hæc sententia fuit, reatum (qui relatio est, eoque suum habet fundamentum) semper fundari in aliquo, quod in hominis fuerit potestate. Quomodo, ut suprà etiam dicebamus, Basilius * ait, principium ac radicem peccati esse τὸ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον: *quod in nostra sit potestate, ipsumque liberum arbitrium.* Eademque omnium sententia est. Atqui, etsi in hominis potestate fuit, ne laberetur; non tamen in ejus potestate erat, ut labens gratiam retineret; sed amissio gratiæ, & ἀταξία virium animæ necessariò ex primo peccato profluxit. Multa pro hac sententiâ advocari possunt ex ipso Augustino. Nam lib. I. Retract. cap. XV. ait, homines nasci implicatos reatu Adæ, eoque pœnæ obnoxios: ac paullo pòst addit, hanc pœnam esse concupiscentiam: unde liquet, reatum hominis nondum regeniti propriè non provenire ratione concupiscentiæ, sed peccati primi, unde oritur concupiscentia, quæ primi peccati reatum sibi habet annexum. Idem lib. XIV. de Trinit. cap. XVII. dicit in baptismo remitti omnia peccata, sed concupiscentiam non extingui, quia aliud est caussam removere languoris; aliud ipsum removere languorem. Atqui si in baptismo removetur caussa languoris; sanè cùm caussa hæc sit reatus propter primum peccatum, consequitur, reatum hominis irregeniti provenire ex primo peccato; non ex concupiscentiâ; quæ primi peccati pœna est: ut locus, cujus proximè meminimus, clare docet, & idem Augustinus fatetur lib. V. in Iulianum cap. III. *Concupiscentia*, inquit, *pœna peccati*

* *Orat. Quod Deus non sit auctor peccati, pag. 163.*

cati est, quia reddita est meritis inobedientis. Etiam lib. VI. in Iulianum cap. V. ait, in baptismo tolli reatum omnium malorum, non omnia mala: relinqui enim corporis corruptionem, mentis ignorantiam, ac universam concupiscentiam. At corruptio corporis non gignit reatum, sed est à reatu. Similiter igitur concupiscentia non propriè reatum facit, sed à reatu procedit.

Sed obducunt nonnulli loca aliquot ex libris Augustini de nuptiis & concupiscentiâ: item iis, quos adversus Iulianum scripsit. Nam priorum lib. I. cap. XXIII ait: *Hac concupiscentia, quæ solo sacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione trajicit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione solvantur.* Et cap. XXVI. *Sicut adulterium actu transit, remanet reatu, ita concupiscentia transit reatu, & remanet actu.* Et cap. XXXII. *Hæc itaque remissio peccatorum quamdiu non fit in prole, sic ibi est lex ista peccati, ut etiam in peccatum imputetur, id est, ut etiam reatus ejus cum illo sit, qui eam teneat æterni supplicii debitorem.* Idem lib. II contra Iulianum, ante medium: *Non tamen ideo malum hoc nihil nocuisset, etiamsi priusquàm in illo apparere cœpisset, parvulus ex hac vitâ exisset; quia reatus ejusdem mali, non quo reum malum est, sed quo reum facit in quo est, sicut generatione contrahitur, ita nisi generatione non solvitur.* Et eodem libro, circa medium epilogi: *Quamvis jam non eodem modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quod reatu sit primi hominis factum.* Et lib. VI. cap. V. *Tale porrò ac tam magnum malum, quia inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in ultimam mortem, nisi & ejus vinculum in illâ, quæ fit in baptismo, remissione peccatorum omnium solveretur?* Et cap. VI. *Nos eam* (concupiscentiam) *malam dicimus, & manere tamen in baptizatis, quamvis reatus ejus, non quo ipsa rea erat, (neque enim aliqua persona est) sed quo reum originaliter faciebat, fuerit remissus atque vacuatus.* Et cap. VIII. *Neque enim nulla est iniquitas, si in uno homine vel superiora inferioribus turpiter serviant, vel inferiora superioribus contumaciter rebellentur, etiamsi vincere non sinantur.*

Ex hujuscemodi locis multi inconstantiæ arguunt Augustinum: quippe qui nunc hominem per concupiscentiam reum fieri scribat, nunc verò reatum, non concupiscentiæ, sed tantùm primi lapsus, vel actualium peccatorum, quæ ipsi committimus, effectum esse velit. Sed nulla profectò, judicio nostro, in Augustini verbis pugna est: interdum enim propriè loquitur, ac reatum respicit, quem concupiscentia gignit secundùm se ipsam: interdum rationem habet reatus, quem habet aliunde, sive à caussa, quæ est peccati primi

imputatio, sive ab effectu, qui sunt actualia nostra peccata. Ratione sui, reatum nullum tribuit concupiscentiæ: utqui propriè competat actioni voluntariæ. Ita reus quis dicitur adulterii aut furti, quæ non committere in hominis fuit potestate. Sed nequaquam aliquis dicitur reus propter habitum, quem crebris actionibus malis acquisivit. Ratione verò vel caussæ, vel effectus omnino concupiscentia hominem mortis reum facit. Reatum ratione caussæ appello eum, quem sibi concupiscentia annexum habet ex causſâ sui: quæ, uti diximus, est imputatio primi lapsus. Hæc enim omnes homines reatu involvit: unde Apostolus ad Rom. v. dicit, unius delicto reatum venisse in mundum. Concupiscentia verò nunquam est absque reatu isto, nisi, quod in baptismo fit, gratiosè remittatur. Hoc igitur respectu, ipsi concupiscentiæ reatum tribuere non dubitat Augustinus. Improprie autem id fieri, quis non videt? Sane in Italia olim, qui pollices sibi præcidissent, ne militarent; (quos jlocaliter *murcos* vocatos, ex quinctodecimo Ammiani discimus: ac *murcinarios* quoque dictos, videmur nobis ex vett. glossis colligere posse) hi rei quidem erant abscissi pollicis; at non quasi peccatum sit pollice carere, sed quia peccatum sit, ne milites, pollicem præcidere. Hoc igitur est, quod reatum gignebat; non quod pollice essent abscisso. Quod si forte reatus adscribatur huic pollicis defectui, non fit ratione defectus, sed actus, qui defectum genuit. Similis hîc ratio videtur. Nam concupiscentiæ reatus adscribitur, non quasi secundùm se reatum mereatur, sed quia originem ducit ex eo, quod reatum gignit; absque quo, citra remissionem, concupiscentia esse non potest. Possumus quoque alio idem argumento comprobare. Habitus vitiosi, uti propensum esse ad furta vel adulteria, proprie ac secundùm se non reddunt hominem reum coram principe aut magistratu; quanquam vitia hæc omnibus bonis sint exosa: sed proprie actus vitiosi, quibus habitum quis acquisivit, reatum homini adferunt. Similiter igitur non eo quis reatum habet, quia concupiscentiam habet; sed quia illud habet quod concupiscentiam gignit. Nec obstat, quòd infantibus in baptismo reatus concupiscentiæ dicitur remitti. Nam παχυλῶς sic loquuntur veteres, quia concupiscentia ex reatu est, nec citra gratiam à reatu potest separari. Nec tantùm ratione caussæ, sed etiam ratione effectus, concupiscentiæ tribui reatus potest. Siquidem concupiscentia gignit peccata actualia, quibus quis reatus se vinculo ar-

ctius

ctius constringit, etsi primi delicti reatus in baptismo sit remissus, novum sibi reatum inducit. Quare in adultis, hoc quoque respectu, rectè concupiscentiæ reatus dicitur; quatenus nempe operatur ea, quæ reatum homini afferant.

Vt intelligatur, num peccatum originale ὁμωνύμως dicatur peccatum, quâ ratione homo pictus dicitur homo, an συνωνύμως, ut nempe peccatum originale & actuale sint duæ peccati species ἀντιδιῃρημέναι: ante omnia videndum est, in quo vera peccati ratio consistat. Id verò discimus ex 1 Ioh. III, 4. ubi dicitur, peccatum esse ἀνομίαν. Quo significatur, id esse deflexionem sive aberrationem à lege æternâ, quæ est voluntas Dei in verbo nobis revelata. Idem vult Augustinus ad Simpl. lib. 1. q. 2. ubi *peccatum* definitur, *hominis inordinatio & perversitas, id est, à præstantiore conditore aversio, & ad condita inferiora conversio.* Atque hinc vulgo dicitur peccatum in duobus consistere, in eo quòd homo se avertit à Deo, qui summum est & incommutabile bonum, & eo quòd indebite se convertit ad creaturas: quamquam hoc cùm fit, etiam à Deo se homo avertit, non quasi habeat intentionem ejus rei actualem, sed virtualem, quia ex peccato quâcumque de caussâ suscepto consequitur aversio à Deo, & offensio ejus, ut ut homo id sibi non proponat. Nunc autem ex Adami peccato, postquam actus iste transiit, relictus est in eo effectus habitualis à Deo aversionis, & inordinatæ conversionis ad res creatas: qui etsi personalis fuit, quatenus in Adamo hæsit, tamen factus est naturalis, quatenus ad posteros ejus cum naturâ transiit.

Dicet fortasse aliquis, neutiquam satis agnosci gravitatem peccati originalis, nisi fateamur, hominem etiam per concupiscentiam novum acquirere reatum: atque ita (quemadmodum loquuntur aliqui) bis hominem reum fieri per hoc peccatum. Sed profectò qui negant, concupiscentiam secundùm se reatum adferre: non hoc agunt, ut ejus imminuant fœditatem: sed existimant, malitiam ejus δυνάμει includi in peccato primo, eoque hominem peccando in Adamo non eo tantùm mortis reum fieri, quia simpliciter egerit rem à Deo prohibitam, ut secundùm se consideratur; verùm etiam, quia actum ejusmodi commiserit, qui simul alteram calamitatem importet. Exemplo hoc illustremus. Esto quispiam, qui, hoste aureos pollicente montes, perfidè ei vendat commissum sibi castellum, à quo salus omnis oppidi propinqui pendeat. Peccarit ille perfidiâ suâ, licet nihil inde detrimenti vicinum oppidum capere possit. Quanto

autem

autem gravior illius culpa erit, si ex castelli amissione necessariò malum alterum consequatur! Et quis dubitet, quin hacpropter gravius sit plectendus? Non tamen iccirco κυρίως loquendo, geminum illius delictum est, sed simplex: quia amissio quidem oppidi perfidiæ illius tribui debet; verùm quicquid hic culpæ est, hoc in priori actu præcessit, qui simul caussa fuit damni consecuti. Sane si proditor iste exquisitissimis tormentis subjiciatur, populari quidem sermonis genere dici solet, duplo nomine pœnas luere, quia & castellum & oppidum vicinum perditum iverit: sed tamen, si curate loquendum, dici potius debeat, uno hoc nomine torqueri, quòd vendiderit castellum, quæ res & in se mala erat, & damnum secum alterum trahebat. Quocirca sic statuendum videtur, reatum tribui concupiscentiæ non secundùm se, sed ratione peccati primi, quod concupiscentiam genuit, & illius, quod concupiscentiam parit. Quod si est, neutiquam ex eo, quòd ab Augustino concupiscentiæ tribuitur reatus, consequitur ex ejus sententiâ, concupiscentiam esse peccatum strictè dictum.

Vt igitur vestigia mea legam, sic concludo: Peccatum originale esse peccatum propriè & presse dictum, si per illud intelligatur peccatum primum, quod imputatione est nostrum: vel saltem unà cum naturæ hoc vitio primum peccatum, ut caussam cum effectu, comprehendamus. Sin solum naturæ vitium, sive carentiam originalis justitiæ, & inde fluentem aversionem à Deo, atque hinc emanantem conversionem inordinatam ad res caducas intelligamus: tum propriè quidem, sed laxè peccatum fore, quia est vitium animæ cum lege creationis pugnans, saluti nostræ obluctans, & ex naturâ suâ connexum habens reatum mortis æternæ. Attamen peccatum presse dictum non esse, quia secundùm se voluntarium non est.

THESIS III.

Etiam ab aliquibus disputatur, utrùm ipsa mater Domini in peccato originali fuerit concepta. De quo inter monachos ordinis Prædicatorum, & Minorum seu Franciscanorum, gravis & diutina concertatio fuit. Sed primis quatuor, & ultra seculis, etsi inter Patres invenirentur, qui docentibus aliis, Mariam etiam actualibus delictis obnoxiam fuisse, assensum suum accommodare non auderent: tamen in originali peccato eam & con-

conceptam & natam esse credebant, quicunque crederent peccatum originale. Paullatim verò inter hæc distingui cœpit, ut in peccato quidem concepta, sed ante nativitatem ab eo mundata putaretur. Bernardi primùm ætate immaculata etiam conceptio defensa, & festum in ejus honorem, sed privatâ autoritate, celebrâtum fuit. Postea sententia hæc in Scholas invecta est à Ioanne Scoto. Eam denique comprobavit concilium Basileense: quod nisi Eugenius (in cujus depositionem concilium illud consenserat) improbasset, jam pro fidei dogmate in Romanâ Ecclesiâ haberetur. Sed Sixtus IV (cujus sententiam etiam amplexum fuit concilium Tridentinum) festum quidem conceptionis Mariæ coli præcepit, dogma verò immaculatæ conceptionis inter ea retulit quæ piè crederentur, nec cum hæresios notâ negarentur, quia neutrum esset ab Romanâ Ecclesiâ decisum.

ANtiquior opinio est eorum, qui Mariam sine originali peccato natam, quàm qui sine eo conceptam arbitrantur: quemadmodum & festum Nativitatis prius fuit quàm Conceptionis. Prius festum quando cœperit, obscurius est. Bellarminus jam Gregorii Magni ætate obtinuisse colligit ex Antiphonario ejus: quod ejus meminit *. Sed multa posteriorum temporum festa ei esse suis locis à junioribus inserta, & res clamat; & Pamelius in Liturgicis agnoscit. Præterea citat Bellarminus librum Hildephonsi Toletani de virginitate & parturitione Mariæ. Is autem vixit annis post Gregorium Magnum sexaginta. Ejus verba etiam adducit Coccius in Thesauro suo. Sed ne is quidem putavit, Mariam sine originali peccato natam esse. Quod ut pareat omnibus, locum totum adscribam, eumque mendis aliquot & insigni glossemate liberabo. Vulgo quidem sic legitur, tam in eâ edit. quam Fenardentius edidit, quàm in bibliothecâ Patrum †: *Beata Maria licet ipsa de carne peccati sit nata & procreata,* IPSAQVE *quamvis* CARO PECCATI *fuerit: non tunc jam ex præveniente Spiritus sancti gratiâ ab angelo præ omnibus mulieribus benedicta vocatur, Spiritus S. superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Pro *non tunc* lego, *non minùs tunc.* Quia sententia est, etsi Mariæ caro esset originali peccato inquinata, nihilominus benedictam ab angelo

* P. 145. edit. Col. quam Pamelius edidit.

† Col. 681. T. 9. bibl. Pp. ed. 2.

vocari, non quidem ratione originis, cùm & ipsa fuerit caro peccati, sed ratione spiritus supervenientis, ex quo conceptura esset Salvatorem. Sequitur deinde: *Alioquin si non eodem Spiritu sanctificata est & emundata, quomodo ejus caro, non caro peccati fuit?* Lego, *quomodo Christi caro.* Nec enim Mariæ carnem (quam peccati carnem esse jam fassus erat hic scriptor) sed Christi carnem peccati carnem futuram dicit, nisi Spiritus S. in Christi conceptione carnem virginis sanctificasset & emundasset. Itaque continuò subjungit: *Etsi caro ejus* (Christi) *de massâ primæ prævaricationis venit, quomodo Christus verbum caro sine peccato fuit, qui de carne peccati carnem assumsit? Nisi quia verbum, quod caro factum est, eam primum obumbravit, in quam Spiritus S. supervenit, & virtus altissimi totam eam possedit? Propterea verè caro ejus jam non caro peccati fuit, in quâ Deus totum infudit, & verbum, quod caro factum est, sine peccato ad nos venit. Qui jure non solùm legem naturæ invitiatæ nascendo non tenuit, verè nec legem originis, quam haberent feminæ, si mandatum servasset omnium Eva in paradiso.* Vbi lego, *verùm nec legem.* Non solùm, inquit, natus est sine peccato, sed etiam partus ejus sine dolore fuit: quippe qui ut clauso utero est conceptus, ita clauso utero est natus. Hoc enim antè docuerat scriptor iste, qui etiam Virginitatem Mariæ negari ab illis ait, quotquot eam, ut reliquæ mulieres, peperisse arbitrantur. Post ista continuo sequuntur ea, quæ prioribus è diametro adversantur, eoque à junioribus adjecta esse pro certo habemus: *Aliàs autem quomodo, Spiritu S. eam replente, non sine peccato originali fuit, cujus etiam nativitas gloriosa catholicâ in omni Ecclesiâ Christi ab omnibus felix & beata prædicatur? Enimvero si non beata esset & gloriosa, nequaquam tam festiva celebraretur ubique ab universis. Sed quia tam solemniter colitur, constat ex authoritate Ecclesiæ, quòd nullis quando nata est subjacuit delictis, nec contraxit in utero sanctificata originale peccatum. Vnde etsi Ieremiæ dies, atque Iob, maledicta pronunciatur, dies inquam nativitatis eorum, tamen dies, quando inchoata est felix Mariæ nativitas, beata pronunciatur, & colitur religiosè satis. Quodsi in peccato esset, jure maledicta diceretur, & gemebunda potius quàm benedicta, quando nunciatum est patri ejus, quòd nata esset in seculo. nunc autem quia universam benedictione suâ illustrat Ecclesiam, non immeritò sanctificata in Spiritu sancto colitur veneranda. Nullius igitur nativitas celebratur in mundo, nisi Christi, & ejus, atque beati Ioannis. Ioannes autem quia & ipse in utero sanctificatus legitur: sic & beata virgo Maria, nisi in utero matris sanctificata esset, minimè ejus nativitas colenda esset. Nunc autem, quia ex authoritate*

ritate totius Ecclesiæ veneratur, constat, eam ab omni originali peccato immunem fuisse, per quam non solùm maledictio matris Evæ soluta est, verumetiam & benedictio omnibus condonatur. Quodsi præclara sacratissimæ Virginis nativitas universaliter tam sancta, & tam gloriosa jure colitur & veneratur, quanto magis ipsa, quando ab angelo jam gratiâ plena officiosissimè salutatur? Nam cùm dicit ei, Ave, cælestis venerationis obsequium exhibet. cum autem dicit, Gratiâ plena, de integro jam exclusam ostendit, & restitutam gratiam declarat. Cùm dicit; Benedicta tu, fructum benedictionis demonstrat. Hæc omnia è diametro adversantur menti Hildephonsi. qui Mariam carnem peccati habere, hoc est in peccato originali conceptam & natam esse dixerat, sed Christum in eo conceptum vel natum negarat. atque ejus privilegii hanc attulerat caussam, quòd Spiritus Sanctus, juxta nuncium Angelicum, inumbrarit Mariam, atque ita carnem, ex quâ Christus conceptus fuit, sanctificârit & mundarit: absque quo esset, etiam Christi carnem fore peccati carnem testabatur. Nempe hæc opinio cùm posterioribus seculis displiceret, fuit aliquis, qui adversus eam disputaret, & istius scriptoris sententiam eo refellere conaretur, quia Nativitas Mariæ suis temporibus celebraretur: quod argumentum ad nauseam inculcat dictione istiusmodi, quæ ab illâ veri scriptoris non parum recedat. Istius igitur censura prius ad oram adscripta postea in textum irrepsit. Hoc enim credere malo, quàm ut ista inseruerit Fenardentius, qui, arbitror, si fucum nobis facere voluisset, ingeniosius hoc fecisset. Nunc aperta in eo scriptore est ἀνλαλογία, & dictio planè dissimilis. Satis igitur liquet, Hildephonsum credidisse, Mariam natam esse in originali peccato: de Festo verò Nativitatis ex verbis allatis probari nihil posse. Sed illius Petri Damiani Ravennatis monachi, cujus antea meminimus, tres in festum hoc sermones exstant apud Aloysium & ex eo apud Surium T. v historiæ sanctorum. Quare ejus ætate, hoc est anno LX post millesimum Nativitatis, festum illud celebratum fuisse negari non potest. At Conceptionis festum eo recentius est. Tritthemius tamen scripsit, jam ante annos nongentos in Hispaniis celebrari solere. Verba Tritthemii sunt: *Cùm beatissimus ille Præsul Hildephonsus librum de Virginitate purissimæ Dei genitricis Mariæ ad finem usque complesset, cui omni studio, quo poterat, semper devotissimè servire solebat: apparuit ei Domina mundi sacratissima, ipsum librum habens in manibus, & gratias agens illi pro tali servitio: quod sibi gratissimum esse adfirmabat. Ille verò cupiens eam altius honorare, constituit, ut celebraretur solemnitas ejus*

 sin-

singulis annis, octavâ die ante natalem Domini: quæ solennitas jam obtinuit, ut per universam fidelium Ecclesiam in honorem purissimæ Conceptionis ejus celebretur VI *Id. Decemb. Unde rursum ei B. Dei genitrix apparens, vestimentum sacerdotale, quod nos albam vocamus, & cathedram illi attulit: de quibus multa miranda & gloriosa narrantur.* Sed Tritthemio (qui hujus narrationis idoneos laudare debuerat autores) eo minùs fidei habemus; quia is ne ætatem quidem Hildephonsi cognitam habuit; ut quem inter Arnobium & Lactantium collocet medium; spisso sanè errore. Et quid multis opus? quando Bernardi verbis inferius planum fiet, hujus demum ætate, hoc est post annum millesimum centesimum irrepsisse opinionem de immaculatâ conceptione Mariæ, festumque ejus nominis, sed privatâ duntaxat autoritate, coli cœpisse. Huic se opinioni & festo novo opposuit Bernardus, qui eam sine originali culpâ natam, at non conceptam arbitrabatur. Sententiam Bernardi secutus etiam fuit Petrus Lombardus[a] circa annum CIↃ CL. Lombardum proximo sesquiseculo defenderunt Scholastici, uti alios inter Thomas Aquinas & S. Bonaventura[b], circa annum CIↃ CCLX. Primus verò è doctoribus, vel inter primos, ut verissimè testatur Cajetanus[c], opinionem de immaculatâ Mariæ conceptione in Scholas introduxit Scotus[d]; sed timidè: quod accidit circa annum CIↃ CCC. Scotum defendêre Petrus Aureolus & Scoti discipulus Franciscus Maironis, item, qui anno vixit CIↃ CCC L, Thomas de Argentina. Magnam mox huic opinioni autoritatem revelationibus suis conciliavit S. Brigitta[e] circa annum CIↃ CCC LX. Tandem ita invaluit, ut eam determinaret, & (ut loquuntur) sub plumbo publicaret concilium Basileense, quod anno contigit CIↃ CCCCXXXIX. Ejus hæc verba sess. XXXVI: *Nos diligenter inspectis auctoritatibus & rationibus, aliisque plurimis super hac re visis, & maturâ consideratione pensatis, doctrinam illam differentem, gloriosam virginem Dei genitricem Mariam, præveniente & operante divini numinis gratiâ singulari, nunquam actualiter subjacuisse originali peccato, sed immunem semper fuisse ab omni originali & actuali culpâ, sanctamque & immaculatam, tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi, & sacræ scripturæ, ab omnibus catholicis approbandam fore definimus & declaramus, nullique de cætero, decreto licitum esse in contrarium prædicare & docere.*

[a] Lib. 3. Sent. dist. 3.
[b] In 3. dist. 3.
[c] Lib. de conceptione B. virginis, cap. 5.
[d] In 3. dist. 3. 4. 5.
[e] Lib. V. Revelat. cap. ult. & lib. VI, cap. 49.

At post hoc concilium multo etiam hæc sententia pervulgatior fuit. Unde Petrus Apollonius Collatius (qui anno MCCCCLXXX, hoc

est,

est, quadraginta post id concilium annis vixit) in Fastis de nativitate gloriosæ virginis sic cecinit:

Salve virgo parens, labes quam nulla vetusti
Per tot ducta gradus criminis implicuit.
Quippe hominum rerumque sator, tam longa retexens
Fata, tibi numeros sustulit antè suos.
Te, dum conciperis, culpæ quicunque negarit
Immunem, brutis nil sapit ille magis:
Huic aut vipereo mens est infecta veneno,
Aut illam teter spiritus exagitat.

Talium judiciorum, apud ejus & proximi ævi scriptores, numerum inire sit perdifficile. Cur verò hi omnes sic senserint, ostendit Richardus de S. Victore (qui anno vixit MCXL.) de Emmanuele lib. II. cap. XXVI. *Nisi Maria*, inquit, *ab omni vitiorum contagione penitus purgata fuisset; Deum Dei filium generare non posset. Vt enim virgo conciperet, virgo pareret, summâ sanctitate, summâ puritate opus habebat.* Et Hieronymus Vida, hymno magnæ matri virgini:

Sola malo exorta es, veterique impervia noxæ,
Seu tua te genitrix intactam & prorsus avitæ
Secretam maculæ gravidâ concepit in alvo,
Seu simul atque utero concreta es, cœlicolûm Rex
Communem exemit labem, puramque reliquit;
Ne tuus exoriens purâ dilapsus ab æthrâ
Parte olim fœtus foret insincerus ab ulla,
Nec priscam traheret materno à sanguine labem.

Alias etiam caussas adfert Baptista Mantuanus lib. I. Parthenices. Vbi cùm duplicem commemorâsset sententiam; unam eorum, qui sine originali peccato Mariam negant conceptam; alteram illorum, qui adversam sententiam tuentur; hæc de priori subjungit:

Sed prior, ut nobis æquum sentire videtur,
Dignior est, & grata magis nato atque parenti.
Nam legi assurgens Mariæ decus addit, opusque
Maternâ dignum attribuit pietate Tonanti.
Adde quòd & multis fert adjumenta, fidemque
Roborat infirmam: nam nec venisse sub alvum
Sorde laborantem tali sublimia cœli
Numina, nonnulli ingenio præstante putarunt.

 Relli-

Religio major, pietas animosior istam,
Consummata fides, legumque peritia fecit.

Et sanè his similibusque de caussis aliquando amplexus quoque eandem Lutherus fuit. cujus ista sunt verba in Euangelium de conceptione Mariæ: *Dignum & justum erat, Mariæ personam ab originali peccato præservari, de quâ Christus sumturus erat carnem, quæ omnia peccata superaret.* Et ibidem: *Mariæ conceptio piè creditur sine originali peccato facta esse, ut scilicet in ipsâ animæ infusione, unà etiam ab originali peccato purificata fuerit, divinis dotibus redimita, ad accipiendam sanctam animam, à Deo ipso infusam. Atque ita in primo momento cum vivere inciperet, omnis peccati expers erat.*

Ex his, quæ juniorum fuerit sententia, satis cognosci potest. Recténe autem, an secus sic senserint, non multùm adeò ad præsens facit institutum, quando illi ipsi, qui Mariam sine originali peccato conceptam prædicant, id factum docent singularis gratiæ privilegio, hominemque naturâ à peccato haut nasci immunem confitentur. Interim scire attinet, primorum hoc seculorum judicium fuisse, ab communi illâ lege eorum, qui de semine viri nascentes genitalium sordium conditionem trahunt, nec Mariam excipi debere, cùm nusquam eam sacra excipiat scriptura: ut quæ non ei, quæ de semine viri, sed qui de Spiritu sancto concipitur, hoc tribuat privilegium: quæque Christum tradat ejus fuisse servatorem. unde colligitur, redemtionis eguisse: quæ redemtio non nisi peccatorum esse potest, ut rectè Zosimus agnoscit apud Augustinum epist. CLVII. ad Optatum: *Nullus*, inquit, *nisi qui peccati servus est, liber efficitur, nec redemtus dici potest, nisi qui verè per peccatum fuerit antè captivus, sicut scriptum est, Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.*

Hæc ut magis pareant, adferemus aliquot antiquorum loca, quibus aperte docent, solum Christum à peccato originali fuisse immunem. Orig. sive alius homil. XII. in Levit. *Omnis homo in patre & in matre pollutus est: solus verò Iesus, Dominus meus, in hac generatione mundus ingressus est, in matre non est pollutus.* Et mox: *Sic ergo solus est hic sacerdos magnus, qui neque in patre pollutus sit, neque in matre.* Ambrosius in Iesaiam: *Servatum est igitur, ut ex viro & muliere, id est per illam corporum commixtionem, nemo videatur expers esse delicti: qui autem expers est delicti, expers est etiam hujusmodi conceptionis.* Citat Augustinus lib. IV. ad Bonifacium. Similiter Basilius de Pœnitentiâ *: Ἀνθρώπων οὐδεὶς ἀναμάρτητος. ἑνὶ γὰρ μαρτυρεῖται, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε. *Nemo hominum sine*

* Gr. p. 242. Lat. p. 227.

sine peccato est. Nam uni (Christo) *hoc testimonii datur, quòd peccatum non fecerit.* Item Eusebius Emissenus, qui (ut quidem Cajetanus citat) homil. II. de natali Domini ait: *A peccati originalis nexu * nullus immunis existit, nec ipsa genitrix redemtoris.* Et B. Augustinus Tom. VII. de perfectione justitiæ prope finem: *Quisquis ergo fuisse, vel esse in hac vitâ aliquem hominem, vel aliquos homines putat, excepto uno mediatore Dei & hominum, quibus necessaria non fuerit remissio peccatorum, contrarius est divinæ scripturæ, ubi Apostolus ait: Per unum hominem peccatum intravit in mundum.* Bellarminus lib. IV de amiss. grat. cap. XVI respondet, Mariæ fuisse necessariam remissionem peccatorum, non quæ commiserat, sed quæ fuerat commissura, nisi gratiâ Dei fuisset præventa. Sed quid hoc aliud est, quàm dicere, ei aliquid remissum, à qua nihil mali commissum: remissum ei peccatum, quod ab eâ non peccatum? Similis est ejusdem Augustini locus T. VII. l. V. adversùs Iulianum cap. IX. *Si sine dubio caro Christi non est caro peccati, sed similis carni peccati: quid restat ut intelligamus, NISI eâ exceptâ OMNEM reliquam humanam carnem esse peccati? & hinc apparet, illam concupiscentiam, per quam Christus concipi noluit, fecisse in genere humano propaginem mali: quia Mariæ corpus, quamvis inde venerit, tamen eam non trajecit in corpus, quod non inde concepit. Ceterùm corpus Christi inde dictum esse in similitudine carnis peccati, quia omnis alia hominum caro peccati est, quisquis negat, & carnem Christi ita carni comparat nascentium hominum ceterorum, ut asserat, utramque esse puritatis æqualis, detestandus hæreticus invenitur.* Fulgentius de Fide ad Petrum cap. XXIII: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subjectum, & ob hoc naturâ filium iræ nasci.* Procopius Gazæus in Numeros fol. CCCXXXVII. *Quantumvis sanctum se Deo proponere conetur aliquis, peccati tamen sortem vitare propter imbecillitatem naturæ conjunctam nequit. Has enim primas solus habet Christus, qui dicit, Princeps hujus mundi venit, & in me non quicquam inveniet.* Item Bernardus epist. CLXXIV. ad Canonicos Lugdunenses, quos objurgat, quòd contra Ecclesiæ morem celebrarent festum immaculatæ conceptionis Virginis Mariæ: *Miramur,* inquit, *quòd visum fuerit hoc tempore quibusdam vestrûm, voluisse mutare colorem optimum novam inducendo celebritatem, quam ritus Ecclesiæ nescit, non probat ratio, non commendat antiqua traditio.* Et post aliquam multa dicit, nativitatem quidem Mariæ sanctam esse, quia eam ab utero sanctificarit Deus; at ejus conceptionem nequaquam esse immaculatam:

** In codd. excusis malâ fide, judicio meo, editum est, per se non est immunis. Nam proximè sic Mariam alloquitur: Profundendum pro mundi vitâ sanguinem de corpore tuo accepit: ac de te sumsit, quod etiam pro te solvat. Quæ verba ostendunt, ex mente Emisseni, vel quisquis homilias istas scripsit, (nam Emisseni non esse, nobis certum est) Mariam non fuisse expertem peccati originalis.*

latam: *Si*, inquit, *ante conceptum sui sanctificari minime potuit, quoniam non erat: sed nec in ipso quidem conceptu propter peccatum, quod inerat: restat ut post conceptum in utero jam existens sanctificationem accepisse credatur: quæ, excluso peccato, sanctam fecerit nativitatem, non tamen & conceptionem. Quamobrem etsi quibus vel paucis filiorum hominum datum est cum sanctitate nasci, non tamen & concipi: ut uni sanè servaretur sancti prærogativa conceptus, qui omnes sanctificaret, solusque absque peccato veniens, purgationem faceret peccatorum. Solus itaque Dominus Iesus de Spiritu S. conceptus, quia solus & ante conceptum sanctus. Quo excepto, de cætero universos respexit ex Adamo natos, quòd unus humiliter de semet ipso ac veraciter confitetur: In iniquitatibus, inquiens, conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Paullo pòst addit: *Et ante quidem apud aliquos errorem compereram: sed dissimulabam, parcens devotioni, quæ de simplici corde ex amore Virginis veniebat. Verùm apud sapientes, atque in famosâ nobilique ecclesiâ, & cujus specialiter filius sum, superstitione deprehensâ, nescio an sine gravi offensâ etiam vestri omnium dissimulare potuerim.* Ex quibus clarè cognoscimus, ecclesiam, Bernardi tempore, non credidisse immaculatam Mariæ conceptionem: nec festum conceptionis, sed nativitatis ejus celebrasse. Floruit autem is circa annum MCXXX. At eo paullo antiquior Anselmus Cantuariensis (qui obiit anno MCVI) Mariam non tantùm conceptam, sed etiam in originali peccato natam scribit. Locus est lib. I. Cur Deus homo cap. XVIII: *Natura tota, quæ erat in parentibus primis, tota in illis victa est ut peccaret, excepto illo solo homine, quem Deus, sicut sine viri semine de Virgine facere scivit, sic à peccato Adæ secernere voluit.* Idem lib. II. cur Deus sit homo cap. XVI: *De massâ peccatrice & humano genere, quod totum infectum erat peccato, hominem sine peccato, quasi azymum de fermentato, Deus assumpsit. Nam licet ipsa hominis ejusdem conceptio sit munda, & absque carnalis delectationis peccato; virgo tamen ipsa, unde assumtus est, est in iniquitatibus concepta, & in peccatis concepit eam mater ejus, & cum originali peccato* NATA *est, quia & ipsa in Adamo peccavit, in quo omnes peccaverunt.* Bellarminus lib. IV. de amiss. grat. cap. XVI. respondet, duplicem esse hominis conceptionem; duplicem item nativitatem. Primam conceptionem esse, cùm primùm fœtus in utero matris existere incipit, quamvis informis, atque animæ expers. Alteram esse, cùm anima corpori inspiratur. Anselmum autem (uti & Bernardum) loqui censet de conceptione primâ, sive de conceptione seminis; non de conceptione secundâ, sive de animatione. Ex his autem colligit, quatenus

tenus B. virgo in lumbis Adæ fuit, ac semine prognata est immundo, conceptionem ejus fuisse similem conceptioni aliorum: at fuisse dissimilem, quatenus anima ejus in primo instanti creationis & infusionis in corpus à peccato originali gratiosè fuit liberata. Itidem duplicem facit nativitatem, primam & secundam: primam fieri ait in utero, alteram ex utero. Anselmum dicit loqui de primâ nativitate: h. e. de fœtus formatione. Sed hæc, ut nobis quidem videtur, sunt humani ingenii commenta, meraque κρησφύγετα. Nec enim aliter conceptionis & nativitatis vocabula usurpat Anselmus; quàm uti existimavit propehta David, cùm se in peccatis conceptum ac natum esse ait. Quippe illo ipso prophetæ testimonio probat ibidem Anselmus, Mariam quoque in peccatis conceptam natamque. Objiciunt locum è comment. in cap. v. posterioris ad Corinth. ubi ait, *Omnes mortui sunt in peccatis, nemine prorsus excepto, demtâ matre Dei* *, *sive originalibus, sive etiam voluntate additis.* Sed si commentarii isti in epistolas Paulinas Anselmi essent; meminisset eorum Edinerus Anselmi convictor, qui ejus vitam scripsit, ac etiam minuta quæque illius opuscula recenset. In veteribus libris (quos secuta est editio Parisiensis anni MDXLIV.) tribuuntur Herveo Natali, Britoni: qui integris duobus seculis post Anselmum vixit, puta circa annum MCCCXX.

Objiciunt etiam locum è libro de conceptu virginali cap. XVIII. ubi ait: *Decens erat, ut ea puritate, quâ major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret.* Verùm loquitur Anselmus de puritate vitæ, non originis. Actualis inquam peccati beatam Virginem expertem esse judicavit: quod minimè mirandum, quando & multi eo antiquiores idem senserunt: etiam ante annos octingentos Elias Cretensis in orat. IV. Nazianzeni; ubi ait, *Dei genitrix, ne sordidis quidem cogitationibus, unquam inquinata est.* Et Latini hoc ipso vetustiores: uti Ambrosius ad Psalm. CXVIII. serm. XXII. ubi ultimum ejus psalmi versum enarrans, ait, Mariam fuisse *integram ab omni labe peccati.* Imò Augustinus ipse T. VII. lib. de naturâ & gratiâ cap. XXXVI. *Exceptâ*, inquit, *sanctâ virgine Mariâ; de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Inde enim scimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem constat nulum habuisse peccatum.* Etiam sic interpretari possis illud Cypriani, vel potiùs incerti scriptoris, Augustino ipso recentioris, libro de Cardinalibus Christi operibus, serm. de Nativitate: *Spiritu S. obumbrante, incendium originale extinctum*

* *Rainoldus lib. I. de idololatr. cap. 3. §. 6. censet, illa verba, demta matre Dei, ab alio esse adjecta. Nos glossema esse negamus, sed dicimus, librum eum non esse Anselmi.*

 est;

est; ideoque innoxiam affligi non decuit; nec sustinebat justitia, ut illud vas electionis communibus lassaretur injuriis, quoniam plurimùm à ceteris differens, naturâ communicabat, non culpâ. Quamquam & videri possit, tantummodo hoc velle, eam, utut naturâ similis esset ceteris mulieribus, in eo tamen differre, quòd Spiritu S. gravidata servatorem conceperit sine culpâ. Quæstio enim erat, cur Maria non fuerit in Christi partu communibus lassata injuriis: respondet, hoc eo factum, quia innoxia fuerit Christi conceptio. Similiter dixerat idem paullo antè: *Nec locus ibi erat lavacris, quæ solent puerperiis præparari. quippe nec aliqua naturæ injuria matrem Domini læserat, quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate.*

Ex his liquet, utut recentiores Mariam in originali peccato conceptam negent; antiquos tamen id asseruisse. Quemadmodum etiam agnoscit Biel. in III. sentent. dist. III. qu. I. art. II. ubi multos veterum laudat sententiæ suæ suffragatores: alios inter Fulgentium de Fide Patrum cap. XXIII. quem ille putabat esse Augustinum. Item Melchior Canus lib. VII. Loc. Theol. cap. I. num. I: *Ex hoc*, inquit, *loco* (Rom. V. in quo omnes peccaverunt) *Sancti* OMNES *uno ore asseverarunt, B. Virginem in peccato originali conceptam fuisse, Chrysostomus, Eusebius, Remigius, Ambrosius, Augustinus, Bernardus, Beda, Anselmus, Erardus martyr, S. Antonius, D. Bonaventura*, &c. Imò nec negare hoc audet Baptista Mantuanus, etsi ipse in hoc à juniorum, quàm veterum partibus stare, malit. Nam lib. I. Parthen. cùm docuisset, Mariam sine originali peccato esse conceptam, scribit in hunc modum:

> *Sunt tamen audentes contrà sentire. nec illos*
> *Incusamus. habent quo se tueantur: &* OLIM
> ISTA HOMINVM COMMVNIS ERAT *sententia: verùm*
> IAM SENIO EXANGVI FRIGENS *sua robora sensim*
> *Perdit, &* AMISSA IAM MAIESTATE, *recedit*
> *Sponte suâ, ceditque novo Latonia Phœbo.*

Similiter scribit Desiderius Erasmus in Responsione ad Albertum Pium: *Quod ad originis peccatum attinet*, OMNES VETVSTI SOLVM CHRISTVM *eximunt ab omni peccato: nec hodie desunt, qui in templis suis publicè doceant, sacratissimam virginem non fuisse immunem à peccato originis; cùm ego contrarium sentiam in libris meis.*

Minimè verò prætereundum videtur, quod Sextus Pontifex in eâ constitutione, quæ incipit, *Grave nimis*, disertis verbis pronunciat, non-

nondum esse quæstionem istam de conceptione B. virginis ab Ecclesiâ Romanâ & Apostolicâ sede definitam, & ideo pœnam excommunicationis statuit in eos, qui alterutram sententiam, ut hæreticam, damnare audent. Ejusdemque est farinæ, quod Concilium quoque Tridentinum Sess. vi. can. xxiii. permittit opinandi libertatem circa hanc quæstionem. Quorum utrumque agnoscit Bellarminus loco antè allegato. At interea fatetur idem, non solùm Alexandrum vi, Iulium ii, & Leonem x, ordinem quendam in honorem immaculatæ conceptionis institutum confirmasse & privilegiis ornasse: verùm etiam totum ferè orbem Christianum celebrare festum immaculatæ conceptionis. Atqui si hoc solùm probabile, non verò certum est, cur Pontifex ordinem religiosum instituit in honorem rei incertæ? cur festum diem celebrari jubet, si de rei veritate nondum constat? Plura qui hac de controversiâ legere volet, adeat è Pontificiis Cajetanum l. de Conceptione, Consalvum Durantum notis ad Revelationes Brigittæ lib. i. cap. xxxiii. nu. 2. p. 54. lib. iii. cap. viii. nu. 1. p. 160. lib. iii. cap. xlix. p. 471. Item è nostris Ioannem Gerardum Loc. Theol. T. 2. de peccato origin. p. 644. usque ad. 669. Paulum Ferrium Scholastici orthodoxi speciminis cap. xxi, Abrahamum Costerium in vindice loci scripturæ (Gen. iii. 15.) cap. v.

Thesis IV.

Denique nec consentiunt antiqui, ac ne scholastici quidem, utrùm parvuli citra baptismum discedentes, certò excludantur cælorum regno: & ut ibi iis non pateat locus, num mediâ sint conditione inter præmium ac supplicium: & si supplicio alicui obnoxii sint, num apud inferos afficiantur pœnâ damni, an etiam sensus. Augustinus duriorem amplexus sententiam fuit. Mitissimum tamen eorum fore dolorem opinabatur, ut sic esse malint, quàm omnino non esse. Alii etiam non baptizatos, præsertim qui nullâ parentum culpâ baptismo caruerint, in cælum admittunt: & qui eò non recipiantur, hos mediâ fore conditione inter præmium & pœnam arbitrantur. Alii etiam pœnæ apud inferos fore obnoxios aiunt, sed uti nullam peccando voluptatem senserunt in hac vitâ, ita nec ex pœnis

dolorem ullum ſenſuros in alterâ. damni quidem pœnam parere pœnam ſenſus, ſi damnum ſciatur: ſed infantes ignoraturos, ut peccato fuerint obſtricti, & quantâ per illud felicitate exciderint. Aut ſi revelatione illud aliquâ diſcant., poſſe divinam clementiam hanc ægritudinem ſiſtere. Atque utcumque hoc erit, ſaltem acquieturos conditioni ſuæ: quia parùm veriſimile ſit, ut qui nullum actuale peccatum commiſerint in hac vitâ, id facere incipiant in alterâ, tum demum efferendo ſe erga Deum, & divinis obmurmurando judiciis.

MVltorum ea opinio fuit, peccatum originale per ſe non mereri pœnam exitii, ſed exſilii; non incluſionem in carcerem gehennæ, ſed excluſionem à regno cœlorum. Ita ſenſiſſe antiquum ſcriptorem commentariorum in epiſtolas Pauli, qui vulgò Ambroſio tribuuntur, cognoſcimus ex iis, quæ annotat in cap. v. ad Rom. ubi cùm de peccato originali dixiſſet, ſubjicit hæc verba: *Mors autem diſſolutio corporis eſt, cùm anima à corpore ſeparatur. Eſt & alia mors, quæ ſecunda dicitur, in gehenna,* QVAM NON PECCATO ADÆ PATIMVR, SED EJVS OCCASIONE PROPRIIS PECCATIS ACQVIRITVR. Vixiſſe eum ſcriptorem ante annum Chriſti quadringenteſimum, indicant iſtæc verba ad cap. III. prioris ad Timotheum: *Eccleſia domus Dei dicitur, cujus hodie rector eſt Damaſus.* Obiit enim Damaſus anno CCCLXXXIV. Addere huic liceat Innocentium III, quanquam ætate multo inferiorem: ut qui ante quadringentos demum annos vixerit. Is lib. III. Decretal. Tit. de baptiſmo & ejus effectu, can. Majores, ſcribit diſertim: *Pœna Originalis peccati eſt carentia viſionis Dei: actualis verò pœna peccati eſt gehennæ perpetuæ cruciatus.* Ex Græcis quoque amplexus hanc ſententiam eſt Gregorius Nazianzenus. Oratione enim, quæ eſt in ſanctum baptiſma, cùm è tribus eorum generibus, qui ſine baptiſmo ex hac vitâ diſcedunt, tertium feciſſet eorum, qui baptiſmum conſequi non potuerunt, *ἢ διὰ νηπιότητα τυχὸν, ἢ τινα τελέως ἀκούσιον περιπέτειαν, vel propter infantiam fortaſſe, vel propter inopinatum prorſus & violentum aliquem caſum:* de tertio hoc genere ſcribit in hunc modum *. Τοὺς δὲ μήτε δοξασθήσεσθαι, μήτε κολασθήσεσθαι παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ὡς ἀσφραγίστους μὲν, ἀπονήρους δὲ, ἀλλὰ παθόντας μᾶλλον τὴν ζημίαν, ἢ δράσαντας. οὐ γὰρ ὅστις οὐ κολάσεως ἄξιος, ἤδη καὶ τιμῆς· ὥσπερ οὐδὲ ὅστις οὐ τιμῆς, ἤδη καὶ κολάσεως. *Poſtremi*

* P. 653. edit. Morell.

stremi denique, nec cœlesti gloria, nec suppliciis à justo judice afficientur; utpote qui, licet signati non fuerint, improbitate tamen careant, atque hanc jacturam passi potiùs fuerint, quàm fecerint. Neque enim quisquis dignus supplicio non est, protinus honorem quoque meretur: quemadmodum neque, quisquis honore indignus est, statim etiam pœnam promeretur.

Eodem pertinet, quod antè eâdem dixerat oratione: Γενέσθω τι μέσον τῆς χάριτος, καὶ τῆς ἀναλύσεως, ἵνα μὴ ἐξαλειφθῇ τὰ πονηρὰ γράμματα μόνον, ἀλλὰ καὶ μετεγγραφῇ τὰ βελτίονα, ἵνα μὴ τὸ χάρισμα μόνον ἔχῃς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίδοσιν, ἵνα μὴ τὸ πῦρ φύγῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης κληρονομήσῃς. *Inter gratiam ac mortem medium quid intercedat: ut non solùm prava litera deleantur, verum etiam earum loco meliores inscribantur; nec solùm gratiam habeas, verùm etiam præmium consequaris; nec ignis tantùm supplicium effugias, verùm etiam gloria hereditatem percipias.* Etiam Græcus scholiastes ejus, Nicetas, ad hanc ipsam orationem sic scribit *: *Tres, ut opinione assequor, gradus existunt: unus eorum, qui supernis deliciis perfruuntur: alter eorum, qui suppliciis æternis excruciantur: medius eorum, qui nec cælestis regni voluptates sentiunt, nec pœnis ullis torquentur: in quo & pueruli, qui baptismo perfusi non sunt, & qui, cùm baptismum expeterent, violento tamen aliquo casu impediti, suscipere non potuerunt, constituentur.* Scriptor quæstionum ad Antiochum, quæ Athanasio tribuuntur vulgo, quæst. CXIV †: Ποῦ ὑπάγουσι τὰ τελευτῶντα νήπια; εἰς κόλασιν, ἢ εἰς βασιλείαν; καὶ ποῦ τὰ τῶν ἀπίστων νήπια; καὶ ποῦ τὰ τῶν πιστῶν ἀβάπτιστα ἀποθνήσκοντα τάττονται; μετὰ τῶν πιστῶν, ἢ ἀπίστων; ἈΠΌΚΡΙΣΙΣ. Τοῦ Κυρίου λέγοντος, Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· καὶ πάλιν τοῦ Ἀποστόλου φάσκοντος, Νῦν δὲ τὰ τέκνα ὑμῶν ἅγιά ἐστι· πρόδηλον ὅτι ὡς ἄσπιλα καὶ πιστὰ εἰς τὴν βασιλείαν εἰσέρχονται τὰ τῶν πιστῶν βεβαπτισμένα νήπια· τὰ δὲ ἀβάπτιστα, καὶ τὰ ἐθνικά, οὔτε εἰς βασιλείαν εἰσέρχονται· ἀλλ' οὔτε πάλιν εἰς κόλασιν· ἁμαρτίαν γὰρ οὐκ ἔπραξαν. *Quò vadunt pueri morientes? ad pœnamne, an ad regnum? Et quò infidelium non baptizati, si decedant, recipiuntur? cum fidelibusne, an cum infidelibus?* RESPONSIO. *Cùm Dominus dicat*, Sinite pueros ad me venire: talium enim est regnum cælorum: *item cùm Apostolus testetur*, Nunc filii vestri sancti sunt: *constat, incontaminatos & fideles in regnum cælorum ingredi fidelium baptizatos infantes. Ethnici verò, & non baptizati, neque in regnum ingrediuntur: neque etiam rursus in pœnam: peccatum enim non commiserunt.* Nec videtur ab hâc sententiâ abhorruisse ipse Augustinus, ut qui lib. III. de libero arbitrio cap. XXIII. scribere non dubitet: *Dicunt enim, Quid opus erat, ut nasceretur, qui, antequam iniret ullum vi-*

* *Col. 1062 ejusd. edit.*

† *T. 2. pag. 309. edit. Commel.*

ta meritum, excessit è vitâ? Aut qualis in futuro judicio deputabitur; cui neque inter justos locus est, quoniam nihil rectè fecit; neque inter malos, quoniam nihil peccavit? Quibus respondetur; Ad universitatis complexum, & totius creaturæ vel per locos, vel per tempora ordinatissimam connexionem, non posse superfluò creari qualemcunque hominem, ubi folium arboris nullum superfluò creatur. Sed sanè superfluò quæri de meritis ejus, qui nihil meruerit. Non enim metuendum est, ne vita esse potuerit media quædam inter rectè factum atque peccatum: & sententia judicis media esse non possit inter præmium atque supplicium. Vides, ut Augustinus hîc diffiteri non ausit, mediam esse conditionem inter eos, qui decorantur præmio vitæ æternæ, & illos, qui plectuntur supplicio gehennæ. Sed aliter idem loqui solet post exortos Pelagianos, qui putabant, parvulos non baptizatos beatos fore loco extra cœlos & gehennam; ubi nec visione Dei gaudeant, nec dolore aut molestiâ ullâ afficiantur. Vnde Augustinus lib. de hæresibus cap. LXXXVIII. *Nam etiamsi non baptizentur, promittunt eis extra regnum quidem Dei, sed tamen æternam & beatam quandam vitam suam.* Quam ipsam sententiam, vel admodum sanè affinem, secutus quoque fuit Ambrosius Catharinus lib. de statu puerorum sine baptismo decedentium, & Albertus Pighius in primâ controversiâ: quorum uterque docuit, parvulos sine baptismo discedentes post judicium beatitudine naturali, velut in paridiso terrestri, perpetuò fruituros. Quare, si adversus Pelagianos valent, adversus hos quoque habent locum, quæ contra locum hunc tertium passim disputat Augustinus. Ponam illustrem de hoc δεῖγμα ex Tom. x. de verbis Apostoli serm. XIV. ubi sic scribit: *Quid de vitâ æternâ? habebunt, inquiunt. Quare habebunt? quia nullum peccatum habent, & ad damnationem pertinere non possunt. Ergo est æterna vita extra regnum cœlorum? Primus hic error aversandus ab auribus, exstirpandus à mentibus. hoc novum in Ecclesia, priùs inauditum est, esse vitam æternam præter regnum cœlorum, esse salutem æternam præter regnum Dei. Priùs vide, frater, ne fortè hinc consentire nobis debeas, quisquis ad regnum Dei non pertinet, eum ad damnationem sine dubio pertinere. Venturus est Dominus, & judicaturus de vivis & mortuis, sicut Euangelium loquitur, duas partes facturus est, dextram & sinistram. Sinistris dicturus: Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. Dextris dicturus: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi. Hanc regnum nominat, hanc cum diabolo damnationem. Nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes. De vivis & mortuis judicabitur. alii erunt ad dextram, alii ad*

ad ſiniſtram. non novi aliud. Qui inducis medium, recede de medio. non te offendat, qui dextram quærit, & te ipſum admonet. recede de medio, ſed noli in ſiniſtram. Si ergo dextra, erit & ſiniſtra, & nullum medium locum in Euangelio novimus. ecce in dextra, regnum cœlorum eſt. percipite, inquit, regnum. qui ibi non eſt, in ſiniſtra eſt. Quid erit in ſiniſtra? Ite in ignem æternum. In dextra, ad regnum, utique æternum; in ſiniſtra, in ignem æternum. qui non in dextra, procul dubio in ſiniſtra. ergò qui non in regno, procul dubio in ignem æternum. Gemina his planè legere eſt apud eruditum ſcriptorem Hypognoſticon lib. v. ubi hæc verba: *Primum enim locum fides Catholicorum divina autoritate regnum credidit eſſe cœlorum; unde, ut dixi, non baptizatus excipitur. Secundum, gehennam, ubi omnis apoſtata, vel à Chriſti fide alienus, æterna ſupplicia experietur. Tertium penitus ignoramus, imò nec eſſe in Scripturis ſanctis invenimus. Finge, Pelagiane, locum ex officina dogmatis tui, ubi alieni à Chriſti gratiâ vitam requiei & gloriæ poſſidere parvuli poſſint. Dextra juſti judicis ſedentis, & ſiniſtra, regnum eſt & gehenna, vita eſt & mors, juſti & iniqui. In dextra igitur juſti ſunt conſtituti: in ſiniſtra, operarii iniquitatis. in regno requies baptizatorum; in gehenna, pœna incredulorum. Vita ad lætitiam gloriæ: mors ad fletum & ſtridorem dentium. Juſti in regno Patris cum Chriſto: iniqui in igne æterno; parato diabolo & angelis ejus. Sed hoc dicens, non diviſiones locorum multorum dedi, niſi duorum tantùm, quoniam ad duo, regnum videlicet & gehennam, hæc omnia referuntur, etiamſi plura dicantur: dextra enim vita juſti: vel, ſicut dixi, addamus juſtitia, ſanctitas, beatitudo & cætera bona* ad regni cœlorum requiem referuntur. Siniſtra verò, id eſt ii, qui ſiniſtræ adſtabunt, iniqui, mors, injuſtitia, doloſitas, impietas, & quantalibet mala ad gehennæ tormenta, ubi mors, quæ ſecunda dicitur, non finitiva, ſed cruciatu durabilis erit.* Hactenus ille. Propter quæ multi ſic mediam cum Auguſtino ſententiam agnoſcunt, ut tamen medium locum negent: neque judicant, eſſe extra regnum cœlorum ullam ſeu ſupernaturalem, ſeu naturalem beatitudinem: ſed infantes aut, dimiſſo peccato, in cœleſte regnum recipi, aut, eo non dimiſſo, in gehennam conjici arbitrentur. In eo ſolùm hi quoque diſſident inter ſeſe, quòd nonnulli velint, puniri infantes carentiâ viſionis Dei, at nullum inde percipere dolorem: alii cenſeant, ab externo quidem dolore eſſe liberos, at non planè eos expertes eſſe doloris interni, ſed triſtitiam inde contrahere, quòd beatitudine æternâ, & piorum majorum ac conſanguineorum conſortio ſint orbati, ſibique in tenebricoſo inferorum carcere vitam perpetuò degendam eſſe intelligant. Vide

*Legendum puto, Bona, quæ ad regni &c.

de de utrâque hac sententiâ Petrum Lombardum, & ad eum, Thomam, Bonaventuram, cæterosque Scholasticos lib. II. Sentent. distinct. XXXIII. Augustino autem magis verisimile visum fuit, ut infantes, qui, non dimisso peccato, morerentur, non essent absque dolore omni ac molestiâ. Indicant hoc ejus verba lib. VI in Iulianum cap. IV: *Si hoc eis non erit malum, non ergò amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei? Si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum ejus, à quo ad ipsius imaginem creantur, nihilne mali de hac ipsa separatione patientur?* Orosius apolog. de Arbitrii libertate; *Hæc gratia Christi,* SINE QVA *nec* INFANTES *nec ætate grandes* SALVI FIERI POSSVNT, *non meritis redditur, sed gratis datur; propter quod & gratia nominatur: Iustificati, inquit, gratis per sanguinem ipsius. Vnde hi,* QVI *non per illam liberantur, sive quia audire nondum potuerunt, sive quia obedire noluerunt, sive* ETIAM, CVM PER ÆTATEM AVDIRE NON POSSENT, LAVACRVM REGENERATIONIS, *quod accipere possent per quod salvi fierent,* NON ACCEPERINT, VTIQVE DAMNANTVR; *quia sine peccato non sunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod malis moribus addiderunt. Omnes enim peccaverunt, sive in Adam, sive in se ipsis, & egent gratiâ Dei.* Prosper epistolâ de Libero arbitrio ad Rufinum; *De his enim loquor, qui mox, ut nati sunt, renascuntur, & rapti ab hac vitâ æternæ beatitudini deputantur. Cùm tamen innumerabilis multitudo, ejusdem naturæ, ejusdem conditionis infantium sine regeneratione decedat. de qua dubitari non potest, quòd partem in civitate Dei non habent.* Eadem est sententia illius, qui de cardinalibus Christi operibus ad Cornelium Papam (ut quidem ἐπιγραφὴ præfert) eruditum scripsit commentarium, sed suppresso nomine, quemadmodum ipse agnoscit in præfatione; unde & factum censeo, ut postea is liber tributus sit Cypriano, quem Cornelii ejusce tempore vixisse constat. Sed stylus à Cyprianeo multùm abhorret. Pluraque alia, Cypriani non esse, ostendunt, quæ adduximus parte hujus libri primâ. Quibus adde, (quod, cùm ista jam scripsissemus, primus nos docuit vir undecumque maximus, Hugo Grotius) quòd scriptoris hujus ætate rei Paschalibus feriis è carcere liberabantur. Hoc enim ostendunt ista verba serm. XIII. de unctione Chrismatis: *Hodie patent carceres, & damnati libertate donantur. Severitate depositâ hodie judices mansuescunt.* At illud, ut ante Constantini tempora non contigit, ita sub Christianis Impp. obtinuisse, cognoscimus ex lege Valent. Theod. & Arcad. AAA. quæ est Cod.

lib. I.

lib. I. Tit. IV: *Nemo deinceps tardiores fortaßis afflatus nostræ perennitatis exspectet. exsequantur judices, quod indulgere consuevimus. ubi primus dies paschalis exstiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissolvantur.* Sed ad institutum revertamur. Scriptor, inquam, iste, sermone de ratione circumcisionis, super originalis peccati pœnâ agens: *Supererat*, inquit, *post mortem carnis, animæ labor, & afflictio spiritus.* Verùm qualis & quanta hæc spiritus sit afflictio, veterum nemo ausus est definire. Sanè licet Servator noster de eo, qui in gehennam conjiciatur ob culpam propriam, dixerit *, *Bonum erat homini illi, si natus non fuisset*: Augustinus tamen pronunciare metuit, hoc in iis quoque habere locum, qui ob solum puniuntur originale peccatum. Adferam verba ejus ex lib. v. in Iulianum cap. VIII: *Ego autem non dico, parvulos, sine Christi baptismate morientes, tantâ pœnâ esse plectendos, ut eis non nasci potius expediret.* Et infrá: *Quis dubitaverit, parvulos non baptizatos in damnatione omnium leviβimâ futuros; quæ qualis & quanta erit, quamvis definire non poßim, non tamen audeo dicere, quòd eis, ut nulli essent, quàm ut ibi essent, potius expediret.* Idem tamen, epist. cxxvi. ad Hieronymum, supplicii quoque vocem de parvulis usurpat, planeque sic loquitur, ut appareat, non aliter eum originalis delicti pœnam ab actualis peccati supplicio, quàm gradu sive intentione, discernere. Nec aliter Scriptor Hypognosticon lib. v: *Non baptizatus*, inquit, *gehennæ æternæ supplicia experietur.* Item B. Fulgentius, lib. de Incarnatione & gratiâ Iesu Christi: *Imago Dei, quæ nihil potuit per se ipsam delinquere, in regnum Dei non permittitur intrare. quò utique quisquis non ingreditur, interminabilibus ignis æterni cruciabitur pœnis.* Et lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. III: *In originali peccato quisquis vivere ita incipit, ut antè finiat vitam, quàm ab ejus obligatione solvatur, si unius diei, vel unius horæ spatio anima illa vixit in corpore, necesse est eam cum eodem corpore interminabilia gehennæ sustinere supplicia, ubi diabolus cum angelis suis in æternum arsurus est.* Capite quoque XXIX. ejusdem libri ait, *Firmißimè tene, & nullatenus dubites, parvulos, sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, sive cùm de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis de hoc seculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos.* Et lib. I. de verit. prædestinat. *Pro originali peccato æternis ignibus arsuri sunt sine baptismate morientes, etiam parvuli, qui nihil boni aut mali egerunt.* Et Gregorius Magnus lib. IX. Moral. cap. XVI: *Nonnulli*, inquit, *prius à præsenti luce subtrahuntur, quàm ad promerenda bona malave merita activæ viæ † perveniant. Quos quia à culpâ originis sacramenta*

* *Matth. 26. 24. & Marc. 14. 21.*

† *f. vitæ. Etsi nec alterum improbem.*

salutis non liberant, & hîc ex proprio nihil egerunt, & illuc AD TORMENTA *perveniunt.* Et mox: PERPETUA *quippe* TORMENTA *percipiunt, qui nihil ex propriâ voluntate peccaverunt.*

Satis hæc ostendunt, veteres omnes sensisse, hominem per originale peccatum reddi dignum vel supplicio ac tormentis gehennæ; vel saltem perpetuâ separatione à facie Dei: atque adeò non tantùm isthoc promereri, sed plurimos etiam, non dimisso hoc peccato, in infantiâ de hac vitâ exeuntes, reapse in gehennæ carcerę æternùm plecti, vel minimùm cœlorum regno excludi. Vnus, quantum meminisse valeo, Vincentius Victor dissensit, qui recens à Donatistis conversus, non arctè adeò Catholicis adhærebat. Is universos infantes cœlorum regno dignabatur. Quid verò eum in hanc sententiam impulerit, docet nos Augustinus lib. I. de animâ & ejus origine cap. IX. *De illis autem parvulis, qui morte præveniuntur, priusquam baptizentur in Christo, cùm respondere voluisset, ausus est eis promittere non solùm paradisum, verùm etiam regnum cœlorum: non inveniens quà exiret, ne Deum animas innocentes dicere cogeretur æternâ morte damnare, quas, nullo merito præcedente peccati, carni inserit peccatrici.* Et lib. III. cap. XIII. eundem Vincentium, tanquam hac parte Pelagio ipso deteriorem, compellat in hunc modum: *Noli credere, nec dicere, nec docere, aliquos eorum, qui sine baptismo Christi ex hac vitâ emigraverint, interim non ire in regnum cœlorum, sed in paradisum; postea verò in resurrectione mortuorum etiam ad regni cœlorum beatitudinem pervenire, si vis esse Catholicus. Hoc enim eis dare nec Pelagiana hæresis ausa est, quæ opinatur, parvulos non trahere originale peccatum: quos tu, quamvis sicut Catholicus cum peccato nasci fatearis, nescio quâ tamen perversioris novitate opinionis, sine baptismate salutari, & ab hoc peccato, cum quo nascuntur, absolvi, & in regnum cœlorum asseris introduci. Neque consideras, in hac causâ quanto deterius sapias, quàm Pelagius. Ille quippe Dominicam sententiam pertimescens, quâ non baptizati in regnum cœlorum non permittuntur intrare, licet eos, quos * ab omni peccato liberos credit, non illò audet parvulos mittere. Tu verò sic contemnis, quod dictum est: Si quis non renatus fuerit ex aquâ & spiritu, non potest intrare in regnum Dei: ut excepto errore, quo audes à regno Dei paradisum separare, quibusdam, quos reos nasci, sicut Catholicus, credis, sine baptismate mortuis, & illius reatus absolutionem, & regnum cœlorum non dubites insuper polliceri: quasi, contra Pelagium in originali peccato adstruendo, tunc esse possis Catholicus verus; si contra Dominum fueris, in destruendâ ejus de Baptismo sententiâ, hæreticus novus.*

* Tò quos *delendum suspicor.*

Ex

Ex quibus verbis satis paret, credidisse Augustinum, ne quidem ex fidelibus parentibus natos in cœlos recipi, si ante perceptum baptismum denascantur. Quod ipsum cap. IX. ejusdem libri indicat his verbis: *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, antequam baptizentur, morte præventos, posse pervenire ad indulgentiam originalium peccatorum, si vis esse catholicus.* Idem docet lib. II. de origine animæ cap. XII. & epist. CVI. ad Paullinum, & lib. I. de meritis peccat. cap. XXIII. Imò eandem quoque sententiam comprobavit synodus Palæstina: ut ostendunt hæc verba Alypii & Augustini, epistolâ Augustinianarum CVI. ad Bonifacium, sive, ut alii, Paullinum: *Cogitur itaque respondere, quod Pelagius in Ecclesiastico* (Palæstino) *judicio, ut aliquo modo catholicus pronunciaretur, anathematizare compulsus est, infantes, etiamsi non baptizentur, habere vitam æternam. Hac enim negata, quid nisi mors æterna remanebit?* Nec aliam fuisse mentem Patrum concilii Carthaginensis, innuit eorum epistola, quæ inter Augustinianas nonagesima est. Milevitanam quoque synodum idem sensisse, paret ex ejus concilii epistolâ, quæ in Augustino est XCII. Similiter quoque Innocentius primus epistolis iis, quibus utrique concilio respondet. Sunt eæ in Augustinianis XCI. & XCIII. Nec aliter Cyrillus Catechesi III *. & XVIII †. Leo M. epist. LXXXVI. ad Nicetam. Scriptor de vocatione gentium lib. II. cap. VIII. Fulgentius lib. de fide ad Petrum Diaconum cap. III. &c.

* Pag. edit. Morell. an. 1608.

† P. 490.

In hanc sententiam compulit eos, quòd omnis anima censeatur in Adam, usque dum recenseatur in Christo: nec recenseatur in Christo, nisi cum regeneratur à Christo: non regeneretur autem à Christo, nisi, ut aiunt, per baptismum: quò trahere solent illud Christi apud Iohan. III. 5. *Nisi quis genitus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei.* Idem probant institutione circumcisionis Genes. XVII. ubi cum dixisset Deus, *Circumcidetis carnem præputii vestri; quod erit signum fœderis inter me & vos:* subjicit mox, *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima ea de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Quorum ea verborum sententia sit, homo ille, quia fœderis signum neglexit, non censebitur in populo meo, & quia non censebitur in populo meo, iccirco nec pertinebunt ad eum promissiones factæ populo meo. Atqui, inquiunt, baptismus successit in circumcisionis locum. Non igitur, qui baptizati non sunt, censendi sunt de populo fidelium, sive de Ecclesiâ; extra quam salus non est. Præterea argumentum petunt à diluvio, qui baptismi

 typus

typus erat, ut arca Ecclesiæ. At periere, inquiunt, infantes omnes, qui extra arcam fuerunt. pereunt igitur & infantes illi, qui per baptismum Ecclesiæ Dei non inseruntur. Imprimis autem hoc dogma ursere tum Africani patres, tum episcopi Romani. In caussâ erat, quòd iis negotium esset cum Pelagio, negante peccatum originale, nec aliam agnoscente in infantibus caussam baptismi, quàm ut pertinerent ad regnum cœlorum. Volebat enim ille, infantes, quia absque delicto sint, nec præmium mereri, nec pœnam: sed, ut præmium consequantur, baptizari eos debere. Adversus hunc contendebant Patres isti, infantes peccato originali esse obnoxios, ac proinde veraciter baptizari in remissionem peccatorum: atque, hoc peccato non dimisso, non tantùm cœlo excludi, quod Pelagius non negabat; verùm etiam gehennæ includi; quod ille, non paucis veterum præeuntibus, diffitebatur.

Sed nonnullis eorum, qui postea vixere, sententia Africanorum Patrum aliquanto, quàm necesse erat, durior visa fuit. Nam, ut omittam, quòd plerique Scholasticorum (quemadmodum & antea dictum) absque baptismo morientibus damni duntaxat pœnam irrogabant: fuere etiam inter eos, quibus placeret, non omnes cœlo excludi, qui sine baptismo vitâ cessissent; sed tantummodo, qui nec reapse, nec voto vel suo, vel eorum, in quorum fuissent potestate, baptismum essent consecuti. Fuit hæc sententia Iohannis Gersonis tom. III, sermone eo, quem in concilio Constantiensi habuit in Nativit. B. Mariæ. Gabrielis Biel in lib. IV. dict. IV. quæst. II. Thomæ Cajetani in III. part. Thomæ Aquin. super quæst. LXVIII. art. I. II. & XI. & quorundam aliorum. qui omnes, tam in infantibus, quàm adultis, votum baptismi pro baptismo habendum putant. ut hîc quoque habeat locum istud calcatum: Voluntas pro facto. Item, Ad impossibile nemo obligatur. Item, Non privatio, sed contemtus sacramenti damnat.

Confirmant hæc eo, quòd liberi Iudæorum hautquaquam damnabantur lege divinâ, si ante octavum diem necdum essent circumcisi: quemadmodum neque si post eum diem circumcisione carerent, modò impediisset necessitas: uti Israëlitis * contigit in deserto. At, inquiunt, circumcisioni in novo fœdere surrogatus est baptismus: eoque de hoc, exceptâ octavi diei προθεσμίᾳ, similiter judicari debet.

*Ios. 5. 5.

Præterea hæc statuminant ex illis ipsis Patribus, qui alioqui durissimè de infantibus non baptizatis senserunt. Ac primò ex eo quòd docent,

docent, martyribus non baptizatis pro baptiſmo fluminis eſſe baptiſmum ſanguinis. Statuit hoc inter alios Cyrillus, ſive, ut eum Auguſtini codex vocat, Ioan. Hieroſolymitanus Catecheſi III *. Εἴ τις μὴ λάβῃ τὸ βάπτισμα, σωτηρίαν οὐκ ἔχει, πλὴν μόνον μαρτύρων, οἳ καὶ χωρὶς τοῦ ὕδατος λαμβάνουσι τὴν βασιλείαν. λυτρούμενος γὰρ τὴν οἰκουμένην ὁ σωτὴρ διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὴν πλευρὰν νυγεὶς, ἐξήγαγεν αἷμα καὶ ὕδωρ, ἵνα οἱ μὲν ἐν καιροῖς εἰρήνης ἐν ὕδατι βαπτισθῶσιν, οἱ δὲ ἐν καιροῖς διωγμῶν, ἐν οἰκείοις αἵμασι βαπτισθῶσι. καὶ τὸ μαρτύριον γὰρ οἶδε βάπτισμα καλεῖν ὁ σωτὴρ, λέγων· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Vertebat Ioannes Grodecius: *Si quis non baptizatur, ſalutem non habet, præter ſolos martyres, qui vel ſine aquâ regno cœleſti potiuntur. Redimens enim terram ſalvator per crucem, & in latere vulneratus, ſanguinem & aquam emiſit: ut alii quidem pacis tempore in aquâ baptizarentur: alii verò tempore perſecutionis in propriis ſanguinibus baptizentur. Quòd verò etiam is rectè baptiſmus vocetur, vide Salvatoris teſtimonium, qui dicit: Poteſtis bibere calicem, quem ego bibam, & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Nec ſolùm in adultis fatentur hoc habere locum, ſed etiam in infantibus propter Chriſtum necâtis: uti illis, quos Bethlehemi interemerat Herodes. Sanè martyres eos vocat Irenæus lib. III. adverſus hæreſes cap. XVIII. Eoſdemque in honorem martyrum receptos ab Eccleſiâ commendari, ſcribit Auguſtinus epiſt. XXVIII. ad Hieronymum. Etiam exſtant quatuor Auguſtini ſermones, (qui tom. 10. in homiliis de Sanctis leguntur) duo item Petri Chryſologi, nempe LII. & LIII. quos horum ſollemnitate habuerunt. Imò, niſi nos decipit Rufinus interpres, jam Origenis ætate illorum martyrium feſto die celebrabat Eccleſia: quemadmodum indicant hæc verba Tom. II. homil. III. in diverſos: *Horum parvulorum memoria ſemper, ut dignum eſt, in Eccleſiis celebratur, ſecundùm integrum ordinem ſanctorum, ut primorum martyrum pro Domino occiſorum, & ut ipſa Bethlehem primitias Domino martyrum, in quâ natus eſt ipſe Salvator, obtuliſſe videatur.*

Alterum inde argumentum petunt, quòd etſi Gennadius Maſſilienſis ſcribere non vereatur †, *Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere, excepto martyrio:* hanc tamen opinionem rejiciant Patres alii, qui agnoſcunt, ſalvari catechumenos, licet, baptiſmo nondum percepto, è vitâ migrent. Contigit hoc Valentiniano Imperatori. Vnde Ambroſius Tom. III. oratione funebri de obitu Valentiniani Imperatoris: *Quem in Euangelio*

* Pag. 60. edit. Mor. a. 1608.

† *Lib. de Eccleſ. dogm. cap. 74. & ex eo apud Gratianum de Conſecrat. diſt. 4. can. Catechumenum*

eram generaturus, amisi: sed ille non amisit gratiam, quam poposcit. Idem inferiùs hisce verbis consolatur sorores Valentiniani de obitu fratris dolentes: *Sed audio, vos dolere, quòd non acceperit sacramenta baptismatis. Dicite mihi, quid aliud in nobis est, nisi voluntas, nisi petitio? Atqui etiam dudum hoc voti habuit, ut cùm in Italiam venisset, initiaretur, & proximè baptizari se à me velle significavit. Et ideo præ cæteris caussis me arcessendum putavit. Non habet ergò gratiam, quam desideravit? Non habet, quam poposcit? Certè, quia poposcit, accepit. Et ubi illud est, Iustus quacunque morte præventus fuerit, anima ejus in refrigerio erit? Solve igitur, pater sancte, munus servo tuo quod Moses, dum in spiritu vidit, accepit: quod David, quia ex revelatione cognovit, emeruit. Solve, inquam, servo tuo Valentiniano munus, quod concupivit, munus quod poposcit sanus, robustus, incolumis. Si affectus ægritudine distulisset, tamen non penitus à tuâ misericordiâ esset alienus, qui celeritate temporis esset, non voluntate, fraudatus. Solve ergò servo tuo munus gratiæ tuæ, quam ille nunquam negavit, qui ante diem mortis templorum privilegia denegavit, his urgentibus, quos revereri posset. Adstabat virorum caterva gentilium, supplicabat Senatus: non metuebat hominibus displicere, ut tibi soli placeret in Christo. Qui habuit Spiritum tuum, quomodo non accepit gratiam tuam? Aut si quia solemniter non sunt celebrata mysteria, hoc movet: ergò nec martyres, si catechumeni fuerint, coronentur. Non enim coronantur, si non initiantur. Quodsi suo abluuntur sanguine, & hunc sua pietas abluit, & voluntas.* Aliquanto etiam pòst ait idem: *Christus te baptizavit, quia humana tibi officia defuerunt.* Hanc Ambrosii sententiam comprobavit etiam Augustinus. quod de eo testatur Innocentius II. ad episcopum Cremonensem *. ubi ex VIII. libro Augustini de civit. Dei hæc verba citat: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemtus religionis, sed terminus necessitatis excludit.* Et in eo memoria fefellit seu Innocentium, seu ejus notarium, quòd verba ista citat ex lib. VIII. de civitate Dei, quæ nec in eo, nec ullo librorum istorum legere est: sed lib. IV. de baptismo contra Donatistas. Nam eodem lib. cap. XXI. sic scribit: *Quâ in re nec ego dubito, catechumenum catholicum, divinâ caritate flagrantem, hæretico baptizato anteponere; sed etiam in ipsâ intus catholicâ bonum catechumenum malè baptizato anteponimus. nec ideo tamen sacramento baptismatis, quo iste nondum, ille jam imbutus est, facimus injuriam: aut catechumeni sacramentum sacramento baptismi præferendum putamus, cùm aliquem catechumenum aliquo baptizato fideliorem melioremque cognoscimus. Melior enim centurio Cornelius nondum baptizatus*

* *Apud Gregor. 9. in cap. Apostolicam. de presb. non baptiz.*

zatus Simone baptizato. Iste enim & ante baptismum sancto Spiritu repletus est: ille & post baptismum immundo spiritu inflatus est. Verumtamen Cornelius, si etiam Spiritu sancto accepto baptizari noluisset, contemti tanti sacramenti reus fieret. Convenienter istis subjungit cap. XXII: *Baptismi sanè vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in Paradiso: beatus Cyprianus non leve documentum assumit. Quod etiam atque etiam considerans invenio, inquit, non tantùm passionem pro nomine Christi, id quod ex baptismate deerat, posse supplere; sed etiam fidem conversionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest.* Et infrà: *Quantum itaque valeat, etiam sine visibili sacramento Baptismi, quod ait Apostolus, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratum est. Sed tunc,* inquit, *impletur invisibiliter, cùm mysterium Baptismi, non contemtus Religionis, sed articulus necessitatis excludit.* Vbi agnoscimus ea Augustini verba, quæ citabat Innocentius. Eademque adducit Bernardus epist. LXXVII. qui ita subjungit: *Et quidem non ignoro, retractare ipsum* (Augustinum) *id, quod posuerat testimonium de latrone, minusque idoneum ad comprobandam illam sententiam confiteri, eò quòd sanè incertum sit, utrumnam fuerit baptizatus. Cæterùm sententiam & audacter prosequitur, & multipliciter confirmat; nec usquam (nisi fallor) retractâsse reperies.* Hoc ipsum confirmant, quæ idem Augustinus subdit ejusdem libri cap. XXIII. *Quid autem valeat, & quid agat in homine corporaliter adhibita sanctificatio sacramenti, sine qua tamen ille latro non fuit, quia non ejus accipiendæ voluntas defuit, sed non accipiendæ necessitas affuit, difficile est dicere. Nisi tamen plurimùm valeret, non servi baptismum Dominus accepisset: verùm quia per se ipsa consideranda est, excepta salute hominis, cui perficiendæ adhibetur, satis indicat, quòd & in malis, & in eis, qui in seculo, verbis, non factis renuntiant, ipsa integra est, cum illi, nisi corrigantur, salutem habere non possint. Sicut autem in latrone, quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter affuit, sic & cùm ipse præsto est, si per necessitatem desit quod latroni affuit, perficitur salus. Quod traditum tenet universitas Ecclesiæ, cum parvuli infantes baptizantur, qui certè nondum possunt corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem.* Et cap. XXIV. *Et sicut in illo latrone* (inquit) *quod ex baptismi sacramento defuerat, complevit Omnipotentis benignitas; quia non superbiâ vel contemptu, sed necessitate defuerat: sic in infantibus, qui baptizati moriuntur, eadem gratia Omnipotentis implere credenda est, quod non ex impiâ voluntate, sed*

ex

ex ætatis indigentiâ, nec corde credere ad justitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Item cap. XXV. *Quibus rebus* (ait) *omnibus ostenditur, aliud esse Sacramentum baptismi, aliud conversionem cordis; sed salutem hominis ex utroque compleri. nec si unum horum defuerit, ideo putare debemus, consequens esse, ut & alterum desit; quia & illud sine isto potest esse in infante, & hoc sine illo potuit esse in latrone: complente Deo, sive in illo, sive in isto, quod non ex voluntate defuisset: cùm verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi. Et baptismus quidem potest inesse, ubi conversio cordis defuerit: conversio autem cordis potest quidem inesse, non percepto baptismo; sed contemto, non potest. Neque enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cùm Dei sacramentum contemnitur.* Idem colligi ex iis potest, quæ scribit lib. I. de adulterinis conjugiis cap. XXVI & XXVII. ubi sermo est *de catechumenis in hujus vitæ ultimo constitutis, si morbo seu casu aliquo sic oppressi sint, ut, quamvis adhuc vivant, petere sibi tamen baptismum, vel ad interrogata respondere non possint.* Quales esse baptizandos, censet Augustinus: *Prosit*, inquit, *eis, quod eorum in fide Christianâ jam nota voluntas est.*

Ex his colligunt multi (etiam S. Bernardus) in hunc modum: Si in Catechumenis morte ante baptismum præventis votum baptismi est pro baptismo: si item in martyribus, tam infantibus quàm adultis, baptismus sanguinis est pro baptismo fluminis: nihil caussæ est, cur in infantibus, non incuria aut sacramenti contemtu, sed mortis necessitate à sacramento exclusis, baptismus flaminis absque baptismo fluminis esse non possit. Nec enim dici potest, aliquod hic adultorum esse privilegium, quando infantes quoque erant, quos in Bethlehem occidi jusserat Herodes: quos inter etsi etiam essent incircumcisi, universos tamen, uti Augustinus agnoscit, pro martyribus vetus habuit Ecclesia. Præterea perabsurdum videtur, ut durior sit Deus erga infantulos, soli originali peccato obnoxios, quàm adultos, peccatis multis actualibus infectos.

Objici solent verba Christi, quibus, omnibus non regenitis aquâ & spiritu, negat regnum cœlorum. Sed respondet Petrus Lombardus lib. IV. distinct. IV: *Illud*, inquit, *intelligendum est de illis, qui possunt, & contemnunt baptizari. Vel ita intelligendum est: Nisi quis renatus fuerit ex aquâ & spiritu sancto, id est, ex eâ regeneratione, quæ fit per aquam & spiritum S., non salvabitur.* Et paullo pòst addit idem: *Si aliquis habens fidem & caritatem voluerit baptizari, & non valet necessitate præventus, supplet omnipotentis benignitas, quod sacramento defuerat. Dum enim*

enim solvere potest, nisi solvat, tenetur: sed cùm jam non potest, & tamen vult, non imputat ei Deus, qui suam potentiam sacramentis non alligavit. Similiter verba Christi acceperat B. Bernardus epist. LXXVII. ubi & validis argumentis sententiam suam propugnat. Locus prolixior est: sed dignissimus, qui adscribatur: *In majori*, inquit, *ætate quisquis post vulgatum ubique Baptismi remedium renuit jam baptizari, generali originalique maculæ addit & ex proprio crimen superbiæ, duplicem secum portans justissimæ damnationis caussam, si sic de corpore exire contigerit. Tamen si ante exitum resipuerit, & voluerit & petierit baptizari, sed mortis præoccupatus articulo fortè obtinere nequiverit: dum non desit fides recta, spes pia, caritas sincera, propitius sit mihi Deus, quia huic ego ob solam aquam, si defuerit, nequaquam omnino possum desperare salutem, nec vacuam credere fidem, nec confundere spem, nec excidere caritatem, tantùm si aquam non contemtus, sed sola (ut dixi) prohibeat impossibilitas. Si quis aliter sapit, viderit unde sibi quod asserit persuaserit: nam me non facilè fateor assentire, si non firmior induxerit vel ratio ad intelligendum, vel ad credendum autoritas. Sed miror admodum, si novus iste novarum inventor assertionum, & assertor inventorum, invenire in hoc rationem potuerit, quæ sanctos Patres latuerit, Ambrosium & Augustinum, sive autoritatem eorundem autoritate potiorem. Nam si nescit, uterque idem profectò sensit, quod fatemur sentire & nos. Librum certè Ambrosii de morte Valentiniani legat, si non legit; recolat, si jam legit; non dissimulet, si recolit: & advertet sine dubio, sanctum homini non baptizato & mortuo fidenter de solâ fide salutem præsumere, & tribuere indubitanter bonæ voluntati, quod defuit facultati. Legat & Augustini contra Donatistas de unico Baptismo librum quartum, & se vel agnoscat imprudenter deceptum, vel probet impudenter obstinatum.* Subjungit deinde Augustini locum, quem antea adduximus. Postea inquit: *Item in alio loco, cum aliquos præmisisset, quos Scriptura commemorat invisibiliter quidem, non tamen etiam visibiliter sanctificatos, tandem infert: Ex his colligitur, aut invisibilem sanctificationem quibusdam adfuisse, & profuisse sine visibilibus Sacramentis, quæ pro temporum diversitate mutata sunt, ut alia tunc fuerint, & alia modò sint.* Et paullo pòst: *Nec tamen, inquit, visibile sacramentum omnino contemnendum. Nam contemtor ejus invisibiliter sanctificari non potest. Ubi satis evidenter ostendit, fidelem & conversum ad Dominum, non si nequiverit, sed si contemserit baptizari, fructu privari baptismatis. Ab his ergò duabus columnis, (Augustinum loquor, & Ambrosium) crede mihi, difficilè avellor. Cum his, inquam, me aut errare,*

aut sapere fateor: credens & ipse, solâ fide hominem posse salvari, cum desiderio percipiendi Sacramentum, si tamen pio adimplendo desiderio mors anticipans, seu alia quæcunque vis invincibilis obviarit. Vide etiam, ne fortè ob hoc Salvator, cum diceret, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: cautè & vigilanter non repetierit, Qui verò baptizatus non fuerit: sed tantùm, Qui verò, inquit, non crediderit, condemnabitur. Nimirum innuens, solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine ipsâ sufficere nihil. Quapropter etsi martyrium vicem baptismi posse implere conceditur, non planè hoc facit pœna, sed ipsa fides. Nam absque ipsa quid est martyrium, nisi pœna? Quæ ergò martyrio præstat, ut absque ulla dubietate pro baptismate reputetur, ipsa ita infirma & imbecillis per se erit, ut quod dare alteri valet, sola non valeat obtinere? Est prorsus sanguinis pro Christo effusio magnæ cujusdam fidei indubitata probatio, non Deo tamen, sed hominibus. Sed quid si Deus, qui profectò ad probandum quod vult, nullis indiget experimentis, æquè magnam in corde cujuspiam in pace morientis inspicit fidem, martyrio quidem non interrogatam, martyrio tamen idoneam? Si recordatus fuerit homo, necdum se salutis percepisse mysterium, & dolens pœnitensque toto desiderio expetierit, sed assequi, mortis celeritate præoccupatus, nequiverit; damnabit fidelem suum Deus, damnabit, inquam, hominem pro se etiam paratum mori? Paulus dicit, Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Hunc ergò, qui in articulo mortis non solùm invocat Dominum Iesum, sed ipsius quoque toto desiderio expetit Sacramentum, dicemus aut non loqui in Spiritu sancto, & falsus erit Apostolus, aut & cum Spiritu sancto damnari? Salvatorem habet habitantem per fidem in corde, & in ore per confessionem, & cum Salvatore damnabitur? Pro certo, cùm non aliunde martyrium, nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogativam, ut singulariter vice Baptismi securè suscipiatur: non video cur non ipsa æquè & sine martyrio apud eum tantundem possit, cui & sine martyrii probamento proculdubio innotescit. Possit sanè tantundem, dixerim, quantum ad salutis spectat obtentum, non autem ad meriti cumulum, quo indubitanter martyrium antecellit. Legimus, Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et item, Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est in corde suo. Quid planius, quàm, quod volumus, pro facto reputetur, ubi factum excludit necessitas? Nisi fortè putetur in malo, quàm in bono, efficacior inveniri voluntas apud Deum, qui caritas est; & promtior esse ad ulciscendum, quàm ad remunerandum misericors & miserator Dominus. Quomodo is, qui alieno debito se teneri fortè in extremis positus recolit, si desit unde persolvat, sola nihilominus pœnitentia & cordis contritione obtinere veniam creditur, ne jam pro

eo

eo damnetur: sic sola fides & mentis ad Deum conversio, sine effusione sanguinis & sine perfusione aquæ, salutem sine dubio operatur volenti, sed non valenti, probibente articulo, baptizari. Hactenus Bernardus. Cujus argumenta evincunt clarissimè, verba Christi, nec si de externâ aquâ intelligantur (nos per aquam & spiritum, κατὰ σύλληψιν Hebræis usitatam, spiritualem potius aquam intelligi putamus:) non tamen ἁπλῶς accipi debere, sic ut tunc quoque habeant locum, cùm Baptismus non offertur, nec contemnitur: sed potius restringenda sic esse, ut capiantur secundùm legem communem, quæ non præjudicat specialibus privilegiis ac dispensationibus divinis. Quod ipsum, uti vidimus, voluit Lombardus, cùm verborum Christi hanc mentem esse ait, Nisi quis regeneratus fuerit eâ regeneratione, quæ fit per aquam & spiritum: ut nempe Christo primariò quidem propositum fuerit, docere necessitatem regenerationis; hac autem occasione adjecerit utilitatem Baptismi, non tanquam ἁπλῶς necessarii, sed tanquam instrumenti homines regenerantis secundùm legem ordinariam, cui homines, quando offertur Baptismus, alligentur: Deus verò, quamvis neutiquam offeratur, alligatus non sit. Negare quidem non possumus, Patres eos, quibus cum Pelagio negotium fuit, absolutam Baptismi necessitatem in omnibus infantibus martyrio non affectis ex iis Christi verbis collegisse: sed vicissim neque istud negari potest, plerosque eorundem Patrum similem Eucharistiæ in infantibus necessitatem collegisse ex his Christi verbis Ioh. VI. 53: *Amen, amen dico vobis, nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.* Quo ex loco colligit Augustinus, infantes sine Eucharistia salvari non posse. Vide eum lib. I. de peccatorum meritis & remissione cap. XX. & lib. III. cap. IV. & lib. I. contra duas Pelagianorum epist. cap. XXII. & lib. IV. ejusdem operis cap. IV. & alibi passim. Et constat, Ecclesiam aliquamdiu, hoc argumento compulsam, infantibus statim à baptismo carnis & sanguinis præbuisse sacramentum. Inde idem Augustinus Tom. X. serm. VIII. de verbis Apostoli: *Infantes sunt, sed mensæ ejus participes fiunt, ut habeant in se vitam.* Et epist. CXXII. ad Vitalem: *Si in illa parva ætate moriuntur, utique secundùm ea, quæ per corpus gesserunt, id est tempore, quo in corpore fuerunt, quando per corda & ora gestantium crediderunt, vel non crediderunt; quando baptizati vel non baptizati sunt; quando carnem Christi manducaverunt, vel non manducarunt; quando & sanguinem biberunt, vel non biberunt: secundùm hæc*

 ergò,

ergò, quæ per corpus gesserunt, non secundùm ea quæ, si diu hîc viverent, gesturi fuerant, judicantur. Paullinus epigramm. VI. quod est in picturam basilicarum:

Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos
Infantes niveos, corpore, corde, habitu:
Circumdansque rudes festis altaribus agnos,
Cura salutiferis imbuit ora cibis.

Scriptor Hypognosticôn lib. V: *Quomodo vitam regni cælorum promittitis parvulis non renatis ex aquâ & Spiritu Sancto, non cibatis carne, neque potatis sanguine Christi, qui fusus est in remissionem peccatorum?* Consuetudinem verò hanc multo ante Augustinum obtinuisse; argumento est historia, quam Cyprianus narrat tractatu de lapsis §. 20. Multo etiam post Augustini tempora eam viguisse, cognoscimus ex Ecclesiasticarum Karoli M. legum ab Ansegiso collectarum lib. I. capitulo CLXI. cujus hæc verba: *Vt presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communicet; ne sine communione moriatur.* Etiam Prateolus lib. VII. cap. XV. scribit, Græcos quosdam Eucharistiam dare parvulis. Hieronymus quoque Osorius lib. IX. de rebus Emanuelis, testis est, hunc morem in Æthiopiâ obtinere: *Eucharistiam*, inquit, *eo die infantes, salutaribus aquis initiati, in micâ panis assumunt.* Adhæc Æneas Sylvius, epist. CXXIX. auctor est, Hussitas eos, qui ad Calixtinorum discrimen Taboritæ dicuntur, reduxisse hunc morem: cui non adversatur, quod ipsi in Confessione suâ dicant, se baptizatis Eucharistiam dare, si idonei sint & cibi capaces: quia per hæc verba potuere eos solùm infantes excludere, qui idonei nondum sunt ad cibum sumendum, ut recens natos. Sed hoc utcumque est, ritus iste, nunc non solùm non in Protestantium, sed nec in Romanâ Ecclesiâ usurpatur: rectéque abrogatum esse nec illi diffitentur, qui absolutam Baptismi necessitatem Augustini & aliorum tuentur autoritate. Quare neque est, quod in altero illo loco, qui de baptismo est, sic Patrum quorundam stemus autoritate, quasi absque eo, præterquam martyribus aut catechumenis, salus contingat nemini.

Neque iccirco existimandum, si verba illa Christi Ioh. IV. non impediant, quo minus Eucharistiæ Sacramentum ad adultam ætatem differatur: eo nec Christi verba Ioh. III. impedire, quo minùs idem in baptismo fiat. Nec enim baptismatis ac Eucharistiæ par ratio

tio est: quia per baptisma Ecclesiæ inserimur, ac remissionem consequimur peccatorum: eoque, si quis hoc percepto moriatur, is, quamvis non habet Eucharistiæ sacramentum, habet tamen virtutem ejus Sacramenti. Agnovit hoc Augustinus lib. I. in Iulian. & lib. III. de peccat. mer. & remiss. c. IV. & sermone ad infantes, (quem citat Beda in commentar. I. Cor. X.) ubi sic scribit: *Nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelem corporis sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismate membrum Christi corporis efficitur: nec abalienari ab illius panis calicisque consortio, etiamsi, antequam illum panem comedat & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod Sacramentum est, invenitur.* Atque hæc ratio adduxit posteriores, ut baptismum infantibus sufficere putarent: præsertim quando haut commodè, vel decenter adeò, corporis & Sanguinis Sacramentum his possit exhiberi.

Ex iis, quæ fusè adeo prosecuti sumus, satis liquere arbitror, secula, quæ vel ante, vel post Augustinum & Fulgentium fuere, meliùs sperâsse de salute infantium non baptizatorum, quàm ab Africanis illis patribus factum erat. Nostro verò seculo longè etiam magis sententiæ variant hac parte, quàm antiquorum. Quamquam verò initio non aliud professi sumus, quàm, velle nos exponere judicium antiquitatis; tamen spero, me facturum rem non ingratam legentibus, si, ἐθημέτρου loco, juniorum opiniones adjungam, & quæ sententiæ suæ adferant firmamenta. Nec enim parum hinc lucis accedet iis, quæ de quæstione hac à veteribus disputantur.

Ac primò quidem dicamus, quid, eorum judicio, per originale peccatum homo promereatur, ac deinde cujusmodi pœnas reapse persolvat.

Eorum, qui peccatum hoc cum Catholicis agnoscunt, dubium est nemini, quin eo mereatur homo saltem pœnam damni, sive separationem à facie divinâ. Fatentur quidem ad unum omnes, quicunque originali justitiâ carent, hos eo ipso minimùm dignos reddi, qui careant quoque æternâ beatitudine: eo quòd justitia sit vestis illa nuptialis, quâ sine admittatur nemo ad nuptias aulæ cælestis. At in hoc cum plurimis veterum fluctuant, an qui merentur exsulare extra cœlorum regnum, hi etiam mereantur conjici in stagnum sulphuris & ignis: uti gehennæ locum περιφράζει Iohannes Apo-

calypſ. xx. 15. ubi, (ut apud Marc. IX. 46. legimus) *vermis eorum non interit, & ignis non exſtinguitur.* Tuentur autem ſeſe iſtiuſmodi argumento, quòd princeps terrenus, patre delinquente, hautquaquam ex eo natos & naſcituros addicat vivicomburio, ſed exſilio puniiſſe eſt contentus: neque ob pronitatem delinquendi quoſquam plectat, ſed hujuſmodi duntaxat honoribus cenſeat indignos.

Verùm aliis videntur iſti non ſatis vel miſeriam hominis perſpicere, vel miſericordiam Chriſti prædicare. Quamobrem ipſi contendunt, omnes & ſingulos infantes, antequam actu quicquam boni fecerint aut mali, per & propter culpæ Adamicæ imputationem, dignos reddi, tum morbis ac morte hujus vitæ, tum privatione originalis juſtitiæ, tum etiam æternis animæ corporiſque poſt hanc vitam cruciatibus. Vrgent autem, quod ad Coloſſ. I. 13. legimus: *Liberavit nos Chriſtus de poteſtate tenebrarum.* Et I. Tim. II. 6. *Semet ipſum dedit redemtionis pretium pro omnibus.* Et I. Iohan. II. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis totius mundi.* Vnde liquidò conſequi docent, infantes etiam à Chriſto de Satanæ ac tenebrarum poteſtate redemtos eſſe; eoque hos quoque, ſi in ſeſe ac in naturâ ſuâ conſiderentur, æternis tenebris ac cruciatibus eſſe obnoxios, à quibus ſolo Chriſti merito poſſint liberari.

Porrò ii, quibus alienum videtur à ſummâ Dei bonitate ac φιλανθρωπίᾳ, genus humanum durâ adeò ſorte in Adamo fuiſſe ligatum conſtrictumque, ut eo mandatum Dei negligente, æternis corporis animique cruciatibus addici mereretur: hi, ad ſcrupulum illum evellendum, duo oggerere ſolent. nam & cogitare jubent, quòd fortaſſe, etiam (nec enim contrarium evinci poteſt) ſi Adam perſtitiſſet, omni ille poſteritati promeriturus fuerit vitam æternam, aut ſaltem dona ſupernaturalia, quibus ad vitam æternam ſinguli poſſent pervenire: tum imprimis conſiderandum putant, quòd pro morbo generali generale etiam à Deo adhibitum ſit remedium, nempe obedientia Chriſti, qui mortuus ſit pro totius mundi peccatis: ac omnes promiſcuè ad ſe vocet, iiſque animarum offerat medicinam.

Diximus de priori membro; quid puta mereatur homo per originale peccatum: ſequitur altera quæſtionis pars, quid propter illud patiatur. Quinctuplicem autem hac de re opinionem juniorum invenio. Singulas adferam; rationes etiam, quibus ſe tuentur, attexam. Fortaſſe enim aliquibus ejuſce controverſiæ magis penſiculandæ

landæ occaſionem præbebunt. Iudicium noſtrum nunc rarius apponemus. Magis enim hiſtorici hîc quàm Theologi munere fungi viſum: uti initio nos facturos recepimus.

Prima eorum ſententia eſt, qui cum Auguſtino aiunt, poſſe mediam eſſe ſententiam inter præmium ac ſupplicium: cumque Nazianzeno, talem fore conditionem arbitrantur parvulorum, qui non baptizati diſceſſerint. Quod non ſolùm intelligunt de fidelium, ſed etiam paganorum liberis. Nempe durum iis videtur, nihil inter iſta medium ſtatui, ſi cum vetere Eccleſiâ dicamus, infantes non baptizatos, præſertim è paganis natos, è regno cælorum excludi. Fatentur quidem, Scripturam non meminiſſe loci, aut ſtatus medii. ſed eam dicunt de adultis loqui: de infantium talium exitu nihil aperire: eoque non ſatis hîc procedere argumentationem ab auctoritate negativâ.

Altera eſt ſententia illorum, qui locum aut ſtatum medium non admittunt: ſed cœlis etiam recipi volunt liberos infidelium non baptizatos: quod his probant argumentis. Deus, inquiunt, poſt lapſum primorum parentum pepigit cum Adamo fœdus, quo & ipſum & poſteros omnes in gratiam recepit; univerſis hominibus propter Chriſtum peccatorum remiſſionem hac conditione pollicens, ſi in iſtoc fœdere perſtarent. Idem fœdus cum Noacho poſtea redintegravit. Infantes autem hoc pactum non violarunt. non igitur eo exciderunt. Quare antequam actu deliquerint, damnari non poſſunt propter primam prævaricationem: ut quæ gratioſum iſtud pactum antecedat. Adde quòd non multo amplius quàm centeſimâ generatione à Noacho abſumus. At Deus in decalogo promittit, ſe in milleſimam eorum progeniem miſericordiam velle exercere, qui eum amant, ipſiuſque præcepta obſervant.

Idem adſtruunt è naturâ Dei; cui conſentaneum eſſe negant, ut qui protoplaſti ipſius ſit miſertus (nam eum ſalvatum eſſe, ſemper contra Tatianum judicavit orthodoxa antiquitas) non multo magis miſereatur infantulorum, qui non peccaverint, niſi δυνάμει & imputatione, quatenus originis ratione in lumbis primi parentis erant, atque ita pars delinquentis cenſebantur. Præterea cùm in confeſſo ſit, multos ex hac vitâ vocari, ne pravitas mundi eorum mutet intellectum: nihil cauſæ eſſe aiunt, cur non itidem dicatur Deus infidelium liberos tempeſtivè ad ſe vocare, priuſquam parentum & aliorum impietate imbuti, certum ſibi gehennæ ſupplicium arceſſant.

Tertia

Tertia est opinio eorum, qui de non baptizatis parvulis nullos quidem infidelium cœlo dignantur: omnes autem fidelium liberos, modò in infantiâ diem suum obeant, in cœlum recipi contendunt. Ac infidelium quidem liberos eo salvari negant, quòd sola mater Ecclesia sit, quæ filios generat promissionis; cùm gentes, eo quia extra Ecclesiam sunt, utpote ex ancillâ nascentes, consortes non sint promissionum earum, quas Deus fecit spirituali Abrahæ semini, eoque nec hæreditas vitæ æternæ pertinere ad eos possit. Rom. IX. 8: *Non qui filii carnis, ii filii Dei, sed qui filii promissionis, censentur in semine.* Gal. IV. 28: *Nos secundùm Isaac promissionis filii sumus.* At de gentibus scripsit ad Ephesios II. 12: esse *absque Christo, alienos à Rep. Israëlis, & extraneos à pactis promissionis, spem non habentes, & Dei expertes in mundo.* Ex cujusmodi locis concludunt, infidelium liberos extra Ecclesiam nasci in cœtu impiorum & Satanæ regno. Cæterùm numero horum eximunt, qui ab infidelibus quidem parentibus oriuntur, sed quacunque ratione legitima infidelium, vel saltem veram fidem profitentium, manus veniunt ac potestatem: atque horum zelo & industriâ Baptismum in Ecclesiâ Dei consequuntur. Tales non solùm censent esse, qui postquam infideles parentes morte sunt sublati, fideles indepti sunt tutores: sed etiam in quos incidêre homines pii, cùm à parentibus essent expositi ac derelicti: utut fortasse Iudæi fuerint, aut gentiles: item qui vel justo bello, vel emtione acquisiti: quomodo olim matronæ nobiles barbarorum pueros emêre, quo eos Ecclesiæ jungerent per Baptismum; ut narrat Augustinus. Et hæc de liberis infidelium: fidelibus verò parentibus ortos universè salvari putant: eamque sententiam his propugnant argumentis. Primùm quia ad infantes fidelium pertinet promissio gratiæ & fœderis: juxta illud Genes. XVII. 7: *Vt sim Deus tuus & seminis tui post te.* Vnde Petrus Act. II. 48: *Baptizetur unusquisque vestrum. Vobis enim facta est promissio & liberis vestris.* Atqui ad quos pertinet promissio gratiæ, ad eosdem pertinet promissio gloriæ. Deinde eo se tuentur, quòd liberi fidelium ab utero sint sancti. Rom. XI. 16: *Si radix sancta, etiam rami.* I. Cor. VII. 14. *Liberi vestri sancti sunt.* Atqui omnes, qui originis beneficio sancti nascuntur, hi quoque sancti aboriuntur, modò denascantur antequam actuale peccatum committant. Prætereà pro se adferunt illa Christi verba Lucæ XVIII. 16: *Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos. Talium est enim regnum Dei. Amen dico vobis; quicunque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.*

Quarta

Quarta eorum ſententia eſt, qui non niſi re aut voto baptizatis ſalutem audent polliceri. Cur verò ſuperioribus argumentis parùm moveantur, has afferunt cauſſas. De loco Geneſios XVII aiunt, ex eo ipſo colligi poſſe, promiſſionem Dei nequaquam pertinere ad filios Abrahæ carnales, ſed duntaxat ſpirituales: hoc eſt, eos ſolùm qui in ſacramento eſſent regeniti à Deo. Nam cùm mox ſubdat Deus (verſ. XV.) *maſculi, cujus præputii caro non fuerit circumciſa, deletum animam iri de populo ſuo, quia pactum Dei irritum fecit*: inde concludi poſſe, arbitrantur, prodeſſe nihil carnalis ex Abrahamo generationis beneficium, niſi accedat ſpiritualis ex ſacramento regenerationis privilegium. Quod ipſum confirmant verbis Pauli Rom. IX. 8. & Galat. IV. 28. quæ paullo antè adducebamus.

Ad verba Apoſtoli Rom. XI. 16. & I. Cor. VII. 14. reſpondent, ſanctorum filios aliter vocari ſanctos, poſtquam per ſpiritum in ſacramento ſunt ſanctificati: aliter ſi gratioſæ originis ratio habeatur, quatenus nempe (ut Tertullianus interpretatur lib. de animâ cap. XXXIX.) naſcuntur ſanctitatis candidati, & ad plenam ſanctitatem deſtinati, & mox in baptiſmo ſanctificandi per Spiritum Dei, planeque in Eccleſiam cooptandi, quo fruantur privilegiis omnibus ejuſce civitatis.

Quod ad verba Chriſti Luc. XVIII. 16, τὰ βρέφη, hoc eſt parvulos ſive infantulos ad ſe vocantis, ac pronunciantis talium eſſe regnum cœlorum: multa afferunt, quibus argumenti ejus invalentiam probare conentur. Nam cùm TALES dicit Chriſtus, reſpicere parvulorum innocentiam ac ſimplicitatem: abſque quibus non pateat ingreſſus in regnum cœlorum. Nec ſermonem eſſe de parvulis eorum, qui neglectu Circumciſionis pactum Dei irritum feciſſent, ſed fidelium Iudæorum, qui infantulos, in Circumciſione remiſſionem peccati adeptos, Eccleſiæque jam inſertos, ad Chriſtum adducerent, quò per eum uberiùs benedicerentur. Atque eo etiam pertinere, quod dicit, *Sinite parvulos venire ad me.* quemadmodum & ſenſit ſcriptor Hypognoſticon lib. V. ubi ait: *Talium, ad comparationem videlicet ad ſe venientium, dixit, non omnium parvulorum generaliter.* Nempe adultos quidem volunt per fidem propriam venire ad Chriſtum; infantulos autem, cùm ſic venire non poſſint, & tamen (ut vel hoc ex loco paret) venire ad Chriſtum valeant, à parentibus, vel is qui parentum loco ſunt, ad Chriſtum adduci vel apportari debere, quo quod fide non poſſunt ſuâ, fide conſequantur alienâ. Alie-

nam autem fidem appello, non ſimpliciter parentum fidem, vel etiam illorum, qui parentum obtinent locum, ſed fidem totius Eccleſiæ Catholicæ: quæ infantes ad profeſſionem fidei à parentibus vel aliis factam, in Eccleſiæ Catholicæ fide baptizat, ita ut per parentes quidem, vel alios offerantur, ſed id nomine fiat Eccleſiæ univerſæ. Sic ſenſere veteres omnes. Sed contentus ero laudâſſe B. Auguſtinum. Is Tom. 10. de verbis Apoſtoli, ſerm. x. ubi de infantibus agens, qui ex Adamo morbum contagione traxerunt, eoque medicinæ indigent, *Accommodat*, inquit, *illis mater Eccleſia aliorum pedes, ut veniant, aliorum cor, ut credant, aliorum linguam, ut fateantur; ut quoniam, quòd ægri ſunt, alio peccante prægravantur, ſic cùm hi ſani ſunt, alio pro eis confitente, ſalventur.* Cur verò infantibus aliena fides prodeſſe poſſit, hanc aſſignant cauſſam, quòd propriè non fide ſalvemur, ſed Spiritu Dei, ſive gratiâ Chriſti, quæ ab adultis quidem actu fidei apprehendatur; ab infantibus verò percipiatur arcano quodam dono, quod Spiritus ſanctus in iis operetur.

Objici ſolet, quòd juſtus ſuâ fide vivat, eoque perabſurdum videatur, ut ſi parentes in procurando baptiſmo fuerint negligentiores, parvuli iccirco cœlorum regno excludantur. Sed reſpondent alii, juſtum quidem ſuâ fide vivere, tanquam cauſsâ ſalutis inſtrumentali: at hoc non impedire, quo minùs plurimi conſequantur ſalutem fide alienâ, tanquam occaſione ſalutis. Id enim manifeſtum eſſe ratione adultorum, qui alienâ ſæpè fide ad fidem propriam perveniunt: quomodo Epiſcopus zelo fervens ſæpè cauſſa eſt, cur plurimi reſipiſcant: & Chriſtiana uxor non rarò maritum exemplo ad religionem compellit: ſimilem verò rationem eſſe infantium, qui cùm naturâ ſint filii iræ, & condemnationis rei, parentum tamen, aliorumve curâ ac zelo in baptiſmo offerantur, ac conſecrentur Deo, eâque occaſione divinitus conſequantur gratuitum illud donum, per quod à donante ſanctificentur, Chriſtique juſtitia ac miſericordia iis applicetur.

Quincta & poſtrema eorum ſententia eſt, qui ſalvari dicunt certos infantes ſoli Deo cognitos: utpote ab eo ante jacta mundi fundamenta, tam ex infidelium quàm fidelium, tam non baptizatorum quàm baptizatorum numero, ad vitam æternam electos ſecretoſque. Prora & puppis hujus ſententiæ eſt in verbis Apoſtoli ad Rom. IX. 11. *Nondum enim natis pueris, cùm nihil feciſſent boni vel mali, dictum eſt ei, Major ſerviet minori. Sicut ſcriptum eſt, Iacob dilexi, Eſau verò odio habui.*

habui. Hæc opinio duplici nomine ab antiquitate recedit, partim quia multis infidelium liberis, nec in re, nec in voto baptizatis, regnum promittit cœlorum: partim quia salvari negat omnes infantes actu baptizatos, qui ante rationis usum lucis usuram amittant.

Sed neque est, quòd ejus autores Apostoli se patrocinio jactent. Nec enim si concederetur, Esavum citra prævisionem malorum operum gehennæ fuisse destinatum, hinc colligi posset, Deum etiam quosdam baptizatos, qui in infantiâ vitam finiunt, destinâsse morti æternæ. Imò quanto verisimilius est, hos post sacramentum re aut voto piorum parentum perceptum evocari è vitâ, quia eos Deus adultâ ætate à mundo videat corrumpendos? Cur enim non æquè, imò multo magis, quàm in adultis, locum in his habeat, quod de Enocho legimus Sap. IV. 11. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius.* Itaque sæpe hoc vel maximum fit erga fideles divinæ misericordiæ opus, quòd & ipsos parentes liberorum morte castigat, & eâdem de liberis ipsorum optimè meretur. In Esavo verò hic pleraque omnia disparia. quippe illi ipsi, qui Deum volunt primò intendisse justitiæ suæ in puniendo Esavo declarationem, dicere solent, Deum eâdem decrevisse vitam Esavo prorogare, quo infidelitate & impœnitentiâ suâ implacabilem in se iram numinis concitaret. Quid verò tale in iis, qui ante rationis usum de vitâ discedunt? Ratio quoque isti sententiæ plurimùm repugnat. Nam in confesso est, in legitimo sacramenti usu signatum non separari à signo. At in infantibus nihil est, quo minùs legitimum dici debeat sacramentum. non actuale peccatum, quod nullum commiserunt; non originale, quia hoc ipsum est, in cujus remissionem baptizantur. Quare omnino statuendum, eos qui postquam baptizati sunt ante rationis usum moriuntur, certò salvari: neque ita tantùm judicandum ex regulâ caritatis, quæ fallere potest & solet: sed ex canone infallibilis veritatis. Nunquam aliter sensit Ecclesia Dei: unde B. Fulgentius de Fide ad Petrum cap. XXX. *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, parvulis, qui nec propriâ voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, sacramentum fidei, quod est sanctum baptisma, quamdiu rationis eorum ætas capax esse non potest, sufficere ad salutem.* Imò veteres etiam à peccato originali per baptismum mundari eos volunt, qui propter prævisam infidelitatem ac impœnitentiam, ab æterno gehennæ sunt destinati. Hinc Prosper resp. ad capitula objectionum Gallorum calumnian-

tium cap. II. damnat hanc propositionem: *Quòd ab eis, qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatum.* Vniversè etiam de omnibus infantibus baptizatis loquuntur patres concilii Carthaginensis epistolâ xc. inter Augustinianas: *Quicunque negat, parvulos per baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, anathema sit.* Ac de circumcisione similiter circa annum quingentesimum vigesimum sensere Patres Africani in Sardiniâ exules, in epistolâ suâ synodicâ: *Esau sacramento quidem circumcisionis octavo die secundùm tenorem divinæ constitutionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per nequitiam cordis in hominis terreni vetustate permansit, illius ibi judicio derelictus, qui gratis salvat, justeque damnat.* Etiam anno octingentesimo quinquagesimo quinto similiter judicavit concilium Valentinum can. v. cujus hæc verba: *Item firmissimè tenendum credimus, quòd omnis multitudo fidelium ex aquâ & Spiritu sancto regenerata, ac per hoc veraciter Ecclesiæ incorporata, & juxta doctrinam Apostoli baptizata, in ejus sanguine sit à peccatis suis abluta. Quia nec in eis potuit esse vera regeneratio, cùm in Ecclesiæ sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsâ sui veritate ac sinceritate subnixum.* Est is canon constitutus adversus Godescalcum, qui putabat, reprobos in baptismo non verè, sed signo tenus remissionem accipere. quemadmodum constat ex epistolâ Hincmari ad Nicolaum Papam apud Flodoardum lib. III. cap. XIV.

FINIS LIBRI SECVNDI.

GERAR-

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ DE CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE reliquiæ moverunt,

LIBER TERTIVS.

QVI

DE GRATIÆ NECESSITATE generatim tractat.

HActenus opinionem Pelagianorum de ortus nostri conditione contulimus cum sententiâ Catholicorum: ea item, in quibus Catholici ipsi dissenserunt inter se, distinximus ab illis, in quibus iidem & ante & post exortum Pelagium semper convenerunt. Proximum est, ut componamus amborum doctrinam de vitâ hominis spirituali. Hæc pars quæstiones varias comprehendit. Earum aliæ sunt aliis celebratiores. Præcipuè autem disputari solet, De gratiæ necessitate, & De imperfectione hominis in hac vitâ. Minùs, De juramento Christianorum, & De salute divitum. De quatuor istis ordine dicemus. Sed prima controversia est bipartita. Vel enim de gratiæ necessitate agitur ἁπλῶς, propter Pelagianos: vel de necessitate gratiæ prævenientis propter Massilienses. De priori agemus hoc libro: de altero, tractabimus sequenti. In hoc verò capite, quo ἁπλῶς gratiæ necessitatem spectamus, tria ista cum bono Deo, præstabimus. Primùm ostendemus, quid senserit Ecclesia ante tempora Pelagii. Deinde narrabimus, qualis & quantus super controversiâ hac conflictus fuerit inter Pelagianos & Ca-

& Catholicos. Denique quia Pelagiani ſolent virtutes gentilium objicere ſanctis Patribus; Catholicam de his ſententiam ſeorſim exponemus.

LIBRI TERTII PARS PRIMA;

quæ eorum de neceſſitate gratiæ ſententiam exponit, qui ante Pelagium vixerunt.

THESIS I.

Neceſſitatem gratiæ clarè agnoverunt ſcriptores Latini, qui Pelagii tempora anteceſſerunt: tam Afri, ut Tertullianus, Cyprianus, Arnobius: quàm Itali, Galli, alii, ut Lactantius, Hilarius, Ambroſius. Nec ſecus qui ſenſerit, obduci quiſquam poteſt.

VT ſententia hæc antiquitatis meliùs intelligatur; à diſtinctione gratiæ auſpicandum eſt. Siquidem gratia alia naturam conſequitur, quæ iccircò naturæ dicitur: alia naturæ ſuperadditur, quæ ſupernaturalis vocatur. Vtraque rectè gratia dicitur, quia utraque gratis datur. Magis tamen poſterior id nomen meretur, quia minùs debetur. Optimè enim ait Salvianus lib. IV. de Gubernatione Dei, *Majoris pretii beneficium eſt, quod præſtatur indignis.* Atqui naturæ gratia non confertur vel dignis, vel indignis, ſed non dignis: ut qui cùm ante eam gratiam non fuerint, bene maleve mereri haut potuerint. At gratia ſupernaturalis confertur planè indignis, utpote inimicis. In negotio hoc, ac quandocunque apud Patres gratia opponitur libero arbitrio, intelligi debet gratia non in naturâ, ſed ſupra naturam, quam ſtrictè ac κατ' ἐξοχὴν gratiæ nomine vocari dicebamus.

Quid de hac gratiâ ſenſerint antiqui, paucis nos docet Vincentius Lirinenſis Commonitorii ſui cap. XXXIV. *Quis unquam*, inquit, *ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præſumſit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus ſingulos adjuvandum, neceſſariam Dei gratiam non*

non putaret? Hoc ut non verè minùs, quàm asseveranter, à Vincentio dictum esse appareat, testes ejusce rei dabimus, prius Latinos, deinde etiam Græcos.

Prodeat ante omnes, Latinorum, quos habemus, antiquissimus, Tertullianus. Clarè is Christianæ ac spiritualis gratiæ necessitatem agnoscit lib. de animâ cap. I: *Cui enim veritas comperta sine Deo? cui Deus cognitus sine Christo? cui Christus exploratus sine Spiritu sancto? cui Spiritus S. accommodatus sine fidei sacramento?* Et cap. XXI. *Non dabit enim arbor mala bonos fructus, si non inseratur: & bona malos dabit, si non colatur. Et lapides filii Abrahæ fient, si in fidem Abrahæ formentur. Et genimina viperarum fructum pœnitentiæ facient, si venena malignitatis expuerint. Hæc erit vis* DIVINÆ GRATIÆ, *potentior utique* NATURA, *habens in nobis* SUBJACENTEM *sibi liberam arbitrii potestatem, quod* αὐτεξούσιον *dicitur.* Autor definitionum, quæ Tertulliano adjudicantur: *Cùm sine gratiâ Dei salutem non possit custodire natura humana quam accepit, quomodo sine gratiâ Dei poterit reparare quod perdidit?*

Tertulliano succedat is, qui eum magistrum suum vocare solet, B. martyr Cyprianus. Ejus aliquàm multa adducit Augustinus lib. IV. ad Bonifacium cap. IX. Nos ex iis duo solùm excerpemus: aliorum in locum substituemus alia ab Augustino omissa. Sic igitur ille lib. II. epist. II. ad Donatum de gratiâ Dei, cùm dixisset, se post Baptismum esse Dei, Spirituque S. animari cœpisse, *Non jactatum*, inquit, *sed gratum quicquid non virtuti hominis adscribitur, sed de Dei munere prædicatur.* Ac pauculis interjectis: *Dei est*, ait, *Dei omne quod possumus: inde vivimus, inde pollemus: inde sumto & concepto vigore, hîc adhuc positi, futurorum indicia pranoscimus. Sit tantùm timor innocentiæ custos, ut Dominus, qui in mentes nostras indulgentiæ cælestis allapsu clementer influxit, in animi oblectantis hospitio justâ operatione teneatur* &c. Idem lib. III. ad Quirin. testimonio IV: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit. In Euangelio κατὰ Ioannem: Nemo potest quicquam accipere, nisi datum fuerit illi de cœlo. Item in Epistolâ Pauli ad Corinthios primâ: Quid enim habes, quod non acceperis? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* &c. Idem lib. 3. epist. 25. *Ipsius esse quòd vincimus, & quòd ad maximi certaminis palmam, subacto adversario, pervenimus, declarat, & docet Dominus in Euangelio suo dicens. Cùm autem vos tradiderint, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini. dabitur enim vobis in illâ horâ quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Idem in Orat. Dom. *Hoc diebus ac noctibus postulamus, ut sancti-*

sanctificatio & vivificatio, quæ de Dei gratiâ sumitur, ipsius protectione servetur. Ibidem: *Oramus, ut fiat in nobis voluntas Dei, quæ ut fiat in nobis, opus est Dei voluntate, id est, ope ejus & protectione, quia nemo suis viribus fortis est, sed Dei indulgentiâ ac misericordiâ tutus est.* Idem in serm. 7. de oratione Dominicâ §. 19. *Quando rogamus, ne in tentationem incidamus; admonemur infirmitatis & imbecillitatis nostræ, dum sic rogamus, ne quis se insolenter extollat, ne quis sibi superbè atque arroganter aliquid assumat.* Et mox: *Vt dum præcedit humilis & submissa confessio, & datur totum Deo, quicquid suppliciter cum timore & honore Dei petitur, ipsius pietate præstetur.*

Afris duobus tertius accedat Arnobius. Ejus verba sunt lib. II. contra nationes: *Vos vestrarum animarum salutem in ipsis vobis reponitis, fieriq́ue vos deos, vestro fiditis intestinoq́ue conatu: at verò nos nobis nihil de nostrâ infirmitate promittimus, naturam intuentes nostram virium esse nullarum, & ab suis affectibus in omni rerum contentione superari. Vos, cùm primùm soluti membrorum abieritis, enodes alas vobis adfuturas putatis, quibus ad cœlum pergere atque sidera volare possitis: nos tantam reformidamus audaciam, nec in nostrâ ducimus esse positum potestate, res superas petere.*

Ex Africâ proficiscamur in Italiam ad gloriam sui Firmii, sive, ut Tullius vocat, Firmi, (Picenorum id oppidum est) Cælium Lactantium, Arnobii discipulum, & quidem similis fortunæ. Nam utrumque ex Oratoriæ artis professore religionis Christianæ doctorem evasisse, ex Hieronymo constat. Sic igitur ille lib. VI. Institut. cap. XIII. *Eò accedit, quòd nemo esse sine delicto potest, quamdiu carnis indumento oneratus est: cujus infirmitas triplici modo subjacet dominio peccati, factis, dictis, cogitationibus, &c. Itaque etiam justi homines, qui frænare se possunt ab omni opere injusto, nonnunquam tamen ipsa fragilitate vincuntur, ut vel in ira malum dicant, vel in aspectu rerum delectabilium cogitatione tacita concupiscant. Quodsi mortalis conditio non patitur, esse hominem ab omni macula purum; debent ergò largitione perpetua peccata carnis aboleri.* Vide & eundem lib. de Irâ cap. XX.

Et isti quidem sub gentilibus Imperatoribus vixerunt. Ex illis, qui sub Christianis floruere, duos duntaxat adferemus. Prior esto Hilarius, Pictaviensis Episcopus, in Psal. CXVIII. in ϰ ad verba illa: Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas: *Iustificationes sunt plures atque diversæ, in observandis singulis officiorum generibus temperandæ; ad quorum custodiam nisi à Deo dirigamur, infirmi per naturam nostram erimus. Adjuvandi igitur per gratiam ejus dirigendiq́ue sumus, ut præceptarum ordinem justificationum consequamur.* Et mox: *Iam verò in*

ipsam

ipsam fidei veritatem, id est, Dei Patris & Domini intelligentiam, per quam maximè justificatio nobis erit probata: quantâ opus est nobis Dei gratiâ, ut rectè sapiamus, ut ex Propheticis atque Euangelicis autoritatibus unum idemque teneamus, ne in uno aut altero opinio nostra & sermo dissideat, sed universas Dei justificationes aequâ ac pari operum ac doctrinae observantiâ dirigamus. Idem in Psal. 123. *Quis relictus est nobis gloriandi locus, recordantibus, omnia ex Deo esse? Si non in omnibus opus est misericordiâ Dei, etiam omnia nobis, tanquam ex nostro sint, vendicemus.*

Alter est Ambrosius, Mediolanensis praesul, ex cujus super Lucam commentariis haec verba adducit Augustinus, lib. De naturâ & gratiâ contra Pelagianos: *Visum est*, inquit, *mihi. Potest non soli visum esse, quod visum sibi esse declarat. Non enim voluntate tantùm humanâ visum est, sed sicut placuit ei, qui in me, inquit, loquitur, Christus, qui, ut id quod bonum est, nobis quoque bonum videri possit, operatur. Quem enim miseratur, & vocat. Et ideò, qui Christum sequitur, potest interrogatus, cur esse voluerit Christianus, respondere, visum est mihi. Quod cùm dicit, non negat Deo visum. à Deo enim praeparatur voluntas hominum. ut enim Deus honorificetur à sancto, Dei gratia est.* Ibidem ex iisdem haec Ambrosii verba laudat. *Nec ab initio immaculata* (hominis voluntas;) *humanae enim hoc impossibile naturae: sed per Dei gratiam & qualitatem sui, quia jam non peccat, fit ut immaculata videatur.* Qui locus non gratiae solùm necessitatem, sed etiam peccatum adstruit originale. Nam cùm animam ab initio immaculatam negat; procul dubio, ut ibidem observat Augustinus, initio dicit, quo ab Adam nascimur. Idem Augustinus lib. primo De gratiâ Christi contra Pelagium & Coelestium cap. XLIV. citat haec ex Ambrosii super Lucam lib. II. cap. XIV. *Vides utique*, inquit, *quia ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis, ut nemo possit aedificare sine Domino, nemo custodire sine Domino*, NEMO QVICQVAM INCIPERE SINE DOMINO. *Et ideo juxta Apostolum: Sive manducatis, sive bibitis, in Dei gloriam facite.* Item ex eorundem Commentariorum lib. VI. cap. XXXI: *Secundùm hominem*, inquit, *plus fortasse offendit, qui plus debuerat; sed per misericordiam Domini caussa mutatur, ut ampliùs diligat, qui ampliùs debuit, si tamen gratiam consequatur.* Quem cùm locum citâsset Augustinus, *Ecce*, inquit, *apertissimè praedicat catholicus doctor, etiam ipsam dilectionem, qua quisque ampliùs diligit, ad beneficium gratiae pertinere.* Sed inprimis cap. XLVI. commendat Augustinus haec verba Ambrosii, quae eodem ejusdem libri capite legere est: *Quia facies ejus erat euntis in Hierusa-*

lem, discipuli autem recipi intra Samariam gestiebant. Sed Deus, quos dignatur, vocat, & quem vult, religiosum facit.

Supersunt ea loca, quæ adducit Augustinus lib. IV. ad Bonifacium cap. XI. Ambrosius in expositione Iesaiæ prophetæ: *Quia humana natura sine divinâ ope imbecilla est, ad medendum, Deum auxiliatorem requirit.* Item in libro qui inscribitur, De fugâ seculi *: *Frequens nobis de effugiendo seculo isto sermo, atque utinam quam facilis sermo, tam cautus & sollicitus affectus! Sed quod pejus est, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum offusio mentem occupat, ut quod studeas vitare, hoc cogites, animoque volvas. Quod cavere difficile est homini, exuere autem impossibile. Denique voti magis eam esse rem, quàm effectus, testatur propheta, dicendo: Declina cor meum in testimonia tua & non in avaritiam* †. *Non enim in potestate nostrâ est cor nostrum, & nostra cogitationes, quæ improviso offusæ, mentem animumque confundunt, atque aliò trahunt, quàm tu proposueris. Ad secularia revocant, mundana inserunt, voluptaria ingerunt, illecebrosa intexunt: ipsoque in tempore, quo elevare mentem paramus, insertis inanibus cogitationibus ad terrena plerumque dejicimur. Quis autem tam beatus, qui in corde suo semper adscendat? Sed hoc sine auxilio divino qui fieri potest? Nullo profectò modo. Denique suprà eadem Scriptura dicit: Beatus vir, cujus est auxilium ejus abs te, Domine, ascensus in corde ejus.* Idem in expositione Iesaiæ: *Et orare Deum*, inquit, *gratia spiritualis est.* Et in expositione Lucæ: *Vides utique, quia ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis, ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino.* Explicans denique illud psalmi 43, Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te; *Quis*, inquit, *est tam fortis, ut nequaquam in tentationem moveatur, nisi Dominus ei adjutor adsistat?* Ac ne quis dicat, Ambrosium id velle, Deum quidem adjuvare ad cognoscendum quid faciamus, non ad faciendum quod cognovimus; subjicit duo hæc loca, quibus paret, quid is senserit de Lege Dei. Prior locus est è cap. III. lib. De fugâ seculi: *Lex os omnium potuit obstruere, non potuit mentem convertere.* Alter est è cap. IV. ejusdem libri: *Lex factum damnat, non aufert malitiam.* Atque hæc quidem sunt, quæ ex Ambrosio congessit Augustinus ad probandam gratiæ necessitatem.

* *Ambros. Cap. 1.*

† *Psal. 118.*

A Latinis scriptoribus ad Græcos nunc accedo: de quibus major concertatio est.

THE-

THESIS II.

Qui verò negant, Græcos Patres hanc de gratiæ necessitate doctrinam intellexisse, gravissimam illis injuriam faciunt: cùm apertissimè eam asserant passim.

IVstinus dialogo cum Tryphone docet, externam verbi prædicationem aut scripturarum lectionem minimè sufficere, sed insuper requiri internam Spiritus S. illuminationem. Sic enim scribit[a]: Ἐγώ τε αὖ εἶπον, Οἴεσθε ἄν, ἡμᾶς ποτε, ὦ ἄνδρες, νενοηκέναι δυνηθῆναι ἐν ταῖς γραφαῖς ταῦτα, εἰ μὴ θελήματι τοῦ θελήσαντος αὐτὰ ἐλάβομεν χάριν τοῦ νοῆσαι; *Tum ego, Num putatis, ô viri, nos unquam hæc in Scripturis intelligere potuisse, nisi voluntate Dei, ut ista intelligeremus volentis, gratiam accepissemus?* Et aliquanto antè dixerat idem[b]: Εἰ οὖν τις ΜΕΤᾺ ΜΕΓΆΛΗΣ ΧΆΡΙΤΟΣ τῆς παρὰ θεοῦ λάβοι νοῆσαι τὰ εἰρημένα καὶ γεγενημένα ὑπὸ τῶν προφητῶν, οὐδὲν αὐτὸν ὀνήσει τὸ τὰς ῥήσεις δοκεῖν λέγειν ἢ τὰ γεγενημένα, εἰ μὴ λόγον ἔχει καὶ περὶ αὐτῶν ἀποδιδόναι. *Itaque nisi quis cum* MAGNA DEI GRATIA *intelligere cœperit dicta & facta Prophetarum, nihil ei proderit, quòd videatur voces eorum & opera referre, si non possit rationem quoque eorum explicare.*

[a] Pag. 271. edit. Commel.

[b] Pag. 429.

Irenæus lib. III. c. XXII. his verbis: *Paulus infirmitatem hominis annuncians ait, Scio enim, quoniam non habitat in carne mea bonum, significans, quoniam non à nobis, sed à Deo est bonum salutis nostræ.* Et cap. XIV. libri quarti: *Edocuit autem Dominus, quoniam Deum scire nemo possit, nisi Deo docente, hoc est, sine Deo non cognosci Deum.* Eleganti etiam similitudine hanc rem illustrat lib. III. cap. XIX. *Sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat; sic & nos, lignum aridum existentes, nunquam fructificaremus vitam sine superna voluntaria pluvia.* Per supernam autem pluviam intelligit spiritum S. ut se ibidem interpretatur Irenæus.

Clemens Alexandrinus lib. V. Στρωματέων[c]: Δεῖ δὲ καὶ τὴν γνώμην ὑγιῆ κεκτῆσθαι, τὴν ἀμεταvόητον πρὸς τὴν θήραν τοῦ καλοῦ. πρὸς ὅπερ μάλιστα τῆς θείας χρῄζομεν χάριτος, διδασκαλίας τε ὀρθῆς καὶ ἀπαθείας ἁγνῆς, καὶ τῆς τοῦ πατρὸς πρὸς αὐτὸν ὁλκῆς. *Oportet mentem habere sanam, & quæ nullâ retardetur pœnitentiâ à boni venatione: ad quod quidem maximè divinâ opus habemus gratiâ, rectâque doctrinâ, castâque & mundâ animi affectione, & Patris ad ipsum attractione.* Idem Στρωματέων lib. VI.

[c] P. 234. edit. Commel.

 Πέτρον

[a] P. 289. [a] Πέτρον ἐμακάρισεν, ὅτι αὐτῷ σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. δηλῶν τὸν γνωστικὸν οὐ διὰ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τῆς κυηθείσης, ἀλλὰ δι' αὐτῆς τῆς δυνάμεως τῆς πατρικῆς, γνωρίζειν τὸν υἱὸν τοῦ παντοκράτορος. *Petrum etiam beatum pronunciavit, quoniam ei sanguis & caro non revelavit veritatem, sed pater ejus, qui est in cælis: significans, eum qui est cognitione præditus, non per ejus carnem, quæ fuit gestata in utero, sed per ipsam paternam potentiam cognoscere filium omnipotentis.*

[b] P. 186. edit. August. Origenes lib. IV. contra Celsum[b]: Ταῦτα τὰ πράγματα μὴ δύνασθαι χωρὶς ἐπιπνοίας κρείττονος καὶ θειοτέρας δυνάμεως θεωρηθῆναι. ὥσπερ γὰρ οὐδεὶς οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ· οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. *Hæ res absque meliori afflatu ac diviniore virtute non possunt venire in contemplationem hominum. Sicut enim nemo homo novit res hominis, nisi spiritus hominis, qui est in ipso, sic & Dei res nemo novit, nisi Dei spiritus.* Idem contra Celsum

[c] P. 214. lib. V[c]. Ἀλλ' οἶδα τὸν λόγον δεόμενον πολλῆς ἐξεργασίας καὶ κατασκευῆς, χάριτι θεοῦ φωτιζομένου τὸ ἡγεμονικὸν δυναμένων γενέσθαι τῷ κριθέντι ὑπὸ θεοῦ ἀξίων καὶ τῆς περὶ τὸν τόπον τοῦτον γνώσεως. *Sed hanc disputationem scio habere opus confirmationibus plurimis, Deo per gratiam illustrante mentem dignam cognitione rerum talium.*

E libris Origenicis, quos Græcè non habemus, nunc nihil adferam, quando usque adeò incertum est, Origenem, an Rufinum audiamus. Alioquin præclarè hac de re loquitur lib. III. περὶ ἀρχῶν

[d] P. 827. & 828. edit. Bas. 1536. cap. 1[d]. Et si commentarii in Psalmos ejus sunt, (quod nemo sibi persuadebit, qui legerit) quædam, quæ huc faciant, habet homil. IV. in illa verba Psal. 36. *Gressus hominis à Deo diriguntur.*

[e] P. 74. edit. Morell. Macarius homil. V[e]. Χριστιανῶν γὰρ ἡ δόξα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ οὐράνιος ἀλάλητός ἐστι, καὶ μετὰ πόνου καὶ ἱδρώτων, καὶ δοκιμασιῶν, καὶ ἀγώνων πολλῶν πορίζόμενος. τὸ δὲ ὅλον χάριτι Θεοῦ. *Gloria Christianorum, & pulchritudo & divitiæ cælestes ineffabiles sunt, & magno labore, ac sudore, tentationibus ac certaminibus multis acquisitæ.* QUOD TOTUM GRA-

[f] P. 180. TIÆ DIVINÆ ADSCRIBENDUM. Idem homil. XV[f]. Ἄνευ δὲ τῶν Θεοῦ σκευῶν, τουτέστι τῆς χάριτος, ἀδύνατόν τινα τῷ Θεῷ διακονῆσαι, τουτέστιν διαρεστῆσαι εἰς πάντα τὰ τοῦ Θεοῦ θελήματα. καὶ ὅταν λάβῃ τὴν χάριν, καὶ τότε πολλῆς συνέσεως, καὶ διακρίσεως χρεία, ἅπερ καὶ ταῦτα αὐτὸς δίδωσιν αὐτῇ ζητούσῃ παρὰ Θεοῦ. *Absque Dei vasibus, hoc est absque gratiâ, impossibile est quempiam Deo servire, hoc est placere ad quamcunque Dei voluntatem. At ubi acceperit gratiam, tum summâ prudentiâ atque judicio opus est, quæ etiam ipsa concedit Deus animæ à se postulanti.* Idem homil.

mil. XVII [a]. Ὥσπερ οὐκ ἔστι δυνατὸν ἰχθὺν ἄνευ ὕδατος ζῆσαι, ἢ ἄνευ πο- [a] P. 256.
δῶν περιπατῆσαί τινα, ἢ ἄνευ ὀφθαλμῶν ἰδεῖν φῶς, ἢ ἄνευ γλώσσης λαλεῖν, ἢ ἄνευ ὤτων ἀκούειν· οὕτως ἄνευ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἔστι γινώσκειν μυστήρια καὶ σοφίαν θεοῦ, ἢ εἶναί τινα πλούσιον καὶ Χριστιανόν. οὗτοι γάρ εἰσι ἀληθῶς σοφοί, καὶ πολεμισταί, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ φιλόσοφοι θεοῦ, οἱ ὁδηγούμενοι καὶ ποιμαινόμενοι κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὑπὸ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως. *Quemadmodum piscem absque aquâ vitam ducere, absque pedibus quemquam progredi, aut absque oculis lumen intueri, aut absque linguâ loqui, aut absque auribus audire, impossibile est: sic quoque absque Domino Iesu, & virtutis divinæ efficaciâ, non licet cognoscere mysteria & sapientiam Dei, aut esse divitem & Christianum. Hi enim sunt revera sapientes, milites fortes ac philosophi Dei, qui diriguntur & gubernantur secundùm interiorem hominem à potentiâ divinâ.* Idem homiliâ XVIII [b]. Ὁ γὰρ πένης καὶ πτωχὸς, καὶ λιμώττων, ἐν κόσμῳ οὐδὲν δύνα- [b] P. 267.
ται κτήσασθαι τῆς πενίας αὐτὸν συνεχούσης· ὁ δὲ ἔχων θησαυρὸν, δίχα κόπου οἷα βούλεται κτήματα, καὶ ἀκινδύνως κτᾶται. Οὕτως καὶ ψυχὴ ἡ γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ κοινωνίας πνεύματος, καὶ ὑπὸ τὴν δεινὴν πτωχείαν τῆς ἁμαρτίας οὖσα, οὐδὲν δύναται, κἂν θέλῃ τὸν καρπὸν τοῦ πνεύματος τῆς δικαιοσύνης ἐξ ἀληθείας ποιῆσαι, πρὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ πνεύματος. *Pauper ac mendicus & qui fame laborat, in mundo nihil potest comparare, paupertate eum premente. Qui verò thesaurum habet, absque omni negotio & molestia, quascunque exoptarit possessiones, consequitur: sic quoque anima, nuda ac societate* [c] P. 420.
spiritus destituta, & ad duram paupertatem peccati redacta, nullum potest, [d] Pag. 17.
quantopere voluerit, spiritus justitiæ fructum producere, antequam spiritus *edit. Morell.*
particeps facta sit. Idem homil. XXXII [c]. Ὥσπερ πετεινὸν, ἐὰν ἔχῃ πτερὸν [e] P. 21. & *seq.*
ἓν, ἐν τῷ ἑνὶ πετασθῆναι οὐ δύναται· οὕτω καὶ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος, [f] P. 70. &
ἐὰν καθ᾽ ἑαυτὴν γυμνὴ ἀπομείνῃ, καὶ μὴ λάβῃ τὴν μίξιν, καὶ τὴν κοι- *seq.*
νωνίαν τῆς ἐπουρανίου φύσεως, οὐδὲν διωρθώθη· ἀλλ᾽ ἔμεινε γυμνὴ, καὶ ἐπί- [g] P. 129. &
μωμος εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς ἐν ῥυπαρείᾳ πολλῇ. *Quemadmodum avis, si* *seq.*
unicam habuerit alam, ea sola volare nequit: sic quoque humana natura, [h] P. 222.
si nuda quod ad se maneat, & non recipiat commixtionem & communio- & 224.
nem cælestis naturæ, nihil laude dignum efficit, sed nuda manet & culpanda [i] P. 297. [k] P. 312.
in sua natura, & sordibus multis. Sunt hujusmodi apud eundem pluri- [l] P. 315.
ma. Passim enim & corruptionem generis humani, & necessita- [m] P. 403.
tem divinæ gratiæ prædicat. Vide eum homil. I [d]. II [e]. V [f]. XI [g]. XV [h]. & *seq.*
XI [i]. XXIII [k]. XXV [l]. XXX [m]. [n] *Tom. 1.*

Athanas. in Passionem & Crucem Domini [n]: Ἀπαιτεῖ δὲ τοῦτο ὁ *Pap. 783.* *edit. Com-*
σωτὴρ οὐκ ἐπειδήπερ ἔχρῃζε τῆς παρ᾽ ἑτέρων συνεργείας. αὐτὸς γὰρ καὶ τῆς *mel.*

πίστεως κύριος καὶ χορηγός ἐστιν. ἀλλ' ἵνα μὴ ὡς προσώποις χαριζόμενος φανῇ. *Postulat autem id Servator, non quòd alicujus opera, aut ministerio indigeat: ipse enim fidei autor est & suppeditator: sed ne videretur personis*
[a] Pag. 805. *gratificari.* Idem eodem libro [a]: Διὰ τοῦτο πέπονθεν ὡς ἄνθρωπος, ἵνα τοῖς ἀνθρώποις τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ θεῖα χαρίσηται. αὐτοῦ γοῦν ἐστι τὰ νῦν ἐν ἀνθρώποις κατορθώματα. κἂν γὰρ Παῦλος λαλῇ, ἀλλὰ Χριστός ἐστιν ἐν αὐτῷ λαλῶν. κἂν μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ποιῇ, ἀλλ' ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις ἐστιν ἡ ταῦτα ἐνεργοῦσα. *Ideo uti homo passus est, ut hominibus ea, quæ sunt super hominem, & divina, largiretur. Ille enim efficit, quæcunque ab hominibus rectè fiunt. Nam si Paulus loquatur, non est alius, qui in eo loquitur, nisi Christus: sive magnalia & mirifica faciat, non est alia quàm Christi gratia,*
[b] Pag. 376. *qua ille operatur.* Et mox [b]: Τίς γάρ ἐστιν ὁ ἐν τοῖς εἰδώλοις καταργῶν τι ἢ αὐτῶν, εἰ μὴ ὁ κύριος; καὶ τίς ὁ ἀναγων αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἔτι δουλεύοντας εἰδώλοις, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ Χριστός; ὁ λέγων, ὅταν ὑψωθῶ, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τὸ γὰρ παράδοξόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἔτι δουλευόντων αὐτῶν εἰδώλοις, διανοίγεται τούτων ὁ νοῦς εἰς τὸ νοεῖν, ὅτι, οὓς μὲν ἐνόμιζον πάλαι θεοὺς, ξύλα καὶ λίθους εἶναι. *Quis enim est, qui eos in idololatria, ita pœnitentiâ stimulat, nisi Dominus? Aut quis est, qui eos inde abducit, etiamnum servientes idolis, nisi ipse Christus, qui dicit, Quum exaltatus fuero, omnes traham ad me ipsum? Nam id certè pro ingenti miraculo habendum, quod etiamnum idololatriæ servientibus mens aperiatur, ut intelligant, eos, quos hactenus pro Diis habuere, ligna prorsus & lapides esse.* Idem de communi essentiâ
[c] P. 376. patris, filii & spir. S. [d] Καὶ ἐν τῇ νέᾳ ὁμοίως περὶ πατρὸς, ὁ Παῦλος, Ὁ δὲ θεός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι· περὶ τοῦ υἱοῦ ὁ αὐτὸς, Ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός· περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. *In N. Testamento itidem de Patre loquitur Paulus: Deus est qui operatur in omnibus omnia. De Filio quoque, idem: Sed omnia in omnibus Christus. De spiritu Sancto: Hæc omnia operatur unus & idem spiritus, dispartiens singulis privatim: prout vult.* Etiam De gratiæ necessitate habemus illustrem locum Athanasii contra Arrianos orat. III. ubi argumentatur hoc modo: Si Christus est merus homo, quomodo in ejus nomen baptizamur? nec enim in cujusquam nomen baptizamur, nisi qui conferre possit spiritualem illam gratiam, quæ baptismo promittitur & obsignatur: at eam merus homo conferre non potest, sed omnis homo gratiâ istac indiget. Μιᾶς, inquit, οὔσης φύσεως τῶν λογικῶν κτισμάτων, οὐδὲ μία παρὰ κτίσματος κτίσματι βοήθεια γενήσεται· διὰ τὸ πάντας δεῖσθαι τῆς παρὰ θεοῦ χάριτος. Vide in

hanc

hanc sententiam complura apud eundem lib. de Incarnat. Verbi[a]. [a] T. 1. p. 42. & 47. edit. Commel.

Ephræm initio tractatus de divinâ gratiâ: *Enitere, ut divinam gratiam jugiter in mente tuâ habeas, ne illudaris. Cole illam ut custodem tuam, ne injuriâ affecta relinquat te. Venerare illam, ut magistram tuam invisibilem, ut ne illâ absente verseris in tenebris. Sine illa noli certamen inire, ne turpiter intereas. Sine comitatu illius, virtutis semitam ne ingrediaris. nam draco rugiens insidias tibi struet. Absque consilio ipsius non tractes, quæ ad animam pertinent. multi enim sunt, qui specie recti mentem depravant, &c.* Vide & insignem locum tract. De timore animi[b]. [b] Post medium.

Basilius homilia in Psalm. XXXIII[c]. Οὐ ἐν δυνάμει ἀνθρώπου, ἢ ἐν σοφίᾳ, ἀλλ' ἐν χάριτι τοῦ θεοῦ ἐστιν ἡ σωτηρία. *Non in ullâ hominis aut potentiâ, aut sapientiâ, sed in gratiâ Dei consistit salus.* Idem ibidem[d]: Τοῖς καθημένοις ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου παρακελεύεται προσελθεῖν τῷ κυρίῳ, καὶ ἐγγίσαι αὐτοῦ ταῖς ἀκτῖσι τῆς θεότητος, ἵνα ἐκ τοῦ προσεγγισμοῦ ἐλλαμφθέντες τῇ ἀληθείᾳ, χάριτι τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ εἰς ἑαυτοὺς χωρήσωσιν. *Hos qui in tenebris & in umbra mortis sedent, hortatur ad Dominum venire, ac radiis divinitatis propinquare; ut ex ipsius propinquitate, illustrati veritate, in se ipsos recipiant* PER GRATIAM *ipsius Dei illustrationem.* Idem in Psal. XLVIIIe. Δυνατὸν μέν τοι καὶ μικρόν τι προσαναβῆναι τῇ διανοίᾳ, καὶ τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου αὐτῶν καυχωμένους, νοῆσαι ἐπὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ὡς οὐκ αὐτοτελοῦς οὔσης οὐδ' αὐτῆς πρὸς σωτηρίαν. *Potest sanè id ad aliquanto subliniorem sensum provehi, ut eos qui de potentia sua præsumunt, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur, intelligamus utrumque de animæ viribus, quæ ipsæ neutiquam per se sufficere possunt ad parandam salutem.* Item in Psal. CXV[f]. Πίστις οὐχ ἡ γεωμετρικαῖς ἀνάγκαις, ἀλλ' ἡ ταῖς τοῦ πνεύματος ἐνεργείαις ἐγγινομένη. *Fides non nititur geometricis probationibus, quas necessitates vocitant: sed animis nostris se insinuat efficaci operatione Spiritus sancti.* Idem homil. in sanctum baptisma[g]: Κτίσιν μὲν ἀποκαλύψεως δεῖται πρὸς τὸ εἰδέναι τὰ θεοῦ· τὸ δὲ (πνεῦμα) ἀποκαλύπτει ἡμῖν. φησὶν, ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. *Creatura quidem revelatione opus habet, ut quæ Dei sunt, cognoscat; Spiritus verò nobis illa revelat. Deus, inquit, revelavit nobis per Spiritum suum.* Idem homil. in Psal. XLVIII[h]. Πᾶσα ἀνθρωπίνη ψυχὴ ὑπέκυψεν τῷ πονηρῷ τῆς δουλείας ζυγῷ τοῦ κοινοῦ πάντων ἐχθροῦ. καὶ τὴν παρὰ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθεῖσα, αἰχμάλωτος ἤχθη διὰ τῆς ἁμαρτίας. *Omnis anima humana maligno servitutis jugo communis omnium inimici succubuit, & libertate quam à suo creatore acceperat, privata, abducta in*

[c] Pag. 90. edit. Bas. a. 1551.
[d] Pag. 91.
[e] P. 114.
[f] P. 127.
[g] P. 210.
[h] P. 114.

[a] P. 217. *in captivitatem est per peccatum.* Idem homiliâ de humilitate [a]: Οὐδὲν ὑπολέλειπταί σοι πρὸς ἀλαζονείαν, ὦ ἄνθρωπε. ᾧ τὸ καύχημα καὶ ἡ ἐλπὶς, ἐν τῷ νεκρῶσαι μὲν πάντα τὰ σεαυτοῦ, ζητῆσαι δὲ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν τὴν μέλλουσαν. ἧς ἀπαρχὰς ἔχοντες ἤδη ἐν τούτοις ἐσμὲν, τὸ ὅλον ἐν χάριτι ζῶντες καὶ δωρεᾷ θεοῦ. καὶ θεὸς μέν ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. *Nihil tibi relictum est, ô homo, de quo gloriari possis. cujus gloriatio & spes in eo sita est, ut omnia tua mortifices, & futuram in Christo vitam quæras: cujus primitias habentes, in his nunc sumus, per universum in gratiâ ac dono Dei viventes. Et Deus est, qui operatur in nobis & velle & efficere pro bonâ voluntate.* Idem libro de Spiritu sancto ad Amphilochium
[b] P. 260. cap. XV[b]. Διὰ πνεύματος ἁγίου ἡ εἰς παράδεισον ἀποκατάστασις, ἡ εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἄνοδος, ἡ εἰς υἱοθεσίαν ἐπάνοδος &c. *Per spiritum sanctum datur in paradisum restitutio, in regnum cælorum reditus, in adoptionem filiorum reversio &c.* Ergò ante peccatum Adæ fuimus filii Dei: nec in integrum restitui possumus, nisi per Spiritum S. Quâ de re præclarè
[c] Pag. 608. idem Basilius λόγῳ περὶ αὐτεξουσίου [c], cujus hæc apud interpretem inscriptio, Quòd sine divinâ virtute & gratiâ resistere Satanæ, nec nisi relictâ Ægypto in terram promissam ac cælestem Hierosolymam pertingere, non possit quisquam. Οὐκ ἐκ τῆς οἰκείας αὐτῶν ἰσχύος περιγενέσθαι τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων δυνατόν· ἀλλ' ἐκ τῆς ἀηττήτου δυνάμεως τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ μὴ λόγῳ θεοῦ τετιμημένοι, εἰκῆ φυσιούμενοι, οἴονται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου καταργεῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἁμαρτίας, τῆς διὰ μόνου τοῦ μυστηρίου τοῦ σταυροῦ καταργουμένης. Τὸ γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμει αὐτεξούσιον ἐπὶ τῷ ἑλέσθαι, ἢ μὴ ἑλέσθαι τῷ διαβόλῳ ἀντιστῆναι, κεῖται· οὐκ ἐπὶ τὸ δύνασθαι παντελῶς ἔχειν τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν. *Impossibile est propriis viribus offendicula versuti hostis vincere, nisi insuperabilis potentia Dei succurrat. Qui verò verbi Dei honore cumulati non sunt, ii frustra inflati, libero se putant arbitrio peccati occasiones inanire posse, quod per solum crucis mysterium deletur. Liberum enim illud quod in potestate hominis est arbitrium, in eo situm est, vel velis vel nolis resistere diabolo. Non enim, ut omnino hoc possis, potentiam habes quâ affectionibus carnis domineris.*

Gregorius Nazianzenus orat. XXXI. quæ est in dictum illud Euangelii: *Cum consummasset Iesus hos sermones* &c. Matth. XIX: Ὅταν ἀκούσῃς, Οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ, συμβουλεύω σοι ταὐτὸν ὑπολαβεῖν. ἐπειδὴ γάρ εἰσί τινες οἱ τοσοῦτον μεγαλοφρονοῦντες ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν, ὥστε τὸ πᾶν ἑαυτοῖς διδόναι, καὶ μηδὲν τῷ ποιήσαντι καὶ σοφίσαντι, καὶ χορηγῷ τῶν καλῶν· διδάσκει τούτους ὁ λόγος, ὅτι καὶ τὸ βούλεσθαι καλῶς, δεῖται τῆς παρὰ θεοῦ βοηθείας. μᾶλλον δὲ αὐτὸ τὸ προαιρεῖσθαι

ῥεῖσθαι τὰ δέοντα, θεῖόν τι καὶ ἐκ Θεοῦ δῶρον φιλανθρωπίας. δεῖ γὰρ καὶ τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι, καὶ τὸ ἐκ Θεοῦ σώζεσθαι. Διὰ τοῦτό, φησιν, Οὐ τοῦ θέλοντος, τοῦτ᾽ ἔστιν, οὐ μόνον τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. εἶτα ἐπειδὴ καὶ τὸ βούλεσθαι παρὰ Θεοῦ, τὸ πᾶν εἰκότως ἀνέθηκε τῷ Θεῷ. *Cùm illud audis, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei: idem tibi existimandum censeo. Quoniam enim nonnulli sunt, qui ob rectè facta ita animis efferuntur, ut id totum sibi ipsis asscribant, nec quicquam creatori, & sapientiæ eorum autori, ac bonorum omnium suppeditatori acceptum ferant: his verbis eos docet Paulus, quòd ipsum etiam rectè velle, divino auxilio indigeat. imò, ut rectius loquar, voluntas quoque ipsa & electio eorum, quæ recta & cum officio conjuncta sunt, divinum quoddam beneficium est, atque à Dei benignitate manans. Oportet enim, ut & hoc in nostra sit potestate, & per Deum servemur. Idcirco ait, Non volentis, id est, non solùm volentis, nec currentis solùm, sed etiam miserentis Dei. Ita* QVONIAM VELLE QVOQVE IPSVM A DEO EST, *optimo jure totum Deo assignavit.* Idem Nazianz. oratione XLII, quæ secunda est in Pascha*: Οὐ γὰρ οἷόν τε ἄλλως ἐν περινοίᾳ Θεοῦ γενέσθαι σώματος ὑλικοῦ καὶ δεσμίου νοῦ πάχος μὴ βοηθούμενον. *Neque enim aliter terreni corporis ac mentis vincta crassities Deum concipere potest, nisi divinitus adjuvetur* †. Idem Nazianzenus de virtute humanâ:

*P. 683.
†P. 136.

Οὐχ οἷον μεγάλοιο Θεοῦ τό, τι δῶρον ἐτύχθη,
Εἰκόνα περ τίοντος, ἐπεὶ καὶ σεῖο μενοινῆς,
Οὔτε σέο φρενὸς οἷον, ἐπεὶ καὶ κρείσσονος ἀλκῆς,
Ὡς οὐδ᾽ ὄψις ἔμοιγε μόνη θηήσατο λοῦσα,
Καὶ μάλα δερκομένη περ ἑκὰς μεγάλου Φαέθοντος.
Αὐτὸς δ᾽ ὄμματ᾽ ἔλαμψε, καὶ ὄμμασιν αὐτὸς ἐφάνθη.
Δοιαὶ μὲν μεγάλοιο Θεοῦ πρὸς κρείσσονα μοῖραι,
Πρώτη θ᾽ ὑστατίη τε, ἵη δέ τε καὶ παρ᾽ ἐμεῖο.
Κεῖνος δεξιὸν ἔθηκε καλοῦ, καὶ κάρτος ὀπάζει.
Αὐτὸς δ᾽ ἐν μεσάτῳ σταδιηδρόμος, οὐ μάλ᾽ ἐλαφρὸς
Ἔρχομαι, οὐκ ἀγέραστος ἐν ἅλμασι κοῦλα τιταίνων,
Χριστὸν ἔχων πνοιήν, Χριστὸν σθένος, ὄλβον ἀγητόν,
Ὅς με καὶ ὠπήεντα καὶ ἐκδρομέοντα τίθησι.
Κείνου δ᾽ ἐκτὸς, ἅπαντες ἐτώσια παίγνια θνητοὶ,
Καὶ νέκυες, ζώοντες ὀδωδότες ἀμπλακίῃσιν.
Οὐδὲ γὰρ ἠέρος ἐκτὸς ἴδες πωτώμενον ὄρνιν.
Οὐδὲ μὲν ὕδατος ἐκτὸς ἁλίδρομος ἔπλατο δελφίς.
Ὣς οὐδὲ Χριστοῖο δίχα βροτὸς ἴχνος ἀείρει.

Τῷ μή μοι λίην μεγαλίζεο, μηδ' ἐπὶ σεῖο
Κάρτος ἔχειν πεποίθεσι, καὶ εἰ μάλα πάνσοφος εἴης.
Μηδέ τιν' εἰσορόων χθαμαλώτερον ὕψος ἀερθῇς,
Ὡς πάντων κρατέων.

Quæ sic transtulit doctissimus Billius:

Non tantùm atherei, carißima sit licet illi
Effigies, virtus contingit munere Patris.
(Nam tua cura etiam studiumque accedat oportet.)
Nec rursum illa tuâ tantummodo mente paratur:
Majus enim robur, majorem poscit opemque.
Quippe nec ipse, licet visu pracellat, ocellus,
Sole tamen demto, corpus spectabile cernit.
Ille etenim & nostros oculos illustrat: & idem
Post oculis sese infundit, prabetque tuendum.
Atque Dei, ut virtus homini contingere poßit,
Sunt gemina partes, prima & postrema: necesse at
A nobis unum est, mediamque accedere binis.
Virtutis namque ille mihi dedit esse capacem,
Et validas idem vires nervosque ministrat:
Ast ego, ut in stadio, non sanè prapete gressu
Incedo, moveoque haut vano membra labore,
Dum Christus mihi prastat opem, mihi prastat opesque:
Qui facit ut cernam, cursu ferar atque secundo.
Quo sine mortales vanißima ludicra cuncti,
Quo cuncti sine viva cadavera putrida noxis.
Nam neque submoto volitantes athere cernas
Pennigeras volucres, nec demtis fluctibus unquam
Delphini aquoreá poterunt regione natare:
Sic quoque prasidio Christi sine tollere gressum
Haut unquam mortale genus queat. Ergò cavendum,
Ne tibi plus aquo tribuas, & mente superbâ
Viribus ipse tuis fidas, quantumlibet in te
Fulgeat insignis sapientia: neve, virum quem
Inferiore gradu cernens, attollere cristas
Incipias, tanquam sublimior omnibus.

Chrysostomus in Matth. cap. XXII. homil. LXX. Ἔνδυμα γὰρ βίος ἐστὶ καὶ πρᾶξις, καὶ τῆς χάριτος μόνον ἡ κλῆσις. τίνος οὖν ἕνεκεν ἀκριβολογεῖται; ὅτι τὸ μὲν κληθῆναι, καὶ καθαρθῆναι, χάριτος μόνον· τὸ δὲ κληθέντα καὶ τὰ καθαρὰ

θαρρεῖ ἐνδυσάμενον μεῖναι τοιαῦτα διατηροῦντα, τῆς τῶν κληθέντων σπουδῆς. τὸ κληθῆναι δὲ οὐκ ἀπὸ τῆς ἀξίας γέγονεν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χάριτος. ἔδει τοίνυν ἀμείψασθαι τὴν χάριν. *Cùm indumentum vita sit, atque actio, & per gratiam vocati simus, quam ob rem hæc ita minutim disputat? Quia videlicet vocatio & PVRGATIO ipsa ex gratiâ sunt: ut verò vocatus jam & CANDIDA INDVTVS VESTE se ipsum non maculet, ad diligentiam quoque pertinet vocatorum. Nam si, NON QVIA DIGNVS, SED QVIA GRATIA TIBI LARGITA EST, VOCATVS VENISTI, oportebat te vicissim pro gratiâ nonnihil reddere &c.* Quibus verbis duo hæc à gratiâ, non merito hominis, esse ait, quòd vocetur ad salutem æternam, quódque Spiritu S. purgetur, & candidâ fidei ac sanctimoniæ veste induatur. Chrysostomus in 1. ad Cor. cap. IV. homil. XII *. Οὐδὲν γὰρ οἴκοθεν ἔχεις, ἀλλὰ παρὰ τοῦ θεοῦ λαβών. τί τοίνυν ἔχειν προσποιῇ, ὅπερ οὐκ ἔχεις; ἀλλ' ἔχεις τοῦτο σὺ, καὶ ἕτεροι μετὰ σοῦ. οὐκοῦν λαβὼν ἔχεις· οὐχὶ τόδε, καὶ τόδε, ἀλλὰ πάντα ὅσα ἔχεις. οὐ γὰρ σὰ κατορθώματα ταῦτα, ἀλλὰ τῆς τοῦ θεοῦ χάριτος. κἂν τὴν πίστιν εἴπῃς, ἀπὸ τῆς κλήσεως γέγονε· κἂν τὴν ἄφεσιν εἴπῃς τῶν ἁμαρτημάτων, κἂν τὰ χαρίσματα, κἂν τὸν διδασκαλικὸν λόγον, πάντα ἐκεῖθεν ἔλαβες. τί τοίνυν ἔχεις, εἰπὲ, ὅπερ οὐχὶ λαβὼν ἔχεις; ἀλλ' αὐτὸς ἀπὸ σαυτοῦ κατώρθωσας. οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ἀλλ' ἔλαβες. καὶ διὰ τοῦτο μέγα φρονεῖς; διὰ τοῦτο μὲν οὖν ἔδει συνεστάλθαι. οὐ γὰρ σόν ἐστι τὸ δοθὲν, ἀλλὰ τοῦ δεδωκότος. εἰ γὰρ ἔλαβες, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ἔλαβες. εἰ δὲ παρ' ἐκείνου ἔλαβες, οὐ σὸν ἔλαβες. εἰ δὲ οὐ σὸν ἔλαβες, τί μέγα φρονεῖς, ὡς σὸν ἔχων; διὸ καὶ ἐπήγαγεν, Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Nihil enim habes proprium ac quasi domo allatum, sed à Deo acceptum. Quid ergò te habere præ te fers, quod non habes? At tu hoc habes, alii tecum. Acceptum ergò habes, non hoc aut illud, sed omnia quæ habes. Non enim tua sunt hæc rectè facta, sed Dei gratiæ. Etiamsi fidem dicas, ea extitit ex vocatione: & si dicas remissionem peccatorum, si dona ac charismata, si docendi rationem, omnia inde accepisti. Quid ergò habes, inquit, quod non habes acceptum? At ipse ex te ipso rectè egisti. Non potes hoc dicere, sed accepisti. Et propterea te effers, & tibi places? Propter id ipsum verò oportebat te intra fines modestiæ continere. Non enim tuum est quod datum est, sed ejus qui dedit. Si enim accepisti, ab illo accepisti. Si autem non tuum accepisti, quid magnificè ac præclarè de te sentis, tanquam habens tuum? Et ideo subjunxit, Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Idem in 2. Tim. III. homil. VIII †. Τοῦτο μόνον ἴσθι, πάντα ὁ θεὸς οἰκονομεῖ, ὅτι πάντων προνοεῖ, ὅτι αὐτεξούσιοί ἐσμεν, ὅτι τὰ μὲν ἐνεργεῖ, τὰ δὲ συγχωρεῖ, ὅτι οὐδὲν πονηρὸν γίνεσθαι βούλεται, ὅτι οὐκ ἀπὸ βουλήματος

* Pag. 423.

† P. 1676.

ματος αὐτοῦ πάντα γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας, πάντα τὰ κακὰ ἀπὸ τῆς ἡμετέρας μόνον, πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀπό τε τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς αὐτοῦ ῥοπῆς. Hoc ſolum ſcito, quòd Deus omnia diſpenſat ac providet: quòd liberi arbitrii conditi ſumus: quòd alia quidem operatur, alia verò permittit: quòd nihil mali vult fieri: quòd non ex ſolâ ipſius voluntate omnia fiunt, ſed ex noſtra quoque: mala omnia ex noſtrâ tantummodo fiunt, bona omnia ex voluntate noſtrâ & ipſius adjutorio. Idem homil. VIII. in epiſt. ad Philip. * Καὶ προθυμίαν αὐτὸς ἡμῖν δίδωσι, καὶ ἐργασίαν. *Et promtitudinem nobis Deus dat, & operandi efficaciam.* *P. 8259.

Et hi quidem ſcripſere, priuſquam Pelagius hæreſin ſuam ſpargeret in vulgus. Idem poſtea docuerunt Græcorum alii: quorum verba non apponemus: ſed qui volet, inter alios adeat Cyrillum Alexandrinum dialog. ad Pallad. de adorat. & cultu in ſpirit. & ver. & in Eſai. lib. v. cap. LX. Dionyſium cognomento Areopagitam lib. de divinis nominibus cap. IV. & de cæleſti hierarchiâ cap. I. Sophronium Hieroſolymitanum orat. in Chriſti Salvatoris natalitia, Thalaſſium Hecatontade IV. cap. XLVI. Maximum Martyrem de caritate centur. II. cap. XXXVIII. Marcum Eremitam lib. de Paradiſo & lege ſpirituali, partim in prooemio, modò ejus eſt, (ſanè integrum apud Macarium quoque legas homil. XXXVII.) partim cap. I. XL. & XLI. Euthymium Zigabenum in Pſal. XXXVI. ad verba, *A Domino greſſus hominis diriguntur.* Incommodè tamen idem Zigabenus ad Matth. IX. 13. cur non venerit Chriſtus ad vocandos juſtos, hanc adfert rationem, *quia juſti ipſi ad ſalutem ſufficiebant*: unde Maldonatus aliquas in Euthymio Pelagii reliquias agnoſcit. Ac Caſaubonus quoque initio exercitationum adverſus Baronium colligit hinc, vel putaſſe, non omnes ſalvari per Chriſtum: vel verba iſtæc ſcripſiſſe aliud agentem: quod nos credere malumus. Quamquam neque ſi ex parte Pelagio faverit, id præſenti inſtituto adverſetur. quando non aliud nunc propoſitum habemus, quàm docere, eos ſcriptores Eccleſiaſticos, qui ante Pelagium vixerunt, neceſſitatem gratiæ agnoviſſe.

Sed enim, inquiunt aliqui, multa etiam inveniuntur apud antiquos propè omnes, Græcos imprimis, in quibus liberi arbitrii vires non minùs extollant, quàm à Pelagio poſtea factum fuit. Video quidem, ita multis eſſe perſuaſum, viris ſanè non aſpernandæ eruditionis. Verùm enimvero quanto aliter ſapuit B. Auguſtinus, qui paſſim contendit, dogma illud, quo gratiam deſtruere Pelagius conabatur, novum fuiſſe, & ante ea tempora in Eccleſiâ Dei inauditum.

Quod præter alios etiam Vincentius Lirinensis affirmat, cap. XXXIV. ut antè vidimus. Tanti interest, quo affectu veteres illos legamus. Atqui sancti illi Martyres, cæterique clarissimi nominis doctores, cùm homini tribuunt libertatem ad bonum, vel de naturalibus & moralibus solùm agunt; vel siquando de operibus pietatis, & iis quæ ad Deum pertinent, sermo sit, communiter & indefinitè voluntatem hominis considerant, minimè distinguentes, quid possit ex viribus naturæ, quid item ex viribus gratiæ: sed tantummodo eam homini tribuentes vim, per quam & ante gratiam bonum morale agere vel non agere possit, & post vires gratiosè acceptas credere vel non credere, opus pietatis præstare vel omittere valeat: contrà quàm Bardesanistarum, Manichæorum, & similium opinio fuit. Aliter si Patres illos interpretamur, non tantùm alios aliis, sed singulos secum committamus necesse est. Verùm hoc facere illi non refugiunt, adversus quos caussam agimus antiquitatis. Nam nihil apud eos pervulgatius est, quàm Patres, ut in aliis, ita secum hac parte plurimùm pugnare: quippe qui libertatem arbitrii uno ore prædicent: & tamen aliàs contendant, hominem auxilio Dei ad actus singulos indigere. At, quod pace eorum liceat dixisse, nunquam tam iniqui erimus veterum censores, ut quæ probè inter se conciliari possunt, ea nos pugnare dicamus, præsertim ubi veteres illi gravissimi & sanctissimi gratiæ patroni nullam ἐναντιότητα videre potuerunt. Objectant nobis loca quædam antiquorum. Sed vix aliquid habent ab Augustino non refutatum. Verùm esto sanè, aliqui interdum incautiùs sint locuti. Sed aliqui, ut diximus, & interdum: non omnes, vel plurimi: non semper, vel plurimùm. Et num censores illi arbitrantur, eam esse temporum nostrorum felicitatem, ut scribi quicquam possit, quod non dico aliò vorsum rapere possit hominum iniquitas: sed verò etiam æqui censoris virgulam non extimescat? De nobis quidem tale nihil sperare audemus: & similiter puto affectos esse, qui legendo & scribendo didicerunt, quanta sit hominum imbecillitas. Nam quantillum profectò est, quod scimus! Quid quod subinde etiam, quæ optimè sentimus, incautiùs proferimus? Quod imprimis usu venire solet, quoties ex contrariis erroribus sic uni oppugnando intentus est animus, ut de altero sollicitus sit parùm. Hoc etiam Patribus illis obtigisse dici potest. Nempe cùm libertatem arbitrii tuerentur, vix gratiæ meminerunt: cùm res exigeret, ut gratia defenderetur, vix docere curarunt,

rarunt, quid cum & sub gratiâ liberum posset arbitrium. Quæ omnia planiora fient, cùm antiquitatis de prævenienti gratiâ sententiam explicabimus. Nunc quia satis probasse me puto, eos qui ante Pelagium vixere, necessitatem divini auxilii agnovisse: proximum est ut ostendam, quanto hac parte distent intervallo Pelagiana & Catholica sententia: ubi non alios Catholicorum advocabimus, quàm eos, qui post exortam Pelagii hæresin scripserunt.

LIBRI TERTII
PARS ALTERA,

quæ collationem instituit inter Pelagianam & Catholicam doctrinam, de gratiæ necessitate.

THESIS I.

Pelagius nec idem de gratiâ semper sensit, nec dixit. Primitus omnia naturæ tribuebat. Posteà objurgatus, quòd gratiam Dei non agnosceret, eam quoque nominare cœpit: sententiam tamen non mutavit. Nam per gratiam intellexit possibilitatem naturæ à Deo conditæ, hoc est, rationalem voluntatem. Et cùm clarè ostenderent Patres, Scripturam non de naturali gratiâ loqui, sed eâ, quæ excederet vires naturæ: quasi singulari equo bigas jam præferens, cùm naturali gratia pariter currere jussit supernaturalem; sed solam externam, quam in doctrina Legis collocabat. Vt hanc opinionem suam facilius animis instillaret; sub laudatione liberi arbitrii & Legis divinæ, eam plurimùm proponebat: illos qui contrà sentirent, liberum negare arbitrium, & cum Manichæis sentire dicebat.

Rectè Hericus Benedictinus Antisiodorensis in Vita S. Germani, quam carmine ante annos scripsit septingentos, eum esse Pelagii errorem ait;

Quòd satis ad propriam possit conferre salutem
Arbitra libertas, etiamsi gratia desit.

Nam

Nam idem passim dicit Augustinus, Hieronymus, Prosper, alii. Nec obstat, quòd gratiam nominarit Pelagius: nam cùm primùm solum laudaret liberum arbitrium, postea quidem ad invidiam declinandam, gratiæ appellatione uti cœpit: sed per eam non aliud intellexit, quàm quòd nos Deus creavit liberi arbitrii, inque eodem conservat. Critobulus apud Hieronymum lib. 1. dialogorum adversus Pelagianos [a]: *Non tollitur Dei adjutorium, cùm creaturæ ex semel dati liberi arbitrii gratiâ conservantur.* Hinc Hieronymus ejusdem operis lib. II. [b] *Liberi arbitrii potestate subnixus, despicit auxilium conditoris, & in suâ voluntate securus est.* Item libro III. sic loquitur Critobulus [c]: *Non tollo Dei auxilium: quippe per cujus gratiam possumus omne quod possumus: sed utrumque suis finibus terminamus, ut & Dei sit gratia, quòd dedit liberi arbitrii potestatem, & nostræ voluntatis, facere quid, vel non facere.* Idem docent quinque Episcopi Africani epistola ad Innocentium I. [d]. *Sibi objectâ quæstione, quòd gratiam Dei negaret, ita respondit, ut eam esse* NON *diceret* NISI NATURAM, *in qua nos condidit Deus.* Augustinus serm. XI. de verbis Apostoli: *Disputantes ergò* (Pelagiani) *contra gratiam pro libero arbitrio, fecerunt auribus piis & catholicis offensionem, cœperunt horreri, cœperunt ut certa pernicies devitari, cœpit de illis dici, quòd contra gratiam disputarent, & invenerunt, ad relevandam istam invidiam, tale commentum: Non, inquit, contra gratiam Dei disputo. Unde probas? Eo ipso, inquit, non contra gratiam Dei disputo, quòd liberum arbitrium defendo. Videte acumen, sed vitreum. Quasi lucet vanitate, sed frangitur veritate. Attendite quàm sit quasi acutè excogitatum, quod dicere voluerunt. Hoc ipso, inquit, quia liberum arbitrium hominis defendo, & dico, quia libero arbitrio sufficiens est, ut justus sit, non sine gratiâ Dei dico. Erectæ sunt aures piorum; jam qui ista audit, incipit gratulari. Deo gratias. Non sine Dei gratiâ defendit liberum arbitrium. Est enim liberum arbitrium, sed nihil valet sine Dei gratiâ. Si ergò liberum arbitrium non sine Dei gratiâ defendunt, quid mali dicunt? Expone ergò nobis, ô doctor, quam dicas gratiam. Cùm dico, inquit, liberum hominis arbitrium, vide quia hominis dico. Quid deinde? Homo est; quis creavit? Deus. Quis ei liberum arbitrium dedit? Deus. Si ergò hominem Deus creavit, & homini Deus liberum donavit arbitrium, quicquid potest homo de libero arbitrio, cujus gratiæ debetur, nisi ejus qui eum condidit cum libero arbitrio? Et hoc quasi acutè ab ipsis dictum. Videte tamen, fratres mei, quomodo illam generalem gratiam prædicent, quâ creatus est homo, quâ homines sumus. Et utique & cum impiis homines sumus: sed non cum impiis Christiani sumus.* Idem dicit lib. de grat. & lib.

[a] *Pag. 262. edit. Basil. 1553.*
[b] *Pag. 293.*
[c] *Pag. 299.*
[d] *Apud August. epistol. 95.*

lib. arb. cap. XIII. Item cap. X. de gestis Palæstinis: *Quia in eo jam plurimos offenderat, quòd adversus Dei gratiam loqueretur: apertissimè expressit, hanc se dicere Dei gratiam, quòd possibilitatem non peccandi natura nostra, cùm conderetur, accepit, quoniam condita est cum libero arbitrio.* Ibidem hæc Pelagii verba commemorantur: *Dixi quidem, proprio labore, & Dei gratiâ, posse hominem esse sine peccato: sed quam dicam gratiam, optimè nostis, & legendo recolere potestis, sic* (leg. sit) *quòd ea, in quâ creati sumus à Deo cum libero arbitrio.* Nempe intellexit gratiam creantem; ut eam vocat Bernardus lib. de Grat. & lib. arbit. *Velle*, inquit, *simpliciter ipsum est, quod vel proficit, vel deficit. Porrò ipsum ut esset, creans gratia fecit. Vt proficiat, salvans gratia facit.* Hinc Beda ex Augustino ad Gal. II. 21: *Pelagiani ausi sunt dicere, gratiam esse naturam, in quâ sic creati sumus, ut habeamus mentem rationalem.* Cùm autem animadverteret Pelagius, sic quoque offendi animos piorum, eo quòd gratiam omnem in naturâ constitueret: nec commodè respondere posset tot Scripturarum locis, quibus gratia opponitur naturæ: etiam ipse supernaturalem gratiam sociavit naturali: sed illam tantùm, quæ in hac mentium nostrarum caligine indicaret, quid facere debeamus. Sunt enim Cælestii ipsius verba Definit. cap. III. *Gratiam Dei & adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrinâ.* Quæ verba Pelagio objecta fuere in concilio Palæstino, ubi & damnare ea coactus est, ne damnaretur ipse. Vt cognoscimus ex Alypii & Augustini Epistol. ad Paulinum, & Augustini libro De gestis Palæstinis cap. XIV. Etiam hanc Pelagianorum sententiam esse, dicit Hieronymus ad Ctesiphontem: ubi sic scribit: *Ita Dei gratiam ponunt, ut non per singula opera ejus nitamur & regamur auxilio; sed ad liberum referunt arbitrium, & ad præcepta legis, ponentes illud Isaiæ: Legem enim Deus in adjutorium posuit, ut in eo Deo referendæ sint gratiæ, quòd tales nos condiderit, qui nostro arbitrio possimus & eligere bona, & vitare mala: & non intelligunt ista dicentes, quòd per os eorum intolerabilem blasphemiam diabolus sibilet.* Orosius Apol. de arbitrii libertate: *Mea semper hæc est fidelis atque indubitata sententia, Deum adjutorium suum non solùm in corpore suo, quod est Ecclesiâ, cui specialia ob credentium fidem gratiæ suæ dona largitur; verùm etiam universis in hoc mundo gentibus, propter longanimem sui æternamque clementiam subministrare: non, ut tu asseris cum discipulo tuo Cælestio, (cui jam apud Africanam Synodum illa impiorum dogmatum natura confusa est)* IN SOLO NATVRALI BONO, ET IN LIBERO ARBITRIO, *generaliter universis unam gratiam contributam; sed speciatim*

tim

tim quotidie, per tempora, per dies, per momenta, per atomos & cunctis & singulis ministrare. Idem apertè docet Augustinus lib. 1. de gratiâ Christi contra Pelag. & Cælest. cap. III. *Gratiam Dei, & adjutorium quo adjuvamur ad non peccandum, aut in naturâ & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrinâ: ut videlicet, cùm adjuvat Deus hominem, ut declinet à malo, & faciat bonum; revelando & ostendendo quid fieri debeat, adjuvare credatur.* Item hæresi LXXXVIII: *Illam gratiam Dei, sine quâ nihil boni possumus facere, non esse dicunt nisi in libero arbitrio, quod nullis nostris præcedentibus meritis ab illo accepit nostra natura,* AD HOC TANTUM IPSO ADJUVANTE, UT DISCAMUS, QUÆ FACERE ET SPERARE DEBEAMUS. Disertim ait, solam requisisse gratiam doctrinæ: hoc est, ut Hieronymus dixit, legis præcepta. Per quæ tamen verba etiam intelligimus adhortationes, minas, similiaque. Hinc Prosper Carm. de Ingratis cap. XX:

——— *Aliud non est vobiscum gratia, quàm Lex,*
Quámque Propheta monens, & quàm doctrina ministri.

Omnis igitur, sed sola institutio externa, ab iis signabatur. Vnde & plenius planiusque Augustinus cap. X. libri de Gratiâ contra Pelag. & Cælest. *Ad doctrinam pertinet etiam, quòd sapientia revelatur: ad doctrinam pertinet, cùm suadetur omne, quod bonum est. Et si inter docere & suadere, vel potiùs exhortari, distare aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ generalitate concluditur, quæ quibuscunque sermonibus vel literis continetur. Nam & sacræ Scripturæ docent & exhortantur, & potest esse in docendo & exhortando etiam hominis operatio.* Vbi duplicem doctrinæ modum adfert, unum è libris per lectionem, alterum è sermone per hominis alius operationem. Vterque συνεκδοχικῶς ab Augustino intelligi solet, cùm doctrinam forinsecus sonantem opponit doctrinæ internæ & occultæ: quod facit cap. XXIV. ejusdem libri: *Legant,* inquit, *& intelligant, intueantur, & fateantur, non lege atque doctrinâ insonante forinsecus, sed interna atque occulta mirabili atque ineffabili potestate operari Deum, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Et Epist. CXLIII. ad Anastasium: *Nimium arrogant humanæ voluntati, quam lege data putant ad eam implendam sibi posse sufficere: nullâ super doctrinam Legis gratiâ sanctæ inspirationis adjutam.* Hunc errorem suum ut plausibilius tuerentur, eum sub laudatione Legis, & liberi arbitrii proponebant. De Lege sunt illa Iuliani lib. II. comment. in Cantica: *Asserebat, nullum ferè ad justiam, quid dico ratione, sed ne sacra quidem Legis institutione, perduci.* Citat Beda præfat. seu lib. I.

in Cantica. Nempe, ut Augustinus lib. II. contra duas Pelagianorum epist. cap. II. ait: *In laude Legis dicunt, veterem Legem secundum Apostolum justam & sanctam, & bonam custodientibus mandata sua; ac per fidem juste viventibus, sicut Prophetis ac Patriarchis, omnibusque sanctis, vitam potuisse conferre perpetuam.* De libero arbitrio sic ibidem Augustinus: *De laude liberi arbitrii dicunt, liberum arbitrium non periisse, cùm loquatur Dominus per Prophetam: Si volueritis & audieritis me, quæ bona sunt terræ, edetis: si nolueritis, & non audiveritis, gladius vos comedet. Ac per hoc & gratiam uniuscujusque bonum propositum adjuvare, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum.* Et Hieronymus epistolâ ad Ctesiphontem, sic philosophatum, ait, unum discipulorum Pelagii, imò jam magistrum & totius ductorem exercitus [a]: *Si nihil ago absque Dei auxilio, & per singula opera ejus est omne quod gessero: ergò non ego qui laboro, sed Dei in me coronabitur auxilium, frustraque dedit arbitrii potestatem, quam implere non possum, nisi ipse me semper adjuverit. Destruitur enim voluntas, quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit, nisi fecero quod voluero. Ac per hoc, aut utor semel potestate, quæ mihi data est, ut liberum servetur arbitrium: aut si alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me destruetur.* Cælestium autem ab Hieronymo designari, planum est. Hinc illa Iuliani querela apud Augustinum [b]: *Si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cælestianus & Pelagianus vocatur.* Sed & Pelagius, ut ex Augustino constat, quatuor, pro libero arbitrio, libros scripsit, quasi hoc à Catholicis negaretur. Eosdem hoc nomine Manichaicam amplecti doctrinam calumniabatur. Quam crambem nec in ultimis adversus Augustinum libris reponere dubitavit Iulianus. Sic enim loquitur apud Augustinum lib. I. contra poster. respons. cap. LXXIII. [c]: *Aut dic nobiscum, liberum esse arbitrium, aut sicut in his libris, quos nunc per Alypium ad Bonifacium misisti, dic captivum esse arbitrium, & desine te negare Manichæum.* Et cap. CIV [d]: *Liberum arbitrium in natura hominis perseverat, quod ut tu cum Manichæis negas, ita nos cum Apostolis & omnibus Catholicis confitemur.* Non inutile verò erit, si consideremus, quæ potissimùm caussæ Pelagium impulerint in fœdum adeò errorem, virum alioqui ingeniosum & pietatis nomine carum multis. Erant verò caussæ istæ, ut etiam observavit doctissimus Kemnitius [e], primùm quidem, quia magnam videret Christianorum socordiam, quam corrigi posse sperabat, si magnificè magis de viribus suis sentirent. Sanè hodieque doctrina de

[a] Pag. 293.

[b] Lib. I. contra secundam Iuliani respons. cap. 71. Pag. 113.

[c] Pag. 123.

[d] Pag. 158.

[e] in loc. com. T. I. p. 203. edit. Wit. a. 1610.

de ἀδυναμίᾳ nostrâ in spiritualibus abutuntur plurimi ad fovendam ignaviam. Præterea in caussa erat, quòd & hinc Manichæorum vitare vellet errorem, & parte ex alterâ damnaret raptus Enthusiastarum sive Euchetarum, quos ante Pelagium exstitisse, fidem fecerint Augustinus hæresi LVII. & Tripartita historia lib. VII. cap. XI. Insuper moverùnt eum multa priorum Patrum dicta, quæ hujusmodi aliquid sonare videbantur, quale ipse animo concepisset. Nempe sesquiseculo propemodum, quod Pelagium proximè præcessit, multum laborarunt egregii Ecclesiarum doctores in tuendâ arbitrii libertate adversus Manichæos: quod dum faciunt sedulò, iidem de gratiâ, quia de hac controversiam movisset nemo, parciùs loqui amant, ferè contenti dicere, quid homo pro arbitrii libertate possit, nec distinguentes, quid per naturam, quid per gratiam posset. Sed quanquam rarius, tamen subinde etiam hac parte optimè mentem suam explicant: uti suprà vidimus. Quod dum non attendit Pelagius, sic Manichæis cœpit adversari, ut & ipse, sed in diversum, extra orbitas currens hæresin contrariam procuderit. Nec dubium, quin præterea eum offenderint quædam Catholicorum dicta, quæ illi vel reliquiæ quædam Manichæismi, vel ex Enthusiastarum sentinâ hausta videbantur. Tale alia inter erat, quòd Augustinus in Confessionum libris scripsisset, *Da quod jubes, & jube quod vis.* Vnde magnus ille doctor lib. II. de Bono perseverantiæ cap. XX. *In eis* (libris Confessionum) *certè dixi Deo nostro, & sæpe dixi; Da quod jubes, & jube quod vis. Quæ mea verba Pelagius Romæ, cùm à quodam fratre coëpiscopo meo fuissent eo præsente commemorata, ferre non potuit, & contradicens aliquanto commotius, penè cum eo, qui illa commemoraverat, litigavit.* Nempe hujusmodi concoquere non potuit, quòd arbitrii libertatem tollere viderentur. Hic enim Pelagianorum erat Achilles; ut Augustinus quoque indicat, epist. CV. ad Sixtum, *Putant auferri sibi liberum arbitrium, si nec ipsam bonam voluntatem, sine adjutorio Dei, hominem habere consenserint.* Hieronymus item epist. ad Ctesiphontem: *Dicit*, inquit, *Pelagii discipulus; Destruitur voluntas, quæ alterius ope indiget; quòd aliter liberum non erit, nisi fecero quod voluero.* Et quid multis opus, cùm ipsa habeamus Cœlestii verba Definitionum suarum cap. X. *. *Non esse liberum arbitrium, si Dei indigeat auxilio, quoniam in propria voluntate habet unusquisque aut facere aliquid, aut non facere.* Tali jacto fundamento, duplicem docebant voluntati vim inesse à naturâ; unam, ut sine gratiæ auxilio fugere malum possit; alteram, ut suapte vi sese

* *Apud Augustin. epist. 106. ad Paull. & lib. de gestis Palæst. c.* 18.

applicet ad virtutem. De priori sic Pelagius ipse libro de natura: *Deus tam bonus quàm justus, tales homines fecit, ut peccati malo carere sufficiant, si velint.* De altero sic idem lib. I. pro libero arbitrio[a]. *Habemus possibilitatem utriusque partis à Deo insitam, velut quandam, ut ita dicam, radicem fructiferam, atque fœcundam, quæ ex voluntate hominis diversa gignat & pariat, & quæ possit ad proprii cultoris arbitrium vel nitere flore virtutum, vel sentibus horrere vitiorum.* Etiam Iulianus similiter[b] lib. I. adversus sex libb. Aug. *Hæc voluntas, quæ alternatur, originem possibilitatis in libero accepit arbitrio: ipsius verò operis existentiam à se accipit.* Cujusmodi ab iis intellecta fuisse, absque gratiæ adjutorio, ostendunt Cœlestii verba, quæ antea citavimus. Nec aliter capere oportet, quod de iis Gelasius[c] scripsit epist. ad Piceni episcopos: *Dicunt* (Pelagiani) *quòd homo per liberum arbitrium, quod corrupit, fœdavit, ac perdidit, bono suffragante natura beatus efficiatur.* Pontanus ad amicum; *Deus det mihi valetudinem; det prosperitatem in rebus agendis; cætera petam a me ipso.* Sic Plato dixit; *Ille est magnus, cui pendent omnia non ex alio, sed ex sese.* Optimè interim negat Melanchthon[d] rectè hæc dici, quia nostra omnia pendeant à Deo; eoque Pelagianis & Pharisaïcis similia esse ait.

[a] *Apud August. lib. I. de gratia Christi contra Pelag. & Cæl. cap.* 10.
[b] *Apud August. lib. I. imperfecti operis contra Iul. c.* 45. *p.* 38.
[c] *Epist.* 7.
[d] *Explicat. Dom. T.* 2. *in festo Pentecostes, p.* 905.

ANTITHESIS I.

Catholicorum contrà judicium fuit, non sufficere arbitrii libertatem & doctrinam Legis: sed divinam insuper requiri gratiam: neque gratiâ istâ liberum tolli arbitrium, sed perfici: neque doctrinam hanc esse Manichaïcam, sed tutissimam insistere viam inter duo præcipitia; Manichæorum unum, Pelagianorum alterum.

NON sufficere sibi liberum arbitrium ad salutem, clarè prædicat Hieronymus lib. I.[e] Dial. adversus Pelagium: *Sic liberum hominis servamus arbitrium, ut Dei per singula adjutorium non negemus.* Et lib. II.[f] *Ex quo intelligimus, non nostra solum esse potestatis, facere quod velimus, sed & Dei clementiæ, si nostram adjuvet voluntatem.* Item[g]: *Non liberi arbitrii potestate, sed Dei clementiâ conservamur.* Et lib. III.[h] *Totus sermo sanctorum ad Deum oratio est: tota oratio & deprecatio extorquet clementiam creatoris, ut, qui nostris viribus & studio salvari non possumus, illius misericordiâ conservemur.* Augustinus Epist. XLVII. ad Valentinum

[e] *Pag.* 262. *edit. Basil.* 1453.
[f] *P.* 1283.
[g] *Pag.* 285.
[h] *Pag.* 302.

num & fratres: *In fide sanâ Catholicâ perseverent, quæ neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in bonam: neque tantum ei tribuit, ut sine gratiâ Dei valeat aliquid, sive ut in bono perseveranter proficiat, sive ut ad bonum sempiternum perveniat, ubi jam non timeat ne deficiat.* Et lib. de gratiâ Christi contra Pelag. cap. XIV: *Quis non videat & venire quemquam* (ad Christum) *& non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium potest esse solum, si non venit: non autem potest, nisi adjutum esse, si venit. Et sic adjutum, ut non solùm quid faciendum sit, sciat; sed quod scierit, etiam faciat.* Similia passim eopse libro habes, & libris contra duas Pelagianorum epistolas, atque alibi. Etiam scriptor Hypognosticon lib. III. [a] cum liberum arbitrium jumento; gratiam, quâ liberum arbitrium dirigitur & gubernatur, sessori, multis comparâsset: sic tandem concludit: *Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere beatam vitam: nec liberum arbitrium sine gratia.* Prosper ad Demetriadem [b]: *Videant, cujus se haberi filios velint, qui definierint,* OMNES HOMINES PROPRIA VOLUNTATE REGI [c]; *cùm idem Apostolus protestetur: Qui Spiritum Christi non habet, non est ejus.* Fulgentius lib. I. ad Monimum cap. 9. *Unde cognoscimus, Dei esse, & ut bonum facere velimus, & ut bonum facere valeamus. Cui sensui David omnino concordat, gratiam benè volendi sic ostendens divinæ largitatis directione donari. A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Opus quoque bonum non nisi à Deo in nobis, & in Deo à nobis fieri protestatur, dicens: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Et alio loco: In Deo faciemus virtutem, i. e. opus virtutis, &c. Omne igitur opus, quod à nobis in Deo fit, Deus in nobis facit. Ex ipso enim, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Ex ipso ergò est & voluntas bona, & operatio bona.* Gennadius Massiliensis, de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 22. *Firmissime credendum est, in prævaricatione Adam omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse: & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit. Liberum enim arbitrium ille perpessus, dum suis inconsultius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus est. Et nihil, quemadmodum exinde posset surgere, invênit, suâque in æternum libertate deceptus, hujus ruinâ latuisset oppressus, nisi eum pòst Christi pro suâ gratiâ relevasset adventus, qui per novæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium sui Baptismatis lavacro purgavit.* Solonius in Proverbia Salomonis: *Sancti & electi viri opera sunt Domini, quia nemo suâ virtute, nemo suo merito electus est à Domino, ut cœlesti ædificationi esset aptus: sed solâ gratiâ & misericordiâ ipsius.* In Ecclesiasten:

[a] *Vtra medium.*

[b] F. 354. edit. Duac. 1577.

[c] *Verba sunt Pelagii epist. ad Demetriadem, quæ & reprehendit Hieronymus lib. adversus Pelag.*

Per Deum ut talia facerent, & omne bonum suum acceperunt. Gelasius quoque epistolâ VII, quæ est ad episcopos Piceni, cùm dicere dixisset Pelagianos, *quòd homo per liberum arbitrium, quod corrupit, fœdavit, ac perdidit, bono suffragante natura beatus efficiatur*; hanc postea sententiam refellit, atque inter alia hoc utitur argumento, quòd neque in statu innocentiæ tanta ejus fuerit perfectio. *Ecce*, inquit, SINE DIVINO SUFFRAGIO, *quod in illâ beatitudine* (paradisi) *positus, nunquam legitur expetisse, non solùm homini naturale bonum prodesse non potuit; sed cùm hoc solo confidit, atque ad ejus non revertitur largitorem, & beatitudinem potiùs amisit, & malorum omnium sumsit exordium.* Cyrillus Alexandrinus dialogo ad Palladium de Adoratione & cultu in spiritu & veritate: *Destituta itaque dote sua, gratiâ inquam divinâ, & nudata primis bonis, ejecta quidem est è paradisi deliciis, & statim deformitatem induit hominis natura, mortalemque se esse declaravit. Necessariò sanè. Dei namque donorum inopem esse, nihil est, opinor, aliud, quàm ab omni penitùs bono extorrem fieri. Facilè autem hominis natura ad quævis absurda defertur, nisi illam Salvatoris gratia in virtute sustineat, ac bonis cœlestibus, quorum est ipsa fons, augeat. Alit enim ad spirituales vires accipiendas panis ille vivus, i.e. Dei verbum: Scriptum est enim, Panis confirmat cor hominis. Servitute quoque & pravis affectibus liberat, & aurea libertatis gloria decorat. At si manum quodammodo contraxerit Deus, horumque bonorum nobis copiam minimè suppeditarit, necesse est omnino, ut in mala etiam præter voluntatem incidamus, atque ab omni prorsus virtute delabamur, ac veluti alterius jugum subeamus; ad eaque mala, eámque injuriam perveniamus, ut non multum absit, quin ipsam quoque intelligentiam, quæ ad omnia nobis bonorum genera adipiscenda & administra est & conjuncta, amittamus.* Atque ex his satis liquet, sensisse Patres, liberum arbitrium & gratiam ita conspirare, ut per hanc illud perficiatur, non verò destruatur; quæ Pelagianorum calumnia erat, & à gratiæ patronis passim refellitur. Hieronymus ad Ctesiphontem *: *Quòd autem sursum deorsum jactitant, liberum à nobis arbitrium destrui, audiant è contrario, eos arbitrii destruere libertatem, qui malè eo abutuntur adversus beneficium largitoris. Quis destruit arbitrium? Ille qui semper Deo agit gratias, & quodcunque in suo rivulo fluit, ad fontem refert? an qui dicit: Recede à me, quia mundus sum, non habeo te necessarium: dedisti enim mihi semel arbitrii libertatem, ut faciam quod voluero: quid rursum te ingeris, ut nihil possim facere, nisi tu in me tua dona compleveris?* Idem ibidem †: *Injuriam tibi fieri putas, & destrui arbitrii libertatem, si ad Deum semper autorem recurras, si ex illius pendeas*

* Pag. 254.

† Pag. 254.

deas voluntate, & dicas: Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. Vnde & audes linguâ proferre temeraria, unumquemque arbitrio suo regi. Si arbitrio suo regitur, ubi est auxilium Dei? Si Christo rectore non indiget, quomodo scribit Hieremias, Non est in homine via ejus, & à Domino gressus hominis diriguntur. Et aliquanto pôst[a]: *Frustra blasphemas, & ignorantium auribus ingeris, nos liberum arbitrium condemnare.* DAMNETVR ILLE QVI DAMNAT. Et T. 7. contra duas epist. Pelag. lib. IV. c. IX. *Nunquid* (S. Cyprianus) *tam memorabilis Ecclesiarum in verbo veritatis instructor, liberum arbitrium negat esse in hominibus, quia Deo totum tribuit, quod rectè vivimus? Nunquid sub nomine gratiæ fatum asserit, quamvis dicat in nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit?* Item lib. de Spiritu & litera ca. XXX: *Liberum ergò arbitrium evacuamus per gratiam? Absit. sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim Lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non evacuatur, sed statuitur. Neque enim Lex impletur, nisi libero arbitrio: sed per Legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum, per gratiam sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium justitiæ dilectio, per justiciæ dilectionem Legis operatio.* Prosper ad Demetriadem[b]: *Quis sine auxilio gratiæ fructum potest adferre justitiæ? aut quis audet dicere, se à Christo non dividi, qui Christum in se diffitetur operari? An fortè verendum est, ne liberum tollere videamur arbitrium, cùm omnia, per quæ propitiatur Deus, ad ipsum dicimus esse referenda? Quod nequaquam esse consequens, veritatis ostenditur. Operante enim Spiritu Dei juvatur arbitrium, non aufertur: & hoc agit gratia, ut voluntas peccato corrupta, vanitatibus ebria, seductionibus circumsepta, difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus suis: sed per opera miserentis medici curata revalescat, & gaudeat se non interrogantem edoctam, & non quærentem esse quæsitam.* Ad laudationem Legis quid Catholici responderint, ostendit Beda præfat. seu lib. I. in Cant. Cùm enim hæc Iuliani verba citâsset, *Asserit, nullum ferè ad justitiam, quid dico ratione, sed ne sacræ quidem Legis institutione, perduci*: ad ea respondet Beda: *Quin imò fatemur, & ratione & doctrinâ sanctæ legis, ad justitiam nos, auxiliante Domino, perduci: absque gratiâ verò illius nec per naturalis subsidia rationis, nec per divinæ Legis scita, nos posse justificari, Apostolo teste[c], Quia Litera occidit, Spiritus autem vivificat. Id est, litera præcipiens occidit, si non adsit Spiritus, qui præcepta literæ donet impleri. Et Spiritus vivificat, donando ut perfici litera possit.* Idem docuerat Augustinus lib. de gratiâ Christi cap. XX. & XXV. epist. XCV. ad Innocentium Papam, & lib. II. con-

[a] Pag. 256.

[b] F. 354. edit. Duac. A. 1577.

[c] 2. Cor. 3. v. 6.

contra adversar. Legis & Prophetarum c. VII. & contra duas epist. Pelag. lib. III. cap. IV. Objicientibus verò Pelagianis, doctrinâ hac de Spiritus necessitate Manichæismum induci, ostendit Augustinus passim, Catholicos ingredi medios inter Manichæos & Pelagianos. Imprimis hoc facit cap. V. & VI. lib. IV. contra duas Pelagianorum epistolas. Breviter autem cap. III. his verbis: *Sic Legem per Mosen sanctam, justam, & bonam, à Deo sancto, & justo, & bono datam esse, defendit* (Catholicus;) *quod contra Apostolum negat Manichæus, ut eam dicat & peccatum ostendere, non tamen tollere; & justitiam jubere, non tamen dare; quod rursus contra Apostolum negat Pelagius. Sic asserit* (Catholicus) *liberum arbitrium, ut non ex naturâ nescio quâ semper mala, quæ nulla est, sed ex ipso arbitrio cœpisse dicat & angeli & hominis malum; quod evertit hæresin Manichæam: nec ideo tamen posse captivam voluntatem, nisi Dei gratiâ, respirare in salubrem libertatem; quod evertit hæresin Pelagianam.* Similiter Hieronymus lib. I. dialog. adversus Pelag. *Breviter calumniatoribus respondemus, Manichæorum esse, hominum damnare naturam, & liberum auferre arbitrium: rursumque hoc hominem dicere, quod Deus est. Et sic ingrediendum viâ regiâ, ut nec ad sinistram, nec ad dextram declinemus, appetitumque propriæ voluntatis Dei semper credamus auxilio gubernari.*

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ I.

Non sufficere sibi arbitrii libertatem, ne quidem Legis doctrinâ adjutam, cùm Romanorum Episcoporum, tum Conciliorum variorum judicium fuit.

* *Epicrisi 6. 7. 8. 9.* Verba eorum citabimus infrà *, cùm distinctè agemus de gratiæ necessitate ad diligendum Deum, implendam Legem, superandas tentationes, ac denique singulos actus bonos.

THESIS II.

Mox Pelagius trigam gratiarum fecit. Nam naturali & externæ gratiæ tertiam, qua peccata ignoscuntur, tanquam equum παρήορον ac funalem, adjunxit. Non tamen hanc omnibus necessariam putabat, quia non omnes delinquerent, aut saltem absque delicto transigere hanc vitam possent. Præterea eos qui deliquissent, naturæ viribus pœnitentiam agere, naturamque suam

suam instaurare posse dicebat. Unde liquet, sic quoque exclusisse interiorem gratiam Spiritus Sancti.

TRiplicem hanc gratiam statuisse Pelagianos, docet clarè Augustinus lib. de gestis Palæstinis cap. xxxv. *Dicunt*, inquit, *ut non peccemus, impleamusque justitiam, posse sufficere* NATURAM HUMANAM, *quæ condita est cum libero arbitrio, eamque esse Dei gratiam, quia sic conditi sumus, ut hoc voluntate possimus, & quòd* ADJUTORIUM LEGIS *mandatorumque suorum dedit, & quòd ad se conversis* PECCATA PRÆTERITA IGNOSCIT: IN HIS SOLIS ESSE DEI GRATIAM DEPUTANDAM, NON IN ADJUTORIO NOSTRORUM ACTUUM SINGULORUM. Idem Augustinus epist. XCIV. ad Hilar. *Solùm ad* DEI GRATIAM *pertinere contendunt, quòd cum* LIBERO ARBITRIO *non peccandi possibilitate creati sumus, &* DEI MANDATA, *quæ à nobis implerentur, accepimus. Cæterùm ad eadem mandata servanda & implenda, nullo divino adjutorio nos egere. Necessariam verò nobis esse* REMISSIONEM PECCATORUM, *quia ea, quæ à nobis in præteritum malefacta sunt, infecta facere non valeamus: cavendis autem futuris vincendisque peccatis, omnibusque tentationibus virtute superandis, sine ullo deinceps adjutorio gratiæ Dei, naturali possibilitate humanam sufficere voluntatem.* Idem de gratiâ & lib. arb. cap. XIX: *Dicunt* (Pelagiani,) *gratiam Dei, quæ data est per fidem Iesu Christi, quæ neque lex est, neque natura, ad hoc tantùm valere, ut peccata præterita dimittantur, non ut futura vitentur, vel repugnantia superentur.*

ANTITHESIS II.

Patrum autem judicium fuit, non tantùm gratiam requiri quæ ignoscat peccata, sed etiam quæ adjuvet ad non peccandum.

ORosius de arb. lib. * *Oratio Dominica utrumque petendum esse commonet: & ut dimittantur nobis debita nostra, & ut non inducamur in tentationem. Illud, ut præterita expientur; hoc, ut futura vitentur. Quod licet non fiat, nisi voluntas adsit: tamen ut fiat, voluntas sola non sufficit. Ideo pro hac re nec superflua, nec impudens Domino immolatur oratio. Nam quid stultius, quàm orare ut facias, quod in potestate habeas?* Augustinus lib. II. contra poster. Iuliani resp. † *Tu (Iuliane) vestro more, qui de vestro descendit errore, non agnoscis gratiam, nisi in dimissione peccatorum, ut jam de cetero per liberum arbitrium ipse homo se ipsum fabricet justum. Sed non*

* P. 756.

† Pag. 450.

[a] Matth. 6. hoc dicit Ecclesia, quæ clamat tota, quod didicit à magistro bono, Ne[a] nos inferas in tentationem. Non hoc dicit, qui dicit: Oramus[b] autem ad Dominum, ne quid faciatis mali. Non hoc dicit, qui dicit, Rogavi[c] pro te, Petre, ne deficiat fides tua. Isto enim modo gratia ut non peccemus facit, non quæ peccavimus diluit. Vtroque enim modo adjuvat gratia, & dimittendo quæ male fecimus, & opitulando, ut declinemus à malis, & bona faciamus. Etiam alibi diluit passim eisdem in libris. Vt lib. I[d]. Vtroque modo liberat Christus, quia & iniquitatem ignoscendo aufert, & inspirando tribuit caritatem. Item[e]. Vt non obsit peccandi necessitas, donat duobus modis, & præteritam dimittendo iniquitatem, & opitulando, ne intremus in tentationem. Et lib. II[f]. Ille, de quo dictum est, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Tollit autem & dimittendo quæ facta sunt, (ubi & originale comprehenditur) & adjuvando ne fiant, & perducendo ad vitam, ubi fieri omnino non possint. Idem T. 2. epistol. CVI. ad Paullinum, prope initium: Gratia Dei per Iesum Christum à morte primi hominis ad vitam secundi hominis transfert, non solùm peccata delendo, verùm etiam ad non peccandum adjuvando. Beda Presbyter præfat. seu lib. I. in Cantica: Quod (Iulianus) Christianorum naturam meliùs dicit instauratam esse per Christum, & eos divinæ gratiæ juvari auxilio: si de his solummodo, quæ in remissione peccatorum per baptisma nobis donata sunt, vult intelligi, hæreticum est: si autem & de quotidianâ ejus gratiâ, quâ nos in mente & corpore instaurare, & juvare non cessat, Catholicum est.

[b] 2. Cor. 13.
[c] Luc. 22.
[d] Pag. 123.
[e] Pag. 159.
[f] Pag. 288.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ II.

Gratiam Dei non solùm peccata dimittere, sed etiam adjuvare, ne committantur: statuit Synodus Carthaginensis Can. III.

VErba Canonis sunt: *Item placuit, ut quicunque dixerit, gratiam Dei, in quâ justificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt; non etiam ad adjutorium, ut non committantur, anathema sit.*

THESIS III.

Exinde etiam ex trigâ gratiarum quadrigam fecit Pelagius: nempe sociando tribus illis gratiam Christi: sed quanto aliter de eâ quàm Catholici senserit, præter illa, quæ postmodo dicemus,

mus, argumento illud erit, quòd hanc constituebat in solâ doctrinâ & exemplo Christi.

DOcebat Pelagius, hanc esse gratiam Christi, quòd quemadmodum Adamus primus obfuit nobis exemplo malo; ita Christus, Adamus secundus, profuit nobis exemplo bono. Unde August. lib. de gratiâ Christi contra Pelagium & Cælest. cap. 11. *Solent* (Pelagiani) *dicere, nobis in eâ Christum ad non peccandum præbuisse adjutorium, quia justè ipse vivendo, justeque docendo reliquit exemplum.* Et cap. XL. *Gratiam Christi constituit* (Pelagius) *non in virtutis ejus auxilio, sed imitationis exemplo.*

ANTITHESIS III.

Catholici verò dicebant, gratiam Salvatoris nostri non in eo solùm consistere, quòd doctrinâ & exemplo ejus ad hoc adjuvemur, ne peccemus: sed etiam quòd nobis spiritum sanctum donet, qui intellectum illuminet, & voluntati vires conferat ad non peccandum.

AVgustinus lib. II. contra poster. resp. Iuliani cap. CXLV. * *Hoc est* OCCULTUM ET HORRENDUM VIRUS *hæresis vestræ, ut velitis gratiam Christi in exemplo ejus esse, non in dono, dicentes, quia per ejus imitationem fiunt justi: non per subministrationem spiritus sancti.* * Pag. 350.

ἘΠΊΚΡΙΣΙΣ III.

Non sufficere Christi doctrinam vel exemplum, sed necessariam esse inspirationem Spiritus S., statutum fuit Carthaginensis synodi Can. V.

VErba ea Carthaginensis, sive ut vulgo appellatur, Milevitanæ Synodi, ἐκθέσει proximâ adducemus. Intellectum certè in spiritualibus nihil dixeris nisi tenebras, Deo vultum suum auferente, qui & objectum fuerat intellectus, & simul caussa intellectionis. haut aliter ac Sol & objectum est visus, & caussa visionis. Nam ut ad sensum visus requiritur tum medium aptum, puta aër, non ἁπλῶς, sed illuminatus; tum organum aptum, puta oculus, non æquivocè, sed univocè, sive cui insit lumen nativum, quo cæcus caret; tum ob-

jectum ipsum, quod videatur: ita & in spiritualibus, tum exterius affundendum lumen, per prædicationem Evangelii externam; tum ab eodem lumine intus illuminandus est intellectus radiis Sp. sancti; tum objectum ipsum intus repræsentandum. Quamquam duo posteriora (ut Grammaticorum utar voce) coincidunt in supernaturalibus, quia Deus, cùm suâ præsentiâ intellectum illuminat, simul se suaque beneficia reddat intellectui conspicua: adeò ut idem Deus & objectum & caussa sit illuminationis internæ. Sinè autem internâ illuminatione non magis juvat externa prædicatio, quàm illuminatio aëris sufficit cæco. Dionysius Areopagita de Divinis nominibus, cap. 4; *Dicendum itaque ut intelligibilis lux bonum ipsum dicitur, quæ omnem supercælestem Spiritum spiritali impleat luce, omnémque ignorantiam pellat, errorémque abigat ex animabus (quibus sese insinuaverit) omnibus, eisque sacræ lucis consortium tradat, spiritalésque illarum oculos purget, obductámque ignorantiæ caliginem tergat, & ingenti tenebrarum pondere obtusos ac fermè cæcatos renovet atque excitet: tradátque illis quidem primi consortia luminis; deinde (ubi illæ degustavère lucem, majoréque ejus tanguntur desiderio) sese eis magis infundat, & copiâ uberiore lucis infulgeat, quia dilexerunt multum, semperque eas in anteriora intendant, quantum adspirare ad ea pro captu suo possunt.*

THESIS IV.

Post hæc Pelagius fateri utcumque cœpit virtutis divinæ auxilium intus per Sp. sanctum in homine operantis. Sed illud in solâ illuminatione intellectus collocabat: non item fatebatur, voluntati gratiam præberi, vel actualem, quæ eam adjuvet, vel habitualem, qua homo sit castus, temperans, pius, sanctus.

NOn defuere, qui Pelagium putarent exteriorem solùm gratiam confessum esse, idque propter ea, quæ superius citavimus ex Augustino de hæresi LXXXVIII. Sed disputando tandem eo processisse, ut interiorem quoque gratiam fateri cogeretur, clarè docent hæc Pelagii verba: *Hic nos* IMPERITISSIMI HOMINUM *putant injuriam divinæ gratiæ facere, quia dicimus, eam sine voluntate nostrâ nequaquam in nobis perficere sanctitatem, quasi Deus gratiæ suæ aliquid imperaverit, & non illis, quibus etiam* GRATIÆ SUÆ AUXILIUM SUBMINISTRAT, *ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere*

per

per gratiam. Et explicaturus Pelagius, quam gratiam intelligat, hæc subjungit: *Quam nos* NON, *ut tu putas,* IN LEGE TANTUM, SED ET IN DEI ESSE ADJUTORIO *confitemur.* Quale verò significet adjutorium, deinceps addit: ADJUVAT *nos Deus* PER *doctrinam &* REVELATIONEM *suam,* DUM CORDIS NOSTRI OCULOS APERIT: *dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat: dum diaboli pandit insidias: dum nos multiformi* ET INEFFABILI DONO GRATIÆ CÆLESTIS ILLUMINAT. Denique sic concludit: *Qui hæc dicit, gratiam tibi videtur negare? an & liberum hominis arbitrium, & Dei gratiam confitetur?* Hæc Pelagius, citante August. lib. I. de gratiâ Christi contra Pelagium & Cæl. cap. VII. Quæ clarè ostendunt, cum adjutorii nomine non ἁπλῶς intellexisse exteriorem verbi prædicationem aut lectionem, sed quæ conjunctam haberet interiorem Spiritus S. per verbum illuminationem & suasionem. Itaque & idem Pelagius, explicans illa Pauli verba, *Deus operatur in nobis velle & perficere;* *Operatur,* inquit, *in nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione accendit: dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem: dum nobis, quod tu alibi negare non metuis, suadet omne quòd bonum est.* Quæ Pelagii verba Augustinus citat cap. seq. Falsò autem exprobrat Augustino, quòd negârit, Deum suadere bonum, cùm non hoc inficias iverit, sed dixerit, non solùm suadere & moraliter operari in nobis, verùm etiam vires conferre, ut quod suadet impleamus. Idem Aug. l. de spir. & literâ c. II. *Aiunt, ideo sine ope divinâ non fieri, quia & hominem Deus creavit cum libero voluntatis arbitrio, & dando præcepta, ipse docet, quemadmodum homini sit vivendum, &* IN EO *utique* ADJUVAT, QUOD DOCENDO AUFERT IGNORANTIAM, *ut sciat homo in operibus suis, quid evitare & quid appetere debeat, quo per liberum arbitrium naturaliter insitum viam demonstratam ingrediens, continenter & justè & piè vivendo, ad beatam æternamque vitam pervenire mereatur.* Sed quid multis opus? quando Augustinus cap. XLI. ejusdem lib. clarè agnoscit, ex Pelagii sententiâ *nobis doctrinam* ETIAM DIVINA REVELATIONE APERIRI: & postea quoque eopse cap. ait: *Ipsum verò auxilium, quo possibilitatem naturalem perhibet adjuvari, in lege constituit atque doctrinâ, quam nobis fatetur* ETIAM SANCTO SPIRITU REVELARI; *propter quod & adorandum esse concedit.* Sententia enim est: Homo quidem vel angelus exterius operando

rando hominem docet, & voluntatem ejus instruit: at Spir. S. hoc peculiare habet, quòd interius in animos hominum influat; cumque id creatura nulla possit, fatetur Pelagius hinc consequi, eum esse verum Deum, eoque cum Patre & Filio invocari debere. Ex his satis liquet, Pelagium etiam agnovisse auxilium Spiritus Sancti internum: sed illud collocasse in solâ revelatione mysteriorum fidei.

Non desunt autem viri eruditi, quibus videatur Pelagius etiam agnovisse auxilium supernaturale, per quod voluntas sufficientes accipiat vires ad actus quosvis salutares. Hoc inde probant, quia tria hæc distinguat, POSSE, VELLE, AGERE, ac disertim dicat, POSSE voluntatis divinitus adjuvari. Hæc enim sunt ipsius verba lib. III. pro libero arbitrio *: *Nos sic tria ista distinguimus, & certum velut in ordinem digesta partimur: primo loco posse statuimus: secundo velle: tertio esse. Posse in naturâ, velle in arbitrio, esse in affectu locamus. Primum illud, id est posse, ad Deum propriè pertinet, qui illud creaturæ suæ contulit: duo verò reliqua, hoc est, velle & esse, ad hominem referenda sunt, quia de arbitrii fonte descendunt. Ergò in voluntate & opere bono laus hominis est, imò & hominis & Dei, qui ipsius voluntatis & operis possibilitatem dedit,* IPSAM POSSIBILITATEM GRATIÆ SVÆ ADJUVAT SEMPER AVXILIO. *Quòd verò homo potest velle bonum atque perficere, solius Dei est. Potest itaque illud unum esse, etiamsi duo ista non fuerint: ista verò sine illo esse non possunt. Itaque liberum mihi est, nec voluntatem bonam habere, nec actionem: nullo autem modo possum non habere possibilitatem boni: inest mihi etiamsi noluero, nec otium sui aliquando in illo natura recipit. Quem nobis sensum exempla aliqua faciant clariorem. Quod possumus videre oculis, nostrum non est; quod verò bene aut malè videmus, hoc nostrum est. Et ut generaliter universa complectar; quòd possumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius est, qui hoc posse donavit, qui hoc posse adjuvat. Quod verò bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est, quia hæc omnia vertere etiam in malum possumus. Unde, quod propter calumniam nostram sæpe repetendum est, cum dicimus, hominem posse esse sine peccato: confessione possibilitatis acceptæ laudamus Deum, qui nobis hoc posse largitus est: nec est ibi ulla laudandi hominis occasio, ubi solius Dei caussa tractatur. Non enim de velle, nec de esse, sed tantummodo de eo, quod potest esse, disseritur.* Hactenus Pelagius: ubi imprimis consideranda hæc verba, IPSAM *possibilitatem gratiæ suæ adjuvat semper auxilio.* Ad quæ respiciens Augustinus lib. de gratiâ Christi contra Pelag. & Cœlest. cap. v. ait, *Venire posse, in naturâ ponit Pelagius, vel etiam,* UT MODO

* *Apud August. lib I. contra Pel. & Cælest. de grat. Christ. c. 4.*

MODO DICERE COEPIT, *ingratia*. Quibus verbis non tantùm quid Pelagius dicat, sed de eâdem non semper ita locutum docet. Cæterùm quisquis attentè superiora Pelagii verba cum aliis ejusdem ἐπιστολαῖς contulerit, facilè videbit, non aliud eum velle, quàm, possibilitatem naturæ per gratiam Dei adjuvari, quando (ut ipse se Pelagius interpretatur *) *Futura, ne præsentibus occupemur, demonstrat; diaboli pandit insidias; ineffabili dono gratiæ nos cœlestis illuminat; terrenis cupiditatibus deditos, & mutorum more animantium tantummodo præsentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione accendit; revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem, & suadet omne quod bonum est.* At nihil hîc Pelagius dicit, quod non pertineat ad revelationem doctrinæ: meliùs sine dubio se purgaturus, nisi putasset, illustrato intellectu, voluntatem nullo indigere auxilio, sed vocationi divinæ posse respondere per se ipsam præcisè. Similiter capere oportet verba Augustini lib. de gratiâ contra Pelag. & Cœl. cap. v. *Quandocunque legimus vel audimus, eum divinæ gratiæ adjutorium confiteri, ut à malo declinemus, bonumque faciamus, sive in lege atque doctrinâ, sive ubilibet constituat, sciamus quod loquitur, nec erremus aliter eum intelligendo quàm sentit. Scire quippe debemus, quòd nec* VOLUNTATEM NOSTRAM, NEC ACTIONEM *divino* ADJUVARI *credit auxilio, sed solùm* POSSIBILITATEM VOLUNTATIS ATQUE OPERIS, *quam* SOLAM *in his tribus nos habere confirmat* EX DEO, TANQUAM HOC SIT INFIRMUM, QUOD IPSE DEUS POSUIT IN NATURA: *cætera verò duo, quæ nostra esse voluit, ita sint firma & fortia, & sibi sufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio.* Voluit nempe Pelagius, voluntatem quidem esse indifferentem ad volendum bonum ac malum: quo respectu, *venire ad Christum posse, in naturâ ponebat*; Augustino teste: sed, ut idem ait, *postea in gratia etiam ponere cœpit*, quia actu bonum velle non possumus, nisi priùs cognoverimus bonum: eoque requiritur doctrina, ut possimus bonum velle. Præter hoc adjutorium possibilitatis, supernaturale nihil requirebat Pelagius. Contra Catholici statuebant, insuper opus esse, ut adjuvemur in volendo & operando bona. Hoc fieri aiebant per subministrationem virtutis, caritatem in nobis operantis, quæ omnium est bonorum operum radix. Ne verò ulli hîc amplius aqua hæreat, apertissima aliquot Augustini hac de re loca in medium afferemus. Sic igitur ille hæresi LXXXVIII: *Dicunt ad hoc,* TANTUM *adjuvare per suam legem atque doctrinam, ut discamus, quæ facere*

* *Apud August. lib. de grat. Christi cont. Pel. & Celest. cap. 7. & 8.*

facere & quæ sperare debeamus. Nos autem, ad hoc per donum Spiritus S., ut, quæ didicerimus esse facienda, faciamus. Ac per hoc divinitus nobis dari scientiam confitentur, quâ ignorantia pellitur; caritatem autem dari negant, quâ piè vivitur: ut scilicet cùm sit Dei donum scientia, quæ sine caritate inflat; non sit Dei donum ipsa caritas, quæ, ut scientia non inflet, ædificat. Idem lib. I. de gratiâ Christi cap. II. ait, Pelagium voluisse, salvari nos *adjutos non aliquâ subministratione virtutis, sed viribus propriæ voluntatis.* Et Epist. xcv. quæ est quinque Episcoporum ad Innocentium I. *Sive enim gratiam dixerit esse liberum arbitrium, sive gratiam esse remissionem peccatorum, sive gratiam esse legis præceptum:* NIHIL EORUM *dicit, quod per subministrationem spiritus S. pertinet ad concupiscentias tentationesque vincendas.* Augustinus & Alypius epist. ad Iulianam, matrem Demetriadis virginis, cui Pelagius suam de virginitate epistolam scripserat: *Nec sanè parvus est error illorum, qui putant, ex nobis ipsis nos habere, si quid justitiæ, continentiæ, pietatis, castitatis in nobis est, eo quòd ita nos condiderit Deus, ut ultrà, præter quòd nobis revelet scientiam, nihil nos adjuvet, ut ea, quæ facienda discendo novimus, etiam diligendo faciamus; naturam scilicet atque doctrinam definientes tantummodo esse Dei gratiam & adjutorium, ut rectè justèque vivamus. Ad habendam verò voluntatem bonam, ubi est hoc ipsum, quod justè vivimus, & ipsa caritas, quæ in omnibus Dei donis ita excellit, ut etiam Deus dicta sit, quâ unâ adimpletur in nobis, si quid divinæ legis & admonitionis implemus, nolunt nos divinitus adjuvari, sed nos ipsos dicunt arbitrio proprio nobis ad ista sufficere.* Ibidem apertè testatur uterque, aliud se nihil ex Pelagii ad Demetriadem epistolâ colligere potuisse, quàm solùm ab eo agnosci gratiam, partim naturæ, partim doctrinæ, (nempe non solùm extrinsecus, sed etiam intus sonantis) partim remissionis peccatorum. Sic enim scribunt: *Si autem diligentiùs intendatis, etiam illa, quæ ibi videntur velut pro gratiâ sive adjutorio Dei dicere, sic invenietis ambigua, ut possint referri vel ad naturam, vel ad doctrinam, vel ad remissionem peccatorum. Nam & quod confiteri coguntur, orare nos debere, ne intremus in tentationem, possunt ad hoc referre, ut hactenus nos ad id respondeant adjuvari, quatenus, orantibus atque pulsantibus nobis, aperiatur intelligentia veritatis: ubi discamus quid facere debeamus, non ut vires accipiat voluntas nostra, quibus id quod discimus, faciamus. Et quod nobis in gratiâ, vel adjutorio Dei, dicunt, Dominum Christum bene vivendi propositum exemplum ad eandem doctrinam revocant, quia scilicet in ejus exemplo discimus, quemadmodum vivere debeamus. Non autem volunt, ad hoc nos juvari, ut, quod discendo cognoscimus, etiam diligendo*

*gendo faciamus. Aut certè in eodem libro invenire aliquid, si potestis, ubi exceptâ naturâ, excepto, quod ad eandem naturam pertinet, arbitrio voluntatis, exceptâ remissione peccatorum & revelatione doctrinæ, tale Dei adjutorium confitetur, quale confitetur ille qui dixit *; Cum scirem, quia nemo esse potest continens, nisi Deus det: si, inquam, aliquid tale illic invenire potueritis, uberrimas gratias agimus, si rescribendo insinuare dignemini.* Qui igitur arbitrantur, eò tandem Pelagium pervenisse, ut præter revelationem requiri quicquam putaret: hi Pelagianæ sententiæ vim necdum satis perspexerunt. Sed quid mirum, si hodie aliquos Pelagius fallat, quando jam olim ambiguâ gratiæ confessione penè ipsi imposuerit Augustino; quo nemo Pelagium & Pelagianos vel magis legebat, vel meliùs intelligebat? Sic enim scribit ipse lib. de gratiâ Christi, contra Pelagium & Cælestium cap. XXXVII. *Mihi penè persuaserat, hanc illum gratiam, de qua quæstio est, confiteri, quamvis in multis ejus opusculi locis* SIBI IPSI CONTRADICERE *videretur. Sed cùm in manus meas & alia venissent, quæ posterius latiusque conscripsit, vidi quemadmodum potuerit etiam illic gratiam nominare,* SUB AMBIGUA GENERALITATE, QUID SENTIRET, ABSCONDENS, *gratiæ tamen vocabulo frangens invidiam, offensionemque declinans.*

* Sap. 8.

ANTITHESIS IV.

Catholici verò credebant, non solùm opus esse, ut, quid facere oporteat, sciamus; sed etiam Spiritus Sancti auxilium implorari debere, ut, quod facto opus est, facere diligamus & valeamus.

AUgustinus lib. de gratiâ Christi contra Pelag. & Cælest. cap. XXIV. *Legant ergò & intelligant, intueantur & fateantur, non lege atque doctrinâ insonante forinsecus, sed internâ atque occultâ, mirabili atque ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Ubi duo in Pelagio requirit, quorum ille utrumque negarit. Prius est, ut fateatur non solùm necessitatem doctrinæ, quæ percipitur prædicando aut legendo; sed etiam operationis Dei internæ, sine quâ scripturas vel non intelligimus, vel intellectas non credimus. Alterum est, ut agnoscat, non solùm intellectui revelari à Deo, quid facere debeamus, sed etiam virtutem invisibilem & occultam voluntati intus subministrari, sine quâ bonum nec velimus, nec agamus. Hinc idem sic adversus Pe-

 lagium

lagium disputat epist. ad Vitalem: *Si ergò ita præpararet atque operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodo legem suam atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illâ altâ atque secretâ sic ejus ageret sensum, ut eidem legi atque doctrinæ accommodaret assensum: procul dubio eam legere vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac prædicare sufficeret.*

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ IV.

Idem statutum Concilii Carthaginensis Can. V.

VErba ejus sunt: *Item quisquis dixerit, eandem gratiam Dei, per Iesum Christum Dominum nostrum, propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus: non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus: anathema sit. Cùm enim dicat Apostolus*[a]*: Scientia inflat, caritas verò ædificat: valde impium est, ut credamus ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi: ad eam quæ ædificat, non habere: cùm sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus: ut ædificante caritate, scientia non possit inflare. Sicut autem de eo scriptum est*[b]*, Qui docet hominem scientiam: ita etiam scriptum est*[c]*, Caritas ex Deo est.*

[a] 1. *Cor.* 8. v. 1
[b] *Psal.* 93. v. 10.
[c] 1 *Ioann.* 4. v. 7.

THESIS V.

Verùm, ut sanè concedamus, per auxilium Spiritus S. Pelagium intellexisse eas vires, quibus adjuvetur voluntas ad bene operandum: tamen sic quoque plurimùm à Catholicorum sententiâ abfuit. Nam cùm auxilium Dei consideretur, vel quà supernaturale, vel quà gratuitum: de utroque semper dissensit. Nam primùm dicebat, gratiam, sine qua homo nihil possit, esse ipsam naturam: gratiam Christi solùm præstare, ut homo facilius possit: ut sine quâ justi Veteris Testamenti fuerint salvati: unde blasphemia isthæc consequitur, non fuisse necessarium, ut Christus pro nobis pateretur.

QVamquam Pelagius in desultoriâ sententiâ suâ eam in meliùs semper mutârit, nunquam tamen in totum Catholicis adhæsit: nam,

nam, uti vidimus, nunquam fateri voluit, voluntati vires subministrari, quibus bene operetur. Verùm quia hoc à nonnullis in dubium vocatur, ut antè diximus, sanè seu solam intellectus illuminationem fassus sit, seu præterea agnoverit adjuvari voluntatem à Deo: tamen sic quoque erat, quòd in eo Catholici meritò desiderarent. Non jam de eo dicam, quòd propter istam sententiæ mutationem, scripta priora posterioraque inter se pugnarent, quod vitio verti non debet, dummodo in posterioribus proficiamus; quod sibi in multis obtigisse, Augustinus ait. Mitto item, quòd nec in eodem scripto convenientia semper dicere videretur, & gratiam nominando, nec qualem intelligeret explicando, sæpè dubium relinqueret lectorem de sententiâ suâ. Quæ ei exprobrat Augustinus lib. de gratiâ Christi contra Pelagium & Cæl. cap. XXXVII: uti paullo antè vidimus. His, inquam missis: illa tantùm dicam, quæ errorem continent manifestarium. Quæ duûm sunt generum, pro duplici consideratione auxilii divini. Si enim Spiritum S. promeremur, auxilium quidem ejus supernaturale erit, gratuitum tamen non erit, eoque nec gratia erit: & vicissim gratuitum donum non necessariò est supernaturale. Quocirca distinctè considerabimus errores Pelagii de auxilio divino, priùs quidem quà supernaturale, deinde verò, quà grutuitum. Auxilii supernaturalis necessitatem tollebat Pelagius, cùm illud diceret datum esse, ut faciliùs regnum cæleste consequamur. Sanè Pelagii verba sunt, epistolâ ad Demetriadem: *Vt divinam etiam mereamur gratiam, & FACILIVS nequam spiritui auxilio sancti Spiritus resistamus.* Quæ cùm hodieque legantur in Epistolâ ad Demetriadem, argumento inter alia sunt, illam esse ipsius Pelagii, à quo ea ad virginem scripta esse, ait August. lib. de gratiâ Christi cap. XXII. & XXIII. ubi hæc verba subjungit: *Significat profectò, quid sapiat. Vt quid enim hoc verbum interposuit, FACILIVS? An verò non erat integer sensus, ut nequam spiritui sancti Spiritus auxilio resistamus? Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat? Volens utique credi, tantas esse naturæ vires, quas extollendo præcipitat, ut etiam sine auxilio Spiritus S., etsi minùs facilè, tamen aliquo modo nequam spiritui resistatur.* Ac ne quis fortasse hoc Pelagio uno in loco excidisse putet, alibi similiter sapit: ut Augustinus docet cap. XXVIII. ejusdem libri: ubi hæc Pelagii verba citat ex primo ejus libro pro libero arbitrio: *Cùm autem tam forte*, inquit, *tam firmum ad non peccandum, liberum in nobis habeamus arbitrium, quod generaliter natura*

tura humana Creator inservit: rursus, pro ejus inaestimabili benignitate, quotidiano ipsius munimur auxilio. Quibus subjicit Augustinus: *Quid opus est hoc auxilio, si tam forte, tam firmum est ad non peccandum, liberum arbitrium? Sed etiam hic vult intelligi, ad hoc esse auxilium, ut faciliùs fiat per gratiam, quod, etsi minus facilè, tamen putat fieri praeter gratiam.* Capite etiam proximo, hoc est, XXIX, haec ex eodem Pelagii libro adfert: *Ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per gratiam.* Integer locus sic habet *: *Hic nos imperitissimi hominum putant injuriam divinae gratiae facere, quia dicimus, eam sine voluntate nostrâ nequaquam in nobis perficere sanctitatem: quasi Deus gratiae suae aliquid imperaverit, & non illis, quibus imperavit, etiam gratiae suae auxilium subministret, ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, faciliùs possint implere per gratiam.* Hinc idem Augustinus haeresi LXXXVIII: *Dicendo,* inquit, *ut* FACILIUS *possint, voluit credi, etiamsi difficiliùs, tamen posse homines sine gratiâ divina facere jussa.* Et lib. II. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. VIII. idem inquit: *Pelagius* FACILIUS *dicit* IMPLERI *quod bonum est, si adjuvet gratia: quo additamento, id est, addendo* FACILIUS, *utique significat, hoc se sapere, quòd etiamsi gratiae defuerit adjutorium, potest, quamvis difficiliùs, impleri bonum per liberum arbitrium.*

* *Apud August. lib. de gratia Christi contra Pelag. & Calest. c. 7.*

ANTITHESIS V.

Catholici contrà sentiebant, gratiam dari, non ut facilius possimus, quasi etiam sine gratiâ possimus, sed eam ut possimus simpliciter esse necessariam.

AUgustinus lib. de gratiâ Christi cap. XXIX: *Tolle Faciliùs, & non solùm plenus, verùm etiam sanus est sensus, si ita dicatur, ut quod per liberum facere jubentur homines arbitrium, possint implere per gratiam. Cùm autem Facilius additur, adimpletio boni operis etiam sine Dei gratiâ posse fieri, tacitâ significatione suggeritur. Quem sensum redarguit, qui dicit, Sine me nihil potestis facere.* Eandem in Iuliano sententiam damnat Beda praefat. seu lib. I. in Cantica †.

† *Col. 716. edit. Col.*

ἘΠΊΚΡΙΣΙΣ V.

Haec Pelagii sententia condemnata est Concilio Carthaginensi.

CAnon ejusce Concilii quinctus sic habet: *Item placuit, ut, quicunque dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per libe-*

liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illâ implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficilius potestis facere, sed ait: Sine me nihil potestis facere [a]. Cæterùm hoc ignorare non potuit Molina, qui tamen sic scribit in concordiâ Disp. XXXVIII.[b] *Illud observa quòd id omne quod allicit, invitat, adjuvatque arbitrium nostrum, ut* FACILIUS *præbeat consensum, & cooperetur conversionem, computetur inter auxilia, quæ præstantur ad conversionem.* Quæ verba cùm citâsset Cumel (Disp. var. ad Primam P. & Primam Sec. Thomæ T. III.[c] *Expende*, inquit, *verbum*, FACILIUS CONSENSUM PRÆBEAT. *Nescio enim, cur autor hic posuerit verbum, Facilius, cùm loqueretur de consensu supernaturali necessario ad conversionem. Reddat ille rationem hujus, aut* IUDICET SANCTA SEDES APOSTOLICA.

[a] Ioh. 15.
[b] P. 233.
[c] P. 28. edit. Lugd. 1609.

Thesis VI.

Ex iis, quæ hactenus diximus, satis liquet, ut Pelagius spiritualem gratiam utilem duntaxat, non item necessariam crediderit. Deinceps considerabimus, quousque vel Pelagius utilem, vel Catholici necessariam putarint. Summa omnium huc redit. Pelagiani dicebant, tantùm abesse, ut gratia requiratur ad actus bonos, ut homo, viribus ex creatione sibi insitis, Legem integram complere possit. Catholici contrà statuebant, abesse tantum, ut Legem totam viribus liberi arbitrii præstare valeamus, ut gratiâ opus sit ad singulos actus pietatis. De priori prius dicemus: quod tripartitam habet controversiam. Quæritur enim, utrùm homo virtute naturali Deum diligere, eoque Legem præstare, ac gravissimis etiam tentationibus resistere possit. Etsi autem horum unum ex altero fluit: tamen singulatim primùm de amore, hinc de Legis præstatione, denique de victoria in tentationibus dicemus. Princeps igitur quæstio est, utrùm spiritualis gratia utilis quidem, at non item necessaria sit ad diligendum Deum. Asserebat id Pelagius. Et quod amplius, cùm Deus diligatur, tum ut natura auctor, tum ut largitor donorum supernaturalium, per quæ

ad æternam beatitudinem deducimur: Pelagius dilectionem Dei absolutè & universè tribuebat virtuti naturæ.

EST hic quinctus Pelagii error apud Augustinum hæresi LXXXVIII. *Caritatem*, inquit, *dari negant, quâ piè vivitur, ut scilicet, cùm sit Dei donum scientia, quæ sine caritate inflat, non sit Dei donum ipsa caritas, quæ, ut scientia non inflet, ædificat.* Et sanè Pelagius ipse, sive Pelagianus commentator in Pauli Epistolas, (qui Hieronymi commentario in easdem Epistolas subjungi solet) sic scribit in I. Cor. XII. 31. *Viam vobis demonstro, sc. caritatem, per quam pervenitur ad Deum. Vult nos magis illa quærere,* QVÆ EX NOBIS SVNT, *quàm signa, quæ non sunt in nostrâ potestate posita.* Vbi per signa non posita in nostrâ potestate, intelligit charismata, quorum Apostolus ibidem meminit. Sententia igitur est, charismata à caritate eo differre, quòd illa gratis dentur à Deo, caritas verò nostris viribus exquiratur. Et iam Iulianus lib. de amore, ut Beda testatur, lib. I. seu præfat. in Cantica, *dicit, sanctum nobis ac generosum amorem ab ipso lucis exordio, naturâ conciliante, insitum, & ad ultimam usque senectutem solis viribus animi innixum, sine ullo damno sui persistere vigoris.* Et post aliqua: *Dicit, eandem, quamdiu nihil de Gentilitatis voluntate desiderat, quasi ad solius animi moveri arbitrium, & in actibus suis habere jucunditatem, ac perturbationis immunem, ita etiam libertate gaudentem.* Vbi corrigo, *ut perturbationis:* item priora sic lego, *Dicit, eundem* (amorem) *quamdiu nihil de genitali voluntate desiderat.* Nam aliquanto pòst ait, *Frustra autem Iulianus genitalem vult exceptam voluntatem, quæ sola ad animi non moveatur arbitrium.* Genitalem voluntatem appellat Iulianus, quæ sponte quidem, at non liberè, verùm necessariò aliquid vult. Ita necessariò volumus summum bonum: quemadmodum philosophi docent, non ἐκ προαιρέσεως, quæ locum habet in mediis ad finem ordinatis. Idem Beda inibi hæc Iuliani de amore adducit: *Cùm igitur sapientis animus, qui voluptatem subjicit dignitati amoris, & incitat & ordinat appetitum, nunquam fines transit officii: sed ad eam magnitudinem atque pulchritudinem studiis procedit ac meritis, ut generosum ejus ignem, gratiâ sancti Spiritus, incipiat ventilare: & tunc fit illa caritas, quæ non propinquos solum, aut cives, sed ipsum genus humanum gremio suo conatur amplecti.* Quorum verborum sententiam explicans Beda, *Animum*, inquit, *hominis per se sapientem fieri, per se dignitatem sancti & generosi amoris habere, per se huic amori voluptatem subjicere carnis, per sese & incitare ad virtutes, & ordinare appetitum posse testatur:*

ſtatur: in tantum, ut nunquam fines tranſeat officii illius, quo idem amor excolentibus (l. excolendus) *eſt. Qui ipſum animum, ſuis ſtudiis ac meritis, ad eam magnitudinem ac pulchritudinem procedere dicit, ut ſancti Spiritus ſit dignus auxilio: cujus videlicet adventu non ita ait juvari animum, quomodo flamma vel fax, cùm accenditur, caliginoſam juvat domum, quam illuſtrat; ſed ita potiùs, quomodo ardentem ſive lucentem ventus juvat ignem, ut ampliùs clareſcat: qui quidem & ſine afflatu venti accendi atque ardere, ac magnam conſumere ſylvam poterat; ſed tamen vento impellente, magis magiſque flammeſcit.* Quibus verbis contendit Beda, afflatum Spiritus ſancti ad caritatem non neceſſarium ſtatui à Iuliano, ſed utilem duntaxat.

ANTITHESIS VI.

Catholicorum autem ſententia erat, verum Dei amorem, quo omnia in illum, tanquam finem ultimum, referimus, & quæ ejus dilectioni adverſantur, exoſa habemus, donum eſſe Spiritus ſancti, juxta illud ad Rom. v. 5. Caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. qui datus eſt nobis. *Et Eph.* VI. 23. Pax fratribus, & caritas cum fide à Deo Patre. *Ad Gal.* v. 22. Fructus Spiritus eſt caritas. *Quibus locis omnis dilectio Dei ex gratiâ eſſe dicitur, ac proinde non tantùm ſupernaturalis, hoc eſt, quâ in illum ferimur, tanquam donorum ſupernaturalium largitorem: ſed etiam moralis, hoc eſt, quâ erga illum afficimur, ut naturæ auctorem.*

ETiam verbis I. Ioh. IV. 7. *Caritas ex Deo eſt*: egregiè pugnat B. Auguſtinus, lib. de gratiâ, & lib. arb. cap. XVIII. *Unde*, inquit, *eſt in hominibus caritas Dei & proximi, niſi ex ipſo Deo? Nam ſi non eſt ex Deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos. Sedeat ergò inter nos judex Apoſtolus Iohannes, & dicat nobis: Cariſſimi, diligamus invicem. In his verbis Iohannis, cùm ſe illi extollere cœperint, & dicere, ut quid nobis hoc præcipitur, niſi quia ex nobis habemus, ut invicem diligamus: ſequitur continuò idem Ioannes, confundens eos, ac dicens: quia dilectio ex Deo eſt. Non itaque ex nobis, ſed ex Deo eſt. Cur ergo dictum eſt, diligamus invicem, quia dilectio ex Deo eſt, niſi quia præcepto admonitum*

eſt

est liberum arbitrium, ut quæreret Dei donum? Idem epist. CVII. ad Vitalem: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum gravitate primi peccati perdidimus.* Vide & epistolam ad Iulianam, Demetriadis matrem: item lib. De gratiâ & arbitrio, cap. XVI. & XVIII. & lib. IV. priorum adversus Iulianum cap. III. Similiter Fulgentius lib. I. De verit. prædestinat. *Caritas quæ non agit perperàm, quod ad continentiam pertinet, & quæ, per bona opera, cooperit multitudinem peccatorum, per quam in nobis Deus cooperatur, non solùm ut declinemus à malo, sed etiam ut faciamus bona: quâ diligamus non solum proximos, sed etiam inimicos nostros, & bene faciamus eis qui oderunt nos, & oremus pro persequentibus & calumniantibus nos. Hæc ergò caritas non ex nostra voluntate, aut esse incipit, aut crescit in nos, sed gratia Dei faciente, diffunditur in cordibus nostris, per Spiritum S. qui datus est nobis.* Beda præfat. in Cantica: *Mirum ubi didicerit Iulianus, sanctum nobis ac generosum amorem, ab lucis exordio, natura conciliante, insitum; cùm natus de Patriarcharum stirpe Apostolus dicat, Fuimus & nos aliquando naturâ filii iræ. Quomodo autem naturâ: nisi quia peccante primo homine, ac sanctum deserente amorem, vitium pro naturâ adolevit? Mirum ubi invenerit, vel inveniri posse putaverit, hominem, saltem unum, in quo amor sanctus, solis animi viribus innixus, usque ad senium, sine damno sui persisteret vigoris, cùm ille, qui præ amore præcipuo dignus erat in sui Conditoris sinu recumbere, inter eos qui ejus gratiâ fruuntur, invenire potuerit nullum, quin potiùs humili confessione testatus sit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ VI.

Hæc sententia approbatur concilio Carthaginensi, Sardiniano, Arausicano; item Cœlestini decreto.

CONcilium Cathaginense III. (quod Milevitanum malè vocari sæpe diximus) sic hac de re statuit cap. IV. *Cùm dicat apostolus, Scientia inflat, caritas verò ædificat, valde impium est, ut credamus, ad eam quæ inflat, nos habere gratiam Christi, ad eam quæ ædificat non habere: cùm sit utrumque donum Dei, & scire quid agere debeamus, & diligere ut faciamus: ut ædificante caritate scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est*, Qui docet hominem scientiam, ita etiam scriptum est, Caritas ex Deo est.* Episcopi Afri in Sardiniâ exules in epist. Synodicâ †: *In homine agit gratia divinitus data, ut animus dono fidei caritatisque percepto, & sermonem bonum proferat, & studio bonæ operationis insistat.* Arausicanum II. can.

* *Psal.* 93.
† *Quæ præmittitur Fulgentii libb. de Prædestinat. Parisiis excusis a. Ch.* 1612.

can. ult. *Prorsus donum Dei est diligere Deum. diffundit enim caritatem in cordibus nostris Spiritus Patris ac Filii, quem cum Patre amamus & Filio.* Et mox: *Per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuit liberum arbitrium, ut nullus diligere Deum sicut oportuit possit, nisi gratia eum & misericordia divina praevenerit.* Similiter Episcopi clerusque Romanus. Alios inter Cælestinus epist. ad Gall. episc. c. XI. *Legem credendi lex statuit supplicandi. Atqui*, inquit, *sanctarum legum praesules apud divinam clementiam totâ secum Ecclesiâ ingemiscente postulant, ut schismatici spiritum redivivae caritatis accipiant.* Vnde divini esse operis caritatem colligit. Etiam Pelagii sententia sanctione Honorii Imp. condemnata fuit. Nam cùm Pelagius Africanis conciliis & Romani episcopi autoritate esset condemnatus, eundem lege suâ damnavit Honorius. Possidius in vitâ August. cap. XVIII. *Et hoc tale de illis Ecclesiae Catholicae prolatum judicium; etiam piissimus Imper. Honorius audiens ac sequens, suis eos legibus damnatos inter haereticos haberi debere constituit.* Sed quia edictum errores Pelagii universè spectat, semel hoc monuisse contenti, nullam deinceps mentionem ejus faciemus.

THESIS VII.

Cumque Pelagiani naturae viribus tribuerint dilectionem Dei, quid mirum si crediderint, nos ejusdem virtute legem implere divinam? Nam ut Christus ait Ioh. XIV. *Qui habet mandata mea & servat ea, ille est, qui diligit me.* Et vers. 23. *Siquis diligit me, sermonem meum servabit.* Et cap. XV. *Si mandata mea servaveritis, manebitis in dilectione meâ.* Et I. Ioh. V. 3. *Haec est dilectio Dei, ut ejus mandata custodiatis.*

PElagius epist. ad Demetriadem *: *Aliqui*, inquit, *tibi proponendi sunt, ut facilè intelligas, quantum sit* NATVRAE BONVM, *cùm eam legis vice docuisse justitiam probaveris. Abel primus hanc magistram secutus, ita Dominum promeruit, ut dum ei offerret hostiam, tam gratè sacrificium ejus acceptum Deo fuerit, ut fratrem in invidiam concitaret. Quem justum in Euangelio Dominus ipse commemorans, breviter* PERFECTIONEM *ejus exposuit.* Mox alios quoque commemorat, qui solo naturae bono legem Dei implerint. Eosque inter Abrahamum, Isaacum, Iacobum. *Quam perfectè*, inquit, *impleverint Domini voluntatem; vel hinc possumus aestimare, quod familiari quâdam & praecipuâ dignitate eorum se*

* *Apud Hieronym. T. 4.*

Deum voluit nominari. Idem testatur Hilarius ad Augustinum: *Cælestii & assеclarum dogma fuit, posse esse hominem sine peccato, & mandata Dei facile custodire, si velit.* Idem docet Aug. epist. cc. ad Asellicum episcopum: *Pelagiani, cùm profiteantur se esse Christianos, ipsi gratiæ Christi sic adversantur, ut se humanis meritis divina existiment implere mandata.* Item hæresi LXXXVIII. *Hi* (Pelagiani) *Dei gratiæ in tantum inimici sunt, ut sine hac posse hominem facere omnia divina mandata credant.* Vide & lib. II. de nuptiis, & concupisc. cap. III. Idemque Cassianus docet lib. I. de Incarnatione adversus Nestorium: *Peculiare*, inquit, *ac proprium suprà dictæ illius hæreseos, quæ ex Pelagiano errore descenderat, fuit, quòd dicentes quidam, solitarium hominem Iesum Christum sine ullius peccati contagione vixisse, eò progressi sunt, ut assererent, homines, si velint sine peccato esse posse.* Et post aliqua: *Advertit, idem se omnino dicere, quod Pelagianistæ antè dixerunt, & consequens errori suo esse, ut qui utique sine peccato solitarium hominem Iesum Christum vixisse asserit, omnes quoque per se homines sine peccato posse esse blasphemet. nec necessariam quoque, exemplo illius, dicant redemtionem Domini fuisse, cùm ad cæleste regnum suo tantùm homines nisu (ut aiunt) valeant pervenire.* Isidorus lib. VIII. Originum cap. V. *Pelagiani liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes,* SUFFICERE *voluntatem ad implenda jussa divina.*

ANTITHESIS VII.

Catholici autem, quia vera caritas non otiosa, sed efficax est, ideo cùm gratiæ tribuissent dilectionem Dei; etiam legis impletionem negarunt esse virtutis naturalis.

AVgustinus epist. LXXXIX. quæst. 2. ad Hilar. *Illud verò quod dicunt, sufficere homini liberum arbitrium ad dominica præcepta implenda, etiamsi Dei gratiâ Spiritus S. dono ad opera bona non adjuvetur; omnino anathemizandum est, & omnibus execrationibus detestandum. Qui enim hoc asserunt, à gratiâ Dei penitus alieni sunt: qui ignorantes Dei justitiam, sicut de Iudæis dicit Apostolus, & suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti. Plenitudo quippe legis non est nisi caritas, & ubique caritas Dei diffusa est in cordibus nostris, non per nos ipsos, nec viribus propriæ voluntatis, sed per Spiritum S. qui datus est nobis. Valet itaque liberum arbitrium ad bona opera, si divinitus adjuvetur: quod fit humiliter petendo & faciendo.* Ibidem Pelagianos eleganter comparat phreneticis, *Qui cùm sint insani,*

adeo se sanos putant, ut nec medicum quærant, & tanquam importunum insuper cadant: sicut isti Christum insanâ superbiâ quodammodo cadunt: cujus gratia tam benignum adjutorium ad faciendam justitiam dato legis præcepto necessarium non esse contendunt. Idem de Catechizandis rudibus cap. ult. fine: *Non solùm dilectio Dei nobis præcepta est, sed etiam dilectio proximi; in quibus duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ: quam non implet, nisi qui Dominum acceperit Spiritum S., Patri & Filio utique æqualem.* Et lib. II. post. contra Iul. cap. CLVI.[a] *Qui præcepta legis implere se putat per arbitrium propriæ voluntatis, sine Spiritu gratiæ, suam justitiam vult constituere, non justitiam Dei sumere. Nam nude dicit idem Apostolus, Vt inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex lege est; sed justitiam, quæ ex fide, justitiam ex Deo.* Vide eundem epist. XCV. CV. CVI. CXX. CXLV. CC. Item lib. II. de peccatorum meritis & remiss. cap. V. & libro de Perfectione justitiæ, & lib. de Spiritu & literâ, imprimis cap. XIV. & XIX. [a] P. 367.

ἘΠΙ'ΚΡΙΣΙΣ VII.

Idem judicium fuit Synodi Carthaginensis II, Milevitanæ, Carthaginensis III. Item Innocentii, Zosimi, Cælestini, Gelasii.

PAtres Concilii Carthaginensis in caussâ Pelagianâ secundi, epist. ad Innocentium: *Persuadere non cessant ad operandam perficiendamque justitiam, & Dei mandata complenda, solam sibi humanam posse sufficere naturam; non attendentes quod scriptum est,[b] Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Et[c], Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Quibus & alia scripturarum loca subjungunt. Tandem verò sic concludunt: *Quicunque dogmatizat, & affirmat, humanam sibi ad vincenda peccata, & Dei mandata facienda sufficere posse naturam, & eo modo gratiæ Dei, quæ sanctorum evidentius orationibus declaratur, adversarius invenitur; anathema sit.* Patres Concilii Milevitani ad Innocentium: *Nova quippe hæresis & inimicorum perniciosa tempestas surgere nimirum gratiæ Christi cœpit, qui nobis etiam Dominicam orationem impiis disputationibus conantur auferre. Cùm enim Dominus docuerit, ut dicamus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, isti dicunt, posse hominem in hac vitâ præceptis Dei cognitis ad tantam perfectionem justitiæ sine adjutorio gratiæ Salvatoris per solum liberum voluntatis arbitrium pervenire, ut ei jam non sit necessarium dicere, Dimitte nobis debita nostra.* Concilium Carthaginense, in Pelagianâ caussâ III. Cap. III. *Item*

[b] Rom. 8. 26.
[c] Rom. 9. 16.

placuit, ut quicunque dixerit, gratiam Dei, quâ justificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem valere peccatorum, quæ jam commissa sunt, non etiam in adjutorium, ut non committantur, anathema sit. Et capitulo IV. *Item quisquis dixerit, gratiam Dei per Iesum Christum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere & quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus; anathema sit.* Et cap. V. *Item quisquis dixerit, ideo nobis gratiam justificationis dari, ut, quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam & si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illâ implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur. ubi non ait, Sine me difficilius potestis facere; sed ait, Sine me nihil potestis facere.* Episcopi Africani in Sardiniâ exules Epistolâ Synodicâ: *Ad implenda præcepta liberum arbitrium idoneum nullatenus efficitur nisi divinitus adjuvetur.* Concilium Arausicanum II. cap. ult. *Secundum fidem Catholicam credimus, quod acceptâ per baptismum gratiâ homines baptizati (Christo auxiliante & cooperante) quæ ad salutem pertinent possunt & debeant (si fideliter laborare voluerint) adimplere.* Vbi cùm legem per gratiam impleri dicitur, simul eam citra gratiam non impleri innuitur. Vnde & antè eopse canone dictum fuit: *Nullus operari propter Deum quod bonum est possit, nisi gratia eum & divina misericordia prævenerit.* Similiaque habes in eâ Synodo passim. Concilium Valentinum Galliæ cap. VI. * *De gratiâ per quam salvantur credentes, & sine quâ rationalis creatura nunquam beatè vixit, & de libero arbitrio per peccatum in primo homine infirmato, sed per gratiam Dom. Iesu fidelibus ejus redintegrato & sanato, id ipsum constantissimè & fide plenâ fatemur, quod sanctissimi patres auctoritate sacrarum Stripturarum nobis tenendum reliquerunt, quod Africana, quod Arausicana Synodus professa est, quod beatissimi pontifices Apostolicæ sedis Catholicâ fide tenuerunt.* De conciliis satis dixisse videmur, nunc de episcoporum & cleri Vrbis judicio agamus.

* *T. 3. Concil. p. 652. edit. Col. 1606.*

Innocentius I. epist. ad Patres concilii Carthaginensis: *Numquid nos post hæc rectum de eorum mentibus æstimemus, qui sibi se putant debere quod boni sunt, nec illum considerant, cujus quotidie gratiam consequuntur: qui sine illo tantum assequi se posse confidunt?* Et post aliquammulta: *Liberum enim arbitrium olim ille perpessus, cùm suis inconsultiùs utitur bonis, cadens, in prævaricationis profunda demersus, nihil quemadmodum exinde surgere*

surgere posset invenit; suâque in æternum libertate deceptus, hujus ruinâ jacuisset oppressus, nisi eum pòst, Christi, per suam gratiam, revelasset adventus; qui per novæ regenerationis purificationem præteritum omne vitium sui baptismatis lavacro purgavit, & ejus confirmans statum, quo rectius constabiliusque procederet, tamen suam gratiam in posterum non denegavit. Nam quamvis hominem redemisset à præteritis ille peccatis, tamen sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quomodo posit illum & post illa corrigere, multa servavit, quotidiana illi præstans remedia: quibus nisi freti confisique nitamur, &c. Mox ita concludit: *Quisquis ergò huic assentiens videtur esse sententiæ, quâ dicat, adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se Catholicæ fidei & Dei beneficio profitetur ingratum. Nam nec nostrâ communione sunt digni, quam prædicando taliter polluerunt.* Idem epist. ad Patres Concil. Milevit. *Meritò in istos dixit hymnidicus: Ecce homines, qui non posuerunt Deum adjutorem sibi.* Subjicit deinde: *Negantes ergò auxilium Dei, inquiunt hominem sibi posse sufficere, nec gratiâ hunc egere divinâ, quâ privatus necesse est diaboli laqueis irretitus occumbat, dum* AD OMNIA VITÆ PERFICIENDA MANDATA *solâ tantummodo libertate contendit. O pravissimarum mentium perversa doctrina, adverte id tandem, quod primum hominem ita libertas ista decepit, ut dum indulgentius frenis utitur ejus, in prævaricationem præsumptione conciderit. Neque ex hac potuit erui, nisi providentiâ regenerationis statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset adventus.* Cœlestinus epist. ad Galliæ episcopos cap. IV. ait, *Neminem de profundo ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit.* Cap. V. *Neminem esse per semet ipsum bonum, nisi participationem sui ille donet, qui solus est bonus.* Cap. VII. *Quòd nemo, nisi per gratiam libero bene utatur arbitrio.* Cap. VIII. *Quòd omnia studia & omnia opera ac merita sanctorum ad Dei gratiam laudemque referenda sunt, quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donaverit.* Cap. IX. *Quòd ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illud aliquid boni possumus, sine quo nihil possimus.* Quæ omnia Innocentii & Zosimi testimonio confirmat. Verba ipsorum omittimus, quia partim ea jam citavimus, partim ἐπιχειρήματι sequenti adducemus. Idem Cœlestinus ibidem cap. X. *Illud etiam, quod intra Carthaginensis Synodi decreta constitutum, quasi proprium Apostolicæ sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est, ut quicunque dixerit, gratiam Dei, &c.* Adfert deinceps capitulum ejus Synodi tertium, quartum, quinctum, eopse ordi-

ordine, verbis iisdem, quibus hodieque leguntur in Concilio, quod vulgo Milevitanum vocatur. Quare hoc quoque argumento superius pugnavimus ad probandum, canones, qui vulgo Milevitano concilio tribuuntur, concilii esse Carthaginensis: quippe cui disertim eos tribuat Cœlestinus.

THESIS VIII.

Nec Pelagio satis erat dicere, posse hominem viribus suis brevi tempore facilia præcepta servare: verùm contendebat, gravissimis semper tentationibus posse resistere.

TEstis August. cùm alibi, tum libro de Hæres. c. LXXXVIII. Sanè Pelagii verba sunt ad Demetriadem: *Divinam mereamur gratiam, ut faciliùs nequam spiritui Sancti spiritus auxilio resistamus.* Vbi FACILIVS dixit, quòd etiam absque eo nos resistere posse censeret; ut observat Augustinus lib. de grat. Christi contra Pel. & Cœl. c. XXVII. qui & eadem verba citat lib. de gratiâ cap. XXII. Sed apertius Cœlestius, qui ut gratiæ adjutorium tolleret, hoc argumento pugnabat Definitionum suarum cap. III. *Si per gratiam omnia facimus, quando vincimur à peccato, non nos vincimur, sed Dei gratia, quæ voluit nos omnino adjuvare, & non potuit.* Et eodem cap. *Si gratia Dei est, quando vincimus peccata, ergò ipsa est culpa, quando à peccato vincimur, quia omnino custodire nos aut non potuit, aut noluit.* Quæ Cœlestii verba, cùm Pelagio essent objecta, damnare ea est coactus, ne ipse damnaretur: ut paret ex cap. XIV. August. de gestis Palæstinis. Idem epist. CVI. ad Paulin. & de gestis Palæst. c. XVIII. Cœlestium Defin. cap. X. scripsisse ait: *Victoriam nostram non ex Dei esse adjutorio, sed ex libero arbitrio:* atque id inferre dictus his verbis: *Nostra est victoria, quoniam propriâ voluntate arma suscepimus: sicut è contrario nostrum est, quando vincimur, quoniam armari propriâ voluntate contempsimus.*

ANTITHESIS VIII.

Augustinus verò, Prosper, & cæteri, qui se Pelagio opponerent, solius gratiæ beneficio tentationes vinci posse dicebant. Atque id probatum ibant illo Psalte XVIII. 30. In te eripiar à tentatione. *Quodque in Oratione Dominicâ poscere jubemur*, Ne nos inducat *Deus* in tentationem. *Et adhor-*

tatione illâ, apud Matth. XXVI. 41. Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. *Item illo Apostoli,* 1. Cor. X. 13. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ultra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.

PAtrum sententia est, etsi homo cum generali auxilio possit malum superare, ubi levis & subita ejus cogitatio titillat: non tamen illud, sine speciali vincere auxilio, in verâ tentatione, hoc est, ubi cupiditas deliberata ac gravis urget & stimulat: eoque in hac Deum implorare nos debere, ut succurrere nobis speciali gratiâ dignetur. Hieronymus lib. II. adversus Pelagianos citat illa verba Domini Matth. XXVI. *Surgite, vigilate, & orate, ne intretis in tentationem.* Et continuò subjungit: *Debuisset dicere, juxta vos, Surgite & resistite. Liberum enim habetis arbitrium, & semel vobis concessâ à Domino potestate, nullius alterius indigetis auxilio.* Idem initio lib. III: *Nostra,* inquit, *victoria & corona victoriæ, illius protectione & clypeo paratur.* Augustinus De gratiâ & lib. arbitrio cap. IV. *Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam, per Dominum nostrum Iesum Christum. Ergò & victoria, quâ peccatum vincitur, nihil aliud est, quàm donum Dei, in isto certamine adjuvantis liberum arbitrium. Propter quod dicit & cœlestis Magister: Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Ergò unusquisque, contra suam concupiscentiam dimicans oret, ne intret in tentationem. id est, ne sit ab illâ abstractus & illectus. Non autem intrat in tentationem, si voluntate bonâ vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanæ, nisi à Domino victoria concedatur oranti, ne intret in tentationem. Quid verò evidentius, quàm Dei ostenditur gratia, ubi, quod oratur, accipitur? Si enim dixisset Salvator noster: Vigilate, ne intretis in tentationem: admonuisse videretur tantummodo hominis voluntatem: cùm verò addit, & orate; ostendit, Deum adjuvare, ne intretis in tentationem. Dictum est libero arbitrio: Fili, noli deficere à disciplinâ Domini. & Dominus dicit: Ego rogavi pro te, Petre, ne deficeret fides tua. Homo ergò gratiâ juvatur, ne sine causâ voluntati ejus jubeatur.* Idem lib. De perfectione justitiæ extremo: *Quisquis negat, nos orare debere, ne intremus in tentationem, (negat autem hoc, qui contendit, ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed solâ Lege acceptâ, humanam sufficere voluntatem) ab auribus omnium removendum, & ore omnium anathematizandum esse, non dubito.* Similiter lib. De gratiâ Christi cap. XXVII. Etiam in Cassiano hanc

hanc ſententiam damnat Proſper, cap. xxxv. contra Collatorem. ubi ſic ait: *Quiſquis in tribulatione non deficit, ab illo ſe non dubitet adjuvari, ad quem quotidie corda univerſorum fidelium clamant, Ne nos inferas in tentationem, ſed libera nos à malo. Quod autem dicis, gratiam Dei ab Iob ex eo intelligendam non penitùs receſſiſſe, quòd tentatori ejus tantam Deus tribuit poteſtatem, quantam & illum reſiſtendi noverat habere virtutem: nonne rectius veraciuſque loquereris, ſi, ubi dixiſti, quantam & illum reſiſtendi noverat habere virtutem, diceres potiùs, quantam & illi reſiſtendi noverat ſe dediſſe virtutem? Vnius enim verbi correctio, totam iſtam gloriam, quam humanis viribus aſſignare voluiſti, ſobrietate aliquâ temperaſſet, ut illa mirabilis in tantâ afflictione patientia, & Dei adjutorio, & libero hominis adſcriberetur arbitrio. Sed veritus es, naturæ humanæ minuere laudem, ſi ei profitereris à Deo datam eſſe virtutem. Itaque conflictus illius, atque victoriæ non vis credi cooperatorem Deum fuiſſe, ſed tantummodo ſpectatorem.* Et in definitione x inquit: *Si ipſe Deus ſcivit tantummodo, quòd Iob poſſet, non etiam donavit, ut poſſet: teſtis patientiæ ejus, non auxiliator fuit. Et in quo erit neceſſarium gratiæ adjutorium, ſi humanis ſolùm viribus tanta illa eſt parta victoria?* Mens eadem ſcriptoris de vocat. gentium, lib. II. cap. III. *Non ergò fidat viribus ſuis, quæ etiam, cùm eſſent integræ, non ſteterunt; ſed per illum quærat victoriam, qui ſolus non eſt victus, & omnibus vicit.* Similiterque Iſidorus Peluſiota lib. II. epiſt. XXII. Ἐγώ φημι, τοὺς, οἷς οὐδὲν ἐλλείπεται τῶν ὀφειλόντων πρὸς ἀρετὴν πραχθῆναι, εἰ μὴ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει θαῤῥοῖεν, ἀλλ' ἀναφέροιεν πρὸς τὴν θείαν ῥοπὴν τὰ κατορθώματα, καὶ τῶν παθῶν περιέσεσθαι, καὶ εἰς τέλος πάντως ἥξειν ἀρετῆς. *Ego dico, eos, quibus nihil deeſt eorum, quæ ad adipiſcendam virtutem fieri debent; ſi modò propriis viribus non confidant, ſed quæ rectè egerint, ad divinam opem referant; & affectus ſuperaturos, & ad virtutis metam omnino perventuros.* Simile hoc libro eodem epiſt. CCXLII. Ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς ἱερὸν χρὴ χωρῆσαι πόλεμον, οὐχ' ἑαυτοῖς θαῤῥοῦντας, ἀλλὰ τῇ θείᾳ συμμαχείᾳ ἐπιτρέποντας τὸ νικᾷν. *Ad ſacrum bellum cum affectibus carnis gerendum nos conferamus oportet, non nobis ipſis confidentes, ſed divino auxilio victoriam referentes.* Et mox: Τῇ ἄνωθεν ῥοπῇ θαῤῥοῦντες ῥᾳδίως περιεσόμεθα. *Opi cœlitus venienti ſi confidamus, facilè erimus ſuperiores.* Secutus verò hac parte præceptorem ſuum Chryſoſtomum; qui in I. ad Cor. homil. XXIV, de viribus ad reſiſtendum tentationi loquens, inter alia ait, Τὸ δυνατὸν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ῥοπῇ κεῖται. *Vt poſſimus, in Dei ope ſitum eſt.*

ἘΠΙ'ΚΡΙΣΙΣ VIII.

Eademque sententia comprobatur auctoritate Concilii Diospolitani, Carthaginensis secundi, Milevitani: item Innocentii, Zosimi, Cælestini cum clero Vrbis.

SYnodus Palæstina: *Fatemur, unumquemque fidelem teneri confiteri, quando contra tentationes concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus liberam voluntatem, non tamen ex illâ, sed ex adjutorio Dei, nostram provenire victoriam.* Citat Augustinus epist. ad Paull.[a] Vide & cum de gestis Palæstin. cap. XIV. ubi legimus, ut damnârit Cœlestii verba superiùs allata. Synodus Carthaginensis epist. ad Innocen. 1[b]. *Istorum sacrilegas disputationes necessariò sequitur, ut nec orare debeamus, Ne intremus in tentationem: quod Dominus & discipulos monuit, & posuit in oratione quam docuit. Si enim possibilitate naturæ & arbitrio voluntatis in potestate est constitutum, quis non videat, à Domino inaniter peti, cùm orando poscuntur, quæ naturæ jam ita conditæ sufficientibus viribus obtinentur? Nec debuisse dicere Dominum Iesum, Vigilate & orate, sed tantummodo, Vigilate, ne intretis in tentationem.* Synodus (ut vulgò vocant) Milevitana epist[c]. ad Innocentium: *Illud, Ne nos inferas in tentationem, non ita intelligendum dicunt* (Pelagiani) *tanquam divinum adjutorium poscere debeamus, ne in peccatum tentati incidamus, sed hoc in nostrâ esse positum potestate, & ad hoc implendum solam sufficere voluntatem hominis.* Imò paullo pòst ex duobus Pelagii dogmatibus maximè impiis hoc alterum esse ait. Verba Synodi sunt: *Vt alia omittamus, hæc duo totum, quod Christiani sumus, evertunt: Non esse rogandum Deum, ut contra peccati malum, atque ad operandam justitiam, sit noster adjutor: &, Non opitulari parvulis, ad consequendam vitam æternam, Christianæ gratiæ sacramentum.* Innocentius I. epist. ad Concil. Carthag. *Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequicquam terrenæ labis, & mundani corporis, vincere conamur errores; cùm pares nos ad resistendum non liberum arbitrium, sed Dei solùm facere possit auxilium.* Et post aliquammulta: *Quotidiana præstat ille remedia, quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim, ut quo auxiliante vicimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Idem epist. ad Patres Concil. Milevitani: *Negantes auxilium Dei, inquiunt, hominem sibi posse sufficere, nec gratiâ hunc egere divinâ, quâ privatus necesse est, diaboli laqueis irretitus, occumbat. O pravissimarum mentium*

[a] Epist. 106.

[b] Apud August. epist. 90.

[c] Apud August. ep. 92.

tium perversa doctrina! Et post pauca: *Ergò Dei gratiam conantur auferre, quam necesse est, etiam restitutâ nobis status pristini libertate, quaramus. Quippe nec alias diaboli machinas, nisi eâdem, possumus, juvante, vitare.* Zosimus epist. ad totius orbis episcopos *, postquam dixerat, omnem cogitationem bonam, bonæque voluntatis motum esse à Deo, subjicit hæc: *Superbum est, ut quicquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo, Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates aëris hujus, contra spiritualia nequitia in cœlestibus.* Cælestinus epist. ad Gall. cap. VI. *Nemo*, inquit, *etiam baptismatis gratiâ renovatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei, perseverantiam bona conversationis acceperit.* S. Basilius in libr. moralium summarum, summâ 62. cap. 3: *Oportet*, inquit, *ad tempus ab insidiantibus discedere: ubi tamen quis permissus est in tentationem incidere, eventum, ut sufferre possit, & voluntatem Dei per orationem petere.* S. Ioannes Chrysostomus homil. 24. in priorem ad Corinthios: *Sunt*, inquit, *tentationes, quas sufferre non possumus. & quanam sunt illa? omnes, ut ita dicam. possibilitas enim in divino nutu est, quam nostra allicimus voluntate. Quare ut certò cognoscas, non solùm illas, qua virtutem nostram exsuperant, non posse sine divino auxilio facilè sustineri, sed ne has quidem humanas, addidit, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. Et quidnam hoc significat? neque enim mediocres illas, quod dixi, inquit, propriâ virtute sufferemus, sed hîc quoque divino indigemus auxilio, ut eas vel effugiamus, vel certè perferamus.*

* *Apud Cælest. ad Gall. cap. 9.*

THESIS IX.

Abunde hactenus ostensum fuit, hominem, ex Pelagii sententiâ, posse diligere Deum, Legem implere, gravissimas vincere tentationes: quod quid aliud est, quàm perfectionem tribuere homini, qua proveniat non ex viribus gratiæ, sed naturæ? Verùm non si absque gratiâ ad perfectionis bonum frustra adspiremus, eo consequitur, sine illâ aliquò tenus prodire posse neminem. Quare deinceps videamus, ecquid boni homo possit absque gratiâ. Quamquam de Pelagianis vix opus. Nam etiam tacentibus nobis, satis ex iis, quæ diximus, constare potest, neutiquam eos ad singulos actus bonos requisivisse auxi-

auxilium Dei. Quod tum de naturalibus ac civilibus, tum etiam de supernaturalibus actionibus intelligi debet.

CÆlestii verba sunt Definit. cap. III[a]. *Gratiam Dei & adjutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in Lege ac doctrinâ.* Et Critobulus, in Pelagii personâ, sic loquitur apud Hieronymum[b]: *Si in singulis rebus, quas gerimus, Dei utendum est adjutorio; ergò & calamum temperare ad scribendum, & temperatum pumice terere, manumque aptare literis, tacere, loqui, flere, ridere, & cætera hujusmodi, nisi Deus juverit, non poterimus.* Apud eundem epist. ad Ctesiphontem iidem quærere non dubitant[c]: *Si voluero curvare digitum, movere manum, sedere, stare, relevare alvum, urinam digerere, semper mihi auxilium Dei necessarium erit?* Ex quibus cognoscere est, Pelagio initio non tantùm de operibus pietatis, sed etiam de actibus naturalibus ac civilibus, controversiam cum Catholicis fuisse. Nec idcirco generale auxilium negâsse putamus, quod Bellarminus[d] scripsit; sed assentimus potiùs Caspari Caselio Conimbricensi[e], Didaco Alvarez[f] atque aliis; quibus parùm fit verisimile, eum stultè adeò sapuisse; eoque persuasum potiùs habent, negasse duntaxat, voluntates nostras à Deo regi, ac ut in vitæ & virium conservatione, ita etiam in agendo à Deo dependere. Quorum opinio ex ipsis Hieronymi dialogis comprobatur. Nam Pelagianorum in illis verba sunt; *Quid rursum te ingeris, ut nihil possim facere, nisi tua in me dona compleveris?* Etiam Hieronymus ibidem ait: *Ita gratiam ponunt, ut non per singula opera ejus nitamur &* REGAMUR *auxilio.* Et rursum: *Injuriam tibi fieri putas, & destrui arbitrii libertatem, si* EX ILLIUS PENDEAS VOLUNTATE. *Unde & audes linguâ proferre temerariâ*, UNUMQUEMQUE ARBITRIO SUO REGI. Quæ verba, ut à Pelagio scripta, citat Augustinus, De gestis Palæstinis cap. III, atque addidisse ait, *Et suo desiderio unumquemque dimitti.* Post quæ verba addit, Pelagium aliquid subjecisse de testimonio Scripturarum: nempe Sapient. VII. 7. Psal. CIX. 17. Ecclesiastic. XV. 17. Negabat igitur Pelagius, hominis voluntatem, vel in naturalibus, vel in supernaturalibus, pendere à directione & gubernatione Dei. Sed de naturalibus non uno hoc omnes interpretantur modo. Didacus Alvarez[g] hinc colligit, litem movisse Catholicis de voluntatis dependentiâ à motione Dei prævia, per quam (ut Thomas ait[h]) *Deus movet res ad operandum, quasi applicando formas & virtutes rerum ad operationes, sicut artifex applicat securim*

[a] *Apud August. de gestis Palæstin. cap. 14.*
[b] *Lib. I. Dialogorum adversus Pelag. p. 262.*
[c] *Circa medium epist.*
[d] *Lib. 5. de grat. & lib. arbitr. cap. 11.*
[e] *Lib. I. de quadruplici justitia cap. 36.*
[f] *De auxiliis gratiæ Disp. I. parag. 21.*
[g] *Locô antè citato.*
[h] *I. P. q. 105.*

curam ad scindendum. Nempe ex sententiâ Thomæ, Deus ante simultaneum concursum operatur in naturâ & hominis voluntate trifariam. Modos illos enumerat in 11. sentent. * *Primus*, inquit, *est, quia dedit rebus naturalibus virtutes, per quas agere possint. Secundus, in quantum conservat virtutem naturalem in esse. Tertius, in quantum movet eam ad agendum. in quo non intelligitur collatio aut conservatio virtutis activæ, sed applicatio virtutis ad actionem; sicut homo est caussa incisionis cultelli, ex hoc ipso, quòd applicat acumen cultelli ad incidendum, movendo ipsum.* Cujus sententiæ fundamentum subjungit his verbis: *Quia natura inferior agens, non agit nisi mota, eo quòd hujusmodi corpora inferiora sunt alterantia alterata, cælum autem est alterans, non alteratum, & tamen non est movens nisi motum, & hoc non cessat, quousque perveniatur ad Deum; sequitur de necessitate, quòd Deus sit caussa actionis cujuslibet rei naturalis, ut movens & applicans ad virtutem.* Voluit igitur Thomas, cùm secundæ caussæ operentur motæ à prima, Deum motione suâ actuali priùs immediatè influere in ipsam caussam secundam, quàm influat cum causâ secundâ in effectum. Ac sequuntur hac parte Thomam Capreolus, Ægidius Cardinalis, Cajetanus, Ferrariensis, Soncinas, atque alii; suamque sententiam muniunt Scripturarum locis, rationibus variis, Patrum testimoniis, imprimis Hieronymi, Augustini, Prosperi, & Gregorii. Ponam verba unius Gregorii è lib. XVI. Moral. cap. XVI. *Omnia quæ creata sunt, per se nec subsistere prævalent, nec moveri; sed in tantum subsistunt, in quantum, ut esse debeant, acceperunt: in tantum moventur, in quantum occulto instinctu disponuntur.* Verùm non pauci hodie de præviâ isthac motione dissentiunt: planeque duo hæc dependentiam essentiæ, & conservationis in naturalibus & civilibus, ac concursum Dei simultaneum sufficere putant. Vtri meliùs sentiant, disputare hujus loci non est. Nam quis credat, de re, quæ ad fidem Christianam non pertinet, sed Scholasticam solùm disquisitionem habet, tam subtiliter inter Pelagianos & Catholicos esse disceptatum? Quare etsi Pelagius fortasse non statuerit vel hunc vel illum concursum, simultaneum inquam, aut prævium insimul; tamen nec negasse arbitramur. Quid ergò, inquiat aliquis, in controversiâ fuit? Nempe illud: credebat Pelagius voluntatem nostram, solis viribus suis, eligere bonum posse, quod vellet; vel si divino auxilio indigeret, putabat, illud ex lege, quam Deus semel sibi & naturæ statuisset, omnibus omni tempore æqualiter esse paratum, ita ut divinus ille concursus penitus in nostrâ

* *Dist.* 37. *q.* 3. *de potent. art.* 7.

strâ sit potestate: eóque non divinâ, sed propriâ regamur voluntate; nec in electione boni à Deo, sed à nobis solis pendeamus: & hoc nisi fateamur, tolli aiebat arbitrii libertatem. Hoc enim non obscurè indicant Hieronymi verba, quæ antea citabamus. Qui verò divinum hoc auxilium in naturalibus & civilibus tollebat: quid mirum, si idem in supernaturalibus negârit? Vnde Prosper in Chronicis ad annum CCCCXIV: *Hac tempestate Pelagius Brito, dogma nominis sui, contra gratiam Christi, Cælestio & Iuliano adjutoribus exerit, multosque in suum errorem trahit, prædicans, unumquemque* AD JUSTITIAM *voluntate propriâ regi.* Nunc quid de omnibus istis Catholici senserint, agè videamus.

ANTITHESIS IX.

Considerabant Catholici, ut non tantùm incerti sint consiliorum nostrorum successus: sed etiam tanta sit mentium nostrarum caligo, ut multa in naturalibus ac civilibus (quanto autem magis in spiritualibus!) nesciamus; atque etiam cùm scimus quid rectum sit, tamen, in tantâ negotiorum diversitate, non semper illud animis nostris observetur. Adhæc cogitabant, ut communis ille humani generis hostis varia semper objicere studeat impedimenta; propter quæ aiebant, nos in omnibus & singulis actibus divinâ protectione indigere. Atque inde concludebant, orandum esse Deum, ut non tantùm vitam & vires conservet nobis, sed etiam voluntatem nostram dirigat, nec id modò in negotio salutis, (quanquam in hoc imprimis, ubi voluntati novis opus est viribus ad aliquid boni incipiendum). sed illis quoque, quæ ad præsentem vitam pertinent. Hac providentiâ Dei singulari tolli negabant arbitrii libertatem; & qui secus statuerent, illos dicebant, dum se probare volunt liberos, ostendere se sacrilegos.

HIeronymus lib. II. super Hierem. cap. X. * *Erubescant novi prædicatores,* (Pelagianos signat) *qui aiunt, unumquemque suo arbitrio regi; cùm & hic Propheta dicat, Non est hominis via ejus; & David in Lyrico canat carmine, A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus* volet

** In illa Propheta verba. Scio, Domine, quòd non est hominis via ejus.*

volet nimis. Idem Pelagii hoc dogma sacrilegum vocat epist. ad Ctesiphontem.[a] *Quæso audite* SACRILEGUM. *Si, inquit, voluero curvare digitum &c. semper mihi auxilium Dei necessarium erit?* & aliquanto pòst[b]: *Ipsum liberum, ut diximus, arbitrium Dei innititur auxilio, illiusque* PER SINGULA *ope indiget.* QUOD VOS NON VULTIS; *sed id vultis, ut, qui semel habet liberum arbitrium, Deo adjutore non egeat.* Quibus verbis tum suam, tum Pelagianorum sententiam complectitur. Idem eâdem epist. *Putas destrui arbitrii libertatem, si ex illius pendeas voluntate, & dicas*[c], *Oculi mei semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. Vide & audes linguâ proferre temerariâ, unumquemque arbitrio suo regi. Et, si suo arbitrio regitur, ubi est auxilium Dei? Si Christo rectore non indiget, quomodo scribit Hieremias, Non est in homine via ejus, &, A Domino gressus hominis diriguntur?* Idem eâdem epistolâ; *Velle & currere meum, sine Dei* SEMPER-AUXILIO, *non erit meum. Dicit enim Apostolus; Deus est qui operatur in nobis* & VELLE & PERFICERE. *Et Salvator in Euangelio; Pater meus usque modò operatur, & ego operor. Semper-largitor, semper-donator. Non mihi sufficit quod semel donaverit. Peto, ut accipiam; & cùm accepero, rursus peto. Avarus sum ad accipienda beneficia Dei: nec ille deficit in dando, nec ego satior in accipiendo.* Idem tom. 3. epistolâ ad Cyprianum; *Homo à principio conditionis suæ Deo utitur adjutore: & cùm illius sit gratiæ quòd creatus est, illiusque misericordiæ quòd subsistit & vivit; nihil boni operis agere potest absque eo, qui ita concessit liberum arbitrium, ut* SUAM PER SINGULA OPERA GRATIAM NON NEGARET. Et lib. 1. Dialagorum adversus Pelag.[d] *Non sic donata est liberi arbitrii gratia, ut Dei per singula tollatur adminiculum.* Et mox: *Scilicet nunc mihi Scripturarum testimonia replicanda sunt, quomodo per singula Dei à sanctis flagitetur auxilium, & in singulis operibus suis illo adjutore & protectore uti desiderent. Lege totum psalterium, omnes sanctorum voces: nihil erit, nisi ad Deum in cunctis operibus deprecatio. Ex quo perspicuè ostenditur, te aut Dei negare gratiam, quam tollis in partibus, aut, si in partibus dederis, quod nequaquam te velle manifestum est, in nostram sententiam transire; qui sic liberum homini servamus arbitrium, ut Dei per singula adjutorium non negemus.* Et lib. II.[e] *Dedignamur per singula auxilium Dei, & ad illius nutum cuncta gerere negligimus, cùm legamus, sanctos viros etiam hominum indiguisse præsidio?* Et lib. III.[f] *Hoc longâ dissertatione conclusum est, ut gratiâ suâ Dominus, quâ*[g] *nobis concessit liberum arbitrium, in singulis operibus juvet atque sustentet.* Ac post multa, dicente Critobulo, à se quidem tolli necessitatem gratiæ

[a] P. 254.
[b] P. 256.
[c] Ps. 24.
[d] P. 262.
[e] P. 295
[f] P. 299.
[g] f. quod.

tiæ ad singulos actus; sed non deesse è suis, qui eam faterentur; respondet Hieronymus, hanc quisquis agnoscit, à Pelagianis desciscere, inque Catholicorum castra concedere. Verba Critobuli sunt *: *Ego simpliciter dixeram, non in singulis operibus nostris, sed in gratiâ conditionis ac legis sentiri auxilium Dei*, NE LIBERUM FRANGERETUR ARBITRIUM. *Cæterum sunt* PLERIQUE NOSTRORUM, *qui omnia, quæ agimus, dicant fieri præsidio Dei.* Respondet Atticus: *Qui hoc dicit*, VESTER ESSE CESSABIT. *Aut ergò & tu ista dic, ut noster esse incipias; aut si non dicis, alienus eris cum his, qui nostra non dicunt.* Hæc & Pelagii & Hieronymi sententiam satis ostendunt, quia in dialogo hoc Critobulus Pelagii, Atticus Catholici personam sustinet: ut alibi diximus. Quamquam verò Hieronymus in dialogis istis auxilii divini necessitatem, non in spiritualibus tantùm, sed etiam in naturalibus & civilibus jure defendit: tamen (ut doctissimi Kemnitii verbis utar †) *refutationes, quas instituit contra Pelagium, ideo languidiores sunt, quia promiscuè sine distinctione disputat de externis actionibus, & de spiritualibus motibus: nec satis diserte discernit inter actionem Dei generalem & specialem.* Interea mirum non est, si istis Pelagiani certaminis initiis, præsertim Pelagianis indistinctè & hos & illos actus sine auxilio Dei nos posse dicentibus, etiam Catholicorum nonnulli promiscuè de istis loqui ament. Qui verò postea scripserunt, curatiùs supernaturales actus à cæteris discernunt: non quia non in omnibus & singulis auxilio Dei egeamus: sed quia in naturalibus, h. e. iis quæ pertinent ad vitam præsentem, solùm duobus opus est: primùm Dei concursu, per quem naturalis potentia in actu secundo adjuvetur, sive concursus ille sit simultaneus tantùm, sive prævius insimul: deinde voluntatis nostræ gubernatione, & directione, propter quam etiam in naturalibus ac civilibus à Deo dependemus: ut paullo antè diximus, cùm Pelagii sententiam explicaremus. Atque eò etiam pertinet, quod Hieronymum dixisse vidimus: *Sancti in singulis Deo* ADJUTORE ET PROTECTORE *uti desiderant*. Et quod scriptor Hypognosticôn, cùm dixisset, *habere nos liberum arbitrium, non in iis, quæ ad Deum pertinent, sed operibus vitæ præsentis, tam bonis, quam malis*: subjungit hæc, *Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, quæ* NON SINE GUBERNACULO DIVINO SUBSISTUNT. At verò in supernaturalibus, h. e. illis, quibus ad æternam grassamur vitam, requiritur præterea auxilium Dei speciale, per quod potentiæ animæ eleventur, &, auctæ novâ virtu-

te,

* P. 302.

† Lo. comm. de libero arbitrio p. 183. & 184. edit. Wit. 1610.

te constituantur in ratione principii actuum pietatis habentium remunerationem vitæ æternæ. Hoc negasse Pelagianos, constat ex verbis illis Iuliani apud August.[a] *Hominem Dei opus defendimus, nec ex illius potentiâ, vel in malum vel in bonum, invitum aliquem cogi, sed propriâ voluntate aut bonum facere, aut malum: in bono verò opere à Dei gratiâ semper adjuvari, in malum vero diaboli suggestionibus excitari.* Ad quod ita respondet Augustinus: *Vos in bono opere sic putatis adjuvari hominem gratiâ Dei, ut in excitandâ ejus ad ipsum bonum opus voluntate, nihil eum credatis operari. quod satis ipsa tua verba declarant. Cur enim non dixisti, hominem Dei gratia in bonum excitari, sicut dixisti, in malum diaboli suggestionibus excitari. Sed dixisti, in bono opere semper à Dei gratia adjuvari, tanquam sua voluntate, nulla Dei gratia, bonum opus aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur.* Idem Augustinus ejusdem operis lib. IV. c. IX. *Nunquid* (Cyprianus) *sicut isti* (Pelagiani) *Spiritus sancti adjutorium ita credit esse virtutis, tanquam ipsa virtus, qua ad hoc adjuvatur, oriatur ex nobis?* Et lib. III. cap. XIV. de sanctis Veteris T. loquens ait, Deum, *non solùm adjutorem, quod isti* (Pelagiani) *suo dogmati sufficere existimant, verùm etiam largitorem dicimus fuisse virtutis.* Quid clariùs ex istis, quàm hoc Augustinum velle, auxilium Dei in supernaturalibus se non tantùm habere per modum concursus, quod commune eis est cum actibus, qui ex principio naturæ fluunt; sed etiam per modum principii propter virtutem novam, quam potentiæ animæ accipiunt à Spiritu S. Hæc est nova istæc virtus, & stupentis voluntatis excitatio, absque quâ in negotio salutis nihil hominem posse, passim docet Augustinus: ut lib. de gratiâ Christi contra Pelag. cap. XXVI. *Gratiam Dei, qua caritas diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri, ut omnino* NIHIL BONI SINE ILLA, QVOD AD PIETATEM PERTINET VERAMQVE IVSTITIAM, *fieri posse non dubitet.* Vide & cap. XLVII. Idem lib. de gratiâ & libero arbitrio, cap. XXVII. *Sine illo operante cùm volumus,* AD BONA PIETATIS OPERA NIHIL *valemus.* Et epist. CVI. ad Paullinum: *Gratia Dei nisi adjuvet,* NIHIL *pietatis atque justitiæ sive in opere, sive etiam in ipsa voluntate habere possumus. Deus*[b] *quippe operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate.* Vide eundem T. VII. de Prædestinatione sanctorum c. II. & contra duas epist. Pelag. lib. II. cap. V. Similiter Hypognosticôn scriptor lib. III.[c] *Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum,* QVÆ AD DEVM PERTINENT,

[a] Lib. I. contra duas Pelag. epist. C. 18.

[b] Philip. 2.

[c] Fol. 83. b. edit. Venet.

NENT, *sine Deo aut inchoare, aut certè peragere: sed tantùm in operibus vitæ præsentis tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur: quæ non sine gubernaculo divino subsistunt &c.* Et paullo pòst [a]: *Vitiato ergò libero arbitrio, totus homo est vitiatus, per quod absque adjutorio gratiæ,* QVO DEO PLACEAT, *nec valet incipere, nec perficere sufficit.* Prosper ad Demetriadem [b]: *Gratia Dei tota repellitur, nisi tota suscipitur. Sicut enim alienus est à numero fidelium & à sorte sanctorum, qui in aliquo à Catholicâ veritate dissentit; ita extra gratiam efficitur, qui aliquid de ejus plenitudine diffitetur: quasi homo auxilio Dei in quâdam actionum suarum parte egeat, in quâdam autem parte non egeat; sitque ullum tempus, ullumve momentum, quo perniciosum illi esse non possit, si ab eo Spiritus S. defuerit.* Et mox: *Gratiam Dei insanissimè utilem putat, qui in iis, quæ rectè gesserit, se magis quàm Deum gaudet operatum.* Et ibidem: *Si quis est, qui aliqua se habere existimat bona, quorum non Deus largitor sit, sed ipse sibi auctor existat, manifestum est, hunc non Dei Spiritum habere, sed mundi.* Vincentius Lirinensis Commonitorii lib. 1. cap. XXXIV: *Quis unquam ante profanum illum Pelagium tantam virtutem liberi præsumsit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos necessariam Dei gratiam non putaret?* Similiter Scriptor de vocatione gentium lib. 1. cap. VI [c]. Fulgentius lib. de Incarnatione & Gratiâ Christi cap. XII. & Petrus Diaconus lib. de Incarn. & grat. Chr. cap. VIII. cujus verba adscribam: *In bonis* QVIBVSQVE *voluntatis humanæ* SINGVLIS *motibus magis illius* PRÆVENIRE *non dubitemus gratiam: quòd ita Deus, in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium,* OMNISQVE MOTVS *bonæ voluntatis ex Deo sit; quia per illum aliquid boni possumus, sine quo* NIHIL *possumus.* Isidorus quoque Hispalensis lib. II. de summo bono cap. V: *Sciant liberi arbitrii defensores,* NIHIL *posse hominem in bonum suâ prævalere virtute, nisi divinæ gratiæ sustentetur juvamine.* Hugo Victorinus eruditionis Theologicæ ex Miscellaneorum 2. lib. 4. cap. 33. *Hoc caput in homine languidum dicitur, quia ad amorem bonum torpet. Quid enim boni facere potest ex se ipso, quando nec dicere potest Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto? Nihil ergo languidius eo, quod ad quodlibet bonum, etiam minimum, minimè convalescere potest. Quia non est volentis, neque currentis; sed miserentis Dei. Voluntati enim ejus quis potest resistere? Vnde sicut admiranda arbitrii dignitas est: sic miseranda infirmitas, in se ipso ad omne opus bonum torpére.* Richardus Victorinus lib. 1. de eruditione interioris hominis, cap. 3. *Sicut corpus nihil potest sine vitâ suâ (i.e. animâ suâ,) ita interior homo noster nihil boni potest sine divina gratia.*

[a] *Fol.* 85. *b.*

[b] *Fol.* 352. *edit. Duac.* 1577.

[c] *Apud Prosp. sed Ambrosii, cap.* 2.

Gratia Dei, inquit Apostolus, sum id quod sum. Et veritas ipsa de se: Sine me nihil potestis facere. Petrus Blesensis epist. 78: *Humana persuasio sine gratiâ Dei nihil aliud est, quàm æs sonans, aut cymbalum tinniens. Ille solus donat os & sapientiam, qui dicit, Sine me nihil potestis facere.* Cassiodorus in Psalm. 3. Tu autum Domine susceptor meus es. *Hoc ad Pelagianos pertinet destruendos: qui putant, hominem aliquid per se efficere posse, quod bonum est. Nam quis rogo sibi ad bene agendum sine divinæ gratiæ largitate sufficiat, cùm humana natura per gratiam, quæ unita est Deo, ad Patris sit dextram collocata?* Cassiodorus in Psalm. 117: *Est quidem in malâ parte execrabilis libertas arbitrii, ut prævaricator Creatorem deserat, & ad vitia se nefanda convertat: in bonâ verò parte arbitrium liberum Adam peccante perdidimus: ad quod nisi per Christi gratiam redire non possumus, dicente Apostolo: Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bonâ voluntate. Vnde assiduâ oratione precandum est, ne nos voluntas perversa rapiat: sed inspiratio divina possideat. quia, quicquid ex nobis ipsis sapimus, mortiferâ contra nos audaciâ concitamus.*

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ IX.

Ad singulos pietatis actus requiri auxilium Dei, & absque eo nos nihil omnino posse, constitutum est concilio Palæstino, Carthaginensi III, *Sardiniensi, Arausicano* II. *Romanamque Ecclesiam super hoc consensisse, ex Innocentii, Zosimi, Cælestini, & Gelasii epistolis cognoscere est.*

CONcilium Palæstinum, assentiente ipso Pelagio, definivit, *Gratiam ad singulos actus dari.* Damnavit contrà, quod Cælestius dixerat, *non esse liberum arbitrium, si Dei indigeret auxilio.* Testis August. epist. CVI. & de gestis Palæst. cap. XIV. Concilium Carthaginense CCXIV sacerdotum Epistolâ Synodicâ ad Zosimum * statuit: *Gratiam Dei Iesum Christum, Dominum nostrum, non solum ad cognoscendum, verùm etiam ad faciendum justitiam nos per actus* SINGULOS *adjuvare, ita ut sine gratiâ* NIHIL *veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* Episcopi Africani in Sardiniâ exules in epist. Synodicâ: *Domino se sciat semper* OMNE *bonum debere, quod vult ac facit; quem, teste Apostolo, cognoscat operari in homine & velle & perficere.* Ibidem: *Hoc in homine agit gratia divinitus data, ut animus dono fidei caritatisque percepto & sermonem bonum proferat, & studio bonæ operationis insistat. Quod fidelibus*

* *Apud Prosp. adversus Collat. c. 10. Et Respons. ad capitulum 8. Gallorum.*

libus divinitus dari, beatus & ostendit, & poposcit Apostolus, dicens[a], *Ipse autem Dominus &c. A Deo itaque nobis est omnis gratia boni* [b] *sermonis & operis, à quo nobis etiam ipsius cogitationis bonæ manifestum est sufficientiam tribui, ut discat homo, non in se, sed in Domino gloriari.* Concilium Arausicanum II. can. VII: *Siquis per naturæ vigorem* BONUM ALIQUOD, QUOD AD SALUTEM PERTINET VITÆ ÆTERNÆ, *cogitare ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est Euangelicæ prædicationi consentire posse confirmat absque illuminatione & inspiratione Spiritus S., qui dat omnibus suavitatem in consentiendo & in credendo veritatem; hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Euangelio dicentis, Sine me nihil potestis facere*[c]. *Et illud Apostoli*[d], *Non quòd idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi à nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et can. IX: *Divini est muneris, cùm rectè cogitamus, & pedes nostros à falsitate & injustitia tenemus. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis, atque nobiscum ut operemur operatur.* Zosimus epist. ad totius orbis episcopos[e]: *Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt, unde nascuntur) ad fratrum & coëpiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus.* Quem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem, quanto cum honore venerati sint Afri Episcopi, eorum verba ostendunt apud Cælestinum epist. ad Gall. c. VIII. Idem Zosimus eâpse epistolâ[f]: *Quod tempus intervenit, quo ejus non egeamus auxilio?* IN OMNIBUS *igitur* ACTIBUS, *caussis, cogitationibus, motibus, adjutor, & protector orandus est.* Cælestinus epist. ad Episc. Gall. c. VIII. *Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filii sunt Dei, ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, & in bonis quibusque voluntatis humanæ* SINGULIS *motibus magis illius valere non dubitemus auxilium.* Gelasius I. epist. VII. *Quis audeat dicere Christianus, se* ALIQUID *habere boni sine gratiâ, quando magister gentium clamat, Gratiâ Dei sum id quod sum*[g]. *Et iterum: Plus omnibus laboravi: sed non ego, sed gratia Dei mecum.*

[a] Philip. 2. v. 13.
[b] 2. Thess. 2. v. 17.
[c] Ioh. 15.
[d] 2. Cor. 3.
[e] Apud Cælestinum. epist. ad Gallos c. 8.
[f] Apud eundem cap. 9.
[g] 1. Cor. 15. 10.

THESIS X.

Iis, quæ catholici dicebant de gratiæ necessitate ad perfectionem & singulos pietatis actus, obducebat Pelagius tum laudatos inter gentiles viros, quos veras perfectasque habuisse virtutes credebat: tum quos ab Adamo usque ad Mosem justitiâ

 claruisse

claruisse narrat Scriptura: quos ipsos solius naturæ bono tales fuisse contendebat.

NEmpe quidquid possumus, hoc naturæ beneficio nos posse Pelagius arbitrabatur. Quod indicant hæc ejus verba epist. ad Demetriad.[a] *Proferenda semper in notitiam ea res est, cujus usus desideratur, & explicandum est, quidquid boni natura potest, cum quidquid posse probatur implendum est. Hæc igitur prima sancta ac spiritualis vitæ fundamenta jaciantur, ut vires suas virgo agnoscat; quas demum benè exercere poterit, cùm eas se habere didicerit.* Et aliquanto pòst[b]: *Volens namque Deus rationabilem creaturam voluntarii boni munire & liberi arbitrii potestate donare: utriusque partis possibilitatem homini inserendo, proprium ejus fecit esse quòd velit: ut boni ac mali capax naturaliter utrumque posset, & ad alterutrum voluntatem deflecteret. Neque enim aliter spontaneum habere poterat bonum, nisi æquè etiam malum habere potuisset.* Quale verò de operibus non renatorum judicium tulerit, hæc ejus verba ibidem ostendunt[c]: *Naturæ bonum ita generaliter cunctis institutum est, ut in gentilibus quoque hominibus, qui sine ullo cultu Dei sunt, se nonnunquam ostendat, ac proferat. Quàm multos enim philosophorum & audivimus, & legimus, & ipsi vidimus castos, patientes, modestos, liberales, abstinentes, benignos, & honores mundi simul & delicias respuentes, &* AMATORES IVSTITIÆ NON MINVS QVAM SCIENTIÆ! *Vnde quæso hominibus alienis à Deo ista, quæ* DEO PLACENT? *Vnde illis bona, nisi* DE NATVRÆ BONO? *Et cùm ista, quæ dixi, vel* OMNIA IN VNO, *vel singula in singulis haberi videamus, cùm omnium natura una sit, exemplo suo invicem sibi ostendunt,* OMNIA IN OMNIBVS *esse posse, quæ vel omnia in omnibus, vel singula in singulis inveniuntur. Quòd si etiam sine Deo homines* OSTENDVNT QVALES A DEO FACTI SINT, *vide quid Christiani facere possint, quorum in melius per Christum natura & vita instructa est, & qui divinæ quoque gratiæ juvantur auxilio.* Vbi cujusmodi gratiam intelligat, antea vidimus. Mox etiam, qui inter Adamum & Mosen justitiâ claruerunt, naturæ bono tales evasisse ait: *Eorum tibi,* inquit, *aliqui proponendi sunt, ut facilè intelligas, quantum sit naturæ bonum.* Addit deinde, *Abel hanc magistram secutus, Dominum promeruit.* Eodem bono ait *Enochum ita placuisse Deo, ut eum è medio mortalium raperet.* Etiam Abraham, Isaac, Iacob censet, *perfectè implevisse Domini voluntatem.* Similia de aliis habet. De Iobo verò exclamantem audiamus. *O virum ante Euangelium Euangelicum, & Apostolicum*

[a] P. 12. T. 4. Hier. edit. Bas. 1553.

[b] Pag. 13.

[c] Pag. 13.

stolicum ante Apostolica præcepta, discipulum Apostolorum, qui aperiens OCCULTAS DIVITIAS NATURÆ, *& in medium proferens*, EX SE, *quid* OMNES *possimus, ostendit, docuitque quantus sit ille thesaurus animæ, quem nos sine usu possidemus, & quod proferre nolumus, nec habere nos credimus.* Post hæc addit: *Sanctorum exemplis naturæ bonum probavimus.* Et quia improborum exempla poterant obduci, respondet, *Scripturarum testimonia, peccantes utique crimine voluntatis gravant, non necessitate naturæ.* Atque ita, ut damnet necessitatem naturæ ad peccandum, simul necessitatem gratiæ ad bene agendum negat. Tandem ita concludit: *Hæc de naturæ bono cursim, quasi in alio opere, dicta sint. Quod ideo à nobis faciendum fuit, ut tibi planiorem viam ad perfectam justitiam sterneremus, quam eo facilius currere possis, quo in eâ nihil asperum, nihil inaccessibile esse cognoveris. Nam si etiam ante legem, ut diximus, & multo ante Domini nostri salvatoris adventum justè quidam vixisse & sanctè referuntur: quanto magis, post illustrationem adventus ejus, nos id posse credendum est; qui instructi per Christi gratiam, & in meliorem hominem renati sumus; qui sanguine ejus expiati atque mundati, illiusque exemplo ad perfectam justitiam incitati, meliores illis esse debemus, qui ante legem fuerunt; meliores etiam quàm fuerunt sub lege.* Ex his omnibus colligimus duo: quorum prius pertinet ad sanctos prioris testamenti: alterum gentiles spectat. Sanctos, quorum præconia in Veteri Testamento habemus, censuit Pelagius salvatos esse obediendo legi seu naturali seu Mosaicæ: ac, si deliquissent, remissionem peccatorum simpliciter à Deo postulando, inque posterum se corrigendo: quod omne naturæ eos viribus posse putabat. Hanc Pelagii mentem fuisse, quamquam ea, quæ ex epistolâ ejus adduximus, non obscurè probant; tamen operæ fuerit, si idem plusculis Augustini testimoniis ostendamus. Sic igitur ille lib. I. contra duas Pel. Epist. c. XXI. *Distribuitis tempora, secundùm Pelagium; in cujus libris hoc legitur: & ante legem dicitis salvos factos esse per naturam, deinde per legem, postremò per Christum.* Item lib. de peccato originali contra Pel. & Cælest. cap. XXVI. *Non, sicut Pelagius & ejus discipuli, tempora dividamus, dicentes, primùm vixisse justos homines ex naturâ, deinde sub Lege, tertiò sub gratiâ. Ex naturâ scilicet, ab Adam tam longâ ætate, quâ lex nondum erat data. Tunc enim, aiunt, duce ratione, cognoscebatur creator, & quemadmodum esset vivendum, scriptum gerebatur in cordibus, non lege literæ, sed naturæ. Verùm vitiatis moribus, inquiunt, ubi cœpit non sufficere natura jam decolor, lex ei addita est, qua velut Luna fulgore pristino, detrita rubigine, videretur. Sed*

posteaquam nimia, sicut disputat, peccandi consuetudo pravaluit, cui sananda Lex parùm valet; Christus advenit, & tanquam morbo desperatissimo, non per discipulos, sed per se ipsum, medicus ipse subvenit. Item lib. II. poster. contra Iulianum, cap. CXLV[a]. *Et quasi vigilanter additis,* POST INCARNATIONEM *tamen ejus; propter antiquos videlicet, quos sine gratiâ ejus fuisse dicitis justos, eo quòd non habuerint ejus exemplum, &c.* Idem ejusdem operis, cap. CLXXXVII[b]. *Agnoscimus haresin vestram. Definivit enim Pelagius, quòd non ex fide incarnationis Christi, antiqui vixerunt justi, quia videlicet nondum in carne venerat Christus.* Hinc illa Iuliani objectio epist. ad Zosimum[c]: *Dicunt, sanctos in veteri Testamento non caruisse peccatis.* Etiam Iuliani verba sunt[d]: *Dicunt, sanctos Veteris Testamenti, perfectâ hinc justitiâ transisse ad vitam aternam, id est, studio virtutis ab omnibus recessisse peccatis, quia & illi, quos legimus aliquid peccasse, postea tamen eos emendasse cognovimus.* Idem Iul. apud August. imperfecti operis contra Iul. lib. II. cap. CLVIII[e]: *Nunc confiteamini, pravaricatores in Lege non esse benedictionis haredes, quia talibus Lex iram operatur.* Plura ibidem vide. Porrò cùm dixerit Pelagius, multos ante adventum Christi, per Legem fuisse salvatos sine gratiâ Christi; satis hinc liquere puto, quâ mente in Εὐλογιῶν, sive Testimoniorum Tit. CXXIII scripserit, *Regnum calorum etiam in veteri Testamento promissum:* cujus rei Augustinus meminit De gestis Palæstinis cap. V. Hieronymus lib. I. Dial. contra Pelagianos[f]. *Addis praterea, regnum calorum etiam in Testamento Veteri repromitti: ponisque testimonia de Apocryphis: cùm perspicuum sit, regnum calorum* PRIMUM *in Euangelio pradicari per Iohannem Baptistam, & Dominum Salvatorem, & Apostolos.* Exinde hoc probat ex Matth. III. 2. & IV. 17. & 23. & X. 7. Postea adjungit: *Tu autem nos Manichaos vocas, cùm Legi Euangelium praferentes, in illa umbram, in hoc veritatem esse dicamus: & non intelligis stultitiam tuam impudentia copulatam. Aliud est, damnare Legem, quod Manichaus facit: aliud, Legi praferre Euangelium, qua Apostolica doctrina est.* Cumque paucis utriusque Testamenti discrimen indicasset: *Hoc posuimus,* inquit, *ut egregii praceptoris doctrina monstraretur.* Cæterùm cùm in Concilio Diospolitano objectum esset Pelagio, quòd dixisset, etiam in Veteri Testamento promissum fuisse regnum cœlorum: hoc se pacto defendit: *Ego verò Scripturarum auctoritatem sequutus dixi, quoniam in Propheta Daniele scriptum est, Et accipient sancti regnum altissimi.* Eo audito Synodus respondit: *Neque hoc alienum est à fide Ecclesiastica.* Non frustra tamen hoc Pelagio objectum fuisse, censet Augustinus, cujus

[a] *Pag.* 351.
[b] *P.* 401.
[c] *Apud August. lib.* I. *contra epist. Pelag. c.* 7.
[d] *Ibidem cap.* 21.
[e] *Pag.* 369.
[f] *Pag.* 274.

cujus hæc verba, loco quem antè dicebamus[a]: *Nunquidnam ergò fratres nostros, ut etiam hoc inter cætera objicerent, sine causâ verba ista moverunt? Non utique; sed Veteris Testamenti nomen duobus modis dici solet. Vno modo, secundùm divinarum Scripturarum authoritatem; altero, secundùm loquendi vulgatissimam consuetudinem.* Postilla docet, fratribus dici Testamentum Vetus, quod in monte Sinai pepigit Deus cum populo carnali, & promissiones terrenas habet: Novum vocari, quod per Euangelium est prædicatum, ac promissiones habet spirituales. Mox agnoscit, etsi Testamentum Vetus apertè promittat terrena, tamen symbolicè promittere cælestia. Atque iccirco (verbis ipsius utar) ETIAM *illo tempore*, PER DEI GRATIAM, *intelligentes* NOVI TESTAMENTI HÆREDES, IN OCCVLTO DEI CONSILIO DEPVTATI SVNT. Quod & alibi non semel docet[b]. Post longam verò dissertationem, de duplici istac Veteris Testamenti notione, ita tandem concludit: *Non esse hoc alienum à fide Catholica, meritò judicatum est, non secundùm illam distinctionem, quâ in monte Sinai promissa terrena ad V. T. propriè pertinere monstrantur. Nec tamen improbè; secundùm hanc loquendi consuetudinem, qua universa scriptura canonica, ante incarnationem Domini, ministrante Veteris Testamenti appellatione censentur.* Quibus significat, metuisse fratres, ne cùm multi terrenæ tantùm felicitatis caussâ obtemperent Legi, eos quoque Pelagius cælorum parte dignaretur: cæterùm minimè eos dubitasse, quin, quicunque ante Christi adventum justi & fideles vixissent, regni cælestis participes forent. Sed hæc quamvis vera sunt, tamen οὐδὲν πρὸς ἔπος, si vera est conjectura nostra. Nam planè putamus, cùm Pelagius docuit, *regnum cælorum etiam in Veteri Testamento fuisse promissum*, idem voluisse ac Cælestius, cùm dixit: *Legem sic mittere ad regnum, quemadmodum Euangelium.* Vnde Prosper lib. περὶ ἀχαρίστων:

———connectit & illud

Idem auctor, quòd Lex ita sanctos miserit olim
Cælorum in regnum, sicut nunc gratia mittit.

Nec obstat, quòd Pelagius (quemadmodum Augustinus[c] & Prosper[d] testantur) hoc Cælestii dogma percusserit anathemate. Nam subdolè ἔμφασιν statuit in similitudinis particulâ. Nempe Pelagii sententia erat, Legem ÆQVE mittere ad regnum: attamen non SICVT Euangelium mittere ad regnum: hoc est, paritatem statuit, quod ad utriusque sufficientiam in operando salutem: at si in se utraque spectentur, dissimilem esse modum aiebat salvandi hominem:

[a] *Cap. 5. de gestis Palæstinis.*

[b] *Vide, sis, responsionem nostram ad judicium H. Ravenspergeri cap. 23. ubi multa Augustini & aliqua aliorum loca congessimus.*

[c] *De gestis Palæst. cap. 11. & 35.*

[d] *Carm. de ingratis cap. 9.*

minem: eò quòd Euangelii tempore salvemur Christi doctrinâ & exemplo. Nec quòd ancipiti voce Catholicos sic ludificabatur, mirum in Pelagio videri debet, quando in eâdem Synodo similem fraus est fraudem, cùm anathematizavit, qui dicerent, peccatum primi hominis posteris non nocuisse; vel infantes tales nunc nasci, qualis Adam fuit ante lapsum. Nam cùm utrumque istorum animosè postea defenderet, docuit suos, se idcirco illa damnasse, quia peccatum primi hominis nocuit posteris exemplo, non propagatione. Item quia infantes, etsi non teneantur reatu primi peccati, tamen cùm destituantur usu liberi arbitrii, & præcepti capaces non sint, dispari conditione nascuntur, quàm Adam conditus fuit. Vide sis August. lib. de pecc. orig. cap. xv. Atque hæc dicta sunto de sanctis veteris Testamenti. Præterea ex verbis Pelagianæ ad Demetriadem epistolæ colligebamus, Pelagium veras gentilibus virtutes tribuisse: in quo ipso Iulianus eum secutus fuit. Quod sensisse etiam Iulianum clarè liquet ex libro IV Augustini adversus Iul. cap. 3, ubi sic ait B. Pater; *Vnde & illi quos commemorare voluisti, de quibus ait Apostolus; Gentes legem non habentes sibi sunt lex, qui habent opus legis scriptum in cordibus suis: quid te adjuvet, omnino non video. Per hos enim probare conatus es, etiam alienos à fide Christi veram posse habere justitiam, eo quòd isti, teste Apostolo, naturaliter quæ Legis sunt faciunt. Vbi quidem dogma vestrum, quo estis inimici gratiæ Dei quæ datur per Iesum Christum dominum nostrum, qui tollit peccatum mundi, evidentiùs expressisti, introducens hominum genus, quod placere Deo possit, sine Christi fide, lege naturæ. Hoc est, unde vos maximè Christiana detestatur Ecclesia.* Augustino hoc neganti, quid Iulianus responderit, ipse refert Augustinus lib. IV. contra Iulianum. Vbi hæc ex secundo Iuliani libro commemorat: *Si dicatur, quia castitas infidelium, castitas non est; eâdem fronte dicetur, quia corpus paganorum corpus non sit, & oculi paganorum sensum non habeant intuendi, & frumenta, quæ in paganorum nascuntur agris, frumenta non sint: & multa alia, quæ tantæ absurditatis sunt, ut risum possint intelligentibus commovere.* Quibus verbis occurrit ibidem Augustinus: uti & loco Paulino de gentibus, facientibus ea, quæ sunt Legis. Idem Iulianus ibidem fatetur, bona gentilium opera sterilia esse, quia cùm temporalis solùm boni caussâ fiant, temporalem duntaxat remunerationem
*Col.1031. habent *. *Cunctarum, inquit, origo virtutum in rationabili animo sita est, & affectus omnes, per quos aut fructuosè, aut steriliter boni sumus, in subjecto sunt mentis nostræ, prudentia, justitia, temperantia, fortitudo. Horum igitur affe-*

affectuum vis, cùm insit omnibus naturaliter, non tamen ad unum finem in omnibus properat, sed pro judicio voluntatis, cujus nutui serviunt, aut ad æterna, aut ad temporalia diriguntur. Quod cùm sit, non in eo quod sunt, non in eo quod agunt, sed in eo solo variant, quod merentur. Nec nomine sui igitur possunt, nec generis sustinere dispendium, sed solius quod appetiverunt præmii, aut amplitudine ditantur, aut exilitate frustrantur. Hoc est, ut ibidem Iuliani ista verba interpretatur Augustinus, *terrenorum commodorum fructum, non cælestium præmiorum.* Idem August. post aliquanmulta[a]: *Sed responsurus es, Iuliane, Quid nisi vana? Ego, inquis, steriliter bonos dixi homines, qui non propter Deum faciendo bona, quæ faciunt, non ab eo vitam consequuntur æternam.* Et ibidem[b]: *Certe saltem concedis opera infidelium, quæ tibi videntur bona, non tamen eos ad salutem sempiternam regnumque perducere.* Quamquam verò Iulianus gentilium operibus non audebat promittere mercedem æternam, non tamen eos, qui clari fuissent virtutibus, in gehennam detrudi putabat. Vnde ibidem sic Augustinum compellat[c]: *Erunt ergò in damnatione, inquis, in quibus erat vera justitia?* Et quia nec cælo, nec inferno tales adjudicabat Iulianus, hinc paullo antè Augustinus ait[d]: *An fortè & istis, qui exhibuerunt terrenæ patriæ Babylonicam dilectionem, Fabriciis, Regulis, similibusque talibus,* SICVT INFANTIBVS, *qui sine baptismate moriuntur, provisuri estis aliquem locum, inter damnationem regnumque cælorum, ubi non sint in misericordiâ, sed in beatitudine sempiternâ, qui Deo non placuerunt?* Vnde verisimile est, Iulianum etiam in gentilibus virtute claris usurpâsse illud, quod de infantibus citra baptismum discedentibus dixisse Pelagium Augustinus ait: *Quò non eant, scio: quò eant, nescio.*

[a] Col. 1037.
[b] Col. 1038.
[c] Col. 1034.
[d] Col. 1034.

ANTITHESIS X.

Ex Catholicorum verò sententiâ, isti qui sub naturæ lege vixerunt, non per legem salvantur, sed per gratiam Christi: quæ consistit in remissione peccatorum propter sanguinem Christi, & virtute Spiritus Sancti adjuvante ne peccemus. Gentiles autem, & quotquot Dei Spiritu destituuntur, hi, si examinentur juxta legem perfectionis istius, quæ in Scripturis promissionem habet vitæ æternæ; nec veras virtutes habent, nec, quod boni faciunt, faciunt benè.

IVsti, qui ante incarnationem Christi vixerunt, eodem Christi merito salvabantur, ejusdemque Spiritu regebantur, quo sancti

Novi Testamenti. Hieronymus lib. II. comment. in epist. Gal. cap. IV: *Quomodo omnes in protoplasto Adam necdum nati moriuntur: ita & omnes, etiam hi qui ante adventum Christi nati sunt, in secundo Adam vivificantur. Atque ita fit, ut & nos legi servierimus in patribus: & illi gratiâ salventur in filiis. Iste intellectus Ecclesiæ Catholicæ convenit: quæ & Veteris & Novi Testamenti unam asserit providentiam, nec distinguit in tempore, quos conditione sociavit.* Augustinus contra duas Pelag. epistolas lib. III. cap. IV. *Quis Catholicus dicat, quod nos dicere jactitant Pelagiani, Spiritum S. adjutorem in Veteri Test. non fuisse?* Et mox: *An verò illum ad Testamentum Novum negabimus pertinere, qui dicit* [a], *Cor mundum crea in me, Deus, & Spiritum rectum innova in visceribus meis? Aut illum, qui dicit* [b], *Posuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro?* Et post pauca: *Sive igitur Abraham, sive ante illum justi, sive post eum usque ad ipsum Mosen, sive cæteri Prophetæ post eum, & sancti homines Dei usque ad Iohannem Baptistam; filii sunt promissionis & gratiæ secundum Isaac filium, non ex lege, sed ex promissione, hæredes Dei, cohæredes autem Christi. Absit enim ut Noë justum, & prioris temporis justos, & quicunque ab illo usque ad Abraham justi esse potuerunt, vel conspicui, vel occulti, negemus ad supernam Hierusalem, quæ mater nostra est, pertinere.* Et post aliquammulta: *Tempore igitur Veteris Testamenti Spiritum S. in eis, qui etiam tunc secundùm Isaac* [c] *promissionis filii erant, non solùm adjutorem, quod isti* (Pelagiani) *suo dogmati sufficere existimant, verùm etiam largitorem dicimus fuisse virtutis.* Idem lib. I. de pecc. merit. & remiss. cap. XI. *Regnum mortis sola in* QVOLIBET HOMINE *gratia destruit Salvatoris, quæ operata est etiam in* ANTIQVIS SANCTIS, QVICVNQVE *antequam in carne Christus veniret, ad ejus tamen adjuvantem gratiam, non ad legis literam, quæ jubere tantùm, non adjuvare poterat, pertinebant. Hoc namque occultabatur in V. Testamento pro temporum dispensatione justissimâ, quod nunc revelatur in Novo.* Nec existimandum, non similiter sapuisse ante Pelagium exortum. Nam in prolixo opere octoginta trium quæstionum (quod se ante episcopatum scripsisse ait [d],) comprobat hoc ipsum partim [e] Davidis testimonio [f], Spiritus S. gratiam à Domino postulantis: partim, quòd Elisabetha, Zacharias, Anna & Simeon Spiritu S. impleti, illa quæ in Euangelio [g] legimus, dixisse dicuntur: post quæ hæc subjungit: *Quomodo ipse Dominus secum habebat utique Spiritum S. in ipso homine, quem gerebat, quando, ut baptizaretur, venit ad Iohannem; & tamen, postquam baptizatus est, descendere in eum Spiritus S. visus est in columba*

[a] *Psal. 50.*
[b] *Psal. 39.*
[c] *Rom. 9. Gal. 4.*
[d] *Lib. 1. Retract. cap. 26.*
[e] *Quæst. 61.*
[f] *Psal. 50.*
[g] *Luc. 1.*

lumba specie: sic intelligendum est, & ante manifestum & visibilem adventum Spiritus Sancti QVOSCVNQVE HOMINES SANCTOS EVM LATENTER HABERE. Quemadmodum verò eundem Spiritum habuisse dicebant, ita etiam docebant, eâdem fide justificatos, ejusdem salvatoris sanguine expiatos & salvatos. August. T. 7. de peccato originali c. XXVI. *À gratiâ mediatoris justos excludere conantur antiquos, tanquam Dei & illorum hominum non fuerit mediator homo Christus Iesus, quia nondum ex utero virginis carne susceptâ homo nondum fuit, quando illi justi fuerunt. Quod si ita esset, nequaquam Apostolus diceret*[a]*: Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic & in Christo omnes vivificantur. Quandoquidem si illi antiqui justi, secundùm illorum vaniloquia sibi sufficiente naturâ, nec mediatore homine Christo indiguerunt, per quem reconciliarentur Deo, nec in eo vivificabuntur, ad cujus corpus & membra, secundùm id, quod propter homines homo factus est, non pertinere monstrantur.* Idem lib. I. contra duas Pelagianor. epist. cap. XXI. *Quantalibet fuisse virtutis antiquos prædices justos; non eos salvos fecit, nisi fides mediatoris, qui in remissionem peccatorum sanguinem fudit.* Et paullo pòst: *Hoc vos non vultis, inimici gratiæ Christi, ut eâdem gratiâ Iesu Christi salvi credantur antiqui: sed distribuitis tempora secundùm Pelagium, quasi hominibus duorum superiorum temporum, ante legem scilicet & in lege, sanguis Christi non fuerit necessarius; evacuantes quod dictum est*[b]*; Vnus enim Deus, unus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus.* Idem August. lib. II. poster. contra Iul. c. CLXXXVII[c]. *Agnoscimus hæresin vestram. Definivit enim Pelagius, quòd non ex fide incarnationis Christi antiqui vixerunt justi, quia videlicet nondum in carne venerat Christus; cùm profectò id futurum non pronunciassent, nisi priores utique credidissent. Sed in hanc absurditatem cecidistis, dum defenditis, esse potuisse per naturam legem atque justitiam. Vtrumlibet autem si verum est, ergò Christus gratis mortuus est.* Et ibidem cap. CXCVIII[d]. *Audes (hoc) dicere, cùm dicat Apostolus*[e]*, Si per legem justitia, ergò Christus gratis mortuus est: cùm dicat Apostolus*[f]*, quia in lege nemo justificatur: cùm dicat Apostolus*[g]*, Lex subintravit ut abundaret delictum: cùm dicat Apostolus*[h]*, Si data esset lex, quæ posset vivificare, omnino ex lege esset justitia: sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Vide & Augustinum lib. IV. contra duas Pelag. epist. c. V. imprimis lib. de Naturâ & gratiâ cap. XLIV. & epist. LXXXIX. ad Hilarium. item Hypognosticôn scriptorem, lib. III, ubi de fide differit antiquorum. Eademque Prosperi mens

[a] 1. Cor. 15.
[b] 1. Tim. 2.
[c] Pag. 401.
[d] Pag. 409.
[e] Gal. 2.
[f] Gal. 3.
[g] Rom. 3.
[h] Gal. 3.

lib. de promissionibus & prædictionibus part. II. cap. VI: *Pelagiani omni ex parte lepræ maculâ turpantur, dum capiti & corpori nebulas suas perversæ doctrinæ infundere contendunt. Capiti, quòd Deus ante peccatum mortalem hominem fecerit. Corpori, quòd gratia Dei necessaria non sit, quòd Christus gratis mortuus sit.* Primasius quoque in cap. II. ad Gal. *Si lex*, inquit, *poterat justificare, superfluè Christus mortuus est. Erubescant, qui dicunt,* QVOD LEX AD REGNVM MISERIT. Et in cap. III. *Hoc audientes conticescant qui delirant, quòd lex quemquam per se ad regnum cælorum transmiserit.* Imò idem eandem blasphemiam consequi inde ait, quòd negent peccatum originale. Sic enim scribit in cap. V. ad Rom. *Vix enim pro justo quis moritur. Hoc*, inquit, *contra Pelagium facit, qui negat originale peccatum: quod si hominem non obligâsset, mors Christi non fuisset necessaria.* Nempe eo respexit Primasius, quòd nisi per primum peccatum vires amisissemus ad faciendum bonum, exactè legem præstare possemus, atque ita sine Christi redemtione salvari potuissemus.

Quodsi, ex catholicorum sententiâ, ante Christi adventum servabatur nemo obtemperando legi naturæ vel Mosaicæ: multo minùs iidem putarunt, Euangelii tempore per hanc, vel illam salvari quemquam. Augustinus lib. de Nat. & Grat. cap. II. *Sed dico*, inquit, *Nunquid non audierunt? In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed antequam hoc inciperet fieri, antequam denique usque ad fines totius orbis terræ prædicatio ipsa perveniat, quoniam non desunt adhuc ultimæ gentes, licet, ut perhibetur, paucissimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum; quid faciet humana natura, vel quid fecit, quæ vel antè non audivit hoc futurum, vel adhuc non conceperit factum, nisi credendo in Deum, qui fecit cælum & terram, à quo & se factam naturaliter sentit, & rectè vivendo ejus impleat voluntatem, nullâ fide passionis Christi & resurrectionis imbuta? Quod si fieri potuit aut potest, hoc & ego dico, quod de lege dixit Apostolus, Ergò Christus gratis mortuus est. Si enim hoc ille dixit de lege, quam accepit gens una Judæorum, quanto justius dicitur de lege naturæ, quam accepit universum genus humanum? Si per naturam justitia, ergò Christus gratis mortuus est: si autem non gratis mortuus est, ergò omnis humana natura justificari & redimi ab irâ Dei justissimâ, hoc est, vindictâ, nullo modo potest, nisi per fidem & sacramentum sanguinis Christi.* Et cap. VII: *Evacuatur crux Christi, si aliquo modo præter illius sacramentum ad justitiam vitamque æternam perveniri posse dicatur.*

Sed neque si ad notitiam legis naturalis vel Mosaicæ accederent

san-

ſanctorum exempla, hæc ſufficere ullis credebant ad juſtificationem ſui conſequendam. Auguſt. lib. II. poſt. comm. cont. Iul. cap. CXLV*: *Antiquos ſine gratiâ ejus fuiſſe dicitis juſtos, eo quòd non habuerint ejus exemplum. Quid ſi ergò & poſt incarnationem Chriſti, nondum audito Evangelio, propoſuerint ſibi aliqui homines ſuperiorum exempla juſtorum, juſteque vixerint, quid agitis? ubi vos videtis? Itane verò iſti virtutis præmia non merentur? Si ergo ex juſtorum imitatione juſtitia; Chriſtus gratis mortuus eſt, quia fuerunt juſti & ante ipſum, quos imitari poſſent, qui juſti eſſe voluiſſent.* *P. 351.

Nec tantùm negabant Catholici, poſſe ullum ſalvari vel per ſe obtemperando legi naturæ, vel ſanctos imitando; ſed illud etiam in Pelagianis culpabant, quòd cùm virtutes gentilium veras, operaque eorum bona eſſe contenderent; naturæ tamen & propriæ induſtriæ tribuere ea mallent, quàm ut Dei eſſe dona faterentur. Auguſtinus lib. IV. contra Iul. cap. III. *Quanto ſatius, ſi te impios ita laudare delectat, ut etiam virtutibus veris eos prædices abundare: quanto, inquam, ſatius hac ipſa in eis dona Dei eſſe fateris: ſub cujus occulto judicio, nec injuſto, alii fatui, alii tardiſſimi ingenii, & ad intelligendum quodammodo plumbei, alii oblivioſi, alii acuti, memoreſve naſcuntur, alii utroque munere præditi &c.* Et mox: *Quanto ergò tolerabilius illas, quas dicis in impiis eſſe virtutes, divino muneri potius quàm eorum tribueres tantummodo voluntati: licet ipſi hoc neſciant, donec, ſi ex illo ſunt prædeſtinatorum numero, accipiant ſpiritum, qui ex Deo eſt, ut ſciant, quæ à Deo donata ſunt eis.* Interea neutiquam concedebat Auguſtinus, gentilium opera bona eſſe, aut virtutes earum veras eſſe virtutes. unde continuò ſubjicit: *Sed abſit, ut ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit juſtus: abſit autem, ut ſit juſtus verè, niſi vivat ex fide. juſtus enim ex fide vivit. Quis porrò eorum, qui ſe Chriſtianos haberi volunt, niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam fortè tu ſolus, juſtum dixerit infidelem, juſtum dixerit impium, juſtum dixerit diabolo mancipatum? ſit licet ille Fabricius, ſit licet Fabius, ſit licet Scipio, ſit licet Regulus; quorum me nominibus, tanquam in antiquâ Romanâ curiâ loqueremur, putaſti eſſe terrendum.* Et poſt pauca: *Dicentes, ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Quomodo eſt in eis vera juſtitia, in quibus non eſt vera ſapientia? Quam ſi eis tribuemus, nihil erit cauſſæ, cur eos non ad illud regnum pervenire dicamus, de quo ſcriptum eſt†; Concupiſcentia ſapientiæ deducit ad regnum.* Et mox: *Chriſtus gratis mortuus eſt, ſi homines ſine fide Chriſti ad ſidem veram, ad virtutem veram, ad juſtitiam veram, ad ſapientiam veram, quâcunque re aliâ, quâcunque ratione perveniunt. Prorſus,* † Sap. 6.

sicut de lege verißimè ait Apostolus, si per legem justitia, ergò Christus gratis mortuus est: si per doctrinas hominum qualiscunque justitia, ergò Christus gratis mortuus est. Cùm verò diceret Iulianus, se gentilium quidem opera bona dicere, sed steriliter bona, quia non fierent propter æternum bonum: respondit Augustinus, hæc duo esse ἀσύϛατα. *Tibi,* inquit [a], *virtutes sine fide sic placent, ut eas veras prædices, eisque bonos esse homines: & rursus, quasi te pœnituerit laudis earum, steriles pronuntiare non dubites.* Et aliquanto antè [b]: *Dici non potest, quantum te fallat ista opinio, quâ dixisti, omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuosè aut steriliter boni sumus. Fieri autem non potest, ut steriliter boni simus: sed boni non sumus, quicquid steriliter sumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Absit autem ut Deus bonus, à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excîdat & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alii minus, alii magis mali.* Et post multa [c]: *Dicantur secundùm te hujusmodi voluntates arbores bonæ: sufficit quòd apud Deum steriles sunt, ac per hoc non bonæ.* Ex quibus satis liquet, Augustinum omnia metiri beatitudine æternâ, nec pro bono habere, quod non eò perducit. Quod clarè ibidem [d] testatur his verbis: *Scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perduci.* Talia verò non sunt opera gentilium, quia bona quæ faciunt non faciunt benè. Vnde Augustinus ibidem scribit [e]: *Quæro abs te, utrùm hæc opera bona benè faciat, an malè. Si enim quamvis bona, malè tamen facit; negare non potes, eum peccare, qui malè quodlibet facit.* Et Fulgentius lib. 1. de verit. prædest [f]. *Ab ipso nobis tribuitur, ut velimus; à quo nisi voluntas hominis mutetur, ut bona fit, aut semper appetit malum, aut nunquam bene appetit bonum. Ac sic dum in rebus bonis rectum ordinem non tenet, Deo vero & bono nullatenus placet.* Sed hæc manifestiora fient ex tertiâ hujus libri parte, quam DE VIRTVTIBVS GENTILIVM scripsimus & inscripsimus. Nunc synodicam autoritatem allegare erimus contenti.

[a] Col. 1033.
[b] Col. 1032.
[c] Col. 1038.
[d] Col. 1038.
[e] Col. 1036.
[f] Col. 82.

ἘΠΙ'ΚΡΙΣΙΣ X.

Etiam Arausicana Synodus II. necessitatem gratiæ agnoscit ad quosvis actus pietatis. Eadem statuit, antiquos, qui justiciâ claruerunt, antequam Christus veniret in carnem, non per naturam, sed gratiâ Christi esse salvatos. Etiam maximam in lau-

laudatissimis gentilium operibus imperfectionem agnoscit, cùm illa ex caritate Dei, aut propter Deum fieri negat.

NEcessitatem gratiæ ad omnes pietatis actus statuit Concilium Arausicanum II. can. IX. *Divini*, inquit, *est muneris, cùm rectè cogitamus, & pedes nostros ab injustitiâ detinemus.* Et can. XX. *Multa bona fiunt in homine, quæ non facit homo; nulla autem bona facit homo, quæ non præstet Deus, ut faciat homo.* Et can. XXII. *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum.* Quid de infidelium operibus Synodus hæc decreverit, ostendit can. XVII. *Fortitudinem gentilium, mundana cupiditas; fortitudinem Christianorum, Dei caritas facit.* Et can. ult. *Nullus operari* PROPTER DEUM *quod bonum est poßit, nisi gratia eum & misericordia divina prævenerit.* Ejusdem Synodi judicium de fide & virtutibus justorum, qui sub naturæ lege vixerunt, cognoscimus ex his, quæ continuò sequuntur: *Unde Abel justo, & Noe, & Abraham, & Isaac, & Iacob, & omni antiquorum sanctorum multitudini, illam præclaram fidem, quam in ipsorum laudem prædicat Apostolus, non per bonum naturæ, quod priùs in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei, credimus fuisse collatam.* Quod ipsum postea asserit de fide latronis in cruce, Zachæi publicanorum principis, & Cornelii centurionis. Minimè verò salvari quemquam posse per Legem naturæ, sancitur ejusdem Concilii can. XXI. quem integrum apponemus: *Sicut eis, qui volentes in Lege justificari, à gratiâ exciderunt, verißimè dicit Apostolus, Si in Lege justitia, ergò Christus gratis mortuus est: sic eis, qui gratiam, quam commendat & percipit fides Christi, putant esse naturam, verißimè dicitur, Si per naturam justitia est, ergò gratis Christus mortuus est. Iam hic enim erat Lex, & non justificabat: ideo Christus non gratis mortuus est: ut & Lex per illum impleretur, qui dixit, Non veni solvere Legem, sed implere: & natura per Adam perdita, per illum repararetur, qui dixit, venisse se quærere & salvare, quod perierat.* In cunctis Conciliorum editionibus, etiam Caranzæ & Ioverii epitomis, desideratur periodi prioris ἀπόδοσις, hoc est verba illa, *sic eis, qui* &c. usque ad *Iam hic enim* &c. Quem hiatum sic expleri debere, tum sententia ostendit, tum MS. codex Tilii episcopi, ubi sic legi in variis lectionibus monuit Fronto Ducæus: tum Augustinus lib. de gratiâ & lib. arbitr. cap. XII. unde hic canon ad verbum est descriptus: tum Gennadius Massiliensis de Ecclesiast. dogma. cap. XLIV. quo in libello, uti Concilii Carthaginensis III. ita Arausicani II. canones prope omnes iisdem verbis legere est.

THESIS XI.

Quam hactenus Pelagii fuisse sententiam diximus, de necessitate auxilii divini, quatenus est supernaturale: eam Iulianus quoque secutus fuit: nisi quòd ille interdum sic loquebatur, quasi non simpliciter negaret auxilii ejusce necessitatem, sed tantùm ad inchoandum opus bonum. Aiebat enim, Deum semper nos adjuvare in opere bono, sed priusquam adjuvare dignetur, exspectare ab homine studium & imperfectam boni cupiditatem; quæ sententia, ut à Massiliensium opinione differat, libro proximo dicemus.

NOn Pelagius solùm, sed Iulianus etiam putabat, gratiam dari, non ut possimus, sed ut faciliùs possimus. Quod inde colligit Beda, quia libro De amore doceat, *sancti Spiritus auxilio, non ita juvari animum, quomodo flamma vel fax, cùm accenditur, caliginosam juvat domum, quam illustrat; sed ita potiùs, quomodo ardentem sive lucentem ventus juvat ignem, ut ampliùs clarescat: qui quidem, & sine afflatu venti, accendi atque ardere, ac magnam consumere sylvam poterat: sed tamen vento impellente, magis magisque flammescit.* Verba Iuliani, ex quibus hoc colligit Beda, adduximus supra; cùm Pelagianam, de viribus hominis ad diligendum Deum, sententiam tractaremus. Interdum tamen ita loquebatur Iulianus, quasi non negaret simpliciter necessitatem auxilii supernaturalis, sed ejus duntaxat, per quod possit homo tentare atque aggredi aliquid præclari. Dicebat enim, Deum exspectare humanas voluntates, & quoties hominem videret suopte studio ferri ad bonum, egregio isti conatui succurrere, eúmque in opere bono adjuvare: cæterùm desides & torpescentes non respicere, quia studium virtutis non immittat invito. Augustinus lib. II. contra Pelag. duas epist. cap. VIII. *Isti* (Iulianus & asseclæ) *volunt in homine ab ipso homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam perficiendi gratia consequatur,* SI TAMEN *hoc saltem volunt. Pelagius enim* FACILIVS *dicit impleri quod bonum est, si adjuvet gratia. Quo additamento significat, hoc se sapere, quòd, etiamsi gratiæ defuerit adjutorium, potest, quamvis difficilius, implere bonum per liberum arbitrium.* Vbi inter Pelagium & Iulianum discrimen videmus. Idem Augustinus eopse cap. *Hoc nobis objiciendum putant, quòd invito & reluctanti homini Deum*

dica-

dicamus inspirare, non quanticunque boni, sed & ipsius imperfecti cupiditatem. FORTASSE *ergò ipsi, eo modo saltem servant donum gratiæ, ut sine illâ putent hominem posse habere boni, sed imperfecti, cupiditatem: perfecti autem* NON FACILIUS POSSE, SED NISI PER ILLAM OMNINO NON POSSE. Sed quia hisce in locis dubitanter loqui videtur Augustinus, addam etiam alium Augustini locum è cap. v. & VI: HÆC VERBA SUNT VESTRA. *Baptisma omnibus necessarium esse ætatibus, confitemur; gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere, quia personarum acceptio non est apud Deum.* Et cap. IX: DICUNT, *se confiteri, gratiam quoque adjuvare uniuscujusque bonum propositum, non tamen reluctanti studium virtutis immittere. Hoc quippe ita dicunt, velut homo à se ipso, sine adjutorio Dei, habeat propositum bonum, studiumque virtutis.* Item contra Iulianum, lib. quarto cap. III. * *Cùm ergo divinitus adjuvatur homo,* *Col. 1024 *non tantùm ad capessendam perfectionem adjuvatur,* QUOD IPSE POSUISTI; *utique volens intelligi, eum per se incipere sine gratiâ, quod perficit gratia: sed potiùs, quòd Apostolus loquitur, ut qui in vobis opus bonum cœpit, perficiat usque in finem. In quo enim* VIS *hominem* (SICUT LOQUERIS) *ad aliquid laudabile, generosi cordis stimulis incitari: in hoc eum vis, non in Domino, sed in libero arbitrio gloriari: ac sic priorem dare, ut retribuatur illi.* Etiam Augustinus contra duas Pelagii epistolas lib. I. cap. XVIII. & XIX adducit illa Iuliani verba, ex epist. ad Zosimum: *Hominem Dei opus defendimus, nec ex illius potentiâ, vel in malum, vel in bonum invitum aliquem cogi, sed propriâ voluntate, aut bonum facere, aut malum. In bono verò opere à Dei gratia semper adjuvari, in malum verò diaboli suggestionibus incitari.* Vbi eum cooperantis, at non prævenientis gratiæ meminisse, ait Augustinus. Sic enim scribit: DIXISTI, *in bono opere à Dei gratiâ semper adjuvari, tamquam suâ voluntate, nullâ Dei gratiâ, bonum opus aggressus, in ipso jam opere divinitus adjuvetur; pro meritis videlicet voluntatis bonæ, ut reddatur debita gratia, non indebita, ac sic gratia non sit gratia.* Ex quo loco simul discimus, ut per prævenientem gratiam, merita naturæ excludantur. Nempe si prævenimur à Deo, non meremur gratiam consequentem: sin per naturæ vires meremur gratiam consequentem, jam non prævenimur gratiâ. Quam rem paullo pòst pleniùs explicabimus.

ANTITHESIS XI.

Catholicorum contrà sententia erat, Deum quidem exspectare

hominis voluntatem, sed tunc demum, postquam is vocatione divinâ est præparatus, atque, ut Scholastici id exprimunt, constitutus in actu primo sufficiente ad benè operandum: absque quo auxilio negabant hominem boni quicquam aggredi posse: eoque non solùm dicebant, à Deo esse boni operis consummationem, quod Iulianus quoque fatebatur, sed ipsum initium, quod ille negabat.

* Col. 1339. AVgustinus lib, IV. contra Iulianum cap. VIII. * CALVMNIARIS, *me dicere, nihil studii exspectari ab humanâ voluntate debere, contra illud Euangelicum, Petite, & accipietis, quærite, & invenietis.* Nempe, ut idem cap. VI. dixerat: *Gratia præcessit, & cor tetigit, ut beatificum bonum peteretur à Deo, ut quæreretur Deus, ut pulsaretur ad Deum.* Ac probat hoc inde, quia non frustra scriptum, *Misericordia ejus præveniet me.* Fatebantur quidem Catholici, hominem se præparare ad regenerationem: sed præparationem eam fieri aiebant virtute Spiritus sancti. Idem August. lib. II. contra duas Pelag. epist. cap. VIII. *Absit, ut filii promissionis cùm audiverint Dominum dicentem, Sine me nihil potestis facere; quasi convincant eum dicentes; Ecce sine te possumus cor præparare: aut cùm audierint à Paulo Apostolo; Non quia idonei sumus cogitare aliquid quasi ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est; tanquam & ipsum convincant dicentes: Ecce idonei sumus ex nobismet ipsis præparare cor, ac per hoc & boni aliquid cogitare.* Et paullo pòst: *Ideo quippe scriptum est, Hominis est, præparare cor, & à Domino responsio linguæ; quia homo præparat cor, non tamen sine adjutorio Dei, qui tangit cor. Homo præparat cor; in responsione autem linguæ, id est in eo quod præparato cordi lingua divina respondet, nihil operis habet homo, sed totum est à Domino Deo. Nam sicut dictum est, Hominis est aperire cor, & à Domino responsio linguæ: ita etiam dictum est, Aperi os, & adimplebo illud.* August. contra duas Pelag. epist. lib. IV. cap. VI. sic sententiam hanc refutat: *Quomodo est hominis bonum propositum sine miserante priùs Domino, cùm ipsa sit bona voluntas, quæ præparatur à Deo?* Et mox: *Reluctanti prius aditus divinæ vocationis ipsâ Dei gratiâ procuratur, ac deinde in illo jam non reluctante spiritus virtutis accenditur. Verumtamen in omnibus, quæ quisque agit secundùm Deum, misericordia ejus prævenit eum.*

ἘΠΙΚΡΙΣΙΣ XI.

Vtrumque hoc etiam synodo Arausicanâ II est constitutum, non exspectari à Deo voluntatem hominis, quasi à se aliquid possit boni: nec demum adjuvari in opere bono, quasi per se inchoare illud possit: sed hominis voluntatem à Deo præparari, eique ut velit bonum inspirari.

Concil. Arauſ. II. cap. IV. *Si quis ut à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum exspectare contendit; non autem, ut etiam purgari velimus per sancti Spiritus infusionem & operationem, in nobis fieri confitetur: resistit ipsi Spiritui sancto per Salomonem dicenti, Præparatur voluntas à Domino; & Apostolo salubriter prædicanti, Deus est qui in nobis operatur & velle & perficere pro bonâ voluntate.* Et can. ult. *Hoc etiam salubriter profitemur, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & postea per Dei misericordiam adjuvamur, sed ipse nobis & fidem & amorem sui prius inspirat, ut & baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum (cum ipsius adjutorio) ea, quæ sibi sunt placita, implere possimus.*

Thesis XII.

Vidimus Pelagii & Iuliani sententiam de auxilio divino, quatenus est supernaturale. Nunc de eo agamus, quà gratuitum est: in quo non minùs peccatum ab iis fuit. Aliquid quidem in eo discriminis fuisse videtur, quod Pelagius putaret, auxilium divinum præstare, ut homo facilius possit; Iulianus verò aliquam agnosceret gratiam esse necessariam: attamen in hoc uterque convênit, quod naturæ opera sint priora gratiâ, perque illa hanc promereamur. Catholicis verò anathema dicentibus sententiæ illi, quâ gratia secundùm merita hominis dicitur conferri, etiam Pelagius hoc damnavit: sed per gratiam intelligebat partim gratiam naturalem, quæ omne meritum antecedit; partim remissionem peccatorum, quam gratuitam esse fatebatur, quia peccatorum quidem sunt merita, sed mala. At spiritualem gratiam, quâ adjuvamur in operibus bonis, promereri nos dicebat per opera solius na-

turæ viribus præstita, saltem per desiderium & imperfectam cupiditatem boni. Quæ & Cælestii, atque adeò Iuliani etiam sententia fuit.

[a] Apud Bedam præfat. in Cantica.

VErba sunt Iuliani libro de Amore [a]: *Cùm igitur sapientis animus, qui voluptatem subjicit dignitati amoris, & incitat & ordinat appetitum, nunquam fines transit officii, sed ad eam magnitudinem atque pulchritudinem studiis procedit ac* MERITIS, *ut generosum ejus ignem gratiâ sancti Spiritus incipiat ventilare: tunc fit illa caritas, quæ non propinquos solum aut cives, sed ipsum genus humanum gremio suo conatur amplecti.* Quæ verba cùm citâsset Beda præfat. in Cantica, hæc deinde subjungit. *In quâ unâ sententiâ, quot & quantæ sint blasphemiæ, facilè Catholicus lector animadvertet. Patet enim, quid humanæ arbitrio libertatis, quid* [b] *tribuat gratiæ spirituali: quia animum hominis per se sapientem fieri, per se dignitatem sancti & generosi amoris habere, per se huic amori voluptatem subjicere carnis, per sese & incitare ad virtutes, & ordinare appetitum posse testatur: in tantum, ut nunquam fines transeat officii illius, quo idem amor excolentibus* [c] *est. Qui ipsum animum suis studiis ac meritis, ad eam magnitudinem & pulchritudinem procedere dicit, ut sancti Spiritus sit dignus auxilio; cujus videlicet Spiritus adventu non ita ait juvari animum, quomodo flamma vel fax, cùm accenditur, caliginosam juvat domum, quam illustrat: sed ita potius quomodo ardentem, sive lucentem ventus juvat ignem, ut amplius clarescat: qui quidem & sine afflatu venti accendi atque ardere, ac magnam consumere sylvam poterat: sed tamen vento impellente magis magisque flammescit. Hoc enim significat dicendo, ut generosum ejus ignem gratia sancti Spiritus incipiat ventilare. Tanta animi bona præmiserat, & post omnia hæc incipere in ea gratiam sancti Spiritus dicit, quasi supervenientem auxiliatricem, & non prævenientem inspiratricem atque autorem in nobis studiorum meritorumque bonorum.* Significat Beda, Iulianum quidem agnovisse utilitatem gratiæ subsequentis, at non necessitatem ejus, prævenientem verò simpliciter negasse. Omnino enim credidisse, hominem per generosum virtutis amorem dignum reddi gratiâ Dei, perque eum Spiritus sancti auxilium promereri. Quod de eo etiam testatur Augustinus lib. IV. contra Iul. cap. III. *Studium sanctitatis sine adjutorio Dei vultis in hominis voluntate præcedere: quod merito debeat Deus adjuvare, non gratis.* Idem Augustinus ibidem lib. IV. cap. VIII. *Ibi enim vos, ut video, ponere* JAM COEPISTIS *merita, gratiam præcedentia; quod est petere, quærere, pulsare: ut iis meritis*

[b] Sic leg. non qui.

[c] Leg. excolendus.

meritis debita illa reddatur, ac sic gratia inaniter nuncupetur, tamquam gratia nulla praecesserit. Ad Iulianum scribit, atque ait, JAM COEPISSE eum sic loqui: quod argumento est, longiùs antea Pelagianos à Catholicis abfuisse. Hypognosticôn scriptor lib. III.* *Dicere consuevistis,* QVIA PRIOR *volui, Deus voluit.* Tangit etiam hanc controversiam Augustinus epist. CVII. ad Vitalem: *Recognoscis, me, ut puto, in iis, quae nos scire dixi, non omnia, quae ad fidem Catholicam pertinent, commemorare voluisse, sed ea tantum quae ad istam, quae inter nos agitur de Dei gratiâ quaestionem, utrùm praecedat haec gratia, an subsequatur hominis voluntatem: hoc est, ut planiùs id eloquar, utrùm* IDEO *nobis detur,* QVIA VOLVI: *an per ipsam Deus etiam hoc efficiat, ut velim.* Imò nec à merendi verbo abhorrebat Pelagius. Nam libro pro libero arbitrio ait: *Qui bene utitur arbitrii libertate, ita se totum tradit Deo, omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apostolo possit dicere, Vivo autem jam non ego, vivit autem in me Christus: ponitque cor suum in manu Dei, ut illuc quo voluerit Deus, ipse declinet. Hoc autem tam magnum adjutorium tunc meremur, cùm sine ullo adjutorio, non nisi de arbitrii libertate ad Dominum currimus, ab eo nos regi cupimus, voluntatemque nostram ex ejus voluntate suspendimus, eique adhaerendo jugiter unus cum illo efficimur spiritus.* Mereri verò non simpliciter pro consequi: sed propriè accipitur, quia Pelagio mereri illud dicitur, cujus intuitu aliquid à Deo confertur. Dicebat enim, QVIA NOS volumus, ideo Deum velle. Clarum etiam similiter, hoc verbum usurpare Caelestium: cùm cap. XIII. Definit. ait: *Quoniam poenitentibus venia non datur, secundùm gratiam & misericordiam Dei: sed secundum merita, & laborem eorum, qui per poenitentiam digni fuerint misericordia.* Citat Augustinus epist. CVI. ad Paullinum, & cap. XVIII. libri De gestis Palaestinis. Nec solùm de remissione peccatorum sic sensit: sed universè de omni gratiâ. Nam cap. III. ait: *Dei gratiam secundùm merita nostra dari, quasi* (l. quia) *si peccatoribus illam det, videatur iniquus.* Vnde mox infert: *Propterea & ipsa gratia in meâ voluntate posita est, sive dignus fierem, sive indignus.* Quae verba habes eopse Augustini libro cap. XIV. Ibidem legere est, ut hoc dogma Pelagius ipse, in Synodo Palaestinâ, damnarit. Nempe damnavit, non quia damnandum putavit, sed quò impunitus exiret: ut ait Augustinus epist. ad Sixtum, atque alibi passim. Hoc inde etiam paret, quia cùm Pelagio objiceretur, quòd Caelestius Definit. cap. V. scripsisset: *Vnumquemque hominem omnes virtutes posse habere & gratias,* respondit in hunc modum: *Dictum est à nobis; sed maligne &*

*Col. 1041.

imperitè reprehenderunt. Non enim auferimus gratiarum diversitatem, sed dicimus, donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere omnes gratias, sicut Paulo Apostolo donavit. Quod Synodus Palæstina approbavit. Verùm Augustinus, non tam Pelagio de Paulo, quàm Paulo de se credere volens (Apostolatu enim se indignum ait: quia Ecclesiam Dei sit persecutus) verba istæc improbavit. Audiamus ipsum cap. XIV De gestis Palæstinis: *Quid est ergò, unde me de hoc capitulo sollicitum factum esse prædixi? Hoc videlicet, quod ait Pelagius, donare Deum ei, qui fuerit dignus accipere omnes gratias, sicut Apostolo Paulo donavit.* Et cap. XVII. *Objectum est* (Pelagio) *dixisse Calestium, Dei gratiam secundùm merita nostra dari. Si ergò veraciter hoc Pelagius anathematizavit, quid est quod dicit, gratias omnes Apostolo secundùm meritum datas? an aliud est, dignum esse accipere, aliud, secundùm meritum accipere? & potest aliquâ subtilitate disputationis ostendere, dignum esse aliquem, sed non mereri?* Postea subjicit Augustinus, rectam fore sententiam, si pro DIGNUS subjiciatur PRÆDESTINATUS, vel aliquid hujusmodi. Propter hæc, aliaque istiusmodi, Augustinus hæresi LXXXVIII Pelagianorum septimum & ultimum errorem esse dicit, quòd *gratiam Dei, quâ liberamur ab impietate, dicunt secundum merita nostra dari.* Et idem lib. De gratiâ Christi cap. XXXVII. *Quamlibet sentiat gratiam, ipsis Christianis secundùm merita dari dicit.* Et inferiùs: *Manifestum est, eum dicere, gratiam secundùm merita dari, quamlibet eam, vel qualemlibet significet, quam tamen apertè non exprimit.* Item lib. De gratiâ & lib. arbitr. cap. XIV. *Dicunt, etsi gratia non datur secundùm merita bonorum, quia per ipsam benè operamur, tamen secundùm merita bona voluntatis datur. quia* BONA VOLUNTAS, *inquiunt*, PRÆCEDIT ORANTIS, *quam præcessit voluntas credentis: ut secundùm hæc merita, gratia sequatur exaudientis Dei.* Prosper in Chron. ad annum CCCCXIV: *Hac tempestate Pelagius Brito dogma nominis sui, contra gratiam Christi, exserit, prædicans, unumquemque ad justitiam voluntate propriâ regi, tantumque accipere gratiæ, quantum meruerit.* Idem initio epist. ad Rufinum: *Ex Pelagianæ hæresios venenis una est blasphemia, nequissimum & subtilissimum germen aliarum, quâ dicunt, Gratiam Dei secundùm merita hominum dari.* Et Carm. de Ingratis cap. I. ubi commemorat:

Dogma quod antiqui satiatum felle draconis
Pestifero vomuit coluber sermone Britannus:

inter alia sensisse ait:

——— *quemque mereri*

Li-

Libertate suâ, ut capiat promissa vocantis,
Quæ sint aversis indebita, debita rectis.

Et cap. IX:

——— ipsum dixisse magistrum,
Quòd meritis hominum tribuatur gratia Christi,
Quantum quisque Dei donis se fecerit aptum.

Idem asserit Cyrillus Alexandrinus in actis Synodi Ephesinæ, & ex his Photius, bibliothecæ suæ cap. LIV: Οἱ Κελεστιανοὶ ἀποθρασύνονται, ὅτι περ οὐχ ὁ Θεὸς, τουτέστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τήν τε πίστιν αὐτοῖς, καὶ πάντα τὰ πρὸς ζωὴν, καὶ εὐσέβειαν, καὶ σωτηρίαν διαιρεῖ ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται· ἀλλ᾽ ὅπερ ἡ καταπεπτωκυῖα τοῦ ἀνθρώπου φύσις, ἡ διὰ τὴν παράβασιν, καὶ τὴν ἁμαρτίαν τῆς μὲν μακαριότητος ἐκπεσοῦσα, καὶ τοῦ Θεοῦ χωρισθεῖσα, τῷ δὲ θανάτῳ παραδοθεῖσα, αὕτη κατὰ τὴν τῆς προαιρέσεως ἀξίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ προσκαλεῖται καὶ ἀπωθεῖται. *Celestiani petulanter ista jactant, Non Deum ipsum, id est, Spiritum sanctum fidem ipsis omniaque ad vitam, pietatem & salutem necessaria, privatim dividere unicuique prout velit, sed constitutam hominis naturam (quæ per transgressionem & peccatum beatitudine excidit, atque à Deo separata morti tradita est) pro merito voluntatis, uniuscujusque Spiritum sanctum & advocare & repellere.* Ac continuò Cyrillus, & ex eo Photius subjungunt, Nestorianos hac parte Pelagianorum sententiam sequi, quòd dicant, οἰκείᾳ προαιρέσει ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ πταῖσμα ἐπανορθώσασθαι, καὶ ἄξιον ἑαυτὸν αὐτοῦ ποιῆσαι. *unumquemque per arbitrii sui libertatem, proprium peccatum corrigere, & Deo dignum se facere.* Idem de iis refert Leo Magnus epist. LXXXVI *. ** Al. 84.* quæ ad Nicetam Aquileiensem. & Gelasius epist. VII. quæ missa ad omnes Piceni episcopos. Omnium verò apertissimè hoc explicat Thomas Bravardinus lib. I. de caussâ Dei, cap. XLIII. *Quidam Pelagianorum affirmant, gratiam præcedere naturaliter justificationem: quidam verò contrà. Primi ponunt peccatorem primò naturaliter pœnitere: secundò per hoc recipere gratiam: & tertiò per hanc justificari. Alii autem è contra dicunt, peccatorem primò naturaliter pœnitere, secundò per hoc justificari, & sic tertiò recipere gratiam. Et isti adhuc ulterius bifariè dividuntur. Aliqui namque putant, quòd solus peccator per contritionem peccatum suum expurget, & sic justificet semet ipsum. Alii verò existimant, quòd Deus hoc facit, propter meritum tamen contritionis temporaliter & naturaliter antecedens. Est ergò opinio Pelagianorum generaliter tantùm una: specialiter autem trina.*

Cæterùm, cùm Patres urgerent gratiam, quæ gratis daretur, eoque

quæ merita omnia præveniret: hanc quoque confiteri visi sunt: sed intellexere per eam, gratiam naturalem. Vnde Augustinus epist. cv: *Gratiam illam, quam volebat* (Pelagius) *sine ullis præcedentibus meritis dari, esse humanam naturam, in quâ conditi sumus: neque enim antequam essemus, mereri aliquid poteramus, ut essemus.* Nec gratiam aliam intellexit, cùm in Synodo Palæstinâ subdolè eos damnaret, qui dicerent, gratiam secundùm merita conferri. Quâ de re mox pluribus dicemus. Alia etiam, ut ingeniosa erat hæc hæresis ad ulcus dogmatis sui διβάφῳ velandum, χρησφύγετα duo repererunt. Nam quamquam Cælestius scripsisset *, *pœnitentibus veniam non dari, secundum gratiam & misericordiam Dei, sed secundùm merita & laborem eorum, qui per pœnitudinem digni fuerunt misericordiâ*: postea tamen agnovere Pelagiani, gratiam gratis conferri, sed illam intellexerunt, quâ remittuntur peccata; non eam, quæ facit ne peccemus. Augustinus lib. De gratiâ & lib. arbitr. cap. VI. *Dicunt Pelagiani, hanc esse* SOLAM, *non secundum merita nostra gratiam, quâ homini peccata dimittuntur: illam verò, quæ datur in finem, id est, æternam vitam, meritis nostris præcedentibus reddi.* Tandem eò usque deventum, ut etiam faterentur, gratiam, quæ efficit ne peccemus, conferri nobis absque merito bonorum operum: sed hîc quoque in herbâ anguis latebat, quia cùm disertim opera nominarent, significabant, se excludere nolle meritum fidei, & bonæ voluntatis. Augustinus ejusdem libri cap. XIV: *Cùm fuerint convicti, quia neque scientia divina Legis, neque natura, neque sola remissio peccatorum est illa gratia, quæ per Iesum Christum Dominum nostrum datur: sed ipsa facit, ut Lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur: cùm ergò in his fuerint convicti, ad hoc se convertunt, ut quocunque modo conentur ostendere, gratiam Dei secundum merita nostra dari. Dicunt enim, etsi non datur secundum merita bonorum operum, quia per ipsam benè operamur, tamen secundum merita bonæ voluntatis datur, quia bona voluntas præcedit orantis, quam præcessit voluntas credentis, ut secundum hæc merita sequatur gratia exaudientis Dei.* Atque hîc etiam Iulianus stitit, nec ad Catholicos unquam propiùs accessit.

** Apud Augustinum epist. 106. ad Paullinum, & lib. de gestis Palæst. cap. 18.*

ANTITHESIS XII.

Sinceri verò & integri gratiæ patroni contendebant, non eò gratiam conferri, quia benè quis voluerit, sed eò voluisse benè, quia Deus gratiâ suâ eum prævenerit, inque eo excitarit cupi-

cupiditatem boni: alioquin enim priores fore partes liberi arbitrii, posteriores Dei: nec gratiam sic fore gratiam, quia non dabitur gratis, sed propter meritum hominis: quæ doctrina adeò est damnabilis, ut in synodo Palæstinâ eam se damnare Pelagius simulârit, ne ipse damnaretur.

HYpognosticôn scriptor lib. III. *Quodsi dicas,* VT DICERE CONSVEVISTI, QVIA *prior volui, Deus voluit: jam meritum facis, ut gratia ex operibus jam non sit gratia, sed merces.* Similiter ante eum argumentatus Augustinus lib. I. contra duas Pelag. epist. cap. II. *Hæc est intentio, quâ* GRATIAM DESTRVERE MOLIVNTVR, *ut eam dari secundum merita nostra contendant.* Et cap. ult. ejusce libri: *Pelagianis non immerito anathema dicimus, qui tam sunt inimici gratiæ, quæ venit per Iesum Christum, Dominum nostrum, ut eam dicant non gratis, sed secundùm merita nostra dari, ac sic non sit gratia: tantumque constituunt in libero arbitrio, quo in profundum demersus est homo, ut eo benè utendo dicant hominem mereri gratiam, cùm benè illo uti non posit, nisi per gratiam, quæ non secundùm debitum redditur, sed Deo gratis miserante donatur.* Similiter idem lib. IV. contra duas Pelag. epist. cap. VI. *Quid eis* (Pelagianis) *prodest, quòd in laude ipsius liberi arbitrii gratiam dicunt adjuvare uniuscujusque bonum propositum? Hoc sine scrupulo acciperetur catholicè dictum, si non in bono proposito meritum ponerent, cui merito jam merces secundùm debitum, non secundùm gratiam redderetur: sed intelligerent & confiterentur, etiam ipsum bonum propositum, quod consequens adjuvat gratia, non esse potuisse in homine, si non præcederet gratia.* Et de gestis Palæstinis cap. XIV. *Ipsum gratiæ nomen, & ejus nominis intellectus aufertur, si non gratis datur, sed eam qui dignus est accipit.* Et paullo pòst: *Quisquis ergò dignus est, debitum est ei: si autem debitum est, gratia non est: gratia quippe donatur, debitum redditur. Gratia ergò donatur indignis, ut reddatur debitum dignis.* Idem T. X. de verbis Domini serm. LXI. *Ideo gratia, quia gratis datur: ideo gratis datur, quia non quasi merces redditur post discussionem meritorum, sed donum datur post delictorum veniam.* Cujusmodi testimoniis simul comprobatur, mereri nihil aliud esse antiquis, quàm mercedis loco consequi à Deo, eoque cùm merita naturæ damnant Patres, ἀξίας eo nomine intelligi, quicquid istiusmodi est, ut ejus intuitu donetur. Quamquam igitur per fidem & invocationem Dei adipiscamur charismata spiritualia, non tamen natura hic quod se jactet habet, quoniam cùm utraque ex

gratiæ viribus emânet, nulla naturæ merita veniunt in censum. Unde Pater ille toties nobis ad partes advocatus, & advocandus porrò, epist. cv. ad Sixtum: *Ne se vel ipsius orationis meritum extollat, etiam ad vincendas temporalium rerum cupiditates, & diligenda bona æterna, atque ipsum fontem omnium bonorum, Domini adjutorium datur oranti. Fides erat, quæ data est non oranti: quæ utique nisi data esset, orare non posset. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt? quomodo credent, quem non audiverunt? quomodo audient sine prædicante?* Idem lib. de gestis Palæst. cap. XIV: *Quamvis bene operandi gratiam fides impetret, ipsam certè fidem ut haberemus, nullâ fide meruimus: sed in eâ nobis dandâ, in quâ Dominum sequeremur, misericordia ejus prævenit nos.* Scriptor Hypognosticôn lib. III. idem adstruit: inter alia inquit, *Audi & crede, Pelagiane, secundùm donum gratiæ unumquemque fidelem esse, & non secundùm meritum propriæ voluntatis.* Idem lib. IV. contra duas Pelag. epist. cap. V: *Non auditis, Faciam ut ambuletis, faciam ut observetis, postremò faciam ut faciatis? Quid adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum est; nos observamus, nos facimus; sed ille facit, ut ambulemus, ut observemus, ut faciamus. Hæc est gratia Dei bonos faciens nos, hæc misericordia ejus præveniens nos. Quid merentur deserta & exterminata, quæ tamen ædificabuntur & operabuntur & munientur? Nunquid hæc pro meritis desertionis, exterminationis, effossionis suæ? Absit. Ista enim merita mala sunt, hæc munera bona.*

Nec adversus ista obduci Patres æquum est, qui opera ex caritate profecta meritorum nomine subinde appellant. Nam laxè ea sic vocant, quia promissionem habeant vitæ æternæ, quam opera ex naturæ bono orta non habent; quemadmodum nec habent ipsius promissionem gratiæ: quam cùm *dari secundùm merita* negant, illud negant, *dari intuitu alicujus naturalis virtutis:* ut rectè etiam fatetur Bellarminus lib. VI. de gratiâ & lib. arbitr. cap. V. Hinc August. epist. cv. ad Sixtum: *Quod est ergò meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam? Cùm omne bonum meritum nostrum non in nobis faciat, nisi gratia: & cùm Deus coronat merita nostra, nihil aliud coronet, quàm merita sua.* Et Serm. xv. de Verb. Apost. *Non putes, te promerendo accepisse, qui non promereres nisi accepisses. Gratia præcessit meritum tuum. Non gratia ex merito, sed meritum ex gratiâ. Nam si gratia ex merito; emisti, non accepisti.* Et lib. de patientia c. XX. *Si ut vera sit gratia, id est gratuita, nihil invenit in homine, cui merito debeatur: (quod benè intelligitur & in eo quo dictum est, Pro nihilo salvos facies eos) profectò ipsa dat merita,*

merita, non meritis datur. Similia habet lib. de gratiâ & lib. arb. c. VI. VIII. IX. XIII. Etiam scriptor lib. I. de vocatione gentium cap. I. ut ostendat, nec arbitrii libertatem, nec gratiam Dei negari debere, hujusmodi vibrat argumentum: *Si tollitur voluntas; ubi ipsa est verarum origo virtutum? Si tollitur gratia, ubi ipsa est bonorum caussa meritorum?* Imò Cælestinus quoque epist. ad episc. Gall. c. XII. *Tanta est erga nos benignitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Quæ etiam verba hinc homiliæ scriptor excerpsit, quæ est de Adam & Eva, ac Chrysostomi creditur, cùm Latini sit scriptoris, vel potius exscriptoris, qui non amplius quàm Lucillianum illud elogium mereatur, *Sarcinatorem esse summum, fuere centonem optimè.*

ἘΠΊΚΡΙΣΙΣ XII.

Gratiam non dari secundùm merita, etiam Synodo Palæstinâ & Arausicanâ II. est constitutum.

CONcilium Palæstinum definivit, *non secundùm merita nostra gratiam dari, sed ab illâ potiùs originem ducere merita nostra:* ut docet Augustinus epist. CVI. ad Sixtum, item lib. I. contra duas Pelag. epistolas cap. XIX. & lib. II. cap. V. & De gestis Palæstinis cap. XIV. & lib. II. contra poster. Iul. resp. cap. CLXV. * Quibus etiam locis * P. 376. narratur, Pelagium ipsum, ne damnaretur, hanc damnasse sententiam. Idem Prosper testatur his verbis adversus Collat. cap. X. *In Orientalium episcoporum judicio, Pelagius eos qui dicunt, gratiam Dei secundùm merita nostra dari, ut Catholicus posset videri, anathematizare compulsus est.* Vide eundem carm. De ingratis cap. IX. Damnat hoc Pelagii dogma etiam Synodus Arausicana II. cap. XII. *Tales nos amat Deus, quales futuri sumus ipsius dono, non quales sumus nostro merito.* Nam sententia est, non amari nos à Deo, propter virtutes vel opera naturæ viribus facta, sed propter ea, quæ ipse in nobis efficaciâ Spiritus sui gratis operatur. Item can. XVII. *Spiritus sanctus datus est nobis, nullis meritis gratiam prævenientibus.* Et can. XVIII. *Debetur merces operibus, si fiant; & gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Et can. XXV. negatur hominem *operari propter Deum, quod bonum est, posse, nisi gratia eum & misericordia prævenerit.* Et post aliqua: *Ipse nobis,* NULLIS *præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem sui* PRIUS *inspirat, ut & baptismi sacramenta fideliter requiramus.* Episcopi Afri in Sardiniâ exules, in epistola Synodicâ †: *In eo quippe gratuitum in Iacob Dominus* † Edit. Paris. 1612.

 osten-

ostendit beneficium misericordiæ suæ, in quo eum, non pro meritis futuræ cujusquam bonæ operationis elegit, cum se ipsum, & fidem & bona opera donaturum esse præscivit. Inde est, quòd semini Abrahæ, cujus in Iacob figura præcessit, beatus Apostolus dicit, Gratia salvi facti estis per fidem. Vt ostenderet, fidem non aliquibus bonis meritis dari; sed ipsius fidei dono, omne bonum meritum inchoari, ipsamque donum Dei esse; secutus adjunxit, Et non ex vobis, sed donum Dei est. Ac ne quisquam sibi quorumlibet bonorum operum audeat meritum vendicare, & pro quibuscunque operibus fidem se æstimet accepisse, subjecit, Non ex operibus, ne quis glorietur. Vt autem ostenderet, non solum fidem, sed etiam bona opera divinitus tribui, continuò subdidit, Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu, in operibus bonis. Quæ non solùm à Deo donata, sed ab ipso præparata testatur, dicens, Quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Gratiâ itaque Iacob salvus factus est per fidem; gratiâ consecutus est bonorum operum facultatem. Leo Magnus epist. LXXXIV[a] ad Nicetam Aquileiensem: *Cum omnes definitiones suas ad subrependi facilitatem improbare se simulent atque deponere, hac sibi tota arte fallendi, nisi intelligantur, excipiunt, ut gratia Dei secundùm merita dari accipientium sentiatur. Quæ utique nisi gratia detur, non est gratia, sed merces retributioque meritorum, dicente B. Apostolo, Gratiâ salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei donum est; non ex operibus, ne fortè quis extollatur. Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus. Omnis itaque bonorum operum donatio divina, præparatio est: nec propria quisquam justificatur virtute, quoniam gratia unicuique principium justitiæ & bonorum fons, atque origo meritorum est. Sed ab istis ideo per naturalem industriam dicitur præveniri, ut quæ ante gratiam proprio clara fit studio, nullo videatur peccati originalis vulnere sauciata.* Sic habent editiones veteres[b]: sed ad oram in iis annotatur hæc lectio: *Omnis itaque bonorum donatio divina operatio est, quia non priùs justificatur quisquam virtute, quàm gratiâ.* Eam lectionem cur in contextum receperit Severinus Binius[c], alterâ illâ nec ad oram adnotatâ, odorantur omnes, quibus pituita non est molesta. Sed quamquam vetus lectio magis placet, tamen nec genuinam arbitror. Fuit cùm emendarem: *Omnis itaque bonorum operatio, divina præparatio est.* Nam ex eo, quod dixerat Apostolus, Deum præparasse opera, in quibus ambulemus: colligit Leo, bona, quæ operamur, esse à Deo, qui ea præparavit. Sed potiùs rescribendum, *Omnis itaque bonorum operum devotio, divina præparatio est: nec propriâ quisquam justificatur virtute.* Quod postea reperi in Isidorianâ Con-

[a] *In editt. antiquis. sed epist. 86. in edit. Concil. a. 1605.*

[b] *Colon. Quentelii a. 1538. & a. 1551. & Bircmanni a. 1561. item Parisina Clementis & Pontif. pr. epist. edit. a. 1568.*

[c] *In edit. Concil. a. 1606.*

Conciliorum farragine, Parisiis editâ anno cIↄ Iↄ xx iv, & ad oram editionis ab Vlimmerio ex MSS. codd. correcta a. cIↄ Iↄ LXXV; quam etiam lectionem Parisina nupera * ad marginem libri similiter annotavit. Sanè sententia longè ut optima, ita apertissima est; nec in ullo ab aliis editionibus antiquis recedit, nisi quòd in his pro *devotio*, legitur *donatio*, proclivi sanè errore. Et hoc obiter. Priorum præsulum judicium sequitur etiam Gelasius epist. VII, quæ est ad omnes Piceni episcopos: *Illud autem Pelagianorum peculiare virus est, olimque detritum, quo putant, gratiam secundum merita hominum posse conferri; quod absit à mentibus Christianis, cùm testetur Apostolus, gratiam esse quæ gratis datur: alioqui si ex operibus gratia, jam non est gratia: quia merces redditur; non gratis, unde gratia nomen accepit, impenditur.* Ita enim locus is legi debet. Fusiùs ibidem adversus hoc Pelagii dogma disserit Gelasius. Sed quid aliud quàm servum arbitrium statuit, qui illud jumento comparat; ut facit scriptor Hypognosticôn lib. III, ultra medium: *Rectè arbitror liberum arbitrium comparari jumento; unde & dictum est, Velut jumentum factus sum apud te: gratiam verò sessori, quia sicut jumentum, animal vivacissimum, ut dometur ad opus homini necessarium, de armento vagum apprehenditur, & incipit per curam domantis se ad ejus proficere voluntatem: ita & liberum arbitrium, quod vulneratum vivit in homine, gratiâ Dei apprehenditur de armento luxuriæ, in quo sub potestate luxuriæ vagabatur per incongruas voluptates. Postea pluribus hanc similitudinem* persequitur. Verba solùm extrema apponemus: *Homo sedens in jumento, quum peregerit iter quod incessit, dicit, Feci hodie ut puta triginta milliaria; quum, illo sedente, jumentum cucurrit triginta milliaria: sed non ea cucurrisset, nisi à sessore tam directum in viâ quàm gubernatum fuisset. Rectè ergò sessor, quem gratia figurat, dicit, Feci triginta milliaria. Ipse enim fecit, qui jumentum facere fecit: & tamen utrisque labor itineris imputatur. Ita & gratia & liberum arbitrium peragit sine dubio iter fidei liberum* &c.

* *An.* 1614.

LIBRI TERTII
PARS TERTIA.

Quæ est de Virtutibus Gentilium. Adversus ea, quæ de gratiæ ad actus bonos necessitate diximus, objici à Pelagianis solent virtutes, & præclarè facta nationum. Ne igitur in ferendâ de his sententiâ, vel rosam cum anemone conferamus, vel ex cloacâ faciamus arcem, quorum utrumque vetamur proverbio: sedulò considerare oportet, quæ sint boni operis conditiones; & an hæ conveniant illis, propter quæ homines à Christo alieni, monumentis virorum præstantium, perennitatem honesti nominis sunt consecuti.

THESIS I.

Prima boni seu salutaris operis conditio est, ut fiat secundùm Legem Dei. Nam Dei mandatum est Ezech. cap. XX. 19. In præceptis MEIS ambulatote. *Bonum igitur esse negamus, non tantùm, quod disertim prohibetur Lege divinâ: ut furtum, adulterium, aliaque id genus: sed verò etiam cultum divinum, arbitratu humano institutum: quem ἐθελοθρησκείαν Apostolus vocat Coloss.* II. 13. *Nam damnat illum Christus Matth.* XV. 9. Frustra me colunt docentes doctrinas, quæ sunt mandata hominum. *Vide & Ies.* XXIX. 13. *&* LXVI. 3. 4.

CVm in actu quocunque duo spectentur, quid fiat, & quomodo fiat; utrumque etiam in operibus pietatis considerari debet. Primùm igitur requiritur, ut in se bonum sit opus. Eoque necesse est, ut conveniat Legi divinæ. Solus enim Deus, utpote sapientissimus & potentissimus, & cui hoc ipsum debeamus, quod sumus, jus habet præscribendi normam cultus sui. A quâ quod aberrat, peccatum est, teste

teste Iohanne I. epist. III. 4. Deinde opus est, ut, quod est in se bonum, fiat SICUT OPORTET: quomodo loquitur Concilium Arausicanum II. can. VI. & XXV. De priori conditione, cùm res plana sit, non est quod plura dicamus. Videamus igitur quæ præstent, ut bonum benè fiat.

THESIS II.

Altera boni operis conditio est, ut fiat ad gloriam Dei; juxta illud Apostoli I. Cor. X. 13. Omnia ad gloriam Dei facite. *Adi etiam Matth.* V. 16. *Philip.* I. 11. & I. *Petr.* IV. 11.

Conditio hæc petitur à fine. De quo sic Augustinus lib. IV. contra Iulianum cap. IV: *Quicquid boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera Sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est.* Et aliquanto antè: *Cùm non ad suum referuntur auctorem* (virtutes, quæ sunt) *dona Dei, hoc ipso male his utentes efficiuntur injusti.* Duobus verò modis referri aliquid ad Dei gloriam dicitur. Primùm, formaliter & explicitè, quando aliquis cogitat cum animo suo, eò hoc sibi agendum esse, quia nomini divino sit gloriosum. Deinde virtualiter & implicitè, cùm quis divinæ studens gloriæ, eóque nihil facere decernens, nisi quod Legi congruat; & ad hoc gratiam Dei quotidie exposcens, boni quippiam facit; de universali fine actu non cogitans; sed solùm particularis finis bonum intendens. Nam talis quoque actio ad gloriam Dei fieri censetur, quia quod honestè agit, hoc provenit ex proposito nihil agendi, nisi quod conscientia voluntati divinæ congruere dictârit. Hujusmodi autem propositum oritur ex voluntate omnem vitam suam ad Dei gloriam componendi. At qui tale propositum planè non habet, is etiam cùm particulare bonum intendit, tamen ad Dei gloriam nec formaliter nec virtualiter agere censetur.

THESIS III.

Quia verò opus bonum ad Dei gloriam fieri debet, eò requiritur, ut caritate illius fiat, qui præcepit, ut fiat. Quæ iccirco tertia boni operis conditio est. Hinc B. Paulus ad Rom. XIII. 10. Plenitudo Legis est dilectio.

Apostolicum hoc elogium trifariam convenit dilectioni divinæ. Primùm REDUCTIVE, quia caritatis mandato omnia Legis & Pro-

& Prophetarum præcepta comprehenduntur; teste Christo apud Matthæum XXII. 37. & seqq. Deinde EFFECTIVE, quia qui Deum amat, ita comparatus est, ut obedire ei velit. unde caritas rectè Augustino * dicitur radix, ex quâ omnes pullulant virtutes. Quod de plerisque ostendit Apostolus I. Cor. XIII. & ex eo Gregorius lib. X. Moral. cap. VI. VII. & VIII. Denique FORMALITER, quia cùm in moralibus finis habeat rationem formæ, ne quidem actiones per se honestæ, veræ erunt virtutis opus, nisi referantur ad Dei gloriam: quod disertim exigit Apostolus, ut antea vidimus. Hinc Anselmus lib. II. Cur Deus homo, cap. I. AD HOC *factam esse rationalem creaturam certum est, ut summum bonum super omnia amaret ac diligeret, non propter aliud, sed propter ipsum. Si enim propter aliud, non ipsum, sed aliud amat.* Et ante eum Augustinus lib. IV. contra Iul. extremo cap. III. *Amor fruendi quibuscunque creaturis, sine amore Creatoris, non est à Deo. Amor autem Dei, quo pervenitur ad Deum, non est nisi à Deo Patre, per Iesum Christum cum Spiritu sancto. Per hunc amorem Creatoris, bene quisque utitur etiam creaturis. Sine hoc amore Creatoris, nullus quisquam bene utitur creaturis.* Quod verò superius dicebamus de fine, idem hîc locum habet: quia amore etiam Dei fit, quod ab amante Dei fit, propter finem à Deo constitutum: utut cogitatio de Deo actualis animo non obversetur. Vnde continuò subjicit Augustinus: *Hoc ergò amore opus est, ut bonum beatificum sit, & pudicitia conjugalis, ut sit ejus intentio, quando utitur conjugis carne, non in voluptate libidinis, sed in propagationis. Si autem vicerit, & propter se ipsam, non propter filios propagandos, fieri aliquid extorserit voluntas: & veniale peccatum fit, propter nuptias Christianas.*

* *August. lib. De grat. Christi cap. 18. & 20.*

THESIS IV.

Quodsi ex caritate Dei proficiscitur omne opus bonum; etiam ex fide oriatur necesse est; quæ per caritatem est efficax. Estque hæc quarta operis boni conditio. Sanè absque fide impossibile est Deo placere: *ut ait divinus scriptor ad Heb.* XI. 6. *Nec pura esse opera sine fide possunt: quia* fide purificantur corda, *ut est Act.* XV. 9. At pollutis & infidelibus nihil est purum: *ne cibus quidem: ut ait Apostolus Tit.* I. 15.

SI ex caritate operandum est, ex fide operandum est, quæ caritatis est radix. *Nihil amatur, nisi quod cognoscitur:* ut ait Anselmus, Cur

Cur Deus homo lib. II. cap. XIII. nam *Ignoti nulla cupido*: bonum verò cognitum & poscitur, & impetratur. Vnde Augustinus Epist. CCXLIV. ad Anastasium: *Lex adducit ad fidem, fides impetrat spiritum largiorem, diffundit spiritus caritatem, implet caritas legem.* Et paullo pòst: *Ne litera sine spiritu occidat, spiritus vivificans credentibus & invocantibus datur; caritas verò Dei diffunditur in cordibus nostris per Spir. S. qui datus est nobis, ut fiat quod idem Apostolus dicit, Plenitudo legis est caritas.* Augustinus lib. IV. contra Iul. c. III. *Absit, ut sit in aliquo vera virtus, nisi fuerit justus. Absit autem, ut sit justus verè, nisi vivat ex fide. Iustus enim ex fide vivet. Quis porrò eorum, qui se Christianos haberi volunt, nisi soli Pelagiani, aut in ipsis etiam tu solus, justum dixerit infidelem, justum dixerit impium, justum dixerit diabolo mancipatum?* Et ibidem: *An dicis hominem infidelem arborem bonam? Placet ergò Deo. Neque enim bono potest non placere quod bonum est. Et ubi erit quod scriptum est, Sine fide impossibile est Deo placere? An respondebis, non in quantum infidelis est, sed in quantum homo, est arbor bona? Per hoc nulla erit arbor mala, de quâ dictum est, quòd non possit facere fructus bonos. Quis infidelis ita infideliter sapiat? Non itaque in quantum homo est, quòd est opus Dei; sed in quantum malæ voluntatis est, quisque arbor mala est, & bonos fructus facere non potest. Vide itaque, utrùm infidelem voluntatem audeas bonam dicere voluntatem.*

THESIS V.

Et ista quidem sunt bonorum operum conditiones: quia si ista absint, non fuerit bonum salutare. Atqui hoc loco non aliud bonum in considerationem venit, quàm quod promiserit Deus remunerari se velle vitâ æternâ.

VEræ justitiæ proprietas est, ut promissionem habeat regni cælestis. Augustinus lib. IV. contra Iul. cap. III. *Per quod vera justistitia, per hoc etiam regnum Dei. Deus namque ipse, quod absit, erit injustus, si ad ejus regnum verus non admittitur justus, cùm & ipsum ejus regnum sit justitia: quemadmodum scriptum est*[a], *Non est regnum Dei esca & potus, sed justitia & pax & gaudium.* Et post aliqua[b]: *Si ad consequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides, quæ in Christo est vera, promittit, nihil prosunt homini virtutes, nullo modo veræ possunt esse virtutes.* Idem ibidem[c]: *Scito, nos illud bonum hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, per quod solum potest homo ad æternum Dei donum regnumque perduci. Omnia proinde cætera, quæ videntur inter homines aliquid habere*

[a] *Rom.* 14.
[b] *Col.* 1030.
[c] *Col.* 1038.

 laudis,

laudis, videantur tibi virtutes veræ, videantur opera bona, & sine ullo facta peccato; quod ad me pertinet, hoc scio, quia non ea facit voluntas bona. Voluntas quippe infidelis atque impia non est bona.

THESIS VI.

Nunc videamus, an conditiones istæ gentilium operibus conveniant. Ac de fide quidem, planum est, eos hoc non habere, ut ex fide operentur. Nec enim norunt gentes verum Deum, etsi aliquid norunt veri Dei: quod τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ vocat Apostolus ad Roman. I. 19.

GEntes aliquid veri Dei novisse, apertissimè post Apostolum testatur Tertullianus in Apologetico cap. XVII. his verbis: *Vultis ex animæ ipsius testimonio comprobemus? Quæ licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravis circumscripta, licet libidinibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis diis exancillata, cùm tamen resipiscit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliquâ valetudine, & sanitatem suam patitur, Deum nominat, hoc solo quia propriè verus hic unus Deus, bonus & magnus. Et quòd Deus dederit, omnium vox est. Iudicem quoque contestatur illum, Deus videt, &, Deo commendo, &, Deus mihi reddet. O testimonium animæ naturaliter Christianæ! Denique pronuntians hæc, non ad Capitolium, sed ad cœlum respicit. Novit enim sedem Dei vivi; ab illo, & inde descendit.* Similia legas apud Irenæum lib. II. adversus hæreses cap. V. Theophilum ad Autolycum lib. I. Cyprianum lib. de Idolorum vanitate, Lactantium lib. I. cap. III. Athanasium contra gentes *, atque alios.

* *p.22. edit. Commel.*

Cùm autem hæc naturâ cognosci dicunt Sancti Patres, non continuò sentiunt, notitiam istam naturâ insitam esse in animis nostris, ac nobiscum simul natam: quod rectè judicio nostro negat magnus Scaliger exercitat. CCCVII tmemate 18. *Mentem*, inquit, *naturaliter intelligere, Deum esse, non est verum. Nam & est à Diagorâ, & aliis insipientibus, hominibus tamen mente præditis, negatum: & à Protagorâ dubitatum, & ab Aristotele probatum, & à Metaphysicis quæsitum.* Verùm hæc plerorumque omnium mens videtur, clarè istoc ab homine ratiocinando cognosci: quomodo inibi idem Scaliger ait: *Non est naturale, sed à prioribus pendens cognitionibus.* Et exercitat. VI. tmem. 3. agnoscit, per primas entis partitiones à nobis cognosci, Deum esse. Ac confirmat

firmat hæc Apoſtolus ad Rom. 1. ubi ait, gentes ex viſibili creaturâ cognoviſſe Dei inviſibilia, ſed in ratiocinationibus ſuis evanuiſſe. Quò reſpiciens Auguſtinus lib. de Spiritu & literâ cap. XII. *Per viſibilia*, inquit, *creaturæ perveniſſe eos dixit ad intelligentiam inviſibilis creatoris. Quoniam revera ſicut magna ingenia quærere perſtiterunt, ſic invenire potuerunt.* Et ſerm. LV. de verbis Domini: *Hæc & Philoſophi nobiles quæſierunt, & ex arte artificem cognoverunt.* Et Oroſius lib. VI. cap. 1. *De uno Deo omnium penè una opinio eſt. Huc uſque humana ſcrutatio, etſi cum labore, deliberare potuit. At ubi ratiocinatio defecit, fides ſubvenit.*

Quamquam verò aliqua de Deo norimus naturâ: verumtamen Deum non novimus, niſi per revelationem divinam. Nempe fides eſt donum Dei, ut ait Apoſtolus ad Phil. 1.29. Intellige autem non donum naturæ, ſed gratiæ viribus obtingens: quam rem ſequenti libro pleniùs explicabimus. Nec adverſus illud, quod dicebamus, gentes non noviſſe verum Deum, objici illud debet, quod de iis Apoſtolus ipſe dicat ad Rom. 1.21. γνόντες τὸν Θεόν. Nam quemadmodum Oedipus, cùm ſe, ut poetæ aiunt, patrem habere ſciret, eum tamen Laium eſſe ignorabat: itidem gentes eò naturæ lumine pertingere potuerunt, ut unum eſſe Deum cognoſcerent, eumque omnis boni fontem; nec tamen, quis Deus ille foret, noviſſent: unde & hunc ἄγνωστον Θεὸν annuntiari iis opus fuit, teſte Apoſtolo in Actis XVI. 23. Duplex igitur Dei cognitio eſt: prior ſimplex, qua ſcitur eſſe Deum, eumque ſapientem, bonum, potentem, colendum, juſti remuneratorem, injuſtitiæ vindicem: altera verò applicata ad certum ſubjectum, puta Deum Iſraëlis. Generalem illam notitiam gentibus concedimus: poſteriorem non item, quia præclaras illas de Deo notitias in mendacio & impietate detinuerunt, tribuentes illas non vero, ſed falſo numini: unde non noviſſe Deum, plurimis Scripturarum locis dicuntur. Sanè etiam gentium illæ, quæ non ſapiebant ita ſtultè, ut Herculem, Romulum; aut ibin, crocodilum; aut pallorem, febrim, colerent pro Deo: tamen cœleſtia corpora pro Deo habebant: eamque ut ſimpliciſſimam, ita antiquiſſimam eſſe ſuperſtitionem, non difficulter illi perſuadebitur, qui cogitârit, quàm facilè in cæcas hominum mentes cogitatio potuerit irrepere, ut cùm verus Deus viſibilis non ſit, illæ Deum eſſe putarent Solem, clariſſimâ luce in ſublimibus cœlorum templis refulgentem, inde toti ſe orbi auguſtâ facie, regis inſtar, oſtendentem, & tum utiles, tum mirandos adeò effectus exerentem in omne hominum genus.

 Itaque

Itaque Solem ἥλιον dixere: quod planè est ab Hebræo אֱלֹהַּ, Deum denotante. Sanè non nunc demum multi orbis populi (eos inter in extimâ Tartariâ, Mogonsai, Badai, & Colmacci) Solem Lunamque adorant: sed jam olim Massagetæ, Scythica natio, unum Solem pro Deo habebant, teste Herodoto lib. I. & Strab. lib. XI. Et Afri universi, non alii quàm Soli & Lunæ sacrificant, ut idem Herodotus scribit lib. IV. Et Ægyptii ab iisdem mundum regi arbitrantur: ut ait Diodorus Siculus lib. I. Et Germani nec alios Deos fando acceperant, quàm Solem, Lunam, Vulcanum: si Cæsarem audimus lib. VI. De bello Gallico. Imò omnes Græcæ Romanæque appellationes Deorum, ad Solem referuntur: omnia Dearum nomina, Lunam spectant: quemadmodum docent Macrobius lib. I. cap. XVII. & magnum Germaniæ ornamentum, doctissimus Cluverius noster lib. I. Germanicarum antiquitatum cap. XXVI. & XXVII. Miram verò humani generis proclivitatem ad idololatriam abundè ostendit, quòd Noachidas, & quidem Semi posteros, atque id in familiâ Heberi, Hebræorum parentis, Hebero, Semo, ipsoque Noacho, superstitibus, (nam Noachus demum defunctus anno Abrahami LVII, Sem annis XXXV post mortem Abrahami, Heber post ejus mortem annis LIV,) idololatria tenuerit: teste Iosua cap. ult. vers. 2. ubi Thara, pater Patriarchæ Abrahami & Nachoris, coluisse dicitur Deos alienos, cùm misericors Deus, ex Vr Chaldæorum, vocaret Abrahamum: unde etiam Abrahamum fuisse tum temporis idololatram, rectè inter alios colligit doctissimus Andreas Masius *. etsi hoc nomine eum reperhendat Gaspar Sanctius †.

* Comment. in c. ult. Iosf.

† Comm. in Act. Apost. cap. 7. 4.

THESIS VII.

Quodsi gentiles destituuntur verâ veri Dei cognitione, sanè nec caritatem erga verum Deum habere possunt; quæ est fidei fructus. Quod etiam consequi videtur ex Rom. V. 5. ubi caritas non naturæ esse donum dicitur, sed à Spiritu sancto diffundi in cordibus nostris. Nisi hîc non tam sermo est de amore nostro erga Deum, quàm divini erga nos amoris sensu.

CVm negamus, gentiles amore Dei tangi, non loquimur de dilectione Dei, ut est bonum commune, à quo omne bonum particulare dependet: cujusmodi amorem imperfectum omni creaturæ inesse

inesse docet Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 3. etiam dæmonibus, ut ait idem 1. p. q. 60. art. 5. ad5. sed de dilectione Dei super omnia simpliciter. Quæ etsi non consistat in eo, ut quis totâ vitâ compleat Dei mandata, tamen semper est efficax pro tempore, quo actus ille dilectionis durat. Nam diligere Deum super omnia, est eum præferre omnibus, nullo excepto: eoque essentialiter includit propositum absolútum non amplius peccandi, sed se suaque omnia componendi ad placitum divinum. Hujusmodi dilectionem intelligit Concilium Arausicanum II, cùm can. xxv. à gratiâ esse ait *diligere Deum* SICUT OPORTET. Nec obstat, quòd communiter docetur, naturæ lumine cognosci, Deum esse summè bonum, summè amabilem; peccatum summè detestabile. Nam talis cognitio, cùm sit extrinseca voluntati, solùm repræsentat ei objectum & convenientiam ipsius: vires autem minimè ad hoc præbet, ut voluntas elicere actum possit dilectionis super omnia: quod omnino requirebatur. Cùm enim peccatum in voluntatis consensu perficiatur, magis voluntas per peccatum vulnerata est, quàm intellectus: ut rectè Thomas docet 1. p. qu. 109. art. 2. ad 3. Atque inde est, quòd etsi homo universali judicio utcumque videt, Deum ob naturæ præstantiam, & beneficiorum erga nos copiam, super omnia diligi debere; judicio tamen particulari secus statuat: nempe quia dura asperaque lex videatur, dirigendi potiùs omnia ad Dei voluntatem, quàm ad propriam voluptatem. Ex priori judicio oritur voluntas imperfecta, quam aliqui velleitatem vocant: sed ex posteriori provenit voluntas simplex, perfecta & completa: quæ propriè voluntatis nomen meretur. Nec duo illa judicia contradictoria sunt, quia aliud est judicare, quid honestas dictet; aliud quid hîc, & nunc sit agendum. Sic libidinosus universali judicio statuit, se Deum diligere plus debere, quàm scortum: sed tamen idem cogitat, suave esse, fœminis misceri: eoque per voluptatem impulsus, posthabitâ honestate, Deum offendere mavult, quàm scorto non pollui. Habemus hujus duplicis judicii exemplum in illo Paulino Rom. VII. 15. *Non quod volo hoc ago, sed quod odi hoc facio.* Et isto Medeæ apud Nasonem: *Video meliora proboque, Deteriora sequor.* Hæc satis ostendunt, utut gentiles aliquid veri Dei cognitum habuerint, non tamen eum amasse, aut amore ipsius esse rectè operatos. Augustinus contra poster. respons. Iuliani lib. 1. cap. LXXXI. * *Hoc est utique quod ait hæresis vestra. Ad hoc enim additis* ET GENTILES; *ne piæ fortitudinis opus, Dei gratiâ, Christiani* * Pag. 122.

 facere

facere potuisse aut fecisse credantur, quæ Christianis est propria, non Christianis gentilibusque communis. Audite ergò & intelligite: fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei caritas facit; quæ diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium, quod est à nobis; sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Idem docet Fulgentius lib. De incarnatione Christi, cap. XXVI. cujus verba infrà adducam. Item Gregorius homil. XXVII. in Euangelia, tractans illud: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, &c. Sunt nonnulli, qui diligunt proximos, sed per affectum cognationis & carnis. Quibus tamen, in hac dilectione, sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est, quod sponte impenditur naturæ: aliud, quod præceptis Dominicis ex caritate debetur obedientiæ.* Adde quòd, etiamsi largiremur, gentiles, vero perfectoque amore Dei, vitam suam ad virtutis normam composuisse: ne sic quidem conditio antè allata à gentilibus fuerit præstita: ut qui cùm verum Deum non noverint, nec veri Dei amore egerint quicquam.

THESIS VIII.

Denique fide & caritate destituti, vel operantur sine malo: vel si bono aliquando, sanè non nisi ob bonum particulare: non item propter Deum; quia non in Deo, sed se ipsis, ultimum finem constituunt. Quodsi quid boni agant propter Deum, non tamen faciunt propter verum Deum, quem ignorant.

MVlta laudari solent gentilium opera, quæ ne naturâ quidem suâ referri ad Dei gloriam possint: ut quæ fecere ad cultum idolorum; vel ambitione ducti: cujusmodi quin peccata sint, dubitat nemo. Vnde Augustinus lib. IV. in Iul. cap. III. *An & istis, qui exhibuerunt terrenæ patriæ Babylonicam dilectionem, & virtute civili, non verâ, sed verisimili* DÆMONIBUS VEL HUMANÆ GLORIÆ SERVIERUNT, *Fabiis videlicet, & Regulis, & Fabriciis, & Scipionibus, & Camillis, cæterisque talibus, provisuri estis aliquem locum inter damnationem regnumque cælorum?* Theophylactus quoque existimat, gentiles vanæ gloriæ studio fecisse, quæ fecerunt. Vide eum in Ioh. III. 19. Vbi ait, laudatissima gentilium opera fieri ob finem aliquem culpabilem. Quomodo verisimile est, quòd Alexander, Dario victo, puellas remiserit intactas *: quòd item Scipio virginem bello captam Allucio sponso suo restituerit †: id non virtutis amore factum esse,

* *Plutarch. in Alex.*

* *Liv. extremo l. 26.*

esse, sed duntaxat ad aucupandum populi favorem, & inanem gloriam comparandam. Quod si est, continentia eorum non magis vera erit virtus, quàm prudentia avarorum, cùm varia excogitant lucelli genera; aut eorum justitia, cùm alienis abstinent, gravioris damni metu: aut fortitudo, quâ, ut Venusinus ille ait, *Per màre pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes.* Nam hujusmodi simulatæ sunt virtutes, non veræ: eoque ne quidem naturâ suâ ad finem ultimum possunt ordinari. Verùm minimè dubitamus, quin plerique gentiles aliqua faciant sine bono: quod & Augustinus agnovisse videtur, lib. de Spiritu & Literâ cap. XXVII. *Etiam impiorum, nec Deum veraciter colentium, quædam facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundùm justitiæ regulam non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò recteque laudamus: quamquam, si discutiatur, quo fine fiant,* VIX *inveniuntur, quæ justitiæ debitam laudem defensionemve mereantur.* Cùm enim Augustinus ait, VIX inveniri, quæ non fiant sine malo: aliqua inveniri innuit, quæ fiant sine bono. Vt si infidelis naturali affectu eleemosynas largiatur pauperi: aut, conscientiâ ductus, depositum reddat, aut succurrat innocenti, quia sibi id fieri velit. Sed hujusmodi etsi fiant sine bono particulari, non tamen fiunt propter Deum, qui finis est universalis. Vnde auctor operis imperfecti Hom. XXVI. in Matth. * *Infidelis*, inquit, *naturali bono motus fecit bonum, non propter Deum.* Et August. lib. IV. contra Iul. cap. III. *Hoc peccarunt, quòd homines sine fide, non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerunt.*

* *Apud Chrysost. T. 2.*

THESIS IX.

Quare cùm istæ bonorum operum conditiones in gentilium operibus neutiquam inveniantur; obscurum non est, cur nec Deus in Verbo operibus eorum promittat mercedem vitæ æternæ: quam tamen habent opera pietatis, uti vidimus.

AVgustinus lib. IV. contra Iul. cap. III. *Quomodo est in eis vera justitia, in quibus non est vera sapientia? Quam si eis tribuemus, nihil erit causæ, cur eos non ad illud regnum pervenire dicamus, de quo scriptum est: Concupiscentia sapientiæ deducit ad regnum. Ac per hoc Christus gratis mortuus est, si homines sine fide Christi ad fidem veram, ad virtutem veram, ad justitiam veram, ad sapientiam veram, quâcunque re aliâ, quâcunque ratione perveniunt. Prorsus sicut de Lege verissime ait Apostolus, si per naturam volum-*

lunt atemque justitia, ergò Christus gratis mortuus est: si per doctrinas hominum qualiscunque justitia, ergò Christus gratis mortuus est.

THESIS X.

His ita constitutis, non difficile est judicare, quid de virtutibus & operibus gentilium sit sentiendum. Nam cùm aliqua faciant, quæ à Deo præcipiantur; fatendum est, eos bona aliqua operari; quatenus quidem opera illa consideramus materialiter, & nude, sive non habitâ ratione modi, quo fiunt. Præterea bona sunt ratione effectus, quia hujusmodi quoque honestant vitam præsentem; & à Deo consequuntur mercedem temporalem. Etiam supplicii gravitatem imminuunt, quod eos manet post mortem.

INesse homini à naturâ scientiam recti & honesti, communis veterum sententia est. Ita Basilius homiliâ in principium Proverbiorum[a]: Τὶ ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν. *Apud nos ipsos judicium quoddam naturale habemus, per quod ab iniquis bona discernimus.* Idem homil. IX. de opere sex dierum[b]: Εἰσὶ δὲ καὶ παρ' ἡμῖν αἱ ἀρεταὶ κατὰ φύσιν, πρὸς ἃς ἡ οἰκείωσις τῇ ψυχῇ οὐκ ἐκ διδασκαλίας ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως ἐνυπάρχει. ὡς γὰρ οὐδεὶς ἡμᾶς λόγος διδάσκει τὴν νόσον μισεῖν, ἀλλ' αὐτόματον ἔχομεν τὴν πρὸς τὰ λυποῦντα διαβολὴν, οὕτω καὶ ψυχῆς ἐστί τις ἀδίδακτος ἔγκλισις τοῦ κακοῦ. *Sunt & apud nos virtutes secundùm naturam, ad quas familiaritas ipsi animæ, non ex doctrinâ hominum, sed ex ipsâ naturâ inest. Quemadmodum enim nulla disciplina nos docet morbum odisse, sed spontaneam habemus accusationem ac detestationem adversus ea, quæ nobis molesta sunt: sic etiam est animæ quædam declinatio, & fuga vitii citra doctrinam.*

[a] P. 183. edit. Basil. a. 1551.
[b] P. 41.

Gregorius Nazianzenus orat. XXXI. quæ est in dictum illud Euangelii, *Cùm consummasset Iesus hos sermones;* &c. Matth. XIX[c]: Οἱ μὲν ἐκ φύσεως νεύουσι πρὸς τὸ ἀγαθόν. φύσεως δὲ ὅταν εἴπω, οὐκ ἀτιμάζω τὴν προαίρεσιν, ἀλλ' ἀμφότερα τίθημι, τήν τε πρὸς τὸ καλὸν ἐπιτηδειότητα, καὶ τὴν εἰς ἔργον ἄγουσαν τὸ ἐκ φύσεως ἐπιτήδειον. *Alii naturæ indole ad virtutem tendunt. Naturam porrò cum dico, liberam voluntatem haudquaquam sperno: sed utrumque statuo, nimirum & naturæ ad bonum facilitatem atque aptitudinem, & animi voluntatem, quæ naturalem illam aptitudinem ad bonum ducit.* Ambrosius orat. funeb. de obitu fratris Satyri[d]: *Ergò ille, qui*

[c] Pag. 508. edit. Morell.
[d] T. 3. p. 19. edit. an. 1555.

qui NATURA DUCE *divinæ rationem operis igneo mentis rigore perceperat, ſcivit, primò omnium ſervatori ſuo gratiam eſſe referendam.* Sermo eſt de Satyro fratre nondum perfectioribus initiato myſteriis, qui in naufragii periculo ſacramentum à fidelibus popoſcerat, atque id orario tectum obvolverat collo, atque hac fiduciâ cùm in mare ſe dejeciſſet, abſque ullius tabulæ compage primus naufragorum ex undis eſt ſervatus. Ioh. Chryſoſtomus homil. LIV[a] in Geneſ. Μηδεὶς τοίνυν προφασιζέσθω ὡς δι' ἄγνοιαν ἀρετῆς ἀμελῶν, ἢ διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸν ὑποδεικνύντα τὴν ταύτης ὁδόν. ἀρκοῦντα γὰρ ἔχομεν διδάσκαλον, τὸ συνειδὸς, καὶ οὐχ οἷόν τέ τινα ἀπεστερῆσθαι τῆς ἐκεῖ βοηθείας. καὶ γὰρ ἅμα τῇ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ γνῶσις τῶν πρακτέων αὐτῷ ἐναπετέθη[b]. *Nullus*, inquit, *prætexat, quòd ignorans virtutem negligat, vel quòd non habeat aliquem vitæ ducem & demonſtratorem. Sufficientem enim magiſtrum habemus conſcientiam, & fieri non poteſt, ut quis illo adjumento privetur. Nam ſimul cum formatione hominis implantata eſt ſcientia faciendorum & non faciendorum.* Hieronymus T. 3. epiſt. ad Algaſiam. q. 8. *Iſta lex, quæ in corde ſcribitur, omnes continet notiones, & nullus eſt, qui hanc legem neſciat. Unde omnis mundus ſub peccato, & univerſi homines prævaricatores legis ſunt, & iccirco juſtum judicium Dei eſt.* Auguſtinus T. 8. in Pſalm. LVII: *Manu formatoris noſtri in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri. Hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permiſſus eſt, ut eſſet, unde judicarentur & quibus lex non eſſet data.* Proſper in lib. contra Collatorem, cap. XXII: *Quis ambigat, hanc ſapientiam humano generi, ad temporalis vitæ utilitatem, ex naturâ à Deo conditâ ſupereſſe reliquiis? Si enim nec ad iſta terrena ordinanda rationalis animi vigeret ingenium, non vitiata eſſet, ſed exſtincta natura.* Eſt tamen cùm ſcientiam hanc non tam naturæ quàm traditioni acceptam referunt Patres. Ut Ambroſius orat. funebri de obitu fratris[c]: *Ita à ſapientibus definitur, Bonorum primum eſſe, Deum ſcire, & verum illud atque divinum piâ mente venerari, illam amabilem & concupiſcendam æternæ pulchritudinem veritatis totâ mentis caritate deligere. Secundum autem, in proximos à divino illo fonte atque cæleſti, naturæ derivare pietatem; quod etiam mundi ſapientes noſtris hauſere de legibus. Neque enim derivare iſta in hominum diſciplinas, niſi de cæleſti illo divinæ legis fonte potuiſſent.*

Nec ſolùm naturâ ſcire homines, quid facto opus ſit: ſed eas eſſe liberi arbitrii vires, ut his operari bonum poſſint, eorundem Patrum ſententia eſt. Baſilius εἰς τὴν ἑξαήμερον homiliâ II.[d] Ἐφ' ἡμῖν τυγχάνει τὸ κρατῆσαι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἢ μὴ κολάσαι τὰς ἡδονὰς, ὡς τὸ κατα-

[a] Pene initio p. 429. edit. Angl.

[b] γρ. ἐνεποιήθη.

[c] T. 3. p. 19. edit. Baſ. a. 1555.

[d] Pag. 7.

κρατεῖν ὀργῆς, ἢ χεῖρας ἐπαφεῖναι τῷ παροξύναντι, ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, ἐπιεικῆ τὸ ἦθος εἶναι καὶ μέτριον, ἢ ὑπέρογκον καὶ ἀλαζονείαις ὑπεραιρόμενον. ὧν τοίνυν αὐτὸς εἶ κύριος, τούτων τὰς ἀρχὰς μὴ ζητήσῃς ἑτέρωθεν· ἀλλὰ γνώριζε τὸ κυρίως κακὸν, ἐκ τῶν προαιρετικῶν ἀποπτωμάτων τὴν ἀρχὴν εἰληφός. οὐ γὰρ ἂν εἴπερ ἀκούσιον ἦν καὶ μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν, τοσοῦτος μὲν ὁ φόβος ἐκ τῶν νόμων τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπήρτητο. οὕτω δὲ ἀπαραίτητοι τῶν δικαστηρίων αἱ κολάσεις τὸ πρὸς ἀξίαν τοῖς κακούργοις ἀντιμετροῦσαι. *In nobis ipsis sunt collocata, cupiditates superare, aut voluptatibus modum non ponere; continere iram; aut manum injicere in eum, qui injuriâ lacessivit; vera dicere aut falsa; mansuetum moribus esse ac moderatum, aut factu superbum, arrogantiaque elatum. Quorum itaque tute dominus es, eorum principia non aliunde quaerere velis: sed quod proprie malum est, id ab ultroneâ & voluntariâ electione sumpsisse principium scito. Non enim, si nobis invitis eveniret, situmque in nobis non esset, tantus quidem à legibus metus iis, qui injurii sunt in alios, immineret: jam verò judiciorum pœnæ indeprecabiles sunt, quas maleficis pro meritis flagitiorum æquâ talione rependunt.* Et homiliâ VI *. Οὐκ ἐπὶ τούτων ἵστανται μόνων, ἀλλὰ καὶ ὧν ἡ προαίρεσις ἑκάστου ἡμῶν κυρία, λέγω δὴ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀρετῆς ἢ κακίας, καὶ τούτων τὰς αἰτίας τοῖς οὐρανίοις συνάπτουσιν. *Non in his solum consistunt* (Genethliaci,) *sed etiam eorum caussas corporibus cælestibus tribuere pergunt, quorum electionem cuique nostrum propriam esse constat, morum inquam ac studiorum, probitatis ac improbitatis.* Et mox †: Εἰ τῶν κατὰ κακίαν καὶ ἀρετὴν ἐνεργημάτων οὐκ ἐκ τοῦ ἐφ᾽ ἡμῖν εἰσιν αἱ ἀρχαὶ, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς γενέσεως αἱ ἀνάγκαι, περιττοὶ μὲν οἱ νομοθέται τὰ πρακτέα ἡμῖν καὶ τὰ φευκτὰ διορίζοντες. περιττοὶ δὲ καὶ οἱ δικασταὶ, ἀρετὴν τιμῶντες, καὶ πονηρίαν κολάζοντες. οὐ γὰρ τοῦ κλέπτου τὸ ἀδίκημα, οὐδὲ τοῦ φονέως, ᾧ γε οὐδὲ βουλομένῳ δυνατὸν ἦν κρατεῖν τῆς χειρὸς, διὰ τὸ ἀναπόδραστον τῆς ἐπὶ τὰς πράξεις αὐτὸν κατεπειγούσης ἀνάγκης. *Si probarum operationum principia penes nos sita non sunt, sed ex ortu necessitudines emergunt: frustra profectò legumlatores agendas res & non agendas, sed fugiendas præscribunt: frustra sunt judices etiam, virtutem honore, vitium pœnis afficientes. Non enim hoc pacto injuria commissa, furis est aut homicidæ: quippe cui neque volenti quidem, ob inevitabilem ipsum impellentem ad agendum necessitatem, manum continere licuerit.* Optatus Milevitanus lib. VII. contra Parmenianum: *Homicida potest scelus facere, potest & non facere, & cætera hujusmodi, in quibus liberum habet arbitrium.* Hypognosticôn scriptor lib. III. non ita longè ab initio: *Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certè peragere; sed tantum* IN

* Pag. 26.

† Pag. 27.

OPERIBUS VITÆ PRÆSENTIS, TAM BONIS, QUAM ETIAM MALIS. *Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle quicquid boni ad præsentem pertinet vitam.*

Nec tantùm censent Patres, hominem scire bonum & facere posse, sed idem facere fatentur, præeunte ipsis Apostolo Rom. 11. 14. *Gentes naturaliter, quæ legis sunt, faciunt.* Hinc Augustinus T. 3. de Spir. & lit. c. XXVII. *Impiorum, neque Deum verum veraciter pieque colentium, quædam facta vel legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ secundùm justitiæ regulam, non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò, rectéque laudamus.* Et cap. prox. *Sine aliquibus bonis operibus difficilè vita cujuslibet pessimi invenitur.* Idem virtutes gentilium Dei dona vocat T. 2. Epist. cxxx. ad Ctesiphontem: *Polemo ergo, si* EX LUXURIOSO CONTINENS FACTUS, *ita sciret cujus esset* HOC DONUM, *ut eum abjectis superstitionibus gentium piè coleret, non solùm continens, sed etiam veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret: quod ei non* TANTUM AD PRÆSENTIS VITÆ HONESTATEM, *verùm & ad futuram immortalitatem valeret.* Similiter T. 4. de Bono patientiæ, quem librum Augustino quidem abjudicat Erasmus: sed obstat, quòd ejus in indiculo meminit Possidius. Verba Augustini sunt ista cap. XXVII. *Siquis absque caritate, solo timore gehennæ, Christum in tormentis confiteatur; negandum,* inquit, *non est, hoc etiam esse donum Dei.* Hieronymus verò etiam sanctimoniam quandam gentilium operibus tribuit. Sic enim scribit in Epist. ad Galatas cap. 1. ad verba illa, *Cùm autem placuit illi, qui me segregavit, &c. Ex quo perspicuum fit, naturâ omnibus inesse Dei notitiam, nec quenquam sine Christo nasci, & non habere semina in se sapientiæ & justitiæ, reliquarumque virtutum. Unde multi absque fide & Euangelio Christi, vel sapienter* FACIUNT ALIQUA, VEL SANCTE, *ut parentibus obsequantur, ut inopi manum porrigant, non opprimant vicinos, non aliena deripiant.* Hujusmodi virtutes valere *ad præsentis vitæ honestatem*, ait Augustinus T. 2. Epist. cxxx. ad Circenses, & Epist. v. ad Marcellinum circa finem. Item Prosper lib. contra Collat. cap. XXII. & c. XXVI. Et scriptor de vocatione gentium lib. 1. c. VII *. Et Fulgentius lib. de Incarn. & grat. c. XXVI. Etiam temporalem reportare mercedem, indicat Chrysostomus homil. LXVII. ad populum Antiochenum: *Non potest malus omnino malus esse, sed evenit, ut habeat aliquid boni: neque bonus esse omnino bonus, sed & nonnulla solet habere peccata. Cùm itaque malus prosperis utitur rebus, ad capitis sui perniciem utitur: ut enim paucorum illo-*

** Sed apud Ambros. cap. 3.*

 rum

rum BONORVM RETRIBVTIONEM HIC CAPIENS, *illic deinde punitatur, hac de caussâ recipit.* Scriptor operis imperfecti homil. XXVI. in Matthæum: *Sed audi mysterium, quod Petrus apud Clementem exposuit, si fidelis fecerit opus bonum, & hîc ei prodest, liberans eum à malis, & in illo seculo, ad percipiendum regnum cæleste: magis autem ibi, quàm hîc. Si autem infidelis fecerit opus bonum,* HIC EI PRODEST *opus ipsius, & hîc ei reddit Deus bona pro opere suo:* IN ILLO *autem seculo* NIHIL EI PRODERIT *opus ipsius. Nec enim collocatur inter cæteros fideles propter opus suum. & justè: quia* NATVRALI BONO MOTVS FECIT BONVM, NON PROPTER DEVM. Hieronymus commentario in Ezech. cap. XXIX. sic scribit: *Ex eo, quòd Nabuchodonosor mercedem accepit boni operis, intelligimus, etiam Ethnicos, si quid boni fecerint,* NON ABSQVE MERCEDE *Dei judicio præteriri.* Augustinus T. 4. exposit. Epist. ad Gal. cap. III. *Est ista quædam in operibus legis justitia, quando sine suo præmio relicta non est: ut qui fecerit ea vivat in eis. Vnde & ad Romanos dicit: Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Aliud est ergò, non justificari apud Deum. Qui omnino non justificatur, nec illa servat, quæ temporale habent præmium; nec illa quæ æternum. Qui autem in operibus legis justificatur, non apud Deum justificatur; quia temporalem inde exspectat visibilemque mercedem. Sed tamen est etiam ista, ut dixi, quædam, ut sic dicam, terrena carnalisque justitia. Nam & ipse Apostolus eam justitiam vocat, cùm alibi dicit, secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.* Idem T. 2. Epist. v. ad Marcellinum circa finem: *Remp. primi Romani constituerunt auxeruntque virtutibus, etsi non habentes veram pietatem erga Deum verum, quæ illos etiam in æternam civitatem posset salubri religione perducere, custodientes tamen quandam sui generis probitatem, quæ posset terrenæ civitati constituendæ, augendæ, conservandæque sufficere. Deus enim sic ostendit in opulentissimo & præclaro imperio Romanorum, quantum valerent civiles, etiam sine verâ religione, virtutes, ut intelligeretur, hac additâ, fieri homines alterius civitatis, cujus rex veritas, cujus lex caritas, cujus modus æternitas.* Etiam ad hoc valent civiles virtutes, ut infideles, qui eas habent, leviùs post hanc vitam puniantur. Et hanc, & superiorem utilitatem earum agnoscit scriptor incertus quæstionum ad Antiochum, quæ Athanasio falsò tribuuntur, cùm in iis non modò Athanasius ipse, sed etiam Gregorius Nyssenus, Epiphanius, Chrysostomus, atque alii his multo recentiores citentur: scriptor inquam iste quæstione centesima sic rogat; Ἐπειδή τινες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες πολλάκις εὐποιΐας ἐργάζονται, ἆρα διὰ τοῦτο εἰς βασιλείαν

βασιλείαν οὐρανῶν εἰσέρχονται; ac respondet, quod Nicodemo Dominus dicebat, Neminem in regnum cœlorum ingredi posse, nisi qui ex spiritu & aquâ fuerit renatus: deinde subjungit ista: Τοῦτο δὲ χρὴ περὶ *ἀπίστων ἀγαθοποιῶν λογίζεσθαι· ἢ ὅτι διὰ τὸ ἐνταῦθα αὐτῶν εὐημερίας τὸν ἴδιον μισθὸν λαμβάνουσιν· ἢ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐλαφροτέρως κολάζονται παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀπίστους, τοὺς μηδὲν ἀγαθὸν ποιήσαντας. Hoc verò de infidelibus bona opera facientibus sentire oportet: quòd vel hîc prosperitate vitæ mercedem suam accipiant: vel in futuro seculo leviùs puniantur reliquis infidelibus, qui nihil fecerunt boni.* Similiter sensit B. Augustinus lib. IV. contra Iul. c. III. *Ad hoc eos in die judicii cogitationes suæ defendunt, ut tolerabilius puniantur, quia naturaliter, quæ legis sunt, utcunque fecerunt.* Et mox: *Minùs enim Fabricius quàm Catilina punietur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus; & minus impius, quàm Catilina, Fabricius; non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimùm deviando.* Idem statuit de falsis Christianis T. IV. lib. de patientia cap. XXVI. *Siquis non habens caritatem, quæ pertinet ad unitatem Spiritus & vinculum pacis, quo Catholica Ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, flammas, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennarum & ignis æterni: nullo modo ista culpanda sunt, imo verò & hæc laudanda patientia est. Non enim dicere poterimus, meliùs ei fuisse, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo: sed existimandum, fortasse tolerabilius ei futurum judicium, quàm si Christum negando, cuncta illa vitaret: ut illud quod ait Apostolus*; Si tradidero corpus meum ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest: *nihil prodesse intelligatur ad regnum cœlorum obtinendum, non ad extremi judicii tolerabilius supplicium subeundum.*

THESIS XI.

Contrà etiam laudatissima gentilium opera nomen bonorum operum amittunt, si per bonum intelligatur, quod est utile ad vitam æternam.

INfidelium opera non conducere ad beatitudinem æternam, ait Petrus apud Clementem, citante Origene * in Matt. cap. XXVI. tract. XXXV. *Opera bona, quæ fiunt ab infidelibus in hoc seculo iis prosunt, non & in illo, ad consequendam vitam æternam.* Incertus scriptor quæstionum ad Antiochum, quæ Athanasio tribuuntur vulgo, idem respondet ad

* *Fol.* 110. *edit. Basil.* 1536.

quæstionem centesimam: ut vidimus paullo antè. Augustinus T. 3. de Spir. & lit.cap.XXVIII. *Sicut non impediunt à vitâ æternâ justum quædam peccata venialia, sine quibus hac vita non ducitur: sic* AD SALUTEM ÆTERNAM NIHIL PROSUNT IMPIO ALIQUA BONA OPERA, *sine quibus difficillimè vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.* Idem docet T. 2. epist. CXXX. ad Circenses, ubi de Polemonis continentiâ loquens; *Si*, inquit, *veraciter sapiens, & salubriter religiosus existeret, hoc donum non* TANTUM AD PRÆSENTIS VITÆ NECESSITATEM, *verùm & ad futuram immortalitatem valeret.* Quod ipsum etiam de Cornelio scribit. T. 7. de Baptismo contra Donatistas lib. I. cap. VIII. *Quicquid boni*, inquit, *Cornelius in orationibus & eleëmosynis habebat, prodesse illi non poterat, nisi per vinculum Christianæ societatis & pacis incorporaretur Ecclesiæ.* Et lib. IV. cap. XXIII. *Iustitia Cornelii si sufficeret ad capessendum regnum cœlorum, non ut ad Petrum mitteret, moneretur.* Vide eundem in Psal. XXXI. & CXVII. Similiter Prosper lib. contra Collatorem cap. XXII. quæ verba infrà adducemus. Idem cap. XXVI. *Natura quippe humana, cujus creator est Deus, etiam post prævaricationem manet substantia, manet forma, manet vita, & sensus & ratio, cæteraque corporis atque animi bona; quæ etiam malis vitiosisque non desunt. Sed non in illis veri boni perceptio est, quæ* MORTALEM VITAM HONESTARE POSSUNT, ÆTERNAM CONFERRE NON POSSUNT. Scriptor de vocatione Gent. lib. I. cap. VII.* *Etsi fuit, qui naturali intellectu conatus sit vitiis reluctari, hujus tantùm temporis vitam steriliter ornavit: ad veras autem virtutes,* ÆTERNAMQUE BEATITUDINEM *non profecit.* S. Fulgentius in libro de incarnatione & gratiâ Christi cap. XXVI. *Quodsi quibusdam cognoscentibus Deum, nec sicut Deum glorificantibus, cognitio illa nihil profuit ad salutem: quomodo hi potuerunt justi esse apud Deum, qui sic in suis moribus atque operibus bonitatis aliquid servant, ut hoc ad finem Christianæ fidei caritatisque non referant? quibus aliqua quidem bona quæ* AD SOCIETATIS HUMANÆ *pertinent* ÆQUITATEM, *inesse possunt; sed quia* NON CARITATE DEI FIUNT, PRODESSE NON POSSUNT.

* *Apud Prosp. sed apud Ambros. cap. 3.*

Hæc ostendunt, quo sensu Patres opera gentilium bona esse negent: nempe quà bonum sumitur pro utili ad vitam æternam. Nam sic eos bonum intelligere, docet August. ipse lib. IV. contra Iul. cap. III. *Scito, nos illum bonum hominem dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum, per quod potest homo ad æternum Dei donum regnumque perduci.*

His

His aliqua ex Epiphanio & Chrysostomo obduci non ignoramus: ac imprimis Iustinum Martyrem in utrâque apologiâ, & Clementem Alexandrinum Στρωματέων lib. v. vi. vii. qui probatiores gentilium, uti Socratem & huic similes, cælo receptos censent. Quemadmodum præter alios ostendit Isaacus Casaubonus initio Exercitationis primæ adversus Baronium. Atque huic eorum opinioni ex junioribus accessere, simulanter quidem, Desiderius Erasmus coll.conviv.rel. & epistolâ dedicat. in iv. Tuscul. quæst. Vide aliqua huc facientia in Calvino-Turcismo, lib. iv, cap. 17.[a] apertiùs [a] P. 941. verò Ludovicus Vives in Augustinum lib. xviii de civit. Dei, cap. 47. & alius maximi nominis, expositione fidei Christianæ ad Galliæ regem. Imò Latomus scripsit, non fuisse aliam fidem in Abrahamo, quàm in Xenophonte & Cicerone; ut testatur Philippus Melanchthon Postillæ ii, Dominicâ *Oculi*[b]. Simile quid Lutherus. Sperabat enim, Ciceronem salvatum. [b] P. 183. Vide Davidem Paræum Eirenici cap. xxviii. Art. 1[c]. Sed hæc sententia & à cæteris &c. patribus olim, [c] P. 246. Augustini imprimis ætate, damnabatur, & hodie communi Theologorum judicio improbatur. Quod siquibus forte patrocinium istorum suscipere visum est, distinguunt inter gratiam & cognitionem Christi: inter cognitionem implicitam & explicitam, inter explicitam ex parte, & in totum. Nam siqui adultorum, qui non nossent Christum, fuerint salvati; non per meritum naturæ, sed Christi passione salvatos arbitrantur; ut in eis illud habeat locum, quod de infantibus Ecclesia docet. Imò nec omni cognitione Christi destitutos fuisse, dicunt nonnulli. Quod ut verisimile faciant, aiunt, eos per divinam misericordiam, speciali quâdam gratiâ, per congrua media (sive illa fuerint Sibyllina oracula, sive conversatio cum Iudæis, aut conversis à Iudæis, sive quæcunque tandem) ad aliquam gratiæ salutaris mensuram, & ipsius Christi notitiam, perduci potuisse. Nam absque omni fide salvatos fuisse, nec Clemens audet dicere, qui lib. ii. Στρωματέων fidem vocat *πρώτην σωτηρίας νεῦσιν primam salutis inclinationem*. Sed ille ex malè intellectis verbis 1. Petr. iv.6. ubi mortuis dicitur Euangelium esse prædicatum, ut viverent secundum [d] Pag. 271. edit. Commel. Deum, colligit sexto Στρωματέων[d], Christum apud inferos Euangelium prædicasse; ut, quotquot illic credere, ac pœnitentiam agere vellent, salvarentur. Quam præceptoris sui sententiam etiam amplexus fuit Origenes lib. ii. contra Celsum[e]. Similiaq; habet Origenis [e] Pag. 87. edit. August. Vindel. studiosus lector, Hilarius in Psalm. cxviii[f]. Sed dicere, impios ullos, [f] Lit. Caph.

Christo

Christo prædicante, post mortem conversos salvatosque esse, inter hæreses reponitur à Philastrio [a], Augustino [b], & Isidoro [c]: & Augustinus commentum hoc clarè refellit epist. XCIX. ad Euodium. Ac propter istiusmodi, Clemens ab Gelasio, in Concilio LXX episcoporum, inter scriptores apocryphos relatus meritò fuit. Interea hæc ostendunt, ne illum quidem existimasse, salvari quemquam absque Christi cognitione: quamquam hanc illi opinionem tribuat vir maximus, Isaacus Casaubonus [d]. Nec obstat, quod lib. primo Στρωματέων ait, *καθ' ἑαυτὴν ἐδικαίου ποτὲ καὶ ἡ φιλοσοφία τοὺς Ἕλληνας, Philosophia quondam per se Græcos justificabat.* Neque enim, uti puto, hoc vult Clemens, philosophiam Græcis suffecisse ad salutem: sed cùm, ex ejus mente, justitia alia sit secundùm legem naturæ, alia secundùm Legem Mosis, alia secundùm Christum: primam secundamque ad Christum ducere censet, veluti gradibus quibusdam. Integer enim locus sic habet: *καθ' ἑαυτὴν ἐδικαίου ποτὲ καὶ ἡ φιλοσοφία τοὺς Ἕλληνας· οὐκ εἰς τὴν καθόλου δὲ δικαιοσύνην, εἰς ἣν εὑρίσκεται συνεργὸς, καθάπερ καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος βαθμὸς τῷ εἰς ὑπερῷον ἀνιόντι, καὶ ὁ γραμματιστὴς τῷ φιλοσοφήσοντι. Per se quoque aliquando Græcos justificabat Philosophia, sed non ad universam ac generalem justitiam, ad quam cooperatrix & adjutrix invenitur, sicut primus & secundus gradus ei, qui adscendit in cœnaculum, & Grammaticus ei, qui est philosophaturus.* Et apertiùs etiam idem eodem libro ait. Quemadmodum Iudæis Lex fuit pædagogus ad Christum, teste Apostolo ad Galat. cap. IV: similiter philosophiam docuisse duxisseque Græcos ad Christum, pædagogi in modum. Verba ejus sunt: *Ἐπαιδαγώγει γὰρ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία τὸ Ἑλληνικὸν, ὡς ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους εἰς Χριστόν.* Qui volet, hac de controversiâ quædam legat apud Sixtum Senensem lib. VI. biblioth. annotat. LI. Iulium Sirenium lib. I. De prædest. cap. XXXI. & Davidem Paræum Eirenici cap. XXVIII. Art. I. [e] Sed imprimis adeat pro doctore suo fusè adlaborantem, Rod. Gualtherum, apologiâ Operibus Zuinglii præfixâ, & pro antiquis desudantem Andradium, Orthodoxarum explicat. lib. III. respons. ad axioma VI. Nos eorum litem nostram facere nolumus: sed ea solùm tuemur, in quibus non obscurè prælucet fax Scripturarum, & doctorum conspirat autoritas.

[a] *Lib. de hæresi cap. de descensu Christi ad inferos.*

[b] *Lib. de hæresi cap.* 79.

[c] *Lib.* 8. *Originum cap.* 5.

[d] *Exercitat.* 1. *ad Baron.*

[e] *P.* 245. 246.

THESIS XII.

Cur verò infidelium opera non ſint bonum ſalutare, cauſſa eſt, quòd nec ex fide proficiſcantur, nec caritate animentur, nec ad Dei gloriam dirigantur. Quod non ſolùm verum eſt de caritate ac fide Chriſtianâ, ſed etiam illâ, quam recta ratio ex naturæ conſtitutione, atque univerſali providentiâ colligit. Duplex enim defectus eſt in bonis gentilium operibus: unus phyſicus, alter moralis. Phyſicus eſt, quatenus non fiunt ex fide, vel amore illo, quem Deus requirit in Verbo: nec ad gloriam Dei & Servatoris Chriſti diriguntur. Hacpropter ſtatuimus, non habere promiſſionem vitæ æternæ; quam ſola habent fidelium opera. Non tamen propter iſtum defectum illi, quibus Euangelium prædicatum non eſt, obnoxii ſunt gehennæ; ſed quia veritatem in impietate & injuſtitiâ detinuerunt: ut nos docet Apoſtolus cap. 1. ad Rom. Poſſunt nihilominus, etiam hujus defectus ratione, opera eorum dici in vitio eſſe, & virtutes eorum falſæ virtutes: quatenus nempe intelligitur defectus phyſicus, & virtutes eorum non ſunt id quod videntur, nec merentur hoc, quod à gentilibus promereri exiſtimantur. quâ ratione orichalcum dicitur falſum aurum: non quia non ſit ens verum, ſed quia non ſit aurum verum. Moralis verò defectus eſt, quatenus aberrant à regulâ, quam gentilibus recta ratio præſcribit. Nam cùm notitias, quas de Deo habent, applicent ad creaturarum cultum; ſatis liquet, eos non operari ex amore veri Dei, nec ejus gloriam ſibi propoſitam habere. Ac propter hunc defectum, qui morale vitium eſt, (obligantur enim gentiles ad ſervandam legem naturæ) opera eorum, etiam præſtantiſſima, peccata ab antiquis dicuntur: quia non fiunt ſine peccato.

HÆc etiam Græcorum ſententia eſt. Multorum inſtar fuerit unus Theophylactus, qui negat, ullum inveniri bonum gentilem. Nam in Iohan. III. 19. ait, τὸ μὲν οὖν εἶναι φαύλους Χριστιανοὺς,

καὶ αὐτός φημι· τὸ γὰρ Ἕλληνας ἀγαθοὺς εὑρεθῆναι, οὐκ ἄν ποτε φαίην. Rationem adfert, quia gloriæ ſtudio omnia egere, *εἰ δέ τινες ἔδοξαν ἀγαθοὶ, ἀλλὰ πρὸς δόξαν πάντα ἐποίουν.* Bonos verò non eſſe, qui ſolo ignominiæ metu non peccant, aut gloriæ ſtudio boni aliquid agunt; eo probat, quòd tales, ſimul ac malum fore occultum ſperant, mox ad deteriora animum adjungunt. Nam, inquit, ſi nec Chriſtianos gehennæ metus, aut tot ſanctorum exempla in officio ſemper continent, quid magni ſperabimus de gentilium nugis? *εἰ παρ' ἡμῖν, καὶ γεέννης ἀπειλὴ, καὶ ἄλλη πᾶσα ἐπιμέλεια, καὶ βίοι ἀναριθμήτων ἁγίων, μόλις κατέχουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐν ἀρετῇ σχολῇ γε· αἱ παρ' Ἕλλησι φλυαρίαι, καὶ μιαρίαι, τοὺς παρ' ἐκείνοις ἐν τῷ καλῷ καθέξουσι; μέγα μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ παγκάκους εἰργάσαντο.* Similiter Latini: etiam Cyprianus, qui virtutes eorum non veras virtutes putat, ſed falſas; nempe veras quidem, quà verum opponitur ficto & ſimulato; at falſas, quà verum opponitur perfecto. Sic enim ſcribit tmem. 1. lib. De bono patientiæ: *Hanc ſe ſectari, Philoſophi quoque profitentur, ſed tam illic patientia falſa eſt, quàm falſa ſapientia eſt. Vnde enim vel ſapiens eſſe, vel patiens poſſit, qui nec ſapientiam, nec potentiam Dei novit: quando ipſe de iis, qui ſibi ſapere in mundo videntur, moneat & dicat, Perdam ſapientiam ſapientium, prudentiam prudentium reprobabo.* Mens eadem Hieronymo in cap. III. ad Gal. *Conſiderandum, quia non dixerit, homo aut vir ex fide vivit, ne occaſionem tribueret ad virtutum opera contemnenda, ſed juſtus ex fide vivit: ut quicunque fidelis eſſet, & per fidem victurus, non aliter poſſit ad fidem venire, vel in eâ vivere, niſi priùs juſtus fuiſſet, & puritate vitæ, quaſi quibuſdam ad fidem gradibus aſcendiſſet. Poteſt ergò fieri, ut ſit aliquis juſtus, & tamen vivat abſque fide Chriſti. Si legenti ſcrupulus commovetur, Pauli verba ſuſcipiat, in quibus de ſe ait, Secundum juſtitiam, quæ in Lege eſt, ſine reprehenſione. Erat igitur Paulus tunc juſtus in Lege, ſed necdum vivere poterat, quia non habebat in ſe Chriſtum loquentem: Ego ſum vita. In quem credens poſtea cœpit & vivere. Faciamus & nos aliquid ſimile huic, quod dicitur, Iuſtus ex fide vivit; & dicamus, Caſtus ex fide vivit, ſapiens ex fide vivit, fortis ex fide vivit: & à cæteris virtutum partibus vicinam ſententiam proferamus adverſum eos, qui in Chriſtum non credentes & ſapientes, temperantes ſe putant eſſe, vel juſtos, ut ſciant, nullum abſque Chriſto vivere, ſine quo omnis virtus in vitio eſt.* Idem in cap. VI. ejus epiſtolæ: *Quomodo autem juxta Apoſtolum Iacobum, fides abſque operibus mortua eſt: ſic abſque fide quamvis bona opera ſint, mortua computantur. Qui igitur in Chriſto non credunt, & ſunt probis moribus, aliud quid magis habent, quàm opera virtutum.* Speciatim verò pudicitiam gentilium eſſe

veram

veram virtutem, negat Tertullianus initio libri de cultu feminarum: *A feminis*, inquit, *nationum abest conscientia vera pudicitia: quia nihil verum in his, qua Deum nesciunt prasidem & magistrum veritatis.* Eademque de re aliquanto post ait; *Perversa sunt omnia, qua à Deo non sunt.* Similiter de eâdem gentilium pudicitiâ Augustinus lib. IV. contra Iul. cap. III. *Cùm virtus sit pudicitia, cujus vitium contrarium est impudicitia, omnesque virtutes, etiam qua per corpus operantur, in animo habitent: quomodo verâ ratione pudicum corpus asseritur, quando à vero Deo ipse animus fornicatur?* Et aliquibus interjectis: *Absit, ut sit in aliquo virtus, nisi fuerit justus: absit autem ut sit justus verè, nisi vivat ex fide: Iustus enim ex fide vivit.* Imò etiam naturales actiones rectè instituere negat lib. XXXI. contra Faustum cap. IV. *Infidelis, sive abstineat sive comedat, non sanctè vel justè comedit, vel abstinet, quia pravâ opinione utrumque facit.* Respicit autem locum Pauli Tit. I. 15. Prosper lib. De nat. & grat. ad Rufinum: *Gratia Dei quoscunque justificat, non ex bonis meliores, sed* EX MALIS *bonos fecit, postea per profectum ex bonis factura meliores, non ademto libero arbitrio, sed liberato. Quod donec sine Deo solum fuit, mortuum fuit justitia, vixitque peccato.* Idem carm. de ingratis. c. XVI.

Et licet eximias studeat pollere per artes,
Ingeniumque bonum generosis moribus ornet:
Caca tamen FINEM AD MORTIS, *per devia currit,*
Nec VITÆ ÆTERNÆ *veros acquirere fructus*
DE FALSA VIRTVTE POTEST.

Idem contra Collatorem cap. XXII. *Si (quod magis vult hic disputator intelligi) de illis ista dicuntur, qui alieni à gratiâ Christianâ, quadam ad similitudinem legalium mandatorum proprio judicio sanciebant, intelligentes, mores civitatum concordiamque populorum non posse aliter contineri, nisi ut rectè factis pramia, & peccatis pœna decernerentur: quis ambigat, hanc sapientiam humano generi, ad temporalis vita utilitatem, ex natura à Deo condita superesse reliquiis? Si enim nec ad ista terrena ordinanda, rationalis animi vigeret ingenium, non vitiata esset, sed exstincta natura. Qua tamen etiamsi excellentissimis artibus, & cunctis mortalium eruditionum polleat disciplinis, justificari ex se non potest, quia* BONIS SVIS MALE VTITVR, *in quibus sine cultu veri Dei, impietatis immunditiaque convincitur, & unde se defendi existimat, accusatur.* Hoc indefinitè dictum restringit Prosper. Negat, hominem viribus naturæ posse ea, quæ Legi verè congruant: fatetur autem, operari aliqua *ad similitudinem mandatorum legalium.* Nempe quomodo & Augustinus lib. IV. in Iul. cap. III.

 vocat

vocat gentilium virtutes *civiles, non veras, sed verisimiles.* Præterea negat Prosper, posse quicquam, quod ad salutem conducat, sive quo *justificetur*: fatetur, posse multa ad *mores civitatum, concordiamque populorum*, sive *ad temporalis vitæ societatem.* Nimirum, quomodo Augustinus epist. CCCIII. de Polemonis continentiâ ait, valere *solùm ad præsentis vitæ honestatem, non etiam ad meritum æternæ.* Similiter scriptor de vocat. Gent. lib. I. cap. VII.[a] *Etsi naturali intellectu conatus sit vitiis reluctari, hujus tantùm temporis vitam steriliter ornavit: ad* VERAS VIRTUTES, *æternamque beatitudinem non profecit.* Et cap. VIII.[b] *Si Deus non operatur in nobis, nullius possumus participes esse virtutis. Sine hoc quippe bono, nihil est bonum; sine hac luce, nihil est lucidum; sine hac sapientiâ, nihil sanum; sine hac justitiâ, nihil rectum.* Beda Presbyter lib. I. in Cant. *Quod ergò* (Iulianus dicit,) *multos philosophorum patientiam, castitatem, modestiam, aliasque de natura bono habere virtutes, constat; quia quicunque philosophorum Christum, Dei virtutem & Dei sapientiam nescierunt, hi nullam veram virtutem, nec ullam veram sapientiam habere potuerunt. In quantum verò vel gustum aliquem sapientiæ cujuslibet, vel virtutis imaginem habebant, totum hoc desuper acceperunt, non solùm munere primæ conditionis, verùm etiam quotidianâ ejus gratiâ, quia creaturam ejus nec se deserentem deserens,* (sic interpungendus is locus[c]) *dona sua, prout ipse judicaverit, hominibus, & magna magnis, & parva largitur parvulis.* Denique Augustinus opera omnia gentilium peccata vocat, quia semper conjuncta sunt cum peccato. Vt contra Iulian. lib. IV. cap. III. *Si gentilis nudum operuerit, nunquid, quia non est ex fide, peccatum? Prorsus, in quantum non est ex fide, peccatum est: non quia per se ipsum factum, quod est, nudum operire, peccatum est, sed tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum.* Idem De gestis Palæstinis cap. XIV. *Quantumlibet opera infidelium prædicentur: Apostoli sententiam veram novimus, Omne, quod non est ex fide, peccatum est.* Similiter hunc Pauli locum explicat lib. De gratiâ Christi, cap. XXVI. & epist. CV. Nec obstat, quòd Chrysostomus, Ambrosius, Theophylactus, Oecumenius atque alii, per fidem hîc conscientiæ dictamen intelligunt. Nam potuit dicere Augustinus, loqui Apostolum de isto dictamine conscientiæ, quod ex Christianâ fide proficiscitur: nempe ut mens Apostoli sit, Quicquid non provenit ex fide Christianâ, per conscientiam ad opus applicatâ, illud peccatum censetur. Augustinianam interpretationem sequitur quoque Leo serm. II. De jejunio Pentecostes, ubi de Christianorum & Paganorum jejunio tra-

[a] *Apud Prosp. sed Ambros. Cap. 3.*

[b] *Apud Prosperum ex supplem. Cod. Cambronensis.*

[c] *Nempe ut sententia sit, nec deserens creaturam, licet ab ea deseratur ipse.*

tractans, *Aliud, inquit, agit sub veritate ratio, aliud sub falsitate deceptio. Apud nos fides justificat, etiam manducantem: apud illos infidelitas polluit jejunantem: unde quia extra Ecclesiam Catholicam* NIHIL EST INTEGRUM, NIHIL CASTUM, *dicente Apostolo, Omne, quod non est ex fide, peccatum est; cum divisis ab unitate corporis Christi nullâ similitudine comparamur, nullâ communione miscemur. Ad virtutem enim continentiæ nihil priùs pertinet, quàm ab erroribus abstinere, quia tum demum benè ambulatur, cùm per viam veritatis inceditur.* Nec aliter Prosper lib. III. De vitâ contempl. lib. I. *Dicendo, Omne, quod non est ex fide, peccatum est; declaravit, quòd omnia bona, aut ex fide gesta, virtutes sunt, quæ profectò justificant: aut si fuerint sine fide, non sunt aliqua bona credenda, sed vitia.* Et ex Augustino, sententiâ CVI. *Omnis infidelium vita peccatum est: & nihil est bonum sine summo bono. Ubi deest agnitio æternæ & incommutabilis veritatis,* FALSA VIRTUS *etiam est in optimis moribus.* Et epist. ad Rufinum, *Omne*, ait, *quod ex fide non est, peccatum est. Ut scilicet intelligat, justitiam fidelium non esse justitiam, quia sordet natura sine gratiâ.* Vide & adversus Collat. cap. XXII. & carm. De ingratis cap. XVI. Eadem mens scriptoris de vocat. gent. cap. VII. * *Sine cultu veri Dei, etiam quod virtus esse videtur, peccatum est.* Et Gregorius M. in lib. II. Moral. cap. XV. *Si non priùs in corde nostro fides gignitur, reliqua quoque esse bona non possunt, licet esse videantur.* Adi & Bernardum lib. De præcept. & discipl.

* *Apud Prosp. sed apud Ambros. c. 3.*

Atque ex his satis liquet, quomodo infidelium opera, quæ nunc bona dicuntur, laudanda dicuntur, sancta & Dei dona dicuntur, eadem dicantur falsa bona, vitiosa opera, & immunda, atque adeo peccata. Quæ tam manifesta sunt, ut Bellarminus lib. V. De gratiâ & libero arbitrio cap. XI. fateatur, opera gentilium, etiam quæ referuntur ad bonum finem particularem, ab Augustino & aliis vocari *peccatum largo modo, quia non habent omnem perfectionem, quam habere possent.* In quo vel acutior, vel candidior fuit Cornelio Cornelii à Lapide, qui ad locum Pauli Rom. XIV. 13. scribit, *Augustinum cum suis* τὸ QUOD NON EST EX FIDE, *per μείωσιν sic accipere, quasi dicat Apostolus: quod est ex infidelitate, vel quod est contra fidem, quodque fit ad cultum idoli, hoc peccatum esse: & quia S. Augustinus putabat, pleraque opera ab infidelibus fieri hoc fine, scilicet ad colendum idolum, hinc consequenter pleraque opera putasse esse peccata.* Nec enim de plerisque tantùm operibus loquitur Augustinus, sed de universis: quem & è Scholasticis secuti hac parte Gregorius Ariminensis, Capreolus, Catharinus. Et

Et quid mirum, ſic Auguſtinum ſenſiſſe de operibus irregenitorum, qui non tantùm omnimodum caritatis defectum, ſed etiam imperfectionem ejus, quæ eſt in renatis ipſis, vitium & peccatum nominet? Vt epiſt. xxix. ad Hieronymum: *Pleniſſima caritas, quæ jam non poſſit augeri, quamdiu hîc homo vivit, eſt in nemine: quamdiu autem augeri poteſt, profectò illud, quod minus eſt quàm debet, ex vitio eſt; ex quo vitio non eſt, qui faciat bonum, & non peccet.* Et lib. De perfectione juſtitiæ cap. xv. *Peccatum eſt, cùm vel non eſt caritas, quæ eſſe debet, vel minor eſt quàm debet.* Vnde & Bellarminus lib. iv. De juſtificatione cap. xxi. fatetur, etiam in renatis à B. Auguſtino *appellari vitium & largo modo peccatum, imperfectionem, & defectum illum, qui eſt in nobis ratione concupiſcentiæ.* Similiter Auguſtino loquuntur aliqui reformatarum Eccleſiarum doctores: ſed dici vix poteſt, quantopere hoc nomine ab Eccleſiæ Romanæ ſcriptoribus vapulent. Quodſi eâdem illi æquitate in noſtris, quâ in Auguſtino, uterentur, candorem ſuum magis probarent omnibus bonis, & quo argueremus eos προσωποληψίας, minus tunc haberemus.

FINIS LIBRI TERTII.

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ
DE
CONTROVERSIIS,
Quas
PELAGIVS EIVSQVE
reliquiæ moverunt,

LIBER QVARTVS.

QVI EST

DE GRATIA PRÆVENIENTE.

SVperiori libro exposuimus, quid de gratiæ necessitate statuerint, qui ante Pelagii tempora vixerunt; atque ut in hac doctrinâ fluctuans Pelagius, primùm hoc, mox aliud atque aliud dixerit, & propius propiusque ad Catholicos semper accesserit: & ut in aliquo Pelagii errorem Iulianus castigârit: ac super quibus nunquam inter Pelagium vel Iulianum, & Catholicos convenerit: quibus subjecimus dissertationem de virtutibus gentilium, ut lucis aliquid afferremus Catholicæ sententiæ de gratiæ ad actus singulos necessitate. Proximum est, ut à Pelagianis ad Massilienses transeamus, qui Pelagianum errorem ex parte correxerunt, ex parte item retinuerunt: unde Prosper eos reliquias Pelagii appellat: vulgo item Semipelagiani vocantur. Horum sententiâ expositâ, disquiremus, utrùm scriptores Ecclesiastici, qui ante obortam hanc controversiam vixerunt, amplexi sint sententiam, quam Massilienses sequebantur. Hoc libri hujus argumentum erit. Nunc, quod promisimus, exsolvamus.

LIBRI QVARTI
PARS PRIOR.

Quæ est de Massiliensium sententia, super controversia de necessitate gratiæ prævenientis.

THESIS I.

Massiliensium dogma partim respicit præparationem ad spiritum sanctificantem: partim perseverantiam in bono. Ad prius quod attinet, fatebantur quidem gratiam prævenientem: sed eam duntaxat, quæ præveniat opera bona; in quo à Iuliano distinguuntur: non item, quæ præveniat initium fidei & bonæ voluntatis, per quæ Deum ab homine præveniri credebant. Nec tamen, ex eorum mente, semper homo prævenit Deum, sed interdum: quo & ipso differunt à Iuliano. Tertium etiam inter hos discrimen erat. Nam Iulianus profitebatur, hominem per conatus bonos gratiam promereri: Cassianus verò & Massilienses etiam ipsi eos damnabant, qui dicerent, gratiam secundùm merita conferri: idque eo quòd judicarent, non tanti esse primos naturæ conatus, ut dici posset, per eos nos dignos reddi gratiâ Spiritus sancti. Interea fatebantur, esse occasionem, quâ moveatur Deus, ut gratiam suam donet. Nempe tantam Dei esse misericordiam aiebant, ut tantillum boni orsum luculento adeò præmio rependat.

NOn eo solùm differebant Massilienses à Pelagio, quòd faterentur peccatum originale; sed etiam, quòd necessitatem gratiæ agnoscerent: à Iuliano quoque in hoc ipso capite distinguebantur, quia ille credebat, hominem in opere bono adjuvari, non item ad benè operandum divinâ gratiâ præveniri: credebat item, hominem (si Apostolos excipiamus) semper incipere bene absque gratiæ auxilio: credebat denique, isto præclaro conatu divinam gratiam promereri: quorum singu-

ſingula ſuperiori libro demonſtravimus. At nihil horum dicebant Maſſilienſes. Primùm enim concedebant, nos gratiâ præveniri in omni opere bono: unde ſic Hilarius ad Auguſt. *Ad nullum opus, vel incipiendum, ne dum perficiendum, quemquam ſibi ſufficere poſſe conſentiunt.* Et ex eo Auguſtinus lib. 1. de prædeſt. c. 1. *Pervenerunt etiam, ut præveniri voluntates hominum Dei gratiâ fateantur, atque ut ad nullum opus bonum, vel incipiendum, vel perficiendum, ſibi quemquam ſufficere poſſe conſentiant.* Subjicit deinde Auguſtinus: *Retenta ergo iſta, in quæ pervenerunt,* PLURIMUM EOS A PELAGIANORUM ERRORE DISCERNUNT. Similiter cap. XVI. lib. de bono perſeverantiæ: A PELAGIANORUM *porrò* HÆRETICA PERVERSITATE *tantum iſti* REMOTI *ſunt, propter quos hæc agimus, ut licet nondum velint fateri, prædeſtinatos eſſe, qui per Dei gratiam fiant obedientes atque permanentes, jam tamen* FATEANTUR, QUOD EORUM PRÆVENIAT VOLUNTATEM, *quibus datur hæc gratia.* Intelligit, uti diximus, voluntatem piè juſtéque vivendi; inter quam & fidem Maſſilienſes intercedere dicebant gratiam, quâ renaſcimur in Chriſto: eamque volebant poſteriorem eſſe fide, vel ſaltem credendi affectu & converſionis deſiderio: unde & qui gratiam prævenientem reſpectu operum bonorum ſtatuebant, hi eam reſpectu conatuum primorum negabant. De fidei initio quod dixi, illis Proſperi ad Auguſtinum verbis comprobatur: *Inquiunt, vitam æternam his apprehendi, qui Deo* SPONTE *crediderint, &* AUXILIUM GRATIÆ MERITO CREDULITATIS *acceperint.* De converſionis deſiderio ſic idem: *Cùm in his, qui tempus acceperunt liberæ voluntatis, duo ſint, quæ humanam operentur ſalutem, Dei ſcilicet gratia, & hominis obedientia: priorem volunt obedientiam eſſe quàm gratiam, ut initium ſalutis ex eo qui ſalvatur, non ex eo credendum ſit ſtare, qui ſalvat; & voluntas hominis divinæ gratiæ ſibi pariat opem, non gratia ſibi humanam ſubjiciat voluntatem.* Nempe juxta eos, ut idem aliquanto pòſt ait: *Hominem nihil priùs merentem, quia nec exiſtentem liberi arbitrii,* RATIONALIS GRATIA CREATORIS *inſtituit, ut per diſcretionem boni & mali, & ad cognitionem Dei, & ad obedientiam mandatorum ejus poſſit ſuam dirigere voluntatem, atque ad hanc* GRATIAM, QUA *in Chriſto* RENASCIMUR, *pervenire,* PER NATURALEM *ſcilicet* FACULTATEM, *petendo, quærendo, pulſando: ut ideo accipiat, ideo inveniat, ideo introeat, quia* BONO NATURÆ *bene uſus*, ut ad iſtam* SALVANTEM GRATIAM, INITIALIS GRATIÆ *ope meruerit pervenire.* Quibus in verbis du-

* *Ita habent edit. Baſil. a. 1528. & 1556. Venet. a. 1550. & 1555. pluresque alia. Sed in Caſſandriana, deleto τῷ ut, rectè legitur, bene uſus ad iſtam.*

duplicem ponit gratiam. Priorem variè describit: primùm appellat rationalem gratiam creatoris, mox naturalem facultatem, hinc naturæ bonum, denique gratiam initialem. Alteram prius vocat gratiam, qua in Christo renascimur, mox nominat gratiam salvantem. Ab initiali gratiâ, juxta Massilienses, ad salvantem pervenire nos ait bono initialis gratiæ usu: atque huc accommodare eos ait Christi verba, *Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Eodem pertinet, quod aliquanto pòst sentire illos dicit, *Quantum quisque ad malum, tantum habet facultatis ad bonum, pariique momento animus se vel ad vitia, vel ad virtutes movet; quem* BONA APPETENTEM *gratia Dei fovet, mala sectantem damnatio justa suscipit.* Etiam circa finem epistolæ est illustris hic locus: *In istis Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, si principium salutis male in homine collocatur: si divinæ voluntati impie voluntas humana præfertur, ut ideo quis adjuvetur, quia voluit; non ideo quia adjuvatur velit: si originaliter malus receptionem boni non à summo bono, sed à semet ipso inchoare male creditur: si aliunde Deo placetur, nisi ex eo, quod ipse donaverit.* Similiter Hilarius [a] eos & fidei initium, & sanationis desiderium naturæ tribuere docet, his verbis: *Id conveniens asserunt veritati vel congruum prædicationi, ut cùm prostratis & nunquam suis viribus surrecturis annuntiatur obtinendæ salutis occasio, eo* MERITO, QVO VOLVERINT ET CREDIDERINT *à suo se morbo posse sanari, &* IPSIUS FIDEI AUGMENTUM, *& totius* SANITATIS *consequantur* EFFECTUM. Idem pleniùs ostendunt, quæ mox subjungit: *Neque*, inquit, *alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterritâ supplicii* [b] *voluntate unumquemque ægrotum velle sanari. Quod enim dicitur, Crede, & salvus eris: unum horum exigi asserunt, aliud offerri; ut propter id quod exigitur, si redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur. Unde non* [c] *consequens putant, exigendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris concessum est: & nullam ita depravatam, vel exstinctam putant, ut non debeat, vel possit se velle sanari. Propter quod ut sanetur quis à suâ, vel si noluerit, cum suâ ægritudine puniatur. Nec negari gratiam, si præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantùm medicum quærat: non autem quicquam ipsa jam valeat. Nam illa testimonia, ut est illud, Sicut unicuique partitus est mensuram fidei, & similia, ad id volunt valere ut adjuvetur, qui cœperit velle; non ut etiam donetur, ut velit.*

Interim, QUALECUNQUE SIT INITIUM VOLUNTATIS, (verba sunt Hilarii) *fatentur, non posse progredi ad salutem, sive* (ut idem

[a] *Epist. ad August.*

[b] *Ita habet editio Ven. a. 1545. & 1550. Basil. a. 1528. & 1556. atque alia. sed Cassander, qui epistolam Hilarii & Prosperi ad fidem MSi cod. restitutam Coloniæ edidit a. 1552, recte rescripsit supplici, ut & postea Lugd. 2. quæ est a. 1586.*

[c] *Ita editt. Ven. utraque Bas. & alia: sed τὸ NON recte omisit Cassandriana & Lugdun. 2.*

eâpſe epiſtolâ ait) *ad nullum* OPUS *vel incipiendum, nedum perficiendum, ſibi ſufficere poſſe conſentiunt.* Vnde ſatis liquet, diſtinxiſſe eos inter credendi affectum & fidei incrementum; inter voluntatem, quâ bonum quæritur, & inter opus, quo piè vivitur.

Idem teſtatur Auguſtinus toto libr. 1. de prædeſt. Nam cùm cap. 1. dixiſſet, agnoſcere Maſſilienſes tum generis humani in Adamo corruptionem, tum gratiæ ad opus bonum tam incipiendum quàm conſummandum neceſſitatem, atque hæc eos à Pelagiano errore diſcernere: controverſiæ ſtatum his verbis indicat cap. ſeq. *Sed nunc eis reſpondendum eſſe video, qui dicunt, ex nobis nos habere ipſam fidem, ſed incrementum ejus ex Deo; tanquam fides non ab ipſo donetur nobis, ſed ab ipſo tamen augeatur in nobis, eo merito, quo cœpit à nobis.*

Maſſilienſium ſententiam his verbis expreſſit Proſper Carm. de Ingratis cap. XXXIX:

Sed cum damnatis ſapiunt, damnatáque promunt,
Cùm dicunt, nihil eſſe animis per vulnus avitum
Detractum decoris, ſplendoremque omnibus illum
Nunc talem innaſci, qualis fuit ante ruinam.
Hinc libertatem arbitrii diſcernere ſano
Poſſe oculo cordis, quicquid ſit ritè gerendum.
Nec ſolùm ad vitæ præſentis commoda ſollers
Sufficere ingenium, quo ſe tueatur & ornet:
Sed ſummis etiam mentem aptam percipiendis,
Aeterniſque bonis, ſponte ad cæleſtia ferri:
Perque viam ad Chriſtum, quam fecerit ipſa, venire.
Hinc hominem multâ recti aſſuetudine firmum
Poſſe repugnare adverſis, nec cedere pœnis,
Quas ſuperandæ animæ per carnem admoverit hoſtis,
Auxilio abſcedente Dei: qui deſerat aptè
Vtiliterque ſuos, ut de certamine agonis
Quæſitas referant palmas: nec nulla piorum
Sint merita, & veræ priventur laudis honore.

Sed imprimis eorum mentem cognoſcimus ex Proſperi libro adverſus Collatorem, h. e. Caſſianum, qui Collationum libris ſub Chæremonis perſonâ ſuam docuit ſententiam. In his eum negaſſe gratiam prævenientem, oſtendunt illa Proſperi verba: *Doctor catholice, cur profeſſionem tuam deſeris? cur ad famoſam falſitatis caliginem relictâ ſereniſſimæ veritatis luce devolveris? quod in petentibus, quærentibus, pulſantibuſque*

busque miraris, cur non eidem gratia, qua desideratur, adscribis? Vides bonos conatus, pia studia, & dubitas esse Dei dona? latuerit opus gratiæ, donec fides insita cogitationis claudebatur arcano: at ubi supplex oratio, ubi diligens inquisitio, ubi apparet crebra pulsatio, quare non ex qualitate operis subministrationem intelligis incitantis? Nec tamen putasse, semper ab homine Deum præveniri, sed esse multos, qui præveniantur gratiâ divinâ, ostendunt ea, quæ continuò subjungit: *Et satis te contra Pelagianorum calumnias præcavere existimas, si quod in universitate vocatorum sentiendum est, id nobis in portione concedas? Sed nec cum hæreticis tibi, nec cum catholicis plena concordia est. Illi in omnibus justis hominum operibus, liberæ voluntatis tuentur exordia: nos bonarum cogitationum ex Deo semper credimus prodire principia. Tu informe nescio quid tertium, & utrique parti inconveniens reperisti, quo nec inimicorum consensum acquireres, nec in nostrorum intelligentiâ permaneres.*

Sed partim ut pleniùs hæc intelligantur, partim ne soli Prospero de adversario, sed ipsi de se Cassiano credamus, ipsa adferam Cassiani verba, quod & fecit ante nos Prosper. Ex quibus planum fiet omnibus, putâsse Cassianum, non ita læsum esse liberum arbitrium, ut non reservarit cognitionem boni salutaris, ac semina virtutum, & potentiam præstandi actus moraliter bonos, & resistendi tentationibus, & inchoandi fidem, & Deum invocandi, & pœnitentiam agendi de peccatis, & per hæc omnia se præparandi ad gratiam salutarem: & post eam adeptam, perseverandi in bono facultatem.

Ordiemur ab iis, quibus hominem ad gratiam disponi putabat. Dispositio ea alia est remota, alia propinqua. Remotam statuit ratione actuum moralium. Nam dicit Cassianus, hominem naturâ scire bonum, & ad agendum illud esse propensum. De scientiâ boni, colligit hoc Cassianus ex istis Genes. verbis cap. III. *Ecce Adam factus est, sicut unus ex nobis, sciens bonum & malum.* Sic enim scribit Collat. XIII. cap. XII. *Concepit ergò Adam pôst prævaricationem, quam non habuerat, scientiam mali: boni verò, quam acceperat, scientiam non amisit. Denique non amisisse humanum genus post prævaricationem scientiam boni, etiam Apostoli sententiâ evidentissimè declaratur, quâ dicit: Ostendunt gentes opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientiâ ipsorum.* Et paullo pôst: *Denique Dominus in Euangelio increpans Pharisæos, Quid autem, inquit, etiam ex vobis ipsis non judicatis quod justum est? Quod utique eis non dixisset, nisi eos, judicio naturali, id quod æquum est, scisset posse discernere.* Nec hominem tantummodo bonum scire,

ſcire,ſed etiam ad illud propenſum eſſe aiebat. Quod voluit cùm diceret, virtutum ſemina ineſſe homini à natura. Sic enim loquitur cap. XII. libri ejuſdem: *Dubitari ergò non poteſt, ineſſe quidem omni animæ naturaliter virtutum ſemina, beneficio creatoris inſerta: ſed niſi hæc opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis non poterunt pervenire.* Hinc etiam virtutem ipſam ex parte ait naturæ deberi. Nam ſic ſcribit Collat. XIII. c. II. *Multa enim novimus bona, quæ beatum Apoſtolum, omneſque illius meriti viros, & per naturam habuiſſe, & acquiſiviſſe per gratiam, negare non poſſumus.* Enumerat deinde Apoſtolicas virtutes, caſtitatem, continentiam, prudentiam, humanitatem, ſobrietatem, temperantiam, miſericordiam, juſtitiam. Has dicit Apoſtolum habuiſſe per naturam. Quod ſeminum ſive originis ratione intelligi debet. Nam perfectionem etiam ipſe gratiæ tribuit. unde proximè anteceſſit: *Quamobrem quid ſit principaliter bonum, quod Apoſtolus, cùm vellet,* PERFICERE *non potuerit, diligentius indagemus.* Et clarè cap. V. gentiles ait habere caſtitatem μερικὴν, ſive partialem, non conſummatam, qualis eſt Chriſtianorum. Nec ſola homini virtutum ſemina attribuit, ſed etiam cogitationes honeſtas & actiones virtutis varias. Vt cùm ejuſdem Collationis cap. XII. ait: *Nec enim talem Deus hominem feciſſe credendum eſt, qui nec velit unquam, nec poſſit bonum.* Quæ non de primo ſolùm homine, ſed etiam poſteris vult intelligi. Vnde locum Paulinum profert: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt.* Ac poſtea addit: *Denique ut poſſibilitatem boni eis ineſſe ſignaret, increpans Phariſæos, Quid autem, inquit, ex vobis ipſis non judicatis quod juſtum eſt?* Et mox: *Vnde cavendum eſt nobis, ne ita ad Deum omnia ſanctorum merita referamus, ut nihil niſi quod malum atque perverſum eſt, naturæ adſcribamus humanæ.* Quod ipſum etiam probat exemplo Davidis, volentis Domino ædificare domum. Vnde ſic colligit: *Hæc cogitatio atque iſte tractatus regis David, utrumne bonus & ex Deo, an malus, & ab homine fuiſſe dicendus eſt? Si enim bona & ex Deo fuit illa cogitatio, cur ab eo, à quo inſpirata eſt, eidem negatur effectus? Si autem mala & ex homine fuit, cur laudatur a Domino? Reſtat ergò, ut & bona, & ex homine fuiſſe credatur.*

Ad propinquas diſpoſitiones referunt fidem, orationem, initialem Dei amorem, pœnitentiam. Fidem nobis tribuit Coll. ejuſdem cap. XI. *Si gratiâ Dei ſemper inſpirari bonæ voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide dicemus?* Et cap. XIV. cùm illa Chriſti verba adduxiſſet: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſraël:* addit:

Nullus enim laudis esset ac meriti, si id in eo Christus, quod ipse donaverat, prætulisset. Alioqui dixisset, Non dedi tantam fidem in Israel. Et cap. XIII. *Nec enim, quia illius in cruce latronis præcesserat fides, idcirco pronuntiandum est, non ei beatam commorationem paradisi gratuitò esse promissam.* Hinc Prosper carm. de Ingratis:

——— *Cui ad veræ capienda exordia vitæ,*

Naturam AFFECTUM FIDEI *conferre docetis.* Idem etiam spem & desiderium boni tribuit homini. Vt cap. IX. *Etiam suis interdum motibus homo ad virtutum appetitus possit extendi; semper verò à Domino indiget adjuvari. Nec enim, cùm voluerit quis, sanitate perfruitur: aut de ægritudinis morbo pro arbitrii sui desiderio liberatur. Quid autem prodest, sanitatis gratiam concupisse, nisi Dominus, qui vitæ ipsius usum tribuit, etiam vigorem incolumitatis impartiat? Vt autem evidentiùs clareat, etiam per naturæ bonum, quod beneficio creatoris indultum est, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia, (quæ tamen nisi à Domino dirigantur, ad consummationem virtutum pervenire non possint) Apostolus testis est dicens, Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.*

Similiter orationem ad Deum, hominis opus facit. Vnde Coll. ejusdem cap. IX. *Dominus petentibus tribuit, à quærentibus invenitur, aperit pulsantibus.* Et cap. XII. *Dominum remorantem, atque utiliter quodammodo subsistentem, ut nostrum experiatur arbitrium, voluntas prævenit nostra, cùm dicitur, Et manè oratio mea præveniet te.*

De caritate sic idem Coll. XIII. c. XIV. ubi explicat illa verba Deuter. XIII. *Tentat te Dominus Deus tuus, utrùm diligas eum in toto corde tuo, & totâ animâ tuâ, an non. Vtique,* inquit, *nec tentari eos justitia Domini permisisset, nisi parem in eis scisset inesse resistendi virtutem, quâ possent æquitatis judicio, in utroque merito vel rei, vel laudabiles judicari.* Vbi etsi indefinitè loquatur Cassianus, tamen de naturæ viribus loqui, atque velle ex iis caritatem emanare, Prosper sensit cap. XXX. libri contra Collat. *Et tanta est secundùm istum liberi arbitrii vel incolumitas vel facultas, ut caritatem, quæ in omnium arce virtutum est, non ex Dei munere, sed ex solâ habeat voluntate.*

THESIS II.

Etiam inter naturæ opera, quibus salutem inchoëmus, pœnitentiam Pelagius reponebat.

PElagius lib. de Virginitate ad Demetriadem *: *Etiam illi, qui largo peccandi usu bonum quodammodo obruere naturæ, instaurari per pœnitentiam possunt, & mutatâ voluntate vivendi consuetudinem consuetudine extinguere, ac optimi quique de pessimis fieri.* Vbi *naturam in melius instauratam remissionem vult intelligi peccatorum* : ut quidem interpretatur Augustinus lib. de gratiâ Christi cap. XXXVII.

* *Apud Hieronym. T. 4. p. 20.*

Etiam pœnitentiam tribuit naturæ, ejusdem Coll. cap. XIII. *Quòd arguitur* (David) *per Prophetam, divinæ dignationis est gratia: quòd peccatum suum humiliatus agnoscit, propriæ libertatis est opus.*

Atque hæc sunt ea, quibus docet Cassianus, hominem disponi ad gratiam Dei. Interea contentus erat dicere, interdum quidem nos præparatione voluntatis propriæ incipere bonum salutare: at sæpiùs à divinâ gratiâ hominem præveniri. Quo ipso à Iuliano Massilienses differre, superius dicebamus. Verba sunt Cassiani Collat. XIII. c. XI. *Et ita sunt hæc quodammodo indiscretè permixta atque confusa, ut quid ex quo pendeat, inter multos magnâ quæstione volvatur: id est, utrum, quia initium bonæ voluntatis præbuerimus, misereatur nostri Deus: an quia Deus miseretur, consequamur bonæ voluntatis initium. Multi enim singula hæc credentes, ac* IUSTO AMPLIUS ASSERENTES, *variis* SIBIQUE CONTRARIIS *sunt erroribus involuti.* Nempe errare eos dicit, qui censerent, semper incipere naturam; errare item, qui arbitrabantur, semper incipere gratiam, ac veritatem esse in medio positam: quia sæpè Deus misereatur nostri, ante initium bonæ voluntatis: interdum verò prævenientem conferat gratiam, propter bonum naturæ usum. Quo etiam cap. IX. refert illud ad Rom. II. *Deus reddet unicuique secundum opera ejus.* Idem cap. XII. *Prævenit ergo hominis voluntatem misericordia Domini: de quâ dicitur; Deus meus, misericordia ejus præveniet me. Et rursus, Dominum remorantem, atque utiliter quodammodo* † *subsistentem, ut nostrum experiatur arbitrium,* VOLUNTAS PRÆVENIT NOSTRA, *cùm dicitur: Et manè oratio mea præveniet te. Et iterum: Præveni in maturitate, & clamavi. Et: Prævenerunt oculi mei ad te diluculo. Advocat etiam nos, & invitat, cùm dicit: Totâ die expandi manus meas ad populum non credentem mihi & contradicentem. Et invitatur à nobis, cùm dicimus ei: Totâ die expandi manus*

† *Absque hac particula* QUODAMMODO *à plerisque locum hunc citari video, fortasse ex antiquioribus editt. In Basileensi tamen, quæ cum Damasceno prodiit, itemque in Romanâ, additur, si non à bonâ manu, saltem mente bonâ.*

manus meas ad te. EXPECTAT NOS, *cùm dicitur per Prophetam: Propterea exspectat Dominus, ut misereatur nostri. Et exspectatur à nobis, cùm dicimus, Exspectans exspectavi Dominum, & intendit me. Et, Exspectabam salutare tuum, Domine. Confortat nos, cùm dicimus: Et ego erudivi, & confortavi brachia eorum, & in me cogitaverunt malitiam. Et ut nosmet ipsos confortemus, hortatur, cùm dicit: Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate. Clamat Iesus, Siquis sitit, veniat ad me, & bibat. Clamat etiam ad eum Propheta: Laboravi clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ, defecerunt oculi mei, dum spero in Deum meum. Quærit nos Dominus dicens: Quæsivi, & non erat vir; vocavi, & non erat qui responderet. Quæritur & ipse à sponsâ flebiliter conquerente: In cubili meo in noctibus quæsivi, quem dilexit anima mea; quæsivi eum, & non inveni; vocavi eum, & non respondit mihi.* Similis est locus ejusdem libri cap. XIII. quem infrà citavimus. Idem cap. XV. exemplis hæc confirmat. Docet enim, Zachæum & latronem priùs postulasse gratiam, quàm iis gratia à Deo daretur, eoque sollicitudine suâ Christum prævenisse: at contrà Matthæum ac Paulum à divinâ fuisse gratiâ præventos. *Andream*, inquit, *ac Petrum, ceterosque Apostolos, nihil de salutis suæ remedio cogitantes, spontaneâ gratiæ suæ dignatione prævenit. Zachæum ad conspectum Domini fideliter se extendentem, non solùm suscipit, sed etiam benedictione cohabitationis illustrat. Invitum ac repugnantem attrahit Paulum; Cornelio & precibus & eleemosynis jugiter insistenti, velut remunerationis vice, via salutis ostenditur*, &c. Idem cap. XVII. *Per hæc igitur exempla, quæ de Euangelicis protulimus monumentis, evidentissimè potuimus advertere, diversis atque innumeris modis*, INSCRUTABILIBUS VIIS, *Deum salutem humani generis procurare: &* QUORUNDAM *quidem volentium & sitientium cursum ad majorem incitare flagrantiam:* QUOSDAM *verò etiam nolentes invitosque compellere:* ET NUNC QUIDEM, *ut impleantur ea, quæ utiliter à nobis desiderata perspexerit, adjuvare:* NUNC VERO *etiam ipsius sancti desiderii inspirare principia, vel initium boni operis, vel perseverantiam condonare.* Et cap. XVIII. idem repetit, interque alia ait: ET ALIOS QUIDEM *volentes currentesque suscipere*, ALIOS VERO *nolentes renitentesque pertrahere, & ad bonam cogere voluntatem.*

Hactenus ex ipsius Cassiani verbis ostendimus, quid senserit de necessitate auxilii divini ad fidei initium, conversionis desiderium, aliaque quæ sub istis comprehendi solent. Cùm verò hæc sint illa ipsa, quæ ex eo apud Prosperum leguntur, libro ad Collatorem, pla-

planum est, totâ illos errare viâ, qui censent, vulgarios Cassiani codices esse illos, quos Cassiodorus sive alius à Massiliensium dogmate repurgavit.

Quodsi omnino lubido est, patrocinari florentissimi ingenii & flagrantissimæ pietatis scriptori: auxilia longè alia ad caussam advocare oportet. Videndum enim, an quæ ab antiquitate in Cassiano vel damnantur ut falsa, vel notantur ut suspecta; hæc commodâ interpretatione sic leniri possint, ut nihil contineant istiusmodi, quale in Massiliensibus damnarit vel Cælestinus epist. ad Gallos, vel Synodus Arausionensis secunda. Et sanè, si cum Prospero, non de dogmate quidem, de quo planè cum Prospero sentiendum, sed de Cassiani mente pedem struere licet: sunt aliqua quæ suadeant, credidisse Cassianum, voluntate hominis bonâ priores semper esse actus misericordiæ divinæ inspirantis cogitationes bonas, atque instruentis eum virtute ad operandum bonum. Quod si ita est, fortasse hoc solùm voluerit Cassianus, multiplices esse divinæ gratiæ effectus: ac quamquam absolutè loquendo semper Dei gratia præcedat: tamen in effectis consequentibus non similiter semper se gratiam habere. Interdum enim priori gratiæ non superaddi novam, sed exspectari hominis conatum, è collatâ gratiâ elicitum: qui si divinæ respondeat voluntati, Deum istiusmodi actum bonum majori gratiâ remunerari: quo sensu non ἁπλῶς homo præveniat Deum, sed κατά τι, sive ratione hujus vel illius actus, idque postquam Deus jam prior hominem respexerat, eique inspirarat cogitationes bonas, & virtute secretâ stupentem excitarat voluntatem; quâ virtute si rectè homo utatur, Deus habituali auxilio etiam superaddat speciale aliquod auxilium actuale: sin voluntas cesset ac torpescat, eâ se gratiâ planè reddat indignum: etsi nec tunc Deus gratiam habitualem auferat, vel generale auxilium neget.

Hoc Cassianum sensisse, illud primò suadet, quòd ostensurus, posse nos aliquid per arbitrii libertatem, ac Deum interdum præveniri à nobis, eorum utatur exemplis, qui regeniti jam erant. Vt cùm cap. XII. Collat. XIII ait, *Prævenit ergo hominis voluntatem misericordia Domini, de quâ dicitur*[a], *Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* *Et rursus, Dominum remorantem atque utiliter quodammodo subsistentem, ut nostrum experiatur arbitrium, voluntas prævenit nostra, cùm dicitur*[b], *Et mane oratio mea præveniat te. Et iterum*[c]*: Præveni in maturitate, & clamavi. Et*[d], *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo.* Quid clarius est quàm

[a] *Psal.* 58.
[b] *Psal.* 87.
[c] *Psal.* 118.
[d] *Ibid.*

loqui hîc Cassianum de eo, qui regeneratus erat à gratiâ? Idem liquet ex cap. XII, ubi ut ostendat, cogitare hominem boni aliquid posse, exemplum adfert Davidis: qui domum ædificare Deo statuerat, atque eo nomine laudatur, ac nihilominus id facere prohibetur; quod, inquit, non fecisset Deus, si ipse eam cogitationem inspirâsset. Atque addit, *In quem modum etiam nostras quotidie cogitationes possumus judicare. Neque enim aut soli David bonum ex semet ipso cogitare concessum est, aut nobis, ne quid boni unquam sapere aut cogitare possimus, naturaliter denegatur.* Quamquam enim horridius dictum est, cogitationem laudabilem ex se habuisse, non ex Deo; tamen cùm de Davide jam regenito sermo sit, fortasse hoc sic accipere possumus, quasi dicat, Deum non semper ad actus laudabiles concurrere auxilio speciali: sed posse hominem ex virtute gratiæ habituali laudabile aliquid præstare, cum generali Dei auxilio, sine gratiâ illâ specialis adjutorii.

Pugnat idem Cassianus Abrahami exemplo: de quo sic scribit cap. XIV. ejusdem libri; *Quam explorationem fidei, etiam in illo magnificentissimo Patriachâ, divinam legimus dispensasse justitiam, cum dicitur: Et factum est, post hæc verba, tentavit Deus Abraham. Non enim illam fidem, quam ei Dominus inspirarat, sed* ILLAM, QUAM VOCATUS SEMEL ATQUE ILLUMINATUS A DOMINO, PER ARBITRII LIBERTATEM POTERAT EXHIBERE, *experiri voluit divina justitia. Unde non immeritò fidei ejus constantia comprobatur, atque ad eum, subveniente gratia Dei,* QUÆ PAULISPER EUM SUBRELIQUERAT *ut probaret, ita dicitur: Ne inferas manum tuam in puerum, neque facies ei quicquam: nunc enim scio, quia times Dominum tu, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me.* Dicit, hominem derelictum à Deo credere in Deum, sed derelictum κατά τι, quatenus eum destituit actuali, & speciali auxilio: non derelictum ἁπλῶς: quia priorem gratiam non abstulit Deus, nec generale auxilium operaturo negavit: quia hoc si esset, confidere Deo non potuisset.

Memorabilis etiam est locus iste cap. XIII. ejusdem libri: *Et ita* SEMPER *gratia Dei nostro in bonam partem cooperatur arbitrio, atque in omnibus illud adjuvat, protegit atque defendit, ut* NONNUNQUAM *etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis vel exigat, vel exspectet: ne penitus dormienti aut inerti otio dissoluto sua videatur dona conferre.* Quorum hæc verborum mens esse videtur: Deum quidem SEMPER vires conferre ad bene agendum, nec unquam nos bene operari absque auxi-
lio

lio & concursu divino: verùm non semper cum hominis voluntatem adjuvare adjutorio gratiæ suæ speciali.

Sanè hoc pacto, vel simili quapiam ratione, nisi Cassianum interpretemur, manifestè secum pugnabit: nec hîc tantùm; sed toto penè libello, polypi instar sese mutasse dicendus erit. Nam apertè præviam gratiam fatetur etiam c. VIII. Collat. XIII. cum inquit: *Non solùm desideria sancta benignus inspirat, sed etiam occasiones præstruit vitæ, & opportunitatem boni effectus, ac salutaris vitæ directionem monstrat errantibus.* Et cap. III. ejusdem Collat. multis probat, etiam conatus nostros à Deo esse: quam disputationem his verbis concludit: *Quibus manifestè colligitur, non solùm actuum, verùm etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis & initia sanctæ voluntatis inspirat, & virtutem atque opportunitatem eorum, quæ rectè cupimus, tribuit peragendi. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum; qui & incipit quæ bona sunt, & exequitur, & consummat in nobis.* Nec, ab alio ea Cassiano esse inserta, dici debet, quando hæc ipsa citat ex eo Prosper, atque addit, *Hoc & nos amplectimur.* Sed mox alteram è Cassiano propositionem adjungit. Ea istiusmodi est: *Deus cùm in nobis ortum quendam bonæ voluntatis inspexerit, illuminat eam atque confortat, & incitat, ad salutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipse plantarit, vel nostro conatu viderit emersisse.* Quibus hæc Prosper subjungit: *Iam hîc à præmissâ definitione disceditur, & quod totum gratiæ datum fuerat, ex parte nunc libero arbitrio deputatur.* Censet igitur Prosper, pugnare secum Cassianum. Sed, uti vidimus, nulla hîc pugna erit, si dicatur Cassianus hoc divinæ gratiæ opus vocare, quod Deus non cooperantibus nobis operatur: hoc verò dicere hominis vel liberi arbitrii opus, quod is ex habituali gratiâ elicit cum solo generali Dei concursu.

Etiam comprobari potest, Cassianum de falsis gentilium virtutibus consensisse cum Catholicis. Ejus enim verba sunt Collat. XIII. cap. VI. *Licet in multis, imò in omnibus possit ostendi, semper auxilio Dei homines indigere, aut aliquid humanam fragilitatem, quod ad salutem pertinet, per se solam, id est sine adjutorio Dei, posse perficere: in nullo tamen evidentiùs quàm in acquisitione atque custodiâ castitatis ostenditur.* Videamus igitur, quid de Philosophorum castitate senserit capite antecedenti: *Primùm philosophos nequaquam credendum est talem animi castitatem, qualis à nobis exigitur, assecutos; quibus injungitur, ut non solùm fornicatio, sed ne immunditia quidem nominetur in vobis. Habuerunt autem illi*

[a] al. μερ.δα.

[b] Oculi corruptoris puerorum.

[c] Quiescite o sodales. nam sum, sed contineo.

μερίδιον[a], *hoc est portiunculam castitatis, id est abstinentiam carnis, ut tantum à coitu libidinem coercerent: hanc autem internam mentis ac perpetuam corporis puritatem, non dicam opere assequi, sed nec cogitatione potuerunt.* Mox hoc probat ipsius Socratis exemplo, qui discipulis indignè ferentibus à physiognomone objici magistro ὄμματα παιδεραστοῦ[b], respondit, παύσασθε ἑταῖροι. εἰμὶ γὰρ, ἐπέχω δέ[c]. Hinc sic concludit; *Apertissime igitur non solùm assertione nostrâ, sed etiam ipsorum professione monstratur, consummationem tantummodo impudicitiæ, id est commixtionis turpitudinem, violentâ ab illis necessitate compressam: non tamen desiderium de cordibus eorum, & oblectationem illius passionis exclusam.* Mox idem Diogenis exemplo confirmat: *Cum quo*, inquit, *horrore proferenda est illa sententia Diogenis? Factum enim, quod philosophos mundi hujus, velut quiddam memorabile, proferre non puduit, neque dici à nobis, neque audiri sine vericundiâ potest. Nam cuidam in adulterii crimine puniendo, ut ferunt, ait,* τὸ δωρεὰν πωλούμενον θανάτῳ μὴ ἀγόραζε, *id est quod gratis venditur, morte ne emas.* Tandem sic caput consignat: *Constat ergò, illos* VERÆ *castitatis, quæ à nobis expetitur, nec agnovisse virtutem. Et ideo satis certum est, circumcisionem nostram, quæ in spiritu est, non posse nisi Dei tantum munere possideri, & his inesse solummodo, qui Deo totâ spiritus contritione deserviunt.*

His de caussis nihil ei præjudicamus, qui sic Cassianum interpretari volet, ut nec cum Chrysostomo & aliis Græcorum pugnet. Interea Prosperum nos sequimur. Compellit ad hoc autoritas viri etiam Græcis laudati: è quibus Photius eum ἄνθρωπον ὡς ἀληθῶς τοῦ θεοῦ, *hominem verè divinum* appellat, cap. LIV. Movet item quòd, ut in renatis locum habeant quæ diximus, tamen in conversione Zachæi & latronis dispar ratio est. Atqui de his etiam loquitur Cassianus: ubi difficile est eum ab ἀντιλογίᾳ vindicare: nisi illud concedamus, per voluntatem quæ gratiam præveniat, intellexisse desiderium quoddam salutis naturale, & alia, quæ à potestate pendeant locomotiva: quæ quamquam bona spiritualiter non sint, occasionem tamen quandam præbere possint primæ gratiæ. Denique illud etiam, ut Prospero subscribamus, facit, quòd satis verisimile est, Cassiani mentem ab eo probè esse intellectam, quem vivâ etiam voce cum Massiliensibus super his contulisse constat ex epist. suâ ad August. Vnde & c. XXXIII. adversus Collatorem: *Quis*, inquit, *hæc prædicari à Catholicis inter Catholicos crederet, nisi, quæ* IN COLLVCTATIONIBVS DOMESTICIS SÆPE DEFENSA SVNT, *etiam scripta legerentur.*

Sed

Sed utcunque de Cassiano sentiamus, illud omnino opus est, ut si non Cassiani sententiam, de quâ disputatur, saltem dogma illud improbemus, quod è verbis Cassiani colligit Prosper, quod item illis, qui eum emendare sunt aggressi, docere visus fuit; & propter quod Gelasius ejus libros retulit inter apocryphos; quod denique Synodus Arausicana in Massiliensibus, quorum dux Cassianus habitus fuit, condemnavit. Illud nempe, quo fidei initium & conversionis desiderium, & alia quæ sub illis continentur, naturæ viribus tribuuntur: non virtuti, quæ naturæ vim excedat, eoque suppliciter expostuletur à Deo: uti eorum, qui plenè Catholici sunt, sententia est.

Quod verò de Cassiano diximus, idem dictum volumus de Scriptore libri de Providentia Dei. qui Prospero tribuitur falsò. In eo legas:

> *Sanguine quos proprio quæsivit prodigus emtor,*
> *Si tamen* ASSERTORIS OPEM FESTINA VOLVNTAS
> PRÆVENIAT, *fletu* DOMINVM MOTVRA *fideli.*
> *Nam ut nemo invitus, somnóve quietus in alto*
> *Fit salvus, nec vi petitur qui sponte recessit,*
> *Sic* PVLSATA *patent* REDEVNTIBVS *atria vitæ.*

Quibus versibus planè Semipelagianismum spirare videtur. Saltem utcunque πεφῶ φαρμάκῳ mederi talibus studeat aliquis, fateri cogetur, nunquam ita scripturum fuisse Prosperum, qui meritò sermonem hunc improbat in Cassiano, & Massiliensibus. Quod & facit lib. de ingratis. Vbi eorum sententiam proponit his verbis:

> ——— *Cuique ad veræ capienda exordia vitæ*
> *Naturam affectum fidei conferre docetis.*

Et pleniùs his versibus:

> *Gratia, quâ Christi populus sumus, hoc cohibetur*
> *Limite vobiscum, & formam hanc adscribitis illi;*
> *Vt cunctos vocet illa quidem, invitetque, nec ullum*
> *Præteriens, studeat communem adferre salutem*
> *Omnibus, & totum peccato absolvere mundum:*
> *Sed proprio quemque arbitrio parere vocanti;*
> *Iudicioque suo, motâ se extendere mente*
> *Ad lucem oblatam; quæ se non subtrahat ulli,*
> *Sed cupidos recti juvet, illustretque volentes.*
> *Hinc adjutoris Domini bonitate magistrâ*

Crescere virtutum studia, ut quod quisque petendum
Mandatis didicit, jugi sectetur amore.
Esse autem edoctis istam communiter æquam
Libertatem animis, ut cursum explere beatum
Persistendo queant: finem effectumque petitum
Dante Deo, ingeniis qui nunquam desit honestis.

Sententiam istam hoc Carmine refutat Prosper: ut planè sit verisimile, quod alibi diximus, eò poëmatio de Providentiâ subjici illud de Ingratis, ut sit ἀλεξιφαρμακν atque amoleti loco.

Superest ostendamus, quæ Fausti fuerit sententia. Aliqui eum, etiam eorum qui Augustini sententiam de Prædestinatione tuentur, pro planè Catholico habent. uti Io. Driedo lib. de Captivitate & redemtione generis humani Tract. IV. part. IV[a]. & Ruardus Tapperus de libero arbitrio[b]; ubi eum Catholicum Galliæ Episcopum & venerandum Patrem appellat; ut de Bellarmino (quamquam hic sententiam retractârit) aut Margarino Bigneo, qui nunc Divum[c], nunc Sanctum[d] appellat; item Genebrardo atque aliis, nihil dicam. Sed Fausti libellum contra Augustinum potissimum scriptum esse, dubitare non possumus, si, quæ ejus sententia fuerit, cognoverimus. Nam Faustus sic agnoscebat Gratiæ necessitatem, ac Pelagium hanc negantem damnabat, ut tamen prævenientem gratiam tolleret, & homine cum Deo concurrente ad unius actionis συντέλεσμα, non eum à gratiâ inditis, sed à naturâ insitis viribus concurrere dicebat. Verba sunt Fausti initio operis sui: *Ego arbitror, quod libertas arbitrii sibi sola sufficere absque præsidio gratiæ non potuerit, etiam antequam privilegium illius transgressio violaret. Quomodo verò nunc potest sibi sola sufficere? ad cujus arrogantiam dicitur; Quia sine me nihil potestis facere. Ad cujus præsumtionem divinus sermo dirigitur: Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Quod utique elationi sine gratiâ perficere denegatur, humilitati cum gratiâ implere conceditur.* Idem ibidem; *Hoc itaque loco gemini inter se colluctantur errores, quorum unus solam gratiam, alter solum laborem, relicto tramite atque mensurâ veritatis insinuat, sectarum genere dispares, sed impietate consimiles, diverso quidem studio, sed spiritu unius serpentis insibilante. Quorum unus, id est solius gratiæ prædicator, primâ quidem fronte venenum suum sub specie pietatis occultat. Alter, id est laboris assertor, protinus extantem tumorem improbâ elatione manifestat. Hæc professio, insinuando solum laborem, ipso sui titulo detestanda: illa magis sub religioso colore metuenda est.* Et sub finem ejusce capitis;

[a] *Fol. 99.*
[b] *T. 1. pag. 340. & 341.*
[c] *Indice auctorum lit. F.*
[d] *Tom. 2. & 4.*

Meritò

Meritò contra hujus arrogantiæ præsumtionem sermo divinus viam suæ authoritatis vel increpationis exeruit; Nemo, inquit, venit ad me, nisi Pater traxerit eum. Et iterum; Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. quod meritò ad se dictum esse reputabit, qui salutem suam cum Pelagio in propriâ voluntate ac virtute constituit: quod utique illi objici non necesse est, qui non de solo labore præsumit, sed conatibus suis quotidianam Dei misericordiam & jugem gratiam implorandam esse cognovit, & auxilium Domini pervigili obsecratione deposcit. Id ipsum quoque docet idem cap. IV. V. VI. X. Etiam cap. XVII ait: *Et ita se duo ista conjungunt, attrahentis virtus, & obedientis affectus, quomodo si æger aliquis assurgere conetur.* Idem lib. II, cap. 4; *Laborantem agricolam oportet de fructibus accipere. Ecce,* inquit, *quomodo sibi admirabili commercio divina & humana sanciantur. Ad obedientiam pertinet labor, fructus verò laboris ad gratiam.* & rursus cap. 8: *Nec hoc quidem videbor incautus si profitear, quòd aliquoties in dispositionibus nostris, non quidem in vitæ nostræ primordiis, sed duntaxat in mediis, gratias speciales, & ex accidenti largitate venientes, voluntas nostra Deo ita ordinante præcedat. Vtrùm ita sit, sacra interrogemus eloquia. Legimus in Euangelio dicentem Dominum: Quid tibi vis faciam? & iterum: Vis sanus fieri? Vides quia non tribuitur munus salutis, nisi prius interrogetur desiderium voluntatis. Sed & cùm venitur ad baptismum, prius accedentis voluntas inquiritur, ut regenerantis gratia subsequatur. Et* IN CENTVRIONE, *quia* PRÆCESSIT VOLVNTAS GRATIAM, *ideo prævenit & gratia regenerationem.* Et cap. X: *Adjutorii sermo duos indicat, operantem & cooperantem, petentem & promittentem, pulsantem & aperientem, quærentem pariter & retribuentem. Hoc solum* NOSTRVM EST, VT *qui pro fragilitate idonei non sumus, saltem* QVÆRENDI ET PVLSANDI IMPORTVNITATE PLACEAMVS. Cæterùm quia non quærimus, nec petimus, nisi quod credimus nobis esse salutare; hinc fidem sive credulitatis affectum à naturâ nobis esse putavit. Itaque lib. I. cap. VII. explicans illud Eph. II. *Gratiâ salvi facti estis per fidem*; *Tempus*, inquit, *gratiæ, quo redempti sumus, merita hominum non exspectavit: opera penitus non quæsivit: solâ Deus fidei nostræ devotione contentus fuit, secundùm illud Apostoli: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Et in capitis ejusce fine: *Fidem exspectat à parvulis, opera etiam cum fide à confirmatis requirit, ita tamen ut* CREDVLITATIS AFFECTVM *proficientibus augeat, & laborantibus, adjutor quotidianus, adstat.* Idem lib. II. c. VI. verba ista exponens, *Quia major serviet minori: In seniore,* inquit, *Iudæi arrogantia reprobatur: in juniore fides*

gentilis eligitur. Et ibidem. *Vides,* BONUM CREDULITATIS *non novellum esse privilegium, sed vetustum, & inter ipsa mundi coalescentis exordia, mentem hominis* SICUT INTELLECTU ET RATIONE, ITA ETIAM FIDE *à summo autore dotatam.* Nempe ut intellectum, sic fidem esse vult à gratiâ naturali. Atque hoc inde consequi putat, quia nec in mundi incunabulis defuerit fides. Item cap. VIII. *Unde objicitur incredulitas, nisi quia in promtu fuit credendi facultas? Liberi itaque arbitrii ratio facit, ut remuneretur credens, & damnetur incredulus.* Eandem sententiam Fausto Maxentius tribuit, qui & alia ex Fausto adducit. Quia verò Maxentius, Bellarmino * quoque fatente, egregiè Faustum & Semipelagianos refellit: ac Baronius † quoque eum qui Fausti errores scire velit, ad Maxentium remittit: non gravabor longiusculam ejus scriptoris περικοπὴν hoc loco inserere. Sic igitur Maxentius epistolâ ad Hormisdam: *Igitur idem S. Augustinus ita humanum arbitrium liberum docet, ut inluminatio, virtus, & salus illi à Christo, & per Christum, & cum Christo sit. Faustus verò ita liberum Christianum arbitrium docere conatur, ut inluminatio, virtus, & salus non à Christo, sed naturâ sit. Et ut planum fiat quod dicimus, ille nos Christianos, fideles, atque obedientes Deo salubriter per gratiam Christi, quam nobis per incarnationis suæ donavit præsentiam, esse definit. Iste, juxta profana commenta Pelagii, naturaliter esse decernit. Refutans namque callidè ejusdem Pelagii sensum, & quasi exprobrans, quòd omnino Christi negaverat gratiam: nec non & illos, qui nullis præcedentibus meritis, juxta Apostolum, gratiam Dei hominibus dari fatentur: ipse, quasi sapientissimus & prudentissimus, novus novæ pravitatis Apostolus, gratiam Dei secundum meritum fidei & laboris dari nititur edocere, ut jam sic Dei gratia non sit gratia. Nam cùm nemo obediat sive laboret nisi volens, nemo velit nisi scierit, quid ei conveniat laborare: iste post scientiam & voluntatem seu obedientiam humano labori adjungit gratiæ adjutorium, ut videlicet gratia &* LABOR HUMANUS (CUJUS POSSIBILITATEM NON PER EANDEM GRATIAM, SED NATURALITER INESSE OMNIBUS ASSERIT) *pariter sociati reliqua perficiant opera. Et hoc quidem se pollicetur defendere. Postea autem immemor sui promissi, totam pleniùs gratiam evacuare convincitur. Denique in præfatione suâ, inter cætera ita loquitur. Studium, inquit, asserendæ gratiæ competenter & salubriter suscipit, qui obedientiam famuli labori adjungit. Et iterum in cap. pri. primi libri: Si ergò partibus, inquit, proprietates suas reddas, & Christum Deum & hominem credas & asseras, perinde est ac si gratiam cum labore conjungas, & ab adjutorio Dei conatum hominis non repellas. Cui assertioni in*

* Catalogo. Eccl. script. in Maxent.
† Tom. 6. Annalium pag. 449. edit. Mor.

primo eorum libro, quos suprà memoravi, ita contradicit Augustinus, ut credas, eum jam tunc non nisi contra scripta Fausti respondere. Denique post aliquanta, quæ ibi de initio fidei, quod nobis nisi desuper dari certissimis approbat documentis, exprobrans hunc sensum, infert & dicit: Nolens ergò tam claris testimoniis repugnare, & tamen volens à se ipso sibi esse quod credit, quasi componit homo cum Deo, ut partem sibi fidei vendicet, atque illi partem relinquat. Et quod est elatius, primam sibi, sequentem dat illi, & in eo quod esse dicat amborum, primum se facit, posteriorem Deum. Sed Faustus, inquiunt hi, qui eum catholicum conantur defendere, primas partes non homini, sed gratiæ Dei tribuit. Nam in sexto ejusdem libri capite, cùm Apostoli sententiam dissereret, ita ait, Gratiâ Dei, inquit, sum id quod sum. Primas partes soli gratiæ piè subjectus adscribit: media quaque laboris magisterio & obedientiæ deputat: utrumque in consummatione moderatus, gratiam laboremque conjungit. Non dicit, ego sine gratiâ, aut gratia sine me; sed gratia Dei mecum. Sed gratiam, cui hoc loco Faustus primas partes tribuit, non eam, quæ per Spiritum sanctum fit, ut verbum Dei forinsecus intonanti assensum præbeamus, & obedientes efficiamur, sed prædicationem divinorum asserit eloquiorum: ut videlicet gratia sit, quod nobis divina eloquia prædicantur: nostrum autem sit, ut eidem prædicationi consentiamus. Denique in capitulo XXVIII. *ejusdem libri primi disserens, Dominicam sententiam, quâ ait: Nemo venit ad me, nisi pater attraxerit eum: ita inter cætera loquitur: Clamat, inquit, voluntas, quia sola per se elevari nescit infirmitas. Ita Dominus attrahit desiderantem, erigit adnitentem. Quid est autem attrahere nisi prædicare, nisi scripturarum consolationibus excitare, increpationibus deterrere, desideranda proponere, intentare metuenda, judicium comminari, præmium polliceri? Quodsi sola prædicatio (sicut iste vult) gratia Dei credenda est, quæ per Iesum Christum facta est: ergò jam non Salvator, sed prædicator tantummodo idem Deus & Dominus noster Iesus Christus (quod absit) credendus est.* Aliquammultis interjectis sic scribit idem: *Sed Faustus, qui superius dixerat, Tempus gratiæ, quo redempti sumus, merita hominum non exspectavit; opera penitus non quæsivit, sed solâ fidei nostræ devotione contentus fuit: mox in eodem capitulo post paullulum sequitur, suamque ipse sententiam destruens, sicut fidem, ita etiam opera dicit ad hominem pertinere. Sicut enim, inquit, ad Deum largitio munerandi, ita ad hominem devotio respicit inquirendi. Sed dices, fidem ipsam non omnibus posse competere. Non mirum, si homini, ad quem denegas opera pertinere, etiam fidem studeas derogare. Rursus in capitulo ejusdem libri quintodecimo, agens contra eos, qui non generale, sed speciale asserunt do-*

num esse credulitatis, ita inter cætera loquitur: Sed dicis, inquit, quia non omnibus detur, sed donum sit personale credulitas, & illis tantum credere suppetat, quibus Deus specialiter donavit, ut crederent. Non ita est. nam dum * *eam Dominus etiam ab incredulis exigit; omnibus eam insertam esse demonstrat. Cui autem etiam ipsâ natura lege non suppetat credere, quando & dæmones credunt & contremiscunt? Hic jam non Augustino tantùm, verùm etiam Apostolo omnino Faustus contrarius adprobatur. Nam cùm idem Apostolus dicat: Non enim omnium est fides: iste omnibus eam naturaliter dicit esse insertam. Cui si acquiescas, non solùm hæretici & gentiles, verùm etiam dæmones fideles esse credendi sunt, quia in quo est fides, infidelis dici nullo pacto potest. Sed longè aliter sanctus Augustinus, ad Hilarium scribens & Prosperum, docet, qui non tantùm ut fideliter operemur, verùm etiam ipsam fidem à Deo nobis donari, sicut superiùs docuimus, in eodem libro penitus protestatur, ita dicens. Cavendum est, fratres dilecti à Deo, ne homo se extollat adversus Deum, cùm se dicit facere, quod promisit Deus.* Et aliquanto pòst: *Unde & in lib. II. per naturalem vigorem absque gratia adjutorio multos, non solùm ante adventum Domini, verùm etiam & ante Legem litteræ salvatos, atque ad plenam cordis puritatem, perfectamque justitiam pervenisse, filiosque Dei fieri meruisse, impudenter, & procaciter asseverat. Denique in nono cap. ejusdem libri inter cætera dicit: Cùm homines ita fuerint ad imaginem & similitudinem Dei præditi* †, *ut multi etiam filii Dei meruerint nuncupari: vel paucis adhuc exemplis perstringere nos oportet, quanti ante Legem litteræ, erudiente lege naturæ, quæ prima (ut diximus) gratia Dei est, vestibula salutis intraverint. Et iterum post pauca: Unde Enoch, inquit, cum Deo ambulare, vel Deo placere potuisset, nisi eum lex visceribus infusa secreto magisterio illuminâsset, in tantum ut nihil terrenum sapiens mirabiliter à terrâ, Deo assumente, raperetur. Qui dum fidei merito, in primâ seculi illius ætate, cæteros antecellit, fidem ipsam cum lege naturæ sibi traditam fuisse perdocuit. Et iterum post aliquanta: Qualem quantamque, inquit, legem primâ conditione susceperit; perfecta etiam Noa justitia declaravit, qui generalia fidei dona speciali in se studio virtutum sectator excoluit. Si secundùm hujus impium sensum, & Enoch omni fece terrenâ in tantum purgari potuit per naturæ vigorem, ut nihil terrenum saperet: & Noë ad perfectam justitiam perveniret: Ergò Christus gratis mortuus est. Si enim per naturæ vigorem carnalis sapientiæ (quæ Deo inimica est) plenius expurgari potuit, & perfectâ justitia adimpleri: quid necesse erat Deo, carne assumptâ, pro humano genere mori? Sed nunquid Apostolus tacuit, unde Enoch & Noë deo placere potuerunt, dicens: Fide Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inve-*

** NAMDUM rescripsimus: pro quo corrupte NONDUM legitur, non tantum in prima Norimbergensi editione Cochlæi, sed etiam bibliotheca PP. Marg. Bign. ed. 1. 2 & 3.*

† Ita habet editio Maxentii Norimbergensis; item illa, quæ est in bibliotheca PP. Sed quis Faustum ita credat scripsisse? Apud Faustum quidem cap. nono nihil tale legas: sed septimo hæc reperias: Cùm homines imagine & similitudine Dei decorati, angeli seu filii Dei meruerint nuncupari. Nec aliter scripsit Faustus.

inveniebatur, quia transtulit illum Deus? Ante translationem enim testimonium habebat placuisse Deo. & reliqua. Fide Noë responso accepto, de his quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum, & justitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus. Quam fidem idem Apostolus, non, ut delirat Faustus, generalem, sed specialem docet, dicens, Non enim omnium est fides: neque naturaliter omnibus inesse, sed à Deo donari, qui operatur omnia in omnibus. Sicut & alibi idem Apostolus dicit. Illud quod superius beatissimus posuit Augustinus: Pax fratribus, & caritas cum fide à Deo, Patre, & Domino Iesu Christo. Non ergò per legem naturæ, sed per gratiam omnes sancti ante adventum Domini Deo placuerunt. Secundùm quod & beatissimus Petrus in Actibus testatur Apostolorum, dicens: Nolite jugum imponere super cervices discipulorum. Quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus, sed per gratiam Christi speramus salvi fieri, quemadmodum & illi.

Statum igitur controversiæ in eo constituit Maxentius, quòd Augustinus, cum Catholicis, & illuminationem intellectus, & virtutem voluntatis, & salutem totius hominis à Deo fluere dicat: Faustus cum Massiliensibus hæc partim naturæ tribuat, partim Deo, ac priores quidem partes adscribat naturæ, posteriores Deo, imò si penitiùs rem intueamur, & has & illas tribuat naturæ. Quod ita esse, in hunc modum ostendit. Duo jubet in salutis negotio considerare, initium & perfectionem. Initium facit fidem, & sanitatis desiderium. Perfectionem collocat in fidei augmento & bonorum operum studio. At fidem, inquit, & bonam voluntatem Faustus tribuebat soli labori humano, hoc est, viribus naturæ. Augmentum verò fidei & bona opera partim adscribebat labori humano ex naturæ viribus emananti: partim interiori Spiritus sancti gratiæ. Cæterùm gratiam hanc, inquit, sic necessariam fatebatur, ut tamen conferri diceret secundùm meritum fidei & bonæ voluntatis: atque ita paullum illud, quod bene dixerat, ipse destrueret, quia nempe (ut ἀνλῆσει proximâ dicemus) gratia est gratia, si gratis conferatur, non autem si mercedis promeritæ obtineat vicem.

Atque ex his cognoscere fuit, quæ Massiliensium ac Fausti fuerit sententia de necessitate auxilii supernaturalis ad fidei initia, invocationem, aliaque, quæ ad desiderium conversionis requiruntur. Deinceps exquiremus, quo sensu interdum dixerint Massilienses, credendi affectu & initiis bonæ voluntatis, sancti nos Spiritus gratiam promereri. Meriti vocem usurpat Cassianus lib. XIII. cap. XIV:

Nullius enim laudis esset ac MERITI, *si id in eo Christus, quod ipse donaverat, prætulisset. Alioqui dixisset, Non dedi tantam fidem in Israël.* Verùm laxè eo vocabulo utitur, quia sic vocat, quidquid Deus ex gratiâ remuneratur. Nam meritum propriè dictum, etiam Semipelagiani refugerunt. Fausti verba sunt lib. I. De grat. & lib. arb. cap. XVII. *Sed ante omnia arrogantiam laboris refugiamus, nec nobis quicquam de eis meritis vindicemus: ne Pharisæum imitati, mortiferâ jactantia præsumtione, videamur.* Imò nec aliter Cassianus lib. XIII. c. XVI. *Nemo*, inquit, *existimet, hæc à nobis ob hoc fuisse prolata, ut nitamur adstruere, summam salutis in nostræ fidei ditione consistere, secundùm quorundam profanam opinionem: qui totum libero arbitrio deputantes, gratiam Dei dispensari* SECUNDUM MERITUM *uniuscujusque definiunt.* Et cap. XIII. *Quantumlibet ergò enisa fuerit humana fragilitas,* FUTURÆ RETRIBUTIONI PAR ESSE NON POTERIT. Et cap. XIV. *Dicimus secundùm Salvatoris sententiam, dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & à quærentibus inveniri: sed petitionem, & pulsationem, & inquisitionem nostram* NON ESSE CONDIGNAM, *nisi* MISERICORDIA DEI *id, quod petimus, dederit.* Nempe rectè utentibus naturâ, non ex debito, sed ex misericordiâ gratiam conferri dicebat. Vnde & eodem cap. usum illum naturæ, occasionem gratiæ vocare est contentus. *Præsto*, inquit, *est* (Deus) *occasione sibi tantummodo à nobis bonæ voluntatis oblatâ, ad hæc omnia conferenda.* Ac putabant Massilienses, se hoc pacto satis declinare invidiam Pelagiani dogmatis: quia hoc qui dicat, conversionis gratiam non tam meritis tribuat, quàm gratiæ & misericordiæ divinæ. Vnde idem Cassianus ejusce libri cap. XIII. *Et nihilominus* GRATIA *Dei* GRATUITA *perseverat, dum exiguis quibusdam parvisque conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis beatitudinis dona* INÆSTIMABILI *tribuit largitate.* Et paullo pòst: *Quantumlibet ergò enisa fuerit humana fragilitas, futuræ retributioni* PAR ESSE NON POTERIT, *nec ita laboribus suis divinam imminuit* GRATIAM, *ut non semper* GRATUITE *perseveret.* Quod etiam indicare videtur Hilarius, cùm in epist. ad August. his verbis Massiliensium dogma proponit: NEC NEGARI GRATIAM, *si præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantùm medicum quærat, non autem quicquam ipsa jam valeat.* Atque idem cognoscere fuit ex illis Maxentii verbis, quæ superiùs adducebamus.

A n-

ANTITHESIS I.

Patres verò, qui integrè gratiam agnoscerent, geminum in Massiliensium sententiâ errorem notabant. Prior respicit auxilium divinum, quà supernaturale: alter, quà gratuitum. De priori sic judicabant, malè eos fidem, vel initium etiam fidei, & conversionis desiderium, aliaque quæ sub istis comprehendebant, tribuisse in nonnullis virtuti naturæ sese ad gratiam præparantis. Nam utrumque in omnibus divinæ esse misericordiæ, & illud, inquam, quòd voluntas nostra præpararetur ad bene incipiendum, & quòd sic præparata ad regenerationis gratiam perducatur. Alterum errorem in eo constituebant, quòd utut meriti vocem Massilienses refugerent interdum; nunquam tamen meritum ipsum excluderent: quia si propter naturæ conatum gratiam ex misericordiâ consequamur, jam gratia erit merces naturalium conatuum: quod qui asserit, eundem fateri necesse est, per naturam nos gratiam promereri. Nam patribus mereri nihil aliud est, quàm consequi pro mercede, sive merces illa ob dignitatem operis sive ex misericordiâ conferatur.

PRiorem hunc Massiliensium errorem esse docent Patres, quòd non agnoscant necessitatem auxilii divini ad actus singulos: posteriorem, quòd ex eorum doctrinâ, velint nolint, sequatur, nos divinam gratiam promereri. De utroque hoc errore fusiùs dicemus. Ac primò quidem, de priori, quo, uti diximus, actus quidem, qui justificationem sequuntur, à gratiâ proficisci fatentur; at non item agnoscunt, nos auxilio divinæ misericordiæ indigere ad fidem, vel saltem non ad initium fidei, item conversionis desiderium; ac proinde nec ad aliquem gradum pœnitentiæ, & spei, sine quâ desiderium conversionis esse non potest. Quamquam verò universè quid Patres de his senserint, cognosci ex iis potuit, quæ de necessitate gratiæ ad actus singulos superiori libro dicebamus: tamen quo omnia planiora fiant, quæ distinctè de his legimus apud antiquos, ea non in generalibus pronunciatis latêre sinemus, sed inde elicitis, suum illis seorsim hîc assignabimus locum.

Ordiemur autem à Fide, quia cùm appetitus non feraur in incognitum,

guitum, cognitio finis ultimi est prior actibus voluntatis, quibus spes & caritatis circa eum finem versantur. Vnde Apostolus hunc ordinem servat 1. Cor. XIII. *Nunc autem manent Fides, Spes, Caritas.* Consentit Ambrosius lib. II. de Cain & Abel cap. IX. *Doceris*, inquit, *hac serie Scripturarum, Fidem esse radicem virtutum omnium.* Et Augustinus lib. De agone Christiano cap. IX: *Fides est prima, quæ subjugat animam Deo.* Scriptor De vocatione gentium lib. I. cap. VIII. *Fides bonæ voluntatis & justæ actionis est genitrix.*

Catholicorum igitur sententia hæc fuit, gratiam esse necessariam, ut fideles fiamus: juxta illud Apostoli 2 Cor. III. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid boni ex nobis.* & Matth. XVI. *Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi; sed Pater meus, qui est in cœlis.* Augustinus epist. CVII. ad Vital. prope initium: *Neque fideles fiunt, nisi libero arbitrio, & tamen illius gratiâ fideles fiunt, qui eorum à potestate tenebrarum liberavit arbitrium.* Imò hac integrâ epistolâ refellit Vitalem dicentem, *Vt rectè credamus in Deum, & Euangelio consentiamus, non esse donum Dei, sed hoc nobis esse à nobis, id est, ex propriâ voluntate, quam nobis in nostro corde non operatus est ipse.* Idem epist. CV. ad Sixtum presbyterum: *Nemo rectè sapit, nisi acceperit spiritum sapientiæ, & intellectum consilii.* Idem lib. De gratiâ & lib. arbitr. c. XIV. *Fides usque adeò ad gratiam pertinet, ut Apostolus non dicat, Misericordiam consecutus sum, quia fidelis eram: sed dicat, Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem. Sunt & alia testimonia, in quibus est quod ait* [a], *Sapite ad temperantiam, sicut unicuique Deus partitus est mensuram fidei.* Et [b], *gratiâ salvi estis per fidem: & hoc non ex vobis, sed Dei donum est. Et illud quod scripsit ad Ephesios* [c], *Pax fratribus, & caritas cum fide, à Deo, Patre, & Domino Iesu Christo. Et illud, ubi ait* [d], *Quia vobis donatum est pro Christo, non solùm ut credatis in eum, sed etiam ut patiamini pro eo. Vtrùmque ergò ad Dei gratiam pertinet, & fides credentium, & tolerantia patientium; quia utrumque dixit esse donatum: illud maximè, ubi dicit, Habentes eundem Spiritum fidei: non enim ait, scientiam fidei; sed Spiritum fidei: quod propterea dixit, ut intelligeremus, quia* FIDES ET NON PETITA CONCEDITVR, *ut ei petenti alia concedantur* [e]. *Quomodo enim invocabunt, inquit, in quem non crediderunt? ergò spiritus gratiæ facit, ut habeamus fidem, ut per fidem impetremus orando, ut possimus facere quæ jubemur. Ideo ipse Apostolus assiduè legi præponit fidem, quoniam quod Lex jubet, facere non valemus, nisi per fidem rogando impetremus, ut facere valeamus. Nam si fides liberi est tantummodo arbitrii, nec datur à Deo, propter quid pro eis, qui nolunt credere, oramus ut credant? Quod prorsus faceremus*

[a] *Rom.* 12.
[b] *Eph.* 2.
[c] *Eph.* 1.
[d] *Philip.* 1.
[e] *Rom.* 10.

ceremus inaniter, nisi rectißimè crederemus, etiam perversas & fidei contrarias voluntates omnipotentem Deum ad credendum posse convertere. Augustinus lib. De prædest. sanct. c. 11. *Quod ergò pertinet ad religionem atque pietatem, de quâ loquebatur Apostolus: Si non sumus idonei cogitare aliquid, quasi ex nobismet ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est: profectò non sumus idonei credere aliquid, quasi ex nobismet ipsis, quod sine cogitatione non possumus, sed sufficientia nostra, quâ credere incipimus, ex Deo est.* Scriptor Hypognosticorum lib. III. penè extremo: *Nemo penitus glorietur, se fidem ex proprio sensu genuisse in se, per quam poßit credere Deo, sed agnoscat, tam ante Legem, quàm sub Lege, & post Legem, fidem, quæ est in Christo Iesu, per illuminationem gratiæ, quæ à Deo Patre est, unicuique revelatam ad salutem*, &c. Vbi de internâ revelatione agi argumento est, quòd disputat adversus Pelagianos, qui externam illuminationem semper concesserunt. Prosper Dubio & Resp. III. ad excerpta Genuensium: *Quomodo fides in Adam perdita, in quoquam filiorum ejus inveniretur, nisi eam idem Spiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet?* Et mox: *Omnes, quod Adam perdidit, perdiderunt. Perdidit autem primus fidem, quam omnes, quia primam potuimus amittere, primam habemus accipere.* Idem adversus Cassianum cap. XIX: *Nunc autem cùm sine Sacramento regenerationis æternam mortem nemo poßit evadere: nonne ex ipsius remedii singularitate apertißimè patet, in quam profundum malum totius humani generis natura demersa sit, illius prævaricationis, in quo omnes peccaverunt, & quicquid ille perdidit, perdiderunt? Perdidit autem primitus fidem, perdidit continentiam, perdidit caritatem, spoliatus est sapientiâ & intellectu, caruit consilio & fortitudine, & impiè altiora sectando à veritatis scientiâ, & obedientiæ pietate dejectus est.* Et cap. XXI. *Postquam autem Adam se, hoc est imaginem & templum Dei, deceptori suo subdidit, perdidit boni scientiam, quia perdidit bonam conscientiam. justitiam enim iniquitas depulit, humilitatem superbia destruxit, continentiam concupiscentia elisit, infidelitas rapuit fidem, captivitas abstulit libertatem: nec potuit illic ulla portio residere virtutum, quò tanta irruperat turma vitiorum.* Quod cùm de Adamo pronunciasset, mox initio capitis sequentis dicitur *hæc primi hominis calamitas in progeniem ejus transiisse.* Idem epist. ad Demetriadem *: *Sicut arte medici fit in oculis caligantibus, ut poßint videre, quod non vident; nec tamen non ipsorum est visio, quam medicina contulerit: ita in cordibus tardis & hebetibus per Spiritum sanctum acies obducta tergitur, & de vero lumine tenebrosæ jam & deficientes lucernæ lumen accipiunt, nec tamen nisi ipsarum erit, quiquid fulgoris acceperint.* Idem Prosper De gratiâ & lib. arbitr. ad Rufinum:

* *Fol. 355. edit. Duac. 1577.*

Quis

Quis ambigat, tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cùm in illo gratia Dei AFFECTUM CREDENDI *obediendiq́ue generaverit? Alioqui sufficeret moneri hominem, non etiam in ipso novam fieri voluntatem, sicut scriptum est, Præparatur voluntas à Domino.* & item: *Cùm esset sine fide, ac proinde impius, accepit Spiritum fidei, & factus est justus.* Scriptor De vocatione gentium lib. I. cap. XXIV. *Abunde, quantum arbitror, his testimoniis demonstratum est, fidem, quâ justificatur impius, nisi ex Dei munere non haberi, eamq́ue nullis meritis præcedentibus tribui.* Fulgentius lib. De incarnat. & gratia Christi c. XIII. *Peccans ille, qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo quod animæ sanitatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi, quæ ad Deum petinent, amisit facultatem. Oblitus est enim manducare panem suum, & exspoliatus vestimento fidei, carnaliumq́ue concupiscentiarum vulneribus sauciatus, sic jacuit oppressus ditione peccati, ut nullatenus aliquod bonæ voluntatis initium habere potuisset: nisi hoc Deo gratis donante sumpsisset.* Nec Adamum sibi solùm fidem perdidisse, & facultatem cogitandi bonum: ostendunt quæ subjungit de posteritate quam *venundatus sub peccato mortiferæ servitutis nexibus obstrinxit.* Sed expressiùs idem de posteris testatur c. XX. *Vita nostra à fide sumit initium, quia justus ex fide vivit, quam fidem non ex voluntate nostrâ nasci, sed per Spiritum sanctum unicuique dari, B. Paulus ostendit.* Et ibidem: *In hominis corde nec nasci fides poterit, nec augeri, nisi eam Spiritus sanctus effundat & nutriat. Ex eodem namque Spiritu renati sumus, ex quo natus est Christus.* Idem ibidem: *Priusquam homo credere velle incipiat, gratia donantis infunditur cordi, ut incipiat in homine per fidem Christus formari. Cùm autem Christus in unoquoque formatur, ipse se format, quia ipse fidem in corde uniuscujusque initiat.* Idem lib. I. de veritate Prædestinat. *Lucas Euangelista commemorat, Domino dixisse discipulos, O Domine, auge nobis fidem. Cujus si ex se voluntas hominis habere posset initium, ex se profectò sumsisset augmentum. Sed beati Apostoli, unde se sciebant initium fidei accepisse, inde sibi ejusdem augmentum poscebant: quia gratia, quæ in illis initium fidei contulerat, ipsa eis augendi desiderium suscitabat.*

Petrus Diaconus lib. de Incarnatione & gratiâ Christi cap. VI: *Sine hac gratiâ potest quidem* (homo) *cogitare & desiderare humana; non autem potest cogitare aut velle seu desiderare divina. Quorum primum est & præcipuum fundamentum & crepido quodammodo, sive omnium bonorum origo, credere in Dominum gloriæ crucifixum. Quod utique non est ex naturalis arbitrii libertate: quia non hoc caro & sanguis, sed Pater cælestis revelat, cui voluerit, ad veram eum attrahens libertatem. non violentâ necessitate, sed infun-*

infundendo suavitatem per Spiritum S. ut mox credentes dicamus: quia Dominus est Iesus, quod nemo per naturalem arbitrii libertatem potest dicere, nisi in Spiritu S. Frustra ergò garriunt, qui dicunt, meum est velle credere, Dei autem gratiæ est adjuvare; cùm etiam ipsum credere, quod est consensum præbere veritati, nobis à Deo dari testetur Apostolus dicens, Vobis enim datum est à Christo, non solum ut in eum credatis, verùm etiam ut pro illo patiamini. Bernardus tract. de gratiâ & libero arbitrio; *Quod à solâ gratiâ cœptum est, pariter ab utroque* (gratiâ & libero arbitrio) *perficitur; ut mixtim, non sigillatim; simul, non vicissim per singulos profectus, operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, sed totum singula opere individuo peragunt. Totum quidem in hoc, & totum ex illâ, sed ut totum in illo, sic totum ex illâ.* Idem ibidem; *Conatus nostri & cassi sunt, si non adjuventur; & nulli, si non excitentur.* Ioannes Scotus [a]; *Homo ad Deum, quem libero arbitrio sine labore deseruit, sine laboris studio & cooperantis gratiæ dono pervenire non potest.* Ecclesia Lugdunensis [b]; *Aliter fides catholica tenet, quæ certissimè credit juxta Euangelicam & Apostolicam veritatem, nullo bono opere, nullo bono merito præcedente, solo gratiæ divinæ beneficio hominem salvari & venire ad Deum.* Et post aliqua [c]; *Aliter sentire, id est hominem absque laboris sui studio ad Deum pervenire non posse, non est catholicum, sed Pelagianum.* Petrus Chrysologus serm. cxxxv, qui de S. Laurentio; *Martyrum merita velut Dei dona laudemus, amemus, oremus* [d]. *Subinferamus voluntatem nostram. Voluntas enim sequitur, non prævenit.*

[a] Col. 1067.

[b] Col. 1067.

[c] Col. 1068.

[d] *Vocem* oremus *omittit Surius hist. Sanct. T. 4. col. 596. ubi hunc sermonem inserit. Fortè legendum* ornemus.

Quare nunquam veteres assensissent illorum errori, qui hominem putant religionis Christianæ mysteriis per naturæ vires posse fidem habere. Volunt enim SS. Patres, res fidei & objecto & actu esse supernaturales, eoque humanæ animæ virtutem per se neutiquam ad ea posse pertingere. Nempe ut aqua calefieri ab igni potest, se verò calefacere non potest, eo quòd calor iste aquæ vires penitùs excedat: sic etiam non potest homo per vires naturæ, exclusâ spiritus gratiâ, assentire mysteriis fidei Christianæ, quia fides ista exsuperat limites naturæ ἁπλῶς, etiam in se consideratæ, multoque magis naturæ corruptæ. Secus justificationis ac salutis nostræ initium foret à nobis: quod credere abhorret animus Christianus, ac ab Augustino aliisque Patribus refelli solet illo Paulino, *Quis te discernit?* Cùm autem hominem negamus sine speciali Spiritus sancti gratiâ credere posse Euangelio; tum non tantùm inficiamur, eum universis religionis nostræ capitibus, quæ symbolo Apostolico continentur, sine speciali spiritus adjutorio crediturum unquam: verùm etiam

diffitemur, eum vel unum religionis caput credere posse *sicut oportet*: quomodo loquitur concilium Arausicanum Can. VI. & XXV. Nempe uni, alteri fortasse capiti, sine speciali gratiæ auxilio assensum accommodare valeat; sed tantùm materialiter atque opinativè, ob quasdam causas probabiles, quæ decipere hominem possunt; non formaliter tanquam revelatis à Deo, sive propter divinam revelationem, quæ fallere nequit. Imò non tantùm fidem hujusmodi, sed fidei quoque initium, nempe credulitatis affectum, seu credendi desiderium, vim naturæ excedere, iidem Patres docent: quemadmodum videre est concilii Arausicani Can. V. VI. & XXV. & August. lib. de gratiâ Christi, cap. XXVI. & lib. II. contra duas Pelagianorum epist. cap. VIII. IX. X. Ex his satis paret, neutiquam eos putâsse, intellectui formaliter ac proximè inesse potentiam in ordine ad actum credendi: sed solùm, ut vulgò loquuntur, fundamentaliter ac remotè: eamque non activam, sed passivam: quatenus nempe natura hominis est capax virtutis, quâ credere possit: cujusmodi vis sic se habet ad actum credendi, uti se visiva habet potentia ad actum videndi. De istiusmodi potentiâ, sive capacitate remota, intelligere oportet Augustini illud lib. de prædestinatione sanctorum cap. V: *Posse habere fidem & caritatem, naturæ est hominum: habere autem, gratiæ fidelium.* Quemadmodum & quod Fulgentius libro de gratiâ Christi ait, *hominem credere posse naturaliter:* cujusmodi si de potentiâ proximâ intelligantur, non veritati tantùm dissona erunt, sed ipsis Patrum dictis: ut qui doceant passim, fidei actum sic esse ab intellectu, ut non sit ex ejus viribus naturalibus, sed ex lumine gratiæ, per quod intellectus ad credendum elevatur.

Quomodo verò divina gratia in animam agat, fidemque ei inspiret, difficile est explicatu. Scholastici plerique id hunc in modum fieri docent: In vocatione ad fidem duos prævenientis gratiæ motus considerant: unum in intellectu, alterum in voluntate. Nam Deum, aiunt, cogitantibus & expendentibus nobis, quæ per communiorem gratiam externo suggesta sunt ministerio, speciali gratiâ in cogitationem illam influere, species extrinsecus perceptas clariùs repræsentare, & ordinatiùs disponere, idque tum ut res credendæ melius & distinctius intelligantur, tum ut cognitio earum fiat supernaturalis, & ad salutem hominis accommodata. Porrò ex consideratione præstantiæ rerum credendarum, & promissione, quam, si credantur, habent, oriri in homine affectionem quandam erga eas,

quæ

quæ alliciat & invitet eum, ut intellectui imperet assensum. Hic quoque aiunt Deum suaviter influere in voluntatem, qui in cogitandâ rerum dignitate animum acuat & urgeat, planeque efficiat, ut voluntatis etiam motus sit supernaturalis & utilis ad salutem. Specialem verò hunc influxum Dei eo à naturali differre, planeque superioris esse ordinis contendunt, quia non ad conservationem naturæ, sed æternæ beatitudinis fruitionem conferatur. Sed aliis hoc satis non est: quia etiam homo, in puris naturalibus constitutus, istum in modum auxilio eget supernaturali: quumque eo eguerit natura incorrupta, multo majore egeat vitiata. Ideò, quum in actibus naturalibus principium sit in homine, quod ad operandum solo indiget concursu Dei; in supernaturalibus aiunt principium tale ex se non habere, sed superaddi naturæ, vel motionem divinam, idque potissimùm in præparatione hominis, cùm Spiritus cordis ostium pulsat, vel qualitatem efficacem homini ingeneratam à Spiritu S., sive ea sit habitus infusus, sive actibus multis habitum ingenerare idonea: cujusmodi qualitatem constituunt in illis, in quibus jam inhabitat Spiritus sanctus. Nec solùm in actibus fidei, sed etiam spei & caritatis intrinsecam Spiritus operationem similiter ad operationem hominis concurrere arbitrantur. Nos ut Spiritus virtutem principium statuimus omnis bonæ cogitationis, volitionis, actionis: ita de modo operationis contendere cum quoquam nolumus; sed planè putamus, utcunque aliqua probabiliter satis de eo dici possint; tamen plenam certamque ejus rationem penitus exsuperare quantamcunque aciem mentis humanæ.

De fide satis diximus. Ex cognitione verò beatudinis, & viæ quæ ad eam ducit, oritur amor ejus & spes. Nam posteriora hæc esse, satis indicat hoc Augustini Enchir. c. VIII. *Quid sperari potest, quod non creditur?* Et de doctrinâ Christ. lib. I. c. XXXVII. *Non potest quis diligere, quod esse non credit.* Quamvis verò spes beatitudinis sit prior caritate erga Deum: (nam communicatio bonorum excitat amorem Dei: unde inter fidem & caritatem eam collocat Apostolus: & ejus exemplo Augustinus lib. I. de doct. Christ. cap. XXXVIII. & XXXIX. Enchir. cap. III. & IV. & Patres alii passim) tamen amor rei spem antecedit, cùm speret nemo quod non amet. Vnde Ambrosius in cap. XVII. Lucæ, circa illud: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*; inquit, *Ex fide esse caritatem, ex fide spem.* Et August. Enchir. c. VIII. *Spes sine amore esse non potest.* Et de doctrinâ Christ.

 lib.

lib. I. c. XXXVII. *Siquis & credit & diligit, bene agendo & praceptis bonorum morum obtemperando, efficit, ut etiam speret, se ad id quod credit, esse venturum.*

Porrò ex amore & ſpe boni provenit poſtulatio ejus à Deo: quia non poſtulatur, quod non deſideratur. Quocirca ſi aperuerimus Catholicam de divinâ invocatione ſententiam: ſimul liquebit, quid ſenſerint de ſpe & deſiderio boni.

Ex catholicorum ſententia, nec gratiam à Deo expeti poſſe abſque auxilio divino, clarè hæc teſtimonia evincunt. Auguſtinus epiſt. cv. ad Sixtum: *Etiam ipſa oratio inter gratiæ munera reperitur.* *Rom. 8. Nam * *quid oremus ſicut oportet, neſcimus, ſed ſpiritus poſtulat pro nobis.* Idem epiſt. VII. ad Vitalem. *Prorſus non oramus Deum, ſed orare nos fingimus, ſi nos ipſos, non ipſum putamus facere, quæ oramus: prorſus non gratias agimus Deo, ſed agere nos fingimus, ſi unde illi gratias agimus, ipſum facere non putamus.* Multa in hanc ſententiam habes eâ epiſtolâ. Idem lib. II. contra duas epiſt. Pel. c. VIII. *Cùm minus ſit cogitare quàm cupere, (poteſt enim homo cogitare bonum, quod nondum cupit, & proficiendo poſtea cupere, quod antea non cupiendo cogitarit) quomodo ad id quod minus, id eſt ad cupiendum aliquid boni, ſine divino adjutorio idonei ſumus ex libero arbitrio?* Idem cap. IX. *Cupiditas boni non homini à Domino eſſet, ſi bonum non eſſet: ſi autem bonum eſt, non niſi ab illo nobis eſt, qui ſummè atque immutabiliter bonus eſt.* Idem lib. de gratiâ & lib. arbitr. c. XIV. citat illud Ezech. c. XI. *Et dabo eis cor aliud, & ſpiritum novum dabo eis, & evellam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent &c.* Subjungit deinde; *Nunquid ergò poſſumus, niſi abſurdiſſimè dicere, bonum meritum bonæ voluntatis in homine præceſſiſſe, ut avelleretur ab eis cor lapideum; quandoquidem ipſum cor lapideum non ſignificat niſi duriſſimam voluntatem; & adverſus Deum omnino inflexibile eſt.* Idem epiſt. 6. cap. 6: *Quoniam Domino in te miſericorditer operante jam didiciſti in abundantiâ divitiarum tuarum non gloriari; hoc ſupereſt, ut non confidas in virtute tuâ, i. e. ne deputes viribus tuis, quòd ſeculi facultates divitiáſque contemnis, quòd honores mundi pro nihilo ducis, quòd deſiderio regni cœleſtis accenderis, quòd viam mandatorum Dei currere delectaris. Hæc enim omnia nullatenus haberes, niſi à Deo munere gratuitæ donationis acciperes. Non hoc hominis natura, ſed gratia: non hoc ex qualitate conditionis humanæ habetur, ſed ex benignitate divinæ illuminationis acquiritur.* Idem epiſt. 6, cap. 7; *Hujus gratiæ adjutorium ſemper eſt nobis à Deo poſcendum: ſed ne ipſum, quod poſcimus, noſtris viribus aſſignemus: neque enim haberi poteſt ipſe ſaltem*

tem orationis affectus, nisi divinitus fuerit attributus. Vt ergò desideremus adjutorium gratiæ, hoc ipsum quoque opus est gratiæ. Ipsa namque incipit infundi, ut incipiat posci: Ipsa quoque amplius infunditur, cùm poscentibus datur. Quis verò potest gratiam poscere, nisi velit? sed nisi in eo Deus ipsam voluntatem operetur, velle nullatenus poterit. Idem de Fide ad Petrum, cap. 32; *Firmißimè tene, & nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas, vel adversitas, verba sanctæ Legis & Euangelii sive legere, sive ex ore cujusque prædicatoris audire: sed divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratiâ suâ prævenerit: ut quod audit corpore, corde etiam percipiat, & acceptâ divinitus bonâ voluntate, atque virtute, mandata Dei facere & velit & poßit.* Fulgentius libro 1. ad Monimum, cap. XI; *Gratia est & illa justa retributio, qua bonis suis meliora retribuens, Deus glorificaturus est justos. Et hoc enim gratiæ opus erit. quia ut hoc mereantur, ipsa præveniendo misericorditer incipit: ipsa subsequendo custodit, &c. Prævenit igitur impium, ut justus fiat: subsequitur justum, ne fiat impius. Prævenit cæcum, ut lumen, quod non invenit, donet: subsequitur videntem, ut lumen, quod contulit, servet. Prævenit elisum, ut surgat: subsequitur elevatum, ne cadat. Prævenit donans homini bonam voluntatem: subsequitur benevolentem, operando in illo boni operis facultatem. Hoc igitur ista misericordia Dei in homine subsequitur, quod præveniens ipsa largitur. Et ideo non solùm errantem justificando ad vitam revocat, sed etiam bene ambulantem custodit & adjuvat, ut ad donum glorificationis æternæ perducat.*

Prosper Epist. ad Demetriadem[a], quæ adversus Pelagium scripta est: *Quid nobis boni potest esse sine ipso, quandoquidem etiam ut rectè oremus, ex ipso est: dicente Apostolo: Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Idem adversus Collatorem c. XIX. *Inde, priusquam edendo carnem filii hominis & bibendo sanguinem ejus lethalem digerat cruditatem; labitur memoriâ, errat judicio, nutat incessu, neque ullo modo idoneus est ad illud bonum eligendum & concupiscendum, quo se sponte privavit.*

Scriptor lib. de vocatione gentium lib. 1. cap. VIII.[b] *Et si quærit* (victoriam contra hostem,) *non dubitet quærendi affectum ab illo se accepisse, quem quærit.* Et eodem[c]: *Nec ullo desiderio* (spiritualem novi generis dignitatem) *appetit, qui calorem ipsius desiderii non accipit à Deo.* Et post multa[d]: *Salvari volentes omnino salvantur, quia ipsum desiderium salutis ex Dei inspiratione concipiunt, & per illuminationem vocantis in agnitionem veniunt veritatis.*

[a] F. 357. edit. Duac. 1577.
[b] Apud Prosp. sed apud Ambr. c. 3.
[c] Apud Prosp. in edit. ult. sed apud Ambrosium partem majorem capitis, in quâ & hæc, non legas.
[d] Circa finem capitis.

Ioannes Maxentius in confessione fidei: *Liberum naturale arbitrium ad nihil aliud valere credimus, nisi ad discernenda tantùm, & desideranda carnalia, sive secularia, quæ non apud Deum, sed apud homines possunt fortassis videri gloriosa. Ad ea verò, quæ ad vitam æternam pertinent, nec cogitare, nec velle, nec desiderare, nec perficere posse, nisi per infusionem & inoperationem intrinsecus Spiritus sancti, qui est etiam Spiritus Christi, &c.* Et post pauca: *Abominantes etiam eos, qui contra vocem Apostoli audent dicere, Nostrum est velle, Dei vero perficere: cùm idem doctor & velle, & perficere donum testetur esse divinum, ipso dicente *, Deus enim est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Fulgentius lib. I. de veritat. Prædestin. *Verumtamen ne quisquam huic operi saltem orandi affectum, quo sibi sapientiam posceret, non divinitus arbitraretur infusum, paullo superius ait,* (Sapientiæ lib. I. cap. VIII.) *se scisse, quoniam aliter non potest esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum tamen sapientiam esse dicit, scire cujus hoc donum esset. Vnde igitur est instructus ut sciret, inde est excitatus ut oraret. Nec iterum nisi voluntariè scivit, nec nisi voluntariè oravit: quia & ad sciendum, & ad deprecandum, Christi gratia ignavum & torpidum hominis præveniens instruxit arbitrium.*

* Phil. 2. v. 13.

Ad bonæ voluntatis initia etiam pœnitentia pertinet, quam & ipsam iccirco inter naturæ opera, quibus salutem inchoëmus, non Pelagius modò & Iulianus, sed etiam Massilienses reponebant. At plene Catholici docebant, sine inspiratione Spiritus sancti & auxilio ejus, pœnitentiam esse non posse: sed ut absque Spiritus sancti dono homines interdum doleant ex gehennæ metu; minimè tamen, si gratiâ Dei penitus destituantur, peccatorum pœnitere propter Deum summè dilectum, cum spe remissionis, & absoluto obediendi proposito: quæ ad veram ac Christianam pœnitentiam requiruntur. Hanc eorum fuisse sententiam, deinceps ostendemus. Hieronymus lib. VI. in Hieremiam †: *Quodque ait: Quasi juvenculus indomitus, sive sicut vitulus, & non didici: hoc significat, quòd multo labore atque verberibus eruditus sit, ut ad pœnitentiam converteretur, & non profecerit. Converte, inquit, me, & convertar. Ergò id ipsum quod agimus pœnitentiam, nisi Dei nitamur auxilio, implere non possumus. Postquam enim converteris me, & ad te conversus fuero, tunc agnoscam, quia tu Dominus meus es, & nequaquam errores mei atque peccata interficient me. Et postquam convertisti me, egi pœnitentiam. Vide quantum sit auxilium Dei, & quàm fragilis humana conditio, ut hoc ipsum quòd agimus pœnitentiam, nisi nos Dominus ante converterit, nequaquam implere valeamus.* Augustinus libr. de gratiâ Christi

† In c. 31. 18.

ſti cap. XLV. hæc Ambroſii verba laudat ex lib. x. in Lucam cap. XCVI: *Ipſam denique pœnitentiam, quam procul dubio voluntas agit, Domini miſericordia & adjutorio ut agatur.* Mox de pœnitentiâ Petri hæc ſubjungit: *Quod ſcriptum eſt, quia reſpexit eum Dominus; intus actum eſt, in mente actum eſt, in voluntate actum eſt. Miſericordia Domini latenter ſubvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiori gratiâ ſuâ viſitavit Petrum, interioris hominis uſque ad exteriores lachrymas movit & produxit affectum.* Auguſtinus lib. v. contra Iulianum cap. III. *Quantumlibet enim præbeat patientiam, niſi* IPSE DEDERIT, *quis aget* POENITENTIAM? *An oblitus es, quod idem ipſe doctor ait* *? *Ne fortè* DET *illis* DEUS POENITENTIAM *ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis.* Et circa finem Epiſt. CVI. ad Paullinum: *Eam ipſam pœnitentiam donum Dei dicit Apoſtolus, ubi ait de quibuſdam, Ne forte det illis pœnitentiam.* Idem lib. II. de peccat. merit. & remiſſ. cap. XVII. *Quod a Deo nos avertimus, noſtrum eſt, & hæc eſt voluntas mala: quod verò ad Deum nos convertimus, niſi ipſo excitante atque adjuvante, non poſſumus.* Fulgentius lib. de incarnat. & grat. D. N. cap. XVII. *Claret tamen, quia ut homo in Deum credere incipiat, à Deo accipit pœnitentiam ad vitam: ita ut omnino credere non poſſit, niſi pœnitentiam dono Dei miſerantis acceperit. Quæ eſt autem pœnitentia hominis, niſi mutatio voluntatis? Deus ergò, qui homini pœnitentiam dat, ipſe mutat hominis voluntatem.* * 2 Tim. 2.

Atque hæc dicta ſunto de auxilii divini neceſſitate ad actum fidei, vel initium ejus, & deſiderium converſionis, item pœnitentiam: proximum eſt, ut de eodem auxilio agamus, quatenus gratuitum eſt, unde & gratiæ nomen accepit. Patres igitur quibus cum Maſſilienſibus negotium erat, hoc quoque in illis culpabant, quòd ſpiritualem gratiam conferri putarent occaſione & intuitu conatuum quorundam, per quæ ad gratiam ſe homo præparaſſet. Nam hoc qui docent, eâdem operâ fateri poſſe aiebant, nos gratiam promereri: cùm mereri nihil aliud ſit, quàm conſequi pro mercede: mercedem autem conſtituat, quiſquis ideo nos gratiam à Deo conſequi putet, quia in nobis orſus ac conatus quoſdam boni perſpexerit. Hinc Auguſtinus lib. I. de Prædeſtinatione: *Non ergò receditur*, inquit, *ab eâ ſententiâ, quam Pelagius ipſe in Epiſcopali judicio Palæſtino, ſicut eadem geſta teſtantur, damnare compulſus eſt, gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari: quaſi non pertineat ad Dei gratiam, quòd credere cœpimus; ſed illud potiùs, quod propter hoc nobis additur, ut plenius perfectiuſque credamus; ac per hoc initium fidei noſtræ priores damus Deo, ut retribuatur nobis & ſupplementum-*

mentum ejus, & siquid aliud fideliter possimus &c. Et post aliquammulta eopse cap. *Si operatur Deus fidem nostram miro modo agens in cordibus nostris, ut credamus: nunquid metuendum est, ne totum facere non possit? & ideo homo sibi primas ejus vindicat partes, ut novissimas ab illo accipere mereatur? Videte si aliud agitur isto modo, nisi ut gratia Dei secundùm merita nostra detur quolibet modo, ac sic gratia non sit gratia.* Quin hanc sententiam ex professo refellit libro integro: unde eum sic concludit cap. xx. & xxi. *Multa diximus, & fortasse jamdudum potuimus persuadere quæ volumus, & adhuc tam bonis ingeniis sic loquimur, quasi obtusis, quibus & quod nimium est, non est satis. Sed dent veniam. Nova enim nos quæstio ad hoc impulit, quia cùm in prioribus opusculis nostris satis idoneis testimoniis egissemus, donum Dei esse etiam fidem, inventum est quod contradiceretur, & ad hoc valere illa testimonia, ut ostendant, Dei donum esse incrementum fidei: initium verò fidei, quo in Christum primitus creditur, ab homine ipso esse, nec esse donum Dei, sed hoc exigere Deum, ut cùm id præcesserit, cætera tanquam hoc merito consequantur, quæ Dei dona sunt: nec ullum eorum dari gratis, cùm in eis Dei gratia, quæ non nisi gratuita est, prædicetur. Quod videtis quàm sit absurdum. Propter quod instituimus, quantum potuimus, ut etiam ipsum initium fidei donum Dei esse ostenderemus.* Prosper adversus Collat. cap. VI. *Quomodo autem non advertis, te in illud damnatum incidere: quòd,* VELIS NOLIS, CONVINCERIS DICERE, *gratiam Dei secundùm merita nostra dari, cùm aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod gratiam consequantur, affirmas? Non enim nullius meriti haberi potest petentis fides, quærentis pietas, pulsantis instantia; præcipuè cùm omnes ejusmodi, & accipere, & invenire, & intrare dicantur. In quo superfluum, imò impium est, sic velle meritis ante gratiam existentibus locum facere, ut non ex toto verum sit, quod ait Dominus: Nemo venit ad me, nisi pater, qui misit me, attraxerit eum: si cujusquam hominis sine Dei illuminatione esset credenda conversio: aut ullo modo se voluntas hominis ad Deum sine Deo posset extendere, qui eum vocatum ad filium trahit, non resistentem, invitumque compellit, sed ex invito volentem facit, & quibuslibet modis infidelitatem resistentis inclinat: ut cor audientis, obediendi in se delectatione generatâ, ibi surgat, ubi premebatur: ibi discat, ubi ignorabat: inde fidat, unde diffidebat: inde velit, unde nolebat. Etenim Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Idem epist. ad Demetriadem: *Hinc illa erat naturæ humanæ fraudulenta laudatio, & illæsa per omnes homines originalis defensio dignitatis. Hinc Adæ peccatum exemplo posteris asserebatur nocuisse, non transitu: & quàm illi possibile fuerat non violare mandatum, tam liberum*

esse

esse unicuique declinare delictum. Hinc evacuatio baptismatis parvulorum: qui solâ adoptione donari, nullo autem reatu dicerentur absolvi. Hinc postremò divinæ gratiæ simulata & insincera confessio: quæ secundùm merita daretur, non ex quâ merita nascerentur. QUAM PARTEM *superbæ prædicationis quidam sibi,* CUM CÆTERA ABNUERENT, SERVAVERUNT. *Sed hoc eos, aut nimis imperitè, aut valde nequiter fecisse non dubium est: ut omnium hominum generalem ruinam meritorum privilegio sublevarent: & cùm inter nostros originalis peccati vulnera faterentur, inter suos tamen hoc tenêre ostenderent, quòd primorum hominum prævaricatio solis imitatoribus offuisset: naturalem autem facultatem nihil sui in alieno amisisse peccato, cui & possibile esset, & liberum, per voluntariam devotionem promereri gratiæ largitatem. Verùm istam* DAMNATI DOGMATIS PORTIONEM *catholicæ mentes facilè intelligunt, & meritò detestantur.*

Nec Fausto hanc sententiam objicere dubitat Maxentius in responsione ad epistolam Hormisdæ, cùm ait: *Refutans namque callidè ejusdem Pelagii sensum, & quasi exprobrans, quòd omnino Christi negaverit gratiam, nec non & illos, qui nullis præcedentibus meritis, juxta Apostolum, gratiam Dei hominibus dari fatentur: ipse quasi sapientissimus, & prudentissimus novus novæ pravitatis Apostolus, gratiam Dei* SECUNDUM MERITUM *fidei & laboris dari nititur edocere, ut jam sic Dei gratia non sit gratia.* Refellit eandem Fulgentius lib. 1. De verit. prædest.[a] *Non utique quia volumus, gratiam accepimus; sed necdum volentibus nobis gratia data est. Quam ipsam gratis habere potuimus, ut gratiam acciperemus.* Gelasius epistolâ 5: *Solus Christus venit quærere & servare quod perierat, ut libertas, quæ per temerariam fuerat dejecta superbiam, instauretur reparata per gratiam, mutuâque vice humanæ voluntatis arbitrium, sicut sequendo diabolum captivitatem meruerat sempiternam, sic reformata subsequendo libertatis autorem, amissum rediret ad præmium. Nonne ipse vas electionis Paulus affirmat, & dicit[b]: Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bonâ voluntate: ne etiam in malâ voluntate & velle & perficere Deus putaretur operari? Illud etiam Pelagianorum peculiare virus est, olimque detritum, quo putant, gratiam Dei secundùm merita hominum posse conferri; quod absit à mentibus Christianis, cùm testetur Apostolus[c]: Gratia est quæ gratis datur. Alioqui si ex operibus, gratia jam non est gratia. quia merces redditur, non gratis, unde gratia nomen accepit, impenditur. Quis autem audeat dicere Christianus, aliquid habere boni sine gratiâ? Quando magister gentium clamat, cuncta breviter in se dona concludens[d]: Gratia Dei sum id quod sum; & gratia Dei in me vacua non fuit: ut ostenderet, quia donum gratiæ non ipse præcesserit, sed fuerit subsecutus, atque monstraret, cooperatorem se esse gratiæ subsequendo: Sed plus*

[a] P. 62.
[b] Phil. 2.
[c] Rom. 11.
[d] 1 Cor. 15.

ominibus, inquit, laboravi. Ac rursum veritus, ne de suo præsumere videretur, adjunxit: Non ego, sed gratia Dei mecum. Non dixit: Ego & gratia Dei mecum, sed præposuit gratiam præcedentem, se autem subjungit. Quid autem haberi possit sine gratiâ, cùm sit fides ipsa per gratiam? Cassiodorus in Psalm. LXVII: *Ipsa est gratia, quæ gratis datur; quia nos ipsius bona præveniunt, dum & ipsum quoque bonum velle conceditur.* Primasius ad cap. VII ad Romanos; *Nam ut velle sit, jam voluntas a Deo præparata est: quia ipse est qui in nobis operatur & velle.* Idem ad cap. IX: *Ipsius auxilium implorandum est, qui operatur omnia in omnibus: ergò currere Christianus, & nunquam præsumere de suis viribus; currere debet, & Dei præcepta implere; sed arrogare sibi nihil debet; secundùm illud, qui gloriatur, in Domino glorietur. Hoc contra illos, qui de suis meritis ac viribus præsumebant. Vt equus potest currere, sed si non habeat rectorem, infrenis & præceps volitat, & rectum iter non ambulat: ita & nos sine Deo & gratiâ ejus.* Iunilius Africanus lib. II. de partib. divinæ legis, cap. 25; *Naturalis est in nobis boni malique communis discretio; spontaneus autem motus in his, quæ jam discreta & sequenda sunt. Ipsum lex quidem erudit: gratia autem præparat, adjuvat, corroborat, coronat.* Fortunatus in expositione Orationis Dominicæ; *Hominis voluntas bonum velle non habet, nisi Dominus inspiret, juxta illud: Deus meus, misericordia ejus præveniet me. Ergò non hominis voluntas prævenit Deum, sed Dei misericordia prævenit hominem non volentem; quando, sicut scriptum est, Deus est qui justificat impium. Item: Spiritus ubi vult spirat. Igitur quare non unusquisque recognoscit tenebras suas, ne illuminatus, tanquam lampas, quæ aliunde succenditur, per ventositatem suæ superbiæ extinguatur, & subducto splendore maneat in cæcitatis caligine, dum si quis bonum velle habet, sui esse putet arbitrii, & non exinde gratias referat collatori, ne audiat quod dicitur: Qui autem habet, & quod habet auferetur ab eo. h. e. per gratiam prævenitur; nisi Deo illud adscripserit, per superbiam hoc amittit, quando juxta Scripturam ipsa voluntas à Domino præparatur. Audiamus in hac parte Doctorem, ubi dixit: Qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Quare non addidit: & qui loquitur veritatem, de suo loquitur; nisi ut hoc exemplo, quando veritatem aliquis loquitur, de Dei gratiâ, non de suo habuisse hoc bonum, specialiter cognoscatur, quando de nostro solùm habemus mendacium. Nam cùm ipsa veritas Deus sit, qui loquitur de Deo, unde in homine mendace caussa veritatis sit, nisi ipsa veritas se ministret? h. e. nisi in hominem ipsam bonam voluntatem Deus veritatis inspiret, qui & velle tribuit, & posse complevit.* Richardus Victorinus lib. 7. in Apocal. cap. 8: Qui vult accipere, accipiat aquam vitæ gratis. *Aquam vitæ, i. e. gratiam vivificantem gratis, quia absque meritis humanis.*

humanis. In gratiâ quippe, quæ prima datur, meritum accipientis non opitulatur. In gratiâ, quæ jam bene operanti ut melius operetur confertur, meritum operantis & accipientis non excluditur. Humana nempe actio quemadmodum absque gratiâ inutilis est, ita cum gratiâ semper prodest. Petrus Cellensis libro de Panibus cap. 3. *Gratia sola vincula solvit: solutis verò vinculis liberum arbitrium sequitur gratiam, & inhæret gratiæ: ut deinceps gratiâ præeunte & cooperante liberum arbitrium persequatur inimicum & comprehendat, auferens ab eo tributa servitutis, & vendicans se se in ingenuitate libertatis.* Iacobus Vitriacus, feriâ 3. post Pentecosten: *Homo per se potest cadere, sed non potest per se resurgere. Spiritus vadens, & non veniens. Credere enim in Deum non potest, nisi gratia ipsum prævenerit. Sine me, inquit, nihil potestis facere. Palmes enim, nisi manserit in vite, non potest fructificare; avis sine pennis volare minimè potest: homo delapsus in foveam, nisi fune divina gratiæ dimisso extrahi non potest: sicut quadriga in luto per se moveri non potest, ita homo, nisi Pater traxerit eum, ad Christum venire non potest.* Imò etiam (ut Gregorius Valenta * agnoscit) *fuit sententia quorundam Scholasticorum, hominem posse per actiones naturales se disponere sufficienter ad obtinendam gratiam. Qui tamen à Pelagianis in eo discrepant, quòd & fidei assensum supernaturalem (quem non agnovit Pelagius) necessarium esse senserunt; neque etiam putaverunt, sicut Pelagius, hominem per ejusmodi actiones naturales mereri ex condigno primam gratiam, sed tantùm ex congruo, sic ut facienti naturaliter quod potest, Deus certò communicet gratiam. Ita Durandus in 2. d. 28. qu. 5. Et Gabriël in 2. d. 28. quæst. unicâ in respons. ad primum dubium. Et tribuitur eadem opinio Scoto in 2. dist. 28. quæst. unicâ, art. 2. ubi expressè ait, Hominem posse suâ naturâ, cùm solo communi Dei consensu, habere attritionem, quæ sit dispositio & meritum de congruo ad deletionem peccati mortalis, quæ sequatur in ultimo instanti illius dispositionis.* Vega quoque, lib. XIII. in concil. Trident. cap. 12, disertim docet, neminem esse, in cujus potestate non sit habere divinum auxilium; idque non, quia neminem Deus omnis sinit gratiæ expertem, sed *quia potest* (ut ejus utar verbis) *benè uti naturalibus. Ei autem qui hoc fecerit, Deus (qui nemini deest facienti quod in se est) auxilium sine dubio præstabit sufficiens ad obtinendum bona supernaturalia.* Sotus quoque, lib. II de naturâ & gratiâ, cap. 4. hanc fuisse ait sententiam doctorum antiquorum. Nos veterum verba sic capere malumus, ut velint, neminem omnis gratiæ expertem relinqui; ac ex priori gratiâ operantem, majori à Deo gratiâ ornari. nempe quomodo scriptor de vocatione Gentium lib. II, cap. 8; *Datur unicui-*

* *Comment. Theolog. T. 2. disput.* VIII, *quæst.* V, *de effectibus gratiæ, ut est forma, puncto* IV.

que sine merito, unde tendat ad meritum: & datur ante ullum laborem, unde quisque mercedem accipiat secundùm laborem. &c. Iuxta hanc sententiam etiam de gratiâ verum fuerit illud Augustini epist. CVI. ad Bonifac. *Non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici; comitante, non ducente; pedissequâ, non præviâ voluntate.* Et de gestis Palæstinis, cap. 14. *Ne quispiam existimet, ad ipsam fidem meritis operum perveniri, cùm ipsa sit initium unde bona opera incipiunt.* Quamquam non dubitamus, quin Augustinus hoc intellexerit de solis habentibus fidem, quæ per caritatem est efficax. quomodo & tract. V in I. cap. Iohannis ait; *Caritas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici.*

Hæc satis ostendunt, quæ SS. patrum & posteriorum quorundam fuerit sententia. Quibus verò Scripturarum locis pugnare soleant, ex parte indicant, quæ jam attulimus, pleniùs autem ea declarabunt, quæ deinceps dicemus.

Magnum imprimis sententiæ suæ pondus constituunt in verbis Ioh. XV. 5. *Sine me nihil potestis facere.* Et Rom. XI. 35. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Item I. Cor. IV. 7. *Quid habes, quod non accepisti?* Nam, inquiunt, si nihil habemus, quod non acceperimus, etiam à Deo erit, quòd ad regenerationis gratiam disponimur.

Item urgent illud Ioh. VI. 44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui me misit, traxerit eum.* At qui se disponit, is à Deo non trahitur, sed ducitur. Vide hoc de argumento Augustinum lib. I. ad Bonifac. cap. XXIX. & lib. II. cap. VIII. & alibi.

Præterea eos movit, quod dispositio ad gratiam est pars conversionis nostræ: conversio autem est opus divinum. Vnde Psal. LXXXV. 5. *Converte nos Deus salutis nostra.* Et Thren. V. 21. *Converte nos Domine, & convertemur.* Et Ezech. XXXVI. 22. 23. *Dabo vobis cor novum, & spiritum novum.*

Laudant & aliqui illud Proverb. VIII. 35. *Præparatur à Domino voluntas.* Vt habent LXX. interpretes. Sed aliter est in Hebræâ veritate, uti & veteri interprete Latino.

Aliud etiam telum iis subministrabant loca, quibus homo in naturâ corruptâ constitutus comparatur homini mortuo. Vt Luc. XVIII. 15. 24. *Mortuus erat, & revixit.* Ephes. XI. 1. 5. *Cùm essetis mortui in peccatis.* Coloss. II. 13. *Vosque mortuos in peccatis Deus excitavit.* Vbi irregeniti dicuntur mortui, quia uti homine mortuo corpus separatum est ab animâ, ita animâ peccatis serviente ea à Deo separata est.

Hinc

Hinc Macarius homil. XII. Ἐπειδὰν ὁ Ἀδὰμ κακὰ ἔσχε διανοήματα καὶ λογισμοὺς, ἀπώλετο ἀπὸ τοῦ θεοῦ. οὐ λέγομεν δὲ, ὅτι ἀπώλετο τὸ ὅλον καὶ ἠφανίσθη, καὶ ἀπέθανεν· ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀπέθανε, τῇ δὲ ἰδίᾳ φύσει ζῇ. hoc est; *Adam ubi cœpit habere pravas cogitationes & commenta, periit a conspectu Dei. Non tamen dicimus, quòd prorsus interierit ac deletus sit, & mortuus; sed quòd, quantum ad Deum, mortuus sit, suâ tamen naturâ vivit.* Quod enim de Adamo Macarius dicit, universè in singulis locum habet. Hæc verò similitudo eo quoque rectè extenditur, quòd uti homo mortuus non potest sese disponere ad recipiendam vitam; ita neque in peccatis mortuus, nisi aliquam vim vitalem ei inspiret Dominus, ad gratiam disponere se possit.

Denique urgent regenerandi & renascendi verba. Vt cùm dicitur I. Petr. I. 13. *Renati non ut ex semine corruptibili.* Iacob. I. 18. *Genuit nos verbo veritatis.* Fulgentius lib. De incarnat. & gratiâ Christi cap. XIX: *Sicut in nativitate carnali omnem nascentis hominis voluntatem præcedit operis divini formatio; sic in spirituali nativitate, quâ veterem hominem deponere incipimus.* Et cap. XX: *Forma præcessit in carne Christi, quam in nostrâ fide spiritualiter agnoscamus. Nam Christus, Filius Dei, secundum carnem de Spiritu sancto conceptus & natus est: carnem autem illam nec concipere virgo posset aliquando, nec parere, nisi ejusdem carnis Spiritus sanctus operaretur exordium. Sic etiam in hominis corde, nec concipi fides poterit, nec augeri: nisi eam Spiritus sanctus effundat & nutriat: ex eodem namque Spiritu renati sumus, ex quo natus est Christus.*

Objici solet exemplum Cornelii Act. X. Sed is non omnino infidelis fuit; ut inde liquet, quòd Deum agnoverit, & religiose coluerit. Atqui hæc quoque donum Dei esse quis neget? præsertim cùm etiam omnino infidelium virtutes sint à speciali Dei gratiâ, uti docet Augustinus lib. de prædest. sanct. cap. VII. Accommodatâ hoc similitudine illustrat Thomas Argentinensis lib. II. 2. dist. XXVIII. & XXIX. art. 2. q. I. *Sicut*, inquit, *formæ naturales non inducuntur in materiam, nisi per motum prius factum ab agente naturali: sic forma supernaturalis, puta gratia, non inducitur in animam adulti hominis, sine supernaturali agente, supernaturaliter movente ipsam animam.* Nempe nihil se disponit ad gradum altiorem, quàm habet naturâ. Atqui gratia regenerans excedit totam naturam. Quicquid igitur est à viribus naturæ, id inferioris est ordinis, & improportionatum ad gratiam. Potest quidem homo, nimis peccando, magis indispositus reddi ad recipiendam gratiam, quàm alius: sed nihil tamen facere potest, per

quod ad gratiam disponatur. Nimirum similiter se res habet, ac in lignis usu venit. Lignum viride magis est indispositum ad formam ignis, quàm aridum: sed tamen nec lignum aridum per se dispositum est ad formam ignis; verùm necesse est, ut per calorem ab igni aliâve superiori caussâ ad hoc disponatur. Atque ex his satis paret, quid dicendum sit de illo calcato: Facienti, quod in se est, Deus non denegat gratiam ulteriorem. Nec enim vel quisquam naturæ viribus agit quod in se est: vel si agat, eò per naturales actus se disponit ad gratiam. Nimirum non nisi actibus ex gratiæ virtute præstitis, disponitur homo ad gratiam majorem: de quibus capiendum illud Christi: *Habenti dabitur.* Corruit igitur illud Massiliensium, à Prospero & aliis Patribus meritò damnatum, Deum exspectare conatus nostros præstitos vi naturæ. Nam gratia, ut optimè cecinit Prosper,

——— dux est venientibus ad se,

Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.

Ex his satis elucet, quàm nullæ in spiritualibus vires hominum supersint. Quare quid mirum, si interdum in hujusmodi non dubitent Patres liberum arbitrium appellare servum? Nec enim verum est, quod nonnulli aiunt, primos reformatarum Ecclesiarum doctores hanc cudisse appellationem. Sanè disertim scribit Augustinus lib. De correptione & gratiâ cap. XIII: ARBITRIUM, *liberum; sed non liberatum: liberum justitiæ, peccati autem* SERVUM. Et lib. II. in Iulianum: *Hic vultis hominem perfici, atque utinam Dei dono, & non libero, vel potiùs* SERVO *voluntatis arbitrio.* Invenias & alibi *ἰσοδυνάμως*. Vt Enchirid. cap. CVI: *Post illam ruinam major est misericordia Dei, quoniam & ipsum liberum arbitrium liberandum est à servitute.* De gratiâ & libero arbitrio cap. XVI. *Aut enim voluntas nostra est libera à justitiâ, quando servit peccato.* Contra duas epist. Pelag. lib. IV. c. III. *Voluntas captiva non potest, nisi gratiâ Dei, respirare in salubrem libertatem.* Et contra eosdem lib. III. cap. VIII. *Liberum arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet.* Similiter Bernhardus lib. de grat. & lib. arb. cap. XI. *Homo per propriam voluntatem servus peccati factus meritò perdidit libertatem consilii.* Et cap. IV. dixerat idem; *libertatem nostram peccato esse captivatam.* Hæc ostendunt, quam fidem mereatur Bellarminus, cùm lib. IV. De gratiâ & lib. arbitr. cap. VI. scribit, *nomen servi arbitrii in Ecclesiâ Catholicâ totos mille quingentos annos nunquam fuisse auditum:* cùm item addit, reformatarum Ecclesiarum doctores liberi arbitrii nomen primos in servum arbitrium commutâsse. Vidimus

mus enim Augustinum, & alios similiter esse locutos. Quid quod præivit illis Scriptura? Vt Ioh. VIII. 34. *Qui committit peccatum, servus est peccati.* Et cap. VI. 20. *Cùm essetis servi peccati.* Nam si homo per voluntatem servit peccato, quomodo ejus arbitrium servum non est?

ἘΠΙΚΡΙΣΙΣ I.

Et fidei & bonæ voluntatis initia, atque orandi affectum divinæ gratiæ tribuit Cælestinus. Idem facit Concilium Arausicanum II. Quo etiam damnatur Massiliensium χρηστοφύητον, cùm gratiam occasione & intuitu bonæ nostræ voluntatis conferri dicerent, & eandem tamen, non secundùm merita nostra, sed ex misericordiâ, promanare contenderent.

AVxilio nos supernaturali egere ad ea, per quæ ad gratiam nos præparari Massilienses dicebant: præter Innocentium & Zosimum (quibus cum solis Pelagianis negotium fuit) testis est Cælestinus ad episc. Galliæ cap. IV. *In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse, & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserentis erexerit.* Cap. IX. *Præparatur voluntas à Domino; & ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium.* Cap. X. *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.* Idem cap. XI. *Beatissimæ & Apostolicæ sedis inviolabiles sanctiones, bonæ voluntatis exordia ad Christi gratiam referre docuerunt.* Et post aliqua hoc ipsum probat ex oratione, quâ Ecclesiarum præsules postulant, *ut infidelibus donetur fides, ut Iudæis ablato cordis velamine lux veritatis appareat, ut hæretici Catholicæ fidei perceptione resipiscant.* Addit deinde: *Hæc non perfunctoriè, neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus, quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere. Quod adeo totum divini operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum semper actio, laudisque confessio pro illuminatione talium referatur.* Idem c. XII. *Omnium bonorum* AFFECTVVM *atque operum, & omnium studiorum omniumque virtutum, quibus* AB INITIO FIDEI *attenditur, Deum profiteamur autorem, & non dubitemus, ab ipsius gratiâ omnia hominis merita præveniri,*

per

per quem fit, ut aliquid boni ET VELLE INCIPIAMUS, ET FACERE. Etiam Gelasius, in decreto cum LXX. episcopis facto, (quod etiam refertur distinctione XVI. Canone, Sancta Romana) eo libros Cassiani & Fausti inter apocryphos retulit, quòd prævenientem gratiam negarent. Nec aliud judicium fuit Felicis IV. ut cognoscimus ex Gennadio Massiliensi, sive eo potiùs qui auxit librum Gennadii de scriptoribus Ecclesiast. cap. LXXXVI. ubi de Cæsario Arelatensi (qui post Gennadium floruit) hoc scriptum invenitur: *De Gratiâ quoque & libero arbitrio edidit testimonia divinarum Scripturarum, & sanctorum Patrum judiciis munita; ubi docet,* NIHIL *hominem de proprio boni agere posse, nisi eum divina gratia prævenerit. Quod opus etiam Papa Felix per suam epistolam roboravit, & in latius promulgavit.* Ac de episcopis Romanis hactenus.

Idem ex conciliis statuit Carthaginense (quod Milevitanum vocant) can. IV. *Est utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & deligere ut faciamus.* Item Africanum concilium apud Prosperum ad cap. VIII. Gall. *Gratiam Dei per Iesum Christum, Dominum nostrum, non solùm ad cognoscendam, verùm etiam ad faciendam justitiam nos per singulos actus adjuvare; ita ut sine illâ nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere, valeamus.* Sed imprimis hæc lucem capiunt ex concilio Arausicano, quod potissimùm sibi propositum habuit Fausti doctrinam condemnare. Nam primus Fausti error erat, quòd negaret necessitatem gratiæ prævenientis. At ea stabilitur canone tertio, quarto, sexto, quartodecimo, decimoseptimo & duodevigesimo. Alter error fuit de συνεργίᾳ hominis cum Deo, non ex potentiâ superaddita naturæ, sed potentiâ naturali: quæ sententia damnatur can. septimo, sextodecimo, & vigesimo secundo. Tertius error erat de justificatione veterum per legem naturæ aut Mosis: quod improbatur canone undevigesimo, & imprimis vigesimoquincto; ubi disertim negatur, Abelem, Noë, Abraham salvatos per legem naturæ. Quartus fuit de ortu fidei ex principiis naturæ: qui error rejicitur canone sexto, & potissimum vigesimoquincto; ubi dicitur, fidem Cornelii centurionis & Zachæi non fuisse de naturâ, sed divinæ largitatis donum. Quinctus fuit de merito naturæ, quòd quia petimus, quærimus, pulsamus, eo nobis misericordia conferatur: qui error can. VI. damnatur. Vt hæc manifestiora fiant, aliquot canones adscribemus. Ac primo quidem, qui statuant, fidem, conversionem, desiderium, invocationem, pœnitentiam esse Dei do-

donum. Sic enim can. III. *Siquis per humanam invocationem dixerit gratiam Dei conferri, & non potius ipsam gratiam facere, ut à nobis invocetur, contradicit Isaiæ, vel Apostolo idem dicenti: Inventus sum à non quærentibus me; palàm apparui his, qui me non interrogabant.* Can. VI. *Siquis sine gratiâ Dei volentibus, desiderantibus, & pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri; non autem divinitus, ut hæc omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem & inspirationem sancti Spiritus in nobis fieri confitetur, & humilitati, aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium; nec ut obedientes & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse, consentit: resistit Apostolo dicenti*[a]*: Quid enim habes, quod non accepisti? &*[b]*, Gratiâ Dei sum id quod sum.* Item can. VII. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare*[c] *ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est Euangelicæ prædicationi, consentire posse confirmat absque illuminatione & inspiratione spiritus S. &c. hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Euangelio*[d] *dicentis, Sine me nihil potestis facere. Et illud*[e] *Apostoli, Non quod idonei sumus cogitare aliquid boni ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Can. IX. *Divini est muneris, cùm bene cogitamus:* Can. XXII. *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum. Si quis autem habet homo veritatem atque justitiam, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo, quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus in viâ.* Can. ult. *Nullus credere in Deum possit, nisi gratia eum & misericordia divina prævenerit. Vnde Abel justo, & Noë, & Abraham, & Isaac, & Iacob, & omni antiquorum sanctorum multitudini, illam præclaram fidem, quam in ipsorum laudem prædicat Apostolus, non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam Dei credimus fuisse collatam.* Et postea: *Ipse nobis nullis præcedentibus bonis meritis & fidem & amorem sui prius inspirat, ut & baptismi sacramenta fideliter requiramus, & post baptismum, cum ipsius adjutorio, ea quæ sibi sunt placita, implere possimus. Vnde manifestissimè credendum est, quòd & illius latronis, quem Dominus ad paradisi patriam revocavit, & Cornelii centurionis, ad quem angelus Domini missus est, & Zachæi, qui ipsum Dominum suscipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de naturâ, sed divinæ largitatis donum.*

[a] 1 Cor. 4. 7.
[b] 1 Cor. 15. 10.
[c] *Vett. libb. cogitare non expedit, aut eligere sive salvari (aut salutari) id est Euangezanti &c. Sed lectionem veram repræsentamus ex Gennadii cap. 44. & notis Frontonis Ducæi ad Concil. Arausf. 2.*
[d] Io. 15. 5.
[e] 2 Cor. 3. 5.

Atque hæc non minùs adversus Pelagianos quàm Semipelagianos statuuntur. At specialiter Massilienses tangit can. VIII. concilii Arausf. II. cujus hæc verba: *Siquis* ALIOS PER *misericordiam*, ALIOS VERO *per liberum arbitrium (quod in omnibus, qui de prævaricatione primi hominis nati sunt, constat esse vitiatum) ad gratiam baptismi*

posse venire contendit; à rectâ fide probatur alienus. Is enim non omnium liberum arbitrium per peccatum primi hominis asserit infirmatum; aut certè ita læsum putat, ut tamen quidam valeant sine revelatione Dei mysterium salutis æternæ per semet ipsos posse conquirere. Quod quàm sit contrarium, ipse Dominus probat, qui NON ALIQVOS, SED NEMINEM *ad se posse venire testatur* [a], *nisi quem pater attraxerit. Sicut & Petro dicit* [b], *Beatus es, Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Et Apostolus* [c]: *Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto.* Sic Canonem hunc legi debere, alibi ostendimus. Idem Concilium propriè eosdem Massilienses tangit, cùm negat, satis meritum excludi, si dicamus, post initia naturæ conferri gratiam ex misericordia. Hæc mens verborum can. VI. *Si quis sine gratiâ Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, pulsantibus nobis,* MISERICORDIAM *dicit conferri.* Nam gratiam conversionis propter naturæ initia collatam, misericordiæ nomine appellabant Massilienses, quia non ex debito, sed ex gratiosâ Dei misericordiâ conferretur. Ita Cassianum antea locutum vidimus. Et Fausti verba sunt lib. I. c. I. fine: *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Quod utique illi objici non est necesse, qui non de solo labore præsumit, sed conatibus suis quotidianam Dei* MISERICORDIAM *& jugem gratiam* IMPLORANDAM *esse cognovit, & auxilium Domini pervigili obsecratione deposcit.*

[a] Iohan. 6. 44.
[b] Matth. 16. 17.
[c] 1. Corinth. 12. 3.

ἘΠΙΚΡΙΣΙΣ II.

Pœnitentiam Dei dono obtingere statuit Synodus Palæstina, ac postea Cælestinus.

Synodus Palæstina, Augustino teste ad Paullinum [d], & ipsa damnavit, & ad damnandum compulit Pelagium, quod Cælestius dixerat, *Pœnitentibus veniam non dari secundùm gratiam & misericordiam Dei, sed secundùm meritum & laborem eorum qui per pœnitentiam digni fuerint misericordiâ.* Subjicit deinde Augustinus: *unde fit consequens, ut quisquis sequitur illius episcopalis autoritatem judicii, & ipsius Pelagii confessionem, hoc tenere debeat quod semper tenuit Ecclesia.* Et paullo pòst; *Fateatur, secundùm gratiam & misericordiam Dei veniam pœnitentibus dari, non secundum merita eorum: quandoquidem etiam ipsam pœnitentiam donum Dei dixit Apostolus, ubi ait de quibusdam; Ne fortè det illis Deus pœnitentiam. Hæc simpliciter sine ullis fateatur ambagibus, si quis in antiquitatem Catholicam & ipsius Pelagii expressa Ecclesiasticis gestis verba consentit.* Idem ex pre-

[d] Epist. 106.

precibus Ecclesiasticis probat Cælestinus 1 epist. ad episc Gall. cap. XI; *Legem credendi*, inquit, *lex statuit supplicandi*. Hinc subjungit: *Sanctarum plebium præsules, totâ secum Ecclesiâ ingemiscente, postulant ut lapsis pœnitentiæ remedia conferantur*. Hoc autem non perfunctoriè neque inaniter postulari, continuò probat à rerum ipsarum effectu. quæ hæc efficienti Deo refertur. Vidimus de viribus hominis ad gratiam inchoandam; sequitur agamus de ejus virtute ad illam conservandam.

THESIS II.

Præterea Massiliensium sententia erat, ad gratiam Spiritus S. conservandam non alio nos indigere, quàm quod vel naturâ haberemus: vel unà cum gratiâ semel essemus consecuti.

PElagium putâsse, unumquemque propriis viribus perseverare, docet nos Hieronymus lib. II. contra Pelagianos, & Augustinus lib. de perfectione justitiæ, item hæresi LXXXVIII. ubi ait: *Vt augeatur fides, & perseverent in eâ, homines non ab ipso accipere, sed à se ipsis habere contendunt*. Iuliani quoque verba sunt lib. de bono constantiæ: *Hac namque est constantia, quæ maximè asserit arbitrii potestatem ac bonum, ejusque naturæ & humani animi motus liberos, dum ostendit, omne mentis bonum voluntarium, nec ulli unquam casui obnoxium*. Et paullo pòst: *Ipsa enim armat egregium cujusque & accendit animum, dum illum libertatis suæ semper admonet, dumque omnes ab eo repellit metus*. Et post multa: *Etenim sicut* (lego, si, ut) *præclarè à doctissimis atque orthodoxis disputatum est, nemini vere unquam noceri, nisi à se ipso, potest; nec est prorsus aliquid, quo quisquam invitus fiat miser: quid tandem virtus timebit, nisi defectum sui, quo homini in æternum nocetur?* Citat Beda præfat. seu lib. I. in Cant. Nec tamen gratiam penitus excludit Iulianus; sed non necessariam putat. Nam eodem in libro sic scribit: *Divinæ enim gratiæ est amare* (lego, armare) *& firmare constantiam, quæ cæteras possit custodire virtutes: & contra omnia, quæ resistunt, defendere virtutem*. Quæ cùm Beda citasset, adjungit: *Cautissimo usus est verbo, ut non diceret eam donare, quasi antea non habitam nobis constantiam, sed potius juvare & firmare, quasi à nobis jam exortam, ut ventus flammam ignis, quam non ipse accendit, sed aliunde accensam, ut clarius flammescat, adjuvat, & ne exstingui debeat, flando confirmat. Sicut in ipso libro de Amore plenius sensum suum dilucidasse monstravimus.*

Hac parte non longè à Pelagianis abiisse videntur Massilienses. Nam ipsi quoque regenitos aliâ ad perseverandum gratiâ indigere negabant, quàm vel naturæ congenitâ, vel per gratiam in regeneratione collatâ. Docet hoc de iis Prosper car. de Ingratis:

Esse autem edoctis istam communiter æquam
Libertatem animis, ut cursum explere beatum
Persistendo queant, finem effectumque petitum
Dante Deo, ingeniis qui nunquam desit honestis.

Et sanè hoc velle videtur Cassianus lib. XIII. c. XIV. ubi sic de Iobo inquit: *Sed cùm nullam ejusmodi querimoniam calumniosus hostis post conflictum audeat iterare, non Dei, sed illius se victum viribus confitetur. Licet etiam gratia Dei non in totum illi defuisse credenda sit, quæ tantam tentatori tribuit potestatem, quantam & illum resistendi noverat habere virtutem, non eum ab illius impugnatione sic protegens, ut nullum virtuti humanæ relinqueret locum.* Et paullo pòst: *Et quid eos necesse est vel tentari, quos ita infirmos novit ac fragiles, ut nequaquam virtute suâ valeant resistere tentatori?* Et Collat. VII. c. VIII. *Quamobrem sicut in illis* (tentationibus) *est instigationis copia, ita & in nobis virtus respuendi, sive acquiescendi libertas est adtributa.* Et cap. XIV. *Fidelis autem Deus, qui non permittet vos tentari supra id quod potestis: non utique optat, ne eos Dominus tentari permitteret; sed ne supra id, quod sustinere poterant, tentarentur. Illud enim indicat humani arbitrii facultatem: hoc verò Domini gratiam, tentationum luctamina moderantis, ostendit.*

ANTITHESIS IV.

Catholicis contrà in animo obversabatur, ut plurima ignoremus, & in iis quæ scimus, repentini eventus sæpè animum impediant, quo minùs consideret, quid facto opus sit: ut item caro immoderatius exultet, mundus blando alliciat vultu, maligni spiritus insidias struant piis. Propter hæc aiebant, non sufficere gratiam quâ justificamur, & veris virtutibus ornamur: sed ad perseverandum in bono gratiam requiri specialem. Quò referunt, quod cùm divinus psaltes dixisset,* Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam: *continuò subjungat,* Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. *Item, quòd Christus*

* Ps. 126.

stus pro Petro oravit [a], *ne deficeret fides ejus: & universè pro Apostolis* [b], *ut servet illos à malo: quodque Dominus* [c] *hortatur, ut orent ne intrent in tentationem, atque omnes fideles idem rogare jubentur in precatione, quam eos docuit* [d] *Christus. Quæcunque verò de hoc perseverantiæ dono disserunt, ea partim ad extrinsecam, partim ad intrinsecam gratiam pertinent. Extrinseca est simplex custodia & providentia, per quam conservamur in bono. Eam interdum consistere docent in acceleratione mortis, juxta illud Sap.* IV. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus. *Item:* Placita enim erat Deo anima ipsius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum. *Interdum in tentationum ablatione: unde quotidie exposcere jubemur, ne in tentationem nos inducat. Intrinseca autem gratia est, confirmatio in gratiâ: ut cùm homini speciale robur confertur ad tentationes exsuperandas. Atque interno hoc perfectionis dono includi docent perseverantiæ bonum, non è contrario: quia isto roboris incremento (ut de infantibus nihil dicam) nec egeant adulti omnes, cùm nonnulli eorum paullo post conversionem aut resipiscentiam absque graviori tentatione de hac vitâ discedant. Interea hoc ipsum, quod divina eos providentia auferat è vita, priusquam periculum gravis certaminis subeant: omnino referri debet ad perseverantiæ bonum diuinitus illis concessum; quod ad salutem consequendam simpliciter est necessarium.*

[a] Luc. 22, 32.
[b] Ioh. 17. v. 9. 15. 20.
[c] Matth. 26. v. 41.
[d] Matth. 6. v. 9.

NOn satis esse, ut gratiam semel contulerit Deus, sed prætereа opus esse, ut eandem in nobis conservet: testis est Orosius in apolog. [e]: *Nemo, nisi secundùm divisionem mensuramque accipit; & qui acceptum habet, ad ipsum custodiendum alieno eget auxilio.* Similiterque Chrysostomus homil. VIII. in Ioh. Cyrillus lib. XI. in Ioh. Cyprianus in exposit. orat. Dominicæ. Hilarius in psal. CXXVI. Bernardus serm. III. in cant. Sed copiosè inprimis hoc argumentum tractat Augustinus: cujus hæc sententia est; hominem ante id tempus, post quod capitaliter peccaturus non est, accipere perseverantiæ donum: sive id sit confirmatio in gratiâ, ut cùm Deus novum robur addit ad

[e] P. 519.

ſuperandas tentationes etiam graviſſimas: ſive unà cum principio interno, puta fide verâ, licet non confirmatâ, concurrat auxilium externum, nempe protectio certa & infallibilis. Vide eum lib. de bono perſeverantiæ cap. I. & deinceps, maximè XIII. & XIV. ubi ſic inter alia: *Hinc intelligi datur, etiam illis juſtis, qui bonos pios que mores, uſque ad ſenectutis maturitatem & diem vitæ hujus ultimum ſervant, non in ſuis meritis, ſed ipſo Domino eſſe gloriandum: quoniam qui vitæ brevitate rapuit juſtum, ne malitia mutaret intellectum ejus* *, *ipſe in quantacunque vitæ longitudine cuſtodit juſtum, ne malitia mutet intellectum ejus.* Idem lib. De corrept. & grat. cap. VI. *Si dixerimus, iſtam perſeverantiam tam laudabilem, tam felicem, ſic eſſe hominis, ut ei non ſit ex Deo, illud evacuamus, quòd ait Dominus Petro, Rogavi pro te, ne deficiat fides tua.* Vide & cap. VII. & XXII. Interim fatebantur Catholici, regenitos ex gratiâ divinâ habere poteſtatem poſcendi à Deo perſeverantiæ donum. Nam Deus (ut Auguſtinus ait ſerm. XXIX. 19. De verbis Domini) *nunquam nos ad illa* (auxilia) *petenda hortaretur, niſi dare vellet.* Sed aliud eſt, habere illud ex gratiâ, per quod conſequi poſſis perſeverantiæ donum; aliud, ex naturâ, vel etiam gratiâ, quam in regeneratione ſis conſecutus, actu illud omne habere, quod ut perſeveremus facit. Siquidem, ut optimè Auguſtinus † ait, *Quid ſtultius, quàm orare ut poſſis, quod in poteſtate habes ut facias?* Quia verò Pelagiani negabant, ſpeciali nos protectione & auxilio ad perſeverantiam indigere: hinc colligebant Patres, tollere illos preces, quibus perſeverantia à Domino poſcitur. Auguſtinus hæreſi LXXXVIII: *Deſtruunt etiam orationes, quas facit Eccleſia, ſive pro infidelibus, & doctrinæ Dei reſiſtentibus, ut convertantur ad Deum: ſive pro fidelibus, ut augeatur eis fides, & perſeverent in eo.* Rationem ſubjungit: *Hæc quippe non ab ipſo accipere, ſed à ſe ipſis homines habere, contendunt, gratiam Dei, quâ liberamur ab impietate, dicentes, ſecundùm merita noſtra dari.* Ex ratione enim annexâ liquet, non ſuſtuliſſe eos orationes apertè, ſed ex conſequenti. Hinc idem epiſt. CXLIII. ad Anaſtaſium: *Per quorum diſputationem infirmitati hominum miſeræ, atque indigæ ſuadetur, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem. Non quia hoc audent apertè dicere, ſed eorum ſententiam, velint nolint, hoc utique ſequitur. Nam ut quid nobis dicitur, Vigilate & orate, ne intretis in tentationem? Ut quid etiam ſecundùm hanc exhortationem, cùm doceret orare, præcepit ut dicamus, Ne nos inferas in tentationem; ſi hoc non impletur ex adjutorio gratiæ divinæ, ſed totum eſt in arbitrio voluntatis humanæ?* Iſthæc nempe perpetua tentatio in hac vitâ cauſſa eſt, cur ſine gra-

* Sap. 4.

† Lib. De nat. & grat. c. 18.

gratiâ speciali diu nemo perseveret. Augustinus lib. De corrept. & grat. cap. XII: *Si in tantâ infirmitate vitæ hujus (in quâ tamen infirmitate, propter elationem reprimendam, perfici virtutem oportebat) ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent: inter tot & tantas tentationes infirmitate suâ voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate, nec vellent; aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent.*

Eadem mens Prosperi in resp. ad capita Gall. cap. VII. *Quomodo eos haberet prædinata in Christo electio, cùm dubium non sit, donum Dei esse perseverantiam in bono usque ad finem, quam istos ex eo ipso quod non perseveraverunt, non habuisse manifestum est?* Nec aliter Scriptor De vocat. gent. lib. I. c. VIII.* *Fixâ hac fide in cordibus nostris, immobiliterque fundatâ, saluberrimè credimus, omnia bona, ac maxime ea, quæ ad æternam vitam provehunt, Dei munere custodiri.* Et lib. II. c. IV. *Discedere à fide ita est liberum, ut non discedere, non possit nisi cooperante Spiritu Dei fieri.* Et eodem lib. c. XXVI: *Sive igitur initia, sive profectus fidelium, sive usque in finem perseverantiam cogitemus: nullum genus, nulla species cujusquam virtutis occurrit, quæ vel sine dono divinæ gratiæ, vel sine consensu nostræ voluntatis habeatur.* Venantius Fortunatus homil. de orat Dom. prope finem: Fragilitas *nostra conservare puritatem lavacri non valet, quam de fonte percipit, nisi dignetur Dei gratia custodire.* Item Fulgentius lib. I. De veritate prædestinationis †. *Sicut bonæ voluntatis initium nemo potest habere, nisi fuerit misericordiâ Dei præveniente illuminatus: ita eandem voluntatem bonam nemo usque in finem poterit obtinere, nisi fuerit jugiter eâdem misericordiâ subsequente servatus. Misericordia igitur, quæ gratis malum hominem prævenit, & ipsa quem bonum facit, subsequendo regit, ne mutetur in pejus. Omne igitur bonum voluntatis & operis tunc inesse potest homini, si prævenientis gratiæ largitate detur, ejusdemque gratiæ subsequentis opitulatione servetur: quæ malum prævenit, ut bonam Deo largiente voluntatem habere incipiat, quam antè, quia per se habere non poterat, non habebat: subsequitur autem bonum, ut perseveret & proficiat in bonâ voluntate, quam ex se habere non potuit, sed gratis accepit. Prævenit ergò dirigendo cor hominis pravum, quia scriptum est, Dirigit autem corda Dominus: subsequitur autem, custodiendo cor rectum; quia similiter scriptum est, Iustum adjutorium meum à Domino, qui salvos facit rectos corde. Gratia igitur in utroque operatur; scilicet & in errante, ut correctus vivat; & in correcto, ne depravatus abscedat.* Quo ex loco simul cognosci-

* apud Prosper. in edit. Duac. f. 518. a.

† Pag. 57.

cognoſcimus, quid prævenientis, quid item ſubſequentis gratiæ nomine intellexerit Fulgentius. Nempe gratiam prævenientem vocat juſtificationem, & quod ad eam diſponit. Subſequentem appellat, quæ juſtitiam auget & conſervat. Sic idem lib. II. * *Sicut ad ſurgendum beneficio miſericordiæ prævenientis erigitur, ſic ad perſeverandum miſericordiæ ſubſequentis juvamine cuſtoditur.* Et lib. I. ad Monimum cap. II. *Prævenit impium, ut fiat juſtus: ſubſequitur juſtum, ne fiat impius. Prævenit cæcum, ut lumen donet; ſubſequitur videntem, ut lumen, quod contulit, ſervet.* Aliqui tamen prævenientis & ſubſequentis gratiæ vocabula comparatè intelligere malunt. Ita prima vocatio tantùm erit præveniens: ultima glorificatio tantùm erit ſubſequens: reliqua intermedia comparatione diverſorum & prævenient & ſubſequentur; quomodo in ὑπαλλήλοις idem & genus eſt & ſpecies. E. G. gratia in nobis fidem producens eſt ſubſequens, ratione vocationis primæ: eſt præveniens, ratione orationis ex fide profectæ. Atque ita in aliis. Vide Cumel Diſp. var. ad primam P. & primam Sec. dubii II. concl. II. †

* *Pag.* 80.

† *P.* 38. & 39.

ἘΠΙΚΡΙΣΙΣ IV.

Perſeverantiam divinæ gratiæ deberi, etiam Epiſcopi clerique Romani, & Concilii II Carthaginenſis, atque Arauſicani II ſententia fuit.

INnocentii ea mens eſt epiſt. ad Concilium Carthaginenſe. Item Cæleſtini epiſt. ad Epiſc. Galliæ cap. XI. ubi & de præceſſoribus ſic ſcribit: *Beatiſſimæ & Apoſtolicæ ſedis inviolabiles ſanctiones, & bona voluntatis exordia, & incrementa probabilium ſtudiorum, & in eis uſque in finem perſeverantiam, ad Chriſti gratiam referre docuerunt.* Ac veritatem ejuſce dogmatis comprobari ait, ex obſecrationum ſacerdotalium ſacramentis, ut *legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi.* Vide & Gregorium M. lib. XXIII. Moral. c. XXVIII.

Idem ſtatuit Concilium Carthaginenſe in Pelagianâ cauſsâ ſecundum. Sic enim ex eo ſcribunt Patres Africani epiſt. ad Innocent. I: *Iſtorum ſacrilegas diſputationes neceſſario ſequitur, ut nec orare debeamus, ne deficiat fides noſtra, quod pro Apoſtolo Petro ſe rogaſſe ipſe* (Chriſtus) *teſtatus eſt. Si enim poſſibilitate naturæ & arbitrio voluntatis in poteſtate eſt conſtitutum: quis non videat, à Domino inaniter peti & fallaciter orari, cum orando poſcuntur, quæ naturæ noſtræ jam ita conditæ ſufficientibus viribus*

bus obtinentur. Nec debuisse dicere Dominum Iesum beatissimo Petro, primo Apostolorum, Rogavi pro te; sed, Moneo te, vel impero ac præcipio, ne deficiat fides tua, &c.

Idem judicium fuit Concilii Arausicani II. can. X. *Adjutorium Dei etiam renatis ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Imò hac gratiâ etiam in primævo statu opus fuisse docetur can. XIX. cujus lemma: *Neminem, nisi Deo miserante, salvari.* Malè enim in editt. antiq. verba hæc appinguntur canoni antecedenti. Concilii ejusce verba sunt: *Natura humana, etiamsi in illâ integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo se ipsam, Creatore non adjuvante, servaret.* Et mox: *Sine gratiâ Dei salutem non possit custodire, quam accepit.*

LIBRI QVARTI
PARS ALTERA.

Quâ disquiritur, an Patres Græci prævenientem gratiam agnoscant, aut Latinorum illi, qui tribus proximis post Apostolos seculis in Ecclesiâ docuerunt.

THESIS I.

Siquis putet, aliquos eorum, qui ante exortam Pelagii hæresin vixerunt, fidem vel initium fidei, conversionis desiderium, certum spei & pænitentiæ gradum, naturæ viribus tribuisse; nolumus cum eo ducere contentionis funem. Nam cùm Augustinus fateatur, hanc aliquando fuisse sententiam suam: probabile est, etiam antiquiorum aliquos in eodem luto hæsisse. Sed tamen audiendi non sunt, qui communem hanc fuisse antiquitatis sententiam credunt. Multa enim illis obduci possunt, è quibus constet, agnovisse veteres, nihil esse nostrum, sed à divinâ gratiâ esse id omne quod possumus: quod qui dicunt, non eos solùm erga gratiam Dei ingratos putant, qui absque gratiâ salutem nos consequi posse arbitrantur; ut Pelagianorum postea opinio fuit: sed etiam ingratè eos uti gratiâ censent, qui non

universam salutem soli gratiæ adscribant; ut Massilienses fecisse existimantur.

PEr gratiam prævenientem hoc loco intelligimus, non eam tantùm, quæ prior sit opere bono: qualem etiam à Massiliensibus agnitam fuisse Prosper, Hilarius, & Augustinus fatentur: sed quæ præveniat fidem, atque adeò credulitatis affectum & conversionis desiderium: qualem eos gratiam negasse iidem testantur. At verò antiquiores Ecclesiæ doctores hanc ipsam docuisse, non vanam inde conjecturam capere possumus, quòd Prosper in suis ad Augustinum literis, Massilienses priùs eam agnovisse dicat, ac tum demum ab eâ sententiâ (quam scilicet à præceptoribus hauserant, & magistri eorum in Ecclesiâ invenerant) resiliendum sibi putâsse, cùm viderent, gratiam hanc ita ab Augustino doceri, quasi ab absoluto fluat salvandi decreto, eoque semper efficax sit in actu secundo. Erant inter eos multi magni & sancti viri, ut Prosper & Hilarius de iis ad Augustinum scribunt, & eos secuta Ecclesia Lugdunensis circa annum octingentesimum quinquagesimum judicavit *. Ac in eo quidem conspirabant universi, quotquot Augustini sententiæ adversarentur, quòd gratia præveniens non pendeat ab absoluto salvandi decreto. At in hoc aliquis dissensus erat: quòd alii quidem faterentur, semper hominem à gratiâ præveniri, sed eâ quæ minimè ab absoluto proficiscatur decreto, eoque semper efficax non sit: (quales in Semipelagianorum numerum referri non possunt, cùm hæc communis fuerit Catholicorum sententia) alii verò, ut fortiùs, quemadmodum putabant, Augustini sententiam de absoluto decreto convellerent, negarent, gratiam semper esse priorem hominis voluntate: quia aliquando etiam homo per naturale salutis desiderium, & laborem naturæ viribus præstitutum, ad gratiam se præpararet. Quam Cassiani fuisse sententiam, colligebamus superiùs ex iis, quæ de Zachæo & latrone scripsit. Et quid mirum, si fidei initia Cassianus tribuerit naturæ, cùm Augustinus idem aliquando senserit? Vnde & Massilienses (quemadmodum Prosper & Hilarius ad eum scribunt) objicere ei solent hæc verba, quæ protulerat in cap. IX. ad Rom. *Dicit enim* Apostolus: *Idem Deus qui operatur omnia in omnibus. Nusquam autem dictum est: Deus credit omnia in omnibus. Quòd enim credimus, nostrum est: quòd autem operamur, illius.* Nullum hic mantelum quæremus. Nam

* *Vide infra lib. 6. th. 14.*

Nam hanc suam fuisse aliquando sententiam, non uno Augustinus ipse loco agnoscit. Vti cùm lib. I. De prædestinat. sanct. cap. III. ait: *Non sic pius atque humilis doctor ille sapiebat; (Cyprianum beatissimum loquor) qui dixit, in nullo gloriandum. quando nostrum nihil sit. Quod ut ostenderet, adhibuit Apostolum testem, dicentem: Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Quo præcipuè testimonio etiam convictus sum, cùm similiter* ERRAREM, PUTANS, FIDEM, *quâ in Deum credimus,* NON ESSE DONUM DEI, *sed à nobis esse in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter & juste & piè vivamus in hoc seculo. Neque enim* FIDEM *putabam* DEI GRATIA PRÆVENIRI, *ut per illam nobis daretur, quod posceremus utiliter, nisi quia credere non possemus, si non præcederet præconium veritatis.* Hactenus Augustinus: cujus è verbis clarè discimus, aliquando eum negasse gratiam prævenientem; nec tamen impegisse omnes in hunc errorem, qui ante Augustinum vixerunt: cùm fateatur ipse, aliter sensisse humilem doctorem B. Cyprianum. Adferam alterum quoque Augustini locum: quem paullo pòst exscribit è lib. I. Retract. cap. XXIII. *Nondum diligentiùs quæsieram, qualis sit electio gratiæ. Proinde quod continuo dixi:* DICIT *enim idem Apostolus: Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus: nusquam autem dictum est: Deus credit omnia in omnibus: ac deinde subjunxi:* QUOD *ergò credimus, nostrum est: quod autem bonum operamur, illius est, qui credentibus dat Spiritum sanctum:* PROFECTO *non dicerem, si jam scirem, etiam ipsam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem spiritu. Vtrumque ergò nostrum est, propter arbitrium volentibus, & utrumque tamen datum est per spiritum fidei & caritatis. Neque enim sola caritas, sed sicut scriptum est, Caritas cum fide à Deo patre & Domino nostro Iesu Christo. Et quod paullo pòst dixi:* NOSTRUM *est enim credere & velle; illius autem dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum, per quem caritas diffunditur in cordibus nostris:* VERUM *est quidem, sed eâdem regulâ & utrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem, & utrumque nostrum, quia non fit, nisi volentibus nobis.* Hæc Augustinus: ex quibus iterum paret, neutiquam pro calumnia haberi debere, quòd multi dicerent, ipsum priùs Augustinum ea docuisse, quæ in Massiliensibus postea damnaret. Sed Massilienses non contenti isto priorum Augustini scriptorum patrocinio, etiam eos qui Augustinum præcessissent, secum sensisse contendebant. Et sanè cùm Cassianus habitus sit Massiliensium faciæ princeps, atque idem

præceptoris sui Chrysostomi fuerit studiosissimus: planè credibile est, Chrysostomi potissimùm autoritate se defendere solere. Nam apud eum legimus initio τοῦ ἠθικοῦ homil. XII. in epist. ad Hebr. Δεῖ γὰρ ἡμᾶς πρῶτον ἑλέσθαι τὰ ἀγαθὰ, καὶ τότε αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσάγει.
[a] P. 736. edit. Commel.
Nec hoc satis, sed continuò subdit[a], Οὐ προφθάνει τὰς ἡμετέρας βουλήσεις, ἵνα μὴ λυμήνηται τὸ αὐτεξούσιον. Et homil. II. in epist. II. ad Cor. ἀπὸ τούτου τοίνυν μανθάνομεν, ὅτι κἂν ἐλεεῖσθαι μέλλωμεν, ἀξίους τοῦ ἐλέου πρότερον παρέχειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς χρή. κἂν γὰρ ἔλεος ᾖ, τοὺς ἀξίους ἐπιζητεῖ. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἔπεισιν ἅπασι, καὶ τοῖς ἀναισθήτοις διακειμένοις. Hæc tamen commodam mentem capere possunt. *Nos*, inquit, PRIMUM *bona eligere oportet, & tunc adfert* (Deus) *quæ sua sunt.* Nempe non ἁπλῶς primùm, sed postquam gratiâ sumus præventi. Addit, *Non prævenit nostras voluntates, ne liberum tollat arbitrium.* Nempe non sic prævenit, *ut liberum tollat arbitrium.* Hoc est, non prævenit per gratiam, quæ ita determinet voluntatem, ut ei adferat necessitatem. Porrò ait, *nobis faciendum, ut misericordiâ dignos nos ipsos præstemus: nec enim obtingit stupore laborantibus, nec se misericordiâ egere sentientibus.* De consequente misericordiâ hoc verissimè dicimus, non de præveniente, quâ fit, ut quorum corda stupor detinebat prius, jam egere se sentiant misericordiâ Dei. Similiter interpretari oportet, quæ scribit in psal. CXX.[b] item in homil. XLII. ad Antiochenos.
[b] T. 1. pag. 483. edit. Bell.
[c] T. 1. pag. 25. edit. Commelin.
Neque solus sic loquitur Chrysostomus. Similia enim habet Athanasius orat. contra gentes[c]: Πρὸς δὲ τὴν ταύτης γνῶσιν, καὶ ἀκριβῆ κατάληψιν, οὐκ ἄλλων ἐστὶν ἡμῖν χρεία, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν. Οὐδ' ὥσπερ ἐστὶν αὐτὸς ὁ θεὸς ὑπεράνω πάντων, οὕτω καὶ ἡ πρὸς τοῦτον ὁδὸς πόῤῥωθεν, ἢ ἔξωθεν ἡμῶν ἐστὶν, ἀλλ' ἐν ἡμῖν ἐστι, καὶ ἀφ' ἡμῶν εὑρεῖν τὴν ἀρχὴν δυνατόν. *Cæterùm ad istius rei* (viæ veritatis) *notionem, & accuratam perceptionem, non aliis opus est quàm nobis ipsis. Neque, ut est ipse Deus super omnia, ita quoque & via, quæ ad illum tendit, procul, aut foris extraque nos, consistit, sed in nobis sita est, & initium ejus à nobis investigari potest.* Et post aliquàm multa[d];
[d] Pag. 28.
Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ τὸ περὶ θεοῦ θεωρίας ἔχει τὴν ἔννοιαν, καὶ αὐτὴ ἑαυτῆς γίνεται ὁδὸς, οὐκ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς λαμβάνουσα τὴν τοῦ θεοῦ λόγου γνῶσιν καὶ κατάληψιν. *Ideo certè divinæ contemplationis vim intelligentiamque possidet* (anima,) *ipsaque sibi ipsi, ut via ac methodus quædam, non aliunde, sed ex se ipsâ, verbi divini scientiam apprehensionemque haurit ac percipit.*

[e] Pag. 26.
Etiam Cyrillus Hierosolymitanus videtur fidem gratiâ priorem facere, cùm ita scribit Catechef. I.[e] Τοῖς δὲ λαμβάνουσιν τὴν πνευματικὴν

κλὼ ταύτλω σφραγίδα καὶ σωτήριον, χρεία καὶ τῆς οἰκείας προαιρέσεως. Ὥσπερ γὰρ κάλαμος γραφικὸς, ἢ καὶ βέλος, χρείαν ἔχει τοῦ συνεργοῦντος, οὕτω καὶ ἡ χάρις χρείαν ἔχει τῶν πιστευόντων. Iis itaque qui spirituale hoc signaculum & salutare accipiunt, opus est ut voluntariè id faciant. Sicut enim calamus scriptorius aut telum, ut ab aliquo impellatur necesse est: sic & gratia indiget credentibus. Idem velle videtur Catechesi quinctâ, ubi ista legas *: *Εἰ δὲ πιστὸς εἶναι νομίζεις, ἀλλ' οὔπω τέλειον τῆς πίστεως ἔχεις, χρεία καί σοι κατὰ τοὺς ἀποστόλους εἰπεῖν, Κύριε, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. τὸ μὲν γάρ τι παρὰ σεαυτοῦ ἔχεις, τὸ δέ τι παρ' ἐκείνου πολὺ λαμβάνεις. Si autem fidelis esse videris, nondum tamen perfectionem fidei habes; opus est, ut & tu cum Apostolis dicas: Domine, adauge nobis fidem. Nam apud te ipsum aliquid habes: ab illo verò permultum accipis.* Propter hujusmodi (quæ sanè Semipelagianam minimùm sententiam spirare videntur) scribit Iansenius in concord. c. LIX, Græcos, nisi cautè legantur & intelligantur, præbere posse occasionem errori Pelagiano. Idem monet Spencæus in epist. 2. ad Tim. digress. x. Et, quod majorem erroris suspicionem injicere possit, negat, eos Pelagii in hæreticorum ordinibus meminisse. Sed nunquam ferendum, ut hanc contumeliam faciat aliquis patribus Græcis. Nam quid mirum, si Epiphanius & Philastrius (quos juniores Græcorum additis quibusdam, qui œcumenicis synodis occasionem præbuissent, exscribere solent) in catalogis suis non meminerunt Pelagii, quando eo sunt juniores? De Theodoreto aliquid dicere videntur. Sed cùm is Pelagii ac Iuliani temporibus vixerit, ea quæ de hæreticis prodidit, scripsisse potuit antequam Pelagiana hæresis iis, quibus ille locis viveret, innotesceret. Et sanè si Pelagio Græci favent, cur casum ejus tantopere doluit Chrysostomus †, ut ex ejus ad Olympiadem epistolâ constat? Cur Atticum (qui post Arsacium, uti is post Chrysostomum, Constantinopoli episcopus fuit) adeò in Carmine suo commendat Prosper ob susceptum fortiter gratiæ patrocinium contra Pelagianos? Cur Sisinnium, qui Attico successit, ita laudat Cælestinus, quòd Attici vestigiis institerit? Et qui tribus pòst seculis episcopus ibidem fuit, Photius, quàm apertè Hieronymum, Augustinum, Prosperum, commendat, Pelagium Cælestiumque ut hæreticos damnat, bibliothecæ suæ cap. LIII. & LIV. Quid de Theophilo & nepote ejus Cyrillo, Alexandrinis episcopis dicam? quid de Ioanne Talaidâ, quincto à Cyrillo ejusdem loci episcopo? quem Photius testatur Pelagio & sectatoribus ejus anathema dixisse in suâ ad Gelasium apologiâ. Fuere isti lumina Orientis,

* *Pag. 113.*

† *Andr. Hyperius tract. de hominis justificatione, ubi docet, etiam Chrysostomum docere & disertim scribere, SOLA nos fide justificari, hoc eum elogio insignit,* sacrarum literarum apud Græcos, si quis alius, fidelissimum interpretem.

tis, patriarchæ omnes vel Constantinopolitani, vel Alexandrini. Quare non patiamur nos divelli à Græcis Patribus, sed hoc agamus, ut simus (Optati * verbis utor è libro ejus sexto) *sociati Orientalibus: ubi secundum hominem suum natus est Christus: ubi ejus sancta sunt impressa vestigia, ubi ambulaverunt adorandi pedes, ubi ab ipso facta sunt tot & tanta virtutes, ubi eum sunt tot Apostoli comitati, &c.* Quodsi synodicum etiam judicium requirimus, nonne Palæstinâ synodo (ad quam toties provocat Augustinus) damnatus fuisset Pelagius, nisi suos ipse damnâsset errores? Sed provincialem synodum mitto. Nonne œcumenicâ Ephesinâ damnatus Pelagii error fuit? Quid adversus ista tam clara apertaque obduci potest? Objectant, scio, horridula Græcorum dicta. At, nisi in Occidente suos magis amant quàm Orientalis Ecclesiæ sanctissimos Patres: cur hac parte magis rigidos se præbent censores erga Græcos quàm Latinos? Quàm acris enim Pelagii adversarius fuit Hieronymus? Et tamen nonne duriùs ab eo dictum fuit, quod legimus penè initio lib. III. contra Pelagianos? *Scito*, inquit, *baptismum præterita donare peccata, non futuram servare justitiam, quæ labore & industriâ ac diligentiâ & semper super omnia Dei clementiâ custoditur; ut* NOSTRUM SIT ROGARE, ILLIUS TRIBUERE QUOD ROGATUR; NOSTRUM INCIPERE, ILLIUS PERFICERE; NOSTRUM OFFERRE QUOD POSSUMUS, ILLIUS IMPLERE QUOD NON POSSUMUS. Et inferius eodem libro: *Totus sermo sanctorum ad Deum oratio est, tota oratio & deprecatio extorquet clementiam creatoris: ut, qui nostris viribus & studio salvari non possumus, illius misericordiâ servemur. Ubi autem misericordia & gratia est, liberum ex parte cessat arbitrium,* QUOD IN EO TANTUM EST, UT VELIMUS ATQUE CUPIAMUS, ET PLACITIS TRIBUAMUS ASSENSUM. *Iam in Domini potestate est, ut id quod cupimus, quod laboramus ac nitimur, illius ope & auxilio implere valeamus.* Similiter ante eum scripserat S. Hilarius Pictaviensis in ps. CXVIII. in He: *Est à nobis, cùm oramus, exordium, ut munus à Deo sit.* Et in Mem: *Licet à Deo intelligentia perfecta sit, tamen à nobis incipiendum est, ut possimus perfectam intelligentiam promereri. His enim qui non per se inchoant, clausa à Deo sunt omnia.* Et in Nun: *Voluntas nostra hoc proprium ex se habet, ut velit Deus incipienti crementum dare, quia consummationem per se infirmitas nostra non obtinet: meritum tamen adipiscendæ consummationis est ex initio voluntatis.* Ambrosius in cap. VII. Luc. *Hæc apud se dixit: sed non satis est dicere, nisi ad patrem venias. Ubi illum requiras? ubi invenias? Exurge*

* P. 169.

primò

primò, qui sedens ante dormiebas. Et ideo dicit Apostolus: Surge qui dormis, & exurge a mortuis. Iniquitas in talento plumbeo sedet. Moysi dicitur, Tu autem hic sta. STANTES ELIGIT CHRISTUS. *Exurge ergò, curre ad Ecclesiam: hic est Pater, hic est Filius: hic est Spiritus sanctus.* Hujusmodi horridula antiquorum dicta fecere, ut penè haut alias unquam magis desudet antistitum ille antistes B. Augustinus, quàm ubi deventum est ad veterum testimonia, quorum aliqua lenit interpretatione, alia excusare nititur, nonnulla etiam, quia aliter non poterat, improbare non veretur, ac subinde ad defensionem hanc, tanquam ad sacram anchoram, refugit *. *Disputantes in Catholicâ Ecclesia non se aliter intelligi arbitrabantur; tali quæstione nullus pulsabatur, Pelagianis nondum litigantibus securius loquebantur.* Securiùs locutos ait, malè sensisse non dicit. Nam contrarium evincunt alia eorumdem loca, in quibus, ut suprà vidimus, totam salutem uni tribuunt gratiæ. Quod qui cogitat, is sine dubio loca paucula, in quibus aiunt nostrum esse incipere, & gratiam Dei à nobis præveniri; interpretabitur de initio hominis consequente initium Dei, deque præventione ejus quem jam Deus prævenerat. Nam Deus nos præveniens verbi prædicatione, quam comitatur operatio Spiritus S., corda nostra intus pulsat, ac sic afficit, ut cælitus vim accipiant, per quam velle illud possint, quod bonum est: perficere tamen nondum possint, sed majori ad hoc gratiâ indigeant: unde Apostolus ad Rom. VII. *Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio.* Cùm igitur dicunt Patres, nostrum esse velle, intelligunt gratiam prævenientem: quando verò aiunt, Dei esse perficere, non aliud volunt, quàm donum prius non sufficere, sed ampliorem à Deo gratiam esse exposcendam. Quo sensu Deum ab homine præveniri, etiam Augustinus agnoscit Enchiridii cap. XXXII. *Totum*, inquit, *Deo dandum est, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* PRÆCEDIT ENIM BONA VOLUNTAS HOMINIS MULTA DEI DONA, *sed non omnia: quæ autem non præcedit ipsa, in eis est & ipsa.* Præterea cogitandum, quibuscum negotium fuerit Patribus illis, qui primordia quædam boni ab homine requirunt. Nam præterquam quòd Manichaïco deceptos errore revocare conantur in viam: hoc etiam illis studium fuit, ut suscitarent Ecclesiæ quidem filios, sed desides ac socordes, haut secus, ac si, Euchetarum sive Enthusiastarum instar à Dei spiritu raptus aliquos ad benè agendum exspectarent. Cui interpretamento impensè favet iste Chrysostomi locus,

* *Augustin. lib. 1. contra Iul. c. 2.*

locus, quem superius adducebamus. Nam disertim se gratiam prævenientem negare ait, ne liberum tollat arbitrium. At gratia, quâ præveniri homines dicimus, non tollit libertatem; sed illa duntaxat, quæ prædeterminando voluntatem affert ei necessitatem. Et cur minus tali mollimento durioribus Patrum dictis medebimur, quàm hac vel simili arte Augustinus à se dicta castigat? Vt cùm primo Retractationum libro cap. XXXVI. sic scribit: *Vbi dixi* *, QVIA *etiamsi levioribus quisque peccatis, aut certè quamvis gravioribus & multis, tamen magno gemitu & dolore pœnitendi misericordiâ Dei dignus fuerit, non ipsius est, qui si relinqueretur, interiret, sed miserentis Dei, qui ejus precibus doloribusque subvenit. Parum est enim velle, nisi Deus misereatur: sed Deus non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit ad pacem.* HOC DICTUM *est post pœnitentiam. Nam est misericordia Dei etiam ipsam præveniens voluntatem: quæ si non esset, non præpararetur voluntas à Domino* Hæc ille. Nec interpretatio hæc ἀντιλογίαν habet. Nam ut optimè ait Thomas Aquinas in Quodlib. I. art. VII. *Per hoc quod hominis est, se ad gratiam præparare per liberum arbitrium, non excluditur necessitas auxilii divini: sicut nec per hoc quòd ignis est calefacere, excluditur necessitas cælestis motus.*

* *Quæstionibus octoginta tribus, qu.* 68.

Quæcunque verò hactenus diximus, ea locum etiam habent, si solidè probari non possit, antiquos prævenientem gratiam negasse. Sin multa apud eos legimus, ubi gratiam præviam apertè fatentur; jam profectò dicendum, manifestam iis injuriam facere, qui illam negasse contendunt; quando hoc nihil aliud est, quàm stultissimæ ἀντιλογίας arguere velle sapientiam omnium, qui proximis post Apostolos seculis, immortalibus scriptis illustrarunt Ecclesiam, ac plerique etiam veritatem cælestem sanguine suo obsignarunt. Objiciunt nobis Hieronymum, quasi dicat, quòd bene velimus, hoc nos à nobis habere: divini solùm muneris esse, ut illud exsequi valeamus. Vapulat idem, quasi putarit, nos solis liberi arbitrii viribus resistere posse tentationi. Atqui non aliter hoc posse nos intellexit, quàm cum Dei adjutorio; cujus non semper meminit; quòd communis ea Patrum sententia esset, gratiam Dei semper esse in promptu. Audiamus Hieronymum ipsum explanatione Psal. LXXXIX ad Cyprianum: *Qui sustinet tempestatem, vel petræ vel tecti quærit refugium; quem hostis persequitur, ad muros urbium confugit: ita & homo à principio conditionis suæ Deo utitur adjutore. & cùm illius sit gratiæ, quòd creatus est, illiusque misericordiæ, quòd subsistit & vivit: nihil boni operis agere potest absque eo, qui*

ITA

ITA CONCESSIT LIBERUM ARBITRIUM, UT SUAM PER SINGULA OPERA GRATIAM NON NEGARET. Veniamus ad Græcos. Quàm apertè scribit Iustinus Martyr, in nostrâ esse potestate, ut credamus, & bonum salutare eligamus. At idem fatetur, etiamsi nobis prædicetur Euangelium, non tamen credere nos illud posse, nisi Deus intus Spiritu suo oculos mentis aperiat. Sic enim scribit Dialogo cum Tryphone Iudæo[a]: Εὔχου δέ σοι πρὸ πάντων φωτὸς ἀνοιχθῆναι πύλας. οὐ γὰρ συνοπτὰ, οὐδὲ συνοητὰ πᾶσιν ἐστὶν, εἰ μή τῳ Θεὸς δῷ συνιέναι, καὶ ὁ Χριστὸς αὐτοῦ. *Tu verò precare, ut tibi ante omnia lucis portæ aperiantur. Neque enim ab ullis perspici aut intelligi possunt, nisi quibus Deus & Christus ejus concesserit intelligentiam.* Et quis magis libertatem voluntatis prædicat Clemente vel Origene? At Clemens lib. VII. στρωματέων ait: Ἑκούσιος δ' ἡ τῶν ἀγαθῶν μετάδοσις αὐτοῦ, κἂν προλαμβάνῃ τὴν αἴτησιν. *Est voluntaria* (in Deo) *bonorum participatio, etiamsi* (hominis) *anticipet petitionem.* Ac Origenes[b] similiter ipsam rerum spiritualium intelligentiam à Deo exposcere nos jubet, in Exod. extremâ homil. III. *Totum enim magnum est, quicquid spiritualis intelligentiæ oremus Dominum Iesum Christum, ut ipse nobis revelet. Ipse enim revelat, quibus vult, per Spiritum sanctum.* Quantam item arbitrio libertatem tribuit Macarius homil. XV. XXIX. & alibi. Idem tamen homil. I. ait, animam à Spiritu sancto præveniri ac præparari. Τῷ πνεύματι, inquit, ἑτοιμάσαντι τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ εἰς καθέδραν καὶ οἰκητήριον. *Spiritu animam sibi præparante in sedem & habitationem.* Ac homil. XXIX. scribit, προαπαντᾶν ἡμῖν τὰ χαρίσματα, καὶ τὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος δωρήματα. *præveniri nos ab iis, quæ Deus gratificatur, & Spiritus sancti donis.* Alibi quoque monet, *Ne existimes, te in virtute prævenisse Dominum.* Basilius etiam εἰς τὴν ἑξαήμερον homil. VI. & X. item in Ps. VI. LXI. CXV. & alibi prædicat virtutem liberi arbitrii: sed tamen animum humilem, ex quo precatio proficiscitur, Spiritus donum facit, homil. XXXIII[c]. Ἔχοντες τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριν ἑκόντες ἑαυτοὺς ὑποταπεινοῦσι. Quis item veterum magis sugillatur Chrysostomo, tanquam nimius humanarum virium buccinator? Quem, ut juniores mittam, etiam Thomas Bradvardinus[d], qui ante tria propè secula vixit, non appropinquare solùm Pelagio, sed idem illi dicere ait. Imò penè est, ut, cùm decimotertio Episcopatus sui anno à Theophilo Antiocheno, & synodo totâ, munere dejectus & in exilium pulsus fuit, id ob hæresin Pelagianam factum dicat. Atqui Chrysostomum Pelagii casum doluisse, superius monuimus. Sed, quod illi non vident, cùm

[a] P. 173. edit. Commel.

[b] T. 1. p. 70. edit. Basil.

[c] P. 96.

[d] Lib. 2. De gratia Dei cap. 31.

vires hominis Chrysostomus extollit, minime loquitur de iis, quas citra gratiam habet, sed eas cum & sub gratiâ considerat. Vnde Anianus, antiquissimus ejus interpres, (ante annum quingentesimum vixisse, ex Sigeberto observavit Possevinus) præfat. in tralationem suam homiliarum Chrysost. in Matth. sic scribit: *Quid pressius commendat* (Chrysostomus) *quam ingenita nobis a Deo libertatis decus, cujus confessio præcipuum inter nos gentilesque discrimen est, qui hominem ad imaginem Dei conditum, tam infeliciter fati violentiâ, & peccandi putent necessitate devinctum, ut is etiam pecoribus invidere cogatur? Iam verò cùm de gratiâ Dei disserit, quantâ illam ubertate, quantâ etiam cautione concelebrat? Non enim est in alterutro aut incautus, aut nimius, sed in utroque moderatus. Sic liberas ostendit hominum voluntates, ut ad Dei tamen mandata facienda divinæ gratiæ necessarium ubique fateatur auxilium: sic continuum divinæ gratiæ auxilium commendat, ut nec studia voluntatis interimat.* Sed manifestiora hæc fient, si aliqua ex Chrysostomo, quæ hoc clare probent, adferamus. Vt ex homil. XXII. in cap. V. Genesios. Vbi cùm magnificè liberum prædicâsset arbitrium; mox sic concludit[a]: Ἐπειδὰν ἐν τῇ προαιρέσει τῇ ἡμετέρᾳ καταλίπε ΜΕΤᾺ ΤῊΝ ἌΝΩΘΕΝ ΧΆΡΙΝ τὸ πᾶν, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι κολάσεις ἀπόκειν[ται], καὶ τοῖς κατορθοῦσιν ἀντιδόσεις καὶ ἀμοιβαί. *Quia in nostrâ voluntate totum* POST GRATIAM DEI *relictum est, ideò & peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones.* Imò quàm sæpe idem totam salutem gratiæ tribuit! Vt cùm in I. Cor. IV. homil. XII. ait, ἡμᾶς οὐδὲν οἴκοθεν ἔχειν[b]; atque addit, ipsam πίστιν καὶ κατορθώματα τοῦ τοῦ θεοῦ χάριτος εἶναι[c]. Et quid clarius verbis ejusce, libro adversos Iudæos? Οὐκ ἀπὸ κατορθωμάτων, οὐδὲ πόνων, οὐδὲ ἀμοιβῆς, ἀλλ᾽ ἀπὸ ΧΆΡΙΤΟΣ ΜΌΝΗΣ, γένος ἐδικαίωσε τὸ ἡμέτερον ὁ Θεός. *Non ex bonis operibus, neque ob labores, neque ex compensatione, verùm ex* GRATIA SOLA, *humanum genus justificavit Deus.* Itaque idem homil. XXX in Acta: Καὶ ὅπερ πανταχοῦ πάντα ἀναλήθεασι τῷ Θεῷ. Τούτους καὶ ἡμεῖς ζηλώσωμεν. Μηδὲν ἡμέτερον εἶναι νομίζωμεν. Ὅπου γε καὶ αὐτὴ ἡ πίστις οὐχ ἡμέτερον, ἀλλὰ τὸ πλέον τοῦ Θεοῦ, ἄκουε Παύλου λέγοντος· Καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ἡμῶν. Θεοῦ τὸ δῶρον. *Et vide quomodo ubique omnia tribuunt Deo. Hos & nos imitemur. Nihil nostrum esse putemus, quandoquidem & ipsa fides non est nostrum opus. Quod autem non sit nostrum, sed magis Dei, audi Apostolum dicentem, Etiam hoc non ex nobis. Dei donum.* Et homil. περὶ προσευχῆς, cùm initio dixisset, precatione nos cum Deo colloqui ac versari, (ὁ γὰρ προσευχόμενος τῷ θεῷ διαλέγεται) aliquanto tamen pòst[d] negat, fieri posse, ut absque Spiritus

[a] *T. 1. p. 155. edit. Angl.*

[b] *Nihil nos proprium habere.*

[c] *fidem recteque facta esse à gratia divina.*

[d] *T. 6. Anglic. edit. p. 759. sive p. 82. edit. Ingolstad.*

ritus sancti ope cum Deo versemur. Ἀμήχανον ἀνθρώπῳ δυνηθῆναι θείαν ἐντυχεῖν ὁμιλίαν ἄνευ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος. Quod quid aliud est dicere, quàm nec absque Spiritu Dei nos precari Deum posse? Imo nequis id præter Chrysostomi mentem elici ex ejus dictis putet, ipse non contentus dicere, non posse nos sine Spiritus sancti operatione conversari cum Deo, addere voluit, præsente Spiritus ope, oportere, ut Deum oremus, ne Spiritu suo in nobis otiosus, sed efficax esse velit. Διὰ ταύτης (ἐνεργείας τοῦ πνεύματος) παρούσης, καὶ συνεφαπτομένης τῶν ἁγίων ἀγώνων, δυνηθῆναι καὶ προσεύξασθαι. Chrysostomi etiam mentem unde melius perspiciamus, quàm ex discipulo doctrinæ ejus tenacissimo, Isidoro Pelusiota? qui lib. IV. epist. XIII. adversus dormitantes ac segnes disputans, cùm priùs dixisset, nostrum esse incipere, Dei subsequi; mox, ut gignat fiduciam secuturi auxilii divini, modò quod in nobis est egerimus, istiusmodi adfert rationem, quòd Deus etiam dormitantes excitat, ac nolentes officii sui admonet. Atqui, inquit, qui etiam cùm dormitaremus segnesque essemus, tanta suæ erga nos beneficentiæ testimonia edidit, quanto magis auxilio suo aderit, non jam dormitantibus, sed Deum orantibus, & vitæ sibi proponentibus mutationem? Verba Isidori hæc sunt: Πῶς σὺ τὴν ἀνήττητον συμμαχίαν καθεύδων καὶ ῥέγχων, καὶ μὴ φροντίζων τῆς σαυτοῦ σωτηρίας, ἐπιπτῆναί σοι παρακαλεῖς, καὶ διαμαρτάνων δυσχεραίνεις; ἡγείσθω τοίνυν τὰ παρὰ σοῦ, καὶ τὰ παρ᾽ ἐκείνης ἕψεται. οὐ γὰρ λόγοις καλουμένη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις παρακαλουμένη, ὥσπερ αὐτεπάγγελτος ἥξει. ἡ γὰρ τοὺς καθεύδοντας διεγείρουσα, καὶ τοὺς μὴ βουλομένους προτρέπουσα, οὐκ ἂν τοὺς ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἑλομένους τὴν ἀρετὴν ἐγκαταλείψει, ἀλλὰ καὶ συμπράξει, καὶ εἰς τέλος αἴσιον τὸ κατόρθωμα ἄξει. *Quâ igitur fronte tu postulare audes, ut dum ipse dormis ac stertis, nullaque salutis tuæ curâ tangeris, insuperabile auxilium (cæleste) ad te advolet; cumque voto tuo frustraris, id ægrè fers? Præcedant itaque ea, quæ tuarum sunt partium, quæque à te exiguntur, & tunc demum ea, quæ sunt auxilii divini, subsequentur. Nam si non solùm verbis imploratum fuerit, verùm etiam factis advocatum, quasi suâ sponte accurret. Quod enim dormientes excitat, & nolentes instigat, id certè nequaquam deseret illos, qui à se ipsis virtutem amplectuntur, quin potius adjutabit eos sedulò, & ad finem felicem perducet virtutis officiique rectam actionem.* Apertè ait, conatum hominis à Deo præveniri, ab eodem item præveniri Deum: præveniri Deum ab homine, quod ad gratiam regenerantem: præveniri hominem à Deo, ratione auxilii, quo ad gratiam regenerantem disponitur: unde est, quod ait, dormientem à Deo

 excita-

excitari; nolentem, ut velit, instigari. Similis est apud eundem Isidorum locus lib. II. epist. LXXII. ubi tria adserit. Primo docet, non esse de hominis naturâ aut essentiâ, ut male agat, (quomodo de hominis essentiâ est esse rationalem, de naturâ ejus est esse risibilem aut docibilem) sed malitiam hanc tantum esse hominis accidens, quod idcirco adesse & abesse juxta philosophicam accidentis definitionem possit. Deinde respondet ad ea Scripturæ loca, quibus comprobare quidam conantur, malitiam esse de hominis naturâ, eoque immutabile quiddam. Nam quod ad Ieremiæ locum XIII. 23. *An mutabit Aethiops pellem suam, & pardus varietates suas?* respondet, id intelligendum de homine ignavo, quamdiu talis: nam revera posse hominem pravitatem suam exuere, probat ex verbis, quæ consequuntur apud Prophetam, *Et quonam pacto poteritis vos benefacere, cùm mala didiceritis?* Quod enim, inquit, discitur, id etiam dediscitur. Similiter ad id quod I. Cor. II. dicitur animalis homo non percipere ea, quæ sunt Spiritus Dei: respondet, animalem hominem non percipere, sed posse ex non animali fieri animalem. Ad Matth. VII. *Arbor mala fructum bonum ferre nequit:* respondet, ex arbore mala bonam fieri posse. Atque hæc variis illustrat exemplis. Denique hinc colligit, duo requiri ad hominis salutem: unum Dei respectu, τὴν ἄνωθεν ῥοπὴν, sive gratiam prævenientem, per quam qui non poterat velle aut facere bene, bene volendi & faciendi accipiat potestatem: alterum respectu hominis, non ψιλὸν τὸ θέλειν, sive nudam velleitatem, sed veram voluntatem, qua ὁ βουλόμενος πονῇ καὶ πάντα κινῇ, hoc est, sic salutem suam velit, ut simul adlaboret, omnemque, quod dicitur, rudentem moveat ad salutem consequendam. Quæ omnia clarissimè nobis, ut Isidori, ita præceptoris ejus Chrysostomi mentem aperiunt. Nimirum non omnem ἁπλῶς gratiam præveniri à nobis uterque putavit: sed solùm gratiam regenerationis, quam fere κατ᾽ ἐξοχὴν χάριτα vocant. At verò ante eam agnoverunt, necessariam esse mentis illuminationem, voluntatisque à Deo excitationem & impulsum, quam iidem rarius χάριτα, plurimum ἁπλῶς πνεύματος ἐνέργειαν καὶ ῥοπὴν appellare solent. Porro hoc etiam infimæ Græcorum antiquitatis judicium fuit: quod ut pareat, (priusquam manum hac de tabulâ tollo) locum ponam Imperatoris Manuelis Palæologi orat. VI. Ἐπειδὰν γὰρ ἡμεῖς ὀλίγον τι προεισενέγκωμεν τῆς ἀγαθῆς θελήσεως, αὐτίκα πως ἡμῖν παραγίγνεται ἡ τοῦ θεοῦ ῥοπὴ, καὶ τὸ τελέως θελῆσαι παρ᾽ αὐτῆς δίδοται. καὶ τί λέγω, ἐπειδὰν προεισενέγκωμεν; ὅπου γε καὶ

μὴ

μὴ βουλομένους ἐναγ… πρὸς τἀγαθὸν ὁ δημιουργὸς ἅπαντι τρόπεις. *Nam cum nos primi attulerimus vel pusillum bonæ voluntatis, confestim quodammodo nobis adest Dei impulsio, per quam perfectum velle nobis tribuitur. Et quid dico, cùm primi nos attulerimus? quando etiam non volentes opifex ille rerum impellit ad bonum omnibus modis.* Et mox: Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς θεραπεία ἰατροῦ δεῖται μόνου Θεοῦ. *Namque animi sanatio medico indiget solo Deo.* Idem Chrysostomus orat. περὶ προσευχῆς [a]. Ἀμήχανον ἀνθρώπῳ δυνηθῆναι θείαν ἐνεγκεῖν ὁμιλίαν ἄνευ τῆς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ δεῖ, ταύτης παρούσης, καὶ συνεφαπτομένης τῶν ἁγίων ἀγώνων, οὕτως εἰσελθεῖν, καὶ κάμψαι γόνατα, καὶ δεηθῆναι, καὶ προσεύξασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ κρεῖττον ἢ κατὰ ἄνθρωπον λαλῆσαι Θεῷ, δεῖ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐλθοῦσαν εἰς ἡμᾶς ἐπιρρῶσαι, καὶ θαρρῦναι, καὶ διδάξαι τῆς τιμῆς τὸ μέγεθος. Ὅταν οὖν μάθῃς, ὅτι καὶ θεῷ λαλεῖς, καὶ πνεύματος ἐνέργειαν ἐδέξω διαλέγεσθαι μέλλων, οὐδεμίαν δώσεις τῷ διαβόλῳ πάροδον ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἡγιασμένην ὑπὸ τοῦ πνεύματος. *Fieri nullo modo potest, ut homo sine divini spiritus ope divinam ferat consuetudinem. Verùm oportet, hac præsente, & sanctos conatus prosequente, rem aggredi, genua flectere, obsecrare, precari. Cùm enim res humanas longè superet divinus congressus; ingrediente in nos spiritus sancti gratiâ, confirmemur, corroboremur, honoris magnitudinem doceamur, necesse est. Itaque cùm tibi esse cum Deo sermonem intellexeris, teque precaturum sancti Spiritus efficacitatem excipere: omnes aditus diabolo in animum jam divino spiritu expiatum intercludes.* Qui locus geminus est priori. Nam superius salutem nostram soli adscribebat gratiæ: hîc similiter neque preces, quibus Spiritus efficaciam postulamus, absque spiritu Dei fieri arbitratur. Neque luserit profectò operam, qui non gravabitur perpendere τὸ ἠθικὸν homiliæ 12. in epist. ad Hebr. Ejusdem igitur scriptoris locum, tametsi prolixiorem, adscribam; simulque cùm verba Græca, tum censionem nostram, plerisque locis adponam. *Quamobrem oportet nos semper custodire ne dormitemus. Ecce enim non dormitabit, inquit, neque dormiet, qui custodit Israel. Et, Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commovearis, sed ne des. Dare ergò est in nostrâ potestate* [b]*, non in alicujus alterius. Nam si velimus* [c] *stare firmi, stabiles & immobiles, non commovebimur. Quid ergò? Nihilne est in Dei potestate? In Dei quidem potestate sunt omnia: sed non ita ut nostrum liberum lædatur arbitrium. Si ergò, inquit, est in Dei potestate, cur in nos confert culpam? Propterea dixi, Ita ut non lædatur nostrum liberum arbitrium. Est ergò & in nostrâ & in ejus potestate. Oportet* [d] *enim nos* PRIMUM [e] *bona eligere, & tunc affert, quæ sua sunt.* NON

 PRÆ-

[a] *P. 82. edit. Ingolst. in 8.*

[b] *Est quidem dare in nostrâ potestate: verum potestatem hanc non naturâ habemus, sed à gratia naturæ superadditâ.*

[c] *Sed velle non possumus, nisi donetur ut velle possimus.*

[d] *Græca verba apponam:* Δεῖ γὰρ ἡμᾶς πρῶτον ἑλέσθαι τὰ ἀγαθὰ· καὶ τότε αὐτὸς τὰ παρ' ἑαυτοῦ εἰσάγει.

[e] *Non* ἁπλῶς PRIMUM, *quia præcedit gratia dans ut possimus bonum eligere: sed* κατά τι, *h.e. ratione operationis electionem seu volitionem consequentis.*

PRÆVENIT [a] *nostras voluntates, ne* [b] *perdat nostrum liberum arbitrium. Quando autem nos elegerimus, tum nobis multum adfert auxilium. Quomodo ergò dicit Paullus* [c], *Non volentis, si est etiam in nostrâ potestate: neque currentis, sed miserentis Dei? Primum quidem* [d] *non tanquam suam introduxit sententiam, sed id collegit, & ex eo quod erat propositum, & ex eo quod præmissum. Nam quum dixisset, Scriptum est, Miserebor cujus miserebor, & commiserabor cujus commiserabor: dicit, Non ergò volentis, nec currentis, sed miserentis est Dei. Dices autem mihi, Quid adhuc queritur? Secundùm* [e] *autem illud licet dicere, quòd cujus est id quod est amplius, ejus dicit esse totum. Nam nostrum* [f] *est praeligere & velle: Dei autem est perficere & ad finem perducere. Quoniam ergò, quod plus est, illius est, totum illius esse dicit, loquens convenienter humanæ consuetudini. Nam nos quoque sic facimus. Vt exempli causâ dico, Videmus ædes pulchrè ædificatas, & dicimus, totum esse artificis. Quamquam non totum sit ejus, sed & operariorum & domini, qui præbet materiam, & multorum aliorum. Sed tamen, quoniam ille, quod plus est aliorum, illius totum esse dicimus; ita hic quoque. Et rursus in multitudine, ubi sunt multi, omnes esse dicimus: ubi autem pauci, neminem. Sic etiam dicit Paullus, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Hìc autem duo magna & præclara efficit. Vnum quidem, ne efferamur. Etiamsi curras, etiamsi studium ponas, inquit, ne tuum esse existimes, quod rectè est. Nam nisi superne opem adipiscaris, frustra erunt omnia. Sed est perspicuum, fore ut assequaris id in quo ponis studium, quamdiu curris, quamdiu vis. Non hoc ergò dicit, quòd frustra currimus, sed quòd frustra currimus, si totum esse nostrum existimamus, si non plus Deo tribuimus. Non enim suum esse totum voluit Deus, ne videretur nos temere coronare. Neque rursus nostrum, ne incidamus in arrogantiam. Nam si cùm minorem habeamus partem, efferimur, & præclarè de nobis sentimus; quid faceremus si totum esset in nostra potestate. Multa enim fecit Deus, ut nostram amputaret arrogantiam.* Ex his Chrysostomi verbis videtur colligi posse, credidisse Chrysostomum, non à Deo præveniri voluntates, ut homo velit, sed, ubi homo vult, subsequi adjutorium Dei, ne frustra velit. Similis locus est apud eundem hom. 2. in epist. 2. ad Corinth. [g] *Quin illud quoque animadverte, quòd etiamsi Deus misericordiâ permotus aliquid faciat, tamen hìc quoque precatio multum adjumenti adfert. Etenim in principio salutem suam Dei miserationibus acceptam retulit: (Deus enim miserationum, inquit, nos eripuit) hìc autem ipsorum quoque precibus adscripsit. Nam etiam illum, qui talentorum decem millia debebat, postquam ad ipsius pedes*

[a] *Græcè:* ὁ προφθάνων τὰς ἡμετέρας βουλήσεις, ἵνα μὴ λυμήνηται τὸ αὐτεξούσιον ἡμῖν.

[b] *Falsum, si intelligas* ἁπλῶς non prævenire, ut liberum tollat arbitrium.

[c] *Objectio,* Si est volentis, quomodo dicit Paullus, non esse volentis?

[d] *Prior responsio Chrysostomi, Non loqui Paulum ex suâ sententiâ, sed dicere quid videatur ex dictis consequi.*

[e] *Posterior responsio; Deo etiam tribui quod Dei non est, quia Dei est quod majus est.*

[f] *Nostrum quidem est praeligere: sed non possumus id sine gratiâ supernaturali.*

[g] *Pag. 73.8 edit. Commelin.*

pedes accidisset, miseratus est: & tamen dictum est, misericordiâ motus dimisit eum. Atque item Chananæa, post multam illam aßiduitatem ac tolerantiam, tum demique filiæ salutem concessit, etiamsi alioqui misericordiâ ductus ipsi salutem attulerit. EX QUO[a] NIMIRUM INTELLIGIMUS, QUAMVIS DEUS MISERICORDIAM ERGA NOS ADHIBITURUS SIT, NOBIS TAMEN ISTUD PRIUS FACIENDUM ESSE, UT MISERICORDIA DIGNOS NOS IPSOS PRÆSTEMUS. QUAMVIS ENIM MISERICORDIA SIT, DIGNOS TAMEN REQUIRIT. *Non enim temere quibusvis obtingit, etiam stupore laborantibus, nec se misericordiâ egere sentientibus*[b]. Hæc ille idem Chrysostomus in Psalm. 120.[c] *Vides quantam à nobis exigit diligentiam id quod dicitur. Quia enim auxilii meminerunt, & supernam opem invocant, adhortatur & consulit, hoc propemodum dicens: Si velis id assequi, quæ tua quoque sunt, conferas. Quid est autem quod consulit? Audi: Non des in commotionem pedem tuum: hoc est, ne divertaris; ne offendaris: & tunc habebis Deum manum præbentem, nec te derelinquentem, nec dimittentem. A nobis itaque proficiscuntur principia; & id situm est in nostrâ potestate. Cùm ergo id in nostrâ potestate situm sit, quando volumus aliquid assequi, oportet nos quoque nostra conferre, quæ sunt parva quidem & vilia, sunt tamen conferenda. Ita enim vult Deus, non otiosos, nec dormitantes, non supinos, nec stertentes, sed operantes, & studium ac diligentiam adhibentes, servare.* Idem homil. 42. ad populum Antiochenum: *Oportet*, inquit, *nos priùs eligere bona, & ille sua tunc inducit. nostras non prævenit voluntates, ne nostram temeret libertatem.* Neque solus sic loquitur Chrysostomus, cùm eadem Basilii Magni sententia fuerit, ut ostendunt hæc ejus verba homil. in psalmum 33; Ἔχοντες τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος χάριν, ἑκόντες ἑαυτοὺς ὑποταπεινοῦσι. *Habentes spiritus S. gratiam, ultronei se per humilitatem subjiciunt.* Ubi humilitatem, licet spontaneam, tamen Spiritus esse opus innuit. Et in cap. 1 Esaiæ; *Simul ut anima propria exercitatione, & subnixa spiritus S. ope, præsidia naturæ beneficio sibi indulta adauxit, digna efficitur gratiâ Dei.* Quibus verbis clarè agnoscit, nec posse hominem precibus se ad gratiam disponere, nisi communiori Spiritus S. auxilio præveniatur, nitaturque. Idem oratione quomodo baptizetur aliquis baptismate, quod est in Euangelio Domini nostri Iesu Christi; *An ignoratis, quòd quicunque baptizati sumus in Christum, in mortem ipsius baptizati sumus? Quamobrem? Ut* GRATIA DEI NOS PRÆVENIENTE, *quæ nostri sunt officii, secundum fidem per dilectionem*

[a] ἀπὸ τούτου τί ὦν μανθάνομεν; ὅτι κἂν ἐλεεῖσθαι μέλλωμεν, ἀξίους τοῦ ἐλέου πρότερον παρέχειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς χρή. κἂν γὰρ ἔλεος ᾖ, τοὺς ἀξίους ἐπιζητεῖ. οὐ γὰρ ἁπλῶς ἔπεισιν ἅπασι, καὶ τοῖς ἀναισθήτοις διακειμένοις.

[b] *Hoc quoque est misericordiæ gratia, quòd efficit, ut qui stupore laborabant, sentiant, se egere misericordiâ divinâ.*

[c] *T. 1. p. 483. edit. Bell*

nem operemur & conferamus. Et quid manifestius his verbis Athanasii in vitâ S. Antonii? *Nolite quæso virtutis, tanquam impossibile, nomen pavere: nec peregrinum vobis aut procul positum videatur hoc studium,* QUOD EX NOSTRO, DEI GRATIA PRÆCEDENTE, PENDET ARBITRIO. Quis, cùm hujusmodi legit apud Patres antiquos, dubitare potest, quin cum iidem simpliciter dicunt salutem pendere à libero arbitrio: id non exclusâ, sed præcedente ac concomitante intelligant gratiâ? Geminum his quoque videtur illud Hilarii in psalmum 118, in *He*: *Est à nobis, cum oramus, exordium; ut munus à Deo sit.* Et in *Mem*: *Licet à Deo intelligentia perfecta sit, tamen a nobis incipiendum est, ut possimus perfectam intelligentiam promereri. His enim, qui non per se inchoant, clausa à Deo sunt omnia.* Quod si Isychius Hierosolymitanus anno quadringentesimo vixit, uti Trithemius scripsit, hujus quoque loci erit illud ejusce in cap. sept. Levitici; *Credere quidem & proponere bona, nostrum est, sive incipere ea: operibus autem perficere & ad finem perducere ea quæ cœpta sunt, hoc divinæ est gratiæ.* Innocentius Tertius sermone de uno Martyre; *Divina misericordia non solum prævenit ac præparat, verum etiam subsequitur & prosequitur voluntatem humanam. prævenit, inspirando; subsequitur, adjuvando. præparat, ut incipiat; prosequitur, ut perficiat.* Ioannes Taulerus in festo Pentecostes Sermone 3. *Nihil nos sine communi Dei influxu boni possumus, h. e, nisi nos Spiritus Sanctus singulari gratiæ suæ influxu præveniat. Interim tamen hoc requiritur, ut homo faciat quod in ipso est.* Dominicâ 3. post Trinitatis, Sermon. 2. *Quicquid habet homo tam intus quàm foris, bona omnia, tam naturæ quam gratiæ & fortunæ, à Deo accepit, hac utique ratione, ut eadem in ipsum cum amore, gratiarum actione & laude refundat, referátque.* Thomas Argentinensis lib. 2. dist. 28. & 29. art. 2. q. 1. *Homo præcise ex se non potest se ad gratiam gratum facientem sufficienter præparare: quia sicut formæ naturales non inducuntur in materiam, nisi per motum prius factum ab agente naturali; sic forma supernaturalis pura gratia non inducitur in animam adulti hominis sine supernaturali agente, supernaturaliter movente ipsam animam. Quia tamen in hujusmodi motionibus Deus hominem non violentat, sed allicit, nec sibi infundit gratiam, nisi talibus motionibus assentiat, ideo tota nostra justificatio, & ad gratiam Dei præparatio, est à Deo.* Petrus Aliacus meditatione super Psalmum 30; *Sit, sit in me illa potius humilis confessio: Gratiâ Dei sum id quod sum. Quare gratiâ? quia gratis data. Quare gratis data? quia merita nostra non præcesserunt, sed beneficia tua prævenerunt: nec invenit in me tua gratia merita beatorum, quæ coronet: sed demerita malorum,*

rum, quæ damnet. Thomas Waldensis, parte 3. de oratione & ejus ritibus, cap. 7; *Pelagianis & VVicleviſtis, qui gratiam Dei tacent vel abnegant, & in meritis hominum omnino confidunt, ex parte gratiæ Dei inveniamur eſſe diſcordes, ſicut omnes Sancti priores uſque ad recentes Scholaſticos, & communis ſcripſit Eccleſia. Vnde in oratione Canonis ad Deum: Non æſtimator meriti, ſed veniæ quæſumus largitor admitte, &c. Feriâ quartâ Paſſionis: Vt qui de meritorum qualitate diffidimus, non judicium tuum, ſed miſericordiam conſequi mereamur. Et in ſecretâ oratione Dominicæ 2. Adventus: Vbi nulla ſuppetunt ſuffragia meritorum, tuæ nobis indulgentiæ ſuccurre præſidiis. Meritum noſtrum in articulo minimè Deus attendit, ſive rationem congrui vel condigni: ſed ſuam gratiam, aut voluntatem ſuam, aut miſericordiam ſuam. Quomodo ergò non ad injuriam Salvatoris & gratuiti coronatoris accedit, quod gratiâ ejus tacitâ tantùm diſputamus de meritis?* Laurentius Iuſtinianus, Sermone in Epiphania Domini. *Eſt namque gratia gratum faciens quædam matutina ſtella præfulgida, quæ electum quemque præcedens, corde ducit ad Chriſtum. Abſque hac procul dubio humanus proſtituit animus, & ſui nunquam juris eſt compos, nunquam amator ſapientiæ, neque fidelis in Domino. Per hanc verò rationalis mens efficitur ſapiens, de cœleſtibus eruditur, & fide imbuitur; quæ ad Chriſtum in veritate pergentibus prorſus neceſſaria fore noſcuntur.* Dionyſius Carthuſianus ad cap. 15. Ioannis, art. 37 Niſi in me manſeritis: *Per fidem & gratiam, non innitentes propriis viribus, ſed pietati & gratiæ meæ, præſertim cùm ſitis membra mea. Quemadmodum ergò, ſi palmes vel membrum abſcindatur, ſtatim areſcit, putreſcit, & priſtinâ virtute, fecunditate & operatione privatur: ſic fideles, niſi Chriſto per caritatem inhæſerint, nihil poſſunt meritoriè operari, ſed peccati vetuſtate corrumpuntur, vitiis implicantur, tentationibus ſuperantur.* Atque hac, quam dixi, ratione loca ἐναντιοφανῆ non Patrum modò, ſed etiam Scripturarum, conciliabat acutiſſimus Thomas Aquinas: cujus judicium etiam probat doctiſſimus Paræus lib. v. De gratiâ & libero arbitrio cap. v. Verba Paræi adponam: *Memorabile,* inquit, *videtur, quòd ad conciliandas Scripturas,* (Thomas Aquinas) *licet obſcurius & alio fine, duplicem facit præparationem humanæ voluntatis ad bonum.* V NAM, *quâ homo præparatur ad bene operandum, & ad Deo fruendum, ex dono gratiæ jam acceptæ: quam præparationem Scriptura aliquando homini tribuit. 1. Reg. 7. verſ. 3. Præparate corda veſtra.* ALTERAM, *quâ homo præparatur ad conſequendum ipſum gratiæ donum. Hæc proprie in quæſtione nunc eſt, & rectè negatur poſſe fieri abſque gratiâ aliâ; quam Thomas oſtendit neceſſariò in Deo ſiſti, ne detur proceſſus*

 in

in infinitum. Sic igitur concludimus, cùm veterum aliqui dicunt, nos præparare voluntatem noſtram, Deum autem perficere: non aliud eos velle, quàm quòd ex gratiâ priori nos diſponamus ad ampliorem gratiæ menſuram: eoque ſeu abſolutam ſtatuant electionem, ſeu conditionatam, (de quo quid ſenſerint, ſuo loco aperiemus) non aliam tamen noviſſe electionem, quàm gratuitam: ut qui uno ore fateantur, nihil eſſe in homine boni, per quod eum ab impio divina clementia diſcernat, niſi quod gratiosè à Deo ſit donatum.

FINIS LIBRI QVARTI.

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ DE CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE reliquiæ moverunt,

LIBER QVINCTVS.

QVI EST

DE IMPERFECTIONE SANCTORVM in hac vita, de Iuramento christianorum, & de Salute divitum.

FVsè hactenus explicuimus controversiam de necessitate auxilii, tum quà supernaturale, tum quatenus gratuitum est. Sequitur videamus, Vtrùm sancti perfectè præstent Legem Dei in hac vitâ. A quo etiam istius quæstionis cognitio dependet: *Quæ sit Ecclesia, de quâ scriptum est, non habere rugam aut maculam.* Nam de hoc quoque Pelagianos esse Catholicis adversatos, testis est Hilarius ad Augustinum Epistolâ inter Augustinianas LXXXVIII. De priori quatuor hæc ordine exponemus.

I. Quid de actuali perfectione docuerit Pelagius: & quid pro caussâ suâ adferre soleat.

II. Quantum ab eo dissenserint sancti Patres, tam qui ante, quàm qui ejus tempore vel postea vixerunt.

III. Vt postea Pelagius controversiam solùm moverit de potentiâ consequendi perfectionem in hac vitâ.

IV. Quid etiam hac parte ab omnibus Catholicis sit improbatum, & super quo nec Catholici ipsi inter se consenserint.

LIBRI QUINCTI
PARS PRIOR.

Quæ est de Imperfectione hominis in hac vita.

THESIS I.

Pelagiani dicebant, sanctos sine peccato vivere hanc vitam. Ac conabantur hoc adstruere exemplis eorum, quibus perfecta Legis præstatio tribuitur in Scripturis. Interim distinguebant inter eos, qui nullum in omni vitâ peccatum admisissent, & istos, qui cùm aliquando peccatores fuissent, peccare postea desiissent. Priorem illam perfectionem tribuebant Abelo: posteriorem Paulo: quia illius nulla in Scripturis peccata narrentur: hujus & conversio & perfectio in iisdem commemoretur.

PElagius epist. ad Demetriadem: *Arbitrii libertate qui bene utitur, ita se totum tradit Deo, omnemque suam mortificat voluntatem, ut cum Apostolo possit dicere; Vivo autem jam non ego, vivit autem in me Christus.* Quæ verba expendit Augustinus lib. De gratiâ Christi cap. XXIII. Idem Pelagius lib. De actuali conversatione, sive testimoniorum libro, apud Hieron. lib. III Dialog. adversus Pelagium, & apud Augustinum De gestis Palæstinis cap. VI. *Ille enim meritò*[a] *ad Deum extollit manus: ille preces bonâ conscientiâ fundit, qui potest dicere: Tu enim nosti, Domine, quàm sanctæ, quàm innocentes, quàm puræ sint ab omni fraude & injuriâ & rapinâ, quas ad te expando manus: quàm justa, quàm immaculata labia, & ab omni mendacio libera, quibus tibi, ut mihi miserearis, preces fundo.* Idem Pelag. lib. De Naturâ[b]: *Hoc rectè potest dici de his, quorum neque bonorum, neque malorum Scriptura sit memor. De illis verò, quorum justitiæ meminit, & peccatorum sine dubio meminisset, siqua eos peccasse sensisset.* Et eodem libro[c]: *Certè primo in tempore Adam & Eva, ex quibus Cain & Abel nati sunt, quatuor tantùm homines fuisse referuntur. Peccavit Eva. Scriptura hoc prodidit. Adam quoque deliquit. Eadem Scriptura non tacuit.*

[a] *Sic Hieronymus: sed apud August. pro* merito *legitur* digne.
[b] *Apud August. lib. De Natura cap. 37.*
[c] *Eopse apud August. capite.*

tacuit. Sed & Cain peccasse, ipsa aquè Scriptura testata est. Quorum non modò peccata, verùm etiam peccatorum indicat qualitatem. Quodsi & Abel peccasset, & hoc sine dubio Scriptura dixisset. Sed non dixit. Ergò nec ille peccavit. Quin etiam justum ostendit. Credamus igitur, quod legimus: & quod non legimus, nefas credamus adstruere. Idem liquet ex dissertatione Attici Catholici, & Critobuli Pelagiani apud Hieronymum lib. I. Dialogorum contra Pelag. ubi Atticus ait: *Ergò tu, qui me arguis non vere cupere* (sine peccato esse,) *sine peccato es, quia verè cupis.* Ad hoc Critobulus: *Quasi ego de me dicam, quem peccatorem esse confiteor, & non* DE PAUCIS ET RARIS, *siqui voluerint non peccare.* Ibidem cùm raros istos difficulter offendi agnosceret Critobulus: Atticus verò negaret, potentiam homini tribui debere, ubi actus exemplum in nemine reperiretur: sic tandem respondet Critobulus: *Quid ultrà differo? Scripturarum auctoritate vincendus es. Vt cætera intermittam: nonne his duobus testimoniis tibi imponetur silentium, in quibus Iob & Zacharias Elisabetque laudantur?* Promit deinde horum elogia ex Scripturis. Idem probat illo Ioh. *Scimus, quòd omnis qui ex Deo est, non peccat.* Sed imprimis mirabantur Catholici, quòd Definit. cap. V. dixerat Cœlestius: *Filios Dei non posse vocari, nisi omnino absque peccato fuerint effecti.* Cujus rei meminit Augustinus epist. ad Paullinum, & lib. De gestis Palæstinis cap. XVIII. Hinc enim liquet, Pelagianos putasse, filios Dei esse sine peccato, non quidem quia peccarint numquam, attamen quia desierint peccare. Vnde Critobulus Pelagianus apud Hieronymum Dialog. lib. III. adversi. Pelag. *Esto ut nullus potuerit omne vitare peccatum in pueritiâ, adolescentiâ, & juventute: nunquid negare potes, plurimos justos & sanctos viros post vitia, omni se ad virtutes animo contulisse, & per has caruisse peccato?* Vbi Hieronymus Pelagii sermonem exprimit in Synodo Diospolitanâ. Nam sic loquitur ille apud Augustinum lib. De gestis Palæst. cap. X: *Non dicimus, quòd inveniatur aliquis ab infantiâ usque ad senectam, qui nunquam peccaverit, sed quoniam à peccatis conversus, proprio labore & Dei gratiâ potest esse sine peccato.* Vbi ut gratiæ vocabulo usus sit, ex iis cognosci potest, quæ superioribus libb. diximus. Cæterùm meritò non satisfiebat Catholicis istoc responso: quia Pelagium constaret libro De naturâ, ut antea vidimus, apertè scripsisse, *Abel justum numquam omnino peccasse.* Præterea ne illud quidem Catholici fatebantur, pro filiis Dei haberi non posse, nisi qui peccare omnino desiissent. Imò ipse Pelagius cogebatur fateri, non omnes fideles Legem Dei ser-

vare, sed solùm eximios quosdam. Denique quæcunque ad purgationem sui afferebat idem, ea mirum in modum suspecta reddebat, quòd (quemadmodum ibidem cap. XII. & de peccato orig. cap. XI. legimus) in doctrinâ Cælestii inveniretur, *Legem sic mittere ad regnum, quemadmodum Euangelium: & ante adventum Christi fuisse homines sine peccato.* Quorum posterius nec probare, nec damnare apertè Pelagius audebat: nam respondisse ibidem dicitur in hunc modum: *Posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est superiùs: de eo autem, quòd fuerint ante adventum Domini homines sine peccato, dicimus & nos, quoniam ante adventum Christi vixerunt quidam sanctè, & justè, secundùm Scripturarum traditionem.* Fraudem vidit Augustinus, ut hæc ejus verba indicant: *Non ausus dicere*, DICIMUS ET NOS, QUONIAM ANTE ADVENTUM CHRISTI FUERINT HOMINES SINE PECCATO, *cùm hoc illi de Cælestii dictis esset objectum: (sensit enim, quàm esset periculosum & molestum) sed ait, Dicimus & nos, quod jam ante adventum Christi vixerunt quidam sanctè & justè. Quis hoc negaverit? Sed aliud est hoc; & aliud, fuisse sine peccato.* Vide & Augustinum lib. IV.
[a] Col. 1036. contra Iulian.[a] Salmeron Proleg. x. Quinquag. II. can. XXVI [b].
[b] Pag. 150. edit. Brix. anno 1601. *Hieremias sanctificatus ab utero nunquam peccasse conceditur.* Quæ sententia ut verbis σολοικίζει, ita re ipsâ πελαγιανίζει. Idem aliquanto pòst [c]
[c] Pag. 152 ait, *afflictiones esse perpessum, non ob ullum actuale, sed ob originale peccatum.* Quæ etsi pura puta Pelagiana non sint, cum illi originale peccatum nesciant; tamen Pelagianum est, quòd actu eum peccasse negat.

ANTITHESIS I.

Catholicorum verò tam eorum, qui ante Pelagium, quàm qui ejus tempore, vel postea vixerunt, sententia istæc fuit, neminem virtute naturæ implere legem: neminem per gratiæ vires transegisse vitam omnem sine peccato: neminem ad eum pietatis & sanctimoniæ gradum pervenisse in hac vitâ, ut omne omnino peccatum longissimo tempore evitaret. Nec negare poterant, perfectionem quibusdam tribui in scripturis: sed dicebant, eam non fuisse à virtute naturæ, sed gratiæ: nec per omnem vitam, imò nec ullo vitæ tempore, fuisse plenam, & omnibus numeris absolutam; sed quæ crescere posset, & operibus

ribus malis misceretur. Hoc est, ut vulgo dici solet, partium, non graduum perfectionem.

Catholici illud imprimis in Pelagio damnabant, quòd multos diceret viribus naturæ perfectionem adeptos esse in hac vitâ. Adversus quem ejus errorem, vel hæresin potiùs, multa Sanctorum Patrum testimonia congessimus lib. III. cùm ostenderemus, neminem viribus naturæ, vel diligere Deum, vel legem præstare, vel tentationes graves superare, vel ullum omnino actum pium implere. Perfectionem non naturæ, sed gratiæ opus esse, compluribus asseritur locis ab Hieronymo dialogorum libb. contra Pelagianos. Vt lib. I; *Vides*, inquit, *quòd Deus possibilia jusserit, & tamen id, quod possibile est per naturam, nullum posse complere?* Et lib. II: *Perfectio hominis non ex naturâ, sed gratiâ veniens, imperfectos eos, qui perfecti videntur esse, demonstrat.* Ac rursus eodem libro: *Aliqua quæ apud homines impossibilia sunt, certè ea esse possibilia ex eo ostenditur, quòd apud Deum possibilia sunt. Sit ergò & apud Deum possibile, homini (si velit) donare impeccantiam; non ipsius merito, sed suâ clementiâ; & apud homines nequaquam possibile liberi arbitrii potestate, quod nutu donantis accepit.* Sed porrò quæritur, undecunque illæ vires sint, per quas sancti obediunt Deo, utrùm per eas fidelium quisquam sine peccato transegerit omnem vitam: & si de omni vitâ hoc dici non possit, an non à tempore conversionis, vel saltem longo vitæ suæ tempore, aliqui vixerint sine peccato. De priori hoc Catholicorum judicium fuit, neminem per omnem vitam legem Dei servâsse, sed omnes esse peccato, eoque maledictioni, obnoxios. Huc pertinent testimonia ista veterum.

Iustinus Martyr. Dial. cum Trypgone *: Πᾶν γένος ἀνθρώπων εὑρεθήσεται ὑπὸ κατάραν ὂν κατὰ τὸν νόμον Μωσέως. Ἐπικατάρατος γὰρ εἴρηται πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου τοῦ ποιῆσαι αὐτά. --καὶ οὐδεὶς ἀκριβῶς πάντα ἐποίησεν, οὐδ᾽ ὑμεῖς τολμήσετε ἀντειπεῖν. ἀλλ᾽ εἰσὶν οἳ μᾶλλον, καὶ ἧττον ἀλλήλων τὰ ἐντεταλμένα ἐφύλαξαν. *Genus humanum omne maledictioni obnoxium esse invenietur, juxta legem Mosis. Maledictus enim quisque dictus est, qui non permanet in eis, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Nemo certè exactè omnia præstitit. Id neque ipsi adversandi studio negare audebitis: sed sunt, qui, aliis plus & minùs, mandata servaverint.* Irenæus lib. III. cap. XX. *Veniens autem lex, quæ data est per Mosen, & testificans de peccato, quoniam peccator est, regnum quidem ejus abstulit, latronem, & non regem eum detegens, & homicidam eum ostendit.*

* *Pag. 252. edit. Comm.*

One-

Oneravit autem hominem, qui habebat peccatum in se, reum mortis ostendens eum. Spiritualis enim cùm lex esset, manifestavit tantummodo peccatum, non autem interemit. Ambrosius Apologiâ David cap. VI: *Non invenitur quisquam illibatus à culpâ. Habet quis bona merita?* (id est, bona opera) *habet & vitia & peccata.* Gennadius de dogm. Eccl. cap. LXXXVI; *Nullus sanctus & justus caret peccato, nec tamen ex hoc desinit esse justus, vel sanctus, cùm affectu teneat sanctitatem.* Quem ad locum similia antiquorum loca clarissimus Elmenhorstius indicavit. Ipsum vide. Hieronymus contra Luciferianos in personâ orthodoxi: *Credo in Deum patrem, credo in Deum filium, & credo in Deum spiritum sanctum. Credo in unum Deum, & tamen secundum meam fidem nolo mihi fieri. Sæpe quippe venit inimicus homo, & inter dominicam messem zizania interserit. Neque hoc dico, quòd majus quicquam sit, quàm sacramenti fides, quàm puritas animæ: sed indubitata ad Deum fides ardua reperitur. Verbi gratiâ dictum sit, ut quod volumus perspicuum fiat: Ad orationem assisto: non orarem, si non crederem: sed si verè crederem, illud cor, quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lachrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, jacerem ad Domini mei pedes, eosque fletu perfunderem, crine tergerem, hærerem certè trunco crucis, nec prius amitterem, quàm misericordiam impetrarem. Nunc verò creberrimè in oratione meâ aut per porticus deambulo, aut de fœnore computo, aut abductus turpi cogitatione, etiam quæ dictu erubescenda sunt, gero. Vbi est fides? siccine putamus orasse Ionam? sic tres pueros? sic Danielem inter leones? sic certè latronem in cruce? Et ego hæc exempli caussâ ad intelligentiam sensus protuli. Caterùm conveniat unusquisque cor suum, & in omni vitâ inveniet, quàm rarum sit fidelem animam inveniri, ut nihil ob gloriæ cupiditatem, nihil ob rumusculos hominum faciat. Neque enim statim qui jejunat, Deo jejunat, aut extendens pauperi manum, Deo fœnerat. Vicina sunt vitia virtutibus. Difficile est, Deo tantum judice esse contentum.* Etiam Chrysostomus negat, quemquam legem præstare: atque inde concludit, nec posse quemquam ex lege justificari. Verba ejus sunt ista in illud Apostoli ad cap. III. ad Gal. *Iustus ex fide vivet*: Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. τοῦτο γὰρ οὐ τὴν ἐκ πίστεως δείκνυσι δικαιοσύνην μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ διὰ νόμου σωθῆναι οὐκ ἔνι. ἐπειδὴ γὰρ νόμον, φησὶν, οὐδεὶς ἐτήρησεν, ἀλλὰ πάντες ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρὰν διὰ τὴν παράβασιν, ἐπενοήθη ῥᾳδία τις ὁδὸς ἡ ἀπὸ τῆς πίστεως. ὅπερ καὶ σημεῖον μέγιστόν ἐστι, τούτων μηδένα δυνηθῆναι δικαιωθῆναι ἐκ τοῦ νόμου. οὐ γὰρ εἶπεν ὁ προφήτης, Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ νόμου ζήσεται, ἀλλ' ἐκ πίστεως. ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως. *Hoc enim non solùm ostendit, ex fide justificationem esse: verùm etiam fieri non posse,*

posse, ut per legem contingat salus. Posteaquam, inquit, legem nemo servavit, sed omnes ob transgressionem erant obnoxii maledicto, excogitata est facilior quædam via per fidem: quod ipsum maximum est argumentum, ex lege neminem posse justitiam adipisci. Non enim dixit propheta, Iustus ex lege vivet: sed, ex fide. Lex autem non est ex fide. Hieronymus lib. I I. comment. in epist. ad Gal. cap. I I I. *Nemo illorum de maledicto quempiam liberavit, absque solo Domino Iesu Christo, qui pretioso sanguine suo & nos omnes & ipsos, Moysen dico & Aaron, prophetas cunctos & patriarchas, de maledicto legis redemit. Nec hoc ex meo sensu dictum putetis: Scriptura testis est, quia Christus gratia Dei, sive, ut in quibusdam exemplaribus legitur, absque Deo, pro omnibus mortuus est. Si autem pro omnibus; & pro Moyse, & pro universis prophetis, è quibus nullus potuit delere chirographum vetus, quod adversus nos scriptum erat, & affigere illud cruci. Omnes peccaverunt, & indigent gloriâ Dei. Ecclesiaste quoque hanc firmante sententiam: Homo non est justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Denique & inferius Apostoli dictum manifestè docet: nec Moysen, nec illustrem aliquem de antiquis virum, apud Deum justificari potuisse per legem.* Beda præfat. in Cantica: *Mirum ubi invenerit* (Iulianus) *vel inveniri posse putaverit, hominem, saltem unum, in quo amor sanctus, solis animi viribus innixus,* VSQVE AD SENIVM *sine damno sui persisteret vigoris; cùm ille, qui præ amore præcipuo dignus erat in sui conditoris sinu recumbere,* INTER EOS, QVI EIVS GRATIA FRVVNTVR, *invenire potuerit nullum: quin potius humili confessione testatus sit: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

Fatentur multi Scholasticorum, eos qui solius naturalis legis notitiam habent, etsi non indigeant novâ ac speciali gratiâ ad actus singulos lege præscriptos pro naturæ modo exercendos, (ad quod sufficere aiunt generalem Dei influxum) nihilominus egere speciali auxilio ad integram naturæ legem, omniaque, quæ per se & naturâ suâ sunt peccata, longissimo tempore vitanda. Quod de naturalibus disputant illi, hoc ipsum tradunt Patres de his, qui justificati sunt & Christianis virtutibus instructi. De quibus etiam solis nunc sermo est nobis. Negant enim, nos novâ gratiâ indigere ad singulos actus supernaturales divisivè sumtos: at verò negant, nos per gratiam vitare posse omne peccatum, si omnes actus consideremus collective. Hinc Hieronymus lib. I I I. dialog. contra Pelag. *Hoc est, quod tibi à principio dixeram in nostrâ esse potestate positum, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum vel ad malum extendere manum, ut liberum*

 ser-

servetur arbitrium. SED HOC *pro modo & tempore, & conditione fragilitatis humanæ.* Et mox: *Nec quia ad breve possum, coges me ut possim jugiter. Possum jejunare, vigilare, ambulare, legere, psallere, sedere, dormire; nunquid in perpetuum?*

Vidimus, ut nemo sine peccato transegerit hanc vitam: quod affirmare metuebant Pelagiani. Proximum est, ut ostendamus, nec longo vitæ tempore omne omnino peccatum ab aliquo evitari: sed eos etiam, qui à pietate & sanctimoniâ præ aliis celebrantur, abesse à legis perfectione, si vita eorum rigido Dei examine, citra misericordiam, censeatur. Vnde & sanctissimi pro peccatis quotidie orare jubentur. Origenes, sive interpres ejus Rufinus in cap. III. epist. ad Rom.[a] *Quis rectè vel super castitate suâ gloriabitur, cùm scriptum legat, Quia si quis adspexerit mulierem, ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo? Quis super justitiâ suâ gloriabitur, cùm audiat Deum per Prophetam dicentem, Quia omnis justitia vestra sicut pannus mulieris menstruatæ? Sola igitur justa gloriatio est in fide crucis Christi, quæ excludit omnem illam gloriationem, quæ descendit ex operibus legis.*

[a] P. 381. edit. Bas. 1536.

Cyprianus de Oratione Dominicâ[b]: *Ne quis sibi quasi innocens placeat; cùm innocens nemo sit, & se extollendo plus pereat; instruitur, & docetur, peccare se quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare.*

[b] Ultra medium.

Macarius quoque Ægyptius homil. XXXVIII. describens hominem fidelem, ait, eum, cùm priùs omni sibi videatur virtutum genere florere, mox sibi tantopere displicere, ut se summum esse peccatorum revera arbitretur[c]. Μετὰ δὲ καιρὸν καὶ ὥραν μεταβάλλεται τὰ πράγματα, ὥστε ἐξ ἀληθείας τὸν τοιοῦτον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι ἁμαρτωλὸν πάντων ἀνθρώπων.

[c] P. 470. & 471. edit. Morell.

Optatus lib. VII. *Nemo ex toto sanctus poterit inveniri. Nam si sunt, qui possint non habere peccatum, mentiuntur in oratione Dominicâ, si sine caussâ indulgentiam postulant, dicentes Deo Patri; Dimitte nobis peccata, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: cùm Ioannes Apostolus & omnium conscientias prodat & suam designet his verbis, Si dixerimus, inquit, quoniam peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Cujus dicti rationem in quarto libro manifestius explanavimus.* Vbi legendum puto, *in secundo libro.* Nempe pro II librarius IV. scripserat. Libro verò secundo hæc inter alia habet; *Vnde est ergò, quòd vobis perfectam sanctitatem de superbiâ vindicatis? nisi ut appareat, quia vos ipsos decipitis, & veritas in vobis non est. In Iohannis scholâ esse noluistis.* Et post aliqua: *Ad altare conversi, Dominicam orationem prætermittere non potestis. & utique dicitis,*

dicitis, Pater noster qui es in cœlis, dimitte nobis debita & peccata nostra. Quid vocaris, dum peccata confiteris tua? Quasi dicat, nonne Peccator vocaris?

Augustinus ad Hieronymum epist. undetrigesimâ: *Virtus est caritas, quâ id quod diligendum est diligitur. Hac in aliis major, in aliis minor, in aliis nulla est. Plenissima verò, qua jam non possit augeri, quamdiu hic homo vivit, est in nemine. Quamdiu autem augeri potest, profectò illud quod minus est, quàm debet, ex vitio est. Ex quo vitio non est justus in terrâ, qui faciat bonum, & non peccet.* Idem in psal. CXLII: *Noli intrare mecum in judicium, Domine Deus meus. Quantumlibet rectus mihi videar, producis tu de thesauro tuo regulam: coaptas me ad eam, & pravus invenior.* Et mox: *Ne intres in judicium cum servo tuo, quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. omnino omnis homo vivens. Quid ipsi arietes, quid ipsi Apostoli, de quorum prole dicitur, Afferte Domino filios arietum? Ex his Paulus est, qui dicit, non se esse perfectum. Non quia jam acceperim, inquit, aut jam perfectus sim. Denique, fratres, ut citò agnoscatis, ipsi didicerunt orare quod oramus, ipsis data est regula postulandi à jurisperito cælesti. Sic orate, inquit. Et cùm quadam præmisisset, posuit & hoc, ut dicerent arietes nostri, duces ovium, & præcipua membra pastoris, & congregatores unius gregis: ipsi didicerunt dicere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Non dixerunt; Gratias tibi, qui dimisisti nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: sed, Dimitte, sicut & nos dimittimus. Orabant autem utique jam fideles, jam Apostoli. Nam ista oratio Dominica magis fidelibus datur. Si debita illa tantummodo dicerentur, quæ per baptismum dimittuntur: catechumenis congrueret magis orare, Dimitte nobis debita nostra. Dicant ergo Apostoli, dicant, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et cùm eis dictum, Quare hoc dicitis? Quæ debita vestra? respondeant, Quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Idem de spiritu & literâ ad Marcellinum c. VIII. *Sed laudamus*, inquiunt, *& Deum, nostræ justificationis autorem, in eo quòd legem dedit, cujus intuitu noverimus, quemadmodum vivere debeamus; nec audiunt, quod legunt, Quia non justificabitur ex lege omnis caro coram Deo. Potest enim fieri coram hominibus, non autem coram illo, qui cordis ipsius, & intimæ voluntatis inspector est.* Quibus verbis nec sanctos ullos ait legem implere, si interior illa animi perfectio à Deo καρδιογνώςῃ attendatur. Nilus Parænetico cap. XXIX: *Quanto magis in lege proficis, tanto magis te abesse à perfectione intelliges.* Radulph. lib. XX. cap. I. in Leviticum: *Quis est, qui omnia, quæ præcepit Dominus,*

faciat? non ejus beatitudinis sumus, nec ejus meriti, ut universis illis obtemperemus. Non est enim homo super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Nec justificabitur in conspectu ejus omnis vivens. Ivo Carnotensis sermone de convenientiâ veteris & novi sacrificii; *Quem non faciat attentum, quod post ablutionem de singulis quibusque dicitur,* Et immundus erit usque ad vesperam. *Neque hîc tantùm, sed in omnibus aut penè omnibus talibus mundationibus hoc dicitur. Ubi nescio, utrum aliquid aliud possit intelligi, nisi quòd omnis homo, post remissionem plenissimam peccatorum, permanendo in hac vitâ, contrahit aliquid unde sit immundus, usque ad ejusdem vitæ finem, ubi ei dies iste quodammodo clauditur; quod significat vespera.* Bernardus Serm. LXXIII. super Cant. *Si iniquitates observaverit, etiam electorum quis sustinebit? Opus itaque habent & sancti pro peccatis exorare, ut de misericordiâ salvi fiant, propriæ justitiæ non fidentes. Omnes enim peccaverunt, & egent misericordia Dei.* Etiam hanc priorum sententiam secutus est Petrus Lombardus lib. III. sentent. dist. XXVII. lit. E. *Dilectionis Dei modus insinuatur, cùm dicitur: Ex toto corde, id est ex toto intellectu; ex tota animâ, id est ex totâ voluntate; ex totâ mente, id est ex memoriâ; ut omnes cogitationes, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea, quæ confers illi. Hæc dicens nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat; sed quicquid venerit in animum, illuc rapiatur, quò dilectionis impetus currit.* Lit. F. *Illud autem præceptum non penitus impletur ab homine in hac mortali vitâ, sed ex parte, non ex toto: quia ex parte diligimus, in futuro autem implebitur ex toto.* Lit. G. *Sed cur præcipitur homini, cùm in hac vita eam nemo habeat? quia non rectè curritur, si quò currendum est, nesciatur &c.*

Ex his cognoscimus, Catholicorum fuisse sententiam, neminem viribus, seu naturæ, seu gratiæ, vel per omnem vitam, vel etiam longo ejus tempore, implere legem rigidè & *κατ' ἀκρίβειαν*, imò ne quidem secundùm proportionem virium quas accepit, si concupiscentia etiam, & omne omnino delictum in censum veniat illorum, quæ adversus legem Dei committuntur.

Obducebant istis Pelagiani exempla eorum, qui in Scripturis perfecti fuisse dicuntur. Sed Catholici respondebant, per eam perfectionem intelligi, tum sinceritatem, sive verum & non simulatum studium obediendi omnibus Dei mandatis; tum obedientiæ istius actualem impletionem, sed pro modulo hujus vitæ, & comparatè ad alios fideles: non plenam & omnibus numeris absolutam. Nempe quomodo domus vocatur, quæ etiamnum exstruitur. Quod fieri triplici

triplici poteſt reſpectu. Primùm ratione initii, ac deſiderii; ut ſit συνεκδοχὴ partis, & μετωνυμία finis. Deinde comparatione ruderum, vel imperfectionis ſtructuræ. Denique ratione promiſſi, ut ſiquis quod ædificio deeſt, hoc de ſuo ſe ſuppleturum receperit. Similiter igitur juſtitiam hujus vitæ perfectam dici cenſent. I. inchoatè, ſive κατὰ συνεκδοχὴν, initii & deſiderii ratione. II..comparatè, ſive κατὰ σύγκρισιν, ratione impiorum & imperfectiorum. III. euangelicè, ſive cum velamento gratiæ; quia omnia facta deputantur, quando quod factum non eſt, ignoſcitur. Quibus addere poſſumus, quod vulgò non aptè minus quam verè dicitur, aliam eſſe perfectionem partium, aliam graduum. Puer perfectus eſt priore ſignificatu, non poſteriori. Ita Chriſtiani ſunt perfecti, quatenus ſeriò ſtudent ambulare, ac reapſe ambulant, non in unâ parte, aut certis partibus, ſed omnibus præceptis Dominicis, nullam earum partem ab obedientiæ ſuæ ſtudio ſeparantes: non tamen ita perfecti, ut Deum ſummè ament, proximum planè juxta ſe diligant, pravas cupiditates exſcindant radicitus.

Hanc & Catholicorum veterum fuiſſe ſententiam, clarè eorum verbis docere poſſumus. Nam apud Hieronymum lib. I. adverſus Pelagianos ait Atticus: *Alium differre ab alio, & diverſas eſſe in hominibus juſtitias, nulli dubium eſt: & vel majorem eſſe alium vel minorem: & tamen ſecundum ſtatum & menſuram ſuam poſſe juſtos nominari, qui aliorum comparatione juſti non ſunt.* Quod deinde illuſtrat exemplo Pauli & Timothei, quorum uterque juſtus erat: & tamen, inquit, *Putamuſne, unam & eandem in utroque fuiſſe juſtitiam, & non plus habere meritorum eum, qui plus omnibus laboravit?* Adfert item comparationem ſiderum: *In ſingulis*, inquit, *diverſa ſunt lumina, & tamen in ſuo unaquæque perfecta eſt, ita duntaxat, ut comparatione majoris perfectione careat.* Illuſtrat etiam ſimilitudine à vaſis petita: *Secundùm*, inquit, *modulum ſuum, cùm æneum vas perfectum ſit, comparatione argentei vaſis, imperfectum dicitur: rurſumque argenteum aurei collatione deterius eſt. Atque hoc modo, dum ſibi invicem comparantur, imperfecta & perfecta ſunt omnia.* Apud eundem initio lib. tertii adverſus Pelag. ad Iobi & Elizabethæ exempla, quorum perfectionem in ſcripturis commemorari dixerat Critobulus, reſpondet Atticus, etiam delicta illorum in iiſdem referri. Similiterque Oroſius lib. de arbitr. libert. * ubi inter alia: *Poſt multam docendi correptionem, vel corripiendi doctrinam, reſpondens Iob Domino dixit, Quid ergo judicor commonitus & increpatus à Domino, audiens talia, cum nihil ſim?* * *Pag. 730.*

Talis & Zacharias, homo sine querelâ, dignus honore hominum, dignus testimonio Scripturarum, quem aliqua jam, ut arbitror, ex hoc inflatio titillabat: incipiebatque plus credere famæ, quàm conscientiæ: per corripientem Angelum, notâ infidelitatis arguitur, & temporario silentio castigatur. Et mox: *Ita sine crimine dici quemquam, & sine querelâ, non est perfectionis testimonium, sed conversationis exemplum.* Ad illud Euangelistæ, *Scimus quòd omnis, qui natus est ex Deo, non peccat; sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum*: sic apud Hieronymum Atticus[a] respondet, ibidem legi: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Deinde addit: *justitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordiâ. Et hæc hominis summa est justitia, quicquid potuerit habere virtutis, non suum putare esse, sed Domini, qui largitus est.* His continuò subjicit: *Qui ergò natus est ex Deo, non peccat, quamdiu semen Dei manet in eo.* Et mox: *Quodsi opposueris, Quare dixit, Et non potest peccare, quia ex Deo natus est? audies, Et ubi erit præmium voluntatis? Si enim ideo non peccat, quia peccare non potest; liberum tolletur arbitrium, & nequaquam nostrum fiet, sed naturæ bonum, quæ peccata non capiet.* Sed imprimis videndus Augustinus lib. de perfectione justitiæ: ubi ex professo hac de re disputat. Inter alia ad locum ps. XIV. XVII. & XVIII. sic respondet: *Ingredi sine maculâ non absurde etiam ille dicitur, non qui jam perfectus est, sed qui ad ipsam perfectionem irreprehensibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipsa peccata venialia non negligens mundare eleemosynis.* Adi & quæ fusè hoc de argumento Gelasius I.[b] disserit epist. adversus Pelag. Nec aliter Bernardus serm. X. in psal. *Qui habitat &c. Quantumlibet perfectus in carne adhuc mortali degens (nisi enim esset hîc quædam, ut ita dixerim, perfecta perfectio, non diceret Apostolus, Quotquot perfecti sumus, id ipsum sentiamus; id ipsum profectò quod præmiserat: Non quasi jam acceperim, aut perfectus sim) etiam Paulus ipse necesse est fateatur, Quia nunc cognosco ex parte.* Ita locus is legitur in edit ult. Antverp[c]. Atque in indice etiam invenias, *Perfecta perfectio an in vitâ*: assignato hoc Bernardi loco. Sed legendum omnino: *Quædam, ut ita dixerim, imperfecta perfectio:* quomodo habent editiones priores[d]. Ut sepulturam insepultam, nuptias innuptas, justa injusta, aliaque alii ex scriptoribus externis dixere: ita eleganter imperfectam perfectionem Bernardus vocat, quæ pro modulo hujus vitæ perfecta est; sed si ad judicii divini stateram examinetur, defectibus suis laborare, & vitiis misceri cognoscitur. Similiterque locutus erat ante eum Hieronymus lib. I. dial. advers. Pelag. [e] *Hæc est*

[a] *Lib. I. Dial. contra Pel.*

[b] *T. 2. Concil. edit. Binn. p. 257.*

[c] *Keerbergiana a. 1609.*

[d] *Veneta anni 1549. Basileensis anni 1552. item anni 1566. atque alia.*

[e] *P. 266. edit. Bas. 1553.*

est hominis vera sapientia, imperfectum se nosse: atque, ut ita loquar, cunctorum in carne justorum imperfecta perfectio est. Quo verò consilio id in Bernardo nunc aliqui cœperint immutare, me etiam tacente, omnes vident, qui nobilium in Ecclesiâ Romanâ doctorum hoc de capite sententiam non ignorant.

Quamquam verò crederet Augustinus, neminem à conversione suâ, vel certo tempore majoris profectus in pietate & sanctimoniâ, omne omnino peccatum evitâsse: tamen si quis hac parte dissentiret, tolerabiliter erraturum putabat: dummodo eum, quem ad apicem istum perfectionis pervenisse existimaret, hanc consecutum putaret, non per naturam, sed per gratiam Spiritus sancti: dum item alium potiùs talem fuisse, esse, vel fore existimaret, quàm se ipsum: nisi fortè certissimo indicio (qualis esset revelatio divina) istoc de se esset edoctus. Verba Augustini sunt ista lib. de spiritu & literâ cap. II. *Quin etiam si nemo est, aut fuit, aut erit,* QVOD MAGIS CREDO, *tali puritate perfectus, & tamen esse, aut fuisse, aut fore defenditur, & putatur: quantum ego judicare possum,* NON MVLTVM ERRATVR, NEC PERNICIOSE, *cùm quâdam quisque benevolentiâ fallitur. Si* TAMEN *quis hoc putat, se ipsum talem esse non putet; nisi revera ac liquidò talem se esse perspexerit. Sed illis acerrimè ac vehementissimè resistendum est, qui putant, sine adjutorio Dei, per se ipsam, vim voluntatis humanæ, vel justitiam, posse perficere, vel ad eam tendendo proficere.* Idem lib. De natur. & grat. c. LXIII. *Nulla, vel* NON MAGNA QVÆSTIO *est, quis vel quando perficiatur; dum tamen sine gratiâ Christi id ipsum fieri non posse minimè dubitetur.* Cui geminum hoc cap. ult. *Vbicunque & quomodocunque ita plena sit, ut ei non sit quod adjiciatur; non tamen diffunditur in cordibus nostris, vel naturæ, vel voluntatis operibus, quæ sunt in nobis, sed per Spiritum S. qui datus est nobis.* Loquitur autem Augustinus non de perfectione omnimodâ, sed qualis pro mensura gratiæ obtineri potest in hac vitâ. Vnde idem lib. de Spiritu & lit. cap. XXXVI.: *Proinde hoc erit primum præceptum justitiæ, quo jubemur diligere Deum ex toto corde, ex totâ animâ, & ex totâ mente. cui est de proximo diligendo alterum consequens: quod in illâ vitâ complebimus, cùm videbimus facie ad faciem. Sed ideo nobis hoc etiam præceptum est, ut admoneremur, quid fide exposcere, quò spem præmittere, & obliviscendo quæ retro sunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus. Ac per hoc, quantum mihi videtur, in ea, quæ perficienda est justitia, multum in hac vitâ ille proficit, qui quàm longè sit à perfectione justitiæ, proficiendo cognovit. Sed dici potest quædam justitia minor huic vitæ competens, quâ justus ex fide vivit:*

quam-

quamvis peregrinus à Domino, & ideo per fidem ambulans, nondum per speciem, non absurdè dicitur, etiam ad istam pertinere, ne peccet. Duplicem hanc perfectionem distinguit etiam Ambrosius expositione in Iesaiam; *Perfectos secum multos ait Apostolus* (Phil. III.) *in hoc adhuc mundo sitos; qui nisi ad perfectionem veram respicias, perfecti esse non poterant, quia ipse dixit: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sic ut & cognitus sum. Ita & immaculati sunt in hoc mundo, & immaculati erunt in regno Dei, cùm utique, SI MINVTIVS EXCVTIAS, immaculatus esse nemo possit, quia nemo sine peccato.* Quem locum citat quoque Augustinus lib. De gratiâ, cap. XLIX. Ambros. in Luc. I. ex eo, quòd Zacharias & Elisabeth dicantur *justi ambo fuisse ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querelâ*, colligit, hominem in hac vitâ vivere sine peccato & querelâ. quibus Ambrosii verbis se Pelagiani tuebantur. Iubet autem Augustinus istum locum exponi, aut corrigi, ex altero, quem adduximus: *Si*, inquit, *ille vir sanctus atque humilis, Zachariam & Elisabeth summa & omnino perfecta justitia, cui nihil addi jam possit, existimavit; profectò sententiam suam* MINVTIVS EXCVTIENDO CORREXIT.

THESIS II.

Suam de perfectione sententiam proponebant Pelagiani laudatione sanctorum: planeque ad eorum injuriam pertinere dicebant, si citra peccatum vixisse negarentur. Sanctorum elogio etiam Baptismi laudationem adjungebant, quasi ejus efficaciæ deroget plurimùm, qui nos peccatum habere credat, postquam sacrâ sumus undâ abluti.

DE utroque sic Augustinus lib. IV. contra duas epist. Pelag. cap. II. *Laude sanctorum sese contegunt, dicentes, baptisma perfectè homines innovare. Siquidem Apostolus* * *testis sit, qui per lavacrum aquæ Ecclesiam de gentibus sanctam fieri immaculatamque testetur.* Addit deinde, dici ab iis, *Sanctum quoque Spiritum mentes bonas in antiquis adjuvisse temporibus, dicente Prophetâ ad Deum, Spiritus tuus deducit me in viam rectam: omnes quoque Prophetas & Apostolos, vel sanctos, tam Novi quàm Veteris Testamenti, quibus Dominus testimonium perhibet, non in comparatione sceleratorum, sed regulâ virtutum justos fuisse*, &c. Et paullo pòst: *Quicquid de*

* Eph. 5.

de laude Sanctorum (dicunt,) *ad hoc* (dicunt) *ut vita mortalis in sanctis videatur non habere peccatum; nec sit eis necessarium pro dimittendis debitis suis precari Deum.* Idem cap. VII. Pelagianorum errorem esse ait, quòd *nullum post Baptismum sancti habeant peccatum.* Quamquam hoc commodam interpretationem admittat: ut antithesi proximâ dicemus.

ANTITHESIS II.

Catholici negabant, ita sanctos esse laudandos, vel efficaciam Baptismi ita extollendam esse, ut perfectionis honos, qui, præterquam Christo, homini convenit nemini, sive vitâ totâ, sive post seriam conversionem, ullis dicatur hominibus cum Christo fuisse communis. Aliquis tamen de Mariâ dissensus erat: quam nonulli ex hoc numero excipiebant: ac fortasse nec Augustinus ipse ab hac sententiâ abhorrebat, quamquam certi aliquid de eo statuere non auderet.

SOlum Deum, vel summùm & Deum, & angelos, peccare nunquam, sensit etiam Nazianzenus Orat. XV, quæ est in plagam grandinis [a]: Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνου Θεοῦ. *Peccare in nullo, hominis modum excedit, & solius est Dei.* Mox de angelis negat se quicquam addere velle, ne occasionem præbeat cogitationibus improbis. Similiter Orat. XX. quæ est in Basilii laudem [b], ait, Μόνον εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ παντελῶς ἄπταιστον καὶ ἀνάλωτον πάθεσι. *Solius Dei est, non peccare, & à perturbationibus esse immunem.* Et Orat. XL. quæ est in sanctum Baptisma [c]: Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν, ἐστι Θεοῦ, καὶ τῆς πρώτης, καὶ ἀσυνθέτου φύσεως. (ἁπλότης γὰρ εἰρηναία καὶ ἀστασίαστος.) Θαῤῥῶ δὲ εἰπεῖν ὅτι καὶ τῆς ἀγγελικῆς, ἢ ὅτι ἐγγυτάτω ταύτης, διὰ τὴν πρὸς Θεὸν ἐγγύτητα. *In nullo peccare, Dei est, sive illius primæ & incompositæ naturæ. (simplicitas enim pacata est, atque ab omni dissidio remota.) Audeo & dicere, naturæ esse angelicæ, aut saltem proximè hanc ab ea abesse, quia ad Deum propinquitatem habet.* Hanc sententiam secutus etiam est Tertullianus lib. de Oratione cap. VII. *Sciebat Dominus, se solum sine delicto esse.* Optatus Milevitanus lib. II. *Deus solus est perfectio, & perfectus solus Dei filius Christus. Ceteri omnes semiperfecti sumus.* Et paullo pòst. *Nam & à Christo salvatore nostro perfecta sanctitas non est data, sed promissa.* Hieronymus adversus Pelagianos ad Ctesiphontem: *Nunquid præcepit mihi Deus, ut nihil inter me esset & Dominum creatorem? ut major essem angelorum fastigio? ut haberem,*

[a] p. 234.

[b] P. 363.

[c] P. 640.

quod angeli non habent? De illo scriptum est, quasi proprium: Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus. Si hoc & mihi cum Christo commune est, quid ille habuit proprium? alioqui per se tua sententia destruetur. Orosius apolog. De arbitr. libert.* *Ecce Pelagius ausus est profiteri, se esse sine maculâ atque peccato. Consequenter arbitratur, dignum se ad accipiendum librum atque judicium; proximumque est, ut dicat sibi, Ego potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam: & præparat se in throno Christi futurum consortem. Miser homo, qui non potius intelligit, præparare se Antichristi adventui præcursorem; qui cùm fuerit revelatus, extollet se super omne quod dicitur, aut colitur, ut Deus: juxta hunc, qui jam se comparat in coæquationem unici filii Dei.* Plura in hanc sententiam ibidem. Hæc etiam confirmantur iis quæ apud Origenem, Ambrosium, Hilarium, alios, de Purgatorio legere est. Nam credebant, extremo die omnes homines igne quodam esse purgandos; etiam Apostolos, atque ipsam virginem Mariam. Vide Sixtum Senensem lib. v. Annotat. CCLXX. & LXXI. nec non Pinellum de alterâ vitâ lib. II, cap. XIX.

* P. 725.

Quod verò de puritate hominis à Baptismo Pelagiani dicebant, hoc Catholici verum negabant esse, si de integrâ post Baptismum vitâ loquantur: concedebant autem, quatenus in Baptismo peccata remittuntur, atque (ut Augustinus ait lib. I. Retractat. cap. XIX.) *omnia mandata Dei facta deputantur, quando, quicquid non fit, ignoscitur.* Hinc Hieronymus initio lib. III. adversus Pelagianos: *Si fieri posset, ut semper aquæ Baptismatis mersos tenerent; voluntaria nos desuper peccata non tangerent, Spiritus sanctus tueretur.*

Quamquam verò veteres putarunt, Christi gloriam imminui, si homo præter eum quisquam absque peccato vixisse diceretur: tamen juniores contrà existimarunt, ad Christi gloriam pertinere, si Maria etiam à peccato immunis fuisse credatur. Imò tanti hoc argumentum fecerunt, ut propterea judicarent, etiam originali peccato Mariam caruisse. Quod satis ostendit Bernardinus de Bustis serm. I. De conceptione Mariæ. Verba ejus hæc sunt: *Opinio est falsissima, quòd Deus potuerit quidem matrem suam ab originali maculâ præservare, sed noluerit. Hoc enim præsupposito, pro vero necesse esset fateri, quòd Christus non fuisset bonus filius erga suam genitricem. Bonus enim filius tenetur diligere matrem. Cùm igitur Christus ab æterno elegerit beatam virginem in matrem, juxta illud quod canitur, Elegit eam Deus, & prælegit eam: concludendum est, quòd ipse, cui omnia futura erant præsentia, ut boni filii, debitum*

bitum adimpleret. Impium enim esset, si filius differret induere matrem suam nudam, cùm posset decenter vestire, eamque permitteret cum nuditatis vituperio exire, seu alia incommoda sustinere, à quibus ipse eam posset liberare. Hæc Bernardinus. Quodsi tanti ponderis argumentum istoc ei visum fuit, ut hacpropter ab originali peccato præservatam putaret: quanto minùs credebat, sine impietatis notâ perpeti Christum potuisse, ut mater sua actuali culpæ succumberet? Sed, uti diximus, longè aliter ratiocinabantur antiqui Patres, qui Christo derogari putabant, si quisquam, præter eum, peccati omnis expers vixisse diceretur. Itaque omnes veteres in originali eam peccato conceptam & natam fuisse concesserunt: ut lib. II. ostendimus. Idemque de actuali peccato plurimi eorum senserunt. Inter alios hanc Hieronymi & Orosii mentem fuisse antea vidimus. Ac Chrysostomus quoque, non fuisse eam immunem à titillatione humanæ gloriolæ, innuere videtur in cap. II. Ioh. homil. XXI. *Optabat*, inquit, *ut jam gratiam humanam conciliaret, & ipsa clarior filii gratiâ efficeretur; & fortasse aliquo humano afficiebatur affectu.* Idem in passione Dominicâ dubitasse eam de Salvatore suo, indicat in Ps. XIII. ad verba illa, Non est qui faciat bonum. *Quando & discipuli omnes eo relicto fugerunt, Ioannes nudus recedit, Petrus negat, discipuli fugiunt, ipsius Mariæ matris animam gladius dubitationis pertransiit. Quoniam ergò in passione nullius fructum caritatis accepit, Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.* Similiter scriptor quæstionum Veteris & Novi Testamenti falsò adscriptarum Augustino, cùm, ut optimè observant doctores Lovanienses, vel Hilarii sint, diaconi Romani; vel alicujus saltem Augustino antiquioris, ut qui quæst. XLIV dicat, ab excidio Hierosolymitano ad suam usque ætatem annos fluxisse solùm trecentos. Ejus de Mariâ hæc sunt verba quæst. LXXIII. *Quod autem adjecit dicens, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur multorum cordium cogitationes: hoc utique significavit, quia etiam Maria, per quam gestum est mysterium incarnationis Salvatoris, in morte Domini dubitaret; ita tamen ut resurrectione, honore, & virtute firmaretur; omnes stupore quodam in morte Domini dubitarent, non tamen in dubitatione manerent. Sic enim animam pertransit gladius, si dubitatio non permaneat in cogitatione, sed pellatur supervenìente reformante se pristinâ virtute.* Sed apertissimè omnium Origenes, nisi is potiùs interpres ejus Rufinus, homil. XVII. in Lucam: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Quis est iste gladius, qui non aliorumtantùm, sed etiam Mariæ cor pertransiit? Apertè scribitur, quòd in tempore pas-*

sionis omnes sunt Apostoli scandalizati, ipso quoque Domino dicente: Omnes vos scandalizabimini in nocte hac. Ergò scandalizati sunt universi, in tantum, ut Petrus quoque, Apostolorum princeps, tertio denegarit. Quid? putamus quòd, scandalizatis Apostolis, mater Domini à scandalo fuerit immunis? Eadem mens Amphilochii homil. de occursu Domini. Imò & Theophylacti in hunc locum. Ac Basilium quoque epist. ad Optim. in hanc mentem citat Thomas.

Negari tamen non potest, alios veterum aliter sensisse. Imò pleraque testimonia, quæ adduci solent, ad probandum, Mariam sine originali peccato conceptam vel natam fuisse, de solâ actuali culpâ loquuntur. Istiusmodi est locus commentatoris in Psalmos, qui Hieronymus creditur vulgò *: *Nubes illa* (Maria) *non fuit in tenebris, sed semper in luce.* Quibus ex verbis Rob. Bellarminus lib. IV. De amissione gratiæ statu peccati cap. XV. probare cònatur, Mariam etiam ab originali culpâ fuisse immunem, atque hanc ipsius Hieronymi fuisse sententiam. Sed multa Bellarmino adversantur. Nam commentator iste non est Hieronymus, sed alius eo junior; qui etiam Eucherium citat, & sæpe ab Hieronymo discedit, & istos commentarios, partim ex Hieronymo, partim aliis congessit. Atque hoc non modò docent Erasmus, Sixtus Senensis, Melchior Canus, & Wilhelmus Lindanus; sed ipse Bellarminus id clarè probat in catalogo scriptorum ecclesiasticorum. Deinde verisimile non est, scriptorem istum cum Bellarmino sensisse, quando in Psal. L. de lege naturæ agens, quâ omnes in originali culpâ nascimur, minimè excipiat matrem Domini, sed universè dicat: *Hic versiculus totius humani generis casum exponit, sicut in Iob dicitur: Nec si unius diei sit super terram, potest esse mundus à sorde peccati. Concipitur autem & nascitur in originali peccato, quod ex Adam trahitur, sed Baptismo propter gratiam Christi purificatur.* Denique quid, quæso, scriptor iste ait, unde hoc concludi possit, quod voluit Bellarminus? Solùm dicit, Mariam semper in luce esse versatam? At nonne omnes fideles sunt filii lucis? Quare nihil inde aliud colligere est, quàm Mariam semper abstinuisse ab operibus tenebrarum, hoc est, actualibus peccatis. Si modò vel hoc inde concludi potest, ac non potius istoc solùm, nunquam eam mortali peccato fuisse pollutam; quando non omnis culpa filiam tenebrarum facere potuit, sed illa solùm, quæ regenerationis Spiritum expellit.

* *in Psal. 77.*

Similiter neque de originali peccato, quod ibidem voluit Bellarminus,

minus, sed solis actualibus, loquitur Ambrosius, cùm in Psalmi CXVIII versum ultimum scribit, Mariam fuisse *integram ab omni labe peccati*. Si modò vel ab istis eam fuisse immunem existimavit Ambrosius: ac non potius illud solùm voluit, Mariam, cùm Christum conciperet, sine peccato eum concepisse. Integer locus sic habet: *Veni, & quære ovem tuam, jam non per servulos, non per mercenarios, sed per temet ipsum. Suscipe me in carne, quæ in Adam lapsa est. Suscipe me non ex Sarâ, sed ex Mariâ, ut incorrupta sit virgo: sed virgo per gratiam, ab omni integra labe peccati.* Sunt verba ovis perditæ ad Christum pastorem. Agnoscit ea, se in Adamo periisse: sed rogat τὸν ἀρχιποίμενα, ut se quærat, & inventam suscipiat, non ex Sarâ, sed ex Mariâ, hoc est, non ut synagogæ filium, qui ex Abrahamo generatur, secundùm carnem: sed ut filium Ecclesiæ, qui regeneratur ex aquâ & Spiritu. Confert igitur Ambrosius Mariam & Ecclesiam: quia & illa in conceptione mansit incorrupta, & à peccati labe integra, eò quòd concepisset non ex viro, sed ex Spiritu sancto: & Ecclesia similiter, quæ sponsa est Christi, virgo concipit & parit, quia filii ejus, ut initio Euangelii sui loquitur Iohannes, *non ex sanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, sed ex Deo geniti sunt.* Vnde Petrus Chrysologus serm. LXXII. *Ecclesia felix mater, quæ, cùm virgo permaneat, genuisse tales, & tantos vos taliter se miratur.* An non interpretatio hæc nostra optimè quadret Ambrosii verbis, alioqui obscuris; penes æquos æstimatores judicium esto. Bellarmini verò sententiam abunde illud refellit, quod paullo antè dixerat Ambrosius: *Nemo sine peccato. Negare hoc, sacrilegium est. Solus enim Deus sine peccato est. Confiteri hoc Deo, immunitatis remedium est.* Etiam lib. II. in Luc. cap. I. de circumcisione agens, inter alia apertè inquit, SOLUS *per omnia ex natis de feminâ sanctus Dominus Iesus, qui terrena contagia corruptelæ immaculati partus* NOVITATE *non sensit.* Et in Apologiâ David: *In quo* SOLO, *& conceptus virginalis, & partus sine ullo fuit mortalis originis inquinamento.*

Itidem verba scriptoris de Cardinalibus Christi operibus, quibus immaculatam Christi conceptionem similiter probat Bellarminus, vel de immaculatâ Christi conceptione loquuntur: vel summùm à peccatis actualibus eximunt Mariam: quemadmodum etiam diximus lib. II. part. III. ad Thes. III. Quodsi verum diceret Bellarminus, caussam haberemus credendi, libri ejus scriptorem esse Arnoldum Bonavillacensem Abbatem, Bernardi σύγχρονον.

Ejus nomen præfert vetus liber bibliothecæ Oxoniensis. Bernardi verò ætate irrepsisse opinionem de immaculatâ conceptione Mariæ, diximus alibi. Sed nobis omnino, ut & doctissimo Casaubono *, majorem iste scriptor antiquitatem sapere videtur. Nec ratio urget, cur esse adeo recentem credamus. Nam quòd Bellarminus concludit, putâsse eum, Mariam absque originali peccato esse conceptam; hoc satis refellitur istis verbis ejusdem scriptoris: *Spiritu sancto originale incendium exstinctum*. Scio, inde etiam Bellarminum caussæ suæ patrocinium quærere. Sed frustra. Nam si fomite peccati ab ortu suo caruit Maria, quid originale incendium, cùm Christum conciperet, exstingui opus erat? Quare satis clarum est, verba tum scriptoris istius de cardinalibus Christi operibus, tum etiam Ambrosii, vel de immaculatâ Christi conceptione intelligi debere, non Mariæ: vel si Mariam absque peccato fuisse dicunt, à solis actualibus delictis eam immunem pronunciare.

* *Exercit. adversus Baron. Nu. 32. p. 515. edit. Anglic.*

At Augustini verba, quibus idem pugnat Bellarminus, ut aliter quàm de actualibus peccatis intelligamus, ratio non patitur. Quid quòd nec ille aperte dicit, Mariam ab actuali peccato fuisse immunem: sed solùm non audet inficiari? Quod ut verè à nobis dici videant omnes, non jam verba Augustini adducemus, prout citantur, cùm ab Bellarmino & aliis, tum etiam Thomâ Aquinate †, (quem & ipsi secuti sumus, cùm libro secundo de conceptione Mariæ ageremus) sed primùm referemus, uti illa leguntur in editt. Augustini vulgatis: deinde uti nos illa putamus corrigi oportere. In vulgariis quidem codd. atque etiam apud Iod. Coccium *, concipiuntur in hunc modum: *Exceptâ itaque sanctâ virgine Mariâ, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæstionem. Vnde enim scimus, quòd ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum? quæ concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum? Hac ergò virgine excepta, si omnes illos sanctos & sanctas, cùm hic viverent, congregare possemus, & interrogare, utrùm essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus?* Iansenius in concordiâ Euangelicâ cap. LI. locum esse corruptum animadvertit: sed pro VNDE legit INDE, quod se invenisse ait in antiquo codice catenæ aureæ. Sed illud INDE & QVÆ ne sic quidem satis cohærent. Planè autem censeo, verba illa, *Vnde enim scimus*, παρενθετικῶς includi, & κατ' ἐρώτησιν proferri debere. Etiam scribo, *quòd non ei plus gratiæ*, cùm in editis τὸ *non* absit, cum sententiæ totius dispendio. Quæ emendatio nostra

† *Pa. 3. qu. 27. art. 4.*

* *Thesauri Catholici T. 1. lib. 3. art. 1.*

nostra non conjectura nobis, sed certissima videtur veritas. Nempe ut integer locus legatur in hunc modum: *Excepta sancta virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæstionem: (unde enim scimus, quòd non ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere & parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum?) hac ergò virgine excepta, si omnes illos sanctos & sanctas, cùm hic viverent, congregare possemus, & interrogare, utrùm essent sine peccato, quid fuisse responsuros putamus?* De actualibus verò peccatis sermonem esse, etiam Thomas vidit parte III. quæst. XXVII. art. IV. nec id negabit, scio, qui cum curâ legerit caput universum. Negat tamen id Bellarminus, verbis istis subnixus: *Plus gratiæ datum ad vincendum omni ex parte peccatum. Quomodo,* inquit, *omni ex parte peccatum vicit, si peccato originali contaminata fuit?* At nos sic colligimus, cùm victoria absque hoste non sit, quomodo concupiscentiæ insultus vicit, quæ ejus fomitem non habuit? Et cui verisimile fiat, Augustinum facere Mariam originalis culpæ expertem, cùm alibi solum excipiat Christum: ut lib. II. vidimus: atque amplius comprobatur lib. I. de nuptiis & concupiscentia, cap. XII. *Solus ubi* (in conceptione Christi) *nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat, sine illa carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati; ut hinc etiam doceret, omnem quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati; quandoquidem sola, quæ non inde nata est, non fuit caro peccati.* Et lib. X. de Genesi ad literam cap. XVIII. *Quid coinquinatius illo utero virginis? cujus caro etiamsi de peccati propagatione venit: non tamen de peccati propagine concepit; ut ne ipsum quidem corpus Christi ea lex severit in utero Mariæ, quæ in membris posita corporis mortis repugnat legi mentis &c. Proinde corpus Christi, quamvis ex carne feminæ assumtum est, quæ de illa carnis propagine concepta fuerat: tamen quia non sic in ea conceptum fuerat, quomodo fuerat illa concepta; nec ipsa erat caro peccati, sed similitudo carnis peccati.*

Nihil igitur apertius est, quàm superiorem Augustini locum de solis actualibus loqui peccatis. Nempe negante illo, quemquam perfectè legem Dei præstare: Pelagiani obducebant sanctos, & ipsam matrem Domini; ad cujus injuriam pertinere aiebant, si & illa tenebrarum opera egisse diceretur. Ergo respondet Augustinus, de hac solâ nolle se contendere cum Pelagianis: fieri enim posse, ut quemadmodum solam hac gratiâ dignatus est Deus, ut ex

Spiritu ſancto conciperet filium Dei: ita ſoli gratiam illam ſit largitus, ut à concupiſcentiæ illecebris nunquam vinceretur. Quod verò dubitanter dicit Auguſtinus: id juniores tanquam certiſſimum aſſerunt. Quid mirum? quando iidem, ut libro ſecundo vidimus, Mariam etiam ſine originali peccato natam, atque adeò conceptam eſſe affirmare non vererentur.

THESIS III.

Etiam altera hinc quæſtio profluxit. Pelagiani enim peccata ignorantiæ non habebant pro peccatis, idque ut facilius tuerentur perfectionem hominis in hac vitâ. Eo autem cauſſam ſuam tuebantur, quòd ſi natura etiam ignorans peccet, jam Deus ſit auctor peccati, qui talem crearit naturam.

** Apud Auguſt. lib. de geſtis Palaſt. cap. 18.*
† P. 275.

CÆleſtius Definit. cap. VI *. *Oblivionem & ignorantiam non ſubjacere peccato, quoniam non ſecundùm* (voluntatem) *eveniunt, ſed ſecundùm neceſſitatem.* Item Critobulus apud Hieronymum lib. I. adverſus Pelagianos †: *Rogo, quæ eſt iſta juſtitia, ut in peccato tenear erroris, cujus erratum non habet conſcientia? Neſcio, me peccâſſe, & ejus rei, quam neſcio, pœnas luo.* Cumque Atticus ad hoc refellendum magnam exemplorum copiam objeciſſet; ſic initio libri ſequentis reſpondit Critobulus: *His cunctis teſtimoniis videris hominum accuſare naturam: ac per hoc invidiam referre in Deum, ſi tales homines condidit, ut oblivione & ignorantiæ peccato carere non poſſint. Ex quo perſpicuum eſt, hominem poſſe, ſi voluerit, non peccare. Id enim fecit, quod vitare non potuit. Vbi autem aufertur poſſibilitas, aufertur & vitium. Nemo enim in eo condemnatur, quod facere non potuit.*

ANTITHESIS III.

At verò eſſe quædam ignorantiæ delicta, *comprobabant Catholici ex Num.* XV. 27. 28. Si anima neſciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato ſuo: & deprecabitur pro eâ ſacerdos, quod inſcia peccaverit coram Domino. *Ieſ.* V. 13. Propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam. *Ioh.* XVI. 2. Movebunt vos ſynagogis: imò veniet tempus, cùm quiſ-

quiſquis vos interemerit, putet, ſe cultum præſtare Deo. *Et Act.* III. 17. Et nunc, fratres, ſcio, quia per ignorantiam feciſtis. *Et* 1. *ad Cor.* II. 13. Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. *Et* 1. *ad Tim.* I. 13. Miſericordiam à Domino conſecutus ſum, quoniam ignorans feci in incredulitate.

HIeronymus dial. contra Pel. lib. I. ingenti teſtimoniorum ſylvâ oſtendit, ignorantiæ delicta à Deo puniri. Idem lib. II. *Pro oblivione, errore, & ignorantiâ, quaſi pro peccato offeruntur ſacrificia. Deus præcepit; meum eſt obſervare quod juſſit.* Et mox: *Tantis exemplis docere te volui: peccare hominem per ignorantiam, & pro peccato ut in lege hoſtiam, ita & in Euangelio offerendam pœnitudinem.* Et quia quæ allata erant exempla, veteris erant teſtamenti; iccirco è novo ſuperaddit locum Apoſtoli ad Rom. VII. *Conſentio legi Dei juxta interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Similiter Auguſtinus lib. III. de lib. arbitr. cap. XVIII. *Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam improbantur: & corrigenda judicantur, ſicut in divinis autoritatibus legimus.* Quæ verba etiam citat lib. de nat. & gratiâ contra Pelagium cap. LXVII. atque addit: *Hoc iſte (*Pelagius*) ſi ſentiret, atque in ſuis literis poneret, nulla inter nos de hac re controverſia remaneret.* Idem lib. de geſtis Palæſtinis, cap. XVIII. Cœleſtium eo refellit, quia *David dicat, delicta juventutis meæ ne memineris & ignorantias: & quod in lege ſacrificia pro ignorantiâ, ſicut pro peccato, offerantur.* Oroſius de arbitrii libert.[a] *Infelix ego homo, delicta, quæ nondum intelligo, quando vitabo?* Et mox[b]: *Petro ingeritur; Non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum. Apoſtolus diligendo electus eſt, diligendo confuſus, habens pro nimio amore peccatum. Siquidem annuncianti de paſſione ſuâ Domino, amoris impatientia dixerit, Propitius tibi eſto, Domine, non erit iſtud tibi. O miſeria miſerorum! Si Petrus in aliquo, Chriſtum amando, peccavit, delicta quis intelligit?* Nempe ſæpe nobis in vitiis noſtris palpamus, ſive quòd vera rerum diſcrimina neſciamus: ſive quia non eâ curâ in nos ipſos deſcendamus, quâ oportebat. Quiſquis ergò humiliter Deo ſervire cupit; Davidicum illud, ad quod Oroſius reſpicit, identidem Domino dicat[c], *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.*

[a] P. 731.
[b] P. 732.
[c] Pſalm. 19.

Omnis verò hæc diſputatio veterum de ignorantiæ peccatis, plurimùm accipit lucis ex diſtinctione ignorantiæ multiplicis. Eſt enim ignorantia alia negationis, quâ negatur ſcientia, nec ponitur ſciendi aptitudo, ut in infantibus: alia privationis, quæ aptitudinem ſciendi ponit; ut in rudibus: alia pravæ diſpoſitionis; ut in errantibus. Privationis ignorantia vel bona eſt, cum ignorantur, quæ neſcire expedit; ut quæ ſi ſciantur, ad peccandum allicere poſſint: vel mala eſt, cùm ignorantur, quæ ſcire oportet, ſive illa ad beatitudinem, ſive ad officium noſtrum pertinent: vel nec bona eſt, nec mala; ut ignorantia eorum, quæ noſtra nihil intereſt ſcire. Ignorantia mala diſtinguitur, vel ex parte rei ignoratæ, vel ex parte actus, vel ex parte ignorantis. Ex parte rei ignoratæ, vel eſt juris, vel facti. Ex parte actus eſt vel antecedens, vel conſequens, vel concomitans. Concomitans non eſt cauſa effectus, ſed per accidens illi conjungitur: ut ſi hominem occidas, quem cervum eſſe putes. Quæ cædes ſecundùm ſe nec voluntaria eſt, nec involuntaria: eoque quà talis, nec accuſat, nec excuſat. Quà talis, inquam, quia ſi gaudium ex cæde conſequatur, (ut ſi inimicum occideris) jam voluntaria & damnabilis eſt; non ſecundùm ſe, ſed ratione conjuncti affectus & voluntatis. Antecedens verò & conſequens, cauſſa ſunt effectus. Differunt, quia antecedens involuntaria eſt. Diciturque antecedens, quia omnem voluntatis actum prævenit: ut ſi ſufficienti adhibitâ diligentiâ eum, quem adeſſe neſcias, occidas, minimè alioqui occiſurus. Conſequens verò eſt voluntaria, non ſecundùm ſe, ſed interpretativè; quia actum voluntatis conſequitur: ut ſi eo ignores, quia non adhibueris operam, ut ſcires, quam debebas. Denique ex parte ignorantis vel eſt affectata, vel non affectata. Affectata, ut cùm quis ſtudet neſcire, quo liberiùs peccet, conſcientiâ non repugnante: quæ ignorantia magis accuſat, quia ex intentione peccandi provenit. Non affectata eſt, quæ provenit ex negligentia diſcendi illa, quæ ſciri debebant; pro cujus negligentiæ gradibus, magis minuſve damnabilis eſt. Nam gravior eſt, quæ ex ſupina & craſſa; minor, quæ ex levi, vel etiam leviſſima provenit negligentia; quæ in tantum minuit peccatum, in quantum minuit voluntatem. Vide de his Thomam in 1. 2. quæſt. 6. & 76. Prieratem in ſumma Tit. Ignorantia. Gregor. Valentianum T. 2. Com. Theol. Diſp. 11. qu. 1. Punct. VI. Fr. Suarez de legibus lib. V. cap. XII. atque alios.

THE-

THESIS IV.

Quamquam verò Pelagianorum sententia esset, perfectè aliquos obedire legi divinæ: quemadmodum ex iis clarum est, quæ diximus: plurimùm tamen, cum ad certamen veniretur, non de ESSE, *sed de* POSSE, *movere se controversiam dicebant. Ergò sententiam suam esse aiebant, posse hominem legem perfectè implere, & facile posse.*

PElagius lib. de naturâ *: *Aliud est quærere, an possit aliquid esse, quod ad solam possibilitatem pertinet: aliud, utrum ne sit. Nos de solâ possibilitate tractamus; de quâ nisi quid certum constiterit, transgredi ad aliud, gravissimum atque extra ordinem ducimus. Idem iterum repeto; Ego dico, posse esse hominem sine peccato: tu quid dicis? non posse esse hominem sine peccato. Neque ego dico, hominem esse sine peccato: neque tu dicis, non esse hominem sine peccato. De posse & non posse; non de esse & non esse contendimus. Nam nullus mundus est à sorde; & non est homo, qui non peccet: & non est justus in terrâ: & non est qui faciat bonum: & cætera his similia, ad non esse, non ad non posse proficiunt. Hujusmodi enim exemplis ostenditur, quales homines quidam tempore aliquo fuerint, non quòd aliud esse non potuerint; unde & jure inveniuntur esse culpabiles.* Critobulus Pelagianus apud Hieronymum lib. 1. Dial. adversus Pelagianos: *Hoc solum dico, hominem sine peccato posse esse, si velit.* Quærit deinde Atticus Catholicus: *Quomodo, cùm velim, & satis cupiam non peccare, delinquo?* Respondet Critobulus: *Quia voluntas imperfecta est: si enim verè velles, utique non peccares.* Huic aliquanto pòst respondet Atticus: *Da ergò, qui majorum nostrorum plenè voluerint, & potuerint* (esse sine peccato.) Respondet Critobulus: *Hoc quidem non facile est ostendere: neque enim quando dico, hominem posse esse sine peccato, si velit, aliquos fuisse contendo: sed simpliciter, posse esse, si velit. Aliud namque est, esse posse, quod Græcè dicitur δύναμις: aliud est, esse; quod ipsi appellant ἐνέργειαν.* Hanc Pelagianorum sententiam expressit Prosper Carm. de Ingratis cap. IX:

* Apud August. lib. de nat. & grat. cap. 7.

Posse hominem sine peccato decurrere vitam,
Si velit, ut potuit nullo delinquere primus
Libertate suâ.

Catholicis verò *ἀδυναμίας* hujus caussam referentibus in carnem, quam in hac vitâ nobiscum circumgestamus, Pelagius ita philoso-

phabatur: Aut caro, inquiebat, veterem hominem notat: aut carnis substantiam. Sed neutro modo caussa est peccati. Nam vetus homo in regenitis interemtus est per Baptismum. Carnis autem substantia, cùm à Deo sit, nonnisi bona esse potest. Quod autem bonum est, mali caussa non est. Audiamus ipsum lib. De naturâ [a]: *Sed caro nobis, secundum Apostolum, contraria est, inquies. Qui fieri potest, ut cuicumque baptizato sit caro contraria, cùm, secundum eundem Apostolum, in carne non esse intelligatur? Ita enim ait, Vos autem in carne non estis. Quis fecit hominis spiritum? sine dubio Deus. Carnem quis creavit? idem, credo, Deus. Bonus est, qui utrumque creavit Deus? nulli dubium est. Et utrumque, quod bonus auctor creavit, bonum est? confitendum est. Si igitur & spiritus bonus, & caro bona, & à bono auctore condita, qui fieri potest, ut duo bona sibi invicem possint esse contraria?*

[a] Apud August. lib. De nat. & grat. c. 44.

Neque illud solùm Pelagius dicebat, posse hominem esse sine peccato, sed etiam facilè posse. Verba ejus sunt Libro testimoniorum, sive De actuali conversatione Tit. C. [b] *Posse hominem sine peccato esse, & Dei mandata facilè custodire.* Idem testatur Orosius apolog. De arbitr. libert. [c] *Pelagius mihi dixit, docere se, hominem posse esse sine peccato, & mandata Dei facilè custodire, si velit. Respondit Pelagius audientibus nobis: Hoc & dixisse me, & dicere, negare non possum.* Aliquanto pòst [d]: *Asseris nunc, Potest homo sine peccato esse cum Dei adjutorio: quanquam in libro tuo, quem Testimoniorum titulatione signasti, hæc ipsa sententia hoc modo conscripta sit, Posse hominem sine peccato esse, & facile Dei mandata custodire, si velit. Nulla ibi gratia Dei, nullum adjutorium nominatum est.* Etiam Augustinus cap. XXX. lib. De gestis Palæstinis scribit, venisse in manus suas literas, quibus inter cætera Pelagius diceret: *Quatuordecim Episcoporum sententiâ definitio nostra comprobata est, quâ diximus, posse hominem sine peccato esse, & Dei mandata facilè custodire.* Objicientibus verò Catholicis ea Scripturarum loca, quibus mortales omnes injustitiæ arguuntur, hunc se ictum exire Pelagiani putabant, Orosio [e] teste, si dicerent, *Hujusmodi exemplis ostenditur, quales homines* QUIDAM TEMPORE ALIQUO *fuerint: non quòd aliud esse non potuerint. Unde & jure inveniuntur esse culpabiles.* Quod Pelagium scripsisse lib. De naturâ, antea ex Augustino vidimus.

[b] Apud Hieron. lib. 1. Dial. adv. Pelag. p. 274. & lib. 2. p. 285.
[c] P. 687. edit. Col. 1582.
[d] P. 707.
[e] De arb. lib. pag. 762.

A n-

ANTITHESIS IV.

Respondebant Catholici, si facilè homo posset implere Legem, inveniri etiam aliquos posse, qui eam præstitissent: Si nullum, qui id fecerit, invenire sit, præter unum θεάνθρωπον Iesum Christum, falsò hominem tantas sibi vires arrogare in hac vitâ. Negabant etiam, satis ista consentanea esse, facilè aliquid fieri, & adlaborandum esse ut fiat. Præterea, inquiebant, si facilè adeò nobis est Legem Dei præstare, quid auxilium Dei imploramus?

HIeronymus lib. I. contra Pelagianos *: *Asseris, posse hominem sine peccato esse, & ut hoc verum dixisse videaris, statim adjungis, & Dei mandata facilè custodire, si velit; quæ aut rarus, aut nullus implevit. Si enim facilia sunt, debent à pluribus custodiri. Si autem, ut concedamus tibi, rarus quisquam ea implere potest; manifestum est, esse difficile, quod rarum est.* Idem lib. II. † *Non quòd impossibilia Deus præceperit, sed in tantum patientiæ culmen ascendit, ut propè impossibilia præ difficultate nimiâ præcepisse videatur; ad destruendam sententiam tuam, quâ scribis, facilia esse Dei mandata.* Etiam Augustinus, lib. De gestis Palæstinis, cap. xxx, cùm dixisset, in manus suas venisse literas, quibus Palæstina Synodus probasse diceretur Pelagii sententiam, dicentis, *posse hominem Dei mandata facilè custodire, si velit:* negat, de facilitate in eâ Synodo controversiam fuisse. *Illi*, inquit, *qui objecerunt, nescio quâ incuriâ minus posuerunt, de quo non parva est controversia. Posuerunt enim, eum dixisse, posse hominem, si velit, esse sine peccato: de facilitate nihil est dictum.* Postea etiam addit, hanc sententiam adversari iis, quæ eâ in Synodo dixerat Ioannes Hierosolymitanus, atque adeò ipsius Pelagii confessioni: *Quomodo*, inquit, *etiam ipsi defensioni & responsioni Pelagii non est hoc verbum contrarium; cùm & episcopus Ioannes, sic eum apud se respondisse, dixerit, ut eum vellet intelligi posse non peccare, qui voluerit pro salute suâ laborare & agonizare; & ipse, in gestis agens, seque defendens, proprio labore & Dei gratiâ dixerit hominem posse esse sine peccato. Quomodo ergò facilè fit, si laboratur, ut fiat? Puto enim, omnem sensum hominum nobiscum agnoscere, quòd, ubi labor est, facilitas non est.* Etiam ἀντιλογίαν in istis Pelagii verbis notabat Orosius: quia si facilè possumus, frustra auxilium Dei imploramus, frustra item auxiliatur nobis Deus. Verba Orosii ἀντιθέσει

* Pag. 274. edit. Bas. 1553.

† Pag. 285.

πϑέσει sequenti referemus. Nec tantùm eo argumento jugulari putabant Pelagii sententiam, si facilè nos posse diceret; sed etiam, si ἁπλῶς diceret & per se hominem posse. Pugnat hoc argumento adversus Serapionem Ægyptium Arnobius Iunior, Conflictus sive Altercationis suæ lib. 11. penè extremo. ubi sic loquitur: *Miserum te confitere; ut misericordiam consequaris: ad quam rem audi clamantem Apostolum, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Collige ergò rationem, & vide, quia, si potes sine peccato esse, miserum te esse confiteri non poteris. & cùm miserum te confiteris, à misericordiâ Dei te suspendis. Et aut potes te ipsum à peccato ita suspendere, ut à prohibitis possis viribus tuis abstinere, & miser non sis. Si verò miserum te scis, & non possis * simpliciter confiteri, rectè à Deo misericordiam consequi poteris. Nam etsi habere te aliquid fortè existimare valeas, & docere, clamat ad te Apostolus: Quid enim habes, quod non accepisti? aut si accepisti, quid gloriaris, ac si non accepisses? Deinde, quomodo potes Salvatorem tuum Dominum credere, nisi te infirmum agnoscas? aut quomodo potes adjutorium Dei, & adminiculum postulare, nisi te non posse sine ejus adjutorio bonum implere credas, quod cupias, & malum declinare, quod fugias? Vnde unum è duobus est. Permitte te dare responsum: ut aut miserum te fatearis, aut fortem; aut infirmum, aut sanum; ut audias vocem Domini dicentis: Non indigent, qui sunt sani, medico. Vnde & Propheta clamat: Non enim in arcu meo sperabo, & gladius meus non salvabit me: sed dextra tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui. Vnum è duobus, aut potes te abstinere ab omni peccato, aut non potes. Si potes, adjutorio non indiges: Potes enim. Si non potes, rectè auxilium quæris.*

* Scribò, & possis, *deletâ particulâ negante.*

THESIS V.

Quia verò videbat Pelagius, quantopere offenderentur Catholici, eo quòd diceret, facilè nos posse Legem implere: ferè contentus erat dicere, posse nos præstare Legem. Etiam quia gratiam Dei exclusisse credebatur, cùm ἁπλῶς diceret, posse nos esse sine peccato, dicere cœpit, per Dei gratiam posse nos esse sine peccato.

VT Pelagius, cùm dixisset priùs, facilè hominem Legem implere posse, postea facilitatis verbum ferè prætererit: ostendunt, quæ narrat Augustinus lib. De gestis Palæstinis cap. xxx. Ibidem

dem refert, ut, cùm ἁπλῶς antea dixisset posse hominem esse sine peccato; postea dixerit, *proprio labore, & Dei gratiâ posse.* Etiam Orosius in apologetico De arbitrii libertate [a], cùm hæc citasset Pelagii verba ex ejus Testimoniorum libro: *Posse hominem sine peccato esse, & facile Legem Dei præstare:* mox addit, *Nulla ibi gratia, Dei nullum adjutorium nominatum est.* Ad quod disertè satis Pelagius respondet: *Non ideo negavi, quia non dixi; sed ideò dixisse accipiendus sum, quia non negavi. Quasi verò & Susanna ideo de adulterio confessa credenda sit, quia arguentibus aliis non negavit: aut testimonium falsorum testium Dominus Iesus, quia tacuit, approbavit. Quod si apud vos non negasse dixisse est, & tacuisse clamasse est: frustra David* [b] *postulat; Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Frustra & ego, me non dixisse, in quo arguor, testibus & testificatione confirmo, si alter audire potuit, quod meus sermo non dixit.* Ibidem, sed aliquanto antè, sic loquitur Ioannes Hierosolymitanus, qui Pelagio addictior erat [c]: *Si sine adjutorio Dei hoc hominem posse diceret* (Pelagius;) *pessimum & damnabile erat. Nunc autem cùm adjiciat, posse hominem esse sine peccato, non sine adjutorio Dei, vos quid dicitis? An fortè vos Dei adjutorium denegatis?* Habemus & hac de re ista Pelagii verba lib. De naturâ & gratiâ cap. x. *Potest quidem esse, sed per gratiam Dei, inquis.* A G O *humanitati tuæ gratias, quòd assertionem, quam dudum oppugnabas, non modò non oppugnare, aut confiteri solùm contentus non es, verùm etiam non refugis comprobare. Nam dicere, Potest quidem, sed per illud aut illud: quid aliud est, quàm non solùm consentire, quòd possit esse; verùm etiam, quomodo vel qualiter possit, ostendere. Nullus itaque magis alicujus rei possibilitatem probat, quàm qui ejus etiam qualitatem fatetur; quia neque absque re esse qualitas potest. Sed tu, inquies, hoc in loco Dei gratiam, quandoquidem eam non commemoras, vidêris abnuere. Ego ne abnuo, qui rem confitendo, confitear necesse est & per quod res effici potest? an tu qui rem negando, & quicquid illud est, per quod res dicitur, procul dubio negas? Sive per gratiam, sive per adjutorium, sive per misericordiam, & quicquid illud est, per quod esse homo absque peccato potest, confitetur, quisquis rem ipsam fatetur.* Hactenus Pelagius. Sed ecce versutiam hominis. Negat, possibilitatem esse à libero arbitrio. Quis non eum Catholicis consentire arbitretur? At longè alia illi mens erat. Nam eo negabat, possibilitatem esse à libertate animi, quia ipsa possibilitas non pendeat à voluntatis usu, sed à naturali gratiâ necessariò promânet. Hoc cognoscimus ex istis Pelagii verbis apud Augustinum, lib. De nat. & grat. cap. 11: *Nunc si dixero, homo disputare potest, avis volare,*

[a] P. 707. edit. Col. 1582.

[b] Psal. 140.

[c] P. 699.

lare, lepus currere, & non etiam, per quæ hæc effici possunt, commemoravero, id est, linguam, alas, pedes, num ego officiorum qualitates negavi, qui officia ipsa confessus sum? Idem Pelagius apertiùs eodem libro sic loquitur: *Dicimus, cujusque rei possibilitatem, non tam in arbitrii humani potestate, quàm naturæ necessitate consistere. Vt puta quòd loqui possum, meum non est; quòd loquor, meum est, id est, propriæ voluntatis: & quia quòd loquor meum est, utrumque facere possum, id est, & loqui, & non loqui. Quia verò quòd loqui possum, meum non est, id est, arbitrii mei atque voluntatis; necesse est, me semper loqui posse. Et si voluero non posse loqui, non possum tamen non posse loqui; nisi fortè membrum illud adimam, quo loquendi impleri officium potest. Voluntatis arbitrio ac deliberatione privatur, quidquid naturali necessitate constringitur. Hoc & de auditu, odoratu, vel visu sentire possibile est, quòd audire, odorari, videre, potestatis nostræ sit; posse verò audire, vel odorari, vel videre, potestatis nostræ non sit, sed in naturali necessitate consistat. Simili ergò modo de non peccandi possibilitate intelligendum est, quòd non peccare nostrum sit; posse verò non peccare, non nostrum. Quia non peccare nostrum est, possumus peccare, & non peccare.* Hæc Pelagius apud Augustinum lib. De nat. & grat. cap. XLV. XLVI. XLVII. XLVIII. & XLIX.

Antithesis V.

Sed neque sic Catholicis satisfiebat. Primùm ostendebant, fraudem subesse in gratiæ vocabulo, quo aliter uteretur Pelagius, quàm Catholici. Deinde negabant, ullum sanctorum illorum, qui à pietate in ipsis celebrantur Scripturis, eam gratiæ mensuram habuisse, ut absque omni omnino peccato decurrere potuerit omnem vitam: & quia Pelagiani contrarium statuerent, ex eorum sententiâ consequi dicebant, potuisse hominem salvari per Legem, eoque necessarium non fuisse, ut Christus pro nobis pateretur. Quam blasphemiam, Christianorum aures meritò aversabantur. Etiam Pelagianos, aiebant, se Christo æquiparare, qui solus tantas habuerit vires, ut hanc vitam vivere potuerit absque ullo peccato. Cæterùm si Pelagius, Catholicorum more, gratiæ vocabulum intelligeret, & hoc solùm se velle diceret, non quidem à nativitate ipsâ posse hominem vivere sine peccato; sed à conversione suâ, vel statim, vel paullatim, ad tantam

tam posse perfectionem pervenire, ut sine peccato vivere semper valeat: Catholicorum non pauci (nec enim constantes in eo sententia eorum fuerunt) sic quoque erraturum Pelagium dicebant: sed tamen tolerabilem fore hunc errorem: partim quia idem senserint aliqui doctores Ecclesiæ: partim quia non admodum periculosum videatur, putare, illud hominem posse, quod præclarum est velle.

CVm Pelagius diceret, posse hominem per gratiam vivere sine peccato, simplicioribus quidem caussam suam probare cœpit; sed intelligentiores viderunt, ut ambiguo gratiæ vocabulo invidiam declinaret, sententiam verò non mutaret. Quippe qui possibilitatem gratiæ quidem tribueret; sed creatrici, quæ in naturâ conspicitur. Hinc Augustinus cap. LI. libri De naturâ: *Vt declinetur invidia, quâ Christiani etiam pro salute sua clamant, & dicunt, Quare sine adjutorio gratiæ Dei dicis hominem posse non peccare? Ipsa, inquit, non peccandi possibilitas non tam in arbitrii potestate, quàm in naturæ necessitate est.* Quod verissimè ab Augustino dici, ostendunt Pelagii verba, quæ ex eodem Augustini libro paullo antè citabamus. Sed etiam cùm creatrici seu naturali gratiæ supernaturalem sociaret; haut aliam tamen intelligebat, quàm quæ faceret, ut sciremus; non item quæ juvaret, ut faceremus. Vnde fiebat, ut si Catholici, catholico more, gratiæ vocabulum in Pelagio capere vellent, manifestam in eo ἀντιλογίαν invenirent. Quod non uno loco ei exprobrat Augustinus: ut lib. III. ostendimus. Idemque ex Orosio cognoscimus: apud quem lib. De arbitr. libertate Pelagius ait[a], *Potest homo esse sine peccato: tamen cum Dei adjutorio.* Respondet Orosius[b]: *Quid faciam? Tolerabo interim pannum novum vestimento veteri colligatum, donec* EMENDATIONIS MISERÆ FALSITATEM *pejor scissura patefaciat. Concedo enim, ut, cùm dixerit, potest homo si velit, dixisse videatur, potest homo cum adjutorio Dei.* Similiter eodem libro[c] antea dixerat: *Concedo ut, quod nequaquam dixeris, pro dicto accipiendum putes. Quid agimus ex eo, quòd invenientes ex sensu diversitatem sermonis, juncturis discordibus non cohærent: quòd ipsa quoque pagina discrepantia in se verba non recipit?* Nempe ἀντιλογίαν esse vult in istis Pelagii dictis; quia si per se homo possit, & facilè possit, gratiâ Spiritus sancti non indiget. Deinde addit: *Quid per fastidiosum tumorem, nauseantemque verecundiam, non necessarium tibi in*

[a] p. 707.
[b] p. 734.
[c] p. 708.

ore tuo adjutorium Dei detines, qui facilia tibi cuncta arbitraris? Non est opus duobus in operatione, quod uni facile est: frustraque se gratia divinitatis interserit, ubi fatetur homo, quòd facile possit, si velit. Et mox: *Dominum exprobras invidiæ, qui adjuncto adjutorio suo tenet adscribere, quod solus per voluntatem homo potuisset implere. Aut tolle homini, si* VELIT, *& gratiæ adscribe, quòd possit: aut quia homini tribuis posse cùm velit, remove* SIMULATAM GRATIÆ PALPATAMQUE, *nec cohærentem* PARTICIPATIONEM. Plura hac de re diximus lib. III. cùm ageremus de necessitate gratiæ ad implendam Legem. Istius enim loci quæstio erat, quid homo sine gratiâ possit. Hîc verò propriè in disquisitionem venit, utrùm in hac vitâ Legem implere valeamus, sive illud per naturæ, sive per gratiæ vires fiat.

Catholicorum de hoc sententia erat, nulli Deum in tantum gratiam suam fuisse admensum, ut potuerit, vel possit per omnem vitam vivere absque omni peccato. Hæc tam eorum opinio est, qui ante Pelagium, quàm qui ejus ætate, vel postea vixerunt. Quod ita esse, hæc veterum testimonia evincunt.

Lactantius lib. VI. Institut. cap. XIII. *Eò accedit, quòd nemo esse sine delicto potest, quamdiu carnis indumento oneratus est: cujus infirmitas triplici modo subjacet dominio peccati, factis, dictis, cogitationibus*, &c. Et mox: *Itaque etiam justi homines, qui frenare se possunt ab omni opere injusto, nonnunquam tamen ipsâ fragilitate vincuntur; ut vel in irâ malum dicant; vel in adspectu rerum delectabilium cogitatione tacitâ concupiscant. Quod si mortalis conditio non patitur, esse hominem ab omni maculâ purum; debent ergò largitione perpetuâ peccata carnis aboleri.*

Scriptor commentariorum in epistolas Pauli, qui Ambrosio adscribuntur, in cap. III. ad Gal. *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, ut faciat ea. Hoc scriptum est in Deuteronomio, quia si quid legis præterisset aliquis, maledictus haberetur; & tanta mandata sunt, ut impossibile sit servari ea. Unde & Petrus Apostolus in Actis Apostolorum ait: Quid imponitis jugum fratribus, quod neque Patres nostri, neque nos potuimus portare?*

Hieronymus libro II. commentario in epist. ad Galatas cap. III. *Quoniam nemo possit explere legem, & cuncta facere quæ jussa sunt, & alibi testatur Apostolus, dicens: Quod enim erat impossibile legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato condemnavit peccatum in carne.* Item Dialogorum adversus Pelag. extremo lib. II. *Quamdiu ille finis adveniat, & corru-*

ptivum hoc atque mortale incorruptione ac immortalitate mutetur, necesse est nos subjacere peccato; non naturæ & conditionis, ut tu calumniaris, vitio; sed fragilitate & commutatione voluntatis humanæ, quæ per momenta variatur, quia Deus solus est immutabilis. Item lib. III. * *Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporeâ, quamdiu intentus est animus, quamdiu chorda nullo vitio laxatur in citharâ. Quodsi paullulum se remiserit, quomodo qui adverso flumine lembum trahit, si remiserit manus, statim retro labitur, & fluentibus aquis, quò non vult, ducitur: sic humana conditio, si paullulum se remiserit, discit fragilitatem suam, & multa se non posse cognoscit.* Vide eundem lib. VI. commentar. in Hierem. cap. XXX. * P. 296.

Augustinus de tempore serm. XLIX: *Hoc ergò dicit, legem implere, hoc est, non concupiscere. Quis ergò hoc qui vivit, potest? Adjuvat nos psalmus, qui modò cantatus est: Exaudi me Domine in tuâ justitiâ, hoc est, non in meâ.*

Sedulius in cap. VII. ad Rom. *Lex spiritualis est. Quia spiritualia mandat, ardua præcepit opera spiritus, prohibens peccata:* & *ideo non potest impleri.*

Gregorius M. lib. XXI. Moral. cap. IX: *Hoc distat inter peccatum & crimen, quòd omne crimen peccatum est; non tamen omne peccatum crimen est. Et in hac vitâ* MULTI SINE CRIMINE, *nullus verò esse sine peccatis valet.* Quod vocum discrimen mox explicans adjungit: *In quâ peccatorum & criminum distinctione pensandum est, quòd nonnulla peccata animam polluunt, quam crimina exstinguunt.*

Synodus Francofurtensis Karolo Magno præsidente lib. I. cap. XV. *Deus jugum legis homini imponit: homo ferre non valet.*

Duplex verò blasphemia Pelagianæ inesse sententiæ à Catholicis dicebatur. Vna erat, quod, si absque peccato vivere possumus, per legem salvari possimus: at hoc si est, absque Christi redemtione salus obtingere potest. Multa veterum testimonia de hoc argumento adduximus lib. III. cùm ageremus de necessitate gratiæ ad implendam legem. Ea hîc quoque locum habent. Nec enim hæc solum veterum opinio erat, Christum gratis mortuum esse, si naturæ viribus legem præstare possimus: sed idem consequi putabant, si per illam gratiæ mensuram, quam Deus admetitur in hac vitâ, sine peccato perpetuò vivi potest. Quod ita esse, satis ostendunt exempla sanctorum, de quibus inter Pelagianos & Catholicos disputabatur. Ad hanc blasphemiam, ut Nestorianis Pelagiani, ita

Pelagianis præiverunt Ebionitæ: ut testatur Cassianus lib. I. de Incarnat. Christi contra Nestorianos. Vbi cùm de Ebionitarum hæresi dixisset, ista subjungit: *Peculiare ac proprium suprà dicta illius hæreseos, quæ ex Pelagiano errore descenderat, fuit; quòd dicentes quidam, solitarium hominem Iesum Christum sine ullius peccati contagione vixisse, eò progressi sunt, ut assererent, homines, si velint, sine peccato esse posse.* Et mox: *Quo factum est, ut in majorem quoque ac monstrosiorem insaniam prorumpentes, dicerent, Dominum nostrum Iesum Christum hunc in mundum, non ad præstandam humano generi redemtionem, sed ad præbenda bonorum actuum exempla, venisse; videlicet, ut disciplinam ejus sequentes homines, dum per eandem viam virtutis incederent, ad eadem virtutum præmia pervenirent; evacuantes, quantum in ipsis fuit, omnem divinæ redemptionis gratiam; cum idem dicerent homines consequi posse vivendo, quod præstitisset Deus pro humanâ salute moriendo.* Et paullo pòst: *Vnde advertit novus nunc jam non novæ hæreseos auctor, qui Dominum Salvatoremque nostrum solitarium hominem natum esse contendit, idem se omnino dicere, quod Pelagianistæ antè dixerunt, & consequens errori suo esse, ut qui utique sine peccato solitarium hominem Iesum Christum vixisse asserit, omnes quoque per se homines sine peccato posse esse blasphemet: nec necessariam quoque, exemplo illius, dicant redemtionem Domini fuisse; cùm ad cœleste regnum suo tantùm homines nisu, ut aiunt, valeant pervenire.* Satis apertè ostendit his Cassianus: ex Pelagii sententia, non fuisse necessarium, ut Christus pateretur. In quo Pelagio nihil affingit: uti fatebitur non invitus, qui sciat, tria illum in salutis negotio spectasse. Primùm scientiam doctrinæ, secundùm quam vivere oportet: deinde, si quis peccâsset, pœnitentiam ad impetrandam remissionem delictorum à misericordiâ divinâ: denique post conversionem à peccatis, sanctimoniam ad consequendam beatitudinem æternam. Hæc sic se habere dicebat, tam in justis Veteris Testamenti, quàm Novi. Sed sanctos Novi Testamenti aiebat tria hæc habere illustrius, eoque faciliùs eos salutem consequi, idque per gratiam Iesu Christi. Quam pro tribus istis tripartitam statuebat. Nam & doctorem hos præstantiorem nactos esse, ipsum filium Dei: & , si peccent, peccata eorum expiari, non per victimas, sed per sanguinem Christi: & ad sanctimoniam præire illis Christum exemplo suo. Quæ tria hisce verbis complexus est ipse Pelagius, epist. ad Demetriadem: *Si etiam ante legem, & multo ante Domini nostri Salvatoris adventum, justè quidem vixisse & sanctè referuntur: quanto magis post adventum*

ventum ejus nos id posse credendum est, qui instructi per Christi gratiam, & in meliorem hominem renati sumus, qui sanguine ejus expiati atque mundati, illiusque exemplo ad perfectam justitiam incitati, meliores illis esse debemus, qui ante legem fuerunt, meliores etiam quàm fuerunt sub lege?

Alteram quoque blasphemiam ex Pelagii dogmate Catholici colligebant. Ea erat, quod merum hominem æquipararet Deo, vel Christo θεανθρώπῳ, cui uni è mortalibus gratiam istac mensurâ admensus Deus fuit, ut vivere perpetuò posset omnis expers delicti. Vrget hoc adversus Pelagium Orosius *: cui ad illud Pelagius respondet †: *Egone me servus comparare audeam Domino meo? Egone morti obnoxius dici debeam victori mortis aequalis?* Huic sic Orosius occurrit: *Humiliaris in verbis; sed aliter sensus tuus clamat in paginis. Dicis, hominem posse esse sine peccato. Iterum ac sæpius repeto. Homo, qui hoc potest, Christus est.. Aut præsume nomen, aut depone fiduciam. Deus illud* VNI TANTVM *donavit, & hoc* NON NISI PRIMOGENITO *in fratribus.*

* *Apolog. Pag. 715.*
† *Pag. 717.*

Hujusmodi cùm ex Pelagianorum sententiâ consequi Catholici putarint, quid mirum, si Hieronymus de iis sic scribat epist. ad Ctesiphontem: *Pudeat eos principum & sociorum suorum, qui aiunt, posse hominem sine peccato esse, si velit, quod Græci dicunt ἀναμάρτητον. Et quia hoc Ecclesiarum per Orientem aures ferre non possunt: simulant, se, sine peccato quidem, dicere, sed ἀναμάρτητον dicere non audere; quasi aliud sit sine peccato, aliud ἀναμάρτητον, & non Græcum sermonem, qui apud illos compositus est, duobus verbis sermo Latinus expresserit. Si absque peccato dicis, & ἀναμάρτητον dicere te diffiteris: damna ergo eos qui ἀναμάρτητον prædicant. Sed non facis.* Neque tamen existimari debet, Pelagianis fuisse istiusmodi cucurbitarum capita, ut cùm Latinum admitterent, Græcum ejusdem potestatis vocabulum reformidarent sine caussâ. Nam nec iis, qui oram sermonis Græcanici adbiberunt, ignorabile est, voce hac nunc habitum, nunc actum denotari: hoc est, nunc signari eum, qui peccare non possit; nunc illum, qui non peccârit. Priori modo Adam ante lapsum ἀναμάρτητος fuit: posteriori modo nec ipsa Maria ἀναμάρτητος sit, sed solus Christus: ut hîc ait Hieronymus. At nequaquam illud dicebant Pelagiani, non posse hominem peccare; sed solum volebant, posse hominem non peccare. Neque non vidit hoc discrimen doctissimus Hieronymus: sed nihil isthoc Pelagium juvare putabat: quia si homo absque peccato esse posset, inventus foret aliquis, qui fuerit sine peccato. Tantundem igitur Hieronymo valent, posse homines esse absque peccato, & inventos esse ali-

quos sine peccato. Atque inde est, quòd sic loquentem inducit Atticum lib. I. Dialog. adversf. Pelagium *: *Sine peccato esse perpetuò, divinæ solùm est potestatis. Itaque aut da exemplum, qui absque peccato fuerint in perpetuum; aut si dare non potes, confitere imbecillitatem tuam, & noli ponere in cœlum os tuum, ut per* ESSE *&* ESSE POSSE *stultorum illudas auribus. Quis enim tibi concedet, posse hominem facere, quod nullus unquam hominum potuerit?* Hæsitante hìc Critobulo, instat Atticus: *Aut quod potest fieri, aliquando factum est; aut si nunquam factum est, fieri non posse concede.* Idem eopse libro: *Esse posse, aio te dicere, quod esse non possit. Hoc enim, quod proposuisti, posse hominem sine peccato esse, si velit, aut verum est, aut falsum est. Si verum est, ostende qui fuerit. Si falsum, quicquid falsum est, nunquam fieri potest.* Fundamentum verò hujus collectionis habemus apud Orosium libro antè citato, ubi Ecclesiastici hoc adfert: *Nihil sub sole novum. nec valet quisquam dicere, hoc recens est. Iam enim præcessit in seculis, quæ fuerunt ante nos.* Subjicit deinde Orosius: *Et novorum dogmatum instructor affirmat, Potest fieri, quod nunquam factum est. Non requiras, utrùm fuerit, quod posse esse non ambigis.*

* Pag. 263.

Non tamen omnes de potentiâ controversari cum Pelagio volebant. Augustinus lib. II. De meritis & remiss. c. VI. *Hu atque hujusmodi alius innumerabilibus testimonis dubitare non possum; nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse; nec Deo ad opitulandum & adjuvandum, quo fiat, quod jubet, impossibile aliquid esse; ac per hoc potest homo, si velit, esse sine peccato, adjutus à Deo.* Nempe sentiebat, ut lib. De Spiritu & Liter. cap. I. fatetur: *fieri posse, ut sit homo sine peccato, si voluntas èi non desit, ope divinâ adjuvante: sed tamen præter unum, in quo omnes vivificabuntur, neminem fuisse, vel fore, in quo hìc vivente esset ista perfectio.* Absurdum videbatur Marcellino, *dici aliquid fieri posse, cujus desit exemplum.* Hac occasione ad eum scripsit Augustinus librum De Spiritu & Literâ. cujus initio ostendit, multa esse, quæ fieri possint, nec unquam facta futuráve sint. Vnde cognoscimus, falli Bellarminum lib. IV. De justificatione cap. XII. cùm scribit: *Istæ quæstiones, utrùm præcepta servari possint, & an possit homo vivere absque peccato, adeò diversæ sunt, ut ad priorem semper Augustinus responderit affirmando: ad posteriorem responderit semper negando.* Nam repugnant his, quæ de potentiâ per gratiam absque peccato vivendi ex Augustino adduximus. Et quid mirum, si ita senserit, qui ejusdem libri capite proximo, à potentiâ ad actum progressus, nec periculosè credit errari, si statuamus, aliquos à conversione suâ, per gratiam Dei, sine peccato vixisse? Etiam

quin-

quinque episcopi Africani, (Aurelius, Alypius, Augustinus, Euodius & Possidius) epist. ad Innocentium, fatentur esse viros Catholicos, quibus non videretur à veritate alienum, esse qui per gratiam Legem Dei præstare valeant in hac vitâ: atque hos, si errent, tolerabiliùs sanè errare dicunt, quàm Pelagium, qui id viribus liberi arbitrii fieri posse aiebat. Verba eorum sunt: *Diligentius hoc pertractandum, propter alios quosdam, qui senserunt, atque in suis literis memoriæ mandaverunt, etiam in hac vitâ esse posse homines sine peccato, non ab initio nativitatis suæ, sed conversione à peccatis ad justitiam, & à vitâ reprobâ ad bonam vitam.* Postea subjungit: *Sed quoquo modo se habeat ista quæstio, tolerabiliter in id quisque fallitur: nec diabolica impietas, sed error humanus est, elaboranda & optanda affirmare, etiamsi, quod affirmat, non possit ostendere. Id enim credit fieri posse, quod certè laudabile est velle.* Istis continuò subjicit: *Nobis autem* SUFFICIT, *quòd nullus in Ecclesiâ Dei fidelium reperitur in quolibet profectu, excellentiâ atque justitiâ, qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis Dominicæ: Dimitte nobis debita nostra: & dicat, se non habere peccatum, ne se ipsum decipiat, & veritas in eo non sit, quamvis jam sine querelâ vivat. Non enim qualecunque etiam tentationis humanæ, sed grave peccatum est, quod in querelam venit.* Videmus ut segregent quæstionem illam, quid homo possit, & sufficere sibi dicant, quòd etsi aliqui sine querelâ vivant, tamen neminem invenire sit in Ecclesiâ, quem non conscientia adigat, ut quotidie oret remissionem peccatorum: quod actualem eorum imperfectionem apertè indicat.

Quamquam verò existimare aliquis possit, δὶς διὰ πασῶν differre Augustini & Africanorum Patrum sententiam ab illâ Hieronymi & Orosii: tamen non difficulter conciliari mihi posse videntur. Nam Patres, qui aiunt, posse aliquem eò usque pervenire, ut servet totam legem, Deumque ex totâ animâ, & omnibus viribus diligat; hi considerant Legem non rigidè, sed κατ' ἐπιείκειαν, pro viribus, quas habemus in hac vita, κατὰ μέτρον δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ, ut loquitur Apostolus. Hoc pacto ex omnibus viribus nostris possumus obedire Deo, quia manifesta esset ἀντιλογία, non posse nos aliquid pro viribus præstare. Vel etiam, cùm sine peccato omnes vivere dicunt, illud solùm peccati nomine intelligunt, quod vulgi judicio peccatum censetur: quomodo sine peccato vivunt, qui sine querelâ vivere dicuntur in Scripturis. At qui contrà docent, nec sanctissimos longo tempore obedire posse Legi divinæ, hi Legem conside-

rant

rant κατ᾽ ἀκρίβειαν, ut etiam in peccatorum veniat censum omnis concupiscentiæ titillatio cum levi assensu, & quicquid minus est quàm omnimoda spiritualis vitæ perfectio requirit. Hæc ita esse, non obscurè ostendunt, quæ antithesi secundâ ex Augustino adducebamus.

THESIS VI.

Posse verò hominem vivere sine peccato, eo potissimùm argumento Pelagiani probabant, quòd divinæ repugnet justitiæ, ferre legem, quam nemo valeat præstare.

VUlgare dictum est, Ad impossibile neminem obligari. Vnde Pelagius concludebat, si Deus dicatur leges præscribere, quas implere humana non possit infirmitas: vel ignorare eum quid possimus: vel iniquè exigere, quod exequi non possumus. Audiamus ipsum epist. ad Demetriadem [a]: *Duplici ignorantiâ accusamus Deum: inscientiæ* [b], *ut videatur nescire, quod fecit, nescire quod jussit: quasi oblitus fragilitatis humanæ, cujus autor ipse est, imposuerit homini mandata, quæ ferre non possit. Simulque (prô nefas) adscribimus iniquitatem justo, pio crudelitatem; dum eum primò impossibile aliquid præcepisse conquerimur: deinde pro his damnandum putamus hominem ab eo, quæ vitare non potuit: ut (quod etiam suspicari sacrilegium est) videatur Deus, non tam salutem nostram quæsisse, quàm pœnam. Itaque Apostolus, sciens, à Domino justitiæ ac majestatis nihil impossibile esse præceptum, aufert à nobis vitium murmurandi; quod tunc utique nasci solet, cùm aut iniqua sunt quæ jubentur, aut jubentis minùs digna persona est. Quid tergiversamur incassum? Nemo magis novit mensuram virium nostrarum, quàm qui ipsas vires nobis dedit. Nec quisquam meliùs, quantum possimus, intelligit, quàm qui ipsam virtutem nobis, posse, donavit: nec impossibile aliquid voluit imperare, qui justus est: nec damnaturus hominem fuit, pro eo quod vitare non potuit, qui pius est.* Quæ postrema verba etiam Beda citat lib. 1. in Cant. [c]. Idem Pelagius epist. ad Demetriadem [d], item apud Orosium in Apologetico: *Hujusmodi exemplis ostenditur, quales homines quidam tempore aliquo fuerint, non quòd aliud esse non potuerint. Vnde & jure inveniuntur esse culpabiles. Nam si iccirco tales fuerunt, quia aliud esse non potuerunt, culpâ carent.* Critobulus Pelagianus apud Hieronymum lib. 1. adversus Pelagianos: *Non dico, hominem esse sine peccato, quod tibi forsitan impossibile videtur; sed posse esse, si velit. Aliud est enim esse, aliud posse. Esse quærit exemplum, posse ostendit* IMPERII VERITA-

[a] *Tom.* 4. *Hieron. p.* 19.
[b] *Ita emendo: pro quo in Erasmiana Hieronymi editione est, scientia.*
[c] *Col.* 720. *edit. Colon. a.* 1612.
[d] *P.* 762.

RITATEM. Idem eopse libro: *Aut, inquit, possibilia Deus mandata dedit, aut impossibilia. Si possibilia, in nostrâ potestate est, ea facere, si velimus: si impossibilia, nec in hoc rei sumus, si non facimus, quod implere non possumus. Ac per hoc, sive possibilia dedit Deus mandata, sive impossibilia, potest homo sine peccato esse, si velit.* Idem inibi: *Moses,* inquit, *loquitur ad populum, Perfecti estote in conspectu Domini Dei vestri. Et Salvator ad Apostolos: Estote perfecti, sicut Pater vester cælestis perfectus est. Aut ergò possibile est audientibus facere, quod Dominus & Moses præceperunt: aut si impossibile est, non est culpa eorum, qui obedire non possunt, sed ejus qui impossibilia præcepit.* Hieronymus adversus Pelagium ad Ctesiphontem: *Soletis & hoc dicere, aut possibilia esse mandata, & rectè à Deo data: aut impossibilia, & non in iis esse culpam, qui accepere mandata, sed in eo, qui dedit impossibilia.* Atque ex his liquet, quo judicio Cornelius Scultingius, Theologus Coloniensis, in Confessione suâ Hieronymiana * scribat, Pelagianos putasse, Deum præcepisse impossibilia. Nam contrà, hoc argumento, quòd Deus, si impossibilia præcepisset, injustus foret, colligebant, posse hominem in hac vitâ Legem Dei implere.

* *T. 2. c. 8. p. 601. lit. a. ad oram.*

ANTITHESIS VI.

Patres verò, quibus cum Pelagio negotium esset, fateri nolebant, Deum impossibilia præcepisse. De Augustino non mirum, qui hominem putaret per gratiam Dei sine peccato vivere posse, utut nemo, qui id fecisset, posset ostendi. At magis mirum de Hieronymo & aliis; qui negarent, in cujusquam esse potestate, ut longo tempore vivat absque peccato. Tamen illi etiam concedebant, Deum non præcepisse impossibilia. Nempe hoc dictu admodum durum videbatur, quia etiam οἱ ἔξωθεν inter justæ Legis conditiones reposuerant, ut possit præstari: contrariumque planè absurdum esse, priores etiam Patres judicarant. Manifestum tamen est, si nemo potest perfectè præstare Legem, Deum præcepisse impossibilia. Nam si nos præstare non possumus, quod Deus mandavit: sequitur, id mandasse Deum, quod nos præstare non possumus. Quare Hieronymus vix aliter ab ἀνυλογία defendi potest, quàm quòd Dei mandata possibilia sint physicè & secundùm se: non item moraliter, cùm

tanta eorum sit difficultas, ut à nemine impleantur. Item quòd toti Ecclesiæ possibilia sint, non item singulis; quia aliquamdiu mandata Dei servare possumus, perpetuò non possumus. Vtrumque apud Hieronymum ipsum, optimum sui interpretem, legere est. Sed juniorum aliqui, & eos inter Bernardus, cùm docerent, neminem vivere posse sine peccato, etiam fateri maluerunt, Deum impossibilia mandasse. Nec iccirco Deum vel inscitiæ, vel injustitiæ argui posse putarunt: eò quòd Deus, ferendo Legem, propositum sibi habuerit, imperfectionem nostri nobis ostendere: ut eo avidiùs peccatorum remissionem à Christo expetamus: & assiduè Legem meditantes, cum timore ac tremore salutem nostram operemur. Adde quòd, ut qui oratorem aut poëtam describere vult, perfecti oratoris ac poëtæ ideam concipit, & ob oculos ponit; quamquam nemo eam perfectionem unquam sit consecutus: ita etiam Deus, cùm vitæ normam præscribere vellet, exquisitissimam præscribere voluit: juxta quam, quanto magis vitam nostram componamus, tanto propius ab ideâ perfecti Christiani absimus. tamdiu autem nos componere debemus, usque dum perfectionem post hanc vitam læti assequamur.

AVgustinus non dubitabat fateri, Deum possibilia mandâsse, & quidem sensu isto, quòd & singula & omnia singuli omnesque fideles per gratiam Dei implere valeamus,. Nam lib. II. De peccat. mer. & remiss. cap. III. ait: *Non præciperet Deus aliquid, quod esset humanæ impossibile voluntati.* Item cap. VI. *Non dominetur mei omnis iniquitas. Ab hujus execrandæ dominationis servitute liberantur, quibus Dominus Iesus eum recipientibus dedit * potestatem, filios Dei fieri: & quibus dicit †, Si vos Filius liberaverit, verè liberi eritis. His atque similibus testimoniis dubitare non possum; nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum atque adjuvandum, quo fiat quod jubet, impossibile aliquid esse: ac per hoc potest homo, si velit, esse sine peccato, adjutus à Deo.* Et cap. XLIII. *Non igitur Deus impossibilia jubet; sed jubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis.* Et cap. LXIX: *Eo ipso, quo firmissimè creditur, Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere,*

* *Ioh.* 1.
† *Ioh.* 8.

cipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe facilia fiunt caritati, cui uni Christi sarcina levis est. Idem lib. De gratiâ & libero arbitr. cap. XVI: *Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quando dicunt, Non juberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri: quis hoc nesciat?* In Psal. LVI: *Non imperaret hoc Deus ut faceremus, si impossibile judicaret.* Eadem videtur fuisse Bedæ sententia lib. I. in Cant. ubi adversus Iulianum sic scribit: *Quod dicit, Dominum non impossibile aliquid præcepisse, qui justus est; verum profectò dicit, si ad ejus respicit auxilium, cui Catholica vox supplicat, Deduc me in semitâ mandatorum tuorum. Si verò viribus animi sui fidit, refellit eum veridica ejusdem justi conditoris sententia, quâ dicit, Sine me nihil potestis facere.*

Eadem Hieronymi mens fuit. Nam penè initio lib. III. adversus Pelagianos ait, *Deus possibilia mandavit: hoc nulli dubium est.* Idem dicit in cap. V. Matth. Verba ipsa inferius ponemus. Non immeritò verò miretur aliquis, hoc eum dicere, qui negaret, nos sine peccato vivere posse. Nam cùm peccatum sit, quod adversus Legem Dei committitur; si sine peccato vivere non possumus, sanè nec Legem servare possumus. At Legem mandavit Deus. Mandavit igitur, quod nos servare non possumus. Tamen Hieronymus cùm negaret, nos sine peccato vivere posse; fatebatur nihilominus, Deum possibilia mandasse. Nempe dictu illi durum videbatur, Deum præcepisse, quæ præstare nemo posset, cùm sciret illud calcatum, Neminem ad impossibile obligari. Vnde etiam Isidorus lib. V. Orig. cap. XXI. inter conditiones Legis refert, ut sit de re possibili: quod & facit Plato lib. V. De legibus, Demosthenes contra Timocratem, Plutarchus in Solone, Curius Fortunatianus Rhetor. lib. II. pluresque alii. Idemque sancti Patres passim docent: nec id in hominibus solum, sed vel imprimis in Deo habere locum arbitrantur. Poteram Anastasium Nicenum *, pluresque ejus & proximorum seculorum testes laudare: sed malo producere illos, quos secutus est Hieronymus. Talis est magnus Basilius XIX. homiliarum tertiâ, quæ est in illud Mosis, *Attende tibi ipsi* †: Ἀσεβὲς οὖν τὸ λέγειν, ἀδύνατα εἶναι τὰ τοῦ πνεύματος παραγγέλματα. *Impium est asserere, præcepta Spiritus sancti impossibilia esse observatu.* Idem in regulis brevioribus (nisi is potiùs Eusebius, Sebastiæ episcopus, quod verum putamus) resp. CLXXVI. exponens illa Apostoli verba: *Estote imitatores Dei, sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione: Sine dubio,* inquit, *non præcepisset hoc, qui bonus & justus est, nisi*

* *Quæst. 5. in illud Matth. 11. Iugum meum suave est.*

† *P. 138.*

etiam facultatem, quâ id faceremus, fuisset largitus. Chrysostomus homil. XVIII. in Matth. Μὴ τοίνυν ἀδύνατα εἶναι νομίζωμεν τὰ ἐπιτάγματα. καὶ γὰρ μετὰ τοῦ συμφέροντος σφόδρα ἐστὶν εὔκολα, ἐὰν νήφωμεν. *Ne igitur impossibilia putemus esse præcepta. quæ certè & utilia nobis sunt, & valde facilia, si totâ utique mente vigilemus.* Similia habet homil. VIII. De pœnit. item in Psal. CI. Satis vidimus, quid impulerit Hieronymum, ut ne negaret, Deum, quæ fieri à nobis possent, præcepisse. Sed nondum paret, quomodo se extricarit, cùm objiceret ei Pelagius, quòd, si absque peccato vivere non valeamus, nec Dei mandatum possimus implere, eoque Deus præceperit impossibilia. Ad
* P. 265. hoc verò istum in modum respondet lib. I. Dial. advers. Pelag.* *Cùm testimonia Scripturarum aliis comparaveris testimoniis, ne sibi Spiritus sanctus pro qualitate locorum & temporum videatur esse contrarius, secundùm illud quod scriptum est: Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum tuarum: tunc veritas apparebit; hoc est, Christum possibilia præcepisse, dicentem, Sicut Pater vester cælestis perfectus est: & tamen Apostolos non fuisse perfectos.* Apostolos autem præ aliis nominat, quia verisimile non est, Deum cuiquam majori gratiâ admetiri dona sua, quàm Apostolis fecit; aut rectiùs alios donis uti divinis, quàm ab illis factum fuit. Vnde mox subjungit: *Si potest esse homo sine peccato, quod Apostolos non fuisse perspicuum est: potest esse super Apostolos homo, ut taceam de Patriarchis & Prophetis, quorum in Lege non fuit perfecta justitia.* Sed quia hinc nondum liquet, quo pacto possibilia sint Dei mandata: tandem hoc quoque aperit, atque ait, possibilia esse Ecclesiæ toti, non singulis ejus membris. Quemadmodum enim & philologiæ, & eloquentiæ, & historiarum, & philosophiæ, & Medicinæ, & juris civilis, & aliorum studiorum præcellentem nobis cognitionem parare possumus; universorum non possumus: similiter singula singulos mandata posse præstare, & hæc ab his, illa ab illis præstari, à nemine verò universa impleri. *Vides,* inquit, *quòd Deus possibilia jusserit: & tamen id quod possibile est, per naturam nullum posse complere? Dedit itaque præcepta diversa, virtutesque varias, quas omnes simul habere non possumus. Atque ita fit, ut, quod in alio aut primum aut totum est, in alio ex parte versetur: & tamen non sit in crimine, qui non habet omnia: nec condemnetur ex eo, quod non habet, sed justificetur ex eo quod possidet.* Quæ sententia difficulter conciliatur cum illis Augustini verbis serm. CXCI. De tempore. *Execramur etiam blasphemiam eorum, qui dicunt, impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei*

non à singulis, sed ab omnibus in communi posse servari. Clarè enim blasphemum putat, si dicatur, non posse Legem à singulis servari, sed tantum in communi, singulis nempe in aliquo deficientibus. At Hieronymus non aliam Legis impletionem agnoscit, uti vidimus: unde &, aliquibus interjectis *, ait: *Possibilia præcepit Deus, & ego fateor. Sed hæc possibilia* CUNCTA SINGULI HABERE NON POSSUMUS, *non imbecillitate naturæ, ne calumniam facias Deo, sed animi assuetudine; qui cunctas simul & semper non potest habere virtutes.* Similiter idem lib. 11. ejusdem operis †. *Ergò & possibilia sunt Dei mandata, quæ David fecisse cognoscimus, & tamen lassescere sanctos ad perpetuitatem justitiæ.* Nec tamen secum pugnare arbitror Hieronymum: quamquam in v. cap. Matth. sic scribat ad illud Christi, *Diligite inimicos vestros. Multi* PRÆCEPTA DEI IMBECILLITATE SUA, NON SANCTORUM VIRIBUS ÆSTIMANTES, *putant esse impossibilia quæ præcepta sunt: & dicunt, sufficere virtutibus, non odisse inimicos: ceterùm diligere, plus præcipi, quàm humana natura patiatur.* Nec enim hoc dicit, posse quemquam implere omnia Dei mandata; sed negat, præceptum diligendi inimicos sic excedere vires sanctorum, ut non pro tempore aliquo ab aliquibus impleatur. Unde continuò subjungit: *Sciendum est ergò, Christum non impossibilia præcipere, sed perfecta: quæ fecit David in Saul, & in Absalon. Stephanus quoque Martyr pro inimicis lapidantibus deprecatus est. Et Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus suis.* Sed quod hic perfectionis esse dicit Hieronymus, id imperfectè præstatur in hac vitâ: unde idem, uti vidimus, imperfectam sanctorum perfectionem vocat. Neque id solum ratione actus, sed etiam ratione potentiæ verum est. Itaque juniores, si pro modo hujus vitæ possibilia dicerent Deum præcepisse; ferè etiam dicere maluerunt cum Augustino, hominem per gratiam vivere sine peccato posse: vel si, omnimodam perfectionem considerantes, cum Hieronymo statuerent, non posse hominem hîc vivere sine peccato; maluere etiam fateri, Deum impossibilia præcepisse. Negabant autem, inde consequi, Deum virium nostrarum ignarum fuisse, vel injustum esse. Nam eum, præscribendo normam vitæ perfectissimam, propositum sibi habuisse, imperfectionem nostri nobis ob oculos ponere, ut humiliter de nobis sentiamus, & remissionem peccatorum quotidie à divinâ misericordiâ suppliciter postulemus: ac quamdiu nos à justitiæ perfectione abesse videmus, (quod futurum est, quamdiu hîc vivimus) minimè subsistendum putemus: sed obli-

* P. 271.

† P. 290.

viſcentes ea, quæ à tergo reliquimus, ad illa, quæ à fronte ſunt, alacriter pergamus: ut jubet Apoſt. Philipp. III. 14. Bernardus ſerm. II. in Vigiliâ Natalis Dom. *Propterea mandata ſua mandavit cuſtodiri nimis; ut videntes imperfectionem noſtram deficere, & non poſſe implere quod debet, confugiamus ad miſericordiam, & dicamus, Quoniam melior eſt miſericordia ſuper vitas.* Idem ſuper Cantica ſerm. L: *Cujus* (caritatis) *initium quidem profectumque vitam quoque præſentem experiri divinâ poſſe gratiâ, non negamus: ſed planè conſummationem defendimus futuræ felicitatis. Quomodo ergò jubenda fuit, quæ implenda nullo modo erat? Aut ſi placet tibi magis, de affectuali datum fuiſſe mandatum, non inde contendo; dummodo acquieſcas & tu mihi, quod minime in vitâ iſtâ ab aliquo hominum poſſit, vel poterit adimpleri. Quis enim ſibi arrogare id audeat, quod Paulus ipſe fatetur non comprehendiſſe? Nec latuit præceptorem, præcepti pondus hominum excedere vires: ſed judicavit utile, ex hoc ipſo ſuæ illos inſufficientiæ admoneri, & ut ſcirent ſanè, ad quem juſtitiæ finem niti pro viribus oporteret. Ergò mandando impoſſibilia, non prævaricatores homines facit, ſed humiles, ut omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo: quia ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro coram illo. Accipientes quippe mandatum, & ſentientes defectum, clamabimus in cælum, & miſerebitur noſtri Deus, & ſciemus in illâ die, quia non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos fecit nos.* Cum quibus probe conſpirat, quod ſuperiùs citabamus ex Auguſtini lib. de ſpiritu & lit. cap. XXXVI. *Hoc in illâ vitâ complebimus cum videbimus facie ad faciem. Sed ideo hoc etiam nobis præceptum eſt, ut admoneremur, quid fide expoſcere, quò ſpem præmittere, & obliviſcendo quæ retro ſunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus.* Item de actis cum Felice Manich. lib. II cap. XI. *Data eſt enim lex ſuperbis hominibus, & viribus ſuis totum tribuentibus, ut cùm implere non poſſent legem datam, prævaricatores invenirentur, & facti rei ſub lege, peterent miſericordiam à legis conditore.* Quomodo verò hæc etiam ſententia conciliari debeat cum eo, quod Auguſtinus ait, poſſe per gratiam impleri legem: ſatis liquere arbitror ex iis, quæ de duplici legis, duplici item virium noſtrarum conſideratione paullo antè dicebamus.

THESIS VII.

Dicebant præterea Pelagiani, niſi fateamur, poſſe ſic corrigi naturam humanam, ut vivamus ſine peccato, tolli arbitrii libertatem,

tatem, ac consequi, naturam esse malam, quod Manichæorum dogma erat.

HInc Hieron. Epist. ad Ctesiphontem, post longam disputationem adversus ἀναμαρτησίαν hæc subjungit: *Reclamabis, & dices, Manichæorum dogma nos sequi, & eorum, qui de diversis naturis Ecclesiæ bella concinnant, asserentium, malam esse naturam, quæ immutari nullo modo possit.* Extat [a] etiam conflictus inter Arnobium juniorem & Serapionem Ægyptium, magni Leonis tempore, ut videtur, habitus. In quo post dissertationem de Deo uno & trino, ac duabus in Christo naturis, etiam de libero arbitrio disceptatur; Serapione quidem, Pelagii; Arnobio autem, Catholici personam sustinente. Pauca inde exscribere visum.

[a] *In editione Irenæi cum Feuardentii notis.*

SERAPION [b] *dixit: Hanc rem cum orationibus impetrare debes, sive tuis, sive quorumcunque sanctorum, quam non habes per arbitrii libertatem concessam.* ARNOB. *dixit: Et quam rem habeo per arbitrii libertatem concessam?* SERAP. *respondit: Vt à prohibitis abstineas, & jussis insistas.* ARNOB. *dixit: Qui à prohibitis abstinet, & sine peccato efficitur: qui verò etiam jussis insistit, non solùm à peccati reprehensione alienus est, verùm etiam laude dignus est.* SERAP. *dixit: Ita est.* ARNOB. *dixit; Si ita est, ergò potest per liberum arbitrium sine peccato effici, & laudem adipisci divinam.* SERAP. *respondit: Ita est.* ARNOB. *dixit; contrà dico.* SERAPION *dixit: Ergò non est liberum arbitrium.* ARNOB. *dixit: Liberum arbitrium & defendo & teneo, sed intra metas suas clausum, & finibus suis limitibusque distinctum.* SERAPION *dixit: Deus hominem liberi arbitrii idcirco esse voluit, ut justè vituperentur mali, quia potuerunt esse boni: justè etiam laudentur boni, quia potuerunt esse mali. Tolle enim utriusque rei possibilitatem, & non inveniet pœna quem feriat; nec inveniet in remuneratione quem coronet.* ARNOB. *dixit: Dic ergò mihi, si tui libertas arbitrii ad hoc te perducere valeat, ut possis ita à prohibitis abstinere, ut sine peccato sis: aut ita præcepta perficere, ut pervenias ad coronam?* SERAP. *respondit: Et, si non potest homo sine peccato esse, peccatum ipsum non ei imputabitur à Deo.* ARNOB. *dixit: Hoc quod illum à peccato facere liberum potuit, in primi hominis prævaricatione periit: unde creaturam suam creator ad hanc recuperationem prævenire potuit, ut quia jam suis viribus liberari à peccato non poterat, Dei gratiâ liberaretur. Vnde etiam infirmitates nostræ, Salvatoris Domini* [c] *nomen imposuerunt: captivitas nostra, Redemptorem* [d]*: miseria nostræ, Misericordem: servitus Liberatorem.* Ex his liquet, ut Pelagiani Catholicis objecerint,

[b] P. 563.

[c] Malim *Domino.*

[d] Malim in patrio casu legere, *redemtoris, misericordis, liberatoris.*

jecerint, nisi faterentur, posse hominem vivere sine peccato, tollere eos arbitrii libertatem; quod Manichaicum est. Simul videre fuit, quid responderint Catholici. Sed plenius hoc ex ἀντιθέσει proximâ cognoscemus.

ANTITHESIS VII.

Catholicorum autem judicium erat, eos qui negarent perfectionem hominis in hac vitâ, regiam insistere viam, inter Manichæos, naturam damnantes, liberumque arbitrium auferentes, & Pelagianos, credentes, hominem per naturam suam perfectè justum esse; quod unius est Dei proprium. Præterea dicebant, non Catholicos, sed Pelagianos potius, ad Manichæum accedere, ejusque propaginem, Priscillianum: uti & Rufinum, Iovinianum, Origenem.

HIeronymus procemio Dialogorum adversus Pelagianos: *Breviter calumniatoribus respondemus, qui sua in nos maledicta conferunt, Manichæorum esse hominum, damnare naturam, & liberum auferre arbitrium,& adjutorium Dei tollere. Rursumque apertissimæ insaniæ, hoc hominem dicere, quod Deus est. Et sic ingrediendum via regia, ut nec ad sinistram, nec ad dextram declinemus; appetitumque propriæ voluntatis Dei semper credamus auxilio gubernari.* Eidem calumniæ sic respondet epistolâ ad Ctesiphontem: *Et hoc non mihi, sed Apostolo imputa, qui novit, aliud esse Deum, aliud esse hominem: aliam carnis fragilitatem, aliam spiritus fortitudinem. Caro enim desiderat contra spiritum,& spiritus contra carnem: & hæc invicem sibi adversantur, ut non quæ volumus, ipsa faciamus. A me nunquam audies, malam esse naturam: sed quomodo sit carnis fragilitas differenda, ipso, qui scripsit, docente discamus. Interroga eum, quare scripserit, Non enim, quod volo, hoc operor: sed, quod odi, malum, illud facio. Quæ necessitas illius impediat voluntatem? quæ tanta vis odio digna imperet facere?* Augustinus lib. IV. contra duas Pelagianorum Epist. Can. III. *Sic* (Catholicus) *laudat in Deo sanctos homines Dei, non solum ex manifestato in carne Christo, & deinceps: verùm etiam superiorum temporum, quos audent blasphemare Manichæi, ut tamen de ipsis plus credat ipsis confitentibus, quàm Pelagianis mentientibus. Sanctorum enim vox est, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* Fusè verò hæc explicat cap. VII. Nec contenti erant Catholici, sese à Manichæis segregare; sed verò Pelagia-

lagianos insuper cum Manichæo & Priscilliano sapere dicebant: nec cum his solùm, sed etiam Origene, Ioviniano, & Rufino. Docet hoc locus iste Hieronymi epist. ad Ctesiphontem *: *Exponam breviter principum & sociorum tuorum nomina, ut animadvertas, qualium consortio glorieris.* MANICHÆVS *electos suos, quos inter animas Platonis in cælestibus collocat, dicit* OMNI CARERE PECCATO; *nec, si velint, posse peccare. Ad tanta enim eos virtutum culmina transcendisse, ut carnis operibus illudant.* PRISCILLIANVS *in Hispaniâ, pars Manichæi, verbum perfectionis & scientiæ sibi temere vindicat. Vnde & vos asseritis, eos, qui absque legis scientiâ sunt, peccata vitare non posse.* EVAGRIVS *Ponticus Hyperborita edidit librum & sententias* περὶ ἀπαθείας, *quam nos impaßibilitatem, vel imperturbationem possumus dicere; quando nunquam animus ullo perturbationis vitio commovetur, &, ut simpliciter dicam, vel saxum, vel deus est.* RVFFINI *temeritatem, imò insaniam, quis digno explicare possit sermone, quòd librum Xysti Pythagorei, hominis absque Christo atque ethnici, immutato nomine Sixti martyris & Romanæ Ecclesiæ episcopi prænotavit; in quo juxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquant Deo, & de ejus dicunt esse substantiâ, multa de perfectione dicuntur: ut qui volumen philosophi nesciunt, sub martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis. Denique in ipso volumine nulla Prophetarum, nulla Patriarcharum, nulla Apostolorum, nulla Christi fit mentio, ut episcopum & martyrem sine Christi fide fuisse contendat. Vnde & vos plurima contra Ecclesiam usurpatis testimonia. Vis adhuc & alium nosse tui erroris principem? Doctrina tua Origenis ramusculus est. In eo enim psalmo, ubi scriptum est (ut de cæteris taceam) Insuper & usque ad noctem erudierunt me renes mei: asserit, virum sanctum, cùm ad virtutum venerit summitatem, ne in nocte quidem ea pati, quæ hominum sunt; nec cogitatione vitiorum aliquâ titillari. Ioviniani secunda quæstio tui ingenii disciplina est. Quicquid illi responsum est, tibi responsum credito.* Idem Præfat. lib. IV. Comment. in Hieremiam: *Cùm subitò hæresis Pythagoræ & Zenonis* ἀπαθείας καὶ ἀναμαρτησίας, *id est impaßibilitatis & impeccantiæ, quæ olim in Origene, & dudum in discipulis ejus, Grunnio, Euagrioque Pontico, & Ioviniano jugulata est, cœpit reviviscere, & non solùm in Occidentis, sed & in Orientis partibus sibilare &c.* Vbi, ut aliàs diximus, non duo, ut quidam putarunt, commemorantur errores, sed unus: nempe quòd tantæ hominem perfectionis fingerent isti, ut non amplius affectibus esset obnoxius, quibus ad peccandum impellimur; sed absque ullo viveret peccato. Quod autem de Ioviniano utrobique ait, idem repetit lib. II. † adversus Pelag. *Christus tenta-*

* Pag. 252.

† Pag. 287.

tentatur, & successor Ioviniani audet loqui, eos qui plenâ fide baptisma consecuti sunt, non posse tentari: imò aliis verbis, posse hominem baptizatum, si voluerit, nequaquam ultrà peccare. Similiter initio lib. III. Dixerat enim Critobulus: *Certè hoc fateberis, eos, qui Christi baptisma consecuti sunt, justos esse. Cumque semel justi fuerint, si egerint sollicitè, posse in sempiternum justitiam custodire, ac per hoc omne vitare peccatum.* Respondet Atticus: *Non erubescis explosam atque damnatam Ioviniani sententiam sequi? Et ille enim his testimoniis, tuisque nititur argumentis: imò tu illius inventa sectaris, in Oriente docere desiderans, quæ olim Romæ, & dudum in Africâ, condemnata sunt. Lege ergò, quid illi responsum sit. In dogmatibus enim, & quæstionibus differendis, non persona, sed caussa quærenda est.* Etiam Orosius hacpropter lib. de arbitr. libert.[a] Pelagium Ioviniani filium appellat. Eundem cum Origene (quem Hieronymus[b] Pelagianorum amasium, & magistrum τ͂ ἀρχαῖον appellavit, ut ostendimus lib. II.[c]) jungit Orosius apologetico de arbitrii libertate: *Origenes, Priscillianus, Iovinianus: in his* (Pelagio Cælestioque) *vivunt, & non solùm vivunt, verùm etiam loquuntur.* Cæterùm Pelagianos in hac ipsâ controversiâ ab Origene arma mutuari solere, ostendit idem Orosius istis verbis: *At ille* (Iohannes Hierosolymitanus) *cùm sæpe non docendi simulatione in aliquam professionis speciem tentaret inducere; dicebat, quia ad Abraham dictum esset à Domino: Ambula coram me, & esto sine macula, & Zachariam, & Elisabeth, pronunciatos esse justos ambos ante Dominum, incedentes in omnibus justificationibus Domini, sine querelâ. Quod quidem* AB ORIGENE DICTUM, *ab eo proferri, compluribus nobis notum erat.*

[a] *Pag.* 734.
[b] *Lib.* I. *adversus Pelag. p.* 149. *&* 269.
[c] *Pag.* 156. *Fallitur Cornelius Scultingius, qui Confessionis Hieronymianæ T.* 2. *cap.* 5. *p.* 531. *per magistrum* ἀρχαῖον *Martionem intelligi putavit. Decepit eum, quòd paullo pòst Marcionis fiat mentio.*

ἘΠΙ΄ΚΡΙΣΙΣ.

Etiam filios Dei esse, qui peccatum haberent, (quod Cælestius negasse dicebatur) statuit Synodus Palæstina: ipseque Pelagius, qui concilio huic interfuit, veritatem Catholicæ sententiæ non potuit diffiteri. Neminem verò Legem Dei servare, contra Pelagium statuit Synodus Carthaginensis II, *Milevitana, & Carthaginensis* III. *Quæ tria hæc capita decrevit.* I. *Vnumquemque debere dicere, Dimitte nobis debita nostra.* II. *Neque id pro aliis solùm, sed etiam pro se.* III. *Neque id ex humilitate duntaxat, sed etiam verè. Nec adversatur istis, quòd Synodo*

Pala-

Palæstinâ & Arausicanâ secundâ statutum sit, posse hominem per Dei gratiam servare Legem Dei. Nam præterquam, quòd Pelagius putaret, hominem hoc posse per vires naturæ, quódque idem non tantum posse id hominem, sed etiam verè præstare diceret: præter ista, inquam, satis Patres istos à Pelagio separat, quod utraque Synodus non omnimodam perfectionem cùm Pelagio intellexerit; sed eam, quam reapse in hac vitâ perfectiores per gratiam consequuntur: quæ, ut Hieronymus loquitur, imperfecta quadam perfectio est.

IN Palæstinâ Synodo objectum Pelagio fuit, quòd Cælestius dixerat, filios Dei esse non posse, qui essent absque peccato. At cùm Synodus ea, tum Pelagius ipse dogma illud condemnavit: ut constat ex August. lib. De gestis Palæstinis cap. XVIII. & Alypii atque Augustini ad Paullinum epistolâ. Additur ibidem: *Quisquis sequitur illius episcopalis autoritatem judicii, & ipsius Pelagii confessionem: hoc tenere debet, quod semper tenuit Catholica Ecclesia; filios Dei vocari posse illos, qui quotidie dicunt, Dimitte nobis debita nostra: quod utique veraciter non dicerent, si essent omnino sine peccato.* Patres Concilii Carthaginensis epist. ad Innocent. *Quicunque dogmatizat & affirmat, humanam sibi ad vincenda peccata, & Dei mandata facienda, sufficere posse naturam; & eo modo gratiæ Dei, quæ sanctorum evidentius orationibus declaratur, adversarius invenitur; anathema sit.* Patres Concilii Milevitani epist. ad eundem: *Nova hæresis, & nimium perniciosa tempestas surgere inimicorum gratiæ Christi cœpit, qui nobis etiam Dominicam Orationem impiis disputationibus conantur auferre. Cùm enim Dominus docuerit; ut dicamus, Dimitte nobis debita, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: isti dicunt, Posse hominem in hac vita, præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem justitiæ, sine adjutorio gratiæ Salvatoris, per solum liberum voluntatis arbitrium pervenire, ut ei non sit jam necessarium dicere, Dimitte nobis debita nostra.* Eadem sententia damnatur canonibus Concilii Carthaginensis III. sive universalis Africæ Synodi, quæ vulgò Milevitana vocatur. Egregium verò ordinem Africani isti Patres in damnando hoc Pelagii dogmate observarunt. Diximus ex Augustino aliàs, ut tria fuerint capita erroris Pelagiani. Negabant enim originale peccatum, gratiæ necessitatem, & hominis imperfectionem in hac vitâ. De primo sunt canones duo primi: de secundo agunt tres canones sequentes: de ter-

tertio sunt tres canones ultimi: hoc est VI. VII. VIII. Contra tertium, h. e. Pelagianam illam perfectionem, duo objiciebant Patres. Prius est, locus Iohannis, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, seducimus nos ipsos, & veritas in nobis non est.* Alterum est, quòd ex eâ sequatur, non necesse fore, ut homo in hac vitâ dicere cogatur Orationem Dominicam: quippe in quâ sic rogemus, *Dimitte nobis debita nostra.* Respondebat Pelagius, in Oratione hac dici *nobis*, non *mihi*: ideoque, si non pro nobis, at pro aliis esse orandum. Sed cùm Patres docerent, unumquemque pro se ipso orare debere peccatorum remissionem; respondit Pelagius, humilitatis esse, ut etiam, qui perfectus est, credat se nondum perfectionis metam attigisse: eoque rectè facere, si dimissionem peccatorum exposcat. Similiter de loco Iohannis statuebat. Patres verò pertendebant, Iohannis dictum vere omnibus competere: item remissionem peccatorum, non humiliter tantum ab omnibus orari, sed etiam veraciter. Ex hisce liquet, tria statuisse Patres adversus Pelagium.

I. Omnibus non humiliter tantùm, sed etiam veraciter competere dictum illud Iohannis.

II. Omnibus, non tantùm pro aliis, verùm etiam pro se, orandum esse, *Dimitte nobis debita nostra.*

III. Nec id humiliter tantùm, sed etiam veraciter esse orandum.

Hæc tria eopse ordine statuerunt Patres Africani can. VI. VII. VIII. Concilii Carthaginensis, quod Milevitanum vulgo vocatur. Sunt autem hi:

VI. *Item placuit, quod ait sanctus Ioannes Apostolus* *, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: *quisquis sic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem* † *oportere dici, nos non habere peccatum, non quia veritas est; anathema sit Sequitur enim Apostolus, & adjungit,* Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est & justus, qui remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate. *Vbi satis apparet, hoc non tantùm humiliter, sed etiam veraciter dici. Poterat enim Apostolus dicere, Si dixerimus, quia non habemus peccatum, nos ipsos extollimus, & humilitas in nobis non est: sed cum ait,* Nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est: *satis ostendit, eum qui se dixerit non habere peccatum, non verum loqui, sed falsum.*

VII. *Item placuit, ut quicunque dixerit in Oratione Dominicâ, ideo dicere sanctos,* Dimitte nobis debita nostra, *ut non pro se ipsis hoc dicant, quia*

* 1. *Ioh.* 1. 8.

† *Corrigendus Gennadius De dogmat. Eccles. cap.* 35. *ubi non tantùm in editione inserta Augustini operibus T.* 3, *sed etiam in editione V. Cl. Elmenhorstii, legitur,* Propter humilitatem non oportere dici. *ubi particula negans omnino delenda.*

quia non est ei jam necessaria ista petitio; sed pro aliis, qui sunt in suo populo peccatores: & ideo non dicere unumquemque sanctorum, Dimitte mihi debita mea, sed, Dimitte nobis debita nostra, ut hoc pro aliis potius, quam pro se justus petere intelligatur; anathema sit. Sanctus enim & justus erat Apostolus Iacobus, cum diceret[a], In multis enim offendimus omnes. *Nam quare additum est, Omnes? nisi ut ista sententia conveniret & Psalmo, ubi legitur*[b], Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. *Et in Oratione sapientissimi Salomonis*[c], Non est homo, qui non peccet. *Et in libro Iob*[d], In manu omnis hominis signat, ut sciat omnis homo infirmitatem suam. *Vnde etiam Daniel sanctus & justus*[e], *cùm in oratione pluraliter diceret*, Peccavimus, iniquitatem fecimus, *& cætera, quæ ibi veraciter & humiliter confitetur; ne putaretur, quemadmodum quidam sentiunt, hæc non de suis, sed de populi sui potius dixisse peccatis; postea dixit*[f]: Cùm orarem, & confiterer peccata mea, & peccata populi mei Domino Deo nostro. *Noluit dicere, peccata nostra; sed, populi sui, dixit, &, sua: quia futuros istos, qui tam malè intelligunt, tanquam Propheta, prævidit.*

[a] Iacob. 3. 2.
[b] Psal. 143. 3.
[c] 1 Reg. 8. 46. Eccles. 7. 21.
[d] Iob. 37. 7.
[e] Daniel. 9. 5.
[f] Ibid. vers. 20.

VIII. *Item placuit, ut quicunque verba ipsa Dominicæ Orationis, ubi dicimus,* Dimitte nobis debita nostra, *ita volunt à sanctis dici, ut humiliter, non veraciter hoc dicatur, anathema sit. Quis enim ferat orantem, non hominibus, sed ipsi Domino mentientem; qui labiis sibi dicit dimitti velle, & corde dicit, quæ sibi dimittantur, debita non habere.*

Atque hi quidem sunt canones Concilii Carthaginensis, quibus Pelagiana de perfectione hominis sententia & apertè damnatur, & solidè refellitur. Hinc Orosius de arbitr. libert.[g] *Pelagius mihi dixit, docere se, hominem posse esse sine peccato, & mandata Dei facilè custodire, si velit: Respondit Pelagius, audientibus vobis: Hoc & dixisse me, & dicere, negare non possum. Ego illico prosecutus sum: Hoc in Cælestio Africana Synodus detestata est.* Vbi cur non Milevitanam, sed Africanam dicat; constat ex iis, quæ de verâ hujusce Synodi appellatione diximus lib. 1. cap. XLV. Similiter Prosper carm. De ingratis cap. IX.

[g] P. 697.

Posse hominem sine peccato decurrere vitam,
Si velit, ut potuit nullo delinquere primus
Libertate suâ. Nempe hæc damnata fuere
Conciliis, mundique manu.

Conciliorum hoc judicium probavit etiam Clerus Romanus in literis, quas, Severino Papâ defuncto, misit ad Scotorum gentem, Bedâ teste lib. II. histor. Angl. cap. XIX. *Hoc quoque cognovimus, quòd virus*

virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuo reviviscit; quod omnino hortamur, ut à vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam quis non execretur superbum eorum conamen & impium, dicentium, posse sine peccato hominem existere ex propriâ voluntate, & non ex gratiâ Dei?

Cautè verò Clerus Romanus negat quidem hominis perfectionem; sed illam, quæ est ex viribus naturæ, non gratiæ. In quo eadem illi Concilia præiverunt. De Palæstino indicium fecerit Augustinus De peccato originali cap. XI: *Synodus dixit: Nunc quoniam anathematizavit Pelagius incertum stultiloquium*, RECTE *respondens*, *hominem cum adjutorio Dei & gratiâ posse esse ἀναμάρτητον, id est, sine peccato, respondeat ad alia.* Et De gestis Palæstinis cap. XI: *Posse quidem hominem sine peccato esse, dictum est superius. Dictum est sanè, & nos meminimus: sed ideo mitigatum, &* A IUDICIBUS APPROBATUM, *quòd addita est Dei gratia, quæ in illis capitulis tacebatur.* Planè autem intelligimus perfectionem secundùm exteriores actus; non item interiores, ipsius etiam caritatis. Sive, sermo est de perfectione partium, quæ peregrinantium statui competit; non graduum, quæ erit post hanc vitam. Sanè qui negat, perfectè hominem Legem implere posse secundùm vires quas accepit; sibi ipsi contradicit. Nam negat posse, quod posse dicit. Similiter capimus Concilium Arausicanum II. can. ult. *Hîc etiam* SECUNDUM FIDEM CATHOLICAM *credimus, quòd acceptâ per Baptismum gratiâ, omnes baptizati, Christo auxiliante, & cooperante, quæ ad salutem pertinent*, POSSINT *& debeant*, SI FIDELITER LABORARE VOLUERINT, ADIMPLERE. Nempe, judicio nostro, canon iste non aliud propositum habet, quàm ostendere, nos non per vires naturales, sed per virtutem Spiritus sancti in Baptismo acceptam (semper enim in legitimo sacramenti usu spiritualis gratia efficaciter & signatur & exhibetur) omnibus & singulis Dei mandatis obtemperare posse; non quidem exactè, sed ut Augustinus * loquitur, pro modo justitiæ, quæ huic competit vitæ. Nihil igitur hic canon, judicio nostro, Pelagianorum caussam juvat, uti neque Begardorum & Beguinarum, qui & ipsi tantam caritatis perfectionem somniabant, ut progredi ultra non valeamus, contra Paulinum illud, ad Philipp. I. 9. *Hoc oro, ut caritas vestra magis & magis abundet.* Et ad Ephes. IV. 15. *In caritate crescamus in illo.* Hæc Begardorum & Beguinarum sententia damnata est celebri illo trecentorum & amplius episcoporum Concilio, quod anno CIↃ CCCXI. Viennæ, præsentibus etiam Alexandrino

* *Lib. De Spir. & Liter. cap. 36.*

drino & Antiocheno Patriarchis, habitum fuit; interque alia decreta, Templariorum ordinem, ad postulatum Philippi Francorum regis, assentiente Clemente v, condemnavit. De opinione damnationeque eorum quod diximus, cognoscere est ex Clementinâ Ad nostrum, de hæreticis. item Antonino part. xxi. histor. Tit. 11. cap. 111. §. 2. ubi sic scribit: *In eodem Concilio fuerunt damnati octo errores Beguinarum & Beguadorum *, qui insurrexerunt in Alemanniâ, ut habetur De hæretic. Ad nostrum. in Clemen. Quorum primus est, quòd homo in vitâ præsenti & talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitùs impeccabilis, & amplius in gratiâ proficere non valebit. Nam, ut dicunt, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri.*

* *Al. Beguardorum & Beguinarum.*

Secundus est, quòd jejunare hominem non oportet, vel orare, postquam gradum perfectionis hujus fuerit assecutus: quia tunc sensualitas ita est perfectè spiritui & rationi subjecta, quòd homo potest liberè concedere corpori, quicquid placet.

Tertius est, quòd illi, qui sunt in illo gradu perfectionis, & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur, quia, ut asserunt, ubi Spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus, quòd homo ita potest finalem beatitudinem, secundùm omnem gradum perfectionis, in præsenti assequi, sicut eam in vitâ beatâ obtinebit.

Quintus, quòd qualibet intellectualis natura in se ipsâ naturaliter est beata, quódque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum.

Sextus est; Hominem in virtutum actibus se exercere, est hominis imperfecti, quia anima perfecti licentiat à se virtutes.

Septimus, quòd mulieris osculum (cùm ad hoc non inclinet natura) est mortale peccatum: actus autem carnalis (cùm ad hoc inclinet natura) non est peccatum; maximè cùm tentatur exercens.

Octavus est in elevatione corporis Iesu Christi; Non debet talis exsurgere, aut ei reverentiam exhibere. Asserunt enim, quòd esset imperfectionis ejusdem, si à puritate & altitudine sua contemplationis tantùm descenderet: quòd circa Sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi, aliqua cogitaret. Qui omnes errores reprobati sunt in dicto Concilio, & mandatur Diœcesanis & inquisitoribus, ut puniant tales. Gloss. ibi. Ioan. And. sufficienter ostendit, qualiter ista sunt erronea, & contra doctrinam sanctorum. Hactenus Antoninus.

LIBRI QVINCTI PARS ALTERA.

Quæ est de Iuramento Christianorum, & salute divitum.

VIdimus de duabus quæstionibus ad spiritualem vitam pertinentibus, Gratiæ necessitate, & hominis imperfectione in hac vitâ. Sequuntur duæ aliæ, sed minùs vexatæ: unde est, quòd Augustinus libro De hæresibus lib. I I. contra Iulianum, & alibi, ubi præcipuos se Pelagii errores enumerare dicit, nullam earum mentionem facere solet. Sunt istæ, An jurantes peccent, &, An divites salventur. Vtramque curriculo percurremus.

THESIS I.

*Non esse jurandum, Pelagianorum sententia fuit. Quamquam enim id Veteri in Testamento fuerit concessum, in Novo tamen prohibitum putarunt. Prora & puppis huic sententiæ erat illud Christi, Matth. cap.*v. 34. Ne juretis omnino. *Et,* Sit sermo vester, Est, est: non, non. *Et hoc Iacobi* v. 12. Ante omnia, fratres, ne jurate, neque per cælum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum.

CEnturiatores Magdeburgenses [a] errores Pelagii ad viginti & unum capita revocant: etiam Nicolaus Sanderus libb. De visibili monarchiâ Ecclesiæ eos decem numero facit [b]: sed nec hic, nec illi dogmatis hujus meminerunt. Quid mirum? quando Augustinus ipse præterire solet, ut antea diximus. Sed eum Pelagianis errorem tribuit Iansenius harmon. Euang. cap. XL. Rectè. Nam Hilarius epist. ad Augustinum [c], ubi de erroribus agit à Pelagianis in Siciliâ seminatis, inter eos refert, quòd dixerunt, *Non debere jurare omnino.* Imò apud Pelagium ipsum in epist. ad Demetriadem [d] legimus: *Et jurare ipse Christus prohibuit, qui dixit, Ego autem dico vobis, Non jurate omnino. Et rursus, Sit sermo vester, Est, est, Non, non.* Et Cælestius epist. De scientiâ

[a] *Cent.* 5. *cap.* 5.

[b] *P.* 357. 359. 361.

[c] *Epist.* 88. *apud August.*

[d] *Apud Hieron. T.* 2. *p.* 20. *edit. Bas.* 1554.

tiâ divinæ Legis *: *Dixisti, te cum jurantibus jurare debere: quod aliquando jurarit Dominus. Scio primùm, non omnia nobis convenire servis, quæ Domino conveniunt; ne in comparatione famulorum, Domini videatur injuria. Iuravit, scio, sæpe Dominus, qui nos jurare prohibuit: nec statim ex hoc temere blasphemare debemus eum, qui alios vetuerit, quod ipse faciebat: quia dici nobis potest, Iuravit Dominus, quasi Dominus, quem jurare nemo prohibebat: nobis quasi servis jurare non licet, qui Domini nostri lege jurare vetamur. Verùm ne in ejus exemplo scandalum patiamur, ex quo tempore jurare nos noluit, nec ipse juravit.* Nec ignorabant Pelagiani, etiam ex Apostolo aliqua objici, quibus jurasse doceretur: verùm hæc illi pro juramento non habebant, sed vehementi asseveratione. Augustinus epist. LXXXIX ad Hilar. *Illi, quantum aliquos eorum audivi, quid sit jurare, prorsus ignorant. Putant enim, se non jurare, quando in ore habent, Scit Deus; &, Testis est mihi Deus; &, Testem Deum invoco super animam meam; quia non dicitur, per Deum: & quia talia reperiuntur in Apostolo Paulo.* Porrò, quam Pelagianorum fuisse opinionem diximus; eandem postea Waldenses amplexos esse scribit Guido Carmelita. Bernardus quoque Lutzenburgus In Sabbatatis (qui vel Waldenses, vel Waldensium pars fuisse creduntur) eandem tribuit opinionem. Alphonsus etiam à Castro scribit idem de Catharis; non Novatianis illis, sed aliis, Albanensibus.

*Apud eundem Hieron. T. 4. p. 63.

ANTITHESIS I.

Patrum aliqui hac parte Pelagio adsensisse videntur: sed communior tamen sententia fuit, Christianis etiam jurare licere. Quod colligebant ex Apostoli exemplo, qui ait, Testis est mihi Deus, *ut Rom.* 1. 9. *& Phil.* 1. 8. *& 1. Thes.* 11. 5. *quibus similia habes Rom.* IX. 1. *Gal.* 1. 20. *Sed imprimis illustre est illud 2. Cor.* 1. 23. Testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis non veni ultrà Corinthum. *Hæc autem verum esse juramentum, nemo negabit, qui, quid juramentum sit, sciat. Est enim illud actio, quâ Deus, sive simpliciter, sive cum precatione aliquâ, in testem eorum invocatur, quæ asseruntur, aut promittuntur. Itaque concludebant, non omni juramento interdicere Christum, etiam illo, quod in asserendo veritatem, in promittendo justi-*

tiam, utrobique judicium seu discretionem servat: sed eo solùm, quod per deos falsos, vel creaturas propriè fit; vel per verum Deum quidem, sed temerè aut leviter. Iccirco negant, juramentum esse rem bonam, & per se expetendam: negant item, esse rem malam, & omnimodis aversandam: sed censent, esse rem ἀδιάφορον, attamen periculosam; eoque cautè usurpandam, ac tum demum, cùm aliqua urget necessitas.

ETiam veterum aliqui omni juramento Christianis interdictum putant. Quos inter Basilius comm. in illud psalmi XIV. *Qui jurat proximo suo, & non decipit.* Verba ejus Latinè solùm apponam. *Quid hoc tandem est? hoc juramentum homini perfecto inter eas virtutes, quæ illum decent, concedi videtur: in Euangelio verò prorsus prohibetur. Quis incolet tabernaculum tuum, & quis requiescet in monte sancto tuo? Qui jurat proximo suo, & non decipit. Illic verò: Ego autem dico vobis, ne juretis omnino. Quid igitur dicemus? Quod ubique Dominus tam in veteri, quàm in novâ lege eandem habet præceptionis considerationem. Cupit enim peccatorum effectibus occurrere, & a primis initiis malignitatem exscindere. Vt enim vetus lex ait, Non mœchaberis: Dominus vero, Non concupisces: illa item, Non occides: Dominus perfectiora instituens, Non irascaris: sic quoque in hoc loco contentus abit propheta juramento, quod justum sit ac rectum: Dominus verò vel occasionem ipsam resecat perjurii. Qui enim vel rectè jurat, forte & is possit interdum falli: qui verò non jurat, periculum vitavit perjurii. Nominat item propheta multis adeò locis juramentum immutabilem firmamque rei ac propositi cujuslibet confirmationem: ut est illud, Iuravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ. Item, Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum. Non quod Deum ad testimonium dictorum, fidemque dubietati faciendam induxerit: sed quòd is immutabili ac firmo decreto gratiam promissionis Davidi confirmavit. Sic & hic dictum esse potest illud; Qui jurat proximo, & non decipit: hoc est, qui promissa affirmat proximo, & non decipit: ut cum Servatoris dicto conveniat; Sit sermo vester, Est est, Non non. De ejusmodi rebus dum adstruis & affirmas, annue: de his verò, quæ non ita se habent, etsi omnes homines adhortarentur, & obsecrarent, nunquam illo pacto inducaris, ut contra naturæ veritatem affirmes. Non facta est res? negatio sequatur. Facta est? consensu firmetur. Citra ullam verborum implicationem *, ipsam per se veritatem studeto exprimere, simplici ac nudâ usus assertione. Qui verò sic affirmanti minimè crediderit, ipse viderit; damnum sentiet incredulitatis. Turpe enim, & omni-*

** Raphaël Volaterranus periodum hanc vertere neglexit. Godefridus Tilmannus vertit,* Citra verborum implicationem ad aliud respiciens, per se veritatem &c. *Scribere potius debuerat,* nec ad aliud respiciens. *Apud Basilium est.* χωρὶς τῆς πρὸς ἕτερον ἐπιπλοκῆς. *Hoc est, non admiscendo alia. Sive, ut Musculus transtulit,* Citra alterius cujusquam connexionem.

& omnino stultum, sese ut fide indignum accusare, & ad juramenti securitatem confugere. Sunt autem quidam sermones, juramentorum quidem figuras habentes, qui tamen juramenta omnino non sint, sed remedia potius persuadendi: ut Ioseph, Aegyptium familiarem sibi reddere cupiens, per sanitatem juravit Pharaonis. Et Apostolus, caritatem suam erga Corinthios ostendere volens, ait: Per gloriam vestri, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro. Non enim Euangelicæ doctrinæ immorigerus fuit, & inobediens is, cui concreditum erat Euangelium: sed simplici sermone, sub formâ juramenti reddito, gloriationem, quam in ipsis habebat, omnium sibi pretiosissimam esse, hoc verborum tropo usus, ostendit. Similiter Chrysostomus homil. XVII. in Matthæum, ubi fusè hac de re tractat. Summam complexus Theophylactus his verbis*: Τὸ ὀμνύειν, φησὶ, περισσὸν ὂν παρὰ τὸ ναὶ καὶ τὸ οὒ, ἐκ διαβόλου ἐστίν. ἀλλ' ἐρεῖς ὅτι καὶ λοιπὸν ὁ νόμος Μωσέως, κελεύων ὀμνύειν, πονηρὸς ἦν; μάθε οὖν, ὅτι οὐκ ἦν πονηρὸν τότε τὸ ὀμνύειν. μετὰ δὲ Χριστὸν, ἐστὶ πονηρόν. ὥσπερ καὶ τὸ περιτέμνεσθαι. καὶ ἁπλῶς τὸ Ἰουδαΐζειν. ἐπεὶ καὶ τὸ θηλάζειν, τοῖς μὲν παιδίοις ἁρμόζει, τοῖς δὲ ἀνδράσιν αἰσχύνη. *Iurare*, inquit, *& adjicere amplius ad Etiam vel Non, à diabolo est. Porrò si dixeris, quod & lex Mosi mala est, quoniam jurare jubet: disce, quòd tunc non erat malum jurare: post Christum autem malum est, sicut & circumcidi, & in summâ quicquid est Iudaïcum. Sugere enim puero convenit, viro minimè.* Eadem mens imperfecti scriptoris in Matth. qui Chrysostomo est adsutus. Vide eum homil. XII. ubi post longam dissertationem adversus eos qui vel jurant, vel jurare compellunt: *Audite*, inquit, *vos clerici, qui jurantibus Euangelia sancta porrigitis: quomodo potestis ab illo juramento esse securi, qui sanctum perjuris datis? Si erat benè justum, justè, dicebatis, quia dedimus illis Euangelium, ut jurent, non ut pejerent: nunc autem, cùm sciatis, quia & bene jurare peccatum est, quomodo potestis esse liberi, qui occasiones datis, unde peccetur in Deum? Cesset ignis, & incendium non fit: subtrahe gladium, & homicidium non committitur: sic tolle juramentum, & perjurium non fit.* Videtur quoque idem sensisse Hieronymus lib. II. in epist. ad Gal. cap. IV. *Cùm* ABBA *pater Hebræo Syroque sermone dicatur, & Dominus noster in Euangelio præcipiat, nullum patrem vocandum, nisi Deum: nescio qua licentia in monasteriis vel vocemus hoc nomine alios, vel vocari nos acquiescamus. Et certè ipse præcepit hoc, qui dixerat, non esse jurandum. Si non juramus, ne patrem quidem quempiam nominemus.* Idem in cap. V. Matth. sic scribit: *Hoc quasi parvulis fuerat concessum: ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent: sic jurare permitterentur in Deum: non quod rectè hoc facerent; sed quod melius esset, Deo id exhibere, quàm dæmoni-*

* *In Matth. cap. 5.*

monibus. Euangelica autem veritas non recipit juramentum, cum omnis sermo fidelus pro jurejurando sit. Etiam Gregorius presbyter scribit in vitâ Gregorii Nazianzeni, sanctum hunc patrem legem sibi indixisse nunquam jurandi quàm diu viveret: atque id per omnem vitam servasse. Communior interim sententia fuit, Christi verba restringi debere ad certum juramenti genus. Sed etiam, qui in hoc consentiunt, quomodo fieri id oporteat, dissentiunt. Quidam arbitrantur, Christum prohibere duntaxat juramentum, quod non per Deum fieret, sed creaturas. Mirum verò, hoc etiam apud Hieronymum legi, atque id eo in loco, ubi ait, Iudæis convenisse juramentum tamquam parvulis, Christianis non item. Quod eorum videtur firmare sententiam, qui eum loqui putant de solo juramento per cælum, terram, Hierosolymam, aut caput suum. Mihi magis verisimile fit, alterutrius opinionis verba ab alio ad oram fuisse adjecta, quæ postea recepta sint in contextum. Verba Hieronymi quæ dicebamus, sunt ista *: *Considera, quòd hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, sed per cælum & terram & Hierosolymam, & per caput suum.* Sed adversus hanc seu Hieronymi, seu alius sententiam, ab aliis objicitur, quod subjungat Christus: *Sit sermo vester, Est, est; Non, non.* Quare iis de quocunque juramento loqui Christus videtur. Hinc Christianus Duthmarus, qui ante annos vixit octingentos, dicere mavult, consilium esse, non mandatum. Nam super eundem Matthæi locum sic scribit: *Ne Iudæi per idolorum nomina jurarent, permisit eos Dominus jurare per nomen suum. Nec nobis etiam inhibuit, sed perfectionem nos docuit; quòd ea fides sit habenda inter Christianos, ut non sit necesse testem nomen Domini interponere. Perjurium & illis & nobis prohibitum est.* Similiter Bernardus serm. LXV. in Cantica: *Quod ad cautelam consultum est, videlicet non jurare omnino, hoc isti mandati vice tam contentiose observant.* Sed huic responso obstat, tum quòd satis liqueat, Christum aliquid prohibere, quod Pharisæi & Scribæ licitum putarent; tum quòd verisimile non sit, Paulum, quem jurasse ex epistolis constat, neglecturum fuisse consilium Christi, cùm perfectionis præbere debuerit exemplum. Quare Augustinus existimabat, prohiberi duntaxat, ne vel falsò, vel temere, aut leviter juremus. Sic enim scribit T. 4. lib. de mendacio ad Consentium cap. XV: *Iuravit ipse Apostolus in epistolis suis, & sic ostendit, quomodo accipiendum esset, quod dictum est: Dico vobis, Non jurate omnino: ne scilicet jurando ad facilitatem jurandi veniatur, & ex facilitate ad consuetudinem, atque ita* ex

* *In cap. 5. Matth.*

ex consuetudine in perjurium decidatur. Et ideo non invenitur jurasse, nisi scribens; ubi consideratio cautior non habet linguam præcipitem. Et hoc utique a malo, sicut dictum est. Quod autem amplius est, à malo est: non tamen suo, sed eorum infirmitatis, quibus etiam sic fidem facere conabatur. Nam quòd loquens jurasset, dum non scriberet, nescio utrùm aliqua de illo Scriptura narraverit. Et tamen Dominus ait, Omnino non jurate. Non enim concessit, ut id liceret scribentibus: sed quia præcepti violati reum Paulum, præsertim in epistolis conscriptis, atque editis ad spiritualem vitam, salutemque populorum, nefas est dicere: intelligendum est, illud, quod positum est, Omnino, ad hoc positum, ut quantum in te est, non affectes, non ames, non quasi pro bono cum aliquâ delectatione appetas jusjurandum. Idem docet epist. LXXXIX. ad Hilarium: qui inter quæstiones à Cælestio in Siciliâ sparsas illam esse dixerat, an jurare liceret. Quàm verò cautè juramentum permittat, inter alia ostendunt verba illa: *Iurationem cave, quantum potes. Melius quippe nec verum juratur, quam jurandi consuetudine, & in perjurium sæpe caditur, & semper perjurio propinquatur.* Et post aliqua: *Multo tutius, quantum ad nos attinet, nunquam juramus: ut sit in ore nostro, Est, est, Non, non, sicut Dominus monet. Non quia peccatum est, verum jurare; sed quia gravissimum peccatum est, falsum jurare: quo citiùs cadit, qui consuevit jurare.* Idem T. 4. lib. 1. de Sermone Domini in monte, cùm varia Apostoli loca adduxisset, in quibus jurasse cognoscitur, ista subjungit: *Ita intelligitur, præcepisse Dominum, ne juretur; ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum, & assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, sed necessariis jurationem habendam; refrenet se quantum potest, ut non eâ utatur, nisi necessitate; cum videt, pigros esse homines ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur.* Censet igitur Augustinus, quantum possumus, fugere nos juramentum debere, tanquam rem nec bonam, nec amandam; cùm semper, ut Christus ait, ab aliquo procedat malo; seu proprio, quale est levitas & irreverentia numinis divini; sive alieno, cujusmodi est incredulitas & diffidentia. Interim cùm non omnis diffidentia sit irrationabilis: ut si cujus fides meritò sit suspecta: aut irrationabilis quidem sit, sed non nisi juramento satisfieri aliis possit: fatetur Augustinus, aliquando juramentum & exigi, & deferri posse ad gloriam Dei, & magnum aliquod Reip. aut proximi bonum. Ob leve autem ac minutum aliquid juramenta planè sunt illicita: quod etiam Hieronymus indicat, in illud Hierem. cap. IV. *Iurabis, Vivit Dominus, in veritate, & judicio, & in justitiâ. Animad-*

vertendum, inquit, *quòd jusjurandum hos habeat comites, veritatem, judicium atque justitiam: si ista defuerint, nequaquam erit juramentum, sed perjurium.* Nempe cùm duplex sit juramentum, assertorium, & promissorium: in illo requiritur veritas, nequid juremus falsi: in hoc exigitur justitia, ne quid spondeamus illiciti: in utroque opus est judicio seu discretione, ne juremus facilè ac leviter: cùm jurandum non sit, nisi ubi gravis urget necessitas. Plura veterum, Augustini imprimis, de juramento testimonia vide sis in Collectaneis Gratiani Caus. XXII. qu. 1. Sed, inquiunt nonnulli, de Augustiniano ævo & proximis seculis nolle se contendere: sed aliter sensisse eos, qui propius ab Apostolis abfuerunt. Nos verò nec hos ab omni juramento abhorruisse, inde colligimus, quòd Cyprianus sermone de lapsis, ubi de enervato corruptoque disciplinæ vigore conqueritur, ac peccata caussam fuisse dicit, cur Deus permiserit & immiserit Decianam persecutionem, inter alia peccata recenset, *non jurare tantùm temere, sed adhuc etiam pejerare*, &c. quomodo puto locutus non esset, si juramentum ἁπλῶς damnasset. Idem inde colligimus, quia militare Christiani non poterant, nisi juramento prius se obstrinxissent Imperatori. At non demum militiæ nomen dedere sub Imperatoribus Christianis; quibus *jurabant per Deum, & per Christum, & per Spiritum S., & per majestatem Imperatoris, quæ secundùm Deum generi humano diligenda est & colenda*: ut testatur Vegetius lib. II. cap. V. sed longè antè sub gentilibus ipsis: ut clarè ostendit Dio in M. Antonino. Tertullianus lib. de corona militis cap. I. itemque Eusebius Histor. Eccles. lib. V. cap. V. Dissentire tamen hac parte videtur Ioh. Baptista Hansenius lib. de juramento veterum, cap. XXIX. *Simile*, inquit, *veri est, Christianos illos aurei seculi, & purioris animi, non jurasse. Id Tertullianus Apolog. cap.* XXXII. *insinuare videtur, apud quem gentes, ad exaggerandam invidiam contra Christianos, Majestatis eos læsæ insimulabant, quòd cogi non possent, uti per Genios eorum adjurent.* Sed hoc cùm dicit, ipse, quæ objicit, solvit. Nam aliud est ἁπλῶς jurare nolle, aliud, nolle in gentilium gratiam loco veri Dei jurare per genium Principis: quod satis testantur illa Tertulliani verba cap. XXXI; *Sed & JURAMUS, sicut non PER GENIOS Cæsarum, ita PER SALUTEM eorum, quæ est augustior omnibus Geniis.* Quid verbis istis apertius? Rationem discriminis mox adjungit; *Nescitis, Genios dici Dæmones, & inde diminutivâ voce Dæmonia? Nos judicium Dei suscipimus in Imperatoribus, qui gentibus illos præfecit. Id in eis scimus esse: ideoque & salvum esse volumus,*

mus, quod Deus voluit; & pro magno juramento id habemus. Cæterùm Dæmones, id eſt Genios adjurare conſuevimus, ut illos de hominibus exigamus: non dejerare, ut illis honorem divinitatis conferamus. Nec ſolùm *per Genium Principis* jurare recuſabant Chriſtiani, verum etiam *per Fortunam Principis*: ſivè quia Fortuna etiam inter Deos, ſive quia hac ratione ſignificetur, Cæſarem in manu ſuâ habere fortunam, quod Dei eſt unius. Itaque de Polycarpo legimus, Præſide urgente illud Ὄμοσον τὴν Καίσαρος τύχην, maluiſſe eum viviconburium pati, quàm ut, gentilium ritu, per Cæſaris juraret fortunam. Teſtis Smyrnenſis Eccleſia apud Euſebium hiſtor. Eccl. lib. IV. cap. XIV. Nempe hæc abnegatio fuiſſet veri numinis: quia (ut de formulâ illâ, per fortunam, aut genium alicujus jurandi, nihil nunc dicam) nationes volebant, ut Chriſtiani Deum Iſraelis & Chriſtum abjurarent; inque ejus locum ſurrogarent Cæſarem; quem ipſæ pro præſenti colebant Deo, etiam templa ei erigentes & aras, ad quas per numen ejus jurarent. Vnde Horatius od. V. lib. III.

——— *Præſens Divus habebitur*
Auguſtus. Et epiſt. ad Auguſtum:
Præſenti tibi maturos largimur honores,
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.

At verbum Dei, jurantes per Deos alienos ex populo Dei exſcindendos, docet. Vide Exod. XXIII. 13. Deuter. VI. 13. & X. 29. Ioſ. XXIII. 7. Ieſ. XLV. 23. Ier. IV. 2. V. 7. XII. 16. Sophon. I. 5. & Pſal. LXIII. 10.

Milites Chriſtianos jurare ſolitos Deo & Imperatori, docet nos Vegetius lib. II, cap. 5; *Picturis in cute punctis, milites ſcripti, cùm matriculis inſeruntur, jurare ſolent: & ideo ſacramenta dicuntur. Iurant autem per Deum & Chriſtum & Spiritum ſanctum, & per Majeſtatem Imperatoris, quæ ſecundùm Deum generi humano diligenda eſt & colenda.* Et mox; *Iurant autem milites, omnia ſe ſtrenuè facturos quæ præceperit Imperator, nunquam deſituros militiam, nec mortem recuſaturos pro Romanâ rep.* Arnobius lib. IV. *Iurat per humani generis jura, atque ipſius mortalitatis conſortia.* Baronius ad annum CCXCII * arbitratur, Tertullianum ad juramenti formulam à Vegetio commemoratam reſpexiſſe, cùm lib. de Coronâ militis cap. XI. ita ſcribit; *Credimus, humanum ſacramentum divino ſuperinduci licere, & in alium Dominum reſpondere poſt Chriſtum.* Sed ſub gentilibus Imperatoribus milites verbis iſtis juramentum concipere ſolere, planè veriſimile eſt. Longeque veriſimiliùs exinde

* T. 2. p. 695.

de colligit Godſcalcus Stewechius *, Vegetium ſub Chriſtiano Imperatore vixiſſe; quod veriſſimum eſt. Nam commentarios ſuos dedicavit Valentiniano Auguſto, Valentiniani filio.

* *Notis in præfat. Vegetii.*

In primitivâ Eccleſiâ per Euchariſtiam fuiſſe juratum, oſtendit factum Novati, quod Dionyſius Alexandrinus epiſcopus, Cypriani σύγχρονος, verbis iſtis deſcribit apud Euſebium hiſt. Eccl. lib. VI, cap. 35; *Cùm feciſſet oblationes, & ſingulis partem ſacramenti diſtribuiſſet, porrexiſſetque, miſeros homines & infelices, pro benedictione & gratiarum actione, jusjurandum dare coëgit, ac ſuis utriſque manibus manus accipientis prehendens, non priùs dimiſit, quàm hoc jurejurando eam obſtrinxiſſet, (illius enim verbis utar) Iura mihi per corpus & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, te nunquam nec me deſerturum, nec ad Cornelium reverſurum. Atque miſer homo non antè deguſtavit, quàm ita illi ſe devoviſſet.* Etiam epiſcopi Catholici, qui Ariminenſi concilio fuerant decepti, fraude agnitâ, ut Nazianzenus ſcribit, *conteſtati ſunt corpus Domini, & quidquid in Eccleſiâ ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſuâ fide ſuſpicatos.*

Atque hæc, quæ veterum Chriſtianorum de juramento opinio fuerit, non obſcurè oſtendunt. Sed quæ ſit mens verborum Chriſti apud Matth., nondum clarè ſatis ex iis dilucet. Cùm autem de eâ juniorum judicia varient, & quid ſinguli ſenſerint, commemorare longum ſit, meliuſque ea apud ipſos legi poſſint: tantùm nunc commemorabimus, quid ſibi hoc de loco videri ſignificarint nobis viri quidam longè doctiſſimi.

In confeſſo eſt, lege divina vetitum eſſe, jurare per Belum, Aſtarten, Molochum, Belſamen, aliaque falſorum deorum nomina: quia nullius in juramento nomen, ut Dei, uſurpari debeat, præter unius Dei Iſraëlis. Cæterùm non convenit, an juramenta per caput ſuum, per animam ſuam, per ſalutem Principis, illegitima habita ſint. Negant id viri illi eruditi. Nam, inquiunt, per ſalutem Principis juraſſe Ioſephum legimus Gen. XLII. 15. Vnde colligunt, non fuiſſe id interdictum ante tempora Moſis. Poſt Moſen idem licuiſſe, probant ex Annæ exemplo 1. Sam. 1. 26. Abneri 1. Sam. XVII. 55. & aliorum aliis in locis. Fuit etiam hæc ſententia, cùm aliorum ſcholaſticorum, tum Thomæ in ſecundâ ſecundæ quæſt. LXXXIX. art. VI. *Duplex*, inquit, *eſt juramentum. Vnum quidem, quod fit per ſimplicem conteſtationem; in quantum ſcilicet teſtimonium Dei. Et hoc juramentum innititur divinæ veritati, ſicut & fides. Fides autem eſt per ſe quidem, & principaliter, de Deo, qui eſt ipſa veritas; ſecundariò autem de creaturis, in quibus veritas*

ritas Dei relucet. Et similiter juramentum principaliter relucet ad ipsum Deum, cujus testimonium invocatur: secundariò autem assumuntur ad juramentum aliqua creatura; non secundùm se, sed in quantum in eis divina veritas manifestatur. Sicut juramus per Euangelium, id est, per Deum, cujus veritas in Euangelio manifestatur. Alius autem modus jurandi est per execrationem. Et in hoc juramento inducitur creatura aliqua, ut in quâ divinum judicium exerceatur. Et sic solet homo jurare per caput suum, aut per filium suum, aut per aliquam aliam rem, quam diligit. Sicut & Apostolus juravit 2. Cor. 1. dicens, Ego testem Deum invoco in animam meam. Quod autem Ioseph per salutem Pharaonis juravit; utroque modo intelligi potest, vel per modum execrationis, quasi salutem Pharaonis obligaverit Deo: vel per modum contestationis, quasi contestando veritatem divinæ justitiæ, ad cujus executionem principes terræ constituuntur. Ad primum ergo dicendum, quòd Dominus prohibuit jurare per creaturas, ita ut eis adhibeatur reverentia divina. Vnde Hieronymus (in cap. v. Matth. cùm dixisset, Considera, quòd hîc Salvator non per Deum jurare prohibuit, sed per cælum & terram) *ibidem subdit, quòd Iudæi per Angelos, & cætera hujusmodi jurantes, creaturas venerabantur Dei honore. Et eâdem ratione punitur secundùm canones clericus per creaturam jurans: quod ad blasphemiam infidelitatis pertinet. Vnde in sequenti capitulo dicitur: Si quis per capillum Dei, vel per caput juraverit: vel alio modo blasphemiâ contra Deum usus fuerit: si in Ecclesiastico ordine est, deponatur.* Non dissimilis mens est Cl. Theologi Petri Martyris. Nam Comm. in Gen. XXI. 24. juramentum ab eo definitur *confirmatio voluntatis testimonio Dei, vel divinarum rerum.* Et in Gen. XLII. 15. explicans verba Iosephi, *Vivit Paroh. Per creaturam,* inquit, *videtur jurare; sed si excutias diligenter, per Deum jurat, qui vivit in illâ eximiâ creaturâ.* Sed imprimis clara sunt ejusdem verba, quæ infrà citabo. Erat autem persuasum posterioribus Iudæis, in rebus tenuioribus non esse jurandum per Deum immortalem; sed per parentes, quasi domesticos magistratus, per Terram, Solem, Astra, Cælum, Vniversum. Locus est illustris Philonis initio περὶ τῶν ἐν εἴδει νόμων: qui lucem affert Matthæi loco. Ostendit enim Christus, juramenti non necessarii æquè reum esse, qui per ista jurarit ἀπεικονίσματα[a], ut Philo loquitur θείας δυνάμεως[b], quàm qui ausus sit directè ἐπὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀνατρέχειν[c]. Atque in Thalmudicis auctoribus similia legere est isti Philoneo. Quare in Christi verbis ὅλως non casus omnes includit, quibus juramentum exigi solet; sed formulas omnes, adversus discrimen excogitatum ab his, qui post Esdram fuere, magistris: quos Hebræi

[a] *Effigies & simulachra.*
[b] *Divini numinis ac potestatis.*
[c] *Ad ipsum Creatorem patremque universorum recurrere.*

vocant הקדמונים, Hellenistæ modò πρεσβυτέρους, ut Matth. xv. 2, modò ἀρχαίους appellant, ut hoc loco. Illud autem ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστι non male convenit ei, quod idem Philo [a] tradidit, Οὐ πίστεως ἡ πολυορκία τεκμήριον, ἀλλ᾽ ἀπιστίας [b]. Et quod libro περὶ τῶν δέκα λογίων scribit, Κάλλιστον, καὶ βιωφελέστατον, καὶ ἁρμόττον λογικῇ φύσει, τὸ ἀνώμοτον, οὕτως ἀληθεύειν ἐφ᾽ ἑκάστου δεδιδαγμένῃ, ὡς τοὺς λόγους ὅρκους εἶναι νομίζεσθαι. δεύτερος δέ φασι πλοῦς τὸ εὐορκεῖν. ἤδη γὰρ ὅ γε ὀμνὺς, εἰς ἀπιστίαν ὑπονοεῖται [c]. Et quæ ibi sequuntur, digna legi circa τοὺς ἔθει πονηρῷ καταχόρως καὶ ἀνεξετάστως ὀμνύοντας ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν [d]. Illud verò sanè præclarum, Ἐκ πολυορκίας ψευδορκία [e]. Et, ὁ τοῦ σπουδαίου λόγος, ὅρκος ἔστω βέβαιος, ἀκλινὴς, ἀψευδέστατος [f]. Nempe τὸ ναὶ καὶ τὸ οὔ. *Est, & non.* Illud verò imprimis Iudaïcæ stultitiæ est argumentum, quòd quasdam juramenti formulas putarent vim obligandi ad perjurii pœnam non habere. Vide omnino Hieronymum De sanctâ fide lib. II. [g] ubi ostendit, ex Thalmud, ut liberis Iudæis occasionem præbeat pejerandi votaque irrita reddendi. quæ insania hodieque manet: unde in Italia Germaniaque delectæ sunt formulæ, ex Talmudicis libris depromtæ, quibus adigantur, ne irritum sit vinculum contemtu religionis. Imprimis sanctum illis est juramentum חי אלהים *Vivat Deus.* Ieremias cap. IV: *Et jurabis, Vivit Dominus, in veritate: in judicio & justitiâ.* Ad quem locum ita Bullingerus [h]: *Forma juramenti est; Vivit Dominus. Id quod perinde est, ac cum hodie dicimus, Sic me Deus adjuvet. Vivere enim Dei, nostra est conservatio: juxta illud Apostoli, Per ipsum vivimus, movemur, & sumus.* Addit ibidem, se de hac jurandi formulâ copiosius disseruisse in cap. Apocal. x. Martialis [i] in Epigrammate corruptè extulit, *Iura, Verpe, per Anchialam.* Qua de re vide, quæ in castigatissimâ Martialis sui notavit editione, maximoque Scaligero accepta refert doctissimus & amicissimus Petrus Scriverius. At etiam discrimen superstitio invenit inter ea juramenta, quæ Deum disertè non nominarent: qualia erant, per cælum, per terram, per urbem sanctam, per caput: item per templum, per altare, per Corban, cujus sacramenti etiam Sanchoniathon meminit in Phœniciis. Ac quidem juramentum κορβᾶν aliis prætulerunt, etiam ei, quod per altare, templúmve perhiberetur: citra omnem rationem, ut Christus monstrat Matth. XXIII. 16. Nam cùm juramenta per res alias sanctimoniam à Deo acci-

[a] Ibidem.
[b] Consuetudo crebrò jurandi argumentum est perfidiæ, non fidei.
[c] Pulcherrimum ac utilissimum fuerit, & rationali naturæ convenientissimum, omnino abstinere à juramento, & sic veritati assuescere, ut simplex sermo vim juramenti habeat. Secunda verò, juxta proverbium, navigatio est, rectè jurare. Iam enim qui jurat, suspectus est de perfidia.
[d] Mala consuetudine, affatim, & sine delectu, jurans de rebus quibusvis.
[e] Ex frequenti juramento nascitur perjurium. *[f] Sermoni viri boni, perinde ac juramento, credi debet, cùm ejus verbum sit firmum, rigidum, & undecunque veracissimum.* [g] *Pag. 163. & seq. edit. Tig. a. 1552.* [h] *Concione 13 in Ierem. pag. 85.* [i] *Lib. II. epigr. 95.*

accipiant; quò res quæque ad Deum propiùs accedit, eo efficacior esse debet ad imprimendam juranti reverentiam divini numinis. Quoipso in loco Christus non dicit, flagitium esse jurare per creaturas, relatas nempe ad Deum; sed dicit, iis omnibus formulis, quæ creaturas nominant, implicitè fieri; quod alioqui fit explicitè: nam in superioribus jurandi formulis tacitè Dei nomen contineri: E.G. per caput signari eum, in cujus tutelâ sit caput; per altare, & munus, eum, unde illa sanctimoniam suam accipiunt; per templum similiter eum, qui præsidet templo; per cælum, eum cujus majestas in cælo relucet. quomodo nimirum in cælum peccari dicitur Luc. xv. 18. 21. & Baptismus Iohannis ex cælo esse Matth. xxi. 25. Itaque mens Christi fuerit, nihil referre, temere quis, aut falsò per illa, an per Deum immortalem juret. Hanc interpretationem verborum Christi (quam pensiculandam iis proposuimus, qui eruditione & judicio in talibus valent) amplexus etiam fuit doctissimus ille Theologus, cujus anteà meminimus, Petrus Martyr. Verba ejus apponam ex comment. in cap. xxi. Genes. *Ne te moveat, quòd Christus in verbis suis habeat, Omnino; quia potissimùm ejus sermo ferebatur contra Scribas & Pharisæos; qui audebant dicere, rata & firma esse juramenta, quæ per nomen Dei exhiberentur: quæ per cælum, terram, altare, templum, & hujusmodi, non esse valida, & ideo licere illa transgredi. Christus ita refutat, & juramenta hujusmodi omnia vult esse magni momenti; & iccirco suadet, quantum in nobis est, ut ita vivamus, simusque eo pacto comparati, ut nostro vitio juramentum non arcessatur. Neque juramenta per creaturas, ut illi faciebant, contemnenda sunt; cùm non condita sint ad hoc, ut illis abutamur, tanquam testibus nostri mendacii. Debent esse organa virtutum, non vitiorum; illisque si hoc pacto abutamur, fit non levis injuria; idque maximè, quia, cùm in juramento ut testes vocantur, in eas noster refertur animus, quà ipsæ ad Deum pertinent, visque divina in illis elucet. Iuramentum enim semper fit per quidpiam majus jurante, ut habetur ad Hebræos: creaturæ verò sunt hominibus inferiores, nisi spectentur quà sunt exercitus Dei, & illi inserviunt: & ita per creaturas jurare non est interdictum: unde utimur sacris Euangeliis, corpore Christi, fide & aliis ejusmodi verbis, cùm juramus. Iosephus per salutem Pharaonis juravit. Et Moses atque Prophetæ vocant testes cælum & terram eorum verborum, quæ populo erant locuturi. Sint ergò ista juramenta contra Scribarum & Pharisæorum sententiam rata & firma; & quod ad nostram conversationem attinet, ita vivamus, ut neque per Deum, neque omnino per quidpiam aliud jurare opus sit.* Idem Martyr in lib. 1.

 Sam.

Sam. c. xxv. 26. ubi Davidi ait Abigael; *Vivit Dominus, vivit anima tua: Annotare, inquit, debemus, Deum advocari testem interdum non simpliciter, sed vel cum votis & precibus, vel cum diris & exsecrationibus. Cum precibus, ut cùm dicimus, Ita vivam, ita me Deus adjuvet. Sic Ioseph juravit, Vivat Pharo: ac si diceret, Ita vivat Pharo, ut hoc verum est quod dico. Et consueverunt olim jurare per genium Cæsaris, & per salutem filiorum ejus. Sed ea formula sublata est in Codice. Diræ autem sunt hujusmodi, Malè mihi sit, aut dispeream. Ita David in Psalmis, Si feci, inquit, istud, & si est iniquitas in manibus meis, auferat hostis gloriam meam, & conculcet ad terram vitam meam. In istis duabus formulis, nihil obstat, quo minus interponi possit nomen alicujus creaturæ, cui aut bene velimus aut male. Nomen autem illud creaturæ, obliquè tantum interponitur. Neque enim est directum aut plenum jusjurandum. Ita enim resolvi potest: Ita vivam, hoc est, Ita Deus det mihi vitam, aut, ita dispeream, hoc est, ita me perdat Deus. Hic nomen Dei supprimitur, cùm revera universa vis & attestatio jurisjurandi ad illum solum referatur. è diverso, cùm dicimus: Hæc mihi faciat Deus, & hæc addat, exprimitur nomen Dei: res autem ipsæ reticentur. Hæc ergò Papistas nihil juvant, ut hinc efficiant, licere Divos mortuos adhibere ad jusjurandum.* Atque hæc de quæstione illâ, An liceat jurare, pro instituto nostro sufficiant. Cætera, quæ hujus loci propria non sunt, vide sis apud Lombardum, & Scholasticos lib. III. dist. XXXIX. Item Cl. Theol. Hieronymum Zanchium, qui T. IV. in explicatione præcepti tertii fusissimè, nec eruditè minùs, omnem hanc controversiam pertractavit.

ἘΠΊΚΡΙΣΙΣ I.

Quamquam Concilio Ephesino (quo cum Nestorianâ hæresi Pelagiana simul condemnata fuit) nihil speciatim de juramento statutum fuit, tamen quæ ejus Concilii sententia fuerit, inde cognoscimus, quòd à Nestorio juramentum exegit, cùm ejus dictis fidem non haberet. Etiam Concilium Toletanum VIII *(quod anno habitum* IↃCC XCIII.*) juramenta esse licita ostendit cap.* II. *quod est de incauto juramento.*

TAntum verò abest, ut Conciliis istis adversentur Carthaginense IV, aut Trullanum, ut idem potiùs confirment. Nam Carthaginense illud non ἁπλῶς juramento, sed solo interdicit gentili juramento. Verba enim ejus sunt: *Clericúm per creaturas jurantem acerrime*

time esse objurgandum: quodsi perstiterit in vitio, excommunicandum decernimus. Qui canon citatur à Gratiano Decret. part. II. caus. XXII. quæst. I. can. Clericum: item à Thomâ Aquinate, qui ut eum de creaturis, quà talibus, sive non relatis ad Deum, interpretetur, superius vidimus. Synodo verò Constantinopolitanâ in Trullo statutum est, τοὺς ὀμνύοντας ὅρκους Ἑλληνικοὺς ὁ κανὼν ἐπιτιμίοις καθυποβάλλει, καὶ ἡμεῖς τούτοις τὸν ἀφορισμὸν ὁρίζομεν. *Iurantes juramenta gentilia canon pœnis subjicit, & nos eosdem excommunicandos decernimus.* Ioan. Baptista Hansenius lib. De juramento Veterum cap. XXVIII pro Ἑλληνικοὺς legere jubet Ἐθνικοὺς: sed nihil mutandum: quando, ut Hieronymi utar verbis in cap. III. ad Gal. *Pro Græco gentilem accipere oportet, quia* Ἕλλην, *& Græcum, & ethnicum significat.* Ita Marius Victorius de Homous. recip. *Græci, quos* Ἕλληνας, *vel paganos vocant, multos Deos dicunt.* Et apud Socratem legimus histor. Eccl. lib. III. Ἕλλην ὢν τὴν θρησκείαν. & alia infinitis locis. Quorum imitatione doctissimus Budæus tres libros inscripsit, *De transitu Hellenismi ad Christianismum.* Ex his concludimus, Synodum istam non omni juramento, sed solùm Græco sive gentili abstinendum putâsse.

THESIS II.

Etiam Pelagii dogma erat, Divitibus baptizatis, nisi omnibus abrenuncient, nihil prodesse, quæ bona fecerint, cùm non possint ingredi regnum cælorum.

Hilarius epist. ad Augustinum, quæ inter Augustinianâs est LXXXVIII, inter dogmata à Pelagianis in Siciliâ sparsa, hoc refert: *Divitem, manentem in divitiis suis, regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia sua vendiderit; nec prodesse eidem posse, si fortè ex ipsis divitiis fecerit mandata.* Quæ eisdem verbis reponit Augustinus epist. seq. quâ Hilario respondet. Idem dogma Pelagianis tribuit August. epist. CVI ad Paullinum. Superque eodem accusatus est Pelagius in Synodo Diospolitanâ; ut constat ex libro Augustini De gestis Palæstinis cap. XI. XXXIII. & XXXV. Item lib. II. De gratia Christi, sive De peccato originali cap. XI. Idem quoque ostendunt verba ista Critobuli Pelagiani apud Hieronymum lib. I Dialogorum adversus Pelagianos *: *Nec mihi Abraham & cæteros, quos in Veteri testamento divites legimus, exemplo proponas, qui divites ingressi sunt regna cælorum; cùm ipsis divitiis ad bona utentes opera divites esse desierint: imò cùm non sibi, sed aliis divites*

* P. 263. & seq. edit. Bas. 1553.

divites fuerint, & dispensatores magis Dei, quàm divites appellandi sint. Sed nobis Euangelica perfectio requirenda est, in quâ præcipitur, Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. Similiter Pelagius, sive Pelagianus scriptor brevium scholiorum in epist. Pauli, qui in I. Tim. VI. ad verba illa, *Thesaurizare sibi fundamentum bonum*, scribit in hunc modum: *Vende omnia, da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me. Hoc perfectionis est fundamentum.* Quæ etiam legas apud exscriptorem ejus Primasium. Similiter Cælestius epist. De scientiâ divinæ Legis; quæ quarto Hieronymi Tomo legitur: *Paupertati, non nobilitati futurorum beatitudo promittitur.* Et post aliqua: *Cùm omnibus æqualiter legis data sit gratia, gehenna seu cæli regna promissa sint: alii de divitiis, alii de virtutibus meditantur.* Et mox: *Revera si amator pecuniæ sum, dum illi omni studium meæ voluntatis impendo, Domino servire non possum, quia, duobus dominis neminem servire posse, scriptum.* Quorum etsi pleraque commodam capiant sententiam, tamen liquet, quâ mente à Cælestio dicantur. Ex professo verò, neque inerudite, aut ineleganter hoc dogma defendit scriptor libelli De divitiis; quem licet sub Xysti III nomine editus sit, tamen hominis esse Pelagiani, vel hinc etiam cæco apparet. Inter alia[a]: *Advertendum est*, inquit, *non antiquorum imitatores oportere esse, sed Christi; nec Veteris Testamenti præcepta magis servare debere, quàm Novi. In quo ergò nobis Christus imitandus est? in paupertate, nisi fallor, non in divitiis: in humilitate, non in gloriâ seculi; non concupiscendo, sed contemnendo. Et quæ Novi Testamenti* PRÆCEPTA *observanda sunt? Imprimis illa, quibus per divitiarum contemtum peccatorum aufertur occasio. Vnde Dominum, eum sequi cupientibus, & suo discipulatui se offerentibus, nihil prius præcepisse invenies, quàm divitiarum mundíque contemtum.* Et post multa[b]: *Cur Ananias & Sapphira, ob subtractam pecuniæ partem, morte mulctati sunt, si ne hoc ipsum quidem, quod obtulerant, offerre debuissent? Mentiti sunt: inquies. Quid Apostolus de re superfluâ voluit esse sollicitus, vel quid tam gravi supplicio ejus fallaciam condemnavit? Tam enim contemni debet mendacium rei non necessariæ, quàm nec veritas exigit.* Et aliquanto pòst[c]: *Nemo quod non diligit, tantâ cupiditate tenet, aut quærit. Siquis autem dilexerit mundum, non est caritas Patris in illo. Quid amplius dicere potuit, quàm, non esse amorem Dei, in quibus amor sit seculi? Ergò, inquies, divitiæ à Deo non sunt? Ego divitias supervacuam non necessariæ possessionis affluentiam dico. Quæ utrùm ex Deo sit, quem fontem æquitatis atque justitiæ credi necesse est, tuo judicio derelinquo. Constat enim, Deum aurum & argentum*

[a] *T. 5. bibl. PP. ed. 2. col. 794.*

[b] *Col. 796.*

[c] *Col. 797.*

gentum creasse cum omnibus; non tamen ut unus infinitâ possidendi affluentiâ locuples fieret, & alius nimiâ conflictaretur inopiâ: sed ut omnes æquali lance, & pari jure possiderent, quod æquitatis auctor indulserat. Idem *: *Sicut divitem illo in tempore aliquem discipulorum Christi fuisse nego, ne ejus fallax videatur esse sententia, quâ definitum est, non nisi sua contemnentes posse esse discipulos: ita non persecutionis, sed religionis causâ eos sua distraxisse & erogasse contendo.* Idem †, cùm verba Christi adduxisset, de camelo facilius ingressuro per foramen acus, quàm dives veniat in regnum cælorum: *Quid*, inquit, *de tam evidenti loco diutiùs aliquid disputare necesse est, nisi, tantum divites admonere, ut tunc demum sciant se cælestis gloriæ possessores fore, cùm aut tam magnam acum repererint, per cujus foramen camelo sit transire possibile; aut tam modicum camelum, cui etiam acus angustissimus aditus penetrabilis sit: aut si hoc penitus impossibile est, quomodo illud, quod adhuc impossibilius definitur; nisi fortè bene dispensatis opibus suis dives, sufficiens aut pauper ingredi contendat, quo opulentus intrare non poterat.*

* Col. 798.

† Col. 805.

ANTITHESIS II.

Catholici contrà statuebant, divites, etiamsi in suis divitiis manerent, posse ingredi in regnum cælorum. Atque id probabant ex eo, quòd Christus ista distinguat, Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. &, Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. *Unde concludunt, venditionem & distributionem non esse præcepti, sed consilii: quomodo Apostolus* I *Cor.* VII. *consulit, ut perpetuam servemus virginitatem; de quâ præceptum Domini non habere se fatetur. Præterea Pelagianam sententiam eo evertebant, quòd Apostolus* I *Tim.* VI. *inter ea, quæ divitibus sunt præcipienda, non reponat illud, ut vendant sua, & in pauperes distribuant: sed contentus sit dicere:* Divitibus hujus seculi præcipe, I. non efferri animo. II. neque spem ponere in divitiis incertis, sed in Deo vivente (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere. III. divites fieri in bonis operibus. IV. facilè impertiri. V. libenter communicare. VI. thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant

veram vitam. *Ubi per fundamentum bonum Catholici non intelligunt, omnium bonorum venditionem & distributionem in pauperes; prout Pelagiani capiebant: sed opes spirituales, puta virtutes Christianas; quas tanquam bonum firmum & certum incertis divitiis opponit Apostolus.*

HInc Theophylactus ad hunc locum: *Ubi fundamentum est, ibi omnia sunt stabilia, firma & immobilia. Quia verò virtus & futuri seculi bona stabilia sunt, eam ob caussam fundamenti meminit.* Similiter Chrysostomus, Theodoretus, alii. Venditionem verò bonorum, & distributionem in pauperes divitibus non præcipi, sed consuli; pluribus locis ait Augustinus. Ut serm. LXI. de tempore. *Aliud est consilium, aliud præceptum. Consilium datur, ut virginitas conservetur, ut à vino & carnibus abstineatur, ut vendantur omnia, & pauperibus erogentur: præceptum verò datur, ut justitia custodiatur, ut omnis homo divertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur, Qui potest capere, capiat: de justitiâ verò non dicitur, Qui potest facere, faciat: sed, omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exscindetur, & in ignem mittetur. Consilium qui libenter audierit, & fecerit, majorem habebit gloriam: præceptum qui non impleverit, nisi pœnitentia subvenerit, pœnam evadere non poterit.* Similia habet T. x. serm. XVIII. de verbis Apostoli. Item T. 6. lib. de sanctâ virginitate cap. XIV. & XXX. Sed fusè imprimis, & ex professo hac de controversiâ agit T. 2. epist. LXXXIX. ad Hilarium: ex quâ hæc excerpsimus. *Cui enim Dominus hæc præcepit? Profectò, illi diviti, qui vitæ æternæ consequendæ consilium quærebat accipere. Hoc enim Domino dixerat: Quid faciam, ut vitam æternam consequar? Ille autem non ei respondit: Si vis venire ad vitam, vade, vende omnia, quæ habes: sed, Si vis venire ad vitam, serva mandata. Quæ juvenis cùm sibi à Domino ex lege commemorata se servasse dixisset, & quæsisset, quid adhuc sibi deesset, responsum accepit: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Et ne se illa, quæ multum amabat, hoc modo perdere existimaret: Et habebis, inquit, thesaurum in cælis. Deinde addit, Et veni, sequere me: ne cuiquam, cùm hæc fecerit, aliquid prodesse existimetur, si non sequitur Christum. At ille quidem tristis abscessit: qui viderit, quemadmodum illa legis mandata servaverat. Puto enim, quòd se arrogantiùs quàm veriùs servasse responderat. Veruntamen magister bonus mandata legis ab istâ excellentiore perfectione distinxit. Ibi enim dixit: Si vis venire ad vitam, serva mandata: hic autem, Si vis*

*Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, &c. Cur ergò negamus, divites, quamvis ab illa perfectione absint, venire tamen ad vitam, si mandata servaverint, & dederint, ut detur illis, & dimiserint, ut dimittatur illis? Credimus enim, ministrum Novi Testamenti fuisse Apostolum, cùm scribens ad Timotheum * diceret: Præcipe divitibus hujus mundi, non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat nobis omnia abundanter ad fruendum. Bene faciant divites, sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam: de quâ & illi adolescenti dictum est, Si vis venire ad vitam. Puto quòd ista præcipiens, divites instruebat, non fallebat Apostolus; qui non ait, Præcipe divitibus hujus mundi, ut vendant omnia quæ habent, dent pauperibus, & sequantur Dominum: sed, Non superbè sapere, neque sperare in incerto divitiarum. Ista superbia divitem illum, qui jacentem ante januam suam contemnebat pauperem justum, & ista spes in incerto divitiarum, quâ se propter purpuram, byssum, & epulas splendidas beatum putabat, non ipsæ divitiæ perduxerunt ad inferni tormenta. An forte quia Dominus adjunxit, Amen dico vobis, difficilè dives intrabit in regnum cælorum: &, Iterum dico vobis, faciliùs intrabit camelus per foramen acus, quàm dives in regnum cælorum: ideo putant isti, divitem, etiamsi faciat, quæ divitibus præcipienda scripsit Apostolus, in regnum cælorum intrare non posse? Quid ergò est? Vtrùm Apostolus contra Dominum loquitur, an isti nesciunt quid loquuntur? Quid horum credat, eligat Christianus. Puto, melius nos credere, istos nescire quid loquantur, quàm, Paulum contra Dominum loqui. Deinde cur non in consequentibus etiam ipsum Dominum audiunt dicentem discipulis pro miseriâ divitum contristatis: Quod hominibus impossibile est, Deo facile est? Sed ideo, inquiunt, hoc dictum est, quia futurum erat, ut audito Euangelio, divites vendito patrimonio, erogatoque pauperibus, Dominum sequerentur, & intrarent in regnum cælorum, atque ita fieret, quod difficile videbatur; non ut manentes in divitiis suis, præcepta Apostoli custodiendo, id est, non superbè sapiendo, neque sperando in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, benefaciendo, facile tribuendo, & communicando indigentibus, veram apprehendant vitam; sed etiam ista præcepta Apostolica venditis omnibus suis rebus implerent. Hæc si dicunt, (scio quippe eos illa dicere) non attendunt primitus, quemadmodum Dominus contra eorum dogma suam gratiam prædicaverit. Non enim ait, Quod hominibus impossibile videtur, facile est hominibus si voluerint, sed, Quod hominibus, inquit, impossibile est, Deo facile est: ostendens quando ista rectè fiunt, non fieri hominis potentiâ, sed Dei gratiâ. Hæc ergò attendant isti, & si reprehendunt eos, qui gloriantur in divitiis suis, caveant ipsi*

* 1 Tim. 6.

* Psal. 48. *in virtute suâ confidere. Simul enim utrique reprehenduntur in psalmo* *: *Qui confidunt in virtute suâ, & qui in abundantiâ divitiarum suarum gloriantur. Audiant itaque divites, Quod hominibus impossibile est, Deo facile est: & sive manentes in divitiis suis, sive illis venditis, & per indigentias pauperum distributis, intrent in regnum cælorum, gratiæ Dei tribuant, non proprius viribus bonum suum. Quod enim hominibus impossibile est, non hominibus, sed Deo facile est.* Fusè etiam hac de re adversus Pelagium disputat

† Fol. 351. edit. Duacens. 1577. Prosper epist. ad Demetriadem: ubi inter alia † inquit: *In populo Dei multi semper, qui divitiis bene uterentur, extiterint, nec ullo modo vel dici, vel cogitari liceat, quòd Abraham & Isaac & Iacob, quorum se esse Deum Dominus protestatus est, ideo verâ humilitate caruerint, quia pauperes non fuerunt.* Et mox: *Absit ab animis fidelium tam inreligiosa persuasio, ut cuiquam sanctorum, quibus Deus & divitias est largitus, & honores, ad capiendum veræ humilitatis meritum credatur vel opulentia offuisse, vel dignitas; cùm eis ad hujus virtutis profectum utraque profuerint. Quamvis enim tota vita hominis tentatio sit super terram, & tam abundantia quàm inopia materia soleant esse peccati, cum vel dives extollitur ad superbiam, vel pauper prosilit ad querelam: extiterunt tamen in omni tempore, & in nostrâ quoque ætate non desunt, sicut & boni pauperes, ita & boni divites. Nec frustra B. Apostolus Paulus Timotheum admonet, dicens, Divitibus hujus mundi &c.* Cæterùm etiam Clemens Alexandrinus librum scripsit, cujus inscriptio erat, Τίς ὁ σωζόμενος πλούσιος, *Quis ille dives sit, qui salvatur*: ut Eusebius testatur lib. VI. histor. Eccles. cap. LXI: & ex eo Hieronymus in scriptoribus Ecclesiasticis. Sed ut alia ejus scriptoris, atque item aliorum Patrum multa, liber iste injuriâ temporum deperiit.

ἘΠΙΚΡΙΣΙΣ II.

Divites, manentes in divitiis suis, posse ingredi in regnum cælorum, statuit synodus Palæstina: ubi Pelagius ipse cum sanctis episcopis, qui concilio intererant, contrariam sententiam anathematizavit.

Testis Augustinus epist. CVI. ad Paullinum, ubi sic scribit: *Præter illa, quæ, quomodo potuit, ausus est qualicunque ratione defendere, objecta quædam sunt, quæ nisi remotâ omni tergiversatione anathematizasset, ipse anathematizatus esset. Objectum est enim, eum dicere, Divites baptizatos, nisi omnibus abrenuncient, siquid boni visi fuerint facere, non reputari illis, nec eos habere posse regnum Dei.* Et post aliqua: *Hæc omnia Pelagius sic*

ſic anathematizavit, quod ſatis geſta ipſa teſtantur, ut nihil ad ea quoquo modo defendenda diſputationis attulerit: unde fit conſequens, ut quiſquis ſequitur illius epiſcopalis autoritatem judicii, & ipſius Pelagii confeſſionem, tenere debeat, Divites baptizatos, etiamſi divitiis ſuis non careant, & ſint tales, quales ad Timotheum deſcribit Apoſtolus, non eos regno Dei poſſe privari. Quia verò ad geſta Palæſtina hîc provocat Auguſtinus, vide quæ hac ipsâ de ſynodo idem refert lib. de geſtis Palæſtinis cap. XI. XXXIII. & XXXV. item lib. de peccato originali cap. XI.

APPENDIX

De aliis ad actualem vitam pertinentibus, ab Hieronymo in Pelagio damnatis.

Etiam in Pelagio improbatum ab Hieronymo fuit, quòd diceret, gloriam veſtium & ornamentorum Deo eſſe contrariam. Quibus verbis non aliud ſignificabat, quàm divites pro veſtibus ſplendidis plebeias & ignobiles induere debere: ut nihil hîc diverſi dicatur ab iis, de quibus antea vidimus. In eodem damnabat, quòd feminis concederet, ut pſallerent Deo. Quod ſi in templis fieri Pelagius voluit, fatendum eſt, dixiſſe aliquid, quod mori ejus ſeculi repugnaret. Sunt & alia non pauca, eaque ſimiliter ad vitæ actiones pertinentia, quæ in eodem Hieronymus culparet: ſed, ſi candidè & citra præjudicium ſtatuere de iſtis velimus, cogemur fateri, pleraque omnia aliter cepiſſe Pelagium; ſaltem aliter capere potuiſſe, quàm ea intellexit Hieronymus. Vnde factum putamus, quòd nec in ſynodo ullâ quicquam de iis adverſus Pelagium ſtatutum fuit; atque adeo Pelagio ea objectare pepercerint etiam Auguſtinus, Oroſius, Proſper, alii, infeſtiſſimi licet Pelagii adverſarii.

HIeronymus lib. I. adverſus Pelagianos *: *Vbique mediocria ὑπερβολικῶς tranſis, & magna ſectaris. Vnde adjungis, gloriam veſtium & ornamentorum Deo eſſe contrariam. Quæ ſunt, rogo, inimicitiæ contra Deum, ſi tunicam habuero mundiorem: ſi epiſco-* * Pag. 274.

pus, presbyter, & diaconus, & reliquus ordo Ecclesiasticus in administratione sacrificiorum candidâ veste processerint? Cavete clerici, cavete monachi, viduæ & virgines: periclitamini, nisi sordidas vos, atque pannosas vulgus adspexerit. Taceo de hominibus seculi, quibus aperte bellum indicitur, & inimicitiæ contra Deum, si pretiosis atque nitentibus utantur exuviis. Hæc verba respiciens, sic in antidoto scribit Erasmus [a]: *Calumniosius videtur insectari, quod Pelagius scripserat, gloriam vestium & ornamentorum Deo esse contrariam. Non enim dixit, vestes ornatas aut splendidas Deo contrarias, sed gloriam vestium. Quod si maximè dixisset, quid erat flagitii? Quasi Hieronymus non plurimis locis hoc idem dixerit. Verùm hæc calori disputantis sunt condonanda.* Baronius aliud voluisse Pelagium arbitratur. Nam T. 5. Annal. [b] *prodigiosum* ait fuisse *Pelagii inventum, quòd omnes homines crassioribus, ut monachos, uti vestibus vellet.* Nicolaus Sanderus libb. de visibili Ecclesiæ monarchiâ [c] existimat, eum discrimen sustulisse vestium, quo sacerdotes à laïcis distinguebantur. Vnde cùm superiorem Pelagii sententiam ex Hieronymo commemorasset, ista subjungit: *Hoc ferè opinantur Calvinistæ, ac præsertim Puritani, hoc est, ii Calvinistæ, qui cæteris puriores in Angliâ videri cùm velint, pro ingenti piaculo habent, ut in administratione ullius sacramenti veste candidâ minister Dei utatur.* Nos cum Erasmo putamus, non aliud voluisse Pelagium, quàm non debere nos gloriam captare ex vestium splendore: uti divites hujus seculi solent. Itaque omnino idem dixerit, quod Pelagianus ille scriptor libri De divitiis, Xysto III adscripti, quando ait [d]: *In quo ergò Christus imitandus est? in paupertate, nisi fallor, non divitiis: in humilitate, non in gloriâ.* Confirmat me in hac sententiâ armiger Pelagii Cælestius, cujus hæc verba epistolâ De scientiâ divinæ Legis: *Paupertati, non nobilitati futurorum beatitudo promittitur.* Et mox: *Displicet amicis, si, post ambitiosi habitus cultum, plebeia & ignobilia indumenta mutentur. Sed si hominibus placere vellem, ait Apostolus, Christi servus non essem.* Et paullo pòst: *Esaias vir in suâ gente nobilissimus, qui socer regis Ezechiæ fuisse refertur, jussu Dei deposito cilicio, nudus incedit: nec tam ardui præcepti pudore deterritus est, quo minus Dei imperium sequeretur: quia nihil honestius esse homini, quam Creatori suo parere judicabat. Ioannes quoque Baptista, nobilis & in carne & in spiritu natus, cilicium à pueritiâ in habitum, & locustas elegit in cibum: qui nec peccati conscientiâ, nec paupertatis inopiâ, ad hujus gloriam oneris, sed solâ futuri seculi beatitudine trahebatur.* Multa etiam alia, ad actualem vitam pertinentia, in Pelagii Eulogiarum sive Testimoniorum libris occurrebant, quæ Hieronymus in eo

[a] *Pag.* 309.

[b] *Pag.* 379. *edit. ult. Moret.*

[c] *P.* 364.

[d] *Col.* 794. *T.* 5. *bibl. PP. col.* 2.

eo damneret; alia quidem ut simpliciter erronea, alia verò quasi talia, quæ ferri minimè possent. Sed si etiam in gratiæ inimico æquitatem judiciorum sectari non solùm licet, sed etiam oportet: fatendum profectò est, pleraque omnia, quæ ab Hieronymo taxantur, ejusmodi esse, ut meliorem interpretationem admittant: similiaque inveniantur apud eos, qui Pelagium oppugnarunt, etiam Augustinum, atque adeo Hieronymum ipsum. Ne tamen non omnia commemorasse dicamur, quæ in Pelagio damnarint Veteres: ne illa quidem præteribimus; sed bene longam de istis περιουσίαν ex Hieronymo adscribemus. Sic igitur sanctissimus ille Pater scribit lib. 1. adversus Pelagianos. *Libet sententias tuas parumper discutere, ut intelligant sectatores tui, quàm divinum in te mirentur ingenium. Dicis,* SINE PECCATO ESSE NON POSSE, NISI QUI SCIENTIAM LEGIS HABUERIT: *per quod magnam partem Christianorum excludis à justitiâ: & qui prædicator es impeccantiæ, omnes prope peccatores esse pronuncias. Quotus enim quisque Christianorum habet Legis scientiam: quam in multis doctoribus Ecclesiæ, aut rarò, aut difficulter invenias? Verùm tu tantæ es liberalitatis, ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut in alio loco scripseris,* SCIENTIAM LEGIS ETIAM FEMINAS HABERE DEBERE: *cùm Apostolus doceat, esse tacendum mulieribus in Ecclesiâ: &, si quid ignorant, domi viros suos debere consulere. Nec sufficit tibi, dedisse agmini tuo scientiam Scripturarum: nisi earum voce & canticis delecteris. Iungis enim & ponis in titulo, quòd* ET FEMINÆ DEO PSALLERE DEBEANT. *Quis enim ignorat, psallendum esse feminis in cubiculis suis, & absque virorum frequentiâ & congregatione turbarum. Verùm tu donas, quod non licet, ut quod verecundè facere debeant, & absque ullo arbitro, magistri autoritate proclament.* DECIMOQVARTO TITVLO *addis præterea,* SERVVM DEI NIHIL AMARVM DE ORE SVO, SED SEMPER, QVOD DVLCE EST ET SVAVE, DEBERE PROFERRE: *& quasi alius sit servus Dei, alius doctor & sacerdos Ecclesiæ, prioris oblitus sententiæ, ponis in alio* TITVLO, VIGESIMOSECVNDO, SACERDOTEM SIVE DOCTOREM OMNIVM ACTVS SPECVLARI DEBERE, ET FIDVCIALITER CORRIPERE PECCANTES, NE PRO IISDEM RATIONEM REDDAT, ET EORVM SANGVIS DE SVIS MANIBVS REQVIRATVR. *Nec semel dixisse contentus, id ipsum replicas, & inculcas* TRIGESIMO PRIMO TITVLO, SACERDOTEM SIVE DOCTOREM NEMINI ADVLARI DEBERE, SED AVDENTER OMNES CORRIPERE,

RE, NE ET SE, ET EOS, QUI EUM AUDIUNT, PERDAT. *Tantane est in uno opere dissonantia, ut, quid prius dixeris, nescias? Si enim servus Dei nihil amarum de suo debet ore proferre, sed semper quod dulce & suave est: aut sacerdos & doctor servi Dei non erunt, qui fiducialiter debent corripere peccantes, & nulli adulari, sed audacter omnes increpare: aut si sacerdos & doctor non solùm servi Dei, sed inter servos ejus principalem tenent locum, frustra servis Dei blanditias & dulcedines reservasti, cùm hoc proprium hæreticorum sit, & eorum, qui decipere cupiunt audientes.* Et post aliqua: SEPTUAGESIMO SECUNDO TITULO. *Illud verò, quod in sequenti ponis capitulo,* IN DIE JUDICII INIQUIS ET PECCATORIBUS NON PARCENDUM, SED ÆTERNIS EOS IGNIBUS EXURENDOS, *ferre quis potest, & interdicere te misericordiam Dei, & ante diem judicii de sententia Iudicis judicare: ut si voluerit iniquis & peccatoribus parcere, te præscribente non possit? Dicis enim, Scriptum est in centesimotertio Psalmo: Deficiant peccatores à terrâ, & iniqui, ita ut non sint. Et in Esaiâ: Comburentur iniqui & peccatores simul, & qui relinquunt Deum, consummabuntur. Et non intelligis, consummationem Dei interdum sonare clementiam. Non enim dicit, æternis ignibus exurendos, sed à terrâ deficere, & iniquos esse cessare. Aliud enim est, ipsos à peccato & iniquitate desistere, & aliud, ipsos perire in perpetuum, & æternis ignibus concremari. Denique Esaias, de quo ponis testimonium: Comburentur, inquit, peccatores, & iniqui simul. non addit, in æternum. Et qui relinquunt Deum, consummabuntur. Propriè hoc de hæreticis loquitur, qui rectum fidei tramitem relinquentes, consummabuntur, si noluerint ad Dominum reverti, quem reliquerunt. Quæ sententia & tibi parata est, si neglexeris ad meliora converti. Deinde cujus est temeritatis, iniquos & peccatores impiis jungere? Omnis peccator & iniquus etiam impius est. Impietas enim propriè ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitam transgressione mutarunt. Peccatum autem & iniquitas, pro qualitate vitiorum, post peccati & iniquitatis vulnera, recipit sanitatem. Sine lege impius est, qui in æternum peribit. In Lege, peccator credens in Deum, qui per Legem judicabitur, & non peribit. Si peccatores & iniqui æternis ignibus exuruntur, non times sententiam tuam, qui iniquum & peccatorem te esse dicis?* Et post aliqua: *Iungis præterea duo capitula inter se discrepantia: quæ si vera sunt, os aperire non poteris:* NON HABENTEM SAPIENTIAM ET INTELLECTUM SCRIPTURARUM, NISI QUI DIDICERIT, SCIRE NON POSSE. TIT. XX. *& iterum:* SCIENTIAM LEGIS NON USURPARE DEBERE INDOCTUM. *Aut enim magistrum, à quo didiceris, proferre cogeris, ut tibi scientiam*

tiam Legis liceat usurpare: aut si magister talis est, qui ab alio non didicerit, & docuerit te, quod ipse ignorabat; restat, ut non rectè facias, qui indoctus usurpas scientiam Scripturarum, & magister prius quàm discipulus, esse cœpisti. Nisi fortè humilitate solitâ, magistrum tuum jactitas Dominum, qui docet omnem scientiam, & cum Moyse in nube & caligine facie ad faciem audis verba Dei, & inde nobis cornutâ fronte procedis. Nec hoc sufficit, sed repentè mutaris in Stoicum, & de Zenone nobis tonas supercilio, TIT. LXXIII. CHRISTIANVM ILLIVS DEBERE ESSE PATIENTIÆ, VT SIQVIS SVA AVFERRE VOLVERIT, GRATANTER AMITTAT. Nonne nobis satis est, patienter perdere quod habemus, nisi violento atque raptori agamus gratias, & eum cunctis benedictionibus prosequamur? Docet Evangelium, ei, qui nobiscum velit judicio contendere, & per lites ac jurgia auferre tunicam, etiam pallium esse concedendum: non præcipit, ut agamus gratias, & læti nostra perdamus. Hoc dico, non quòd aliquid sceleris in hac sententiâ sit, sed quòd ubique mediocria ὑπερβολικῶς transeas, & magna secteris. Et post aliqua: TIT. CLXIV. Audiamus & cætera. INIMICOS VT PROXIMOS DILIGENDOS. statimque oppressus gravissimo lethargo, ponis & dicis, TIT. CLXI. * INIMICO NVNQVAM ESSE CREDENDVM. Quod sibi esse contrarium, etiam me silente, perspicuum est. Sed dices, utrumque vocibus Scripturæ contineri: non animadvertens, quo sensu in suis locis dicta sint. Præceptum est mihi, ut diligam inimicos, & orem pro persecutoribus. Nunquid jussum est, ut ita diligam, quasi proximos, & consanguineos, & amicos, ut inter æmulum & necessarium nulla distantia sit? Si inimicos diligo quasi proximos, amicis quid amplius exhibebo? Aut si hoc dixeris, illud tacere debueras, ne contraria sibi in eodem loco dicere videaris, inimico nunquam esse credendum. Sed quomodo diligatur inimicus, & Lex docet: Iumentum adversarii si ceciderit, sublevandum. Et Apostolus: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da illi potum. Hoc enim faciens carbones ignis congregabis super caput ejus, non in maledictum & condemnationem, (ut plerique existimant) sed in correctionem & pœnitudinem, ut superatus beneficiis, excoctus fervore caritatis, inimicus esse desistat. Et post nonnulla: Atque ut magnitudinem tuæ virtutis ostendas, quòd scilicet de bono conscientiæ thesauro eructare credaris, ponis in TITVLO CENTESIMO VIGESIMO TERTIO, NE LEVITER QVIDEM ESSE PECCANDVM. Et quid sit hoc Leviter, ne forte in Opere te aliquis dixisse existimaret, adnectis CENTESIMO TRIGESIMO PRIMO TITVLO, MALVM VERO NEC COGITANDVM: neque illius sententiæ recordaris: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domi-

* ser. CLXV.

Domine, & ab alienis parce servo tuo: cum Ecclesia etiam ea, quæ per ignorantiam delinquimus, & solâ cogitatione peccamus, delicta esse fateatur: in tantum ut hostias pro errore jubeat offerri, & pontifex, qui pro cuncto populo deprecatur, ante pro se offerat victimas: qui certe nunquam pro aliis juberetur offerre, nisi justus ipse esset: nec rursum pro se offerret, si peccato careret ignorantiæ. Hactenus Hieronymus, ex quo istos Pelagiani operis titulos nunc præterivimus, de quibus in controversiâ De necessitate gratiæ, vel Perfectione hominis, dictum fuit.

Sunt, qui aliorum etiam insimulent Pelagium. Nam Alphonsus
* P. 112. Ciacconius lib. 1. De vitis & gestis Pontificum in vitâ Innocentii * de Pelagio scribit: *Contra reliquias sanctorum præcipue invehebatur, cinerarios eos & idololatras, qui eas suscipiunt, appellans. Martyrum sepulchra negabat veneranda.* Sed errat Ciacconius. Nec enim hæc docuit Pelagius, sed Vigilantius; ut cùm ex aliis, tum istis imprimis, quæ Hieronymus adversus eum scripsit, clarè à nobis ostensum fuit, cùm *de invocatione sanctorum* tractaremus.

FINIS LIBRI QUINCTI.

GERAR-

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ

DE

CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE

reliquiæ moverunt,

LIBER SEXTVS.

QVI EST

DE PRÆDESTINATIONE SANCTOrum, & quæstione adnexâ, an Gratia possit amitti.

IIs demonstratis, quæ ἀμέσως hominem spectant, superest ut considerationem intendamus ejus, quæ Catholicis cum Pelagianis & Semipelagianis, de divino decreto circa hominis finem, controversia erat. ubi primùm de prædestinatione sanctorum acturi sumus: deinde ad reprobationem veniemus. De priori hæc ordine prosequemur.

I. Quæ inter Pelagianos, Semipelagianos, & Catholicos quæstio fuerit de prædestinatione.

II. Quæ fuerit sententia Pelagii.

III. IV. Quæ Iuliani.

V. VI. Quæ Massiliensium, in quantum Pelagianum retinent errorem.

VII. Quæ eorundem, quà Pelagianum augent errorem.

VIII. Quæ Patrum communiter ante Augustinum.

IX. X. Quid Augustinus huic addiderit ratione conversionis.

XI. Quid idem addiderit ratione perseverantiæ.

XII. An patres putarint, gratiam posse amitti.

XIII. An, cum aiunt, poſſe amitti, loquantur de quâcunque ejus menſurâ.

XIV. An utrumque hoc omnibus Catholicis ſuæ ætatis potuerit perſuadere.

XV. An utrumque hoc additamentum cum priorum Patrum ſententiâ pugnet, nec ne.

XVI. An cum quoquam verba fuerit commutaturus, qui, errore Pelagiano & Maſſilienſium rejecto, non communem Catholicorum ſententiam, ſed tantummodo illam particularem Auguſtini opinionem improbaret.

XVII. An additamenta illa, vel Romanorum Epiſcoporum, vel Synodicâ authoritate, fuerint comprobata.

XVIII. Vtrùm, quemadmodum Pelagiana ſententia hæreſis credita eſt, ita & Semipelagiana pro tali habita ſit, an duntaxat pro ſimplici errore.

LIBRI SEXTI,

Qui eſt de Prædeſtinatione, & quæſtione adnexâ, An gratia poſſit amitti,

THESIS I.

Inter Pelagianos, Semipelagianos, & Catholicos, de prædeſtinationis cauſâ controverſia hujuſmodi fuit, Vtrùm præviſa liberi arbitrii merita ſint ratio, cur Deus huic potius quàm illi, hac potius quàm illâ menſurâ, ſupernaturalis gratiæ & gloriæ dona largiri decreverit.

NOn dubium eſt, quin detur cauſa aliqua gloriæ & mediorum, quibus ad gloriam & beatitudinem æternam perducamur. Quæſitum igitur fuit, utrùm ea cauſa ſit bonus uſus liberi arbitrii ex naturæ viribus proficiſcens, eoque omnem ſupernaturalem gratiam & gloriam præveniens: an contrà fatendum ſit, prædeſtinationis, quoad integrum effectum tam gratiæ, quàm gloriæ, nullam dari cauſſam ex parte

parte prædestinati. Dico, quod ad integrum effectum. Nam prædestinatio bifariam consideratur: vel quà comprehendit omnes effectus suos; qui sunt, vocatio, justificatio & glorificatio; vel quatenus includit tantùm effectum ultimum, nempe gloriam æternam. Controversia veterum vel de prædestinatione erat, quà gratiæ præparationem significat; vel si quando de prædestinatione ad gratiam & gloriam sermo est, non tamen aliud quæritur, quàm utrùm caussam habeat merita ex naturæ viribus profecta: sive utrùm ex parte prædestinati caussam habeat secundùm omnes effectus, etiam gratiæ vocantis, & justificantis. Quod nunc strictim dictum, infra apertius fiet.

THESIS II.

Pelagii sententia erat, bonum usum virium ex creatione insitarum esse prædestinationis caussam.

QVæ Pelagianorum de prædestinatione opinio fuerit, facilè est conjecturâ assequi ex iis, quæ de gratiâ dicebant. Habet enim se prædestinatio ad gratiam, uti caussa ad effectum. Augustinus lib. de prædestinatione cap. x. *Inter gratiam & prædestinationem hoc tantum interest, quòd prædestinatio est gratiæ præparatio: gratia verò, jam ipsa donatio. Quod itaque ait Apostolus: Non ex operibus, ne fortè quis extollatur: ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis: gratia est. Quod autem sequitur: Quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus: prædestinatio est.* Mox prædestinationem à præscientiâ eo distinguit, quòd hæc etiam sit peccatorum: illa tantùm sit eorum, quæ Deus fuerat facturus. Postea subjungit: *Quocirca prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est, ut dixi, præparatio: gratia verò est ipsius prædestinationis effectum.* Quare ex iis, quæ de gratiâ Pelagius scripsit, optimè ejus de prædestinatione sententiam cognoscemus. Atqui Pelagius credidit, homines penè omnes (ita cur loquamur, inferiùs exponemus) viribus ex creatione insitis sese convertere ad Deum, justificari, perseverare, & vitam tandem æternam adipisci. Consequitur ergò, ut, secundùm eum, propè in omnibus, caussa prædestinationis ad vitam, sit prævisa conversio & perseverantia viribus propriis præstita. Hinc August. lib. de prædestin. sanct. c. XVIII. *Præsciebat ergò, ait Pelagianus, qui* FVTVRI *essent sancti & immaculati* PER LIBERÆ VOLVNTATIS ARBITRIVM, *&* IDEO *eos ante-*

mundi constitutionem in ipsâ suâ præscientiâ, quâ tales futuros esse præscivit, elegit. Elegit ergò, inquit, antequam essent, prædestinans filios, quos futuros sanctos immaculatosque præscivit: utique IPSE NON FECIT, NEC SE FACTURUM, *sed illos futuros esse prævidit.* Et mox: *Cernitis procul dubio, cernitis, quantâ manifestatione Apostolici eloquii defendatur, hæc gratia, contra quam merita extolluntur humana, tanquam homo aliquid* PRIOR *det, ut retribuatur ei. Elegit ergò nos Deus in Christo ante mundi constitutionem, prædestinans nos in adoptionem filiorum, non quia* PER NOS *sancti & immaculati eramus: sed elegit prædestinavitque ut essemus.* Ex his liquet, ut capere oporteat Pelagium, sive Pelagianum brevium scholiorum scriptorem in omnes epistolas Pauli, quæ Hieronymo falsò tribuuntur. Verba ejus hæc sunt in c. IX. ad Rom. *Non solùm Ismael & Isaac, qui quamvis ex uno quidem patre, diversâ tamen matre sunt generati, non sunt unum apud Deum: sed etiam Iacob & Esau, qui ex uno sunt de Rebecca nati concubitu,* ANTEQUAM NASCERENTUR, FIDEI SUNT APUD DEUM MERITO SEPARATI, *ut propositum Dei de eligendis bonis, & refutandis malis, etiam in præscientia maneret. Ita ergò & nunc, quos* PRÆSCIVIT DE GENTIBUS CREDITUROS, ELEGIT, *& ex Israel rejecit incredulos.* Et paullo pòst: *Prophetia est de his, qui futuri erant boni aut mali, ex ipsis operibus * aut odium Dei habere, aut misericordiam ejus consequi.* Et aliquanto pòst: *Hoc* MISEREBOR, CUIUS MISEREBOR, *recto sensu ita intelligitur:* ILLIUS MISEREBOR, QUEM PRÆSCIVI POSSE MISERICORDIAM PROMERERI; *ut jam tunc illius sim misertus.* Item in cap. XI. *Illam plebem non repulit,* QUAM PRÆSCIVIT ESSE CREDITURAM. Et post pauca: *Electio gratiæ fides est, sicut opera electio legis. Cæterùm quæ electio, ubi nulla diversitas meritorum?* Quicunque hæc verba pro conditionata prædestinatione, tanquam B. Hieronymi, laudant, (quod ab Ægidio Hunnio, & aliquot aliis clari nominis viris factum fuit) ficulnâ machærâ pugnant; quandoquidem commentarios illos vel Pelagius ipse scripsit, vel sectatorum saltem aliquis è Pelagio magnam partem exscripsit: quemadmodum ostendimus, cùm de Pelagii scriptis sermo esset †.

* *Sic habet Frobeniana anni* 1553. *& Parisina a.* 1609. *atque alia. Sed deest verbū* meriturі, *aut simile. Nempe ut hunc in modum verba concipiantur: Proph. e. de h. q. f. e. b. a. m. & ex ipsis operibus merituri aut odium Dei habere, aut m. e. c.*

† *Lib.* 1. *c.* 4.

THESIS III.

Iuliani opinio fuit, caussam, cur aliquis ad gratiam prædestinetur, hanc esse, quòd naturali virtute incipiat benè operari: nec enim

enim ad conatum boni operis, sed ad impletionem solum gratiam esse necessariam ducebat.

PElagii de Prædestinatione opinionem perspeximus ex iis, quæ de gratia docuit. Similiter autem cognoscere licet, quæ Iuliani de prædestinatione fuerit sententia. Atqui ille constituebat initium boni operis in naturâ. Quippe qui diceret *, per se incipientibus bene operari, meritò bonæ voluntatis in opere bono gratiam ad perficiendum illud conferri. Quare, ex ejus mente conatus & initia boni operis, prædestinationis ad gratiam caussa erunt. Ita intelligere oportet hæc Iuliani verba apud Augustinum lib. 1. Resp. poster. adversf. Iulian. † *Quòd autem Deus dictus est figulus ex eadem massâ faciens aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; à te commemorari omnino non debuit; quia ut à nobis consequenter exponitur, ita tibi totum repugnat. Nam cùm alii in honorem, alii in contumeliam fieri dicuntur: juvatur sensus Catholicorum, quo* SECVNDVM DIVERSITATEM VOLVNTATIS HVMANÆ, DIVERSVS ETIAM VASORVM EXITVS PRÆDICATVR. Loquitur nempe Iulianus de præscientiâ bonorum operum, quæ initium debeant naturæ, consummationem gratiæ. Quòd si est, prædestinatio secundùm omnes effectus suos ex parte prædestinati caussam habet.

* *Vide sup. lib. 3. part. 2. Thes. 11.*

† *Pag. 178.*

THESIS IV.

Interim Iulianus, vel saltem Pelagianorum plerique, fatebantur, non omnes prædestinari ex recto usu virium naturalium: sed hoc locum habere aiebant in penè omnibus. Apostolos enim excipiebant: quos Apostolatus gratiam non fuisse commeritos fatebantur: in cæteris verò dicebant gratiam pro meritis uniformiter administrari: contrariam doctrinam fatum inducere, & Deum facere προσωπολήπτην*, contendebant.*

MEritò superius dicebamus, ex sententiâ Pelagianorum; non omnes, sed penè omnes prædestinari ad gratiam ex operibus naturæ. Nam prædestinatos in classes duas dispescebant: in una eos collocabant, in quibus bonus usus naturæ fuisset caussa prædestinationis, tum ad gratiam, tum ad gloriam. In alterâ statuebant, quibus gratia divina utriusque foret prædestinationis caussa. In posteriore

riorę hac ponebant Apostolos, quibus Deum aiebant tot & tanta gratiæ auxilia destinasse, ut salvâ arbitrii libertate non possent non salutis æternæ fieri participes. In alteram referebant cæteros ad vitam electos. Docet hoc nos scriptor Hypognosticωn lib. VI. in fine: *Prædestinationem igitur negare, quam apud Deum esse breviter probavimus, immanis blasphemia est; quam* NON TANTUM, SICUT SOLETIS DICERE, IN APOSTOLIS *debemus accipere; sed in patriarchis, & prophetis, & martyribus, & confessoribus, &* IN OMNIBUS SANCTIS, *& dignè servientibus Deo.* Cæterùm sententia hæc longo intervallo distat ab illâ Ambrosii Catharini, quam & discipulus ejus Sixtus Senensis * decennium totum in concionibus sequutus fuit. Nam ut mittam, quòd Catharinus præter Apostolos (quos solùm excipiebant Pelagiani, saltem in N. T., ut superioribus verbis ostendit scriptor Hypognosticωn) etiam alios, licet numero paucos, absoluto Dei decreto salvari credebat: illud hos manifestè discernit, quòd Catharinus putabat, multo maximam electorum partem ex operibus per gratiam factis ad gloriam prædestinari: Pelagiani verò dicerent, eos electionem sui tam ad gratiam, quàm ad gloriam, naturæ viribus promereri. Atque hoc in caussa est, cur Scriptor Hypognosticωn istam Pelagianorum sententiam immanem blasphemiam appellet; & contrà contendat, neminem viribus naturæ, vel fidem, vel justificationem, vel gratiæ adjutorium, vel vitam æternam mereri, aut consequi posse: eoque neminem, vel ad gratiam, vel ad gloriam prædestinari ex operibus naturæ: sed tum hanc, tum illam gratiæ nos divinæ debere. Quæ & Augustini sententia fuit; unde istam doctrinam suam certâ fide teneri voluit. Sic enim scribit cap. XVII. lib. de perseverantiâ: *Hoc scio, neminem contra istam prædestinationem, quam secundùm Scripturas Sanctas defendimus, nisi errando disputare potuisse.* Quod verò antea dicebamus, Pelagianos, etsi hactenus disparilem gratiæ dispensationem agnoscerent, quòd majorem esse Apostolis destinatam putarent: cæteris tamen censuisse eam uniformiter, & æqualiter, pro cujusque merito conferri: id etiam istis Cælestii verbis cap. III comprobatur: *Dei gratiam secundùm merita nostra dari, quasi* (l. quia) *si peccatoribus illam det, videtur esse iniquus.* Eadem mens Iuliani apud Augustinum lib. II. adversus poster. respons. c. CXVI †. *Graviter nos in fidem commisisse jactabas, qui dicimus, gratiam quidem Christi uniformiter esse tradendam; nec debere verba ejus & instituta concuti; sed æqualiter cunctis à se imbutis adoptionis & sanctifica-*

* Lib. 6. bibl. c. 248.

† Pag. 323.

ædificationis promotionisque dona conferre. Idem, quando Deus dicitur facere, quod vult, misereri cujus vult, indurare quem vult: hîc, velle, exponebat, debere, quia semper rationabilis est voluntas Dei. Hæc Iuliani verba sunt ejusdem libri cap. cxxx [a]. *Cum de Deo dico, facit quod vult, nihil aliud dico, quàm facit quod debet; quia scio, nihil eum velle, quàm quod debet. Vbi ergo inseparabiliter voluntas hæret æquitati; quamcumque de illis nominavero, utramque signavi.* Idem ejusdem operis lib. I. apud Augustinum c. xxxvi [b]. *Est igitur proculdubio justitia, sine quâ divinitas non est; quæ si non esset, Deus non esset. est autem Deus. est itaque sine ambiguitate justitia. est autem virtus omnia continens & restituens suum cuique, sine fraude, sine gratiâ.* Quæ verba diluit Augustinus parabola Matth. XVIII. ubi non minùs ei denarius datur, qui horam unam, quàm qui totum diem in vineâ laborasset. Mox concludit: *Neminem fraudat divina justitia, sed multum donat non merentibus gratiam.* Exinde etiam disparilem gratiæ sortem probat calcato infantium exemplo [c]: *In hoc profundo,* inquit, *est, quòd ille parvulus in honorem adoptatur per regenerationis lavacrum: ille in contumeliâ relinquitur non admittendus ad regnum; cùm amborum in neutram partem sit meritum per voluntatis arbitrium.* Pluribus postea idem argumentum tractat: & subjungit: *Magna est gratia Dei, & verax justitia. Sed quare ille potiùs, quàm ille, inscrutabilia sunt judicia Dei.* Laudat & illud Ambrosii: *Quos dignatur, vocat; & quem vult, religiosum facit.* Sed de Augustini mente infrà pluribus. Ad Pelagium redeo, qui vocationem disparilem fati nomine traducebat. August. lib. II. contra duas Pelag. epist. cap. v. *Assertores fati esse criminantur, quia non dicimus gratiam Dei secundùm merita nostra dari.* Addebat, Deum sic fore προσωπολήπτην. Verba sunt Iuliani apud Augustinum lib. I. advers. post. resp. cap. cxxix [d]: *Reddens suum unicuique sine fraude, sine gratiâ, id est sine cujusquam acceptione personæ: quod exprimit nomen gratiæ in definitione justitiæ.* Vbi licet loquatur de judicio extremo: tamen satis indicat hic locus, ut ἀντίθεσιν statuerit inter gratiam, & προσωποληψίαν, quam fore censet, si gratia uni præ altero conferri dicatur in hac vitâ. Et alibi sanè diversam gratiæ distributionem impugnat; non ἁπλῶς, ut putamus, sed eam, quæ ullos omnis omnino relinqueret remedii expertes. Sic enim loquitur Iulianus [e]: *Modus ejus (justitiæ) est vel status, quòd nec cuiquam amplius, quàm vires patiuntur, indicit; vel quòd misericordiam non retundit.* Et mox: *Est igitur procul dubio justitia, sine quâ divinitas non est: quæ si non esset, Deus non esset. Est autem Deus. est itaque sine ambiguitate justitia.*

[a] Pag. 188.
[b] Pag. 32.
[c] Iuliani poster.
[d] Pag. 184.
[e] Pag. 32.

Non

Non est autem aliud, quàm virtus omnia continens, & restituens suum unicuique sine fraude, SINE GRATIA. Videri autem Pelagius possit hac parte deceptus à Patribus prioribus, qui sic loquuntur interdum. Vt alios inter Epiphanius, cùm hæresi LXIX *. sic scribit: Τοῦτο δὲ βούλεται παραστῆσαι ὁ θεῖος αὐτοῦ καὶ σοφὸς λόγος, ὅτι οὐ κατὰ προσωποληψίαν γίνεται πρᾶγμα, ἀλλὰ τῷ ἑαυτὸν ἄξιον πεποιηκότι. *Hoc vult ostendere divinus ejus ac sapiens sermo, quòd non secundùm personarum acceptionem res ea fit, sed ei qui se fecerit dignum.* Et mox: Οὔτε ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, οὔτε ἅγιον πνεῦμα κατὰ προσωποληψίαν καλεῖ, ἢ δίδωσιν, ἢ παρέχει, ἢ ἀξίαν δίδωσιν, († ἀλλὰ καθὼς ἑαυτὸν ἄξιον ἕκαστος εὐτρεπίζει· τουτέστιν, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι,) ἀλλ' ἐὰν κάμητε, ἔσται ὑμῖν ἡτοιμασμένον παρὰ τοῦ πατρός μου. *Neque Pater, neque Filius, neque Spiritus sanctus juxta personarum acceptionem vocat, aut dat, aut exhibet, aut dignitatem tribuit; sed prout quisque se dignum reddiderit: hoc est, non est meum dare, sed si laboraveritis, erit vobis præparatum à Patre meo.* Similiter scriptor commentariorum in epist. Pauli Ambrosio tributorum, quem Damasi ætate vixisse non semel diximus. Is comm. in verba illa c. IX. ad Rom. *Iacob dilexi, Esau odio habui: Hoc*, inquit, *quasi præscius, non personarum acceptor. Nam neminem damnat, antequam peccet; & nullum coronat, antequam vincat.* Sed Patres illi, ut putamus, nihil aliud volunt, quàm προσωποληψίαν fore, si pios destinet ad pœnas, impios ad gloriam.

* P. 334. *ubi agit de loco Matth. 20. 23.*

† *Quæ lineis inclusa, vertere neglexerat Cornarius.*

THESIS V.

Massilienses seu Semipelagiani retinebant hactenus Iuliani sententiam, quòd cum eo existimarent, esse in homine caussam, cur ad gratiam prædestinetur. In eo autem dissensus aliquis erat, quòd Iulianus prædestinationis caussam statuebat esse conatum & initia operis boni: Massilienses, fidem vel initia & affectum fidei. Nam incrementum fidei Deo tribuebant: at à nobis esse dicebant affectum quendam credulitatis, & initia aliqua bonæ voluntatis. Propter hæc aiebant, hominem ad gratiam prædestinari, non quasi hoc initia tantilla mereantur, sed quia tanta sit Dei φιλανθρωπία & misericordia, ut propterea hominem gratiâ regenerationis dignari velit.

VT in Pelagio & Iuliano fecimus, eorum de prædestinatione sententiam ex doctrinâ de gratiâ colligendo: ita in Massiliensibus

ſibus quoque facto opus eſt. Atqui dicebant Maſſilienſes, hominem ad gratiam, quâ renaſcimur in Chriſto, pervenire occaſione actuum, qui per naturalem conatum petendo, quærendo, pulſando fiunt: item aiebant, hominem ex ſe habere perſeverandi poteſtatem. Vtrumque horum ex Caſſiano & aliis ſolidè evicimus *, cùm de neceſſitate prævenientis gratiæ tractaremus. Certo igitur certius eſt, ſecundum Maſſilienſium ſententiam, prædeſtinationem ad gratiam factam eſſe ex præſcientiâ recti uſus liberi arbitrii, nullis gratiæ donis adjuti: ac ex mente eorundem, prædeſtinationem ad gloriam fluere ex præſcientiâ perſeverantiæ propriâ præſtitæ virtute. Sic interpretari oportet Proſperi verba, cùm ad Auguſtinum ſcribit: *Hac ipſorum definitio ac profeſſio eſt, univerſis hominibus propitiationem, quæ eſt in ſacramento ſanguinis Chriſti, ſine exceptione eſſe propoſitam, ut quicunque ad fidem, & baptiſmum accedere voluerint, ſalvi eſſe poſſint. Qui autem* CREDITVRI *ſunt, quive* IN EA FIDE, *quæ* DEINDE *per Dei gratiam ſit* JUVANDA, MANSVRI SVNT, *præſciiſſe ante mundi conſtitutionem Deum, & eos prædeſtinaſſe in regnum ſuum, quos gratis vocatos* DIGNOS FVTVROS ELECTIONE, *& de hac vitâ bono ſine* EXCESSVROS *eſſe prævideri: ideoque omnem hominem ad credendum & ad operandum divinis inſtitutionibus admoneri, ut de apprehendendâ vitâ æternâ nemo deſperet, cùm* VOLVNTARIÆ DEVOTIONI REMVNERATIO SIT PARATA. Vide & Hilarii ad Auguſtinum literas, & quæ Proſperi ac Hilarii literis Auguſtinus reſpondit. Nihil ex iſtis omnibus clarius erit, quàm Maſſilienſium geminum fuiſſe errorem; unum de gratiâ præveniente, & prædeſtinatione ſanctorum; alterum de perſeverantiâ in bono. Cæterùm prior controverſia quodammodo duplex cenſeri poteſt. Nam partim eſt de gratiâ præveniente, ſeu initio fidei naturæ viribus orto, ſed deinceps à gratiâ perficiendo: partim de prædeſtinatione ſanctorum ad gratiam regenerationis. Magis tamen una quæſtio eſt, quia ſi homo viribus naturæ fidem & ſanitatis deſiderium adipiſcitur, perque hæc regenerationis gratiam promeretur; ſimul conſequitur, cum ad converſionis & regenerationis gratiam prædeſtinari ſecundùm fidei & bonæ voluntatis merita præviſa. Auguſtinus contrà putavit, divini hoc eſſe muneris, eoque ſuppliciter eſſe à Deo expoſcendum. Altera controverſia eſt planè ſimplex. Nam in hoc uno conſiſtit, quòd cauſſam perſeverantiæ ſolam ſtatuerent hominis voluntatem, eamque ex naturæ viribus manantem: Auguſtinus

* *Lib. 4. part. 1. theſ. 1. & 2.*

gustinus contrà putaret, istam divini esse muneris, ut supplices eam à Deo expostulare, & impetrare debeamus. Vtramque Massiliensium opinionem oppugnat Augustinus. Adversus priorem est liber De prædestinatione sanctorum. Nam quamquam totus in eo consumitur, ut ostendat, initium fidei non esse à naturâ, sed à gratia præveniente: tamen cum de prædestinatione Sanctorum inscripsit, quia, uti dicebamus, si initium fidei, & bonæ voluntatis, fuerit à naturâ, jam prædestinatio fiet secundùm merita prævisa; quod Augustinus refellit. Adversus errorem alterum alter est liber, qui De bono perseverantiæ inscriptus est. Hanc Massiliensium de prædestinatione sententiam secutus etiam Faustus lib. I. cap. VI. Vbi explicans verba illa, *Quia major serviet minori: In seniore*, inquit, *Iudæi arrogantia reprobatur: in juniore fides gentilis eligitur.* Eodem pertinet, quod ait cap. XII. *Sicut sui criminis est, quòd longè pii parentis* (Dei) *refugit oculos: ita* SVÆ EST DEVOTIONIS, QVOD PER INSITVM SIBI BONVM DELIBERANS ET ASSVRGENS, AD PATERNOS RECVRRAT AMPLEXVS. Et lib. II. cap. III. *Præscientia itaque gerenda prænoscit: postmodum prædestinatio retribuenda describit.* Item: *A præscientia divina, quæ sunt nostra, produntur: à prædestinatione, quæ sunt Dei, præparantur. Ac sic, nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nil decernit.*

THESIS VI.

Interim nec Massilienses putabant, Deum semper expectare naturæ conatus; sed fatebantur, ut plurimùm præveniri hominem à Deo: unde consequitur, nec statuisse eos ad gratiam prædestinationem, ex præscientiâ recti usus liberi arbitrii, nisi in quibusdam.

EX Massiliensium sententia duæ erant hominum classes: quorum alii à misericordia Domini prævenirentur; alii eam prævenirent: quod satis liquet ex Cassiani collat. lib. XIII. cap. XI. & Concil. Arausі. II. can. VIII. atque aliis: quemadmodum ostendimus, cùm de necessitate gratiæ ageremus*. Atque inde est quòd Prosper ad Augustinum sic controversiæ statum proponit: *Vtrum præscientia Dei ita secundùm propositum maneat, ut ea ipsa, quæ sunt proposita, sint accipienda præscita: an per genera caussarum, & species personarum ista varientur:*

* *Lib. 4. part. 1. thes. 1.*

tur: ut, quia diversa sunt vocationes, in his, qui nihil operaturi salvantur, quasi solum Dei propositum videatur existere: in his autem, qui aliquid boni acturi sunt, per præscientiam possit stare propositum: an verò uniformiter, licet dividi præscientia a proposito temporali distinctione non possit, præscientia tamen quodam ordine subnixa sit proposito. Vbi statum trimembrem facit. Nam aut prædestinatio in omnibus est uniusmodi, aut variat. Si uniusmodi, aut simpliciter conditionata est, in quâ propositum pendet à præscientia: vel simpliciter est absoluta, in quâ præscientia nititur proposito. Varia autem fuerit, si partim hujus, partim illius sit generis: hujus in infantibus, & aliquibus adultis, ubi gratia prævenit naturam: illius in adultis aliis, ubi natura prævenit gratiam. Postrema hæc Semipelagianorum sententia erat: media fuit Augustini. Prima subdividi debet. Nam Dei propositum vel nititur præscientiâ eorum, quæ proveniunt à viribus gratiæ; ut Catholici communiter docuerunt: vel eorum, quæ fluunt à virtute naturæ: idque vel secundùm omnes actus, ut voluit Pelagius: vel solùm quod ad fidem, & initium operum justitiæ ex fide, ut Iulianus existimabat. Ex his satis liquet, Semipelagianorum fuisse sententiam, homines à Deo ad gratiam eligi: (de hac enim, non de prædestinatione ad gloriam Prospero sermo est) eligi, inquam, secundùm præscientiam fidei, & sanationis desiderium: quæ & primò Augustini sententia fuit. Itaque Massilienses, Hilario teste *, sua ei verba objectabant: uti, quod in quæstione contra Porphyrium scripserat, *Tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat, esse, qui in eum fuerant credituri.* Et in expositione quarundam propositionum Epist. ad Rom. *Patent prima merita fidei & impietatis, quomodo Deus præscientiâ eligat credituros, & damnet incredulos; nec illos ex operibus eligens, nec istos ex operibus damnans; sed & illorum fidei præstans, ut bene operentur, & istorum impietatem deserendo obdurans, ut malè operentur.* Et antè in eopse libro: *Aequales omnes sunt ante meritum, nec potest in rebus omnimodò æqualibus electio nominari; quoniam Spiritus sanctus non datur, nisi credentibus. Non quidem Deus elegit opera, quæ ipse largitur, cùm dat Spiritum sanctum, ut per caritatem bona operemur; sed tamen elegit fidem; quia nisi quis credat, & in accipiendi voluntate permaneat, non accipit donum Dei, id est, Spiritum sanctum, per quem infusâ caritate bonum possit operari. Non ergò eligit Deus opera cujusquam in præscientia, quæ ipse donaturus est: sed fidem eligit in præscientia, ut quem crediturum esse præscivit,*

* *Epist. ad August. De reliquiis Pelag.*

 ipsum

ipsum elegerit, cui Spiritum sanctum daret, ut bona operando etiam æternam vitam consequeretur. Dicit enim Apostolus, Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nusquam autem dictum est, Deus credit omnia in omnibus. Quod enim credimus, nostrum est: quod autem operamur, illius. Hæc satis ostendunt, ut Augustinus non minus, quàm Massilienses, inter fidem & justitiæ opera distinxerit; & fidei quidem initium naturæ assignarit, sed merito fidei hominem putarit accipere Spiritum sanctum, qui caritatem accendat in cordibus nostris, ut per hanc piè sancteque postea vivamus. Sed sententiam istam postea correxit lib. I. Retract. cap. XXIII. unde & sua verba exscribit lib. I. de prædest. sanct. cap. III. Imò toto hoc libro ex professo sententiam istam refellit: ut antea quoque dicebamus. Postea etiam hæc Massiliensium opinio, quâ ALIQVOS secundùm fidem, quasi ea sit ex nobis, ad primam gratiam eligi putabant, damnata fuit Concilii Arausicani can. VIII. ubi statuitur, *non* ALIOS *per misericordiam,* ALIOS *per liberum arbitrium salvari; sed* NEMINEM *venire ad Christum nisi quem Pater attraxerit.* Sic enim canonem hunc legi debere, alibi ostendimus. Eodem pertinent, quæ canone ultimo dicuntur, de latronis, & Cornelii centurionis, & Zachæi fide divinitus collata. Nam in his putabant Massilienses fidei & bonæ voluntatis principium eluxisse, antequam divinâ gratiâ vocarentur: ut liquet ex Cassiani collat. XIII. cap. XI.

Thesis VII.

Et hactenus quidem Semipelagiani Pelagianorum errorem molliebant: cæterum erat, in quo eum augerent. Neque enim dubitabant dicere, infantes prædestinatos esse ad præmium, vel pœnam, pro vitâ cujusque, quam acturus fuerat, si ad ætatem adultam pervenisset.

Peculiaris hic Semipelagianorum error erat, ut infantes salventur ex meritis præscitis, nec futuris. Quo de sic Prosper ad August. *Cum innumerabilium illis multitudo objicitur parvulorum, qui utique, excepto originali peccato, sub quo omnes homines similiter in primi hominis damnatione nascuntur, nullas adhuc habentes voluntates, nullas proprias actiones, non sine Dei judicio secernuntur; ut ante discretionem boni ac mali, de usu vitæ istius auferendi, alii per regenerationem inter cælestis regni*

regni assumantur hæredes; alii sine Baptismo inter mortis perpetuæ transeant debitores: TALES AIUNT PERDI, TALESQUE SALVARI, QUALES FUTUROS ILLOS IN ANNIS MAIORIBUS, SI AD ACTIVAM SERVARENTUR ÆTATEM, SCIENTIA DIVINA PRÆVIDERIT. Porro Augustinus lib. De prædest. sanct. cap. XIII. dicit, eos hac parte graviùs erraße ipso Pelagio: qui, si istoc sensisset, Catholicis originale peccatum inde probantibus, quòd infantes absque Baptismo morientes damnarentur; respondere potuisset, constringi reatu, non peccati originalis, sed peccatorum actualium, quæ facturi erant, si supervixissent. Subjungit postea Augustinus: *Sed quia homini futura, quæ non sunt futura, proculdubio nulla sunt merita, & hoc videre facillimum est: idèo nec Pelagiani hoc dicere potuerunt: & multo magis nec isti dicere debuerunt. Dici enim non potest quàm molestè feram, quòd viderunt Pelagiani esse falsissimum & absurdissimum, hoc non vidisse istos, qui nobiscum errorem illorum hæreticorum Catholicâ authoritate condemnant.* Hanc eorum opinionem fusè refellit cap. seq. h. e. XIV. Totam verò disputationem sic concludit: *Quocirca non debent huic Pelagianæ in tantum favere opinioni, quâ opinantur, gratiam Dei secundùm merita nostra dari: ut quod illi audire non possint, sententiam veram planè & antiquitus Christianam; Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus; destruere moliantur, & id adstruere, quod, non dico crediturum, sed somniaturum neminem putaremus: secundum ea scilicet judicari quemquam mortuorum, prout gesturus fuerat, si tempore prolixiore vixisset. Ita quippe claret, invictum esse, Gratiam Dei non secundùm merita nostra dari, ut huic veritati contradicentes ingeniosi homines, hæc ab omnium auribus & cogitationibus abigenda dicere cogerentur.* Fulgentius lib. I. De veritate prædestinationis *: *Illam quoque absurditatem quibusdam irrepsisse, multùm miror & doleo, quâ gratiæ Dei in tantum inimici esse non dubitant, asserentes, futurorum operum merito parvulos baptizari: ut è contrario dicant, illis quoque parvulis, qui sine Baptismate moriuntur, divinâ benignitate consuli, ut absque sacræ ablutionis gratia rapiantur ad pœnam: in quibus scilicet Dominum futura eorum mala, si aliquanto diutius hic viverent, præscisse contendunt, & bonitate suâ præripuisse præsentis vitæ curriculo.* De Pelagianis & Semipelagianis hactenus: nunc cum horum sententiâ distinctè Catholicam conferamus.

* P. 18.

THESIS VIII.

Græci Patres semper, Patrum Latinorum verò illi, qui ante Augustinum vixerunt, dicere solent, eos esse prædestinatos ad vitam, quos Deus pie recteque victuros prævidit: sive, ut alii loquuntur, quos prævidit credituros, & perseveraturos, τῶν μέλλοντας πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον: ut est 1. Tim. 1. quod ita interpretantur, ut prædestinatio ad gloriam facta dicatur secundùm præscientiam fidei & perseverantiæ. Verum non intellexere præscientiam eorum, quæ homo acturus erat ex viribus naturæ, sed quæ esset facturus ex viribus gratiæ, tum prævenientis, tum subsequentis: eoque antiquitatis ille consensus nihil vel Pelagianos, vel Semipelagianos juvat. Nam utrique illi crediderunt, prædestinationis caussam dari ex parte hominis secundùm omnes effectus. At Catholici agnoverunt, gratiam primam non ex merito, sed gratis conferri. Quare nec putarunt, ex parte hominis caussam dari prædestinationis ad gratiam prævenientem. Perquam etiam verisimile est, vel omnes, vel plerosque, cùm fidem electione faciunt priorem, non tamen considerare fidem ut caussam electionis propriè dictam, quasi Deus dignitate fidei motus, aliquos elegerit ad sanctimoniam & vitam; sed quia respexerit meritum Christi; hoc autem absque fidei dono nemini prosit. Itaque, secundùm eos, prædestinatio non minùs est gratuita, etsi posterior sit fide, quàm justificatio gratis fit, etsi eam fides ordine naturæ antecedat.

QVæ de prædestinatione ad gloriam Patrum fuerit sententia, utcumque in locis suis communibus expressit Iohannes Chassanio, Theologus Gallus, cùm sic scribit: *Hoc doctrinæ caput vetusti scriptores vix attigerunt. A Clemente tamen Alexandrino, lib.* VII. *Στρωματέων, dictum istud est, Deum prædestinasse, quos justos cognovit ante mundi constitutionem. Quem sensum* MVLTI *postea secuti sunt, prædestinationem ex præscientiâ pendere existimantes, quasi rerum futurarum cognitio prædestinatio-*

nationis esset caussa. Nec solùm Alexandrinus Clemens, sed etiam Romanus pro hac sententiâ citari solet ex Recogn. lib. III [a]. Sed cùm Recognitiones istæ sint idem ille liber, qui antiquitus Circuitus Petri inscribebatur, & Eunomio faveat, atque à Gelasio quoque in LXX. episc. Concilio inter Apocrypha sit relatus, etiam à Sixto Senensi, Pererio, Bellarmino, Baronio rejiciatur; stultum sit, ei immorari. Vti & Hippolyti Martyris libro De consummatione seculi: cujus autoritate eandem tuetur sententiam Gregorius Valentianus Disp. I. De prædest. quæst. XXIII. Punct. IV. §. 6. Sed esse supposititium scriptorem, satis ostendit doctissimus Iuellus contra Hardingum art. I. sect. V. Potius igitur à Clemente Alexandrino veniemus ad discipulum ejus Origenem. Quamquam nec de hujus sententiâ res sit satis certa. Nam veterum multorum opinio est, putasse eum, animas corporibus vel prædestinatorum, vel reproborum uniri, pro iis, quæ bene vel malè egissent ante conditum corporeum hunc mundum. Quam hæresin ei tribuunt, cùm alii multi, quos lib. I. cap. IV. adducebamus, tum Hieronymus lib. III. adversus Pelag. [b] Augustinus lib. XI. De civ. Dei c. XXIII. ubi fusè errorem eum refellit, Isidorus lib. VIII. Origin. cap. V. item Damascenus homil. De sabbatho sancto [c], & lib. II. fidei orthodoxæ cap. XII. & Alexander Monachus περὶ εὑρέσεως τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ. Sed quia Origenistarum quidem opinionem hanc fuisse constat: de Origene verò adhuc disputatur: non repugnamus, quo minùs verba ejus ita capiamus, prout ab eruditis viris accipiuntur: præsertim quando interpretem Rufinum constat ab eo errore abhorruisse; ut qui illum Hieronymo objiciat; unde sanctus ille Pater non contentus ab illo se purgare, refellere eundem coactus est, apolog. I. adversus Rufinum. Verba autem Origenis seu Rufini, quæ conditionatam prædestinationem adstruunt, habemus lib. III. περὶ ἀρχῶν cap. I [d]. Vbi disputationem hac de re istum in modum obsignat: *Itaque concluditur ex hoc, quia prius gestorum uniuscujusque caussa præcedit, & pro meritis suis unusquisque a Deo vel honoris vas efficitur, vel contumeliæ: Vnumquodque igitur vas, ut vel ad honorem a Creatore formetur, vel ad contumeliam, ex se ipso caussas & occasiones præstitit Conditori.* Et mox: *Iusta hæc videtur assertio, & cum omni pietate concordans, ut ex præcedentibus caussis unumquodque vas vel ad honorem, vel ad contumeliam præparetur.* Plura ibidem in hanc mentem. Et lib. VII. in epist. ad Rom. cap. VIII. Primùm, ubi de cognoscendi vocabulo: & mox, ubi de vocatione secundùm propositum tract-

[a] P. 46. edit. Paris. Som. a. 1568.

[b] Vid. sup. lib. 2. part. 1. thes. 5.

[c] P. 199. edit. Græco-lat. à Pantino procurata.

[d] P. 829. edit. Bas. 1536.

ctat. Item in cap. IX. ubi de vasis iræ & contumeliæ. & alibi passim. Unde V. Cl. Th. Beza, qui hoc conditionatæ electionis dogma cum absoluto decreto, quale Augustinus statuit, pugnare judicabat, sic hac de re scribit notis in epist. ad Rom. IX. 39. *Est etiam hic locus diligenter observandus adversus eos, qui fidei, vel operum prævisionem faciunt electionis caussam. In quem errorem sanè turpissimum Origenes veteres plerosque, tum Græcos, tum Latinos adegit; donec tandem Dominus Augustinum per Pelagianos, ad hunc agnoscendum & corrigendum errorem, excitaret.* Calvinus similiter lib. III. Inst. cap. XXIII. *Sic interposito præscientiæ velo electionem non modò obscurant, sed originem aliunde habere fingunt. Neque verò hæc vulgo recepta opinio solius vulgi est. Habuit enim seculis omnibus magnos authores. Quod ingenuè fateor: ne quis caussæ nostræ magnopere obfuturum confidat, si eorum nomina contrà opponantur.* Ubi non dubium, quin è Græcis vel maximè Chrysostomum intelligat. Quem existimasse, Iacobum ob prævisa opera dilectum, Esavum fuisse reprobatum, etiam Pererius fatetur in cap. IX. ad Rom. etsi Augustini ipse sententiam Chrysostomianæ præferat. Verba Chrysostomi sunt initio homil. LI in Genesin: Τοῦτο δὲ ἐγένετο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἵνα ἡ τοῦ Θεοῦ πρόῤῥησις διὰ τῶν ἔργων πληρωθῇ, ἡ λέγουσα, Τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα. Ἐπειδὰν γὰρ ὡς Θεὸς τὰ μέλλοντα προήδει, προανεφώνησε καὶ τούτου τὴν ἀρετὴν, κἀκείνου τῆς γνώμης τὴν μοχθηρείαν. *Hoc autem non temere factum, sed ut prophetia compleretur, quæ dicit: Iacob dilexi, Esau verò odio habui. Nam cùm Deus futurorum sit præscius, prædixit & illius virtutem, & mentis hujus malitiam.* Æt in cap. Matth. XXV. homil. LXXX. ad illa verba, *Venite benedicti Patris mei*, &c. Πόσης ταῦτα τιμῆς, πόσης μακαριότητος τὰ ῥήματα; καὶ οὐκ εἶπε, Λάβετε, ἀλλὰ, Κληρονομήσατε, ὡς οἰκεῖα, ὡς πατρῷα, ὡς ὑμέτερα, ὡς ὑμῖν ἄνωθεν ὀφειλόμενα. πρὶν ἢ γὰρ ὑμᾶς γενέσθαι, φησὶ, ταῦτα ὑμῖν ἡτοίμαστο, καὶ προευτρέπιστο, ἐπειδὴ ᾔδειν, τοιούτους ὑμᾶς ἐσομένους. *O quanta gloriæ, quantæ beatitudinis hæc verba sunt? Nec dicit, Accipite, sed, Hæreditate possidete, quasi propriâ, quasi paternâ, quasi vestrâ, quæ vobis à principio debebantur. Nam antequam nati sitis,* QUIA SCIEBAM, VOS HUIUSMODI FUTUROS, *hæc vobis à me præparata fuere.* Et in cap. IX. ad Rom. * *Nec dicit, quandoquidem hic bonus, ille autem malus, iccirco in honoribus assequendis, præpositus est, ut ne illi statim hoc obsisteret. Quid? boni ij fuere, qui à gentibus potius, quàm qui à circumcisione? Et, si* ITA HABEBAT REI IPSIUS VERITAS, (οὕτως εἶχεν ἡ τοῦ πράγματος ἀλήθεια) *tamen nondum hoc ponit. Invidiosius enim videbatur, sed* IN DEI CO-

* P. 192. edit. Commel.

GNI-

GNITIONEM REM TOTAM REJECIT, (ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ γνῶσιν τὸ πᾶν ἔῤῥιψεν) *cum quâ depugnare nullus audeat, ne si valde quidem insaniat. Nondum enim genitis illis, ait, dictum est illi, Major serviet minori: ac declarat, nobilitatem eam, quam caro adfert, nihil prodesse,* SED ANIMÆ VIRTUTEM QUÆRENDAM ESSE, QUAM VEL ANTE IPSA OPERA DEUS NOVIT. (ψυχῆς ἀρετὴν δεῖ ζητεῖν, ἣν καὶ πρὸ τῶν ἔργων ὁ θεὸς οἶδε.) *Nondum enim natis pueris ait; cùm neque boni quippiam, neque mali, fecissent, ut secundùm electionem propositum Dei maneret, dictum est illi, Major serviet minori. Hoc* ENIM PRÆSCIENTIA EST, *ab eorum videlicet partu electionem facere, ut appareat, inquit,* DEI ELECTIO SECUNDUM PRÆSCIENTIAM FACTA, ἵνα φανῇ, φησὶ, ἡ τοῦ θεοῦ ἡ ἐκλογὴ ἡ κατὰ πρόγνωσιν γινομένη. Idem in cap. XI. ad Rom. * Τὸν λαὸν ὃν προέγνω, τουτ' ἔστιν, ὃν ᾔδει σαφῶς ἐπιτήδειον ὄντα, καὶ τὴν πίστιν δεξόμενον. *Populum suum, quem antea cognoverat, hoc est, quem clarè cognoverat aptum fore, fidemque recepturum.* Similiter Theodoretus in illud Pauli ad Rom. cap. IX, *Major serviet minori*: & illud, *Iacob dilexi*. Item Oecumenius ad Rom. cap. VIII. ad illa verba, *Omnia cooperantur in bonum his, qui secundùm propositum vocati sunt: &* istud, *Quoniam, quos præscivit, etiam prædestinavit*. Et Theophylactus in eundem Apostoli locum: item in illud XXII. Matth. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Quæ illius verba adscribam, quia ea in tralatione suâ præteriit Oecolampadius: Πολλοὺς † καλεῖ ὁ θεὸς, μᾶλλον δὲ πάντας. ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ, ὀλίγοι γὰρ οἱ σωζόμενοι. καὶ ἄξιοι τοῦ ἐκλεγῆναι παρὰ θεοῦ. ὥστε τὸ μὲν θεοῦ, τὸ καλεῖν· τὸ δὲ ἐκλεκτοὺς γενέσθαι ἢ μὴ, ἡμέτερόν ἐστι. *Multos vocat Deus, vel potius omnes. Pauci verò electi: pauci quippe salvantur, dignique à Deo eligi: ita ut Dei quidem sit vocare; nostrum verò, electos fieri, vel non fieri.* Nec est quòd dicamus, à Clemente deceptum Origenem, ab utroque Chrysostomum, ab illo juniores. Nam Clemente antiquior, & Apostolorum temporibus proximus Irenæus, similiter sensit. Cùm enim lib. IV. cap. LXXVI. dixisset, in hominis esse potestate, ut vel divinæ gratiæ beneficio visum recuperet, vel ejusdem contemptu in cæcitate permaneat: (neque enim Deum cogere hominem, ut credat, & legi pareat, vel in infidelitate ac inobedientiâ persistat) subjungit, ex præscientiâ futurorum, & credituris cælum, & non credituris gehennam destinasse: *Deus*, inquit, *omnia præsciens, utrisque aptas præparavit habitationes, &c.* Similiter Iustinus Martyr apolog. pro Christ. ad Antoninum

* Pag. 215.

† Pag. 94. edit. Rom.

num Pium *, ubi negat, *τὰ γινόμενα γίνεσθαι ἐκ τοῦ προειπεῖν προεγνωσμένα* †. Nec Græcorum duntaxat, sed etiam Latinorum ea opinio fuit. Tertullianum mitto, quem lib. II. adversus Marcionem c. XXIII. electionem facere posteriorem prævisis operibus, etiam Vir Cl. Abrahamus Scultetus monuit T. I. Medullæ Patrum cap. XLII. Nihil verò clarius istis Hilarii verbis Comment. in Matth. extremo cap. XXII. in illud Matth. *Multi vocati, pauci electi: non est*, inquit, *paucitas in invitatis; sed raritas in electis: quia in invitante sine exceptione publicæ bonitatis humanitas est; in invitatis verò, de* IUDICII MERITO, *probitatis* ELECTIO EST. Apertè etiam Ambrosius lib. V. de fide cap. II. circa finem explicans illud Matth. *Non est meum dare vobis: Non est meum*, inquit, *qui justitiam servo, non gratiam. Denique ad Patrem referens addidit: Quibus paratum est: ut ostenderet, Patrem quoque non petitionibus deferre solere, sed meritis, quia Deus personarum acceptor non est. Unde & Apostolus ait; Quos præscivit, & prædestinavit. Non enim antè prædestinavit quàm prescirei; sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.* Similiter sensit Hilarius Diaconus, vel quisquis scripsit comment. in Epist. Pauli, qui Ambrosii vulgò creduntur. Verba ejus hæc sunt in cap. VIII. ad Rom. *Istos quos præsciit futuros sibi devotos, ipsos elegit ad promissa præmia capessenda.* Idem in cap. IX: *Vult intelligi, illos esse dignos, qui filii promissionis sunt: id est, quos præsciit Deus promissionem suam suscepturos.* Mox alia addit, ut ostendat, prædestinationem fieri secundùm præscientiam, quam sic definit, *Præscientia Dei est, qua definitum habet, qualis uniuscujusque futura voluntas erit, in quâ mansurus est, per quam aut damnetur aut coronetur.* Postea subjicit: *Miserebor ejus, cujus misertus ero: hoc est, ejus miserebor, cui præscius eram, quòd misericordiam daturus essem, sciens, conversurum illum, & permansurum apud me. Et misericordiam præstabo ei, cui misericordiam præstitero: id est, ei misericordiam dabo, quem præscii post errorem recto corde reversurum ad me.* Et aliquibus interjectis: *Non injustè judicat, qui omnes salvos vult, manente justitiâ.* Et post aliquàm multa: *Ita & Deus, cùm omnes ex unâ atque eâdem massâ simus in substantiâ, & cuncti peccatores, alii miseretur, & alterum despicit non sine justitia. In figulo enim sola voluntas est: in Deo autem voluntas cum justitiâ. Scit enim, cujus debeat misereri.* Item post pauca: *Hos quos vocavit, præparavit ad gloriam, sciens, permansuros in fide.* Idem in cap. XI: *Ne omnem Israel dixisse diffidentem putaretur, ostendit, non repulisse Deum hæreditatem suam, quam præsciit, id est, filios Abrahæ, quos fideles sibi futuros sciit. Nec enim promitteret eis regnum, si sci-*

ret,

* Pag. 62. edit. Commel.

† Fieri, quæ fiunt, perinde ac si eo quòd prædicta sint, etiam fuerint decreta.

ret, nullum ex iis crediturum. Et mox: *Non repulit Deus plebem suam, quam præscit. Hoc est, quod dicit Salvator: Pater, quos dedisti mihi, custodivi, & nemo ex his periit, nisi filius perditionis. Ita & hi, quos præscit Deus credituros, nemo ex his à promissione repulsus est: quia sic factum est, sicut præscit Deus futurum.* Hieronymum quoque, etsi acrem Pelagii adversarium, tamen hac parte priores esse secutum, agnoscere cogitur Pererius *, quamquam, ut diximus, ipse Augustinum sequi malit. Verba Hieronymi sunt in cap. I. Malachiæ: *Israël vult dilectionis ejus in se scire rationem, Dominusque respondit, Esau & Iacob de unâ stirpe generatos.* Et paullo pòst: *Dilectio & odium Dei vel ex præscientiâ nascitur futurorum, vel ex operibus: alioquin novimus, quòd Deus omnia diligat, nec quicquam eorum oderit, quæ creavit: sed propriè eos suæ vindicet caritati, qui vitiorum hostes sunt & rebelles. Et è contrario illos odit, qui à Deo destructa cupiunt rursum extruere.* Idem Hieronymus ad Hedibiam: *Alioqui unus est solis calor: &, secundum essentias subjacentes, alia liquefacit, alia indurat; alia solvit, alia constringit. Liquatur enim cera, & induratur lutum: & tamen caloris non est diversa natura. Sic & bonitas & clementia Dei, vasa iræ, quæ apta sunt in interitum, id est, populum Israël, indurat: vasa autem misericordiæ, quæ præparavit in gloriam, quæ vocavit, hoc est, nos, qui non solum ex Iudæis sumus, sed etiam ex gentibus,* NON SALVAT IRRATIONABILITER *& absque judicii veritate, sed* CAVSSIS PRÆCEDENTIBVS: QVIA *alii non susceperunt* FILIVM DEI; *alii autem recipere suâ* SPONTE VOLVERVNT. *Hæc autem vasa misericordiæ, non solùm populus gentium est: sed etiam hi, qui ex Iudæis credere voluerunt, & unus credentium effectus est populus. Ex quo ostenditur,* NON GENTES ELIGI, SED HOMINVM VOLVNTATES. Idem Hieronymus, super verba Rom. VIII, His qui secundùm propositum vocati sunt: sic scribit, *Secundùm quod* (propositum) *proposuit, solâ fide salvare, quos præsciverat credituros; & quos gratis vocavit ad salutem, multo magis glorificabit ad salutem operantes.* Item in cap. XI. verba illa, Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit: *Illam*, inquit, *plebem non repulit, quam præscivit esse credituram.* Item in illud capitis I. ad Gal. *Qui me sanctificavit ab utero matris meæ: Inveniunt*, inquit, *locum hæretici, qui diversas naturas esse prætendunt, spiritualem videlicet, & animalem, & χοϊκὴν, & aliam salvari, aliam perire, aliam in utramque consistere, quod nunquam aut justus eligeretur antequam aliquid boni faceret, aut peccatum odiretur ante delictum, nisi esset pereuntium & salvandorum natura diversa. Ad quod potest*

* *In cap. IX. ad Rom.*

simpliciter responderi, hoc ex Dei præscientiâ evenire, ut quem scit justum futurum, prius diligat quàm oriatur ex utero, & quem peccatorem, oderit antequam peccet. Non quo & in amore, & in odio, iniquitas Dei sit: sed quo non aliter eos habere debeat, quos scit vel peccatores futuros esse, vel justos. Nos ut homines tantum de præsentibus judicare: illum, cui futura jam facta sunt, de fine rerum, non de exordiis ferre sententiam. Sed quid coacervare testimonia multa attinet, quando communis hæc sententia fuit? Vnde Philippus Melanchthon in cap. IX. ad Rom. *Scriptores veteres omnes, præter unum Augustinum, ponunt, aliquam caussam electionis in nobis esse.* Addere potuit, ita ipsum sensisse Augustinum, priusquam adversus Pelagium scriberet. Sic enim ille lib. quæst. LXXXIII. super illud, *Dilexi Iacob, Esau odio habui: Cujus, inquit, vult miseretur, & quem vult indurat. Verùm hac voluntas Dei injusta esse non potest: venit enim de occultissimis meritis.* Quæritur nunc, an non idem senserint ac Massilienses sive Semipelagiani. Nam superius diximus, statuisse hos prædestinationem secundùm præscientiam eorum, quæ homo esset facturus. Ostensumque hoc ex epist. Prosperi & Hilarii ad Augustinum: item libris Augustini de Prædest. sanct. & Perseverantiæ bono. Item ex lib. Fausti de gratiâ & libero arbitrio. Qui lib. I. cap. XIII, cùm sibi objecisset illa verba, *Miserebor, cujus voluero:* interpretationem hujusmodi affert, *Voluero, id est, quem justum esse cognovero.* Vbi bonum usum liberi arbitrii prædestinatione clarè priorem facit. Idem lib. II. c VI, cùm objecisset sibi illud Pauli, *Cùm adhuc non egissent aliquid boni aut mali:* respondet, *Quid mirum, si quorum actus prævidit, eorum exitus præsignavit? & ideo sicut eos cursum vivendi pro arbitrio proprio disposituros esse constabat: ita pro Dei potentiâ prænoscuntur, pro justitiâ præordinatur: hoc totum de iis prædicitur, non præfinitur?* Verùm minimè iccirco existimandum est, Patres eos, qui ante Pelagianam controversiam vixere, si sententiam spectes, in Pelagianorum, aut Semipelagianorum castra descendisse. Siquidem, ut antè dictum, Patres merita intelligunt ex gratiæ viribus profecta. Fidem quoque, ex cujus prævisione electionem factam dicunt, tam initium, quàm consummationem sui gratiæ viribus deberearbitrantur. Non igitur quotquot in hoc generali pronunciato conveniunt, ut prædestinatio secundùm præscientiam facta esse dicatur, in eo quoque consentiunt, ut vel salus tota, vel saltem aliquod initium ejus tribui naturæ viribus debeat. Quin si Patres ejusce sententiæ consulamus, compertissimis indiciis planum fiet,

eos

eos necessitatem gratiæ ad singulos actus requirere, ipsumque salutis nostræ initium divinæ gratiæ assignare. Quod de Cypriano tam clarum est, ut ejus potissimùm authoritate ex Semipelagiano (ut κτ πρόληψιν sic loquamur) Catholicum plane se factum dicat Augustinus[a]. De Chrysostomo verò, & Græcis aliis, cùm antiquitatis sententiam de necessitate gratiæ explicaremus, liquidò ostendimus, quoties gratiam à nobis præveniri docent, strictius χάριτος voce uti, pro gratiâ spiritus regenerantis & inhabitantis: alibi enim ipsos agnoscere, hac priorem esse divinam mentis illuminationem & stupentis impulsum ac excitationem voluntatis, quam rarius quidem χάριτος, sed tamen τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν, vel etiam τὴν ἄνωθεν ῥοπὴν appellant. Quare satis liquet, Patres qui ante Augustinum vixere, statuere quidem decretum secundùm præscientiam; sed eam, quæ sit actuum gratiæ viribus præstitorum: quo Catholici illi à Semipelagianis distinguuntur.

a *Lib. 1. de prædest. c. 3.*

Simul ex hisce videmus, communem quidem ante Augustinum sententiam fuisse, caussam prædestinationis ad gratiæ incrementum & gloriam dari ex parte hominis: non tamen putasse, dari ejus caussam secundùm omnes gratiæ effectus, cùm saltem prima gratia, ex quâ ipsum fidei initium & imperfecta boni cupiditas oritur, non detur propter aliquid in homine prævisum, sed ex Dei liberalitate conferatur. Cujus respectu nec ipsi dubitassent subscribere verbis istis Augustini lib. 1. contra post. resp. Iul. cap. ult.[b] *Hoc si attenderes, non extolleres cum gratiâ merita voluntatis, ubi audis, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Non ergò ideo misertus est Deus, quia voluit & cucurrit Iacob: sed ideo voluit & cucurrit Iacob, quia misertus est Deus.* Verùm, uti diximus, de gratiæ incremento, & de præmio vitæ æternæ secus senserunt. Sed hoc ad quæstionem eam, quæ cum Pelagianis aut Massiliensibus fuit, parùm facit. Imò quid de eo Augustinus ipse senserit, adhuc disputatur. Nam libris ad Simplicianum expresse loquitur de electione ad gloriam. Et tamen ait lib. 1. quæst. 11[c]. *Nemo eligitur, nisi jam distans ab illo, qui rejicitur. Unde quod dictum est, Quia elegit nos Deus ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi præscientiâ sc. meritorum, id est, fidei & operum pietatis.* Et de Iacobo loquens inquit, *Non electus est, ut fieret bonus, sed bonus factus eligi potuit.* Et serm. VII. de verbis Dom. secundum Matth. ait: *Elegit autem Deus (sicut inquit Apostolus) secundùm suam gratiam, & secundùm illorum justitiam.* Neque retractavit hæc Augustinus,

b *Pag. 105.*

c *T. 4. circa medium quæst.*

stinus, sed disputationem illam ipsam in Retractationum libris commendat.

Contra idem in libris de corrept. & grat. & libris de prædestinat. & perseverantiæ bono, etsi imprimis de prædestinatione ad gratiam agat, tamen subinde adspergit, quæ significent, eum etiam absolutam credidisse prædestinationem ad gloriam. Nam de corrept. & grat. cap. VII. ait: *Profectò electi sunt per electionem, ut dictum est, gratiæ, non præcedentium meritorum.* Ubi de electione ad gloriam loqui indicat, quod subjungit: *Electi autem sunt ad regnandum cum Christo.* Et paullo pòst: *Illos elegit ad obtinendum regnum suum.* Et cap. XIII: *De his loquor, qui prædestinati sunt ad regnum Dei.* Et lib. de bono perseverantiæ cap. XIV. dicit, multis non dari auxilium ad credendum, quia Dei altiori judicio à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti.

His & similibus pensiculatis, putamus, eum in scriptis ultimis, etsi noluerit apertè improbare sententiam priorem, tamen eò magis inclinasse, ut gratiæ augmentum, perseverantia & vita æterna non ex merito, sed ex gratiâ conferri dicantur. Objiciat aliquis, quòd etiam in scriptis postremis gloriam ait operibus deberi. Sic enim ait lib. priori contra posteriorem respons. Iuliani cap. CXXXI *. *Denique apertissimè dicit, eos bona esse facturos; sed se faciente ut ea faciant. Ait quippe inter cetera: Et faciam ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis, & faciatis. His certè operibus merces imputatur secundùm debitum. Debetur enim merces, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant. Debetur enim bona merces operibus hominum bonis: sed non debetur gratia, quæ ipsos homines bonos operatur ex malis.* Sed facile est his occurrere, quia censet, gloriam non nostris, sed gratiæ operibus rependi, atque ut ea gratiosè promissa est, ita ex gratiâ conferri. Sic enim scribit epist. CV. ad Sixtum presbyterum: *Quid habes, quod non accepisti? Quapropter, ô homo, si accepturus es vitam æternam, justitiæ quidem stipendium est; sed tibi gratia est, cui gratia est & ipsa justitia. Tibi enim tamquam debita redderetur, si ex te tibi esset justitia, cui debetur. Nunc ergò de plenitudine ejus accepimus, non solum gratiam, quâ nunc justè in laboribus usque in finem vivimus, sed etiam gratiam pro hac gratiâ, ut in requie postea sine fine vivamus. Hoc nihil salubrius fides credit, quia nihil verius intellectus invenit.* Sed quæcunque de hoc Augustini fuerit sententia, illud extra controversiam poni debet, non fuisse ei quæstionem cum Pelagio aut Semipelagianis, utrùm ad incrementum gratiæ, vel vitam

* *Pag.* 189.

tam æternam prædestinemur ex operibus gratiæ prævisis: sed an electio ad gratiam & gloriam facta, sit ex operibus naturæ, sive simpliciter secundùm initium & perfectionem, sive secundùm initia saltem, etsi non ratione consummationis.

Multa ad hanc Thesin octavam loca adjecerat author ad Prædestinationem conditionatam pertinentia ac suo quandoque loco inserenda, quæ nos hic, prout oblata sunt, adponemus. Origenes lib. 3. περὶ ἀρχῶν cap. 1. *Alibi dicit Apostolus Paulus: In domo autem magnâ non sunt tantummodo vasa aurea, & argentea, sed & lignea & fictilia, & alia quidem ad honorem, alia autem ad contumeliam. Si ergò quis emundaverit semet ipsum ab his, erit vas ad honorem sanctificatum & utile domino ad omne opus bonum paratum. Ergò qui se emundaverit, efficitur vas ad honorem: qui autem immunditias purgare contempserit, efficitur vas ad contumeliam. Ex quibus sententiis nullatenus (ut opinor) caussa gestorum ad creatorem referri potest. Nam facit quidem creator Deus quoddam vas ad honorem, & facit alia vasa ad contumeliam: sed illud vas quod se purgaverit ab omni immunditiâ, illud facit vas ad honorem, quod verò se vitiorum sordibus maculaverit, illud vas ad contumeliam facit. Itaque concluditur ex hoc, quia priùs gestorum uniuscujusque caussa præcedit, & pro meritis suis unusquisque à Deo vel honoris vas efficitur, vel contumeliæ. Vnde unumquodque igitur vas, ut vel ad honorem à creatore formetur vel ad contumeliam, ex se ipso caussas & occasiones præstitit conditori.* Mox ibidem addit Origenes: *Iusta hæc videtur assertio & cum omni pietate concordans, uti* EX PRÆCEDENTIBVS CAVSSIS *unumquodque vas vel ad honorem vel ad contumeliam præparetur.* Et in capitis fine: *Cùm Deus fingit vasa, alia quidem ad honorem, alia verò ad contumeliam, putandum est, quòd non honoris vel contumeliæ caussas, tanquam materiam quandam, nostras vel voluntates, vel proposita vel merita habeat, ex quibus vas singulorum nostrorum, vel ad honorem vel ad contumeliam fingat, dum motus ipse animæ vel propositum mentis de se ipso suggerat illi quem non latet cor & cogitatio animi, utrùm ad honorem fingi vas ejus, an ad contumeliam debeat.* Origenes lib. VII. in epist. ad Rom. c. VIII: *In præsenti loco constat, Apostolum secundum scripturæ sacræ consuetudinem posuisse sermonem cognoscendi, ut illos ostenderet præcognitos à Deo, in quibus* SCIENS QVALES ESSENT, *amorem suum Deus affectumque posuisset, secundum etiam illud quod scriptum est, Cognovit dominus eos qui sunt sui.* Et ibidem: *Superest nobis adhuc illius quæstionis absolutio, quomodo quos vocavit, illos & justificavit, cùm secundum ea quæ suprà diximus, constet, multos esse vocatos, paucos verò electos. Sed videtur mihi esse quæ-*

quædam vocationis differentia, quia omnes quidem vocati sunt, non tamen omnes secundùm propositum vocati sunt. Nam hi QVI SECVNDVM *propositum bonum,* & BONAM VOLVNTATEM, QVAM CIRCA DEI CVLTVM GERVNT, *vocantur,* IPSI SVNT *qui secundum propositum vocati dicuntur, & isti sunt, qui vocati justificati sunt.* BONO *enim* EORVM PROPOSITO *deerat sola vocatio. Hi verò qui non habent bonum fixumque propositum, vel erga divinum cultum, vel erga opus bonum, vocantur quidem & ipsi, ne eis excusatio relinquatur, & hac ipsi* POSSINT *caussare cum judicantur, Quia & nos si vocati fuissemus* POTVISSEMVS *utique justificari; & non solum justificari, sed & glorificari. Ideo ergò vocantur quidem & ipsi, sed quasi si in terrâ petrosâ seminetur semen, citò quidem exoritur; increscente autem tribulationum sole, quia non habent altam radicem* BONI PROPOSITI, *continuo arescunt & pereunt: & ipsi sunt, de quibus dicit Apostolus, qui naufragaverunt à fide. Quos ergò vocavit, id est, quos secundum* PROPOSITVM *vocavit,* BONI, *illos & justificavit.* QVOD SI PROPOSITVM AD DEVM REFERATVR, *hoc est, ut secundum* DEI *propositum,* QVI SCIENS *in eis* RELIGIOSAM MENTEM *& salutis inesse desiderium, vocati dicantur, non videbitur his quæ exposuimus, etiam hoc esse contrarium. Hoc ergò pacto neque in præscientiâ Dei vel salutis vel perditionis nostræ caussa consistit, neque justificatio ex solâ vocatione pendebit, neque glorificari de nostrâ penitus potestate sublatum est. Nam etsi communi intellectu de præscientiâ sentiamus, non propterea erit aliquid quia id scit Deus futurum; sed quia futurum est, scitur à Deo antequam fiat. Nam etsi (verbi gratiâ) fingimus Deum non prænoscere aliquid futurum sine dubio, erat quod ita, utputa Iudas proditor factus est, & hoc ita futurum propheta prædixerunt. Non ergò quia Prophetæ prædixerunt, idcirco prodidit Iudas, sed quia futurus esset proditor, ea quæ ille ex propositi sui nequitiâ gesturus erat prædixerunt Prophetæ, cùm utique Iudas in potestate habuisset ut esset similis Petro & Ioanni si voluisset, sed elegit pecuniæ cupiditatem magis quàm Apostolici consortii gloriam: & hanc ejus voluntatem futuram prævidentes Prophetæ librorum tradiderunt monumentis. Vt autem scias, non in præscientiâ Dei unicuique salutis caussam poni, sed in proposito & actibus suis, vide Paullum, verentem ne fortè, cùm aliis prædicaverit, ipse reprobus efficiatur, macerare corpus suum, & subjicere servituti hoc.* Origenes in cap. 9. ad Rom. *Certum est, Deum non solum scire uniuscujusque propositum ac voluntatem, sed & præscire. Sciens autem & prænoscens, tanquam bonus dispensator & justus, uniuscujusque motibus & proposito utitur ad ea opera perficienda, quæ uniuscujusque animus ac voluntas eligit.* Et aliquàm

quàm multis interjectis: *Audi Paullum in his, in quibus non habuit protervum contradictorem, quomodo vasorum diversitates aperuit. Nam ibi ubi auditor non erat dignus, sed contradictor erat, sola fictilia vasa commemorat: hîc autem & aurea dicit esse, & argentea, & lignea, & fictilia: & alia quidem esse ad honorem: alia verò ad contumeliam. Similiter & hîc memoravit rationem, quare alia ad honorem, alia verò ad contumeliam fiant: ibi siluit, hîc aperuit. Si enim quis emundaverit semet ipsum, inquit, ab his sine dubio peccati sordibus, erit ad honorem vas sanctificatum, & utile Domino ad omne opus bonum paratum. Restat igitur ut qui se non emundaverit, nec per pœnitentiam peccati maculam abluerit, sit vas ad contumeliam. Quod & si auxerit malitiam, & converti, per duritiam mentis & cor impœnitens omnino contempserit, erit jam non solùm vas contumeliæ, sed & vas iræ. Ita ergò rationem, quam ibi indignè poscentibus claudit, hîc dignè desiderantibus pandit: per quam etiam illud, quod paullo antè de Iacob & Esau proponit, apertius explanatur. Vt enim Iacob esset vas ad honorem sanctificatum, & utile domino ad omne opus bonum paratum, anima ejus emundaverat semet ipsam: & videns Deus puritatem ejus, (potestatem enim habens ex eâdem massâ facere aliud vas ad honorem, aliud ad contumeliam) Iacob quidem qui (ut diximus) emundavit semet ipsum, fecit vas ad honorem; Esau verò, cujus animam non ita puram nec ita simplicem vidit, ex eâdem massâ fecit vas ad contumeliam. Vt autem scias, quòd pro puritate & simplicitate animæ Iacob factus fuerit ad honorem vas, audi quale ei divina scriptura simplicitatis testimonium perhibet. Et erat, inquit, Iacob homo simplex habitans domum. Ideo ergò Apostolus dicit de eis: Quia priusquam nascerentur dicitur de eis, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

Tatianus orat. contra gentes * ait, multos per pœnitentiam & mortificationem veteris hominis gratiose consequi vocationem divinam, quæ eos reddat immortales. Hanc enim puto esse istorum verborum mentem: Οἱ δὲ ἄνθρωποι, μετὰ τὴν τῆς ἀθανασίας ἀποβολὴν, θανάτῳ τῷ διὰ πίστεως τὸν θάνατον νενικήκασι, καὶ διὰ μετανοίας κλῆσις αὐτοῖς δεδώρηται. *Homines verò, post immortalitatem amissam, morte per fidem superavere mortem, ac propter pœnitentiam divina iis vocatio donata est.* * Pag. 205.

Basilius in Psalm. 32 †. ad illa verba, *Misericordiâ Domini plena est terra.* Οὔτε ἐλεημοσύνη ἄκριτος, οὔτε ἡ κρίσις ἀνελεήμων. πρὸ τῆς κρίσεως οὖν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην, καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην ἔρχεται ἐπὶ τὴν κρίσιν. ταῦτα δὲ ἀλλήλοις συνέζευκται, ὁ ἔλεος μετὰ τῆς κρίσεως, ἵνα μήτε ὁ ἔλεος μόνος χαυνότητα ἐμποιήσῃ, μήτε μόνη ἡ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργά- † P. 84.

σῆται. βούλεταί σε ἐλεῆσαι καὶ τῶν ἑαυτοῦ οἰκτιρμῶν μεταδοῦναι ὁ κριτής· ἀλλ' ἐὰν εὕρῃ τὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ταπεινόν, συντετριμμένον, πολλὰ μετακλαύσαντα ἐπὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις. ἐὰν δὲ ἴδῃ καρδίαν ἀμετανόητον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιστίαν τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ἀφοβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοὶ τὴν κρίσιν. ὡς γὰρ ἰατρὸς ἐμμελὴς καὶ φιλάνθρωπος, καταντλήμασι πρότερον καὶ περιπλάσμασιν ἁπαλοῖς πειρᾶται καταστεῖλαι τὸ οἴδημα· ἐπὰν δὲ ἴδῃ ἀνενδότως καὶ σκληρῶς ἀντιτυποῦντα τὸν ὄγκον, ῥίψας τὸν ἔλεον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγήν, αἱρεῖ λοιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν. *Neque misericordia (Dei) sine judicio est, neque judicium sine misericordiâ. Ante judicium quidem diligit misericordiam, & post eam prorogatam ad judicium venit. Hæc enim inter se conjuncta sunt; misericordia cum judicio; ne misericordia sola gignat securum animi fastum, aut judicium solum desperationem in animis operetur. Vult tui misereri judex, teque miserationibus suis complecti, sed si post peccata repererit humilem, contritum, malefactaque sua plurimùm deplorantem. Si verò conspexerit, te corde haut agere pœnitentiam, sensibus atque animo esse elatum, haut credere seculum futurum, nec timere judicium: tunc diligit in te judicium. Sicut medicus dexter, & humanus, priùs fomentis iis insusionibus, & illinendo molle aliquod medicamentum, tumores ac tubera exsiccare conatur: ubi autem viderit, excrescentem illam molem non remittere à tumore, sed medicamentis istis reniti viderit; misericordiâ, mollioreque curâ abjectâ, eligit eum, qui reliquus est, ferri usum.* Si Deus ante judicium diligit misericordiam, nec ad judicium accedit nisi postquam homo misericordiam contemsit, minimè, ex Basilii sententiâ, absolutè hominem reprobavit Deus, sed demum quos misericordiam contemturos prævidit, justo judicio suo pœnæ destinavit.

* P. 163. & 165. Basilius homiliâ, Quòd Deus non est autor malorum *. Κἂν λέγῃ ποτὲ ὁ ἀπόστολος, σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, μὴ κατασκευὴν τινὰ πονηρὰν οἰηθῶμεν εἶναι τοῦ Φαραώ. οὕτω γὰρ ἐπὶ τὸν κατασκευάσαντα δικαιότερον ἡ αἰτία μετενεχθήσεται. ἀλλ' ὅταν ἀκούσῃς σκεύη, νόει ὅτι πρός τι χρήσιμον ἕκαστος ἡμῶν πεποίηται. Καὶ ὥσπερ ἐν τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ τὸ μέν τοι χρυσοῦν ἐστι σκεῦος, τὸ δὲ ἀργυροῦν, τὸ δὲ ὀστράκινον, τὸ δὲ ξύλινον· τῆς προαιρέσεως ἑκάστου τὴν πρὸς τὰς ὕλας ὁμοιότητα παρεχομένης· καὶ χρυσοῦν μέν ἐστι σκεῦος, ὁ καθαρὸς τὸν τρόπον καὶ ἄδολος· ἀργυροῦν δέ, ὁ ὑποδεέστερος ἐκείνου κατὰ τὴν ἀξίαν· ὀστράκινον δέ, ὁ τὰ γήινα φρονῶν, καὶ πρὸς συντριβὴν ἐπιτήδειος· καὶ ξύλινον, ὁ εὐκόλως διὰ τῆς ἁμαρτίας καταρρυπούμενος, καὶ ὕλη γινόμενος τῷ αἰωνίῳ πυρί· Οὕτω καὶ ὀργῆς σκεῦος ὁ πᾶσαν τὴν τοῦ διαβόλου ἐνέργειαν ὥσπερ ἀγγεῖον χωρήσας, καὶ διὰ τὴν ἐγγινομένην αὐτῷ ἐκ τῆς φθορᾶς δυσωδίαν οὐκ ἔτι ἀχθῆναι πρὸς χρῆσιν δυνάμενος, ἀλλ' ἀφα-

ἀφανισμοῦ μόνου καὶ ἀπωλείας ἄξιος. Διόπερ ἐπειδὴ ἔδει συντελεσθῆναι αὐτὸν, ὁ φρόνιμος καὶ σοφὸς τῶν ψυχῶν οἰκονόμος διῳκήσατο αὐτὸν περιφανῆ γενέσθαι, καὶ πᾶσιν ἐξάκουστον, ἵνα ἄλλοις γοῦν ὠφέλιμος διὰ τὸ πάθους γένηται, ἐπειδὴ αὐτὸς ὑπὸ τῆς ἄγαν κακίας ἀνίατος ἦν. ἐσκλήρυνε δὲ αὐτὸν τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τῇ τῆς τιμωρίας ἀναβολῇ, ἐπιτείνων αὐτοῦ τὴν κακίαν, ἵνα εἰς τὸν ἔσχατον ὅρον αὐξηθείσης αὐτοῦ τῆς πονηρίας, τὸ δίκαιον ἐπ' αὐτῷ τῆς θείας κρίσεως διαφανῇ. διὰ τοῦτο ἀπὸ μικροτέρων πληγῶν ἀεὶ προστιθεὶς καὶ ἐπιτείνων τὰς μεγίστας, οὐκ ἐμάλαξεν αὐτοῦ τὸ ἀνυπότακτον· ἀλλ' εὕρισκεν αὐτὸν καὶ τῆς ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ καταφρονοῦντα, καὶ τοῖς ἐπαγομένοις αὐτῷ δεινοῖς ὑπὸ τῆς συνηθείας ἐμμελετήσαντα. καὶ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν παρέδωκε τῷ θανάτῳ, ἕως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐποίησεν ὑποβρύχιον ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τῆς τῶν δικαίων πορείας κατατολμήσας, καὶ νομίσας ὥσπερ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ αὐτῷ βάσιμον ἔσεσθαι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν. *Quanquam dicit Apostolus, vasa iræ aptata in perditionem, ne facturam Pharaonis malam fuisse existimemus. Nam ita culpa justius transferetur in ipsius conditorem. Sed ubicunque audiveris vasa, intellige quòd nostrûm quilibet ad aliquem factus est usum. Quemadmodum in magna domo, vas aliud est aureum, aliud argenteum, aliud testaceum, ligneum aliud. Hujuscemodi ergò materiis voluntas cujusque comparatur. Nam vas aureum is est, qui mente moribusque simplex ac sine dolo est. Argenteum item, qui illo paullo est inferior dignitatis ac pretii æstimatione. Testaceum est ac figulinum, qui terrestria sapit, & frangi conterique fit aptus. Ligneum, qui per peccatum facilè sordet; & igni æterno materiem præbet. Sic etiam iræ vas est, qui omnem in se Diaboli operationem quasi vas quoddam suscepit, & propter fœtorem quem habet ex corruptione, ad nullum usum aptari potest, sed dignus est qui pereat. Quamobrem quando jam ipsum Pharaonem conteri erat opus, sapiens animarum nostrarum rector usque adeò illum sustinuit, ut clarum celebreque omnibus exemplum esset, & aliis utilis ob mala tolerata (quando ipse propter nimiam malitiam insanabilis erat) redderetur. Obduravit eum, longanimitate ac pœna dilatione ipsius aggravans malum, ut ad extremum ejus iniquitate ad summum gliscente, justius super eum Dei judicium ostenderetur. Iccirco plagas modicè quidem ab initio infligens, ac paullatim adaugens ejus duritiem, minimè flexit, quin reperit eum & initio Dei contemtorem, & illatas post pœnas ex consuetudine tolerantem. Et ne sic quidem morti illum tradidit; donec ipse sese præcipitem dedit, dum cordis arrogantia fretus iter justorum ausus est ingredi, ac existimavit, quemadmodum populo Dei, sic & sibi mare rubrum permeabile fore.*

Gregor. Nazianz. * oratione 42. quæ secunda est in Pascha. Τὸν παράδεισον ἐπιδημῶμεν, ἵνα τρυφήσωμεν· ἐντολὴν ἐλάβομεν, ἵν' εὐδοκι- * Pag. 696.

μήσωμεν ταύτην φυλάξαντες· οὐκ ἀγνοοῦντος τοῦ θεοῦ τὸ ἐσόμενον, ἀλλὰ νομοθετοῦντος τὸ αὐτεξούσιον. Paradisus fidei nostræ commissus est, ut deliciis frueremur. Mandatum accepimus, ut eo servato gloriam assequeremur: non quòd Deus id, quod futurum erat, ignoraret, sed quòd arbitrii libertatem lege sanciret.

Chrysostomus in cap. Matth. 20. homil. 66. ad illud Christi, *Sedere à dextris & à sinistris non est meum dare, sed quibus paratum est à patre meo. Quibus*, inquit, *præparatum est? illis videlicet, qui fulgentissimis operibus evasuri sunt. Verùm ut clarius fiat, quod dicimus, exemplo id ante oculos ponamus. Ad editorem igitur munerum atque certaminis, quo multi atque præclari athletæ confluant, duos quosdam ipsi præcipuâ familiaritate conjunctos accessisse fingamus, qui amicitiâ principis freti postulare audeant, ut victores ipsi præconio declarati coronentur: quibus ille respondeat, Non est meum id dare, sed quibus labore atque sudore præparatum est. Num igitur quasi non potentem illum id facere condemnabimus? Nequaquam; sed justitiam ejus admirabimur: & quoniam non personam, sed rem respicit, laudabimus. Quemadmodum igitur editionis munerum atque certaminis principem, non quia non potest, sed quia non vult luctationis transgredi leges & justitiæ ordinem conturbare: sic utique Christum id dixisse affirmamus. Ita undique illos compellebat, in gratiâ Dei primùm, deinde in laboribus propriis*[a] *omnem salutem & gloriæ spem*[b] *reponere. Ideo dixit, quibus paratum est.* Chrysostomus in cap. IX. Rom[c]. ubi Iacobi dilectionem ait factam propter virtutem, *ἣν καὶ πρὸ τῶν ἔργων ὁ Θεὸς οἶδε.* atque hæc, inquit, est *ἡ ἐκλογὴ ἡ κατὰ πρόγνωσιν γινομένη.* Quæ sanè durius dicuntur: sed mentem ejus alibi explicamus.

Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 240[d]: *Si Deus malorum autor est, quî fit, ut super te pluat, ac solem oriri faciat, atque ad senilem usque ætatem hîc tibi vitam prorogarit, qui multis mortibus jampridem dignus eras? Verùm* OB IPSIUS MISERICORDIAM *ad hoc usque ætatis* POENITENTIÆ AC RESIPISCENTIÆ CAUSSA SERVATUS ES. *δι' εὐσπλαγχνίαν τὴν αὐτοῦ φυλαχθέντα εἰς τοῦτο ἡλικίας πρὸς μετάγνωσιν καὶ νῆψιν.*

Theodoretus in illud Paulli cap. 8. ad Rom. *his qui secundum propositum vocati sunt. Admodum accurate vocationi propositum adjunxit. Non enim vocat simpliciter, sed eos qui habent propositum. Et ideo Corinthi quidem dicit Apostolo: Loquere, & ne taceas; populus enim est mihi multus in hac civitate. In Mysia autem loqui verbum prohibuit. In Asia verò primum quidem prohibuit, postea autem jussit hoc facere. Et ideo Hierosolymis quoque dixit ipsi, Festina,*

[a] *Nempe virtute gratia factis.*
[b] *Non quasi opera nostra quicquam propriè mereantur, sed quia Deus secundum ea se judicaturum promisit, ac nos quoque ex operibus nostris de fide nostrâ certi simus.*
[c] P. 192. edit. Commel.
[d] P. 56.

Festina, & exi hinc velociter; non enim recipient tuum testimonium. Et ideo hîc quoque dicit, iis qui sunt vocati secundum propositum.

Cyrillus lib. 10. Thesauri cap. 6. locum illum Matth. 20: *sedere ad dextram meam & sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo:* sic explicat, *Non est,* inquit, *meum, dare supremum honorem vobis petentibus, qui reservatus est in præscientia patris illis, quos excessus certandi commendaverit.*

Locum Act. 13. *Et crediderunt, quotquot erant ordinati ad vitam æternam*, interpretatur Theophylactus de ordinatione secundùm præscientiam. Scribit enim, κατὰ πρόγνωσιν μὲν οἱ τεταγμένοι εἰς ζωὴν ἤγουν ἀφωρισμένοι, ἐπίστευσαν, πλὴν οἰκείᾳ γνώμῃ καὶ προαιρέσει. ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις, οὐκ ἀναιρεῖ τῆς ἡμετέρας βουλήσεως τὸ αὐτεξούσιον. ὅπου πρὸ καταβολῆς κόσμου προορισθεὶς ὁ Παῦλος κατὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόγνωσιν σκεῦος ἐκλογῆς ἔσεσθαι &c. *Iuxta præscientiam quidem ordinati erant ad vitam segregati, hi crediderunt, verumtamen ex proprio arbitrio ac electione. Nam præscientiam Dei non tollit nostræ voluntatis liberum arbitrium. quandoquidem ante constitutionem mundi destinatus Paullus secundum Dei præscientiam, ut vas fieret electum &c.* Theophylactus in illud Matth. cap. 20; *Sedere ad dextram meam & sinistram, non est meum dare, sed quibus paratum est à patre meo.* Τὸ δὲ καθίσαι οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ᾽ οἷς ἡτοίμασται. τουτέστιν, ἐὰν εὑρεθῇ τις μετὰ τοῦ μαρτυρῆσαι, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἀρετὴν ἔχων, ἐκεῖνος λήψεται τὴν δωρεάν. ἐκείνῳ γὰρ ἡτοίμασται τῷ κοπιάσαντι. [* ὥσπερ καὶ τοῖς ἀθλοῦσιν οἱ στέφανοι ἑτοιμάζονται. ὥσπερ οὖν ἀγῶνος δρομικοῦ προκειμένου, καὶ ἀγωνοθετοῦντος τοῦ βασιλέως, ἐὰν προσέλθῃ τις μηδαμῶς ἀγωνισάμενος, καὶ εἴπῃ,] Δὸς ἐμοὶ τὸν στέφανον ὦ ἀγωνοθέτα τῷ μὴ ἀγωνισαμένῳ, εἴποι δὲ αὐτῷ ἐκεῖνος, Οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι κατὰ χάριν τὸν στέφανον, ἀλλ᾽ ᾧ ἡτοίμασται, τουτέστι τῷ δραμόντι, καὶ νικήσαντι· οὕτω δὴ κἀνταῦθα φησὶν ὁ Χριστὸς, ὅτι οὐκ ἐγὼ κατὰ χάριν δύναμαι δοῦναι ἡμῖν τὴν ἐκ δεξιῶν μου καθέδραν. ἄλλων γὰρ, τῶν κοπιασάντων, ἐστὶ, καὶ ἐκείνοις ἡτοίμασται. *Sedere verò non est meum dare, sed quibus præparatum est. hoc est, si inventus fuerit quis, præter veritatis testificationem, etiam omnem aliam virtutem habens, ille accipiet donum. Illi enim præparatum est, qui laboraverit, sicut & certantibus coronæ sunt præparatæ. Quemadmodum enim certamine cursus proposito, siquisqui nequaquam certarit, eum qui certamini præest, accedat, ac dicat, O certaminis hujus præses, dona mihi coronam qui non certavi; dicet hic illi, Non est meum dare ad gratiam coronam, sed illi cui præparata est, hoc est illi qui cucurrerit & vicerit: sic & hîc dicit Christus, Ego non possum ex gratia vobis dare sessionem ad dextram meam. aliorum enim est, qui laboraverint, & illis præparata est.*

** Quæ lineis inclusa, mirum ab Oecolampadio omissa esse in tralatione suâ.*

 Oecu-

Occumenius in illud epist. ad Rom. cap.8. *Omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt.* Οὐ τοῖς τυχοῦσι, φησὶ, τοῦτο συμβαίνει, ἀλλὰ τοῖς ὑπὸ θεοῦ κληθεῖσιν. εἶτα ἵνα μὴ νομισθῇ μονομερῶς ὁ θεὸς ἐνίους καλέσας, φησὶ, τοῖς κατὰ πρόθεσιν, τοῖς κατὰ γνώμην ἤτοι προαίρεσιν ἀξιωθεῖσι τῆς κλήσεως, δεικνὺς ὅτι πάντες μὲν ἐκλήθημεν, ἐκεῖνοι δὲ ὑπήκουσαν. διὸ καὶ βοηθοῦνται οἱ κατὰ οἰκείαν πρόθεσιν γενόμενοι κλητοί. *Neque enim hoc quibuslibet contigit, inquit, sed his duntaxat qui à Deo vocati sunt. Deinde ne putaretur tantum ex parte quosdam vocasse, dicit: His qui secundum propositum; id est, qui secundùm decretum, secundum electionem nacti sunt vocationem: ostendens quòd omnes quidem vocati sumus: sed illi obedierunt. Ideo etiam adjuvantur, qui secundum proprium propositum vocati fuerunt.* Ibidem, ad illud, *Quoniam quos præscivit, etiam prædefinivit.* Ὅτι οὓς, τουτέστι τούτους τοὺς κατὰ οἰκείαν πρόθεσιν κλητοὺς ὄντας, προέγνω, ἀπὸ κοινοῦ, κατὰ πρόθεσιν κλητοὺς ὄντας. *Quoniam quos, id est hos qui secundum* PROPRIUM *propositum vocati fuerunt, præscivit; ex communi sensu repetendum est, qui secundum propositum vocati sunt.* Et aliquanto pòst: Ὅτι οὓς προέγνω, ἀντὶ τοῦ, τούτους τοὺς κατὰ πρόθεσιν, οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσεν, τοὺς κατὰ πρόθεσιν. καὶ οὓς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσε, τοὺς κατὰ πρόθεσιν. καὶ οὓς ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε, πάλιν τὸ, κατὰ πρόθεσιν κλητοὺς ὄντας. ἵνα μὴ ἄτοπον ἀπαντᾷ, εἰ ὁ θεὸς τινὰς μὲν εὐεργέτησε, τινὰς δὲ οὔ. τὸ δὲ κατὰ πρόθεσιν συνυπακουόμενον, αὐτῶν ποιεῖ τὸ κατόρθωμα τῶν κατὰ οἰκείαν πρόθεσιν πιστευσάντων, καὶ προσωποληψίας ἀπαλλάττει τὸν θεόν. *Quoniam quos præscivit, hos etiam prædefinivit, qui secundum propositum sunt: quos autem prædefinivit, eosdem & vocavit, qui secundum propositum sunt: quos verò justificavit, hos & glorificavit: rursum qui secundum propositum vocati sunt. ut nihil absurdi occurrat, si quibusdam Deus benefacit, quibusdam verò non. Quum autem subauditur, secundum propositum, statuitur illorum virtus, qui secundum* PROPRIUM *propositum crediderunt; & à personarum respectu Deus liberatur.*

Theophylactus in illud Pauli cap. VIII ad Rom. *Quoniam quos præscivit, & prædefinivit conformes fieri imagini filii sui. Præcognoscit vel præscit Deus eos, qui vocatione digni sunt; deinde sic prædestinat: prior itaque est præscientia, postea sequitur prædestinatio. Prædestinationem autem intelliges, impermutabilem Dei bonam voluntatem. Prænovit itaque, Paullum vocatione dignum esse, sicque præfinivit seu prædestinavit, hoc est, impermutabiliter decrevit, adeoque statuit vocare ipsum.*

Addamus superioribus Clementem Romanum: & Eusebium Emissenum: ut quidem inscriptio habet. Nam quin ea fallat, minime

me dubitamus. Verba Clementis sunt Recognitionum lib. 3. * *Deus potestatem dedit unicuique arbitrii sui, ut hoc esse possit, quod vult. Et prævidens, quia ista potestas arbitrii, alios quidem faceret eligere bona, alios verò mala, & per hoc in duos ordines necessariò propagandum esset hominum genus, unicuique ordini concessit & locum & regem quem vellet eligere. bonus enim rex bonis gaudet, & malus malis.* Qui locus ostendit, Clementem hunc sensisse, non fieri à Deo hominum discretionem, nisi post operum prævisionem. * P. 46. edit. Paris. in 8.

Eusebius Emissenus, cujus nomine circumferuntur homiliæ in Euangelia: ubi hæc de conditionatâ prædestinatione invenias. *Qui ad vitam prædestinati sunt, illi nullatenus perire possunt. Fit autem conditionaliter prædestinatio Dei, nihilque sine aliquâ conditione prædestinatum est. Prædestinatum est enim, ut salvaretur mundus, sed per aquam baptismatis, & mortem filii Dei. Prædestinati sunt omnes boni ad gloriam, eâ tamen conditione, si fidem tenuerint, si caritatem, si humilitatem, si sapientiam si misericordiam & pietatem, & his similia habuerint. Tales enim eos futuros prævidit, quos Deus ad vitam prædestinavit: & quasi prædestinando eis diceret, Ego quidem vos ad vitam prædestino, si tamen tales fueritis, si mea mandata custodieritis, si fidem & misericordiam habueritis, & si in bono tandem inventi fueritis. Qui igitur talis esse non vult, qui mandata Dei custodire non nititur, ideo non venit ad prædestinationem, quia non servat conditionem. Noli ergò attendere ad prædestinationem Dei, quam ignoras, attende ad verba quæ audis & intelligis. Sicut enim in prædestinatione suâ verus est Deus, & mutari non potest, ita & verba ejus vera sunt, vel mutari non possunt. Unde & in Euangelio Dominus ait, cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Sed audiamus quæ sunt hæc verba: Peccator (inquit) quâcunque horâ conversus fuerit, & ingemuerit, vitâ vivet, & non morietur. itemque; Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: quod si nolueritis, gladius devorabit vos. & in Euangelio: Qui crediderit (inquit) & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Et iterum; Si dimiseritis hominibus peccata eorum, demittet vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Ne quæras aliam prædestinationem. In his enim verbis omnis & vitæ & mortis prædestinatio consistit. Si hæc feceris, esto securus, & crede indubitanter, quòd ad vitam prædestinatus es. Quod si indurato corde hæc facere nolueris, & in hac malitiâ perseveraveris, pro certo scias, te ad mortem esse prædestinatum. Quamvis enim nullus homo ad peccatum sit prædestinatus, omnis tamen homo ad gloriam aut ad supplicium prædestinatus est.* Et aliquanto pòst:

Prædestinati sunt mali ad mortem propter malitiam suam, sicut boni ad vitam pro bonitate suâ.

Tertullianus adversus Marcionem lib. 2. cap. 23. *Quis hominum sine delicto, ut eum Deus semper adlegeret, quem nunquam posset recusare? vel quis item sine aliquo bono opere, ut eum Deus semper recusaret, quem nunquam posset adlegere? Exhibe bonum semper, & non recusabitur: exhibe malum semper, & nunquam adlegetur.* Citat hæc verba quoque scriptor Medullæ Patrum cap. 42. indeque sextum colligit Tertulliani errorem, quasi malè senserit de Prædestinatione, nempe quia electionem ac reprobationem posteriorem facit prævisis operibus. Verùm non hæc Tertulliani unius, sed aliorum quoque antiquiorum patrum sententia fuit, ut liquet partim ex iis, quæ jam adduximus, partim illis quæ deinceps citabuntur.

Hieronymus in illud Esaiæ cap. 1: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: si nolueritis, & non audieritis, gladius devorabit vos. Liberum servat arbitrium, ut in utramque partem* NON EX PRÆJUDICIO DEI, SED EX MERITIS SINGULORUM *vel pœna vel præmium sit.* Nec sententiam hanc postea mutavit: sed eandem retinuit cum adversus Pelagium disputaret. Sic enim scribit. lib. III. dialogorum contra Pelagianos: *Quærit hoc Marcion, & omnes hæreticorum canes, qui vetus laniant testamentum, & hujuscemodi syllogismum texere consueverunt: Aut scivit Deus, hominem in paradiso positum prævaricaturum esse mandatum illius, aut nescivit. Si scivit; non est in culpâ is qui præscientiam Dei vitare non potuit; sed ille qui talem condidit, ut Dei non posset scientiam devitare. Si nescivit; cui præscientiam tollis, aufers & divinitatem. Hoc enim in genere in culpâ erit qui elegit Saul, futurum postea regem impiissimum. Et salvator aut ignorantiæ, aut injustitiæ tenebitur reus, cum in Euangelio sic locutus:* Nonne vos duodecim ego elegi Apostolos, & unus de vobis diabolus est? *Interroga eum, cur Iudam elegerit proditorem, cur ei loculos commiserit, quem furem esse non ignorabat. Vis audire rationem? Deus præsentia judicat, non futura. Nec condemnat ex præscientiâ, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat: sed tantæ bonitatis est & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conversionis & pœnitentiæ: juxta illum sensum Apostoli;* Ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum duriciam autem tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus. *Neque enim ideo peccavit Adam, quia Deus hoc futurum noverat: sed præscivit Deus, quasi Deus, quod ille erat propriâ volun-*

voluntate facturus. Hieronymus epist. CXLVI. *Cumque adhuc longè esset, vidit eum pater ejus, & misericordiâ motus est, antequam dignis operibus, & verâ pœnitentiâ, ad patrem rediret antiquum. Deus, apud quem cuncta futura jam facta sunt, & qui est omnium præscius futurorum, ad ejus præcurrit adventum, & per verbum suum, quod carnem sumsit, ad ejus præcurrit adventum, reditum filii sui junioris anticipat.*

Augustinus tractatu in Iohannem XLII. *Quoniam præsciverat, qui fuerant credituri, ipsos dixit ex Deo, quoniam regenerationis adoptione nascerentur ex Deo. Ad hos pertinet, qui ex Deo est, verba Dei audit. Quod verò sequitur, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis, eis dictum est, qui non solum peccato vitiosi erant, (nam hoc malum erat commune omnibus) sed etiam* PRÆCOGNITI *quòd non fuerant credituri eâ fide, quâ solâ possent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter* PRÆSCIEBAT, *illos, quibus talia dicebat, in eo permansuros, quòd ex diabolo erant, id est, in suis peccatis atque impietate morituros, in qua ei similes erant, nec venturos ad regenerationem in qua essent filii Dei, hoc est, ex Deo nati, à quo erant homines creati. Secundum hanc prædestinationem locutus est Dominus, non quòd aliquem hominum invenerit, qui vel secundum regenerationem jam esset ex Deo, vel secundùm naturam jam non esset ex Deo.* Scriptor de Vocatione gentium lib. II. cap. XXIX *: *Qui* (Deus) *sicut præscivit ante secula, quanta totius mundi multitudo, vel communibus usa donis, vel specialibus adjuta præsidiis, declinans tamen ab itinere veritatis & vitæ, ingressura esset latitudinem erroris & mortis: ita semper præcognitum habuit quantus piorum numerus per opem gratiæ, & per servitutem obedientiæ ad æternam beatitudinem pertineret: ut nullo excidente de plenitudine promissorum, qui nec provectu erat fallendus, nec auxilio defuturus, eos glorificaret præ omnibus, quos elegit ex omnibus.* Idem cap. XXXIII: † *In electione quicquid hominum in Christo præcognitum non est, nulla eidem ratione sociabitur.* Augustinus in Actis cum Felice Manichæo lib. II. cap. VIII: *Non est ergò indignum, ut Deus dicat; Ite in ignem æternum: eis, qui ejus misericordiam per liberum arbitrium respuerunt: & dicat; Venite benedicti Patris mei: percipite regnum: eis, qui per liberum arbitrium fidem ejus susceperunt, peccata sua confessi sunt, pœnitentiam egerunt, displicuerunt sibi quales fuerunt, & quales per eum facti sunt, illi placuerunt.*

* *Apud Ambros. c. 9.*

† *Cap. 10. apud Ambros.*

THESIS IX.

Nec Patres ante Auguſtinum, vel alii, quia conditionatum prædeſtinationis decretum docent, iccirco diffitentur, eſſe inſuper decretum quoddam ſublimius ἀνεξιχνίαστον καὶ ἀνεξερεύνητον, quod verſetur circa adminiſtrationem mediorum ordinatorum ad ſalutem. Nam Scripturis & experientiâ edocti, clarè agnoſcunt, quamquam Deus velit omnes ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; viam tamen, quam ad hoc init, magnâ ſui parte penitus abſconditam eſſe: quemadmodum vel inde ſatis cognoſcimus, quòd ad alios ſermo Euangelii mittatur, ad alios non mittatur. Hujus diverſæ adminiſtrationis cauſſam ab Apoſtolo Paulo ad Rom XI *referri dicebant ad inſcrutabilia judicia, & ſapientiæ imperveſtigabilem abyſſum.*

*P. 255. Hieronymus epiſt. ad Cteſiphontem *: *Solet nobis objicere contubernalis veſter Porphyrius, quâ ratione clemens & miſericors Deus, ab Adam uſque ad Moyſen, & à Moyſe uſque ad adventum Chriſti, paſſus ſit univerſas gentes perire, ignorantiâ Legis & mandatorum Dei. Neque enim Britannia, fertilis provincia tyrannorum, & Scoticæ gentes, omnesque uſque ad Oceanum per circuitum barbaræ nationes, Moyſen Prophetasque cognoverunt. Quid neceſſe fuit, eum in ultimo venire tempore, & non priusquam innumerabilis periret hominum multitudo? Quam quæſtionem beatus Apoſtolus, ad Romanos ſcribens, prudentiſſimè ventilat, ignorans hæc, & Dei concedens ſcientiæ. Dignare & tu iſta neſcire. Concede Deo potentiam ſui. nequaquam te indiget defenſore.* Addam ſimilem locum Auguſtini, ſed ex iis, quæ dictavit, cùm necdum agnoſceret decretum prædeſtinationis abſolutum. Sic enim ſcribit lib. octoginta trium quæſtionum, quæſt. LXVIII. *Hæc vocatio, quæ ſive in ſingulis hominibus, ſive in populis, atque in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ & profundæ ordinationis eſt. Quò pertinet etiam illud: In utero ſanctificavi te, & cùm eſſes in renibus patris tui, vidi te. Et, Iacob dilexi, Eſau autem odio habui: cùm dictum ſit, Antequam naſcerentur. Nec comprehendi poteſt, niſi fortè ab eis, qui diligunt Deum ex toto corde, & ex totâ animâ, & ex totâ mente ſuâ, & diligunt proximos ſuos tanquam ſe ipſos.* Quòd verò hæc dictaſſe dicebam, cùm ſolùm conditionatum ſalvandi decre-

decretum doceret: liquet ex lib. I. Retractat. cap. XXVI. ubi ait, se quæstiones eas, *ab ipso primo tempore conversionis, posteaquam in Africam venerat, sicut interrogabatur à fratribus, nullâ servatâ ordinatione dictasse, sed episcopum jam colligi, & unum ex eis librum fieri jussisse.* Quæ simul ostendunt, falli Erasmum, cùm censet *, *opus hoc à studioso quopiam ex omnibus Augustini libris esse collectum.*

* *Censura in librum 83. qu.*

THESIS X.

Caterùm Augustinus, ut fortius premeret Pelagium, communi Patrum, & à se jam Episcopo, defensæ sententiæ appendicem hanc annexuit, quòd gratia uni præ altero offeratur, inque uno magis quàm alio efficax sit, id ab absoluto Dei decreto provenire. Hoc enim cùm deficere non possit, eos omnes ac solos salvari, quibus Deus gratiam conversionis & perseverantiam absolutâ salvandi voluntate destinavit. Quod ut melius intelligatur, distinctè prius de conversione; deinde de perseverantiâ agemus. De priori hujusmodi quæstio est, cur vocatorum unus præ altero convertatur. Patres ante Augustinum, & ipse prius Augustinus, contenti fuissent dicere, id esse à recto usu liberi arbitrii. Sensere quippe, gratiam dici efficacem ab eventu sive cooperatione humanâ: quasi quæ cæteroquin gratia sit sufficiens, ea cooperatione hominis reddatur efficax. Sed Augustinus porrò quærebat, cur, cùm uterque sit vocatus, hic præ altero gratiâ rectè uti velit. Atque aiebat, id esse à voluntate Dei secretâ, quâ unum præ altero elegerit ad vitam, ac propterea uni media ad salutem, quæ efficacia fore præviderit, præ alio destinarit. Cujusmodi decretum cùm frustra esse non possit, consequitur, ut cujus cor à Deo, ex absolutâ illâ convertendi intentione, tangitur, is certissimè vocationi consentiat: sive ea efficacia sit ex congruitate gratiæ ad liberum arbitrium: sive à vi gratiæ majori secundùm se: quorum utrùm Augustinus senserit, etiamnum disputatur.

AUgustini sententia fuit, Deum ab æterno statuisse certis hominibus gratiam ita congruam sive potentem dare, ut quibus-

cunque fuerit donata, illud in iis certò operetur, cujus caussâ confertur: ut quæ non solùm vires largiatur ad agendum, & in omni actione bonâ cum voluntate concurrat: sed infallibiliter hominem ad operandum impellat. Quam Augustini sententiam his verbis expressit Stapletonus lib. IV. De gratiâ & libero arbitrio cap. XIV. *Non sanctus Augustinus voluntatis libertatem in reluctando gratiæ excludit; sed infallibilitatem operationis ejus docet. Rursum caussam quidem, cur alius venit, alius non venit, ponit gratiam, quia illa est potissima & efficacior caussa. Negat, voluntatem esse caussam discriminis, non quia nulla caussa est, sed quia posterior & inferior caussa est.* Et mox: *Notandum est ergò, aliud esse, quærere, an voluntas, adjuta à Deo, gratiam de facto repudiet; aliud, an repudiare possit. Ideoque non diximus, adjuvanti gratiæ à voluntate resisti, sed resisti posse, si velit: quod verum erit, quamquam nunquam propter gratiæ efficaciam resistat.* Vt hanc esse Augustini mentem pareat, aliqua illustriora testimonia congeremus. Augustinus lib. I. ad Simplic. quæst. II. *Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra illi misereatur, si homo nolit. Quia si vellet etiam ipsorum misereri, posset ita vocare, quomodo illis aptum esset, ut & moverentur, & intelligerent, & sequerentur. Verum est ergò, Multi vocati, pauci verò electi. Illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non secuti, quamvis vocati. Item verum est, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei; quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur. Falsum est autem, si quis dicit, Igitur non miserentis Dei, sed volentis, atque currentis est hominis: quia nullius Deus frustra miseretur: cujus autem miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Et post aliqua: *Cùm ergo alius sic, alius autem sic moveatur ad fidem, eademque res sæpe alio modo dicta moveat, alio modo dicta non moveat; aliumque moveat, alium non moveat: quis audeat dicere, defuisse Deo modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in quâ Iacob justificatus est?* Et mox: *Cùm enim Deus deserit, non sic vocando, quomodo ad fidem moveri potest; quis etiam dicat, modum, quo ei persuaderetur ut crederet, etiam Omnipotenti defuisse?* Postea subjungit: *Tenacissimè firmissimeque credatur, quòd Deus, cujus vult, miseretur, & quem vult obdurat; hoc est, cujus vult, miseretur; & cujus non vult, non miseretur: esse alicujus occultæ, atque ab humano modulo investigabilis æquitatis.* Idem plusculis interjectis sic scribit: *Quis potest credere, nisi aliquâ vocatione, hoc est, aliquâ rerum testificatio-*

catione tangatur? Quis habet in potestate tali viso attingi mentem suam, quo ejus voluntas moveatur ad fidem? Aut quis habet potestatem, ut vel occurrat, quod eum delectare possit; vel delectet, cùm occurrerit? Cùm ergò nos ea delectant, quibus proficiamus ad Deum, inspiratur hoc, & præbetur gratiâ Dei: non nutu nostro, & industriâ, aut operum meritis comparatur. Idem epist. CVII. ad Vitalem: *Si ita præpararet atque operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantummodo Legem suam atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio; neque vocatione illâ altâ atque secretâ sic ejus ageret sensum, ut idem Legi atque doctrinæ accommodaret assensum: procul dubio eam legere, vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac prædicare sufficeret; nec opus esset orare, ut Deus ad fidem suam infidelium corda converteret.* Idem lib. De corrept. & grat. cap. XIV: *Volenti salvum facere, nullum hominum resistit arbitrium. Sic enim velle, aut nolle, in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediat, neque superet potestatem.* Et post aliqua: *Non est itaque dubitandum, voluntati Dei humanas voluntates non posse resistere, quo minus faciat ipse quod vult: quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, facit.* Et mox: *Sine dubio habet humanorum cordium, quo placeret, inclinandorum omnipotentissimam potestatem.* Denique: *Magis habet in potestate voluntates hominum, quàm ipsi suas.* Idem libro de grat. & lib. arbitrio c. V. *Ut Paulus de cælo vocaretur, & tam magnâ & efficacissimâ vocatione converteretur, gratia Dei erat sola.* Et cap. XIV: *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere.* Et cap. XVI. *Certum, nos facere cùm facimus: sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam, ut in justificationibus meis ambuletis.* Idem lib. De grat. Christi contra Pelag. & Cælest. cap. XXIV. *Legant ergò & intelligant, intueantur & fateantur, non lege atque doctrinâ insonante forinsecus, sed internâ atque occultâ, mirabili ac ineffabili potestate operari Deum in cordibus hominum non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates.* Idem lib. De prædest. sanct. cap. VIII. *Hæc gratia, quæ occulte humanis cordibus divinâ largitate tribuitur, A NULLO DURO CORDE RESPUITUR. Ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.* Et aliquanto pòst: *Si illos, quibus stultitia est verbum crucis, ut ad Christum venirent, docere Pater voluisset, procul dubio venirent & ipsi.* Et mox: *Quare non omnes docet? Si dixerimus, quia nolunt discere quos non docet: respondebitur nobis, Et ubi est, quod ei dicitur? Domine, tu convertens vivificabis nos.* Idem lib. De bono perseverantiæ cap. VIII.

Ex duobus parvulis originali peccato pariter obstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem sequatur; inscrutabilia sunt judicia Dei. Idem de Spiritu & Literâ cap. XXXIV; cum dixisset, *visorum suasionibus agere Deum, ut velimus & credamus*, idque etiam *intrinsecus, ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem*: adjicit, *Sed consentire, vel dissentire, propriæ voluntatis est.* Mox de peculiari electorum gratiâ subdit: *Iam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadeatur, ut persuadeatur; illi autem non ita: duo sola occurrunt, quæ respondere mihi placeat: O altitudo divitiarum! &, Nunquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores; sed caveat, ne inveniat præsumptiores.*

Porrò hæc Augustini testimonia non omnes similiter interpretantur. Nam aliqui efficaciam gratiæ in hominis conversione arbitrantur esse à congruentiâ divinæ vocationis: hoc est, proportione, quæ est inter vocationem & liberum arbitrium: quia Deus, qui cognoscit hominem melius, quàm ipse se, etiam novit, quis modus illi sit accommodatus; ut si illo cor ejus tangatur, consentiat & emolliatur. Alii verò putant, velle Augustinum, efficacem gratiam consistere in peculiari vi & efficaciâ, quam adæquatè habeat ad inducendam voluntatem, ut consentiat re ipsâ. Vtrum Augustinus senserit, acriter in scholis disputatur. Interea ferè inter omnes convenit, ex ejus sententiâ gratiam dici efficacem, non ab eventu simpliciter, sed ab intentione prædestinantis Dei. Tum consensum, tum dissensum istum aperit Ruardus Tapperus Loc. De lib. arbitr.* *Hujus propositi & divinæ gubernationis habita consideratione, & non solùm principii divinitus immissi, quo agimus nostram salutem, impossibile est, quòd duo similiter vocentur, & unus vocationem sequatur, & non alter. Qui enim sequitur, vocatur & dirigitur secundùm æternum Dei propositum & directionem: alius autem non sic vocatur. Quid autem, & an aliquid positivum necessariò requirat, vel ponat hoc propositum Dei in voluntate ante assensum, sive voluntatis determinationem, in eo, qui secundùm ipsum vocatur; obscurum est.*

* P. 311. edit. Lovan. a. 1555.

Ostendimus hactenus, in quo Augustini sententia differat à doctrinâ priorum Patrum, illis etiam Græcorum, qui postea vixerunt. Quod tamen non ita accipi velim, quasi ex iis nihil adduci possit, quod gratiam ex absolutâ convertendi voluntate collatam insinuare videatur. Nam scio, huic probandæ sententiæ à Petro Diacono

cono & aliis, qui in caussâ fidei Romam missi erant, egregium Basilii locum adferri. Ipsum audiamus, libello De incarnatione & gratiâ Christi cap. VIII. *Beatus Basilius, Cæsariensis Episcopus, in oratione sacri altaris, quam penè universus frequentat Oriens, inter cætera, Dona, inquit, Domine, virtutem ac tutamentum, malos quæsumus bonos facito, bonos in bonitate conserva. Omnia enim potes, & non est, qui contradicat tibi. Cùm enim volueris, salvas; & nullus resistit voluntati tuæ.* Etiam memorabile est illud Ambrosii lib. VI. in Luc. cap. XLVI: *Deus, quos dignatur, vocat; &, quem vult, religiosum facit.* Quod dictum mirificè prædicat Augustinus, cùm alibi, tum lib. I. De gratiâ Christi, contra Pelag. & Cælest. Ac subjicit: *O sensum hominis Dei, ex ipso haustum fonte gratiæ Dei! Videte, si non Propheticum illud est, Miserebor, cujus misertus ero, & Apostolicum illud, Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

Franciscus Cumel [a] in primam P. & primam secund. Thomæ, & alii quidam, multa se in hanc mentem invenisse apud antiquos jactant. Laudant enim Dionysium Ariopag. lib. De divinis nominibus cap. IV; Iustinum Martyrem in expositione fidei; Irenæum lib. IV. c. LXXVI, & lib. II. c. XLV; Athanasium ad Eph. II. in illud Pauli, *Ipsius factura sumus, creati in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*; Ephrem Syrum, in confessione ad Deum; Hilarium Arelat. in epist. ad Augustinum; Gregorium Nyssenum lib. VIII. De provid. cap. I. & Chrysostomum De laudibus Pauli homil. IV. item homil. de Adam & Evâ; ut eos mittam, qui post Augustinum vixerunt. De singulis horum ordine dicemus. Dionysii (quisquis ille tandem, aut quacunque ætate vixerit) hæc sunt verba [b], ὁ ἔρωτος τοῦ αἴτιος, καὶ ὥσπερ προβολεὺς, καὶ ἀπογεννήτωρ. Vbi urget Cumel, quòd Deus dicatur caussa amoris nostri, non solùm sicut emissor, sed etiam sicut progenitor. Ac Thomas quoque in Comm. hinc colligit, cùm Deus amabilis sit, amorem Dei à Deo provenire. Quæ ut præfinientem gratiam solidè evincant, nondum video. Etiam laudant Dionysii locum è cap. V. ejusce libri: ubi ait, *in Deo esse bonas voluntates, juxta quas omnia prædestinavit, & produxit.* Sed de rebus per primam creationem loqui, rectè observarunt ejus Scholiastæ, Pachymerius & Maximus. Vbi in Dionysio parùm præsidii vident, ad partes advocant Iustinum Martyrem, vel alium, expositione fidei De rectâ confess. qui sic scribit [c]: Πῶς δὲ ὅλως οὐ δεδίατε τὴν τόλμαν, τὰ θεῖα διδάσκειν ἐπιχειροῦντες; ἢ τῶν θείων οὐκ ἀκηκόατε λογίων,

οἳ τοὺς

[a] P. 123. 124. 126. edit. Lugd. 1609.

[b] Fol. 121. edit. Ven. cum com. Ficini.

[c] P. 304. edit. Commel.

οἱ τοὺς καθ' ὑμᾶς τῶν ποιήτων ἐγχειρήσεων ἀνείργοντες, τὸν τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ κεραμέως ἡμῖν εἰκόνα προσέθηκαν; ταύτῃ παιδεύοντες, μηδὲν ἡμᾶς περιέργους, ἢ ἐξεταστὰς τῶν θείων καθίστασθαι, ἀλλ' εἴκειν τῇ βουλήσει τῇ θείᾳ, καθάπερ τὸν πηλὸν τῷ κεραμεῖ. Id eſt, *Ac quomodo in univerſum non metuitis audaciæ crimen, dum res divinas ad regulam exigere aggredimini? An divinum non audiſtis Verbum, quod ſimiles veſtri ab hujuſmodi cœptis deterrens, luti nobis & figuli imaginem propoſuit: ut eo modo admoneret, hautquaquam nos curioſos eſſe, aut in res divinas inquirere, ſed divinæ potiùs cedere debere voluntati, quemadmodum figulo lutum?* Reſpicit Iuſtinus locum illum Paulinum cap. IX. *Atqui, ô homo, tu quis es, qui contendas judicio cum Deo? num dicet fictile figulo, cur me ſic feciſti?* Ex quibus verbis plurimi abſolutiſſimam colligunt prædeſtinationem, quia ſententiam eſſe volunt, Quemadmodum figulus habet poteſtatem ex luto vas fingendi, quale volet: ita Deo jus eſſe creandi hominem, quâ lubuerit conditione ac fine. Aliter tamen hoc de loco ſenſit Iuſtinus: quemadmodum & Chryſoſtomus ad hunc locum: quorum uterque non abſolutiſſimam poteſtatem ſtatuendi de hominum fine, his verbis doceri putavit: ſed eam germânam eſſe loci ſententiam credidit, quòd in exigendâ à Deo actionum ſuarum ratione, perinde nos affici oportet, ac lutum ratione figuli: eoque, ut lutum non obloquitur figulo, quacunque circumagatur: ita neque nos Deo obloqui, curioſeque divinæ voluntatis cauſſas exquirere debere. Præterea nec videtur hic ſcriptor eſſe Iuſtinus Martyr; cùm Euſebius, Hieronymus, Photius, ac Honorius nullam ejus libri faciant mentionem: ac ſeu vocabula, ſeu rem ſpectes, de Trinitate, ac Deitatis in Chriſto inhabitatione, ſimilius ſcribat illis, qui circa Arrii ac Neſtorii tempora vixerunt. Non tamen diffiteri poſſumus, antiquum omnino ſcriptorem eſſe, quando tanquam germanum Iuſtini fœtum laudat Leontius Hieroſolymitanus in *Ἀπορίαις πρὸς τοὺς μίαν φύσιν σύνθετον λέγοντας τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.* qui liber MS. in Palatinâ extat Bibliothecâ. Item Euthymius Zigabenus, Panopliæ dogmaticæ titulo XVI, qui eſt *περὶ μονοφυσιτῶν.*

Præterea laudant iidem Irenæum, qui lib. IV. cap. LXXVI. ſic ſcribit: *Oportet te quidem primum ordinem hominis cuſtodire, tunc deinde participare gloriæ Dei. Non enim tu Deum facis, ſed Deus te facit. Si ergò opera Dei es, manum artificis tui exſpecta, oportunè omnia facientem: oportunè autem, quantum ad te attinet, qui efficeris.* Et mox: *Manus ejus liniet te ab intus, & à foris, auro puro & argento, & in tantum ornabit, ut & ipſe*

ipse rex concupiscat speciem tuam. Sed hæc ut gratiæ, etiam prævenientis, necessitatem ostendunt: ita minimè probant, præsente auxilio prævenienti, liberum arbitrium semper operari. Imò contrarium docet eodem cap. Item LXXI. ubi hæc inter alia: *Dedit ergò Deus bonum, (quemadmodum & Apostolus testificatur in eâdem epistolâ) & qui operantur quidem illud, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cùm possint non operari illud: hi autem qui non operantur, judicium justum recipient Dei, quoniam non sunt operati bonum, cùm possint operari illud.* Citant etiam ejusdem locum ex lib. II. cap. XLV. sed hîc divinam quidem providentiam adversus Gnosticos prædicat: nihil autem speciatim de operibus ex gratiâ supernaturali provenientibus dicit.

Ad Athanasium in Paulinas epistolas quod Cumel provocat, frustra est. Nam cùm commentarii illi sint epitome Chrysostomi, & in iis etiam Basilius, & Gregorius citentur: Athanasii esse minimè possunt. Sed deceptus est tum à Tritthemio Abbate, tum editionibus Athanasii, quæ ante cIↃ IↃ XXIX annum, primùm Romæ, pòst Lutetiæ, Argentinæ, Basileæ in lucem prodierunt; in quibus Athanasio adscribuntur. Sed in Commelinianâ Athanasii edit. frustra quæras. Reverâ autem esse Theophylacti, monuit, præter Beroaldum, Erasmus super Epist. Pauli ad Rom. cap. I. vers. 4. item Ioannes Faber in malleo contra Lutherum tract. v. Quos autores secuta Theophylacto eos prima vindicavit editio Coloniensis Petri Quentelii A. cIↃ IↃ XXIX. ac triennio pòst Cerviconi, & eopse anno Lugdunensis, atque exinde aliorum editt. aliæ atque aliæ. Præterea neque Theophylacti verba multùm opinionem eorum juvant; quod parebit Loniceri potiùs interpretationem legenti, quàm Porsennæ, interpretis planè infelicis, ut vel ejus Agathias ostendit.

Quod ad Ephrem Syrum, is quidem confessione ad Deum ait, *gratiam facere, ut cor fructificet justitiæ fructum:* at non addit, hoc Deum facere per gratiam, quæ determinet voluntatem ante operum prævisionem, sive (ut sic loqui liceat) independenter à libero arbitrio. Adde quòd graves habemus dubitandi caussas, ecquid genuinum exstet. Ephremi non pauca saltem supposititia esse, fidem fecerint, quæ in Critico suo sacro notavit vir eruditus, Andreas Rivetus.

Quæ Hilarii verba citant ex epistolâ de reliquiis Pelagii ad Augustinum, non sunt Pictaviensis Hilarii, cujus temporibus Pelagius notus necdum erat: sed ejus, qui Arelatensis postea episcopus fuit.

Nec jure majori provocant ad libros Nysseni de philosophiâ, quando ejus non sunt, (etsi in hoc falsus quoque Sixtus Senensis) sed Nemesii, ut Bellarminus de scriptoribus Ecclef. & Possevinus in Apparatu agnoscunt, ac Nicasii Ellebodii Græcolatina editio comprobavit.

Chrysostomi verò quòd autoritate se communiunt, planè putidum est; cùm eum contrarium sensisse vel sola docere possit homilia XII. in epist. ad Hebr. Nec homilia IV. de laudibus Pauli aliud probare propositum habet, quàm in ejusce Apostoli conversione eluxisse divinam atque ineffabilem virtutem crucifixi. Homilia verò de Adamo & Evâ (cujus patrocinio se defendunt, quotquot Chrysostomum in suam sententiam pertrahere conantur) Græcè non invenitur, planeque à Latino scriptore, vel potius exscriptore consarcinata est ex Gennadii de dogmatibus Ecclesiasticis libro, atque aliis scriptoribus Latinis.

THESIS XL

Alterum, quod communi priorum Patrum sententiæ Augustinus adjecit, perseverantiam respicit. Siquidem non contentus dicere, esse eam gratiæ donum, quod Catholici omnes fatebantur, addebat, illam fluere ab absoluto salvandi decreto: ac proinde, quòd ex duobus fidelibus, justificatis, & secundùm Deum viventibus, unus regenerationis gratiâ finaliter excidat; alter in ea vel perseveret, vel ante mortem resipiscat; hoc esse dicebat à secretione ante omnia secula factâ, quâ Deus alios ad certum gratiæ gradum, alios ad ipsam æternam vitam destinasset: hos statuerit custodire, ne labantur; vel lapsorum decreverit misereri, ut resurgant: illorum lapsum (quem in præsenti rerum ordine, se impedire nolente, certò futurum prævidit) decreverit permittere; nec tamen illam gratiam lapsuris destinarit, quâ certò resurgerent à peccato, & in posterum fideliter Christo adhærerent. Talem credíturorum discretionem occulto quidem, planeque mirando judicio à Deo factam aiebat, sed tamen justo: ac justo quidem, quia Deus neminem deserere decrevit, nisi à quo prius desereretur: occulto autem, quia cur

unum è vitâ rapiat, antequam à mundo corrumpatur; alterum vivere permittat, donec cadat: è lapsis unius misereatur, alterum obduret: hujus caussam assignare nemo possit, ut quod hominis intelligentiam longissimè transcendat.

ANtea dicebamus, duplicem Augustino controversiam fuisse cum Massiliensibus, unam de fidei & bonæ voluntatis initiis, alteram de perseverantiâ in fine. De priori satis dictum: nunc de alterâ videamus, quâ quæritur, utrum perseverantia in fide humanæ virtuti tribui debeat, an gratiæ divinæ. Massilienses asserebant prius: qui Augustinum sequerentur, posterius. Augustinus enim, ut Catholicam sententiam validiùs probaret, argumento eam istiusmodi tuebatur. Quod divinæ est effectum prædestinationis, qua nos Deus ante omnia secula elegit in Christo, hoc est effectus gratiæ, non virtutis nostræ. Sed ut fidei initium, ita etiam perseverantia in fide, effectus est prædestinationis divinæ. Non igitur virtuti nostræ, sed divinæ gratiæ debetur. Hîc minus pronunciatum negabant Massilienses: quippe qui ut prævisionem fidei priorem putabant prædestinatione ad gratiam: sic prævisionem perseverantiæ priorem ducerent prædestinatione ad gloriam. Atque hanc dicebant fuisse sententiam Catholicorum Patrum, qui præcessissent. Augustinus verò minus illud pronunciatum eo probabat, quòd, scripturâ & experientiâ testante, ex duobus fidelibus unum Deus patiatur cadere; alterum conservet, ne ruat: item ex iis, quos cadere permittit, unum tollat è vitâ, dum ruinâ jacet oppressus; alteri nihilo meliori, interdum etiam deteriori, vitam proroget, & resipiscentiæ gratiam donet. Hujus disparilitatis caussam ab humano arbitrio peti posse negabat Augustinus: unde colligebat, ascendendum esse ad sublime Dei decretum, quo de omnibus, prout exequitur in tempore, ab æterno disposuerit modis ineffabilibus, & caussis humano ingenio incognitis. Vide eum libro de perseverantiæ bono, quo ubertim atque ex professo adversus istam Massiliensium sententiam disputat. Nos ex amplâ segete aristas pauxillas decerpemus. Cap. VIII. sic scribit: *Ex duobus autem* PIIS, *cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non donetur, inscrutabiliora sunt judicia Dei.* Vbi veramne, an fictam pietatem designet, ostendit, quod antecessit paullo antè: *Ab ipso quippe accipiunt eam, qui dat cordi humano cogitationes pias, per quas habeat* FIDEM, QVÆ OPERETVR PER DILECTIO-

NEM. Et post pauca subdit: *Nonne utrique vocati fuerant, & VOCANTEM SECUTI, utrique ex impiis IUSTIFICATI, & per lavacrum regenerationis utrique RENOVATI?* Idem cap. XIII. *Ipsos quoque REGENERATOS alios perseverantes usque in finem hinc ire, alios quousque decidant, hîc teneri: qui utique non decidissent, si antequam laberentur, hinc issent: & rursum quosdam lapsos, quousque redeant, non exire de hac vitâ, qui utique perirent, si, antequam redirent, exirent.* Vnde liquet, loqui de statu, quo nisi excidissent, consecuti essent vitam æternam. Similiter cap. XIV. *Sed quare aliis concedatur, ut ex hujus vitæ periculis, dum JUSTI sunt, auferantur: alii vero justi, donec à justitiâ cadant, in eisdem periculis vitæ productiore teneantur: quis cognovit sensum Domini?* Nihil igitur certius, quàm statum controversiæ esse, cur ex duobus vocantem Deum secutis, habentibus fidem, quæ per caritatem est efficax, eoque piis, regeneratis, justificatis, justis, inque eo statu constitutis, in quo si mansissent, salvati fuissent, (cujusmodi fidelium circumlocutionem ex ipsis Augustini verbis contextimus) unum concedatur cadere, qui nunquam resurgat; alter præservetur à casu, vel si cadere permittatur, etiam detur ei, ut resurgat. Ejus rei caussam adæquatam ex parte hominum adferri posse, negat Augustinus: sed pertinere illud ait ad Dei decretum, quo ab æterno ut impiorum unum ad gratiam conversionis elegit, altero præterito; ita piorum uni perseverantiæ bonum destinavit, altero neglecto.

Quomodo verò hæc necessitatem gratiæ ad perseverandum evincant, docemur cap. XIII. ubi cùm dixisset, *Ipsos quoque REGENERATOS, alios perseverantes usque in finem hinc ire: alios quousque decidant, hîc teneri:* aliaque quæ paullo antè adducebamus, continuò ista subjungit: *Vnde satis dilucide ostenditur, & inchoandi, & usque in finem perseverandi gratiam Dei, non secundùm merita nostra dari, sed donari secundùm ipsius secretissimam, eandemque justissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem. Quoniam quos prædestinavit, ipsos & vocavit, vocatione illâ, de qua dictum est; Sine pœnitentia, sunt dona, & vocatio. Ad quam vocationem pertinere nullus est homo ab hominibus certâ asseveratione dicendus, nisi cùm de hoc seculo exierit. In hac autem vitâ humanâ, quæ tentatio est super terram, qui videtur stare, videat ne cadat. Ideo quippe, sicut jam suprà diximus, non perseveraturi perseveraturis, providentissimâ Dei voluntate, miscentur, ut esse discamus non alta sapientes; sed humilibus consentientes, & cum timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur. Deus est enim, qui operatur in nobis & velle & operari*

pro

pro bonâ voluntate. Nos ergò volumus, sed Deus in nobis operatur & velle: nos ergò operamur, sed Deus in nobis operatur & operari pro bonâ voluntate. Hoc nobis expedit & credere, & dicere: hoc est pium, hoc verum, ut sit humilis & submissa confessio, & detur totum Deo. Vbi etiam non obscurè indicat, cur perseveraturis misceat Deus non perseveraturos. Nempe ut quisque cogitet, evenire sibi posse, quod alteri contigisse videt, atque eo magis sibi caveat semper à peccatis, quibus excutitur Spiritus sanctus. Quod idem clarè docet cap. VIII. *Deus autem melius esse judicavit, miscere quosdam non perseveraturos certo numero sanctorum suorum, ut quibus non expedit in hujus vitæ tentatione securitas, non possint esse securi. Multos enim à perniciosâ elatione reprimit, quod ait Apostolus: Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat. Voluntate autem suâ cadit, & voluntate Dei stat, qui stat.* Et cap. XXII. * *De vitâ æternâ, quam filiis promissionis promisit non mendax Deus ante tempora æterna, nemo potest esse securus, nisi cùm consummata fuerit ista vita, quæ tentatio est super terram; sed faciet nos perseverare in se, usque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus, Ne nos inferas in tentationem.* Vnde etiam liquet, qualis securitas ab Augustino intelligatur, cùm eam negat expedire in hac vitâ. Nam addit, securitatem eam demum contingere, cùm ex hac vitâ excedimus. Nempe perseverantiæ certitudinem designat: quomodo se interpretatur lib. XI. De civitate Dei cap. XII. *Quis primos illos homines in Paradiso negare audeat beatos fuisse ante peccatum: quamvis de suâ beatitudine, quàm diuturna, vel utrùm æterna esset, incertos? Esset autem æterna, nisi peccassent: cùm hodie non imprudenter beatos vocemus, quos videmus* IVSTE AC PIE, *cum spe futuræ immortalitatis, hanc vitam ducere, sine crimine vastante conscientiam, facilè impetrantes peccatis hujus infirmitatis divinam misericordiam. Qui licet de suæ perseverantiæ præmio certi sint* †, DE IPSA *tamen* PERSEVERANTIA *suâ reperiuntur* INCERTI. *Quis enim hominum se in actione profectuque justitiæ perseveraturum usque in finem sciat,* NISI *aliquâ* REVELATIONE *ab illo fiat* CERTVS, *qui de hac re, justo latentique judicio, non omnes instruit, sed neminem fallit.* Vbi observandum, ut non dicat, nullum esse certum, sed NON OMNES, quia aliquos REVELATIONE certos fieri non diffitetur. Similiter epist. CVII. ad Vitalem, circa medium: *Vt perseverent in eo, quod esse cœperunt, etiam pro se ipsis orant fideles. Vtile est quippe omnibus, vel* PENE OMNIBVS, *propter humilitatem saluberrimam, ut quales futuri sint, scire non possint. Ad hoc dicitur, Qui videtur stare, videat ne cadat. Propter*

* *Citat hæc verba Hier. Zanch. lib. V de Nat. Dei cap. II. col. 503. Atque ait, Augustinum loqui de securitate experientiæ & sensus, eâque semper velle ut simus in metu peccati: non autem loqui de securitate fidei.*

† *Etiã hunc Augustini locum citat Zanchius ibidem. Similiterque addit, Augustinum de* certitudine scientiæ nõ autem fidei & spei loqui: & de tali perseverantia, quâ sine peccato perseveres in profectu justitiæ. Hoc enim neminem scire, se nõ amplius peccaturũ, sed in actione justitiæ constanter perseveraturum.

pter hujus timoris utilitatem, ne regenerati & PIE VIVERE INCIPIENTES, *tanquam securi alta sapiamus, quidam non perseveraturi perseveraturis, Dei permissione vel provisione ac dispositione, miscentur; quibus cadentibus territi cum timore & tremore gradiamur viam justam, donec ex hac vitâ, quæ tentatio est super terram, transeamus ad aliam, ubi jam non sit elatio comprimenda, nec contra ejus suggestiones tentationesque luctandum. Sed de hac re, id est, cur quidam* NON PERMANSURI IN FIDE ET SANCTITATE *Christianâ, tamen* ACCIPIANT AD TEMPUS HANC GRATIAM, *& dimittantur hîc vivere, donec cadant, cùm possint rapi de hac vitâ, ne malitia mutet intellectum eorum, quod de sancto immaturâ ætate defuncto scriptum est in libro Sapientiæ, quærat quisque ut potuerit.* Clarè indicat, paucos esse fideles, qui certò se perseveraturos sciant. Hoc enim verbis illis voluit, OMNIBUS, VEL PENE OMNIBUS. Nempe fidei quendam gradum agnovit, quem etiam ante exitum hujus vitæ certitudo perseverantiæ comitetur. Quare & ἐμφατικὸν videri possit, quod dicit, PIE VIVERE INCIPIENTES. Nec enim tales perseverantiæ certitudinem habere censet, quia necdum illum sint fidei gradum consecuti, quem certitudo perseverantiæ consequatur, etsi per gratiam Dei contendere ad eum debeant, & possint. Abunde ex his liquet, Augustinum libro De perseverantiæ bono concedere, multos, qui non tantùm gradum aliquem, quo eatur & perveniatur ad fidem Christianam, sed ipsam fidem, justificationem, regenerationem ac pietatem sint adepti, retrorsum ferri, nec redire ad Christum: cur verò Deus hoc in uno potiùs, quàm in alio permittat, id ad imperscrutabilem divinæ sapientiæ abyssum referre. Utrumque horum clarè idem docet libro De correptione & gratiâ. Quod ne faciliùs quàm verius dixisse videamur, loca aliquot apertissima ob oculos ponemus. Cap. VI. ait: *Si autem jam* REGENERATUS ET IUSTIFICATUS *in malam vitam suâ voluntate relabitur, certè iste non potest dicere, Non accepi: quia* ACCEPTAM GRATIAM *Dei suo in malùm libero* AMISIT *arbitrio.* Et mox subdit: *Fides quæ* PER DILECTIONEM OPERATUR, *sed usque in finem non perseverat.* Ibidem cap. VII: *Multi vocati, & non in eis, de quibus dictum est; Pauci verò electi. Et tamen quis neget, eos electos, cùm* CREDUNT, *& baptizantur, &* SECUNDUM DEUM VIVUNT? *Planè dicuntur electi à nescientibus, quid futuri sint; non ab illo, qui eos novit non habere perseverantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos; scitque illos ita stare, ut præsciverit esse casuros.* Et ibidem cap. VIII: *Hic si à me quæra-*

quæratur, cur eis Deus perseverantiam non dederit, qui EAM, QVA CHRISTIANE VIVERENT, DILECTIONEM DEDIT: *me ignorare respondeo.* Et eodem capite: *Mirandum est quidem, multumque mirandum, quòd* FILIIS SVIS *Deus quibusdam,* QVOS REGENERAVIT IN CHRISTO, QVIBVS FIDEM, SPEM, DILECTIONEM DEDIT, *non dat perseverantiam: cùm filiis alienis scelera tanta dimittat, atque impertitâ gratiâ suâ faciat filios suos. Quis hoc non miretur? Quis hoc non vehementissime stupeat?* Et cap. XIII: QVIS *enim ex multitudine* FIDELIVM, *quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat? quia id occultari opus est in hoc loco, ubi cavenda est elatio.* Et mox: *Similia multa dicuntur propter hujus utilitatem secreti, ne forte quis extollatur, sed omnes etiam, qui benè currunt, timeant, dum occultum est quò perveniant. Propter hujus ergò utilitatem secreti, credendum est, quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverandi usque in finem* IN FIDE, QVÆ PER DILECTIONEM OPERATVR, INCIPERE VIVERE, ET ALIQVAMDIV FIDELITER ET JVSTE VIVERE, *& postea cadere; neque de hac vitâ, priusquam eis id contingat, auferri. Quorum si nemini contigisset, tamdiu haberent homines istum saluberrimum timorem, quo vitium elationis opprimitur, donec ad Christi gratiam, quâ pie vivitur, pervenirent, deinceps jam securi, nunquam se ab illo esse casuros. Quæ præsumtio in isto tentationum loco non expedit, ubi tanta est infirmitas, ut superbiam possit generare securitas.* Sententia est: Si soli illi, qui ad pietatem contendunt, deficere possent, jam ubi quis illam gratiam, quâ piè vivitur, adeptus esset, de reliqua foret vita securus. Atqui videmus, defecisse aliquos ex illis ipsis, qui piè sanctéque viverent. Proinde non quotquot piè & secundùm Deum vivunt, præsumere statim debent, se esse ex numero electorum.

Procul omne præjudicium animique pertinacia abesto: quis non clarissimè ex istis videt, tria hæc pro certis habuisse Augustinum. Primum, Aliquos Dei filios regeneratos in Christo, habentes fidem, spem, dilectionem, & piè, justè, secundùm Deum viventes, deficere à Deo, æternumque perire. Deinde, Cur uni magis quàm alteri conferat Deus perseverantiæ donum, esse inter occulta Dei. Denique, Plurimis aliquem Christianæ fidei ac justitiæ adeptis gradum in hac vitâ expedire, ut nesciant æternam electionem sui, ne carnis infirmitate reddantur securi. Vide alia in hanc mentem apud eundem T. 2. epist. CXXI ad Probam. T. 4. lib. II. quæst. I. ad Simplic. T. 5. lib. XX. de Civit. Dei cap. VII. T. 6. contra Faustum lib.

lib. XXII. cap. LXXXI. & LXXXVIII. & De sanctâ virginitate cap. XXXVIII. & Tom. x. lib. Quinquaginta homiliarum, homil. ult. cap. quincto, & adversus posteriorem responsionem Iuliani lib. I. cap. CXXVIII *. Quem solum locum ponam, quia libri illi ante paucos demum annos inventi, nec ita multis cogniti sint. *Habes adhuc, inquit, quod suggeras consiliarius Dei pro* FILIIS EIUS, QUOS REGENERAVIT, QUOS ADOPTAVIT, *& tamen malos atque damnandos fore prævidit; ut antequam veniant in ream vitam, vita ipsius productione priventur, & ad regnum ejus, non ad supplicia æterna pertineant. Cùm enim † te in judicio se dicere putaverit, Deum creare quos damnet; cogita, quanto invidiosius possit dicere, aliàs similiter vanus,* DEUM REGENERARE QUOS DAMNET, *cùm sit in ejus omnipotentiæ potestate,* ANTEQUAM DAMNABILES FIANT, *eos de tentationibus mortalis vitæ hujus auferre.* Augustinus de bono perseverantiæ cap. VI. CUM *perseveraverit quisque usque in finem, neque hoc donum potest amittere, nec alia, quæ poterat ante finem. Quomodo potest amitti, per quod fit, ut non amittatur etiam, quod posset amitti? Sed ne fortè dicatur, usque in finem perseverantiam non amitti quidem, cùm data fuerit, id est, cùm perseveratum fuerit usque in finem: sed tunc amitti quodammodo, quando* AGIT HOMO PER CONTUMACIAM UT AD EAM PERVENIRE NON POSSIT: *sicut dicimus, hominem, qui non perseveraverit usque in finem, amisisse* VITAM ÆTERNAM, *vel regnum Dei, non quod jam acceperat & habebat, sed quod* ACCIPERET ET HABERET, SI PERSEVERASSET: *verborum controversias auferamus, & nonnulla etiam, quæ non habentur, sed haberi sperantur, posse dicamus amitti.*

Hanc Augustini sententiam secutus etiam fuit B. Prosper. Non jam per lata & læta Prosperi vireta exspatiabimur: sed intra parvum nos concludemus libellum ejus responsionum & sententiarum ad objectiones Gallorum. In eo, responsione ad capitulum II. sic scribit: *Omnis homo, qui* CREDENS *in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum,* REGENERATUR *in Baptismo, tam à propinquis peccatis, quæ malâ voluntate & actione contraxit, quàm ab originali, quod à parentibus traxit,* ABSOLVITUR. *Sed* RELAPSUM *post Baptismum ad infidelitatem & impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur, quàm qui eundem adserit non* ÆTERNA MORTE ESSE DAMNANDUM. *Qui enim recedit à Christo, & alienus a gratiâ finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? sed non in quod remissum est recidit, nec in originali peccato damnabitur, qui tamen propter postrema crimina*

* P. 183.

† *Locus corruptus, quē sic emendo,* Cum enim sine judicio me dicere putaveris, Deum creare quos damnet. *Nam Iulianus, cui nunc respondet Augustinus, dixerat paullo antè:* Vestra Ecclesia dicit, sine justitia, sine judicio, sine misericordia Deum conditorem malorum formare quos puniat; atque ob hoc punire, quòd eos ex Adam ipse formaverit.

mina eâ morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ remissa sunt, debebatur. Hæc Prosper: qui clarè docet, ut illi, qui veram habent fidem, hoc est, eam per quam originalis & actualium peccatorum remissionem sunt consecuti, si à fide hac deficiant, excidant à gratiâ Dei, &, si impœnitentes moriantur, æternùm puniantur, non propter peccata remissa, sed propter ea, quæ commisere, postquam à fide desciverunt. Idem evincitur ex responsione ad objectionem septimam, quæ ejusmodi erat: *Quòd Deus quibusdam* FILIIS SVIS, QVOS REGENERAVIT IN CHRISTO, QVIBVS FIDEM, SPEM, DILECTIONEM DEDIT, *ob hoc non det perseverantiam, quia non sunt à massâ perditionis, præscientiâ Dei, & prædestinatione, discreti.* Ad hæc respondet Prosper; *Ex* REGENERATIS *in Christo Iesu quosdam, relictâ* FIDE *& piis moribus, apostatare à Deo, & impiam* VITAM IN SVA AVERSIONE FINIRE, MVLTIS *(quod dolendum est)* PROBATVR EXEMPLIS. *Sed horum lapsum Deo adscribere, immodicæ pravitatis est.* Idem docet in sententiis super capitulis Gallorum. Vide sentent. II. III. VII. & IX: cujus solius verba adferam: *Qui dicit, quòd non pro totius mundi redemtione Salvator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed ad infidelium respicit partem, cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium totius mundi sit. A quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt, aut* POST REDEMTIONEM AD EANDEM SVNT SERVITVTEM REVERSI. Sed hæc non amplius evincunt, quàm certum fidei & regenerationis gradum à plerisque amitti: non item docent, cur Deus non donet perseverantiam, quibuscumque initium dedit. At responsione ad objectionem tertiam, cum Augustino illud ad occulta Dei judicia refert. Cùm enim dixisset, A SANCTITATE *ad immundiciam, à* IVSTICIA *ad iniquitatem, à* FIDE *ad impietatem plerosque transire* NON DVBIVM *est:* subjicit mox: *Quòd autem illos non eo tempore, quo in* FIDE RECTA, ET BONIS MORIBVS, ERANT, *ab hac vitâ abstulit, ad* OCCVLTA *ejus* JVDICIA, *quæ tamen nunquam sunt injusta, referendum est.* Injusta verò cur non sint, caussam hanc addit: *Non relicti sunt à Deo, ut relinquerent Deum; sed reliquerunt, & relicti sunt, & ex bono in malum propriâ voluntate mutati sunt. Atque ab hac licet fuerint* RENATI, *fuerint* IVSTIFICATI: *ab eo tamen, qui illos tales præscivit, non sunt prædestinati.*

Κρησφύγετον quorundam de fide simulatâ à quâ deficiatur, plane evertit Augustinus epist. LIX ad Paulinum: *Non sunt in istâ* (secundum

propositum) *vocatione, qui in fide, quæ per dilectionem operatur, etiamsi aliquantulum ambulant, non perseverant usque in finem: & utique potuerunt rapi, ne malitia mutaret intellectum eorum si & illam prædestinationem & vocationem, quæ secundum propositum & sine pœnitentiâ est, pertinerent. Ac ne quisquam* PRÆSVMTOR *ita de occultis judicet alienis, ut dicat, Ideo non rapti sunt ex hac vitâ antequam essent fidei desertores,* QVIA *in eadem vitâ non fideliter ambulabant, & hoc in eorum cordibus noverat Dominus, quamvis hominibus aliter appareret: quid dicturus est de infantulis parvulis, qui plerique accepto in illâ ætate Christianæ gratiæ sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam regnum cælorum, si continuo ex hac vita emigrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam apostatæ fiunt? Vnde? nisi quia non pertinent ad illam prædestinationem & secundum propositum ac sine pœnitentia vocationem.*

THESIS XII.

Ex altero hoc Augustinianæ sententiæ additamento satis clarè liquet, tam Augustinum & Prosperum, quàm Pelagium & ejus reliquias, super eo convenisse, quòd fides justificans, & gratia regenerans amitti possit; & à plerisque amittatur: sed sanctos illos Patres præterea contendisse, Deum ab æterno statuisse, quosdam infallibilibus mediis perducere ad vitam æternam, quorum iccirco fides & caritas vel nunquam deficiat, vel amissa certò restituatur ante finem vitæ, cùm Dei propositum de iis salvandis, quos semel elegit ad vitam, neutiquam irritum fieri possit. Neutiquam igitur antiquitatis mentem assequuntur, qui cùm apud Augustinum & alios legunt, electos Dei vel deficere nunquam, vel ad Deum ante obitum redire; inde colligunt, ex eorum sententiâ fideles semper in fide perseverare, aut saltem nunquam penitus divinâ gratiâ excidere. Quorum argumentum hac nititur hypothesi, quòd fideles & electi ἀντιστρέφουσι, cùm juxta Augustinum non reciprocentur electi & fideles, sed fideles perseverantes. Imò omnis illa disputatio, quæ Augustino cum Pelagio & Massiliensibus de perseverantiâ sanctorum fuit, hypothesin planè contrariam habet. Nam nisi concedatur, quosdam fidelium & piorum deficere, nec redire; cadere,

dere, nec surgere: cessabit penitus hæc quæstio, cur aliqui eorum perseverent, aliqui non item; de quo inter Augustinum & adversarios tantopere disceptatum fuit. Quid quòd antiquitas tota indeficibilitati adversatur? nec quemquam, quantum meminisse valemus, veterum invenire est, qui fideles omnes omnimodam de perseverantiâ suâ certitudinem habere arbitraretur. Fatentur quidem, animos filiorum Dei dubitationis anxietate cruciari non debere; cùm spei fiduciam habeant, quæ sufficienti consolatione & lapsuros sustentet, & lapsos levet: at nihilominus negant, posse quemvis, exinde quòd impræsentiarum fidelium se in numero esse sciat, tantum sibi de reliquo vitæ tempore favorem Dei pro certo polliceri, ut tanquam divinâ revelatione de se edoctus spondere ausit, nunquam se adulterii, homicidii, idololatriæ reum fore, quamquam David, Salomon, alii tantopere à viis Domini declinarint; vel si cum illis in tantum scelus prolabatur, tum uti David, ita sibi quoque prorogatum iri vitæ tempus, usque dum seriò pœnitentiam agens reconcilietur Deo. Cujusmodi omnimodam certitudinem negant infirmis expedire in hac vitâ tot tentationibus obnoxiâ: ubi tanta est infirmitas, ut, nisi perpetua adsit sollicitudo custodiendi gratiam, quam semel acceperimus, facillimè obrepat carnis securitas; per quam, velut bipatentibus portis, undique vitiorum se insinuent catervæ.

COmmunem fuisse antiquitatis sententiam quam diximus, soli hodie negare possunt, qui cætera fortasse viri sunt non ineruditi, sed in antiquitate tamen planè sunt hospites: vel animum habent unius & alterius sententiis ita mancipatum, ut eorum oculis videre malint quàm suis, cumque iis errare præoptent, quam cum aliis bene sentire. Singulos veterum hìc adducere & singulatim iis obviam ire, quæ aliqui frigidè objectant, longioris sit instituti: quem tamen laborem, si viros pios & eruditos requirere à nobis videbimus, nunquam defugiemus. Ita Irenæus lib. I. c. XXVII. Tertullianus de præscript. atque alii, aiunt, Nicolaum, qui unus è septem diaconis fuit, qui omnes (ut Act. VI legimus) *pleni* erant *spiritu sancto & sa-*

pientia) fuisse auctorem hæresios quæ Nicolaitarum vocatur. Interim, sis, adi Irenæum lib. IV. cap. LXXII. Iustinum Martyrem dialogo cum Tryphone [a], Clementem Alexandr [b] lib. II. στρωματ. Origenem περὶ ἀρχῶν lib. I. cap. III. & XIII. & ad Rom. lib. VII. cap. VIII. Macarium homil. [c] IV. XV. XXIV. XXVI. & XXVII. Athanasium contra Arrianos [d] orat. IV. Basilium homil. in psal. CXIV. [e] & homil. in principium proverb. [f] & aliâ in aliquot scripturæ locos [g], homil. de Spiritu sancto & [h]. homil. de pœnitentia [i]. Gregorium Nazianzenum orat. XL. quæ est in sanctum baptisma [k], Chrysostomum in Ioh. cap. I. homil. X. ad illa verba, *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* & epist. V. quæ parænesin continet ad Theodorum lapsum. & homil. LXXVII. ad Antiochenos, juxta vulgarem inscriptionem. Revera enim, ut alibi diximus, postremæ octo & quinquaginta ad Antiochenos orationes tantum sunt excerpta quædam ex Chrysostomo in homiliæ formam digesta. E Latinis verò consulantur Tertullianus lib. adversus hæreses cap. III. & lib. de pœnitentia cap. VI. Cyprianus de unitate Eccles. cap. XII. & lib. I. epist. VII. ad Rogatianum. & lib. IV. epist. VII. ad Magnum. & scriptor commentar. in epistolas Pauli Ambrosio tributorum in epist. ad Rom. c. IX. Chromatius in cap. V. Matth. &c. Fidem ac justitiam non posse amitti, error fuit Ioviniani; ut Hieronymus secundo adversus Iovinianum libro ostendit. Atque isti cùm Græci, tum Latini, ante exortam Pelagianam controversiam scripserunt. Quorum sententiæ insistere Augustinum & Prosperum, jam antè vidimus. Et similiter scriptor de vocatione gentium lib. II. cap. XXVIII. Salvianus Massiliensis lib. II. contra avaritiam [l], Gregorius M. lib. XX. Moral. cap. IV. lib. XXXIV. cap. IX. & X. & in lib. I. Reg. cap. XVI. Isidorus Hispalensis lib. II. sententiarum de summo bono cap. VI. quod est de Prædestinatione, item cap. VII. Eodemque pertinet illud cap. X: *Multos remissa conversio in pristinos errores reducit, ac vivendi tempore resolvit.* Vbi pro *tempore* (quomodo omnes editt. habent, quas vidi) ex MSo meo lego *tepore*. Sequitur ibidem: *Horum ergò exempla quisque conversus evita, ne dum timorem Dei à tempore incipis, rursus mundanis erroribus immergaris.* Vbi itidem pro *tempore* (prout editt. veteres habent) aut pro *torpore* (ut nupera Parisina correxit) ex MSo eodem *tepore* emendo. Sequitur enim, *Tepidus in conversione otiosa verba noxia esse non conspicit.* Adi & Christianum

[a] P. 206. & 207. edit. Commel.
[b] Pag. 162. & 166. edit. Commel.
[c] Homil. 4. p. 51. homil. 15. p. 178. 190. 202. 210. 215. homil. 24. p. 313. hom. 26. p. 342. hom. 27. p. 368. & 373. edit. Morell. Gr.
[d] P. 270. edit. Commel.
[e] P. 126. edit. Bas. Gr.
[f] P. 187.
[g] P. 216.
[h] P. 242.
[i] P. 245.
[k] P. 662. edit. Morell.
[l] Pag. 53. edit. Rittersh.

ſtianum Druthmarum cap. LII. in illud Matth. c. XXII. verſ. 14: Haimonem in Apoc. cap. II. verſ. 4. & 5. item cap. III. verſ. 11. Imò Haimonis hujus ætate, anno nempe IↃCCCXLVIII, idem ſtatutum eſt à ſynodo Moguntina, cui & Haimo intererat, ac præerat Rabanus Maurus. Nam ea ſynodus damnavit Godſcalcum Monachum, cujus inter dogmata erat, eos qui pereunt, etſi prius crediderint, & baptizati fuerint, non niſi ſigno tenus redemtos fuiſſe à Chriſto; nec unquam à perditionis maſſâ fuiſſe ſecretos. Atque hoc Moguntinæ ſynodi judicium mox ſecutum eſt Eccleſiæ Remenſis, cui præerat Hincmarus, & aliorum Galliæ Belgicæ epiſcoporum concilium. Imò Eccleſia Lugdunenſis, etſi in pleriſque Godſcalco magis quàm præfatis ſynodis aſſentiret; in hoc tamen capite utriuſque ſynodi ſententiam approbavit. Nam ait, eos qui ſemel fide ſunt juſtificati, à perditionis maſsâ eſſe ſecretos ſecundùm ſtatum præſentem; non ſecundùm præſcientiam Dei, qui non præſentia tantùm, ſed etiam futura intuetur. Verba ejus adponam *: *Sollicitius & diligentius eſt quærendum, ſi reprobi nunquam ſunt a perditionis & damnationis maſſâ diſcreti, quomodo, ſicut hic dicitur, tam multi ex eis in Eccleſia per gratiam baptiſmi ſunt renati & juſtificati? Si enim, ut dictum eſt, nunquam ſunt à maſſa damnationis & perditionis diſcreti, quomodo in Eccleſiâ verè ſunt renati & juſtificati? Quid enim ſunt renati, niſi regeneratione baptiſmi innovati? Et quid ſunt juſtificati, niſi per eum, qui juſtificat impium, à ſuâ impietate mundati? Quomodo ergò in eis perficitur, dum in morte Chriſti baptizantur, & in ejus ſanguine à peccatis abluuntur, vera innovatio & vera mundatio, ſi adhuc in damnationis & perditionis maſſâ concreti, & non diſcreti detinentur? Apoſtolus ramum ſylveſtris & inculti oleaſtri prius de natali oleaſtro dicit exciſum, & poſtea in bonam olivam inſertum, atque ita ſocium radicis & pinguedinis oleæ effectum; quem tamen poſtea vehementer admonet & terret, dicens: Vide ergò bonitatem & ſeveritatem Dei; in eos quidem, qui ceciderunt, ſeveritatem; in te autem bonitatem, ſi permanſeris in bonitate. Alioquin & tu excideris. Quod quid eſt aliud, niſi ut exciſus à bonâ olivâ, cui inſertus fueras, cum ſilveſtri & fero atque amaro oleaſtro ignibus deputeris? Iuxta quam ſimilitudinem meliùs fortaſſis creditur & dicitur, quòd qui verè ad Chriſti fidem accedunt, & verè in baptiſmo ejus gratiâ regenerantur, & verè accipiunt indulgentiam tam originalium quàm actualium peccatorum: vere per hac & à naturali oleaſtro credendi ſunt exciſi, id eſt, à perditionis & damnationis maſſâ diſcreti, & in bonam olivam inſerti, id eſt, Eccleſiæ incorporati. Et tamen, ſi digna exci-*

* *T. 2. auctarii biblioth. PP. col. 1204.*

 ſione

stione commiserunt, etiam post ista omnia ab ista oliva excidantur, & cum illa damnationis & perditionis massa, à qua fuerant originalis & actualis peccati indulgentia discreti, velut cum naturali oleastro æternæ ustioni deputentur. Unde namque illa damnationis & perditionis massa, nisi originalis peccati reatu & conspersione, effecta est? Cùm ergò in quolibet fideliter credente, & veraciter renato atque expiato, vera sit ejusdem peccati originalis remissio, quomodo ipse in massa originalis peccati remanet, qui inde ejusdem peccati remissione probatur esse discretus? Quod autem in verbis sanctorum Patrum legitur, quòd tales, id est, gratiam Christi in se irritam facientes, & ita pereuntes, nunquam ab illa massa discreti sunt; ad Dei præscientiam pertinet: qui licet ad præsens in Ecclesia COMMUNEM EIS CUM ELECTIS REGENERATIONIS GRATIAM *tribuat; ibi tamen eos prædestinationis suæ judicio jam deputat, ubi prævaricationis suæ merito damnandos videt.* Idem in Valentino Galliæ concilio ab ejusdem Lugdunensis Ecclesiæ, ac præterea duarum Ecclesiarum, Viennensis & Arelatensis, episcopis constitutum est canone V. qui sic habet: *Item firmissimè tenendum credimus, quòd omnis multitudo* FIDELIUM *ex aqua & spiritu* REGENERATA, *ac per hoc* VERACITER ECCLESIÆ INCORPORATA, *& juxta doctrinam Apostoli in morte Christi baptizata, in ejus sanguine sit* A PECCATIS ABLUTA. *Quia nec in eis potuit esse* VERA REGENERATIO, *nisi fieret &* VERA REDEMTIO; *cùm in Ecclesia sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium; sed prorsus totum* VERUM, *& ipsa sui veritate ac sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine* FIDELIUM ET REDEMTORUM, *alios salvari æterna salute, quia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, ipsius Domini sui vocem in corde ferentes, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: alios, quia noluerunt permanere in salute* FIDEI, QUAM INITIO ACCEPERUNT, REDEMTIONISQUE GRATIAM POTIUS IRRITAM FACERE *prava doctrina, vel vita, quàm servare, elegerunt, ad plenitudinem salutis, & ad perceptionem æternæ beatitudinis* NULLO MODO PREVENIRE. *In utroque siquidem doctrinam pii doctoris habemus: Quicunque* [a] *baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et* [b]*: Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et iterum* [c]*: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, adspersi corda à conscientia mala; & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem. Et iterum* [d]*, Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. Et iterum* [e]*: Irritam quis faciens legem Mosis sine ulla*

[a] *Rom.* 6.
[b] *Gal.* 3.
[c] *Hebr.* 10.
[d] *Ibid.*
[e] *Ibid.*

ulla miseratione duobus aut tribus testibus moritur. Quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Similiter qui prope trecentis post hanc synodum annis vixit, Bernardus, de Resurr. Dom. serm. 11[a]. *Vita quidem corporis est anima, per quam movetur & sentit: vita verò fidei caritas est, quia per illam operatur, sicut in Apostolo legis, fides, quæ per dilectionem operatur. Unde &, refrigescente caritate, fides moritur, sicut corpus anima recedente. Tu ergò, si videris hominem in bonis operibus strenuum; & fervore conversationis*[b] *hilarem: vivere in eo fidem non dubites, indubitata*[c] *tenens vitæ illius argumenta. Sed sunt nonnulli, qui cùm spiritu cœperint, heu, carne postea consummantur. Scimus autem, quia jam non permaneat in eis spiritus vitæ, quia scriptum est: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Quodsi non permanet spiritus, haud dubium quin excidat caritas; quæ nimirum diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Porrò fidei vitam (ut jam diximus) in caritate constituit, qui fidem per dilectionem perhibuit operari. Hinc ergò colligitur, recedente spiritu, fidem mori: quoniam spiritus est, qui vivificat.*

[a] *Col.* 169. *&* 170.

[b] *F. Conversionis.*

[c] *Vide obiter, ut versus spondiacus exciderit Bernardo.*

Neque tamen existimandum, hanc Bernardi, vel aliorum fuisse sententiam, quòd occinentes nobis illud vatis gentilis, *Nescia mens hominum fati sortisque futuræ*[d], vitam hanc agere debeamus in perpetuâ animi anxietudine, & infernalium cruciatuum timore, graviore profectò omnibus morborum cruciamentis & carnificum tormentis: sed planè confitendum, etiam antiquos illos tantam fidelibus spei fiduciam tribuere, quanta sufficere possit ad expellendam istiusmodi animi anxietatem, quâ tanquam desperationis abysso absorberemur tandem. Apertè enim docent, fiduciam, quam in Deo benigno Patre, & Christo Mediatore repositam habemus, nos in molestiis & tentationibus cunctis consolatione, melle quovis dulciori, salubriter sustentare; per quam etiam persuasum habemus, nunquam eum perpessurum, ut supra vires tentemur. Solùm, quia in fœdere divino non Deus solùm gratiam suam nobis promittit, sed etiam ut nos coram eo integrè ambulemus requirit, & vita hæc tentatio perpetua est super terram, & tristissimos plurimorum sanctorum casus novimus, & propriæ infirmitatis quotidianâ admonemur experientiâ: eo talem & tantam fiduciæ istius certitudinem esse negant, ut quia nos spiritu cœpisse videmus, eo certissimi simus, nos eodem consummaturos, ac proinde polliceri seu aliis seu nobis possi-

[d] *Virgil. Æn.* 5. 501.

possimus, quantumcunque ad tempus vita nobis prolongetur, nunquam fore ut deseramus Deum; vel, ut hoc contingat, nihilominus Deum misericordem nobis tamdiu prorogaturum vitam, usque dum cum filio prodigo revertamur ad cælestem Patrem, iterumque in gratiam recipiamur. Qualem certitudinem, ut suprà vidimus, expedire in hac vitâ negat Augustinus; negat etiam is, cujus ante meminimus, Bernardus serm. 1. in Septuagesimam. Ipsum loquentem * audiamus: *Quis potest dicere, ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum? Quis hac, inquam, dicere potest? reclamante nimirum scripturâ: nescit homo, si sit dignus amore, an odio. Certitudinem utique non habemus: sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data sunt signa quædam, & indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit, eum esse de numero electorum, in quo ea signa permanserint. Propter hoc, inquam, quos præscivit Deus, & prædestinavit conformes fieri imagini filii sui,* VT QVIBVS CERTITVDINEM NEGAT CAVSSA SOLLICITVDINIS, VEL FIDVCIAM PRÆSTET GRATIA CONSOLATIONIS. *Hoc enim est, unde semper solliciti & in timore & tremore humiliemur necesse est sub potenti manu Dei; quoniam, quales simus, nosse possumus, vel ex parte; quales autem futuri simus, id nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat, videat ne cadat: & in formâ, qua salutis indicium est, & argumentum prædestinationis, perseveret atque proficiat.*

* Col. 104. edit. Antv.

THESIS XIII.

Illud interim maximopere in considerationem venit, quòd, cùm Patres fidem posse amitti, eoque ex fide haut rectè æternam electionem colligi posse contendunt, non omnes de quacunque fidei mensurâ loquuntur: cùm plurimi eorum distinguant tres fidei gradus: quorum primus dat fidei essentiam, secundùm quam justificat, & dicitur fides viva; atque oppositam habet fidem mortuam ac putatitiam; qualis hypocritarum: alter gradus addit durationem, qua ratione salvificat; sibique oppositam habet fidem (ut vulgò loquimur; quod de hominibus dicit Scriptura, fidei eorum per κατάχρησιν tribuentes) πρόσκαιρον sive temporariam, qualis est apostatarum: tertius gradus superaddit soliditatem, & dicitur perfecta, solida, radicata;

cata; quæ quocunque vitæ tempore certificat: hoc est, ut Gregorii Magni[a] *verbis utar*, sic confirmat, ut quis ulterius cadere non possit, & HOC DE SESE CERTISSIME SCIAT. *Cui gradui opponitur fides debilis, qualis etiam multorum est electorum. Patrum loca, quibus dicunt, fidem veram quidem amitti posse, sed nunquam non reparari, semper loquuntur de secundo fidei gradu: at illa quibus aiunt neutiquam posse amitti, omnino intelligi debent de gradu tertio. Cum quibus minimè pugnat, quod universi aliàs dicunt, multos per defectionem à fide æternùm perire: nam intelligunt fidem primi gradus: hoc est formaliter, sive essentialiter veram, sive, quod idem est, justificam, etsi non salvificam: sed justificam κατ' οὐσίαν, per quam quis in præsentia est justus: non justificam κατ' ἐπιμονὴν, quando, si veritatem finis spectemus, verè justifica non est, quæ aliquando desinit justificare, quia non aliam habet promissionem vitæ æternæ, quàm quæ perseverat.*

[a] *Apud Gratianum decret. part. 2. dist. 2. fol. 395. b. 2.*

MVlti, quia negare non possunt, amissibilitatem gratiæ apertè à Patribus adstrui; duplici hoc distinctiunculâ eludere conantur. Primùm aiunt, loqui Patres de amissibilitate ratione naturæ, non gratiæ. Sed hoc responsionem non meretur, cùm etiam cæco pareat, utrumque eos dicere, & quid homo possit, & quid fiat: nam aiunt, fidelium, justificatorum, regenitorum, piorum multos, excussis gratiæ donis, æternùm perire. Præterea respondent, Patres loqui de fide simulata, non verâ. At hoc quoque facilè diluitur distinctione veri. Nam, ut optimè ante nos jam alii observarunt, trifariam aliquid verum dicitur. Primùm κατ' οὐσίαν sive formaliter, cùm res habet quicquid ad essentiam requiritur, eoque proprios actus exercere potest: quâ ratione ei opponitur falsum aut putativum; unde hoc verum ab Augustino definitur[b], *id quod est, non autem videtur*. Deinde verum est κατ' ἐπιμονὴν καὶ ἐπίταξιν, sive quod ad consecutionem finis ultimi: quod verum à Gratiano[c] exponitur perseverans, & ad vitam æternam ducens. Optimè sane: nam & è perseverantiâ meritò rei veritatem metimur. quia, ut Iurisconsulti[d] aiunt, *Nihil videtur actum, siquid superest quod agatur*. Quò illud quoque Basilii[e] pertinet, Τὸ γὰρ ὀλίγον γεγονὸς, οὐ γέγονε.

[b] *2. Soliloq. 1. 5.*
[c] *Decreti 2. part. De pœnitentiâ. distinct. 2.*
[d] *L. penult. C. ad SC. Syllan.*
[e] *Basil. 2. de Baptis. c. 9.*

οὐ γέγονε [a]. Et à fine, ad quem res ordinatur, (quomodo fidei finis est vita æterna) ἅπαντα προσαγορεύειν, δίκαιον [b], ut Aristoteles [c] ait: ut iccirco singulari ratione ea solùm fides vera dicenda sit, quæ ad vitam perducit æternam. Huic vero opponitur inutile, frustraneum: quomodo negandum est, veram fuisse fidem eorum, qui frustra crediderunt: ut legimus 1 Cor. xv. sive τὸ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ δεξαμένων: ut est 2 Cor. vi. Tertiò est verum κατ᾽ ἐπίτασιν, sive secundùm intentionem gradualem: quomodo veri voce utitur Quinctilianus, cùm lib. 1. cap. iv. præcocibus ingeniis negat *veram vim inesse*, hoc est, ut ipse continuò exponit, *quæ penitus immissis radicibus innittatur.* Quomodo fides vera est, quæ vulgo radicata dicitur, quia altè radices egit. Eaque ratione vero opponitur infirmum, debile.

[a] *Quod ferè fit, non fit.*
[b] *Omnia denominari, æquum.*
[c] *Lib. 2. De anima cap. 4.*

Patres vero cùm docent, fidem posse exstingui, non loqui de fide fictâ, sed verâ & vivâ, sive justificante: tum illa arguunt, quæ distinctionis caussâ addunt; ut cùm eam vocant fidem regenitorum, aut fidem per caritatem efficacem: tum quòd alios quidem admonent, ut hac in fide perseverent, idque præmio vitæ æternæ illis proposito: alios verò increpent, quòd ab eâ defecerint, gehennæque iis minentur supplicium, nisi à Deo pœnitentia ac precibus ἀποστασίας remissionem, priorisque Spiritus sancti gratiæ reparationem consequantur. In disputatione nempe de perseverantia sanctorum generales responsiones sunt hæ: I. Promissiones Dei sæpe habere tacitam conditionem. quod probatur partim eo, quòd alioqui frustra aliis locis ea conditio exprimeretur: partim quia alioqui Deus meritò poterit mendacii insimulari. Ex. gr. 1 Sam. 2. 3. ubi Deus dicitur promisisse Heli & domui ejus fore ut coram se ambulet in æternum. At nunc, inquit Deus, longe id à me absit: nam honorantem me honorabo, & siquis me contemserit, idem contemnetur. Non sequitur igitur, Deus promittit hæc ex parte sua, & Deus est fidus: ergò nec homo deerit ex parte sua; & utut ille defuerit sibi, Deus explebit promissum. Nam, uti dixi, promissio hæc est conditionalis. II. Si absolutè, quibus putatur, locis promitteretur continuatio donorum Spiritus S. semel collatorum, tum Spiritus S. sibi contradiceret, nervosque incideret argumentorum, quibus hortatur, terret, obsecrat, ne sibi fideles deesse velint. Nam ἀντιλογία est; Vivite sanctè, & retinete fidem ad finem usque. Hoc oro vos, & obsecro, Ad hoc hortor. Nisi feceritis, parata vobis gehenna. Interim scitote, non posse vos non retinere fidem ad finem usque, ideoque nihil

vobis

vobis esse periculi à gehenna. Sic qui loquatur, quod unâ manu struat, id alterâ destruat; quæ imprudentia non cadit in virum sapientem, nedum in sapientem Deum. Quæ omnia apertissimè nos docet Bernardus epist. XLII, quæ ad Henricum Senonensium Archiepiscopum scripta est: *Iam verò quod restat de fide non ficta, & item quod ex alio loco in mentem venit, fides sine operibus mortua est: duo ista mittunt nos ad quandam fidei trifariam divisionem; ut dicatur fides mortua, ficta, probata. Et mortuam quidem Apostolus definit eam esse, quæ sine operibus est, id est, quæ non operatur ex dilectione, quasi non habens animam ipsam dilectionem, qua vegetetur & moveatur ad opera. Fictam autem ego arbitror illam vocari fidem, quæ susceptâ quidem ex caritate vitâ moveri inchoat ad bene operandum; sed non perseverans deficit, & moritur tanquam abortiva. Eo utique sensu fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictilia; non quia videlicet utilia non sint, quamdiu durant; sed quia fragilia cùm sint, diu minimè durant. De hac fidei fictione puto illos notari in Euangelio*[a], *qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Interroga eos, qui dicunt, caritatem, à quo semel accipitur, nequaquam ultrà recedere. Ait veritas de quibusdam; Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Vnde & quo recedunt? Vtique à fide in infidelitatem. Item quæro, Poterantne in illâ fide salvari, an non poterant? Si non poterant, quæ injuria Salvatori, quave tentatori lætitia, quòd hinc recedant, ubi salus non sit? Siquidem nec Salvator zelatur, nisi salutem; nec malignus invidet, nisi saluti. Si autem poterant, quomodo aut sine caritate sunt, quamdiu in illa fide sunt, cùm sine caritate salus esse non possit: aut deserentes fidem, non etiam deserunt caritatem; cùm caritas & infidelitas simul esse non possint? Recedunt ergò quidam à fide, quia veritas asserit. Consequenter & à salute, quia Salvator redarguit. Inde nos colligimus, quòd & à caritate, sine qua salus esse non poterit. Et hi, inquit*[b], *radicem non habent. Nec negat, eos habere bonum, sed in bono potiùs radicatos non esse caussatur. Denique sequitur, & ait*[c], *Quia ad tempus credunt. Bonum est, sed utinam duraturum. Non enim qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Non autem durant, quoniam in tempore tentationis recedunt. Beati, si interim rapti fuissent, antequam malitia mutaret corda eorum. Nunc verò væ prægnantibus & lactantibus in illis diebus: teneros utique fœtus gestantibus, & de vita recenti facilè in periculis exturbandos. Tales sunt animæ parvam adhuc & teneram habentes caritatem, & ob hoc earum fidem vivam, sed fictam, necesse est in tentatione deficere. Vasa figuli, ait, probat fornax, & homines justos tentatio;*

[a] *Luc.* 8.

[b] *Ibid.*

[c] *Matth.* 10.

 tatio;

tatio; illos videlicet, qui ex fide vivunt. Iustus nempe ex fide vivit; sed ex fide, quæ vivat. Neque enim quæ mortua est, vitam dare potest. Dæmonum fides non adducitur in examinationem; vacuâ quippe caritate, mortua est. Credunt quidem & contremiscunt, sed timor non est in caritate. Proinde in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur: non quod extinctæ fidei nulla jam debeatur probatio, sed reprobatio. Solam utique justorum fidem, id est, vivorum vivam, fornax tentationum suscipit examinandam. Sed non omnium justitia manet in seculum seculi: quoniam sunt, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Qualis sit cujuscunque fides, tribulatio probat. Si cujus deficit, (deficit enim, cum in caritate non perseverat) ficta esse dignoscitur. Si cujus perseverat, probata & perfecta censetur. Liquet ex his satis, (ut arbitror) non omnes, qui habuerint caritatem, habere
* Ioan. 15. *& perseverantiam in caritate. Alioquin frustra commoneret * discipulos Dominus, Manete, inquiens, in dilectione. Aut enim, si necdum diligebant, non debuerat dicere, Manete, sed, Estote in dilectione meâ: aut si jam diligebant, necesse non erat moneri de perseverantiâ, quâ, secundùm istos, privari non poterant. Curet igitur servus bonus & fidelis, fide servare non fictâ caritatem de corde puro, & conscientiâ bonâ: pluris æstimans animæ vitam, quàm corporis: minus horrens carnis mortem, quam fidei.*

Cùm verò justificantem fidem deficere posse, & reapse interdum deficere sancti Patres docent: intelligunt hoc ratione actuum, qui è potentiâ sive habitu fidei emanant. Nam potentiam hanc, quam dicere possumus semen fidei actualis, haut planè tolli, saltem in electis, minimè diffitentur: sed otiosam fidei aut caritatis potentiam, fidei aut caritatis nomine haut dignantur, eò quòd talis non sufficiat ad salutem. Vnde optimè Martinus Cellarius sive Borrheus, libro De operibus Dei †: *Fidei virtus non jacet iners, non languet, non friget, sed* NEGOTIOSA *est; fervet ac calet, & omnes venas cordis, calore lucis suæ penetrat.* Et ut seculi nostri scriptores mittamus, Gregorius homil. XXX. habitâ die festo Pentecostes: *Nunquam est Dei amor otiosus. Operatur enim magna, si est: si vero operari renuit, amor non est.* Vbi otiosus amor dicitur, qui cùm operari potest, ac debet, minimè operatur: quam otiosi definitionem dat Iul. Scaliger Exercit. VI. tmetate 9. Estque hæc ratio, cur Gregorius non opponat operari & non operari; sed operari & renuere operari: unde paret, non ideo fidem, aut caritatem otiosam esse dicendam, quia in somno, vel aliàs etiam, non operetur, modò, quoties exigitur ejus actus, non renuat operari.

† *Fol. 69. edit. anni 1527.*

Quod

Quòd verò dicebamus, potentiam sive habitum fidei non planè extingui, etiam cùm fides renuit operari, eoque salvifica non est: id mirè ob oculos ponit immensam Dei bonitatem. Nam quid magis ejus nobis misericordiam commendet, quàm quòd, licet homo atrocibus peccatis (uti homicidio, adulterio, idololatriâ, abnegatione Christi) horrendum in modum Deum offendit, planeque ob summam ἀχαριστίαν deseri à Deo meruit; Deus tamen relinquat in homine fidei quasi semen; unde per increpationes, minas, adhortationes, Spiritu sancto sese verbo externo sociante, salutaris fidei actus facile eliciatur: cujus rei exemplum habemus in Davide & Petro, quorum uterque (ille à Nathane, hic galli cantu monitus) culpam statim agnovit, pœnitentiam egit, & ita divinæ rursum gratiæ restitutus fuit.

Atque ex his cognoscere fuit, quatenus, judicio nostro, veteres putarint, cùm alios, tum ipsos electos à verâ ac vivâ fide posse deficere. Interea iidem Patres fatentur, fidem eam, à quâ quis deficit, veram [a] appellari non posse, si veritatem accipiamus in secundâ notione, quæ non essentiam respicit, sed consecutionem proprii finis, ut fides vera sit idem quod salutaris, aut ducens ad vitam æternam. Quo sensu dixit Augustinus [b]: *Tunc vere sunt quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur: si autem perseverantiam non habent, id est, in eo, quod cœperunt esse, non manent; non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est; quid futuri sint, id est, ex bonis mali.* Quâ ratione & Iesus Christus apud Iohannem ait [c], *Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Hæc ratio est, cur nemo coram Deo censeatur mundus, nisi qui talis perseverat; nec item immundus, nisi qui in immunditie persistit. Hinc Isychius in cap. v. Levitici: *Quia autem in LXX translatione non dixit simpliciter a bestiâ captum, sed addidit, immundum, qui est à bestiâ captus, putas, non est omnimodo & immundus? Et dicimus, Nequaquam. Neque enim omnis, qui à bestiâ capitur, jam omnino ab eâ & occiditur. Forsitan enim, & postquam capitur, liberatur, sicut Petrus. Incidit enim in diaboli laqueum tempore negationis. Sed resipiscens evasit. & dicet cum David, Anima mea, sicut passer, erepta est de laqueo venantium. Hic ergò immundus non est.* Similiter dicere possumus, eum qui triticum, hoc est, fidelis est in se, hunc coram Deo esse zizania, si prosciat Deus, eum in lolium sterilesque avenas degeneraturum: ac contrà qui est infidelis, ac proinde zizaniorum loco à nobis meritò habetur, eum, si credituv-

[a] *Eo sensu accipere possumus quod verè dixit Oecolampadius in Ezech. XVII. 25. Quia ex fine censura sit hominis, sequitur, justum non perseverantem nunquam verè justum fuisse.*

[b] *De corrept. cap. 9.*

[c] *Ioh. 8. 31.*

rus,

rus, & in fide perseveraturus à Deo præsciatur, triticum in ejus præscientiâ censeri. quò pertinet illud B. Augustini lib. De unitate Ecclesiæ cap. XIX: *Quicunque boni in æternum futuri sunt, etsi ad tempus mali sunt, non zizania, sed triticum sunt in præscientiâ Dei.* Par ratio in illo Tertulliani lib. De præscript. adversus hæreticos cap. III. *Nemo Christianus, nisi qui ad finem perseveraverit.* Cujus loci sententia est, siquis Christianam religionem, quam semel amplexus fuit, deserat postea; vel prius fuisse hypocritam, vel ut non simulârit religionem, nihilominus in præscientiâ Dei non fuisse Christanum, cum ea respiciat finem; qui nisi bonus, priora non veniunt in censum apud Dominum. At non hoc velle Tertullianum, eum qui semel fuerit Christianus, nunquam à Christianismo deficere; arguit quod paullo antè dixerat, nihil esse mirandum, si quispiam antea probatus, postea excidat. Eundem verò respicere præscientiam Dei, ostendit, quod continuò subjicit: *Tu*, inquit, *ut homo, extrinsecus unumquemque nosti: putas quod vides. Vides autem quousque oculos habes; sed oculi, inquit, Domini, alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur. Et ideo cognoscit Dominus, qui sunt ejus*, &c. Quibus verbis idem planè ait, quod Augustinus superiùs dicebat, *Apud eum hoc non sunt, cui notum est, quòd futuri sint, id est, ex bonis mali.* Similiter Gregorius Magnus scribit, lib. XXXIV. Moral. cap. VIII: *Quòd hi, qui ante humanos oculos, quasi aurum, singularitate splendere justitia videbantur, sed sic cadunt, ut non pœniteant; ante Dei oculos nunquam aurum, sed lutum fuerunt.* Nec enim Gregorium hoc velle, fidem illam nec essentialiter veram esse; satis cognoscimus ex seqq. duobus capitibus: item lib. I. Reg. cap. XVI. *Sciri*, inquit, *non potest, an quis in gratia, quam recipit, perseverare in perpetuum debeat.* Et paullo pòst: *Multi quidem post remissionem peccatorum, peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum Spiritus in reliquum dirigi non videtur. Dirigitur ergò spiritus in electis tantùm in die illa in reliquum; quia reprobis in exortu fidei per Spiritum sanctum peccata dimittuntur; sed Spiritus sancti gratiam postmodum per iniquitatem perdunt.* Ac licet à Gregorio dissentiat, eam tamen fuisse illius sententiam agnoscit Io. Calvinus lib. III. Instit. cap. XXIV. §. 9. Negat autem Gregorius certitudinem electionis, non in quibuscunque fidelibus; sed quorum infirma est fides, & caritas imperfecta. Nam de ea, quæ pro modulo hujus vitæ perfecta est, sic scribit super Ezech. homil. XVII. *Unum signum est electionis* SOLIDITAS CARITATIS, qua de re infrà pluribus. Cæterùm non tantùm fides ea, quæ nec essentiam fidei justi-

justificantis habet, sed habere videtur, simulata fictave fides appellatur: sed etiam ea, quæ vera est κατ' οὐσίαν, at non κατ' ἐπιμονήν. Sic de caritate dixit quisquis scriptor est Commentariorum in epistolas Paulinas apud B. Ambros.* *Simulata caritas in his est, qui in necessitate deserunt fratres.* Vbi simulatam dicit, quæ similis quidem sit caritati ei, quæ ad vitam perducit æternam, (qualis ea solùm est, quæ perseverat) at revera non consequitur hunc finem, ob perseverantiæ defectum. Sanè vel hoc dicendum, vel statuendum, non describi ab eo fidem simulatam, sed per exemplum declarari. Alioqui pugnabit secum, ut liquet ex iis, quæ scribit in cap. IX. epist. ad Rom. Pugnabit item cum Augustino, lib. De corrept. cap. IX. ubi ait, filios Dei, qui perseverantiam non habuerunt, non verè fuisse filios, NON QVIA IVSTITIAM SIMVLAVERVNT, SED QVIA IN EA NON PERMANSERVNT. Similiter FICTÆ vocabulum exponi debet, quando Gratianus decret. parte II. de pœnitentiâ dist. II. apud Ambrosium epist. II. ad Cor. legi ait: *Ficta caritas est, quæ deserit in adversitate.* Nec aliter interpretatur Gratianus, ut qui aliquanto post dicat: *Caritas, quæ in adversitate deseritur, ficta, id est, fictilis & fragilis esse perhibetur: sicut fides, ex quâ caritas procedit, ficta, id est, fragilis apud Apostolum esse negatur.* Ac ante eum Bernardus quoque similiter scripserat, epist. XLII. ex quâ superius hæc verba citabamus: *Fictam ego arbitror illam vocari fidem, quæ susceptâ quidem ex caritate vitâ, moveri inchoat ad bene operandum; sed non perseverans deficit, & moritur tanquam abortiva. Eo utique sensu fictam dixerim nominatam, quo vasa figuli vocamus fictilia; non quia videlicet utilia non sint quamdiu durant; sed quia fragilia cum sint, diu minimè durant.* Porrò quòd hi *fictam* interpretantur *fictilem*, in eo non tam Grammaticam vocis notionem spectant, quàm rem ipsam. Quippe eo significant, cùm fidem temporariam appellant *fictam* aut simulatam, non essentiæ veritatem à se negari, sed firmitatem ac durationem: eoque illud solum inficiari, fidem eam idoneam esse ad consecutionem finis, qui est vita æterna. Satis igitur ex his paret, quo sensu Patres interdum scribant, veram fidem, vel firmam semper & inconcussam perstare: vel si homicidio, adulterio, idololatriâ intercidatur, semper tamen ante vitæ finem reparari. Nam quamquam hoc verum non est de fide verâ κατ' οὐσίαν, verum tamen est de fide eâ, quæ perducit ad vitam æternam: quæ iccirco rectè amissibilis negatur; nempe non vulgari amittendi notione, sed quâ Iurisconsulti negant, rem amisisse, qui aliquando recuperaturus est.

** In 2. ad Corinth. cap. 6. ad illud, In caritate non simulata.*

Perti-

Pertinet huc Augustini illud lib. De corrept. & gratiâ c. VII. *Quicunque ab illa originali damnatione, istâ divinâ gratiæ largitate discreti sunt: non est dubium, quòd procuratur eis audiendum Euangelium, & cum audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant, &, si quando exorbitant, correcti emendantur, & quidam eorum, etsi ab hominibus non corripiantur, in viam, quam reliquerant, redeunt.* Item in eodem: *Firmum Dei fundamentum stat immobile, habens signaculum hoc, Scit Dominus, qui sunt ejus. Horum fides, quæ per dilectionem operatur, profectò aut omnino non deficit: aut si qui sunt, quorum deficit, reparantur, antequam vita finiatur ista, & deletâ iniquitate, quæ intercurrerat, usque in finem perseverantia deputatur.* Item cap. VII: *Nullus eorum ex bono in malum commutatus finit hanc vitam.* Et eodem: *Talibus Deum diligentibus, omnia cooperantur in bonum; usque adeo prorsus omnia, ut, etiamsi qui eorum deviant & exorbitant, etiam hoc ipsum faciat eis proficere*[a] *in bonum.* Quæ Augustini loca etiam Gratianus adducit decreti part. 2. distinct. 2. idque ut ostendat, (verbis ejus utar) *caritatem, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in singulis nascitur antequam roboretur, ante sui perfectionem amitti & reparari.* Quæ de electis solis, ac fide ad æternam vitam perducente, intelligi debent, ut satis Augustini verba ostendunt.

Interdum verò Patres ἁπλῶς negant, fidem, spem, caritatem, posse deficere: & totaliter, inquam, & finaliter: quod intelligunt de fide consideratâ in se, sive κατ' ἐπίτασιν, καὶ ἀκρότητα. Nec enim negare possumus, fidem, formamque omnem, considerari vel in se, ac ratione essentiæ, vel ratione particularis inexistentiæ, sive ut à subjecto participatur: ac posteriori hoc modo spectari eam, vel secundùm universam latitudinem suam, vel cum relatione ad perfectissimum receptionis gradum. Si fides consideretur in se, fixa stabilisque dicenda est: ut quæ fundamentum sit religionis Christianæ. Ἡ πίστις θεμέλιον, τὸ δὲ λοιπὸν οἰκοδομή[b], ut inquit Chrysostomus[c] ad Hebr. cap. VI. homil. IX. Nec inde consequi putarunt Patres, fidelem semper in fide fixum esse ac stabilem, sed hoc solùm inde colligunt, quod quis super eo fundamento exstruat, id stabiliter ac inconcussè permansurum: non item stabile futurum, quod quis, deserto hoc fundamento, ædificare cœperit super arenas. Simile est, quod idem in epist. ad Corinth. cap. VI. homil. XVIII.[d] fidem vocat petram firmam atque inconcussam. Nam hoc quoque similiter non de fideli quovis, sed de fide in se, sive essentiæ ratione spectata, intellexit: ac proin-

[a] *Puta occasionaliter, quia humiliores redeunt atque doctiores, ut Augustinus subjicit: sive quia fortiores resurgunt: uti ad hunc locum notat Gratiani Glossographus.*

[b] *Fides est fundamentum, reliqua sunt ædificium.*

[c] *Pag. 1819. edit. Commel.*

[d] *Pag. 1612. edit. Commel.*

proinde non, si fidelis naturam mutet, eo fidei naturam mutari credidit: quomodo non, si homo animi mobilitate desiliat de petra, eo petra desinit esse stabilis atque immobilis: nec si domus aliqua petræ leviter superstructa à domino suo destruatur; eo petra ipsa minùs fuerit firma. Fuisse eam mentem Chrysostomi, pertinaciæ fuerit negare. Nam jubet nos retinentes esse τῆς πίστεως, τῆς πέτρας τῆς ἀῤῥαγοῦς [a]: atque addit, οὔτε [b] γὰρ ποταμοὶ, οὔτε ἄνεμοι προσπεσόντες, δυνήσονταί τι λυμήνασθαι ἡμῖν· ἑστήκαμεν γὰρ ἐπὶ τῆς πέτρας ἀπερισάλευτοι. At quorsum hæc? nempe ut perspectâ fidei necessitate, tum huic ut firmæ petræ insistamus, tum etiam firmiter insistamus; quod fiet, si sedulò caveamus, quæ nos possunt ab hac petrâ dejicere. Explicat enim Chrysostomus illa Apostoli verba, ἐκτρεπόμενος [c] τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. Ex quibus colligit Chrysostomus, non debere vanis objectamentis ac quæstionibus responderi: quippe, inquit, τῆς [d] πίστεως ἐκβάλλουσι, οὐκ ἀφιᾶσιν ἑστάναι βεβαίως, οὐδὲ πεπηγέναι. Hinc colligit, nos debere, istis quæstionibus omissis, operam dare, ut fidem retineamus: quam servantes salvi erimus. Μὴ, inquit, ταύτης ἐχώμεθα, ἀλλὰ τῆς πίστεως, τῆς πέτρας τῆς ἀῤῥαγοῦς [e]. Similiter item T. I. serm. in BB. Iob. & Abraham [f]: INEXPUGNABILE *scutum pia fides*. Nemo igitur expugnari poterit, quamdiu scuto hoc pugnabit: At nihil hoc ad ῥιψάσπιδας, quibus nec Vulcania prosint arma, nec Orci galea, ut οἱ ἔξωθεν loquuntur. Idem homil. xxv. in Genesin fidem vocat ancoram, quæ undique mentem sustentet sibi inhærentem. Ἡ πίστις, inquit, ἡ εἰς θεὸν καθάπερ ἄγκυρά τις ἀσφαλής. Sed quid hoc ad eos, qui ancoras præciderunt? quod Iudæ contigisse idem Chrysostomus [g] ait: *Vnus*, inquit, *infelix Iudas ab hujusmodi ancorâ se divulsit, osculo lupis prodens ovem, & triginta argenteis vendens Dominum.* Par ratio istius apud Commentatorem epist. Pauli, qui vulgò Ambrosius putatur, in 2. ad Cor. III. *Fides æterna res est. à Spiritu scribitur, ut maneat.* Hujusmodi enim elogia fidei in abstracto, ut loquuntur, non in concreto, intelligi debent. Quemadmodum & de spe, ut in naturâ suâ consideratur, ac qualem Deus à nobis requirit, accipiendum est illud Hilarii in Matth. cap. VI. [h]: *Regnum cælorum, quod Prophetæ nunciaverunt, Ioannes prædicavit, Dominus noster in se esse positum est professus, vult sine aliqua incertæ voluntatis ambiguitate sperari. alioqui justificatio ex fide nulla est, si fides ipsa fiat ambigua.* Nempe, ut paullo pòst subjicit Hilarius: *In dictis Dei veritas est, &*

[a] *Fidei, quæ petra est infracta.*
[b] *Neque enim fluvii, neque venti irruentes, possunt nobis obesse; stamus enim super petram inconcussi.*
[c] *Devitans profanas vocum novitates & objectiones falsi nominis scientiæ, quam quidam profitentes circa fidem exciderunt.*
[d] *Dejiciunt à fide, neque permittunt stare firmum fixumque.*
[e] *Non his adhæreamus, sed fidei petræ infractæ.*
[f] P. 269.
[g] T. 5. homil. in 12. sanctos Apost.
[h] P. 261.

rerum creandarum efficientia omnis in verbo est. Itaque nec quod spopondit, ambiguum est; nec inefficax, quod locutus est. Similiter intelligi debet, cùm spes vocatur πληροφορία ἀναμφίβολος, *certa ac minime anceps persuasio*: quo eam elogio ornat Proclus in celebri illâ, ac Cyrillo[a] quoque laudatâ epistolâ ad Armenos de fide: quæ Cyrilli adversus Nestorium libris in Romanâ editione[b] subjicitur. Verba Procli sunt: Ἡ δὲ ἐλπὶς οὐκ ὀνειροπολεῖν ἀξίως, ὡς ἄν τις εἴποι, ἀλλὰ γενναίως κρατεῖν ἐν τοῖς παροῦσι παρασκευάζει τὰ μέλλοντα, τῆς ἀναμφιβόλου πληροφορίας τὸ μήπω παρὸν τῷ χρόνῳ, ὡς ἐνεστὼς ἤδη, τῷ λογισμῷ ἐγχειριζούσης, καὶ σχεδὸν τὰ προσδοκώμενα ὑπ' ὄψιν ἀγούσης. Ὑπερβᾶσα γὰρ ἡ ἐλπὶς τὰ ἐμποδὼν κωλύματα, συνάπτει τὸ ποθοῦν πρὸς τὸ ἐρώμενον, τὸ παρρέον τοῦ χρόνου τῇ τοῦ μέλλοντος σχέσει νικῶσα. *Spes verò efficit, non ut bellè somniemus, ut ita dicam: sed ut in præsentibus strenue teneamus futura; cùm indubitata illa certaque persuasio, quod in præsentia nondum est, tanquam præsens, cogitationi exhibeat, & penè sub adspectum ea deducat, quæ exspectantur. Spes enim objecta transcendens impedimenta, connectit desiderans cum desiderato, fluxumque tempus comprehensione futuri exsuperat.* Idem dicit Macarius homil. XVII,[c] quâ de Christianis sic scribit: Μήπω γὰρ τὴν τελείαν κληρονομίαν λαβόντες τὴν ἡτοιμασμένην αὐτοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, ἀσφαλεῖς εἰσιν ἀπὸ τοῦ ἀῤῥαβῶνος, οὗ ἐδέξαντο νῦν, ὡς ἤδη ἐστεφανωμένοι, καὶ βασιλεύοντες. *Licet integram hæreditatem, sibi in illo seculo præparatam, nondum adierint; certissimi tamen sunt ex arrhabone, quem modò receperunt, acsi jam coronati essent, & regni clavum tenerent.* Nempe quod de anchorâ dictum, id in arrhabone etiam locum habet. Certos nos dicunt de vitâ æternâ, quamdiu habemus arrhabonem Spiritus sancti: sed arrhabonem hunc si quis abjiciat, hunc certitudinem simul salutis amittere. Est & ejusdem Macarii homil. XIV: Ἐξ ἀνάγκης ἡ δύναμις θεϊκὴ ὅπου καταλύσει, παράμονος γίνεται, ὡς κτῆμα ἀναφαίρετον. *Necessariò enim virtus divina, quocunque diverterit, illic perseverat, velut possessio, quæ auferri nequit.* Cui geminum hoc Clementis Alexandrini lib. I. Prædagogi cap. VII: Ἡ ἀγωγὴ ἡ θεία, κτῆμα ἐστιν εἰς ἀεὶ παραμένον. *Divina vita institutio est in æternum permanens possessio.* Et hoc Ambrosii libro II. de Cain & Abel cap. III. *Vt nos faceret in Dei possessione numerari, sicut scriptum est, Domine, posside nos. Ea est enim sola possessio, quæ nullis obnoxia tempestatibus, perpetua gratia ferat fructus.* Nempe loquuntur hi omnes de possessione perfectâ ac solidâ: quod satis translatio, qua Ambrosius utitur, indicat. Nam si latè possessionis vo-

[a] *Epist. ad Anastasiũ, & cæteros monachos, & epist. ad Ioannem Hierosolymitanum.*

[b] *Pag. 125.*

[c] *Pag. 245.*

ce utamur, quis non videt, ea quoque nostra dici, quæ tempestatibus vel aliter eripi nobis possunt? Verùm gratia Spiritus sancti longè firmiùs possidetur, quàm ullæ mundi possessiones. Nam has vel dextra rapax, vel læva tagax, vel diluvio aliqua, aut alia calamitas, auferre nobis potest. Divina autem gratia casibus hujusmodi obnoxia non est: sed, ubi semel est nostra, permanet nostra; nisi scientes volentes eam decoquamus: cujusmodi amissio, non divinæ gratiæ fragilitati, sed mutabili hominis tribui debet voluntati. Invenimus & similem de fide & caritate locum apud anonymum in hymno, quem ex membranis apud Marcum Velserum descripsit Conr. Rittershusius, & Margunii hymnis Anacreonticis subjecit. In eo sic legitur:

Est fides integerrima
Ad omne bonum patula,
Quæ nunquam scit deficere
A pietatis opere.

Et aliquanto pòst:

Hæc est perfecta caritas,
Quam nulla sternit feritas.

Ac hujusmodi quidem est divina gratia, si essentiæ ratione consideretur. Videamus deinceps, ut se habeat ratione particularis inexistentiæ, sive ut à subjecto recipitur. Spectatur hac ratione vel secundùm universam latitudinem, sive secundùm distinctos gradus, per quos à subjecto recipitur: vel κατ' ἀκρότητα, sive ultimam perfectionem. Priori modo considerata omnino est inæqualis. Siquidem, ut apud Macarium est homil. XVI. Τῆ χάριτι εἰσὶ μέτρα. *Sunt gratiæ mensuræ ac gradus.* Atque ut Cyrillus sive Ioannes Hierosolymitanus ait Catech. I: Ἡ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου κοινωνία κατὰ ἀναλογίαν δεδώρηται τῆς ἑκάστου πίστεως. *Communicatio Spiritus sancti secundum fidei uniuscujusque proportionem donatur.* Item Hesychius in Levitici cap. XIV. *Fides ad mentis nostræ mensuram datur, quæ non capit amplius quàm unicuique à Deo est dispertita cognitio: quod minus est, aut amplius, ad infidelitatem tendit.* Nec in diversis modò hominibus, dispar fidei mensura obtingit: sed in eodem quoque fides, & incrementa sua habet, & decrementa. Quo verò remissiùs subjecto inest, eo faciliùs perit: quo intentiùs ab eo recipitur, hoc firmiùs inhæret: adeò ut cum proximè ad perfectionem pervenerit, fieri propemodum ampliùs non possit, ut desertâ fide ac virtute ad vitia fera-

tur animus: quod etiam indicat hic locus Nazianzeni orat. XXXI: Ἀλλὰ τὸν ἐν σοὶ λόγον κινήσας, ἀλλὰ τὸν σπινθῆρα τοῦ καλοῦ διὰ τῆς προαιρέσεως ἀνάψας, σαυτὸν διευκρινήσας, τὴν ῥίζαν ἐξέτεμες, τὰ ὄργανα τῆς κακίας ἐξώρισας, τοσαύτην ἕξιν ἐκτήσω τῆς ἀρετῆς, ὥστε καὶ ΣΧΕΔΟ`Ν ἀδύνατόν σοι γενέσθαι τὴν ἐπὶ τὰ χείρω φοράν. *At tu rationem tibi insitam movens, ac scintillas virtutis per animi liberam electionem exsuscitans, te ipsum exsecuisti, radicem excidisti, instrumenta vitii depulisti, tantum tibi virtutis habitum comparasti, ut jam* PROPEMODUM *fieri amplius non possit, ut ad deteriora animus feratur.* Quod si fidem posteriori modo, hoc est, non κατὰ τὸ πλάτος, sed κατ' ἀκρότητα consideremus: jam negandum est, eam recipere intentionem aut remissionem: utpote perfectam ac omnibus numeris absolutam, eoque firmam, stabilem, constantem; imò ipsam stabilitatem, & constantiam; quæ & caussa fortasse est, cur Apostolus * fidem appellet ὑπόστασιν, quasi fulcimentum aut basin rerum sperandarum dicas. Eodem igitur recidit, sive de fide loquamur secundùm essentiam consideratá, sive secundum summum hunc inexistentiæ gradum. Vtroque enim modo est perfectum quid, latitudinis expers. Hoc verò pacto res considerari debent in definitionibus: unde eas numeris, quibus nihil addi aut demi potest, similes dixit Aristoteles VIII. Metaph. context. x. Hinc quoque justitia Iurisconsultis definitûr, *constans & perpetua voluntas suum cuique tribuendi.* Parque ratio est omnis accuratæ tractationis: unde de perfecta demonstratione potissimùm agere voluit Aristoteles: ac perfectam Remp. describere adnixus Plato, perfectum Oratorem Tullius. Similis verò ratio ineunda in habitibus Theol. Vnde Cliniacensis l. de vinculo caritatis: *Qui de caritate loqui instituit, de perfectâ loqui nititur.* Atque hinc est, quòd vera fides, vera caritas, vera spes appellari soleat, quæ pro vitæ quidem hujus ratione perfecta est. Quare rectè hac veri notione dixit Augustinus †: *Crediderunt verè, id est, quomodo credendum est, inconcussè, firmè, stabiliter, fortiter, non jam in propria redituri, & Christum relicturi.* Vir magni nominis, de inamissibilitate gratiæ tractans, hoc loco ostendere conatur, nec Augustino fidem, quæ amittitur, veram censeri; in quo nos sibi assentientes habet, si intelligat veram κατ' ἐπιμονὴν ἢ ἐπίτασιν, non item si loquatur de vera κατ' οὐσίαν. Nam etiam fidem debilem ac infirmam ab Augustino veram οὐσίας ratione haberi, argumento esse potest calcatum illud ejusce Patris, *Petrum fides defecit in ore, non in corde.* Quod sine dubio de fide οὐσιωδῶς vera accipi debet.

* *Hebr. 11. 1.*

† *Tom. 9. tractatu 106. in Iob.*

debet. At ea fides non fuit inconcussa ac stabilis. Quare, juxta priorem veri notionem, nec ἁπλῶς vera fuerit necesse est. Sed quid multis? Augustinus ipse, cùm fidem veram interpretatus esset inconcussam, firmam, stabilem, fortem; mox negat, talem fuisse Apostolorum fidem, priusquam pentecostes festo miraculosè acciperent Spiritum Sanctum. Hæc enim continuò subjicit: *Adhuc ergo discipuli non erant tales, quales eos dicit verbis præteriti temporis, quasi jam essent: prænuncians quales futuri essent, accepto scilicet Spiritu Sancto, qui eos, sicut promissum est, doceret omnia. Quem priusquam acciperent, quomodo servaverunt ejus sermonem, quòd de illis, quasi fecerint, dixit; quando primus eorum ter eum negavit, cum ex ore ejus audisset, quid futurum esset homini, qui eum coram hominibus negavisset?* Clarissimum igitur est, non loqui Augustinum de fide verâ simpliciter, sed de fide verâ κατ' ἐπίτασιν, sive de fide in se consideratâ: quâ ratione ὁ ἐγκρατὴς * Aristoteli lib. VII. Eth. Nicomach. cap. IX. dicitur, τῷ ἀληθεῖ λόγῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει ἐμμένων †: nempe non quia nemo unquam ex continenti fiat incontinens, quod experientiæ reclamat: sed quia hæc continentiæ sit natura, ut secundùm eam homo, sequens rationem rectam, abstineat se à voluptatibus, licet repugnante cupiditate: quique verè, hoc est perfectè continens est, is nunquam ita ab animi statu deturbetur, ut succumbat voluptatibus iis, quas ratione adversante cupiditas suggessit. Similiter igitur rectè dicitur, eam veræ fidei naturam esse, ut secundùm hanc constanter credamus promissionibus divinis: verumque fidelem esse, qui semper in fide manet. Neque solus sic locutus Augustinus: sed etiam Gregorius Magnus homil. XXX. habitâ festo pentecostes: *Qui Deum* VERE *diligit, qui ejus mandata custodit; in ejus corde Dominus & venit, &* MANSIONEM FACIT: *quia sic eum divinitatis amor penetrat, ut ab hoc amore tentationis tempore* NON RECEDAT. *Ille ergò* VERE *amat, cujus videlicet mentem delectatio prava ex consensu* NON SVPERAT. Nam nunquam negasse caritatem veram κατ' οὐσίαν deficere, sed eam solùm quæ κατ' ἐπίτασιν vera est; jam antea liquere diximus ex lib. XXXIV. Moral. cap. IX & X. & lib. I. in Reg. cap. XVI. Qui hanc fidei ἀκρότητα habent, eos Cyprianus penè initio libri de unitate Ecclesiæ dicit *fortes & stabiles super petram robustâ mole fundatos, contra omnes tempestates & turbines seculi, immobili & inconcussâ firmitate solidatos.* Rectè quoque Augustinus lib. I. de Baptismo contra Donatistas, cap. 17. *Spiritales non eunt foras, sed in solidâ unitatis petrâ fortissimo carita-*

**Continens.*

† Qui in vera ratione, & recto consilio permanet.

caritatis robore radicantur. Vbi duo indicat. 1 petræ soliditatem. 2 nostri in petrâ fortem radicationem. Semper petra solida est, sed non omnes in eâ radicantur. Verùm hîc Augustinus loquitur de spiritalibus, dum tales sunt: quos hypocritis opponit, qui manentes quales erant, foras prodeunt. Talium fides dicitur confirmata, seu roborata, sive, ut vulgo appellant, radicata: qualis non solùm Apostolorum erat, postquam miraculose Spiritum Sanctum acceperant: sed & olim multorum sanctorum fuit, & nunc est, in quibus fidei donum paullatim precibus ac crebris actibus piis ita est auctum, ut tandem fidelem reddiderit stabilem ac insuperabilem. Hæc res adhortari nos debet, ut (quemadmodum jubet Petrus [a]) *per bona opera certam vocationem & electionem faciamus.* Fiet hoc quotidianis pœnitentiæ, patientiæ, aliorumque bonorum operum exercitiis, assiduis & seriis precibus, firmo animi proposito: quibus semina carismatum, plantæque virtutum, certis & ordinatis provehuntur augmentis: donec ad perfectionem sui habitus per succedentia sibi incrementa pertingant. *Nec enim facilè reperitur in exordio maturitas, & in inchoatione perfectio*: ut est apud scriptorem de vocat. gentium lib. II. cap. XI. De hujusmodi fide roboratâ, plurima apud Patres leguntur: quorum aliqua adscribere visum est: ut pareat magis, cùm Patres dicunt, fidem aut caritatem ita fixam ac radicatam esse, ut non possit evelli; ita firmam ac solidatam, ut nullâ vi possit labefactari; ita fervidam ac æstuantem, ut nullo possit frigore exstingui: minimè eos loqui de quovis fidei aut caritatis gradu, sed de charismatibus perfectis, ac κατ' ἀκρότητα consideratis. Primus esto Clemens lib. VI. Stromat. [b] Ἀδύνατον γὰρ, τὸν ἅπαξ τελειωθέντα δι' ἀγάπης, καὶ τὴν ἀπλήρωτον τῆς θεωρίας εὐφροσύνην ἀϊδίως καὶ ἀκορέστως ἑστιώμενον, ἐπὶ τοῖς μικροῖς καὶ χαμαιζήλοις ἐπιτέρπεσθαι. τίς γὰρ ὑπολείπεται ἔτι τούτῳ εὔλογος αἰτία, ἐπὶ τὰ κοσμικὰ παλινδρομεῖν ἀγαθὰ, τῷ τὸ ἀπρόσιτον ἀπειληφότι φῶς; κἂν μηδέπω κατὰ τὸν χρόνον, καὶ τὸν τόπον, ἀλλ' ἐκείνῃ γε τῇ γνωστικῇ ἀγάπῃ, δι' ἣν καὶ ἡ κληρονομία, καὶ ἡ παντελὴς ἕπεται ἀποκατάστασις, βεβαιοῦντος δι' ἔργων τοῦ μισθαποδότου, ὃ διὰ τοῦ ἑλέσθαι γνωστικῶς, διὰ τῆς ἀγάπης φθάσας προείληφεν ὁ γνωστικός. *Fieri* [c] *enim non potest, ut, qui jam semel est* CONSVMMATVS PER CARITATEM, *& inexplebilem contemplationis delectationem æternè & insatiabiliter percipit, eâque fruitur, parvis & humilibus quibusdam & abjectis delectetur. Quæ enim justa ei amplius restat caussa, cur ad bona mundana revertatur, qui eam acceperit lucem, ad quam non patet aditus? etsi nondum tempore & loco, at illâ quidem certè*

[a] 2. Petr. 1. 10.

[b] Pag. 276. edit. Commel.

[c] Pag. 208.

certè cognitione præditâ caritate, propter quam sequitur hæreditas, perfectaque & absoluta restitutio: per opera confirmante eo, qui reddit mercedem; quod quia elegit per cognitionem, priùs per caritatem accepit is, qui est cognitione præditus. Atque hinc lucem capit alter Clementis locus eopse libro, ubi sic scribit: Οἱ πολλοὶ δὲ [a] καθάπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκια, οὕτως δεδίασι τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, φοβούμενοι μὴ ἀπαγάγῃ αὐτούς. εἰ δὲ τοιαύτη παρ' αὐτοῖς ἐστὶν ἡ πίστις· οὐ γὰρ ἂν γνῶσιν εἴποιμι, ἵνα λυθῇ πιθανολογίᾳ· λυθήτω διὰ τούτους μάλιστα, ὁμολογούντων οὐχ ἕξειν τὴν ἀλήθειαν. ἀνίκητος γάρ, φησιν, ἡ ἀλήθεια. ψευδοδοξία δὲ καταλύεται. αὐτίκα πορφύραν ἐξ ἀντιπαραθέσεως ἄλλης πορφύρας ἐκλεγόμεθα. ὥστ' εἴ τις ὁμολογεῖ καρδίαν μὴ ἔχειν διηρθρωμένην, τράπεζαν οὐκ ἔχει τὴν τῶν ἀργυραμοιβῶν, οὐδὲ μὴν τὸ κριτήριον τοῦ λόγου. καὶ πῶς ἔτι τραπεζίτης οὗτος, δοκιμάσαι μὴ δυνάμενος, καὶ διακρῖναι τὸ ἀκίβδηλον νόμισμα τοῦ παραχαράγματος; κέκραγεν δὲ ὁ Δαβίδ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται ὁ δίκαιος. οὔτ' οὖν ἀπατηλῷ λόγῳ, οὐδὲ μὴν πεπλανημένῃ ἡδονῇ. ὅθεν οὐδὲ τῆς οἰκείας κληρονομίας σαλευθήσεται. *Vulgò* [b] *autem, non secus ac pueri larvas, timent Græcam Philosophiam, dum verentur, ne eos abducat. Sed si talis est apud eos fides, (non dixerim enim cognitionem) ut probabilitate orationis per eos dissolvatur, fateantur, se non esse habituros veritatem. Nam veritas, ut aiunt, est insuperabilis: dissolvitur autem falsa opinio. Iam enim eligimus purpuram per comparationem alterius purpuræ. Quare si quis fatetur, se non habere cor rectè informatum & explicatum, is non habet mensam argentariorum: sed neque rationem, quæ habet vim judicandi. Et quemadmodum erit adhuc trapezita, qui non potest probare & discernere probum nummum à falso & adulterino? Clamavit autem David: In æternum non commovebitur justus. Neque ergo oratione fallaci, neque falsâ voluptate: unde neque movebitur à suâ hæreditate.*

[a] Pag. 278. edit. Commel.

[b] Pag. 114.

Similiter dicit Origenes in illud epistolæ ad Rom. cap. VIII. [c] *Quis nos separabit? Cum*, inquit, *princeps mundi, aliaque virtutes, quæ sub ipso sunt, retinere certabunt animam de corpore proficiscentem; sed non poterunt retinere eas, quibus* PERFECTA CARITAS, *quæ est in Christo Iesu,* FORAS MITTIT TIMOREM. Et mox: *Si in eis* PERFECTA *sit* CARITAS; *nec ulla, quæ futura sunt, poterunt eos ab ipsa separare.* Et post pauca: *Nec ipsæ virtutes separare nos poterunt à caritate Dei, si* RADICATA *sit, &* FUNDATA. Et pauculis interjectis: *Neque ulla prorsus creatura adversante, à caritate Dei se posse divelli dicit, nec ex ullo tot adversariorum capere metum; ut verum ostenderet, quod* PERFECTA CARITAS FORAS JAM MISIT TIMOREM. Ac post paucula: *Ideo præ cæteris omnibus carnis insidiæ formidandæ sunt, & ille, qui*

[c] Pag. 464. edit. Bas. 1536.

de nobis procedit hostis, cavendus est ipse, DONEC IN TANTUM PROFECTUM VENIAT ANIMA, UT DULCEDINE CARITATIS DEI ADSTRICTA, *corporis blandimenta, & carnis illecebras abhorrescat, unus cum Deo Spiritus facta.* Idem lib. VI. in cap. VI. ejus epistolæ, hanc caussam adfert, cur salvâ arbitrii libertate post hanc vitam peccaturi non simus, quòd caritas perfecta sit peccati futura obstaculum. Sic enim scribit *: *Caritas, quæ sola omnium maxima est, omnem creaturam continebit à lapsu, tunc cùm erit Deus omnia in omnibus. Ad hunc namque perfectionis gradum adscendebat Apostolus, & in hoc stans, confidens dicebat, Quis enim nos separabit à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu? tribulatio, an angustia &c. Ex quibus omnibus evidenter ostenditur, quia si hæc omnia, quæ enumeravit Apostolus, separare nos non possint à caritate Dei, cùm in illud quis culmen perfectionis adscenderit, multo magis libertas arbitrii nos ab ejus caritate separare non poterit. Quamvis enim sit etiam virtus, & maneat in naturâ, tamen tanta caritatis vis est, ut ad se omnia trahat, omnesque sibi societ vindicetque virtutes: maximè cùm caritatis caussas prior nobis dederit Deus, qui unico filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, & cum illo omnia nobis donavit. Vnde vel ille, qui lucifer fuit, & in cælo operabatur, vel ille, qui immaculatus fuit à nativitate suâ, & cum Cherubim positus, labi potuit, antequam erga beneficia filii Dei caritatis vinculis stringeretur: postea verò quàm caritas Dei diffundi in cordibus omnium cœperit per Spiritum sanctum, certum erit illud, quod pronunciavit Apostolus, quia caritas nunquam cadet.*

* Pag. 430.

Est & cap. seq. locus de caritate Christi perfectâ, per quam fiat, ne ultra in nobis regnare possit peccatum. *Certum est*, inquit, *quia, ubi mors Christi circumfertur, non potest regnare peccatum. Est enim tanta vis crucis Christi, ut, si ante oculos ponatur, & in mente fideliter retineatur, ita ut in ipsam mortem Christi intentis oculis mentis adspiciatur, nulla concupiscentia, nulla libido, nullus furor, nulla superare possit invidia; sed continuò, ad ejus præsentiam totus ille, quem suprà enumeravimus, peccati & carnis fugatur exercitus.* De hujusmodi quoque caritate loquitur scriptor imperfecti operis in Matthæum, Chrysostomo tributi; cujus illustrem de perseverantiâ perfectæ caritatis locum reperimus homil. II. in cap. II. Quamquam verò non ignoro, scriptorem illum fuisse Arrianum, aut saltem (quemadmodum etiam in bibliothecâ sanctâ monuit Sixtus Senensis) multa illi esse assuta, quæ à Montani, Manichæi, Arrii, Donati, ac Pelagii hæresibus aliena non sint: tamen, cùm doctissimus, & benè antiquus sit, & hac in parte commodam

dam capiat interpretationem, locum integrum apponere non defugiam. Sic igitur scribit: * *Qui enim, relicto Christo, vadunt ad Herodem,* FREQVENTER *revertuntur ad Christum: qui autem, relicto Herode, ad Christum veniunt* TOTO CORDE, NVNQVAM *revertuntur ad Herodem. Id est, qui de Christo ad diabolum transeunt per peccatum,* FREQVENTER *per pœnitentiam revertuntur ad Christum: qui autem relicto diabolo venit ad Christum,* DIFFICILE *revertitur ad diabolum. quia qui nunquam fuit in malis, sed in innocentia, dum nescit quid sit malum,* FACILE *decipitur, & transit ad diabolum: sed cùm expertus fuerit malum quod invenit, & recordatus fuerit bonum quod perdidit; compunctus redit ad Deum, unde recessit. Qui autem in malis fuerit, & conversus est ad bonum; dum gaudet de bonis quæ invenit, & recordatur mala quæ evasit,* DIFFICILE *redit ad malum. Sed quid? quia* MVLTI, CVM, CHRISTO RELICTO, PECCAVERVNT, NON AGVNT POENITENTIAM: ILLI TALES NVNQVAM FVERVNT CHRISTI. *Ideo superiùs dixi, qui* TOTO CORDE *à diabolo venit ad Christum. Qui enim post peccatum non pœnitet, non quasi homo carne deceptus peccavit; sed arbitrio suo, cùm esset malus, malum egit. Nam malus, quod malum est, non putat malum. Ideo nec pœnitet, cùm fecerit malum.* Duo dicit hic scriptor. Nam ait, eos, qui toto corde, hoc est perfectè ad Christum sint conversi, difficulter redire ad diabolum: &, si ad diabolum revertantur, citò, culpâ agnitâ, actâque pœnitentia, ad Christum denuo converti. Præterea hinc colligit, si qui facilè ad eum desciscant, vel desciscentes ad Christum non redeant; non fuisse verè Christi: nempe quia vel hypocritæ fuerint, solumque religionem simulârint: vel ut habuerint veræ fidei & sanctimoniæ initia, non tamen perfectè Christum amarint. Atque addit, hanc esse caussam, cur non de omnibus, sed de iis solùm disertim sit locutus, qui *toto corde* à diabolo veniunt ad Christum. Etiam perfectè fidelem luculentè nobis describit Cyprianus lib. II. epist. II. ad Donatum: *Vna igitur placida & fida tranquillitas: una* SOLIDA *&* FIRMA, *&* PERPETVA SECVRITAS, *si quis ab his inquietantis sæculi turbinibus extractus, salutaris portus statione* FVNDATVS, *ad cælum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admissus, ac Deo suo mente jam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, infra suam jacere conscientiam glorietur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de sæculo potest, qui sæculo major est. Quàm* STABILIS, *quàm* INCONCVSSA *tutela est, quam* PERENNIBVS *bonis affluens cæleste*

* Tom. 2. Chrys. p. 312. edit. Beller.

præsidium, implicantis mundi laqueis solvi, in lucem immortalitatis æternæ de terrenâ fæce purgari! Viderit, quæ in nos priùs infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit. Plus amare compellimur, dum & quod futuri sumus scire conceditur, & damnare quod eramus. Nec ad hoc pretiis, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa, vel dignitas, vel potestas, elaborata mole pariatur: sed gratuitum de Deo munus, & facile est. Vt sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber irrorat, ita se spiritus cælestis infundit. Postquam auctorem suum, cælum intuens, anima cognovit; solo altior, & hac omni terrenâ potestate sublimior, id esse incipit, quod se esse credit. Tu tantùm, quem jam spiritualibus castris cælestis militia signavit, tene incorruptam, tene sobriam religiosis virtutibus disciplinam: sit tibi vel oratio assidua, vel lectio: nunc cum Deo loquere, nunc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille divitem fecerit, NEMO PAVPEREM FACIET. PENVRIA ESSE NVLLA JAM POTERIT, CVM SEMEL PECTVS CÆLESTIS SAGINA SATVRAVERIT. *Iam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis vestita domicilia sordebunt; cùm scieris, te excolendum magis, te potiùs ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit templi vice, in quâ Spiritus sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentiæ, illuminemus luce justitiæ.* NON HÆC VNQVAM PROCVMBET *in lapsu senio vetustatis, nec pigmento parietis, aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt, quæcunque fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent veritatem.* HÆC MANET *cultu* JVGITER *virido, honore integro, splendore diuturno:* ABOLERI NON POTEST, NEC EXSTINGVI: *potest tantùm in melius corpore redeunte formari.* Similiter

* *Can.* 6. Hilarius in illud Matth. cap. VII *. *Omnis ergò, qui audit verba mea & facit, similem æstimabo viro sapienti, qui ædificat domum suam super petram. Per comparationis exemplum,* PERFECTÆ *in se* FIDEI *hominem exponit. Quòd is, qui verba sua & audit, & facit, super petram sit ædificatus, &* FVNDAMENTO STABILI FIRMOQVE *incidentium tempestatum impetu* NON POSSIT DISSOLVI. *In petra se ipsum Dominus significat, validum excelsi ædificii fundamentum: eum autem, qui ex se in sublime opus excreverit,* MOVERI NON POSSE *vel pluviis, vel fluminibus, vel vento. In pluviis, blandarum & sensim illabentium voluptatum illecebras significat, quibus primùm fides rimis patentibus immadescit. Postquam torrentium procursus, id est, graviorum cupiditatum motus incurrit; atque exinde tota ventorum vis circumstantium desævit; universus scilicet Zabolicæ potestatis spiritus infertur. Sed fundamento petræ homo ædificatus insistet,*

ſtet, NEC MOVERI LOCO SVO POTERIT. *Stultus verò hæc audita diſſimulans, tanquam ſuper arenam opus ædificationis impenderit, infideliter ſtat, cito pluviis illabentibus ſubluendus, & fluminibus propellendus, & ventis differendus, ſecundùm naturam, ſuper quas ædificatus eſt, arenarum, cum gravi ruinæ ſuæ ſtrage ſolvendus.*

Hieronymus ad verba illa Matth. cap. xxv. *Fatuæ autem ſapientibus dixerunt, Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ exſtinguuntur: Quæ*, inquit, *lampades ſuas queruntur exſtingui, oſtendunt, eas ex parte lucere, & tamen non habent lumen indeficiens, nec opera perpetua. Siquis igitur habet animam virginalem, & amator eſt pudicitiæ, non debet* MEDIOCRIBVS *eſſe contentus*, QVÆ CITO EXOLESCVNT, *& exorto caumate areſiunt: ſed* PERFECTAS VIRTVTES *ſequatur, ut lumen habeat ſempiternum.*

Auguſtinus * ſerm. XIII. De verbis Apoſtoli: *Timor ſervus eſt, caritas libera eſt, & ut ſic dicamus, timor eſt ſervus caritatis. Ne poſſideat diabolus cor tuum, præcedat ſervus in corde tuo, & ſervet dominæ venturæ locum. Fac, fac vel timore pœnæ, ſi nondum potes amore juſtitiæ. Veniet domina, &* SERVUS ABSCEDIT, QVIA CONSVMMATA CARITAS FORAS MITTIT TIMOREM. Et aliquanto pòſt: *Non modò quæritur, quanta ſit ipſa caritas, utrùm magna aut parva, an mediocris: utrùm vel ſit, quæro. Si nata eſt, latendo creſcit, creſcendo perficietur,* PERFECTA PERMANEBIT. *Non enim perfecta vergit in ſenium, & à ſenectute veniet ad mortem. Ad hoc perficietur,* VT ÆTERNA PERMANEAT.

* *Tom.* 10. *col.* 316.

Scriptor De vocatione Gentium lib. II. cap. XI: *Donum ipſius caritatis non ſemper ejuſmodi eſt, ut quicquid ad plenitudinem ipſius pertinet, ſimul à percipiente ſumatur. Eſt enim amor, qui poteſt alio amore ſuperari, & ſæpe dilectio Dei ex mundi dilectione marceſcit,* NISI AD EVM FERVOREM, SPIRITV INFLAMMANTE, PROFECERIT, QVI NVLLO EXSTINGVI FRIGORE, NVLLO POSSIT TEPORE LANGVERE. *Cùm itaque in hoc inenarrabili dono Dei omnium ſumma donorum, & quædam ſit cunctarum vita virtutum: ad hoc cætera conferuntur, ut habeat animæ fidelis intentio, per quæ ad* PERFECTAM CARITATEM *poſſit eniti.* QVÆ *quoniam non ſolùm ex Deo, ſed etiam Deus eſt,* STABILES ET PERSEVERANTES ATQVE INSVPERABILES FACIT. Aliquammulta etiam loca ſimilia congeſſit Gratianus † Decreti ſecundâ parte diſtinct. II. Ex quibus potiſſima hîc adferemus, idque eo ordine, quo apud Gratianum leguntur. Auguſtinus ad Iulia-

† *Fol.* 388. & 389. *edit. Pariſ.* 1528.

Iulianum Comitem: *Caritas, quæ deseri potest, nunquam vera fuit.* Item super epistolâ Iohannis: RADICATA *est caritas? securus esto. nihil mali procedere potest.* Gregorius in Moralibus: *Valida est, ut mors, dilectio. Virtuti enim mortis, dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel ceperit, a dilectione mundi* PENITUS OCCIDIT. Prosper De contemplativâ vitâ: *Caritas est, ut mihi videtur, recta voluntas, & ab omnibus terrenis ac præsentibus* PRORSUS *aversa, juncta vero Deo* INSEPARABILITER, *& ignita igne quodam Spiritus sancti, à quo est, & ad quem refertur incensa: inquinamenti omnis extranea, corruptionis nescia: nulli vitio* MUTABILITATIS *obnoxia: super omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa: affectionum omnium potentissima: divinarum contemplationum avida: in omnibus semper* INVICTA: *sine quâ nullus Deo placuit:*
* Fol. 389. b. *cum quâ aliquis peccare non potuit, nec poterit,* &c. Aliquanto pòst * adfert idem Gratianus hoc Augustini super epistolam Ioannis: *Unctio invisibilis Spiritus sanctus est: unctio invisibilis caritas est: quæ in quocunque fuerit, radix illi erit. Quæ, quamvis ardente Sole, arescere non potest. Nutritur calore solis, non arescit.* Paucis verò interjectis, adducit idem illud Gregorii super Ezechielem homil. v: *Potest discursus atque mobilitas Spiritus sancti sic intelligi. In sanctorum quippe cordibus, juxta quasdam virtutes, semper manet; juxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide enim, spe, atque caritate, & aliis bonis, sine quibus ad cælestem patriam non potest perveniri, sicuti est humilitas, castitas, justitia, atque misericordia,* PERFECTORUM *corda non deserit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundiâ, miraculorum exhibitione,* ELECTIS *suis aliquando adest, aliquando se subtrahit.* Et paullo pòst: *In his itaque virtutibus, sine quibus ad vitam minimè pervenitur, Spiritus sanctus in* ELECTORUM *suorum cordibus* PERMANET; *unde rectè* STABILIS *dicitur. In his verò, per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est,*
† Fol. 390. *aliquando misericorditer recedit.* Citat ibidem † quoque hoc Ambrosii in II. ad Corinth. *Ficta caritas est, quæ deserit in adversis.* Vbi ficta, ex Gratiani interpretatione, notat fictilis & fragilis: sive, ut exponit glossographus ejus, non finalis, non vera, respectu permanentis. Porrò ex his, & aliis aliorum Patrum locis, sic concludit Gratianus: *Ex præmissis itaque apparet, quòd caritas semel habita ulterius non amittitur. Qui enim caritatem semel habuerit, criminaliter ulterius peccare non poterit: ut ad gratiam, non ad naturam impossibilitas referatur.* Ac nequis de quavis caritate Gratianum loqui putet, subjicit paullo pòst: *Hæc quæ de caritate dicuntur, de* PERFECTA *intelligi possunt,*
quæ

quæ semel habita, nunquam amittitur. Deinde ut meliùs intelligatur, quid per fidem aut caritatem perfectam signetur, subjicit quædam de virtutum gradibus. Ex Gregorio quidem super Ezechielem hæc inter alia laudat: *Alia sunt exordia virtutis, aliud virtutis profectus, aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur; sancti Apostoli minime dixissent: Auge nobis fidem. Et quidam venit ad Dominum, qui curari filium suum voluit; sed requisitus an crederet, respondit:* Credo, *Domine; adjuva incredulitatem meam. Pensate, rogo, quod dicitur. si credebat, cur incredulitatem dicebat? si verò incredulitatem se habere noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit: uno eodemque tempore is, qui nondum* PERFECTA *crediderat, simul & credebat, & incredulus erat.* Et post aliquàm multa ex eodem hæc adducit: *Eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spicâ. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba venit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum verò frumentum in spicâ fructificat, quando jam tum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit.* Et post pauca: *Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum verò operari recta incipimus, herba sumus. Cum autem ad perfectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cúmque in ejusdem operationis* PERFECTIONE SOLIDAMUR, *jam plenum fructum in spicâ proferimus. Herba enim Petrus fuerat: qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc Deum confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat Dominum omnium redemtorem: sed valde adhuc* FLEXIBILIS *pede conculcabatur timoris. Iam in spicâ surrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri timuerat, nunciante angelo in Galilæâ viventem videbat. Sed ad plenum granum in spicâ pervenerat, quando de superveniente spiritu, & suam mentem illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium casus despiceret, & Redemtorem suum libere inter flagella prædicaret. Nullus itaque, qui per propositum bonum adhuc in mentis teneritate esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab herbâ incipit, ut granum fiat.* Adducit deinde quædam ex Augustino: uti inter cætera hoc super epistolâ Iohannis: *Siquis tantam habuerit caritatem, ut paratus etiam sit pro fratribus mori,* PERFECTA *est illa caritas. Sed nunquid mox, ut nascitur, jam prorsus perfecta est? Vt perficiatur, nascitur. Cùm fuerit nata, nutritur. Cùm fuerit nutrita, roboratur. Cùm fue-*

rit roborata, perficitur, cùm ad perfectum venerit, quid dicis? Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Et ſuper eadem epiſt. *Forte nata eſt in te caritas, ſed nondum perfecta. noli deſperare. nutri eam, ne fortè ſuffocetur.* Item hoc ad Hieronymum: *Caritas* IN QVIBVSDAM *eſt* PERFECTA: *in quibuſdam* IMPERFECTA. PERFECTISSIMA *autem in hac vitâ haberi non poteſt.* Hæc fusè adeo proſequi viſum fuit: ut pareat, quàm diligenter veteres fidei aliorumque cariſmatum gradus diſtinguant, nec cuivis hoc fidei aut caritati tribuant, quod ſit inſuperabilis; ſed roboratæ ac perfectæ: non item ei, quæ adhuc ſemine concluſa latet, aut quæ vixdum aliqua habet incrementa. Vt omnino graviſſimi erroris arguendi ſint, qui cùm apud pleroſque antiquorum legunt, non eſſe fidem veram, quæ deficiat, vel quæ non reparetur ante finem, eo hanc eorum eſſe ſententiam putant, fidem veram vel nunquam deficere, vel defectam ſemper inſtaurari. Quæ ſententia toti repugnat antiquitati, ut ſæpiùs diximus.

THESIS XIV.

Nihilominus hanc communis ſententiæ appendicem minimè potuit Auguſtinus Catholicis omnibus perſuadere. Siquidem eorum, qui Pelagium damnarent, duo genera erant: unum illorum, qui prævenientem gratiam negarent; atque hi Semipelagiani dicuntur: alterum eorum, qui hanc agnoſcerent, ac ſolùm abſolutum ſalvandi decretum reprehenderent; aliqui ut incertum; alii ut falſum; utrique ut novum, nec prædicandum.

TVm ex literis Proſperi & Hilarii, quibus Maſſilienſium ſententiam Auguſtino perſcribunt; tum ex literis auguſti doctoris, quibus amborum literis reſpondet; clarè cognoſcere eſt, non eos tantum Auguſtinianæ ſe oppoſuiſſe ſententiæ, qui gratiam prævenientem tollerent; ſed etiam, qui ſalutis noſtræ principium, progreſſum, ac perfectionem divinæ gratiæ tribuerent. Nempe non ſolùm Pelagius, & ejus reliquiæ; ſed inſimul Catholici multi ſententiam Auguſtini improbabant. Verba ſunt Hilarii ad Auguſtinum: *Ad ſummum, fatigatis omnibus nobis, ad id proſecutio eorum, vel potiùs querela convertitur,* CONSENTIENTIBVS ETIAM HIS, QVI HANC DEFINITIONEM IMPROBARE NON AVDENT, *ut dicant: Quid opus*

opus fuit, HUJUSCEMODI DISPUTATIONIS INCERTO *tot minus intelligentium corda turbari?* NEQUE *enim* MINUS UTILITER SINE HAC DEFINITIONE, *aiunt*, *tot annos*, *à tot tractatoribus*, *tot praecedentibus libris*, *& tuis*, *& aliorum*, *cùm contra alios*, *tum maximè* CONTRA PELAGIANOS, CATHOLICAM FIDEM FUISSE DEFENSAM. Qui locus lucem majorem accipiet, partim ex iis, quæ dixerat prius; partim illis, quæ apud Prosperum leguntur. Nam clarè antea Hilarius indicarat, eos, qui ab Augustino dissentirent, primùm ejus sententiam impugnasse ut falsam, & perniciosam: deinde adjecisse, ut vera esset, tamen & novam esse, & quæ nullo firmiorum periculo reticeatur, magno autem infirmiorum periculo tradatur. Quod ipsum de iis testatur Prosper: *Eo*, inquit, *postremò pervicacia tota descendit*, *ut fidem nostram ædificationi audientium contrariam esse definiant*; *ac sic etiam*, SI VERA SIT, NON PROMENDAM: *quia & perniciose non recipienda tradantur*, *& nullo periculo*, *quæ intelligi nequeant*, *conticeantur*. Præterea nunc, ut vidimus, addit Hilarius, fuisse alios, qui non auderent sententiam ejus improbare, ac nec in eo quidem accederent cæteris, ut illam erroneam dicerent: attamen hactenus subscriberent, ut nova sit, & incerta, & sine quâ fides Catholica adversus Pelagium integra, & inviolata possit conservari. Quæ etiam caussa est, cur Prosper ab Augustino petat, *ut*, QUIA PLERIQUE NON PUTANT, CHRISTIANAM FIDEM HAC DISSENSIONE VIOLARI, *quantum periculi sit in eorum persuasione*, *patefaciat*. Saltem aliquos istorum agnovisse prævenientis gratiæ necessitatem, ostendit idem Prosper his verbis: *Quidam vero horum in tantum à Pelagianis semitis non declinant*, *ut*, *cùm ad confitendam eam Christi gratiam*, *quæ omnia præveniat merita humana*, *coguntur*, *ne*, *si meritis redditur*, *frustra gratia nominetur*, *ad conditionem hanc velint uniuscujusque hominis pertinere*, *in quâ eum nihil prius merentem*, *quia nec existentem liberi arbitrii*, *& rationalis gratia creatoris instituat*, *ut per discretionem boni & mali*, *& ad cognitionem Dei*, *& ad obedientiam mandatorum ejus*, *possit suam dirigere voluntatem*, *atque ad hanc gratiam*, *quâ in Christo renascimur*, *pervenire*; *per naturalem scilicet facultatem*, *petendo*, *quærendo*, *pulsando*: *ut ideo accipiat*, *ideo inveniat*, *ideo introeat*, *quia bono naturæ usus*, *ad istam salvantem gratiam initialis gratiæ ope meruerit pervenire.* Dixerat antea, adversarios Augustini dogma de constitutione divinâ, quæ humanas præveniat voluntates, ædificationi audientium contrarium putare. Subjicit nunc, QUOSDAM eorum prope adeò ad Pelagium

gium accedere, ut ad Dei cognitionem, & sanationis desiderium, non aliâ nos gratiâ à Deo dicant præveniri, quàm naturæ nostræ insitâ, per cujus usum rectum nos regenerationis gratiam censeant promereri. Vbi cùm QVOSDAM ita sensisse ait, non obscurè significat, fuisse item alios, qui licet præfinitionis dogma respuerent, non tamen prævenientem gratiam negarent. Imò cùm QVOSDAM dicit, hoc amplius colligere licet, si non multis partibus plures, saltem nec numero fuisse pauciores, qui gratiam prævenientem agnoscentes, solùm absolutæ prædestinationis dogma impugnarent. Itaque idem non QVIDAM, sed MVLTI ait, quando simul complecti visum est, tam eos, qui gratiam præviam ponerent, quàm qui tollerent. Ita enim scribit eadem epistola: MVLTI SERVORVM *Christi, qui in Maßiliensi urbe consistunt,* CONTRARIVM *putant* PATRVM OPINIONI, ET ECCLESIASTICO SENSVI, *quidquid de vocatione electorum secundùm Dei propositum disputasti.* Vnde liquet, ut tam Catholicorum quidam, quàm Semipelagiani, Augustini sententiam, ut novam, damnarint. Pergit ibidem Prosper: *Obstinationem suam* VETVSTATE *defendunt, ut ea, quæ de epistolâ Apostoli Pauli Romanis scribentis ad manifestationem divinæ gratiæ prævenientis electorum merita proferuntur,* A NVLLO VNQVAM ECCLESIASTICORVM ITA ESSE INTELLECTA, *ut nunc sentiuntur, adfirment.* Nec veteres solùm, sed Augustinum ipsum Augustino opponebant. Hilarius ad eundem: HOC NON SOLVM ALIORVM CATHOLICORVM TESTIMONIIS, *sed* ETIAM *sanctitatis tuæ disputatione antiquiore se probare testantur, ubi tamen eandem gratiam non minore veritatis perspicuitate docueris:* Et post aliquàm multa addit, etiam eos, qui dogma prædestinationis absolutæ non respuerent, tamen consensisse iis, qui dicerent; *Non minùs utiliter, sine hac definitione,* TOT ANNIS, A TOT TRACTATORIBVS, TOT PRÆCEDENTIBVS LIBRIS, ET TVIS, ET ALIORVM, *cùm contra alios, tum maximè contra Pelagianos, catholicam fidem fuisse defensam.* Cæterùm Prosperum non potuisse eâ parte Massiliensibus respondere, indicant hæc ejus verba in eâdem epistolâ: *Illud etiam qualiter diluatur, quæsumus patienter insipientiùm nostram ferendo demonstres, quòd retractatis* PRIORVM *de hac re opinionibus,* PENE OMNIVM PAR INVENITVR ET VNA SENTENTIA, *quâ propositum & prædestinationem Dei secundum præscientiam receperunt: ut ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit,*

cerit, quia finem uniuscujusque praviderit; & sub ipso gratia adjutorio, in quâ futurus esset voluntate & actione, præscierit. Nempe non occurrebat Prospero, aliud esse gratiam prævenientem simpliciter; aliud gratiam prævenientem, datam ex absolutâ convertendi intentione. Non quidem negamus, quod ait Prosper, PENE OMNES statuisse prædestinationem ex præscientiâ: ac proinde non agnovisse istiusmodi gratiam prævenientem, quæ daretur absolutâ convertendi voluntate. Sed tamen hoc non impedit, quo minùs agnoverint gratiam prævenientem simpliciter spectatam, & ex consequenti, prædestinationem ad gratiam statuerint ex præscientiâ eorum, quæ homo beneficio gratiæ prævenientis facturus esset. Hæc duo nec satis distinguebant Semipelagiani, qui cùm ante motum ab Augustino absolutæ Prædestinationis dogma, gratiam prævenientem sincerè agnovissent, postquam viderunt, ab Augustino per prævenientem gratiam intelligi eam, quæ absolutâ convertendi intentione conferretur, ita ab hoc dogmate fuerunt alieni, ut, metuentes, ne alioquin præfinitionem absolutam simul probare cogerentur, maluerint in totum prævenientem gratiam negare, quam hactenus ex majorum doctrinâ sincerè amplexi essent. Hoc ita esse, ibidem Prosper docet, his verbis: *In istam verò talis gratia prædicationem, hi quorum contradictione offendimur,* CUM PRIUS MELIORA SENTIRENT, *ideo se vel* MAXIME *contulerunt: quia, si profiterentur, ab eâ omnia bona merita præveniri, & ab ipsâ, ut possint esse, donari, necessitate concederent, Deum secundum propositum & consilium voluntatis suæ, occulto judicio, & opere manifesto aliud vas condere in honorem, aliud in contumeliam: quia nemo nisi per gratiam justificetur, & nemo nisi in prævaricatione nascatur: sed refugiunt istud fateri.* Cur verò fateri istoc refugerint, duo prætexebant, contrarium antiquitatis judicium, de quo antea satis dictum: & quòd eo dogmate fatalis præfinitio induci, ac pietatis fundamenta convelli viderentur. Quod his verbis declarat Prosper: *Hoc propositum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipsâ conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta discretio, ut, secundum quod placuit creatori, alii vasa honoris, alii vasa contumeliæ sint creati: & lapsis curam resurgendi adimere, & sanctis occasionem teporis adferre: eo quòd in utramque partem superfluus labor sit, si neque rejectus ullâ industriâ possit intrare, neque electus ullâ negligentiâ possit excidere. Quoquo enim modo se egerint, non posse aliud erga eos, quàm Deus definivit, accidere, & sub incertâ spe cursum non pos-*

se esse constantem: cùm si aliud habeat prædestinantis electio, cassa sit annitentis intentio. Removeri itaque omnem industriam, tollique virtutes, si Dei constitutio humanas præveniat voluntates: &, sub hoc prædestinationis nomine, fatalem quandam induci necessitatem: aut diversarum naturarum dici Dominum conditorem, si nemo aliud possit esse, quàm factus sit. Similibus armis postea pugnavit Faustus. Sic enim scribit lib. I. de gratiâ & lib. arbit. c. IV. in fine: *Quomodo si, sub prælato mentiti civis habitu, subitò hostis appareat; aut si se inimici dolosa subtilitas transfiguret in angelum lucis: ita sub pietatis fronte,* GENTILITATIS MALUM, *& intra gratiæ vocabulum, absconditum erat* FATALE DECRETUM. *Si ergò unus ad vitam, alter ad perditionem (ut asserunt) deputatus est; sicut quidam sanctorum dixit: non judicandi nascimur, sed judicati; neque ulla sibi, juxta hac, poterit æquitas constare judicii. Nam si nihil Deus famulo dedit, à famulo quî reposcit?* Et cap. IX: *Neque enim in unam partem trahit prædestinatio, ubi utriusque partis defertur electio.* Et cap. X. exponens istud, *Et tunc reddet unicuique secundum opera sua: Adverte*, inquit, *quia dum dicit secundùm opera sua, salutem hominis non in prædestinatione factoris, sed in operatione famulantis largitor gratiæ collocavit.* Et cap. XI: *Igitur dum liberi arbitrii in alterutram partem omnia ex prædestinatione statuta & definita esse pronunciat: etiam suprema remedia pœnitentiæ sensu abrupta pietatis evacuat.* Et cap. XII: *Aperte ostendit, statum hominis in diversa, non pro constitutione Dei, sed pro arbitrii libertate posse versari.* Et cap. XVI: *Si, quemadmodum abrupta blasphemat impietas, alii ad mortem præordinati, alii prædestinati videntur ad vitam: nullam Christus veniendi caussam, nullam moriendi, quam pietas ejus invenit, habuit necessitatem. Novum ergò remedium nihil agere potuit, si ante sæcula res humanas definitio vetusta præfixit.* Idem lib. II. cap. II: *Præscientiam & prædestinationem Dei male intelligunt, adstruentes, quòd inde humanorum actuum* CAUSSA *nascatur.* Et post aliqua: *Sed revolvis, & dicis: Præscientia & prædestinatio humanorum actuum & meritorum præfixit, & excitat caussas. Non ita est. Magis de origine voluntatis humanæ genus præscientiæ derivatur.* Et mox: *Sed adhuc dicis, quia opera ac voluntates hominum de nutu & impulsu præscientiæ cœlestis incipiant. Non ita est. Hoc potius agnosce, quòd præscientia Dei de materia humanorum actuum sumat exordium. Quid de nobis præscire, ac præordinare debeat Deus, quantum pertinet ad futurum, in profectu hominis, defectuque consistit.* Vide plura cap. VI. & VII. ubi sic tandem concludit: *Illud ergò, quod asseris, speciale decretum, excluditur per generale*

rale

rale judicium. Sed ad Massilienses redeo, quorum alios Semipelagianos fuisse diximus, qui prævenientem gratiam negarent; alios planè Catholicos, qui faterentur: utrisque displicuisse Augustini sententiam. Erant autem, ut alibi [a] etiam retulimus, non animæ viles, vel numero paucæ, quæ sic sentirent: sed viri, & numero multi, & pietate, eruditione, dignitateque præstabiles. Vnde Prosper eos vocat *multum claros & egregios in omnium virtutum studio viros.* Ejusdem verba sunt: *Ad autoritatem talia sentientium non sumus pares, quia multum nos, & vitæ meritis antecellunt, & aliqui eorum adepto nuper summo sacerdotii honore supereminent: nec facilè quisquam, præter paucos perfectæ gratiæ intrepidos assertores, tantis superiorum disputationibus ausus est contraire. Ex quo non solùm his, qui eos audiunt, verùm etiam ipsis, qui audiuntur, cum dignitatibus crevit periculum: dum & multos reverentia eorum, aut inutili cohibet silentio, aut incurioso ducit assensu; & saluberrimum ipsis videtur, quod penè nullius contradictione reprehenditur.* Similiter Hilarius ad eundem: *Sunt ex parte tales personæ, ut his consuetudine Ecclesiasticâ laicos summam reverentiam necesse sit exhibere.* Et mox: *Tuæ sanctæ prudentiæ est dispicere, quid facto opus sit, ut* TALIVM, ET TANTORVM *superetur, vel temperetur intentio.* Idem de iisdem Ecclesiæ Lugdunensis, post annos quadringentos & amplius, judicium fuit. Sic enim scribit libro de tribus epistolis [b]: *Si beatus Augustinus prædestinationis verbum in parte reproborum, ut durum & incongruum, vel etiam falsum, in suis scriptis repudiare & damnare voluisset; multo major & formidolosior extitit occasio, ut hoc in libris, quos de prædestinatione sanctorum, & dono perseverantiæ ad Prosperum & Hilarium scripsit, facere cogeretur: compellente scilicet tantâ super hac re querimoniâ, & perturbatione* MAGNORVM ET SANCTORVM APVD GALLIAS VIRORVM, *qui disputationibus tantum permoti fuerunt, & quodam tædio affecti, ut prædestinationis sensum,* [c] *constanter & instanter prædicabatur, vel quasi falsum, vel quasi periculosum, potiùs tacendum esse judicarent. Sed nec tanta perturbatione & permotione* FIDELIVM *ab intentione veracissimæ & fidelissimæ doctrinæ suæ frangi potuit, aut revocari.* Quibus ex verbis is, qui auctarium bibliothecæ PP. edidit, colligit, Semipelagianos non fuisse in hæreticorum numerum relatos: sed pro Catholicis, licet hac parte errantibus, ab Ecclesiâ Dei habitos fuisse. Sic enim ad marginem libri adnotavit: *Ex hoc habetur, Semipelagianos non fuisse hæreticos, sed Catholicos.* Porrò inter Gallos eos, qui ab Augustino, etiamnum

[a] *Lib. 4. part. 2.*

[b] *In auctario biblioth. PP. Col.* 1194.

[c] *L. qui constanter.*

superstite, dissentire ausi essent, præter alios Hilarius Arelatensis episcopus fuit; si fidem habemus vulgariis editionibus epistolæ Prosperi ad Augustinum. Nam in eâ hæc legas: *Vnum eorum præcipuæ autoritatis, & spiritualium studiorum virum, sanctum Hilarium, Arelatensem Episcopum, sciat beatitudo tua admiratorem, sectatoremque* IN ALIIS OMNIBVS *tuæ esse doctrinæ: &* DE HOC, QVOD IN QVERELAM TRAHIT, *jampridem apud sanctitatem tuam sensum suum per litteras velle conferre. Sed utrùm hoc facturus, aut* QVO FINE SIT FACTVRVS, INCERTVM EST. Sed, sine dubio, corrupte ita legitur, cùm epistola illa exarata sit anno CCCCXXVI: Hilarius autem, aliquot demum annis pòst, Arelatensis episcopus factus sit. Præterea Augustinus Prosperum & Hilarium vocat *filios dilectißimos.* At qui scriberent ad coepiscopos, eos fratres solent appellare. Saltem Prosperum nondum fuisse episcopum, omnes consentiunt. Quocirca si Hilarius summi sacerdotii honore fuisset ornatus, Prospero absque dubio præponeretur. Nunc contrà factum videmus, & ab Augustino lib. de Prædest. & à Cælestino epist. ad Gallos. Itaque suspicari aliquis possit, τὸ *Arelatensis episcopus*, ex orâ in contextum irrepsisse, occasione eâ, quòd aliquis annotârit, non esse hunc, qui Pictaviensi, aut Narbonensi præfuit ecclesiæ; sed eum, qui postea Arelatensis episcopus sit creatus. Fuit in hac sententia Cæsar Baronius. Et pro ea est, quòd mollius de Massiliensium sententiâ loquitur Hilarius, quàm Prosper. Nam tum tolerationis, tum temperandæ sententiæ subinde meminit. Ita inter alia inquit: *Vt, quidquid de hac re contradicitur, quatenus* REFELLI, *vel si* ID NON POTEST, TOLERARI *deberet, audirem.* Item: *Tua sancta prudentia est, dispicere quid facto opus sit, ut talium & tantorum superetur, vel* TEMPERETVR *intentio.* Et mox: *Tuum erit decernere, quomodo sit in hoc eorum* CONTRADICTIO TOLERANDA. At quanto aliter Prosper? *Ac primum,* inquit, *quia* PLERIQVE NON PVTANT CHRISTIANAM FIDEM HAC DISSENSIONE VIOLARI; QVANTVM PERICVLI SIT IN EORVM PERSVASIONE, PATEFACIAS *&c.* Sed objiciat aliquis, Prosperi verba non posse intelligi de Hilario pòst Arelatensi episcopo, eo quòd hic Augustini doctrinam retinuerat. Sic enim ad Augustinum Hilarius scribit: *Nolo autem sanctitas tua sic arbitretur, hac me scribere,* QVASI DE IIS, *quæ nunc edidisti,* EGO DVBITEM. *Sufficiat mihi pœna mea, quod a præsentiæ tuæ deliciis exulans, ubi salubriter tuis uberibus nutriebar, non solum absentiâ tuâ crucior,*

verum

verùm etiam PERVICACIA QVORVNDAM, QVI *non tantum* MANIFESTA RESPVANT, *sed etiam* NON INTELLECTA REPREHENDVNT. Manifestiùs etiam se à talibus segregat, cùm ait: *Cæterum hac suspicione* (quasi de iis, quæ nunc edidisti, dubitem) *in tantum careo, ut potius infirmitatem meam, qua tales parum patienter fero, notabilem putem.* Facile tamen hæc conciliantur. Non dicam, mutasse opinionem: neque illud affirmabo, quòd non satis ausus fuerit sententiam suam apud Augustinum profiteri, eoque in alienâ personâ suam comprehendat. Illud magis verisimile puto, quòd in dogmate absolutæ prædestinationis quædam non caperet, & qui animum scrupulus pungeret, apud nonneminem aperuerat. Interea partim auctoritate, partim vi argumentorum Augustini compulsus, utcunque videret, præter illud conditionatum salvandi decretum, esse aliquid amplius statuendum; & quamquam, quale illud esset, non satis perspiceret; tamen in præceptoris sui sententiâ acquiescendum putaret. Nam Augustini fuisse discipulum, satis paret ex illis verbis: *Sufficiat mihi pœna mea, quòd à* PRÆSENTIÆ TVÆ DELICIIS EXVLO, VBI SALVBRITER TVIS VBERIBVS NVTRIEBAR. Quamquam verò hæc sic satis verisimiliter dici possint, tamen & alia quædam in mentem venerunt, quæ longè putem veriora. Nempe ut in verbis Prosperi, vel in nomine, vel in loco sit peccatum. In nomine, ut pro *Hilario* scribatur *Honoratus*, qui eopse anno in Arelatensi Episcopatu Patroclo successerat. In loco, si pro *Arelatensi* scribatur *Narbonensis*, ut intelligatur Hilarius ille Narbonensis, ad quem octava Zosimi, & tertia Bonifacii epistola scripta est. Vnde etiam tum temporis vixisse verisimile est, cùm Prosper & Hilarius ad Augustinum scripserint tertio Cælestini anno, qui Bonifacio successerat. Quamquam verò ea etiam editio, quam ad vetusti codicis fidem sedulò castigavit Georgius Cassander, Hilarii nomen retinet: tamen ex duobus istis longè magis placet, si pro *Hilario* scribatur *Honoratus*. Primùm, quia proclivis admodum hic lapsus fuit. Nam qui in Prosperi epistolâ legunt, Arelatensem Episcopum de Massiliensium dogmate ad Augustinum scribere velle: & vident, episcopi Arelatensis epistolam istis Prosperi literis continuò subjungi: quid aliud poterant credere, quàm eundem Arelatensem utrobique intelligi? Atqui hoc falsum erat. Prosper enim de eo loquitur, qui Arelatensis erat episcopus: qui an unquam

ad Augustinum scripserit, incertum est: epistola verò literis Prosperi adnexa, est ejus, qui Arelatensis postea episcopus factus est. Hoc igitur dum non cogitat librarius, pro *Honorato* apud Prosperum *Hilarium* scripsit. Præterea nonnihil huic opinioni favet, quòd Honoratus iste ex abbate Cœnobii Lirinensis, Arelatensis episcopus factus fuit. Nam profectò ut Massilia, ita Lirina semper habuit, qui Augustino contradicerent. De Massiliâ quidem clarè Prosper & Hilarius testantur: unde & Semipelagiani, dicti Massilienses. De Lirinâ non negabit, qui cogitarit, Faustum Episcopum Rheginensem, prius fuisse abbatem Lirinensem. sed & Vincentium Lirinensem non probâsse Augustini sententiam, alibi * ostendimus. Quid quod doctissimus Espencæus, Commentariis in epist. Pauli ad Timoth. pro *Hilario* hìc legat *Honoratus?* quod sive ille ex MSSorum fide, sive ex ingenio fecit, nobis quidem sententiam suam impensè probat.

* *Lib. 1. cap. 9.*

THESIS XV.

Postquam satis egimus de amissibilitate gratiæ, quâ hypothesi Augustinianam sententiam niti diximus, proximum est, ut disquiramus, an quæ suæ jam episcopi, & communi Patrum priorum sententiæ adjecit Augustinus, ea adversentur illis, quæ antiquiores dixerunt, & ipse priùs, etiam cùm jam agnosceret, fidem esse donum Dei, dixerat Augustinus. Nostro quidem judicio, nulla hic ἀνῳλογία est. Nam quæ inter hæc duo pugna esse possit: Deus prædestinavit, quos credituros & perseveraturos prævidit: &, Deus prædestinavit eos, quos prævidit credituros & perseveraturos per gratiam congruam, eoque certò efficacem in actu secundo, quàm occultas ob caussas, his potiùs, quàm aliis, conferre decrevit? Plus quidem hìc dicitur; sed contrarium non dicitur. Illic decretum est: Salvabo; si crediderit & perseveraverit: & quia ex se hoc præstare non potest, vires largiar, quibus possit. Hìc insuper accedit, Vires largiar, quibus non solùm hoc possit, sed etiam certò hoc agat, hoc est, infallibiliter credat, & perseveret. Imò, quantum nobis videtur, nisi negare volumus, Deum præscire quid homo,

homo, pro quibusque circumstantiis, sit acturus: fateri etiam cogimur, Deum certis hominibus gratiam præparasse, quâ certò & infallibiliter salventur; aliis verò hujusmodi gratiam non præparasse. Nec enim Deus hunc rerum ordinem, quo omnia fluxere, & porrò decurrent, necessariò elegit: sed poterat res aliter disponere, in quo ordine futurum erat, ut multi qui nunc credunt & perseverant, vel non crederent, vel non perseverarent, eoque damnarentur: multi item, qui infideles & impœnitentes de vitâ excedunt, & crederent & perseverarent, eoque salvarentur. Quare hîc similiter penè se ratio habet, ac in syllogisticâ illatione. E. G. Conditionata hæc propositio est; Si Aristoteles ambulat, movetur. At absoluta est assumtio, Aristoteles ambulat. Vnde conclusio sequitur absoluta, Aristoteles movetur. Itidem in mente divinâ, ex modo concipiendi nostro, conditionata est propositio: Si Titium aut Mævium constituero in hujusmodi ordine; Seium autem & Sempronium in tali ordine collocaro: prævideo fore, ut illi pœnitentes & fideles; hi infideles & impœnitentes moriantur: eoque illi gratis salventur, hi justè damnentur. At assumtio hæc absoluta est: Volo autem istos in isto, hos verò in hoc ordine collocare, non in alio. Vnde colligitur conclusio absoluta: Ergò simpliciter volo illis conferre salutem, & propter hanc, gratiam talem, quâ certò salventur: his verò non statuo ejusmodi gratiam conferre, sed istiusmodi duntaxat, cujus neglectu, etsi id non intendam, futuri sint ἀναπολόγητοι. Ita videmus, ut decretum ex se conditionatum, accedente voluntate absolutâ de mediis ad finem cum præscientiâ certâ de mediorum eventu, quodammodo transeat, ultimoque reducatur, in absolutam Dei voluntatem de gratuita quorundam salute, & aliorum justa morte.

SApientissimus Deus infinito intellectus sui lumine non ea solùm percipit ac novit, quæ potest, aut quæ velipse, vel creatura aliquando aget: sed etiam, quæ pro circumstantiarum varietate ageret

crea-

creatura; nunc autem, quia circumstantiæ istæ non erunt, eò nec aget unquam. Hoc ita esse, Tertullianus, Nazianzenus, Ambrosius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, atque alii agnoverunt; ut jam à Suarezio, & aliis ostensum fuit. Idem Scriptura ipsa clarè arguit: ut liquet ex incolis Ceilan Davidem tradituris, si mansisset. 1 Sam. XXIII. Tyriis & Sidoniis se conversuris, si apud eos facta essent miracula, quæ facta sunt in Bethsaida & Capernaum. Matth. XI. Vnde Martyr*: *Ecce*, inquit, *Deus prævidit, istas gentes acturas fuisse pœnitentiam, si ea vidissent & audissent, quæ illis civitatibus fuerant concessa & prædicata.* Et post aliquàm multa (pag. 515:) *Optimè sciebat Christus, Tyrum, Sidonem, & Sodomam fuisse permovendas ad pœnitentiam, si adhibuisset miracula & doctrinam, quæ Iudæis concessit.* Item illo Ezech. III: *Si ad illos mittereris, audirent te.* Et Ioh. V: *Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis.* Et similibus locis. Quare non dubitamus hæc quatuor distinctè considerare in præscientiâ divinâ: Quid posset Deus in homine condendo: Quid facturus esset homo, si crearetur: Iterum, quid posset Deus præstare homini lapso: Quid item acturus esset homo, quem Deus gratiæ suæ auxilio dignaretur. Primùm enim scivit illud Deus, posse se condere hunc mundum, inque eo constituere hominem liberi arbitrii. Deinde scivit, ut homo conditus, & in hoc, illove ordine constitutus, esset lapsurus; in alio aliquo, esset perseveraturus in bono. Præterea scivit Deus, posse se pro bonitate suâ mittere nobis Filium, qui pro peccatis humani generis satisfaciat, & omnibus mereatur vitam, sed solis credentibus eam conferat: & quandoquidem propriis viribus ad Filium venire non possumus, posse se hominibus gratiæ auxilia conferre, idque pro libertate suâ, dispari admodum mensura; neminem tamen relinquendo omnis gratiæ expertem. Scivit denique Deus, qui pro his illisve circumstantiis, aut credituri essent, & perseveraturi; aut credituri, at non perseveraturi; aut credituri nunquam. Hæc omnia novit, qui nihil non novit. Cumque pro summa sua libertate ex innumerâ circumstantiarum varietate, aliam rerum seriem & constitutionem eligere posset, secundùm quam alia rerum facies, longeque alii eventus forent; placuit ei eligere illum rerum ordinem, quo res omnes à mundi origine ad hoc tempus fluxêre, & ad mundi usque finem decurrent. Vnde colligimus, duos actus in Deo esse distinguendos; quorum priori, qui est intellectûs, prævideat, quid liberè acturus sit homo pro hac illâve, aliâ item, aliâve rerum con-

* *In ad Rom. c. 9. & Loc. comm. de Prædest. p. 500.*

constitutione: posteriori autem, qui est voluntatis, præ ordine alio, quem eligere poterat, eum eligat, quem nunc elegit. Hos duos actus si in prædestinatione divinâ distinguamus: parebit, duas istas sententias, quarum una conditionatam statuit prædestinationem, altera absolutam, posse conciliari. Nullam esse pugnam, ostendit, quòd etiam, qui absolutum decretum statuunt, tamen secundum præscientiam, factam esse docent. Gregorius M. in Cant. cap. 111. *Secundum præscientiæ suæ gratiam Christus sanctam Ecclesiam de in æternum permansuris sanctis construxit.* Nam quatenus decretum de hoc illove salvando aut damnando, factum non est sine prævia scientiâ, & consideratione eorum, quæ homo pro arbitrii libertate, seu benè ex viribus gratiæ, seu malè ex naturæ corruptione acturus esset: fatendum est, illud niti præscientiâ Dei conditionatâ: nec alios esse electos, quàm in quibus gratiæ suæ auxilia efficacia fore prævidit. Sed si intueamur, ut Deus liberrimus alium occasionum auxiliorumque ordinem eligere potuerit, secundùm quem, qui nunc liberè credidit, & perseverat, liberè aut non crediturus, aut non perseveraturus erat; negari non potest, eo respectu prædestinationem factam esse, ex absoluto decreto conferendi illa media, per quæ Deus hominem certò salvandum prævidit. Nam ut ait Fulgentius lib. 1. De verit. prædest. * *Dei dispositionem nemo mutat:* atque ut idem lib. 11. ait †, *Non aliter implet disposita, quàm disposuit implenda; quia sicut dispositionis divinæ ordinatio semper habuit, sic ordo rerum in divinis operibus currit.* Atque hinc esse arbitramur, quòd prædestinatio ab Augustino lib. De bono perseverantiæ cap. XIV. definitur, præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur. Nam his verbis ostendit, prædestinationem non tantùm superaddere providentiæ præscientiam omnium, quæ homo sub his illisve circumstantiis sit acturus; sed etiam electionem ordinis, in quo hominem certò salvandum videt. Quod etiam voluisse videtur Thomas q. VI. De verit. art. 11. in corp. ubi sic scribit: *Non potest dici, quòd prædestinatio supra certitudinem providentiæ, nihil aliud addat, nisi certitudinem præscientiæ: ut si dicatur, quòd Deus ordinat prædestinatum ad salutem, sicut & quemlibet alium, sed cùm hoc de prædestinato scit, quòd non deficiet à salute. Sic enim dicendo, non diceretur prædestinatus differre à non prædestinato* EX PARTE ORDINIS, *sed tantùm ex parte præscientiæ eventus, & sic præscientia esset caussa prædestinationis, nec prædestinatio esset per electionem prædestinantis; quod est contra auctoritatem Scripturæ, & dicta*

* P. 41.
† Pag. 108.

Kkkk *sancto-*

sanctorum. Alii aliam adferunt rationem conciliandi Augustinum cum Patribus Græcis, & illis Latinorum, qui ante Augustinum vixerunt: quam neque nos commemorare pigebit. Docent, æternam Dei electionem bifariam considerari; ut est intentio dandi gloriam, & ut est dispositio executionis, sive executio ipsa ab æterno in mente Dei concepta. Si consideremus electionem secundùm ordinem intentionis, quam Augustinus propositum vocare solet; ea in signo rationis antecedit præscientiam fidei & perseverantiæ: nam gloria in genere caussæ finalis prior est gratiâ, quæ ducit ad gloriam. Sin loquamur de electione, ut per modum executionis disposita est in mente Dei, postea que impletur in tempore: jam electio ad gloriam posterior est præscientiâ mediorum, & eorum dispositione ad beatitudinem consequendam. Vide Bellarminum lib. II. De grat. & lib. arbitr. c. XIV. Franciscum Suarez lib. III. De auxil. grat. cap. XVIII. Didacum Alvarez lib. V. De auxiliis gratiæ disp. XXXVII. tmem. XIX. Franciscum Cumel disp. ult. ad primam secundæ Thom. atque alios.

THESIS XVI.

Quod autem dicebamus, ne Pelagii quidem reliquiis accenseri, qui ita absolutæ electionis decretum negant, ut interim gratiam præviam agnoscant: hoc minùs mirabimur, si cogitemus, non principalem, sed incidentem de hoc decreto controversiam fuisse. Nam Pelagio, & reliquiis ejus, contendentibus, vel omnes, vel aliquos actus bonos, aut saltem initia eorum, & in bono perseverandi potestatem, virtuti naturæ tribui debere: existimavit Augustinus, optimè hanc refelli sententiam, si probaret, etiam fidei initium & perseverantiæ bonum esse prædestinationis effectum. Si enim prædestinatio ad fidem, ut tempore, ita naturâ, prior est fide: & decretum de perseverantiæ dono, perseverantiam ipsam naturâ antecedit: omnino consequitur, quòd homo convertatur & perseveret, id divinæ gratiæ tribui debere. Quam conclusionem si Pelagius & Massilienses fateri voluissent; non de absoluto salvandi decreto, unde eam colligebat,

bat, verba cum iis commutasset Augustinus, ac multo minùs Hieronymus.

VUlgaris opinio est, controversiam, quæ Augustino cum Pelagio & ejus reliquiis fuit, fuisse στάσιν sive ζήτημα, hoc est, quæstionem principalem, cùm reverâ fuerit κρινόμενον tantùm, sive κεφάλαιον εἰδικὸν, quam *incidentem quæstionem* vocant. Propriè enim controversia hæc erat, Vtrùm quisquam per vires naturæ implere Legem, justificari, & salutem consequi possit; ut Pelagius voluit: vel saltem suis viribus credat, & bonum opus inchoët, ut Iulianus putabat: aut denique virtute naturali per initia fidei & imperfectam boni cupiditatem se ad primam gratiam disponat: ut Cassianus & Semipelagiani crediderunt. Hæc ita esse, prolixis disputationibus conclusum antea fuit: simulque ostensum, hoc imprimis argumento pugnâsse Catholicos, quòd Scriptura sacra initium, progressum & complementum omnis boni, divinæ gratiæ adscribat. Cæterùm Augustinus, quamquam & ipse his armis uteretur, tamen illud etiam telum in adversarios librabat, Quòd beatitudo, & quicquid ad beatitudinem consequendam ordinatur, hoc divinæ sit prædestinationis effectus: ut probabat ex Rom. VIII. 28. 29. 30. & Eph. I. 4. 5. & similibus locis. Et quia adversarii Augustinianam verborum Pauli interpretationem rejiciebant, aliterque cùm antiquiores Patres, tum Augustinum ipsum, ea ostendebant accepisse: hinc laborabat, ut genuinam Apostoli sententiam à se adductam esse comprobaret: ac quamquam ipsa Scripturæ verba urgeat passim; tamen, quia & ipse, & antiquiores, aliter erant interpretati, eo ad duo argumenta, experientiâ ipsâ, ut credebat, subnixa, tanquam ad sacram anchoram confugere solet: nec unquam sibi fortiùs adversarios stringere videtur, quàm cùm ex iis absolutum salvandi decretum ostendit. Eorum prius hac hypothesi nititur, Quòd omnes infantes baptizati à peccato abluantur; omnes non baptizati, ante mortem in peccato moriantur, ac propter illud damnentur. Atqui, inquiebat, videmus, & infidelium liberos interdum Christianorum beneficio ante mortem consequi baptismum: & fidelium liberos, nullâ parentum incuriâ, sed solùm Deo sic disponente, non percepto Baptismo de hac vitâ discedere. Vnde concludebat, esse quoddam sublime Dei decretum, quo infantium unum ad vitam elegisset gratis, alterum occulto judicio morti destinasset æternæ. Alterius argumenti hæc hypothe-

pothesis fuit, quòd etiam fideles, justificati, regeniti, & pii deficiant à fide & pietate. Iam autem, inquiebat, experientia testatur, aliquos post lapsum, antequam resipuerint, ex hac vita evocari, alios contrà tam diu in vitâ conservari, usque dum pœnitentiâ actâ reconcilientur Deo. Hujus quoque disparilitatis caussam non aliam adferri posse, aiebat Augustinus, præter liberrimam Dei voluntatem, quâ ab æterno fidelium alios vitæ, alios morti destinâsset.

Ex his cognoscimus, & cur absolutam prædestinationem statuerit Augustinus, & cur eo adversus Pelagium, & ejus reliquias pugnarit argumento. Nempe, nisi gratiæ adversarii negassent, omnes actus bonos gratiæ deberi, nihil opus fuisset quæstione illa, de prædestinationis caussa. Nunc illis, vel omnes actus bonos, vel saltem aliquos eorum tribuentibus virtuti naturæ, omnia arma expedire voluit Augustinus, ad probandam sententiam Catholicam de salute homini destinata, non secundùm merita naturæ, sed beneplacitum Dei. Illam igitur de prædestinatione absoluta, solùm incidentem, non principalem fuisse controversiam, satis liquet. Quæ & caussa est, cur Augustinus, quoties ea commemorat, de quibus inter ipsum, & Pelagianos disceptatum fuit, prædestinationis nullus meminerit. Vt lib. De prædest. sanct. cap. 11. *Tria*, inquit, *sunt, quæ* MAXIME *adversus Pelagianos Catholica defendit Ecclesia. Quorum est unum, gratiam Dei non secundùm merita nostra dari, quoniam Dei dona sunt, & Dei gratiâ etiam conferuntur merita universa justorum. Altera est, in quantâcunque justitiâ sine qualibuscunque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere. Tertium est, obnoxium nasci hominem peccato primi hominis, & vinculo damnationis obstrictum, nisi reatus, qui generatione contrahitur, regeneratione solvatur.* Tria in quæstione esse ait. I. De necessitate gratiæ, tam prævenientis, quàm subsequentis. II. De imperfectione hominis in hac vita. III. De peccato originali. De quibus etiam solis in concilio Carthaginensi adversus Pelagium actum fuit. Nam canon primus & secundus loquuntur de peccato originali: tertius, quartus, quinctus, de gratiæ necessitate ad omnes actus bonos: sextus, septimus, & octavus, de hominis imperfectione in hac vita. De prædestinatione verò nihil eo statutum fuit; nisi quatenus ea includitur in quæstione de gratiæ necessitate: uti antea ostensum. Similiter quòd cum Semipelagianis de prædestinatione ad gratiam disputabatur, id non aliâ de caussâ factum est, quàm quia putarent hi, initium fidei, & perseverantiam ejus, esse ex nobis. Adferam ex Augustini adver-

adversus eos libellis locum unum alterum, ut pareat, verè à nobis controversiam assignari. Sic igitur ille De bono perseverantiæ cap. XVII: NEQUE *enim* PELAGIANI SUNT, *ut adversus istam perspicuam veritatem durâ & HÆRETICA perversitate contendant. Sed hæc, inquiunt, ut à Deo dentur nobis*, FIDES *impetrat, quæ* INCIPIT A NOBIS; *quam fidem & incipere habere, &* IN EAUSQUE IN FINEM PERSEVERARE, *tanquam id non à Domino accipiamus*, NOSTRUM ESSE CONTENDUNT. Quibus in verbis clarè dicit, ex Massiliensium sententiâ, ut fidem, sic perseverantiam in fide, ex alio fonte manare, quàm gratiam, quâ renascimur in Christo. Similiter cap. XXI: *Videant, utrùm ibi non satis egerimus, etiam initium fidei esse donum Dei: & utrùm ex iis, quæ ibi dicta sunt, non consequenter eluceat, etsi non sit expressum, etiam usque in finem perseverantiam non nisi ab eo donari, qui nos prædestinavit in suum regnum, & gloriam.* Similia loca sunt in eo libello plurima. Contenti erimus descripsisse epilogum. Sic enim disputationem totam concludit, cap. ult. *Sed quid plura? Satis docuisse me, existimo, vel potiùs plus quàm satis*, DONA DEI ESSE, ET INCIPERE IN DOMINO CREDERE, ET USQUE IN FINEM IN DOMINO PERMANERE. Cur verò Massiliensium sententiæ se opposuerit Augustinus, indicant hæc verba cap. XXI: *Quisquis dicere gratiam Dei secundùm merita nostra dari, sicut Catholicus fidelis, exhorret: nec ipsam fidem subtrahat Dei gratiæ, quâ misericordiam consecutus est, ut fidelis esset, ac per hoc gratiæ Dei tribuat perseverantiam quoque usque in finem, quâ misericordiam consequitur, quam poscit quotidie, ut non inferatur in tentationem.* Nec Prosper in alio constituit Semipelagianismum. quod satis hæc ejus verba ad Augustinum docent: *In istis Pelagianæ pravitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur; si principium salutis malè in homine collocatur; si divinæ voluntati impiè voluntas humana præfertur, ut ideo quis adjuvetur, quia voluit; non ideo, quia adjuvatur, velit; si originaliter malus receptionem boni non à summo bono, sed à semet ipso inchoare malè creditur; si aliunde Deo placetur, nisi ex eo, quod ipse donaverit.* Atqui hæc omnia Catholici illi agnoscebant, qui & bonum voluntatis initium Deo tribuebant. Non alios igitur Pelagii reliquiis accenset Prosper, quàm quos antea dixerat propè adeo ad Pelagium accedere, ut non aliam præire Dei gratiam agnoscant, quàm natura insitam; ut per quam solam aliqui ad regenerantem gratiam pertingant. Apertè igitur eò Massiliensium sententiam improbat, quia naturæ merita non excludit, quisquis sibi

tribuit fidei initium, & perseverandi virtutem. Nempe quòd Pelagiani & Massilienses meritum humanum prædicarent, hoc illud est, quod Augustinus & Prosper tantopere damnabant. Et, ad hunc errorem jugulandum, primus vel docuit, vel ursit Augustinus dogma de absoluto decreto, cujus effectus esset fidei initium, & perseverantia ejusdem. Hinc cap. xx. lib. de bono perseverantiæ: *Hæc est prædestinatio manifesta, & certa sanctorum: quam postea diligentius, & operosius,* CVM IAM CONTRA PELAGIANOS DISPVTAREMVS, *defendere necessitas compulit. Didicimus enim, singulas quasque hæreses intulisse Ecclesiæ* PROPRIAS QVÆSTIONES, *contra quas diligentius defenderetur Scriptura divina, quàm si nulla talis necessitas cogeret. Quid autem coëgit, loca Scripturarum, quibus prædestinatio commendata est, copiosius & enucleatius isto nostro labore defendi: nisi quòd Pelagiani dicunt, gratiam Dei secundum merita nostra dari: quod quid aliud est, quàm gratiæ omnino negatio?* Vnde satis liquet, Augustinum non fuisse ursurum dogma de absoluto decreto, si Pelagius & ejus reliquiæ recedere voluissent ab istâ doctrinâ, quâ statuunt, gratiam secundùm merita dari? quod etiam illi docent, qui dicunt, fidei initium & perseverantiam esse ex nobis. Idem Augustinus alibi nihil ultra exigit, quàm ut fateantur, nihil nos posse sine auxilio Dei, hoc est, sine subministratione Spiritus Sancti, quam nobis passione & morte sua promeritus est Iesus Christus. Sic enim scribit lib. de gratia Christi cap. XLVII. *Si ergò consenserit nobis, non solum possibilitatem in homine, etiamsi nec velit, nec agat bene; sed* IPSAM *quoque* VOLVNTATEM ET ACTIONEM, DIVINITVS ADJVVARI, *ut* SINE ILLO *adjutorio* NIHIL BENE *velimus, & agamus; eamque esse* GRATIAM DEI PER IESVM CHRISTVM, *in quâ nos suâ, non nostrâ justitiâ justos facit; ut sit vera justitia, quæ nobis ab illo est:* NIHIL *de* ADJVTORIO GRATIÆ DEI *(quantum arbitror)* INTER NOS CONTROVERSIÆ RELINQVETVR. Nempe fatebatur Pelagius, possibilitatem ipsam, quæ est naturæ, adjuvari doctrina & exemplo Christi: sed diffitebatur, subministrari Spiritum Sanctum, ut voluntatem & actionem nostram juvet. Contrà Catholici aiebant, sinè hoc adjutorio nihil nos posse. Atque addit Augustinus, hoc si & ipse fateri Pelagius velit, nihil se videre, quo minùs in dogmate de gratia Catholicus sit futurus. Similiter Hieronymus in iis, quæ adversus Pelagium scripsit, nusquam urget, ut fateatur absolutum decretum. Imò in dialogo III. adversus Pelagianos duo facit homi-

hominum genera, quorum alii auxilium Dei requirant, sed non ad singula: alii doceant, nos eo ad singulos actus indigere. Sic enim apud eum loquitur Critobulus Pelagianus: *Ego simpliciter dixeram, non in singulis operibus nostris, sed in gratiâ conditionis & legis sentiri auxilium Dei, ne liberum frangeretur arbitrium: caeterùm sunt plerique nostrorum, qui omnia, quae agimus, dicunt fieri praesidio Dei.* Respondet Atticus Catholicus: *Qui hoc dicit, vester esse cessabit. Aut ergò & tu ista dicito, ut noster esse incipias; aut si non dicis, alienus eris cum his, qui nostra non dicunt.* Disertim, ut quis ex Pelagiano Catholicus fiat, hoc solùm in ista controversia requirit, ut fateatur, nos auxilio Dei per singula indigere. Sed quid de Hieronymo tricamur, cùm & ipse passim non aliud doceat salvandi decretum, quàm secundùm praescientiam eorum, quae ex viribus gratiae facturus quisque erat? Vide eum in Esai. c. 1. ubi ait, *non ex praejudicio Dei; sed ex meritis singulorum, vel poenam, vel praemium esse.* Et in cap. 1. Malach. cùm de Iacobi dilectione, Esavi odio dixisset, addit, *dilectionem & odium Dei, vel ex praescientiâ nasci futurorum, vel ex operibus: alioquin omnia Deum diligere, nec quicquam eorum odisse, quae creavit.* Et cap. 1. ad Gal. * cùm haereticorum opinionem posuisset de hominibus spiritualibus, animalibus & χοϊκοῖς, pro quorum diversa natura existimant illi, Deum vel amare, vel odisse hominem, antequam quicquam fecerit boni vel mali: negat Hieronymus, hanc esse Apostolicam sententiam, sed (ut ejus utar verbis) *hoc ex praescientiâ Dei evenire, ut quem scit justum futurum, priùs diligat, quàm oriatur ex utero; & quem peccatorem oderit, antequam peccet: non quòd in amore & odio Dei iniquitas sit, sed quòd non aliter eos habere debeat, quos scit vel peccatores futuros esse, vel justos.* Et ad Hedibiam: *Non salvat Deus irrationabiliter, & absque judicii veritate, sed caussis praecedentibus: quia alii non susceperunt filium Dei, alii autem suâ sponte voluerunt.* Et mox: *Ex quo ostenditur, non gentes eligi, sed voluntates.* Quod (ne secum pugnet Hieronymus) non de voluntatibus gratiam omnem praevenientibus, sed à gratiâ praeveniente adjutis, intelligi debet. Vt sententia sit, rectè utentes gratiâ praeveniente eligi à Deo ad gratiam regenerationis, & in eâ perseverantes eligi ad gloriam. Nec dici potest, Hieronymum postea sententiam mutasse: quando, qua facilitate hoc diceretur, eadem rejiceretur. Quin potius contrarium paret ex tertio dialogorum libro adversus Pelagianos; ubi de praescientia Dei, & electione Saulis, ac Iudae, adversus Marcionem, aliosque haereticos disputans, apertè voluntatem hominis electione

* *In verba illa*, qui me sanctificavit ab utero matris meae.

ctione priorem facit: *Eligit*, inquit, *eum, quem bonum cernit.* Sed fortaſſe aliquis à Proſpero, (quando is, ut poſtea oſtendemus, adverſus Semipelagianos durior quàm Auguſtinus fuit) majus cauſſæ ſuæ ſubſidium ſperet. At neque eum à Catholicis illos ſegreges exiſtimaſſe, qui non aliam agnoſcerent prædeſtinationem, quàm conditionatam; argumento eſt, quòd hoc de dogmate non intendat litem vel Pelagianis, vel Semipelagianis; uti fidem nobis fecerit vel unus liber adverſus Collatorem. Quem qui integrum percurrere gravantur, ſaltem oculis animoque præſentibus legant, quam ipſe ejus ſcripti ἐπίλογον concinnavit. Nam certis definitionibus Caſſiani doctrinam eſt complexus, iiſque cenſuram ſuam addidit: quam pene extremo adverſus Collatorem libro legere eſt. Verba ipſa apponeremus, niſi libellus penè in omnium manibus eſſet, & jam alii ante nos commentationibus ſuis locum illum celebraſſent. Fatemur quidem, haut magis Semipelagianis, quàm Pelagianis, de abſoluto illo ſalvandi decreto conveniſſe cum Auguſtino, aliiſque ejus dogmatis fautoribus. Sed, uti antè diximus, decretum iſtud non erat Catholicis στάσις, ſive κεφάλαιον γενικώτατον; verum unum aliquod ex κεφαλαίοις εἰδικοῖς, quo ruente, nihilominus firma ſtaret concluſio: quæ erat, GRATIAM DEI NON DARI SECUNDUM HOMINUM MERITA. At corruit ea concluſio, ſi hómo viribus naturæ poſſit gratiam Dei prævenire, ac Dei adjutorium ad perfectionem promereri: quæ, ut vidimus, Caſſiani, & aliorum Semipelagianorum ſententia fuit. Itaque hoc illud eſt, in quo pedem figebat Proſper, quodque uno ore in iis damnabant Catholici: non autem quòd minimè agnoſcerent decretum ſalvandi abſolutum.

De Proſpero ſatis. Videamus de Maxentio & Fulgentio, quorum uterque adverſus Fauſtum ſcripſit. Sanè Fauſtus prædeſtinationem abſolutam quacunque penè occaſione acerrimè impugnarat: neque dogma hæreticum, blaſphemum, atque impium dubitarat appellare. Minimè tamen hoc Fauſti judicium vel verbulo uſpiam Maxentius culpat: quod argumento eſt evidentiſſimo, vel eum hàc in parte Fauſti approbaſſe ſententiam, vel ſaltem non fuiſſe auſum, velut errorem, objicere in quo tantum Catholicorum videret diſſenſum.

Etiam Fulgentius, cùm libros tres ſcriberet de veritate prædeſtinationis, omnibus ſalutis ſuæ amantibus prædeſtinationis doctrinam commendabat: ſed ubi promendum eſt, quid doctrinæ adeò

neceſ-

necessariæ nomine intelligat, non jam ad absolutum decretum assurgit, quod ipse statuebat; sed solùm requirit, ut sine prævenienti, ac subsequenti gratiâ fateamur salvari posse neminem. Verba ejus sunt de prædest. lib. II. * *Omnes, qui vitæ desiderant fieri æternæ participes, oportet sanctorum Patrum divinitus inspiratis informari & adhærere sententiis, qui gratiæ divinæ sic illuminati sunt dono, ut indubitanter assererent,* (f. asseverent) *in hominis voluntate nihil bonæ cogitationis oboriri, nisi quod beneficio gratiæ prævenientis infunditur; nihil in melius augeri, nisi quod subsequentis juvamine roboratur; nihil bene consummari, nisi quod eâdem operante atque opitulante perficitur. Hæc itaque Catholicorum Patrum Apostolicis institutionibus tradita permanet in Ecclesiis sine aliquâ dubitatione doctrina, quam Græci Latinique Pontifices, sancti Spiritus infusione firmati, uno atque indissonabili semper tenuere consensu. In quâ beatus Augustinus, indutus virtute ex alto, abundantiùs illis omnibus laboravit: non autem ipse, sed gratia Dei cum illo. Ipsius enim ministerio Dominus uberiorem hujus rei fidelibus suis instructionem præbuit.* Hoc etiam argumento erit, quibus potissimùm adversetur Fulgentius, quòd neget negari prædestinationem, nisi ab iis, qui divinam præscientiam negant. Atqui Patres, qui ante Augustinum vixere, utramque conjungunt, certam præscientiam omnium, & prædestinationem ex præscientiâ. Non igitur eos putavit Fulgentius prædestinationem tollere, qui docent, certum esse prædestinatorum numerum ad vitam, certum item ad mortem; utrorumque ex præscientiâ; illorum perseverantiæ & fidei, horum perseverantiæ in impœnitentiâ. Verba hæc Fulgentii sunt lib. III. † *Quisquis veritatem prædestinationis divinæ negare contendit, mutabilem Deum sine dubio prædicat, cui temporalium actuum humanorum temporalem cognitionem perversus assignat. Nam si Deus incommutabilis est, quod dubitandum non est: omnia futura ex æternitate incommutabiliter novit, & omnia operà sua incommutabili ordinatione disposuit. Nec potuit esse dispositionis ejus aliquando mutatio, ubi dispositorum sine initio manet æterna cognitio. Proinde apud Deum, sicut nunquam defuit futurarum præscientia rerum: sic nunquam defuit sempiterna & incommutabilis operum, vel donorum prædestinatio futurorum.* Ista ostendunt, hoc illud fuisse, quod concoquere non posset Fulgentius, si diceretur, Deum, aut quæ homo esset acturus, nescisse; aut quæ ipse esset facturus, non decrevisse: ac vel in illis posse falli, vel in his posse mutari. Quale nihil statuunt, qui cum antiquioribus Patrum conditionatam solùm

* Pag. 109.

† Pag. 129.

prædeſtinationem admittunt; illud verò additamentum Auguſtini ignorant.

THESIS XVII.

Neque hæc Auguſtini appendix, ſuperſtite illo, proximove poſt ejus obitum ſeculo, vel ſynodali, vel Romanæ aut Orientalis Eccleſiæ decreto approbata unquam fuit. Interim fatendum eſt, à celebratiſſimis Occidentalis Eccleſiæ antiſtitibus eſſe defenſam: ſed ita defenſam, ut nec pauci eruditione præſtabiles, in Galliis imprimis, diſſentirent; & qui eam tuerentur, non uno omnes modo, ſed alii durius, mollius alii interpretarentur. Cùr verò nihil communi autoritate ſtatuerint, tum illud in cauſsâ fuit, quòd hæc quæſtio eſſet inter eas, de quibus ſalvâ caritate diſſentire liceret; eoque hujus, vel illius ſententiæ condemnatione ſchiſma in Eccleſiâ Dei concitari non deberet: tum etiam quod exiſtimarent Patres, non Pelagium tantùm, ſed Maſſilienſes quoque, abunde refelli, ſi iis obducerentur illa Scripturarum loca, quibus docetur neceſſitas gratiæ ad ſingulos pietatis actus, etiam fidei imperfectæ & initiorum bonæ voluntatis: utut ad abſolutæ Prædeſtinationis dogma minimè recurratur.

MAgna jam Auguſtini & Proſperi temporibus concertatio in Eccleſiâ fuit de abſoluto ſalvandi decreto: ſed non his verbis controverſia proponi tum ſolet, verùm δυνάμει continebatur ſub quæſtionibus iſtis, utrùm Deus ſalvari omnes velit, an ſolos electos: num Chriſtus pro omnibus ſit mortuus, an credentibus duntaxat: utrùm omne, an pars ſolum humani generis vocetur ad ſalutem: & quatenus ſententiæ in ſpecie diſſidentes conciliari inter ſe poſſint. à quorum intelligentiâ dependet controverſia, quæ abſolutæ & conditionatæ prædeſtinationis appellatione ſignatur vulgò. Quamquam verò quæſtiones iſtæ intercurrere ſoleant in defenſione gratiæ adverſus Pelagianos: non tamen de his ſtatutum quicquam fuit in ullo conciliorum iſtorum, quæ contra Pelagianos, vel Semipelagianos, vel Auguſtini ævo, vel ſeculo proximo convenerunt. De Dioſpolitano quod diximus, ſatis liquet ex Auguſtini libro de geſtis

Palæ-

Palæstinis, & epist. CVI. ad Paullinum, & lib. II. de Grat. Chr. cap. XI. Idem judicandum de primo Carthaginensium illorum, quæ hanc caussam spectant. Eo enim (ut Augustinus ait lib. de peccato originali cap. II & III.) duo hæc in Cælestio damnata sunt. I. quòd peccatum Adæ ipsum solum læserit, & non genus humanum. II. quòd infantes, cum nascuntur, in eo statu sint, quo Adam fuit ante prævaricationem. Neque negamus, eo aliud quicquam decretum fuisse, sed contendimus, quidquid tunc in Cælestio damnatum est, idem postea fuisse anathematizatum in concilio Carthaginensi secundo, quo prius Carthaginense recensitum est: ut ostendunt verba hæc Patrum concilii II. Carthaginensis ad Innocentium I. *Unde factum est, ut recensendum peteremus, quid ante ferme quinquennium super Cælestii nomine hîc apud Ecclesiam Carthaginensem fuerit agitatum.* Ac nec synodus Carthaginensis II. pro absolutâ prædestinatione statuit quicquam. Uti nec Milevitana. Quod inde cognoscimus, quia quæ utrâque fuerunt decreta, similiter recensita, & approbata sunt Carthaginensi III. quæ vulgo Milevitana vocatur. Ejus canones sunt octo adversus Pelagium: quorum primi duo sunt de peccato originali: tres sequentes de gratiæ necessitate: tres ultimi de hominis imperfectione in hac vitâ. Epitome eorum his verbis proponitur ab Hadriano I *. ** In Epitome canonū ad Carol. magn.*

I. Quòd Adam non necessitate naturæ, sed pro peccati merito moreretur.

II. Quòd parvuli in remissionem peccatorum baptizentur.

III. Quòd gratia Dei non solùm tribuat remissionem peccatorum; sed etiam præstet adjutorium, ne peccetur.

IV. Quòd gratia Christi non solùm scientiam tribuit, quid agamus; sed etiam dilectionem nobis inspirat, ut quod scimus, implere valeamus.

V. Quòd sine gratiâ Dei nihil boni implere valeamus.

VI. Quòd sancti cum S. Iohanne non solùm pro humilitate, sed etiam pro veritate. Quem locum his verbis suppleo: *dicant, quòd non sint sine peccato.*

VII. Quòd in oratione Dominicâ sancti pro se dicant, Dimitte nobis debita nostra.

VIII. Quòd veraciter dicatur à sanctis, Dimitte nobis debita nostra.

Idem de Arausicana II. judicium esto. Quamvis nonnulli inde

quædam pro absoluta prædestinatione afferre sint conati: ut quod dicitur can. IX. *Deus in nobis, ut operemur, operatur.* Atqui nihil aliud hic vult, quàm quod can. XX. dicitur: *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet, ut faciat homo.* At ut in conversione operetur Deus ex intentione absolutâ, eoque in hac habeat locum gratia prædeterminans, non tamen in omnibus actibus locum habere dicent, nisi amplexari velint dogma χθὲς καὶ πρώην natum, non posse mortalem quemquam plus minusve boni facere, quàm facit. Similiter pro se adserunt, quòd conversio can. XV. vocatur *mutatio dexteræ Excelsi.* Quasi divinæ potentiæ opus non sit, nisi absolutâ intentione operetur Deus. Concilium verò Arelatense & Lugdunense, quorum utrumque circa annum CCCCXC. habitum est, si Augustini sententiam non damnavit, quod nos factum putamus: saltem propius est, ut damnasse, quàm approbasse dici debeat. Qua de re lib. primo vidimus, & sequenti libro iterum dicturi sumus. De conciliis, quæ propter hoc dogma convocata sunt circa annum octingentesimum quinquagesimum, seorsim libro proximo commodius agemus, ubi referemus caussam Godscalci, & ea quæ illi adnexa sunt.

Quod ad Romanos Episcopos attinet, nihil de absoluto decreto Innocentius in literis suis ad Carthaginense, aut Milevitanum concilium habet. Nihil Cælestinus epistolâ ad Episcopos Galliæ, vel libello, qui ei subjici solet. Imò post dissertationem de gratiæ tam prævenientis, quàm subvenientis necessitate, his verbis libellum claudit: *Profundiores difficilioresque partes incurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt, qui hæreticis restiterunt,* SICVT NON AVDEMVS CONTEMNERE, ITA NON NECESSE HABEMVS ADSTRVERE. *quia* AD CONFITENDAM GRATIAM DEI, *cujus operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est,* SATIS SVFFICERE CREDIMVS, *quidquid secundùm prædictas regulas Apostolica scripta docuerunt, ut prorsus non opinemur Catholicum, quod apparuerit præfixis sententiis esse contrarium.* Nam quæ illæ, quæso, intercurrentes quæstiones, quàm istæ, ad quas passim Augustinus coactus est respondere: item Prosper adversus Genuenses, Vincentium, & Gallos? Nempe, quomodo Deus omnes velit salvos fieri, & tamen non omnes salvet: quomodo Christus pro totius mundi redemtione sit mortuus, & tamen non omnes captivitate eruantur: quo sensu omnes vocentur, nec omnibus prædicetur Euangelium: quomodo præscientia & prædesti-

destinatio concordet cum libero arbitrio, & similia. à quorum explicatione, uti paullo antè dicebamus, dependet, utrùm conditionata, an absoluta prædestinatio statui debeat, & quo sensu utraque possit admitti. Neque hæc cùm dicimus, eo pacto interpretamur Cælestini verba, quo à Semipelagianis fiebat olim. Nam (quemadmodum ex iis constare potest, quæ lib. 1. diximus, cùm de Vincentio Lirinensi tractaremus) Semipelagiani laudationem Cælestini trahebant ad priora ejus scripta, non ad posteriora: nos etiam ad posteriora, sed quoad summam defensi dogmatis, non quoad particulas, quas nec probare, nec damnare Cælestinus instituit. Hoc autem illius judicium eo majoris apud nos ponderis esse debet, quia epistola illa Cælestini, & libellus ei annexus, (sive is Cælestini sit, sive Gallorum, sed à Cælestino tamen approbatus, de quo sententiam nostram lib. 1. retulimus) magno semper apud Catholicos in pretio fuit: quod ex Prospero, Vincentio Lirinensi, Petro Diacono, atque aliis constat; qui tum judicium ejus magnificè laudant, tum vel literis, vel libello isto veritatem catholicam defendunt. Imò scriptor homiliæ de Adam & Eva (quæ apud Chrysostomum * legitur, atque ut ejus à doctis citari solet, cùm omnino Latini sit scriptoris, & quidem diu post Chrysostomi tempora ex variis compilata) αὐτολεξεὶ habet ea, quæ proximè citavimus: ac ecclesia quoque Lugdunensis lib. de tribus epistolis ad eadem verba provocat adversus Hincmarum, ut ostendat, in hoc prædestinationis dogmate aliqua relinqui controversa, de quibus sancti nihil constituerant: uti de morte Christi pro omnibus, de divina voluntate omnes ad se vocante, ut salventur: in quibus, ait, non debere alios ab aliis condemnari: quamquam id Hincmarus & alii Galliæ Belgicæ Episcopi in damnando Godescalco jam facere erant aggressi.

* *T. 1. Pag. 207. edit. Beller.*

Sed enim dicat aliquis, Cælestinum in eopse libello cap. III. & epistolâ præmissâ cap. II. tueri Augustinum adversus illos, qui eum gratiam prædicando necessarium modum dicerent excessisse: item Gelasium, cum concilio episcoporum LXX, Augustini & Prosperi scripta probasse; Cassiani & Fausti inter apocrypha retulisse: Hormisdam similiter Fausti libros cum cautelâ legi velle, Catholicum dogma ex Augustino peti jubere. Pugnat his Alvares †, ut ostendat, Augustini de prædestinatione sententiam fuisse comprobatam, cùm ab aliquot Vrbis episcopis, tum etiam concilio Romano LXX. episcoporum. Facilè verò istis occurritur. Vbique enim caussa

† *Lib. 1. de auxiliis gratiæ disp. 5.*

Augustini cum Semipelagiana confertur, & illa Augustini melior fuisse judicatur: quod ratione quæstionis principalis, non omnium intercurrentium, intelligi debere, ipse nos Cælestinus docet, uti vidimus. Itaque etiam Fulgentius lib. 11. * de Prædestinatione, explicaturus in quo supra alios Augustini opera illuxerit, fuisse id ait, quòd *indutus ex alto abundantius omnibus laborarit*; ut ostenderet, *in hominis voluntate nihil bonæ cogitationis oboriri, nisi quod beneficio gratiæ prævenientis infunditur*. Dubium igitur non est, quin cùm Pontifices illi Augustini adversus Massilienses sententiam probarunt, hoc intelligi debeat, non de gratiâ prædeterminante, vel prædestinatione absoluta, quam nec damnarunt, nec probarunt; sed de non promeritâ gratiæ collatione, sive de gratuitâ prædestinatione; quæ duo tantundem valent, quia unum ex altero infertur; ut initio hujus libri vidimus.

* Pag. 109.

THESIS XVIII.

At non illi Patres, qui in decretis suis absolutæ prædestinationis dogma reliquerant indecisum: similiter animati fuerunt erga Massilienses, qui, negando gratiam prævenientem, prædestinationis caussam in homine collocabant. Horum enim sententia, uti antea ostensum est, synodico & Romanæ Ecclesiæ suffragio damnata fuit: non tamen ut hæretica, sed tantum ut erronea. Vnde est, quòd ejus patroni haberentur pro Catholicis, pro fratribus, pro coëpiscopis & compresbyteris dilectis: cùm Pelagiani contrà in hæreticorum numerum referrentur, sacerdotii dignitate orbarentur, etiam urbibus expellerentur.

SCire interest, quanto aliter senserit Ecclesia Dei de negantibus gratiæ prævenientis necessitatem, quàm Pelagianis, qui simpliciter necessitatem gratiæ tollebant. Nec enim Pelagianos Ecclesiasticâ communione dignabantur, sed tanquam pestem mortiferam, & sacerdotio depellebant, & urbibus extrudebant. Pelagium Christianorum numero excludit Augustinus. Nam lib. de gratiâ Christi, cap. x, ait; *Hanc* (interiorem) *debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solùm vocari, sed esse Christianus*. Idem T. 2. epist. XCIV, ad Hilarium; *Quàm sint hæc inimica gratiæ Christi, & quemadmodum totius fidei*

Christiana fundamenta evertere moliantur, pervidet nobiscum venerabilitas vestra. & rursus epist. cc. propè initium ad Asellicum episcopum; *Hoc genus hominum capita sibi invenerat Pelagium & Cælestium, impietatis hujus assertores acerrimos. Qui recenti judicio Dei, per diligentes & fideles servos ejus, etiam Catholicâ communione privati sunt, & propter cor impœnitens, adhuc in suâ damnatione persistunt.* Innocentius de Pelagianis epist. ad Concilium Milevitanum ait [a]: *Ecclesiasticâ communione privari, Apostolici vigoris auctoritate censemus, donec resipiscant a diaboli laqueis,* &c. Et mox: *Abscondendi enim sunt, qui vos conturbant & volunt confitere Euangelium Christi.* Et [b] ad Concilium Carthaginense: *Quisquis ergò in hac assentiens videtur esse sententia, ut dicat, adjutorio nobis non opus esse divino, inimicum se Catholicæ fidei, & Dei beneficiis profitetur ingratum: nec nostrâ communione sunt digni, quam prædicando* TOTALITER *polluerunt.* Et ibidem: *Separetur ergo à sano corpore vulnus insanum, remotoque morbi sævientis afflatu, cautius quæ sunt sincera perdurent, & grex purior ab hac mali pecoris contagione purgetur.* Cælestinus (ut Prosper [c] ait) *Cælestium, quasi non discusso negotio, audientiam postulantem, totius Italiæ finibus jussit extrudi: adeò & prædecessorum suorum statuta, & decreta Synodalia, inviolabiliter servanda censebat, ut quod semel meruerat abscindi, nequaquam admitteret retractari.* Leo Magnus epist. LXXXIV [d]. ad Nicetam Aquilejensem: *Qui de Pelagianorum, Cælestianorumque consortio in communionem Catholicam eâ imprudentiâ sunt recepti, damnent apertis professionibus sui superbi erroris auctores, &, quidquid in doctrinâ eorum universalis ecclesia exhorruit, detestentur, &c. Nihil in verbis eorum obscurum, nihil inveniatur ambiguum: quoniam novimus, hanc istorum esse versutiam, ut in quâcunque particulâ dogmatis execrandi, quam à damnandorum societate discreverint, nihil sibi sensuum suorum existimnent esse non salvum.* Gelasius epistolâ ad Honorium tribuit *Pelagianæ pesti mortiferum furorem:* atque addit, *Pelagium non tantum Ecclesiæ Catholicæ legibus, sed principum quoque Romanorum, damnatum, ut nec usquam terrarum vivendi locum ejus sectatores habere sinerentur.* Etiam in decreto LXX episcoporum anathema dicit Cælestio & Iuliano. Et tale Catholicorum de Pelagio judicium erat. At quanto benigniùs mitiúsque cum Cassiano, Fausto, & horum sectatoribus actum est! Tantum enim abest, ut solum vertere juberentur, ut nec Catholicâ quidem communione excluderentur. Nam cui hac parte magis credamus, quàm Augustino? Ejus autem judicium unde meliùs cognoscamus, quàm duobus libellis ad Prosperum, & Hilarium, quibus ex professo Massiliensium

[a] *Epist. 90. apud August.*

[b] *Epist. 31.*

[c] *Adversus collatorem cap. 41.*

[d] *Al. 86.*

sium sententiam refellit? Atqui, in iis hæreticorum eos numero eximi tam clarum est, quàm cùm meridie sol lucet. Sic enim scribit lib. II. cap. XVII: *Neque enim Pelagiani sunt, ut, adversus istam perspicuam veritatem, durâ & HÆRETICA perversitate contendant: sed hac, inquiunt, ut à Deo dentur, nobis fides impetrat, quæ incipit à nobis*, &c. Similiter & Pelagianis opponit, fratrumque suorum in numero habet lib. I. cap. XIV: *Quocirca non debent* FRATRES NOSTRI, *qui nobiscum Catholicâ fide perniciem Pelagiani erroris impugnant, huic Pelagianæ in tantum favere opinioni, quâ opinantur, gratiam Dei secundùm merita nostra dari*, &c. Similiter loquitur idem lib. II. cap. XXIV: *Hoc donum* (gloriandi in Domino) *Pelagianis optamus, ut habeant:* ISTIS AUTEM NOSTRIS, *ut plenius habeant. Non itaque simus in disputationibus prompti, & in orationibus pigri. Oremus, dilectissimi, oremus, ut Deus gratiam etiam det inimicis nostris* (Pelagianis,) *maximeque* FRATRIBUS ET DILECTORIBUS NOSTRIS, *intelligere, confiteri post ingentem & ineffabilem ruinam, quâ in uno omnes cecidimus, neminem nisi gratiâ Dei liberari; eamque non secundùm merita, tanquam debitam, reddi; sed tanquam veram gratiam, nullis meritis præcedentibus, gratis dari.* Vbi eos, qui prævenientem gratiam negabant, & regenerationis donum secundùm merita dari putabant, nunc NOSTROS, nunc FRATRES suos appellat. Cùm verò DILECTORES ibidem vocat, eò respicit, quod Prosper scripserat, *Vnum eorum præcipuæ auctoritatis, & spiritualium studiorum virum, sanctum Hilarium Arelatensem, sciat beatitudo tua* ADMIRATOREM *sectatoremque* IN ALIIS OMNIBUS TUÆ ESSE DOCTRINÆ. Et Hilarius quoque: *Sed planè illud tacere non debeo, quòd se dicant tuam sanctitatem*, HOC EXCEPTO, IN FACTIS ET DICTIS OMNIBUS ADMIRARI. Admiratores suî, non audebat cum Prospero & Hilario dicere Augustinus, *amatores* dixit, quasi judicium illud amori tribuens, quod modestiæ erat. Habes & locum similem cap. XXI: *Videant tamen ii, quibus* AMANTIBUS ME *ingratus esse non debeo, qui præter* * *hoc, quod in quæstionem venit, omnia mea, sicut scribitis, se profitentur complecti: videant, inquam, utrùm in primi libri posterioribus partibus eorum duorum, quos mei episcopatus initio, antequam Pelagiana hæresis appareret, ad Simplicianum Mediolanensem episcopum scripsi, remanserit aliquid, quod vocetur in dubium, gratiam Dei non secundùm merita nostra dari*, &c. Quia Massiliensium aliqui dicebant, se excepto dogmate de prævenienti gratiâ, & prædestinatione absolutâ, in cæteris Augustinum amare, & sequi: (quod Pro-

* *Sic rectè habet Basil. a. 1528. & Veneta a. 1550. pro quo in Venetâ a. 1544. & Basil. a. 1556. vitiose editum est*, propter hæc.

Prosperum & Hilarium de iis referentes audivimus:) iccirco Augustinus ait, si sequi se volent in omnibus, quæ ante exortum Pelagium scripserat, in hoc etiam sequi debere, quandoquidem in libb. ad Simplicianum apertè profiteatur, fidem esse donum Dei: nec gratiam secundùm merita conferri. Sed de Augustino satis. Vehementior eo fuit Prosper: sic tamen ut Massilienses sanctorum & Catholicorum nomine utcumque dignetur. Audiamus eum epist. ad Augustinum: *Quidquid in libro hoc, ex contradicentium sensu, sanctitas tua sibi opposuit; quidquid etiam, in libris contra Iulianum, ab ipso sub hac quæstione objectum, potentissimè debellasti; hoc totum* AB ISTIS SANCTIS *intentiosissimè conclamatur.* Idem libro adversus Collatorem, sic eum, hoc est, Cassianum compellat, cap. III: DOCTOR CATHOLICE, *cur professionem tuam deseris?* Et cap. XXXIII: *Quis hæc prædicari à* CATHOLICIS *inter Catholicos crederet, nisi quæ in colluctationibus domesticis sæpe defensa sunt, etiam scripta legerentur?* Denique idem, in peroratione, de hujus sententiæ fautoribus sic scribit: *Quorum tamen, dum adhuc non sunt à fraternâ societate divisi, toleranda magis est intentio, quàm desperanda correctio.* Interea quo loco eos habendos putârit Prosper, satis indicat, quod ut Pelagianos, lupos apertos; ita Semipelagianos, nunc hypocritas, nunc lupos occultos nominare non dubitat. Nempe quia Semipelagiani prope totum, quod adversus Pelagium disputabatur à Catholicis, ipsi quoque integris adversus Pelagium libris tuebantur, & interea portionem noxii dogmatis retinebant. Vnde paullo antè verba, quæ proximè adduximus, hunc in modum Prosper scribit: *Igitur hujusmodi hominum pravitati, non tam disputationum studio, quàm auctoritatum privilegiis, est resistendum; ut de prostrati dudum dogmatis corpore nullum membrum sinatur assurgere. quia notum est, ita se falsitatis istius habere versutias, ut si eis liceat prætentæ correctionis imagine aliquod sibi faventium radicis suæ germen excipere, totam se posit in exiguâ sui parte reparare. Vbi enim non aliud habet summa, quàm portio, non est devotionis dedisse* PROPE TOTVM, *sed fraudis retinuisse vel minimum. Quod ne* HYPOCRITARVM *obtineatur insidiis, confidimus Domini protectione præstandum; ut quod operatus est in Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cælestino, operetur & in Xysto, & in custodiâ Dominici gregis.* HÆC *sit* PARS *gloriæ huic* RESERVATA *pastori, ut sicut illi* LVPOS *abegere manifestos, ita hic depellat* OCCVLTOS. Sed Romani Episcopi hoc Prosperi judicium non sequebantur: interea tamen eos pariter cum Prospero damnabant, sed ut er-

rantes, non ut hæresi infames. Ita Gelasius in decreto cum LXX. Episcopis habito, Hieronymum, Augustinum, & Prosperum, tanquam doctrinæ Catholicæ testes idoneos, legendos decernit: Cassianum Galliarum presbyterum, & Faustum Regiensem, (uti & Clementem Alexandrinum, Arnobium, Lactantium, quos nunquam pro hæreticis Ecclesia habuit) inter apocryphos recenset: hoc est, quorum auctoritate stare non liceret: scripta verò Cælestii, & Iuliani Celenensis non solum repudiat, sed etiam *cum suis auctoribus, auctorumque sequacibus, sub anathematis indissolubili vinculo, in æternum confitetur esse damnata*[a]. Vnde planum fit, aliter multo Gelasium & Concilium de Pelagianis, quàm de Semipelagianis sensisse: hos enim improbasse: at Pelagium, Iulianum, Cælestium, in hæreticorum numerum reposuisse.

Simile judicium Hormisdæ fuit: quod ut liqueat, historiam istorum temporum paullo fusiùs prosequemur. Erat Episcopus Africanus, nomine Possessor, qui, consule Fl. Rustico, hoc est, anno 1ↄ.xx. consuluit Hormisdam de Fausti libro[b]: *Arbitror*, inquit, *vestram beatitudinem non latêre, quantis in Constantinopolitanâ urbe Ecclesia laboret insidiis, & ad morem veteris morbi, in saniem vulnus iterum quærat erumpere, quod obductum creditur cicatrice. Vnde cùm quorundam fratrum animus, de codice Fausti cujusdam, natione Galli, Regina civitatis Episcopi, qui de diversis rebus, & frequentius de gratia Dei, diserte visus est disputare, in scandalum moveretur, aliis, ut se habent humana studia, in contrarium renitentibus, me crediderunt de hoc ambiguo consulendum. Dixi quidem, ea, quæ à tractatoribus pro captu proprii ingenii disputantur, non ut canonica recipi, aut ad Synodalium vicem pro lege servari, sed habere nos certa, quæ veteri lege vel novâ conscripta, & generalibus Patrum sunt decreta judiciis, ad fundamentum fidei, ac religionis integram firmitatem. Hæc autem, quæ Antistites diversi conscripserunt, pro qualitate sui, sine præjudicio solere censeri. Sed cùm hæc, quantum in eorum frequenti postulatione persensimus, magis eis excusatio videretur, vel pro eorum prece, vel pro obsequii occasione, reddendi Apostolatui vestro, per Iustinum diaconum meum præsumsi apices meæ parvitatis ingerere, quibus principaliter orationum vestrarum munimen exposcens, quæso ut consulentes, quæ*[c] *de præfati auctoris dictis videatur, auctoritate Apostolicæ responsionis agnoscam: maximè quòd filii quoque vestri, Vitalianus, & Iustinianus, præcipuè super hac re rescripto beatitudinis vestræ similiter informari desiderant.* Satis ex his liquet, quàm varia de Fausti libro judicia fuerint, atque ut Possessor, ab aliis consultus, judicium

[a] *Objici possit, quòd etiam phylacteria diabolica censeantur inter apocrypha. Sed locus, meo judicio, est corruptus: cùm ea primùm inter anathemizata mereantur locũ. Quare delenda duæ voces apocrypha &* Hæc. *Nempe ut locus sic concipiatur:* Phylacteria omnia (quæ non angelorum, ut illi confingunt, sed dæmonum magis arte conscripta sunt) & omnia his similia, quæ Simon Magus, &c.

[b] *Relatione inter 69 & 70 Hormisdæ Epistolam.*

[c] *leg. quid.*

cium de eo ferre non sit ausus; sed Hormisdam ipse consulendum putarit. Quid autem ad hæc Hormisdas? Augustinum commendat: nec tamen anathema Fausto dicit, sed tantùm ait: *Quòd, de Fausti cujusdam Galli Antistites dictis consuluisse, literis indicastis, id sibi responsum habeant: Neque illum* *, *neque quemquam, quos in auctoritate Patrum non recipit examen Catholicæ fidei, aut ecclesiasticæ disciplinæ ambiguitatem posse gignere, aut religiosis præjudicium comparare.* Auctoritatem nempe eam Fausti libro demit, quam Patres illi habent, quos Romana ecclesia approbavit. Itaque continuò subjicit: *Fixa sunt à Patribus, quæ fideles sectari debeant instituta. Sive interpretatio, sive prædicatio, seu verbum populi ædificatione compositum, si cum fide rectâ, & doctrinâ sanâ concordat, admittitur: si discordat, aboletur.* Industriam interim probat: *Errat*, inquit, *à viâ, qui ab eo, quod Patrum electio monstravit, exorbitat: nec tamen improbatur diligentia per multa discurrens, sed animus à veritate declinans.* Quatenus verò utilis ejus lectio sit, postea dicit: *Sæpe*, inquit, *de his necessaria providetur, de quibus ipsi æmuli convincantur, responsio: nec vitio dari potest, nosse quod fugias: atque ideo non legentes incongrua in culpam veniunt, sed sequentes. Quod si ita non esset, nunquam doctor ille gentium acquievisset nunciare fidelibus: Omnia probate: quod bonum est, tenete.* Exinde docet, unde, quæ ecclesiæ Catholicæ sententia sit, disci debeat: *Non improvidè*, inquit, *veneranda Patrum sapientia fideli posteritati, quæ essent Catholica dogmata, definiit: certa librorum etiam veterum in auctoritatem recipienda, sancto Spiritu instruente, præfigens, ne opinioni suæ lector indulgens, non quod ædificationi Ecclesiasticæ conveniret, sed quod voluptas sua concepisset, assereret.* Vbi per libros *in auctoritatem receptos*, non solùm Scripturas canonicas, aut Conciliorum, vel Pontificum decreta intelligit; sed etiam Patrum illorum libros, quos ecclesia pro idoneis historiæ vel doctrinæ suæ testibus haberet. Hujusmodi statuit Gelasius esse Hieronymum, Augustinum, Prosperum: non item Eusebium Pamphili, (quamquam fassus antea esset, *propter rerum notitiam singularem, ad instructionem pertinere, atque ideo usquequaque non renuendum*) neque item Faustum Regiensem, quos inter Apocryphos reponit: hoc est, eos, quorum indicio in narrando, vel judicio in docendo stare minimè oporteret; ut superiùs quoque interpretabamur. Postea Hormisdas Faustum reprehendit, quòd orthodoxis doctoribus impingeret opiniones, quas non haberent: ac interim ipse ea in controversiam vocaret, quæ priorum jam decidisset auctoritas: *Quid*,

** Ita rectè habet editio prima. quæ procurante Cochlæo, Noribergæ prodiit anno 1520. Sed Coloniensis nupera Severini Binnii in Conciliorum collectione post* illos, *nullo sensu* τὸ recipi *inferfit.*

inquit, *calumniantibus opus erat, extra constitutos ecclesiæ terminos porrigere quæstiones* *, *& de his, quæ habentur dicta, quasi dicta non sint, movere certamina: cùm Christiana fides canonicis libris, & Synodalibus præceptis, & Patrum regularibus constitutis, stabili & inconcusso tramite limitetur.* Denique epistolam clausurus Maxentius ostendit, doctrinam Catholicam hauriri posse, tum è libris duobus Augustini, uno de prædestinatione, altero de bono perseverantiæ; quos adversus Massilienses ad Hilarium & Prosperum scripsit: tum è capitibus ecclesiasticis Cælestini Papæ; quibus itidem non Pelagiani solùm, sed etiam Massilienses refelluntur: tum ex Apostolo Paulo, cujus testimonio gratiæ tam prævenientis, quàm subsequentis necessitas, adversus utrumque dogma demonstratur. Verba Hormisdæ apponam: *De arbitrio tamen libero, & gratiâ Dei, quod Romana, hoc est, Catholica sequitur & asseverat Ecclesia, licet in variis libris B. Augustini, & maximè ad Hilarium & Prosperum, possit cognosci: tamen in scriniis Ecclesiasticis expressa capitula continentur: quæ si tibi desunt, & necessaria creditis, destinabimus: quamquam qui diligenter Apostoli dicta considerat, quid sequi debeat, evidenter cognoscat.* Rescripsit hæc Hormisdas Idibus Augusti, cùm Possessoris literas xv. Kal. Augusti accepisset. Ergò ut Possessoris, ita etiam Hormisdæ epistola, scripta est consule Rustico: ut etiam Norinbergensis editio habet, quam ante annos 11C. Cochlæus edidit. In eâ legitur, *Rusticio ac consulibus.* Sed Margarinus in Biblioth. PP. habet, *Rusticio ac Olybrio* coss. In Fastis tamen Onuphrii lego, Fl. Rusticum & Fl. Valerium tum coss. fuisse. Et hacpropter fortasse Rom. editio, quam Coloniensis Severini Binnii expressit, consulum nomen planè omisit. Cæterùm ubi epistola hæc in Maxentii manus venit, duo imprimis, quibus nigrum theta præfigeret, invenit. Unum erat, quòd monachos Scythas, cùm consultum sedem Romanam, ab Constantinopoli usque, molestissimo itinere venissent, in Dioscori gratiam urbe exire compulisset: nec eo contentus, mordaci & mendaci illos epistolâ traduceret innocentes. Alterum fuit, quòd de Fausto homine à Patrum doctrinâ devio, judicium suum apertè proferre non auderet. Scrupulum etiam injicere conatus est, quasi epistola ea Episcopi Romani non esset: sed tamen, cujuscunque esset, hominis illam hæretici videri voluit. *Fertur*, inquit, *ab inimicis ubique epistola, quasi à Romano Episcopo destinata.* Et mox: *Primò obsecro, eadem epistola à pastore ecclesiæ, an sit potiùs ab inimi-*

* *Sic rectè editum in Coloniensi editione Severini Binnii. At Norinbergensis Cochlæi, & Parisiensis Margarini, malè pro* quæstiones *habent*, quæ rationis.

inimicis, videamus, composita. Ambigo enim, quomodo illæ sacerdotales literæ approbandæ sint, quæ nullâ luce radiant veritatis &c. Et paullo pòst: *Certe auctorem hujus epistolæ hæreticum esse, quisquis ille est, & inimicum catholicæ veritatis, non est dubium.* Etiam accusat, quòd ad Nestorianos scribat, & eos à fidei fervore laudet. *Possessorem enim, ad quem, & de quo hoc scribit, non confiteri Christum filium Dei vivi unum ex individua Trinitate.* Quod per calumniam dictum putamus ab eo, qui in Eutychianas partes propenderet. Quin insimulare Hormisdam non veretur, quasi occulte Pelagio faveret. Nempe propter hæc epistolæ verba: *Proficiemus inter adversantes* PROPRIIS BONIS, *si non involvamur erroribus alienis.* Vnde sic Maxentius: *Callidè tuam niteris occultare perfidiam: sed te splendore suo detegit catholica veritas, & juxta cætera mala etiam superbissima Pelagianæ perfidiæ involutum erroribus, cunctorum oculis anteponit, qui inter adversantes, non Dei munere, sed propriis bonis proficere te posse tumidâ elatione confidis.* Vbi candorem iterum in Maxentio requirimus. Nam cùm propria bona non Dei donis, sed erroribus opponat alienis: illud solùm Hormisdas voluit: Si non communicemus malo erroris alieni, maxima nos divinæ gratiæ incrementa capere posse: Deo scilicet perficiente in nobis opus bonum, quod cœperat. Postquam verò monachos abunde defendisset: accedit tandem ad alteram epistolæ partem, quæ est de Fausti libris. *His*, inquit, *ita finitis, multa & non necessaria de libris Fausti cujusdam, Galli Episcopi, in consequentibus loquitur: nec ad id quod quæritur respondens, sed alia nescio quæ, ad rem non pertinentia, inani & prolixo sermone digerit. Nam cùm de ipsis libris, non utrùm legendi sint, sed utrùm sint catholici, vertatur quæstio: iste, non de ipsis quid sentiendum sit, sed eos, quamvis non in auctoritate habendos, tamen legendos esse decernit.* Atqui cùm eos in auctoritate habendos negat, planè inter apocrypha reponit: ut omnino eadem mens fuerit Gelasii, & Hormisdæ. Nam Hormisdam quoque censuisse, non è Fausto, sed ex Augustino, catholicæ ecclesiæ sensum peti debere; cùm ea indicant, quæ antea citavimus; tum Maxentius quoque agnoscere cogitur. Sic enim scribit: *Verùm tamen eos libros, quos B. Augustinus Episcopus ad Hilarium scripsit & Prosperum, in fine hujus epistolæ Romanam testatur suscipere ecclesiam: & quid de gratiâ Dei, & libero humano arbitrio, eadem teneat & servet ecclesia, ex ipsis libris abunde posse sciri asserit.* Quærat igitur aliquis, quid impulerit Maxentium, ut negaret, decerni ab Hormisdâ, quid de Fausti libris sentire oporteret? Nempe

judicamus, iccirco non ſatisfeciſſe, quia non tanquam hæretico anathema diceret Fauſto: ſed contentus eſſet, illis accenſere, qui propter errorem aliquem majori cum judicio legi deberent. Hoc inde etiam apparet, quòd agnoverat Hormiſdas, libris Auguſtini ad Hilarium & Proſperum catholicæ fidei ſententiam contineri: ſciebat autem, Fauſtum ab Auguſtini doctrinâ, minùs quidem quàm Pelagium & Cæleſtium, ſed tamen ab eâ recedere. Errare igitur Fauſtum putabat, at verò nec tantum, nec tanti errorem hunc judicabat, ut iccirco hæreticus dicendus eſſet: vel ſaltem non ita hoc ei clarum videbatur, ut peremptorium de eo judicium ferre ſuſtineret. Maxentii contrà opinio erat, tantopere illum à catholicæ fidei veritate deflectere, ut minimè dubium eſſet, quin inter hæreticos reponi deberet. Verba Maxentii ſunt: *Omittentes ea, quæ ſuperfluè & prolixè in ipsâ digeſta probantur epiſtolâ, conveniens credidi, aliqua tam de Fauſti, quàm da antedictis libris ejuſdem S. Auguſtini, certa capitula decernere, & huic noſtro opuſculo inſerere, ut, cùm in brevi collata ab invicem contraria ſibi repertâ fuerint*, EVIDENTER CLAREAT, LIBROS FAUSTI ESSE HÆRETICOS. Ita videmus, ut, quod dicere non audebat Romanus epiſcopus, hoc auſus fuerit monachus, ut creditur, Eutychianus. Sed bene eſt, quòd non Maxentii, verùm Gelaſii, Hormiſdæ, & ſimilium judicium trecentis & triginta annis pòſt approbavit Eccleſia Lugdunenſis; quæ tamen abſolutum prædeſtinationis decretum maximâ animi contentione defendebat, & ita defendebat, ut palam profiteretur, non acquieſcere ſe in molliori verborum Auguſtini interpretatione, quam Hincmarus ſequebatur; ſed aliquid in ſpeciem durius ſonare ea arbitraretur. Et tamen Eccleſia hæc, libro de tribus epiſtolis, Maſſilienſes iſtos, adverſus quos Auguſtinus ſcripſit librum de prædeſtinatione ſanctorum & perſeverantiæ bono, appellat * *fideles, magnos & ſanctos apud Gallias viros.* Tantum intereſt inter judicium publicum & privatum; liberum & affectui mancipatum.

* *Auctar. bibl. PP. T. 2. col.* 1194. & 1195.

Vt igitur poſt longam adeò diſſertationem relegam tandem veſtigia mea: ex iis, quæ hactenus diximus, colligere eſt, aliter multo Eccleſiam Dei judicaſſe de iis, qui abſolutam prædeſtinationem negarent, attamen gratiam prævenientem agnoſcerent; aliter de Semipelagianis, qui gratiam præviam tollerent, ſed tamen neceſſitatem gratiæ ἁπλῶς ſpectatæ prædicarent: aliter denique de Pelagianis, qui gratiam non neceſſariam, ſed duntaxat utilem eſſe arbitra-

bitrarentur. Pelagiani enim non eo Pelagiani erant, quia absolutum decretum & gratiam præviam negarent; sed quia necessitatem gratiæ tollerent. Quales Catholicorum numero expungebantur, munere Ecclesiastico orbabantur, Imperiali etiam auctoritate proscribebantur. Semipelagiani autem dicti sunt, non quòd absolutam prædestinationem impugnarent, sed quia præviam gratiam non agnoscerent. Quales pro Catholicis habebantur, & docere populum permittebantur: sententia tamen eorum synodali & Romanæ Ecclesiæ decreto fuit damnata: libri quoque relati sunt inter apocryphos, & non sine cautelâ legendos. Qui verò absolutum duntaxat decretum improbarent, hi non dico hæresios, ut Pelagiani; sed nec erroris, ut Semipelagiani, vel ab Episcopo Romano, vel synodo ullâ, Augustino superstite, aut proximis seculis, damnati unquam fuerunt. Sed qui absolutum decretum docerent, patiebantur eos in suo sensu abundare: hoc solo contenti, ut si dogma de absoluto decreto odiosè ab iis traduci atque impias inde conclusiones elici viderent, animosè & voce & scriptis responderent. Quod à Prospero Aquitanico factum fuit. Qui libellis suis omnibus omnium adversus absolutum decretum objectionibus occurrit. Nam non solùm ei negotium fuisse cum iis, qui prævenientem gratiam negarent, sed etiam qui illam faterentur: aliàs ex epistola ejus ad Augustinum ostensum fuit. Quodsi absoluti decreti impugnatores eò usque procederent, ut, seu soli seu Semipelagianorum suffragiis adjuti, synodicâ autoritate dogma hoc damnatum irent: non deerat aliis animus, quo minus antisynodo, & Semipelagianos istos damnarent, & tam horum, quàm aliorum calumniis sese liberarent, negantes, eam esse sententiam suam, quam illi impingerent: cujusmodi imprimis erat prædestinatio hominis ad peccatum. Exemplum capere possumus ex synodis Arelatensi & Lugdunensi. Nam qui sciat, quas partes sustinuerit Faustus, nunquam negabit, tam Semipelagianos eis interfuisse, quàm qui prævenientem gratiam agnoscerent. Vtraque autem pars cùm Augustini sententiam damnasset, paullo pòst Gelasius, in concilio LXX episcoporum, Augustini & Prosperi libros comprobavit; Cassiani & Fausti inter Apocryphos retulit. Etiam aliquanto pòst concilium Arausicanum damnavit Semipelagianos, & falsò hoc Catholicis impingi dixit, quasi docerent, hominem prædestinari ad malum. Quamquam enim subinde invenirentur, qui eò demen-

tiæ

tiæ prorumperent, ac fortaſſe etiam Catholicorum nonnemini in diſputationis æſtu tale quid excidiſſet: tamen à pluribus, & Auguſtinianæ ſententiæ intelligentioribus, pro impio habebatur. Vnde eſt, quòd cautè adeò ſynodus ea loquitur *; SI SVNT, *qui tantum mali credere velint, cum omni deteſtatione in illos anathema dicimus.*

* Can. ult.

Hæc fusè adeò proſequi viſum fuit, ut intelligamus, quatenus, in hac controverſiâ, Auguſtini verba, nunc communem Catholicorum, nunc peculiarem quorundam, ac Auguſtini inprimis, ſententiam comprehendant: quatenus item Pelagiani nunc particularem aliquorum, nunc communem Catholicorum omnium, ſententiam impugnent. Et ſanè ſi quis cum judicio in Auguſtino & Proſpero verſari, deque Pelagianiſmo, aut Semipelagianiſmo judicium ferre volet: eum duo hæc, non malo quorundam more confundere; ſed curatè, veterum exemplo, diſtinguere opus eſt. Atque hæc de electorum prædeſtinatione dicta ſunto.

FINIS LIBRI SEXTI.

GERAR-

GERARDI IOANNIS VOSSII

HISTORIÆ

DE

CONTROVERSIIS,

Quas

PELAGIVS EIVSQVE
reliquiæ moverunt,

LIBER SEPTIMVS.

QVI EST

DE REPROBATIONE.

DEcurso tot quæstionum spatio anfractuoso, tanquam è carceribus propè ad metam læti pervenimus. Nunc ultimam promissi nostri partem, quæ de Reprobatione est, alacriter exsolvamus. Erit verò labor hic noster bipartitus. Primùm quid de eâ senserit Catholica Ecclesia, generatim exponemus. Deinde distinctè & seorsim historiam de caussâ Godscalci, & quæ huic sunt adnexa, commemorabimus. Prior pars de triplici erit controversiâ. Nam primùm quæritur de amplitudine gratiæ, utrùm omnes & singuli eligere, atque ingredi viam possint, quæ seu proximè seu remotè ad salutem ducat. Deinde quæstio est de arbitrii libertate; an qui gratiosè accepit bene agendi potestatem, nolle possit salutis viam ingredi, gratiamque sibi donatam per ejus contemtum reddere valeat inefficacem. Denique in controversia est de caussâ reprobationis, utrùm ea sit gratiæ contemtus, an absoluta Dei voluntas. Ex his primum secundumque etiam pertinet ad quæstionem de Electione: sed hoc loco potissimùm de iis agemus, quia in Electionis doctrina vix eorum usus apparet; Reprobationis verò dogma absque illis explicari, vel intelligi minimè potest. Ab amplitu-

plitudine igitur gratiæ initium sumemus: quia si ea reprobis non offertur, nec respui ab illis potest: & si non respuitur, nec contemtus illius caussa erit, cur homo à Deo reprobetur. Contrà si contemtus gratiæ, fuerit caussa reprobationis: jam ut perituris ea oblata fuerit, consequitur. Itaque simplex hominis, duplex Dei actus in considerationem hic venit. Hominis quidem ratione, gratiæ neglectus: at Dei respectu, actus unus neglectum gratiæ præcedens, qui est misericordiæ: & alter contemtum gratiæ consequens, qui actus est justitiæ. Hunc ordinem, quem multi, & temere, & periculosè confundunt, distinctè deinceps sequemur.

LIBRI SEPTIMI

PARS PRIMA.

Quæ est de Amplitudine gratiæ.

THESIS I.

Actus Dei circa reprobos partim fluunt ex ratione generalis providentiæ: partim sunt ipsius reprobationis; quæ præscientiam providentiæ superaddit. In utrisque actibus ob imbecillitatem nostram ordinem aliquem constitui oportet. Ordinem verò illum natura ipsa nos docet: ut priores, sint actus generalis providentiæ: posteriores verò, sint reprobationis, quà talis. Actuum generalis providentiæ primus respicit finem; alii verò sunt de mediis ad consequendum finem ordinatis. De fine est salvandi voluntas. De mediis est voluntas dandi Christum in λύτρον peccatorum: item voluntas vocandi omnes ad participationem gratiæ salutaris. Quæritur igitur, an actus isti secundùm aliquem gradum reprobis cum electis sint communes. Quod ut liqueat, de his tribus ordine videbimus. I. An Deus voluntate antecedente perire quemquam velit. II. Ecquis per Christi mortem non sit reconciliabilis Deo. III. Numquis inveniatur, quem Deus

Deus non seriò vocet ad amorem numinis, æternamque animæ suæ salutem.

QVamquam Deus quocunque instante æternitatis, quo creare homines voluit, eorum alios cœlesti regno, alios pœnis destinavit æternis: (nec enim voluntas divina unquam est suspensa, & indeterminata: quod ejus perfectioni repugnat:) tamen in intellectu humano prior est consideratio Dei, ut nihil extra se vult: posterior, ut se liberè determinat: prior, ut ante prævisa opera nec admissionem ad regnum, nec exclusionem è regno vult voluntate efficaci: posterior, ut post opera prævisa voluntate positivâ & efficaci excludere vult è regno cœlesti. Hunc ordinem observat etiam Tertullianus lib. de Resurr. carnis, cùm ait, *Deus de suo optimus, de nostro justus.* Et manifestius B. Basilius in Psal. XXXII *: Οὔτε ἐλεημοσύνη ἄκριτος, οὔτε ἡ κρίσις ἀνελεήμων. πρὸ τῆς κρίσεως οὖν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην, καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην ἔρχεται ἐπὶ τὴν κρίσιν. *Neque misericordia* (Dei) *sine judicio est: neque judicium sine misericordiâ. Ante judicium quidem diligit misericordiam: & post eam prorogatam ad judicium venit.* Plura ibidem in hanc mentem habes, quæ apud eum legi possunt. Similiter Augustinus lib. LXXXIII. quæstionum, q. LXIII: *Qui vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmii ut vocaretur, sic inchoat meritum supplicii, cùm vocatus venire neglexerit. Ita erunt duo illa, Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine. Ad misericordiam pertinet vocatio, ad judicium pertinet supplicium eorum qui venire neglexerint.* Rupertus Tuicensis lib. de omnipotentiâ Dei cap. XI; *Omnipotentia Dei non unâ tantum manu suos actus expendit, sed duabus: scilicet misericordiæ & judicii: eâ nimirum lege, ut* PRIVS *nitatur manu misericordiæ operari; &, ubi istâ manu,* SVPERBIA SIBI OBSISTENTE, *virtutem illam facere non potuerit, tunc demum manu alterâ, manu judicii, exertâ, quos emollire non potuit, confringat tanquam vasa figuli.* Vide ibidem & alia in hanc sententiam: ubi ostendit, non hoc in Adamo tantùm habuisse locum, ratione primi fœderis ante lapsum: sed etiam in posteris, ratione secundi fœderis post lapsum. Hoc ordine observato, conciliare est multa ἐναντιοφανῆ, cùm in Scripturis, tum Patribus antiquis, etiam Augustino. Nimirum veteres primùm in Deo considerant decretum de actibus positivis providentiæ divinæ, quibus creaturæ suæ bene vult,

* *Ad illa verba*, Misericordiâ Domini plena est terra. *pag.* 84. *ed. Bas.*

etiam in ordine ad beatitudinem æternam. Siquidem sub hac conditione, nisi per eos steterit, beatitudinem iis statuit conferre: & quia viribus propriis consequi illam non possunt, destinat illis media ad eam adipiscendam idonea. Hinc iidem spectant in Deo præscientiam, quam prædestinatio divinæ providentiæ superaddit. Denique in eo considerant voluntatem, quâ, etsi videat ab homine neglectum iri gratiam, quam nunc offert, non tamen ei destinat aliam gratiæ mensuram, aut modum, quo certò salvetur: sed, ob prævisum suæ misericordiæ contemtum, justo eum judicio prædestinat ad pœnam. Hæc ita esse, ordine deinceps ostendemus.

THESIS II.

Veteris hac Ecclesiæ sententia fuit, velle Deum conversionem ac salutem omnium: ac pro ea adferre solet illud Apostoli 1. *Tim.* II. 4. Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire. *Ubi non tantùm genera singulorum, sed etiam singulos generum intelligi, colligitur ab ea ex sermonis contextu. Nam primùm universè hortatur Apostolus* fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus: *vers.* 1. *Deinde generi illustrem subjicit speciem:* Pro regibus, *inquit*, & omnibus in sublimitate constitutis: *quam speciem, cur seorsim proponat Apostolus, ipse caussam hanc adfert*, ut quietam & tranquillam vitam degamus in omni pietate & honestate. *vers.* 2. *Post hac exhortationis suæ caussam adtexit:* Hoc enim pulchrum & acceptum coram salvatore nostro Deo. *vers.* 3. Qui omnes homines vult servari, & ad agnitionem veritatis venire. *vers.* 4. *Argumentum Apostoli est: Cùm pulchrum sit, ut voluntas nostra divinæ sit voluntati conformis: Deus autem velit, omnes homines, etiam omnes in eminentiâ constitutos, salvari, & ad agnitionem veritatis venire: etiam nos hoc velle, eoque pro omnibus orare Deum debemus. Atqui non pro generibus singulorum, sed pro universo genere humano: nec*

pro

pro aliquibus è Magistratibus, sed pro omnibus, & singulis eorum orare nos jubet Apostolus. Ergò, nequid depereat de vi argumenti Apostolici, fateri oportet, Deum velle omnes & singulos salvari. Idem probatur altero Apostoli argumento, petito ab universalitate meriti Christi, vers. 5. *&* 6. *De quopostea dicendum.*

Etiam urgent veteres illud 1. *Pet.* III. 9. Deus non vult, aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. *Nempe, ex mente eorum, sententia est: Velle misericordem Deum, ut omnes ac singuli pœnitentiam agant, ne pereat quisquam. Atque inde esse aiunt, quòd reprobos ad pœnitentiam invitet, teste Paulo ad Rom.* II. 4. 5. Num divitias bonitatis, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans, quòd Dei benignitas te invitat ad pœnitentiam? Tu verò secundùm duritiem & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in diem iræ & revelationis justi judicii Dei.

Hanc beneficam Dei voluntatem Scripturæ verbis testatam, etiam probant juramento hoc divino Ezechiel. XXXIII. 32. 33. Quare moriemini, domus Israël? dicit Dominus. Vivo ego. Nolo mortem impii, sed ut convertatur & vivat. *Negat Deus, se eorum velle perditionem qui moriuntur & pereunt. Nec loquitur de solâ morte temporali, quæ resipiscentibus cum impœnitentibus est communis; sed etiam de eâ morte, quam per conversionem effugimus. Nam antecessit, vers.* 11. Convertimini, convertimini, à viis vestris malis: ut quid moriemini, domus Israël? *Agit igitur de morte, quæ stipendium esse peccati dicitur Rom.* VI. *vers. ult. Atqui hujusmodi non est sola mors temporalis, sed etiam æterna. Præterea si tanta est Dei φιλανθρωπία, ut non delectetur morte temporali, quam solam designari aliqui hodie arbitrantur: quanto minus ille absolutè & simpliciter vult, ut pereat aliquis morte æternâ? Et istoc Deus non contentus dixisse, etiam juramento sancit*, Vivo ego, dicit Dominus. *Atqui di-*

vinus scriptor epist. ad Hebræos VI. 16. 18. Homines, *inquit*, per majorem se jurant, & omnis controversiæ eorum finis ad confirmationem est juramentum. Vt per duas res immutabiles, in quibus fieri non potest, ut mentitus sit Deus, validam consolationem habeamus. *Vnde & Hieronymus epist.* XLVI: Iccirco jurat, ut, si non credimus promittenti Deo, credamus saltem pro salute juranti. *Et ante eum Tertullianus lib. de Pœnitentiâ cap.* IV: Invitat præmio salutem: jurans etiam, Vivo, dicens; cupit credi sibi. O beatos nos, quorum causâ Deus jurat! O miserrimos, si nec juranti Domino credimus!

His compulsi Catholici, statuerunt, quamquam multos damnare Deus velit, quatenus eos considerat ut peccatores, & contemtores gratiæ divinæ: tamen velle eorum salutem, quatenus illos spectat ut homines ad imaginem suam conditos, præscindendo intellectum à peccato & gratiæ neglectu.

Hæc distinctio divinæ voluntatis (quæ in se simplicissima est, sed respectibus variat) oritur ex admirabili temperamento divinæ misericordiæ ac justitiæ. Nam à misericordia Dei media sunt ad salutem ordinata: quæ etiam reprobis offeruntur. Horum respectu dicitur voluntas Dei antecedens, quia obedientiam vel inobedientiam hominis antecedit. A justitia verò divina est desertio, æternaque hominis punitio: cujus respectu dicitur voluntas Dei consequens, quia naturâ suâ inobedientiam hominis consequitur: unde hîc considerantur media, non prout ad salutem à beneficâ Dei voluntate ordinantur, sed prout ab homine respuuntur.

QVi dicunt, Deum omnium salutem velle voluntate revelatâ sive signi, non item arcanâ, seu placiti: idem iis, quæ diximus, dicunt: dummodo per voluntatem priorem intelligant eam, quam Deus revelat in verbo: ex quo, tanquam signo divinæ voluntatis certissimo, apertissimè dilucet propositum Dei generale de salvandis

dis omnibus non respuentibus gratiam vocationis cælestis: dummodo item voluntatem arcanam seu placiti vocent eam, quâ Deo placuit certos homines, ipsi soli cognitos, ob prævisum gratiæ contemtum, & finalem impœnitentiam, destinare morti æternæ. Clarior tamen videtur eorum distinctio, qui aiunt, Deum velle omnes salvari προηγουμένως; electos solos ἑπομένως: quemadmodum è junioribus etiam loquuntur Petrus Martyr in epist. ad Rom. c. IX. Loc. * de Prædest. Hub. Sturmius de Prædestinat. † Franciscus Iunius comment. in Ezech. cap. XVIII. item Daniel Tilenus, atque alii. E Patribus, primus eam usurpavit Chrysostomus: quem secutus Damascenus: ut postea de utroque liquebit. Damascenum verò imitati scholastici. Etiam Thomas part. I. quæst. XIX. art. VI. ubi cùm verba Apostoli, dicentis, Deum velle ut omnes salventur, trifariam exponi dixisset, de tertiâ interpretatione ita scribit: *Tertiò secundùm Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente. Quæ quidem distinctio non accipitur ex parte ipsius voluntatis divinæ, in quâ nihil est prius, vel posterius; sed ex parte volitorum. Ad cujus intellectum considerandum est, quòd unumquodque, secundùm quod bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in primâ sui consideratione, secundùm quod absolutè consideratur bonum vel malum, quod tamen, prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consequens consideratio ejus, è contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum, & hominem occidi est malum, secundùm absolutam considerationem. Sed si addatur circa aliquem hominem, quòd sit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere. Vnde potest dici, quòd judex justus antecedenter vult omnem hominem vivere; sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem salvari; sed consequenter vult, quosdam damnari secundùm exigentiam suæ justitiæ. Neque tamen id quod antecedenter volumus, simpliciter volumus, sed secundùm quid: quia voluntas comparatur ad res secundum quod in se ipsis sunt; in se ipsis autem sunt in particulari. Vnde simpliciter volumus aliquid secundum quod volumus illud consideratis omnibus circumstantiis particularibus: quod est consequenter velle. Vnde potest dici, quòd judex justus simpliciter vult homicidam suspendi, sed secundum quid vellet eum vivere: Scilicet in quantum est homo. Vnde magis potest dici velleitas, quàm absoluta voluntas. Et sic patet, quòd, quicquid Deus simpliciter vult, fit: licet illud, quod antecedenter vult, non fiat.* Similiter Bonaventura I. Sentent. dist. XLVII art. unico qu. un. & Gregorius Ariminensis ibidem: item Scotus in I. d. XLVI. q. unica, &

* *In Loc. comm. p.* 514. & 516.

† *P.* 181.

Ocham,

Ocham, Richardus, ac Gabriel ibid. quæst. 1. & Durandus quæst. 1. n. 5. Herveus dist. XLVI. quæst. 2. atque alii. Quamquam verò aliquid est discriminis in diverso distinctionem hanc exponendi modo: tamen in eo conveniunt omnes, ut non quicquid Deus velit voluntate antecedente, hoc etiam velit consequenti: quâ de re vide Gregorium de Valentiâ T. 1. disp. 1. quæst. XIX quæ est de Voluntate Dei, puncto II. Atque ex his satis liquet, ut etsi voluntas Dei in se sit simplicissima, tamen ratione objecti duplex sit, quia aliqua absolutè vult & simpliciter: quomodo creare mundum voluit, & extremo die volet resurrectionem carnis: de quâ voluntate intelligi debet illud Psaltæ CXV. 3. *Deus noster in cælo, quæcunque voluit, fecit.* Et Apost. ad Rom. c. IX. 19. *Voluntati ejus quis resistit?* Aliqua item vult cum conditione, quæ iccirco in effectum non prodeunt, nisi conditione impletâ. Quomodo omnes homines salvari vult, sed per & propter Christum fide apprehensum. Atqui non omnes fide apprehendunt Christum, sed absque pœnitentiâ ac fide plurimi de hoc mundo decedunt. Quo respectu tales in æternum statuit damnare. De conditionatâ illâ Dei voluntate exstant longè plurima apud veteres scriptores. Aliqua hoc loco adscribemus.

Theophilus ad Autolycum lib. III. ait, divinæ erga omnes misericordiæ plenas esse Scripturas [a], Ἀεὶ γὰρ Θεοῦ βουλομένου ἐπιστρέφειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν. *quia semper voluit convertere humanum genus à peccatis.* Aliaque in hanc mentem habet, quæ infrà adferemus.

[a] Pag. 336. in Orthodoxogr. Bas. a. 1555.

Multa etiam de eâ legas apud Clementem, non solùm Romanum, (cujus mirè illustrem habemus locum lib. II. Διαταγῶν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων cap. XLV [b]: sed cùm scriptor iste antiquus quidem, attamen supposititius, & mendaciorum multorum manifestus sit, planè ob fidem sublestam indignus videtur, cujus multùm ratio habeatur) verùm etiam Alexandrinum illum, Pantæni discipulum. Ejus hæc verba sunt ἐν Προτρεπτικῷ [c]: Ὁ γὰρ Θεὸς ἐκ δούλων υἱοὺς ἡμᾶς γενέσθαι βούλεται· οἱ δὲ καὶ υἱοὶ γενέσθαι ὑπερηφανήκασιν. ὢ τῆς ἀπονοίας πολλῆς! τὸν Κύριον ἀπαισχύνεσθε. ἐλευθερίαν ἐπαγγέλλεται· ὑμεῖς δὲ εἰς δουλείαν ἀποδιδράσκετε. DEUS *ex servis* VULT *nos fieri filios: illi autem etiam filii esse contemserunt. O magnam arrogantiam!* DOMINUM PUDORE AFFICITIS. LIBERTATEM POLLICETUR: *vos autem aufugitis in servitutem.* Et ibidem [d]: Πρόκειται δὲ ἀεὶ τῷ Θεῷ, τὴν ἀνθρώπων ἀγέλην σώζειν. ταύτῃ καὶ τὸν ἀγαθὸν ποιμένα ὁ ἀγαθὸς ἀπέστειλεν Θεός.

[b] Al. 49.

[c] P. 24. edit. Commel.

[d] P. 32.

Deo

Deo semper est propositum, servare genus hominum, & ideo pastorem bonum bonus Deus misit. Idem inibi istiusmodi similitudine hunc Dei affectum declarat: Ὁ γὰρ Θεὸς ἐκ πολλῆς τῆς φιλανθρωπίας, ἀντέχεται τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ ἐκ καλιᾶς ἐκπεπτωκότος νεοττοῦ ἡ μήτηρ ὄρνις ἐφίπταται. εἰ δέ που καὶ θηρίον ἑρπυστικὸν περιχάνοι τῷ νεοττῷ, μήτηρ δ' ἀμφιποτᾶται, ὀδυρομένη φίλα τέκνα. ὁ δὲ Θεὸς πατὴρ, καὶ ζητεῖ τὸ πλάσμα, καὶ ἰᾶται τὸ παράπτωμα, καὶ διώκει τὸ θηρίον, καὶ τὸν νεοττὸν αὖθις ἀναλαμβάνει, ἐπὶ τὴν καλιὰν ἀναπτῆναι παρορμῶν, &c. *Deus enim ex multâ benignitate & clementiâ hominem retinet & complectitur, sicut cùm pullus è nido excidit, mater avis è nido advolat. Siquando autem serpens pullo devoraturus inhiet, circumvolat mater, natos, carissima pignora, deflens. Deus autem Pater & suum quærit figmentum; & ei quod lapsum est, medetur, & feram persequitur, & pullum rursum in nidum recipit, ut rursus advolet incitans,* &c.
Idem lib. VI. Stromat.[a] Εὐποιεῖν ἐθέλει τοὺς ἀνθρώπους ὁ Θεός· ἐθέλει δὲ [a] Pag. 294.
πάντοτε. διὸ συγκινεῖ τοὺς ἐπιτηδείους εἰς τὴν ὠφέλιμον ἐξεργασίαν τῶν πρὸς ἀρετήν τε καὶ εἰρήνην καὶ εἰς εὐποιΐαν συντεινόντων. *Vult Deus benefacere hominibus: vult autem semper. & ideò movet eos, qui sunt apti ad ea utiliter efficienda, quæ pertinent ad pacem, & virtutem, & beneficentiam.* Idem
lib. VII. Stromat.[b] Θεὸς δὲ κακίας πάντη πάντως ἀναίτιος. πρὸς γὰρ τὴν τοῦ [b] Pag. 299.
ὅλου σωτηρίαν τῷ τῶν ὅλων κυρίῳ πάντα ἐστὶ διατεταγμένα, καὶ καθόλου, καὶ ἐπὶ μέρους. *Deus verò nullâ ratione fuit autor & caussa mali: ad universi enim salutem, ab eo qui est universorum Dominus, omnia sunt ordinata, & universè, & sigillatim.*
Et aliquanto pòst[c]: Μόνῃ γὰρ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ ὁ Θεὸς [c] Pag. 300.
ἥδεται. *Deus enim solâ nostrâ salute delectatur.*

Idem Clemens lib. I. pædag. cap. VIII, de Dei in scripturis increpatione loquens: Ὁρᾶτε πῶς ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν ὑπὸ φιλαγαθίας ζηλοῖ. ἐνδείκνυταί τε παρὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀπειλῆς ἡσυχῇ τὸ φιλάνθρωπον τὸ ἑαυτοῦ. Ἀποστρέψω, φησὶ, τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν, καὶ δείξω τί ἔσται αὐτοῖς. Οὗ γὰρ τὸ πρόσωπον Κυρίου, ἐπιβλέπει εἰρήνη καὶ ἀγαλλίασις· οὗ δὲ ἀπέστραπται, παρείσδυσις γίνεται πονηρίας. Οὐ βούλεται οὖν ἐφορᾶν τὰ κακά. ἀγαθὸς γάρ ἐστι. Παρορῶντος δὲ αὐτοῦ ἑκόντι, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν ἀνθρωπίνην, γένεσιν ἴσχει κακία. Ἴδε οὖν, φησὶν ὁ Παῦλος, χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν Θεοῦ. ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας ἀποτομίαν· ἐπὶ δὲ σε, χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι, τουτέστι τῇ εἰς Χριστὸν πίστει. Ἕπεται δὲ τῷ ἀγαθῷ, ᾗ φύσει ἀγαθός ἐστιν, ἡ μισοπονηρία. Διὸ καὶ κολάζειν μὲν αὐτὸν ὁμολογήσαιμι τοὺς ἀπίστους. ἡ γὰρ κόλασις, ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κολαζομένου. ἔστι γὰρ ἐπανόρθωσις ἀντιτείνοντος. τιμωρεῖσθαι δὲ μὴ βούλεσθαι. Τιμωρία δέ ἐστιν ἀνταπόδοσις κακοῦ, ἐπὶ τὸ τοῦ τιμωροῦντος συμφέρον ἀναπεμπομένη. οὐκ ἂν δὲ ἐπιθυ-

ἐπιθυμήσῃ τιμωρεῖσθαι ὁ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς προσεύχεσθαι διδάσκων. *Videte quomodo Deus propter suam bonitatem requirit pœnitentiam, & in ipsa minarum intentione tacitè ostendit suam in homines benevolentiam. Avertam, inquit, faciem meam ab ipsis, & ostendam quid erit ipsis. Vbi enim Domini facies respicit, illic est pax & exultatio. Vbi autem faciem avertit, ingreditur vitium. Non vult igitur mala intueri: bonus enim est: sed cùm ipse oculos avertit, suâ sponte propter humanam infidelitatem ortum habet vitium. Vide ergò, inquit Paullus, bonitatem & severitatem Dei. In eos quidem qui ceciderunt, severitatem; in te autem bonitatem, si permanseris in bonitate, hoc est, fide in Christum. Eum autem qui bonus est, quatenus bonus est, sequitur odium vitii. Et ideo fatebor quidem, eum castigare infideles. Castigatio enim est bono & utilitati ejus qui castigatur: est enim ejus qui resistit correctio: ulcisci autem non vult. Est autem ultio, retributio mali quod emittitur ad utilitatem ejus quod ulciscitur. Vlcisci autem non desideraverit, qui pro iis, qui nobis faciunt injuriam, nos orare docuit.*

[a] *Pag.* 194. Origenes tractatu XXXIV in Matthæum[a]: *Considera, quoniam regnum quidem non aliis præparatum dicit à constitutione mundi, nisi justis, & ideo reddet eis ipsum rex eorum Christus. Ignem autem æternum* NON ILLIS, *quibus dicitur, Discedite à me, maledicti, paratum ostendit, sicut regnum justis,* SED DIABOLO *& angelis ejus. Quia,* QVANTVM AD SE, *homines* NON AD PERDITIONEM *creavit,* SED AD VITAM ET GAVDIVM: *peccantes autem conjungunt se diabolo: & sicut qui salvantur, sanctis angelis coæquantur, & fiunt filii resurrectionis, & filii Dei, & angeli; sic qui pereunt, diaboli angelis coæquantur, & fiunt filii ejus.* Similiter ea Christi verba interpretantur Chrysostomus, Theophylactus, Euthymius. Solius Theophylacti[b] verba ponam: Ὅρα ὅτι οὐχ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τὸ πῦρ τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ τὴν κόλασιν ἐποίησε δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ τὸν διάβολον. ἐγὼ δὲ ποιῶ ἐμαυτὸν τῇ κολάσει ὑπόδικον. *Vide quòd Deus ignem non præparavit hominibus. supplicium enim non fecit propter nos, sed propter diabolum. ego autem me ipsum supplicio facio obnoxium.* Sed institutum ordinem persequamur.

[b] *In cap.* 25. *Matth.*

Celsus præfatione in altercationem Iasonis & Papisci, de Græco in Latinum translatâ sermonem: quæ præfatio Cypriani operibus est adsuta[c]: *Cùm doceat Dominus, & ostendat, dicens, Ego sum lumen seculi, qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ: quæ, malum, ratio est, ostensum divinitus vitæ lumen omittere, & mentis cæcitate malle tenebras mortis eligere, ut ostendat, damnationis suæ propriæ voluntatis liberam & illicitam perditionem contra Deum etiam illa nolle, quæ pro-*

[c] *Pag.* 584. *edit. Gen.*

prosunt. Secundùm quod & per Domini vocem increpatam Hierusalem, quòd colligi noluerit, Domino illam volente colligere, loquitur Spiritus sanctus, & bonitatem Dei manifestat peccatoribus subvenire jugiter velle[a]*: Hierusalem, Hierusalem, quæ interficis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui colligere filios tuos, sicut gallina colligit filios suos sub axillas suas, & noluisti. Adeò Dei voce manifestâ perfidi populi contumacia denotatur, ut etiam salutem propriam suam semper adversus clementem misericordiam Domini sprevisse doceatur. Propheta item alius, benevolentiam Dei exhortatione offerens, prædicatione insinuans, proclamat & suadet, dicens*[b]*: Revertimini ad me, & ego revertar ad vos, dicit Dominus. Aliàs quoque similiter misericordiam suam Deus sempiternam manere demonstrans, addidit, dicens*[c]*: Nolo mortem morientis, quantum ut revertatur & vivat, dicit Dominus. Quid est ergò reverti, quàm in Christum credendo, per eum, qui est via veniendi ad Patrem, Deo reconciliatum posse salvari? Quomodo autem reverti ad Deum possunt, qui ei, per quem est agnitio & reversio ad Deum, voluntatem Dei prædicanti credere noluerunt? aut quomodo Deum satisfactione placare potuerunt, qui eum, qui est satisfactio & placatio pro nobis apud Patrem, sacrilegâ impugnatione persequi maluerunt?*

[a] *Matth. 23. 37.*
[b] *Zach. 13.*
[c] *Ezech. 18. 23.*

Athanasius orat. De incarnat. Verbi Dei[d]: Τί γὰρ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίει τούτους, ἀφ' ὧν οὐκ ἠθέλησεν γινώσκεσθαι; *Aut cur ità Deus eos condidisset, si ab illis cognosci non affectabat?* Non de primis solùm parentibus loquitur, sed universo genere humano: ut ostendunt, quæ de vocatione hominis multiplici subjungit.

[d] *T. 1. p. 45.*

Macarius homil. XXVI, cùm dixisset, singulos, si velint, per gratiam ad bonum se convertere, conversosque certò recipi à Deo, caussam hanc adjungit[e], Ὁ γὰρ Θεὸς, ἵνα δείξῃ τὰ ἑαυτοῦ σπλάγχνα, πάντας δέχεται, πᾶσαν προαίρεσιν. *Deus enim, ut intima amoris viscera demonstraret, omnes recipit, omnemque voluntatem.* Apertius etiam fusiusque hac de re agit homil. XXX. ubi docet, ut Christus omnium salutem impensè desideret, & quantopere doleat, quòd homines remedia negligant salutaria. Verba ejus infrà[f] adducemus. Etiam de hac misericordiâ divinâ agit hom. IV. ubi ait[g]: Ὁ γὰρ Κύριος πολὺ φιλανθρωπεύεται σπλαγχνιζόμενος, πότε ἐπιστρέψωμεν ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτὸν, πάντων τῶν ἐναντίων ἑαυτοὺς ἐξαίροντες. εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ νηπιότητα καὶ πρόληψιν κακίας ἀποστρεφόμεθα τὴν ζωὴν, καὶ ἐμπόδια πολλὰ τίθεμεν ἑαυτοῖς, μὴ βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας μετανοεῖν· ἀλλ' αὐτὸς πολὺ σπλαγχνίζεται ἐφ' ἡμᾶς, μακροθυμῶν, πότε ἐπιστρέψαντες προσέλθωμεν πρὸς αὐτὸν, καὶ τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον φωτισθῶμεν, ἵνα μὴ

[e] *P. 230.*
[f] *Thes. seq.*
[g] *P. 53.*

καταισχυνθῶσι τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Εἰ δὲ καὶ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται διὰ τὴν σκληρὰν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ συμβουλίαν τοῦ ἀντικειμένου, ἰδοὺ αὐτὸς σπλαγχνίζεται καὶ μακροθυμεῖ ἐκδεχόμενος τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφὴν, καὶ ἁμαρτανόντων ἡμῶν ἀνέχεται, ἀναμένων τὴν μετάνοιαν ἡμῶν, καὶ πίπτοντας ἡμᾶς οὐκ ἐπαισχύνεται πάλιν δέχεσθαι, καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης· Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; μόνον ἡμεῖς διανήψωμεν ἔννοιαν ἀγαθὴν κτησάμενοι, καὶ ἐπιστρέψωμεν ἀδεῶς καὶ ὀρθῶς, βοήθειαν παρ' αὐτοῦ ἐπιζητοῦντες. Καὶ αὐτός ἐστι σῶσαι ἡμᾶς ἕτοιμος. ἐκδέχεται γὰρ τοῦ θελήματος ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ζέουσαν ὁρμὴν, ὅσον ἔχομεν δυνάμεως, καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως ἀγαθὴν πίστιν καὶ προθυμίαν· τὴν δὲ κατόρθωσιν πᾶσαν αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐργάζεται. *Dominus enim in benignitatem & misericordiam compositus, unicè desiderat, quando toti prorsus ad eum convertamur, ab omni contrarietate nos eripientes. Quamvis enim nos per summam ignorantiam, infantiam, ac præsumtionem malitiæ aversemur veram vitam, ac impedimenta multa nobis ipsi gignamus, revera resipiscere nolentes: ipse tamen multùm miseretur nostri, longanimiter exspectans, quando conversi accedamus ad eum, & internum nostrum hominem illuminemus, ne confundantur facies nostræ in die judicii. Quodsi difficile ac molestum nobis id videtur, propter duram virtutis exercitationem, magis verò propter suggestionem ac consilium adversarii: nihilominus ipse summâ commiseratione motus, iram suam cohibet, exspectans nostram conversionem, atque peccantes nos tolerat, ac nostram pœnitentiam desiderat, & lapsos nos recipere non erubescit, ut dixit Propheta, Nunquid, qui cadit, non resurgit, aut qui aversus est, non revertitur? modò nos bono corde præditi, in sobrietate vivamus, & statim ac verè implorato ejus auxilio convertamur. Promtissimus verò est ipse ad nostram salutem. Excipit enim benevole serventem voluntatis nostræ ad illum, quantum in nostris viribus est, appetitum, & bonam fidem ac promtitudinem ex voluntate nostrâ manantem: directionem verò omnem ipse in nobis operatur.* Postrema verba, quæ præterire poteramus, adjicere visum fuit, ut obiter iis facem luceamus. Vir enim eruditus * non dubitat ea improbare, quasi sic nimium hominis viribus tribuatur. Meritò sanè, si de naturalibus viribus loquatur Macarius. Verùm cùm pater ille ait, ὅσον ἔχομεν δυνάμεως, indefinitè ac communiter δυνάμεως vocem usurpat. Nempe quæcunque ab hominis arbitrio dependent, sive ea naturæ, sive gratiæ debeantur, opponit illis, quæ circa nos, sine nobis, operatur Deus: cujusmodi directionem divinam esse ait. Minimè verò existimasse, præveniri divinam gratiam ab hominis voluntate, clarum est ex ali-

* *In Medulla Patrum parte tertia, pag. 433.*

quot

quot περὶ εὐχῶν λόγοις, quas suprà [a] attulimus. Eo autem minùs hoc loco [a] Lib. 4. part. 2.
illas reponere attinet, quia idem ille agnoscit, alibi eum de libero arbitrio & hominis corruptione optimè sentire: verùm, sollemne suum obtinens, *contradicit*, inquit, *sibi Macarius.* Quod cur verisimile haut fiat nobis, satis inde evidens puto, quòd sanctissimo Patri nihil aliud propositum sit, quàm excutere hominibus pigris veternum; qui semper differunt emendationem sui, quasi otiosè exspectent efficaciam Spiritus sanctificantis, cùm interea communiora ac præparantia Spiritus dona negligant. Vnde continuò pòst sic ex superioribus concludit: Σπουδάσωμεν τοίνυν, ἀγαπητοὶ, ὡς τέκνα Θεοῦ, ἀποδυσάμενοι πᾶσαν περίληψιν καὶ ἀμέλειαν καὶ χαύνωσιν, γενναῖοι καὶ ἕτοιμοι γενέσθαι ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ, μὴ ἀναβαλλόμενοι ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενοι: *Diligentiam igitur adhibeamus, ô dilecti, tamquam filii Dei, ut omni occupatione, negligentiâ ac pigritiâ exuti, fortes ac prompti simus ad sequendum eum, ne de die in diem re dilatâ, à malitiâ præveniamur.*

Basilius homiliâ in Psalm. XXIX [b]: Ὀργὴ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ] Τιμωρία, κατὰ τὸ δίκαιον κρίμα τοῦ Θεοῦ· ζωὴ δὲ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ. Τί οὖν φησιν; ὅτι ὃ μὲν θέλει ὁ Θεὸς, τοῦτό ἐστι, πάντας μετέχειν αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Τὰ δὲ περιστατικὰ, οὐχὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ ἐνεργεῖται, ἀλλὰ τῇ ἀξίᾳ τῶν ἡμαρτηκότων ἐπάγεται. Τὴν μὲν οὖν ζωὴν ὁ Θεὸς τῷ ἰδίῳ θελήματι ἑκάστῳ χαρίζεται· τὴν δὲ ὀργὴν, αὐτὸς ἕκαστος ἑαυτῷ θησαυρίζει ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ. *Ira in indignatione ejus*] *Pœna, secundùm justum Dei judicium; vita verò est, quam ille vult. Quid ergo dicit? nempe velle hoc Deum, sua ut vitæ participes* OMNES *fiant. Circumstantiæ verò pœnarum non ipsius voluntate fiunt, sed pro merito eorum, qui peccaverunt, inferuntur. Vitam igitur Deus ex suâ voluntate unicuique gratiosè largitur: Iram verò sibi quisque thesaurizat in die iræ, & revelationis, & justi judicii Dei.* [b] Pag. 80.

Gregor. Nazianz. orat. XV. [c] quæ est in plagam grandinis. Οἶδα τοῦτο σαφῶς, ἐγὼ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἐγγυητής. καὶ ὃ παρὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ τῆς ὀργῆς ἀφεὶς, ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν χωρήσει τὸν ἔλεον. εἰς ἐκεῖνο μὲν γὰρ, ὑφ' ἡμῶν βιάζεται, πρὸς δὲ τοῦτο τὴν ὁρμὴν ἔχει. *Ego verò id planè scio: ego divinæ misericordiæ sponsor. Nam certe missâ factâ irâ, quæ ipsius naturæ repugnat, ad misericordiam, quæ ipsius naturæ consentanea est, se conferet. Ad illud enim à nobis vi adigitur: ad hoc autem suâpte naturâ fertur.* [c] Pag. 234.

Idem extremâ orat. XL. quæ est in sacrum Baptisma [d]: Οὐδενὶ τοσοῦτον χαίρει Θεὸς, ὅσον ἀνθρώπου διορθώσει καὶ σωτηρίᾳ, ὑπὲρ οὗ λόγος [d] P. 636.

ἅπας, καὶ ἅπαν μυστήριον. *Nullâ re Deus perinde delectatur, ut hominis, pro quo omnis sermo, & omnia mysteria, resipiscentiâ & salute.*

Vide & quæ differit Nazianzenus orat. XXVI de Moderatione in disputationibus servanda: ubi fusè tractat de bonitate Dei, tum in iis, quæ ad terrestrem, tum quæ ad spiritualem vitam pertinent, at-

* P. 459. que alia inter ait *, Πολλῶν ὄντων ἐφ' οἷς θαυμάζεται, οὐδὲν οὕτως, ὡς τὸ πάντας εὐεργετεῖν, ἰδιώτατον. Cùm [Deus] *multis nominibus admirabilis nobis, & suspiciendus occurrat; nihil tamen tam proprium habet, quàm omnes beneficiis afficere.*

Ambrosius lib. III: De interpellatione David cap. II: *Quàm bonus, inquit David, Deus Israël rectis corde! Non ergo omnibus bonus est Deus? Ille quidem omnibus bonus est, quia Salvator est omnium hominum, maximè fidelium. Et ideo venit Dominus Iesus, ut salvum faceret, quod perierat. Venit ergò, ut peccatum mundi tolleret, vulnera nostra curaret. Sed quia non omnes medicinam expetunt, sed plerique refugiunt, ne medicamentis compungatur vis ulceris; ideo volentes curat, non adstringit invitos. Accipiunt ergò sanitatem, qui medicinam expetunt. Illi autem, qui refutant medicum, nec requirunt, bonitatem medici, quam non experiuntur, sentire non possunt. Qui autem curatur, etiam sanatur. Ideoque iis bonus est medicus, quos sanavit: iis ergò bonus Deus, quibus peccata donavit. Qui autem insanabile peccatum habet mentis suæ ulcere, quomodo potest medicum bonum æstimare, quem refugit? Pulchrè itaque Apostolus, ut præmisimus, explanavit, quia & omnibus bonus est Deus, qui vult, omnes homines salvos fieri; & maximè fidelibus divinæ bonitatis prærogativa servatur, quibus & voluntas Dei opitulatur, & gratia.*

Hilarius diaconus, sive alius apud Ambros. scriptor Comm. in epist. Pauli ad Rom. cap. III: *Hoc dicit, quia in Christo proposuit Deus, id est, disposuit, se propitium futurum humano generi, si credat.* Idem in cap. IX: *Non injustè judicat, qui omnes vult salvos fieri, manente justitiâ.* Idem ad I. Tim. II: *Si Deus utique, qui omnipotens dicitur, omnes homines salvos vult fieri, cur non impletur ejus voluntas? sed in omni locutione sensus est, conditio latet. Unde dicit Petrus Apostolus, Omnis scriptura indiget interpretatione. Vult enim Deus, omnes salvos fieri, sed si accedant ad eum. Non enim sic vult, ut nolentes salventur; sed vult, illos salvari, si & ipsi velint. Nam utique Legem omnibus dedit, nullum excepit à salute. Nunquid non medicus idcirco proponit in publico, ut omnes se ostendat velle salvare, si tamen ab ægris requiratur?* Quæ hujus scriptoris verba, tanquam Ambrosii, etiam citat & probat Rupertus Tuitiensis lib. de omnipotentia Dei cap. XII.

Chry-

Chrysostomus in 1. Tim. cap. 11 [a]: Μιμοῦ τὸν θεόν· εἰ πάντας θέλει σωθῆναι, εἰκότως ὑπὲρ ἁπάντων δεῖ εὔχεσθαι· εἰ πάντας αὐτὸς ἠθέλησε σωθῆναι, θέλε καὶ σύ· εἰ δὲ θέλεις, εὔχου. *Imitare Deum tuum: si omnes ille vult salvos fieri, meritò pro omnibus oportet orare: si omnes ille vult salvos fieri, velis & tu: si & tu vis, ora pro iis.* Iubet cum Apostolo Chrysostomus, ut oremus pro omnibus & singulis, quia Deus omnes & singulos velit salvari. Hoc faciendo dicit nos imitari Deum, quia voluntas nostra cum divinâ voluntate concordat. At quomodo imitamur Deum, aut nostra voluntas congruit cum divinâ, si nos singulos velimus salvari, eoque pro singulis oremus, Deus contrà non vult singulos salvare, sed tantùm ex quocunque genere aliquos? Similia habet T. 3. homiliâ ultimâ [b], quæ est de ferendis reprehensionibus & conversione Pauli: si modò ea Chrysostomi fuerit: nec enim Græcè arbitror inveniri, ac ne interpretis quidem nomen scitur. Circa ejus finem hæc legas: *Si Deus vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt ea, quæ alioquin efficacia sunt: non quia infirma sit ejus voluntas, sed quia cogere neminem vult.* Et post pauca: *Ipse quidem vult, omnes salvos fieri* [c]*: at non omnium voluntas ejus voluntati obsequitur. Vnde & ad Hierusalem sic dicit: Hierusalem* [d]*, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Quid ergo? Ecce* [e] *relinquetur domus vestra deserta: Vides quod Dominus salvare nos vult: nos autem, quia nos ei non adjungimus, manemus in interitu. Deus enim paratus est ad salvandum hominem, sed voluntarium.* Sed quia de homiliæ istius scriptore non immeritò ipsi dubitamus: potius videsis Chrysostomum in c. xxv. Matth. homil. lxxx. item T. v. epist. v. quæ est parænesis ad Theodorum lapsum. Vtrobique ait, hominem à Deo condi, non in hoc, ut in gehennam conjiciatur, sed ut regnum participet: verùm, dum se regno indignum reddit, detrudi in gehennam; qui alioqui diaboli, non hominum caussâ factus sit. Imprimis autem considerationem merentur, in quibus distinctionem illam agnoscit divinæ voluntatis; de quâ superiùs dicebamus. Est verò de hac memorabilis Chrysostomi locus in epist. ad Ephes. cap. 1. homil. 1: [f] Κατὰ τὴν εὐδοκίαν, φησὶ, τοῦ θελήματος αὐτοῦ· τουτέστι, διὰ τὸ σφοδρῶς θελῆσαι, ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ, ὡς ἄν τις εἴποι, αὕτη ἐστί. πανταχοῦ γὰρ εὐδοκία, τὸ θέλημά ἐστι τὸ προηγούμενον. ἔστι γὰρ καὶ ἄλλο θέλημα· οἷον θέλημα πρῶτον, τὸ μὴ ἀπολέσθαι ἡμαρτηκότας· θέλημα δεύτερον, τὸ γενομένους κακοὺς ἀπολέσθαι. οὐ γὰρ δὴ ἀνάγκη αὐτοὺς κολάζει, ἀλλὰ θέλημα. Τοιοῦτον καὶ ἐπὶ Παύλου ἐστὶν ἰδεῖν, οἷον ὡς ὅταν λέγῃ, θέλω, πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. θέλω πάλιν, νεωτέρας γαμεῖν,

[a] *Pag. 1556. edit. Com.*

[b] *In Frobeniana edit. a. 1547. sed in nupera Belleri exstat Pag. 331.*

[c] *1. Tim. 2.*

[d] *Luc. 13. 3.*

[e] *Ibid.*

[f] *Pag. 1036. edit. Commel.*

γαμεῖν, τεκνογονεῖν. Εὐδοκία οὖν, τὸ πρῶτον θέλημα, φησὶ, τὸ σφοδρὸν θέλημα, τὸ μετ᾽ ἐπιθυμίας θέλημα, ὃ ἐφ᾽ ἡμῶν· (οὐ γὰρ παραιτήσομαι καὶ καινοτέρᾳ λέξει χρήσασθαι σαφηνείας ἕνεκεν τῶν ἀφελεστέρων.) ὃ λέγομεν ἡμεῖς πεῖσμα, καὶ κατὰ τὸ πεῖσμα ἡμῶν· τουτέστι, σφόδρα ἐφίεται, σφόδρα ἐπιθυμεῖ τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας. Τίνος ἕνεκεν οὕτω φιλεῖ; ἀπὸ ἀγαθότητος μόνης. ἡ γὰρ χάρις ἀγαθότης ἐστί. *Secundùm propositum, inquit, voluntatis suæ. Hoc est, propterea quòd valde velit. Hoc est, ut ita dicam, ejus desiderium. Ubique enim* εὐδοκία *(hoc enim vocabulum hîc usurpat Paulus) est voluntas princeps & quæ præcedit. Est enim etiam alia voluntas. Ut puta, voluntas prima est, ut non pereant, qui peccarunt. Voluntas secunda est, ut qui facti sunt mali, pereant. Non enim eos cagistat necessitas, sed voluntas. Id etiam videre licet in Paulo. ut quando dicit, Volo, omnes homines esse sicut me ipsum. Volo rursus juniores nubere, filios procreare.* Εὐδοκία *ergò, prima, inquit, voluntas, vehemens voluntas, voluntas quæ est cum desiderio, quæ est in nobis. (non enim recusabo dictione uti recentiore, ut simplicioribus res sit dilucidior.) quam, inquam, nos dicimus* πεῖσμα, *&* κατὰ τὸ ἡμῶν πεῖσμα, *& convenienter nostræ persuasioni. id est, valde cupit, valde desiderat nostram salutem. Cur sic diligit? A solâ bonitate. Gratia enim est bonitas.* Idem docet comment. ad Hebr. cap. x. homil. XVIII.[a] Nam cùm dixisset, divinum ejus epistolæ scriptorem ante omnia quidem commendare virginitatem aut cælibem vitam: sed quandoquidem luxuriarentur quædam contra Christum, jubere ut tales nubant, & liberos gignant: prius illud esse voluntatem προηγουμένην sive antecedentem: magisque propriè dici voluntatem, quàm παρηγμένην βούλησιν, sive imperatam voluntatem, quæ ex peccato postea occasionem cœpit: similiterque addit, se rem habere, cùm dicit Deus nolle mortem peccatoris, sed ut se convertat & vivat: quo indicat, hoc de voluntate Dei προηγουμένῃ debere intelligi, non eâ quæ ob finalem hominis impœnitentiam consequitur. Verba Chrysostomi apponam: *Sicut dicit Paulus, Volo omnes homines sicut me ipsum esse in continentiâ: & rursus dicit, Volo juniores nubere, liberos procreare. Duas ponit voluntates*[b]*: sed non ambæ sunt ejus, etiamsi jubeat. sed hæc quidem est ejus, & ideo ponit eam seorsum: illa autem non est illius,* ETIAMSI VELIT[c], *& ideo adjecta est cum caussâ. Nam cùm prius eas accusasset, quòd contra Christum essent luxuriatæ, tunc dicit, Volo, juniores nubere, filios procreare. Ita hîc quoque non erat ejus antecedens*[d] *ac primaria voluntas, quòd fierent sacrificia,* SICUT ETIAM DICIT, SE NOLLE MORTEM PECCATORIS, *sed ut ipse convertatur & vivat. Dicit autem alibi, se non solùm voluisse, sed etiam desiderasse. Atqui impe-*

[a] *Pag. 1876. edit. Commel.*

[b] Δύο θελήματα τίθησι.

[c] Εἰ καὶ βούλεται. *Quomodo non est ejus* βούλησις, ὃς βούλεται? *Sed loquitur de principe voluntate, qualis sola antecedens, quæ non habet occasionem ex hominis inobedientiâ.*

[d] Οὐκ αὐτοῦ θέλημα ἦν προηγούμενον.

*imperata * voluntas est contraria. Quomodo ergò* NON VIS? *quomodo alibi* DESIDERAS? *Quod quidem signum est, quod* VALDE VELIS. *Ita & hîc.* Geminus locus ejusdem Chrysostomi tom. 5. epist. 5. quæ est parænesis prior ad Theodorum lapsum; *A lapsu tam pernicioso perquam amanter eos (Galatas) recepit (Apostolus.) Nam dicit, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. ostendit nimirum, vel ab ultimâ destructione posse Christum superiorem reformari in nobis. Non vult enim mortem peccatoris; sed ut revertatur & vivat. Revertamur itaque, amicum caput, & voluntatem Dei perficiamus. In hoc quidem nos creavit, ac in istud esse produxit, quo nos æternis bonis participaret, utque tribueret regnum cælorum, non ut in gehennâ detrudat, aut ignibus dedat, qui quidem facti sunt propter diabolum, non propter nos, non aliter atque nostri gratiâ paratum est regnum cælorum. Utrumque subindicat, cùm dicit illis, qui à dextris adstabunt, Venite, benedicti patris mei, possidete regnum patris mei, possidete regnum paratum vobis ab exordio mundi: à sinistris autem constitutis, Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est; non addit, vobis, sed, diabolo & angelis ejus. Quâ de caussâ non est gehenna instituta propter nos, sed propter adversarium & angelos ejus: regnum autem cœlorum ab exordio mundi propter nos adornatum, modò ne nos reddamus indignos ad hæc, ut cum sponso ingrediamur.* Similiter Theodoretus in illud Paulli ad Romanos cap. IX. *Major serviet minori.* & illa, *Iacob dilexi.* Oecumenius Rom VIII, ad illa verba, *Omnia cooperantur in bonum his qui secundum propositum vocati sunt.* & illud, *Quoniam quos præscivit, etiam prædestinavit.* Theophylactus in eundem Apostoli locum. Item in illud Matth. XXII. *Multi vocati.*

* Καίτοι γε ἐναντία ἡ ἐπιτεγμένη βούλησίς ἐστι. Πῶς οὖν οὐ θέλεις; πῶς ἀλλαχοῦ ἐπιθυμεῖς; Ὃ τοῦ σφόδρα θέλειν ἐστὶ σημεῖον. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα.

Hieronymus adversus Pelagianos extremo lib. II: *Miseratur humano generi Deus, & non vult perire, quod fecit.* Idem in capitis primi ad Ephesios verba illa, *Secundum propositum ejus, qui universa operatur, secundum consilium voluntatis suæ &c. Vult Deus, quæcunque sunt plena rationis atque consilii: vult salvari omnes, & in agnitionem veritatis venire. Sed quia nullus absque propriâ voluntate salvatur; (liberi enim arbitrii sumus) vult, nos bonum velle; ut cùm voluerimus, velit in nobis & ipse suum implere consilium.* Idem ad Ezechielis XVIII, 23; *Ergò Dominicæ voluntatis est, omnes salvos fieri, & ad notitiam veritatis venire; ubicunque autem Dei videtur severa & truculenta sententia, non homines, sed peccata condemnat.* Theodoretus ad Ezech. XVIII, 23; *Non mortem, inquit, iniqui, sed pœnitentiam cupio. Neque enim ut punirem, hominem ipsum creavi, sed ut cum eo vitam communicarem. Et rebus verba testimonia dant. Siquidem neque*

Prophetas suo Numine afflâsset, aut Apostolos misisset & scriptas leges tradidisset, polliceretur que bona, & gehennam minaretur, si punire cuperet; sed permisisset homines eò ferri, quocunque vellent. Nunc autem omnia hac facere perseverat, ut ab iis calamitatibus, quas minatus est, vindicet. Idem præfat. in XII. proph. *Non eò Deus pœnas minatur, ut eas, quibus minatur, inferat; sed ut metu perterrefactos ad resipiscentiam revocet, &, cùm nequitiâ, quam committunt, eos liberaverit, eis salutem adferat: non enim minatus fuisset, si punire vellet. Cùm minationibus agit, ostendit, se servare, non perdere velle.*

Augustinus serm. XXXVIII. de Sanctis: *Hoc est auditum malum, quod audituri sunt impii: Discedite à me, maledicti in ignem æternum. Inevitabilis enim sententia erit, quæ à piissimo Deo ideo multo antè prædicitur, ut à nobis totis viribus caveatur. Si enim nos Deus noster vellet punire, non nos ante tot secula commoneret. Invitus quodammodo vindicat, qui, quomodo evadere possimus, multo antè demonstrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Observa.* Sed de Augustini mente, quia non desunt, quæ objici possunt, pleniùs aliquanto dicendum est nobis. Sanctissimus & doctissimus ille antistes quadrifariam interpretatus fuit verba illa Apostoli *, *Deus vult omnes homines salvos fieri.* Primùm, ut dicatur, velle omnes salvare; quia nullus fit salvus, quem non velit Deus salvare. Nempe quâ ratione dicere solemus, Præceptor hic omnes in civitate Musicam docet: non quasi omnes Musicam discant, sed quia discentium sit nullus, qui non ab eo discat. Ita interpretatur epist. CVII. ad Vitalem, in Enchir. ad Laurentium cap. CII. lib. de prædest. sanct. CVIII. lib. de corrept. & grat. cap. XIV. lib. IV. contra Iul. c. VIII. item scriptor Hypognosticon lib. VI. circa finem. Altera interpretatio est, ut *omnes* accipiatur distributivè pro generibus singulorum: ut sententia sit, ex omni natione, ætate, sexu, ac conditione Deum velle aliquos salvare: quomodo dicitur omne animal fuisse in arca Noë, hoc est, cujuscunque speciei animal. Sic exponit Augustinus in Enchirid. ad Laurent. cap. CIII. uti & Fulgentius lib. de Incarnat. & grat. Christi cap. XXXI. Item Beda, Anselmus, aliique. Tertia expositio est, ut eò dicatur velle omnes salvari, quia facit ut salventur qui salvantur; quomodo ad Rom. VIII. legitur, *Spiritus postulat pro nobis*: h. e. postulare facit. Sic explicat August. lib. de corrept. & grat. cap. XV. & Anselmus libello de Dei voluntate: quos inter tamen hoc discriminis est, quòd Augustinus explicet, Vult omnes salvari, quia facit ut salventur omnes sancti; Anselmus autem,

* 1. Tim. 2.

Vult

Vult salvari omnes, quia facit ut sancti velint salvari omnes. Verba enim Anselmi sunt, *Vult omnes salvos fieri, est dicere, Facit, sanctos velle ut omnes salvi fiant.* Et mox; *Voluntas Dei accipitur pro voluntate sanctorum, qui volunt &, injustos caritativè salvari.* Atque hæ omnes interpretationes in eo conveniunt, ut intelligatur voluntas absoluta sive consequens. Quarta ejusdem Augustini interpretatio est, ut loquatur Apostolus de voluntate antecedente & conditionatâ. quomodo judex voluntate antecedente vult hominem omnem vivere, hoc est, quatenus hominem considerat ante peccatum: sed voluntate consequente vult, hunc vel illum morte mulctari: quatenus nempe spectat, ut adulterum, aut homicidam. Ita interpretatur August. etiam in iis scriptis, quæ post exortam Pelagii hæresin scripsit. Vti in libro de spiritu & literâ ad Marcellinum cap. XXXIII. Vbi hujusmodi quæstio proponitur: *Si voluntate quærimus, de hac quæritur unde sit. Si naturâ, cur non omnibus, cùm sit idem Deus omnium creator. Si dono Dei, etiam hoc, quare non omnibus, cùm omnes homines velit salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Ad hanc quæstionem sic respondet: *Vult Deus, omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: non sic tamen, ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel benè vel malè utentes justissimè judicentur. Quod cùm fit, infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cùm ejus Euangelio non credunt: nec ideo tamen eam vincunt, verùm se ipsos fraudant magno & summo bono, malisque pœnalibus implicant, experturi in suppliciis potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contemserunt. Ita voluntas Dei semper invicta est: vinceretur autem, si non inveniret, quid de contemptoribus faceret, aut ullo modo possent evadere, quod de talibus ille constituit. Qui enim dicit, verbi gratiâ, Volo ut hi omnes servi mei operentur in vineâ, & post laborem requiescentes epulentur, ita ut quisquis eorum hoc noluerit, in pistrino semper molat: videtur quidem, quicunque contemserit, contra voluntatem Domini sui facere: sed tunc eam vincet, si & pistrinum contemnens effugerit: quod nullo modo fieri potest sub Dei voluntate.* Etiam Anselmus in libello qui de voluntate Dei est; *Approbans in Deo voluntas est, quæ vult, omnes sanctos fieri; quoniam nullum prohibet, quantum ad se, salvum fieri: immò, si quis ad hoc adlaboret, adprobat.* Et circa finem, (nisi fortè alius ista quæ ex Gregorio citantur attexuit.) *Vult: omnes salvos fieri, id est, non cogit aliquem damnari.*

Quamquam verò ex his satis liquet, non rejecisse Augustinum (uti nec Anselmum) interpretationem eorum, qui Apostolum de antecedente Dei voluntate loqui putarent: tamen post obitum ejus va-

riæ in Galliis calumniæ ſpargebantur, quaſi ἁπλῶς docuiſſet, Deum nolle omnes ſalvare, ſed majorem hominum partem creare, ut non Dei, ſed diaboli faciat voluntatem: imò quaſi voluntas Dei ſit, ut magna Chriſtianorum pars ſalva eſſe nec velit, nec poſſit. Calumniis iſtis occurrit B. Proſper, optimus Auguſtinianæ ſententiæ interpres: ex quo iccirco iſta ad verbum deſcripſimus.

In Præfatione reſponſionum ad Objectiones Vincentianas: *Contexunt ineptiſſimarum quarundam blaſphemiarum prodigioſa mendacia, adſerentes, talia in noſtro eſſe ſenſu, qualia diabolico continentur indiculo: quæ falsò in nos, ad excitandam invidiam, jactitari, facilè & ſufficienter ſubſcriptione unius probaremus anathematis, niſi malignitas eorum, qui ſe gravari putant, ſi de nobis bene ſentiatur, ipſam ſubſcriptionis noſtræ brevitatem ſuſpectam eſſet habitura.* In diabolico verò illo prodigioſorum mendaciorum indiculo objectio ſecunda hujuſmodi erat: *Quòd Deus nolit omnes ſalvare, etiamſi omnes ſalvari velint.* Reſpondet Proſper inter alia, *Remotâ diſcretione, quam divina ſcientia intra ſecretum juſtitiæ ſuæ continet, ſinceriſſimè credendum atque profitendum eſt, Deum velle ut omnes homines ſalvi fiant. Siquidem Apoſtolus, cujus iſta ſententia eſt, ſollicitiſſimè præcipit, quod in omnibus Eccleſiis piiſſimè cuſtoditur, ut Deo pro omnibus hominibus ſupplicetur: ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium eſt meritum: quòd multi ſalvantur, ſalvantis eſt donum.*

Objectio tertia eſt: *Quòd Deus majorem partem generis humani ad hoc creat, ut illam perdat in æternum.* Reſpondet idem, *Omnium quidem hominum Deus creator eſt: ſed nemo ab eo ideo creatus eſt, ut periret: quia alia eſt cauſſa naſcendi, alia pereundi. Vt enim naſcantur homines, conditoris eſt beneficium: ut autem pereant, prævaricatoris eſt meritum.*

Objectio quarta eſt: *Quòd major pars generis humani ad hoc creetur à Deo, ut non Dei, ſed diaboli faciat voluntatem.* Reſpondet, *Inſanum omnino & contra rationem eſt, dicere, voluntatem Dei ex Dei voluntate non fieri: & damnatorem diaboli, ejuſque famulorum, velle ut diabolo ſerviatur.*

Objectio ſeptima eſt: *Quòd hæc ſit voluntas Dei, ut magna pars Chriſtianorum ſalva eſſe nec velit, nec poſſit.* Reſpondet, *Nullo modo credendum eſt, homines in hujuſmodi deſperationem* (ut ſalvi eſſe nolint, & quamdiu ſalvi eſſe nolunt, ſalvi eſſe non poſſint) *ex Dei voluntate cecidiſſe, cùm potiùs allevet Dominus omnes, qui corruunt, & erigat omnes eliſos. Dei ergò voluntas eſt, ut in bonâ voluntate maneatur: qui & priuſquam deſeratur, neminem deſerit: & multos deſertores ſæpè convertit.*

Objectio duodecima eſt: *Quòd Dei prædeſtinatione efficiantur de filiis*

Dei filii diaboli, & de templo sancti Spiritus templa dæmonum, & de membris Christi membra meretricis. Respondet: *Deus nec quæ illuminavit, obcæcat; nec quæ ædificavit, destruit; nec quæ plantavit, evellit. Sine pœnitentiâ enim sunt dona & vocatio Dei. Nullo igitur modo prædestinatio Dei facit, ut aliqui ex filiis Dei filii sint diaboli. Hi autem, de quibus dicitur, Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: voluntate exierunt, voluntate ceciderunt. Et quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati. Essent autem prædestinati, si essent reversuri, & in sanctitate ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est caussa standi, nemini est caussa labendi.*

Objectio decimasexta est: *Quòd magna pars illa fidelium atque sanctorum, quæ ad æternam mortem prædestinata est, quando dicit Deo in oratione Dominicâ, Fiat voluntas tua, nihil aliud, quàm contra se petat: id est, ut cadant & ruant, quia voluntas Dei hæc est, ut æternâ morte pereant.* Respondet: *Si per generalitatem vocationis, & per abundantiam bonitatis Dei etiam non perseveraturis perseveraturi admixti sunt, hi cùm à pietate deficiunt, non ex Dei opere, sed ex suâ voluntate deficiunt, nec impelluntur ut cadant, nec ejiciuntur ut deserant: casuri tamen & recessuri ab eo, qui falli non potest, præsciuntur.*

Hæc satis ostendunt, nec si locum Apostoli ad Timotheum de consequenti voluntate interpretemur, eo sequi, Deum voluntate antecedenti damnare quemquam velle: imò, quod ex diametro huic adversatur sententiæ, clarè ait Prosper, nullos prædestinari ad peccandum, sed peccatum multorum præsciri, & quia præsciuntur peccaturi, eo nec ad vitam prædestinari. Quod & clarè adstruunt hæc verba, quibus libellum claudit: *Qui* VOLUNTATEM DEI SPREVERUNT INVITANTEM, VOLUNTATEM DEI SENTIENT VINDICANTEM. Atqui invitatio ad salutem, cùm in Deo non possit esse non seria, omnino argumento est, velle Deum, ut homo se convertat & vivat. Aliis igitur verbis idem dixit Prosper, quod Chrysostomus, cùm is ait, Deum velle omnium salutem voluntate antecedenti: reproborum nolle voluntate consequenti. Nam *invitans voluntas*, ut loquitur Prosper, non est alia ab antecedente, nec *vindicans*, à consequente: quorum hanc à justitiâ manare clarum est, illam verò esse *generalis vocationis, & ab abundantiâ bonitatis Dei* proficisci, paullo antè idem dixerat Prosper.

Sed imprimis operæ fuerit audire scriptorem de vocatione gentium: quando optimus & doctissimus Henricus Bullingerus * omnes

**Comment. in 1. Tim. 2.*

omnes à concertationibus alienos, nec vel Deo peccatum, vel homini bonum ſpirituale tribuere volentes, eo ex ſcriptore genuinam antiquitatis ſententiam diſcere, atque illam, tanquam inter Scyllam & Charybdim, tutiſſimam inſiſtere viam jubet. Sic igitur Theologus ille antiquus lib. I. cap. I: *Quæritur, Vtrùm velit Deus, omnes homines ſalvos fieri. Et,* QVIA HOC NEGARI NON POTEST, *cur voluntas omnipotentis non impleatur, inquiritur.* Et mox: *Quæritur, cur hoc donum, ſine quo nemo ſalvus eſt, ab eo, qui omnes ſalvari vult, non omnibus conferatur.* Quam ad quæſtionem ſic reſpondet cap. VIII: *Fixâ hac fide in cordibus noſtris, immobiliterque fundatâ, quâ ſaluberrimè credimus, omnia bona, ac maximè ea, quæ ad æternam vitam provehunt, Dei munere cuſtodiri, puto quòd pius ſenſus non debeat in eâ quæſtione turbari, quæ de omnium, & de non omnium hominum converſione generatur: ſi ea, quæ clara ſunt, non de his, quæ occulta ſunt, obſcuremus, & dum procaciter inſiſtimus clauſis, excludamur ab apertis, cùm ſufficere debeat, ut in eo, quò pervenimus, ambulemus.* Vbi pro *converſatione*, quomodo in excuſis legitur, ſcripſimus *converſione*; ſententiâ hoc requirente. Nam continuò ſequitur, *Quid enim mirum, ſi quidam ad vitæ ſacramenta non perveniant? de quibus dicitur, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis. Si enim fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum.* Eſt igitur mens hujuſce ſcriptoris, quòd non convertantur omnes, quos Deus vult ſalvari, id eſſe à cauſſis in divinâ præſcientiâ ac prædeſtinatione latentibus: nec quia, quod occultum eſt, neſcitur, eò negari debere, quod apertum eſt; quale eſt illud, quòd non omnes ſalventur, quamvis Deus omnes ſalvari velit. Atque hoc pleniùs cognoſcimus ex cap. XII. & XIII. ubi ſic ſcribit, *Sed cùm legerint hæc, vel audierint, qui amant calumnioſa certamina, dicent, nos per hujuſmodi diſputationes Apoſtolo contradicere, definienti, quòd Deus omnes homines velit ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Quam particulam verborum Apoſtoli ita nos* INTEGRE PLENEQVE SVSCIPIMVS, *ut nihil de præcedentibus, ſive ſubjectis, quæ ad ipſam pertinent, ſubtrahamus.* Et poſt aliqua: *De hac doctrina Apoſtolicæ regulâ, quâ* ECCLESIA VNIVERSALIS *imbuitur, ne in diverſum intellectum noſtro evagemur arbitrio, quid ipſa* VNIVERSALIS *eccleſia ſentiat, requiramus.* Et paullo pòſt: *Supplicat ergò* VBIQVE *Eccleſia Dei non ſolùm pro ſanctis, & in Chriſto jam regenitis, ſed etiam* PRO OMNIBVS INFIDELIBVS, ET INIMICIS CRVCIS CHRISTI. Et initio cap. ſeq. *Quòdſi aliquos (ſicut videmus accidere) ſalvantis gratia præterierit, & pro eis oratio Eccleſiæ recepta*

non fuerit, ad OCCULTA DIVINÆ JUSTITIÆ *referendum est.* Et cap. XIX: *Omnes homines vult salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, secundùm eas mensuras, quibus Deus dona generalia specialibus novit cumulare muneribus.* Vide & cap. XXIII.

Et hæc satis ostendunt, quid eruditus ille, & edecumati planè judicii scriptor senserit. Nunc ad alios nos convertamus.

Primasius in illud I. Tim. II, *Deus omnes homines vult salvos fieri: Constat Deum omnia bona velle, sed homines suo vitio præcipitantur in malum.* Item: *Pater & filius, & Spiritus Sanctus, omnium hominum Deus est, & ideo cupit omnes salvari, quos fecit.*

Arnob. in Psal. XC: *Constat, Deum velle, omnes homines salvos fieri: unusquisque autem proprio fit iniquus arbitrio.*

Bernardus super Cantica serm. LV; *Per hinnulum, salientis desiderium; & per capream, eligentis exprimitur judicium. Christus nempe justus & misericors, salvator & judex; & quia amat, vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem venire; & quia judicat, novit qui sunt ejus, & ipse scit quos elegit à principio.*

Damascenus lib. II. Orth. fid. c. XXIX: Χρὴ δὲ εἰδέναι, ὡς ὁ Θεὸς προηγουμένως θέλει πάντας σωθῆναι, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν. οὐ γὰρ ἐπὶ τὸ κολάσαι ἔπλασεν ἡμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ μετασχεῖν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ ὡς ἀγαθός. ἁμαρτάνοντας δὲ θέλει κολάζεσθαι ὡς δίκαιος. Λέγεται οὖν τὸ μὲν πρῶτον προηγούμενον θέλημα καὶ εὐδοκία, ἐξ αὐτοῦ ὄν. τὸ δὲ δεύτερον ἑπόμενον θέλημα, καὶ παραχώρησις ἐξ ἡμετέρας αἰτίας. *Scire verò oportet, Deum antecedenter velle, omnes salvari, & ejus regno potiri. Neque enim ad pœnam nos condidit, sed ut bonus bonitatis suæ participes nos reddat. Peccantes autem puniri vult, ut justus. Dicitur igitur prima, præcedens voluntas & beneplacitum ex ipso existens: secunda verò voluntas sequens, & permissio ex nobis caussam habens.* Idem Damascenus contra Manichæos *: Ἀγαθὸν δὲ ἡ δικαιοσύνη. εἰ γὰρ θέλων κρίνει, ἀλλ' οὐ ΚΑΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΝ ΘΕΛΗΜΑ, ἀλλὰ ΚΑΤΑ ἘΠΟΜΕΝΟΝ. Προηγούμενον μὲν ἐστι θέλημα, ὅπερ τις ἀφ' ἑαυτοῦ θέλει· ἑπόμενον δὲ, ὅπερ ἐκ τῆς τῶν γινομένων αἰτίας. Προηγουμένως γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ θέλει ὁ θεὸς πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ἁμαρτανόντων δὲ ἡμῶν, θέλει παιδεύεσθαι ἡμᾶς πρὸς τὸ συμφέρον. Καὶ τὸ μὲν προηγούμενον θέλημα τοῦ θεοῦ, τῆς ἀγαθότητός ἐστι· τὸ δὲ ἑπόμενον, τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ. *Bonum verò quid est justitia. Quamvis enim volens judicat, non tamen id facit ex* VOLUNTATE ANTECEDENTE, *sed* CONSEQUENTE. *Voluntas* ANTECEDENS *est, quod quis à se ipso vult.* CONSEQUENS, *quod*

* *Pag. 375. edit. Leunclaviana, Bas. a. 1578.*

quod ex eorum, quæ fiunt, caußâ proficiſcitur. Nam præcedente voluntate vult Deus omnes ſalvos fieri, & ad cognitionem veritatis pervenire: verùm nobis peccantibus, vult nos caſtigari prout conducit. Ac præcedens quidem voluntas Dei, bonitatis eſt: ſequens verò eſt juſtitiæ ejus.

Theophylactus in illud Ioh. III, 16. 17; *Sic Deus dilexit mundum:* Προηγουμένως ἐπὶ τὸ σῶσαι τὸν κόσμον ἦλθε. καὶ τοῦτο σκοπὸς ἦν αὐτοῦ. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κρίνει τοὺς μὴ πιστεύσαντας. Ὁ μὲν γὰρ Μωσαϊκὸς νόμος προηγουμένως εἰς ἔλεγχον τῆς ἁμαρτίας ἦλθε καὶ κατάκρισιν τῶν παραβαινόντων. οὐδενὶ γὰρ συνεχώρει, ἀλλ' ἅμα τε εὗρεν ἁμαρτάνοντά τι, καὶ ἅμα τὴν δίκην ἐπῆγεν. Ἡ μὲν οὖν πρώτη παρουσία οὐκ εἶχε σκοπὸν τὸ κρίνειν, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς τοὺς ἀπιστήσαντας. οὗτοι γὰρ ἤδη κέκρινται. *Voluntate antecedenti ad hoc venit, ut mundum ſervaret: atque hæc intentio ejus fuit: per accidens autem judicat eos, qui non crediderunt. Lex enim Moſaïca præceßit, ut reprehenderet peccatum, & condemnaret prævaricantes. Nulli enim ignoſcit, ſed ſimul atque invenerit peccantem in aliquo, pœnam infert. Itaque primus adventus* [Chriſti] *non propter judicium factus, niſi per accidens, judicans eos qui non crediderunt, qui jam judicati ſunt.*

Oecumenius ad I. ad Tim. 2: Εἰ θέλει ὁ θεὸς (πάντας εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν,) τί μὴ γίνεται ὃ θέλει; Οὐ γίνεται, ὅτι ἐκεῖνοι οὐ θέλουσιν· Οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην ποιεῖ ὁ θεός. *Si Deus vult (omnes in cognitionem veritatis venire,) cur non fit, quod vult? Non fit, quia illi nolunt. Nihil enim ex neceßitate facit in nobis Deus.* Idem itidem ad hunc locum; *Imitare*, inquit, *Dei propoſitum. Ipſe enim vult omnes homines ſalvos fieri: & tu pro univerſis precare hominibus.*

Operæ etiam eſt audire Anſelmum: qui, quam Chryſoſtomus & Damaſcenus primam & antecedentem vocant voluntatem, eam ipſe appellat voluntatem miſericordiæ: quamque illi nominant voluntatem ſecundam, vel conſequentem, hanc idem vocat juſtitiæ voluntatem. Sic enim ſcribit in Matth. c. VI: *Duæ ſunt voluntates in Deo: una miſericordiæ, quæ non eſt cogens, nec aliquid libero arbitrio aufert, quâ omnes homines vult ſalvos fieri, quod tamen in liberâ voluntate illorum poſitum eſt. Eſt alia, quæ eſt de effectibus rerum, de quâ dicitur: Omnia, quæcunque voluit, fecit. Huic nemo poteſt reſiſtere. de quâ dicitur: Voluntati ejus quis reſiſtit? Hæc providentiæ concordat ſemper: alia verò non ſemper. Si enim velit per miſericordiam de aliquo pravo quòd ſit juſtus, & conferat ei gratiam ſuam, & tamen ille per liberum arbitrium contradicat, nec gratiæ Dei conſentiat: hæc voluntas Dei non concordat providentiæ, quia quamvis per dulcedinem gratiam conferat, tamen ſcit, non conſenſurum. Quæ autem de effe-*

effectibus est, alia est permittens, alia approbans. Permittens est, quòd efficiat malum, quandocunque vult. Approbans autem est, quòd faciat bonum, quandocunque vult. Et utraque est ex justitia. Itaque homines resistunt voluntati misericordiæ, & non resistunt voluntati justitiæ. In Paulo tamen videtur cogens voluntas Dei. Sed non est; quia licet sit percussus, tamen voluntas erat libera, ut resisteret, si vellet. In cælo sunt omnes Dei voluntates, & nullus ibi voluntati Dei resistit, sed in terrâ multi contradicunt voluntati Dei: illi scilicet, quæ est ex misericordiâ. Cum enim vellet pravos etiam salvare, si vellent; tamen ipsi contradicunt operibus huic voluntati. Orat ergò iste, quòd, sicut voluntas Dei est in omnibus civibus cæli, ita faciat se & alios terrenos tales, qui nullo modo voluntati Dei resistant: quod in nullo perfectè completur, nisi in cælesti vitâ: & tamen aliquo modo in hac vitâ completur in sanctis, etsi non per omnia, quia nullus sine maculâ vivere potest.

Eadem mens B. Bernardi serm. v. in natali Domini: *Deus ex se sumit seminarium miserendi. Quod judicat & condemnat nos, eum quodammodo cogimus, ut longè aliter de corde ipsius miseratio, quàm animadversio procedere videatur.* Idem serm. I. in purif. Mar. *Omnibus offertur, & in communi posita est Dei misericordia: nemo illius expers est, nisi qui renuit.* Quod dictum memorabile vocat Matth. Dresserus lib. de Festis *, * *Pag.* 149.
atque addit, *Hinc satis perspicuum esse, non procul Bernardum abfuisse ab eâ luce, quam Christi conciones & Apostolorum scripta præbent.*

Quamquam verò præstantissimi illi Ecclesiæ doctores crediderunt, Deum seriò & minimè simulatè velle, ut omnes salventur: nunquam tamen hanc Dei voluntatem (uti seculo nostro Samuel Huberus fecit) electionem nominant universalem: quippe, qui loqui mallent cum Scripturis, dicentibus: *Multos esse vocatos, paucos electos*: qui item scirent, Electionis vocem repugnare universalitati; ut quæ indicet separationem: quemadmodum rectè monet Bonaventura, lib. I. Dist. XL. qu. 2. art. 2. *Notandum*, inquit, *quòd in Deo idem sunt propositum, prædestinatio, & electio secundùm rem: tamen differunt secundum rationem intelligendi. Nam propositum simpliciter dicit voluntatem faciendi aliquid. Ille enim dicitur proponere, qui firmiter vult aliquid facere. Electio verò, & prædestinatio addunt suprà conceptionem, sed differenter: quia prædestinatio addit ordinem & directionem in finem: sed electio discretionem sive separationem à suo opposito. Unde propositum dicit firmam voluntatis conceptionem: prædestinatio cum conceptione dicit præordinationem, & electio quandam discretionem.*

At enim dicat aliquis, ut electio dici universalis non possit, præ-

destinationem tamen posse, quia si Deus salutem omnium velit, ad salutem etiam omnem destinet hominem, utut multi sine istoc suâ excidant culpâ. Verùm, ut dixi: nobis loquendum cum Scripturâ, quæ prædestinationem, quando eam personis aptat, solam novit electorum ad vitam. Vt Rom. VIII. 29: Οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Et vers. 30. Οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε. Et Eph. I. 5: προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν. Et vers. 11: προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν. Itaque & Budæus * autor est, προωρισμένους Latinè dici posse selectos Dei, & designatos, hoc est, ἀπολέκτους, ἀφωρισμένους, ἀποτεταγμένους. Sanè scriptores antiqui omnes prædestinationem, vel de electis tantùm accipiunt: vel si qui etiam ad reprobos extendant, non eos ad peccatum, sed supplicium prædestinatos dicunt; quo de loquendi modo inferiùs dicemus.

* *Comm. Lin. Gr. p. 710. edit. R. St.*

Sed ut Huberus, saltem si vocabula spectes, nimis gratiam extendit, cùm reprobos etiam in electorum numerum reponit: ita è contrario nimis illam restringunt, qui non aliam agnoscunt gratiam, quàm quæ ab absoluto fluat electionis decreto, certoque hominem ad æternam salutem perducat; cæteros verò, quos Deus hac gratiâ non dignatur, illi ab æterno fuisse exosos existimant: nec alio conditos fine, quàm ut exitio ipsorum divina justitia appareret. Quorum hæc sententia est, hi adversus ea, quæ hactenus è sanctis Patribus adduximus, tanquam Gorgonis caput, objicere solent Apostolicum illud ad Rom. IX. 11. 12. 13: *Cùm enim nondum essent nati, neque quicquam fecissent boni vel mali: ut propositum Dei, quod pertinet ad electionem, maneret: non ex operibus, sed ex vocante, dictum est ei, Major serviet minori. Sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau verò odio habui.* Eorum hanc sententiam esse dicunt, Esavum fuisse exosum Deo, non ob opera mala, quæ fecisset, ut qui, priusquam natus esset, odio habitus dicatur: neque ob opera futura, quia alioqui colligere Apostolus nequaquam valuisset, electionem non esse ex operibus, sed ex vocante: verùm quia sic Deo visum fuit, qui pro jure, quod ut figulus in lutum, ita ipse, tanquam creator, in creaturas habet, unum vitæ, alterum morti destinarit: atque illi idcirco fidem & caritatem decreverit donare: hunc verò absque ullo ullius, vel saltem sine actualis peccati respectu, à notitiâ verbi divini, & sanctificatione Spiritus sui statuerit excludere. Quæ sanè si ita sunt, corruunt, quæcunque legimus apud antiquos de serio & constanti affectu, quo Deus omnium singulorumque conversionem desiderat ac salutem.

Quare cùm, ut Hieronymus * ait, *commentatoris sit officium, multorum sententias ponere*; nostri vel maximè id muneris fuerit, ut quid varii Ecclesiæ doctores de Apostoli verbis senserint, exponamus. * *Lib. I. adversus Rufinum c. 6.*

ANASTASIUS episcopus Nicenus Quæstionibus in scripturam non pauca habet ad providentiam Dei pertinentia. Legantur quæ scribit ad quæst. 16. quæ est, An quæcunque mala faciunt nobis gentes, ea faciant jussu Dei. Item ad quæst. 17. quæ est, Vtrùm omnes qui præcipitantur, aut demerguntur, aut obruuntur, ex divinis minis, & jussu hoc patiantur, an ex maligni operatione. Idem quæst. 29. docet, quomodo sit intelligendum, *Ego indurabo cor Pharaonis.* Summa responsionis eò redit, Lenitate Dei induratum Pharaonem, quia improbis dilatio flagellum facit, ut callum in nequitiâ contrahat animus. Similiterque eum locum interpretatur Faustus Rhegiensis libro 2. de gratiâ Dei & libero arbitrio, qui docet, simile planè esse loquendi genus, ac cùm heri famulis nequam dicunt, Ego mansuetudine meâ te pessimum feci. Ego meâ lenitate te reddidi superbum &c. Quod in domino est bonitatis testimonium, in improbitate servi fieri vitium. Eam interpretationem probat illis verbis sermonis divini: *Videnſque Pharao, eo quòd data esset requies, ingravavit cor suum.* Vnde colligit, indultam requiem induràsse cor Pharaonis. Fusius hac de re ibidem disserit. Ipsum, si lubet, vide. Quodsi Fausti minor apud nos sit autoritas, quia ejus scripta inter apocrypha retulit Gelasius, & aliorum quoque multorum judicio Pelagianæ hæresi clàm videtur favere; at Chrysostomus audiatur, qui eodem modo interpretatur. ut docet locus citatus ab eodem Anastasio quæst. 59. ubi quæritur, quomodo denuo intelligendum sit, quod dicitur Deus indurasse cor Pharaonis. Etiam Basilius M. ita accepit. cujus verba citat Theodulus ad cap. 9. epist. ad Rom. Etiam Hieronymus in cap. 9. epist. ad Rom. ad illa verba, *Quodsi Deus, volens ostendere iram &c.* scribit in hunc modum: *Quia illum diu sustinuit, diu blasphemantem* &c. Et mox addit; *Competens responsum, quia patientia & ejus bonitas facit eos qui propriam habent voluntatem vivendi, sive vasa iræ, sive misericordiæ.*

Etiam Chrysostomus ad cap. idem: *Pharao,* inquit †, *Dei lenitatem ingentem nactus, melior nequaquam evadebat, sed incorrectus manebat: itaque illum non solum iræ vas vocavit, sed & ad perditionem præparatum, h. e. apparatum à se quidem & suopte ingenio:* NEQUE ENIM DEUS *quicquam prætermisit eorum, quæ ad illius correctionem emendationemque facerent: ne-* † *P. 156. edit. Commel.*

que ille quicquam omisit eorum, quæ ipsum perderent, omnique veniâ privarent.sed tamen hæc Deus cùm probe nosset,tulit multâ lenitate, volens ipsum ad pœnitentiam adducere.&c. Apostolus ex Mose citat, *Major serviet minori:* ex Malachiâ item, *Iacob dilexi, Esau verò odio habui:* ubi distinctè spectare convenit, quos Moses per majorem & minorem intelligat, & de cujusmodi dominio ac servitute loquatur: item quos Malachias signet per Iacobum & Esavum; cujusmodi denique dilectionem atque odium intelligat. Atqui per majorem minoremque apud Mosen non soli capiendi Iacobus & Esavus, sed unà cum ipsis posteritas comprehenditur. Item sermo est, non de prædestinatione ad vitam vel mortem æternam, sed dominio ac servitute hujus sæculi. Vtrumque probatur ex Genes. XXV, 23. *Deus dicit,* DVÆ GENTES *sunt in utero tuo: &* DVO POPVLI *ex ventre tuo dividentur,* POPVLVSQVE POPVLVM *superabit; & major serviet minori.* Idem liquet ex benedictione Isaaci factâ tum Iacobo Gen. XXVII. 29. *Et serviant tibi populi, & adorent te tribus: esto Dominus fratrum tuorum, & incurventur ante te filii matris tuæ.* tum Esavo, Gen. XXVII. 37: *Dominum tuum illum* (Iacobum) *constitui, & omnes fratres ejus servituti illius subjugavi.* Et vers. 40: *Vives in gladio tuo, & fratri tuo servies: tempusque veniet, cùm excutias & solvas jugum ejus de cervicibus tuis.* Denique idem cognoscimus ex prophetiæ hujus impletione. Nam 2. Sam. VIII. 14. legimus; *Et facta est universa Idumæa serviens David.*

Hæc loca satis ostendunt, tum sermonem esse de servitute corporali; tum non Iacobi aut Esavi personas significari, sed populum Israëliticum & Idumæum. Nam in stirpe ipsâ vaticinium istud impletum non est. Nunquam enim Esau servivit Iacobo: imò Iacob è Mesopotamiâ redux, aliquoties Esavum vocavit Dominum suum, eumque prono vultu & corpore septies honoravit, gratiamque ejus sibi muneribus est aucupatus; ut narratur Gen. XXXII. & XXXIII. In posteris verò impleta est prophetia: tum nempe cum Edomæi subacti sunt ab Israëlitis: ut dicebamus antè ex 2. Sam. VIII. 14. Atque inde est quòd Deus disertim ait, Vtero Rebeccæ duos inesse populus, & populum unum ab altero superandum; ut antè vidimus.

Similiter in verbis Dei apud Malachiam per Iacob & Esau intelliguntur Israëlitæ & Idumæi. Prophetæ enim verba hæc sunt: *Dilexi vos, dicit Dominus: & dixistis, In quo dilexisti nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus? & dilexi Iacob, Esau autem odio habui, & posui*

Seir

Seir montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in desertum draconum. Quodsi dixerit Idumæa, Destructi sumus: sed revertentes ædificabimus, quæ destructa sunt: hæc dicit Dominus exercituum; Isti ædificabunt, & ego destruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus, cui iratus est Dominus, usque in æternum. Discrimen facit Deus inter populum Israëliticum & Idumæum; quia, etsi utrique iratus fuit, utrumque item passus est à Chaldæis in exilium deportari; tamen Israëlitas, propter fœdus quod pepigerat cum Iacobo, post septuagesimum captivitatis annum in patriam reduxit & libertati restituit: Idumæos verò in captivitate reliquit, ac terram eorum, in solitudinem redactam, draconibus habitandam dedit. Vnde liquet, verba illa, vers. 11, *Cùm nondum nati essent*, non referri ad illa verba, *Iacob dilexi, Esau odio habui*; quia Malachias illa scripsit annis post mille amplius ducentis. Satis igitur liquet, loqui Prophetam de amore quo Deus complexus est Iacobi posteros, & odio erga posteros Esavi. Odisse verò more Hebræo ponitur pro minùs amare, vel alteri posthabere. quomodo Genes. XXIX, 31. Lia dicitur à Iacobo odio habita, hoc est, præ Rachele neglecta. Et Christus Luc. XIV. 26. ait; *Siquis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem & uxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.* Pro quo apud Matth. ca. X. 37. dicitur; *Qui amaverit patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus.* Similiter odisse dicitur Deus Idumæos comparatione Israëlitarum, quos majori fuerat gratiâ dignatus: ut quos non solum donârit terrâ Canaan, sed inde abductos à Chaldæis, postea in patriam reduxerit.

Minimè verò vel Mosen vel Malachiam loqui de prædestinatione ad vitam & mortem, multa satis clarè ostendunt. Nam si ea prophetiæ mens fuisset, intellexissent illud Iacobus & Rebecca. At hoc si esset, quo mœrore infantem lactasset mater; quibus oculis uterque parens intuiti semper puerum essent; quem gehennæ ignibus sempiternis destinatum nossent! Aliter igitur intellexerunt: nempe de externâ prærogativâ primigenituræ, & promissione terræ Canaan. Atque hæc de sensu literali. Certum verò est, Apostolum ex electione Israëlitarum præ Idumæis allegoricè assurgere ad prædestinationem eam quæ fit ad bona spiritualia atque æterna. Quare deinceps considerandum est, an non Apostolus per verba allata allegoricè intellexerit electionem personalem ad vitam & reprobationem singu-

lorum ad mortem. Hoc verò negant viri illi docti. Nam inquiunt, cùm per Iacob non solus Iacob, sed omnes Israëlitæ, nec per Esau solus Esau, sed Idumæi, simul intelligantur, sequeretur, cum Iacobo omnes Iacobi posteros esse salvatos, cum Esavo omnes Idumæos esse damnatos. At de Israëlitis omnibus nemo hoc dicere ausit, cùm tot in populo Israëlitico fuerint duri & incircumcisi cordis. Neque de Esavo & Idumæis verum hoc esse potest. Quid quod maximorum virorum ea sententia est, Esavum non esse condemnatum? Id verò inde colligere sibi posse videntur, quia circumcisione eum sunt dignati: ut constat ex Genes. XVII. 10. 12. at si scivissent, eum diaboli esse mancipium, sanè gratiæ divinæ signo talem dignantes, sacramentum profanassent. Idem inde probant, quia fratri fuit reconciliatus. Nam Genes. XXXIII. sepulturam patris cum fratre curavit: quod Conradus Pellicanus, Tigurinus professor, factum ait, *in signum pietatis, fidei & reconciliationis:* Nec post reconciliationem istam fratri unquam adversatus esse legitur. Audiamus quid hac de re senserit etiam servus ille Dei Martinus Lutherus comment. in Genes. c. XXXV: *Conveniunt*, inquit, *fratres Esau & Iacob ad sepulturam. & ponitur Esau in textu ante Iacob: neque verò dubium est, quin etiam antea visitarit patrem, & pater eum sæpe amanter castigarit, & monuerit, ut deponeret odium & vindictæ cupiditatem. Ideo venit ad funus, ut obedientiam & reverentiam suam erga patrem declararet. Et est signum certum, rediisse eum in gratiam cum fratre, & se adjunxisse veræ Ecclesiæ, ut fieret particeps promissionis spiritualis, si non ex promissione, tamen ex gratiâ.* Idem in cap. XXXIII ait, *Quòd verisimile sit, Esau tandem salvatum esse.* Oecolampadius quoque in cap. I. Malach. *Non ausim*, inquit, *ipsum Esau propter hoc dictum dicere reprobum: quandoquidem hic per temporalia magis spiritualia significantur.* Et Mollerus ibidem: *Ex Genesi verisimiles conjecturæ sumi possunt, quæ ostendunt, Esau non ita esse rejectum à Deo, ut sit damnatus; sed conversum egisse pœnitentiam, & vitæ æternæ factum fuisse hæredem. Nam & reconciliatus est fratri, & postea fuit socius funeris patris, nec post reconciliationem fratri unquam adversatus est.* Sed ut probari posset, Esavum esse damnatum: tamen id satis non esset, quia, cùm per Esavum intelligantur Esavi posteri, omnes eos esse damnatos, sequeretur, si hic sermo esset de prædestinatione ad mortem. Atqui ex posteris Esavi etiam B. Iob fuit: ut docent Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Sedulius, Gregorius, atque alii. Extant etiam vaticinia de vocatione Idumæorum ad regnum Christi,

Psal. LX.

Psal. lx. 10. cviii. 10. Esai. xi. 14. Ac primitias ejus prophetiæ habemus Marc. iii. 7. Messis verò consecuta, postquam universalis Euangelii promulgatio ad omnes gentes mandata est Apostolis, Math. xxviii. 19. & Marci xxi. 15.

Ex his concludunt viri docti, nec allegoricè Apostolum intellexisse electionem personalem ad vitam, & reprobationem singularium ad mortem. Contrà verò loqui Apostolum aiunt de electione Christianorum præ Iudæis, sive eorum, qui in Christum credunt præ illis, qui in eo, quòd ex Abrahamo descenderent, & legis justitiam sectarentur, fiduciam suam collocarent. Hoc ita esse, probant ex scopo Apostoli. Propositum sibi Apostolus habet epistolâ ad Rom. docere decretum illud, quo Deus non ex operibus, sed ex fide in Christum, statuit hominem justificare. Ex eo *ἀμέσως* sequebatur, magnam partem Iudæorum rejectam esse; ut quæ non crederet in Christum; sed ex operibus justificari se posse putaret. Vnde objiciebant Iudæi, Si populum nostrum Deus abjecit, excidit verbum Dei; hoc est, vana est promissio illa fœderis facta Abrahamo, *Ero Deus tuus, & seminis tui post te.* Respondet Apostolus, illos Iudæorum, qui rejecti essent, non esse filios Abrahæ, quia tales non censeantur qui secundum carnem ex Abrahamo descendant, etiamsi ex lege justitiam quærant, sed filii promissionis. Quod probat duplici typo. Prior est Isaaci & Ismaelis, quia etsi uterque filius esset Abrahæ, secundum carnem, tamen dictum est, *In Isaac vocabitur tibi semen*; Gen. xviii. 10. Ac quia dici poterat, Ismaël esse ex ancillâ, Isaacum ex liberâ: additur typus alter Iacobi & Esavi, qui ex unis iisdemque parentibus nati erant. Ac nequis objiceret, Iacobum ob opera prælatum, adjungitur, juniorem majori prælatum. 1. nondum natis pueris. 2. antequam fecissent quicquam mali aut boni. 3. non ex operibus. 4. sed ex vocante, ut propositum secundum electionem maneret. Vnde consequitur, filios Abrahæ non censeri ex carne aut meritis, sed promissionis verbo. Promissionis autem filii sunt, qui credunt in *Iesum Christum.*

Sequitur apud Apostolum objectio istiusmodi: Iniquum fore Deum, si Iudæos, Abrahæ filios, legis justitiam sectantes, rejiciat; & gentes idololatricas atque à regno Israëlis alienas ad Messiæ regnum vocet, atque in filios adoptet. Respondet Apostolus, misericordiam suam nulli genti, nullis meritis esse adstrictam, sed totam esse gratuitam. Iccirco justum esse Dominum tam erga salvandos, quos ex mise-

misericordiâ damnat, quàm non salvandos, quos justo judicio indurat: ut factum in Pharaone. Quem Deus per Mosen & Aaronem edocuit voluntatem suam, etiam stupendis miraculis eum ad pœnitentiam vocasse: sed illo in contumaciâ pertendente, Deum quidem non statim eum sustulisse ob impietatem; sed fecisse ut restaret, hoc est conservasse eum, idque hoc fine ut in eo ostenderet potentiam suam. Vnde concludit, Deum misereri quorum vult, & quos vult, indurare. Quorum autem misereatur, & quos induret, hoc loco non dicitur, sed Scriptura tota testatur, misereri credentium in Christum, indurare eos qui Euangelii gratiam contemnunt. Sequitur deinde tertia Iudæorum objectio. Si Deus non æqualiter omnium miseretur, sed quosdam obdurat, quid de obstinatione eorum conquerimur? Ita argumentantes objurgat Apostolus; quòd factorum à Deo ausint exigere rationem: mox rem declarat similitudine & argumento à minus ad magis. Si figulo jus est ex unâ massâ effingendi nunc vas in honorem, nunc ad dedecus: quanto magis Deus potestatem habet vasa iræ, hoc est, eos qui gratiam Dei contemnunt, postquam multâ cum patientiâ eos toleravit, deserere, satanæ indurandos tradere & æternum abjicere? Atque hæc dicta sunto de variâ expositione loci Paulini ad Rom. c. IX. Ea autem adduximus, ut liqueret, locum illum non præbere argumentum firmum ad convellendum dogma de voluntate Dei antecedente, quâ omnes vult salvare. Nam interpretationem Chrysostomi planè cum eâ sententiâ congruere, satis apertum est. Nec Augustini expositio ei adversatur, præsertim si eam conciliemus cum Chrysostomo per scientiam mediam. Multo minus juvabit eos hic locus si ne quidem de prædestinatione singulorum in eo agitur, sed duntaxat de decreto, quo Deus, ut Sedulius scribit in I. cap. ad Tit. *ante mundi omnia tempora apud se proposuit per filium salvare* CREDENTES.

THESIS III.

Veteris Ecclesiæ judicium fuit, Christum pro culpâ universali hominibus providisse à remedio universali, solvendo λύτρον infiniti pretii, ne ejus defectu periret quisquam. Quod colligebat ex iis Scripturarum locis, quibus pro OMNIBUS *dicitur gustasse mortem, ut Rom.* V. 8. 2. *Cor.* V. 14. 1. *Tim.* II. 6. *Hebr.* II. 9. *vel pro* MVNDO, *ut Ioh.* I. 29. *&* III. 9.

III. 9. *& IV.* 42. *& cùm* κτ' ἱλασμὸν I. *Ioh.* II. 2. *vocatur* propitiatio non tantùm pro nostris, sed etiam pro totius mundi peccatis. *& imprimis cùm infideles & impœnitentes redemti dicuntur: ut Rom.* XIV, 15. Noli cibo illum perdere, pro quo Christus mortuus est. & 1. *Cor.* VIII. 11. Peribit infirmus frater, propter quem Christus mortuus est. *&* 2. *Petri* II. 1. Erunt in vobis magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negabunt, adducentes sibi celerem perditionem. *Et vers.* 3. quorum interitus non dormitat. *Neque cum hisce testimoniis ea pugnare loca credebant, quibus pro Ecclesiâ se tradidisse docemur. ut Eph.* V. 24. *aut quibus beneficia mortis Christi solis credentibus vindicantur. ut Ioh.* III. 36. *atque alibi. Nam, ut iidem Ecclesiæ doctores non obscurè docent, bifariam mors Christi consideratur in Scripturis: vel quod ad virtutem ac vim mortis,& tum Christi morientis,tum Patris eum mittentis voluntatem, quam antecedentem vocant: vel quod ad effectum fructumque ex eâ promanantem, & voluntatem Christi ac Patris,quam dicunt consequentem sive efficacem. Si passio & mors Christi priori modo consideretur, Christus pro omnibus & singulis, nemine excepto, mortuus fuit: omnes item & singulos redemit. Nam & virtus ejus sufficit ad omnes liberandos; & prima sive antecedens Christi voluntas fuit, ut omnes liberaret. Sin spectemus effectum; quia ad hunc non solùm Christi patientis, sed etiam hominis meritum sibi applicantis voluntate opus est; ac multi oblatum à Christo beneficium respuunt: eo respectu fatendum, ut fructus mortis ad omnes non pertingit, ita neque Christum pro omnibus mortuum dici posse. Non redemit igitur omnes, quia non solvitur omnibus captivitas: sed redemit omnes, quatenus solvitur omnibus captivitatis necessitas. Cæterum hæc de adultis vera esse, etiam Pelagius fatebatur. Sed controversiam Catholicis movebat de*

infantibus, pro quibus Christum esse mortuum negabat: quippe qui, cùm peccatum non habeant, medico non indigeant. Ergò adversus eum Catholici contenderunt, nec infantes excipi debere: quippe qui, ut alibi ostendimus, peccato originis obnoxii teneantur: nec, nisi hoc debito, propter Christi satisfactionem, deleto, cælestis fiant regni participes.

VEteris Ecclesiæ magistri non solùm fatebantur, Christi λύτρον adeò esse preciosum, ut sufficiens esse potuerit pro totius mundi peccatis, si Christo illud pro omnibus visum fuisset expendere: sed præterea concedebant, Christum revera pro omnibus & singulis satisfecisse, ideoque nec esse quemquam non reconciliabilem Deo. Quod verò non omnes Deo reconcilientur, vel captivitate liberentur, hoc esse aiebant à vitio hominis, qui carcere exire, & Christum sequi, ac Deo reconciliari non vult. Hoc ita esse, luculentis veterum testimoniis planum faciemus.

Irenæus lib. v. cap. xvii: *In novissimis temporibus in amicitiam restituit nos Dominus per suam incarnationem. Mediator Dei & hominum factus, propitians quidem pro* OMNIBUS *Patrem, in quem peccaveramus, & nostram inobedientiam per suam obedientiam consolatus, nobis autem donans eam, quæ est ad factorem nostrum, conversionem.* Vbi, si Valentiæ [a] credimus, respicit Apostolicum effatum, quo docet, Deum velle, omnes salvari: postrema verò verba, ut idem ait, intelligit de Deo, quantum in ipso est, sive ratione virium gratiosè collatarum, ut per eas ad salutem homo possit pervenire.

[a] *T. 2. Disp. 8. quæst. 3. De divis. grat. punct. 4.*

Apertiùs idem asserit Clemens, Pædagogi cap. xi. ubi cùm Christum grano sinapis assimilâsset, ait, illud *universæ humanæ naturæ plurimam largiri salutem*: πάμπολυ τὴν σωτηρίαν ἁπάσῃ χαρίζεται τῇ ἀνθρωπότητι. Et lib. vii. Στρωματέων. [b] Οὐκ ἂν οὖν ποτε ὁ σωτὴρ μισάνθρωπος, ὅς γε διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν φιλανθρωπίαν, σαρκὸς ἀνθρωπίνης εὐπάθειαν οὐχ ὑπεριδὼν, ἀλλ' ἐνδυσάμενος, ἐπὶ τὴν κοινὴν ἀνθρώπων ἐλήλυθε σωτηρίαν. *Nunquam ergò Servator habet odio homines, qui etiam propter suam excellentem benignitatem & in homines caritatem, non despectâ carnis humanæ imbecillitate, sed eâ indutus, ad communem venit hominum salutem.* Et eopse libro [c]: Λόγος αἰώνιος ἰδίᾳ τε ἑκάστοις καὶ κοινῇ πᾶσιν εἷς ἐστι σωτήρ. *Verbum æternum privatim singulis, & communiter omnibus, est unus Servator.*

[b] *P. 298.*

[c] *P. 300.*

Ori-

Origenes lib. I. in Iobum: *Christus, ad terras veniens, in humano corpore passiones sustinuit, pro omnium hominum salute.* Et lib. II. in eundem: *Descendens de cælis unigenitus Deus, in novissimo tempore terreni corporis testâ ex virgine se induens, totius mundi saniem, immunditiem, ac putredinem rasit & mundavit, omnium peccata supportando, cujus livore etiam omnes sanati sunt.* Quamquam profectò libri isti meritò abjudicantur Origeni, cùm scriptor eorum meminerit Luciani martyris, & sectæ Homousianorum: imò homo sit Latinus, & quidem Arrianus, ut ab Erasmo, Sixto Senensi, Baronio, Possevino, & aliis rectè est animadversum. Afferamus igitur alia iis ex libris, quos nemo in dubium vocaverit. Vt illud ex lib. IV. contra Celsum [a]: Παρὰ δὲ τούτους πάντας [a] P. 169.
μεγάλη ἡ δόξα τοῦ Ἰησοῦ ἐπανόρθωσις, οὐ τοὺς ἐν μιᾷ γωνίᾳ τῆς οἰκουμένης βουληθέντος μόνους θεραπεύεσθαι, ἀλλὰ, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ, καὶ τοὺς πανταχοῦ. σωτὴρ γὰρ ἦλθε πάντων ἀνθρώπων. *Accessit postremò magna correctio per Iesum, non unius tantùm terrarum anguli medicum,* SED VNIVERSORVM, QVANTVM IN IPSO EST. *Servator enim venit omnibus hominibus.* Idem eodem libro [b]: Χριστιανοὶ ἐδιδάχθησαν, ὅτι συνίστησι τὴν ἑαυτοῦ ἀγά- [b] P. 184.
πην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὅτι, ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. καίτοι γε μόγις τις ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. νυνὶ δὲ ὑπὲρ τῶν πανταχοῦ ἁμαρτωλῶν (ἵνα καταλίπωσι τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πιστεύσωσι τῷ Θεῷ ἑαυτοὺς) ἐπιδεδημηκέναι κεκήρυκται ὁ Ἰησοῦς. *Christiani sunt edocti, Deum in hoc approbasse nobis caritatem suam, quâ nos complectitur, quòd Christus pro nobis mortuus est, etiam tum peccatoribus. Atqui vix pro justo quisquam mori sustinet. Siquidem pro bono forsitan moreretur aliquis. Nunc* PRO OMNIBVS, QVI VSQVAM SVNT, *peccatoribus, ut relictis peccatis credant sese Deo, advenisse prædicatur Iesus.* Idem Origenes lib. VIII. contra Celsum [c]: [c] P. 417.
Ὅσιος οὖν πατὴρ ὁ τοῦ Ἰησοῦ πατὴρ, τοῦ ἰδίου μὴ φεισάμενος υἱοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παραδοὺς αὐτὸν, ἀμνὸν ὄντα ἑαυτοῦ, ἵν' ἄρῃ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ὁ ὑπὲρ παντὸς αὐτοῦ ἀποθνήσκων ἀμνὸς Θεοῦ. *Pius itaque pater est ille Iesu pater, qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus eum tradidit, agnum suum; ut peccatum mundi tolleret agnus Dei, moriens pro eo universo.*

Rectè igitur Centuriatores Magdeburgenses, centur. II. cap. IV. de Patribus proximi ab Apostolis seculi, in hunc modum scribunt: *Estque memorabile, quòd universaliter omnibus applicant remissionem peccatorum, si credant.* Id ipsum deinde probant autoritate Ignatii, Iustini, & Clementis Alexandrini. Nec est, quòd dicat quis, neminem Christianum esse, qui credenti omni remissionem peccato-

rum promissam non norit & agnorit. Nam amplius eos velle, indicant, quòd alioqui non dicerent, memorabile planè esse, nulli non peccatorum remissionem applicari, modò credere velit. Quare hæc verba non obscurè docent, agnoscere eos gratiam universalem, quatenus omnibus solvitur captivitatis necessitas: etsi eadem particularis illorum culpâ fiat, qui beneficio tanto frui nolunt. Sed repugnat huic sententiæ vir eruditus: qui de Iustini Martyris doctrinâ tractans: velle eum ait, Christum pro fidelibus tantùm mortuum esse: id ipsum verò probatum it verbis illis, Dialogo cum Tryphone Iudæo: ὁ Χριστὸ προσφορὰ ἦν ὑπὲρ πάντων τῶν μετανοεῖν βουλομένων ἁμαρτωλῶν. hoc est, *Christus oblatio factus est pro cunctis, per pœnitentiam resipiscere volentibus peccatoribus.* Verùm quid manifestius, quàm Iustinum hîc non Christi meritum, ac jus impetrationis respicere, sed applicationis efficaciam?
* P. 246. Itaque idem eopse Dialogo * ἁπλῶς ait, Christum σταυρωθῆναι ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων. *crucifixum propter genus humanum.* Nempe quia hic non applicationem respicit passionis, sed voluntatem Christi antecedentem.

Scriptor sermonum de cardinalibus Christi operibus Cypriano tributorum, sermone de circumcisione; *Supererat post mortem carnis, anima labor & afflictio spiritus: nec poterat ullâ ratione absolvi illa damnatio, nisi morti omnium* VITA OMNIUM *subveniret: & pro generali morbo gratia Dei singulare propinaret antidotum.* Idem scriptor sermone qui est de ablutione pedum: *In originalibus enim corruptio naturæ abjici & exterminari meruerat: sed quia non erat voluntas in culpâ, providit Deus generali damnationi remedium, & suæ sententiam justitia temperavit, hæreditarium onus à sobole removens, & misericorditer ablutione & unctione medicinali, corruptionis primitivæ fermentum expurgans. Sed in eos, qui indulgentiæ hujus gratiam voluntariè per peccatum evagati sunt; qui proprio abutuntur arbitrio; & voluntate, non necessitate, ducuntur; indignatio & ira non immeritò redit: nec in morte Christi aliquis eis superest quæstus; sed justissimè eos beneficia contemta condemnant.*

† P. 397. Macarius homil. xxx †: Τοῖς πατράσιν ἐξ ἀρχῆς σκοπὸς, καὶ σπουδὴ πᾶσα γίγνεται πρὸς τὸ γεννῆσαι τέκνα, καὶ ἔχειν κληρονόμους· καὶ εἰ μὴ ἐγέννησαν, μεγίστην λύπην καὶ ὀδύνην ἂν εἶχον· ὥστε πάλιν γεννήσαντες, χαρὰν ἔχον, χαίρουσι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς, καὶ οἱ γείτονες. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας φροντίσας, πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ σπουδὴν ἐπετέλεσεν ἐξ ἀρχῆς, διὰ πατέρων πατριαρχῶν, διὰ νόμου καὶ προφητῶν· ἔσχατον καὶ αὐτὸς παραγενόμενος, καὶ σταυροῦ αἰσχύνης

νης καταφρονήσας, ὑπέμεινε θάνατον. καὶ οὗτος ὅλος ὁ κάματος, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ γέγονεν, ὅπως γεννήσῃ ἐξ ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, τέκνα ἐκ τοῦ πνεύματος, ἄνωθεν εὐδοκήσας γεννηθῆναι ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος. καὶ ὥσπερ οἱ πατέρες οὗτοι, ἐὰν μὴ γεννήσωσι, λυποῦνται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος, ἀγαπήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὡς ἰδίαν εἰκόνα, ἠθέλησεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος γεννῆσαι τῆς θεότητος. εἰ τινες οὖν μὴ θελήσωσιν εἰς τοιαύτην γέννησιν ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ πνεύματος τῆς θεότητος γεννηθῆναι, πολλὴν λύπην ὁ Χριστὸς ἀναδέχεται, παθὼν δι' αὐτοὺς καὶ ὑπομείνας, ἵνα τούτους σώσῃ. πάντας γὰρ ἀνθρώπους θέλει ὁ Κύριος τῆς γεννήσεως καταξιωθῆναι ταύτης. ὑπὲρ πάντων γὰρ ἀπέθανε, καὶ πάντας εἰς ζωὴν ἐκάλεσεν. *Omnis scopus patrum, & omne studium ab initio eò tendit, ut procreent liberos, ac hæredes habeant; & nisi genuerint, summâ tristitiâ ac mœrore afficiuntur: sicut è diverso, ubi procreaverint liberos, gaudio perfunduntur, gaudent quoque cognati & vicini. Eodem modo Dominus noster Iesus Christus de hominis salute sollicitus, omnem dispensationem ac studium perfecit à principio, ministerio Patrum, Patriarcharum, Legis ac Prophetarum; postremò quoque ipse adveniens, crucis ignominiâ spretâ, mortem pertulit. Omnis itaque labor ille & studium ejus in eo fuit, ut generaret ex se ipso, è suâ ipsius naturâ, filios è spiritu, placidè acquiescens, si superne nascerentur è sua divinitate. Et quemadmodum patres hi, nisi genuerint, tristitiâ & dolore afficiuntur: eodem modo Dominus, qui dilexit genus hominum, ut propriam imaginem, voluit eos ex ipso semine divino procreare. Si qui ergò renuerint ad hujusmodi generationem venire, & de ventre Spiritus divini nasci, summum dolorem suscipit Christus, qui propter eos passus est ac pertulit, ut eos servaret. Omnes enim homines vult Dominus hanc nativitatem consequi. Pro omnibus siquidem mortuus est, & omnes ad vitam vocavit.*

Eusebius Cæsariensis lib. x. De demonstrat. Euangel. in præfat. * Ἔδει γὰρ τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως ἀναληφθέντα, ὑπὲρ τῶν λοιπῶν συγγενῶν ἀμνῶν, καὶ ὑπὲρ πάσης τῆς ἀνθρωπίνης ἀγέλης, θυσίαν τῷ Θεῷ προσαχθῆναι. *Oportebat agnum Dei, qui à maximo Pontifice assumtus fuerat, pro reliquis cognatis agnis, & pro omni humano grege, victimam offerri.* * P. 287. edit. R. St.

Athanasius de Incarnatione Verbi †: Θανάτου γὰρ ἦν χρεία. καὶ θάνατον ὑπὲρ πάντων ἔδει γενέσθαι· ἵνα τὸ παρὰ πάντων ὀφειλόμενον γένηται. ὅθεν, ὡς προεῖπον, ὁ Λόγος, ἐπεὶ οὐχ οἷόντε ἦν αὐτὸν ἀποθανεῖν, (ἀθάνατος γὰρ ἦν) ἔλαβεν ἑαυτῷ σῶμα τὸ δυνάμενον ἀποθανεῖν, ἵνα ὡς ἴδιον ἀντὶ πάντων αὐτὸ προσενέγκῃ, καὶ ὡς αὐτὸς ὑπὲρ πάντων πάσχων, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸ ἐπίβασιν, καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον. † P. 52. edit. Commel.

Morte enim opus fuit, & mortem pro omnibus inferri necessum erat, ut, quod ab OMNIBUS *debitum erat, lueretur. Quamobrem, ut dixi, Verbum, quoniam mori non potuit, utpote immortale, corpus sibi sumpsit, quod mori poterat, illudque ut suum pro* OMNIBUS *obtulit, ut ita pro* OMNIBUS, OMNIBUS *ipse corpore conjunctus, mortem patiens compesceret eum, qui* [a] Pag. 54. *habet mortis imperium, hoc est, diabolum.* Et inferius eodem libro [a]: Ἀπέθανε διὰ τὸ ὑπὲρ πάντων λύτρον. *Mortuus est ad* OMNIUM *redemptionem.* Et mox: Καὶ τὸν διδόμενον θάνατον ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας ἐσπούδαζεν τελειῶσαι. *Mortem sibi illatam pro* OMMIUM *salute celeriter* [b] Pag. 61. *consummavit.* Et paullo pòst [b]: Μὴ ἀποθανεῖν μὲν οὐκ ἠδύνατο, ἅτε δὴ θνητὸν ὂν καὶ ὑπὲρ πάντων προσφερόμενον εἰς τὸν θάνατον. *Ut non moreretur, fieri non poterat, quum mortale* [ejus corpus] *esset, & pro* OMNIBUS [c] P. 62. *in mortem esset offerendum.* Et postea eodem libro [c]: Ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν πάντων ἔλαβεν σῶμα, καὶ τὴν μὲν οἰκουμένην περὶ πατρὸς ἐδίδαξε, τὸν δὲ θάνατον κατήργησε, πᾶσι δὲ τὴν ἀφθαρσίαν ἐχαρίσατο διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἀναστάσεως. *Ad salutem* OMNIUM *corpus sumpsit, ac mundum de Patre edocuit, mortemque abolevit,* OMNIBUSQUE *incorruptibilitatem promis-* [d] P. 63. *sa resurrectione largitus est.* Et mox [d]: Καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου, ὅτι μὴ δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πάντων ἀθανασίας καὶ σωτηρίας ὑπομένει, οὐκ ἐφοβήθησαν εἰπεῖν. *Et caussam mortis, quòd, non sui gratiâ, sed pro* OMNIUM *salute & immortalitate eam sustinuerit,* [Prophetæ] *nihil veriti sunt dicere.* [e] Pag. 65. Et post aliquammulta [e]: Τίνος δὲ τῶν ἁγίων προφητῶν ἢ τῶν ἄνωθεν πατριαρχῶν ὁ θάνατος ἐν σταυρῷ γέγονεν, ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας; ἢ τίς ἐτραυματίσθη καὶ ἀνῃρέθη ὑπὲρ τῆς πάντων ὑγείας; *Cui* [quæso] *Sanctorum prophetarum aut retrò Patriarcharum, mori in cruce accidit pro* OMNIUM *salute? Aut quis saucius factus & sublatus est ad* OMNIUM *sanitatem?* Et mox: Τίς δὲ τῶν ἐν τῇ γραφῇ μαρτυρουμένων σταυρῷ τετελείωται ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας; *Quis omnium de quo Scriptura testimonium prabet cruce confectus fuit pro* OMNIUM *salute?* Et post paucula: Ὁ δὲ σημαινόμενος ἐκ τῶν γραφῶν ὑπὲρ πάντων πάσχειν, οὐχ ἁπλῶς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζωὴ πάντων λέγεται. *Ille autem, quem Scripturæ indicant pro* OMNIBUS *passurum, non simpliciter homo, sed* OMNIUM *vita dicitur.* Et paullo [f] Pag. 66. pòst [f]: Καὶ τῷ τοιούτῳ τοῦ θανάτου τρόπῳ ἡ σωτηρία πᾶσι γέγονε, καὶ ἡ κτίσις πᾶσα λελύτρωται. Οὗτός ἐστιν ἡ πάντων ζωή, καὶ ὁ, ὡς πρόβατον, ὑπὲρ τῆς πάντων σωτηρίας, ἀντίψυχον τὸ ἑαυτοῦ σῶμα εἰς θάνατον παραδούς. *Hujus morte* OMNIUM *salus comparata est, &* CREATURA OMNIS *liberata. Hic est* OMNIUM *vita, qui ut ovis, pro* OMNIUM *salute, vicarium* [g] Pag. 68. *succedaneumque suum corpus in mortem tradidit.* Et post aliquammulta [g]:

Διὰ

Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ προεφήτευον, ἕως ἂν ἔλθῃ ἡ αὐτοδικαιοσύνη καὶ ὁ λυτρούμενος τὰς ἁπάντων ἁμαρτίας. *Nam ob hoc ipsum & eousque pravaticinabantur, donec ipsissima justitia, & is qui* OMNIUM *peccata redempturus erat, superveniret.* Et multo pòst [a]: Τίς ὁ τοὺς μισοῦντας ἀλλήλους εἰς εἰρήνην συνάψας, εἰ μὴ ὁ ἀγαπητὸς τοῦ πατρὸς υἱὸς, ὁ κοινὸς πάντων σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστός. *Quis odio inter se infestos populos pace copulavit? nisi dilectus Dei Filius,* COMMUNIS *ille salvator* OMNIUM *Iesus Christus?* Idem Athanasius in Expositione fidei [b]: Τὸ παθητὸν σῶμα ἐφόρεσε διὰ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν παντός. *Patibile corpus* (Filius) *gestavit pro universi mundi salute.* Idem oratione contra gentes [c]. Οὐκ ἂν γὰρ, εἴπερ ἦσαν καὶ αὐτοὶ γνησίως ἐπιστήσαντες αὐτοῦ τῇ θεότητι τὸν νοῦν, ἐχλεύαζον τὸ τηλικοῦτον· ἀλλὰ μᾶλλον καὶ αὐτοὶ τοῦτον ἐπεγίνωσκον ΣΩΤΗΡΑ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ, καὶ τὸν σταυρὸν μὴ βλάβην, ἀλλὰ θεραπείαν τῆς κτίσεως γεγενῆσθαι. *Neque enim, si ritè ad cognoscendam ejus divinitatem mentem applicuissent, rem tantam risui haberent; sed potius* SALVATOREM UNIVERSITATIS, *crucemque ejus, non noxam, sed* REMEDIUM CREATURÆ *fuisse agnoscerent.* Idem epistolâ ad Adelphium contra Arianos [d]: Τὴν τοίνυν προσληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λόγου σάρκα, ἐπὶ τοῦ πάντας ἀνθρώπους ἐλευθερωθῆναι, καὶ πάντας ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι, καὶ ἁμαρτίας λυτρώσασθαι. *Carnem igitur à Verbo assumptam esse vides ad omnium hominum libertatem & ad* CUNCTORUM *hominum excitationem è mortuis, & redemtionem è peccatis.* Et aliquanto pòst [e]: Ἡ γὰρ ἔνσαρκος παρουσία τοῦ Σωτῆρος, θανάτου λύτρον, καὶ κτίσεως πάσης σωτηρία γέγονεν. *Adventus enim Salvatoris in carnem, mortis liberatio est, &* UNIVERSÆ *creaturæ salus.* Et post aliquammulta [f]: Γενόμενος γὰρ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος, ἵν' ἐν αὐτῷ τὰ πάντα ἐλευθερώσας, τὸν κόσμον προσαγάγῃ τῷ πατρὶ, καὶ εἰρηνοποιήσῃ τὰ πάντα τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. *Homo factus, ut in eo* OMNIA *in libertatem vindicans, Mundum Patri reconciliaret,* OMNIAQUE *pacificaret, quæ in cœlis & quæ in terris sunt.* Idem epistolâ ad Marcellinum de Interpretatione psalmorum [g]: Ἄνθρωπος γὰρ δι' ἡμᾶς γενόμενος, τὸ μὲν ἴδιον σῶμα, ὑπὲρ ἡμῶν προσῆκεν εἰς θάνατον, ἵνα πάντας ἀπαλλάξῃ τοῦ θανάτου. *Homo enim ille propter nos factus, suum corpus pro nobis obtulit in mortem, ut* OMNES *liberaret à morte.* Idem in Passionem & crucem Domini [h]: Ἔδει γὰρ τὸν Κύριον, ἀνανεῶσαι θέλοντα τὸν πρῶτον Ἀδὰμ, ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ παθεῖν, ἵνα ἐκείνου λύων τὴν ἁμαρτίαν, ἀπὸ παντὸς αὐτὴν ἄρῃ τοῦ γένους. *Congruum enim erat, Dominum, quum vellet renovare primum Adam, in eo loco pati, ut illius abolito peccato, ab* UNIVERSO *ejus genere illud profligaret.* Idem in hoc dictum, *Omnia mihi tradita sunt* [i]; Ἐπειδὴ γὰρ ἥμαρτε καὶ πέ-

[a] Pag. 78.
[b] Pag. 395.
[c] Pag. 1.
[d] Pag. 332.
[e] Pag. 333.
[f] Pag. 335.
[g] Pag. 746.
[h] Pag. 792.
[i] Pag. 326.

καὶ πέπτωκεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ πεσόντος αὐτοῦ τὰ πάντα τετάρακται, ὁ θάνατος ἴσχυεν ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι χριστοῦ, ἡ γῆ κεκατήραται, ὁ ᾅδης ἠνοίγη, ὁ παράδεισος ἐκλείσθη, ὁ οὐρανὸς ἐθυμώθη, καὶ τέλος ἐφθάρη ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπεκτηνώθη, ὁ δὲ διάβολος ἐνήλλετο καθ' ἡμῶν. τότε δὴ ὁ θεὸς, φιλάνθρωπος ὤν, καὶ μὴ θέλων ἀπολέσθαι τὸν κατ' εἰκόνα ἄνθρωπον, ἔλεγε, Τίνα ἀποστείλω; καὶ τίς πορεύσεται; πάντων τε σιωπώντων, ὁ υἱὸς ἔλεγεν, Ἰδοὺ ἐγὼ, ἀπόστειλόν με. καὶ δὴ τότε λέγων, Βάδιζε, παρέδωκεν αὐτῷ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα γένηται αὐτὸς ὁ Λόγος σὰρξ, καὶ παραλαβὼν τὴν σάρκα κατὰ πάντα διορθώσηται. παρεδόθη γὰρ αὐτῷ, ὡς ἰατρῷ, θεραπεῦσαι τὸ δῆγμα τοῦ ὄφεως, ὡς ζωῇ ἀνεγεῖραι τὸ νεκρὸν, ὡς φωτὶ καταυγάσαι τὸ σκότος, καὶ Λόγῳ ὄντι ἀνακαινίσαι τὸ λογικόν. ὡς οὖν παρεδόθη αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, εὐθὺς διορθώθη καὶ ἐτελειώθη τὰ ὅλα. ἡ γῆ ἀντὶ κατάρας εὐλόγηται, ὁ παράδεισος ἠνοίγη, ὁ ᾅδης ἔπτηξε, καὶ τὰ μνημεῖα ἠνοίγη ἐγειρομένων τῶν νεκρῶν, αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ ἐπήρθησαν, ἵν' ὁ ἐξ Ἐδὼμ παραγένηται. ἀμέλει τὸ πῶς παρεδόθη αὐτῷ πάντα, σημαίνειν θέλων αὐτὸς ὁ σωτὴρ, ἐπήγαγεν, ὡς ὁ Ματθαῖος ἔφη, Δεῦτε πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. παρεδόθη τε γάρ μοι, ἵνα κοπιώσαντας ἀναπαύσω, καὶ νεκρωθέντας ζωοποιήσω. συνᾴδει δὲ τούτῳ καὶ τὸ, Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. δέδωκε γὰρ, ἵν', ὥσπερ δι' αὐτοῦ τὰ πάντα γέγονεν, οὕτως ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα ἀνακαινισθῆναι δυνηθῇ. οὐ γὰρ ἵνα ἐκ πτωχοῦ πλούσιος γένηται, οὐδ' ἵνα, ὡς μὴ ἔχων, ἐξουσίαν λάβῃ, παρέλαβε τὰ πάντα· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἵνα μᾶλλον, ὡς σωτὴρ, τὰ πάντα διορθώσῃ. ἔπρεπε μὲν γὰρ, τὴν μὲν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας δι' αὐτοῦ γενέσθαι εἰς τὸ εἶναι αὐτὰ, τὴν δὲ διόρθωσιν ἐν αὐτῷ ἐχουσῶν διαφορὰν τῆς λέξεων. ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ δι' αὐτοῦ γέγονεν εἰς τὸ εἶναι· ὕστερον δὲ, πεσόντων πάντων, γέγονεν ὁ Λόγος σὰρξ, καὶ ἐνεδύσατο αὐτὴν, ἵνα ἐν αὐτῷ τὰ ὅλα κατορθωθῇ. πάσχων γὰρ αὐτὸς ἡμᾶς ἀνέλαβε, καὶ πεινῶν αὐτὸς ἡμᾶς ἔτρεφε, καὶ εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνων ἡμᾶς ἀνέφερε. τότε οὖν γινομένων πάντων πρόσταγμα ἦν τὸ γενέσθω. οἷον τὸ, ἐξαγαγέτω, καὶ γενέσθω. ἐπὶ δὲ τῇ διορθώσει παραδοθῆναι πάντα ἔπρεπεν, ἵνα αὐτὸς γένηται ἄνθρωπος, καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα ἀνακαινισθῇ. ἐν αὐτῷ γὰρ ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐζωοποιεῖτο. διὰ τοῦτο γὰρ συνεπλάκη ὁ Λόγος τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα ἡ κατάρα μηκέτι ἰσχύσῃ κατὰ τοῦ ἀνθρώπου. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ἑβδομηκοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ τοὺς ἀξιοῦντας ἔφη τὸν θεὸν, περὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους, Ὁ θεὸς, τὸ κρίμα σου τῷ βασιλεῖ δὸς, &c. *Postquam enim peccarat & lapsus esset homo, ejusque lapsu, perturbatis omnibus, mors invaluisset ab Adam usque ad Christum, terraque execrationi data esset, infernus apertus, paradisus clausus, cœlum infensum, & tandem, corrupto & interemto homine, insiluisset Diabolus contra nos; tum demum Deus, hominum amator, ac nolens perire hominem*

minem ad suam imaginem conditum, in hac verba locutus est, Quem emittam? & quis proficiscetur? Omnibus obticentibus, locutus est Filius: Ecce ego, emitte me. Quo tempore illi respondit Pater, Vade ergò. Tum, inquam, dedit illi hominem, ut ipsum Verbum caro fieret, carnemque assumtam in omnibus instauraret. Tradita enim sunt illi ut medico, qui sanaret morsum serpentis; & ut vita, quæ excitaret mortuum; & ut luci, quo illuminaret tenebras; & ut rationi, quò redintegraret vim rationalem. Postquam igitur tradita illi sunt omnia, & factus est homo, correcta sunt omnia: & perfecta terra, pro maledictione benedictionem obtinuit, paradisus reseratus est, infernus se metu contraxit, monumenta aperta sunt resurgentibus mortuis, portæ cœli elevatæ sunt, ut intraret ille ex Edom. Certè, quâ ratione sibi omnia tradita essent, indicare volens Salvator, per Matthæum subintulit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Datum enim est mihi, ut fatigatos reficiam, & mortuos vivificem. Consentit cum istis etiam illud dictum: Pater diligit Filium, & omnia dedit in manus ejus. Dedit enim, ut, quemadmodum per eum facta sunt, ita in eo omnia refici possent. Non enim, ut ex paupere dives fieret, neque ut qui non haberet potestatem, acciperet, assumpsit omnia: absit: sed quo omnia, utpote Salvator, instauraret. Decebat enim, exordium creaturæ per eum fieri, ut esse posset: & instaurationem in eo fieri, ut corrigeretur. Vide verborum differentiam. In principio enim creata sunt per eum, ut essent: postea vero lapsis omnibus, Verbum caro factum est, & carnem induit, ut in eo omnia instaurarentur. Ipse enim patiendo, nos refocillavit: & esuriendo, aluit: & ad inferos descendendo, extulit. Tunc igitur, rebus omnibus creatis, præceptum datum est, ut fierent: quale illud est, Producat, &, Fiat. Ad emendationem autem tradi illi omnia decuit: ut homo fieret, & in ipso omnia renovarentur: eo enim ipso quo homo erat, humanitas nostra vivificabatur. Nam ideo conjunctum est Verbum homini, ne maledictio ulterius vim suam in hominibus haberet. Ideoque in septuagesimo primo Psalmo ad istum modum inducuntur loqui, qui super humano genere ad Deum preces fundunt: Deus, judicium tuum Regi da, &c. Idem in Passionem & crucem Domini *: Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτός ἐστι. καὶ ὥσπερ ἀθάνατος καὶ ἄφθαρτος, οὕτως ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος. ἀγαθοῦ γὰρ πατρὸς ἀγαθὸς ὁ λόγος ὑπάρχει. διὸ οὐ παρεῖδεν ἀπολέσθαι τὸ γενόμενον, οὐδ' ὑπέμεινε τῶν αὐτοῦ ποιημάτων ἄλλον γενέσθαι κύριον. Dominus immortalis & incorruptibilis, & pro immortalitate & incorruptibilitate sua bonus & amans humani generis, utpote boni Patris bonum Verbum, creaturam suam negligendam non putavit, neque permisit alium quempiam suorum operum Dominum esse.

* Pag. 790.

[a] Pag. 62. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi III [a]: Ὥσπερ Ἰησοῦς, τὰς οἰκουμενικὰς ἁμαρτίας ἀναλαβών, ἀπέθανεν. *Vt Iesus, orbis universi peccata* [b] Pag. 130. *suscipiens, mortuus est.* Similiter Catechesi VI [b]: Ἔδει τὸν δι᾽ οὗ ἐγένετο τὰ πάντα, τῷ δεσπότῃ τῶν ἁπάντων προσενεγκεῖν τὰ πάντα. *Oportuit, ut per quem omnia facta fuerant, is universorum domino cuncta offerret.* Rursus [c] Pag. 281. Catechesi XIII [c]: Ἔλυσε δὲ πάντας τοὺς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας κατεχομένους, καὶ κόσμον ὅλον ἀνθρώπων ἐλυτρώσατο. καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ κόσμος ὅλος ἐλυτρώθη. οὐ γὰρ ἦν ἄνθρωπος ψιλὸς, ἀλλὰ υἱὸς Θεοῦ μονογενὴς, ὁ ὑπεραποθνήσκων· καίτοι γε ἴσχυσεν ἑνὸς ἀνδρὸς τοῦ Ἀδὰμ ἡ ἁμαρτία θάνατον ἀνέγκαι τῷ κόσμῳ. *Vinctos à peccatis solvit, & universum genus humanum in mundo redemit. Neque mireris, totum esse per illum mundum liberatum. Non enim simplex homo fuerat, sed filius Dei unigenitus pro illo moriens: quandoquidem etiam unius viri Adam peccatum potuit mortem adferre mundo.* Idem Ca-[d] Pag. 310. techesi eâdem [d]: Ὁ μὲν ταῦτα ὑπέμεινεν, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἐλθὼν πάντων. ὁ δὲ λαὸς κακὴν ἀντιμισθίαν ἀπεδίδου. *Ille* [Salvator] *quidem hæc sustinuit, pro salute* OMNIVM *veniens. Populus verò malam illi mercedem reddidit.*

[e] P. 99. edit. Commel. a. 1599. Optatus Milevitanus lib. III. contra Parmenianum [e]: *Et vultis scire quod meruit, qui post se attendit, & qui ante se? Recordamini Sodomorum fugitivos, Loth & uxorem ejus: quæ post se attendit, in statuam salis mutata est: qui ante se prospexit, evasit. Quid est ergò, quod dicitis, Attendite post vos? Nam & cùm dicitis, Redimite animas vestras: unde illas emistis, ut vendatis? Quis est nescio qui angelus, qui nundinas fecit animarum, quas ante ejus adventum diabolus possidebat? Has sanguine suo Christus salvator noster redemit, Apostolo dicente, Emti estis precio magno. Constat enim, sanguine Christi omnes redemtos.*

Gregor. Nazianz. Oratione 26. quæ est de Moderatione in dis-[f] Pag. 456. edit. Morell. putationibus servandâ [f]: Τῷ θεῷ χάρις, ὅτι καὶ τὰ ἐξαίρετα δίδωσι, καὶ διὰ τῶν κοινῶν σώζειν ἐπίσταται. καὶ τοῦτο οὐ περὶ λόγους μόνον τὸ θαῦμα· ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν δημιουργίαν αὐτὴν, εἴποτε κατενόησας. οὔτε ἐν τοῖς κτίσμασι τὰ πρωτεῖα τινῶν ἐστιν, ἀλλὰ πάντων, καὶ κοινὴ χάρις τοῦ ἑνὸς πλάσματος. οὔτε ἐν τῇ πίστει τὰ σώζοντα τῶν δυνατωτέρων, ἀλλὰ τῶν βουλομένων. τί κάλλιον ἀέρος, πυρὸς, ὕδατος, γῆς, ὑετῶν, καρπῶν ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων, στέγης, ἐνδύματος; τούτων ἡ μετουσία κοινὴ, τῶν μὲν καὶ παντάπασι, τῶν δὲ μετρίως. καὶ οὐδεὶς οὕτω τύραννος, ὥστε μόνος ἀπολαῦσαι τῆς κοινῆς χάριτος. ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ὁμοτίμως, βρέχει πλουσίοις καὶ πένησι, κοινὴ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐναλλαγὴ, κοινὸν δῶρον ὑγίεια, κοινὸς ὅρος ζωῆς, κοινὸν μέτρον καὶ χάρις σώματος, κοινὸν αἰσθήσεων δύναμις. τάχα δὲ καὶ πλεῖον ὁ πένης ἔχει, τὸ ἐπὶ τούτοις πλεῖον εὐχαριστεῖν, καὶ ἀπολαύειν ἥδιον τῶν κοινῶν, ἢ τῶν ἐκ περιουσίας οἱ δυνα-

οἱ δυνατώτεροι. ταῦτα μὲν οὖν κοινὰ καὶ ὁμότιμα, καὶ Θεοῦ δικαιοσύνης γνωρίσματα. ὁ χρυσὸς δὲ καὶ οἱ διαφανεῖς λίθοι καὶ ἀγαπώμενοι, καὶ ἡ ἐσθὴς ὅση μαλακὴ καὶ περίεργος φλεγμαίνουσα καὶ ἐκμαίνουσα τράπεζα, καὶ τὰ περιττὰ τῆς κτήσεως, ὁ πόνος τῶν κεκτημένων, ὀλίγων ἐστὶν ἐγκαλλωπίσματα. τοῦτο καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐγὼ θεωρῶ. κοινὰ, νόμος, προφῆται, διαθῆκαι, λόγια διαθηκῶν, χάρις, παιδαγωγία, τελείωσις, πάθη Χριστοῦ, καινὴ κτίσις, ἀπόστολοι, εὐαγγέλια, διανομὴ πνεύματος, πίστις, ἐλπὶς, ἀγάπη, εἰς Θεόν τε καὶ ἐκ Θεοῦ. καὶ οὐ πρὸς μέτρον ὡς ἡ τοῦ μάννα ποτὲ δωρεὰ τῷ ἀχαρίστῳ Ἰσραὴλ καὶ ἀγνώμονι· ἀλλὰ καθ' ὅσον ἕκαστος βούλεται, ἀνάβασις, ἔλλαμψις· ὀλίγη μὲν ἡ ἐντεῦθεν, τρανοτέρα δὲ ἡ ἐλπιζομένη. Τὸ μέγιστον, ἡ πατρὸς, καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐπίγνωσις, καὶ ὁμολογία τῆς πρώτης ἡμῶν ἐλπίδος. τούτων τί μεῖζον, τί δαὶ κοινότερον; *Deo gratiæ habeantur, quòd, ut eximia largitur, ita per communia saluti hominum consulere norit. Atque hoc miraculum non in doctrinâ tantùm ac disputationibus, sed in ipsa quoque mundi effectione locum habere comperies, si animum adverteris. Neque enim in rebus creatis excellentissima quæque nonnullorum duntaxat, sed omnium mortalium sunt, atque ad unum idemque figmentum communis Dei gratia dimanat: neque in fidei ratione ea, quæ salutem afferunt, potentiorum sunt, sed volentium. Quid pulchrius aëre, igne, aquâ, terrâ, pluviis, fructibus, sativis juxtà & agrestibus, tecto, indumentis? Atqui hæc sunt ejusmodi, ut omnes iis communiter utantur, partim quidem omnino communiter, partim ad quandam mediocritatem: nec quisquam adeò tyrannus est, ut communi beneficio solus fruatur. Deus enim solem suum æque omnibus oriri facit, divitibus ac pauperibus pluit, communis diei noctisque alternatio & vicissitudo, commune donum sanitas, communis vitæ terminus, communis mensura & gratia corporis, communis sensuum vis & facultas. Ac fortasse hoc nomine meliori quoque conditione pauper est, quòd pro his beneficiis ampliores Deo gratias agat, jucundiusque communibus, quàm potentiores superfluis minimeque ad vitam necessariis, fruatur. Atque hæc quidem communia, omnibusque exposita sunt, Deique justitiam perspicuo argumento testantur. At aurum & pellucidi & deamati lapides, & molles ac supervacaneæ vestes, & turgida mensa, furoreque animos afficiens, & redundantes opes, quæ dominos labore conficiunt, paucorum hominum ornamenta sunt. Hoc autem etiam circa fidem ipse animadverto. Communia sunt, Lex, Prophetæ, Testamenta, Testamentorum oracula, gratia, puerilis institutio, perfectio, Christi passiones, nova creatio, Apostoli, Euangelia, Spiritus distributio, fides, spes, caritas, eaque tum erga Deum, tum ex Deo, nec ea ad mensuram data, quemadmodum olim manna illud ingrato & improbo Israëli donatum, sed ad uniuscujusque voluntatem,*

tatem, ascensus item, illuminatio, subobscura quidem hæc, quæ in hac vitâ contingit, clarior autem illa, quam spe conceptam habemus, denique, quod maximum est, Patris, & Filii & Spiritus Sancti agnitio, ac primaria nostræ spei confessio. Quid his majus ac sublimius, quid rursus communius?
Idem Oratione 31. quæ est in dictum illud Euangelii, *Quum consummasset*
[a] Pag. 496. *summasset Iesus hos sermones* &c. Matth. 19[a]: Γίνεται τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδάνῃ· τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ· τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς σώσῃ. γίνεται πάντα πᾶσιν, ἵνα τοὺς πάντας κερδάνῃ. *Iudæis fit* [Iesus] *tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrifaciat: his, qui sub lege sunt, tanquam legi subjectus, ut eos, qui sub lege sunt, redimat: infirmis tanquam infirmus, ut infirmis salutem afferat. Omnia omnibus efficitur, ut omnes lucrifaciat.* Idem orat. 42,
[b] Pag. 685. quæ secunda est in Pascha[b]: Τὸ μέγα καὶ ἄθυτον ἱερεῖον (ἵν᾽ οὕτως εἴπω) ὅσον ἐπὶ τῇ πρώτῃ φύσει ταῖς νομικαῖς θυσίαις ἐγκαταμέμικται, καὶ οὐ μικροῦ μέρους τῆς οἰκουμένης, οὐδὲ πρὸς ὀλίγον, ἀλλὰ παντὸς τοῦ κόσμου καὶ διαιωνίζον καθάρσιον. *Magna illa, &, quantum ad primam naturam, immactabilis, ut ita loquar, victima, legalibus sacrificiis immixta est; illa, inquam, non exiguæ cujusdam partis orbis terrarum, nec ad exiguum tempus, sed totius*
† Pag. 696. *mundi nunquam intermoritura expiatio.* Idem ibidem †: Ῥανίδες αἵματος ὀλίγαι κόσμον ὅλον ἀναπλάττουσι, καὶ γίνονται καθάπερ ὀπὸς γάλακτι πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰς ἓν ἡμᾶς συνδέουσαι καὶ συνάγουσαι. (In Christo) *exiguæ cruoris guttæ orbem universum instaurarunt, atque idem, quod lacti coagulum, hominibus præstiterunt, in unum nos conjungentes & constringentes.*

Ambrosius lib. de Paradiso c. VIII. *Accipiant, quâ ratione Dei filius, vel prævaricaturo mandaverit, vel elegerit proditurum. Venerat Dominus Iesus* OMNES *salvos facere proditurus: etiam circa impios ostendere suam debuit voluntatem. Et ideo nec proditurum debuit præterire, ut adverterent omnes, quòd in electione* ETIAM PRODITORIS SVI, *servandorum* OMNIVM *insigne prætendit: nec in eo læsus est vel Adam, quia mandatum accepit: vel Iudas, quia electus est. Non enim necessitatem Deus, vel illi prævaricationis, vel huic proditionis imposuit: quia uterque si* QVOD ACCEPERAT *custodisset, à peccato* POTVIT *abstinere. Denique nec Iudæos omnes credituros sciebat, & tamen ait: Non veni, nisi ad oves perditas domûs Israël. Ergò non in mandante culpa est: sed in prævaricante peccatum est. Et* QVOD IN DEO FVIT, OSTENDIT OMNIBVS, QVOD OMNES VOLVIT LIBERARE. Idem lib. v. de Fide cap. III. *Sed* ECCLESIASTICA FIDE, *& Dei patris & David, idem atque unus est filius:* QVIA *incarnationis Dei mysterium*

VNIVERSÆ SALVS *eſt* CREATVRÆ, *ſecundùm quod ſcriptum eſt**, *Vt ſine Deo* PRO OMNIBVS *guſtaret mortem. Id eſt, quòd* CREATVRA OMNIS, *ſine paßione aliqua divinitatis, Dominici ſanguinis redimenda ſit precio. ſicut alibi habet*, OMNIS CREATVRA *liberabitur à ſervitute corruptionis.* Item in Pſ. XXXIX verſ. 1. qui eſt, *Exſpectans exſpectavi Dominum*; *Mortem unigeniti filii Dei*, factam ait, *pro totius humani generis abſolutione.* Et mox alia addit in hanc mentem. Idem in Pſ. XXXIX: *Quis iſte ſit agnus, audiſtis dicentem, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt, qui occiſus eſt ab omni populo Iudæorum; quem adhuc hoſtili odio perſequuntur. Et illum quidem oportebat pro* OMNIBVS *mori, ut in ejus cruce fieret remißio peccatorum, & ſanguis ipſius* MVNDI *inquinamenta lavaret.* SED VÆ ILLIS, *qui auctorem* PROPRIÆ SALVTIS *negaverunt.* Idem in Pſ. CXVIII. ſerm. VIII. penè extremo, ubi verba illa, *Miſericordiâ Domini plena eſt terra*; ſic explicantur: *Myſticus ſol ille juſtitiæ omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, & omnibus reſurrexit. Ideo autem paſſus eſt, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris radios ſolis excludat, non ideo ſol non ortus eſt omnibus, quia calore ejus ſe ipſe fraudavit: ſed, quod ſolis eſt, prærogativam ſuam ſervat: quod imprudentis eſt, communis à ſe gratiam lucis excludit.* Idem Ambroſius lib. II. de Cain & Abel cap. III: *Ipſe, qui pro* SALVTE VNIVERSORVM *exſpectatus advenit, pro me eſt utero editus originali, pro me oblatus, pro me guſtavit mortem, pro me reſurrexit. In quo* OMNIVM HOMINVM *ſuſcepta eſt* REDEMTIO, *aſſumpta eſt reſurrectio.* Et mox: *Videbat enim, laborantes* NON POSSE *ſine remedio ſalvari, &* IDEO *medicinam tribuebat agris.* IDEO OMNIBVS *opera ſanitatis detulit, ut quicunque perierit, mortis ſuæ cauſſas ſibi adſcribat,* qui CVRARI NOLVIT, CVM REMEDIVM HABERET, QVO POSSET EVADERE. *Chriſti autem manifeſta* IN OMNES *prædicetur miſericordia, eo quòd ii qui pereunt, ſuâ pereunt negligentiâ: qui autem ſalvantur, ſecundùm Chriſti ſententiam liberentur, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & in agnitionem veritatis venire.* Illuſtrem etiam Ambroſii locum ſuperiùs citabamus ex tractatu de ſecundâ interpellatione David c. II. Item ex lib. de Paradiſo cap. VIII.

* *Heb. 2. 9. Vbi Ambroſius pro* χάριτι Θεοῦ *legit*, χωρὶς Θεοῦ, *ut & Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius. Quaſi ſententia ſit, Chriſtum pro omnibus, etiam angelis, Deo ſolo excepto, mortuum eſſe.*

Epiphanius hæreſi LV †: *Πρῶτον μὲν ἑαυτὸν προσενέγκας, ἵνα λύσῃ θυσίαν παλαιᾶς διαθήκης, τὴν ἐντελεστέραν ζῶσαν ὑπὲρ παντὸς κόσμου ἱερουργήσας. Et primum quidem ſe ipſum obtulit, ut ſolveret ſacrificium veteris Teſtamenti, cùm perfectius & vivens pro toto mundo obtulerit.*

† *Pag. 205.*

Andreas Cæsareensis ad cap. I. Apocal. *Illum decet honor, gloria, & imperium, qui ardenti caritate incensus, sua morte genus nostrum à mortis vinculis liberavit, sanguinisque vivifici, & aquæ effusione à peccatorum sordibus nos abluit, ac in regium sacerdotium cooptavit.*

Scriptor commentariorum in epistolas Pauli Ambrosio tributorum, in epist. ad Ephes. c. II: *Pro omnibus tam Iudæis quàm gentilibus mortuus est. Omnibus enim profecit mors salutaris. Resurgens enim à mortuis damnata morte, quæ tenebat omnes, ostendit, quam spem haberent credentes in eum. Hinc mandavit prædicationem, quâ omnes convocarentur ad Deum patrem in unitate spiritus.* Idem in I. Cor. VIII. II: *Et tu eris occasio mortis fratris,* (de animæ morte loquitur) *quem Christus ut redimeret, crucifigi se permisit.*

Gregorius Nazianzenus orat. XXXVIII. quæ panegyrica est in Christi nativitatem [a]. Πρὸς ταῦτα τί φασιν ἡμῖν οἱ συκοφάνται, οἱ πικροὶ τῆς θεότητος λογισταὶ, οἱ κατήγοροι τῶν ἐπαινουμένων, οἱ σκοτεινοὶ περὶ τὸ φῶς, οἱ περὶ τὴν σοφίαν ἀπαίδευτοι, ὑπὲρ ὧν Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανε, τὰ ἀχάριστα κτίσματα, τὰ τοῦ πονηροῦ πλάσματα? *Quid ad hæc dicunt nobis sycophantæ, acerbi illi divinitatis expensores, rerum laudandarum accusatores, tenebrosi circa lucem, circa sapientiam imperiti,* PRO QVIBVS CHRISTVS GRATIS MORTVVS EST, INGRATÆ CREATVRÆ, DIABOLI FIGMENTA? Eadem iisdem verbis repetit orat. XLII. quæ secunda est in Pascha. Idem orat. XLI. [b]: Ῥανίδες αἵματος ὀλίγαι κόσμον ὅλον ἀναπλάττουσι, καὶ γίνονται καθάπερ ὀπὸς γάλακτι πᾶσιν ἀνθρώποις, εἰς ἓν ἡμᾶς συνδέουσαι καὶ συνάγουσαι. Ὦ πάσχα τὸ μέγα καὶ ἱερὸν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου καθάρσιον! *Exiguæ sanguinis guttæ orbem totum instaurarunt, omnibusque hominibus sunt id quod lacti coagulum, in unum nos colligantes ac conjungentes. O pascha magnum & sanctum, totiusque mundi piaculum.*

Chrysostomus in I. Tim. c. II. ait [c], Christum etiam mortuum esse pro gentilibus, hoc est, iis, qui in infidelitate moriuntur. De his enim loquitur, quia dicit, Christum fecisse quantum in se est, ut qui etiam mortuus sit pro credere nolentibus: quòd verò nihil iis passio Christi prosit, id ipsorum fieri culpâ, quia credere nolint. Nam cùm antecessisset, Χριστὸς ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων [d], hoc pacto quærit, τί οὖν καὶ Ἑλλήνων; εἰπέ μοι [e]: atque id ubi affirmarat, iterum quærit hoc modo, πῶς οὖν οὐκ ἐπίστευσαν [f]; ac respondet, ὅτι οὐκ ἠθέλησαν· τὸ γὰρ αὐτοῦ μέρος ἐγένετο [g].

Synesius epist. LVII: Ἔδει γὰρ ὑπὲρ τῶν ἁπάντων ἁμαρτίας σταυρωθῆναι

[a] T. I. pag. 620.

[b] T. I. pag. 696.

[c] P. 1557. edit. Commel.

[d] *Christus qui semet ipsum dedit redemtionem pro omnibus.*

[e] *Num etiam pro gentilibus? dic mihi.*

[f] *Quomodo igitur non crediderunt?*

[g] *Quia noluerunt. Ille tamen, hoc est, Christus, partes suas est exsecutus.*

θῆναι Χριστόν. *Oportebat enim pro peccatis omnium in crucem tolli Christum.*

Augustinus Enarratione in psal. xcv: *Tenebantur homines captivi sub diabolo, & dæmonibus serviebant; sed redempti sunt à captivitate. Vendere enim se potuerunt, sed redimere non potuerunt. Venit Redemptor, & dedit pretium, fudit sanguinem suum, & emit orbem terrarum. Quæritis quid emerit? Videte quid dederit, & invenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est. Tanti quid valet? Quid, nisi totus orbis? Quid, nisi omnes gentes? Valde ingrati sunt pretio suo, aut multum superbi sunt qui dicunt, aut illud tam parvum esse, ut solos Afros emerit: aut se tam magnos esse, pro quibus solis illud sit datum. Non ergò exultent, non superbiant: pro toto dedit, quantum dedit. Novit quid emerit, quia novit quanti emerit, & quantum dederit.*

Isidorus Pelusiota lib. III. epist. CCCXIII: Ὁ καλλίνικος τῶν οὐρανῶν βασιλεὺς, ὁ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐπιδημίαν τῇδε ποιησάμενος, πᾶν τὸ ἁμαρτάνον ὡς βάρβαρον χειρωσάμενος, ὡς οἰκεῖον μετὰ τὴν νίκην ᾤκτειρε. *Illa victoriæ pulchritudine insignis cælorum rex, qui ob hominum salutem peregrinationem huc instituit, postquam* OMNE QVOD PECCATVM FVIT, *tanquam barbarum*, DEVICIT, *miseratus est parta victoria, tanquam misereri ejus proprium esset.*

Cyrillus epistol. ad Ægypti Monachos, tom. I. concil. Ephes. cap. I[a]: Εἷς ὑπὲρ πάντων, ὁ πάντων ἀξιώτερος, τὴν ἰδίαν τέθεικε ψυχὴν, ἵνα ἐν τοῖς ἁπάντων ἀτονήσῃ σώμασιν ἡ φθορὰ, καὶ τὸ τοῦ θανάτου παραλύοιτο κράτος. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκομεν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθησόμεθα. *Vnus*, OMNES *dignitate præstans, pro* OMNIBVS *animam suam posuit, quo hac nimirum ratione corruptio in* OMNIVM *corporibus enervaretur, mortisque imperium dissolveretur. Etenim, ut in Adam omnes moriuntur, sic è contrario in Christo omnes vivificantur.*

[a] Pag. 9. edit. Commel.

Idem lib. IV. adversus Nestorium[b]: Ἐπειδὴ γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος, ἔμελλέ τε χάριτι θεοῦ διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὑπὲρ παντὸς γεύσασθαι θανάτου, καὶ δυσάντητον αὐτοῦ παραλύειν κράτος, ζωοποιήσας ὡς θεὸς τὸν ἴδιον ναὸν &c. *Quia unigenitus Dei Sermo factus est homo, & gratiâ Dei pro omnibus mortem erat gustaturus, & inexpugnabile dissoluturus robur ejus, vivificando, ut Deus, templum suum &c.* Ait ἁπλῶς, mortuum Christum pro omnibus: addit, eum, vivificando semet ipsum, solvisse robur mortis, quatenus nempe, ut se interpretatur epistolâ ad Successum de Fide, *primogenitus factus ex mortuis, & ipsi humanæ naturæ aperuit aditum immortalitatis.*[c] ἵνα, inquit, γένηται πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁδοποιήσῃ τῇ ἀνθρώπου φύσει τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ὁδόν. Non dicit,

[b] P. 82. edit. Rom.

[c] Pag. 114. edit. Rom.

dicit, fidelibus aut credituris solùm immortalitatis aditum patefactum, sed τῇ ἀνθρώπου φύσει, quia nempe omnibus & singulis hæc via monstratur, eamque ingrediendi potestas confertur. Similiter idem libro adversus Anthropomorphitas cap. VIII: Ἡ κατὰ πάντων καὶ γενικωτάτη λύτρωσις ἐν Χριστῷ τετέλεσται. *Omnium, & quidem generalissima redemptio in Christo perfecta est.* Idem Cyrillus in Iohan. lib. II. cap. LIII: *Magnum autem crimen incredulitatis esse ostendit, quoniam unigenitus ipse sit Dei filius. Nam quanto præstantius est, quod contemnitur: tanto majoribus, qui spernit, suppliciis subjacet. Iudicatum verò jam esse ait incredulum, quòd ipse in se ipsum, quoniam largitorem indemnationis non suscepit, condemnationis intulit sententiam.*

[a] Pag. 240. edit Rom. a. 1535.

Theodoretus Serm. x. de Rrovidentia[a] sic Dominum inducit dicentem: Ἀποδέδωκα γὰρ ὑπὲρ τοῦ γένους τὸ χρέος. *Debitum persolvi pro genere humano.* Et mox: Ἀποδέδωκα τοίνυν τὸ τῆς φύσεως ὄφλημα. *Natura ergò debitum persolvi*, Item. Βλέπε τὸ γραμματεῖον τῆς φύσεως ἀπηλειμμένον, ὦ πικρὲ θάνατε. *Vide natura chirographum sublatum, ô amara mors.* Idem in I Cor. VIII. II: *Tu qui à Christo accepisti cognitionem, eum, qui ab ipso servatus est, dono interimis.*

[b] Subjecta ea Cyrilli libris adversus Nestorium, in edit. Rom.

[c] Extrema pag. 128.

Proclus Constantinopolitanus, epist.[b] ad Armenos de fide[c]: Καὶ κενοῖ ἑαυτὸν ἐν δούλου μορφῇ, μηδεμίαν τῆς θεότητος περιγραφὴν ὑπομείνας· καὶ οὕτω σώζει πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γένος. *Et inanit se ipsum in formâ servi, nullam deitatis circumscriptionem sustineus, & hoc modo* SERVAT OMNE HVMANVM GENVS.

Prosper quoque multa pro hac sententiâ scripsit. Quod quâ occasione fecerit, docet nos Fulgentius lib. I. ad Monimum: *Præterito*, inquit, *tempore illi luculentissimo sancti Augustini operi à quibusdam Gallis objectum, quòd B. Augustinus in assertione prædestinationis divinæ peccatores non ad solum prædestinatos diceret judicium, sed etiam ad peccatum: cujus dicta, quia ipse celeri præventus est obitu, Prosper, vir eruditus & sanctus, rectè defendit, fideli & copioso sermone.* Inter ea Gallorum capitula, quæ in Augustino damnabilia se reperisse jactabant, nonum hoc erat: *Quòd non pro totius mundi redemtione Salvator sit crucifixus.* Ad hoc respondet Prosper, generatim quidem in præfat. ubi, de hoc & cæteris capitulis loquens, negat, *talem sensum scriptis Catholici inesse doctoris, qualem eum, qui frustra calumniantur, ostentant.* particulatim verò in responsione ad cap. IX. ubi ait: *Nullus omnino est ex omnibus hominibus, cujus natura in Christo, Domino nostro, suscepta non fuerit.* Et mox: *Cum itaque rectissime dicatur Salvator pro totius mundi redemtione*

tione crucifixus, propter veram naturæ humanæ susceptionem, & propter communem in primo homine omnium perditionem: POTEST *tamen dici pro his tantùm crucifixus, quibus mors ipsius profuit.* Et paullo pòst: *Diversa ab istis* (qui Christum receperunt) *sors eorum est, de quibus dicitur: Mundus eum non cognovit. ut possit secundum hoc dici, Redemptor mundi dedit pro mundo sanguinem suum, & mundus redimi noluit, quia lucem tenebræ non receperunt.* Idem Prosper in sententiis (quas responsionibus ad capitula Gallorum subjecit) super hoc nono illorum capite sic scribit: *Qui dicit, quòd non pro totius mundi redemtione Salvator sit crucifixus, non ad sacramenti virtutem, sed infidelium respicit partem: cùm sanguis Domini nostri Iesu Christi pretium totius mundi sit: à quo pretio extranei sunt, qui aut delectati captivitate redimi noluerunt: aut post redemtionem ad eandem sunt servitutem reversi.* Etiam Vincentius inter objectiones suas posuerat, *Quòd Dominus noster Iesus Christus non pro omnium hominum salute & redemtione sit passus.* Generatim ad hoc cæterasque objectiones respondet Prosper in præfatione, his verbis: *Ineptissimarum quarundam blasphemiarum prodigiosa mendacia diabolico continentur indiculo, quæ falsò in nos, ad excitandam invidiam, jactitari, facilè & sufficienter subscriptione unius probaremus anathematis, nisi malignitas eorum, qui se gravari putant, si de nobis bene sentiatur, ipsam subscriptionis nostræ brevitatem suspectam esset habitura.* Particulatim verò respondet ad eam in hunc modum: *Quod ad magnitudinem & potentiam pretii, & quod ad unam pertinet caussam generis humani, sanguis Christi redemptio est totius mundi. Sed qui hoc seculum sine fide Christi, & sine regenerationis sacramento pertranseunt, redemtionis alieni sunt. Cùm itaque propter unam omnium naturam, & unam omnium caussam à Domino nostro in veritate susceptam,* RECTE OMNES DICANTVR REDEMTI, *& tamen non omnes à captivitate sint eruti: redemtionis proprietas haut dubiè penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras.* Et mox: *Quod per unicum exemplum gestum est* PRO VNIVERSIS, *per singulare sacramentum celebratur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod confectum est de infirmitate nostrâ,* (hoc est, naturâ humanâ, quam Christus assumsit) *& veritate divinâ, habet quidem* IN SE, *ut omnibus prosit: sed si non bibitur, non medetur.*

Scriptor libb. de vocatione Gentium, lib. II. cap. XVI. (cujus capitis hoc lemma: *Quòd Christus pro omnibus impiis mortuus fuerit*) sic scribit: *Nulla ratio dubitandi est, Iesum Christum Dominum nostrum pro impiis & peccatoribus mortuum, à quorum numero liber inventus est. Nonne pro omnibus mortuus est Christus? Sed prorsus pro omnibus mortuus est*

Christus. Et post aliqua: *Sive ergò circumcisio, sive præputium, peccato universaliter concludebatur, unusque omnes reatus obstrinxerat, & inter magis minusque impios nemo erat, qui posset absque Christi redemtione salvari: quæ redemtio universo sese intulit mundo, & omnibus hominibus indifferenter innotuit.*

Salvianus Massiliensis lib. 11. contra Avaritiam: *Licet generale sit debitum, & speciale tamen esse, non dubium est: licet sit commune omnium, est tamen peculiariter singulorum. Ita ad omnes æqualiter pervenit, ut tamen de summa unicuique nil recedat. Christus enim, sicut pro omnibus passus est, sic pro singulis: & cunctis se impendit, pariter & singulis. Et totum se dedit universis, & totum singulis: Ac per hoc quicquid passione suâ Salvator præstitit, sicut totum ei debent universi, sic totum singuli: nisi quòd prope hoc plus singuli, quam universi; quòd tantùm acceperunt singuli quantum universi. Ubi enim hoc unus accipit, quod universi, etsi par est mensura, major invidia est.* Quem ad locum sic scribit in commentariis suis vir. Cl. Conradus Ritters husius: *Hic quoque locus probe notandus est, ad refellendos quosdam, qui id negant. Neque enim ideò non pro omnibus credi debet Christus passus, etiamsi non ad omnes redundet ac perveniat passionis ejus fructus, sed nimis multi damnentur ac pereant. Nobis autem orandum est in hunc modum:*

Participes fac nos meritorum, ô Christe, tuorum,
Ne careat fructu passio morsque tua!

Primasius quoque in illud 1. ad Timoth. c. 11. *dedit redemtionem semet pro omnibus,* etsi velit, *omnes,* συνεκδοχικῶς accipiendum, si de applicationis efficaciâ intelligatur; tamen de universis & singulis capiendum putat, quantum ad pretii expensi meritum attinet. *Constat*, inquit, *Deum omnia bona velle; sed homines suo vitio præcipitantur in malum.* Et mox: *Pro omnibus quidem effusus est sanguis Christi: sed credentibus prodest: incredulis verò erit in condemnationem.* Similiter accipit Gaudentius Brixiensis, qui tempore Ambrosii vixit, tractatu 8. qui primus est de lectione Euangelii.

In his verò & similibus patrum locis, quibus Christus universorum hominum Servator ex Apostolo Paulo dicitur, non hoc sic intelligi debet, quasi reapse effecerit, ut omnes actu serventur: sed quia omnia effecit necessaria ut servari possent. Nam quamquam non omnes ingrediantur salutis viam, culpa tamen hæc Christi non est, cùm is viam hanc patefecerit; sed culpa eorum est, qui ingredi nolunt.

Imp. Iustinianus edicto publico, quod fidei ejus confessionem continet:

tinet: *Ipse igitur verus filius Dei* OMNES *nos indutus est*, VT OMNES INDVAMVR VNVM DEVM. Christus, inquit, eandem omnibus carnem induit, ut prodesse posset omnibus. At qui natus pro omnibus, is quoque passus pro omnibus.

Clemens, συνεργὸς S. Paulli, in Euangelii propagatione, ut legimus Philipp. 4. 3, epist. supposititiâ ad Iacobum Domini fratrem [a]; Mysterium incarnationis filii Dei, qui pro SALVTE HVMANI GENERIS *à patre de cælo descendens, de virgine nasci dignatus est*, &c. Extat ea epistola fol. 132. operum Clementis edit. Sonnii a. 1568. & concil. general. tom. 1. pag. 28. edit. Colon. 1606. Supposititiam verò esse, cum alia argumento sunt, tum quòd veteres ejus non meminerint, item quod Iacobus Domini frater septennio ante B. Petrum obiit, ut ei Clemens mortem ac Cygneam Petri concionem epistolâ hac nunciare haut potuerit.

Anastasius Sinaïta episcopus Antiochenus de rectis fidei Catholicæ dogmatibus lib. IV. qui est de passione & impassibili Deitate Christi [b]; *Effusus est sanguis ejus, qui multis redimendis sufficeret: Sed jam melius fuerit dicere omnibus; sunt siquidem & omnes multi.*

Damascenus quoque Christum pro omnibus mortuum censuit, unde oratione de Sabbato Sancto, quæ Antverpiæ cum Pantini interpretatione nuper prodiit, passionem ejus vocat [c] ὑπὲρ τοῦ κόσμου ἱερεῖον [d]. & aliquanto ante [e], πάθος τὸ παντὸς τοῦ κόσμου σωτήριον [f]. nempe non ratione eventus, quasi omnes qui in Adamo perierant, salventur per Christum, sed ratione finis propriè dicti, quia proposuerat sibi Christus, ἵνα τὸν [g] νεκρωθέντα τῇ ἁμαρτίᾳ ἄνθρωπον, καὶ ταύταις περιεσφιγμένα σειραῖς λύσῃ τῶν δεσμῶν, καὶ ἀφήσῃ ἄνετον: ut idem inibi ait [h].

Isychius in Levitici cap. XVI: *Lex filios Israël reos maledicto & morti constituit, ut propterea necessariam haberent expiationem, & pro eis quidem principaliter unigeniti immolaretur sacrificium. Immolatur autem & pro omnibus hominibus, ita ut Caiphas diceret: Oportet ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Quodque dictum erat, confirmans, simulque & corrigens euangelista Iohannes, addidit: Hoc autem a semet ipso non dixit, sed cùm esset pontifex anni illius, prophetavit, quia moriturus esset Iesus* PRO GENTE, ET NON SOLVM PRO GENTE, SED VT *filios Dei qui dispersi erant, in unum colligeret:* GENTES *videlicet.* Et paullo pòst: *Pro sensibili Israël Iesus immolatus, &* PRO OMNI HVMANO GENERE *ad expiationem immunditiarum nostrarum obviavit.*

Maximus monachus in capit. Theologicis centur. 1. c. LXXI:

[a] Pag. 138.

[b] T. 1. Biblioth. Patrum, edit. 2. col. 396.

[c] Pag. 264.

[d] Sacrificium pro mundo.

[e] P. 236.

[f] Supplicium toti mundo salutare.

[g] Vt hominem in peccatum mortuum, ejusque constrictum catenis vinculis liberatum dimitteret.

[h] P. 246.

Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, τὴν αὐτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ἐνδειξάμενος, ὑπὲρ ὅλης τοῦ ἀνθρωπείου γένους ἔπαθεν, καὶ πᾶσιν ἐξ ἴσου τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως ἐχαρίσατο. Ideo Dominus noster & Deus Iesus Christus, eâdem caritate nobis ostensâ, pro universo genere humano passus est, & omnibus ex æquo spem resurrectionis gratuitò largitus est.

Concilium Toletanum VI. (quod anno Dom. IↃCXXXVIII. ex Hispaniæ Galliæque episcopis coactum fuit) cap. 1: *Ex tribus divinitatis personis solum Filium fatemur ad redemtionem humani generis, propter culparum debita, quæ per inobedientiam Adæ originaliter & nostro libero arbitrio contraxeramus, resolvenda, à secreto Patris arcanoque prodisse.*

[a] *T. 2. Com. col. 216. edit. Morell.* Elias Cretensis ad orat. 1. Nazianz. [a] *Christus dictus est redemtio, ut nos peccato venditos in libertatem asserens, & quia pro totius orbis expiatione tanquam redemtionis pretium se ipsum dedit.*

M. Albinus in Ioh. cap. III. ad illa verba, *Non misit Deus filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum;* QUANTUM, inquit, IN MEDICO *est, sanare venit ægrotum: se interimit, qui præcepta medici observare non vult.*

[b] *Pag. 258. edit. Moguntina in qua Hincmaro subjiciuntur.* In constitutionibus Karoli Magni [b]: *Item prædicandum est, quomodo Dei filius incarnatus est de Spiritu Sancto & ex Mariâ semper virgine, pro salute & reparatione humani generis passus, sepultus, & tertiâ die resurrexit, & adscendit in cælos, & quomodo iterum venturus sit in majestate divinâ judicare omnes homines,* &c.

Theophylactus ad Rom. XIV. 15: *Propter cibum perdis & subvertis fratrem, quem tanti Christus facit, ut pro ipso mortem obire dignatus sit. Animadvertens enim, te manducare porcinam carnem, quâdam tui erga ipsum contentione redditur pertinacior, adeoque periclitatur* A CHRISTO, DEFICIENDO, *ut sese legi tandem* TOTUM *tradat affigatque.* Idem ad 1. Cor. VIII. 11: *Fiet occasio interitus fratri, propter quem Christus etiam obiit. Christus quidem pro ipso non detrectavit mori: tu verò ne à cibis quidem abstines, ut ne offendatur.* Et quid apertius istis in ep. ad Heb. 11. 9. *Deus filium suum nobis dedit in mortem, non pro fidelibus tantum, sed pro universo terrarum orbe. Etsi enim non omnes sunt servati, ipse tamen, quod sui officii erat, implevit.*

Oecumenius in eundem locum: Εἰ γὰρ καὶ μὴ πάντες ἐσώθησαν διὰ *τὴν οἰκείαν ἀπιστίαν, αὐτὸς μέντοι τὸ οἰκεῖον ἐπὶ πάντας καὶ ὑπὲρ πάντων ἐποίησε. Quamquam enim non omnes salvi facti sunt, ob suam incredulitatem, ipse tamen, quod suum erat, ad omnes & pro omnibus fecit.*

[c] *P. 22. edit. Bas. 1557.* Nicetas Choniates in annalibus in Ioanne Comneno [c]: Τὸ τῆς

ἡμε·

ἡμετέρας φύσεως πτῶμα πεσὼν ἀνήγειρεν ὁ Χριστὸς ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας διεὶς, καὶ μικραῖς ῥανίσι κόσμον ὅλον εἰς ἕνωσιν ἀγαγών. *Christus, extensis in cruce manibus, naturæ nostræ ruinam suo casu erexit, & parvis guttis totum mundum univit.*

Manuel Palæologus orat. VI: [a] Φιλεῖ ὃν ἔπλασε χερσὶν ἰδίαις ἀπὸ πηλοῦ, προϋποστήσας καὶ τοῦτον ἐξ οὐδενὸς, καὶ πάντας θέλει σωθῆναι δι' οἰκείαν ἀγαθότητα· ἐφ' ᾧ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν. *Amat* (Christus) *quem propriis manibus ex luto finxit: quòd ipsum prius ex nihilo produxerat: & omnes vult salvari propter bonitatem suam: ob quam & homo factus, & pro nobis passus est.* Et mox: Εἰ τοίνυν θέλει πάντας σωθῆναι μετανοήσαντας, δύναται δ' ὅσαπερ θέλει· οὐδέν τι δή που λείπεται τοῖς ἐν ἁμαρτίαις πρὸς τὸ σωθῆναι, ἢ τὸ θελῆσαι μετανοῆσαι, καὶ ἔργα δεῖξαι τῆς μετανοίας. *Itaque si vult, omnes salvos fieri, & potest, quæcunque vult; nihil, ut salventur, deest iis, qui constituti sunt in peccatis, quàm ut resipiscere velint, & ostendere opera pœnitentiæ.* Habet similia eadem orat. [b] Item orat. matutina Dei celebrationem continente [c]: Καὶ τεθνάναι σαυτὸν ἐξέδωκας, καὶ ἔσωσάς γε τῷ σῷ θανάτῳ, τὸ κατὰ σὲ, ἐξῆς ἅπαντας ἀνθρώπους. *Pro omnibus morti te ipsum tradidisti, ac morte tuâ servasti, quod in te quidem est, omnes omnino homines.* Hæc dicta sunto de controversiâ, An Christus pro omnibus passus sit: de quâ Pelagio quæstio non erat cum Catholicis ratione adultorum, sed duntaxat ratione infantium, pro quibus Christum esse mortuum negabat. Quâ de re satis diximus lib. II. part. II. Thes. IV.

[a] pag. 300. & 302.

[b] p. 350.

[c] p. 428.

Thesis IV.

Quemadmodum verò, quæ obedientiâ suâ Christus acquisivit, ea omnes homines tangunt: ita illa omnibus in verbo offerri, antiqui Patres judicarunt. Atque huc referunt illud Esaiæ LXV. 2. Tota die expandi manus meas ad populum incredulum, &c. *Et hoc Matth.* XX. 16. Multi vocati, pauci electi. *Item quod Roman.* II. 4. *dicitur, μακροθυμίαν Dei etiam illos invitare ad pœnitentiam, qui thesaurizant sibi iram. Et sanè testimoniorum hujusmodi plena est Scriptura; quæ aperte ostendunt, per verbi prædicationem non electos solum, sed etiam reprobos, secundùm quandam supernæ bonitatis & misericordiæ*

 men-

mensuram, vocari ad participationem gratiæ salutaris. Nec Dei voluntatem esse, ut aliquibus, sed ut omnibus Euangelium prædicetur, qui audire illud possunt; clarè docemur mandato Christi, qui omni creaturæ in quaque gente prædicare illud jubet, Matth. XXVIII. 19. *& Marc.* XVI. 15. *Cui mandato obtemperare aggressi Apostoli, dicuntur Act.* XVII. 30. *omnibus ubique* (πᾶσι πανταχοῦ) *hominibus denunciare, ut resipiscant: Et ratio divinæ voluntatis continuò subjungitur, quia omnes judicaturus est extremo die per Christum. Atqui etiam reprobi sunt judicandi. Ut Paullinum hoc planè geminum sit dicto isti* 1 *Petri* III, 9; Non tardat Dominus promissum *(de adventu suo ad judicium extremum,)* sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. *Est igitur vocatio universalis, ratione Dei mandantis, ut omnibus Euangelium prædicetur, & exigentis, ut ab omnibus audiatur ac recipiatur. Quodsi quibus illud non annuncietur, defectus iste Deo tribui non debet: sed partim prædicatorum incuria, quorum non ea est industria ac fides in dispensatione verbi, quæ debebat: partim majoribus illorum, à quibus non annuntiatur: (ut quorum negligentiâ verbi veritas paullatim sit amissa; unde fiet, ut justus Deus ab illorum manibus totius posteritatis sanguinem reposcat:) partim ipsorum peccatis, quæ Deus, ob caussas nobis ignotas, in unâ gente magis quàm aliâ, privatione Euangelii vindicat. Itaque in parabolâ Matth.* XIII, *non in seminante, sed in terrâ, culpa esse dicitur, quòd semen non fructificet. Et Luc.* XIV, 18, *non in patremfamiliâs vocantem ad cœnam, sed in vocatos, culpa conjicitur quòd non fruantur beneficiis quæ offeruntur. Nec interea Deus nationes istas, quibus Euangelii lux non affulget, omnis omnino gratiæ relinquit expertes. Nam Apostolus ad Rom.* I. *ait, gentes Deum ex operibus cognoscere: & Rom.* II. *dicuntur naturâ facere, quæ legis sunt: & Act.* XIV. *docetur, Deum non reliquisse gentes sine testimonio*

nio bonitatis suæ: & ex Act. XVII. *discimus, eò hoc testimonium illis relictum esse, ut quærerent Deum, si fortè palpando invenirent, quamvis non longè absit ab unoquoque nostrûm. Hanc verò gratiam iis Deus fecit, non hoc fine, ut sint inexcusabiles: (quando Deus donorum suorum usum intendit, non abusum: ac secus si agat, jam homines inexcusabiles futuri non sint:) sed ut pro mensurâ gratiæ glorificent Deum. Quod si facerent, non desunt viri sancti & eruditi, quibus verisimile videatur, tales non merito quidem suo, sed tamen misericordiâ Dei, perducendos esse ad Euangelii cognitionem: sive id futurum esset modo ordinario per prædicationem verbi à presbyteris factam, sive modo extraordinario, ut per Angelorum ministerium, aut aliqua alia ratione hominibus ignotâ. Sed antiqui, istac conjecturâ supersessâ, ferè contenti sunt dicere, etiam gentes istas habere aliquam revelationis vocationisque divinæ mensuram, cui non respondeant: quod verò eos magis quàm nos destituat gratia Euangelicæ prædicationis, id esse à justo Dei judicio, sed occulto & imperscrutabili.*

QVod ad vocationem attinet, docent Patres, valde quidem inæqualem esse gratiam vocationis; sed tamen universos homines aliquam habere revelationis vocationisque mensuram. atque id probant cùm ex aliis Scripturæ locis, tum imprimis ad Rom. I. ubi Apostolus ait, Gentes Deum ex operibus cognoscere. & Rom. II; ubi dicuntur naturâ facere quæ legis sunt. tum Act. XIV; ubi Deus dicitur non reliquisse Gentes sinè testimonio bonitatis suæ. & Act. XVII; quo in loco dicitur, hoc testimonium eò illis relictum esse, ut Deum, si fortè, palpando invenirent, quamvis non longè absit ab unoquoque nostrûm. Nec cum hac sententia pugnare arbitrantur quòd nullis non prædicatur Euangelium, per quod ἀμέσως confertur gratia actu salutaris: verùm statuunt, quia lex ducendo ad pœnitentiam præparat ad Christum, (unde ab Apostolo dicitur pædagogus ad Christum) eo dici quoque posse, homines per legem vocari ad salutem: non quasi aut immediatè ea salutem conferat, quod unius est Euangelii; aut quasi in se id faciat, cùm per se iram operetur,

tur, & mortis sit ministerium: sed quatenus ex ordinatione Dei per hoc medium homines disponuntur ad gratiam, pro quâ gratiâ proximè & immediatè disponit ad gratiam regenerantem. Hujusce vocationis duas faciunt partes. unam externam, per verbum; alteram internam, per Spiritum sanctum: quæ duo ordinariè docent concurrere, eo quòd Verbum citra Spiritum inutile sit [a], ac Deus nolit ut verbum suum inutiliter prædicetur [b]. Vnde & cùm Scriptura dicit, homines resistere Spiritui sancto, non id interpretantur de solo verbo Spiritus ductu prædicato, sed etiam de internâ operatione Spiritus verbo adsistentis. Quòd autem dixi, ea ordinariè ac communiter concurrere, id sententiam habet, non quidem negâsse Patres, fieri posse ut Spiritus iis in auditoribus quiescat, qui contemtu Euangelii se vitâ æternâ reddidere indignos, sed sensisse tamen, Spiritum à verbo nunquam in iis separari, qui primò ad salutem vocantur, neque diutinâ rebellione ac protervâ contumaciâ meriti sunt ut desinat in iis Spiritus operari, suisque eos desideriis relinquat: ut nempe hîc quoque locum habeat proverbium vetus [c], *Qui non vult, cùm potest; non utique poterit, cùm volet.* Quòd, nisi ordinariè Spiritus cùm verbo in vocatione hominis concurrat, consequi veteres putârunt ut hypocrisis cadat in Deum: nec enim quicquam magis sinceritati aut etiam æquitati repugnare, quàm ut quis juramento firmet, nolle se mortem peccatoris, sed ut vivat; nec tamen vires peccatori tribuat, per quas præsens mortis periculum, si velit, evadat: aut ut cum debitore qui omnia decoxerit, (quales nos omnes nunc coram Deo sumus) novum se fœdus seriò inire paratum dicat, nec tamen ei conditionem præscribat præstabilem.

[a] 1 *Cor.* III, 7.
[b] *Esa.* LV, 11.
[c] *Io. Sarisberiensis lib.* VIII. *Policratici, cap.* 17.

Ex his omnibus nihil aliud consequitur, quàm docere Patres, saltem omnibus per Euangelii prædicationem vocatis offerri gratiam salutarem, idque non externè modò, sed etiam internè. Nunc addo, velle eosdem, non solùm per Euangelii prædicationem vocatis, verùm universis quoque totius Orbis incolis, qui sunt, fuerunt, erunt, offerri, & oblatum iri gratiam, quæ licet non sufficiat ad immediatè ingenerandam fidem, sufficiens tamen sit ad id, ut hominem proximè quidem ad gratiam communem, remotè autem ad gratiam regenerantem possit disponere. Hanc ejus gratiæ sufficientiam & vocationis universalitatem relucere docent in universalibus naturæ documentis, quatenus nempe omnes homines insculptam habent legem in cordibus suis; quatenus item universis hominibus

ex

ex rebus creatis manifestum est, quicquid de Deo cognosci potest: quorum utrumque non fit simpliciter ut homines sint inexcusabiles, (quando Deus donorum suorum usum intendit, non abusum; ac si Deus ipse abusum intendat, jam homines inexcusabiles esse non possunt) sed ut pro mensurâ gratiæ Deum glorificent, & pro viribus eum glorificantes ampliorem Dei benignitatem consequantur, usque dum tandem ad salutarem Christi cognitionem gratiose deducantur: sin autem veritatem in iniquitate detineant, inexcusabiles reddantur; quippe qui eo ipso quòd gratiam hanc contemsere, mereantur privari cognitione Christi, quando qui in pauco est infidelis, majori se gratiâ reddit indignum. Quæ tamen omnia non sic accipi volumus, ut existimemus, Patrum mentem esse, hominem ex innatis viribus solisque naturæ conatibus, ut talibus, se posse positive infallibiliterque disponere ad gratiam prævenientem ac primam vocationem, (quam sententiam inferius pluribus diluemus) verùm ut iccirco in cujusvis potestate sit salvari, quia Deus generali eâque liberalissimâ largitudine stet ad omnium ostium & pulset, omnibus non ponentibus obicem divinæ gratiæ, divitias gratiæ ostendat & conferat, nec deserat quemquam, nisi prius ab ipso deseratur. Hoc veterum fuisse judicium, luculentis testibus comprobabimus.

Irenæus lib. IV. cap. LXXVI; *Facere enim, proprium est benignitatis Dei; fieri autem, proprium est hominis naturæ. Si igitur tradideris ei quod est tuum, id est fidem in eum & subjectionem, percipies ejus artem, & eris perfectum opus Dei. Si autem non credideris ei, & fugeris manus Dei, erit caussa imperfectionis in te qui non obedisti, sed non in illo qui vocavit. Ille enim misit, qui vocarent ad nuptias: qui autem non obedierunt ei, semet ipsos privaverunt regiâ cœnâ. Non igitur ars deficit Dei, (potens est enim de lapidibus suscitare filios Abrahæ) sed ille, qui non consequitur eam, sibimet suæ imperfectionis est caussa. Nec enim lumen deficit propter eos, qui semet ipsos excæcaverant: sed illo perseverante, quale & est, excæcati per suam culpam in caligine constituuntur: neque lumen cum magnâ necessitate subjiciet sibi quemquam; neque Deus cogit eum, qui nolit continere ejus artem. Qui igitur abstiterunt à paterno lumine, & transgressi sunt legem libertatis, per suam abstiterunt culpam, liberi arbitrii & suæ potestatis facti.*

Tatianus orat. contra Græcos, postquam docuerat, nos in primis parentibus amisisse Spiritum Dei, absque quo intellectus noster in supernaturalibus nihil sit, nisi tenebræ; ac sine quo nemo veram immortalitatem, quæ in nostri cum Deo commercio sita est, con-

ſequi poſſit; addit, non ita deſperatam eſſe noſtram conditionem, ut non in eum ſtatum, unde ſemel excidimus, reſtitui valeamus: tantùm enim opus eſſe, ut denuò amiciamur cæleſtis Spiritus indumento: eoque induti, ad priſtinam cognationem recurramus. Nequis verò objiciat, non eſſe in manu noſtrâ, ut hujuſmodi veſte ornemur, ait, Deum nulli ad priſtinam cognationem aditum præcludere, ſed paratum eſſe omnibus Spiritus ſui indumentum donare, qui modò illud non reſpuant. *Δυνατὸν παντὶ γυμνωθέντι, κτήσασθαι τὸ ἐπικόσμημα, καὶ πρὸς τὴν συγγένειαν τὴν ἀρχαίαν ἀναδραμεῖν. Poſſunt omnes nudati, hunc ſibi ornatum comparare, & ad priſtinam cognationem recurrere.*

Theophilus etiam ad Autolycum lib. I. non dubitat à gentili ex-
[a] Pag. 285. poſcere, ut cordis ſui auribus verba Dei haurire velit, *Δεῖξον [a] βλέποντας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὰ ὦτα τῆς καρδίας σου ἀκούοντα. Animi tui oculos præbe videntes: cordis tui aures da operam ut audiant.* Vocat
[b] Poteſt Deum adſpicere. autem oculos cordis, quibus homo *δύναται Θεὸν θεάσασθαι* [b]: ut mox adjungit. Ac nequis, cur non videat Deum, defectui gratiæ adſcribat, ſolùm requirit, ne homo oculos occludat. *Βλέπεται γὰρ Θεὸς τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὁρᾶν, ἐπὰν ἔχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεῳγμένους τῆς ψυχῆς.* Cujus loci ſententiam ſic expreſſit interpres: *Deus non ab omnibus videtur: verùm illi ſoli ejus adſpectu frui poſſunt, quibus datum eſt: ii nempe, qui animi oculos offerant non clauſos, ſed apertos.* Mox ibidem gratiam comparat Soli, cujus lumen totum irradiat orbem: mentes verò humanas oculis confert, qui in aliis habent videndi facultatem, in aliis non item: ac nequis cæcitatem eam inevitabile malum putet, ait, hanc inde provenire, quòd homo peccatis ac ſceleribus quaſi occludat cordis feneſtras, ut eos lumen cæleſte irradiare intus non poſſit. Aliquanto etiam pòſt, nihil aliud ab homine requirit, quàm ut
[c] P. 289. velit illuminari [c]; *Εἰ βούλει, δύνασαι θεραπευθῆναι. ἐπίδος σεαυτὸν τῷ ἰατρῷ, καὶ παρακεντήσει σου τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας. τίς ἐστιν ὁ ἰατρός; ὁ θεὸς, ὁ θεραπεύων καὶ ζωοποιῶν διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς σοφίας. Si vis, poteris ſanari. Medico temet ipſum committe, & oculos animi tui cordiſque aperiet, viſumque eis reſtituet. At quis ille medicus? Deus, qui ſanat, & vivificat per ſermonem & ſapientiam ſuam.* Similiter lib. II. hoc ſolum
[d] P. 316. exigit, ut velit ſalvari: *Καθάπερ [d] παρακούσας ἄνθρωπος θάνατον ἑαυτῷ ἐπεσπάσατο, οὕτως ὑπακούσας τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ, ὁ βουλόμενος δύναται περιποιήσασθαι ἑαυτῷ τὴν αἰώνιον ζωήν. Quemadmodum ſuâ inobedientiâ homo ſibi mortem attraxit: ſic qui Dei voluntati obtemperare vult, poteſt æternam ſibi vitam parare.* Sed imprimis illuſtris eſt Theophili locus lib.

lib. III [a]: ubi ait, à Iesaiâ disertim quidem Iudæos, sed communi- [a] P. 335. & 336.
ter omnes, ad pœnitentiam vocari: Περὶ οὖν τῆς μετανοίας Ἡσαΐας ὁ προ-
φήτης, κοινῶς μὲν πρὸς πάντας, διαῤῥήδην δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγει. Adfert
deinde luculenta Prophetarum testimonia: quibus ostendatur, quan-
topere Deus omnes omnino peccatores, ne eorum pereat quisquam,
ad pœnitentiam exhortetur. Post quæ subjungit: Πολλὰ μὲν οὖν, μᾶλ-
λον δὲ ἀναρίθμητά ἐστιν τὰ ἐν ταῖς ἁγίαις γραφαῖς εἰρημένα περὶ μετανοίας,
ἀεὶ τοῦ Θεοῦ βουλομένου ἐπιστρέφειν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρ-
τιῶν. *Plurima sunt, & numerum ferè omnem excedunt, quæ in Scripturâ sa-
crâ, de pœnitentiâ agendâ, comprehenduntur. Nam semper Deus voluit con-
vertere humanum genus ab omnibus suis peccatis.* Alia quoque in hanc
mentem adfert ibidem, quæ brevitatis caussa omitto.

Clemens Alexandrinus ἐν προτρεπτικῷ [b]: Φιλάνθρωπος δὲ ὢν ὁ Κύ- [b] P. 25. edit.
ριος, πάντας ἀνθρώπους εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας παρακαλεῖ. *Dominus* Commel.
*autem, cùm sit amans humani generis, adhortatur omnes ad agnitionem veri-
tatis.* Idem in eodem [c]: Ἀκούσατε οὖν οἱ μακρὰν, ἀκούσατε οἱ ἐγγύς. οὐκ [c] Pag. 25.
ἀπεκρύβη τινὰς ὁ λόγος. φῶς ἐστι κοινὸν, ἐπιλάμπει πᾶσιν ἀνθρώποις.
οὐδεὶς Κιμμέριος ἐν λόγῳ. Σπεύσωμεν εἰς σωτηρίαν, ἐπὶ τὴν παλιγγενεσίαν.
*Audite ergò, qui estis longè; audite, qui propè. Nullis celatum est verbum,
lux est communis: omnibus illucescit hominibus. Nullus est in Verbo Cimme-
rius. Festinemus ad salutem, ad regenerationem.* Et eodem opere [d]: [d] Pag. 33.
Ἀΐδιος οὗτος, Ἰησοῦς εἷς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς Θεοῦ τε ἑνὸς, τοῦ αὐτοῦ καὶ πατρὸς,
ὑπὲρ ἀνθρώπων εὔχεται, καὶ ἀνθρώποις ἐγκελεύεται. Κέκλυτε μυρία
φῦλα, μᾶλλον δὲ ὅσοι τῶν ἀνθρώπων λογικοὶ, καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες. Τὸ
πᾶν ἀνθρώπων γένος καλῶ. οὗ ἐγὼ δημιουργὸς θελήματι πατρός. ἥκετε ὡς
ἐμὲ, ὑφ' ἕνα ταχθησόμενοι Θεὸν, καὶ τὸν ἕνα λόγον τοῦ Θεοῦ. καὶ μὴ μόνον τῶν ἀλό-
γων ζώων πλεονεκτεῖτε τῷ λόγῳ. ἐκ δὲ τῶν θνητῶν ἁπάντων ὑμῖν ἀθανασίαν
μόνοις καρπώσασθαι δίδωμι. ἐθέλω γὰρ, ἐθέλω καὶ ταύτης ὑμῖν μεταδοῦναι τῆς
χάριτος, ὁλόκληρον χορηγῶν τὴν εὐεργεσίαν, ἀφθαρσίαν. καὶ λόγον χαρί-
ζομαι ὑμῖν, τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τέλειον ἐμαυτὸν χαρίζομαι. τοῦτο εἰμὶ ἐγὼ, τοῦτο
βούλεται ὁ Θεὸς, τοῦτο συμφωνία ἐστὶ, τοῦτο ἁρμονία πατρὸς, τοῦτο υἱὸς, τοῦτο
Χριστὸς, τοῦτο ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, βραχίων Κυρίου, δύναμις τῶν ὅλων, τὸ θέλη-
μα τοῦ πατρός. *Aeternus hic, est Iesus unus, qui, magnus Pontifex, & unius
Dei, qui idem quoque est pater, orat pro hominibus, & hortatur homines. Au-
dite, gentes innumerabiles, vel potiùs, quicumque ex hominibus estis ratione
præditi, & Barbari, & Græci. Voco omne genus hominum, quorum ego sum
opifex voluntate patris. Venite ad me sub uno Deo collocandi, & uno Dei Ver-
bo: nec solâ ratione superate expertia rationis animantia, sed etiam ex univer-*

sis mortalibus do fruendam vobis immortalitatem. Volo enim, volo vos hac quoque impertiri gratiâ, plenum & integrum prabens beneficium, ut sitis interitus ac corruptionis expertes. Sed & Verbum vobis largior, Dei cognitionem; perfectum me ipsum largior. Hoc sum ego, hoc vult Deus. Hoc est consensio, hoc est concentus & harmonia Patris. Hoc Filius, hoc Christus, hoc Verbum Dei, brachium Domini, potestas universorum, voluntas Patris. Idem eodem libro *: Φιλάνθρωπος δὲ ὢν ὁ Κύριος, πάντας ἀνθρώπους εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας παρακαλεῖ, ὁ τὸν παράκλητον ἀποστέλλων. Τίς οὖν ἡ ἐπίγνωσις; θεοσέβεια. θεοσέβεια δὲ, πρὸς πάντα ὠφέλιμος, κατὰ τὸν Παῦλον, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς, τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. Πόσου ὡμολογήσατε, ὦ ἄνθρωποι, εἰ ἐπιπράσκετο σωτηρία ἀΐδιος, ὠνήσασθαι ἄν; οὐδὲ, εἰ τὸν Πακτωλόν τις ὅλον, τοῦ χρυσίου τὸ ῥεῦμα τὸ μυθικὸν, ἀπομετρήσαι, ἀντάξιον σωτηρίας μισθὸν ἀριθμήσει. Μὴ οὖν ἀποκάμητε. ἔξεστιν ὑμῖν, ἐὰν ἐθέλητε, ἐξωνήσασθαι τὴν πολυτίμητον σωτηρίαν οἰκείῳ θησαυρῷ, ἀγάπῃ καὶ πίστει ζωῆς. ὅς ἐστιν ἀξιόλογος μισθός. ταύτην ἡδέως τὴν τιμὴν ὁ Θεὸς λαμβάνει. ἠλπίκαμεν γὰρ ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. *Dominus autem cùm sit benignus, adhortatur omnes homines ad agnitionem veritatis, qui mittit paracletum. Quanam est ergo agnitio? Pietas ac Dei cultus. Est autem pietas ad omnia utilis, ex Pauli sententiâ, habens promissionem vita præsentis & futuræ. Quanti, ô homines, profiteremini eos esse emturos, si salus æterna venderetur? Ne, si Pactolum quidem, qui totus aureo, ut est in fabulis, fluit fluento, quis dederit, pro salute justum pretium numeraverit. Ne ergo defatigemini:* LICET VOBIS, SI VELITIS, *pretiosissimam salutem emere proprio thesauro, caritate & fide vita, quod quidem est justum pretium. Hoc pretium Deus libenter accipit. Speravimus enim in Deo vivo, qui est servator omnium hominum, maximè autem fidelium.* Item: Τίς δαὶ, υἱὸς εἰ δυνάμενος τοῦ Θεοῦ, δουλεύειν ἥδεται; *Quis autem, cùm possit esse Dei filius, delectatur servitute?* Idem Pædagogi cap. 1x: Νουθέτησις μὲν οὖν ἐστι, ψόγος κηδεμονικὸς, νοῦ ἐμποιητικός. τοιοῦτος ὁ παιδαγωγὸς νουθετῶν, ὡς κἂν τῷ εὐαγγελίῳ, λέγων· Ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις συνάγει τὰ νοσσία αὐτῆς· καὶ οὐκ ἠθελήσατε! Αὖθίς τε ἡ γραφὴ νουθετεῖ· Καὶ ἐμοίχευον, λέγουσα, τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον. καὶ ἐθυμίασαν τῇ Βάαλ. μέγιστον γὰρ τεκμήριον τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ, ὅτι, καίτοι σαφῶς εἰδὼς τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ ἐκλακτίσαντος λαοῦ, καὶ ἀποσκιρτήσαντος, ὅμως τὴν μετάνοιαν παρακαλεῖ. Καὶ φησι διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· Υἱὲ ἀνθρώπου, ἐν μέσῳ σκορπίων σὺ κατοικεῖς· πλὴν λάλησον αὐτοῖς, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν. Ἀλλὰ καὶ τῷ Μωσῇ, Πορεύου, φησὶ, καὶ εἰπὲ τῷ Φαραὼ, ἵνα ἐξαποστείλῃ τὸν λαόν. ἐγὼ δὲ οἶδα ὅτι οὐ μὴ ἐξαποστείλῃ αὐτούς. Ἐμφαίνει γὰρ ἄμφω, καὶ τὸ θεῖον προειδὸς τὸ ἐσόμενον,

καὶ τὸ

* P. 25.

καὶ τὸ φιλάνθρωπον τὸ αὐτοῦ, τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς ἀφορμὰς μετανοίας
χαριζόμενος. *Est ergò admonitio, cum curâ conjuncta vituperatio, mentis
sapientiam inserens. Talis est* (Christus) *pædagogus admonitor, ut quando
dicit in Euangelio: Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congre-
gat pullos suos; & noluistis! Et rursus Scriptura admonet: Et mœchati sunt,
dicens, in lignum & lapidem, & suffumigarunt Baal. Maximum autem si-
gnum est ejus benignitatis, quòd licet apertè sciret impudentiam populi, qui
recalcitrabat & resiliebat, apertè tamen adhortatur ad pœnitentiam. Et dicit
per Ezechiel: Fili hominis, in medio scorpionum tu habitas. Verumtamen
loquere ipsis, si fortè audierint. Quinetiam Mosi dicit: Vade, & dic Pha-
raoni, ut emittat populum: ego autem novi, quod non emittet eos. Vtrum-
que enim apertè ostendit, & Deum præscivisse futurum, & ejus benignitatem
libero animi arbitrio largiri occasionem pœnitentiæ.* Idem lib. I. Stro-
mat.[a] Πάντων τοίνυν ἀνθρώπων κεκλημένων, οἱ ὑπακοῦσαι βουληθέντες, [a] *Pag. 135.*
κλητοὶ ὀνομάσθησαν. *Cum ergo omnes homines vocati sint, qui voluerunt obe-
dire, nominati sunt vocati.* Item lib. VI. Stromat.[b] Οὐκ ἄτοπον καὶ τὴν [b] *Pag. 293.*
φιλοσοφίαν ἐκ τῆς θείας προνοίας δεδόσθαι, προπαιδεύουσαν εἰς τὴν διὰ Χρι-
στοῦ τελείωσιν, ἣν μὴ ἐπαισχύνηται γνῶσθαι βαρβάρῳ μαθήσει φιλοσοφία
προκόπτειν εἰς ἀλήθειαν. *Non est absurdum, datam quoque esse Philosophiam
à divinâ providentiâ, priùs erudientem ad eam, quæ est per Christum, perfe-
ctionem, si non erubescat à barbarâ cognitione discere Philosophia profectum
ad veritatem.* Docet, Deum sibi semper proponere hominis salutem,
eoque gentibus quoque datam philosophiam, ut iis esset manudu-
ctio ad Christum: eoque ne hos quidem omnis esse vocationis ex-
pertes. Similiter eo ipse libro[c]: Εἰκότως οὖν Ἰουδαίοις μὲν νόμος, Ἕλλησι [c] *Pag. 295.*
δὲ φιλοσοφία μέχρι τῆς παρουσίας. ἐντεῦθεν δὲ ἡ κλῆσις ἡ καθολικὴ εἰς περιού-
σιον δικαιοσύνης λαὸν, κατὰ τὴν ἐκ πίστεως διδασκαλίαν, συνάγοντος δι' ἑνὸς
τοῦ Κυρίου, τοῦ μόνου ἑνὸς ἀμφοῖν Θεοῦ Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων, μᾶλλον
δὲ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους. *Meritò ergò Iudæis quidem Lex, Græcis
autem data est Philosophia, usque ad adventum: hinc autem est universa ac
generalis vocatio, ad peculiarem populum justitiæ, per eam quæ est ex fide,
doctrinam, per unum congregante Domino, eo qui est unus solus Deus ambo-
rum, Græcorum scilicet & Barbarorum, vel potius totius humani generis.*
Idem lib. VII. Stromat.[d] Πρὸς δὲ ὅσον ἐπιτηδειότητος ἕκαστος εἶχεν, [d] *Pag. 298.*
τὴν ἑαυτοῦ διένειμεν εὐεργεσίαν, Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, καὶ τοῖς ἐκ τούτων
προωρισμένοις μὲν, κατὰ δὲ τὸν οἰκεῖον καιρὸν κεκλημένοις πιστοῖς τε καὶ ἐκλε-
κτοῖς. οὔτ' οὖν φθονοίη ποτ' ἄν τισιν ὁ πάντας μὲν ἐπ' ἴσης κεκληκὼς, ἐξαιρέτους
δὲ τοῖς ἐξαιρέτως πεπιστευκόσιν ἀπονείμας τιμάς. *Pro ea autem, quam habet*

 unus-

unusquisque, aptitudine, suum divisit beneficium, & Græcis & Barbaris, & iis qui ex eis prædestinati quidem fuerant, suo autem tempore sunt vocati, fideles & electi. Neque ergò unquam aliquibus inviderit, qui omnes quidem ex æquo vocavit: iis autem qui eximiè crediderunt, honores tribuit eximios. Et
[a] Pag. 298. & 299. ibidem [a]: Ὁ θεῖος λόγος, καὶ ἡ τούτου πρόνοια, πάντα μὲν ἐφορᾷ, μηδενὸς δὲ τῶν οἰκείων ἑαυτῆς, παρορᾷ τὴν ἐπιμέλειαν· οὗτοι δ' ἂν εἶεν οἱ ἑλόμενοι οἰκεῖοι εἶναι αὐτῷ, οἱ διὰ πίστεως τελειούμενοι. οὗτος ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν, θελήματι τοῦ παντοκράτορος πατρὸς, αἴτιος ὁ υἱὸς καθίσταται, πρωτουργὸς κινήσεως, δύναμις ἄληπτος αἰσθήσει. οὐ γὰρ ὃ ἦν, τοῦτο ὤφθη τοῖς χωρῆσαι μὴ δυναμένοις διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκός. αἰσθητὴν δὲ ἀναλαβὼν σάρκα, τὸ δυνατὸν ἀνθρώποις κατὰ τὴν ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν δείξων ἀφίκετο. *Verbum & ejus providentia omnia quidem respicit, nullius autem ex iis, qui ad eam pertinent, despicit curationem. Ii autem, qui ad ipsum pertinere, & ei esse conjuncti elegerunt, erunt qui per fidem initiantur. Hic omnium bonorum, voluntate Patris omnipotentis, author & causa Filius, est primus effector motus, potestas quæ sensu non potest comprehendi. Non enim id quod erat, visus est iis, qui non poterant capere, propter imbecillitatem carnis. Cùm ergò sensilem carnem accepisset, venit ostensurus hominibus, sufficientes esse eorum vires, ut possint obedire mandatis.* Vbi δύναμις ac sufficientia intelligi debet, non ea, quæ sit à viribus naturæ, sed à gratiâ Dei per Dominum Iesum Christum collatâ. Idem eodem libro, cùm dixisset, Deum solâ no-
[b] P. 301. strâ salute delectari, subjicit [b]: Πᾶσι γὰρ πάντα ἴσα κεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔστιν αὐτὸς ἀμεμφής. *Omnibus enim omnia à Deo proposita sunt æqualia, & est ipse alienus à reprehensione.*

[c] P. 145. Origenes lib. III contra Celsum [c]: Ἀλλὰ προσίτω μὲν πεπαιδευμένος, καὶ σοφὸς, καὶ φρόνιμος, ὁ βουλόμενος. οὐδὲν δ' ἧττον προσίτω καὶ εἴ τις ἀμαθὴς, καὶ ἀνόητος, καὶ ἀπαίδευτος, καὶ νήπιος. καὶ γὰρ τοὺς τοιούτους προσελθόντας ἐπαγγέλλεται θεραπεύειν ὁ Λόγος, πάντας ἀξίους κατασκευάζων τοῦ Θεοῦ. ψεῦδος δὲ καὶ τὸ, μόνους ἠλιθίους καὶ ἀγεννεῖς, καὶ ἀναισθήτους, καὶ ἀνδράποδα, καὶ γυναίκια, καὶ παιδάρια, πείθειν ἐθέλειν τοὺς διδάσκοντας τὸν θεῖον λόγον. καὶ τούτους μὲν γὰρ καλεῖ ὁ Λόγος, ἵνα αὐτοὺς βελτιώσῃ. καλεῖ καὶ τοὺς πολλῷ τούτων διαφέροντας. ἐπεὶ σωτὴρ πάντων ἐστὶν ἀνθρώπων ὁ Χριστὸς, καὶ μάλιστα πιστῶν, εἴτε συνετῶν, εἴτε ἁπλουστέρων. καὶ ἱλασμός ἐστι πρὸς τὸν πατέρα περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. *Imò accedat vel doctus, vel sapiens, vel prudens, quicunque vult: sed nihilominus accedat etiam indoctus, & insipiens, & rudis, & infans. Nam talibus, si accesserint, medicinam pollicetur Verbum Dei, omnes reddens Deo idoneos. Falsum autem est & illud, solos fatuos, ignavos, insensatos, mancipia, mu-*

mulierculas, pueros, captari à verbi divini prædicatoribus. Vocat quidem etiam hos prædicatio, ut meliores reddat: sed vocat etiam multò his præstantiores: quoniam servator est omnium hominum Christus, præsertim fidelium, sive cordatorum, sive simpliciorum: propitiatio erga Patrem pro peccatis nostris: nec solum pro nostris, sed & pro mundi totius. Idem eodem libro: * Εἶτα * P. 154.
ὡς μὴ πάντων καλουμένων ὑπὸ τοῦ λόγου, φησίν, Ἐχρῆν οὖν ἁπλῶς πάντας καλεῖν, εἴ γε πάντες ἁμαρτάνουσι. καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω δὲ παρεδείκνυμεν, τὸν Ἰησοῦν εἰρηκέναι, Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. πάντες οὖν ἄνθρωποι, διὰ τὴν τῆς ἁμαρτίας φύσιν κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καλοῦνται ἐπὶ τὴν παρὰ τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἀνάπαυσιν. *Deinde quasi non omnes vocentur ad hanc nostram doctrinam, Oportebat, inquit, omnes omnino vocari, siquidem omnes peccato sunt obnoxii. Atqui jam superius ostendimus, Iesum dixisse, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis; ego reficiam vos. Itaque omnes homines, ob innatam ad peccandum proclivitatem laborantes & onerati, vocantur à verbo Dei ad quietem capessendam.* Et eopse opere †: Ἦλθεν οὖν, κἂν μὴ βούληται Κέλσος, μετὰ πολλοὺς προφήτας, ἐπα- † P. 171.
νορθούμενος τὰ τοῦ Ἰσραὴλ ἐκείνου, ἐπανορθωτὴς ὅλου τοῦ κόσμου ὁ Χριστός, οὐ δεόμενος κατὰ τὴν προτέραν οἰκονομίαν τῆς κατ' ἀνθρώπων χρήσεως μαστίγων, καὶ δεσμῶν, καὶ βασανιστηρίων. ἤρκει γὰρ ἡ διδασκαλία, ὅτε ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, ἵνα σπείρῃ τὸν λόγον πανταχοῦ. *Venit igitur Christus, quantumvis Celsus reclamet, post multos Prophetas, ad corrigendum Israëlis illius populum, atque etiam* ORBIS TOTIVS, *nihil opus habens in priore dispensatione, quâ erga homines usus est, flagris, tormentis, & vinculis. Sufficiebat enim doctrina, quo tempore exiit seminator ad seminandum, ut semen suum* VBIQVE *spargeret.* Idem lib. VII. in epist. ad Rom. cap. VIII: *Si ad communem referatur intelligentiam hoc quod dicit, quia quos vocavit, illos & justificavit, ingentem fenestram patefaciemus iis, qui negant,* ESSE IN HOMINIS POTESTATE, VT SALVVS FIAT. *Aiunt enim, si Deus, quos præscit, illos & prædestinavit; & quos prædestinavit, illos & vocavit; & quos vocavit, illos & justificavit; nihil culpæ habent ii, qui non justificantur, quia nec vocati sunt, nec prædestinati, nec præcogniti.* Et eopse libero; *Non quia Prophetæ prædixerunt, iccirco prodidit Iudas, sed quia futurus esset proditor, ea, quæ ille ex propositi sui nequitiâ gesturus erat, prædixerunt Prophetæ: cùm utique Iudas in potestate habuisset, ut esset similis Petro & Ioanni si voluisset: sed elegit pecuniæ cupiditatem magis, quàm Apostolici consortii gloriam.*

Cyprianus in serm. de lapsis, ex instituto probat, neminem esse adeò peccatorem, qui non possit per salutarem pœnitentiam reconciliari

ciliari Deo: atque etiam posse omnes cum Dei auxilio in pietate & observatione mandatorum progredi, satis indicat illâ oratione, sub finem sermonis: *Excitemus, inquit, nos, quantum possumus, fratres dilectissimi, & abrupto inertiæ & securitatis somno, ad observanda Domini præcepta vigilemus: quæramus totâ mente, quod perdidimus, & invenire possimus, quia quærenti, ait Scriptura, dabitur, & pulsanti aperietur.* Et clarissimè epist. LIX. ad Fidum: *Deus,* inquit, *ut personam non accipit, sic neque ætatem, cùm se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librâtâ præbeat parem.* Idem epistolâ LXXVI. ad Magnum: *Si dies omnibus æqualiter nascitur, & si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur, quanto magis Christus, sol & dies verus, in ecclesiâ suâ lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cujus æqualitatis Sacramentum videmus in Exodo esse celebratum, cùm cælo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cælestis, & cibum Christi venientis, ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexus, vel ætatis, gomor à singulis æqualiter colligebatur. Vnde apparebat, Christi indulgentiam, & cœlestem gratiam postmodum secuturam, æqualiter omnibus dividi sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ, super omnem Dei populum spiritualis gratiæ munus infundi. Plane eadem gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conversatione atque actu nostro postmodum vel minuitur vel augetur. Vt in Evangelio Dominicum semen æqualiter seminatur, sed pro varietate terræ aliud absumitur, aliud in multiformem copiam vel tricesimi, vel sexagesimi, vel centesimi numeri fructu exuberante cumulatur. Adhuc verò cùm singuli ad denarium vocentur, quid est ut, quod à Deo æqualiter distribuitur, humanâ interpretatione minuatur.*

Arnobius adversus gentes lib. II: *Sed si generis Christus humani (inquitis) conservator advenit, cur omnino non omnes æquali munificentiâ liberat? Non æqualiter liberat, qui æqualiter omnes vocat? aut ab indulgentiâ principali quemquam repellit, aut respuit, qui sublimibus, infimis, servis, feminis, pueris, uniformiter potestatem veniendi ad se facit? Patet, inquit, omnibus fons vitæ, neque ab jure potandi quisquam prohibetur aut pellitur. Si tibi fastidium tantum est, ut oblati respuas beneficium muneris &c.*

Gerson cancellarius Parisiensis serm. De verbis Domini, Venite ad me omnes, qui laboratis: *Istud* QVI *non est* DISCRETIVVM, *ut videlicet referri debeat ad eos tantùm, qui laboraverunt & onerati fuerunt, quasi innuens, aliquos fuisse laboris & oneris expertes, & ipsos non egisse misericordiâ Domini vocantis. Est autem accipiendum* CAVSSALITER: *ut sit sensus, Venite ad me omnes, quia laboratis & onerati estis, id est, quòd vos omnes*

omnes laboratis & onerati estis. Conclusit enim Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Omnes quippe peccaverunt, & eguerunt gratiâ Dei. Et mox : *Laborantes itaque & oneratos possumus accipere : primò utrumque populum, Iudaicum videlicet ac gentilem; dehinc utrumque sexum, virum ac mulierem; deinde divitem ac pauperem, religiosum ac secularem, subditum & prælatum, senem atque juvenem. Vt inexcusabilis sit omnis homo, cujuscunque sit sectæ, conditionis, ætatis, & sexus.* SICVT *enim nullus inventus est sine onere aut labore; ita* NVLLVS PRÆTERMISSVS EST ABSQVE VOCATIONE.

Etiam magnus Athanasius, orat. de Incarnat Dei *, fusè differit de multiplici vocatione divinâ. Quia verò ea reprobationem absolutam clarissimè convellunt; dignissima duximus, quorum bona pars hîc etiam legeretur: verbis interim interpretis, quia locus prolixior est, erimus contenti † : *Aut cur ita Deus eos condidisset, si ab illis cognosci non affectabat? Quamobrem ne hoc fieret, quum bonus esset, suam imaginem, Dominum nostrum Iesum Christum, illis impertitus est, creavitque illos secundùm suam ipsius imaginem & similitudinem, ut per eam gratiam, imaginem, nimirum Patris Rationem agnoscentes, etiam ad Patris intelligentiam contenderent; quo ita cognito suo creatore, verè beatam & felicem viverent vitam. Verùm stulti ex negligentiâ tantæ ipsis impensæ gratiæ, miris modis sese à Deo averterunt, mentesque suas quasi luto contaminarunt, ut non solummodo in oblivionem venerint cognitionis divinæ, sed alia ex aliis sibi finxerint.* Et mox : *Gratia enim imaginis ad similitudinem Dei hominibus impressa, idonea satis fuit, quæ verbi notitiam faceret, idque per Verbum Patris. Attamen, cùm sciret Deus hominum imbecillitatem, etiam huic negligentiæ remedium prævidit; ut si quando negligerent, ex sui ipsorum intuitu Deum agnoscere possent, saltem ex naturæ operibus opificem intelligere. Sed cùm paullatim negligentia hominum in pejus procederet, rursum etiam huic infirmitati Deus consuluit, emittens ad eos legem & Prophetas ipsis familiares, ut si gravarentur in cœlum suspicere, haberent de proximo doctrinam. Homines enim ex hominibus propius addiscunt, quid in rem sit utile. Licebat igitur oculis ad cœli magnitudinem sublatis ac naturæ ordinem rerumque inter se congruentiam animadvertentibus, cognoscere ejus principem moderatricemque Patris Rationem, quæ suâ in omnia providentiâ Patrem omnibus patefacit, & propterea universa movet, ut per ipsum omnes Deum cognoscere possint. Aut si illis id grave esset, licebat vel ex colloquio Sanctorum ad eam scientiam pervenire, ut & omnium opificem Deum, Christi Patrem, cognoscerent, & inde idolorum cultum intelligerent nullo omnino numine subnixum esse, & impietate scatere.*

* *T. 1. p. 45. edit. Commel.*

† *T. 1. P. 41. edit. Commel.*

scatere. Poterant quoque ex legis institutione à sceleribus averti, & vitam secundum virtutem vivere. Non enim in Iudæorum gratiam duntaxat lex illa introducta fuit, aut Prophetæ ad solos Iudæos missi, à quibus affligebantur; sed in hoc destinati, ut universi orbis magistri ac pædagogi essent, & pro publicâ scholâ & sacrosanctâ, tam in iis, quæ pertinent ad Dei notionem, quàm in iis, quæ spectant ad animæ disciplinam, haberentur. Ceterùm quantacunque esset Dei bonitas, homines tamen victi præsentariis voluptatibus, dæmonumque præstigiis & imposturis, nihilo propinquius ad veritatem accedebant; imò pluribus adhuc malis sceleribusque sese ingurgitabant: adeò ut jam amplius rationales non viderentur, sed bruti ex moribus irrationalesque censerentur. Ad justum igitur modum obbrutescentibus mortalibus, atque ita dæmoniaca seductione occultante & obtenebrante veram Dei cognitionem, quidnam à Deo fieri oportuit? Et paullo pòst: *An non multo avidius, tenaciusque Deus tuebitur res à se ipso creatas, ne à se aberrent, & rebus nihili serviant? præcipuè cùm istiusmodi error cum eorum pernicie demolitioneque conjunctus sit. Non decebat eos, divinæ semel imaginis consortes, in exitium abire. Quid igitur Deo conveniebat, ut faceret? aut quid par erat, ut fieret? nisi ut exemplar imaginis renovaret, ut per id denuo ipsum homines cognoscere possent? de eo autem quomodo confici potuit, nisi ipsa imago Dei, Salvator noster Christus, superveniret? Per hominem sanè id agi nequibat, quandoquidem & ipsi ad imaginem creati erant. Sed neque per angelum, quippe cùm angeli imagines non sint. Ergò, quod supererat, Dei Ratio ipsa advenit, ut imago Patris hominem, qui ad imaginem figuratus erat, recuperaret.* Idem eopse

[a] Pag. 61. libro [a]: *Tanta quotidie Salvator facit, dum trahit ad pietatem, virtutem persuadet, immortalitatem perdocet, ad cœlestium desideria excitat, Patris notitiam revelat, vim contra mortem inspirat,* SINGVLIS *sese exhibet.* Τὴν δὲ κατὰ τοῦ θανάτου δύναμιν ἐμπνέων, ἑκάστῳ δεικνύων ἑαυτόν. Idem mox: Ὁ μὲν τοῦ Θεοῦ υἱὸς ζῶν καὶ ἐνεργὴς ὤν, καθ᾽ ἡμέραν ἐργάζεται, καὶ ἐνεργεῖ τὴν πάντων σωτηρίαν. *Filius Dei vivus & efficax quotidie operatur,* OMNIVMQVE *salutem efficit.* Idem Athanasius in Passionem & Cru-

[b] T. I. P. 789. cem Domini [b]: Ἐὰν λέγῃ πάλιν, οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι γέγραπται τὰ κατ᾽ αὐτῶν· μὴ τὸ ἀδύνατον τῇ προαιρέσει τῶν πραττόντων δῷς· ἐδύναντο γὰρ καὶ μεταβάλλεσθαι· ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον τὸ μὴ ψεύσασθαι προφήτην. *Quodsi rursus dicat, impossibile erat Iudæos credere, quia hoc de illis scriptum erat; ne impossibilitatem istam voluntati, delectuique agentium tribuas,* QVI SE MVTARE POTERANT; *sed illam statuas in verbis Prophetæ, quatenus ille mentiri non poterat.*

[c] P. 9. Cyrillus Hierosolymitanus in præfatione Catecheseon [c]: Οὐδὲν ἄλλο

ἄλλο παρ' ἡμῶν ζητεῖ ὁ θεὸς, εἰ μὴ προαίρεσιν ἀγαθήν. μὴ λέγε, πῶς μου ἐξαλείφονται αἱ ἁμαρτίαι; ἐγώ σοι λέγω, τῷ θέλειν, τῷ πιστεύειν. τί τούτου συντομώτερον; *Nihil aliud à nobis Deus requirit, præter voluntatem bonam. Ne dixeris, quomodo mea delebuntur peccata? ego affirmo tibi, quòd volendo & credendo. Quid autem his facilius?* Idem Catechesi II *: Λέγει που σαφῶς ὁ προφήτης· Ἐγώ σε ἐφύτευσα ἄμπελον καρποφόρον, πᾶσαν ἀληθινήν. πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία; ἡ φυτεία καλή, ὁ καρπὸς κακός. ἐκ προαιρέσεως τὸ κακόν. ὁ φυτουργὸς ἀναίτιος. ἡ δὲ ἄμπελος κατακαυθήσεται πυρί, ἐπειδὴ εἰς ἀγαθὸν ἐφυτεύθη, καὶ εἰς κακὸν ἐκαρποφόρησεν ἐκ προαιρέσεως. *Dicit quodam in loco Propheta, Ego te plantavi vineam fructiferam, totam veram: quomodo conversa es in amaritudinem, uti vinea aliena? Plantatio quidem bona, sed fructus malus. Nempe ex voluntate malitia est. Atque ideo plantator quidem in culpâ non est, vinea autem igni comburetur, quoniam in bonum plantata est, & in malum fructificavit voluntariè.* Distinguit Cyrillus finem Dei ab eventu. Nam Deum dicit plantare vineam in finem bonum: sed eam præter voluntatem ac intentionem Dei malam fieri humani arbitrii libertate: unde & paullo antè dixerat idem, peccatum esse κακὸν αὐτεξούσιον, βλάστημα προαιρέσεως, *malum liberi arbitrii germanique voluntarium.* Sanè si Deus ideò bona supernaturalia homini confert ut his utens salvetur: minimè dici potest, ideò hæc conferre ut his abutens damnetur. Ruit igitur absoluta reprobatio, quâ docetur, Deum innumeris velle prædicari Euangelium, non quidem ut per id convertantur, quandoquidem interiores ad conversionem vires conferre non vult, sed ut postea infidelitatem eorum puniendo justitiam suam declaret. Idem Cyrillus ibidem aliquanto pòst, à desperatione dehortans, inter alia ait †: Εἶτα ὄφις μὲν ἀποτίθεται τὸ γῆρας· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀποθησόμεθα τὴν ἁμαρτίαν; καὶ ἀκανθώδης γῆ γεωργηθεῖσα καλῶς, εἰς καρποφορίαν μετεβλήθη· ἡμῖν δὲ ἀδιόρθωτος ἡ σωτηρία; ἡ μὲν οὖν φύσις ἐπιδέχεται τὴν σωτηρίαν, ζητεῖται δὲ λοιπὸν ἡ προαίρεσις. *Deinde potest serpens deponere senectutem: cur nos peccatum non deponamus? Ac terra quoque spinosa, cùm fuerit bene exculta, in frugeram transmutatur: nostra autem non instaurabitur salus? Natura itaque est capax salutis: sed requiritur deinceps voluntas.* Docet, etsi nihil in negotio salutis possimus per nos, non tamen desperandum esse, quia per gratiam Dei omnes, quantumcunque corrupti, ad salutem valeant pertingere. Nam si, inquit, serpens exuvias potest deponere, si ager sente squalleque obsitus in agrum fertilem commutari potest: cur homo per assistentem gratiam Dei nequeat

* P. 31.

† P. 35.

queat exuere naturæ pravitatem? Hinc colligit, cùm duo hæc sint distinctissima, posse, & velle; non potentiam obtemperandi Deo
* P. 498. deesse homini, sed voluntatem. Item Catechesi XVIII: * Πολύτροπός ἐστιν, ἣν καταλέλειπεν διὰ τὸ πλῆθος, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἡ εὕρεσις. Φιλάνθρωπος γὰρ ὢν ὁ Κύριος, οὐ μίαν, οὐδὲ δευτέραν μόνην, ἀλλὰ πολλὰς τὰς εἰσόδους τῆς εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀνέῳξε θύρας, πρὸς τὸ πάντας ἀπολαῦσαι, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ, ταύτης ἀκωλύτως. *Multimoda sanè quadam relicta est ratio consequendæ vitæ æternæ, propter multitudinem. Benignus enim cùm sit Dominus, non unam, neque alteram tantùm, sed multas æternæ vitæ januas aperuit,* UT OMNES, QUANTUM IN IPSO EST, *absque impedimento illâ potiri possent.*

Hilarius comment. in illud Matth. cap. XXXII, *Multi vocati pauci verò electi: Non est paucitas in invitatis, sed raritas in electis: quia in* INVITANTE SINE EXCEPTIONE, *publicæ bonitatis humanitas est: in invitatis verò, de judicii merito, probitatis electio est.* Idem Hilarius in Psal. CXVIII. literâ Lamed: NEMO *nostrum est, qui non* INTERDUM DONUM SPIRITUALIS GRATIÆ *sentiat, qui non* ALIENANDO *in se habeat Dei verbum: cùm sobrius, cùm tranquillus, cùm continens est, cùm benevolus est, cùm misericors est. In his enim cùm sumus, manet in nobis Dei verbum, cùm præceptis ejus bonarum rerum obeditione famulamur. Sed subrepentibus turbidarum affectionum motibus, cùm subit pecunia, cùm æstus turpis lasciva cupiditatis accenditur, cùm irâ pectus commovetur, cùm ebrietas desideratur, jam non in nobis manet verbum Dei.* Et post aliqua: *Si verò hæc commemorata vitia semper in nobis erunt, ne introire quidem polluta corporum domicilia dignabitur. Adest autem unicuique proximum, ut dictum est. Stat enim ad ostium Dei, & pulsat ostium animæ nostræ, & dicit: Ecce stans ante ostium pulso: si quis aperiat mihi, ingrediar ad eum.* VULT *ergò* SEMPER INTROIRE; *sed* A NOBIS, *ne introeat,* EXCLUDITUR. *Claudimus enim per hæc corporis vitia animæ nostræ aditum. Qui si cœperit emundatis omnibus patere, illico introibit, modo solis: qui clausis fenestra valvis introire prohibetur, patentibus verò totus immittitur. Ipsi quidem* SEMPER, *ut illuminet, promtum est: Sed* LUMEN *sibi* DOMUS IPSA OBSERATIS ADITIBUS EXCLUDIT. *Est enim verbum Dei sol justitiæ,* ADSISTENS UNICUIQUE, UT INTROEAT, *nec moratur lucem suam apertis ædibus infundere.*

† Pag. 61. Basilius homiliâ in Psalm. VII: † Πάλιν εἴρηται, κριθήσεσθαι τὸν Κύριον πρὸς πᾶσαν σάρκα· τουτέστιν, ἐν τῷ ἐξετασμῷ τῶν βεβιωμένων

νων ἑκάστῳ, ἑαυτὸν ὑποβάλλει τῇ κρίσει, καὶ τὰ ἑαυτοῦ προστάγματα ἀντιπαρεξάγει τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ τῶν ἡμαρτηκότων, ἀπολογούμενος μετὰ ἀποδείξεων, ὅτι πάντα τὰ εἰς αὐτὸν ἥκοντα, ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κρινομένων πεποίηκεν, ἵνα πεισθέμενοι οἱ ἡμαρτηκότες ὡς ἔνοχοι τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἀποδεχόμενοι τὴν θείαν δίκην, ἑκόντες προσίωνται τὸ ἐπιβάλλον ἐπιτίμιον. *Rursus dicit: Iudicio contendet Dominus adversus omnem carnem: hoc est, in exquirendâ ratione eorum, quæ cuique, dum viveret, acta sunt, unusquisque judicio se ipsum subjiciet, & sua præcepta eorum, qui peccarunt, factis obducet, vi demonstrationum se velut* EXCVSANS, *propterea quòd* IN SALVTEM *judicandorum,* QVÆ SEDECEBANT, CVNCTA FECERIT. *Vt certò sibi persuadeant peccatores, quòd rei & obnoxii criminibus divinum sustinentes judicium, incidentem sibi pœnam sponte subeant.* Et homilia in Psalm. XXXIII[a]: Τῇ ἑαυτοῦ ἀγαθότητι πᾶσιν ὁ Κύριος ἐγγίζει, μακρύνομεν δὲ ἑαυτοὺς ἡμεῖς, διὰ τῆς ἁμαρτίας. *Suâ ipsius bonitate Dominus propè est* OMNIBVS: *contrà, nos ipsos per peccatum longiùs avellimus.* Idem in Psalm. XLVIII. ad verba illa, *Audite hæc, omnes gentes, auribus percipite, omnes qui habitatis orbem, quique terrigenæ & filii hominum: simul in unum, dives, & pauper:* fusè docet, universos homines divinitus ad salutem vocari: atque inter alia quærit[b], Τίνα τοίνυν ἔξω κατέλιπε τῆς ἀκροάσεως; *Quem igitur reliquit extra hoc auditorium?* Idem in Psalm. CXV[c]. dicit, Deum solùm requirere τὴν ἀπὸ διαθέσεως καὶ καρδίας ἀληθινῆς ἐξομολόγησιν, ἧς μέτεστιν πᾶσιν ἐξ ἴσου τοῖς βουλομένοις· *confessionem, quæ ex affectu & corde nihil fucato proficiscitur, quæ quidem ex æquo se impertit* OMNIBVS, *tantùm* SI VELINT.

[a] Pag. 95.
[b] Pag. 112.
[c] P. 129.

Gregor. Nazianz. oratione XL, quæ est in sanctum Baptisma[d]: Πρώτην κάθαρσιν κοινὴν οἶδα πᾶσι καὶ ἄμοχθον, καὶ ὁμότιμον, δούλοις, δεσπόταις, πένησι, πλουσίοις, ταπεινοῖς, ὑψηλοῖς, εὐγενεστέροις, ἀγενεστέροις, ὀφείλουσιν, οὐκ ὀφείλουσιν, ὡς ἀέρος πνεῦσιν, καὶ φωτὸς χύσιν, καὶ ὡρῶν ἀλλαγὰς, καὶ κτίσεως θέαν, τοῦ μεγάλου καὶ κοινοῦ πᾶσιν ἡμῖν ἐντρυφήματος, καὶ ἰσομοιρίαν πίστεως. *Prima purgatio omnibus communis est, & labore vacua, cunctisque ex æquo patet, tam servis, quàm heris; tam egentibus, quàm copiosis; tam abjectis, quàm sublimibus; tam genere claris, quàm ignobilibus & obscuris; tam ære alieno obstrictis, quàm iis, qui nihil æris alieni conflârunt; non secus atque aëris haustus, & lucis profusio, & temporum vicissitudines, & rerum creatarum aspectus, magni, inquam, illius omnibusque communis oblectamenti, ac denique fidei æqua portio.* Ex eo quòd externus Baptismus omnibus offeratur; hunc

[d] P. 641.

verò in legitimo usu semper gratia comitetur Spiritus sancti; colligit, quemadmodum aëre & luce omnibus frui licet; sic omnibus patere viam ad remissionem peccatorum, & gratiam Spiritus sancti. *P. 643. Itaque eâdem oratione ad Baptismum adhortans ait *: Βαπτισθῶμεν σήμερον, ἵνα μὴ αὐτάνδρῳ τῇ νηῒ βαπτισθῶμεν, καὶ τὸ χάρισμα ναυαγήσωμεν. *Baptizemur hodie, ne unà cum navi demergamur, ac gratiam naufragio amittamus.* Et continuo pòst: Προσδράμε τῷ δωρήματι, ἕως οὐκ ἐπ' ἄλλοις κεῖται τὸ σὸν ἀγαθὸν, ἀλλ' αὐτὸς εἶ τούτου κύριος. *Ad donum accurre, quamdiu bonum tuum non in aliis situm est, verùm in tuâ ipsius potestate.*

Victor Antiochenus ad cap. IV. Euang. Marci, quò refertur parabola de seminante: *Hæc eâ autem de caussâ proponuntur, ut hinc intelligamus, Christum Dominum copiosè & candidè, citra ullam prorsus personarum acceptionem, divinum illud Verbi semen spargere, omnibusque proponere. Vt enim illi, qui agrum seminant, inter hanc & illam agri partem non secernunt, sed simpliciter & indiscriminatim semen dejiciunt; ita Servator noster, quod suarum erat partium, omnibus promiscuè cælestis verbi pabulum offerebat: esto, (f. etsi) quod de multis futurum erat, non ignoraret. Denique ita hîc se gessit, ut meritò dicere potuerit, Quid debui facere, & non feci?*

Similiter Scriptor Comment. in epist. Pauli, qui Ambrosii creduntur, in epist. ad Ephes. cap. II. Verba ejus adduximus Thes. III.

Chrysostomus in Ioh. cap. I. homil. VII: Εἰ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, πῶς ἀφώτιστοι μεμενήκασι τοσοῦτοι; οὐ γὰρ δὴ πάντες ἐπέγνωσαν τοῦ Χριστοῦ τὸ σέβας. πῶς οὖν φωτίζει πάντα ἄνθρωπον; τό γε εἰς αὐτὸν ἧκον. εἰ δέ τινες ἑκόντες τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς μύσαντες, οὐκ ἠθέλησαν παραδέξασθαι τοῦ φωτὸς τούτου τὰς ἀκτῖνας, οὐ παρὰ τὴν τοῦ φωτὸς φύσιν ἡ σκότωσις ἐκείνοις, ἀλλὰ παρὰ τὴν κακουργίαν τῶν ἑκόντι ἀποστερούντων ἑαυτοὺς τῆς δωρεᾶς. ἡ μὲν γὰρ χάρις εἰς πάντας ἐκκέχυται, οὐκ Ἰουδαῖον, οὐχ Ἕλληνα, οὐ Βάρβαρον, οὐ Σκύθην, οὐκ ἐλεύθερον, οὐ δοῦλον, οὐκ ἄνδρα, οὐ γυναῖκα, οὐ πρεσβύτην, οὐ νέον ἀποστρεφομένη· πάντας δὲ ὁμοίως προσιεμένη, καὶ μετὰ τῆς ἴσης καλοῦσα τιμῆς. οἱ δὲ ἐθέλοντες ἀπολαῦσαι τῆς δωρεᾶς ταύτης, ἑαυτοῖς δίκαιοι ταύτην ἂν εἶεν λογίσασθαι τὴν πήρωσιν. ὅταν γὰρ τῆς εἰσόδου πᾶσιν ἀνεῳγμένης, καὶ μηδενὸς τοῦ κωλύοντος ὄντος, ἐθελοκακοῦντές τινες ἔξω μένωσι, παρ' οὐδένα ἕτερον, ἀλλ' ἢ παρὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν ἀπόλλυνται μόνον. *Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines sine lumine permanent? Neque enim omnes Christum cognoscunt. Quomodo ergò illuminat omnem hominem? Illuminat profectò, quantum in ipso est. Si qui autem sponte suâ mentis oculis conniventibus ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis*

naturâ in tenebris persliterunt: sed malitiâ suâ, qui sponte tanto se dono indignos reddiderunt. Nam si gratia in omnes diffusa est; non Iudæum, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum, non servum, non virum, non mulierem, non senem, non juvenem, effugit, aut dedignatur; omnibus eadem est, omnibus se facilè exhibet, omnes pari honore advocat. Qui autem ejus munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem æquo librent examine. Cùm enim omnibus aditus pateat, & à nemine prohibeantur; perditi quidam & nequam homines, propriâ duntaxat malitiâ, ingredi recusant. Idem ad Heb. cap. IX. homil. XVI *. Οὐκ ἔστι γὰρ εἰπεῖν, οὐ δύναμαι, οὐδὲ κατηγορῆσαι τοῦ δημιουργοῦ. εἰ γὰρ ἀδυνάτους ἡμᾶς ἐποίησεν, εἶτα ἐπιτάττει, κατηγορία αὐτοῦ ἐστι. Πῶς οὖν, φησι, πολλοὶ οὐ δύνανται; πῶς οὖν πολλοὶ οὐ θέλουσιν; εἰ γὰρ θέλουσι, πάντες δυνήσονται. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος φησὶ, Θέλω πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτὸν, ἐπειδὴ ᾔδει ὅτι πάντες ἠδύναντο εἶναι ὡς καὶ αὐτός. οὐδὲ γὰρ ἄν, εἴ γε ἀδύνατον ἦν, τοῦτο εἶπε. *Non licet enim dicere, Non possum; nec accusare opificem. Nam si nos fecit imbecillos & impotentes* †, *sui est accusatio. Quomodo ergò, inquit, multi non possunt? quomodo ergò multi nolunt?* NAM SI VOLUNT, POSSUNT OMNES. *Propterea Paulus quoque dicit, Volo omnes homines esse sicut me ipsum: quoniam sciebat, omnes posse esse sicut erat ipse. Neque enim hoc dixisset, si fieri non posset.* Vide etiam eundem in Psal. XLV. & CXX. Item in Ioh. cap. VI. homil. XLV.

* *P. 1867.*

† *Adde*, & postea præcipit: *quæ verba omisit vulgatus interpres.*

Hieronymus lib. III. adversus Pelagianos: *Interroga eum* [Salvatorem] *cur Iudam elegerit proditorem? Cur ei loculos commiserit, quem furem esse non ignorabat? Vis audire rationem? Deus præsentia judicat, non futura. Nec condemnat ex præscientiâ, quem noverit talem fore, qui sibi postea displiceat: sed tanta bonitatis, & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & scit malum futurum, dans ei potestatem conversionis & pœnitentiæ, juxta illum sensum Apostoli: Ignoras quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundùm duritiam autem tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram, in die iræ & revelationis justi judicii Dei.* Dicit Hieronymus, etiam iis potestatem conversionis & pœnitentiæ ineffabili Dei bonitate conferri, quos interim videt in duritiâ & corde impœnitenti perseveraturos. Vide etiam eundem lib. XIII. Comment. in cap. XLIX. Esaiæ.

Augustinus lib. III. De libero arbitr. cap. XIX. querimoniæ eorum, qui se concupiscentiam & ignorantiam vincere posse negant, occurrit in hunc modum: *Quibus breviter respondetur, ut quiescant, adversus Deum murmurare desistant. Rectè enim fortasse quererentur,*

si er-

si erroris & libidinis nullus hominum victor existeret. Cùm verò ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem exhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam, quòd invitus ignoras, sed quòd negligis quærere quod ignoras: neque illud, quòd vulnerata membra non colligis, sed quòd volentem sanare contemnis. Locus planè est illustris. Nec dici potest, Augustinum hæc verba retractasse, cùm eadem legantur lib. De naturâ & gratiâ contra Pelagianos cap. LXIX. Idem lib. II. De peccat. merit. & remiss. c. XVII: *Divina gratia hominum adjuvat voluntates* (sc. sufficienter;) *quæ ut non adjuventur* (puta efficaciter,) *in ipsis itidem caussa est, non in Deo.* Et lib. I. ad Simplicianum, quæst. II: *Noluit Esau, & non cucurrit: sed si voluisset, ac cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset: qui etiam velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contemtâ ipse reprobus fieret.* Idem in Psal. XLV, explicans verba illa, *Deus in medio ejus: Quid?* inquit, *est Deus in medio ejus? Hoc significat, quòd æquus est omnibus Deus, & personas non accipit. Quomodo enim illud, quod in medio est, paria habet spatia, ad omnes fines: ita Deus medius esse dicitur, æqualiter omnibus consulens.* Vbi cùm Deum æqualiter consulere dicit, sententia est, citra exceptionem consulere: cùm ait, personas non accipere, hoc vult, necessarium auxilium denegare nemini. Idem lib. I. de Genesi contra Manichæos, cap. III: *Intelligamus, aliam lucem esse, in quâ Deus habitat, unde est illud lumen, de quo in Euangelio legitur: Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Nam solis istius lumen, non illuminat omnem hominem, sed corpus hominis, & mortales oculos; in quibus nos vincunt aquilarum oculi, qui Solem istum multo melius, quàm nos, dicuntur aspicere. Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit; sed pura corda eorum, qui Deo* CREDVNT, *& ab amore visibilium rerum, & temporalium, se ad ejus præcepta servanda conferunt; quod* OMNES HOMINES POSSVNT, SI VELINT; *quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.* Postrema verba citat lib. I. Retract. cap. X. *Quod,* inquit, *dixi, Omnes homines possunt, si velint: non existiment novi heretici, Pelagiani, secundùm eos esse dictum.* VERVM *enim est,* OMNINO OMNES HOMINES HOC POSSE, SI VELINT: *sed præparatur voluntas à Domino, & tantùm augetur, munere caritatis, ut possint.* Vbi non aliud requirit Augustinus, quàm ut fateamur, neminem velle, nisi voluntas ejus per Dominum præparetur. Cæterùm omnino verum esse ait, posse omnes, si velint. Atqui dixerat, ideò posse, quia *lumen illud*

illud omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum. Quare vel ἀνλλογία est in Augustini verbis, vel hoc vult, nemini negari vires ad obtemperandum Deo.

Nec interea existimandum, credidisse Augustinum, posse omnes per gratiæ vires, quas habent, credere Euangelio, & in fide perseverare: sed illud solùm putavit, alios quidem ἀμέσως, alios verò ἐμμέσως hoc posse. Mediatè eos illud posse credidit, qui nondum sunt regenerati, attamen per sanctas inspirationes excitantur à Deo, orantes ut à Deo trahantur & ab eo regenerationis Spiritum accipiant. Itaque in Ioh. tract. XXVI. ait: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Magna gratiæ commendatio. Nemo venit, nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat: quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare. Semel accipe, & intellige.* NON TRAHERIS? ORA UT TRAHARIS. *Quid hîc dicimus, fratres? Si trahimur ad Christum, ergò inviti credimus? ergò violentia adhibetur, non voluntas excitatur? Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, accipere potest sacramentum nolens, credere non potest, nisi volens. Si corpore crederetur, fieret in nolentibus; sed non corpore creditur.* Etiam cùm Iulianus Scripturarum testimoniis probandam sumsisset definitionem peccati, ab Augustino allatam, (dixerat autem, esse *voluntatem admittendi* *, *quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere)* respondet ei Augustinus † hoc pacto: *Hæc testimonia propter illam voluntatem dicta sunt, in quâ quisque id quod vult, agit; ut si non habetur, ab eo poscatur, qui in nobis operatur & velle. Si autem habetur, fiant opera justitiæ, & ei qui illum* (leg. illam) *operata est, agantur gratiæ.* Et eodem libro: *Propterea per Prophetam dictum est: Si nolueritis, & non audieritis me, gladius vos comedet; & cætera hujusmodi: ut, cùm invenissent in se ipsis victrices cupiditates ad propellendum in malum, scirent, à quo deberent poscere auxilium.* Nempe habentes spiritum legis putabat habere à Deo poscendi potestatem: sed à spiritu Euangelii, quæ est gratia Dei, conferri dicebat ipsam caritatem. Hinc idem ibidem: *Homo Pelagiane, caritas vult bonum, & caritas ex Deo est; & non per legis literam, sed per spiritum gratiæ in hoc est prædestinantis adjutorium litera, quia jubendo, & non juvando, admonet infirmos confugere ad spiritum gratiæ, si lege legitimè utantur, quibus bona est, id est, utilis. Alioquin per se ipsa litera occidit, quia jubendo bonum, & non largiendo caritatem, quæ sola vult bonum, reos prævaricationis facit.* Similiter idem epist. LXXXIX. ad Hilar. *Valet liberum arbitrium ad opera bona, si divinitus adjuvetur,*

* *Ita legendum apud August. lib. 1. contra post. resp. Iul. c. 42. & 43. ubi in excusis est* amittendi.

† *Cap. 42. lib. 1. contra post. resp. Iul.*

juvetur; quod fit humiliter petendo & faciendo. Et post aliqua: *Desinant ergò sic insanire, & hoc se intelligant habere, quantum possunt, liberum arbitrium, non ut superbâ voluntate respuant adjutorium, sed ut pia voluntate invocent Dominum.* Et ibidem: *Iubet ideo, ut facere jussa conati, & in nostrâ infirmitate sub lege fatigati, adjutorium gratiæ poscere noverimus, & si quid facere potuerimus operis boni, ei, qui adjuvat, non simus ingrati.* Idem lib. de Natur. cap. XLIII: *Non Deus impoßibilia jubet, sed jubendo admonet, & facere quod poßis, & petere quod non poßis. Iam nunc videamus unde poßit, unde non poßit. Iste dicit, voluntate non est, quod naturâ potest. Ego dico, voluntate quidem non est homo justus, si naturâ potest; sed medicinâ poterit, quod vitio non potest.* Quemadmodum verò docuit Augustinus, iis, qui regeniti non sunt, vires præberi à Deo, quibus possint à Deo postulare regenerationis donum: ita regeneratos omnes aiebat vires habere postulandi à Deo perseverantiæ bonum. Augustinus lib. de corrept. & gratiâ cap. VII: *Iustior videtur excusatio dicentium, Non accepimus audientiam* (fidei,) *quàm dicentium, Non accepimus perseverantiam: quoniam potest dici homini, In eo, quod audieras, & tenueras, in eo perseverares,* SI VELLES: *nullo autem modo dici potest, Id quod non audieras, crederes, si velles.* Et serm. XXIX. de verbis Domini: *Dominus noster Iesus Christus, inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos hortaretur, ut peteremus, nisi dare vellet.* Et adjicit: *Erubescat humana pigritia: plus vult ille dare, quàm nos accipere.* Cujusmodi ex locis paret, voluisse Augustinum, Deum paratum esse omnibus conferre perseverantiæ donum: quodsi qui illud non consequantur, eo fieri, quia gratiam priorem abjiciunt, nec perseverantiam à Deo petunt, aut non instanter petunt. Vnde etiam liquet, quâ mente dicat, posse nos illud donum emereri. Sic enim scribit lib. de bono perseverantiæ cap. VI: *Hoc* (perseverantiæ) *donum* SVPPLICITER EMERERI *potest, sed, cùm datum fuerit, amitti contumaciter non potest. Quomodo enim potest amitti, per quod fit, ut non amittatur etiam quod posset amitti?* Vbi *emereri* est divinâ remuneratione gratiosè consequi: quomodo veteres hac voce uti solent. Idem igitur voluit Augustinus, ac de baptizatis ait Concilium Arausicanum II. can. ult. *Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod, acceptâ per baptismum gratiâ, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Vnde vicissim lucem accipit illud Augustini de peccat. mer. & remiss. lib. I. c. XXXIX: *Si post baptismum vixerit, atque ad ætatem capacem præ-*

praecepti pervenire potuerit: ibi (concupiſcentiam) *habet, cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo ſuperet, ſi non in vacuum gratiam ejus ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit.* Hæc ſatis oſtendunt, Auguſtinum irregenitis adſignare gratiam, quâ expoſcere & conſequi valeant ſpiritum regenerationis: inque regenitis agnoſcere vires, per quas accipere poſſint perſeverantiæ bonum. Quodſi quis tamen adeò ſit ſententiæ tenax, quam ſemel imbiberit, ut Auguſtinum ſentire putet, defectu gratiæ perire gentes quibus Euangelium non prædicatur; ſaltem de baptizatis hoc dici non poteſt. Nihil enim manifeſtius quàm Auguſtinum putare, omnes, qui in infantiâ baptizantur, regenerari, &, dimiſſo originali debito, inſeri Chriſto; qui tamen hoc ſtatu excidant, cùm ad ætatem pervenerint, ſi impii eſſe voluerint. Libro de bono perſeverantiæ, cap. XI; *Videmus, parvulis non niſi per Dei gratuitam gratiam regenerationem donari, &, ejus occulto, juſto tamen, judicio, quoniam non eſt iniquitas apud Deum, quoſdam etiam poſt baptiſmum peſſimè vivendo perituros, in hac tamen vita, quouſque pereant, detineri: qui non perirent, ſi eis corporis mors, lapſum eorum præveniens, ſubveniret: quoniam nullus mortuus judicatur ex bonis ſeu malis, quæ fuerat, ſi non moreretur, acturus.* &c. Clarè ait, regenitos fuiſſe & in eo ſtatu conſtitutos, in quo, ſi manſiſſent, ſalvi fuiſſent. manſiſſent autem, ſi uti voluiſſent gratiâ quam acceperant in baptiſmo. Ab Auguſtino nunc ad alios accedamus.

Similia Auguſtino ſenſit Hypognoſticon ſcriptor lib. IV; *Lex Dei etſi jubendo non juvat, tamen ſuâ ſanctitate & juſtitia malum eſſe concupiſcentiam, quod neſciebam, oſtendit: quia, Peccatum, ait, non cognovi, niſi per Legem; & me docuit, ad ſuperandos ejus illicitos appetitus, cùm in me deficio, debere divinum auxilium implorare.*

Paullinus epiſt. I. ad Aprum: *Hinc in omni loco plura quotidie mirabiliora ſolito ſigna crebreſcunt, ut omnem, quantum in ipſo eſt, hominem ſalvum faciat. Oſtendit in raris, quod omnibus, ſi velint, proſit. Sufficit enim univerſorum inſtitutioni forma paucorum, quæ in utrumque proponitur, ut credentibus exemplo ſit, indurantibus teſtimonio.*

Oroſius in apologet. contra Pelag. de arbitr. libertate*: *Mea ſemper hæc eſt fideliſatque indubitata ſententia, Deum adjutorium ſuum, non ſolùm in corpore ſuo, quod eſt Eccleſiâ, cui ſpecialia, ob credentium fidem, gratiæ ſuæ dona largitur: verùm etiam univerſis in hoc mundo gentibus longanimem ſuam æternamque clementiam ſubminiſtrare, non ut tu aſſeris cum diſcipulo tuo Cæleſtio, cui jam apud Africanam ſynodum occulta illa impiorum*

* P. 723. edit. Col. a. 1582.

rum dogmatum natura contusa est, in solo naturali bono, & in libero arbitrio, generaliter universis unam gratiam contributam: sed speciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per ἄτομα, ET CVNCTIS, ET SINGVLIS *ministrare.* Et post aliqua [a]: *Quantum ergò de Dei adjutorio gaudeam, per id metire, quod ministrari per singula etiam gentibus probo.* Refert deinde ex Iobi historiâ tum sollicitudinem diaboli ad perdendum, tum gratiam Dei ad conservandum. Atque addit: *At verò ut adesse adjutorium Dei, & per singula, & per singulos, manifestius probem: en ipse diabolus, dum testatur de universitate, de uno interrogatur. Animadvertisti, inquit Deus, in puerum meum Iob? &c.* Et aliquanto pòst: *Habes, ut arbitror, etiam in gentibus sufficientem cooperantis gratiæ probationem. accipe manifestam quoque significantiam de illo præcipue dono, quod Ecclesiæ & corpori suo peculiare largitur.* Hinc geminum Pauli & unum Petri adducit locum. Denique concludit, *Ex quo evidentissime declaratum est, nemini hominum deesse Dei adjutorium, præsertim cum & seductor insistat, & insit infirmitas.*

[a] P. 724.

Cyrillus Alexandrinus lib. I. in Ioannem cap. XI: *Quemadmodum*, inquit, *quamvis universis sol oritur, nihil tamen inde cæcus utilitatis consequitur, nec propterea meritò quispiam splendorem solis accusabit, sed non videndi culpam cæcitati attribuet: sic, ut arbitror, de unigenito etiam intelligendum est. Lux enim vera ille profectò est, & splendorem suum ad omnes emittit: sed hujus sæculi Deus (ut ait Paulus) mentes infidelium hominum obcæcavit, ne illuminatio cognitionis Dei in ipsis fulgeat.*

Dionysius cognomento Areopagita (quem ut credam Theodosii Iunioris temporibus vixisse, verisimilibus adducor conjecturis) lib. de cælesti hierarchiâ cap. IX [b]: Οὐδὲ γὰρ ἠναγκασμένην ἔχομεν ζωήν, οὐδὲ διὰ τὴν τῶν προνοουμένων αὐτεξουσιότητα τὰ θεῖα φῶτα τῆς προνοητικῆς ἐλλάμψεως ἀπαμβλύνεται· ἀλλ' ἡ τῶν νοερῶν ὄψεων ἀνομοιότης τὴν ὑπερπλήρη τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος φωτοδοσίαν, ἢ παντελῶς ἀμέθεκτον ποιεῖ, καὶ πρὸς τὴν αὐτῶν ἀντιτυπίαν ἀδιάδοτον, ἢ τὰς μετουσίας ποιεῖ διαφόρους, μικρὰς ἢ μεγάλας, ἀμυδρὰς ἢ φανάς, τῆς μιᾶς, καὶ ἁπλῆς, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἐχούσης, καὶ ὑπερηπλωμένης πηγαίας ἀκτῖνος· ἐπεὶ ὅτι γε καὶ τῶν ἑτέρων ἐθνῶν, ἐξ ὧν καὶ ἡμεῖς ἀνενεύσαμεν ἐπὶ τὸ πᾶσιν ἑτοίμως εἰς μετάδοσιν ἀναπεπταμένον τοῦ θεαρχικοῦ φωτὸς ἄπειρόν τε καὶ ἄφθονον πέλαγος, οὐκ ἔκφυλοί τινες ἐπεστάτουν θεοί. *Neque* [c] *enim vita nobis data est, cui vis illata sit, aut imposita necessitas: nec eorum, quæ providentur, libertate, divini radii illustrationis, quæ à providentiâ manat, vel obruuntur, vel obscurantur: sed oculorum mentis dissimilitudo facit, ut effluens paternæ benignitatis lucis largitio,*

[b] P. 56. ed. Morell. a. 1562.

[c] Ex interpr. Perionii.

vel omnino communicari, capique non poßit, & propter eorum obstaculum ac repugnantiam infundi: aut communiones facit dißimiles, parvas aut magnas, obscuras vel claras, cùm unus sit & simplex, eodemque modo semper habeat, & valde explicatus fusúsque sit divinæ fontis radius: præsertim cùm aliis gentibus, ex quibus nos quoque ad immensum copiosumque divinæ lucis profundum, quod omnibus ultro se communicandum offert, emersimus, non alieni dii præfuerint. Qui locus & gratiæ sufficientiam & arbitrii libertatem declarat. Sententia vero verborum hæc est. Quæstio apud Dionysium erat, quare soli Iudæi ante Christi adventum coluerint Deum: ac respondetur, id factum esse gentilium inertiâ, pravâque voluntate, qui divinum lumen adspicere, aut in eo permanere noluerint, cùm illud omnibus pateat, neque aliud requiratur, quàm ut quod offertur, ab iisdem etiam recipiatur; non quasi censeat, viribus naturalibus id excipi, sed quia Deus auxilium omnibus præbeat, per quod homines, si velint, oculos aperire, & illuminari possint. Idem aliquanto pòst, quòd Angeli præesse gentibus dicuntur, id ita accipiendum negat, quasi Deus imperium inter se & Angelos distribuerit, *sed quod una quidem de omnibus altißima providentia omnes homines salutis caussâ angelis suis ad se deducendos distribuerit.* [a] τῆς μιᾶς ἁπάντων ὑψίςου προνοίας πάντας ἀνθρώπους σωςικῶς τῶν τῶν οἰκείων ἀγγέλων ἀναγωγικαῖς χειραγωγίαις διανειμάσης. [a] Pag. 58.

Isid. Pelusiota non uno loco indicat, Naturæ humanæ assumtionem ab secundo Adamo factam, sustulisse ab omnibus peccandi necessitatem, in quam, primi Adami culpâ, inciderant. Hæc mens loci hujus lib. 1. ep. 272: [b] Ὁ πρῶτος πέπονθεν ἄνθρωπος, ἀλλ' [b] P. 62. ὁ δεύτερος αὐτῷ τὴν προτέραν μορφὴν ἀποδέδωκεν, ἐν ἐκείνῃ ἀφράςως γενόμενος, καὶ ταύτην θεοπρεπῶς διορθωσάμενος. *Primus homo perpessus est, verùm secundus priorem ei formam restituit, in quâ extitit ratione ineffabili, formamque eam modo divinitati consentaneo correxit.* Idem eodem lib. ep. 103: [c] Ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπεία, οὔτε ἀνεπίδεκτός ἐςι κακῶν, οὔτε φυσικῶς κέ- [c] P. 67. κτηται τὰ κακὰ, ἀλλὰ γνώμῃ καὶ ῥαθυμίᾳ τὴν ἀπόπτωσιν ὑπομένει τῶν χρηςῶν· ὅπερ καὶ ὁ πρῶτος πέπονθεν ἄνθρωπος, καὶ τῶν ὅρων τῆς σωτηρίας ἐξέπεσεν, ἣν αὐτῷ πάλιν ὁ δεύτερος ἐξ αὐτοῦ ἀποδέδωκεν ἄνθρωπος, ὁ τὴν ἀληθῆ φύσιν ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ ὑποδεξάμενος. *Natura humana neque non admittere potest malum, neque natura vi malum habet: verùm voluntate ac negligentiâ socordiâque prolapsionem à bonis sustinet. Quod & primus homo passus est, qui salutis finibus excidit: quam salutem homo secundus, ex eo ortus, qui veram nostram naturam in se suscepit, ei reddidit.* Idem lib. 2. epist. 61: [d] Ὅτι τὸ μὲν ἐφ' [d] P. 116.

ἑαυ-

ἑαυτοῖς ἀπολώλαμεν, τὸ δ' ἐπὶ τῷ Χριστῷ σεσώσμεθα, δῆλόν ἐστιν ἅπασι. δίκην γὰρ ὀφείλοντας διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐδικαίωσε, καὶ οὐρανίοις χαρίσμασιν ἐκόσμησεν. ὅτι δὲ, εἰ τὰ παρ' ὑμῶν μὴ ἕψοιτο, οὐδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης πραγματείας καὶ χάριτος κερδανοῦμεν, ἀλλὰ καὶ μείζονα δώσομεν δίκην, ἅτε μηδὲ τοσαύτῃ ἐνεργείᾳ βελτιωθέντες, καὶ τοῦτο δῆλον. *Quòd, quantum in nobis fuit, periimus; quantum autem in Christo attinet, salutem consecuti sumus, omnibus perspicuum est. Nam cùm supplicium mereremur, ipse per baptismum nos justificavit, ac cœlestibus gratiæ donis exornavit. Quòd, nisi ea quæ nostrarum sunt partium consequentur, nihil ex istiusmodi negotio ac gratiâ lucrabimur, sed graviores etiam pœnas luemus, (quippe qui nec tanto beneficio meliores facti sumus) & hoc perspicuum est.*

Imperator Manuel Palæologus orat. VI. quâ ut nemini desperandum doceat, sic scribit inter alia: [a] Οὐ χαλεπὸν δὲ οἶμαι εὑρεῖν τὸ κατάλληλον τοῦτο φάρμακον. χορηγεῖ γὰρ οἴκοθεν αὐτὸ ἡ τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπία, ἡ μόνη πάντων ἰατρὸς τῶν γε τοιούτων ἀῤῥωστημάτων. ἧς τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀνθρώπων τοσοῦτον ἔλαττον ἔχει, ὅσον οὐδ' ἔστιν ἐνθυμηθῆναι. ὥστ' ἀπὸ βαλβῖδος, φασὶ, τὸ ζητούμενον ἡμῖν εὕρηται. *Nec difficile arbitror invenire conveniens illud medicamentum. Id enim ex sese nobis suppeditat Salvatoris erga homines amor. hæc enim sola hujusmodi morbis medetur. quo sunt tanto minora hominum delicta, quantum nec cogitatione concipi potest. Quare ab ipso, quod dicitur, limine, inventum nobis est quod quærebamus.* Idem aliquanto pòst [b]: Πρόσεστι δὲ κἀκεῖνο τὸ ἀγαθόν. ἐπειδὰν γὰρ ἡμεῖς ὀλίγον τι προεισενέγκωμεν τῆς ἀγαθῆς θελήσεως, αὐτίκα πως ἡμῖν παραγίνεται ἡ τοῦ Θεοῦ ῥοπὴ, καὶ τὸ τελείως θελῆσαι παρ' αὐτῆς δίδοται. καὶ τί λέγω, ἐπειδὰν προεισενέγκωμεν; ὅπου γε καὶ μὴ βουλομένους ἐνάγει πρὸς τἀγαθὸν ὁ δημιουργὸς ἅπασι τρόποις, ἄνευ μέντοι τοῦ βιάζεσθαι. *Accedit nos illud ipsum bonum. nam cùm nos primi attulerimus vel pusillum bonæ voluntatis, confestim quodammodo nobis adest Dei impulsio, per quam perfectum velle nobis tribuitur. Et quid dico, cum primi nos attulerimus? quando* ETIAM NON VOLENTES *opifex ille rerum impellit ad bonum* OMNIBUS MODIS, *absque coactione tamen & violentiâ.* Idem eadem oratione [c]: Διὰ τοῦτο καὶ προτείνει πᾶσιν ἑξῆς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ σωτὴρ κἀκεῖνον ἀφθόνως τὸν θησαυρὸν, ἴσον ἐκεῖνος ἀφίκτο φέρων ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τὸ εἰς ἐκεῖνον ἧκον οὐδεὶς πω τῶν ἀνθρώπων ἐστέρηται τῆς τηλικαύτης εὐεργεσίας, ἀλλὰ ῥεῖ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐκχεῖται πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ ἔξεστι τοὺς πάντας προῖκα πλουτεῖν, καὶ ἀκονιτὶ τῶν ἀγαθῶν ἐμφορεῖσθαι. ἔδωκε γὰρ αὐτοῖς, φησὶν, ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. εἰ δὲ τἀγαθόν τις ὁρῶν ἐπ' αὐτὸν ὥσπερ αὐτομολοῦν, εἶτα διαπτύει τοῦτο καὶ ἀποστρέφεται, οὐ λογιστέον τοὔγκλημα τῷ γε διδόντι τὴν χάριν, ἀλλὰ

[a] P. 296. & 298.
[b] P. 306.
[c] P. 350.

τοῖς μηδὲ τὴν ἀρχὴν δεξαμένοις, ἢ καὶ μετὰ λαβεῖν ἀτιμάσασι καὶ παρωσαμένοις, οὕτω μὲν ὂν ἀγαθὸν, οὕτω δὲ μέγα, καὶ προσέτι μόνιμον, καὶ ῥᾳδίως ἐπιδιδοῦν, εἴ τις τοῦτο βούλοιτο. *Propterea etiam Salvator ille præter alia bona cunctis & thesaurum illum jugiter offert, quem ipse è cœlo descendens secum attulit. Et quidem, quantum ad ipsum attinet, nullus hominum privatur tanto beneficio, sed fluit hoc bonum, & effunditur ubique terrarum, ac licet omnibus gratis ditescere, ac absque labore bonis satiari. dedit enim iis, inquit, potestatem ut fiant filii Dei. Si quis autem, ubi cernit bonum illud, quasi sponte ad se venire, mox illud respuat ac aversetur, non imputanda illa culpa ei, qui beneficium dedit, sed iis qui nec initium ejus acceperunt, vel postquam accepissent, cum ignominiâ repulerunt rem adeo bonam, adeo magnam, & durabilem præterea, & facile augescentem, si quis hoc velit.* Et paulo pòst: Οὐδὲ θελήσει κακῶς ἔχειν, οὓς ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε, καὶ ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ἔπλασεν· ἀλλ' εὖ ποιήσει τούτους διηνεκῶς, διὰ πάντων, τῶν τε δεξιῶν φημὶ καὶ ἀριστερῶν, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ὀρθῶς βιοῦντας, καὶ μή. ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὑετὸν, καὶ ἥλιον τούτοις παρέχει, καὶ αὖθις γε πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν ὁρῶν, ἐπὶ καιρόν τινα ταῦτα ἐπέχει. καὶ ὅλως, οὐ διὰ μιᾶς ὁδοῦ ἀλλὰ πολλῶν τε καὶ διαφόρων, καὶ πραγμάτων ἐναντίων ἔστιν οὗ, πρὸς ἕν τι τέλος ἡμᾶς ἐνάγει, τὸ ζῆν ὀρθῶς δυνηθῆναι. πῶς ἂν ἄλλως εἰκὸς ἦν πράττειν, ὃς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε, σταυρὸν μὲν ὑπομείνας καὶ γύμνωσιν; *Non volet illis esse malè, quos ex nihilo produxit, manibusque propriis finxit, sed benefaciet iis assiduò, ac per omnia, dextrâ inquam & sinistrâ, juxta divinum Apostolum, sive recte vivant, sive non. quemadmodum &, minimè id discrimen curans, & pluviam & solem iis suppeditat, & rursum, eorum respiciens utilitatem, ad tempus aliquod ea inhibet. Ad summam, non unâ viâ, sed multis ac diversis, & per res contrarias nonnunquam, ad unum nos finem perducit, ut rectè vivere possimus. Et quo pacto consentaneum esset, aliter eum agere, qui pro universis est mortuus, crucem quidem sustinens ac nuditatem? &c.*

Prosper epist. ad Demetriadem *: *Manifestissimè & Prophetica, & Euangelica, & Apostolica doctrina, nec* SVPERBOS *nos vult esse, nec* DESIDES: COOPERATORES *nos esse oportet gratiæ Dei, ut illam excitantem, juvantem, locupletantem, & quotidie provehentem, vigilanter & sobriè* SVBSEQVAMVR. Et mox: *In omnibus enim monitis Dei atque mandatis, una eademque ratio est & divina gratiæ, & humana obedientiæ. Nec ob aliud unquam* DATVR PRÆCEPTVM, *nisi* VT QVÆRATVR PRÆCIPIENTIS AVXILIVM. VOCES *enim* DOCENTIVM, ET LITERÆ PAGINARVM, *quæ ad eruditionem audientium vel legentium Deo serviunt,* NON CARENT EIVS VIRTUTE,

* *Fol. 355. edit. Duac. 1577.*

TE, CUI SERVIUNT: *& quando, id quod jubetur, ab obediente perficitur, tunc effectus divini operis declaratur.*

Sed inprimis clarè fuséque de generali vocatione egit auctor librorum de Vocatione gentium: ex quo castigatissimi judicii scriptore antiquitatis nos sententiam discere Bullingerus voluit, ut antea monebamus. Eum igitur audiamus sic loquentem l. II. cap. IV: *Non ita se æterna creatoris bonitas ab illis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se, atque metuendum, nullis significationibus admoneret.* Et mox: *Etsi longè est à peccatoribus salus,* PRÆSENTIA *tamen* SALUTIS *ipsius ac virtute nihil vacuum est.* Et paullo pòst: *Sicut dicit Propheta, Misericordia Domini plena est terra; quæ nullis unquam seculis, nullis generationibus defuit.* Et post pauca: *Sicut illa gratiæ largitas, quæ in omnes novissimè effluxit, non evacuat eam, quæ super unum Israel sub lege roravit; nec præsentes divitiæ fidem præteritæ abrogant parcitati: ita* NEC *de illâ curâ Dei, quæ patriarcharum filiis propriè præsidebat, conjiciendum est, gubernacula* DIVINÆ MISERICORDIÆ CÆTERIS *hominibus fuisse* SUBTRACTA. *Qui quidem in comparatione electorum videntur abjecti, sed nunquam sunt* MANIFESTIS OCCULTISQUE BENEFICIIS *abdicati.* Et cap. X: *Manifestarunt enim divinorum eloquiorum multæ autoritates, & continua omnium seculorum experimenta docuerunt, justam Dei misericordiam, misericordemque justitiam, nec alendis unquam corporibus hominum,* NEC DOCENDIS JUVANDISQUE EORUM MENTIBUS DEFUISSE. Et cap. XV: *Adhibita enim semper est universis hominibus quædam superna mensura doctrinæ, quæ etsi* PARCIORIS OCCULTIORISQUE GRATIÆ *fuit,* SUFFICIT *tamen* QUIBUSDAM AD REMEDIUM, OMNIBUS AD TESTIMONIUM. Memorabilis etiam locus ille cap. XVII: *Etiam nunc in extremis mundi partibus sunt aliquæ nationes, quibus nondum gratia Salvatoris illuxit. Non ambigimus etiam, circa illas occulto judicio Dei tempus vocationis esse dispositum, quo Euangelium, quod nondum viderunt, audiant atque suscipiant. Quibus tamen* ILLA MENSURA GENERALIS AUXILII, *quæ* DESUPER OMNIBUS SEMPER HOMINIBUS *est præbita, non negatur: quamvis tam acerbo natura humana vulnere sauciata sit, ut ad cognitionem Dei neminem contemplatio spontanea* PLENE *valeat erudire, nisi obumbrationem cordis vera lux discusserit, quam inscrutabili judicio Deus justus &* BONUS NON ITA *præteritis seculis, quemadmodum in novissimis diebus, effudit.* Et cap. XIX: *Omnes homines vult salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire, secundùm eas mensuras, quibus Deus dona generalia*

lia specialibus novit cumulare muneribus. Idem cap. XXIII. de infantibus ante baptismum mortuis, eoque, ex communiori quidem sententiâ, ab regno cælesti exclusis, sic scribit: *Non irregiliosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quòd isti paucorum dierum homines ad* ILLAM *pertineant* GRATIÆ PARTEM, QUÆ SEMPER UNIVERSIS EST IMPENSA NATIONIBUS: QUA UTIQUE SI BENE EORUM UTERENTUR PARENTES, ETIAM IPSI PER EOSDEM JUVARENTUR. Et cap. eodem: *Præter illam* GENERALEM GRATIAM PARCIUS ATQUE OCCULTIUS OMNIUM HOMINUM CORDA PULSANTEM, *excellentiori opere, largiore munere, potentiore virtute, vocatio specialis exeritur.* Et c. XXV: *Sive igitur contemplentur secula, seu prima, seu media, rationaliter & piè creditur, omnes homines salvos fieri Deum velle, semperque voluisse: & hoc non aliunde monstratur, quàm de iis beneficiis, eâque providentiâ Dei, quam universis generationibus communiter atque indifferenter impendit. Fuerunt enim, ac sunt hujusmodi dona ita generalia,* UT *per ipsorum testimonia ad quærendum verum Deum* POSSENT *homines adjuvari: quibus donis autorem suum per omnia secula protestantibus, specialis gratiæ largitas superfusa est. Quæ licet copiosius nunc quàm antè præstetur, caussas tamen distributionum suarum Dominus apud scientiam suam tenuit, & intra secretum potentissimæ voluntatis occuluit: quæ si omnibus uniformiter affluerent, non laterent. Et quàm nulla est ambiguitas de benignitate generali, tam de speciali misericordiâ nihil, quod stupendum esset, existeret; ac proinde illa esset gratia, ista non esset. Deo autem placuit, & hanc multis tribuere, & illam a nemine submovere, ut ex utraque appareat,* NON NEGATUM UNIVERSITATI; *quod collatum est portioni; sed in aliis prævaluisse gratiam, in aliis resiluisse naturam.* Et cap. XXIX: *Præscivit ante secula, quanta totius mundi hominum multitudo,* VEL COMMUNIBUS USA DONIS, VEL SPECIALIBUS ADJUTA PRÆSIDIIS; *declinans tamen ab itinere veritatis & vitæ, ingressura esset latitudinem erroris & mortis.*

Atque hæc clarè ostendunt, ut generalem gratiam eruditus ille scriptor agnoscat: quam tamen à speciali illâ regeneratorum non minus apertè alibi distinguit. Ut cum lib. I. c. VII. ait: *Etsi* NATURALI INTELLECTU CONATUS SIT VITIIS RELUCTARI, *hujus tantùm temporis vitam steriliter ornavit.* Et eodem *: *Dilectionem Dei amator mundi corde captivo non potest concipere. Plenus est enim amore vanitatum; quas* ETIAMSI POTUERIT EX ALIQUA PARTE VITARE, ET TRANSCENSIS TEMPORALIBUS

* *In supplemento ex codice Cambronensi: quod apud Ambrosium non habes: sed Prosperum, Duac. edit.*

AC VISIBILIBVS AD ÆTERNA ET INVISIBILIA INTELLIGENDO PROFECERIT, A COLENDIS QVOQVE SIMVLACRIS RECESSERIT, *& venerari cælum ac terram, omniaque mundi hujus elementa destiterit: fidem tamen dilectionemque Christi, conturbatus de ejus ipsâ humilitate, non capiet, & scandalum Dominicæ nativitatis ac mortis proprio judicio non evincet.* Post luculentum hunc scriptorem similia multa à multis scripta fuerunt: sed majori judicio, ut arbitror, à nemine. Nimium verò quantum distat inter hanc sententiam, eorumque, qui in naturæ viribus constituunt, ut per eas homo salvetur, si velit: quasi is possit propriis conatibus de facto, ut loquuntur, positivè ac infallibiliter se disponere ad conversionem ac regenerationem sui: ut Scholasticorum quorundam opinio fuit. Nihil, inquam, commune habet hæc sententia cum doctrinâ scriptoris antiqui, quem laudavimus. Nam generalem ille vocationem agnoscit quidem: sed ut homo respondeat vocationi isti, non naturæ viribus tribuit, verùm generali gratiæ, hoc est, virtuti supernaturali, nec tantùm supernaturali, sed etiam omnino gratuitæ: ut quæ nullâ ratione fundetur in nostris, hoc est, naturæ nostræ operibus, nullumque planè respectum habeat ad opera innatis viribus præstita, contrà quam illi volunt, qui hominem censent per liberi arbitrii actus disponere se posse ad gratiam regenerationis: quia faciendo naturæ viribus quod in se est, supernaturalem gratiam consequatur, si non ex merito de condigno, saltem ex merito de congruo, sive ex lege quadam, quâ Deus statuerit omnibus, quod in se est, ex vi naturæ facientibus, conferre gratiam supernaturalem. Quæ sententia repugnat autoritati Ambrosii super Lucam lib. II c. XII: & lib. VI cap. XXXII: & lib. X cap. XCVI: & scriptoris in epist. Pauli, qui inter Ambrosii opera legitur, in epist. ad Ephes. cap. I: Hieronymi lib. I. contra Pelag. & epist. ad Damasum Papam: Augustini lib. I. de prædestin. sanct. cap. VII: Gregorii lib. XVI Moral. cap. XI: & lib. XXXIII cap. XXV: & Bernardi super Cantic. cap. VIII. A quibus, istis & aliis pluribus locis, clarè docetur, ipsum salutis initium tribui debere primæ gratiæ, hoc est supernaturalibus actibus, quibus Deus immediatè mentem illuminat, sanctas cogitationes inspirat, voluntatem ac affectus excitat, liberumque arbitrium ita supra naturam suam occultâ ratione elevat, ut cùm antè ex naturâ suâ non posset non se opponere divinæ gratiæ, jam potens aptumque fiat ad non repugnandum vocationi divinæ. Nempe viderunt

Pa-

Patres, si dicatur, gratiam supernaturalem pendere ab merito de congruo, nec simpliciter fateamur, eam omnimodis esse priorem omni hominis operatione, quæ quidem ad conversionem ac justificationem qualemcumque ex se habeat respectum, planè consequi, ut divina gratia exspectet conatum naturæ, atque ita initium salutis sit ex nobis, quia initium operum ad salutem disponentium sit ex nobis.

THESIS V.

Iis qui negarent, Deum velle omnes salvare, aut Christum pro omnibus esse mortuum, aut qui periit, potuisse per gratiam salvari: anathema dixit Synodus Arelatensis.

FAustus, adhuc planè Catholici nomine latens, epistolam ad Lucidum presbyterum scripsit, quam etiam Synodus Arelatensis approbavit. In ea anathematismi sunt isti:

Anathema illi, qui per Dei præscientiam in mortem hominem deprimi dixerit.

Anathema illi, qui dixerit, illum, qui periit, non accepisse, ut salvus esse posset.

Anathema illi, qui dixerit, quod vas contumeliæ non posset assurgere, ut sit vas in honorem.

Anathema illi, qui dixerit, quòd Christus non pro omnibus mortuus sit, nec omnes homines salvos esse velit.

Sequitur deinde: *Nos autem per illuminationem Christi veraciter & confidenter asserimus, & eum, qui periit per culpam, salvum esse potuisse per gratiam, si gratiâ ipsius famulatus laboris obedientiam non negasset. Et eum, qui per gratiam ad bona consummationis metas servitio obsequente pervenit, cadere per desidiam & perire potuisse per culpam. Nos ergò per medium, Christo duce, gradientes, post gratiam, sine quâ nihil sumus, laborem officiosæ servitutis asserimus: sed omnimodò arrogantiam & præsumptionem laboris excludimus: ut totis viribus desudantes, ne gratia in nobis evacuetur, quicquid de manu Domini susceperimus, donum pronuntiemus esse, non pretium; scientes, laboris ipsius fructum officii rem esse, non meriti; cum Euangelistâ dicentes; Servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus.* Paullo pòst: *Gravem namque in authorem retorquemus invidiam, si dicamus, quòd ei possibilitatem capessendæ salutis noluerit dare, qui periit, ei duntaxat, qui capere*

jam posit arbitrii libertatem: cùm minimè negare poßimus, quòd mandati prævaricatorem in judicii sui examinatione damnabit. Qui enim non est obnoxius de suscepto, quomodo reus esse posit de perdito? Ac sic peccantes in Deum, cujus imprimis incautius asseruimus gratiam, in postremis ejus videbimur impugnare justitiam. Literas istas ante Synodum Arelatensem ad Lucidum miserat Faustus: ut verba illa ostendunt; *Hujus epistolæ exemplar mecum retineo, in conventu sanctorum Antistitum, si ita necesse fuerit, proferendum.* Intelligit conventum Arelatensem; cui cùm postea literarum exemplar (quod hic facturum se ait) obtulisset, conventus is literis & anathematismis istis subscripsit. Hoc cùm Fausto ex animi sententiâ successisset, (quid mirum, quando, dum sanâ accipiantur sententiâ, catholicam anathematismi isti sententiam continent?) ad alia etiam animum adjecit. Nam in Synodo Lugdunensi, quæ paullo post Arelatensem habita fuit, ita caussam adversus priorem Lucidi, hoc est, Prædestinatianorum sententiam, egit, ut aliqua anathematismis in Arelatensi Synodo statutis adjicienda viderentur, pleneque exponendi sententiam Catholicam provincia Fausto mandaretur. Qui quâ fide in hoc se negotio gesserit, testes sunt libelli duo, quos de gratiâ & libero arbitrio scripsit: in quibus ita Pelagianum dogma oppugnat, ut ejus portionem retineat. Vnde est, quòd Fulgentius, Petrus Diaconus, Alcimus Avitus, atque alii, adversus hunc ejus errorem scripserunt. Quare, ut fatemur, Lugdunense concilium Arelatensis Synodi anathematismos approbasse, (quod ex præfatione Fausti apertius est, quàm ut negari possit) ita minimè putamus, subscripturum fuisse omnibus istis, quæ libro suo Faustus complexus fuit. Imò fortasse nec literis Lucidi (etsi is scribere se dicat *secundùm recentia statuta concilii*) calculum adjecisset, quandoquidem quæ fusius disserit Faustus, penè omnia hæc à Lucido paucis comprehensa videmus. Facilius tamen iis, ob ambiguitatem verborum, qualecunque mantelum invenire est, quàm libro Fausti. Quare de hoc non odiose contendemus: sed sententiam nostram exposuisse contenti sumus. Solum igitur ea ex epistolâ ejus adponemus, quæ Arelatensis Synodi anathematismis clare consentiunt. Cujusmodi sunt ista: *Iuxta prædicanda recentia statuta Concilii, damno vobiscum sensum illum;*

Qui dicit, quòd Christus Dominus Salvator noster mortem non pro omnium salute susceperit.

Qui dicit, quòd præscientia Dei hominem violenter compellat ad mortem, vel quòd Dei pereant voluntate, qui pereunt.

Qui dicit, alios deputatos ad mortem, alios ad vitam prædestinatos.

Hæc omnia, quasi impia & sacrilegiis repleta condemno.

Assero autem, Eum qui periit, potuisse salvari.

Christum etiam, Deum ac salvatorem nostrum, quantum pertinet ad divitias bonitatis suæ, pretium mortis pro omnibus obtulisse.

Et quia nullum perire velit, qui est salvator omnium hominum, maximè fidelium, dives in omnibus, qui invocant illum.

Et quia in tantis rebus conscientiæ satisfaciendum, memini me dixisse, quòd Christus pro his tantum, quos credituros præscivit, advenisset: nunc sacrorum testimoniorum autoritate, quæ abunde per spatia divinarum Scripturarum inveniuntur, ex seniorum doctrinâ ratione patefactâ, libens fateor, Christum etiam pro perditis advenisse. Quia eodem nolente perierunt. Neque enim fas est, circa eos solos, qui videntur esse salvati, immensæ divitias bonitatis ac beneficia divina concludi. Nam si Christum his tantùm remedia attulisse dicimus, qui redempti sunt; videbimur absolvere non redemptos; quos pro redemptione contemptâ constat esse puniendos. Hactenus Lucidus.

LIBRI SEPTIMI
PARS ALTERA.

Quæ est de Arbitrii libertate.

THESIS.

Diximus, quid senserit Ecclesia Vetus de amplitudine gratiæ. Deinceps videndum, an eadem crediderit, inesse homini naturâ potestatem, per quam respuere possit gratiam oblatam, atque eam reddere valeat inefficacem. Dependet hæc quæstio ex doctrinâ de arbitrii libertate, quæ, juxta veteres, non solùm est libertas à coactione, sed etiam à necessitate. Nam docent illi, quemadmodum homo potest quidem per naturam velle bonum morale aut civile, sed voluntas ejus, ad volendum illud naturâ suâ, non est determinata: atque iccirco etiam

illud potest non velle: & reapse sæpè non vult, cùm possit velle: similiter hominem per eandem voluntatis naturam hoc habere, ut possit nolle bonum spirituale, etiam cùm ad illud volendum & præstandum sufficientes à Deo vires accepit. Itaque à gratiâ quidem accipere liberum arbitrium, ut possit bonum, quod non poterat prius: sed à naturâ liberi arbitrii esse, quòd oblatam possit gratiam repudiare, & resistere Spiritui sancto.

QVæstio de libero arbitrio, ut præclarè ait Augustinus lib. I. de gratiâ Dei contra Pelag. cap. XLVII. & lib. IV. contra Iulianum cap. VIII. ita difficilis est ad discernendum, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur: quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri. Ne verò in alterutrum præcipitium rueret, sedulò cavit pia antiquitas. Nam ne gratiam tolleret, docebat, vires liberi arbitrii, non dico peccatorum laqueis sic esse implicatas, ut homo se inde extricare non possit;(nam qui non aliud dicat, is fatebitur, vires hominis tantummodo esse impeditas, eoque ruptis vinculis in actum exituras) verùm, quod ad spiritualia, planè deletas & exstinctas: ac proinde gratiam non solùm excitare vires sopitas, quasi, antequam excitaretur, aliquas homo habuerit vires, per quas, si excitetur è somno, consentire valeat vocationi: sed novas vires gratiosè conferre. Vnde Augustinus lib. III. contra duas Pelagianorum epist. cap. IV. ait, *promissionis filiis Spiritum S. non solùm esse adjutorem, (quod Pelagiani dogmati suo sufficere existimant) verùm etiam largitorem dicimus virtutis: quod isti negant.* Et lib. II. cap. IX: *Hominis bonum propositum adjuvat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset, nisi præcederet gratia.* Et in Enchiridio ad Laurent. cap. XXXII: *Totum Deo debetur, qui voluntatem hominis bonam præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.*

Sed ut Patres ista, ne gratiæ essent ingrati, haut inviti agnoscebant: ita ne libertatem arbitrii convellerent, fatebantur, eam in naturalibus ac civilibus non esse deletam, sed attenuatam. Fatebantur, media, quibus ad spiritualem vitam perducimur, uti sunt auditio Verbi, & Scripturarum lectio, esse in potestate hominis non renati. Fatebantur, inspirationibus & excitationibus, quibus Deus occulte

cultè cor hominis pultat, posse resistere, atque ita conversioni suæ, ut Augustinus loquitur, obicem ponere. Fatebantur denique, etiam conversos posse ignaviæ se dare, ruereque in fœda peccata, quæ per collatam gratiam vitare & poterant & debebant. De hujusmodi libertate hoc loco agimus: cujus doctrina ut melius intelligatur, plenius aliquanto hæc explicabimus.

Quod Latini liberum appellant arbitrium, hoc Græci appellant αὐτεξούσιον. Nam propriè αὐτεξούσιος, qui suæ est autoritatis. Ita vertit Spartianus in Adriano Cæs. *Decoctores*, inquit, *bonorum suorum, si suæ autoritatis essent, catamidiari in amphitheatro & dimitti jussit.* Hoc est, si essent αὐτεξούσιοι. Libertatem verò arbitrii, non externi solùm, sed etiam Theologi, αὐτεξούσιον vocant. Apostolus 1 Cor. VII. 37. nominat ἐξουσίαν περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, *potestatem propriæ voluntatis.* Cujus exemplo αὐτεξουσίου vox (dum commodè accipiatur) retineri in Ecclesiis potest. Nam habemus hîc posteriorem compositi partem, quæ est ἐξουσία, & pro alterâ habemus aliquid ἰσοδυναμοῦν. Nam idem sunt αὐτοῦ ἐξουσία, & ἰδίου θελήματος ἐξουσία. Tantùm cavendum, ne sic eam capiamus, ut vel tollat servitutem peccati, cui omnes naturâ obnoxii sumus: vel Dei nutum atque imperium excludat, à quo qui voluntatem hominis negant dependere, non homines liberos, sed se faciunt sacrilegos: ut optimè ait Augustinus lib. V. de Civ. Dei cap. IX.

Variè autem libertatis vox accipi potest. Nam est libertas ab imperio præcipientis, & obligatione præstandæ obedientiæ. Est & altera libertas ab inspectione, curâ, & gubernatione superioris. Vtraque absolutè accepta solius est Dei, cui iccirco αὐτεξουσία tribuitur. Creaturæ verò omnes imperio & gubernationi divinæ subjiciuntur. At κατά τι utraque libertas etiam in hominibus locum habet: utpote quorum alii liberi, alii servi: alii item magistratus, alii subditi. Sed ad civilem vitam plurimùm refert, ecquis præsit, an subsit; servus sit, an liber: ad beatitudinem autem consequendam nihil planè interest: unde Apostolus ad Corinthios 1. VII. 21: *Servus vocatus es? non sit tibi curæ; sed &, si potes fieri liber, magis utere.* Quare de neutrâ hac libertate nunc agimus.

Qui hac parte dissentiunt à nobis, Deum aiunt liberè esse bonum, liberèque Filium genuisse, eoque sufficere ad libertatem, ut quid spontaneum sit, quamvis voluntas sit determinata. Verùm nos scimus, κυρίως loquendo, Deum nec voluntate, eoque nec liberè;

sed

ſed naturâ, ac proinde neceſſariò, eſſe bonum. Etiam, ſi retinere volumus vocum proprietatem, naturâ, non voluntate, Deus genuit Filium; eò quòd operationes hujuſmodi ſimpliciter ſint neceſſariæ, contrà quàm in creatione ac ſimilibus uſu venit, quæ non habent neceſſitatem, niſi ex hypotheſi. Quare non multum abſimile eſt hoc loquendi genus, ac eſt, ſi dicatur quis liberè habere cerebrum aut ſentiendi facultatem.

Bernardus lib. De gratiâ ac libero arbitrio.

Eſt præterea triplex libertas *. Vna à neceſſitate, ſive illa ſit à cauſsâ externâ cogente, ſive à naturâ intrinſecus determinante: altera à dominio peccati: tertia à miſeriâ. Prima eſt naturæ, altera gratiæ, tertia gloriæ. De primâ eſt illud ad Corinth. I. VII. 37: *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis.* De ſecundâ hoc ad Rom. VI. 18: *Liberati à peccato, ſervi facti eſtis juſtitiæ.* De tertiâ iſtud eâdem epiſt. cap. VIII. 21: *Quia & ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Tertiam hanc libertatem habebat homo, cùm necdum in peccatum incidiſſet: conſequetur denuo, cùm animo corporeque in cæleſtem vitam transferetur. Eoque nec de hac nobis nunc ſermo eſſe poteſt. Superſunt prima ſecundaque notio; quarum de utraque dicemus: ac priùs de neceſſitate naturæ. Quæ duplex eſt, una à coactione, altera à neceſſitate. Libertas à coactione competit omni volitioni. Nam actio quidem externa coacta eſſe poteſt: at volitio non poteſt. Libertas verò à neceſſitate non eſt cujuſvis volitionis, ſed ſolius electivæ. Nam voluntas ſimplex eſt neceſſaria, utpote ad unum determinata. Hoc pacto finem, uti felicitatem, volumus: ut quam non poſſimus non velle. At voluntas, ut principium eſt electionis, planè libera eſt. Elegantiſſimè hanc rem expreſſit Nemeſius, epiſcopus ac philoſophus Chriſtianus, lib. περὶ φύσεως ἀνθρώπου †: Ἡ μὲν βούλησις τοῦ τέλους ἐστίν· ἡ δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν, ἣν ἔχει τὸ βουλητὸν πρὸς τὸ βουλευτόν. Βουλητὸν μὲν γὰρ τὸ τέλος, βουλευτὰ δὲ τὰ πρὸς τὸ τέλος. *Voluntas enim eſt ipſius finis, electio vero eorum, quæ ad finem pertinent, ſecundùm eandem analogiam, quam habet id, quod ſub voluntatem cadit, ad id, quod ſub conſultationem. Nam ſub voluntatem cadit finis: ſub conſultationem, quæ ad finem referuntur.* Quid, quòd ἀντιπλολίαν implicet, ut voluntas in conſultatione libera non ſit, cùm electio minimùm ſit è duobus? Nam, ut ſcitè idem Nemeſius ait, προαιρετὸν ἐστι τὸ ἕτερον πρὸ ἑτέρου αἱρετόν. *Electio eſt ejus, quod præ altero legitur.* hoc eſt capitur.

† Cap. 33. quod eſt de electione.

Quòd

Quodsi quis non aliam hominis libertatem agnoscat, quàm illam à coactione, is talem ponat libertatem, quæ homini communis sit cum bestiis: quippe quæ & ipsæ sponte ac non coactè multa operentur. Quare, juxta illum sensum, non aliud erit discrimen inter hominem & bestiam, quàm quòd bestiæ actus prodeunt à sensu appetitivo, hominis à voluntate propriè dictâ: ambo verò convenient, quòd habeant adjunctum modum necessitatis. Atqui homo etiam à bestiâ differt, quòd solus ἐκ προαιρέσεως ac electione agat. Quare ipsis infantibus ac amentibus amplius tribuendum, quàm à coactione libertas. Vt verò putemus, sanis haut plus competere, hoc verò ab omnibus sanis longissimè abesse debet. Majorem enim cuncti libertatem in se ipsis experiuntur, etiam pueri & sequior sexus: & absque hoc esset, rueret imperium paternum, herile, civile: quando, utut sponte homines agant, tamen, si necessariò agant, non mandato aut prohibitioni, non præmio aut pœnis, ullus sit relictus locus. Itaque hoc argumento Patres plerique omnes (quos inferiùs laudabimus) adstruere solent arbitrii libertatem adversus Manichæos; qui & ipsi absque dubio sponte, nec coactè, hominem agere fatebantur, sed necessariò omnia agere credebant.

Nec tamen existimandum, antiquos istos doctores, cùm adversus Manichæos disputant, voluntatem vocasse liberam, ratione omnium suorum actuum. Quippe inficiari non possumus, multos sæpè actus nobis subrepere, quos voluntas nequiit impedire. Verùm horum respectu minimè liberam vocarunt; sed eorum solùm ratione, quos potuit non elicere. Vnde satis paret, quid judicarint de operationibus Dei, quas vocant ad extra, deque actionibus nostris in patriâ, aut actionibus dæmonum: quatenus hæc omnia in genere considerantur. Nam neque hoc respectu posuere in iis libertatem, sed tantùm quà agunt ex προαιρέσεως, seu ratione actuum in particulari. Nam diabolus, etsi in genere non possit non peccare, quæ infelix necessitas est: multa tamen & omittere & committere potest, quæ nec omittit, nec committit: in quibus libertas ejus cernitur. Homo quoque felici quadam necessitate in vitâ æternâ non poterit non Deum diligere: poterit tamen dilectionem aliis atque aliis actibus testari: atque eatenus aget liberè. Similiter angelus bonus, ex communi Patrum sententiâ, non potest non bene agere: sed multos tamen actus facit, quos possit non facere, & contrà; quod est libertatis. Denique Deus ipse, etsi in operibus ad extra

necessariò bene agat, tamen non necessariò, sed liberè, hoc vel illud agit. Vnde liquet, etsi in his exemplis non sit libertas, quod ad speciem actus; quà nempe is bonus est aut malus: manere tamen libertatem, quod ad actus exercitium: quod ad naturam libertatis sufficit. Quamobrem sic concludimus, uti philosophis antiquis, ita etiam Patribus orthodoxis, liberum arbitrium vocari potestatem naturæ intelligentis, quâ, positis omnibus requisitis ad eligendum & agendum, sic eligere agereque potest, ut possit non eligere, ac non agere. Ad cujus descriptionis intelligentiam tria hæc distinctè considerare oportet, subjectum, objectum, actum.

Subjectum est natura intelligens, ut Deus, angelus, homo.

Objectum sunt media ad finem ordinata. Nam finem quidem volumus, sed necessariò, quomodo felicitatem volumus, nec aliter quàm velle possumus: media verò (saltem non omnino liquida ac certa) liberè volumus; quia sic volumus, ut non velle possimus.

Actus liberi arbitrii est electio; eaque aut perfectior, quando duobus vel pluribus propositis unum præ alio eligitur; quæ dicitur libertas contrarietatis, vel quod ad speciem actus: aut imperfectior, quâ unum idemque aut acceptatur, aut respuitur; quæ vocatur libertas contradictionis, vel quod ad exercitium actus.

Atque hæc dicta sunto de libertate naturæ: quâ voluntas omnium hominum libera est à necessitate, tum caussæ exterius cogentis, tum naturæ ad unum determinantis. Deinceps aliquid addendum de libertate gratiæ, seu libertate Christianâ: quâ homo liberatur à servitute peccati ac Legis: peccati quidem, tum ratione reatus ac condemnationis, quam peccato meriti sumus: tum ratione dominii ac tyrannidis, quam exercet in nobis peccatum inhabitans: Legis autem partim moralis, quæ rigida sui exactione desperationem præstandæ Legis in homine gignit; atque ita ad agnoscendum peccati dominantis tyrannidem adducit: partim cæremonialis, quæ debiti nostri chirographum fuit, reatusque ad condemnationem certa obsignatio.

Hac notione libertatem arbitrii homini irregenito abjudicant Patres universi: sed cùm hanc libertatem intelligunt, clarè eam ab altera discriminant: ut qui plurimùm eodem in loco homini & libertatem tribuant naturæ, & libertatem adimant gratiæ. Ita Augustinus contra duas epistolas Pelagianorum lib. 1. cap. 11. *Quis*, inquit, *nostrûm dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium*

trium

trium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum; sed illa, quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam: propter quod natura humana divinâ indiget gratiâ, dicente Domino, Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene justeque vivendum. Et lib. II. cap. V: *Peccato Adæ liberum arbitrium de hominum naturâ periisse non dicimus; sed ad peccandum valere: ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratiâ fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta.* Sed imprimis illustris est locus Scriptoris Hypognosticon lib. III. *Esse, inquit, fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem judicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo, aut inchoare, aut certe peragere; sed tantùm in operibus vitæ præsentis, tam bonis quàm malis. Bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, &c. Malis verò, ut velle idolum colere, velle homicidium,* &c. Neque alia antiquorum Patrum sententia fuit, quando, quisquis necessitatem gratiæ, tam prævenientis, quàm subsequentis, agnoscit, is non aliam statuere potest arbitrii libertatem, quàm hîc factum ab Augustino, vel Hypognosticôn scriptore. Vnde facile est conciliare ea Patrum loca, quibus liberum arbitrium negant, cum iis, quibus idem defendunt. Nam defendunt libertatem naturæ: de quâ intelligendum illud Scriptoris Hypognosticon lib. III. circa medium: *Liberum arbitrium quisquis esse negaverit, Catholicus non est.* Et prope finem: *Liberum arbitrium hominibus esse,* CERTA FIDE *credimus, & prædicamus indubitanter.* At adimunt naturæ viribus libertatem gratiæ: de qua capiendum Augustini illud in Enchiridio cap. XXX: *Libero arbitrio male utens homo, & se perdidit, & ipsum.*

Planiora hæc fient ex distinctione bonorum, & diversi hominum status. Bonorum enim alia sunt naturalia, alia moralia, alia civilia. Naturalia voco ea, quæ humanus intellectus appetit, quatenus animal est vitæ particeps: quæ Scriptura & Patres vocant *τὰ βιωτικά*, Aristoteles *τὰ πρὸς τὸ εἶναι ἀναγκαῖα, necessaria ut sis.* Hæc partim sunt homini cum bestiis communia, uti incedere, edere: partim sunt actiones civiles, consideratæ abstractè à bonitate, vel vitio morali; ut colere agros, exstruere domum, gerere bellum, &c. Alterum genus bonorum (quod morale vocabamus) constituunt actiones virtutis participes, quæ Philosophus appellat *ἀναγκαῖα πρὸς τὸ καλῶς εἶναι*, quia non solùm faciunt, ut vitam degas, sed etiam, ut

honestam. Tertium genus est illorum, quæ appetit intellectus, quatenus, originis suæ memor, ad cœlestem se beatitudinem comparat. Hæc vocantur bona spiritualia. Status item hominis est triplex: primævæ integritatis, in quo constitutus: insecutæ corruptionis, in quo priori justitia destitutus: renovatæ justitiæ, in quam per Christi gratiam restitutus. In primo tertioque statu homo libertatem habet ad quodcunque boni genus; nec solum libertatem à coactione, sed etiam à necessitate. Secundus verò status bifariam spectatur; nempe tum in se, & ante omnem gratiam; tum cum aliqua gratia, disponente ad regenerationem. Priori modo consideratus, in naturalibus libertatem habet magnam, in moralibus minorem, in spiritualibus nullam. Posteriori si modo spectetur, pro gratiæ præparantis mensura, minorem majoremve habet libertatem. Loquor autem de libertate ad actus, qui ab homine præstantur: non de ipsa vocatione, inspiratione, illuminatione, excitatione: ad quæ merè se habet passivè: unde & divinam hanc vocationem necessariò sentit: solùm ut vocationi consentiat, non necessitatis est, sed libertatis. Quæ duo apertissime distinguit Augustinus De Spiritu & Litera cap. XXXIV: *Visorum suasionibus agit Deus; ut velimus, & ut credamus: sive extrinsecus per Evangelicas exhortationes, ubi & mandata legis aliquid agunt, si ad hoc admonent hominem infirmitatis suæ, ut ad gratiam justificantem credendo confugiat: sive intrinsecus, ubi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem: sed consentire vel dissentire propriæ voluntatis est. His ergò modis, quando Deus agit cum animâ rationali, ut ei credat: (neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio, cui credat:) profectò & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab eâ dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est. Quæ res non solùm non infirmat, quod dictum est, Quid enim habes, quod non accepisti? verùm etiam confirmat: Accipere quippe & habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo: ac per hoc, quid habeat, & quid accipiat, Dei est: accipere autem & habere utique accipientis & habentis est.* Et sanè passim docet Augustinus, inesse homini istiusmodi libertatem, qua in potestate sua habeat, ut vocationi divinæ vel consentiat, vel dissentiat. Quæ non est libertas solùm à coactione, sed etiam à necessitate. Unde & idem plurimis locis ostendit, non agere hominem semper bonum, quod per vires naturæ possit agere: nec spirituale semper bonum operari, etiam cùm vires ad hoc gratiose accepit.

pit. Ac nisi utrumque horum esset, negat Augustinus, mandato, aut interdictis; obedientiæ, aut inobedientiæ; præmio, aut pœnis, locum fore. Hoc ut ita esse liqueat, pluscula Augustini loca congessimus.

T. I. lib. I. Retract. cap. XXIII. ait: *Quod dixi; Nostrum est, credere & velle: illius autem, dare credentibus & volentibus facultatem bene operandi per Spiritum sanctum, per quem caritas diffunditur in cordibus nostris: verum est quidem, sed eâdem regulâ & utrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem, & utrumque nostrum, quia non fit, nisi volentibus nobis.* Tom. eod. lib. III. De lib. arb. cap. I: *Motus, quo huc aut illuc voluntas convertitur, nisi esset* VOLUNTARIUS, *atque in* NOSTRA *potestate: neque laudandus, cùm ad superiora; neque culpandus homo esset, cùm ad inferiora detorquet, quasi quendam cardinem voluntatis: neque omnino monendus esset, ut, istis neglectis, æterna vellet adipisci, atque ut male nollet vivere, vellet autem bene. Hoc autem monendum non esse hominem, quisquis existimat, de hominum numero exterminandus est.* Ibidem cap. III: *Voluntas nostra nec voluntas esset, nisi esset in* NOSTRA POTESTATE. *Porro quia est in potestate, libera est nobis.* NON *enim est nobis* LIBERUM QUOD IN POTESTATE NON HABEMUS, *aut potest non esse, quod habemus.* Idem Tom. eodem, De verâ religione cap. XIV: *Et quoniam peccari non dubium est, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium. Tales enim servos suos meliores esse Deus judicavit, si ei servirent liberaliter. Quod nullo modo fieri posset, si* NON VOLUNTATE, SED NECESSITATE *servirent.* Idem Tom. eodem, lib. II. De libero arbitrio cap. I: *Deus cùm peccantem punit, quid videtur tibi aliud dicere, nisi, cur non ad eam rem usus es liberâ voluntate, ad quam tibi eam dedi, hoc est, ad rectè faciendum? Deinde illud bonum, quo commendatur ipsa justitia in damnandis peccatis, rectèque factis honorandis, quomodo esset, si homo careret libero voluntatis arbitrio? Non enim aut peccatum esset, aut recte factum, quod non fieret voluntate. Ac per hoc & pœna injusta esset, & præmium, si homo voluntatem non haberet liberam.*

Idem Tom. 2. epist. XLVI. ad Valentinum: *Nisi libero arbitrio intelligeremus, atque saperemus: non nobis præciperetur, dicente Scripturâ; Intelligite ergò, qui insipientes estis in populo, & stulti aliquando sapite. Eo ipso quippe, quo præceptum & imperatum est, ut intelligamus, atque sapiamus;* OBEDIENTIAM *nostram requirit;* QUÆ NULLA *potest esse* SINE LIBERO ARBITRIO. Et epist. XLVII. ad Valentinum:

Quantum potuimus, egimus cum istis, & vestris, & nostris fratribus, ut in fide sanâ Catholicâ perseverent; quæ neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in bonam; neque tantum ei tribuit, ut sine gratiâ Dei valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum, sive ut in bono perseveranter proficiat. Et epist. CVII. ad vitalem Carthaginensem: NEQUE FIDELES FIUNT, NISI LIBERO ARBITRIO; *& tamen illius* GRATIA FIDELES FIUNT, *qui eorum à potestate tenebrarum liberavit arbitrium.* Et epist. LIV. ad Macedonium: *Pertinet ad nos, ut boni simus, accipere & habere quod dat qui de suo bonus est. Quo quisque neglecto, de suo malus est.*

Tom. 3. de spiritu & literâ cap. XXXI: *De illâ fide quærimus, utrùm in potestate sit, quâ credimus Deo, vel credimus in Deum. Hinc enim scriptum est: Credidit Abraham Deo, & deputatum est illi ad justitiam. Et, credenti in eum, qui justificat impium, deputatur fides ad justitiam. Vide nunc, utrùm quisque credat, si noluerit: aut non credat, si voluerit. Quod si absurdum est, (quid est enim credere, nisi consentire, verum esse quod dicitur?) consensio autem utique volentis est: profectò fides in potestate est.* Et initio capitis sequentis: *Ergò fides in potestate est: quoniam cùm vult, quisque credit, &, cùm credit, volens credit.*

Tom. 4. Libro octoginta trium quæstionum, qu. LXVIII: *Ad illam cœnam, quam in Euangelio dicit Dominus præparatam, nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt: nec illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt: nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi, quoniam* UT VENIRENT VOCATI, ERAT IN LIBERA POTESTATE. *Vocatio ergò ante meritum voluntatem operatur. Propterea & si quisquam sibi tribuit, quòd venerit vocatus, non tamen sibi potest tribuere, quòd vocatus est: qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmii ut vocaretur, sic inchoat meritum supplicii, cùm vocatus venire neglexerit.* Et eod. Tom. ad Simplicianum qu. II: *Noluit Esau, & non cucurrit: sed & si* VOLUISSET, *& cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset: qui etiam* VELLE ET CURRERE VOCANDO PRÆSTARET, NISI VOCATIONE CONTEMTA REPROBUS FIERET. Et eo ipse Tom. in expositione quarundam proposit. ex epist. ad Rom. propos. XLIV: *Quòd autem ait (* Apostolus: *) Non enim quod volo, hoc ago, sed quod nolo, hoc facio. Si autem, quod nolo, hoc facio, consentio legi, quia bona est. Satis quidem lex ab omni criminatione defenditur; sed cavendum, ne quis arbitretur, his verbis auferri nobis liberum voluntatis arbitrium. Quod non ita est. Nunc enim*

enim homo describitur sub lege positus ante gratiam. Tunc enim peccatis venditur, dum viribus suis juste vivere conatur, sine adjutorio liberantis gratiæ Dei. In libero autem arbitrio habet, ut CREDAT LIBERE, *& accipiat gratiam, ut jam, illo, qui eam donat, liberante & adjuvante, non peccet: atque ita desinat esse sub lege, sed cum lege, vel in lege; implens eam caritate Dei; quod timore non poterat.*

Tom. v. de civit. Dei lib. XII. cap. VI: *Si enim aliqui duo æqualiter affecti animo & corpore, videant unius corporis pulchritudinem, quâ visâ unus eorum ad illicitè perfruendum moveatur, alter in voluntate pudicâ stabilis perseveret: quid putamus esse caussæ, ut in illo fiat, in illo non fiat, voluntas mala? quæ illam res fecit? in quo facta est? neque enim pulchritudo illa corporis. nam eam non fecit in ambobus, quandoquidem amborum non dispariliter occurrit aspectibus. An caro intuentis in caussa est? cur non & illius? an verò animus? cur non utriusque? ambos enim, & corpore, & animo, æqualiter affectos fuisse prædiximus. An dicendum est, alterum eorum occultâ maligni spiritus suggestione tentatum? quasi non eidem suggestioni, & qualicunque suasioni propriâ voluntate consenserint. Hanc igitur consensionem, hanc malam, quam malè suadenti adhibuit voluntatem, quæ in eo res fecerit, quærimus. Nam ut hoc quoque impedimentum ab istâ quæstione tollatur, si eadem tentatione ambo tententur, & unus ei cedat, atque consentiat: alter idem, qui fuerat, perseveret: quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse, à castitate deficere? Unde, nisi propriâ voluntate? ubi eadem fuerat in utroque corporis & animæ affectio, amborum oculis pariter visa est eadem pulchritudo, ambobus pariter institit occulta tentatio.*

Idem Tom. 6. de fide contra Manich. cap. IX. & X: *Totum quod vocatur malum in hominibus, peccatum est, & pœna. Peccatum fit ab animâ rationali, cui liberum voluntatis arbitrium est. Et pœna infligitur justitiâ Dei, quæ nihil facit injustè. Adversus hæc solitâ cœcitate Manichæi latrant, &, cùm convincuntur, naturam non esse malum, sed in potestate esse hominis, facere bene, aut malè, dicunt, non esse animæ liberam voluntatem, & non vident cæcitatem suam. Quis enim non clamet, stultum esse, præcepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur facere: & iniquum esse, eum damnare, cui non fuit potestas, jussa complere? & has injustitias, & iniquitates, miseri non intelligunt Deo se adscribere. Sed quid verum est, nisi & Dominum dare præcepta, & animas liberæ esse voluntatis, & malum natura non esse, sed esse aversionem à Dei præceptis, & esse justum Dei judicium, quo damnet peccantes?* Et eod. Tom. in actis cum Felice Manichæo lib. II. cap. VIII: *Libera voluntate faciunt homines consuetudinem: quam cùm fecerint, facilè*

supera-

superare non possunt. Ipsi ergò sibi de se ipsis fecerunt, quòd contraria lex habitet in membris eorum. Sed qui concipiunt timorem Dei, & PER LIBERUM ARBITRIUM SUBDUNT SE *sanandos optimo medico, & sicut bono curatori, ita & misericordi creatori, per humilitatem confessionis & pœnitentiæ sanantur.* Et paullo pòst: *Non est ergò indignum, ut Deus dicat, Ite in ignem æternum: eis, qui ejus* MISERICORDIAM PER LIBERUM AEBITRIUM RESPUERUNT.

Tom. 7. de peccat. mer. & remiss. lib. II. cap. V: *Nec ideò tamen de hac re* (de domandâ concupiscentiâ malâ) *solis votis agendum est, ut non subinferatur admitendo etiam nostræ efficacia voluntatis. Adjutor enim noster Deus dicitur; nec adjuvari potest, nisi qui aliquid sponte conatur, quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in eis, in quorum naturâ rationem voluntatemque non condidit, salutem nostram Deus operatur in nobis.* Et eod. T. de naturâ & gratiâ cap. LXV: *In rectè faciendo ideò nullum est vinculum necessitatis, quia est libertas caritatis.* Et eopse T. de gratiâ & l. arb. cap. II. cùm celebrem illum ex cap. XV. Ecclesiastici locum citâsset: subjungit ista: *Ecce apertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata sua custodiri & fieri jubet Deus? Quomodo* JUBET, SI NON EST *liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo Psalmus dicit, quod in lege Domini fuit voluntas ejus? nonne satis indicat, voluntate suâ hominem in lege Dei consistere? Deinde tam multa mandata, quæ ipsam quodammodo nominatim conveniunt voluntatem; sicut est, Noli vinci a malo: &, Noli deficere à disciplinâ Domini: & innumerabilia talia, in veteribus libris divinorum eloquiorum, quid ostendunt, nisi liberum arbitrium voluntatis humanæ? In libris etiam novis Euangelicis & Apostolicis quid aliud ostenditur? ubi dicitur, Qui vult venire post me, abneget se ipsum. Et, Noli negligere gratiam, quæ in te est. Item, Nolite diligere mundum &c. Hujusmodi nempe, ubi dicitur: Noli hoc, & noli illud, & ubi ad aliquid faciendum, vel non faciendum, in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium. Nemo ergò Deum caussetur in corde suo, sed sibi imputet quisque cùm peccat.* NEQUE *cùm aliquid secundùm Deum operatur,* ALIENET HOC A PROPRIA VOLUNTATE.

Tom. 9. in epist. Ioan. tract. IV: *Videte quemadmodum non abstulit liberum arbitrium, ut diceret, Castificat semet ipsum. Quis nos castificat, nisi Deus? sed Deus, te nolente, non castificat. Ergò quod adjungis voluntatem tuam Deo, castificas temet ipsum. Castificas te, non de te, sed de illo qui venit, ut habitet in te. Tamen quia agis ibi aliquid voluntate, ideò & tibi aliquid tribu-*

tributum est. Ideo autem tibi tributum est, ut dicas sicut in Psalmo: Adjutor meus esto, ne derelinquas me. Si dicis, Adjutor meus esto, aliquid agis. Nam si nihil agis, quomodo ille adjuvat? Item tractatu LIII. in eundem: *Quare non poterant credere* (Iudæi,) *si a me quæratur, cito responderem,* QVIA NOLEBANT. *Malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænunciavit ille, cui abscondi futura non possunt.* Et eod. T. Scalæ Paradisi cap. x: *Sine Patre luminum nihil possumus facere, sed ipse in nobis facit opera, non tamen omnino sine nobis. Cooperatores quidem Dei sumus, sicut dicit Apostolus. Vult siquidem Deus, ut eum oremus, & ut ei advenienti & præstolanti ad ostium aperiamus sinum voluntatis nostræ, & ei consentiamus.*

Tom. 10. lib. quinquaginta homiliarum, homil. XVI: *In tuo arbitrio Deus posuit, cui pares locum; Deo, an diabolo: cum paraveris, qui possidebit, ipse imperabit.*

Atque hæc, cujusmodi Augustini fuerit sententia, satis ostendunt. Nec aliter discipulus ejus Prosper adversus Collatorem cap. XXVI: *Non est ab ipso, quamvis non sine ipso sit ista conversio: nec propriâ virtute ad principia salutis enititur: sed agit hoc occulta & potens gratia Dei, qua dimotis terrenarum opinionum & operum mortuorum favillis, torrem obruti cordis exagitat, & desiderio veritatis inflammat, non ut invitum hominem subigat, sed ut intelligentem, sequentemque præcedat. Manens enim liberum arbitrium, quod utique cum ipso homine Deus condidit, à vanitatibus & cupiditatibus suis, in quas neglectâ Dei lege defluxit, non à se ipso, sed à creatore mutatur, ut quicquid in eo in melius reficitur, nec sine illo sit qui sanatur, nec nisi ab illo fit, qui medetur.* Nec aliter scriptor librorum de vocatione gentium, qui vulgò Prosper putatur. Verba ejus sunt lib. II. cap. XXVIII: *Ad obediendum sibi, ipsum velle sic donat, ut à perseveraturis mutabilitatem, quæ potest nolle, non auferat.* Et ibidem: *Fit manifestum, quòd diversis atque innumeris modis omnes homines vult Deus salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire: sed qui veniunt, Dei auxilio diriguntur: qui non veniunt, suâ pertinaciâ reluctantur.*

Leo Magnus Serm. II. in solemnitate Epiphaniæ D. N. Iesu Christi: *Et nos de cordibus nostris, quæ Deo sunt digna, promamus. Quamvis enim* OMNIVM BONORVM SIT IPSE LARGITOR, *etiam* NOSTRÆ *tamen* FRVCTVM QVÆRIT INDVSTRIÆ. *Non enim dormientibus provenit regnum cœlorum, sed in mandatis Dei laborantibus atque vigilantibus, ut* SI DONA ILLIVS NON IRRITA FECERIMVS, PER EA, QVÆ DEDIT, *mereamur accipere, quod promisit.*

Atque hæc adduximus ex ipsis illis, qui strenuè rem gessere adversus Pelagium. Ex quibus abunde liquet, quantopere ab eorum opinione absuerint, qui naturæ non aliam, quam à coactione libertatem agnoscunt; Deumque arbitrantur, quibuscunque hoc dederit, ut ad veram fidem possint pervenire, vel perseverare in bono, hos certò infallibiliterque gratiâ tantâ dignari, ut etiam omne illud, quod possint, velint; nec misericordiam Dei per liberum arbitrium respuant; aut dona, quæ acceperunt, unquam negligant, irritaque reddant. Quodsi antiquiores his etiam audire animus est: non clarè minùs super hoc doctrinæ capite sententiam dicunt, *Quàm Solis esse radii, cum sudum est, solent.* Paucorum verba adduxisse, erimus contenti.

Irenæus lib. IV. cap. LXXI: *Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cùm possint non operari illud: hi autem qui illud non operantur, judicium justum recipient Dei, quoniam non sunt operati bonum, cùm possint operari illud.*

Scriptor eruditus quæst. & resp. ad Orth. (qui vulgo Iustinus creditur) quæst. CIII: Διὰ τὸ μὴ αἱρεῖσθαι, καὶ οὐ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, ἁμαρτάνομεν ἄνθρωποι. *Eo quòd non velimus, non eo quòd non possimus, peccamus homines.*

Tertullianus lib. II. adversus Marc. c. V: *Nec boni, nec mali merces jure pensaretur ei, qui, aut bonus, aut malus, necessitate fuisset inventus, non voluntate.*

[a] P. 23. Clemens Alex. in Protrept.[a] Ἕως πότε, ὀκνηρὲ, κατάκεισαι; πότε δὲ ἐξ ὕπνου ἐγερθήσῃ; Ἐὰν δὲ ἄοκνος ἧς, ἥξει σοι ὥσπερ πηγὴ ὁ ἀμητός σου, ὁ λόγος ὁ πατρικὸς, ὁ ἀγαθὸς λύχνος, ὁ κύριος ἐπάγων τὸ φῶς, τὴν πίστιν πᾶσι, καὶ σωτηρίαν. *Quousque, piger, jaces? quando autem ex somno excitaberis? Sin autem fueris impiger, veniet tanquam fons messis tua, verbum paternum, bonus lychnus, Dominus qui inducit lucem, fidem omnibus, & salutem.* Duo hoc loco docemur; fidem nempe salutemque esse à Deo: donari autem hac omnes eos, qui contemtu gratiæ præparantis non reddiderunt sese regeneranti gratiæ indignos. Idem Clemens paullo pòst:

[b] P. 24. [b] Ὁ Θεὸς ἐκ δούλων υἱοὺς ἡμᾶς γενέσθαι βούλεται· οἱ δὲ καὶ υἱοὶ γενέσθαι ὑπερηφανήκασιν. *Deus ex servis vult nos fieri filios: illi autem etiam filii effici contemserunt.*

[c] P. 284. Idem lib. VI Στρωματ.[c] Κἂν μὴ μετανοήσωσι, κρίνονται. οἱ μὲν, ὅτι δυνηθέντες, οὐκ ἠθέλησαν πιστεῦσαι τῷ θεῷ· οἱ δὲ, ὅτι καὶ θελήσαντες, οὐκ ἐξεπόνησαν παραγενέσθαι πιστοί. *Quodsi non fuerint ducti pœnitentiâ, judicantur: aliqui quidem, quòd* CVM POSSENT, NOLVERVNT

RVNT DEO *credere*; *alii verò*, *quòd cùm vellent*, NON ELABORAVERVNT, *ut fierent fideles.*

Cyprianus lib. I. epist. III. ad Cornelium: *Et tamen Christus non increpuit recedentes, aut graviter comminatus est; sed magis, conversus ad Apostolos suos, dixit: Nunquid & vos vultis ire? servans scilicet legem, quâ homo libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimet ipse vel mortem appetit, vel salutem.* Idem lib. III. ad Quirinum Testim. LII: *Credendi, vel non credendi libertatem in arbitrio positam; in Deuteronomio: Ecce dedi ante faciem tuam vitam & mortem, &c.*

Cyrillus Catech. VII: * Οὐκ ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως εἰς τὴν τοιαύτην ἁγίαν υἱοθεσίαν ἐρχόμεθα. *Non necessitate, sed voluntate, in ejusmodi sanctam adoptionem devenimus.* *P. 169.

Arnobius adversus Gentes lib. II. *Christus sublimibus, infimis, servis, fœminis, pueris, uniformiter potestatem veniendi ad se facit. Patet omnibus fons vitæ, neque ab jure potandi quisquam prohibetur, aut pellitur. Si tibi fastidium tantum est, ut oblati respuas beneficium muneris, quin imò si tantum sapientiâ prævales, ut ea, quæ offeruntur à Christo, ludum atque ineptias nomines: quid invitans peccat, cujus solæ sunt hæ partes, ut sub tui juris arbitrio fructum suæ benignitatis exponat? Sortem vitæ eligendi nulli est (inquit Plato) Deus caussa, neque alterius voluntas adscribi potest cuiquam rectè, cùm voluntatis libertas in ipsius sit posita potestate, qui voluit. An nunquid orandus es, ut beneficium salutis ab Deo digneris accipere, & tibi aspernanti fugientique longissimè, infundenda in gremium est divinæ benevolentiæ gratia? Vis sumere, quod offertur, atque in tuos usus convertere? consulueris tu tibi. Aspernaris, contemnis, & despicis? tu te muneris commoditate privaveris. Nulli Deus infert necessitatem, imperiosâ formidine nullum terret. Neque enim necessaria nostra illi salus est, ut compendii aliquid, dispendiive patiatur, si aut Deus nos fecerit, aut ad nihilum redigi, corruptionis dissolutione, permiserit. Imò (inquitis) si Deus est potens, misericors, conservator, convertat nobis mentes, & invitos faciat suis pollicitationibus credere. Vis ergò est ista, non gratia; nec Dei liberalitas principis, sed ad vincendi studium puerilis atque inanis contentio. Quid est enim tam injustum, quàm repugnantibus, quam invitis extorquere in contrarium voluntates; inculcare quod nolint, & quod refugiant animis; prius nocere, quàm prosis? & priore detracto, in alienum habitum sententiamque traducere? Tu qui te verti, & vim desideras perpeti, ut id, quod nolis, efficias, atque arripias coactus; cur respuis assumere voluntate id, quod versus desideras, atque immutatus, efficere? Nolo (inquis,) & voluntatem non habeo. Quid ergò criminaris Deum, tanquam tibi desit? O-*

pem desideras tibi ferre, cujus dona, & munera non tantùm aspserneris, & fugias, verùm in alia verba cognomines, & jocularibus facetiis prosequaris?

Hilarius lib. I de Trinitate,[a] *Esse autem filios Dei, non necessitatem esse* inquit, *sed potestatem, quia proposito universis Dei munere, non natura gignentium asseratur, sed voluntas præmium consequatur.*

Hieronymus in illud Esaiæ cap. I: *Si volueritis & audieritis me, bona terra comedetis: si nolueritis, & non audieritis,* (sive, ut in Hebræo habetur, & me ad iracundiam provocaveritis) *gladius devorabit vos: Liberum,* inquit, *servat arbitrium: ut* IN VTRAMQVE PARTEM *non ex præjudicio Dei, sed ex meritis singulorum vel pœna, vel præmium sit.* Idem apologiam suam pro libris adversus Iovinianum istâ claudit sententiâ: *Lazarus & dives diversa post mortem tenent loca. In nostro arbitrio est, vel Lazarum sequi, vel divitem.*

Quod sicui etiam post ista nondum liqueat satis: sciat, hac parte conspirare omnes antiquos. Ostendunt hoc ex Græcis isti:

Ignatius ad Magnesianos.

Irenæus lib. IV. cap. IX. XXIX. XXX. LXXVI.

Iustinus Martyr apolog. pro Christ. ad Senatum Rom. [b] & apolog. ad Antoninum Pium [c]: & dialog. cum Tryphone Iudæo [d].

Scriptor quæst. & resp. ad Græcos Iustino Martyri falsò tributarum, Resp. I. Et apud eundem Iustinum, scriptor quæst. & resp. ad Orthodoxos resp. VIII.

Athenagoras legat. pro Christianis.

Tatianus orat. contra Græcos.[e]

Theophilus Antiochenus epist. III. Paschali[f].

Clemens Alexandr. in προτρεπτ.[g] & lib. I. Pædag. cap. VIII. & Στρωματέων libris [h] passim.

Origenes contra Celsum lib. IV[i]: lib. III περὶ ἀρχῶν, homil. XII. in Num. tract. XXXIII. in Mat. ad illud Ioh. VIII, 21, *Ego vado, & quæretis me.* in epist. ad Rom. c. VI. lib. VI. & lib. VII. cap. VIII.

Eusebius Cæsariensis lib. VI. præparat. Euang. cap. V.

Macarius homil. XV.[k] XXVI. XXVII. XXIX. XXXVII.

Antonius Abbas epist. II. ad fratres suos Arsenoitas[l].

Athanasius orat. contra gentes[m], orat. IV. contra Arrianos[n]; orat. in pass. & crucem Dom.[o], & de Semente[p], & de vita Antonii[q].

Cyril-

[a] *Aliquanto ante medium, seu p. 4. ed. Bas. 1570.*
[b] *Pag. 35. edit. Silburg.*
[c] *Pag. 62. edit. ejusd.*
[d] *Pag. 246. 247. 257. 290.*
[e] *In Orthodoxographis pag. 194. 195. 197. 198.*
[f] *Biblioth. PP. 2. edit. T. 3. col. 526.*
[g] *Edit. Commel. p. 27. 28. 34.*
[h] *Lib. 1. p. 135. lib. 2. p. 160. 166. 167. lib. 3. p. 190. lib. 4. p. 229. l. 6. p. 272. 281. 289. lib. 7. 298. 299. 301. 307.*
[i] *pag. 157. & 168. edit. Augustana Gr.*
[k] *Hom. 15. p. 19. & 215. ho. 26. p. 330. ho. 27. p. 366. ho. 29. p. 387. ho. 37. p. 449. ed. Morell.* [l] *T. 3. bibl. PP. edit. 2. col. 113.* [m] *ed. Comm. p. 4.* [n] *p. 267.* [o] *p. 783. & 788.* [p] *p. 838.* [q] *T. 2. col. 451.*

Cyrillus Hierosolym. præfat. in Catech.[a] & Catech. I[b]. IV[c]. VI[d]. VII[e]. XV[f]. XVI[g].

Basilius εἰς τὴν ἑξαήμερον hom. VI[h]. & X[i]. in Psal. VII[k]. & LXI[l]. & homil. Quòd Deus non est auctor malorum[m], & in exhortat. ad baptismum[n], & homil. de[o] Pœnit. & homil. Quomodo aliquis baptizetur in Euang. Chr.[p] & orat. περὶ αὐτεξουσίου[q], & in cap. I. & XIV. Esaiæ[r].

Gregorius Nazianzenus in apolog.[s] orat. XVI. quæ est de pauperum amore[t], orat. XXVI. quæ est de moderatione in disp. servanda[u]. orat. XXXI. quæ est in dictum Euang. Matth. XIX[x]. orat. XXXVII[y]. quæ est de Sp. S. orat. XL. quæ est in sanctum baptisma[z].

Nemesius lib. De nat. hom. cap. XXXIX. & XL.

Epiphanius lib. I. T. I. hæres. V[aa]. XVI[bb]. LXIX[cc].

Gregorius Nyssenus De opif. hominis cap. XVI[dd].

Chrysostomus T. I. in Gen. IV. homil. XIX. & serm. De Iacob & Esau, & Psal. CXXIV. & T. II. in Matth. c. IX. homil. XXX. & Matth. XVIII. homil. LX. ad illud, *Necesse est venire scandala.* & in Fragmentis ex Euang. Matth. c. XXIII. & in Luc. cap. XVI. De Lazaro homil. II. & T. III. in Iohan. c. I. homil. X. & XI. & Ioh. c. VI. homil. XLV. ad illa verba, *Nemo potest venire ad me*, &c. & homil. De ferendis reprehens. & T. IV. ad Rom. cap. IX. hom. XVI. & I. ad Cor. cap. I. hom. II. & cap. IV. homil. IV. item homil. XVII. item cap. IX. homil. XXII. ad Ephes. cap. II. homil. IV. & T. V. serm. De virtut. & vit. & epist. VI. ad Theodorum Monach. & homil. II. De incomprehensibili Dei nat. item homil. LV. & LXXVII. ad Pop. Antioch. quamquam duæ istæ homiliæ Chrysostomi non sint. Nam viginti tantùm, vel summùm duas & viginti ad Antiochenos habuit: cæteræ quinquaginta octo sunt ἐπανθίσματα seu deflorationes ex Chrysostomo. Similiter Scriptor imperfecti operis in Matth. falsò Chrysostomo tributi hom. XV. in c. V. & in cap. XXII. homil. XLI.

Cyrillus in Os. cap. VI[ee]. & VII[ff]. & in Iulianum Apost. lib. III[gg]. & in Ioh. lib. II. cap. LIV. & lib. IV. cap. VII. & lib. IX. cap. X.

Theodotus Ancyræ Episcopus homil. in Natalem Salvatoris, quæ exstat in Concilio Ephesino[hh].

Dionysius cognomento Areopagita (quem Cyrillo jungimus, quia Valentiniani secundi tempore vixisse verisimile est) lib. De cælesti hierarchiâ cap. IX.

[a] P. 4. 9. ed. Græco-lat.
[b] P. 27.
[c] P. 85. 87.
[d] P. 149.
[e] P. 169.
[f] P. 361.
[g] P. 417. 421.
[h] P. 27. edit. Bas. Gr.
[i] P. 48.
[k] P. 61.
[l] P. 123.
[m] p. 163. 164.
[n] P. 190. 192.
[o] P. 244. vers. 2.
[p] P. 587.
[q] P. 608.
[r] P. 747.
[s] T. I. ed. Morel. p. 8. & 9.
[t] p. 556. 257.
[u] P. 456. 457.
[x] P. 504. 505. 506. 508.
[y] P. 607.
[z] P. 644. 657. 663.
[aa] Edit. Gr. p. 12.
[bb] P. 21.
[cc] P. 331. vers. 7.
[dd] P. 170. edit. Basil.
[ee] P. 185. edit. Ingolst.
[ff] Pag. 548. 661. 735. 897. ed. Paris. a. 1572.
[gg] Col. 201.
[hh] P. 263. ed. Commel.

 Isido-

Isidorus Pelusiota lib. II. epist. LXXII. item lib. III. epist. CLXXVII. & CCCLXIII.

Oecumenius ad illud I Tim. II. *Qui cunctos homines vult salvos fieri.*

Imperator Manuel Palæologus orat. VI.

E Latinis similiter sentiunt isti:

Tertullianus lib. II. adversus Marcionem c. VI. & VIII. & lib. IV. adversus eundem cap. XXXV. lib. De animâ cap. XXI. libro De monogamiâ cap. XIV. lib. V. De exhortatione ad castitatem cap. II. Quodsi Tertullianus de Fato librum vulgavit, quæ Pamelii, & aliorum opinio est: non dubium, quin eo multa etiam plura, illustrioraque pro libero dixerit arbitrio. Sed an hujusmodi quid scripserit, non mediocriter dubito. Lego quidem apud Fulgentium, expositione antiquorum sermonum: * *Nam & Tertullianus libro, quem De fato scripsit, ita ait; Redde huic fati primum problematis mancipatum.* Verùm hujusce hominis autoritate parùm moveor, quando ei insolens non est, falsos laudare scriptores: ut qui nobis citet Pacuvii Pseudonem, Plauti Cacistum, Taciti librum facetiarum, Græcos scriptores De Latinis vocibus explicandis, ac similis farinæ nugas: Quemadmodum in suis ad eum notis observavit eruditissimus Iosias Mercerus. Sed à Tertulliano ad alios veniamus. Vti sunt,

* *Voce Problem.*

Apud Cyprianum incertus scriptor, præfat. lib. De cardinalibus Christi operibus.

Hilarius Comment. in illud Matth. c. XII. *Multi vocati, pauci electi.* item in VII. caput Matth. item in Psal. II. & LI. & CXVIII. in ה & ג & ח.

Optatus Milevitanus lib. VII. contra Parmenianum.

Victor Antiochenus in Marci cap. VIII.

Gaudentius Brixiensis ad Neophytos tract. XII. & in Exod. tract. III.

Hieronymus T. II. epist. ad Ctesiphontem, & in Hierem. cap. XXVI. illa verba, *Forsitan audient, & convertentur.* Et lib. I. in Matth. extremo cap. V. ad illud, *Vt sitis filii.* Et T. III. epist. ad Damasum, cujus initium, *Beatitudinis vestra* &c. Et adversus Pelag. lib. I. & inprimis III.

Scriptor libri De prædestinatione & gratiâ (quem falsò credi Augustinum, diximus alibi †) cap. XV.

† *Lib. I. c. 16.*

Leo Magnus serm. II. in sollemnitate Epiph. D. N. Iesu Christi, & serm. XVI. De pass. Dom.

Isychius

Isychius in Levit. cap. 1[a]. & xxv[b].

Albinus quæst. in Genes. [c]

Carolus Magnus, & episcopi Synodi Francofurtensis Kapitulari De non adorandis imaginibus lib. III. cap. I.

[a] *Fol. 11. a.*
[b] *F. 152. b.*
[c] *P. 450. & 451. Micropresbytici, sive T. 3. bib. PP. ed. 2. col. 1072.*

Sed tandem allegandi veteres finis esto, quando, non dico, si omnia omnium indicare velimus, (quod ne possemus quidem) sed vel sola, quæ possumus, nullus sit futurus finis. Et eo minùs labore istoc opus, quando maximus Calvinus hanc fuisse antiquitatis sententiam non obscurè agnoscit lib. II. Instit. Christ. cap. III. §. II. ubi sic scribit: *Ac voluntatem movet Deus, non qualiter* MULTIS SECULIS TRADITUM EST, *ut nostræ sit electionis, motioni Dei obtemperare, aut refragari.* Nam ne de Scholasticis id capiendum putes, mox ostendit, se etiam de iis seculis loqui, quibus præcipuè per orbem universum floruit religio Christiana. Subjungit enim: *Illud ergò à Chrysostomo toties repetitum repudiari necesse est, Quem trahit, volentem trahit.* Chrysostomum unum nominat, sed idem etiam ab aliis Patrum doceri, doctissimum virum minimè fugit, ut satis liquet ex iis, quæ & eopse, & præcedenti capite dixerat. Et sanè, si Chrysostomus, aut alii, ita in hominis potestate posuerunt, vel assentiri vocationi, vel dissentire, ut assensus ex naturæ viribus promanet: damnari omnes, tanquam hac parte Πελαγιανίζοντες, debent. At longissimè à Pelagio absunt, si cum Augustino aiunt quidem, nihil tam in potestate nostrâ esse, quàm voluntatem nostram; esseque in homine facultatem in melius mutandi voluntatem: at simul cum eodem fatentur, potestatem hanc esse nullam, nisi à Deo donetur: quomodo priora posterioraque scripta sua passim conciliat sanctus ille antistes in Retractationum libris. Sic enim & voluntas manet libera, & omnia gratiæ tribuuntur. Quam rem paullo pleniùs explicabimus.

Constat, duplex nobis inesse principium, carnem sive naturæ corruptionem, & spiritum sive principium gratiæ. Caro præsentibus, & brevibus gaudet: spiritus futuris & perpetuis. Inter ea media est voluntas, ut à quâ homo habeat velle, &, quà libera est, liberè velle. A carne, hoc est, corruptione naturæ, est, malè velle. At, ut possit bene velle, à spiritu habet. Ad hanc bene volendi potentiam homo se habet merè passivè: quippe quæ tota sit Spiritus sancti donum. Ad usum verò hujus potentiæ habet se etiam activè, quia homo cooperatur Deo, ex gratiæ istius principio. Nec iccirco bonitas

tas operis, partim Deo, partim nobis tribui debet: quia, ut dicebamus, usus quoque istius gratiæ est ex gratia. Sic enim Deo cooperatur homo, sic cum gratia concurrit liberum arbitrium, ut concursus omnis ac cooperatio sit, non ex viribus, quas naturâ habet; sed aliis, quas accipit à gratiâ. Ergò opus bonum est ab hominis voluntate. Volens enim homo illud efficit. Est & à libero arbitrio, quia liberè efficit. Est præterea à gratiâ, quia non naturæ, sed gratiæ viribus efficit. Nam tribus his modis voluntas consideratur: quà voluntas est; quomodo voluntariè agit, hoc est, sponte, & non coactè: quà libera; quomodo liberè agit, & ita, ut possit non agere: quà gratiæ principio instructa; quomodo agit opus bonum ac supernaturale. Ergò à voluntate quidem habemus velle generatim consideratum. Item cùm voluntas hominis libera sit, ab eâ est, quòd, qui bene vult per spiritum, possit malè velle per carnem, & contrà. At opus bonum & supernaturale, quà tale, à naturâ hominis esse non potest, eo quòd bonitas ista naturæ vires excedat, nec creatum quicquam possit ultra id, ad quod vires accepit. Quemadmodum igitur corpus nostrum nullam habet vim illuminandi, sed contrà habet vim offuscandi: ita liberum arbitrium naturâ, sive à se, nullam vim habet operandi bonum, sed tantùm impediendi bonum. Vt igitur illuminatio positivè est à Sole: à corpore verò nostro non est, nisi privativè, quà id non impedit lumen Solis: ita omne opus bonum, quà tale, positivè est à Spiritu sancto: quia quicquid entitatis habet, quà bonum & supernaturale, id à gratiâ habet: à libero verò arbitrio solùm est privativè, quatenus non resistit gratiæ, cùm possit resistere: quod ipsum ut resistere possit, ex se habet, uti, quòd possit nolle resistere, habet ex gratiâ. Sepositâ igitur consideratione operis boni, quà opus, vel liberum opus: non magis illud existentiæ suæ quicquam debet voluntati, sive libero arbitrio; quàm lumen suum aër radiis solaribus illustratus debet corpori maximè opaco.

Cùm hac ratione libertatem in spiritualibus docent, satis clarè ostendunt, etiam se aliqua in homine bona agnoscere, quæ ne privativè quidem libertati nostræ tribui possint; uti sunt vocationes, illuminationes, inspirationes; quæ solius Dei totaliter esse fatentur. unde est quòd Augustinus non uno loco libri de Spiritu & literâ dicat, *Sentire divinam vocationem, in nobis necessariò fit; consentire autem, liberè contingit.* Similiaque legere est libro de Spiritu & animâ cap. 48.

& de

& de Prædest. Sanct. cap. 13. & in Enchir. cap. 32. Idemque voluisse videtur concilium Arausionense, cum can. 20 dicit, *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet ut faciat homo.* Et sanè ipsa vocabula vocationis, inspirationis, illuminationis, excitationis, satis ostendunt, res istas à Deo fieri totaliter. Quid quòd, si non omnes, præcipui saltem ex antiquis, ipsam conversionis gratiam sic à Deo esse agnoscant, ut ne in hac quidem liberum arbitrium privativam esse conversionis caussam agnoscant. Plerique enim volunt, cùm Deus hominem convertit, non conferre eum homini gratiam cui homo de facto, ut vulgo loquuntur, possit resistere, quæque solùm ab eventu & cooperatione liberi arbitrii efficax dicatur, cùm ex se non nisi sufficiens sit: verùm docent, efficaciam regenerantis gratiæ esse ab intentione & beneplacito Dei, ac propriâ quadam ejus gratiæ conditione, quæ naturâ suâ istiusmodi est, *ut nullum cor durum respuat, ut quæ ipsa sit illa gratia quæ cordis duritiem aufert*; ut de eâ loquitur Augustinus lib. 1. de Prædest. cap. 8. Quomodo & idem libro De corrept. & gratiâ cap. 14. ait, *Deo volenti salvum facere, nullum hominum resistit arbitrium.* Et libro De gratiâ ac libero arbitrio cap. 5; *Ut Paulus de cœlo vocaretur, & tam magnâ atque efficacissimâ vocatione converteretur, gratia Dei erat sola.* Et cap. 16: *Certum est, nos velle, cùm facimus; sed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit, Faciam ut in justificationibus meis ambuletis.* Quæ satis ostendunt, non hanc antiquitati sententiam tribui posse, quasi dicant, nihil supernaturale in homine produci à Deo sine cooperatione liberi arbitrii. quod manifestè falsum, cùm fateantur, hominem ad primam vocationis gratiam, sanctasque cogitationes à Deo immediatè inspiratas, & voluntatis excitationem, ac similia, habere se merè passivè: imò, uti vidimus, Augustinus, & qui eum secuti, senserunt, ne quidem Deum sic conversionem ipsam operari, ut liberum arbitrium de facto possit resistere. Quare hoc tantùm dicimus, inter primam vocationem & perfectam conversionem (perfectam dico, non perfectione graduum, sed essentiæ) statui ab iis actus intermedios, quibus homo, postquam à Deo illuminatus, excitatus, & ad actus aliquos supernaturales præstandos habilis ac potens redditus est, disponatur ad perfectam conversionis sive regenerationis gratiam; inque hisce intermediis actibus agnoscere omnes arbitrii libertatem, cujus respectu gratia Dei rectè dicatur resistibilis. Hoc inquam omnium judicium est; ubi Deus sanctas

ctas cogitationes inſpiravit, voluntatem & affectus hominis excitavit, ac omnia illa egit, quæ neceſſariò requiruntur ut homo poſſit non reſiſtere Deo vocanti, poſſe nihilominus hominem vocationi divinæ repugnare, atque (ut Auguſtinus quoque loquitur) obicem ei apponere: quod ſi non faciat, majora eum à Deo auxilia conſequi, quibus vehementius etiam excitetur ac moveatur; uſque dum, ſi nec iſtis repugnârit, paratâ jam ad converſionem viâ, ipſam conſequatur perfectæ regenerationis gratiam: ſive quòd Deus tantùm operetur gratiâ ex ſe ſufficienti, quæ efficax fiat per cooperationem humanam; ſive quòd gratia iſthæc efficax ſit, idque habeat à voluntate & intentione Dei donantis, & propriâ hujus gratiæ conditione: quorum utrum verius ſit, alias fortaſſe commodior ſe offeret dicendi locus.

THESIS II.

Deus non prædeſtinat ad peccandum, ſed præſcit liberè peccatum: nec quia præſcit Deus, peccabit homo; ſed quia homo peccabit, Deus præſcit.

AD docendum, Prædeſtinationem non eſſe ad peccatum, pertinent loca, quibus dicitur, præſciri peccatum, quia futurum; non futurum, quia præſcitur. ſecus ſi eſſet, Deus fiat peccati author; quia tali decreto homini imponeretur peccandi neceſſitas.

* Pag. 62. Iuſtinus Martyr apologiâ pro Chriſtianis ad Antoninum Pium *: Ὅπως δὲ μή τινες ἐκ τῶν προλελεγμένων ὑφ' ἡμῶν δοξάσωσι, καθ' εἱμαρμένης ἀνάγκην φάσκειν ἡμᾶς τὰ γινόμενα γίνεσθαι, ἐκ τοῦ προειπεῖν προεγνωσμένα, καὶ τοῦτο διαλύομεν. *Cæterum ne aliqui, ex his quæ protulimus, autument, ex fati neceſſitate nos dicere fieri quæ fiant, perinde atque quòd prædicta ſint* CONSTITUTA *quoque,* ATQUE DECRETA *habeantur, id etiam refellemus.* Clarè negat hîc Iuſtinus, eo quòd Deus aliquid præſciverit, iccirco idem etiam decreviſſe; atque hoc in cauſſâ eſſe ait, cur Dei præſcientia minimè inducat fatalem neceſſitatem. In peccato igitur præſcientiam quidem Dei agnoſcit, prædeſtinationem non item. Rectè itaque centuriatores Magdeburgenſes, cùm centuriâ ſecundâ cap. 4. de Patribus qui proximo ab Apoſtolis ævo vixerunt, hunc in modum ſcribunt: *De prædeſtinatione ita docuerunt, ut quantum ad utriuſque, hominis ſcilicet & diaboli, lapſum attinet, negârint, eum fatali neceſſitate contigiſſe: nec prædeſtinationem in eo Dei,*

Dei, sed præscientiam solam admiserunt. Quod verissimè ab iis dici, in-
dicat etiam hic locus ejusdem Iustini Martyris dialogo cum Try-
phone *: Οὐκ αἰτίᾳ τοῦ θεοῦ οἱ προγινωσκόμενοι καὶ γενησόμενοι ἄδικοι εἴτε * P. 290.
ἄγγελοι εἴτε ἄνθρωποι γίνονται φαῦλοι, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος αἰτίᾳ τοιοῦ-
τοί εἰσιν ὁποῖος ἕκαστος φανήσεται. &c. *Non Dei culpâ qui præsciti sunt ac
futuri iniqui, sive angeli sive homines, improbi sunt, sed suâpte pro se quisque
culpâ talis est, qualis apparebit.* Et mox: Εἰ δὲ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ προμηνύει
πάντως τινὰς καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους κολασθήσεσθαι μέλλοντας, διότι
προεγίνωσκεν αὐτοὺς ἀμεταβλήτους γενησομένους πονηρούς, προεῖπε ταῦτα,
ἀλλ᾽ οὐχ ὅτι αὐτοὺς ὁ Θεὸς τοιούτους ἐποίησεν· ὥστε ἐὰν μετανοήσωσι, πάντες
βουλόμενοι τυχεῖν τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλέους, δύνανται. καὶ μακαρίους αὐτοὺς ὁ
λόγος προλέγει, εἰπών, Μακάριος, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν.
τοῦτο δέ ἐστιν, ὡς μετανοήσας ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι, τῶν ἁμαρτημάτων παρὰ
τοῦ Θεοῦ λάβῃ ἄφεσιν. *Quodsi verbum Dei præmonstrat, fore omnino ut angeli
quidam & homines excrucientur, eo quòd præscierit, illos immutabiliter malos
futuros, id ipsum prædixit; non autem quòd Deus eos tales fecerit. Quapro-
pter si pœnitentiam egerint, omnes misericordiam à Deo consequi volentes,
præstare id & assequi possunt; & beatos ipsos verbum prædicat, dicens, Beatus
cui non imputaverit Dominus peccatum. Id autem est hujusmodi, quòd quem
pœnituerit commissorum delictorum, remissionem is illorum sit consequuturus.*

Anonymus scriptor quæstionum Iustino martyri falsò tributa-
rum, cùm in iis non Iustini modò, sed etiam Manichæorum & Ori-
genis fiat mentio; quæst. 58: † Εἰ ἔδει τὸν Χριστὸν δι᾽ ἑνὸς αὐτοῦ μαθητῶν † P. 330.
παραδοθῆναι, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, δηλονότι αἴτιός ἐστιν ὁ Χριστὸς τῆς
ἐκπληρώσεως τῆς γραφῆς, καὶ οὐ τῆς προδοσίας τοῦ Ἰούδα. ταύτης γὰρ αὐτὸς ὁ
Ἰούδας ἦν αἴτιος. ἣν μέλλουσαν ὁ θεὸς προειδὼς, προεῖπε διὰ τῆς γραφῆς·
καὶ οὐκ ἔστιν ἡ πρόγνωσις αἰτία τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι,
αἴτιον τῆς προγνώσεως. οὐ γὰρ τῇ προγνώσει ἕπεται τὸ μέλλον, ἀλλὰ τῷ μέλλον-
τι ἡ πρόγνωσις· καὶ οὐδαμῶς ὁ προγινώσκων αἴτιός ἐστι τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι.
ὥστε οὐχὶ ὁ Χριστὸς αἴτιός ἐστι τῆς προδοσίας, ἀλλ᾽ ἡ προδοσία αἰτία τῆς τοῦ Κυ-
ρίου προγνώσεως. Καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου καὶ τοῦ πρωτοπλάστου ὁ αὐτὸς λόγος.
*Si oportuit, ut Christus ab uno discipulorum suorum proderetur, ut impleretur
scriptura, videlicet Christus caussa fuerit, cur scriptura impleretur, non cur
proderet Iudas. Proditionis enim Iudas ipse caussa fuit, quam cùm Deus fore
prænosceret, per sacram scripturam prædixit. Et non est præscientia caussa
ejus quod futurum est, sed id quod futurum est, caussa est præscientiæ. Neque
enim præscientiam sequitur id quod futurum est, sed quod futurum, consequitur
præscientiam; & nequaquam prescius caussa est futuri. Quare non Christus*

caussa est proditionis, sed proditio caussa est Domini præscientiæ. Ac de diabolo & primo homine par ratio est.

Isidorus Pelusiota lib. 1. epist. 56: Οὐκ ἐπειδὴ προεῖπεν ὁ Κύριος τὴν τοῦ Ἰούδα προαίρεσιν, ἐκεῖνος πρὸς τὴν προδοσίαν ἀλίσθησεν, ἀλλ' ἐπεὶ ὤδινε τὴν ἐπιβουλὴν ὁ ἀλιτήριος, ὁρῶν τὰ κρύφια τῆς καρδίας κινήματα, τὰ μέλλοντα ὡς παρόντα προέφηνε. *Non quia Dominus Iudæ voluntatem, ac institutum prædixit, ille in proditionis crimen lapsus est, sed quoniam parturiit proditionem homo nefarius, ideo qui occultos cordis motus videbat, futura tanquam præsentia præmonstravit.*

Augustinus Tom. 1. de lib. arb. lib. 3. cap. 4: *Sicut memoriâ tuâ non cogis facta esse quæ præterierunt: sic Deus præscientiâ suâ non cogit facienda, quæ futura sunt. Et sicut tu quædam quæ fecisti, meministi, nec tamen quæ meministi, omnia fecisti: ita Deus omnia quorum ipse auctor est, præscit, nec tamen omnium quæ præscit, ipse auctor est: quorum autem non est malus auctor, justus est ultor.* Ibidem: *Non est consequens, ut si Deo certus est omnium ordo caussarum, ideo nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipsæ quippe nostræ voluntates in caussarum ordine sunt, qui certus est Deo, ejusque præscientiâ continetur: quoniam & humanæ voluntates humanorum operum caussæ sunt. Atque ita qui omnes rerum caussas præscivit, profectò in eis caussis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum caussas esse præscivit.* Ibidem: EVODIVS. *Nondum video, quomodo sibi non adversentur hæc duo: præscientia Dei de peccatis nostris, & nostrum in peccando liberum arbitrium. Nam & justum Deum necesse est fateamur, & præscium. Sed scire vellem, qua justitia puniat peccata, quæ necesse est fieri; aut quomodo non sit necesse fieri, quæ futura esse præscivit. Aut quomodo non creatori deputandum est, quicquid in ejus creaturâ fieri necesse est?* AVGVSTINVS. *Unde tibi videtur adversum esse liberum arbitrium nostrum præscientiæ* Dei? *quia præscientia est, an quia Dei præscientia est?* EVODIVS. *Quia Dei potius.* AVGVSTINVS. *Quid ergò si tu præscires, peccaturum esse aliquem? non esset necesse ut peccaret?* EVODIVS. *Imò necesse esset, ut peccaret. Non enim aliter esset præscientia mea, nisi certa præsciret.* AVGVSTINVS. *Non igitur, quia Dei præscientia est, necesse est fieri, quæ præscierit: sed tantummodo quia præscientia; quæ si non certa prænoscit, utique nulla est.* EVODIVS. *Consentio. Sed quorsum ista?* AVGVSTINVS. *Quia, nisi fallor, non continuò tum peccare cogeres quem peccaturum esse prascires. Neque ipsa præscientia tua peccare illum cogeret, quamvis sine dubio peccaturus esset. Non enim aliter id futurum esse præscires. Sicut itaque non adversantur sibi hæc duo, ut tu præscientiâ tuâ noveris quod alius suâ voluntate facturus:*

cturus: ita Deus neminem ad peccandum cogens, prævidet tamen eos qui propria voluntate peccabunt. Cur ergò non vindicet justus quæ fieri non cogit præscius? Sicut enim memoriâ tuâ non cogis facta esse quæ præterierunt: sic Deus præscientiâ suâ non cogit facienda, quæ futura sunt. Et sicut tu quædam, quæ fecisti, meministi, nec tamen quæ meministi omnia fecisti: ita Deus omnia quorum ipse auctor est præscit, nec tamen omnium quæ præscit ipse auctor est: quorum autem non est malus auctor, justus est ultor. Ibidem: *Non est consequens, ut si Deo certus est omnium ordo caussarum, ideo nihil sit in nostræ voluntatis arbitrio. Et ipsæ quippe nostræ voluntates in caussarum ordine sunt; qui certus est Deo, ejusque præscientiâ continetur: quoniam & humanæ voluntates humanorum operum caussæ sunt, atque ita qui omnes rerum caussas præscivit, profectò in eis caussis etiam nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum caussas esse præscivit.* Idem Tom. 5. de civitate Dei lib. 5. cap. 9: *Non ergò propterea nihil est in nostrâ voluntate, quia Deus præscivit, quid futurum esset in nostrâ voluntate. Non enim qui hoc præscivit, nihil præscivit. Porrò si ille qui præscivit, quid futurum esset in nostrâ voluntate; non utique nihil, sed aliquid præscivit: profectò & illo præsciente est aliquid in nostrâ voluntate. Quocirca nullo modo cogimur, aut retentâ præscientiâ Dei, tollere voluntatis arbitrium: aut retento voluntatis arbitrio, Deum, quod nefas est, negare præscium futurorum: sed utrumque amplectimur: utrumque fideliter & veraciter confitemur. Illud, ut bene credamus: hoc, ut bene vivamus. Malè autem vivitur si de Deo non bene creditur. Vnde absit à nobis, ejus negare præscientiam, ut liberi esse velimus, quo adjuvante sumus liberi, vel erimus. Proinde non frustra sunt leges, objurgationes, exhortationes, laudes & vituperationes, quia & ipsas futuras esse præscivit, & valent plurimùm, quantum eas valituras esse præscivit: & preces valent ad ea impetranda, quæ se precantibus concessurum esse præscivit: & justa præmia bonis factis, & peccatis supplicia, constituta sunt. Neque enim ideo peccat homo, quia Deus illum peccaturum præscivit: Imò ideo non dubitatur ipsum peccare, cùm peccat: quia ille, cujus præscientia falli non potest, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præscivit, qui si nolit omnino, non peccat; sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.*

LIBRI SEPTIMI
PARS TERTIA;
Quæ est de caussa Reprobationis.

QVæ diximus de arbitrii libertate in contemnendâ vocatione Dei, facilem & expeditam reddunt controversiam sequentem, quæ est de caussâ Reprobationis. Vbi triplex quæstio se offert. Prima est, cur Deus hominem adjudicet pœnis æternis. Et respondent veteres, ob prævisam infidelitatem, vel inperseverantiam in fide. Iterùm quæritur, cur Deus fide non regeneret hominem, vel regenito non conferat perseverantiæ donum. Et respondent iidem, hominem, quia contemnit vocationem Dei, reprobum fieri, & quia prior deserit Deum, deseri à Deo. Denique quæritur, cur Deus unum magis, quàm alterum, destituat salutaris gratiæ bono, cùm sæpè pariter sint improbi, & indigni, vel quandoque etiam, quem gratiâ dignatur, altero deterio sit. Et respondent, hoc pertinere ad occulta judicia Domini; nec quia nescitur, quod occultum est, eo negandum esse quod manifestum est. Hæc quæ paucis nunc complexi sumus, piæ antiquitatis fuisse sententiam, apertissimis testimoniis planum faciemus. Ordiemur à quæstione primâ, de quâ tale antiquitatis judicium fuit.

THESIS I.

Sensit Ecclesia vetus, eo reprobos detrudi in gehennam, atque ibi luere pœnas æternas: non quia in vitâ obedire Deo non potuerunt, sed quia noluerunt. Itaque & anathema illis dixit, qui existimarent, hominem prædestinari ad malum, hoc est, qui prædestinatione Dei putarent hominibus imponi peccandi & pereundi necessitatem.

QVemadmodum in electis considerantur duo, Prædestinatio ad gratiam, & ad gloriam; ita in reprobis duo spectantur, Non destinatio ad gratiam, sive præteritio, & Non destinatio ad gloriam, sive exclusio è regno cœlesti, & conjectio in pœnas gehennæ. Sed hoc discri-

discriminis est inter actus illos circa electos, & hos circa reprobos; quòd illic uterque actus Dei sit positivus & effectivus, hic verò prior sit negativus sive permissivus, posterior solùm positivus sive effectivus. Vnde reprobationem vulgo distinguunt in reprobationem negativam & positivam. Magis tamen propriè positiva illa nomen reprobationis meretur; quia cùm reprobatio & approbatio opponuntur, propriè reprobatio ejus est qui rejicitur tanquam indignus præmio: quod propriè convenit illis, qui propter actus malos è cœlis excluduntur, & pœnis inferni addicuntur. Rectius igitur Non prædestinatio ad gratiam statuatur conditio prævia reprobationis ex parte Dei, quàm ejus pars vel effectus. Nisi quatenus Non prædestinatio gratiæ includit excœcationem sive obdurationem propter actus præcedentes malos liberè & evitabiliter commissos, in quibus homo pertinaciter perseverat. Nam hic quoque est actus Dei, ut judicis, hominem propter gratiæ prioris contemptum reprobantis ut gratiâ majori indignum. At dissimiliter se habet permissio peccati vel peccatorum, quibus homo derelictionem sui promeretur. Quæ ut melius intelligantur, distinctè dicendum erit, primùm de caussâ Non electionis ad gratiam, sive, ut vocant, reprobationis negativæ: deinde de caussâ Non electionis ad gloriam, sive reprobationis positivæ. Augustini sententia fuit, etsi Deus non prædestinet hominem ad gratiam, habita ratione meriti boni; non tamen præteriisse, h. e. privare decrevisse gratia salutari & perseverantia in bono, citra respectum meriti mali. Imò tantum abest ut hoc senserit, ut nec verum putarit de ipsis infantibus, in quibus meritum propriæ voluntatis locum habere non potest: nam quamvis putarit, eos, si de vita non baptizati discesserint, cœlorum regno excludi, tamen in his etiam originale peccatum posuit meritoriam damnationis caussam. At longè res planior est de adultis, de quibus solis sermo nobis erit. In his consideratur duplex caussa; una primi peccati actualis in singulis, altera perseverantiæ in malo. Quod ad prius attinet, etsi actus malus liberè atque evitabiliter ab homine fiat, eoque culpabilis sit, tamen permissio ejus non habet necessariò caussam meritoriam ex parte hominis. Sanè primi peccati in Adamo permissio, vel in alio quocunque, saltem in eo cui peccatum originale in baptismo est remissum, (quod in infantibus baptizatis perpetuum est) non potest caussam habere peccatum ullum; cùm hoc ipso, quòd primum sit, aliud antecedere non possit. Quare permis-

permiſſio ejus eſt non à juſtitia Dei conditionata, ſed à ratione generalis providentiæ, qua Deus non impedire decrevit, quo minus cauſſa ſecunda liberè ſuos agat motus. Sed de poſterioribus peccatis diſſimilis ratio eſt. Nam ſæpè Deus in pœnam prioris peccati permittit aliud peccatum, hoc gravius poſtea puniturus; ſimiliterque ob contemtum gratiæ prioris deſerit hominem, nec confert ei gratiam ſalutarem vel perſeverantiæ bonum. Eſt hæc unanimis patrum ſententia, etiam Auguſtini, qui ſemper credidit, quòd multi ſalutem non conſequuntur, non culpam eſſe Dei, vires conferre nolentis, ſed hominis nolentis bonum, quod poterat & debebat velle.

* Pag. 284. Clemens Alexandrinus lib. VI. Στρωματ. * Κἂν μὴ μετανοήσωσι, κρίνονται. οἱ μὲν, ὅτι δυνηθέντες, οὐκ ἠθέλησαν πιστεῦσαι τῷ θεῷ· οἱ δὲ, ὅτι καὶ θελήσαντες, οὐκ ἐξεπόνησαν παραγενέσθαι πιστοί. *Quodſi non fuerint ducti pœnitentiâ, judicantur: aliqui quidem, quòd,* CUM POSSENT, NOLUERUNT *Deo credere: alii verò, quòd, cùm vellent,* NON ELABORAVERUNT, *ut fierent fideles.* Chryſoſtomus ad Epheſ. cap. II, homil. 4; Ἔστι μὲν νέκρωσις σωματικὴ, ἔστι δὲ καὶ ψυχική. ἀλλ᾽ ἐκείνης μὲν οὔτε ἔγκλημα μετέχειν, οὔτε κίνδυνος. φύσεως γὰρ, οὐ προαιρέσεως τὸ πρᾶγμά ἐστι. Γέγονε μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ πρωτοπλάστου παραβάσεως, λοιπὸν δὲ εἰς φύσιν τὸ πρᾶγμα ἐξέπεσεν. ἄλλως δὲ καὶ ταχέως λυθήσεται. αὕτη δὲ ἡ νέκρωσις ἡ ψυχικὴ, προαιρέσεως οὖσα, ἔγκλημα ἔχει, καὶ λύσιν οὐδεμίαν. *Eſt quidem mors corporis, eſt verò & animæ. Sed illius eſſe participem, nec eſt crimen, nec periculum habet; res enim eſt naturæ, non voluntatis atque electionis. Nam orta eſt ex tranſgreſſione protoplaſti, deinde verò res ceſſit in naturam; alioqui verò & citò ſolvetur. At animæ mors, quæ à libero pendet arbitrio, crimen habet, ac ſolutionem nullam.*

Irenæus de noviſſimis hominis loquens, ἐναργεστάτοις καὶ ἐνεργεστάτοις verbis ait lib. IV, cap. 71; *Iudicium* IUSTUM *recipient,* QUONIAM *non ſunt operati,* CUM POSSENT *operari illud.*

Theophylactus ad 1 Timoth. 2. 4. ad illa verba, *qui omnes homines vult ſalvari*, infert, *Quomodo igitur non ſervati ſunt omnes? Quia nolunt.* At enim dicat adverſus hoc aliquis, eſſe hominem neminem qui non ſalvari velit. Verùm in iis qui media ad ſalutem utilia negligunt, potiùs ſalvandi eſt velleitas quàm voluntas. Velleitatem appello eorum volitionem, qui ſalvari volunt, ſub hac conditione, ut ſibi nihilominus in peccatis liceat impunè progredi. Hæc dicitur

† Pag. 263. voluntas imperfecta Hieronymo lib. I adverſus Pelagianos †; ATT. *Si ergò (ut dicis) homo ſum, quomodo, cùm velim & ſatis cupiam non peccare, delin-*

delinquo? CRIT. *Quia voluntas imperfecta est. Si enim verè velles, verè utique non peccares.* Voluntas autem quæ dici potest voluntas perfecta, est volitio eorum, qui parati sunt omnia agere necessaria ad salutem. Vnde Isidorus Pelusiota lib. II. epist. 27; Εἰ σωτηρίας ἐρᾷς, πάντα ποίει τὰ εἰς ταύτην ἄγοντα. *Si salutem amas, fac omnia quæ ad eam ducunt.* Quemadmodum igitur recto gratiæ usu eadem augetur, ita ejus contemtu augetur morbus spiritualis. non quidem culpâ medici Christi, qui omnibus mederi paratus est, sed hominis medicum aspernantis. Vnde Isidorus Pelus. lib. III, epist. 177; *Etsi medicinæ officina* (τὸ ἰατρεῖον) *communis est, omnibusque auxilium proponitur, non tamen propterea communis est ipsa curatio; quandoquidem pro voluntate utentium fit. Qui enim auxilium adhibuit, vulnerique imposuit, fructum capit ex medicamento. Qui verò id facere neglexit, is majorem gravioremque reddidit morbum, ac miserrimo exitu finit vitam.*

August. T. 6. in actis cum Felice lib. II. c. VIII: *Non est ergò indignum, ut Deus dicat, Ite in ignem æternum, eis,* QVI EIVS MISERICORDIAM PER LIBERVM ARBITRIVM RESPVERVNT.

Apud Prosperum similia legas. Nam quæstio erat, num quia quis prædestinatus non est, moriatur infidelis & impœnitens: an quia arbitrii libertate malè utens, infidelis & impœnitens moritur, eo ad gloriam prædestinatus non sit. Priorem sententiam, quæ Prædestinatianorum est, Augustino impingebant Galli. Sic enim habet objectio eorum septima: *Quòd Deus, quibusdam filiis suis, quos regeneravit in Christo, quibus fidem, spem, dilectionem dedit,* OB HOC *non det perseverantiam,* QVIA *non sunt à massâ perditionis, præscientiâ Dei, & prædestinatione, discreti.* Sed posteriorem Augustino sententiam disertim adscribit Prosper, quando sic respondet, *Horum lapsum Deo adscribere, immodicæ pravitatis est, quasi ideo ruinæ ipsorum impulsor atque auctor sit,* QVIA *illos* RVITVROS PROPRIA VOLVNTATE *prævidit; &* OB HOC *à filiis perditionis nullâ prædestinatione discrevit.* Clarè non infidelitatem, prædestinationis ad pœnam, sed prædestinationem ad pœnam, prævisæ infidelitatis effectum facit. Idem capitulo XIV: *Infidelitas non credentium Euangelio, nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. Bonorum Deus auctor est, non malorum.* Fulgentius lib. I. ad Monimum: *Sicut ergo peccatum in eo non est, ita peccatum ex eo non est: quod autem ex eo non est, opus ejus itaque non est: quod autem nun-*

Ddddd quam

quam est in opere ejus, nunquam fuit in prædestinatione ejus. Non ergò prædestinati sunt mali ad hoc, quod malè operantur, à concupiscentiâ suâ abstracti & illecti; sed ad hoc, quòd juste patiuntur inviti. Prædestinationis enim nomine non aliqua voluntatis humanæ coactitia necessitas exprimitur; sed misericors & justa futuri operis divini sempiterna dispositio prædicatur. Idem ibidem: *Proinde fidelibus congruit credere & fateri, Deum bonum & justum præscisse quidem peccaturos homines, quia nihil eum latere potuit futurorum, (neque enim vel futura essent, si in ejus præscientiâ non fuissent) non tamen prædestinasse quemlibet hominem ad peccatum; quia si ad peccatum aliquod hominem Deus prædestinaret, pro peccatis hominem non puniret. Dei enim prædestinatione, aut peccatorum præparata est pia remissio, aut peccatorum justa punitio.* Ibidem: *Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, aut ad retributionem justitiæ, aut ad donationem pertinens gratiæ.*

Eadem quoque conciliorum istorum mens, quæ Pelagii & Massiliensium etiam sententiam condemnarunt. Vti Arausicani II. can. ult. cujus hæc verba: *Aliquos ad malum divinâ potestate prædestinatos esse, non solùm non credimus: sed etiam, si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illos anathema dicimus.*

Sed omnium apertissimè hac de re loquitur Concilium Valentinum, habitum in Gall. anno IↃCCCLV. cap. II. de quo parte IV. dicemus. Verba ejus sunt: *Non ex prajudicio Dei aliquem, sed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari. Nec ipsos malos ideo perire, quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio in massâ damnationis vel merito originali, vel etiam actuali, permanserunt.* Quod plenius explicatur cap. III. ubi dicitur: *Aliquos ad malum prædestinatos esse divinâ potestate, videlicet ut quasi aliud esse non possent, non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausica synodus, illis anathema dicimus.* Atque hæc de quæstione primâ.

THESIS II.

De quæstione alterâ, Patrum, tam Latinorum, quàm Græcorum, hoc judicium fuit, in homine caussam esse, quòd non regeneretur, vel non perseveret. Quippe qui vocatus, venire cùm possit, venire negligat; donaque Dei prior reprobet, & irrit-

irrita reddat, quàm à Deo reprobetur; prior deserat Deum, quàm à Deo deseratur.

HOc ita esse, primùm ex iis ostendemus, qui ante Augustinum vixerunt: deinde ex Augustino ipso: denique ex iis Patrum, qui doctrinam Augustini adversus Pelagianos, vel Semipelagianos tuendam ceperunt. *Ac Irenæi* quidem illustrem locum ex lib. IV. cap. LXXVI. superiùs * adduximus. Eundem etiam vide cap. XLVIII. ejusdem libri: ubi docet, ut Deus in tenebris relinquat, qui eas sponte eligunt: atque id Solis similitudine illustrat. *Vnus*, inquit, *& idem Deus, his qui non credunt, sed nullificant eum, infert cæcitatem: quemadmodum sol, qui est creatura ejus, his, qui propter aliquam infirmitatem oculorum non possunt contemplari lumen ejus: his autem, qui credunt ei & sequuntur eum, pleniorem & majorem illuminationem mentis præstat.* Atque ita accipere jubet, cùm Deus in Scripturis dicitur *excæcare*, 2 Cor. IV. 4. *tradere in reprobum sensum*, Rom. I. 21. *immittere operationem erroris*, 2 Thess. II. v. 11. *indurare* Rom. IX. 18.

* Part. I. thes. 4.

Similiter Athenagoras legatione pro Christianis †: Ποιηταὶ μὲν γὰρ καὶ φιλόσοφοι, οἱ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπέβαλον στοχαστικῶς, κινηθέντες μὲν κατὰ συμπάθειαν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ πνοῆς, ὑπὸ τῆς αὐτῶν ψυχῆς ἕκαστος ζητῆσαι, εἰ δυνατὸς, εὑρεῖν καὶ νοῆσαι τὴν ἀλήθειαν· τοσοῦτον δὲ δυνηθέντες ὅσον περινοῆσαι, οὐχ εὕρωνται οἱ οὐ παρὰ θεοῦ τὰ περὶ θεοῦ ἀξιώσαντες μαθεῖν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ ἕκαστος. διὸ καὶ ἄλλως ἐδογμάτισεν ἕκαστος αὐτῶν καὶ περὶ θεοῦ, καὶ περὶ ὕλης, καὶ περὶ εἰδῶν, καὶ περὶ κόσμου. ἡμεῖς δὲ, ὧν νοοῦμεν, καὶ πεπιστεύκαμεν, ἔχομεν προφήτας μάρτυρας, οἱ πνεύματι ἐνθέῳ ἐκπεφωνήκασι καὶ περὶ τοῦ θεοῦ, καὶ περὶ τῶν τοῦ θεοῦ. *Etenim poëtæ & philosophi, qui probabiles quasdam, & suo consentaneas ingenio rationes, ut aliis quoque in rebus indagandis, sequi se oportere putabant: impulsi quidem divinitus primùm ut hoc aggrederentur, suâ quisque & propriâ intelligentiæ vi Deum inquirere, tanquam inventuri*, nimiâ de se fiduciâ conati sunt. *Non tamen illum, cujus vis adeo immensa patet, vel reperire, vel animo & cogitatione complecti potuere:* meritò quidem, quòd Dei notitiam non ab ipso peterent Deo, sed intra se quisque eam disquireret. Hinc adeo *factum est, ut alii aliter pronunciarent de Deo, de materiâ, de formis, de mundo. At nos sententiæ fideique nostræ testes habemus Prophetas, qui spiritu divino de Deo, ac rebus divinis, disseruerunt.*

† Pag. 10. ed. H. St. *Sequor autem emendationem Gesneri.*

Duo ex hoc Athenagoræ loco discimus. Vnum est, ut etiam gentiles non omnino gratiæ cælestis sint expertes: ut qui divinâ in-

ſpiratione impellantur ad quærendum Deum. Alterum eſt, quòd non inveniant Deum, id fieri vitio, non Dei, ſed ipſorum. Nam cùm agnoſcant, divina multum caliginis habere, menteſque noſtras in iis, uti etiam de clariſſimis Ariſtoteles ſcribit, habere ſe inſtar oculorum veſpertilionis, debuiſſe eos modeſtè humiliterque de ſe ſentire, divinumque auxilium ſuppliciter expoſcere: nunc verò eos, Deo inſuperhabito, ſui ſolius fiduciâ rem tantam fuiſſe aggreſſos, atque ita, dum omnia rationis ſuæ modulo ſtultè metiuntur, in varios ac ſpiſſos errores juſto Dei judicio eſſe prolapſos.

[a] *Pag.* 111.

Similiter Tatianus orat. contra Græcos [a], cum dixiſſet, velle ſe priſtinam improbitatem exuere, ut pueris & infantibus ſimilis reddatur, addit, utut peccatum minimorum ſeminum inſtar facilè vires capiat, idem tamen rurſum diſſolvi, *ἡμῶν πειθομένων λόγοις θεοῦ, καὶ μὴ σκορπιζόντων ἑαυτοὺς. modò verbum Dei credamus, neque diſſipemus nos ipſos.* Quo ſignificat, quòd multi non liberentur regno peccati, id eo fieri, quia ſeſe *σκορπίζουσι*, dum gratiam Dei contemnunt.

Etiam Theophilus ad Autolycum lib. 1. fusè oſtendit, unde ſit, quòd multi non videant verum Deum; atque ait, id inde eſſe, quòd vitiis ſe immergentes, ſponte ſe excæcent. *Δεῖξον*, inquit Theophilus [b], *βλέποντας τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὰ ὦτα τῆς καρδίας σου ἀκούοντα. Animi tui oculos præbe videntes, & aures cordis tui audientes.* Vbi manifeſtè ſatis alludit ad illud Chriſti, *Qui aures habet ad audiendum, audiat.* Vnde paret, duplices eſſe aures, exteriores capitis, & interiores cordis ſive animi. Quamvis autem omnes non habeant aures cordis, tamen non dubitat Theophilus ab homine gentili poſcere, ut cordis etiam auribus verba ſua haurire velit. Nempe quia omnes eas quoque aures nanciſcuntur à Deo, qui cùm per gratiam Dei velle poſſe acceperunt, actu ejuſmodi aures deſiderant, eoque illas à Deo poſcunt. Par ratio oculorum cordis, *ὀφθαλμῶν τῶν τῆς ψυχῆς*, quibus homo *δύναται τὸν θεὸν θεάσασθαι* [c], ut mox ait Theophilus. Longè igitur diſſidet ab iis, qui ex Chriſti verbis colligere ſolent, Deum non juſto judicio, quomodo Patres loqui amant, ſed ſolum, quia ſic lubet, quibuſdam aures cordis dare nolle. Quam ſententiam etiam refellunt hæc Theophili verba quæ ibidem leguntur; *Βλέπεται γὰρ θεὸς τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὁρᾶν, ἐπὰν ἔχωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεῳγμένους τῆς ψυχῆς.* Cujus loci ſententiam ſic expreſſit interpres: *Deus non ab omnibus videtur, verùm illi ſoli ejus aſpectu frui poſſunt, quibus datum eſt: ii nempe qui animi oculos offerant non clauſos, ſed apertos.* Mox ibidem

[b] *P.* 285.

[c] *Poteſt Deum aſpicere.*

ibidem gratiam illam mentes nostras illuminantem comparat Soli, cujus lumen clarissimè lucet omnibus; at mentes humanas confert oculis, qui in his quidem videndi habent facultatem, in aliis verò non item, quemadmodum in cœcis apparet. Et ne dicat aliquis, cœcitatem illam maximæ hominum parti, nempe omnibus non electis, inevitabilem esse, non quidem dicit, esse ab aliquo divino quorundam non miserendi decreto quòd illi non illuminentur, sed ait, hoc esse à propriâ culpâ, quia tales peccatis & sceleribus quasi occludunt fenestras cordis, sic ut cœleste lumen eos intus irradiare non possit. Quæ omnia satis ostendunt, quoscunque Deus non dignatur spiritu suo illuminare, hos ab eo præteriri justo judicio, quòd sese ad gratiam majorem noluerint, per minorem quam habent gratiam, disponere: vel saltem, quòd abstinentes ab evitabilibus peccatis, nolint sese minùs malè disponere ad gratiam cœlestem. Hanc esse Theophili mentem, satis ostendunt sequentia. Πάντες μὲν γὰρ ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμούς, inquit Theophilus ibidem *, ἀλλὰ ἔνιοι ὑποκεχυμένους, καὶ μὴ βλέποντας τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. καὶ οὐ παρὰ τὸ μὴ βλέπειν τοὺς τυφλούς, ἤδη καὶ οὐκ ἔστι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου φαῖνον· ἀλλὰ ἑαυτοὺς αἰτιάσθωσαν οἱ τυφλοί, καὶ τοὺς ἑαυτῶν ὀφθαλμούς. οὕτω καὶ σύ, ὦ ἄνθρωπε, ἔχεις ὑποκεχυμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς σου ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τῶν πράξεών σου τῶν πονηρῶν. ὥσπερ ἔσοπτρον ἐστιλβωμένον, οὕτω δεῖ τὸν ἄνθρωπον ἔχειν καθαρὰν ψυχήν. ἐπὰν οὖν ᾖ ἰὸς ἐν τῷ ἐσόπτρῳ, οὕτω καὶ ὅταν ᾖ ἁμαρτία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐ δύναται ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος θεωρεῖν τὸν Θεόν. δεῖξον οὖν καὶ σὺ σεαυτόν, εἰ οὐκ εἶ μοιχός, εἰ οὐκ εἶ πόρνος, εἰ οὐκ εἶ κλέπτης, εἰ οὐκ εἶ ἅρπαξ, εἰ οὐκ εἶ ἀποστερητής, εἰ οὐκ εἶ ἀρσενοκοίτης, εἰ οὐκ εἶ ὑβριστής, εἰ οὐκ εἶ λοίδορος, εἰ οὐκ ὀργίλος, εἰ οὐ φθονερός, εἰ οὐκ ἀλαζών, εἰ οὐχ ὑπερόπτης, εἰ οὐ πλήκτης, εἰ οὐ φιλάργυρος, εἰ οὐ γονεῦσιν ἀπειθής, εἰ οὐ τὰ τέκνα σου πωλεῖς· τοῖς γὰρ ταῦτα πράσσουσιν ὁ Θεὸς οὐκ ἐμφανίζεται, ἐὰν μὴ πρῶτον ἑαυτοὺς καθαρίσωσιν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ. καὶ σοὶ οὖν ἅπαντα ἐπισκοτεῖ, καθάπερ ὕλης ἐπιφορὰ ἐπὰν γένηται τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τὸ φῶς τοῦ ἡλίου· οὕτω καὶ σοὶ ὦ ἄνθρωπε ἐπισκοτοῦσιν αἱ ἀσέβειαι πρὸς τὸ μὴ δύνασθαί σε ὁρᾶν τὸν Θεόν. *Omnibus quidem sunt oculi, at quorundam adeò sunt obscurati, ut Solis lucem intueri nequeant. Cæterum non propterea solares radii fulgore carent, quòd à cæcis non videntur; imò se ipsos & suos oculos potius culpent cæci. Pari ratione, ô homo, animi tui oculis offusa est caligo, cujus caussam nullam aliam quàm tua scelera & peccata dicito. Vt speculum splendidum, sic hominis animum purum & mundum esse oportet. Si rubigo inva-*

* Pag. 286.

ferit speculum; quod hoc patitur, idem & tibi accidit, ubi peccatum te occupaverit. Talis, ut dicam quod sentio, Deum cernere nequaquam valebit. Si itaque desideras ut Deum meum tibi ob oculos ponam, primùm peto temet ipsum mihi ostendas, ut sciam, sis ne adulter, scortator, fur, raptor, spoliator, cynædus, contumeliosus, calumniator, iracundus, invidus, & superbus: sis ne contemtor, percussor, avarus, parentibus parùm obtemperans, plagiarius, tuosque liberos vendas. His, qui prædictis criminibus sunt innexi, nequaquam apparet Deus, nisi prius ab omni inquinamento se repurgarint. Hæc omnia tenebras oculis tuis inducunt, non secus ac si humor aliquis in oculos exteriores influat, qui obstat quo minus Solis lucem diligentius contemplari queant. Haut dissimili ratione, ô homo, impietas tua te occæcat, quo fit ut nequeas Deum videre.

Etiam de ἀχαριστίᾳ gentilium, (per quam majori se gratia red-
* Pag. 144. dunt indignos) locus est illustris Origenis lib. III *. contra Celsum: Φιλαλήθης δ' ὢν ὁ Παῦλος, φησὶ περὶ τινῶν ἐν Ἕλλησι σοφῶν ἐν οἷς ἀληθεύουσιν, ὅτι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν, ἢ ηὐχαρίστησαν. καὶ μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐγνωκέναι θεόν· λέγει δὲ, καὶ τοῦτ' οὐκ ἀθεεὶ αὐτοῖς γεγονέναι, ἐν οἷς γράφει τὸ, Ὁ θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσεν. αἰνισσόμενος, οἶμαι, τοὺς ἀναβαίνοντας ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ, ὅτε γράφει, ὅτι τὰ ἀόρατα τοῦ θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις, καὶ θειότης· εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους· διότι, γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν, ἢ ηὐχαρίστησαν. *Quum enim veritatis amator sit Paulus, dicit de quibusdam Græcorum sapientibus, quatenus vera docent: quòd cùm Deum cognoverint, non ut Deum glorificaverunt, neque grati fuerunt. Et testatur, ab eis Deum cognitum, at non nisi favente numine, sic scribens: Deus enim eis manifestavit: subindicans, opinor, eos qui à visibilibus adscendunt ad intelligibilia: quandoquidem scribit, quòd quæ sunt invisibilia illius, ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, perviderint, ipsamque æternam ejus potentiam divinitatemque, in hoc ut sint inexcusabiles, propterea quòd cùm Deum cognoverint, non ut Deum glorificaverunt, neque grati fuerunt.*

Archelaus Mesopotamiæ episcopus, disputatione adversus Manem, apud Cyrillum sive Ioannem Hierosolymitanum Catechesi VI: Ἰησοῦς δὲ αὐτὸς οὐκ εἴρηκε, Διὰ τοῦτο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι; μὴ μισῶν αὐτοὺς, ἐβούλετο μὴ βλέπειν, ἢ διὰ τὸ ἀνάξιον, ἐπειδὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν; ὅπου γὰρ αὐτοπροαίρετος πονηρία, ἐκεῖ καὶ ἀποχὴ τοῦ χάριτος. τῷ γὰρ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν ἀρθήσεται. *Iesus ipse nonne dixit, Ideo ipsis in para-*

parabolis loquor, ut videntes non videant? Odione eos prosequens, volebat ut non viderent? an quia indignum erat, quoniam oculos ipsi suos occluserant? ubi enim voluntaria malitia, illic & gratiæ donum abest. Habenti enim dabitur: ab eo autem qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur.

Basilius homiliâ in Psalm. 61 *: Ἀμήχανόν ἐστι, χωρητικοὺς ἡμᾶς γενέσθαι τῆς θείας χάριτος, μὴ τὰ ἀπὸ κακίας πάθη προκαταχόντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξελάσαντας. Εἶδον ἰατροὺς ἐγὼ, μὴ πρότερον διδόντας τὰ σωτήρια φάρμακα, πρὶν ἐμέτοις ἀποκενῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην, ἣν ἐκ πονηρᾶς διαίτης ἑαυτοῖς οἱ ἀκόλαστοι ἐναπέθεντο. ἀλλὰ καὶ ἀγγεῖον προκατειλημμένον ὑπό τινος δυσώδους ὑγροῦ, μὴ ἐκπλυθὲν, οὐ μὴ δέξηται τοῦ μύρου τὴν ἐπιῤῥοήν. δεῖ τοίνυν ἐκχυθῆναι τὰ πρὶν ὑπάρχοντα, ἵνα δυνηθῇ χωρηθῆναι τὰ ἐπαγόμενα. *Impoßibile est ut capaces divinæ gratiæ reddamur, nisi perturbationes & vitia nostras animas poßidentia prius ejiciamus. Vidi ego medicos non prius medicinas salutares dare, quàm vomitu materiam illam morbi caussam evacuassent, quam ex malo diætæ genere homines intemperantes sibi ipsis creaverant. Sed & vas quod humore quopiam odoris tetri & graveolentis præoccupatum fuerit atque imbutum, ni id elueris diligenter, odorati cujuspiam unguenti influxum neutiquam potuerit recipere. Opus itaque, ea quæ prius insunt, effundere, ut eorum fiat capax, quæ immittere constituisti.* Idem procemio in librum Ethicorum, quod est de Iudicio Dei †; Ὅγε μὴν μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, σφοδρότερον ἐπιστρέφων εἰς φόβον τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων τοὺς μὴ ἀπολωλεκότας τὴν καρδίαν, τοῦτο ἀντὶ τιμωρίας ὁρίζεται, καταδικάζεσθαι τοὺς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας ἠμεληκότας. τί γάρ φησι; Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσης ἀδικίας, πονηρίας, πλεονεξίας, κακίας, μεστοὺς φθόνου, καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ τοῦτο νενοηκέναι οἶμαι τὸν ἀπόστολον τὸ κρίμα οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ, Χριστὸν γὰρ εἶχεν ἐν ἑαυτῷ λαλοῦντα, ἀλλ' ἐξ ἐκείνης αὐτῆς τῆς φωνῆς ὁδηγηθέντα, ἐν ᾗ φησι διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς λαλεῖν τοῖς ὄχλοις, ἵνα μὴ νοήσωσι τὰ θεῖα τοῦ εὐαγγελίου μυστήρια, ὅτι φθάσαντες αὐτοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ ἐπαχύνθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία, ἵνα ἔχωσιν ἀντὶ τιμωρίας ὑπομένειν τὴν ἐπὶ τὰ μείζονα ἀβλεψίαν, οἳ προφθάσαντες ἑκουσίως τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς ἀποτυφλώσαντες ἐσκοτίσθησαν. *Beatus verò apostolus Paulus, cùm eos, qui nondum omnino essent depravati, ad pertimescenda Dei judicia vellet inducere, pœnæ loco hoc multari asserit illos, qui veram Dei cognitionem neglexerint. Sic enim est apud eum: Et sicut non probaverunt Deum habere in notitiâ, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitiâ, fornicatione,*

Margin: * P. 122. — † P. 389.

catione, avaritiâ, nequitiâ, plenos invidiâ, & cæteris. Quanquam hoc ipsum judicium neutiquam Apostolum ipsum per se arbitror excogitasse; Christum enim in se loquentem habebat: sed ex eâ illius voce inductum, quando ait, propterea se in parabolis loqui ad turbas, ne divina arcana intelligant, quoniam priores ipsi oculos clauserant, & auribus graviter audiverant, & incrassatum erat insipiens cor eorum: quò videlicet hoc esset ipsis loco pœna, ut in rebus majoribus cæcutirent, qui voluntarie ipsi priores mentis lumine excæcato sibimet ipsis caliginem offudissent. Significat Basilius, in ipsis culpam esse, qui minoris gratiæ contemtu se majori indignos reddant: Deum verò culpari non posse, quando aliquâ eos gratiâ sit dignatus, & rectè priori utentibus majorem conferre soleat. Vnde & Theodotus Ancyræ episcopus initio orat. in Salvatore * ait; Δέδοται δαψιλὴς ἡ χάρις τοῖς μετ' εὐχαριστίας αὐτὴν ὑποδεχομένοις· καὶ τοσοῦτον τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς παρέχεται, ὅσον τὸ μέγεθος τῆς εὐχαριστίας ἐστὶ τῶν κομιζομένων τὴν χάριν. *Vbertim iis gratia dari solet, qui grato eam animo recipiunt; ac eâ mensurâ donum præbetur, quâ est magnitudo gratitudinis illorum, qui dono potiuntur.*

* *Concilii Ephes. pag. 260. edit. Commel.*

Hilarius, vel quisquis apud Ambros. scriptor comment. in epist. Pauli ad Rom. cap. III: *Olim decreverat liberare genus humanum per Christum, sicut promisit per Hieremiam Prophetam, dicens: Propitius ero iniquitatibus eorum, & delictorum illorum non memorabor. Et ne fortè donum hoc solis Iudæis promisisse videretur, per Isaiam Dominus dicit: Domus mea domus orationis vocabitur in omnibus gentibus. Quamvis enim Iudaismo facta promissio sit, præscius tamen Deus, quòd* DONVM *ejus* REPROBATVRI *essent impii Iudæi, gentes se ad percipiendam gratiam suam promisit admittere, quorum æmulatione in iram missi cruciarentur impii Iudæi.* Ait, reprobatos à Deo Iudæos esse, quia donum ejus reprobassent.

Chrysostomus in cap. IX. epist. ad Rom. † Οὔτε γὰρ ὁ θεὸς ἐνέλιπέ τι τῶν εἰς τὴν κατόρθωσιν ἡκόντων τὴν ἐκείνου, οὔτε αὐτὸς ἐνέλιπέ τι τῶν ἀπολλυόντων αὐτὸν, καὶ πάσης ἀποστερούντων συγγνώμης. ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα εἰδὼς ὁ θεὸς, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ, βουλόμενος αὐτὸν εἰς μετάνοιαν ἀγαγεῖν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἤθελεν, οὐδ' ἂν ἐμακροθύμησεν. ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠθέλησεν εἰς μετάνοιαν τῇ μακροθυμίᾳ χρήσασθαι· ἀλλ' ἀπήρτισεν ἑαυτὸν εἰς ὀργήν· ἐχρήσατο αὐτῷ εἰς τὴν ἑτέρων διόρθωσιν. *Neque enim Deus quicquam prætermisit illorum, quæ ad correctionem illius (Pharaonis) conducerent: neque ille quicquam omisit eorum, quæ ipsum perderent, omnique privarent venia. Sed tamen hæc cùm probè Deus nosset, tulit cum multâ lenitate, volens ipsum ad pœnitentiam adducere. Si enim hoc noluisset,*

† *Pag. 196. edit. Commel.*

non tantâ fuisset lenitate. Postquam autem noluit ille lenitate ad pœnitentiam uti, sed præparavit se ipsum ad iram, usus est eo Deus ad aliorum emendationem. Ait, Pharaonem esse ad iram præparatum, quia cùm Deus seriò vellet eum ad pœnitentiam adducere, hanc invitationem divinæ bonitatis neglexit.

Atque hi ante Augustinum vixerunt: à quo non recessisse sanctum illum antistitem, infinitis penè locis comprobatur. Eorum aliqua adscribemus. Ad Simplicianum lib. I. qu. II. circa medium: *Nemo credit non vocatus: sed non omnis credit vocatus. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi. Utique ii, qui* VOCANTEM NON CONTEMSERUNT, *sed credendo secuti sunt. Volentes autem sine dubio crediderunt.* Et post pauca: *Noluit ergò Esau, & non cucurrit. Sed &,* SI VOLUISSET, *& cucurrisset, Dei adjutorio pervenisset, qui etiam velle & currere vocando præstaret,* NISI, VOCATIONE CONTEMTA, REPROBUS FIERET. *Aliter enim Deus præstat, ut velimus; aliter præstat, quòd voluerimus. Ut velimus enim, & suum esse voluit, & nostrum: suum, vocando; nostrum, sequendo. Quòd autem voluerimus, solus præstat, id est,* POSSE *bene agere, & semper beatè vivere.* Idem de pecc. mer. & remiss. lib. II. cap. XVII: *Gratia Dei est, qua hominum adjuvat voluntates: quâ* UT NON ADJUVENTUR, IN IPSIS ITIDEM CAUSSA EST, *non in Deo, sive damnandi prædestinati sint, propter iniquitatem superbiæ: sive contra ipsam suam superbiam judicandi & erudiendi, si filii sunt misericordiæ.* Idem lib. LXXXIII. quæstionum, qu. LXVIII: *De Pharaone facilè respondetur, prioribus meritis, quibus afflixit in regno suo peregrinos, dignum effectum, cui obduraretur cor, ut nec manifestissimis signis jubentis Dei crederet. Ex eâdem ergò massâ, id est, peccatorum, & vasa misericordiæ protulit, quibus subveniret, cùm eum deprecarentur filii Israël: & vasa iræ, quorum supplicio illos erudiret, id est, Pharaonem & populum ejus: quia quamvis essent utrique peccatores, & propterea ad unam massam pertinerent, aliter tamen tractandi erant, qui uni Deo ingemuerant, ut eis subveniret; & aliter illi, quorum injustis oneribus ingemuerant. Pertulit ergò in multâ patientiâ vasa iræ, quæ perfecta sunt in perditionem. Et eo ipso, quo ait, in multa patientia, satis significavit priora eorum peccata, in quibus eos pertulit, ut opportunè tunc vindicaret, quando de illorum vindictâ subveniendum erat his, qui liberabantur, & ut notas faceret divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam. Hic fortasse conturbatus ad illam quæstionem redis, Cujus vult miseretur, & quem vult obdurat: quid*

adhuc conqueritur? Voluntati enim ejus quis resistit? Prorsus cujus vult miseretur, & quem vult obdurat. Sed hæc voluntas Dei injusta esse non potest. VENIT ENIM DE OCCVLTISSIMIS MERITIS, *quia & ipsi peccatores cum propter generale peccatum unam massam fecerint, non tamen nulla est inter illos diversitas. Præcedit ergò aliquid in peccatoribus, quo, quamvis nondum sint justificati, digni efficiantur justificatione: & item præcedit in aliis peccatoribus, quo digni sint obtusione. Habes eundem Apostolum alibi dicentem: Quoniam non probaverunt Deum habere in notitiâ, dedit illos Deus in reprobum sensum. Quòd eos dedit in reprobum sensum, hoc est, quòd induravit cor Pharaonis. Quòd autem illi non probaverunt Deum habere in notitia, hoc est, quòd* DIGNI EXTITERVNT, QVI DARENTVR IN REPROBVM SENSVM. *Tamen verum est, quia non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Quia etiamsi levioribus quisque peccatis, aut certè quamvis gravioribus & multis, tamen magno gemitu & dolore pœnitendi, misericordiâ Dei dignus fuerit; non ipsius est, qui si relinqueretur interiret, sed miserentis Dei, qui ejus precibus doloribusque subvenit. Parum est enim velle, nisi Deus misereatur: sed Deus non miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit, quia in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et quoniam nec velle quisquam potest, nisi admonitus & vocatus, sive intrinsecus, ubi nullus hominum videt, sive extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia; efficitur, ut etiam ipsum velle Deus operetur in nobis. Ad illam enim cœnam, quam Dominus dicit in Euangelio præparatam, nec omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt: neque illi, qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt; quia vocati venerunt: nec illi, qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantùm sibi; quoniam* VT VENIRENT VOCATI, IN LIBERA ERAT VOLVNTATE. *Vocatio ergò ante meritum voluntatem operatur. Propterea &, si quisquam sibi tribuit, quòd venit vocatus; non sibi potest tribuere, quòd vocatus est: qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmii ut vocaretur, sic* INCHOAT MERITVM SVPPLICII, CVM VOCATVS VENIRE NEGLEXERIT. *Ita erunt duo illa, Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine. Ad misericordiam pertinet vocatio: ad judicium pertinet beatitudo eorum, qui venerunt vocati, & supplicium eorum, qui venire noluerunt. Nunquid ergò latebat Pharaonem, quantum boni consecutæ fuerint terræ illæ per adventum Ioseph? Illius ergò rei gestæ cognitio, vocatio ejus fuit, ut populum Israel misericorditer tractans non esset ingratus.* QVOD *autem huic* VOCATIONI OBTEMPERARE NOLVIT, *sed exercuit crudelitatem in eis, qui-*

quibus humanitas & misericordia debebatur: MERVIT POENAM, VT INDVRARETVR *illi cor, & tantam cœcitatem mentis pateretur, ut tot & tantis, tamque manifestis Dei signis non crederet: quo posset ejus supplicio, sive obdurationis, sive ultimæ visibilis submersionis, erudiri populus, cujus afflictione ille & occultæ obtusionis, & manifestæ submersionis, meritum sibi compararet.*

Tom. 9. tract. LIII. in Euan. Ioann. *Sed quæ sequuntur Euangelii verba, plus urgent, & profundiorem faciunt quæstionem. Adjungit enim, & dicit: Propterea non poterant credere, quia iterum dicit Esaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem illos. Dicitur enim nobis: Si non potuerunt credere; quod peccatum est hominis non facientis quod non potest facere? Si autem non credendo peccaverunt, potuerunt ergò credere, & non fecerunt. Si ergò potuerunt, quomodo dicit Euangelium, Propterea non poterant credere &c.* Et paullo pòst: *Audistis, fratres mei, propositam quæstionem; nempe quàm profunda sit, cernitis: sed respondemus, ut possumus. Non poterant credere, quia hoc Esaias Propheta prædixit: hoc autem propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse præscivit. Quare autem non poterant, si à me quæratur, citò respondebo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per prophetam prænuntiavit ille, cui abscondi futura non possunt. Sed aliam caussam, inquis, dicit propheta, non voluntatis eorum. Quam caussam dicit propheta? Quia dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum. Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo, non adjuvando, quod occulto judicio facere potest, iniquo non potest.*

Atque hæc Augustini sententiam satis ostendunt. Similiter apud eum * scriptor incertus lib. de Prædestin. & grat. cap. IX: *Ne verò rursus homo, in ultimam fæcem desidiæ resolutus, arduum virtutis iter, &, quamvis adjuvante gratiâ Dei, non nisi labore gradiendum, inerti sibi crederet posse deferri; & nullius laboris industriam studio sui profectus adhiberet: ita inter se atque homines Deus tempora officiaque distribuens, ordinavit, ut vocatione ipsius bonorum principia sumeremus; vocati autem atque illuminati, vias mandatorum ejus boni ingenii intelligentiâ nosceremus; & eas libero vel eligeremus, vel relinqueremus arbitrio.* Et post pauca: *Deus in peccati durissimam servitutem libero à justitia voluntatis arbitrio defluentes, secundùm suam justitiam derelinquit.* Et mox: *Eos qui Dei in se bona servantes, ad spiritualia exercitia omne studium contulerunt; & in agone hujus vitæ certantes,*

** T. 7. Aug.*

tantes, adjuvat, & coronas vincentibus largitur æternas. Ipse rursus delinquentes deserit, resistentes indurat, contemnentes condemnat. Idem cap. xv: *Unde Nabuchodonosor pœnitentiam meruit fructuosam? Nonne post innumeras impietates flagellatus pænituit, & regnum, quod perdiderat, rursus accepit? Pharao autem ipsis flagellis est durior effectus, & periit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimium altum sapienti corde dijudicat, cur medicamentum unius medici confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem, nisi quòd Christi bonus odor, aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad naturam, ambo homines erant; quantum ad dignitatem, ambo reges &c. quid ergò fines eorum fecit esse diversos, nisi quòd unus manum Dei sentiens, in recordatione propriæ iniquitatis ingemuit, alter libero contra misericordissimam Dei veritatem pugnavit arbitrio.*

Similiter scriptor de vocat. gentium lib. I. cap. v: *Secundùm Scripturam credimus, & piissimè confitemur, quòd nunquam universitati hominum divinæ providentiæ cura defuerit. Quæ licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatem direxerit institutis; nulli tamen nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxit, ut propheticas voces & præcepta legalia convincerentur in elementorum obsequiis ac testimoniis accepisse.* V N D E *& inexcusabiles facti sunt, quia deos sibi dona fecerunt, & quæ creata erant ad utendum, venerati sunt ad colendum.*

Gregorius Magnus lib. XI. Moral. cap. v: *Cain divinâ voce admoneri potuit, & mutari non potuit, quia exigente culpâ malitiæ jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat.*

Isidorus Hisp. de viris Illustr. cap. XIV: *Extant & duo ejusdem* (Fulgentii) *libri de veritate Prædestinationis ad Episcopos missi, in quibus demonstrat, quòd Deus quosdam prædestinationis suæ munere justificans prælegit: quosdam verò in suis* REPROBIS MORIBUS *occulto quodam* JUDICIO *derelinquit.*

Quod verò de regenerationis gratiâ diximus, idem in perseverantiâ locum habet. Nam nulli non perseverantiæ donum confert Deus, nisi qui deserendo Deum, cùm posset non deserere, hoc commeritus sit ut desereretur, nec consequeretur perseverantiæ donum. Augustinus lib. de bono perseverantiæ cap. VI: *Voluntate sua quisque deserit Deum, ut meritò deseratur à Deo. Quis hoc negaverit?* Et tractatu II in Ioh. *Opus est, ut tu non recedas ab eo, qui nunquam recedit. Opus est, ut tu non deseras, & non deserêris. Noli cadere, & non tibi occidet. Si tu feceris casum, ille tibi facit occasum. Si tu autem stas, præsens est tibi.* Idem ostendit locus antea adductus ex lib. II. de peccat. meritis & remiss. cap. XVII.

Nec

Nec aliter Prosper. Cujus hæc verba responsione ad objectionem Vincentii XIV: *Si* (à bonis studiis) *receditur, & ad vitia atque peccata transitur, nihil ibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum non deserit, antequam deseratur: & facit plerumque, ne deserat: aut etiam, si discessit, ut redeat.* Idem dicit sententiâ super septimo Gallorum capitulo. Verba ejus suprà posuimus.

Item scriptor de Vocat. gent. lib. II. cap. XI: *Certissimè noverimus, nullum fidelium à Deo non discedentem relinqui.*

Ad justam hanc deserentium desertionem pertinet obduratio peccantium in Spiritum Sanctum. quo de peccato ita scribit Augustinus lib. I. de Serm. Dom. in monte: *Peccatum ergò, fratres, ad mortem puto esse, cùm post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi, quisque oppugnat fraternitatem: & adversus ipsam* GRATIAM, QVA RECONCILIATVS EST DEO, *invidentiæ facibus agitatur.* Et paullo pòst: *Et hoc est peccare in Spiritum sanctum, id est per malitiam & invidiam, fraternam oppugnare gratiam* POST ACCEPTAM GRATIAM SPIRITVS SANCTI: *quod peccatum Dominus, neque hic, neque in futuro seculo remitti dicit.* Et mox: *Nunc enim in filium hominis dixerunt verbum nequam, & potest eis dimitti, si conversi fuerint, & ei crediderint, & Spiritum Sanctum acceperint:* QVO ACCEPTO, *si fraternitati invidere, &* GRATIAM, QVAM ACCEPERANT, *oppugnare voluerint, non eis dimittitur, neque in hoc seculo, neque in futuro.* Vbi videmus, ut peccatum hoc constituat in fraternæ caritatis oppugnatione per invidiam: atque addat, fieri post amissam gratiam Spiritus Sancti, quâ reconciliatus erat Deo. Alibi verò illud in aliis consistere ait, atque id variè adeò, ut Scholastici hacpropter sex ejus peccati species enumerent. Nos Theologorum illorum sententiæ accedimus, qui id committi volunt per abnegationem veritatis agnitæ contra conscientiam ex malitiâ susceptam, & cum hostili impugnatione conjunctam. Finalis verò impœnitentia (in quo peccatum hoc Augustinus non uno constituit loco, uti & scriptor libri de fide ad Petrum, atque horum exemplo Ioh. Hussus in I. Ioh. V. *) non ejus formale est, sed consequens. Nam sic peccantes deserit Deus; deserti in impœnitentiâ persistunt; persistentes in peccatis misericordiâ suâ non dignatur Deus; quippe qui, ut veteres dicere amant, non infundat oleum misericordiæ nisi in vas contritum.

* *Pag. 219. edit. Norib. a. 1559.*

THESIS III.

Supereſt quæſtio tertia. In quâ, judicio antiquitatis, ſumma eſt caligo omnibus ingeniis humanis. Quamquam enim, ſi abſolutè quæratur, cur Deus aliquem deſtituat gratiâ regenerante, aut perſeverantiæ dono, cauſſa ex parte hominis adſignari poteſt, uti vidimus: Tamen ſi quæratur comparatè, cur hos magis, quàm illos, nihilo deteriores, vel quandoque etiam minus malos, privet Euangelii luce: ex iis item, quibus Euangelium prædicatum eſt, non hunc æquè ac alium in eo ordine conſtituerit, in quo crediturus erat: ex credentibus item non unum æquè ac alterum è vitâ vocet, priuſquam labatur: vel lapſorum uni non æquè ac alteri vitam proroget, donec reſipiſcat: horum omnium negant cauſſas ab humanis ingeniis poſſe adferri: ſed latere illas aiunt in theſauro ſapientiæ divinæ.

QVemadmodum principe uni facinoroſorum delictum condonante, alteri non item, ſi ἁπλῶς & abſolutè quæratur, cur reus ſupplicio afficiatur, facinus ejus in cauſſa eſſe dicitur: ſin quæſtio comparatè inſtituatur, cur unus præ altero puniatur, jam, ſi cætera pares appareant, ad placitum principis, cui occultæ cauſſæ ſubeſſe poſſunt, recurri neceſſum eſt: Itidem ſi controverſia ſit, cur Deus multis non revelet veritatem cœleſtem; vel Spiritum ſuum, aut perſeverantiam non donet: peccata hominis, ac prioris gratiæ contemtus, in cauſſa eſſe dicuntur: Sin quæſtio ſit, cur hunc minus quàm alium, vel Euangelii gratiâ dignetur, vel in eo ordine conſtituerit, in quo crediſiſſet & perſeveraſſet: jam ex parte hominis cauſſam adferre non poſſumus, ſed recurrendum eſt ad occultam Dei diſpenſationem: qui etſi decreti ſui cauſſas habet circa ſingulos, cùm voluntas ejus nunquam ſit irrationabilis; tamen hæ ſcrutandæ non ſunt, cùm eas Deus non revelarit in verbo. Hinc Ambroſius lib. v. de Fide cap. 111: *Quomodo, inquiunt, filius Dei, ſolus verus Deus, poteſt eſſe ſimilis Patri, cùm ipſe dixerit filiis Zebedæi; Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dextram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo? Hoc igitur veſtrum divinæ, ut vultis, inæqualitatis eſt argumentum, cùm in eo magis venerari Domini clementiam, adorare gratiam, deberetis: ſi tamen virtutis atque ſapientiæ Dei profunda ſe-*

secreta possetis advertere. Augustinus in Euang. Ioh. tract. XXVI: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Magna gratiæ commendatio. Nemo venit, nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat, quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare.* Et tamen hoc non impedire, quo minùs, qui non trahuntur, culpâ suâ non trahantur: argumento est, quòd continuò subjicit istis hæc verba: *Semel accipe, & intellige. Non traheris? Ora ut traharis.* Idem Augustinus lib. I. contra posteriorem Iuliani respons. [a] *In eis, quos liberat, amplectamur misericordiam: in eis autem, quos non liberat, agnoscamus judicium, occultissimum quidem, sed sine ullâ dubitatione justissimum.* Et eodem [b]: *Ideo dictum est, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, quia plures ibi erant, quos obduratione & desertione judicaverat dignos, occulto judicio, justo tamen.*

[a] P. 48.

[b] P. 134.

Prosper resp. ad Object. Vincent. art. XIV: *Si in sanctitate vivitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur: manifestum est munus Dei, sine quo nullius boni operis fructus acquiritur. Si autem ab his receditur, & ad vitia atque peccata transitur: nihil ibi Deus malæ tentationis immittit, & recessurum non deserit, antequam deserat, & facit plerumque ne deserat, aut etiamsi discesserit, ut redeat. Cur autem illum retineat, illum non retineat; nec possibile est comprehendere, nec licitum investigare; cùm scire sufficiat, & ab illo esse, quòd statur; & non esse ab illo, quòd ruitur.*

Etiam scriptor de vocatione gentium, cùm lib. I. cap. I. dixisset, *Supplicat ubique Ecclesia Dei, etiam pro omnibus infidelibus & inimicis crucis Christi:* subjungit initio cap. seq. *Quodsi aliquos, sicut videmus accidere,* SALVANTIS GRATIA PRÆTERIERIT, *& pro eis oratio Ecclesiæ recepta non fuerit: ad* OCCVLTA DIVINÆ IVSTITIÆ *referendum est.* Vbi videmus, ut non-destinationem gratiæ salutaris (quam reprobationem negativam vocant) scriptor ille appellet *præteritionem:* uti hodieque faciunt eruditi quidam Theologi. Porro non existimat, gratiam aliquos in totum præterire, (quippe qui passim [c] doceat, nullum esse in orbe locum, ubi Deus non seriò hominem, saltem per gratiam generalem, ad agnitionem, & cultum numinis vocet) sed præteriri ait aliquos à gratiâ salvantis, hoc est, eâ quæ fidem & justitiam confert. Adhæc præteritionis istius caussam refert non ad simplicem Dei voluntatem, sed Dei justitiam ac proinde ad voluntatem consequentem. Denique quia ratio dispensationis diversæ captum hominum omnium excedit, non ἁπλῶς eam ad justitiam Dei refert, sed ait, ad OCCVLTA divinæ justitiæ pertinere.

[c] *uti cap. 5. ejusdem lib. & lib. 2. cap. 4.* 10. 15. 17. 19. 23. 25. 29.

L I-

LIBRI SEPTIMI

PARS QVARTA;

Quæ est, De caussa Godscalci, & iis, quæ huic sunt adnexa.

THESIS.

Exposuimus universè sententiam Ecclesiæ veteris, de gratiâ Dei omnes vocantis, libero arbitrio hominis, gratiam contemnentis, & justitiâ Dei, contemtorem gratiæ reprobantis. In quibus illi etiam, qui Augustinum sequerentur, consenserunt. Huic verò doctrinæ post Lucidum presbyterum (de quo antea dictum) primus se opposuisse creditur Godescalcus monachus. Is cœnobio egressus, variis in terris prædicare cœpit, nolle Deum, ut alii, quàm electi, ad veritatis agnitionem veniant, ac salventur; nec pro aliis mori Christum voluisse: cæteros, etsi baptizentur, tamen tantùm signo tenus redemtos dici posse: quia nunquam à damnationis massâ fuerint discreti. Etiam sententiæ suæ libellum obtulit Synodo Moguntinæ, quæ jussu Imperatoris Lodovici anno I Ɔ C C C X L V I I I. *coacta fuit. Hac occasione sententia Godescalci à Rabano Mauro, Archiepiscopo Moguntino, & Haimone Halberstadiensi, cæterisque Germaniæ episcopis fuit condemnata. Insuper iidem cum literis Synodalibus Godescalcum ad Hincmarum Remensem Archiepiscopum miserunt. Eo ut venit, non cum loco sententiam mutavit, sed idem dogma magno cum studio defendit. Ergò Remensis Ecclesiæ, & Galliæ Belgicæ provinciarum episcopi convenerunt, Godescalci sententiam iterum excusserunt & damnarunt. Cumque ille episcopis se irreverentiùs opponeret, virgis cæsus; &, ne alios in sententiam suam pertraheret, cœnobio, velut carcerali custodiâ, conclusus, & annos complures detentus fuit. Multi tum adversus Godescalcum scripsere: inter-*

interque alios librum novendecim capitulorum adversus eum edidit Ioannes Erigena Scotus. Hæc pessimè habuere ecclesiam Lugdunensem, cujus tum Archiepiscopus erat Remigius. Ergò libro ea Erigenæ respondit, eumque prævenientem gratiam negare, multaque non παράδοξα solùm, sed etiam ἄδοξα docere, ostendit. Etiam aliis respondit adversariis Godescalci: ac potissimùm quatuor Hincmari capitula, Godescalcano dogmati opposita, expendit. Nec his contenta, unà cum Arelatensis & Viennensis Ecclesiæ episcopis, in Synodo Valentinâ, anno IↃCCCLV, *canones aliquot sancivit, quibus, quid in Godescalco, quid item in adversariis ejus, vel probaret, vel improbaret, exposuit. Negat dari prædestinationem ad peccatum; nec reprobos perire censet quia boni esse non potuerunt, sed quia salutis viam insistere noluerunt. Fatetur etiam, malè Godescalcum docuisse, baptizatos, si fuerint extra numerum electorum, tantùm signo tenus remissionem peccatorum accipere, nec verè inseri Ecclesiæ Dei. Nam, inquit, hoc si esset, jam sacramenta Dei ludicra & fallacia forent. Vnde concludit, etiam secundùm præsentem statum, verè fuisse fideles, justificatos, & à damnationis massâ secretos, qui postea, per pravitatem suam, Dei gratiam amittunt, & æternùm pereunt. De dogmate, an Deus velit, omnes & singulos ad agnitionem veritatis, & animarum suarum salutem pervenire, nihil Synodus definit; cùm tamen hoc imprimis esset, de quo inter Hincmarum & Godescalcum certaretur. Nempe de genuino Paulinorum verborum sensu nec Synodi ejusce Patres videntur convenisse. Cæterùm de illo, an Christus pro omnibus sit mortuus, apertè tuentur, pro fidelibus esse mortuum, partim quia Scriptura hoc apertè dicat, partim quia nimium à veritate abhorrere videatur, ut Christus pro iis pati proposuerit, qui, antequam crucifigeretur, vel etiam in terras veniret, in gehennam fuerant conjecti. In quo, quod pace eorum liceat dixisse, non satis Hincmari, & aliorum sententiam intellexisse*

videntur. Nec enim episcopi illi voluerunt, Christum in cruce sibi proposuisse, ut gehennâ eximeret eos qui infideles & impœnitentes de hac vitâ discessissent: sed hoc putarunt, Christum ab æterno destinatum fuisse λύτρον pro omnium redemtione; sed solis profuturum, qui gratiam salutarem non contemserint: eoque non redimi omnes, quatenus non solvitur omnibus captivitas: at redimi omnes, quatenus solvitur omnibus captivitatis necessitas: atque id quoque de his qui ante passionem Christi in peccatis suis mortui essent, hactenus verum esse, quatenus ab his, dum viverent, sublata fuit pereundi necessitas: ut qui non perierint, quia Christus pro iis noluerit mori; sed quia, cùm per gratiam Dei possent, exemplo sanctorum sui temporis, salutis viam insistere noluerunt: absque quo esset, etiam illos fuisse salvandos, propter sacrificium Iesu Christi; cujus virtus non minus ad Veteris Testamenti tempus, quàm Novi se extendat. Nec hæc ita decernere Valentinæ Synodo satis fuit; sed etiam condemnavit quatuor capitula, ab Hincmaro dogmati Godscalcano opposita; item librum ab Erigena Scoto scriptum adversus Godescalcum. Hac antisynodo valde fuerunt commoti animi eorum, qui Hincmaro faverent. Nec enim latêre hæc eos poterant: præsertim Carolo Rege canones Valentinæ Synodi, unà cum adversariis Lugdunensis ecclesiæ scriptis, Hincmaro exhibente, cum mandato, ut quamprimùm, quid de iis sentiret, perscriberet. Sed Hincmarus id facere aliquamdiu distulit, eo quòd Remigius, colloquio, aut generali Synodo meliùs, quàm scriptis ἐγγράφοις, componi posse controversiam putaret. Verùm de Synodo frustra injecta spes fuit, sive eam prudentiores episcoporum dissuaserint, sive rex Carolus impedierit, eo quòd ab animis adeò eaxcerbatis nihil salubre exspectaret, & controversias has ejusmodi esse existimaret, ut nihil de veritate quæstionis in hanc vel illam partem decidi opus esset. Gliscente autem indies animorum dissensu, rex Carolus triennio pòst, hoc est, anno IↃCCC LIX,

capita

capita Valentinæ Synodi iterum Hincmaro dedit, cum mandato, ut ad ea quamprimum responderet. Ergò Hincmarus libro integro hac de controversiâ dissertavit, eumque ad regem misit, unà cùm literis, quibus de injuriâ sibi & suæ sententiæ episcopis à Valentinâ Synodo factâ conqueritur, ac singulos penè canones ejusce Concilii expendit. Atque hujusmodi quidem tempestas prædicatione Godscalci in Galliis excitata fuit. Postquam verò responsum suum Carolo regi transmiserat Hincmarus, desiisse ea paullatim videtur, interponente, ut credibile est, rege autoritatem suam: qui eo facilius componere potuit hos animorum motus, quòd Lugdunensis Ecclesia parata esset desistere ab damnandâ Hincmari & Galliæ Belgicæ episcoporum sententiâ, dummodo ne illi Lugdunensis, Arelatensis & Viennensis Ecclesiæ episcoporum sententiam, tanquam hæreticam, uti in Godescalco jam facere occœperant, condemnarent.

GOdescalcus jam, antequam Hincmarus ad episcopatum vocaretur, quod, teste Flodoardo *, anno contigit IↃCCCXLV, in Remensis Ecclesiæ monasterio vivens, habitu monachus, sed mente efferus, quietis impatiens, & novitatis amator fuit: si Abbatis & monachorum, quibuscum vixerat, judicio standum putamus: quos hoc testatos de eo esse, scribit Hincmarus epist. ad Nicolaum Papam †. Vbi etiam refert, ut à Remorum chorepiscopo contra canonas presbyter sit ordinatus, atque è monasterio, adversus regulam monasticam, egrediens, disjunctissimas terras peragrarit, suam de Prædestinatione seminans doctrinam. Tandem cùm rex Ludovicus (non Lotharius, ut in Hirsaugiensi chronico Tritthemius scribit) Synodum Moguntiæ convocasset: etiam eò Godscalcus venit, & Concilio sententiæ suæ libellum obtulit: quod anno contigit IↃCCCXLVIII. quamquam in annum proximum rejiciat Sigebertus. Eo libello hæc capita continebantur. I. Quòd Deus, sicut quosdam prædestinavit ad vitam, ita quosdam prædestinarit ad mortem. Quódque Deus non vult omnes homines salvos fieri, sed eos solùm, qui salvantur. II. Quòd Christus non sit mortuus pro omnibus, sed solis electis.

* *Lib. 3. c. 1.*

† *Apud Flodoardum lib. 3. c. 14.*

electis. Quódque in illis Petri verbis, *Eum, qui emit illos, Dominum negantes*, Baptismi perceptionem Apostolus redemtionem vocat; quia qui pereunt, verè nunquam, sed tantùm sacramento tenus fuerunt redemti. Addit Hincmarus, hanc fuisse opinionem veterum Prædestinatianorum, quæ in Adrumetinis monachis ab Augustino in Africâ fuerat condemnata, posteaque in Galliis anathematizata est à B. Prospero, cùm ea Augustini, & eorum, qui hunc se ducem sequi profiterentur, sententia esse à Vincentio, Gallis, & Genuensibus diceretur. Verba Hincmari adscribam ex epist. ad Nicolaum Papam, ubi Godscalci doctrinam fusè exponit: *Si vestra sapientia Catholica vult scire, quæ contra Catholicam fidem ex veteri hæresi Prædestinatianorum (quæ primùm in Africâ, postea in Galliis, per idem tempus, quando & Nestoriana hæresis est exorta, & tempore Cælestini Papæ, ipsius auctoritate, & instantiâ sancti Prosperi, est revicta) dicere videatur: de multis pauca vobis numero, sed non pondere, capitulatim significamus.*

Dicit, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam sicut Deus quosdam ad vitam æternam, ita quosdam prædestinavit ad mortem æternam.

Dicit, quòd & veteres Prædestinatiani dixerunt, quoniam non vult Deus omnes homines salvos fieri, sed tantùm eos, qui salvantur: omnes autem salvari, quoscunque ipse salvare voluerit: ac per hoc, quicunque non salvantur, penitus non esse voluntatis illius, ut salventur: quoniam si non omnes salvantur, quos vult Deus salvos fieri, non omnia quæcunque voluit, fecit; & si vult, quod non potest, non omnipotens, sed infirmus est. Est autem omnipotens, qui fecit quodcunque voluit, dicente Scripturâ, Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit in cælo, & in terrâ, in mari, & in omnibus abyssis: & item, In voluntate tuâ, Domine, cuncta sunt posita, & non est, qui possit resistere tuæ voluntati: si decreveris salvare nos, continuò liberabimur.

Dicit, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, quòd non pro totius mundi redemtione, id est, non pro omnium salute & redemtione Dominus & Salvator noster Iesus Christus sit crucifixus & mortuus, sed tantùm pro his, qui salvantur.

Dicit quoquomodo dispari traditione, sed pari errore, quod & veteres Prædestinatiani dixerunt, exponens sententiam Apostoli Petri, Eum, qui emit eos, Dominum negantes; Baptismi, inquit, sacramento eos emit, non tamen pro eis crucem subiit, neque mortem pertulit, neque sanguinem fudit. Quòd autem Baptismi perceptio redemtio nuncupatur, doctor gentium manifestè fatetur: Nolite contristare, inquit, Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemtionis. At illa, quæ propria & specialis est solorum omnium

electo-

electorum, quam eis tantummodo crucifixus impertivit; pius redemtor ipsorum; sicut a præteritis, ita nimirum à præsentibus, natos & nascituros, vivos & mortuos, videlicet omnes pariter electos, redemit, eruit, abluitque peccatis. Et idem alibi idem Godscalcus scribit: *Abjit procul a me, ut vel illud solummodo velim sommare, nedum semel susurrare, ut ullum eorum perpetualiter secum periturum antiquus rapere valeat anguis, pro quibus redimendis tam pretiosus Deo Patri, Domini nostri, Filii sui, fusus est sanguis. Amen.* Et idem loquens ad Deum: *Claret itaque satis aperte, quòd nullus tibi perit, quisquis redemtus est per sanguinem crucis tuæ.* Hactenus Hincmarus. Ex quibus liquet, eadem docuisse Godscalcum, quæ in Lucido presbytero Arelatensis, & Lugdunensis Synodus, ante annos prope trecentos, damnarat. His lectis & pensiculatis à Synodo Moguntinâ (cui præerat Rabanus Maurus Archiepiscopus, vir ætatis suæ doctissimus, ac intererant Haimo episcopus Halberstadensis, multique alii præstantes episcopi & abbates, quorum aliquos in Hirsaugiensi Chronico recenset Tritthemius) ab universis condemnatus, & cum Synodicis literis ad Metropolim Remorum, cui Hincmarus præerat, missus est. Quâ de re sic à Pythæo editus Francicorum Annalium scriptor, qui iisdem temporibus vixit *: *Circa Kal. Octobris generale placitum* (Rex Ludovicus) *habuit apud Moguntiacum, in quo legatos fratrum suorum, & Nordmannorum Sclavorumque suscepit, audivit & absolvit. Homines etiam Rabani Episcopi, adversus Dominum suum conspirantes, publicè convictos cum eo pacificavit. Godescalcus quoque quidam Presbyter, de prædestinatione Dei pravè sentiens, & tam bonos ad vitam, quàm malos ad mortem perpetuam, inevitabiliter à Deo prædestinatos esse affirmans, in conventu rationabiliter, ut plurimis visum est, convictus, & ad proprium Episcopum Ingumarum Remis transmissus est, priùs tamen juramento confirmans, ne in regnum Chludovici ultrà rediret.* Et Hincmarus epist. ad Nicolaum Papam †: *Peragratis regionibus plurimis, & exitiosa semina sator pessimus seminans, tandem in Moguntina civitate, habita Synodo, & Rabano Archiepiscopo, libellum sui erroris porrigens, damnatus ab omnibus Germaniæ episcopis, cum literis Synodalibus ad Metropolim Remorum, cui jam, auctore Domino, præeram, est remissus.* Quid exinde contigerit, continuò subjicit Hincmarus: *Postea*, inquit, *à Belgica Remorum ac Galliarum provinciarum* (lego, à Remorum ac Galliæ Belgicæ aliarum provinciarum) *episcopis auditus, & inventus hæreticus, quia resipiscere à suâ pravitate non voluit, ne aliis noceret, qui sibi prodesse nolebat, judicio præfatarum provinciarum episcoporum, in nostrâ parochiâ,* (quo-

* P. 43.

† Apud Flodoardum lib. 3. c. 14.

quoniam Rothadus, de cujus parochia erat, illi nesciebat resistere, & novitatis amans timebatur a nobis, ne disceret prava sentire, qui noluit discere recta docere, neve idem Godscalcus, cum aliis communem vitam ducens, errori suo faceret esse communes) monasteriali custodia mancipatus est, docente Apostolo, Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita, sciens, subversum esse hujusmodi, & proprio judicio condemnatum. Idem opusculo ad Hincmarum Laudunensem cap. XLIII: *Dum laudari hæretici, tanquam de excellenti ingenio, cupiunt, quasi nova quædam proferunt, quæ in antiquorum Patrum libris veteribus non tenentur; sicque fit, ut, dum videri sapientes desiderant, miseris suis auditoribus stultitiæ semina spargunt. Et quoniam hæc egisse Godescalcus in conventu episcoporum* (Galliæ Belgicæ) *revictus fuit; idem Concilium (sicut scriptum est, Qui imponit stulto silentium, iras mitigat:) silentium ei imposuit, mihique illum ad custodiendum commisit; sicque complicum ejus, qui jam sicut vermes in putredine scatentes ebulliebant, iræ partim sunt mitigatæ, & congregatæ sunt à Domino quasi in utrem aquæ maris; cùm amaritudo perversarum mentium nondum apud nos de his, quæ Godescalcus eos docuerat, erumpit exteriùs in vocem pravæ libertatis.* Ita videmus, ut Godscalcus, non tantùm in Synodo Moguntinâ ab omnibus Germaniæ episcopis; sed etiam à Remorum, & aliarum Galliæ Belgicæ Ecclesiarum præsulibus, sit damnatus, & carcerali custodiæ à synodo mancipatus. Godescalcum verò, quibusdam Prosperi & aliorum sententiis malè intellectis, in errorem fuisse impulsum, scribit Flodoardus lib. III. cap. XXVIII. ubi & reprehenditur, quòd docuerit prædestinationem ad mortem. *Scripsit*, inquit, *Hincmarus Godescalco monacho, qui erat prolapsus in hæresin, de quibusdam sententiis auctorum, quas ille non bene intelligebat, vel exponebat, maximè Prosperi: quarum sensum* (Hincmarus) *per sententias præcipuè beati Augustini exponit, & cæteros idoneos proponit testes Apostolicæ fidei doctores: quorum sequendam in omnibus admonet esse doctrinam. Ostenditque testimoniis manifestis, Deum & bona præscire, & mala: sed mala tantùm præscire, bona verò, & præscire, & prædestinare. Unde præscientia esse potest sine prædestinatione: prædestinatio autem non potest esse sine præscientiâ, & quia bonos præscivit & prædestinavit ad regnum, malos autem præscivit tantùm, non prædestinavit, nec, ut perirent, suâ præscientiâ compulit. Cui definitioni subscribere idem Godscalcus pertinacissimè recusavit.* Sanè si Godscalcus asseruit, prædestinari hominem ad malum culpæ, meritò est damnatus: cùm ea sententia & Scripturis repugnet, & canone ult. Synodi Arausicanæ II. anathemate feriatur. Sin solùm intelle-

xit prædestinationem ad malum pœnæ, ob prævisum peccatum infligendæ: verè fuerit λογομαχία: Godescalco quidem prædestinationis nomen extendente ad omnia, quæ Deus facere decrevit: Hincmaro autem eo solam gratiæ præparationem intelligente.

Inter eos, qui ad restinguendum hoc incendium concurrerunt, etiam Lupus fuit. de quo sic Sigebertus in catalogo cap. *Lupus Servatus librum composuit de tribus quæstionibus, id est, de libero arbitrio, de prædestinatione bonorum & malorum, de sanguinis Christi superfluâ quadam taxatione vel redemtione usque ad salutem impiorum. Nam super hac re orta est quadam fidei turbatio, anno Christi octingentesimo quadragesimo nono.* Sex verò adversus Godescalcum scripsisse, testatur Ecclesia Lugdunensis libro de tribus epistolis. Hos inter fuit Ioannes Erigena Scotus: de quo in floribus Historiarum sic scribit Matthæus Westmonasteriensis ad annum IↃCCCLXXXIII; *Eodem anno venit in Angliam magister Ioannes, natione Scotus, vir perspicacis ingenii, & facundiæ singularis. Hic dudum relictâ patriâ ad partes Gallicanas transiens, Carolum Calvum* [a] *adiit, atque in magnâ ab eo dignatione susceptus, individuus comes ei fuerat, & mensæ & cubiculi. Hujus autem ingenii & scientiæ magnitudo ac lepôris exempla usque hodie manent.* Hinc aliqua ab eo lepide dicta factaque commemorat: quibus ista subjungit; *Iste Ioannes, rogatu ejusdem regis, Hierarchiam Dionysii Areopagitæ de Græco in Latinum* [b] *transtulit; quo fit, ne intelligatur Latina litera, cùm volubilitate magis Græcâ, quàm compositione construitur Latinâ.* Id ipsum & Sigebertus tradit in catalogo., cap. XCV; *Ioannes Erigena, jubente Carolo, Ludovici imperatoris filio libros Dionysii Areopagitæ in Latinum transtulit.* Sequitur deinde apud Westmonasteriensem; *Composuit etiam librum, quem* περὶ φύσεων μερισμοῦ, *id est de natura divisione* [c] *intitulavit, propter perplexitatem quarundam quæstionum solvendarum bene utilem; si tamen ignoscatur ei in quibusdam, in quibus à Latinorum tramite deviavit, dum in Græcos acriter oculos intendit; unde & hæreticus à quibusdam putatus est. Scripsit enim contra eum quidam Florus, qui & ejus scripta depravando damnavit.* Hic est Florus ille, cujus expositio missæ extat Tom. VI. bibliothecæ PP. quemque Sigebertus in catalogo, cap. XCIV, epistolas Pauli verbis Augustini, quæ hinc inde collegerat, exposuisse ait. Tantus Augustini amator, quid mirum si opposuerit se Eriganæ? Hinc subjicit Monasteriensis; *Sunt enim revera in libro Peri physicôn perplurima, quæ, nisi diligenter discutiantur, à fide catholicâ aliena judicantur. Hujus autem opinionis particeps esse cognoscitur Pontifex Romanus,*

[a] *Eo refellitur error Gregorii de Valentiâ, qui disp. 6. qu. 3. de præsentia Christi in Eucharistiâ, punct. 1. hunc Io. Scotum vixisse anno 800, ac Caroli Magni præceptorem fuisse ait.*

[b] *Ea translatio cum Dionysii Carthusiani commentariis excusa est Coloniæ, anno MDXXXVI.*

[c] *Fallitur igitur Gesnerus bibliotheca T. I. qui scriptorem de animæ divisione alium Ioannem Scotum facit ab eo qui Dionysii Hierarchiam transtulit.*

manus, qui in epiſtolâ ad Carolum miſſa dixit: Relatum eſt apoſtolatui noſtro, quòd Opus Dionyſii Areopagitæ, quod de divinis nominibus, & de cælestibus ordinibus Græco deſcripſit eloquio, quidam vir Ioannes, genere Scotus, nuper tranſtulit in Latinum. Quod juxta morem Eccleſiæ nobis mitti, & noſtro judicio debuit approbari: præſertim cùm idem Ioannes, licet multæ ſcientiæ eſſe prædicetur, olim non ſane ſapere in quibuſdam frequenti rumore dicatur. Propter hanc ergò infamiam idem Iohannes Franciam relinquens, regem Alfredum petivit, cujus munificentia illectus, & magiſterio, ut ex ſcriptis ejuſdem regis intelligitur, Melduni magiſter reſedit. Vbi poſt aliquot annos à pueris, quos docebat, graphiis perforatus, animam exhalavit tormento gravi & acerbo. Iacuit autem aliquamdiu in humili ſepulturâ, in beati Laurentii baſilicâ corpus ejus collocatum. Sed ubi divinitus cecidit ſuper ejus ſepulturam radius ignis cæleſtis: monachi de talibus animati revelationibus, in majorem eum tranſtulerunt eccleſiam, & ad ſiniſtram altaris partem honorabiliter locaverunt. Eadem legas apud Guilielmum Malmesburienſem lib. II. de geſtis regum Anglorum cap. IV. ubi & Epitaphium ejus adſcribit: *Succedentibus*, inquit, *annis munificentiâ Alfredi allectus venit in Angliam, & apud monaſterium noſtrum à pueris, quos docebat, graphiis, ut fertur, perforatus, etiam martyr æſtimatus eſt: quod ſub ambiguo ad injuriam ſanctæ animæ non dixerim, cùm celebrem ejus memoriam ſepulchrum in ſiniſtro latere altaris & epitaphii prodant verſus, ſcabri quidem, & moderni temporis limâ carentes, ſed ab antiquo non adeo deformes.*

Clauditur hoc tumulo ſanctus ſophiſta Iohannes,
Qui ditatus erat jam vivens dogmate miro.
Martyrio tandem Chriſti conſcendere regnum
Quo, meruit, ſancti regnant per ſecula cuncti.

Dogma mirum, quo ditatum fuiſſe Scotum ait, cujus item cauſsâ à diſcipulis interemtus eſt, Euchariſtiæ dogma fuiſſe, putat Genebrardus *; cui nos aſſentimus. Nam de eo idem, quod antea Bertramus, ac Berengarius poſtea, docuit; ut cognoſcimus non modò ex Philippo Bergomate Chronici Suppl. lib. XI. ad annum IↃCCCLXXXI, & Io. Balæo Centuriâ II. cap. XXIV; ſed etiam (cur enim non ad veteres potiùs, longè locupletiores teſtes, recurramus?) ex Lanfranci libro de Euchariſtiæ ſacramento; ubi ſic Berengarium alloquitur: *Igitur cùm à quodam Remenſi clerico Romam perlatas literas recitator legeret, intellecto quòd Ioannem Scotum extolleres, Paſchaſium damnares, communi de Euchariſtiâ fidei adverſa ſentires: promulgata eſt*

* In liturgiam Dionyſii.

est in te damnationis sententia. Et mox: *Dehinc declarata est synodus Vercellensis, quæ tunc proximo Septembri, eodem præsidente pontifice, est celebrata Vercellis: ad quam vocatus non venisti. Ego verò, præcepto ac precibus præfati Pontificis, usque ad ipsam synodum secum remansi. In quâ in audientiâ omnium, qui de diversis hujus mundi partibus illuc convenerant, Ioannis Scoti liber de Eucharistiâ lectus est, ac damnatus: sententia tua exposita ac damnata: fides sanctæ Ecclesiæ, quam ego teneo, ac tenendam adstruo, audita, & concordi omnium assensu confirmata.* Ex his satis intelligi arbitror, quis fuerit iste Ioannes Erigena Scotus, cujus scriptorum catalogum, uti & alia de eodem, legere potes apud Balæum centur. II. scriptorum Britanniæ cap. XXIV. Mirum verò, Balæum non meminisse libri, quem adversus Godescalcum scripsisse dicebamus. Constabat autem Scoti liber novemdecim capitulis: quorum definitiones quæ fuerint, non aliunde nunc quàm ex adversario Ecclesiæ Lugdunensis scripto * cognosci potest. Ex eo verò discimus, primi capituli definitiones fuisse duas. Secundi quot fuerint, Ecclesia Lugdunensis in vulgatis codd. non expressit: nempe aliqua desiderantur proximè ante illa verba: *Docet beatus Augustinus, sicut sapientiam, ita & prudentiam Domini recte dici &c.* Interim ex iis, quæ supersunt, septem aut præterpropter definitiones fuisse cognoscimus. Tertii capituli quatuor à Lugdunensibus commemorantur definitiones. Quarti quinque, quincti totidem, sexti tres, septimi una, octavi, ut videtur, quatuor, noni duæ, decimi quatuor, undecimi minimùm tres, duodecimi quatuor, decimitertii tres, ut putamus, decimiquarti una, decimiquincti, ut videtur, quinque, sextidecimi duodecim, septimidecimi septem, duodevigesimi, ut putamus, octo, undevigesimi quatuor statui possunt. Quibus omnibus hoc egit Scotus, ut ostenderet, unam esse tantum prædestinationem, eamque talem, quæ non adferat homini necessitatem, sed salvam relinquat ei arbitrii libertatem.

* *Exstat in biblioth. PP. auctario.*

Ac unam duntaxat prædestinationem esse, eo probabat Scotus cap. II, quòd prædestinatio de Deo dicatur substantialiter, eoque, ut essentia Dei multiplicari non debet, similiter nec multiplicanda sit prædestinatio divina. Item, quia præscientia una est, at præscientia & prædestinatio sint unum idemque. Item cap. III, quia si prædestinatio est ad mortem, jam Deus mortis caussa erit, & si mortis, etiam peccati, cujus mors stipendium est. Et cap. XI, quia si reprobi propriè prædestinati sunt ad pœnam, necessariò peri-

 bunt:

bunt: quod si est, quomodo justè judicabitur mundus, quem necessitas prædestinationis cogit perire? Item, quòd sanctæ Scripturæ ABSOLVTAM prædestinationem (sic loquitur Scotus) non nisi in his, quos Deus elegit, inveniuntur posuisse, eoque, si Augustinus reprobos quandoque prædestinatos vocet, id à contrario sive κατ' ἀντίφρασιν faciat. Et cap. XII. quòd ipse Augustinus huic faveat sententiæ: ut cui prædestinatio nihil aliud sit, quàm gratuiti doni præparatio: pœna autem inter gratuita dona non inveniat locum, quia torquet hominem, non liberat. Eoque, ut cap. XIII. etiam scribitur, sic reprobi dicantur prædestinati, ut à Christo Iudas electus, & in parabolâ ejusdem amicus vocatur, qui semper inimicus. Imò, ut cap. XIV. dicitur, Augustinus reprobos prædestinatis disertim opponit, ut cùm dicit, *Nescientes quis pertineat ad prædestinatorum numerum.* Et iterum, *Qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valemus.* Item, *Qui cadunt & pereunt, in prædestinatorum numero non fuerunt.* Et, *Pœnam prædestinatam peccatoribus; ipsos verò præscitos tantùm, non prædestinatos.* Item, quia humanæ etiam leges homines non prædestinent ad pœnas, sed pœnam peccaturis destinent, ut proni ad peccandum suppliciorum terreantur atrocitate. Et cap. XVIII. quia prædestinatio Græcè sit προορισμὸς, hoc verò sit ab ὁρῶ, id est videre, definire, destinare: mors autem & pœnæ videri, definiri, destinari non possint, quia nihil sint.

Prædestinationem verò non adferre necessitatem, probat idem Scotus hunc in modum, cap. IV. quia tria hæc, Esse, Scire, Velle, sint hominis substantia, quam is peccando non amiserit: nec enim naturam ullam perire posse, eoque nec liberum periisse arbitrium, quod de hominis naturâ esse dixerat: quodsi id non perierit, semper inchoare posse naturam, etsi perficere ipsa non possit, sed gratia ad id requiratur. Item cap. V. quia sicut Deus neminem compellat peccare, ita nec bene vivere. Et cap. VI. quia peccatum omne, eoque & pœna omnis, à propriâ hominis voluntate promânet, libero malè utentis arbitrio. Nec sapientis sit, in dubium vocare velle, utrùm humana voluntas sit secundum naturam, quam constat esse substantiam rationalem. Et cap. VII. quia liberum arbitrium inter media Dei dona debeat collocari. Et cap. VIII. quia Augustinus ipse testetur, substantialem interioris hominis trinitatem consistere in istis tribus, essentiâ, scientiâ, voluntate, ac proinde libertas arbitrii sit homini naturalis. Et cap. XV. quia Deus non tol-

lat

lat naturalia. Et cap. XVI. quia in ipſo igne æterno inſita maneat naturaliter cognitio beatitudinis, & deſiderium ejus, cujus de abſentia cogitatio ſit pœna miſerorum in gehennâ. Item, quia illud punitur, quod peccavit: non puniri autem naturam, quia à Deo eſt, & ſi peccaſſet, perituram fuiſſe, nunc eam permanere: peccaſſe autem voluntatem per motus ſui perverſitatem, atque iccirco eam puniri, dum iis, quæ appetit, jure fraudatur. Item cap. XIX. quia in ipſo gehennæ igne, excepto quòd beati non ſunt, cætera cunctis reluceant bonis. Quo in dogmate diluendo, quia multa eſt Eccleſia Lugdunenſis, viſum eſt ipſa Scoti verba adſcribere. Contendebat igitur, *Ignem æternum eſſe ipſum quartum mundi elementum, ubi corpora ſanctorum in æthercam mutentur qualitatem; impiorum corpora in aëream ſint qualitatem tranſitura: in eoque naturarum intra ſe mirabile perfici gaudium, malarum verò voluntatum ineffabile tormentum: & ita impiorum omnium angelorum, hominumque corpora, ſupplicia ignis æterni perpeſſura, ut integritate eorum ſubſtantia nullo modo peritura, eorum pulchritudine nullo modo defuturâ, eorum naturali incolumitate permanſurâ, omnibus deinde naturæ bonis ad univerſitatis ornamentum mirabili ordine refulſuris, (exceptâ beatitudine, quâ privabuntur) ſuperioris ignis corporei cum inferioris aëris corporibus qualitate conluctante, naturali vi reſervatâ, infelicium animarum intentio de corporibus ſuis æternas patiatur ærumnas: ita videlicet, ut idem ipſe ignis omnibus corporibus fiat gloria, quo, damnandis animabus intrinſecus iniquitate propria, extrinſecus cumulabitur pœna.*

Atque hæc, quæ Ioannis Scoti fuerit ſententia, clarè oſtendunt. Adverſus quem Eccleſia Lugdunenſis demonſtrat, duplicem eſſe prædeſtinationem; unam electorum ad vitam, alteram deſtinatorum ad mortem. Nec hominem naturâ habere liberum arbitrium, niſi ad malum; eoque electos compelli ad bonum: nec tamen reprobos compelli ad peccandum; ſed tantùm ad ſubeundam pœnam, quam peccatis meruerunt.

Eſſe etiam prædeſtinationem ad mortem, probat inde, quia quicquid Deus exequitur in tempore, hoc facere decrevit ab æterno: & quia Scotus dicebat, nuſquam Scripturam prædeſtinationis voce de reprobis uti: reſpondet, ut hoc verum ſit, nihil tamen ſententiæ ſuæ derogare, quia ſatis eſt, ſi rem dicat: uti cum ad Rom. cap. IX. Apoſtolus ait, Eſavum à Deo odio habitum eſſe, priuſquam natus eſſet, & quicquam feciſſet mali: ſimiliaque in eodem capite,

quæ non minus reproborum, quàm electorum, prædestinationem ostendant. Negat etiam, Augustinum facere pro Scoto, ut qui non uno loco reproborum prædestinationem clarè agnoscat; ac proinde, cùm prædestinationem definit præparationem gratiæ; cùm item prædestinatis non prædestinatos opponit; prædestinationis nomine utatur κατ' ἐξοχὴν de ea, quæ est ad vitam. Quòd verò Ioannes Erigena, ut unam esse prædestinationem probet, ait, prædestinationem substantialiter dici de Deo: hoc temere ab eo asseri affirmat. Quamquam enim Deus sit infinitus, ac proinde extra se agere non possit: tamen, cùm prædestinatio sit libera Dei operatio, eoque potuerit non esse, quod de divina essentia dici non potest: non tam eam esse in Deo, quàm à Deo; eoque respectu non intra, sed extra divinam essentiam constitui debere.

Præterea passim disputat adversus ea, quæ pro libertate arbitrii dixerat Erigena: quamquam, si verum dicere licet, non semper eum intellexisse videtur: cùm interdum, ubi ille de naturali loquitur libertate, hæc de servitute ad bonum respondeat. Negat autem hæc Ecclesia, in homine remansisse libertatem ad bonum: eoque ait, nec posse hominem inchoare bonum; quod dixerat Scotus. Æquè falsum esse dicit, quòd natura corrupta non sit, aut in gehennâ non subibit pœnas: aut quòd electos in elemento ignis crederet innovandos; cùm eos istic loci, ubi resurgunt, in ictu oculi divinâ virtute immutatum iri dicat Scriptura: nec ullo esse fundamento subnixum, quod ait, corpora reproborum in igni aëriâ esse qualitate donanda, cùm de eorum mutatione taceat Apostolus: nec credibile videri, quod de incolumitate naturæ, & pulchritudine ejus prædicat, quando & animæ vitiis futuræ sint deformes, & corpora erunt in æterno tristitiæ horrore, æternâ ignis exustione, æternâ vermium dilaceratione: nec reprobos solùm æternæ beatitudinis fore expertes, quasi inter miseros & beatos media esse conditio possit, qualem infantium absque baptismo decedentium Pelagius esse dicebat; sed in sempiternâ eos miseriâ fore: nec ignem æternum corporibus reproborum gloriam allaturum, quia in eum retrudantur ad supplicium, non ad gloriam. Magnæ etiam inconstantiæ arguit, quòd nunc reproborum corpora igni agnoscat torqueri; nunc pœnas eorum in solo animi cruciatu constituat.

Vt liquidiora hæc fiant, aliquammulta adscribemus ad verbum ex

ex ipso Lugdunensis Ecclesiæ libro. Nec ignoro, ut illaudata fere eorum soleat esse diligentia, qui bene longis aliorum περιοχαῖς commentationes suas farciunt: sed vicissim scio, ut plurimi quadam segnitie, vel socordia, haut temere ea adire soleant loca, ad quæ à scriptoribus remittuntur. Eo autem magis, non dico honori nostro velificabimur, sed alieno commodo inserviemus, quòd paucis is liber visus, aut cognitus est, paucioribus lectus. Interim in exscribendo hunc tenebimus modum, ut intra prima quatuor capitula consistamus. Nam quæ cæteris disputantur, satis intelligi possunt ex iis, quæ vel deinceps excerpemus, vel antea κατ' ἐπιτομὴν proposuimus. *Primo* [a] *capitulo istiusmodi proponit definitionem* (Scotus.) *Quadruvio regularum totius philosophiæ quatuor omnem quæstionem solvi. Duasque prædestinationes non esse. Cui fides Ecclesiæ è contrario respondet, veritatem æterni judicii, & ordinationis Dei, non esse requirendam à philosophis; sed ab Apostolis, & prophetis Dei: nec in mundanæ doctrinæ quadruviis, sed in una & vera via, quæ dicit de semet ipsa, Ego sum via, veritas, & vita. Prædestinationem* [b] *autem, & æterni consilii, & judicii Dei, sive in remuneratione justorum, sive in damnatione iniquorum, & propter unam ac simplicem scientiam divinam, in qua simul, atque æternaliter, de omnibus præordinatum atque præfinitum est, unam veraciter dicimus: & propter duplicem ejus efficientiam, qua alii misericorditer liberantur, alii justè damnantur, duas dicere non timemus; fideliter cùm Psalmista ipsi judici universorum dicentes, Misericordiam, & judicium cantabo tibi, Domine. Nullum* [c] *(autem) certamen, nulla contentio esse debet de numero, sive pluraliter de Prædestinatione Dei dici possit, sive aliqua veraci ratione non possit: dummodo certissimè constet, duplicem esse ejus effectum; vel in electis scilicet misericorditer præordinatis ad vitam; vel in reprobis justè præordinatis ad pœnam.*

[a] Col. 1063.

[b] Col. 1064. post pauca.

[c] Col. 1065. aliquanto post superiora.

Post hæc, ut superius quoque monebamus, quædam judicio nostro desiderantur. Nempe pars ea, quæ μετάβασιν continebat à primo capitulo, & definitiones secundi capituli ordine recensebat, deque eo ubertim dissertabat, utrùm prædestinatio substantialiter de Deo dicatur. Nam infrà de eo, ut potuit, dictum esse dicitur. Iterim ex iis, quæ de secundo capitulo supersunt, satis clarum est, eo definitiones istas fuisse complexam, Prædestinationem dici secundum substantiam, quæ uti una est, ita unam quoque esse prædestinationem. Item, unam esse scientiam Dei: at præscientiam & prædestinationem esse unum idemque: ergò unam esse prædestina-

tionem: nempe eam, quâ ad Deum perveniamus, sed non sinè laboris studio, & cooperantis gratiæ dono. Videamus quid ad hæc respondeat Ecclesia Lugdunensis: *Ecce doctor eximius* (Augusti-
[a] Col. 1065. nus [a], cujus verba adduxerat) *eximiè de Deo sentiens, & loquens, confidenter dixit, Deum esse scientiam: ubi autem venit ad hoc, utrùm similiter Deus dicendus sit providentia, quæ utique sic Dei est, & in Deo, ut ad gubernationem referatur, noluit velut temerè aliquid hac de re definire: sed velut in magnâ difficultate & angustiis deprehensus, maluit eandem disputationem admirationis & orationis ad Deum exclamatione finire. Quo ex-*
[b] Leg. discere. *emplo etiam nos omnes pensare, & dicere [b] debemus, quam piè nobis de Deo sit sentiendum, quam moderatè & disciplinatè loquendum, quàm cautè & trepidè definiendum. Post hæc jam dictus disputator, more suo, velut definiendo, subjungit:* Et præscientiam & prædestinationem unum idemque esse. *Nos autem repudiato hujus novitatis errore, teneamus certissimam & firmissimam fidei regulam: &, Deo adjuvante, fideliter discernamus, aliquando dici præscientiam, quæ omnino prædestinatio esse non possit. Quia omnipotens Deus, sicut bona, sic etiam mala, id est,* PECCATA *hominum, vel angelorum, futura præscivit: quæ tamen ut fierent, justus &* SANCTUS PRÆDESTINARE NON POTUIT. *Prædestinatio autem ejus, vel ad conditionem & gubernationem pertinet creaturarum; quæ utique bona & justa est, vel præcipuè ac maximè ad opera, vel judicia ejus, quæ agit sive acturus est in creaturâ rationali, angelicâ videlicet, & humanâ: dum ex eis alios per gratiam justificat & beatificat; alios per justitiam deserit, & condemnat. Quia & eorum bona, id est, sanctorum hominum & sanctorum angelorum, ejus sunt dona, vel præmia: & istorum mala, id est, æterna supplicia, ejus est justè omnia disponentis justa vindicta. Et idcirco prædestinatio ejus* SEMPER IN BONIS, SEMPER *in operibus suis, quæ in creaturâ (ut dictum est) rationali vel misericorditer, vel justè excercet, accipienda est; quæ ipse &* PRÆDESTINANDO PRÆSCIVIT, ET PRÆSCIENDO ÆTERNALITER PRÆDESTINAVIT. *Vnde manifestum est, prædestinationem Dei sine præscientiâ non esse: præscientiam verò, & cum prædestinatione esse in bonis, & justis operibus Dei: & sine prædestinatione in malis operibus hominum, & angelorum iniquorum.*

[c] Col. 1069. *Subjungit idem disputator, & dicit [c], hominem ad Deum, quem libero arbitrio sine labore deseruerit, sine laboris studio & cooperantis gratiæ dono pervenire non posse. In quibus verbis quòd dicit, primum hominem libero arbitrio Deum deseruisse; jam utique in deserente Deum, & deserto à Deo, non*

erat

erat liberum arbitrium ad bonum. [a] *Quia deserens Deum, incepit habere in membris suis legem, repugnantem legi mentis suæ, & captivantem se in legem peccati, amissâ gratiâ veræ libertatis, quâ Deo poterat cohærere.* [b] *Quòd autem dicit, sine laboris studio, & cooperantis gratiæ dono, hominem ad Deum pervenire non posse: aliter fides Catholica tenet, quæ certissimè credit, juxta Euangelicam & Apostolicam veritatem, nullo bono opere, nullo bono merito præcedente, solo gratiæ divinæ beneficio hominem salvari, & venire ad Deum.* [c] *Aliter sentire, non est Catholicum, sed Pelagianum. Addit post hæc ille, & dicit* [d], *prædestinationem in Deo secundùm substantiam esse, relative autem fieri non posse.* [e] *At non aliquis unquam tam absurdè, & importunè contentiosus fuit, ut Deum omnia disponentem, diceret esse dispositionem; omnia gubernantem, diceret esse gubernationem: putamus, quòd nec omnia prædestinanda prædestinantem, quisquam dixerit esse prædestinationem: cùm hæc omnia magis ad opera, vel ad operationem Creatoris referenda intelligantur. Sed iste, etiamsi novâ contentione affirmare conetur, ita esse Deum substantialiter prædestinationem, sicut veritatem, bonitatem, justitiam, ut per hoc singulari tantùm numero prædestinatio dicenda* [f] *videatur, sicut singulari tantùm numero dicitur Deus veritas, bonitas, justitia: non tamen ista argumentatione efficere potest, ut prædestinatio Dei etiam substantialiter Deus dici possit, non* (leg. cùm) *duplicem habeat effectum & operis distributionem, scilicet vel in præparatione justorum ad vitam, vel in præordinatione impiorum ad interitum. Dicit* [g], *Sicut duas essentias, sapientias, scientias, virtutes, cæteraque omnia, quæ de Deo dicuntur, geminari vel triplicari impium est: ita prædestinationes duas asserentem, reatu impietatis ligari. Quibus verbis nos respondemus; Verum quidem esse, quando de Deo dicuntur, non sunt ista dicenda pluraliter: tamen, quando ad diversam dispositionem, vel operationem, Dei ad creaturas referuntur, manifestè quædam ex eis etiam pluraliter & multipliciter dicuntur: sicut est illud, Quoniam Deus scientiarum dominus est. Narrantur laudes Domini, & virtutes ejus: Quis loquetur potentias Domini? Subjungit, & dicit* [h]: *Unam esse divinam prædestinationem, sicut unam divinam operationem, sapientiam, substantiam, voluntatem. Quantum apparet, operationem Dei ipsum Deum vult intelligi. Diligenter considerandum est, quid de hac re juxta regulam fidei sentiendum sit. Rectè dicimus, operationem Dei, utique in creaturis, quas operatur. Et rectè dicere possumus, operationem ex Deo: quoniam sicut Apostolus dicit, ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: sed nunquid rectè dicere possumus* [i], *operationem in Deo, cùm Deus in se nihil operetur, sed extra ipsum (id est) extra ejus naturam, sit omnis*

[a] Paullo post.
[b] Ibid.
[c] Col. 1068.
[d] Paullo post.
[e] Post aliqua.
[f] Col. 1069.
[g] Post pauca.
[h] Aliquanto post.
[i] Col. 1070.

omnis creatura, quam operatus est, & in quâ usque modò operatur? Cùm tamen alio modo etiam in ipso dici possit esse creatura: quia utique in ejus potentiâ & virtute subsistit. Unde Apostolus ait, quod jam dictum est, quia in ipso sunt omnia. Et in alio loco, In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus. Cùm ergò Deus in se ipso, id est, in substantiâ suâ, nihil operetur: sed omnis ejus operatio in creaturis, quæ non ejusdem cum eo naturæ vel substantiæ sunt, intelligatur: quomodo rectè dici potest operatio in Deo? Et si non rectè dicitur operatio in Deo, quanto minùs rectè dici potest ipse Deus operatio? Quamquam idem omnipotens Deus, sicut apud se, & in se, omnia disponit; sic apud se, & in se, omnia operatur: quia ut hæc agat, non extra se utique egreditur, nec à se excedit, cujus velle fecisse est: sed ipsa potiùs, quæ operatur, vocat ad se: ut ex eo, qui summè est, accipiant esse singula, juxta modum suum: & fiat, quod Apostolus dicit, Qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam quæ sint. Ergò neque aliquid extra se operatur, qui solâ, & æternâ voluntate, absque ullo conatu, absque ullo labore, absque ullo artificio, omnia operatur. Nec iterum aliquid in se operatur, qui in suæ substantiæ perfectione & æternitate nihil efficit, nihil auget, nihil minuit, nihil mutat. Nec tamen, quia ejus velle, fecisse est: ideo & ejus velle, & fecisse, unum est. Quia in hoc non Creatoris & creaturæ significatur unitas; sed solius Creatoris potestas. Quomodo igitur operatio in Deo, vel ipse Deus, substantialiter (ut iste asserit) operatio intelligi potest? nisi fortè eo modo dicitur Deus operatio, non quòd ipsum, vel in ipso aliquid, sed ipse omnia operetur. Sed quia hoc nimis est inusitatum, nec de Scripturæ sanctæ authoritate sumptum, & vehementer fidei periculosum; ne fortè, cùm Deus operatio esse dicitur, juxta impium Arrianorum errorem, qui hoc de Filio & Spiritu sancto senserunt, ab aliquo factus esse credatur: profectò prohibenda, & coërcenda est tanta verbositatis præsumtio, & inter cæteras vocum novitates, sicut attentissimè admonet Apostolus, devitanda. Subjungit & dicit, Ex necessitate prædestinationis nihil compelli, sicut nec voluntatem. Quod utrumque, id est, prædestinatione, & voluntate Dei, nihil compelli, apertissima veritate falsum est. Quia & bonitate prædestinationis Dei frequenter diversis flagellis, & laboribus, & tribulationibus compelluntur electi, sive ut convertantur ad Deum, sive ut vivant secundum Deum. Sicut compulsus est Apostolus Paulus, cùm adhuc esset Saulus, cælestis vocis terrore prostratus, divina percussione cæcatus, tanto terrore à suo errore & crudelitate coërcitus, utique ut converteretur ad Deum. Et tamen jam conversus, jam Apostolus, jam magister gentium effectus, adhuc castigatur, adhuc colaphizatur, ne magnitudine revelationum extollatur. Et ejusdem divinæ

vinæ prædestinationis judicio, & æquitate, reprobi compelluntur, etsi non ad inique, & impie vivendum, tamen ad æternum, pro ipsis iniquitatibus & impietatibus suis, supplicium luendum. Similiter & bonitate voluntatis Dei, in quâ est utique æterna prædestinatio Dei, & electi flagellantur temporaliter ad correctionem vel probationem: & ejusdem divinæ voluntatis severitate reprobi flagellantur æternaliter ad punitionem.

Tertio capitulo[a] *hujusmodi definitionem posuit, mortem, peccatum, miseriam à Deo non esse. Bene dixit iste disputator, peccatum non esse à Deo. Et tamen*[b] *hoc ipsum superfluè posuit, cùm de prædestinatione divina definiret: quia* NEMO *fidelium dicit, Deum peccata prædestinasse. Quod autem adjunxit, mortem & miseriam similiter non esse à Deo: manifeste Scripturæ contradicit, dicenti, Bona & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt. Sed quia iterum Scriptura dicit, Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum: vigilanter nobis quærendum est, quomodo utrumque fidelibus intelligendum sit. Videlicet, & quòd Deus mortem non fecit: & quòd mors & vita à Deo sunt. Ita ergò utrumque rectè intelligi potest. Quòd Deus mortem non fecit, qui hominem immortalem, si non peccasset, creavit. Et iterum, mors à Deo est, quia peccantem hominem justa morte damnavit. Sicque mors non est ab illo creatione: & tamen ab illo veraciter est ultione. Sicut autem mors ista corporalis, quæ & prima intelligitur, à Deo est, quia ab eo peccanti homini justè est inlata: ita & mors secunda in gehenna homini permanenti in peccatis ab illo juste est inferenda. Quarto capitulo*[c] *pouit definitiones quinque, hoc ordine: Tres hæreses: unam Pelagianorum liberi arbitrii, sine gratiæ commendatione: alteram, gratiæ solius: tertiam Godescalcanam, prædestinationibus necessitates etiam inferentem. Substantiam hominis esse tria: id est, esse, velle, scire. Et hanc peccando non amisisse. Nullam naturam posse perire. nec liberam voluntatem eam perdidisse, id est naturam suam. Libertatem homini post peccatum remansisse: vigorem & potestatem ejus perdidisse: eâ semper naturam inchoare posse, & perficere non nisi per gratiam. De tribus hæresibus quas dicit, primam, id est Pelagianorum, qui liberum arbitrium sine Dei gratiâ homini ad salutem posse sufficere dixerunt, bene novit & condemnat Ecclesia. Secunda*[d] *hæresis, quam dicit esse gratiæ solius, quæ sit, vel fuerit in Ecclesia, quæ ita prædicaverit, solâ Dei gratiâ hominem salvari, ut liberum hominis negaret vel destrueret arbitrium: nobis minimè compertum est. Nisi*[e] *quia (ut nobis videtur) disputator iste, vel beatum Augustinum latenter, quasi hæreticum, accusat, eo quòd manifeste juxta veritatem Scripturarum, solâ Dei gratiâ ostendat & doceat hominem posse*

[a] Col.1071.
[b] Col.1072.
[c] Col.1074.
[d] Paullo post.
[e] Col.1075.

salvari; nec ad ipsam salutem æternam aliquid humanum arbitrium posse, nisi per eandem gratiam fuerit reformatum, sanatum, illuminatum, ac roboratum. Aut certè eos, qui secundum ejus venerabilem & catholicam doctrinam nunc de gratiâ Dei sentiunt, & docent, quasi minus illius dicta intelligentes, hæreticos vocat. Videlicet quasi ille non ita de libero arbitrio senserit, nec isti rectè ejus verba intelligant: & ideo errent ex occasione verborum ejus, dum ea aliter intelligunt, quàm ille qui scripsit. Hac de causâ nobis videtur, quòd callidissime omnino & versutissimè velut hæresim solius gratiæ posuerit; nec tamen auctorem, vel sectatores ejus ullâ significatione manifestaverit. [a] *Denique ut manifestè agnoscamus, non eum de antiquiori aliquâ hæresi dixisse, quòd solius gratiæ fuerit prædicatrix: non posuit hanc hæresim ante Pelagianam, sed postea, id est, à temporibus sancti Augustini usque nunc. Nec potest inveniri toto hoc tempore, quod fuit inter illum & nos, aliquam talem hæresim in Ecclesiâ exstitisse; nisi quòd vel ipsum, ut jam diximus, beatum Augustinum, vel nos, qui eum sequimur, istius erroris accusat. Tertiam hæresim ponit prædestinationibus necessitates & vim inferentem. Cujus, ut sibi videtur, auctorem non tacet, vocans eam Godescalcanam, à quodam videlicet miserrimo & infelicissimo monacho, jam dudum illic (nescimus quo ordine) damnato, ergastulo retruso, nomine Godescalco, quasi aliquid tam grande & periculosum contra fidem catholicam dicere præsumserit, ut necessariò, synodali judicio, tali ac tantâ damnatione plecteretur. Profectò dignum fuerat,* IUXTA ANTIQUUM ECCLESIÆ MOREM, *ut tantus error, propter cautelæ studium, ne eo plures inficerentur,* CÆTERIS ECCLESIIS *in diversis regni partibus constitutis, &, si non in initio, quando tantum malum est deprehensum, vel in fine, quando tanta est severitate damnatum; saltem postea* PER LITERAS SYNODICAS ET ECCLESIASTICAS AD FRATRUM ET COEPISCOPORUM NOTITIAM PERFERRETUR. *Quod si,* MORE, *ut diximus,* ECCLESIASTICO SEMPER A PATRIBUS OBSERVATO *factum fuisset: melius nunc sciremus, & paratiores essemus ad redarguenda, & convincenda, quæ iste eum docuisse proponit, dicens, eum* (docuisse hæresin [b]) *Prædestinationibus necessitates & vim inferentem. Quòd ergò de Prædestinationibus, velut pluraliter dictis, eum accusat, manifestum est, sicut jam multis superius demonstravimus, quòd non ei tantùm displiceat hujus nominis, id est præstinationibus, pluralis numerus, quantùm ipsius prædestinationis verè pluralis, id est duplex effectus.* [c] *Quòd autem dicit, præfatum Godescalcum prædestinationibus necessitates & vim inferentem: si hoc dicit, quasi illa prædestinatio reproborum*

rum

[a] *Post aliqua.*

[b] *Duo hæc verba interserenda putamus. Sic suprà:* Tertiam hæresin Godescalcanam, prædestinationibus necessitates inferentem. *Unum tamẽ obstare videtur, quòd postea, ut quinctο post versu liquebit, similiter loquitur. Sed si ita non scripsit, Ecclesia Lugdunensis saltem scribere debuerat.*

[c] *Col. 1076.*

rum ad interitum alicui eorum vim & necessitatem imponat ad malum, id est, VT INEVITABILITER MALI SINT, ET OMNINO ALIVD ESSE NON POSSINT; HOC OMNINO ALIENVM EST A FIDE CATHOLICA: *quia omnipotens Deus, qui neminem vult esse malum. Majus absurdum & impium est, ut dicatur, quòd aliquem cogat & compellat esse malum, &, de quo scriptum est, Iustus Dominus justitias dilexit, aliquem compellat esse injustum. Sed hoc agitur novi*[a] *omnibus reprobis, de peccatis eorum, & supplicio extremo, quod actum est in primo homine peccante judicio primo: ut sicut ille nullâ Dei impulsione, vel compulsione, aut prædestinatione compulsus est ad peccandum, sed suâ tantum sponte peccavit: judicium tamen, & damnationem ipsius peccati nolens invitusque suscepit, quod fuit supplicium hominis primum: ita & omnis reproborum multitudo, quæ ex illâ damnatione descendit, non Dei prædestinatione compellitur ad peccandum, cùm Deus nulla peccata prædestinaverit, sed tamen ipsius divinæ prædestinationis justo, & æterno judicio compellitur ad luendum supplicium, recipiens à Deo vim & necessitatem justæ damnationis, quæ nullam habuit vim, aut necessitatem perpetrandæ iniquitatis. Neque enim illi, qui à sinistris stabunt in judicio, & puniendi sunt igne æterno, volentes suscipient tale supplicium: sed utique nolentes, & inviti, & irremediabiliter dolentes, ac trementes, divinæ majestatis nutu & angelico ministerio illuc præcipitabuntur.* [b] *Ecce qualem vim & necessitatem divinæ prædestinationis erga reprobos Ecclesia Dei juxta Evangelicam veritatem credit, id est vim & necessitatem judicii, non vim & necessitatem peccati.* [c] *Qui autem vim & necessitatem peccandi Deum intulisse homini vel inferre dicit, manifestè horribiliter in Deum blasphemat, quem, ad peccata compellendo, utique auctorem peccati esse, confirmat.*

Post hæc iste subjungit, substantiam hominis esse tria, id est, esse, velle, scire: & hanc peccando non amisisse. Nos autem substantiam hominis non aliud esse dicimus, quàm qua subsistit & vivit, animam scilicet & corpus sibi vitaliter connexum. Videtur tamen ex disputationibus Augustini in libris de Trinitate occasionem dicendi ista sumsisse. Sed non dicit, substantiam esse hominis hæc tria, sed in substantia esse hominis; non exterioris, sed interioris, docens, ea esse in ipsa mente rationali, & intellectuali, naturaliter & substantialiter à Deo insita. Unde & rectissimè in eisdem disputationibus dicit, hæc tria unius cum ipsa & in ipsa mente esse substantiæ. Quia videlicet ipsa mens, sicut substantialiter habet esse, ita substantialiter (habet scire[d]) *habet velle: id est, substantialiter, & naturaliter habet scire posse, & velle posse.*

[a] *Pro* novi *puto* nunc in *rescribi debere.*

[b] *Paullo post.*

[c] *Col.* 1077.

[d] *Duo hæc verba interserenda arbitror.*

Magnum est utique bonum istud naturæ, ab optimo conditore bene & mirabiliter conditæ. Sed si hoc solùm habeat mens hominis, ut possit esse, possit velle; & non habeat ex dono ejusdem conditoris sui, ut possit bene & beate esse, possit pie & recte de auctore suo scire, possit amando illum cum illo esse velle: quid proderit ei, habere esse, scire, velle; cùm totum hoc malo suo habeat, si illud donum creatoris sui non habeat? Habebit enim esse infeliciter, scire fallaciter, velle perniciose & nequiter. Sicut etiam Angelica natura in diabolo & angelis ejus damnata utique habet hæc tria in substantiâ suâ spirituali, id est, esse, scire, velle: sed tamen esse ei pœnale est: scire autem & velle totum ad errorem, totum ad malum conversum est. Quid est ergò, quòd iste gloriatur, naturam humanam peccando ista non amisisse, id est, ut possit esse, scire, velle; cùm omnium horum bonum & felicitatem omnino amiserit, esse incipiens misera ex beatâ, scire amittens divina, & velle perdens cœlestia; nisi quantum postea adjuvit & erexit gratia conditoris, ut amissa bona recognosceret, recognita doleret, dolendo & pœnitendo divinum auxilium imploraret; atque ita, quod amiserat suo vitio, divinâ bonitate reciperet. Subjunxit statim post istas duas propositiones sibi cohærentes, & ait[a], Nullam naturam posse perire, nec liberam voluntatem eum perdidisse, id est naturam suam. In quibus verbis, quod definit, nullam naturam posse perire: quod utique generaliter de omnium rerum naturâ dixit, unde didicit? cùm manifeste omnis rerum natura[b], sicut voluntate creatoris potuit ex nihilo subsistere, ut esset, quæ antè non erat: ita etiam, si ipse velit, possit perire, & redire in nihilum, ut non sit. Subjunxit[c], nec liberam voluntatem hominem perdidisse, id est naturam suam. Nos autem, juxta fidei Catholicæ veritatem, dicimus, quòd natura illius primi hominis ante peccatum erat libera ad bonum: post illam miserabilem ruinam per se ipsam non potuit libera esse, nisi ad malum. Quod[d] autem dicit iste, peccantem hominem non amisisse libertatem, sed ipsius libertatis vigorem, & potestatem: non rectè dicit, quia nec rectè sentit. Non enim bonum libertatis ex parte tenuit, & ex parte amisit: sed sicut vigorem & potestatem libertatis, ita ipsam perdidit libertatem; ut jam ipse ad verum bonum, unde cecidit, liber esse non possit. Subjungit[e] aliam conclusionem, & ait, semper naturam inchoare posse, & perficere non nisi per gratiam. Quodsi ita dicit, quasi natura hominis per liberum arbitrium suum semper possit bonum inchoare, sed non nisi per gratiam Dei perficere; ut inchoatio totius boni semper homini deputetur, Deo autem tantummodo ejus perfectio, ut primam partem boni agendi sibi vendicet homo, secundam Deus: talis sensus omnino Pelagianus est, & contrarius Euangelicæ & Apostolicæ veritati. Aut[f] si istius verba alium sensum habent, ostendat qui scripsit.

a Col. 1078.

b Fortasse Ecclesia Lugdunensis non cepit mentem istius philosophi. Nam dicere is voluit, accidentia quidem adesse & abesse sine subjecti interitu, naturam non item: eoque, si homo sit, liberum habere arbitrium, cùm illud sit ei naturale. Quare οὐδὲν πρὸς ἔπος, *quod deinceps Ecclesia fuse ex scripturis probat, mundum hunc interiturū.*

c Col. 1079.

d Col. 1082.

e Post aliqua.

f Col. 1083. aliquanto post superiora.

scripsit. Atque hæc de concertatione inter Io. Scotum, & Ecclesiam Lugdunensem sufficiat excerpsisse.

Secundus Ecclesiæ Lugdunensis liber est de tribus epistolis: quem ipsi Remigio, Lugdunensi Episcopo, tribuit Maldonatus. tum in Matth. c. xx. 28. (ubi nec affirmare veretur, videri illum in eodem errore hæsisse cum Godescalco & Prædestinatianis.) tum etiam in Ioh. xvii. 9.

Occasio & argumentum ejus operis proponitur initio libri, his verbis *: *Quorundam venerabilium virorum, trium videlicet Episcoporum, ad Ecclesiam nostram, id est Lugdunensem, epistolæ perlatæ sunt. Ex quibus duæ priores simpliciter & sinceriter, de quâdam profundâ & perplexâ quæstione, quæ jam per aliquot annos inter plures multâ & variâ disceptatione, vel etiam contentione, versatur, (de veritate scilicet divinæ præscientiæ & prædestinationis) &, quid ipsis videretur, aperuisse, & exposuisse videntur* †: *& quid præfata Ecclesia nostra, Deo inspirante atque auxiliante, de eâdem re sentiat, ut eis vere & fideliter respondeatur, attentius flagitare, & exigere noscuntur. Quorum unus, qui & in his tribus ponitur, etiam cujusdam miserabilis monachi, qui, inquietâ & insolenti præsumptione, hujus quæstionis, vel potius scandali, excitator, & exagitator extitisse dicitur: qualiter videlicet in duobus Episcoporum conciliis, & auditus fuerit, & judicatus, atque damnatus, diligenter, & breviter in epistola sua exposuit, atque digessit. Et singulis ejus propositionibus, quid vel ab ipso, vel à cæteris, sive tunc objectum fuerit, sive usque hodie apud eos objiciatur, pariter exsecutus est. Secundus autem etiam quosdam, qui adversus eum scripserint, fere sex numero, memoravit. Nec tamen aliquem eorum ad rem, de qua quæritur, sufficienti ratione satisfecisse, conquestus est. Nam tertius, non ad Ecclesiam nostram, sed ad quendam alium Episcopum, specialiter scripsisse, & quid de hac re illi tenendum, sive docendum esset, sicut ei visum est, exposuisse, & definiisse cognoscitur. Quæ omnia cùm legissemus, & prout Dominus dedit, sollicite, & fideliter tractassemus: visum omnino nobis est, quòd & interrogantibus, ut dictum est, venerabilibus viris; & ipsarum opinionum, quæ tam laciniosæ, & involutæ ponuntur, necessitate cogente; nec non & simpliciorum & ignorantium fratrum, quos talium quæstionum incerto fluctuare cognoscimus, perturbatione compulsi; nullatenus, qualem donare Dominus dignatus fuerit, responsionem fidei, non ex nostro sensu, sed ex Scripturarum sanctarum immobili veritate, & beatissimorum Ecclesiasticorum Patrum fundatissimâ auctoritate, subtrahere debeamus.* Deinde singulatim singulorum epistolas expendit. Ac primò quidem respondet ad narratio-

*Col. 1157.

† *Sic rescripsimus pro* videtur.

rationem de actu, doctrinâ, & damnatione Godscalci, atque ait, parùm verisimilia, nec bene cohærentia videri, quæ de miserabili illo monacho dicerentur: quod verò ad quinque sententias, quas prædicasse dicitur, ut, quid de iis sentiendum sit, appareat, septem de prædestinatione regulas proponit, easque primum quidem Scripturæ, postea verò Patrum auctoritate probat. Ex his verò colligit, non unam tantùm esse prædestinationem, nempe electorum ad gloriam, quam scriptor epistolæ agnoscebat; sed præter eam, alteram reproborum; qui prædestinati sunt, non ad culpam, sed ad pœnam. Cujusmodi prædestinationem illius epistolæ scriptor negabat. Sequebatur in dictâ epistolâ, (verbis Ecclesiæ Lugdunen-

[a] Col. 1169. sis utor [a]) *præfatum monachum dixisse, atque docuisse, quòd Deus non vult omnes homines salvos fieri, sed eos tantùm, qui salvantur. Et quòd dicit Apostolus, Qui vult omnes homines salvos fieri: illic dici, omnes, qui tantùm salvantur.* Ad hæc sic respondet: *Hæc quæstio est valde perplexa, & in sanctorum Patrum scriptis multùm versata, & multipliciter exposita.* Et mox: *Hunc obscurissimum, & difficillimum locum, in quantum nostræ pusillitatis memoriæ occurrit, quatuor modis in scriptis Catholicorum Patrum*

[b] Col. 1169. *invenimus explanatum. Videlicet, ut vel ita intelligamus [b] dictum, Qui vult, omnes homines salvos fieri, ut omnes homines omnium hominum genera accipiamus, id est Iudæorum & gentium, liberorum & servorum, virorum*

[c] Col. 1170. *& mulierum, & quæcunque hujusmodi: aut [c] ita accipiamus dictum, Qui vult omnes homines salvari, ut illos solos salvari intelligamus, quos ipse salvari voluerit, id est, non quòd omnes salventur, sed quòd nemo, nisi miserationis*

[d] Ibid. *ejus voluntate, salvetur. Vel [d] certè ita intelligamus, Qui vult, omnes homines salvos fieri, qui hoc sanctos suos per spiritum suum velle facit, id est, velle eis inspirat, ut omnes homines, sicut se ipsos, salvos fieri optent: sicut & de Spiritu sancto intelligendum est, quod idem dicit Apostolus, Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Postulat namque spiritus, quia, ut beatus Gregorius exponit, ad postulandum eos, quos repleverit, inflammat: & gemit atque desiderat spiritus, quia sanctos in oratio-*

[e] Col. 1171. *nibus gementes & desiderantes facit. Quarto [e] autem modo ita à sanctis Patribus intellectum invenitur, quod dictum est, Qui vult, omnes homines salvos fieri, ut simpliciter hoc accipiatur de omnibus hominibus, quantum in ipso est, Deum velle, eo quòd omnes salvari velit bonitate creatoris: sed quia liberi arbitrii eos condidit, expectet, ut hoc etiam ipsi velint, &, si voluerint, justè salventur; si noluerint, justè puniantur.* De quadruplici verò hac interpretatione judicium suum fusè promit. quod paucio-

ribus

ribus tandem complectitur, his verbis [a]: *In tribus itaque prioribus modis intelligentiæ eorum verborum, quibus de Deo dicitur, Qui vult, omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, nulla absurditas, nulla repugnantia fidei invenitur. Quia sive omnes homines, quos vult salvos fieri, omnia genera hominum accipiantur: sive omnes homines salvos fieri Deum velle ita intelligatur, quia omnes, qui salvantur, non nisi ejus voluntate salvantur: sive eo modo dictum credatur, omnes homines Deum velle salvos fieri, quia in sanctis suis ipse hoc vult, qui eis talem voluntatem inspirat, ut omnes homines velint salvos fieri, sicut se ipsos: in his, inquam, omnibus* [b], *& vera omnino, & salubris intelligentia est.* Deinde ad quartum modum accedit: in quo duo expendit: quòd dictum erat, Deum expectare hominum voluntates: &, quòd dicitur bonitas creatoris velle, ut omnes salventur. De priori sic scribit: *In quarto autem modo illud sine dubio cavendum, quia & occasionem Pelagianæ pravitati præbet, quod Deum, ut salvet homines, humanas expectare asserit voluntates. Contra quem errorem in antiquis Patrum conciliis legitur definitum.* Subjungit deinde Canonem IV. concilii Arausicani II. Postea ad alterum accedit: de quo hæc habet; *Quod autem ibi simpliciter intelligitur, Deum omnes homines velle salvos fieri, bonitate scilicet creatoris, ita, ut putamus,* FIDELITER POTEST RECIPI, SI *voluntatem bonitatis suæ erga salutem hominum non credatur, humanâ obsistente voluntate, implere* NON POSSE; SED, *obsistente humanâ iniquitate, implere* NOLLE. *Quæ omnia cùm tam obscura sint, & tam profunda atque perplexa, nollemus inter fratres & carissimos nostros, aliquid de his contentiose ventilari, vel temere definiri: sed potius, quod in eis certum est, sine dubitatione defendi: quod autem* ETIAM INTER MAGNOS, DIVERSO MODO, SED NON DIVERSA PIETATE SENTIENTES, AMBIGVVM ATQVE INCERTVM REMANSIT, *etiam apud nos & reverenter honorari: quia* NEVTRVM *eorum videtur* FALSVM, VEL FIDEI CONTRARIVM: *&* MAGIS *in talibus inquietos & contentiosos* AD *tranquillitatis & sobrietatis* MODESTIAM PROVOCARI, QVAM *pro inusitatis, & minus elucentibus rebus,* ALIQVEM *immoderatâ austeritate ac severitate* DAMNARI.

Accedit deinde ad alteram quæstionem, his verbis [c]: *Adjungitur post hæc in præfata epistola, quòd prædicaverit ille miserabilis monachus, quia Christus non venit, ut omnes salvaret, nec passus est pro omnibus, nisi solummodo pro his, qui passionis ejus salvantur mysterio. Sed & de hac*

quæ-

[a] Col. 1172.

[b] *Ita rescripsimus pro* nominibus.

[c] Col. 1172.

quæstione nihil confuse, & inconsiderate dici, vel definiri vellemus. Habet enim & ipsa profunditatem suam, non nostra præsumptione, sed Scripturarum sanctarum veritate, & Orthodoxorum Patrum auctoritate diligentiùs perscrutandam, & in quantum Dominus aperire dignatur, fideliter intelligendam. Vrget postea ea Scripturæ loca, quibus Christus dicitur animam posuisse pro ovibus suis, dedisse animam suam in redemtionem pro multis, similiaque: unde colligit, Christum pro electis solis mortuum esse. Tandem tamen ita concludit, ut nec eorum damnet sententiam, qui pro singulis mortuum putant. Sic

*Col. 1179. enim scribit: *Quòdsi * inveniantur aliqui Patrum, qui etiam pro impiis in sua impietate permansuris Dominum crucifixum dicant: si hoc divinæ Scripturæ certissimis & clarissimis documentis probant, erunt ergò illa, quæ ex verbis Domini de hac re commemoravimus, aliter intelligenda. Quod est omnino mirum, vel potius incredibile, posse fieri. Si autem absque ullis Scripturæ, ut dictum est, non ambiguis, quæ & aliter intelligi possint, sed certis omnino testimoniis hoc dixisse inveniuntur: quis non videat, potiorem illam esse auctoritatem, quæ & tam evidenti ratione, & tam multiplici Scripturarum attestatione firmatur? Si autem placet, sicut & nobis* MVLTVM PLACET, VT ETIAM ISTORVM SENTENTIA, EX PIETATE VENIENS, PROPTER PACEM, ET VENERABILEM PIETATEM BEATISSIMORVM PATRVM, NON RENVATVR: NVLLA ERGO CONTENTIONE PRO ALIIS ADVERSVS ALIOS LITIGETVR, NON VNA SENTENTIA PRO ALTERA DAMNETVR. ET QVIA VERE *fieri potest, ut ignorantiam & imperitiam nostram in hac re aliquid lateat,* NIHIL TEMERE DEFINIATVR, *ut, quolibet quis acquiescat modo, non sit hæreticum, nisi contentione hæreticum fiat.*

†Col. 1179. Continuò subjungit Ecclesia Lugdunensis†: *Additur adhuc in præfata epistola, dixisse illum miserabilem monachum, quòd postquam primus homo libero arbitrio cecidit, nemo nostrum ad bene agendum, sed tantum ad male agendum, libero potest uti arbitrio. Quod est utique non solum mirabile, & inauditum; sed, quantum nobis videtur, etiam incredibile, ut homo inter fideles & à fidelibus nutritus & eruditus, & in Ecclesiasticorum Patrum scriptis non parum exercitatus, hoc dicere, vel sentire potuerit: quòd, post primi hominis lapsum, nemo etiam fidelium ad bene agendum libero possit uti arbitrio, sed tantum ad male agendum: tanquam in nobis non sit liberum arbitrium, nisi ad malum: ad bonum autem sola in nobis Dei gratia absque libero arbitrio operetur. Si enim dixisset generaliter,*

Nemo

Nemo hominum, & addidisset, Sine Dei gratiâ, & ita subjungeret, Libero bene uti potest arbitrio; esset catholicus sensus, & catholica omnino assertio. Cùm autem dixisse arguatur, quòd nemo nostrûm, id est fidelium, nisi tantummodo ad malè agendum, libero uti possit arbitrio: quid aliud tali dicto, & tali novitatis præsumptione asseritur, nisi quòd humanæ mentis arbitrium, quod ante peccatum ad verum bonum amandum, & desiderandum, & fruendum erat liberum, ita primo homine peccante vitiatum sit, & perierit, ut deinceps tantummodo ad malum remanserit in homine liberum: ad bonum verò agendum, sive habendum, nullum sit hominis liberum arbitrium, sed tantùm divinæ gratiæ donum. Quod genus erroris, nec apud hæreticos, nec apud quemquam catholicorum, nos cognovisse, vel audisse meminimus: ita ut etiam de isto hoc nobis, ut jam diximus, incredibile videatur. Aliquanto pòst citat Ecclesia Lugdunensis hæc verba Epistolæ[a]. *Quapropter ad Episcoporum eum præsentiam, qui tunc regio mandato pro negotiis regis apud Carisiacum arcessiti erant, in præsentiam etiam Domini VVenilonis, qui illuc convenerat, producere studui: ubi multis audientibus nihil dignum ratione vel dixit, vel interrogatus respondit. Sed ut arreptitius, cùm, quid rationabiliter responderet, non habuit, in contumelias singulorum prorupit: & propter impudentissimam insolentiam suam, per regulam sancti Benedicti, à monachorum abbatibus, vel cæteris monachis dignus flagello adjudicatus, &, quia contra canonicam institutionem civilia & Ecclesiastica negotia perturbare studuit indefessus, & se noluit recognoscere, vel aliquo modo humiliare, profusus, ab episcopis, & secundùm ecclesiastica jura, damnatus.* Ad hæc epistolæ verba ita respondet: *In quibus verbis imprimis illud videtur absurdum, quòd præfatum miserabilem monachum, in judicio Episcoporum productum, priùs Abbates monasteriorum, qui præsentes aderant, ad cædes, & flagella judicasse referuntur, & deinde Episcopi, juxta Ecclesiastica jura, damnasse. Cùm † homo antè reddebatur hæreticus, juxta antiquam Ecclesiæ observantiam atque auctoritatem, ad Episcopale tantummodo judicium pertineret, sive damnandus, sive absolvendus: nec prius ab inferioris loci hominibus, juxta Ecclesiasticam & sacerdotalem, sive monachalem verecundiam, observari debuerit: ipsi potius apud se judicent. Quòd autem in Episcoporum contumelias dicitur prorupisse, verè hoc & impium est, & insanum, & omnino justa ultione damnandum: licet meliùs ab aliis, quàm ab ipsis. De aliis verò sententiis, quas & anteà prædicasse, & tunc in Synodo proposuisse, nec ullatenus mutare voluisse firmatur: ignoscat nobis unusquisque lector, ignoscat etiam reverendus ille epistolæ scriptor: quia, sicut jam superius, & ex divi-*

[a] *Col. 1182.*

† *Locum sic corrigo & interstinguo* An non homo cum reddebatur hæreticus. j. a. e. o. a. a. a. e. t. j. p. s. d. s. absolvendus: nec prius a. i. l. h. j. e. e. s. s. m. v. o. debuerit: ipsi p. a. s. j.

divinâ, & ex paternâ authoritate satis ostendimus; videtur nobis sine dubio, quòd illa, quæ de divinâ prædestinatione dixit, juxta regulam Catholicæ fidei vera sint, & à veridicis Patribus manifestissimè confirmata[a], *nec ab ullo penitus nostrûm, qui Catholicus haberi vult, respuenda sive damnanda. Et ideo in hac re dolemus, non hunc miserabilem, sed Ecclesiasticam veritatem esse damnatam. In illâ autem Apostoli sententiâ, quâ de Deo ait, Qui vult, omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: putamus, eum, sensum beatissimi Patris Augustini ab omni semper Ecclesiâ venerabiliter recepti, & usque in finem sæculi recipiendi, secutum fuisse; qui de tantâ quæstione tractans, & conlatis inter se duobus testimoniis, Apostolico videlicet, & Prophetico, qualiter juxta sanam fidei intelligentiam utrumque verum esse accipiendum sit, & in plerisque aliis librorum suorum locis, & maximè in libello, qui Enchiridion dicitur, evidentissimè declarat.*[b] *Et quid ei de re tantâ, & postmodum ab Episcopis debuerit condemnari, sed & de ipsis flagellis & cædibus, quibus secundùm regulam sancti Benedicti dicitur adjudicatus, quibus & omnino fertur atrocissimè, & absque ulla misericordia, penè usque ad mortem, dilaceratus. Quæ moderatio & mensura juxta pietatem probabilius videatur manifesta. Cujus omnino veridicum sensum non oportuit, sub personâ alicujus hominis, à Catholicis Dei sacerdotibus condemnari: ne jam non iste, qui errare putatur, sed ille potius, cujus auctoritatem sequitur, hæreticus esse judicetur. Et licet alii quidam sancti & venerabiles Patres simpliciter illa Apostoli verba accepisse inveniantur:* VTRORVMQVE TAMEN SENTENTIA FVERAT HONORANDA, NEC, *ut jam superius dictum est,* VNA PRÆ[c] ALTERA DAMNANDA: *quia* ET ILLA *ex divinâ auctoritate* VERA *esse monstratur: &* ISTA *quadam piâ ratione* NON ABHORRERE A VERITATE FIDELITER CREDITVR. *Iam illud de Dominici sanguinis pretio, quod pro his tantum, qui credere voluerint, datum sit; manifesta est, sicut suprà satis ostendimus, eorundem beatorum Patrum sententia. Quam iste, ut putamus, & legendo didicerat, & damnare metuebat; unde etsi inventi sunt alii æquè Patres, qui illud gloriosum pretium, etiam pro nunquam credituris, & in suâ impietate perituris, datum esse non abnuant;* MELIVS, *ut credimus,* VTRIQVE HONORARENTVR, NEC PRÆ[d] ALIIS ALII DAMNARENTVR. *Quia illud manifestè divinâ autoritate firmatum est: &* ISTVD, *si pie sentitur,* NON *est* ABNVENDVM. *Quod verò dixisse firmatur, ad male tantummodo agendum, liberum nos habere arbitrium; ad bene verò agendum non habere: si veri-*

[a] *Male in vulgatis,* confirmatum.

[b] *Locus planè corruptus. Videntur verba illa de Episcopali condemnatione & flagellatione Godescalci aliunde huc migrasse. Sanè commodè omnia fluent, si iis præteritis sic legamus.* In libello, qui Enchiridion dicitur, evidentissimè declarat. Cujus *(Augustini)* veridicum sensum &c.

[c] *Ita legimus, non* pro altera: *ut est in edit. Parisina.*

[d] *Male hic etiam in Parisina est* pro aliis.

veritas [a] *sensit, & dixit, hoc verò non est ex divinâ autoritate sumptum, neque ex sanctorum Patrum dogmatibus tractum, sed apertè ex proprio errore prolatum. Quia liberum nobis arbitrium, quod peccato fuerat subjugatum, non ablatum est, sed liberatum, & ipsum nobis per Dei gratiam excitatur ad bene agendum, ut & ipsi ejusdem gratiæ cooperatores simus. De quâ re, si iste tam absurdè & insipienter erravit, manifesta est Apostoli sententia, dicentis: Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Et paullo pòst [b]: *Quapropter istud prorsus omnes non solùm dolent, sed etiam horrent: quia inaudito inreligiositatis & crudelitatis exemplo tam diu ille miserabilis flagris & cædibus trucidatus est, donec, sicut narraverunt nobis, qui præsentes aderant, accenso coram se igni, libellum, in quo sententiam Scripturarum, sive sanctorum Patrum, sibi collegerat, quas in concilio offerret, coactus est jam penè emoriens suis manibus in flammam projicere, atque incendio concremare: cùm omnes retro hæretici verbis, & disputationibus victi atque convicti sint. Et sic pravitas, quæ videbatur, hominis fuerit coërcenda, ut nulla divinis rebus inferretur injuria. Maxime cùm illi sensus, qui ipso continebantur libello, excepto uno, quod extremum ponitur, non essent sui, sed Ecclesiastici: nec ignibus damnandi, sed piâ & pacificâ fuerint inquisitione tractandi. Sed & illa ejusdem miserandi hominis tam longa, & inhumana in ergastulum per tot annos damnatio, aliquâ, ut credimus, compassionis benignitate, & consolatione, fuerat temperanda, vel etiam removenda, ut frater, pro quo Christus mortuus est, per caritatem & spiritum mansuetudinis potiùs lucraretur, quàm abundantiori tristitiâ absorberetur. Quod illuc* [c]*, ut Dominus novit, in quantum ipse inspicere dignatur, suggerimus caritate, quam nobis beatus Ioannes Apostolus commendat, dicens: In hoc cognovimus caritatem Dei, quod ille pro nobis animam suam posuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

Post pauca, citat hæc ex eadem epistola [d]: *Dicunt, & firmiter credunt, qui saniùs apud nos sapere videntur, quia Dominus omnes homines vult salvos fieri, secundùm Apostolum, qui neminem vult perire, licet non omnes salventur. Nam & lux in tenebris lucet, licet eam tenebræ non comprehendant. Et Christus pro omnibus passus est, secundum eundem Apostolum, scribentem ad Timotheum, Qui dedit semet ipsum redemptionem pro omnibus: licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur. Quia effusio justi sanguinis Christi tam dives fuit ad pretium mundi, ut si universitas captivorum in eum crederet, nullus sub mortis imperio remaneret. Et quia non omnes tam di-*

[a] *Pro* veritas sensit. *puto*, verè ita sensit, *reponi debere. Nam plerisque locis in dubium vocat Ecclesia Lugdunensis, an Godescalci sententia fideliter commemoretur ab adversariis.*

[b] *Col.* 1184.

[c] *Sic corrigo:* Quod illac (ut Dominus novit, in quantum ipse inspicere dignatur) suggerimus caritate &c.

[d] *Col.* 1184.

tissimo pretio redimuntur, ad infidelium respicit partem: non ad pretium sæculi copiosum.

* Col. 1185. Ad hæc respondet Ecclesia Lugdunensis *: *Sensum illorum Apostoli verborum, quibus ait, Qui vult, omnes homines salvos fieri; etiam nos superiùs commemoravimus, &* FIDELITER POSSE ACCIPI DIXIMUS. SI TAMEN ET ILLE SENSUS BEATI AUGUSTINI, *quem ille, juxta alterius divinæ Scripturæ auctoritatem, diligente inquirit, & multis ac veracibus modis exponit,* PARITER RECIPIATUR: *nec propter istum ille damnetur, sed potius* UTRIQUE SENSUI, *propter veracem, & piam Patrum auctoritatem, fideliter* OBEDIATUR. *Quia omnino, & quos verè vult Deus salvos fieri, sine dubio salvos facit; qui, ut Scriptura testatur, omnia, quæcunque voluit, fecit;* ET, SI CÆTEROS ITA VULT SALVOS FIERI, UT TAMEN NON EOS SALVOS FACIAT, SED OMNINO PERIRE PERMITTAT; UTRUMQUE *hic evidenter apparet, & erga creaturam suam scilicet* BONITAS *creatoris,* ET *erga ejusdem creaturæ iniquitatem* SEVERITAS *judicis. Quòd autem Dominum nostrum etiam pro impiis, in suâ impietate perituris, esse mortuum, uno similiter Apostoli testimonio confirmare videtur, quo ait, Qui dedit semet ipsum redemtionem pro omnibus: profectò non recoluit, nec diligenter consideravit, ita hæc Apostoli verba esse accipienda, ut consonent Domini verbis, quibus se in Euangelio ad hoc venisse dicit, ut animam suam daret redemtionem pro multis. Et de pretio sui sanguinis similiter ait, Qui pro vobis, &, Pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Et ideo ita verè accipiendum est, quod Apostolus ait: Qui dedit semet ipsum redemtionem pro omnibus: ut isti* omnes *intelligantur* multi: *sicut & alibi idem Apostolus dicit. Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Qui etiam alio loco, quos dixit* omnes, *eosdem continuò exposuit intelligendos esse* multos. *Cùm enim dixisset de Domino, quòd per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ: statim subjunxit, Quia & per obedientiam unius hominis, ipsius videlicet Domini Iesu Christi, constituentur multi: quia, ut omnino manifestum est, ita per eum omnes homines efficiuntur justi, ut ipsi, qui in suo genere omnes sunt, ex comparatione alterius generis eorum, qui propter infidelitatem suam non justificantur, potiùs multi sint. Quod etsi aliqui Patrum pro omnibus omnino hominibus Dominum passum intellexerunt,* HONORETUR ET ISTE VELUT PIUS SENSUS; *dummodo ille prior, qui est certissimus, & divinâ veritate firmatus, nulla præsumptione contemnatur, vel, quod est gravius, damnetur.* Post aliquammulta ex câpse epistolâ hæc verba sub-

subjungit [a]: *Dicunt, quia qui omnes homines vult salvos fieri, & neminem vult perire; & qui pro omnibus passus est; neminem prædestinavit ad interitum, vel ignem æternum: sed ex massa peccati quosdam, sicut præscivit, ita gratia præparavit ad vitam & regnum; & illis vitam ac regnum prædestinavit, id est [b], gratiam præparavit æternam; Evangelio teste, qui [c] dicit; Venite, benedicti, id est, de prima maledictione, gratia erepti, electi, & prædestinati, percipite regnum quod vobis præparatum est, id est, quod vobis prædestinatum est ab origine mundi: quosdam autem, sicut præscivit, non ad mortem, neque ad ignem prædestinavit: sed in massa peccati, & perditione juste deseruit; à qua eos prædestinatione sua, id est gratia præparatione, occulto, sed non injusto judicio, nequaquam eripuit. Quia, sicut beatus exponit Augustinus, prædestinatio est gratiæ præparatio: gratia autem est vitæ donatio, id est, prædestinationis effectus. Et beatus Prosper, in hac re sancti Augustini expositor, cum cæteris orthodoxis concordans Patribus, dicit; Non est prædestinatio, nisi quod ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem justitiæ.*

[a] *Col.* 1186.

[b] *Sic lego. Vulgati habent,* gratia præparavit æternum.

[c] *Pro* qui *malim* ubi.

His ita occurrit Ecclesia Lugdunensis: *In quibus verbis quod dicitur, quia qui omnes vult salvos fieri, & neminem vult perire, & qui pro omnibus passus est, neminem prædestinaverit ad interitum, vel ignem æternum: apertissimè contrarium est fidei: quâ verè, & fideliter creditur, & definitur, quòd omnipotens Deus omnia opera sua, quæ erat ipse facturus, (quæ utique nunquam esse possunt, nisi justa & recta, sicut in Psalmo canitur: Iustus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis) ante omnia secula, & verissimè, præscierit futura, & immobiliter prædestinaverit, id est, statuerit, & præfinierit futura. Iusta quippe impiorum, & iniquorum in æternâ morte, atque in æterno igni damnatio, opus est proculdubio justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus. Et idcirco semper apud eum extitit, & verè præscitum, & justè prædestinatum, qui, attestante Propheta, fecit, quæ futura sunt. Nam si hoc in æterna ejus præscientia & prædestinatione non fuisset: nunquam ejus opus esset, nunquam temporaliter fieri potuisset. Quia omne opus suum ille præsciendo, & prædestinando, prævenit. Et ideo nihil est in ejus operibus futurum, quod ipse non præsciret, & prædestinaverit, se esse facturum. Deinde contrarium est etiam doctrinæ, & definitionibus sanctorum Patrum: qui in utramque partem, tam videlicet electorum, quàm reproborum, (quia & illorum glorificatio, & istorum condemnatio, justum Dei opus est) divinam prædestinationem ponere non dubitant: sicuti jam suprà satis à nobis ostensum est. Et ideo multùm necesse est, ut agnoscant, qui*

 ita

ita sentiunt, manifestam fidei veritatem, & fundatissimam beatorum Patrum auctoritatem: & quod eis nullatenus expedit, non spernant, neque abjiciant illos, de quibus Dominus ait, Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.

His ut occurrat Ecclesia Lugdunensis, ostendit, rectè statui duas prædestinationes, modò prædestinatio reproborum non sit præparatio malitiæ, sed tantummodo pœnæ: sicut illa bonorum est præparatio gratiæ. Pugnat verò eo argumento, quòd prædestinatio se ad Dei quodcunque opus extendit, quia quicquid facit in tempore, hoc facere decrevit ab æterno. Atqui in tempore reprobos tradit morti æternæ. Nec obstare ait, quòd prædestinatio ab Augustino definiatur gratiæ præparatio: nam loqui cum de prædestinatione sanctorum. quod ostendit istis Augustini verbis: *Prædestinatio Dei, quæ in bono est, gratiæ est, ut dixi, præparatio: gratia verò est ipsius prædestinationis effectus.* Idemque evinci ait Prosperi verbis, cum inquit, *Non est prædestinatio, nisi quod ad donum pertinet gratiæ, aut ad retributionem justitiæ.* Vbi prædestinationis effectus dicitur in electis quidem præordinatio ad æternam gloriam; in reprobis autem præordinatio ad æternam pœnam. Imò ex adversarii verbis id colligi posse ait, quod destruere conatur. Nam si fatetur, reprobos occulto, sed justo judicio in damnationis massâ esse derelictos: omnino divinum erga eos judicium agnoscit. At quicquid divino est
*Col.1186. & 1187. judicio definitum, hoc eodem constat esse prædestinatum. *Quod * si ideo, inquit, eis videtur absurdum, quia omnipotens Deus reprobos prædestinaverit ad interitum, & ignem æternum, quoniam velut incredibile videtur, ut qui omnes vult salvari, & qui pro omnibus mortuus creditur, aliquem eorum prædestinaverit ad damnationem: recogitent attentius, quia etsi illa verba Apostoli simpliciter intelligantur, quibus de Deo dicit,* QVI VULT, OMNES HOMINES SALVOS FIERI, DVOBVS MODIS HOC AGERE *certissimum est: dum* ALIOS ITA *vult salvos fieri, ut ipse omnino faciat salvos, sicut omnes electos:* ALIOS *verò* ITA *velit salvos fieri, ut eos omnino non salvet, sed in æternum perire permittat: sicut utique omnes reprobos, quos, juxta hunc sensum, & ut benignus creator salvari voluit, & ut justus judex æternæ perditioni tradidit. Sicut ergò & bonitatem suam eis ostendit, quia eos salvari voluit: & tamen bonitas ejus non impedivit severitatem ejus, quâ eos justè damnavit: ita eadem bonitas ejus nullatenus impedivit prædestinationem ejus justitiæ, dum quos ille salvos fieri voluit, & iniquos futuros semper præscivit, & in iniqui-*

iniquitate suâ permansuros justè ad interitum prædestinavit, Ita, etsi pro omnibus, etiam in suâ impietate perituris, Christus mortuus est; sic eis exhibuit bonitatem passionis suæ, ut tamen hujusmodi impios, in suâ impietate permansuros, justo suo judicio condemnaverit. Sicut ipse ait; Qui non credit, jam judicatus est. Et ideo bonitas ejus, quia etiam pro talibus passus creditur, non evacuavit erga eos prædestinationem ejus: quia eos semper & præscivit in suâ impietate permansuros, & prædestinavit justè perituros.

Post hæc fusè dissertat de prædestinatione reproborum ad pœnam: ac simul argumentis, quæ contra objicerentur, respondet: quæ inter erat, quod Hypognosticôn, vel potius Hypomnesticôn scriptor (qui falsò Augustinus esse putatur) electos quidem ad gratiam, at non item reprobos ad pœnam prædestinatos esse asserit.

Denique quia in eâdem Epistolâ scriptum erat, *Arbitrium liberum in primo homine non fuit emortuum, sed vitiatum; & non resuscitatum, quia non emortuum, sed vitio corruptum, & gratia sanatum*: respondet in hunc modum: *Mortua est anima per peccatum, non amittendo naturam suam, sed amittendo veram vitam suam, quæ illi Deus est: unde ad Deum conversa vivificatur, & vivit Deo: à Deo autem aversa moritur Deo, & vivit peccato.*

Ad istud verò, quod in eâdem dicitur, *Per liberum arbitrium gratiam subsequimur, ut bene agamus, gratia adjuvamur, ut bene agere possimus, quod arbitrio volumus*: respondet Lugdunensis Ecclesia his verbis *: *Nescimus quid divisionis, vel cujusdam distributionis, unius atque ejusdem boni inter Deum & hominem sonat. Quasi ex parte sit Dei, & ex parte nostrum. Sicut toto isto sermone asserere videtur scriptor epistolæ; ut quasi initium boni nostri sit Deus; effectus verò liberi humani arbitrii: licet hunc errorem velut gratiæ adjunctione, non etiam plenitudine, temperare conetur, cùm verè totum sit Dei, sicut ipsa veritas dicit: Sine me nihil potestis facere: & Apostolus, Quid enim, inquit, habes, quod non accepisti? Vnde beatus & gloriosus martyr Cyprianus ita definivit, dicens: In nullo gloriandum, quando nihil nostrum sit. Bonum itaque nostrum totum Dei est, quia totum ex Deo est: & nihil boni nostri nostrum est, quia nihil boni nostri ex nobis est. Et ideò manifestè, ut juxta formam paternæ doctrinæ potius loquamur, Omne bonum nostrum, & totum Dei est † donando, & totum nostrum sit accipiendo.*

* *Col.* 1198.

† *Corrige sic*: Omne bonum nostrum, & totum Dei. Totum Dei est donando, & totum nostrum sit accipiendo.

Atque hæc de epistolâ primâ. Transit deinde ad secundam, ex quâ

quâ refert, ut quinque adversus Godscalcum scripserint, & eos inter Amalarius: cumque inter se illi dissentirent, Ioannem Scotum, qui in palatio regis erat, scribere coëgerint: atque ut ex horum scriptione controversia orta sit, utrùm liber ὑπογνωστικῶν, sive ὑπομνηστικῶν verius, quo negatur, quenquam esse prædestinatum ad pœnam, ipsius sit Augustini: utrum item liber de induratione cordis sit Hieronymi. Quorum illum ait incerti esse auctoris; hunc se nondum vidisse, Ecclesia Lugdunensis agnoscit. De Amalario vero, & Ioanne Scoto, sic respondet: *Quòd* * *inter cæteros, qui de tantâ quæstione, divinæ scilicet præscientiæ & prædestinationis, apud eos scripsisse memorantur, etiam Amalarius ponitur, & Scotus Ioannes ab eis ad scribendum compulsus esse refertur: multùm moleste & dolenter accepimus, ut Ecclesiastici, & prudentes viri tantam injuriam sibimet ipsis fecerint, ut Amalarium de fidei ratione consulerent, qui & verbis, & libris suis, mendaciis & erroribus, & phantasticis, atque hæreticis disputationibus plenis, omnes penè apud Franciam Ecclesias, & nonnullas etiam aliarum regionum, quantum in se fuit, infecit, atque corrupit; ut non tam ipse de fide interrogari, quàm omnia scripta ejus, saltem post mortem ipsius, debuerint igne consumi; ne simpliciores quique, qui eos multum diligere, & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur, & perniciose fallerentur, ac deciperentur. Et* †, *quod majoris est ignominiæ, atque opprobrii, Scotum illum ad scribendum compellerent. Qui, sicut ex ejus scriptis verissimè comperimus, nec ipsa verba Scripturarum adhuc habet cognita. Et ita quibusdam fantasticis adinventionibus, & erroribus plenus est, ut non solum de fidei veritate nullatenus consulendus, sed etiam cum ipsis omni irrisione & despectione dignus scriptis suis, (nisi corrigere & emendare festinet) vel, sicut demens, sit miserandus, vel, sicut hæreticus, anathematizandus.*

* *Col.* 1200.

† *Puto, legendum*, Et majoris est ignominiæ atque opprobrii, quod Scotum illum a. s. c. *Nisi malis, hæc superioris periodi partem esse.*

Post hæc ad tertiam epistolam transit, in qua primò culpat, quòd, cùm controversia sit, utrùm Deus hominem prædestinarit ad pœnas æternas necne, scriptor hujus epistolæ operose probet, Deum non prædestinare quemquam ad peccatum; quasi non Catholici omnes illud tanquam impium detestentur. Item quòd pariter damnet hæc duo, ut prædestinatio caussa sit, cur aliquis non possit damnari, & cur aliquis non possit salvari: cùm verum quidem sit, prædestinationem facere, ut aliquis se ad Deum convertat, eique stabiliter adhæreat: at nulli malè agendi, & in malo perseverandi necessitatem imponat: eoque, quòd impii ad gehennam va-

vadunt, proprium ipsorum sit vitium, non divinæ autoritatis præjudicium: solumque prædestinatio agat, ut qui volens peccat, volens perseverat, nolens justo judicio puniatur. Postea tangit magnam, ut vocat ipse, quæstionem, utrùm peccata in baptismo remissa redeant & imputentur ad pœnam, si homo damnetur: quorum illud credidit Augustinus in expositione Psalm. & Ecclesia Lugdunensis, uti & Hugo Victorinus lib. II. de sanctis parte XIV. cap. ult. & glossa Gratiani de Pœnitent. distinct. IV. canone, *Qui recedit:* hoc verò maluit epistolæ illius scriptor, cui Ecclesia Lugdunensis respondet: & ante eum Prosper respons. ad object. II. Gallorum: item Thomas qu. LXXXVIII. 3. part. art. I. & alii Scholastici in IV. dist. XXII. Qui priorem sententiam sequuntur, nituntur parabola de servo semel dimisso, ac postea damnato, apud Matth. XVIII. Quibus Prosperi placet judicium, laudant Apostolicum illud, Dei dona ἀμεταμέλητα. Quomodo & Iurisconsulti aiunt, Obligatio semel extincta non reviviscit: de quo vide Guil. Fornerium lib. I. Selectorum cap. XVI. Interim fatentur, redire prius delictum per subsequens peccatum, ratione ἀχαριστίας, quæ illud majus & damnabilius reddit.

Postea quæstionem tractat, an semel verè innovati, & à peccatis abluti, sed postea justificationis gratiam per peccata amissuri, & in peccatis perituri, justificationis & regenerationis tempore fuerint à massâ perditionis secreti: ac respondet, fuisse secretos, si præsentem statum intueamur; non fuisse, si præscientia Dei spectetur; quæ non præsentia solùm, sed insimul futura cuncta intuetur.

Mox reprehendit, quod cum Hypomnesticôn scriptore prædestinationem tantùm in electorum parte ponat, cùm tam ea prædestinarit Deus, quæ ad judicium, quam quæ ad misericordiam pertinent. [a] Laudat deinde, quòd *prolixè omnes fideles, omissis ejusmodi obscuris & difficillimis quæstionibus, ad bene vivendum, & bene agendum cohortatur:* quam piam, fidelem & salubrem cohortationem vocat. Adfert postea hæc epistolæ verba [b]; *Quomodo isti vaniloqui garriunt, quod nihil prosit homini fides, & bona operatio, quoniam nisi prædestinatus sit quis, non venit ad vitam:* ac verum esse respondet, quod dicitur, neminem, nisi prædestinatum, venire ad vitam; falsum autem, quod additur, fidem, & bonam operationem, nihil prodesse. *Verè*, inquit [c], *prosunt, & vere hominem salvant, si illud eis adjungatur,* quod

[a] *Col.* 1205.
[b] *Ibid.*
[c] *Col.* 1206.

quod Dominus dicit, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Ad illud, quod in eâdem epistolâ dictum erat, *Si non vult Deus mortem impii, quomodo prædestinat eum ad mortem?* abundè se antea respondisse ait, eoque contentus est dicere, *illud non velle bonitate creatoris, istud autem facere judicis æquitate; ut & salvare velit, quod creavit, & tamen creaturæ vitium non relinquat impunitum.* Denique clausurus librum, proponit septem theses, quas ut blasphemas epistolæ scriptor damnarat: iisque obducit septem alias; quibus quia nihil profert, quod ex prioribus non abundè intelligatur, commemorandis non insistemus.

Liber tertius inscribitur, *Absolutio cujusdam quæstionis.* Quæstio ea in ipso libri ingressu proponitur his verbis[a]: *Nuper quæstio habita est, quomodo rectè, & fideliter possit intelligi tota humani generis massa merito primæ transgressionis ad æternum interitum damnata? Cùm proculdubio omnium electorum numerus ex ipsâ esset assumendus divinâ prædestinatione ac præscientiâ æternaliter præcognitus, & præordinatus ad vitam æternam. Si enim iste beatorum & sanctorum numerus nullâ*[b]*, erat ad interitum divino judicio condemnatus, quomodo velut è contrario divinæ misericordiæ beneficio ad vitam prædestinatus? Et utrumque utique æternaliter, atque immobiliter, in ejus æterno & incommutabili consilio, qui juxta Prophetam fecit, quæ futura sunt.* Vt verò hanc solvat quæstionem, breviter ex istis verbis perspici potest:[c] *Si & hoc exigitur, ut de Scripturis aliquod testimonium proferamus, ubi simul aliquid in divinis operibus gestum legitur, (scilicet ut, quod judicii sui æquitate & severitate decrevit, bonitatis & misericordiæ suæ potestate indulserit, atque in bonum converterit,) illud in præsenti occurrit, quòd beatus Moyses populo, cui regendo & ducendo præerat, de eodem omnipotente Deo dicit: Timui enim indignationem ejus, & iram, quâ adversum vos excitatus delere vos voluit. Et post aliqua, cùm supplicationis suæ, quam pro illius offensionis indulgentiâ apud Deum fuderat, humilitatem & instantiam commendâsset, subjunxit, atque ait: Et exaudivit me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit. Ecce populum contumacem & rebellem omnipotens Deus justâ indignatione commotus delere voluit: quod utique eum voluisse, non, quod absit, fallaciter, sed veraciter Scriptura dicit. Et tamen id ipsum postea, fidelis famuli prece & supplicatione placatus, liberâ bonitate & misericordiâ suâ noluit. Non quòd in ejus voluntate ulla sit mobilitas, apud quem, juxta Apostolum, non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: sed quia illud ita justâ severitate decreverat, ut id postea mirâ pietate,*

[a] *Col.* 1209.

[b] *Vel* τὸ nulla *delendum: vel scribendum* nullâ misericordiâ.

[c] *Col.* 1212.

tate, & justâ interveniente causâ, relaxaret. Tale est illud, quod & in eodem Scripturæ loco de Aaron sacerdote, qui sacrilegio populi in vituli fabricatione, & celebritate, licet invitus, cesserat, dicitur: Adversus Aaron quoque vehementer iratus voluit eum conterere: & pro illo similiter deprecatus sum. Sicut ergò in his evidentibus rebus, & aliud justitiâ decrevit, & aliud bonitate fecit; nec sibi justus & misericors aliquid contrarium egit, dum & ibi justitiam, & hìc misericordiam conservavit: ita profectò & in illâ destinatione totius massæ damnatæ ad interitum, quod justâ severitate generaliter statuit, specialiter inde, quos voluit, eligendo, misericorditer temperavit: non cujusquam supplicatione, sed, quod est ineffabiliter gratius & magnificentius, solâ bonitatis suæ dignatione, & miseratione. Vtrumque tamen simul in æterno Dei consilio semper fuisse, nulli fidelium dubitare licet. Quia, quamvis juxta ordinem rerum temporalium procedat in genere humano justa illa damnatio, & subsequatur illa misericors exinde liberatio: apud æternam tamen, atque incommutabilem veritatem (ubi nihil est antè, nihil postea; sed omnia æqualiter, & simul, tam præcedentia scilicet quàm subsequentia, in rebus mutabilibus uno cernuntur intuitu, uno disponuntur nutu) utrumque, ut dictum est, & sempiternâ præscientiâ præcognitum, & sempiternâ dispositione constat esse præfixum, ac præfinitum.

Liber quartus expendit quatuor capitula eorum, qui Hincmaro faverant. Inscribitur vulgo: *Libellus de tenenda immobiliter Scripturæ sanctæ veritate, & sanctorum orthodoxorum Patrum autoritate fideliter sectanda.*

Orditur à querelâ, quòd, * *scissa unitate Ecclesiæ, generalia sacerdotum concilia intermittantur: ac Scripturarum veritate, & Patrum contemta autoritate, per quos Ecclesia Dei ædificatur & illustratur, præsumant aliqui de rebus præcipuè ad fidem pertinentibus, ex proprii sensus temeraria præsumtione, quæ apertissimè contraria sunt divinæ veritati, & ipsi docere, & aliis tenenda statuere, atque conscribere.* * Col.1221.

Paullo pòst occasionem exponit, quâ ad scribendum venerit. *Hæc* †, inquit, *idcirco dicimus, quia pervenerit ad nos, id est ad Ecclesiam Lugdunensem, quædam schedula, studio fidelium & bonorum virorum, qui & suæ & aliorum salutis devotè ac laudabiliter sollicitudinem gerunt, in nostram notitiam perlata, atque, ut ad eam sedulò respondere deberemus, attentiùs commendata. In qua insunt quatuor capitula maximè novarum definitionum, nuper, ut comperimus, in quodam fratrum nostrorum Episcoporum conventu tractata, digesta, atque conscripta, velut ad compri-* † Col.1221.

 men-

mendam & retundendam cujusdam garruli & inquieti hominis loquacitatem, qui novarum, ut fertur, quæstionum avidus, & indisciplinatus ventilator, & aliis non parvam perturbationem, & sibi ipsi ærumnam miserrimæ cladis induxit. Quorum capitulorum series, sicut ad nos perlata est, ita se habet.

CAPUT I.

Deus omnipotens hominem sine peccato rectum cum libero arbitrio condidit, & in paradiso posuit: quem in sanctitate justitiæ permanere voluit: homo, libero arbitrio malè utens, peccavit, & cecidit, & factus est massa perditionis humani generis. Deus autem bonus & justus elegit ex eadem massa perditionis secundùm præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam, & vitam illis prædestinavit æternam. Cæteros autem, quos justitiæ & judicio in massa perditionis reliquit, *perituros præscivit; sed non, ut* perirent, prædestinavit: *pœnam autem illis, quia justus* est, prædestinavit *æternam. Ac per hoc unam Dei prædestinationem tantùm dicimus, quæ ad donum pertinet gratiæ, aut retributionem justitiæ.*

CAP. II.

Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus, quam per Christum *Dominum nostrum recepimus. Et habemus liberum arbitrium ad bonum præventum, & adjutum gratia: & habemus liberum arbitrium ad malum, desertum gratia. Liberum autem habemus arbitrium, quia gratia liberatum, & gratia de corrupto sanatum.*

CAP. III.

Deus omnipotens omnes homines sine exceptione vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quòd autem quidam salvantur, salvantis est donum: quòd autem quidam pereunt, pereuntium est meritum.

CAP. IV.

Christus Iesus Dominus noster, sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cujus natura in illo assumpta non fuerit: ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit; licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur. Quia verò omnes passionis ejus mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem, & pretii copiositatem; sed ad infidelium, & ad

non

non credentium eâ fide, quæ per humanæ salutis dilectionem operatur, respicit partem: quia poculum, quod confectum est infirmitate nostra, & virtute divinâ, habet quidem in se, ut omnibus prosit; sed si non bibitur, non medetur.

*Hæc igitur cùm legissemus, & adjuncto nobis fratrum nostrorum, Deo donante, bene studentium, & rectè intelligentium collegio, pia & fidei * attentione singula pertractassemus: graviter perculsi & confusi animo, vidimus in eis, & Scripturæ sanctæ certissimam veritatem, & beatissimorum Patrum, præcipueque sancti Augustini, reverendam, & in omni Ecclesiâ Catholicâ receptissimam auctoritatem, novo conatu, & ausu nimis temerario impugnari, &, quantum in ipsis fuit, improvidè atque insolenter labefactari. Unde ipsa caritate provocati, & commoti, per quam in uno Christi corpore omnes unum esse debemus, ut, sicut Apostolus dicit, invicem pro se sollicita sint membra, & sive gloriatur unum membrum, congaudeant omnia membra: hac, inquam, caritatis affectione visum est nobis atque complacuit, ut hæc qualiacunque sunt, & ad commotionem nostram, & ad eorum, qui legere voluerint, ædificationem, & confirmationem, compendioso & lucido, prout Dominus adspirare dignatur, sermone scriberemus.* *L. fideli.

Hinc singulatim ad capita quatuor respondet. Ac in primo quidem capitulo hæc reprehendit. Primùm quòd rectè quidem dicat, Adamum potuisse permanere in integritate; sed non addat, potuisse per gratiam. Deinceps igitur ostendit gratiæ, tam in angelis, quàm in homine, necessitatem ad persistendum in bono. Concludit eam partem his verbis †: *His itaque de prima quæstione breviter adnotatis, quisquis sincere, & pure, & catholice, de illa primi hominis sive Angelica conditione, vel beatitudine, sentire cupit; attendat fideliter divinam auctoritatem, attendat fidelissimos Ecclesiæ Patres fidelissimè disputantes, attendat etiam conciliis aggregatis id ipsum firmissime definientes: & non, juxta impium Pelagianum errorem, credat, primum hominem solo suo arbitrio in bono, quod acceperat, permanere potuisse: sed etiam ipsum, quamdiu stetit, divinâ gratiâ adjutum fuisse: nec omnipotentem Deum, ut idem homo in sanctitate & justitia permaneret, tantummodo voluisse; sed ut permanere posset, etiam adjutorium dedisse.* Deinde probat, quòd dicatur Deus *elegisse, secundùm præscientiam suam, quos per gratiam prædestinavit ad vitam:* sed culpat, quòd non dicitur, *Deum ex gratiâ elegisse*; quasi gratiæ sit, *quod electis vita est præparata; ut autem eligerentur, non fuerit gratia, sed tantùm præscientia.* Deinceps igitur ostendit, *Quòd omnipotens Deus in electione eorum, quos prædesti-* †Col. 1225.

navit, & vocavit ad vitam, non eorum merita præscivit, tanquam ideo eos elegisset, quia ex SEMET IPSIS *bonos futuros præsciret: sed ipsa electio gratiæ fuit.* Concludit autem his verbis: *Non itaque secundùm præscientiam meritorum elegit Deus ex massa perditionis, quos faceret filios adoptionis: sed gratis elegit, quos ab illâ justâ damnatione æqualiter omnibus debitâ misericorditer liberavit.* Præterea damnat, quòd dicitur Deus præscisse perituros, nec tamen prædestinasse. *Quasi*, inquit, *omnipotens Deus, quid justo judicio suo de electis esset facturus, & præscierit & prædestinaverit: quid autem eodem judicio de reprobis esset gesturus, præscierit tantùm, nec prædestinarit.* Mox verò hæc ita restringit *: *Nec tamen eâdem prædestinatione suâ, ut mali essent, vel in malis perseverarent, coëgit. Et hæc est apud illum æquitas, ut qui volentes persliterunt in malis, nolentes puniantur in suppliciis. Se ipsum ergò homo mutet, se ipsum, dum tempus est, corrigat, & emendet, quia omnipotentem atque æternam præscientiam, & prædestinationem mutare, vel destruere non valet. Si quis eum neget, esse apud Deum præscientiam & prædestinationem, manifestè infidelis est:* SIQVIS DICIT, QVOD *præscientia & prædestinatio ejus aliquem compellat, ut malus sit, &* ALIVD ESSE NON POSSIT, HORRIBILITER BLASPHEMAT. *Qui autem fideliter confitetur, & præscientiam, & prædestinationem, æternam esse apud Deum, nec tamen aliquem per hæc ad malum cogi; sed* TANTVMMODO *qualis quisque futurus sit,* PRÆSCIRI, *& prout gesserit, judicari, iste prorsus catholicè sentit.* Denique probat etiam Patrum auctoritate, prædestinationem non solùm esse præparationem gratiæ, quomodo ii capiebant, adversus quos scripsit: sed ea voce signari omnem divini operis dispositionem, quæ etiam ad improborum pœnas se extendit.

*Col. 1227.

In secundo capitulo reprehendit, quòd confuse de libero arbitrio loquatur, cùm de eo extent tot clarissimi canones Synodorum, quibus nec addendum fuerat, nec demendum quicquam. Eorum, exempli caussa, aliquos adducit. Atque ex iis concludit, Catholicos non negare liberum arbitrium, sed negare, eo bene uti quenquam, nisi è servitute peccati à filio Dei liberetur. *Iam*, inquit †, *quanta absurditas est in eo, quod sequitur, ut postquam dictum est, Libertatem arbitrii in primo homine perdidimus, quam per Christum Dominum nostrum recepimus; statim subjungeretur, Et habemus liberum arbitrium ad bonum, præventum & adjutum gratiâ; & habemus liberum arbitrium ad malum, desertum gratiâ: quasi postquam per gratiam Christi*

†Col. 1241.

Domi-

Domini regenerati sumus, tunc cœperimus habere, sicut liberum arbitrium ad bonum, ita liberum arbitrium ad malum, desertum gratia: quasi ex illa regeneratione, cùm gratiâ prævenimur, & adjuvamur, habeamus liberum arbitrium ad bonum: & cùm eadem deserimur gratia, habeamus liberum arbitrium ad malum. Quæ hîc ratio & consequentia sensus inveniri potest? Nunquid ante illam regenerationem nullum omnino habebamus liberum arbitrium, nec ad bonum, nec ad malum? nunquid illius regenerationis gratia hoc egit in nobis, ut exinde acciperemus, sicut ad bonum, ita etiam ad malum, liberum arbitrium? Iam illud, quod in eadem definitione ponitur, liberum arbitrium ad bonum præventum & adjutum gratiâ, & liberum arbitrium ad malum, desertum gratiâ, quomodo intelligi potest? Si enim, quando regenerati sumus in baptismo, tunc libertatem arbitrii in Adam perditam, in Christo recepimus: nunquid tunc tantùm prævenit, & adjuvit nos Dei gratia? aut eadem Dei gratia, sicut semel nos adjuvit, ut efficeremur liberi ad bonum, ita semel nos deserit, ut efficiamur liberi ad malum? Quæ est ista tam obscura, & ambigua, ac penè nulla gratiæ prædicatio? Nonne melius erat, ut præfatorum Patrum sententiæ, quæ de hac re plenissimè, & clarissimè definiunt, assumerentur, vel eorum verbis ista eorum definitio contexeretur: & aperte ibi esset positum, qualiter nos præveniat, & adjuvet hæc Dei gratia: id est, utrùm semel nobis in baptismate tanta tribuatur, quæ ad totum tempus vitæ nostræ sufficiat; an quotidie imploranda & accipienda sit: & utrùm ea ad aliqua bona, an ad omnia, indigeamus? Certe nihil horum in hac definitione apparet; & ideo melius fuerat tacere, quàm de re tanta tam inepte, & inutiliter loqui. Extenditur verò secunda hæc libri pars usque ad illa verba: *Cùm ergò hæ duæ opiniones*, &c. Vbi quisquis attendit, deesse pluscula cognoscet. Nec enim habes transitionem à secundo capitulo ad tertium: nec repetit capitulum tertium; imò initium disputationis de tertio capite desideratur. Interim ex iis, quæ supersunt, hæc Ecclesiæ Lugdunensis sententia fuisse cognoscitur; damnandos eos, à quibus tanquam hæretica damnaretur interpretatio illa verborum Apostoli, ut dicatur Deus omnes velle salvari, qui salvantur. Nec tamen condemnandos eos, qui contrà dicunt, Deum velle salvari omnes, & singulos. Quanquam enim hunc Pauli sensum esse non putaret: tamen utramque interpretationem retineri posse: ac licet, ut ambæ conveniant, sit operosæ disquisitionis, tamen, cùm hic dissensus non faciat hæreticum, ita utrimque sententiam defendi posse, ut alter alterum patiatur in suo sensu abundare. Sed audiamus loquentem ipsam

*Col. 1243. ipsam Ecclesiam Lugdunensem *: *Cùm ergò hæ duæ opiniones in præfato libello de hac re propositæ & expositæ fuissent, subjunctum est protinus* VALDE VTILITER, & DICTVM, QVOLIBET QVIS ACQVIESCAT MODO, NON EST HÆRETICVM, *nisi contentione hæreticum fiat. Similem quoque sententiam B. Papa Cœlestinus de quibusdam profundioribus quæstionibus in decretis suis posuit, dicens de eis: Quæ sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus adstruere.* SIT *ergò* INTER NOS *etiam de hac re* ISTIVSMODI PIA CAVTELA ET MODERATIO, *quatenus & sanctis Patribus debitus servetur honor, &,* QVOLIBET QVIS ACQVIESCAT MODO EX ILLIS SENSIBVS, *qui de hac sententia ab eis positi sunt,* NON IVDICEMVS ESSE HÆRETICVM: SED POTIVS VITEMVS CONTENTIONIS MALVM, *per quod etiam de pacificis & Ecclesiasticis sensibus potest, qui contentiosus esse voluerit, hæreticum efficere, quod sentit. Itaque in rebus talibus cohibeamus nos ipsos salubri moderatione, ut nec contemnere audeamus, nec quasi necessario* † *affirmare conemur: memores semper illius Apostolicæ sententiæ, Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Legamus ergò pacificè, & quantum Dominus donat, intelligamus dogmata Ecclesiasticorum virorum,* NEC PRO ALIIS DOCTORIBVS ADVERSVS ALIOS LITIGEMVS, QVIA ET IPSI INTER SE PACIFICI VNVSQVISQVE IN SVO SENSV ABVNDAVERVNT, *alius quidem sic, alius verò sic,* EXSPECTANTES *fideliter atque humiliter, quod Apostolus promittit, dicens: Et si quid aliter sapitis, hoc vobis Deus revelabit. Nam qui non tranquille, & pacifice moderatur quod sentit, sed* STATIM PARATVS *est ad contentiones, dissensiones, & scandala,* ETIAMSI NON HABEAT HÆRETICVM SENSVM, CERTISSIME HABET HÆRETICVM ANIMVM. *Quam pietatis moderationem, si etiam isti boni viri, qui hanc definitionem statuerunt, servare voluissent, melius hanc rem silentio præteriissent, & unicuique de eâ secundùm fidem suam, & auctoritatem, cui magis acquiescendum putaret, sentiendum permitterent, finitoque inter eos tam longæ, & perniciosæ contentionis jurgio, pax & unitas Christi Ecclesiæ reformaretur. Ecce enim aliquis sentiat & dicat, sicut etiam antiquitus & sensum est, & dictum: Non dixit Apostolus universaliter & generaliter, & ut isti addiderunt, sine exceptione, Qui vult, omnes homines salvos fieri: sed specialiter ad eos retulit, de quibus suprà dixerat, Pro omnibus hominibus, pro regibus, & his, qui in sublimitate sunt: ut, quod dixit*

† *F. necessaria.*

Omnes,

Omnes, omnia genera hominum intelligi voluerit: omnium scilicet generum, sexuum, conditionum, ordinum, dignitatum. QVID HABET *hac intelligentia inconsequens, aut contrarium veritati? Item alius dicat, & sentiat, sicut etiam à quibusdam majoribus dictum, & sensum reperitur, Apostolus cùm superiùs orari jussisset pro omnibus hominibus, pro regibus, & his, qui in sublimitate sunt, post illa omnia generaliter de universo genere humano subjunxit, Qui vult, omnes homines salvos fieri.* QVID HABET MALI, AVT PERICVLI, ETIAM ISTA INTELLIGENTIA? *Neque enim, qui ita sentit, putat, voluntati Dei, quia vult, omnes homines salvos fieri, aliquem resistere, & contraire, ut non possit implere quod velit. Et* AMBO *sibi, & iste videlicet, & ille, licet diversa sentientes, fideliter atque unanimiter* CONCORDANT: *Quòd, quolibet modo dixerit Apostolus de Deo, Qui vult, omnes homines salvos fieri, tamen nullus hominum, nisi gratuitâ ejus misericordiâ, salvetur, nullus nisi justo ejus judicio perire permittatur. Certe illud in hac quæstione manifestum est, quòd, etiamsi generaliter, & indifferenter, omnes homines Deus vult salvos fieri: in aliorum tamen cordibus benignitate misericordiæ suæ ipse operetur eandem bonam voluntatem suam, ut & ipsi servari velint, atque salventur: qualibus & Apostolus dicit, Cum timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini: Deus est enim, qui operatur in vobis, &* velle, *& perficere, pro bona voluntate: in aliorum autem cordibus severitate justi, & occulti judicii sui non operatur hanc salutarem voluntatem, sed dimittit eos suo arbitrio: ut quia noluerunt credere, justa ultione damnentur. Et hoc quidem de illis dici potest, qui verbum Euangelii audierunt, sed duritiâ incredulitatis suæ recipere noluerunt. Quid verò dicendum est de tanta multitudine impiorum, qui fuerunt ab exordio mundi usque ad adventum Christi, & adhuc non negandi sunt esse in extremis partibus orbis terræ, ad quos nullus unquam prædicator accessit, nullum unquam verbum Dei audierunt? qui utique nullatenus potuerunt credere ei, quem non audierunt, neque audire sine prædicante, nec * prædicatorem recipere, qui nullus ad eos missus est. Nunquid & tales propterea damnabuntur, quia non crediderunt, qui nunquam audire potuerunt? Et tamen omnino damnabuntur pro aliis peccatis suis, & principaliter pro illo primo & originali peccato, in quo omnes peccaverunt: quia non frustra scriptum est; Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt. Et Apostolus dicit, Dantis vindictam in flammam ignis his, qui non noverunt Dominum. Si quis & de talibus interroget, quid in eis egerit voluntas Dei, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem*

* *Sic legendum pro* ne præd.

veritatis venire, quid respondebitur? Nonne homo cautus, & pius, magis eliget tacere, aut certè cum Propheta, & Apostolo exclamare: Judicia tua, abyssus multa: &, O profundum divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! De hoc ergò capitulo sit finis. Atque hæc sola sunt, quæ de capitulo tertio supersunt.

Accedit deinde ad capitulum IV. In quo tria considerare jubet, [a] Col. 1241. his verbis [a]: *In hac novâ & inusitatâ quæstione tres nobis quæstiones proponuntur. Prima, quòd dicitur, quia nullus homo est, fuit, vel erit, cujus natura in Christo assumpta non fuerit. Secunda, quòd affirmatur, quòd nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo Christus passus non fuerit, licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur. Tertia, quòd adjungitur, quia ejusdem passionis ejus mysterio non redimantur, non solum infideles, sed neque ipsi fideles, nisi illi soli, qui eam fidem habent, quæ per dilectionem operatur.* Ad primam quæstionem respondet, Christum non assumsisse naturam humanam necessitate naturæ, uti in cæteris hominibus fit, sed potestate propriâ, ac misericordi voluntate: eoque, quemadmodum naturam assumsit, vitium non assumsit; itidem nec assumsisse omnes, qui ex Adamo generatione descendentes ejusdem habent naturæ veritatem; sed eos duntaxat, quos misericordi [b] Col. 1244. voluntate regenerat, ac salvat. *Quos* [b] *indignos illa misericordia judicavit, hos,* inquit, *alienos ab illa mirabili susceptione dereliquit.* Et post [c] Col. 1246. multa [c]: *His solis præstitit, ut habeant communem naturam cum Christo, qui assumentem recipiunt, & eo Spiritu sunt regenerati, quo est ille pro-* [d] Col. 1246. *genitus.* Hinc ad secundam quæstionem accedit, istis verbis [d]: *De secunda vero, quæ in illis capitulis definitum est: Quòd nullus hominum fuit, est, vel erit, pro quo Christus passus non fuerit: quid aliud respondere possumus, nisi ut primum ipsos, qui hoc definierunt, sedulò interrogemus, & admoneamus, ut vigilanter, & fideliter pensare studeant, ne forte minùs considerando, quod dicendum erat, contra fidem, & conscientiam suam, talia dixerint, & scripserint. Nam, ut taceamus de his, qui nunc sunt, vel adhuc usque ad finem sæculi futuri sunt, in quibus utique & Antichristus erit: certè de illa innumerabili multitudine impiorum, qui fuerunt ab initio mundi usque ad adventum Christi, & in sua impietate mortui in æternis pœnis sunt condemnati; nec ipsos, qui hæc dixerunt, credere putamus, quòd pro eis in sua impietate mortuis, & æterno jam judicio condemnatis, Dominus passus esse credendus sit. Si enim pro eis passus esse creditur, cur etiam non pro diabolo, & angelis ejus, similiter passus esse cre-*

credatur? Quia sicut de eisdem refugis, & immundis spiritibus scriptum est, quòd Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos sub caligine tradidit in judicium cruciandos reservari: & idcirco verissimè creduntur inrevocabili divino judicio ad pœnas & interitum perpetuum prædestinati: ita & illi homines impii in suâ impietate mortui eodem irrevocabili divino judicio jam erant pœnis perpetuis condemnati. Sicut ergò pro illis impiis & damnatis angelis nullatenus Dominus Iesus Christus dicendus est passus: ita pro istis impiis & damnatis hominibus, absit omnino, ut passus esse credatur. Concludit verò hanc partem illis verbis *: *De cæteris verò, qui in ipsa infidelitate, atque impietate sua perseverantes sunt perituri, si de Scripturæ sanctæ auctoritate, quòd etiam pro talibus Dominus passus sit, certissimis & clarissimis testimoniis nobis demonstrare potuerint boni viri, qui talia definierunt, dignum omnino est, ut credamus & nos. Si verò non potuerint, cessent contendere pro eo, quod non legunt. Pudeat eos definire, quod nesciunt. Timeant statuere, quod nullum sanctorum Patrum concilium, nullum Apostolicæ sedis Pontificum, nullum Ecclesiasticorum dogmatum decretum, hactenus inveniant statuisse. Quod & si quid à sanctis & venerabilibus Ecclesiæ doctoribus, vel scriptum, vel dictum, unde hujusmodi sensus occasio sumi posse videatur, inveniunt: salvâ eorum debitâ reverentiâ, cohibeant se potiùs, & summittant se humiliter divinæ auctoritati: & rem tam obscuram, tamque inusitatam, divinæ reservent humiliter majestati. Hoc namque & Paschalis agni sacra illa epulatio mysticè nobis commendat, cùm dicitur: Si quid residuum fuerit, igni comburetis: sicut beatus Gregorius exponit, dicens: Quod ex agno remanet, comburimus, quando hoc, quod de mysterio incarnationis ejus intelligere, vel penetrare non possumus, potestati Spiritus sancti humiliter reservamus; ut non superbè quis audeat, vel contemnere, vel denuntiare, quod intelligit; sed hoc igni tradat, cum sancto Spiritui reservat.* *Col. 1250.

Ad tertiam verò quæstionem sic respondet: *Iam de tertia quæstione, qua definitum est, quia sicut infideles non redimuntur mysterio sanguinis Christi: ita nec fideles redempti sunt, qui non habuerint eam fidem, quæ per dilectionem operatur: quid necesse est aliquid dicere? Cùm ex his, quæ suprà jam dicta sunt, manifestissimè ostendatur, & omnibus infidelibus nullam esse redemtionem in Christo, & omnes fideles, qui fideliter accedunt ad fidem & gratiam regenerationis, ibi accipiant veram redemtionem, vel veram regenerationem. Quia nec verè possunt regenerari, nisi eos & à potestate diaboli, & à servitute peccati verè constet redimi: nec*

verè possunt redimi, nisi lavacro indulgentiæ expiati, & à reatu delicti, & à dominatu principis mundi efficiantur absoluti. Nisi quòd hoc in ista definitione absurdissimum est, quòd Dominus Iesus Christus etiam pro impiis in sua impietate pereuntibus dicatur passus, & fidelis quisque, fideliter baptismo ejus regeneratus mysterio passionis ejus affirmetur non esse redemptus. Deinceps ad ea, quæ contrà objici poterant, respondet, suamque sententiam Catholicorum Patrum dictis consonam esse ostendit.

De tribus Lugdunensis Ecclesiæ libris (quos ab ejusdem Ecclesiæ antistibus, non tamen iisdem, scriptos fuisse, diversum de una re judicium ostendit) satis multa diximus. Nec Ecclesiæ huic scripsisse ista satis fuit, sed Synodica etiam autoritate, conciliorum, quibus Godscalcus damnatus erat, authoritatem imminuendam putavit. Itaque (ut ipsis Valentinæ synodi verbis utar) *Anno* IↃCCCLV, *Lothario imperatore apud urbem Valentinam, cùm propter caussam episcopi civitatis ipsius criminibus diffamati, ex jussione præfati principis, trium provinciarum episcopi in unum collecti resedissent, id est, Lugdunensium, Viennensium & Arelatensium, numero* XIV, *quibus præfuerunt Episcopi metropolitani, videlicet Remigius Lugdunensis, Egilmarus Viennensis, Rodlandus Arelatensis, conlaborante eis quam maximè Ebbone Gratianopolitano episcopo, adjuncto etiam venerabili cœtu presbyterorum, diaconis quoque adstantibus, pauca in Christi nomine, quæ subter adnexa sunt, ad commonitionem sui, cæterorumque fidelium, devotâ & sollicitâ pietate adnotarunt.*

Vt verò constaret, quid Valentina synodus statuerit, sequentia ex ea excerpsimus.

CAP. I.

DE præscientiâ Dei, & prædestinatione, & de quæstionibus aliis, in quibus fratrum animi non parum scandalizari probantur, illud tantùm firmissimè tenendum credimus, quòd ex maternis Ecclesiæ visceribus nos hausisse gaudemus.

CAP. II.

FIdeliter tenemus, Deum bonos præscisse omnino per gratiam suam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna præmia accepturos: malos præscisse per propriam malitiam malos futuros, & per suam justitiam æterna ultione damnandos. Nec prorsus ulli malo præscientiam Dei imposuisse ne-

necessitatem, ut aliud esse non possit; sed quòd ille futurus erat ex propria voluntate, ille, sicuti Deus, qui novit omnia antequam fiant, præscit ex sua omnipotentia & incommutabili majestate. Nec ex præjudicio ejus aliquem, sed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari. NEC IPSOS MALOS IDEO PERIRE, QUIA BONI ESSE NON POTUERUNT; SED QUIA ESSE NOLUERUNT, *suoque vitio in massa damnationis, vel merito originali, vel etiam actuali, permanserunt.*

CAP. III.

Fidenter fatemur prædestinationem electorum ad vitam, & prædestinationem impiorum ad mortem: in electione tamen salvandorum, misericordiam Dei præcedere meritum bonum; in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere justum Dei judicium. Prædestinatione autem Deum ea tantùm præscisse, quæ ipse vel gratuitâ misericordiâ, vel justo judicio facturus erat. In malis verò ipsorum malitiam præscisse, quia ex ipsis est: non prædestinasse, quia ex illis non est. Pœnam sanè, malum meritum eorum sequentem, uti Deum, quia omnia prospicit, præscivisse: & prædestinasse, quia justus est. Verùm aliquos ad malum prædestinatos esse, divinâ potestate videlicet, ut quasi aliud esse non possint; non solùm non credimus, sed etiamsi sunt, qui tantum mali credere velint, cum omni detestatione, sicut Arausica synodus, illis anathema dicimus.

CAP. IV.

Item de redemtione sanguinis Christi, propter nimium errorem, qui de hac caussa exortus est, ita ut quidam, sicut eorum scripta indicant, etiam pro illis impiis, qui à mundi exordio usque ad passionem Domini in sua impietate mortui, & æterna damnatione puniti sunt, effusum definiant: illud nobis tenendum placet, quòd pro illis hoc datum pretium teneamus, de quibus ipse Dominus noster dicit: Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in ipso, non pereat, sed habeat vitam æternam. Porrò capitula IV, *quæ Concilio fratrum nostrorum minùs prospectè suscepta sunt, propter inutilitatem, vel etiam noxietatem, & errorem contrarium veritati; sed & alia* XIX *syllogismis ineptissimè conclusa, &, licet jactetur, nulla seculari literatura nitentia, in quibus commentum diaboli potius, quàm argumentum aliquod fidei deprehenditur; à pio auditu fidelium penitus explodimus: &, ut alia similia caveantur, per omnia,*

autoritate Spiritus Sancti, interdicimus. Novarum etiam rerum introductores, ne districtius feriantur, castigandos esse censemus.

CAP. V.

ITem firmissimè tenendum credimus, quòd omnis multitudo fidelium ex aquâ & Spiritu sancto regenerata, ac per hoc veraciter Ecclesiæ incorporata, &, juxta doctrinam Apostolicam, in morte Christi baptizata; in ejus sanguine sit à peccatis suis abluta. Quia nec potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemtio; cùm in Ecclesiæ sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium; sed prorsus totum verum, & ipsâ sui veritate ac sinceritate subnixum. Ex ipsâ tamen multitudine fidelium, & redemtorum, alios salvari æternâ salute, quia, per gratiam Dei, in redemtione suâ fideliter permanent, ipsius Domini sui vocem in corde ferentes, Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit: alios, quia noluerunt permanere in salute fidei, quam initio acceperunt, redemtionisque gratiam potius irritam facere pravâ doctrinâ vel vitâ, quam servare elegerunt; ad plenitudinem salutis, & ad perceptionem æternæ beatitudinis, nullo modo pervenire.

CAP. VI.

ITem de gratia, per quam salvantur credentes, & sine qua rationalis creatura nunquam beatè vixit: & de libero arbitrio per peccatum in primo homine infirmato, sed per gratiam Domini in fidelibus ejus redintegrato & sanato: id ipsum constantissimè & fide plena fatemur, quod sanctissimi Patres, auctoritate sacrarum Scripturarum, nobis tenendum reliquerunt: quod Africana, quod Arausica Synodus professa est: quod beatissimi Pontifices Apostolicæ sedis Catholica fide tenuerunt. Sed & de natura & gratia in aliam partem nullo modo declinare præsumentes, ineptas quæstiunculas, & aniles penè fabulas Scotorum, quæ plures puritati fidei nauseam inferentes, periculosissimis & gravissimis temporibus, ad cumulum laborum nostrorum, usque ad scissionem caritatis, miserabiliter, & lacrymabiliter succreverunt: ne mentes Christianæ inde corrumpantur, & excidant à simplicitate, & castitate fidei, quæ est in Christo Iesu; penitus respuimus, & ut fraterna caritate cavendo à talibus auditum castigent, Christi amore monemus.

Hactenus Lugdunensis, Viennensis & Arelatensis Ecclesiæ antistites: qui canone secundo, cum præscientiam etiam peccatorum esse dicunt, damnant Erigenæ Scoti opinionem, docentis, unum

unum idemque esse præscientiam & prædestinationem. Canone tertio, contra eundem concludunt, Prædestinationem etiam reproborum esse ad pœnas. Simul cum Arausionensi synodo damnant, quod Godscalcus docuisse dicebatur, prædestinari hominem ad malum. Canone IV. probant, quod Hincmarus, & alii in Episcoporum Galliæ Belgicæ concilio damnarant, Christum mortuum esse pro solis credentibus. Præterea de quatuor ejusce concilii capitibus universè pronunciant, esse ea improvidè scripta, damnosa, falsa. Item de Ioannis Erigenæ Scoti XIX capitulis judicant, ea esse inepta, indocta, impia: scriptoremque eorum Ecclesiasticam mereri censuram. Cap. quincto, quia Godscalci adversarii, ut probarent, Christum non solùm redemisse eos, qui salvantur, objicerent, quòd saltem omnes credentes sint redemti, nec tamen omnes, qui semel crediderunt, salvantur: respondent, non solos electos esse redemtos, sed solos salvari: quia soli perseverant: interim veram fuisse redemtionem eorum, justificationem, insitionem in Ecclesiam Dei, qui in fide non permanent, eoque in redemtione non perseverant. Can. VI. amplecti se dicunt synodum Carthaginensem & Arausicanam II. de gratiâ & libero arbitrio: Scotorum verò, hoc est Ioannis Scoti quæstiunculas, iterum tanquam noxias condemnant.

Multum autem in re maximi momenti falluntur, & Cæsar Baronius, & Severinus Binius, quando uterque hanc synodum congregatam dicunt ad condemnandos Prædestinatianos. Nam in ea sic Godscalci dicta quædam damnantur, ut an Godscalcus ista docuerit, dubitetur: *Si*, inquit, *sunt, qui tantum mali credere velint.* Præterea clarè aliqua eorum, quæ tanquam hæretica ab Hincmaro, & ejus fautoribus rejecta erant, in ea synodo, tanquam rectè à Godscalco dicta, comprobantur: quale illud, quòd Christum pro solis electis mortuum dixerat Godscalcus. Imò cùm dicitur capitulo IV, minùs prospectè à fratribus in concilio esse scripta: quatuor illa capitula notantur, quæ Hincmarus, aliique Galliæ Belgicæ episcopi adversus Godscalcum conceperant. Quemadmodum & cùm iidem Patres novendecim syllogisticas conclusiones, tanquam diaboli commentum, respuunt: librum signant, quem adversus Godscalcum scripserat Ioannes Erigena Scotus, qui novendecim capitulis constabat: unde & postea se Scotorum quæstiunculas damnare disertim dicunt. Nihil igitur clariùs, quàm conci-

concilium hoc magis Godſcalci, quàm adverſariorum ejus, patrocinium ſuſcepiſſe.

Porrò hujuſce concilii capitula tranſmiſit Carolus Calvus Rex ad Hincmarum. *Qui ea occaſione ad eundem Carolum regem* (ut Flodoardus ſcribit lib. III. cap. XV.) *compoſuit volumen ingens, plures continens libros de prædeſtinatione Dei, & libero arbitrio, contra quoſdam reprehenſores ſuos Epiſcopos; maximeque contra Godeſcalcum, atque Ratramnum, monachum Corbeienſem.*

Multa verò in hoc Valentino concilio reprehendit Hincmarus. Primùm, quòd ſe abſente, & ignaro, nec admonito prius, præter caritatis fraternæ officium, quatuor capitula ſynodicâ autoritate damnaſſent, quæ ab ipſo & coëpiſcopis in ſynodo ſcirent comprobata. Præterea, quòd dum unà cum Hincmari capitulis Ioannis Erigenæ capitula conjungunt, videantur Hincmarum reum agere eorum, quæ Erigena ſcripſiſſet, cùm tamen, ne fando quidem, de iis quicquam accepiſſet. Adhæc quòd quæ ſcripſerat, in aliam detorqueant mentem: quod imprimis dixiſſe putamus de iſto capite, An Chriſtus mortuus ſit pro omnibus. Nam cùm concilium iſthoc ait, hoc fine veniſſe Chriſtum, non ut ſalvarentur, qui impœnitentes & infideles ante ſacrificium Chriſti mortem oppetiiſſent; ſed ii ſoli, qui in Chriſtum credidiſſent, vel eum fide eſſent amplexuri; ſatis clarum eſt, loqui illud de efficaciâ mortis Chriſti: non de merito, de quo ſermo erat Hincmaro. Inſuper reprehendit, quòd altum apud eos ſilentium ſit de quæſtione iſta, An Deus velit omnes ſalvari; quam & ipſam inter Hincmarum & Godſcalcum controverſam eſſe ſcirent. Item quòd ſtatuerent, non eſſe ludificationem in ſacramento, cùm credentes baptizantur: ſed verè omnes remiſſionem peccatorum accipere, regenerari, & Chriſto inſeri; utut poſtea aliqui eorum deſerant fidem, & æternum pereant. Quæ nunquam ſe negaſſe ait. Denique malè cum habet, quòd Africanam & Arauſicanam ſynodum ſe dicant approbare, quaſi non & ipſe utramque ſynodum probet; ac Auguſtini & Proſperi ſententiam ſequatur, ſolumque Prædeſtinatianos condemnet, qui Auguſtini mentem malè intelligentes, ea dogmata ſequerentur, quæ Catholica Eccleſia improbaret. Hæc omnia, ut manifeſtiora fiant, adſcribemus partem epiſtolæ Hincmari ad Carolum Regem *.

* *Apud Flodoardum lib. 3. cap. 15. fol. 209.*

Non enim nos adverſus fratres noſtros habemus, ſi talia contra nos ante colla-

collationem scripserint. Sed credendum est, si illa scripsissent ad nos, contra quos illa scripserunt, transmisissent. Nunc autem illis quomodo rescribere possumus, cùm, utrùm illa scripserint, ignoremus? Verùm tamen, ne sine responso nostro vestra dominatio maneat, vobis, de cujus manu illa accepimus, corde, ore, & stylo, non formidantes carpentium nos derogationem, respondere curamus. Primò scilicet mittentes ea, quæ ab eisdem fratribus nostris in Synodo conscripta fuisse leguntur, licet hinc ante alia fuisse conscripta reperiantur. Sed quia hæc in sugillationem nostram, & contra excerpta à nobis capitula confecta noscuntur, ea primùm judicavimus ponere, quæ majoris nominis, licet non autoritatis, quia partim non veritatis, propter tamen synodalem prætitulationem dignum duximus magnipendere. Deinde illa, quæ à pluribus, & per aliorum manus de pluribus, ex his caussis accepimus. Propter quam necessitatem ex Catholicorum Patrum, ut diximus, sensibus, & verbis, capitula illa quatuor excerpere procuravimus, eâ conditione, ut de singulorum scriptis ex singulis sententiis, quæ in à nobis excerptis capitulis continentur, quædam, prout necesse viderimus, ponamus. Post hæc, capitula à nobis excerpta de Patrum sensibus, & verbis, ut illa excerpsimus, ponere procurabimus. Et post aliqua:[a] *Et quia libellum de scrinio bonæ memoriæ fratris vestri Lotharii sine nomine autoris suscepimus, in quo sigillatim per loca singula capitula à nobis excerpta sunt posita; & assensu illius, quiscunque ille fuerit, reprehensa sunt & damnata: cùm de Catholicorum Patrum dictis nostra capitula, si poterimus, confirmare curabimus, ipsius etiam reprehensiones ponemus, & eas, quantum Dominus dederit, confutare studebimus. Tunc demum ponemus de capitulo confratrum nostrorum quincto, unde notam nobis quasi tacitè & è latere impegerunt, quod in Godescalci scriptis invenimus, postquam capitula quatuor sæpe memorata excerpsimus; & quid inde sentiamus, Domino inspirante, dicemus. Et sic tandem subjiciemus illa decem & sex capitula*[b], *pro quibus de Scotorum pultibus confratres nostri sine culpâ nostrâ in hac duntaxat caussa nos pascere decreverunt: & quid de eisdem capitulis sentiamus, ex Catholicorum Patrum sensibus ostendemus.* Idem Hincmarus: (ut testatur Flodoardus cap. seq.) *Etiam aliud edidit volumen insigne, contra eundem Godscalcum, & cæteros Prædestinatianos, de quo ad ipsum Carolum Regem scripsit epistolam.* Integram Epistolam adscribit Flodoardus: ex quâ sequentia excerpsimus: *Nuper,*[c] *elapso mense Iunio, per indictionem septimam, anno incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquagesimo nono, dedistis nobis quædam capitula, sicut nostræ dixistis humilitati, à Remigio reverendissimo Lugdunensi Archiepiscopo vestra*

[a] *Pag.* 211

[b] *Lego*, decem & novem. *Tot enim fuere capitula Ioannis Erigenæ Scoti, uti supra vidimus.*

[c] *Fol.* 211.

stræ porrecta sublimitati: jubentes, ut tempore congruo de his vobis redderemus responsum, si unanimes, uno ore, eorundem capitulorum sensu concordaremus: an, quia vobis à sanâ Patrum fide in quibusdam dissentire videbantur, noster sensus, quem à Catholico tramite non deviare credebatis, ab
*F. 212. *eis aliquo dissideret. Quæ* * *siquidem capitula in conventu Episcoporum habito in territorio Tullensi, in villâ, quæ dicitur Saponarias, ante biduum quàm vobis porrecta fuerint, sunt recitata, proferente, & deponente ea synodo Domno Remigio, Lugduunensium Archiepiscopo: quæ, sicut dixit, & in epigrammate eorundem capitulorum continetur, in hoc ipso anno in Kalendis nihilominus ibidem descriptis, & in suburbio Lingonicæ urbis, ad instructionem Dominici populi ipse, & sibi comprovinciales Episcopi, ediderunt: & in castrinâ alia quadam capitula, de quibus pòst locuturi sumus, relecta fuere; super quibus, sicut quibusdam ex fratribus visum est, quorundam sensus est motus. Nam, ut verè & nos fateamur, nostræ conscientiæ super pridem capitulis, quæ ut diximus, Remigius Archiep. synodo præsentaverat, recitatis, Catholicorum ad memoriam reducentes doctorum traditiones, nou modicè se concusserunt. Vnde nostrorum quidam fidei Christianæ zelo succensi, aliqua synodo voluere suggerere: sed motus nostri ab eodem venerabili Archiepiscopo Remigio Lugdunensium sunt modestè compositi; eo venerabiliter perorante, ut, si quorundam nostrorum sensus ab eisdem prolatis capitulis in aliquo dissentiendo se commoveret; ad proximè futuram synodum Catholicorum libros doctorum quique deferre curaremus, & sicut melius secundum Catholicam, & Apostolicam doctrinam in commune invenerimus, de cætero omnes unanimiter teneamus. In cujus devotione, Coëpiscoporum ipsius Diœceseos, (quorum etiam; & ante ordinationem, mentem Catholicam atque doctrinam, sicut & vos non latet, cognovimus) quantum sensus pusillitatis nostræ fidem accommodare audemus, percepimus, quia non ex ipsis, ut non dicamus, per ipsos, synodo capitula ipsa fuere pro-*
† Fol. 214. *lata.* Et aliquibus interjectis: † *Hæc eadem namque capitula, sicut facilè reminisci potestis, ante triennium nobis in villâ Rhothomagensis episcopii, quæ Nelpha dicitur, quando in excubiis contra Normannorum infestationem degebamus, sub titulo, quasi in Valentianâ synodo conscripta fuerint, anno incarnationis Dominicæ octingentesimo quinquasimo quincto, sub Lothario imperatore dedistis; ut ad illa, quæ nobis viderentur, Catholicè & orthodoxorum magisterio responderemus, cum aliis quorumcunque scriptis, quæ hinc ad vestram notitiam pervenere. Quorum quædam scripta recepimus; sed ea publicare noluimus, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, donec cum eis, qui vobis illa transmiserant, familiari*

collo-

colloqueremur sermone, & eos, si aliquo modo valeremus, ab hac pravâ intentione ad Catholicæ fidei unitatem, cooperante Domino, revocaremus. Sed quia partim occupationibus præpediti, partim autem in fraternis suasionibus, minus quàm necesse fuerat, obauditi, eos, quos monere disposuimus, à suâ intentione revocare nequivimus: unde (quia, sicut dicit Apostolus, Quorundam hominum peccata manifesta sunt, & quæ aliter se habent, abscondi non possunt) adeò quorundam excrevit dissensio, ut hæc dissonantia ad vestram perveniret notitiam, & synodali decreto pro zelo fidei, & unanimitatis amore, antequam hæc nobis perscrutanda committeretis, quatuor capitula Episcopali definitione vobis de Catholicorum Patrum dictis colligi, & singulorum exigeretis manibus roborari. Postea verò & quorundam ex his, qui eisdem capitulis subscripserant, & aliorum etiam, in tantum est accumulata vecordia, ut necesse foret, & jussionis vestræ instantiâ, & executionis nostræ obedientiâ, huic eorum, quos præmisimus, scriptis, & propositionibus literali officio respondere. Inter quæ, & his capitulis, quæ nobis nuper dedistis, pro nostri ingenioli capacitate, sub dubietate tamen respondimus, quia non credimus, ut fratres, & coëpiscopi nostri, contra regulas Ecclesiasticas adversum nos talia debuissent conscribere: præsertim cùm non ignorarent, Dominicis institutionibus, & legibus promulgatis, præfixum esse, qualiter, si in sæpe fatis capitulis fidei obloqueremur, nos compellare, & tunc synodali judicio nos, nostrasque sententias à suâ debuissent conjunctione explodere. Nunc verò, quia certi sumus, cujus compositioni debemus de sæpè nominatis quæstionibus respondere, servatis relationum absolutionibus contra eos, quibus à vestrâ dominatione, pro imposito nobis ministerio, jussi sumus reddere rationem: contra hæc tantum capitula, quantum ex nobis est, cum omnibus pacem habentes, ex sanctarum Scripturarum auctoritate, & Catholicorum Patrum sententiis, simpliciter respondere curabimus; ut cui fortè omnia illa legere non licuerit, vel non libuerit, hîc compendiosas pro tempore capitulorum responsiones inveniat. Hæc excerpsimus ex epistolâ Hincmari, quam suo adversus Prædestinatianos libro præmisit. Ipsum verò librum nondum vidimus: sed exstare in Gallicis bibliothecis, colligo ex istis verbis Maldonati in Ioh. XVII. 9: *Idem Prædestinatiani alii docuere, qui, auctore Godescalco quodam, sub imperio Lotharii exstiterunt; ut in manuscripto Hincmari Remensis libro adversus Prædestinatianos lego.* Ejusdem etiam libri meminit in Matth. c. XX. 28.

Post hæc à se scripta Hincmarus annis vixit XXIII: nempe annis XXVI. post obitum Rabani, à quo Godescalcum in synodo Mo-

guntinâ damnatum fuisse, superius dicebamus. Nam decessit Rabanus anno IↃCCCLVI, teste Sigeberto: Hincmarus autem, non quidem anno IↃCCCLXXXV, ut Sigebertus voluit, sed IↃCCCLXXXII. ut testis est is, cui in historiâ sui temporis fides magis haberi debet, Flodoardus lib. III. cap. XXX. Cæterùm hic dissensus & concertatio super caussa Godescalci, satis ostendit, quantopere de eo judiciis variatum sit in Galliis: quæ & caussa est, cur Sigebertus *, cùm rationabiliter eum damnatum à Rabano dixisset, mox non omnium, sed multorum de eo judicium sequi se profiteatur. Sic enim scribit ad annum IↃCCCXLIX. (ad priorem annum referendum id fuerat, ut ex annalibus Francorum à Pythæo editis constat.) *Godescalcus hæreticus à Rabano archiepiscopo* RATIONABILITER, UT MULTIS VISUM EST, *convincitur; sed tamen in suo perseverat errore.* Cùm verò Godescalcus à Rabano damnatus sit anno IↃCCCXLVIII, Hincmarus autem anno IↃCCCLIX responderit capitibus synodi Valentinæ: videmus, hanc de Godscalco, & ejus dogmate controversiam annis durasse undecim. Post hæc transit Flodoardus ad annum IↃCCCLXVII. quo in sex Galliæ provinciarum synodo apud Trecas de ordinatione clericorum Remensium ab Ebbone factâ actum est. Quare cùm deinceps de iis, quæ inter Lugdunensem & Remensem Ecclesiam in caussâ Godscalci acciderunt, altum apud eum silentium sit: desævisse illa his temporibus tempestas videtur. Nam sanè secus si esset, puto, non hoc ignorare nos sivisset Flodoardus, scriptor diligens, & quo nemo melius ejus temporis historiam scire potuerit: quippe qui ipse non multo pòst bresbyter & canonicus fuerit Ecclesiæ Remensis: nempe tempore Artoldi, qui anno IↃCCCCXXXI, hoc est undequinquagesimo post Hincmari obitum anno, in archiepiscopatu Remensi surrogatus est Fulconi, successori Seulfi, cujus decessor Hervéus, prædecessor Fulco, qui anno IↃCCCLXXXII successerat Hincmaro. Turbas verò, quæ in Godescalci caussâ ortæ erant, post istas Hincmari commentationes resedisse, minimè miramur. Nam cùm is conqueratur, verba sua à concilio Valentino aliovorsum torqueri, quàm scripserat: non dubium est, quin clarè ostenderit, quo sensu dixisset, Christum pro singulis mortuum esse. Cumque Lugdunenses hoc imprimis improbarint, quòd Hincmarus & Galliæ Belgicæ episcopi Godescalcum dam-

* *Is secutus Annalium Francicorũ scriptorem à Pythæo editum: cujus verba adduximus* *pag.* 781.

nan-

nando, multorum etiam Catholicorum sententiam condemnarint: cæterum fateantur, illorum sententiam à variis Catholicæ Ecclesiæ doctoribus approbari: ac eo sint contenti, ut illis suâ frui liceat sententiâ, dummodo hoc absque aliorum diversa sentientium præjudicio fiat: quid profectò mirum, si Hincmarus & Galliæ Belgicæ episcopi, quamquam in Godescalco quasdam illorum fratrum sententias damnassent, tamen nunc, pacis studio, tam æquo postulato acquiescendum putarint? Verisimile etiam est, ad eos motus compescendos accessisse autoritatem Caroli Regis: qui quantum in hoc animorum dissensu Ecclesiæ curam gesserit; argumento illud erit, quòd ipse, ut ex Hincmari apud Flodoardum literis antea cognovimus, capita Synodi Valentinæ cum scriptis aliis adversariis (Lugdunensium, ut putamus) Hincmaro dederit, simul jubens, ut, quid de iis sentiret, exponeret: cúmque is ob spem synodi à Remigio factam, quâ melius omnia componi posse arbitrabatur, regis voluntati obsequi distulisset, iterum triennio pòst eadem capitula à Remigio sibi porrecta tradiderit Hincmaro, cum altero, ut responderet, mandato. Cui ille morem gerens, librum adversus Godscalci sententiam scripsit, eumque ad Regem misit, unà cum literis, quæ etiamnum apud Flodoardum leguntur, ac quarum nos partem antea descripsimus.

Iamque monumentum exegi, non ære perennius, nec quod edax non possit abolere vetustas: quemadmodum de poematis suis nobiles duo vates, hac saltem parte non vani, cecinerunt olim: sed quale mihi, ingenio tam imbecilli, & exigua eruditione instructo, inter molestias & labores muneris publici, inter tot gemitus & suspiria, quæ triste Ecclesiæ schisma quotidie expressit, sincero amore veritatis, & serio concordiæ studio, scribere concessit misericors ille Deus. Te verò, quisquis legere non gravaberis chartas has nostras, per communem Salvatorem Christum etiam & etiam oro atque obtestor, ut, si qua exciderint mihi; (nam in difficili adeò opere, qui fieri aliter possit?) non

 iccirco,

iccirco, more temporum, quibus vivimus, odiose differas; multo minus, ut fieri solet, bene dicta per calumniam traducas: sed errantem, velioraque discere paratum, amice castiges. Quodsi verò non ingrata, vel inutilis videbitur hæc opera nostra: pro gratia non aliud rependi postulo, quàm ut in precibus tuis miseri mei peccatoris memor sis apud Dominum.

SEPTIMI, EIVSQVE
VLTIMI, LIBRI
FINIS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE